

AZƏRBAYCAN

QƏZETİ

1918-1920

XV CİLD

(Dekabr 1919)

TRANSLİTERASIYA EDƏNLƏR

Mehdi Gəncəli

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Azad Ağaoğlu

Filoloq, tərcüməçi

ELMİ REDAKTOR

Teymur Kərimli

Akademik

**ADA Universitetinin
təşəbbüsü və dəstəyi ilə nəşr edilir.**

MÜNDƏRİCAT

Ön söz

Oxucuların diqqətinə

Nömrə 334 (1 dekabr 1919)	1
Nömrə 335 (2 dekabr 1919)	27
Nömrə 336 (3 dekabr 1919)	57
Nömrə 337 (4 dekabr 1919)	85
Nömrə 338 (5 dekabr 1919)	115
Nömrə 339 (8 dekabr 1919)	143
Nömrə 340 (9 dekabr 1919)	169
Nömrə 341 (10 dekabr 1919)	199
Nömrə 342 (11 dekabr 1919)	227
Nömrə 343 (14 dekabr 1919)	255
Nömrə 344 (15 dekabr 1919)	285
Nömrə 345 (16 dekabr 1919)	311
Nömrə 346 (17 dekabr 1919)	339
Nömrə 347 (18 dekabr 1919)	367
Nömrə 348 (19 dekabr 1919)	397
Nömrə 349 (21 dekabr 1919)	423
Nömrə 350 (22 dekabr 1919)	451
Nömrə 351 (23 dekabr 1919)	479
Nömrə 352 (24 dekabr 1919)	507
Nömrə 353 (25 dekabr 1919)	533
Nömrə 354 (26 dekabr 1919)	561
Nömrə 355 (28 dekabr 1919)	587
Nömrə 356 (29 dekabr 1919)	613
Nömrə 357 (30 dekabr 1919)	639
Nömrə 358 (31 dekabr 1919)	665
Adlar göstəricisi	691

ÖN SÖZ

ADA Universitetinin təşəbbüsü və dəstəyi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Hökumətinin orqanı olan “Azərbaycan” qəzetinin (1918-1920) tam külliyyatı ərəb qrafikalı əlifbadan latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına köçürülərək, lüğət, izahlar, şərhlər və adlar göstəricisi əlavə edilməklə nəşrə hazırlanmaqdadır. Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, bu istiqamətdə ayrı-ayrı təşəbbüslər olsa da (mərhum professor Şirməmməd Hüseynovun çalışmaları xüsusilə yada salınmalıdır), “Azərbaycan” qəzeti kimi mühüm bir nəşrin müasir oxucu üçün əlçatan olmasını təmin edəcək bu səviyyədə bir iş, 30 illik müstəqillik dövründə həyata keçirilməmişdir.

“Azərbaycan” qəzetindəki materiallar Azərbaycan Cümhuriyyətinin bilavasitə tarixini əks etdirir. Qəzetin səhifələrində Azərbaycan Hökumətinin qərarları, Parlament üzvlərinin çıxışları, paytaxtda və bölgələrdə baş verən hadisələrin təfərrüatları, müxtəlif təhlillər, xatirələr öz əksini tapıb. Günümüzdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edən Qarabağ, Zəngəzur bölgələrinə dair materiallar oxucularda böyük maraq doğuracaqdır. Eləcə də, Azərbaycan Cümhuriyyətinin xarici dövlətlərlə münasibətləri, dövrün ab-havası müfəssəl şəkildə qəzetin səhifələrində əks olunub. Ümumiyyətlə bu qəzetin transliterasiyası Azərbaycan Cümhuriyyəti tarixşünaslığında yeni bir səhifə açacaq və gələcək tədqiqatlar üçün mühüm stimül olacaqdır.

İlk dörd nömrəsi Gəncədə, sonrakı nömrələri Bakıda nəşr edilən “Azərbaycan” qəzetinin 15 sentyabr 1918 – 28 aprel 1920 tarixləri arasında 443 nömrəsi çapdan çıxmışdır. Qəzetin redaktorları müxtəlif vaxtlarda Ceyhun bəy Hacıbəyli, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Üzeyir bəy Hacıbəyli və

Xəlil İbrahim kimi dövrün qabaqcıl ziyahıları olmuşdur. Qəzet əksəriyyətlə 4 səhifə həcmində çıxsada, bəzi nömrələrdə səhifələrin sayı fərqlilik göstərir. Hər səhifədəki sütunların sayı və səhifələrin ölçüsü, qəzetin çap olunduğu 19 ay yarımliq müddət ərzində bir neçə dəfə dəyişmişdir.

“Azərbaycan” qəzetinin nüsxələri Azərbaycan Respublikasının Milli Arxiv İdarəsində, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Arxivində, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Siyasi Sənədlər Arxivində, Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda və Azərbaycan Milli Kitabxanasında pərakəndə halda saxlanmaqdadır.

Qəzetin müasir oxucu üçün əlçatan olması tariximizin Cümhuriyyət dövrü kimi zəngin səhifəsinin öyrənilməsi baxımından çox əhəmiyyətlidir. Azərbaycan xalqının tarixi mirasını qorumaq və gələcək nəsillərə ötürmək işinə töhfə verməkdən ADA Universiteti qürur duyur.

Hafiz PAŞAYEV,
ADA Universitetinin Rektoru

OXUCULARIN DİQQƏTİNƏ

“Azərbaycan” qəzetini transliterasiya edərkən, mətnin orijinallığını qorumaqla birgə, materialların müasir oxucu üçün mümkün qədər anlaşılan olmasına çalışdıq. Bu səbəbdən, bəzi sözlərin imlasını müasirləşdirmək lazım gəldi. Məsələn, “çox” yerinə qəzetdəki kimi “çoq”, “yox” yerinə “yoq”, “etməyi” yerinə “etməgi”, “kimi” yerinə “kibi”, “nömrə” yerinə “numero” və s. yazmaq, oxucunun işini çətinləşdirməkdən başqa bir şeyə yaramayacaqdı. Üstəlik, bu sözlərin fərqli yazılışları qəzetdə bəzən eyni səhifədə yanaşı istifadə edilmiş, yəni imla birliyi prinsipi nəzərə alınmamışdı. Bu qəbildən olan sözlərin müasir yazılışına üstünlük verməyin, daha doğru bir addım olacağına inandıq.

Eyni zamanda, “teatro”, “qəzetə”, “böylə” kimi bəzi sözlərə toxunmadıq. Çünki əvvəla, bu sözlər qəzetdə həmişə eyni cür yazılmışdır; ikincisi də, mütaliəni çətinləşdirmədən dövrün ab-havasını saxlamağa xidmət edir.

Osmanlı türkcəsində və müasir Türkiyə türkcəsində indiki zaman şəkilçisi olan “-yor” qəzetdə qaydasız və pərakəndə bir şəkildə işləndiyi üçün (eyni cümlədə həm “-yor”, həm “-ır, -ir, -ur, -ür” şəkilçisindən istifadə edildiyini görmək mümkündür) mətndən çıxarılmışdır. Şeir parçalarında vəznin pozulmasına yol verməmək üçün “-yor” şəkilçisinin saxlandığı istisnalar da var.

Yer adlarını, fərqli versiyaların işlənməsi baxımından (Bolqarıstan – Bolqariya, Lehistan – Polşa, Macarıstan – Venqriya və s.) qəzetdəki kimi saxladıq, fəqət yazılış baxımından müasirləşdirdik (“Bulqarıstan” yerinə “Bolqarıstan”, “Kiyef” yerinə “Kiyev” və s.). Eləcə də, “Bakü” yerinə bugünkü kimi “Bakı” yazdıq. Soyadı sonluqlarını da (“-of”, “-yef” və s.) müasirləşdirməyi (“-ov”, “-yev” və s.) məqsədəuyğun hesab etdik.

Çətin anlaşılan söz və ifadələr üçün cildin sonuna lüğət əlavə etməyi münasib görmədik. Əvvəla, hər dəfə mütaliəni kəsərək lüğətə baxmaq oxucu üçün çətinidir, ikincisi, bəzi sözlərin bir çox mənası içindən məhz hansının nəzərdə tutulduğunu təyin etmək bəzəndə oxucu tərəddüddə qala bilər. Çətin anlaşılan söz və ifadələrin necə başa düşülməli olduğunu mətnin içində kvadrat mötərizədə göstərdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlər normal mətndən daha kiçik şriftlə verilmişdir. Məsələn: “...xəstəliklərin bittamam rəf”inə [tamamilə aradan qaldırılmasına] qədər...” Qəzetdəki mətndə səhvən buraxılan sözləri də kvadrat mötərizə içində əlavə etdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlərlə normal mətnin şrifti eynidir. Məsələn: “...Xarici [İşlər] nazirinin...”

Hər nömrədən sonra əlavə edilən “Qeyd və şərhlər”də, oxucular üçün faydalı məlumatlar yer alır. Qəzetdəki mürəttib xətalardan bəziləri (xüsusilə əhəmiyyətli olanları) də burada göstərilmişdir. Əlbəttə, bütün xətalara göstərmək lazım və mümkün deyildi. Xüsusilə Birinci Dünya müharibəsində Qərbi cəbhəsi xəbərlərində keçən toponimlər qəzetdə demək olar ki, həmişə səhv yazılmışdır. Bu toponimlər mümkün qədər bərpa edilmiş, eləcə də “Adlar göstəricisi”nə əlavə edilərkən, toponimin aid olduğu dildəki yazılışı da verilmişdir.

Şeir parçalarında rastlanan çətin anlaşılan söz və ifadələrin lüğəti də “Qeyd və şərhlər” bölməsində verilmişdir.

Cildin sonunda “Adlar göstəricisi” verilmişdir. Mətnədəki bütün şəxs, yer, dövlət, xalq, qurum, idarə, təşkilat, şirkət və s. adları, hətta bəzi xüsusi terminlər “Adlar göstəricisi”nə daxil edilmişdir.

Mehdi Gəncəli

Azad Ağaoğlu

Bazar ertəsi, 1 dekabr 1919-cu il, nömrə 334

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 8 rəbiüləvvəl sənə 1338. 1 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

ELAN

1919 sənə dekabr ayının 1-də bazar ertəsi gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-372

nət Sandığı açılır. Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqlarına qoyulan pullar dövlətin bütün varidatı ilə təmin edilir və hər bir vaxt təhdidsiz [məhdudiyyətsiz] sahiblərinə qaytarılır. Qoyulan pullara ildə 3,6 faiz hesab olunur.

Ə[li] A[ğa] Həsənov

Azərbaycan Dövləti

Əmanət Sandıqları və

Xırda Etibar İdarəsi müdiri

N[əsir] Tağıyev

T-365

ELAN

Bu ilin 27 noyabrında Balaxanı kəndinin sakini Nəsirəli Kərimovun vəfat etdiyinə görə, o verən vəkalət və şəhadət-namələr etibardan saqitdir [etibarsızdır].

Nəcibə xanım Kərimova

14099

MALİYYƏ NƏZARƏTİ

TƏRƏFİNDƏN

Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları və Xırda Etibar İdarəsi [Azərbaycan Dövlət Əmanət Kassaları və Kiçik Kredit İdarəsi] bununla elan edir ki, həmin oktyabr ayının 11-də Parlaman tərəfindən təsdiq edilmiş Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqlarının Nizamnaməsi mövcubincə [Nizamnaməsinə əsasən], dekabr ayının 1-dən həmin 1919-cu ildən Bakı şəhərində Kolyubakinski və Vorontsovski küçələrin küncündə, Lalayevin evində Azərbaycan Dövləti Baş Əma-

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir ki, Türlük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin həmin noyabrın 18-də 10425 nömrəli icazənaməsi üzrə Bakı şəhər stansiyasında satılır müsafir [sərnişin] biletləri. 2, 3, 7, bis [əlavə] 21, 25 qatarların əvvəlinci odasına 12 dənə, ikinci odasına 24 dənə, üçüncü odasına 60 dənə bir qatara və biletdə komissiyası əvvəlinci odaya 30 manat, ikinci odaya 25 m, üçüncü odaya 18 m və beşinci qatarın plaskartının əvvəlinci odasına 15 manat, ikinci odasına 10 manat və üçüncü odasına 5 manat qayda qərar qoyulubdur.

T-341

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü
kanuni-əvvəl (dekabrın) 2-ndə
axşam mövqeyi-tamaşaya

qoyulacaqdır

Üzeyir bəyin

yazmış olduğu məşhur

“O olmasın, bu olsun” operettası.

Məşhədi İbadın toy hamamı üçün
xüsusi dekorasiya çəkilmişdir.

Xorda iştirak edənlərin
ədədi artırılmışdır.

Musiqi orkestri

[Maqomayev] Müslüm bəyin

təhti-idarəsində olacaq.

Tamaşa axşam saat

8 tamamda başlanacaqdır.

Biletlər operetta qiyməti ilə
teatrın kassasında satılmaqdadır.

Rejissor A. A. İvanov.

Növbəti rejissor A. M. Şərifzadə.

Qeyd: Möhtərəm tamaşaçılardan
rica olunur ki, ikinci zəng vurulduqdan

sonra salona daxil olub,

hər kəs öz yerində əyləşsin.

Gələcək tamaşa:

Cümə günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 5-də mövqeyi-tamaşaya

qoyulacaqdır: “Qəzəvat”.

Şənbə günü kanuni-əvvəl (dekabrın)

6-da mövludi-nəbi münasibətilə

bayram günü olduğundan,

gündüz “Zorən təbib” komediyası,
axşam “Arşın mal alan” operettası

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Dövləti Teatro Heyəti vəkil

M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi

T-372

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

24 təşrini-sani iclası

(Keçən nömrədən məbəd)

Əliheydər Qarayev (*sol Hümmət*) -
Adətən bahalıq ilə maliyyə böhranının
burjuv hökumətin izmihlalına [çöküşünə]
səbəb olduğunu və bu gün məmləkət
daxilində və xaricdə sükun və sükut
olsaydı, hökumətin izmihlalına razı ol-
duqlarını bəyanla, hali-hazırda qəvi [güclü]
bir düşmən qarşısında bulunduğumuzu
və daxildə heç bir ixtilal və ixtilafa məhəl
[yer] buraxmaq yaramadığını qeyd edir,
deyir ki: Şimdi biz əmri-vaqe [fakt] qarşı-
sındayız; paranın buraxılmasına izin ver-
məyə məcburuz. Fəqət bununla bəra-
bər, əl qaldırarkən nə etdiyimizi də
bilməliyiz.

Sonra paranın çox buraxılmasının
məmləkətə heç bir mənfəəti olmadığını,
biləks [əksinə], ancaq möhtəkiirlərin
cibləri dolduğunu qeydlə, natiq, ümu-
miyyətlə kağız pul kəsilməsinin əleyhinə
rəy verir. Daxildə və xaricdə pulumuzun
kursunun aşağı olduğunu göstərir və
deyir ki, pul buraxılmasının qabağını
almalıdır. Bunun üçün də yalnız vergiləri
artırmaq kifayət etmər, gəlir vergisini
qoyub kağız pulları möhtəkiirlərin cibin-
dən çıxarmaq və Ərzaq Nəzarəti vasi-
təsilə möhtəkiirlərlə ciddi mübarizəyə
girişmək lazımdır.

Qəti təklif olmaq üzrə Qarayev deyir
ki, mən təklif edirəm bu vaxtadək nə
qədər pul buraxılmışsa, keçmişdir; bun-
dan böylə daha pul buraxılmasına izin
verilməsin.

Əfəndizadə Muxtar (*Əhrar*) - Əmri-
vaqe [fakt] qarşısında pulun buraxılma-
sına izin verməyə məcburuz, deyə
bahalıq və pulun kursunun düşməsi
müqabilinə mübarizə lazım olduğunu
göstərir. Bu xüsusda pul ilə malın
mütəvazi [bir-birinə paralel] olduğunu
bəyan edir, deyir ki, pulun kursunun
qalxmasına qarşı görülmən tədbirlərdə
Ticarət və Sənaye Nəzarəti də Maliyyə
Nəzarətinə kömək etməlidir və çünki
malın çoxalması əkinlərimizin, əkinlərin
artmasına bağlıdır, bu isə Ziraət Nəzarə-
tinə [Əkinçilik Nazirliyinə] aid bir məsələ-
dir. Ona görə Ziraət Nəzarəti də taxıl və
pambıq zəmindarlığının [əkinçiliyinin]
artması uğrunda ciddi tədbirlər görmək-
lə onlara müavinət etməlidir. Digər
tərəfdən, bizim pullarımızın üstündə
yazılmışdır ki, Rusiya pulu ilə bərabər
işlənəcəkdir. Halbuki bazarda bizim pul
Nikolay pulundan neçə qat aşağı gedir.
Bunun da müqabilinə Daxiliyyə Nəzarəti
mübarizə etməlidir. Bu surətlə kur-
sumuzun artması və malların ucuzlaş-
ması uğrunda Maliyyə, Ticarət və Ziraət
və Daxiliyyə nəzarətləri müttəhidən
[birgə] çalışmalı, mübarizə etməlidirlər.

Nəhayət, ingilislərə pul verilməsinə
keçərək deyir ki, hökumət həman 177
milyonu Parlamandan izinsiz və məbus-
ların xəbəri olmadan vermişdir. Binaəni-
leyh [ona görə], əvvəla Maliyyə Nəzarəti
məzkur [deyilən] məbləğin hankı rəhn və
təminat müqabilinə vermiş olduğu haq-
qında izahat verməlidir. Saniyə [ikincisi]
də, biz istənilən 600 milyon manatın
buraxılmasına izin verərik, bu şərtlə ki,
ingilislərə verilmiş olan 177 milyon
manat Maliyyə Nəzarəti tərəfindən

sənəd və izahat təqdim edilənədək bu
məbləğdən çıxılsın.

[Arşak] Malxazyan - Pulun artıq
buraxılmış və qismən xərc edilmiş oldu-
ğunu və əmri-vaqe qarşısında Parlama-
nın həman layihəni qəbul etmək
məcburiyyətində qaldığını bəyanla, bu
qanun layihəsində yalnız hökumətin Par-
lamana qarşı sui-rəftarını arayıb və bu
məsələdə dayanaraq deyir ki:

Biz gərək bir dəfə hökumətə bildirək
ki, bizim hüququmuz nədir, tainki
gələcəkdə hökumət bir daha bizi böylə
əmrivəqelər qarşısında bulundurmasın.
Hökumətə bildirməliyiz ki, bundan sonra
qabaqca Parlamanda müzakirə edilib
müsaidə verilmədikcə, bir daha böylə
müamilədə [rəftarda] bulunmasın.

Sonra pul kursunun düşməsinə keçə-
rək Malxazyan deyir ki, Cahan müharibə-
si nəticəsi olmaq üzrə ümum pulların
düşməsi, bizim pulumuzun da kursunun
düşməsində qismən hökumət müqəssir
deyildir.

Fəqət hökumət öylə maliyyə siyasəti
apara bilər ki, kursun bunca sürətlə
düşməsinin qabağını alsın.

Bunun üçün də məmləkət daxilində
olan artıq xammalları bilamümaniat
[maneəsiz] əcnəbi məmləkətlərə burax-
malıdır ki, mal valyutası olsun. Həm də
Qafqaziya dairəsində deyil, Batumdan o
yana, bəlkə Avropa məmləkətlərinə
çıxarılmasına çalışmalıdır. Böylə olarsa,
əcənəbi valyutalarına malik olarıq, bunun
da nəticəsində pulumuzun kursu qalxar.
Amma hal-hazırda hökumətimizin siya-
səti budur ki, daima aksizləri, vasitəli
vergiləri artırır, hər şeyə gömrük təyin
edir və mövcud gömrük rüsumlarının

miqdarını artırır. Nəticədə isə bir mənfəət hasil olmur. Böylə getdikcə nə malımız olur, nə mal valyutamız, nə pulumuz, hətta mədaxilimiz də olmur və azalacaqdır da, çünki gömrük artdıqca ixracat azalacaq və bundan dolayı gömrük mədaxili əskiləcəkdir.

İştə, həzərat, mən əvvəlki sözümə qayıdaraq yenə hökumətin Parlaman ilə rəftarına nəzər-diqqətlərinizi cəlb edirəm. Hökumətin Məclisi-Məbusan hüququna nasıl baxması və maliyyə siyasətinin ən aydın təzahüratından olan bu layiheyi-qanuniyyəni nümunə götürürəm və təklif edirəm hökumətə bildirilsin ki, əvvəla hökumət özbaşına, Parlamanın təsdiq və müsaidəsi olmadan belə işlər görüb Məclisi-Məbusanın da hüququna təcavüz etməsin. Saniyə [ikincisi] də, maliyyə siyasətini dəyişsin. Çünki o siyasət ki, hökumət hal-hazırda götürmüşdür, bizi fəlakətə salır. Zira yalnız kağız pul kəsmək və vergiləri artırmaqla iş olmaz. Hökumət düzgün bir maliyyə siyasəti aparmalıdır.

Aşurov Ağ - Məlxazyanə cavabən zahirdə sözlərinin qismən haqlı olduğunu qeydlə göstərir ki, həqiqəti-halda o qədər də doğru deyildir. Çünki doğrudur, nazir pul kəsərkən qabaqca Parlamanın izni almalı idi, fəqət izni almamışsa da o qədər özbaşına da buraxmamışdır. Çünki məlum olduğu üzrə bir Maliyyə Komissiyası vardır ki, böylə işlərə baxır və şübhəsizdir ki, həmin komissiya pul buraxmaq üçün nazirə izni vermişdir. Məlxazovun bir sözü də doğrudur ki, idxalat az, ixracat çox olmalıdır ki, nəticədə mal ucuz olsun. Bu, müəyyən bir siyasətdir. Nəticəsi də budur ki, məmləkət

çox mal satır, fəqət az alır. Bu surətlə də əcnəbi valyutası çox olur. Pul da çoxaldığından yenisini kəsməyə ehtiyac olmur. Fəqət təsəvvür ediniz, dava zamanı bu siyasəti aparmaq mümkündürmü? Biz bu saat dava halında deyilikdə, böyük müharibənin təsirləri altındayız. Odur ki, sülh zamanı yürüdülməli siyasət indiki zamanda yürüdülməz. Doğrudur, iləri də, indi də hökumət idxalatın azalması və ixracatın artmasına çalışmalıdır. Fəqət əvvəla hal-hazırda bu mümkün deyil. Saniyə də, mümkün olsa belə hazırda ixracat artıb, idxalatın əskilməsi ilə ucuzluq olmaz. Bunun da hamınıza məlum olan bir çox daxili və xarici səbəbləri var.

[Əliheydər] Qarayev deyir, pul kəsildikcə bahalıq artır. Bunu nə üçün bolşevik yoldaşlarına demir. Halbuki onlar rus pulundan başqa ingilis, firəng və sairə pulu da kəsirlər.

Bir də Muxtar əfəndi deyir ki, bu 600 milyon təsdiq edərək, fəqət ingilislərə verilmiş olan 177 milyon manat bu məbləğdən çıxılsın. Çünki onun zənnincə həmin pul batmış kimi imiş. Amma mən arzu edərdim ki, ingilislər bizə 177 deyil, 777 milyon borclu olaydılar. Yaxşı ki, biz onlara borclu deyilik. İngiltərə kimi böyük bir dövlət bizə borcludur. Həzərat, etibar ayırıdır, məhəbbət ayır. Hər yerdə borclunun məhəbbətinə deyil, etibarına baxırlar. Bu gün İngiltərə kimi böyük bir hökumətə etibar edilmirsə, nə üçün Dağıstana etibar edirlər və ona pul buraxılmasına etiraz etmirlər. Bir də bilməlisiniz ki, hökumət ingilislərə borcu özbaşına verməmişdir. Nə üçün keçən il bu vaxtkı halınızı yadınızdan çıxarırsınız? Əgər halımız yadınızda olsaydı, bilərdiniz hökumət o pulu verməyə məcbur idi.

Qaldı idxalat-ixracat məsələsi, bunu şimdi böylə deyirsiniz, amma bir ay bundan əvvəl deyə bilməzdiniz. Bir ay sonra bəlkə daha da artıq cəsarətlə deyə bilərsiniz. Çünki bir ay əvvəl adi həyat yox idi. Baxınız, o zaman idxalat və ixracatın nizama salınmasını bizim hökumətdən tələb edə bilirmi idiniz? Halbuki o zaman İstanbula, Parisə və sair şəhərlərə mal göndərmək deyil, hətta getmək belə mümkün deyildi. İmkan imdi hasil olur. Odur ki, hökuməti tənqid edərkən bu nöqteyi-nəzərdən etməlidir ki, görək mümkün olduğu halda hökumət tədbir görməmişdir, yoxsa imkan olmamışdır.

Bir də Məlxazov ixracatın artmasını tələblə deyir ki, malı əcnəbi məmləkətlərə buraxmazsaq, yığılıb xarab olar. Fəqət həzərat, ticarət işlərində müəyyən bir siyasət olmalıdır. Bizim maliyyə işlərimiz bu vaxtdakı iki qismə ayrılaraq, biri Maliyyə, digəri Ticarət və Sənaye Nəzarəti ixtiyarında olmuşdur və bu vaxtdakı həmin Ticarət və Sənaye Nəzarəti bizə heç bir layihə göndərməmişdir. Biz isə bu vaxtdakı dakladı gəlmiş olan nəzarəti tənqid etmişik də, amma heç bir layihəsi gəlməyən nəzarətdən əsla bəhs edilmir.

Sonra sənaye işlərinə müavinəti-nəqdiyyə [nağd pul yardımı] məsələsinə keçərək, neftimizin anbarlarda qaldığını, müavinəti-nəqdiyyənin həddindən çoxluğunu, fəhlənin az lazım ikən çox olduğunu və bundan dolayı da füzuli [artıq, lazımsız] xərclər lazım gəldiyini qeydlə, nəhayət, yenə maliyyə siyasətinə qayıdır, hökumətin fəaliyyətindən Parlamanın məsul olduğunu göstərir və

deyir ki, biz gərək bu buraxılan məbləği təsdiq edək, fəqət hökumətdən də tələb edək ki, bundan sonra daha bizdən izni almamış bir də böylə şeylər etməsin.

(Mabədi var)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz mövqifi [stansiyası] tərəfindən alınmışdır)

29 təşriqi-sani [noyabr]

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva cəbhəsində ciddi vuruşmalar davam edir. Narvadan cənuba düşmənin qaraqol dəstəsi mitralyozlarla bərabər tərəfimizə keçmişdir.

Qərbi Dvina dairəsində kəşfiyyat əməliyyatı və top atışmalarıdır.

Borisov dairəsində kəşfiyyat əməliyyatı.

Nejin dairəsində – Nejin şəhərinin cənub, şimal və cənub-qərb tərəfində bizim hissələrimiz ciddi vuruşmadadırlar.

Sum dairəsində – Sum şəhərindən 10 fərsəx şimala olan kəndlərin xətlərinə qədər bizim hissələrimiz hərəkət etmişdirlər.

Sudjin dairəsində ... (buraxılmışdır) 10 fərsəx cənub-şərqində tərəfimizdən bir neçə kənd işğal edilmişdir.

Belqorod cəbhəsində Oboyaninin cənubunda ciddi vuruşmalar davam edir.

Liski dairəsində – Liski şəhərindən cənuba vuruşmalar davam edir. Kalaç və Xopyor cəbhələrində bizim hissələrimiz

Kalaçdan şərqə tərəf hərəkət etmişlərdir. Aşağı Xopyorda bizim üçün müvəffəqiyyətli vuruşmalar davam edir. Vuruşmalar əsnasında tərəfimizdən əsirlər alınmışdır.

Tsaritsın dairəsində – Don ilə Volqa arasında bizim hissələrimiz [tərəfindən] Tsaritsından 18-30 fərsəx şimal-qərbə Kotluban mövqifi [stansiyası] və Kotluban kəndi alınmışdır. Volqanın sol sahilində Tsaritsından 5 fərsəx şimala Bukanino dairəsində düşmən tərəfimizdən münhəzim [məğlub] edilib, bu məntəqə işğal olunmuşdur. Vuruşma əsnasında əsirlər almışız. Bizim toplarımız sol sahildən Tsaritsın vəğzalıni atəşə tutmaqdadır.

Atbasar dairəsində tərəfimizdən Atbasar şəhəri alınmış və düşmən Akmolinskə tərəf ricət edir [geri çəkilir].

Kaher cəbhəsində – Bizim qoşunlarımız [tərəfindən] Keraçi mövqifi işğal edilmişdir. Şimalda sabiqki qərar üzrə yürüşümüz genişlənməkdədir.

İngiltərə mətbuatı

Fransa qoşunları Hələbdə

İstanbuldan verilən xəbərlərə nəzərən, Fransa ilhaq [işğal] qoşunları Hələb mahallarına daxil olmuşlardır. Fransa ilhaq məntəqəsindən keçən Bağdad dəmiryol xətti dairəsindəki idarələri Fransa məmurları öz ixtiyarlarına almışdılar.

Kayzerin verilməsi

Sülh təsdiq edildikdən sonra kayzerin bilatəxir [dərhal] verilməsinə dair tələbə Hollandiyanın razı olacağını güman edirlər. “Deyli mail” qəzetəsi kayzerin

mühakiməsinə Londonda ilin axırında başlanacağını yazır.

Zəlzələ

İstanbuldan işar edildiyinə [xəbər verildiyinə] görə, Asiyayı-süqranın [Kiçik Asiyanın; Anadolunun] qərbi hissələrində zəlzələ olmuş və maddi xəsarətlər iras etmişdir [əmələ gətirmişdir]. Uşaq və Som mahallarında zəlzələdən 7 köy tamamilə dağılmış, 20 adam ölmüş və bir çox yaralanan olmuşdur.

Qəti-münasibət

Nauen – Bermond-Avalovun komandası altında Almaniya qoşunlarının Latviyaya hücumlarını göstərərək və özünü Almaniya ilə müharibə halətdə hesab edərək, Latviya hökuməti özünün Berlindəki nümayəndəsini dəvət etmişdir.

(Qafqaziyadakı Müttəfiqlər heyətinin radio xəbərləri)

Suriyada

12 alay İngiltərə qoşunlarının təxliyəsindən sonra Suriyada ciddi iğtişaşlar olmuşdur.

Yaponiya və general Denikin

Denikin qərargahına təyin edilmiş Yaponiya müvəkilləri Rostova varid olmuşdurlar [gəlib çatmışlar].

Trabzonda

Trabzonda İngiltərə Baş komissarlığına mayor Krauford təyin edilmiş və məhəlli-məməuriyyətinə [təyin edildiyi yerə] müşarünileyh [adı çəkilən şəxs] İstanbuldan əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

İsveçrə və Fransa arasında telefon

İsveçrə və Fransa mərkəzləri arasında müxabirət [rabitə] üçün telefon xətti vəz edilmişdir [yaradılmışdır].

QƏZETƏLƏRDƏN

Kuban hadisətinə dair

Kulabuxovun mühakiməsi

Dağıstan Xalqı Məclisi ilə dostluq müahidənaməsini [sazişini] imza etməsindən dolayı Denikin tərəfindən “xaini-vətən” adlanaraq hərbi məhkəməyə verilmiş Kuban Radası üzvü Kulabuxov üzərində hərbi məhkəmə atidəki [aşağıdakı] qərarı çıxarmışdır:

“19 təşrini-sani [noyabr] 1919 sənə, Yekaterinodar.

Qafqaziya ordusunun arxa dairəsi qoşunları baş komandanı əmrnaməsinə tövfiqən [müvafiq olaraq], polkovnik Komyakovski sədarəti [rəhbərliyi] altında təşəkkül etmiş barri hərbi məhkəməsi [hərbi-səhra məhkəməsi] (divani-hərbi-örfi [fövqəladə hərbi məhkəmə]) Kuban mühlə-qatından [ətraf ərazilərindən] Novopokrov stanitsası [kazak kəndi] kazakı A. İ. Kulabuxovun işinə baxıb, müşarüiləyhi [haqqında danışılan şəxsi] işbu sənə həziranında [iyununda] bir tərəfdən Kuban mürəxxəsləri [səlahiyyətli nümayəndələri] Bıç, [V.] Savitski, Namitokov, digər tərəfdən Dağıstan Məclisi nümayəndələri Çermoyev, [İbrahim bəy] Heydərov, Xadzaraqov və Bammətov arasında əqd edilmiş [imzalanmış] dostluq müahidənaməsini imza etmədə (ki Kuban nahiyyəsinin Rusiyadan ayrılmasına və

Kuban əsgəri qitəatının [hərbi hissələrinin] Dağıstan Məclisi ixtiyarına verilməsinə sui-qəsd etmək deməkdir) müqəssir ədd edərək [sayaraq], cinayət qanunu 108-nci məcəlləsinin birinci fəslinin üçüncü maddəsinə müvafiq edam cəzasına məhkum edir.

İşbu qərardad, Qafqaziya ordusunun arxa dairəsi qoşunları baş komandanının təsdiq və səvəbidinə [rəyinə] təqdim edilməlidir.

Məhkəmə rəisi (imza)

Məhkəmə əzası [üzvləri] (imzalar)

Baş komandanın qərarı:

Bərri hərbi məhkəməsi qərardadını təsdiq edirəm.

General-leytenant [V. L.] Pokrovski.

20 təşrini-sani 1919 sənə.”

Hadisat nasıl vüqu bulmuş

Fövqdə [yuxarıda] dərc edilmiş vəsiqələri Rostovdan Tiflisə yenidən vürud etmiş [gəlmiş] bir tələbənin gətirdiyi “Ç. V.” qəzetəsinin təcili teleqrafnamələrindən “Slovo” qəzetəsi iqtibas etmişdir.

Müşarüiləyhi [haqqında danışılan] tələbə Rostovdan Novorossiyskə hərəkət edərək, 6 təşrini-sanidə (əski üsul) Yekaterinodara vürud etmişdir. Burada qatırı 7 təşrini-sani axşam saat 5-ə qədər saxlamışlardır. Mövqif [stansiya] qoşun tərəfindən muhat [əhatə] edilmişdir. Mövqiflə şəhərin müxabirəti [rabitəsi] kəsilmişdir. Mövqifə yetişən xəbərlərdən anlaşılmışdır ki, Yekaterinodar şəhəri 6 təşrini-sani gecəsindən qoşun tərəfindən mühasirə edilmiş imiş. Əsgəri müfrəzələr [hərbi dəstələr] soqaq keçəcəklərini [küçə keçidlərini, tinləri] mitral-

yozlarla işğal etmiş və şəhərin meydan-çalarında və böyük imarətlərində toplar da vəz etmişlər [yerləşdirmişlər] imiş.

Könüllü ordu komandanlığı Rada tərəfdarını tərəfindən müsəlləh müarizə [silahlı müqavimət] bəklədiyindən, bu hazırlıqları yapmış imiş. 6 təşrini-sanidə bütün gün şəhərdə müsədimə [toqquşma] olacağı bəklənilmişdir. Zira Yekaterinodara vürud etmiş əsgəri qitəat [hərbi hissələr] iki hissəyə ayrılaraq, bir hissəsi Radanın lehini, digər hissəsi isə əleyhini müdafiə etməkdə imiş.

Şəhərin həyatı ölmüş, fəqət şəhərdə bəklənən müsədimə vüqu bulmamışdır. Rada üzvləri dağılmışlar. General Vrangelin əmrnaməsində adları yazılan əşxası [şəxsləri] arayaraq bir çox həbslər icra edilmişdir. 7 təşrini-sanidə şayiə dövrən etmiş ki, Kulabuxov asılaraq edam edilmişdir. Bütün gün əsgəri qaraqollarla mövqif muhat olaraq [hərbi qarovullarla stansiya mühasirədə saxlanılaraq], ancaq axşam çağ qatarın buraxılmasına müsaidə edilmişdir.

Qala meydanında Kulabuxovun edamı

“K. S.” yazır:

Qala meydanında qeyri-adi hərəkət müşahidə edilir. Sübh ertədən adamlar yek-digəri [bir-biri] ardına düzülüb, dəstələrlə və tək-tək qala meydançasına gedərək qayıdırlar. Dəstələrcə meydana axışan və orada böyük bir qələbəlik təşkil edən adamların həpsi əmiq [dərin] bir söhbət və həzin bir sükuta dalmışlardır.

Həç kəs bir söz ilə də olsa kəndi rəyini izhar etməyir. Dar ağaclarını həzin bir

nəzərlə tamaşa edənlərin qayət mütəəssir olduqları gözə atılır.

Yoğun ipdən asılmış meyit rüzgarın hər ehtizazı [xəfif əsməsi] ilə tərpənərək libası və saçları da yellənir.

Yeni bir adam yetişdikdə, meydan-çaya yığılıb meyitdən göz götürməyən adamların birindən soru[şu]r:

– Bu Kulabuxovdur?

Muxatəb [xıtab edilən şəxs], diksinərək uyqulu bir adam kimi:

– Əvət, Kulabuxovdur, – deyər istəməz cavab verir və yenə gözlərini: «Rusiyaya və Kuban kazaklarına xəyanət etməsindən dolayı» sözləri yazılmış lövhəyə tikir.

Edamın ertəsi günü

General Vrangeli Radada və yüzbaşı Filimonovun nitqi

7 təşrini-sanidə Yekaterinodara vürud etmiş general Vrangeli saat 2 radələrində Radaya gəldikdə “ura” sədələri ilə qarşılanmışdır.

General Vrangeli Radada irad etdiyi [söylədiyi] nitqi içində ordu ehtiyacatını və onun qəhrəmananə hərəkətlərini göstərərək söyləmişdir ki:

Xainləri ortadan qaldırmağa və onları hərbi məhkəməyə verməyə mən məcbur oldum.

Generalın nitqini Rada əzası [üzvləri] ayaq üstə istima etmişdir [dinləmişdir].

Cavab olaraq məbus yüzbaşı Filimonov general Vrangeli təbrik və təhniyyət etmiş [mübarəkbadlıq etmiş] və Kubanın ağır əhvalına işarə edərək, məbus məbusların hərbi məhkəməyə verilməsi əmrinin ləğv edilməsini rica etmişdir.

Filimonov “Biz kəndimiz onları mühakimə edərək və cəzalarına yetirərik” deyər nitqinə xitam vermişdir.

General Vrangelin əzimətindən [gedişindən] sonra Rada 9 adamdan ibarət bir heyət intixab edərək [seçərək], məbus məbusların hərbi məhkəməyə verilməsi əmrinin ləğv edilməsini general Vrangeli hüsurunda istida [xahiş] etməyi şu heyətə həvalə etmişdir.

RUSIYA ŞURA HÖKUMƏTİNİN MALİYYƏSİ

– 1 –

Rusiya Şura hökumətinin maliyyəsi haqqında mühitimizdə yanlış və xətalı fikir sahibi olanlar, Azərbaycan maliyyəsi haqqında Şura Rusiyası ilə müqayisə edərək, öyləcə də yanlış mülahizə pərvərdə edənlər [yanlış fikir bəsləyənlər] və ələlümüm [ümumiyyətlə] Şura maliyyəsi haqqında məlumat edinmək istəyənlər üçün aşağıdakı məqaləni eynən tərcümə edirik.

Məqalə gürcü professoru S. Avaliani tərəfindən yazılıb, gürcücə “Ertoba” qəzetəsində intişar etmişdir [nəşr edilmişdir].

Bir az uzun da olsa, oxucular üçün yeni məlumatı havi olduğundan [ehtiva etdiyindən], oxunmasını tövsiyə edirik:

Rusiya Şura hökumətinin başçıları və onun mürəvviçləri [təbliğatçıları] qanədirlər və başqalarını iqna etməyə [inandırmağa] çalışırlar ki, Rusiyada sosializm əmələ gəldi. Onlar yüksək səslə bütün Avropaya fəryad edirlər ki, Rusiyada

sosializm hakim oldu, burjuaz sərmayədarlıq [kapitalizm] üsuli-idarəsi pozuldu, onun tərəqqi və inkişafı və ibrazimövcudiyyət etməsi [öz varlığını göstərməsi] əsasından yığıldı. Rusiya kommunistləri çalışıb ələmə təsdiq etdirmək istəyirlər ki, tarixin qoyduğu şəkli-tərəqqi və inkişafı bir taqım əmrnamələr və süngülərlə təbdil etmək [dəyişdirmək] mümkündür.

Onlar bizi inandırırırlar ki, sərmayədarlıq üsuli-idarəsinin pozulub yığılması, kasiblərin [kasıbların; işləyib qazananların] iqtisadi əsarətdən qurtulmaları əmrnamələr və qızıl xassə [qırmızı qvardiya] əsgərlərlə mümkündür. Onlar çalışıb bizi inandırmaq istəyirlər ki, xalq ürfanının tərəqqi və inkişafı, xalq fikirlərinin təqviyyəsi [gücləndirilməsi], kasib və əmələ [işçi, fəhlə] fikirlərinin təkamülə o qədər də şayani-əhəmiyyət [əhəmiyyətə layiq] deyildir. Əmrlər vermək, müxalifləri həbsxanalara atmaq, top və tufənglə tədhiş etmək [terrora məruz qoymaq; qorxutmaq] surəti ilə kommunist ürfanının qüvvətlənməsi və onun rüchaniyyəti [üstünlüyünü] xalqın bilməsi üçün kafi sayırlar.

Kommunistlər bizi inandırırırlar ki, mütədənni [geri qalmış] bir halda bulunan və iqtisadən bir hərcü-mərc içərisində yaşayan və aclıqla puyan olub [aclığa qərq olub] gedən rus camaatı artıq kommunizmin feyiz [hərəkət] və nemətini bilib, şimdi bu səadəti də mütərəqqi halda bulunan Avropa ilə bölüşmək istəyirlər.

Oxumaq, yazmaq bilməyən və əcdad və atasından qalma üsuli-ziraət və sənətdən [əkinçilik və sənaye üsulundan]

ayrılammayan rus mujiki Avropanın müəllim və mürəbbisi [təbiyyəçisi] olaraq meydana çıxır.

Kommunistlərin həyatına bir baxalım. Onların maliyyəsinə bir göz keçirəlim. Rus Şura hökumətini təmsil edən o behiştə bir görəlim: Rus Şura hökumətinin 1918-ci ildəki layihə-qanunvericisi [qanun layihəsi] ilə məsarifi 29,730,194,000 rubləyə çıxır. Açıq isə 14,344,000,000 rublədir.

Varidatı [gəlirləri] bunlardır:

1) Bilavasitə [birbaşa] vergilər: 10,336,902,000 rublədir.

2) Bilvasitə [dolaylı] vergilər: 393,285,000 rublədir.

3) Gömrüklərdən: 119,959,000 rublədir.

4) Əmlak-miriyyədən [dövlət xəzinəsinə məxsus mülklərdən] gələn varidat: 976,698,000 rublədir.

5) Mütəbaqi varidat məcmusu [qalan gəlirlərin cəmi]: 12,730,194,000 rublədir.

Bu varidata 10 milyard daha daxil olmaqdadır ki, fəvqəladə və müvəqqəti bir zamana məxsus olub, burjuaziyanın üzərinə yüklənmişdir. Bizzat [şəxsən] kommunist maliyyunu [maliyyəçiləri] etiraf və təsdiq edirlər ki, bu varidatı toplammaq qeyri-qabil olmuşdur. Çünki məhəlli [yerli] müəssisələr varidatı toplamaq üçün hazır deyildilər. Əvvəlcə bu xüsusda bir üsul və qayda hazırlanıb qoyulmamışdı. Bu səbəblə, burjuaziya 10 milyard yerinə 2 (iki) milyard toplana bilmişdir.

Rusiya Şura hökumətinin 1919-cu ilindəki başlıca məsarifi [xərcləri] aşağıdakılardır:

1) Ərzaq və məkulat [qida maddələri] üçün: 3,152,666,000.

2) Türlük və məabir [nəqliyyat və rabitə] üçün: 3,548,315,000.

3) Maarifi-ümumiyyə üçün: 2,436,127,000.

1919-cu ilinin məharicinə görə, varidat 20,349,727,888 rublədir. Bundan məsarif isə 50,702,627,888 rublədir.

Aradakı açıq 30 milyardə bəliq olmaqdadır [çatmaqdadır].

Bu məharicə aşağıdakı varidat daxil olmaqdadır:

[1]) Bilavasitə vergilər: 1,732,001,098 rublədir.

[2]) Bilvasitə vergilər: 2,572,154,000 rublədir.

[3]) Əmlak və əraziyi-xəzinədən [xəzinəyə məxsus əmlak və torpaqlardan]: 14,189,269,000 rublədir.

Başlıca məsarif:

1) Hərbi işlər üçün: 13,140,770,487 rublə.

2) Ərzaq işləri üçün: 8,125,889,627 rublə.

3) Türlük və məabir üçün: 5,675,906,230 rublə.

4) Maarifi-ümumiyyə üçün: 3,887,993,627 rublə.

1918-ci il ilə 1919-cu ilinin məsarifi arasında bir müqayisə yapaım.

Hərbi məsarifdən başqa xərclər:

1918-ci ilində 27,873 milyondur. Bu, bütün büdcənin 59 faizini təşkil etməkdədir. 1919-cu ilində isə 33,921 milyon rublədir ki, bütün büdcənin 67 faizini təşkil edir.

Hərbi məsarif:

1918 ilində 15,695 milyon rublədir ki, büdcənin 35 faizini təşkil edir.

1919 ilində 12,670 milyon rublədir ki, büdcənin 25 faizini təşkil edir.

Vətəndaş müharibəsi bir çox məsarifi meydana çıxarmaqdadır. Bütün büdcənin üçdə biri vətəndaşlar müharibəsinə sərf edilməkdədir.

Şimdi də 1914-1919-ncu ilinin büdcəsini müqayisə edəlim (milyardlar):

il	Vari- dat	Məxa- ric	Açıq	%
1914	3	4,9	1,9	40
1915	3	11,5	8,5	74
1916	4,4	18,1	13,7	80
1917	5	27	22	75
1918 ilinin nisfi-əvvəlində [birinci yarısında]	1,1	10	8,9	89
1918 ilinin nisfi-axirində [ikinci yarısında]	2,3	15	12,7	85
1918 ili	3,4	25	21,6	86
1919 ili	2,3	23,15	20,85	60

Bu rəqəmlər üstündə bir düşününüz! Hərbi-ümuminin başlanğıcından bəri dövlət məsarifi varidatdan ziyadə olmaqdadır. Fəqət varidatla məharic arasındakı fərq 40 faizə çıxmaqdadır. 1916-cı ilin kommunistlər hakimiyyətindən sonra sənəvi [illik] açıq 85-89 faizə çıxmaqdadır.

1919 ilinin açıq 60 %-ə bəliq olmaqdadır [çatmaqdadır]. Başlıca varidat və başlıca məsarifat Vətəndaşlar müharibəsindən ihdas etmişdir [meydana gəlmişdir]. Şura hökuməti heç bir qiymət və etibarı təmin edəmməyir. Qeyri-qabili-inqita [dayandırılması mümkün olmayan] bir müharibə isə bütün Rusiyanı məhv və pərişan etməkdədir.

Şayani-diqqət [diqqətəlayiq] odur ki, Şura hökuməti büsbütün xüsusi sənəti [sənayeni] və ticarəti yıxmışdır. Bütün

ticarət, sənəət hökumətin idarəsindədir. Sənəət və ticarətə ancaq hökumət sahib olmaqdadır. Şura hökuməti bu sənəət üçün 1918-ci ildə denilə bilər ki, 3 milyard 208 milyon xərcləmişdir.

1919-ncu ildə Şura hökuməti 5,162 milyon rublə ticarətxana və sənəətxanalar üçün xərcləmişdir. Şura hökuməti öz sənəət və ticarətindən aldığından daha ziyadə xərcləməkdədir.

(Bitmədi)

MİLLİ MÜZƏMİZ

– 2 –

Keçən dəfə Azərbaycan istiqlalı uğrunda göstərilmiş fədakarlıqları və fədakarların yerlərini qeyd etmişdim ki, şayəd Qarabağda Cavanşir xanədanına, Gəncədə Ziyadxanovlara və Bakıda Bakıxanovlara müraciət edilərsə, sandıqlarında tarixi sənədat [sənədlər] və qəbələlər, taxça-boğçalarında da babalarının şücaət və mərdanəliyini andıran köhnə şeylərdən bəziləri qalmış ola. İmdiyədək qədri bilinməmiş bu kimi şeyləri tozlu bucaqlardan qaldırıb kamali-fəxr və ehtiramla “İstiqlal” muzeyində [muzeyində] yerləşdirməli ki, bunları uşaqlarımız ziyarət etdikcə, babalarının şücaət və cəsəreti ilə kəsbi-iftixar etsinlər.

Yuxarıda zikr etdiyimiz o üç xanədan başqa, bir çox silsilələr də vardır ki, tarixdə babalarının adları çəkilir. Əlbəttə, bunların da babadan qalmış şeyləri muzeyimizə daxil olarsa, onun fayda və mükəmməlliyəti daha da artar.

Tarix göstərir ki, Qafqaz qitəsi həmişə bir müharibə meydanı olub, asayış və əmin-amanlığı az görmüşdür. Binaəni-leyh [ona görə], Hacı Allahyar tufəngi, çaxmaqlı tapança, qılinc, gorda, xəncər, nizə, ox və qalxan kimi əsilhəni [silahları] minlərcə tapmaq olar. Lakin Cavad xanın qılıncını, Ağa Məhəmməd şahın İbrahim xana atdığı oxu, Səfər bəyin qanlı qəməsini və Sisianova qarşı çəkilməmiş tapançanı axtarib tapmış olarsaq, müzənin “İstiqlal” adı ilə yaşamasına böyük bir haqq qazandırmış olarız.

Bu nöqteyi-nəzərlə, Tiflis müzəsinə rus generalları əli ilə yığılmış və Azərbaycanından aparılmış açar və bayraqları Gürcüstan hökumətindən almaq üçün çalışmaq lazım gəlir və bu təşəbbüsün icrası, təbii ki, hökumətimizin öhdəsinə düşəcəkdir.

Fəqət təşəbbüsdən qabaq, hökumətin Tiflisdə oturan nümayəndəsi Azərbaycan xanlıqlarından qapılmış şeylərin yerlərini müfəssələn öyrənib bir siyahı təqdim etməlidir ki, həmin siyahı ilə də məzkur [deyilən] şeylər geri istənilsin.

Filhəqiqə [doğrudan da], Tiflis müzələrində həbs edilmiş şeylərin, məsələn, Şuşa qalasının açarı, yaxud Şəki xanının bayrağı Gürcüstanın nəyinə lazımdır ki, indiyə qədər Tiflisdə qalmışdır? Qonşu və dostumuz gürcülər Azərbaycana məxsus olan şeyləri öz yerinə qaytarıb da, bununla özlərinin adil və haqsünas bir tayfa olduqlarını sübut etmiş olarlar.

Azərbaycana təəllüqü [daxli, məxsusluğu] olan bu kimi şeyləri axtarib bulmaq vəzifəsi yalnız Gürcüstandakı nümayəndəmiz öhdəsinə deyil, əcnəbi məmləkətlərində bulunan, yaxud bulunacaq

konsullarımızın da öhdəsinə gəlir. Ələlxüsus bu yolda ən böyük ciddiyyəti Ermənistan, Dağıstan, Türküstan, Rusiya və İstanbul səfirlərindən gözləyirik.

Səfir və konsullarla bərabər, təlim üçün əcnəbi vilayətlərinə göndərilən tələbələrımız də əski şeylərin kəşfinə böyük xidmət göstərmiş olarlar.

Məlum olduğu üzrə, Yevropa dövlətlərinin hər birinə məxsus mükəmməl müzələri vardır. Bu müzələrin cənbində [nəzdində] Şərq şöbələri mövcuddur ki, buraya Şərqdən aparılmış bir çox əski şeylər toplanılmışdır. Bunların arasında ərəb, fars və türkcə yazılmış bir çox qitə və kitablar da vardır.

Azərbaycan şüərasının təsnifatından bir qədər bu Şərq şöbələrində tapılar. Həmçinin bu şöbələrin arxeoloji cəmiyyətlərinə mənsub əzaları [üzvləri] illərcə Azərbaycanı gəzib-dolaşaraq xaraba və təpələr yarığından bir çox şeylər tapıb aparmışlar. Yarılmış təpələrdən zənnimizdə olanları “Xocalı” (Şuşa mahalında), “Dəstmaz” (Qərvənd ətrafında), “Qaraköpək” (Cəbrayıl mahalında) və sairələri vardır ki, əhalinin gözləri önündə bu təpələri rus hökumətinin icazəsi ilə əcnəbi alimləri yarıb faydalı şeylər aparmışlardır. Həmin bu şeylər indi də Yevropa müzələrində göstərilir. Şeylərin üstündə kəşf olunan yerlər, kaşiflərinin adları və tapılmış şeylərin vəzifələri qeyd edilmişdir.

İştə, Yevropaya göndəriləcək tələbələrımız asudə vaxtlarında müzələrin bu Şərq şöbələrini ziyarət edib, Şərqə dair, xüsusən Azərbaycan asarını [əsərlərini] öyrənərək, müfəssəl siyahılarını da bu-

raya, hökumətimizə göndərmiş olsalar, yəqin ki, sonralardan bu barədə bir iş görmək olar.

Rus dövründən qalma hökumət müəssisələrinin də dəftərxanalarında (arxivlərində) bir çox tarixi fəqərələrə [faktlara] rast gəlmək olar. Bunların arasında ən əhəmiyyətliləri Xəzinə Palatası, torpaq, su və polis arxivləridir. Bunları diqqətlə arayıb-araşdıran olarsa, şəksiz ki, dəyərli məlumata təsadüf edilər.

Köhnə arxivləri təftiş edib faydalı və zəruri sənədləri araya çıxarmaq vəzifəsi yeni hökumətin öhdəsinə gəlir. Binaəni-leyh, bunları gec ya tez təftiş etməyə məcbur olan hökumətə ancaq bunu tövsiyə edə bilərəm ki, təftiş komiyonuna öylə şəxslər dəvət edilsin ki, rəsmi vəzifələri ilə bərabər, tarix və istiqlalımıza dair tozlar altında yatan məlumatı da dünya üzünə çıxarsınlar. Burada xan, bəy və rəiyyət arasında vəqə olmuş macəralara işarələr vardır. Xülasə, bu cəhətdən yüzillik arxivlərin mənası böyükdür.

Mövqəfat [vəqflər] idarələri, məscid və məbədlərin də dəftərxanalarında bəzi əhsan əhlinin [əhsan etmiş şəxslərin, əhsan olaraq mülk qoyub getmiş şəxslərin] xüsusi vəsiyyətnamələri vardır. Məsələn, Qarabağda Gövhər ağanın vəsiyyətnaməsi tarixi bir sənəddir. Həmçinin erməni ibadət xanalarında, məsələn, Tatev monastırında beş-altı yüzillik islam hökmdarlarının hökm və fərmanları məhfuzdur [qorunub saxlanılır]. Müzəməz üçün ən dəyərli məlumatı bu sənədlərdən əxz və kəsb etmək mümkündür.

Bu məlumatı yalnız rəsmi müəssisə və dəftərxanalardan almağa kifayət etməyərək, əhalinin ənvai [müxtəlif] silk və sinfinə də müraciət etməlidir. Zira istiqlalı dərdəst etmək [əldə etmək] üçün əhalinin tamam təbəqələri iştirak etmişlər. Binaəni-leyh, müzədə hər sinfin özünəməxsus göstərişi gərək olsun.

Fərhad Ağazadə

MÖVLUDİ-NƏBİ MÜNASİBƏTİLƏ

Hülulu təqərrüb etmiş [gəlib çatması yaxınlaşmış] bulunan yövmi-viladət-nəbəvi [peyğəmbərin doğum günü] münasibətilə bu gün dövr-i-sabiq xatirətinin ələmi-nisyan və qiyaba [unudulma və qeyb olma ələminə] gömülmüş böyük və mühüm bir səhifəsini qurcalamaq və bu vəsilə ilə [bunun sayəsində] fəhim [anlayışlı] bilümmum [bütün] vətəndaşlarıma sərih [aşkar] bir haqqımızın ziyasına [itib getməsinə] meydan verilmə[mə]si xüsüsünü mətin bir qələmlə yada salmağın kəndimcə ən müqəddəs vəcibələrdən [borclardan] biri ədd etdim [saydım]...

Zatən bu sətirləri yazdıqda, qəsdim ancaq bu yerdə qərar tapıbdır ki, bəsirətli [anlayışlı; uzaqgörən] şəxslərin fikirlərini mühüm olan bu mətləbə tərəf dəvət edim.

İştə, dövr-i-sabiqdə rusların sənəvi [illik] vəqə iki böyük yortularından [dini mərasimlərindən] biri meraci-İsa [İsanın meracı, göyə çəkilməsi] (Rojdetsvo) və

digəri isə yövmi-viladətləri [anadan olan günü] (Pasxa) olub, həman hər sənə məzkur günlərin vüqusunda [deyilən günlər gəlib çatanda] ikişər həftə tətil işğal etdikləri bir qəziyyəyi-qətiyyə [qəti iş, hadisə], zənn edərsəm, əlan [indi də] xatirələrdə mənquşdur [yaddaşlarda həkk olunmuşdur]. Buna binaən [buna görə], ənənəti-milliyənin [milli ənənələrin] ən böyük günlərindən biri olan yövmi-vilayəti-nəbəviyyəyə bədəza [bundan sonra] biz azəri türklərinin dəxi riayətilə tətil işğal etməliyimiz, ələlxüsus məktəblərimizin böylə bir gündə əqəlli [ən az] bir həftə müddətlə tətildə bulunmaları bir tərəfdən pedaqoji nöqtəyi-nəzərlə mütabiq [uyğun, müvafiq] gəlməsi və digər tərəfdən şagirdənin təqərrüb edəcək [yaxınlaşan] imtahanlara hazırlanmalarına pək əzəm [böyük] və mühüm bir fayda bəxş edəcəyi qənaətidəyəm.

Nəhayət, bu məlumatım dərəcəyi-səhhətdə [doğruluq dərəcəsində] olub, xətdən məhfuz olması [xətdən qorunmuş olması, xətasız olması] zənnindəyəm və əminəm ki, bu sətirlər lazım olan şəxslərin nəzərlərində qəbula yetdikdə və səhhətlə [doğruluqla] təsdiq olunduqda, bu mətləblərin tərvicində [rəvac tapmasında] səy edib və intişarında [yayılmasında] ciddü-cəhd əmələ gətirələr.

Bir müəllim

İdarədən: Bunu dərc etməklə bərabər, tətil işində sabiq rus qaydalarına təqlid fikri heç də xoşumuza gəlmədiyini qeyd edirik. Ruslarda maarif işini geri salan illətlərin biri də tətil və bayram günlərinin çoxluğu idi...

NASİRƏLİNİN VƏFATI

Balaxana köyü əhalisindən və “Müsavat” firqəsinə mənsub Nasirəli Kərimzadənin vəfatını kamali-hüznə bildik.

Mərhum ən səmim[i] bir qəlbə malik, doğruluğu, dürüstlüyü sevər bir insan idi. Ona doğru sözü söylədiyi zaman böyük bir bəlanın ona tərəf gələcəyini hiss etsəydi belə, doğru söz söyləməkdən çəkinməzdi. Kəndisi elmsiz, lakin elmi və elm əhlini qayət də sevər, maarif intişarının [yayılmasının] maraqlısından sayılırdı. Zavallı, sənəldən bəri cahillərin tə'nələrinə və fəna müamilələrinə [pis rəftarlarına] köksünü sipər edib hə-qarət hədəfi olmuşdu. Milləti və vətəni uğrunda eşitdiyi tənələrinə fəxr edərdi.

Balaxanada mövcud ünas [qızlar] məktəbinin təsisinə birinci səbəb olan bu zat [şəxs], məzkur [deyilən] məktəbin təsisindən 4-5 sənə əvvəldən çalışırdı.

Bu ünas məktəbinin üstündə həttə qətlinə fitva verildiyini belə eşitmişdi. Yenə səbatından dönmədi. Nəhayət, müvəffəq oldu.

Böylə məşəqqətlərlə təsis olan məktəb, əlbəttə, xalqın nəzərində pək həqir olacaq, ona görə camaat yardım etməliyindən başqa, rəxtə təpikləri [dağıtmaq üçün təpiklər] vururdular.

Binaənileyh [ona görə], heç bir kişi yardım etməzdi, lakin mərhum, məktəbin təsisinə səbəb olan kimi bütün zəruri işlərini belə öhdəsinə alıb, hər bir müşkülətinə rəf etməyə [aradan qaldırmağa] kamali-məsuriyyətlə [böyük sevinclə] çalışırdı.

Balaxanada yenə zükur [oğlanlar] məktəbinin də vəkili olmuş, mərhum

zükur məktəbinə vəkili olduğu sənələrdə məktəb çox tərəqqi etmişdi. Yetim uşaqlar üçün hər bayram əlbisə alıb onları sevindirərdi.

Böylə bir şəxsin vəfatı doğrudan-dogruya bütün əhli-vicdanın, baxusus [xüsusilə] dost və aşnalarının ürəklərinə silinməz bir dağ çəkirmişdir.

Cənabi Haqq, ailəsinə səbri-mətin əta etsin.

Əli Mişan

BİR CƏDVƏLƏ DİQQƏT

“Azərbaycan” qəzetəsinin 330-cu nömrəsində Şamaxı qaimməqamı cənab Bakı qubernatoruna Mart hadisətində Şamaxı və mahalında ermənilər tərəfindən təhriq olunan [yandırılan] evlərin cədvəli arasında Şamaxı şəhərində 577 ev yandırıldığını göstərmişdir! Başqa köylərin də sanı Şamaxı kimi göstərilmişsə, vay olsun!.. Şamaxıda dəfəatla [dəfələrlə] qəzetələrdə yazıldığı kimi şəhər məktəbi, rus kəlisəsi [kilsəsi] və erməni kəlisəsindən başqa ev qalmamışdır ki, cənab qaimməqam əfəndi öz idarəsini yerləşdirməyə bir mənzil bulsun. Navahı köyündə 450 ev olub yandırıldığı halda, Şamaxıda 577 ev olub yandırıldığını göstərən cədvəl yanlış bir cədvəldir. Hər halda, lazım gələn yerindən bu cədvəlin təshihini təmənnə edirik.

*Bir neçə şamaxılılar naminə
T. Əlif.*

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

– Ədliyyə nazirinin, şahidlər danışdırılması qərarlarının bir parasının dəyişdirilməsi haqqındakı təqriri istiması [təklifinin dinlənilməsi] nəticəsində, qanun layihəsinin təsviblə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

– Ədliyyə nazirinin, məhkəməyə verilmək qərarlarının bir parasının dəyişməsi haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, qanun layihəsinin təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

– Ədliyyə nazirinin, məhkəmələrə çağırılacaq şahidlərə veriləcək əvəzin miqdarı dəyişməsi haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, qanun layihəsi təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

– Ərazi nazirinin, Zaqatal meşəçisi Əbdürrəhman Rzabəyovun ailəsinə maaş təyini haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, məzkur [deyilən] ailəyə verilmək üçün 20 milyonluq fondan Ərazi Nəzarətinə 8892 manat buraxılması qərara alınmışdır.

– Ədliyyə nazirinin, məhkəmələr qərarının yenidən baxılması üçün olan qərarların bir parasının dəyişməsi haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, qanun layihəsinin təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

– Ədliyyə nazirinin, məhkəməyə çağırılmaq qərarlarının bir parasının dəyişməsi haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, qanun layihəsinin təsviblə,

təsdiq üçün Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

– Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin, Xaçmaz kənd xəstəxanası çiçək döyənli İvankovanın atasına maaş verilməsi haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, məzkura [deyilən şəxsə] 220 manat 40 qəpik verilməsinin Nəzarətə [Nazirliyə] tapşırılması qərara alınmışdır.

– Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin, Zaqatala zemstvo [yerli özünüidarə qurumu] həkimi vəzifəsini ifa etmiş Şaxova əlavə olaraq 1558 manat 33 qəpik verilməsi haqqındakı təqriri istiması nəticəsində istənilən məbləğin verilməsi Nəzarətə tapşırılması qərara alınmışdır.

MÜƏSSİF BİR QƏZA

Məruf [tanınmış] camaat və mətbuat xadimlərindən mülkiyyə baş müfəttişi Ömər Faiq əfəndi ifayə-vəzifə məqsədilə Qubaya əzimet etdikdən [getdikdən] sonra kəndlərdən birinə gedərkən gecə vaxtı müəssif [təəssüf doğuran] bir qəzaya düşmüşdür.

Böylə ki, Ömər Faiq əfəndi cənabları Quba uyezdində kain [yerləşən] Çarxı kəndi camaatının, pristav və yüzbaşılardan etdikləri mütəəddid [çoxsaylı] şikayətlər üzərinə, noyabrın 27-də təftiş üçün dəmiryol ilə Çarxı istasyonuna getmiş və o gecədən, vaxtın gecəliyinə, qaranlığın şiddətinə baxmayıb, Xanlıqoba kəndinə getmək arzusunda bulunmuş, lakin yol palçıq olmağa görə piyada uzun gedə bilməyib, yolda bir kəndlinin evində qalmağa məcbur olmuş.

Faiq əfəndi gecənin qaranlığından düşdüyü evin balkonunun məhəccərsiz [barmaqıqsız] olduğunu fərq etməmişdiyindən, qəzaən yerə yıxılıb, məəttəəs-süf [təəssüf ki], döş kəmiyini (sümüyünü) sındırmış. Bununla bərabər, Faiq əfəndi ətrafını saran şikayətçi arvadların fəryad və ağlaşmalarından mütəəssir olduğundan, iki gün qalmağa məcbur olaraq, ancaq dünən Bakıya gələ bilmişdir.

Faiq əfəndi cənabları əvvəlcə döş kəmiyinin sındığının tamamilə fərqi nə verməmiş olmalı ki, tədavisinə əhəmiyyət verməmiş və ancaq doktorun müayinəsi ilə işin vəxamətli [təhlükəli] olduğu anlaşıldıqdan sonra bərayi-tədvil [müalicə üçün] Mixaylovski xəstəxanasına getmişdir.

Mumaileyh [haqqında danışılan şəxs] kimi həyat[ını] ümumiyyə nəfinə [xeyrinə] həsr edən bir simayi-bülənd və bir timsali-iffət və istiqamət [uca bir sima, namus və düzgünlük timsalı] olan bu zatın [şəxsin] böylə ciddən mövcibi-təəllüm və təhəzzün [ələmə və hüznə yol açan] bir qəzaya düşər olması bizi fəvqəladə mütəəssir etdiyi üçün, iadəyi-səhhət və afiyyət etməsinə intizarən təhiyyati-xalisanəmizi bəyan edərək [səhhət və sağlamlığına yenidən qovuşmasını gözləyir və səmimi-qəlbədən dua edirik].

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan-Ermənistan Konqresi

Aldığımız məlumatlara görə, Azərbaycan-Ermənistan Konqresi kanuni-əvvəl [dekabrın] 2-də və Xariciyyə Nəzarəti

mülkündə iniqad edəcəkdir [baş tutacaqdır]. İştirak edəcək əfəndilərin Bakıya vürudu [gəlməsi] bu gün bəklənir.

Dövləti sənaye kurslarında

Dərslər təşrinə-saninin [noyabrın] 17-dən başlanmışdır. Bu vaxta kimi 120-dən yuxarı işçi yazılmışdır. Kurslara kanuni-əvvəl [dekabrın] 5-nə kimi dəxi müstəme [dinləyici] qəbul ediləcəkdir. (Adres: Bakı Politeknik məktəbi.)

Dərslər axşamlar saat 5-də başlanıb 8 tamama kimi davam edir. Birinci semestrde işbu dərslər oxunur:

1) Türk lisanı; 2) Hesab; 3) Həndəsə; 4) Heyət [astronomiya]; 5) Kimya; 6) Müsəlləsət [trigonometriya] və başqa riyazi elmlər.

Dərslər türk dilində oxunur.

Politeknik məktəbinin heyət, kimya kabinetləri və başqa emalatxanaları da kursların ixtiyarında olacaqdır.

Taxil çıxarılması

Daxiliyyə Nəzarəti aldığı məlumatlara görə, Cavad və Lənkəran qəzalarının İran hüdudunda olan bəzi nöqtələrindən möhtəkiqlər külli miqdarda buğda alıb İran məmləkətinə göndərilir. Bunun gələcəkdə məmləkətimiz üçün nə dərəcədə fəna bir təsiri ola biləcəyini nəzərə alaraq, Daxiliyyə nazirinin qərarı ilə mövcibin [qərarına əsasən], Nəzarət taxılın Azərbaycan məmləkətindən çıxarılmasının önünü almaq üçün Bakı qubernatorundan təşəbbüsət edilməsini rica etmiş, qubernator təcili surətdə lazımı tədabir ittixaz etmişdir [tədbirlər görmüşdür].

Bələdiyyə İdarəsi və Elektrik Cəmiyyəti

Bələdiyyə İdarəsinin Təmirat şöbəsi Elektrik Cəmiyyətinə müraciətlə məlum etmişdir ki, hər ayın 15-dək bərvəchi-ati [aşağıdakı] məlumatı Cəmiyyət şöbəyə təqdim etməlidir:

- 1) Mövqifin [stansiyanın] gecə-gündüz şiddəti diaqrammasını;
- 2) Transformatorların təfrit [minimal] şiddətləri haqqında məlumat;
- 3) Küçələr tənvirətinə [ışıqlandırılmasına] gedən qüvvəti;
- 4) Yeni işıq veriləcək, işıqları kəsiləcək abonentlərin siyahısı;
- 5) Mərbut ediləcək [xəttə birləşdiriləcək] lampalar və motorların cədvəli və qüvvətlərin cəmi.

Bakı telefon xəttinin hökumət müfəttişi

Bakı telefon xəttinin dürüst çəkilməsinə, saxlanmasına və qayda üzrə işlənilməsinə baxılması Posta və Teleqraf Nəzarəti tərəfindən Hökumət müfəttişinə həvalə olunubdur.

Abone sahibləri “Bierinq və şirkəti”nin qaydasız hərəkətlərindən şəkvə [şikayət] etdiyi zaman mumaileyh [deyilən] müfəttişə rücu [müraciət] edə bilərlər.

Bakı telefon xəttinin Hökumət müfəttişi, əleyhdə elan verənə cən hələlik müvəqqəti olaraq Naberejny caddəsində Mirbabayevin evində Posta-Teleqraf Nəzarəti idarəsində gündüz saat 11-dən saat 2-yə cən qəbul edir.

* * *

1918-ci sənə Mart hadisələri vaxtında Cavad qəzasında olan Muğan Su-

lunçaq mövqifi [stansiyası] Qalaqayın kəndi sakini tərəfindən qarət edilmişdi. Qarət edilən əşyanın bəzisi qaytarılıbsa da, baqisi [geri qalanı] indiyə qədər qaytarılmamışdır.

İşbu təşrini-saninin [noyabrın] 5-də Qalaqayın kəndi sakini Paşa Şamı oğlu istasyonun qarət edilməsində məznun [şübhəli] olan Cəfər Qulu oğlu və iki nəfər naməlum başqaları ilə Sulunçaqovı mövqifinə mütəəlliq [məxsus] yeri əkmışdir.

Bu xüsusda mövqif xidmətçiləri isə nə qədər etiraz etmişlərsə də, bunlar silahlanaraq, ya heç bir əhəmiyyət verməmişlərdir.

Bu məlumatı verərək Daxiliyyə Nəzarəti Daxiliyyə naziri müavininin əmri ilə Bakı qubernatorundan rica etmişdir ki, bu kimi rəftar edənləri məsuliyyətə cəlb etməklə bərabər, 1918-ci sənənin mart ayında Sulunçaq mövqifindən qarət edilmiş əşyanın qalanının da bulunması üçün tədabiri-lazıməni ittixaz etsin [lazımi tədbirləri həyata keçirsin].

HADİSAT

Misin patlaması

Karantinni soqaqda 24-cü nömrəli evdə olan qalayçı Bayram Kərbəlayı Əbdül oğlu təşrini-saninin [noyabrın] 29-da polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, bir nəfər naməlum ermənidən mis və qurşun parçaları alıb dükanına gətirəndən sonra yoldaşı Səfər Əmrah oğlu bunlara baxarkən bir lülə mis bulmuşdur. Bu lülənin mis olduğunda şübhəsi qalmasın deyə lüləni zindanın üstünə qoyub

çəkilə vurduqda, lülə patlayıb Səfər Əmrah oğlu ağır və dükanda olan Nəzərli Kərbəlayı Əli oğlu yüngül bir surətdə yaralanmışdılar. Zərərçəkənlər [zərərçəkənlər] Mixaylovski xəstəxanaya göndərilmişlərdir.

* * *

Təşrini-saninin 29-da axşam saat 7 radələrində Aziatski soqaqda nömrə 3 Bakı əhlindən Kərbəlayı Hüseynqulu Məhəmmədqulu oğlunun evinə bir nəfər müsəlman və iki nəfər rus daxil olub, kəndlərini xəfiyyə polis məmurları isnad verərək ev sahibindən “Səndə saxta para var” deyə saxta paraları tələb etmişlərdir. Ev sahibi imtina etdikdə, bədəfkarlardan [cinayətkarlardan] birisi tapançasını çıxarıb ev sahibini öldürməklə hədələyərək, iki nəfəri təftişə şüru etmişlər [başlamışlar]. Hüseynqulu Məhəmmədqulu oğlunun cibindən 200 manat və sandıqlarından 9 min manat para bulduqdan sonra qaib olmuşlardır. Bədəfkarların tövqifi [tutulması] üçün polis tərəfindən lazımi tədabir ittixaz edilmişdir.

* * *

Təşrini-saninin 29-da gündüz saat 12-də Telefonni və Budaqovski soqaqların küncündə Vladimir Ktitarov evdə olmadığı zaman, guya bu evin hökumət tərəfindən həcz [müsadirə] edilmək xüsusda məktub gətirmişlər deyə iki nəfər naməlum gürcü evə daxil olmuşlardır. Ev sahibinin arvadının əl-ayağını bağlayıb 230 min [manatlıq] cürəbəcür qızıl və brilyant əşya, 20 min manat nağd pul və 6 min manatlıq Gürcüstan Ərazi Bankı bileti, cümlətanı 256 min manatlıq götürüb qaib olmuşlardır.

Oğruların tövqifi üçün ən ciddi tədabir ittixaz edilmişdir.

Qıfıl sındırılmışdır

Təşrini-saninin 29-da Merkurievski soqaqda Darülfünun [Universitet] binasında Darülfünunun müəlliməsi Aleksandra Lukyanovanın evindən qapının halqasını sındıraraq, 71,900 manatlıq ev əşyası oğurlanmışdır. Bu oğurluq fəqət [ancaq] Darülfünunun qapıçısı Fyodor iştirakı ilə ola biləcəyindən, məzkur [adı çəkilən] qapıçı tövqif edilmişdir.

* * *

Təşrini-saninin 29-da gecə saat 12 radələrində Mariinski və Verxni Priyutski soqaqların küncündə duran qaraqolçu Fərhad Ağayev naməlum bədəfkar [cinayətkar] tərəfindən sağ qılçasından yaralanmışdır. Yaralı bihuş olduğu üçün hələlik istintaq edilməmişdir.

* * *

9-cu uçastok polisinin ittixaz etdiyi tədabirin [həyata keçirdiyi tədbirlərin] nəticəsi olaraq bir nəfər Oruc Baba oğlu nam [adlı şəxs] tövqif edilmişdir. Məzkur [adı çəkilən şəxs] kəndisinin oğru olduğunu etiraf etmişdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 850-1000 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 25 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1550 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 50-100 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 240 manat və Za-

qafqaz bonu min manata 35 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1010 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 93 manat və xırda gümüş para 38 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 4 qran 10 şahı olmuşdur.

Susinin topu 1055 manata gedir.

Denikin parasının min manatı Bakı bonunun 400 manatına gedir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

“Müsavat”da

– Hacıqabul Türk məktəbinə erməni müəllimi təyin edilmişdir. Kəndisi türkcə bilmədiyindən əhali etiraz etmişdir.

– Lənkəran şöbəsi – Lənkəran qəzasında 13 məktəb 13 köydə açılması haqqında Lənkəran şöbəmiz müraciətdə bulunmuşdu. Bu xüsusda Mərkəz İdarə Maarif nazirinə yazıb müraciətdə bulunmuşdur.

– Lənkəran qəzasında Hacı Mirzə Səlim əfəndi vasitəsilə səkkiz yerdə şöbə açılmışdır.

– Qarabulaq şöbəindən Cavad bəy Məlik-Yeqanov, Lənkəranda 18 nəfər, Ucardan Əşrəf Kərimzadə, Qalabazardan Qulamhüseyn və İshaq Möhsünzadə qurultaya seçilmişlər.

Qarabağlılar iclası

Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü rəbiül-əvvəl ayının 9-da (dekabrın 2-də) axşam saat 6 tamamda qarabağlıların ümumi

2) “Yeni məktəb” – müəllifləri M[ahmud bəy] Mahmudbəyov və Abbas Səhhət Mehdişadə;

3) “Gülzar” – müəllifi Abdulla Şaiq;

4) “Ədəbiyyat məcmuəsi” – müntə-xibi [seçəni, tərtib edəni] Fərhad Ağazadə;

5) “Türk ədəbiyyatına ilk qədəm” – müəllifləri M. Mahmudbəyov və Abbas Səhhət.

İmdi bu kitabların barəsində ayrı-ayrı danışib, bunların nə qədər faydalı və doğru əsaslı bir qiraət kitabçası olduqlarını beqədri-qüvvə [gücümüz çatan qədər] göstərək.

Başlayaq “Bəsirətül-ətfal”dan.

Məzkur [adı çəkilən] kitabça iki kərə çap olunmuşdur. Birinci kərə Bakıda, ikinci də bu kitabın səfa verən meyvələrini nəinki azərbaycanlılar arasında, hətta cəmi türklər arasında yayıb, əfradi-millətin [millət fərdlərinin] “tərbiyyəi-əxlaqına və məlumatı-nafəsinə” [faydalı məlumatlar almasına] xidmət etməkdən ötrü və Türkiyə pədaqojiyə əfkar və ədəbiyyatını islam aləmində misli görünməyən bu qiraət kitabçası ilə aşına etməkdən ötrü (bu şəhadət müəllif cənablarının özləri daima virdi-zəban etdikləri [tez-tez təkrar etdikləri] şəhadətdir) İstanbulda çap olunmuşdur.

Və bu ikinci çapında “Bəsirətül-ətfal” bəzi təğyirata [dəyişikliklərə] uğramışdır. Məsələn, Ziya paşanın tərci və tərkib-bəndləri atılıb, ədəbiyyat barəsində olan bəzi “elmi” məlumat qısalıb, üçüncü bab – ki, əqaidi-diniyyə [dini etiqadlar] barəsində idi – büsbütün götürülüb və bəzi əşar [şeyrlər] və hekayələr də çıxarılıb, məsələn: “Ata və oğul”, “Qiyas və qiyafəşünaslıq”, “Sui-ədab”. Bunların

əvəzində, məlumat verən bəzi məqalələr dərc olunmuşdur – ev quşları, pişik, it, inək, məktəb, hava və ilaxır və həmçinin şəkəlbənzər bəzi şeylər də əlavə olunmuşdur. Və bununla müəllifin özünün etdiyi vədəsinə nəzərən, “Bəsirətül-ətfal” dəxi də təkmiliyyət, dəxi də dərinlik kəsb etmişdir [qazanmışdır]. (“Bəsirətül-ətfal”ın birinci çapının müqəddiməsinə müraciət.)

Bəli, həqiqətən, “Bəsirətül-ətfal” kamil bir qiraət kitabıdır, ancaq əks tərəfdən.

Böylə ki, “Bəsirətül-ətfal” bircə qiraət kitabçası deyildir! Bu həm şəriət, həm coğrafiya, həm ədəbiyyat və həm də kitabət [yazı, yazma] kitabçasıdır. Hər aləmdən istəsəniz, bir az bu kitabda tapılar, hətta çıxırtmadan, bozartmadan... Böylə ki, müəllif əfəndinin, o qocaman və vəsi [geniş] təcrübəsi bu kitabçada təlim və tərbiyyənin hər künc və bucağına işıq salmış, ona xörək vermiş ki, müəllif cənablarının türk dilinin tədrisindən məqsəd nə olduğundan və qiraət kitabının əsasi tərtibindən bixəbər olmağını göstərir.

Müəllif əfəndi kitabının birinci çapının müqəddiməsində deyir ki, “Bəsirətül-ətfal”ın məqsədi uşaqların bəsirət gözlərini açmaqdır və kitabın üstündə də qeyd edir ki, “Müsəlman millətinin tərbiyyəi-əxlaqına və məlumatı-nafəsinə xidmət edici tazə kitabdır.”*

* Baxınız nə böyük iddia: kitabın məqsədi bircə türk balalarına xidmət etmək deyil, cəmi “ətfali-müslimin” [müsəlman uşaqları] buradan nəfərdar olmalıdır [fayda götürməlidir] – ərəb, fars, hind, misirli və ilaxır. Görünür, kitabın dili bu qədər beynəlmiləl bir dildir?!

Türk dilinin tədrisinin ümdə məqsədi əxlaq dərsi və məlumatı-nafə vermək olmayıb, məhz türk dilini böyləlikdə öyrətməkdir. Və qiraət kitabı da ancaq dil tədrisi mənzurlarını [məqsədini] düstur edib, tərkibcə, üslubcə, lüğətcə və əfkarca get-gedə mürəkkəb olan əsərlər verməlidir və həmçinin şairanə və ədəbi dil yazılarının növlərini havi olmalıdır [ehtiva etməlidir]. İştə, qiraət kitabçası bu prinsip üstündə bina olmalıdır. Hərçəndi bununla belə, əxlaq tərbiyyəsi kimi böyük və yüksək amal qiraət dərindən büsbütün xaric olmayır. Bu, mümkün də deyil, bu onun müqəddəs diləklərindəndir. Və hərçəndi ibtidai məktəbin həqiqətinə görə, bəzi məlumatı-nafə vermək də türk dilinin tədrisindən çıxarılmayır. Amma iş əsasa gələndə gərək qiraət kitabı dil tədrisi mənzurları üstündə tərtib olunsun. O biri məqsədlər isə əsas yox, yan məqsəd olacaqdırlar.**

Deməli, qiraət kitabı ən əvvəl türk dilinin kitabıdır.

Rəşid bəy cənabları isə əsla bunu nəzərə almayıb, götürüb yandan gəlmə şeylərlə kitabı doldurub və əsl qiraət tədrisinin üstünü örtüb və böylə yandan gəlmə məqsədlərinin ən fənası, Rəşid bəyin əqidəsincə isə, ən yüksəyi, ən feyzbəxşi “türk dilinin tədrisində” – o da “Bəsirətül-ətfal”da olan – dini hissiyyat və ənənət [ənənələr] bəsləmək qayəsidir.

Məlumdur ki, hər tədris predmetinin özünün xüsusiyyətləri, özünün dilək və istəkləri var ki, bu diləklər o predmetin xüsusi dərslərində təqib olunar. Dəxi bu

** Qiraət kitabının əsasi-tərtibi [tərtib prinsipi] barəsində və burada olan cərəyanlar xüsusunda ayrıca danışırıq.

predmetin tədrisinə, zətən onun mənzurlarına uymayan xarici şeylər və xarici məqsədlər daxil etmək o predmetin xüsusiyyətini itirər və məqsədlərindən uzaq salar.

İştə bu qarışdırma halı tamam və kamal “Bəsirətül-ətfal”da mövcuddur: dini hissiyyat və əqaid məlumatı qatılıb qiraətə vəhalonki [halbuki] bunlar, yolları ilə, məqsudları ilə lap başqa bir aləmdirlər.

Bitmədi

Yusif Qasımov

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənquli-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsq-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

7-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Doktor Mustafa bəy Hacıqasımov

Xüsusi arvad naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul edir axşamlar saat 4-dən 6-yədək, cümə günlərindən başqa.

Adres: Vorontsovski küçə, nömrə 17. Doktor Qarabəyovun müalicəxanası.

14034

**İstanbul doktor və bakterioloqu
Nazim bəy Hüseynzadə**

Sifilis, terbier, şankr və daxiliyyə naxoşluqları, 914 və 606 müalicələri tətbiq edilir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 10-adək, axşam saat 6-dan 7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 17, doktor Qarabəyovun müalicəxanası. Telefon nömrə: 49-87.

11470

Diş həkimi

A. A. Mirkin

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur:

gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.

14078

**Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

**Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [sidik] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.

Ünvan: Telefonni küçə, nömrə 6.

7444

Doktor İ. M. Bronşteyn

Xüsusi əmrəzi-zöhrəviyyə, dəri və daxiliyyə naxoşluqları qəbul edir. Hər gün səhər saat 10-dan 1-ədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Şamaxinka 12, telefon 4-21.

14003

**Berlin Darülfünunu doktoru
N. Melkumyan**

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

14075

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 5. “füzuli xərcələr lazım gəldiyini qeydlə”: qəzetdə “füzuli” yerinə “lüzum” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 7. “Komyakovski”: Cənubi Rusiyada hərbi prokuror olmuşdur; Kulabuxovun məhkəməsində də hərbi prokuror kimi iştirak etmişdir; qəzetdə soyadı təhrif edilmişdir.

**Rusiya Şura hökumətinin
maliyyəsi**

səh. 9. “Ertoba” (Birlik): Tiflisdə 1917-1921-ci illərdə nəşr edilmiş qəzet. Gürcüstan Sosial-Demokrat Partiyasının orqanı idi.

səh. 10. “Əmlak və əraziyi-xəzinədən”: qəzetdə “xəzinədən” yerinə “xeyriyyədən” getmişdir.

səh. 11. “xüsusi sənəəti və ticarəti yıxmışdır”: qəzetdə “ticarəti” yerinə “xürafəti” getmişdir.

Milli müzəmir

səh. 12. “Hacı Allahyar tufəngi”: Hacı Allahyar, güman ki, öz dövrünün tanınmış tufəng ustası olmuşdur.

“gorda”: birağızlı əyri qılınç.

“Səfər bəy”: Ağa Məhəmməd şah Qacarın qatillərindən biri olan Səfər (yaxud Səfərəli) bəy nəzərdə tutulur.

səh. 13. “torpaq, su və polis arxivləridir”: “su” yerinə güman ki, “sud” [məhkəmə] olmalı idi.

Hadisat

səh. 18. “Karantinni soqaq”: Bakıda, indiki Həzi Aslanov küçəsi.

“Aziatski soqaq”: Bakıda, indiki Ələvsət Quliyev küçəsi.

“Telefonu və Budaqovski soqaqlar”: Bakıda, indiki 28 May və Rəşid Behbudov küçələri.

səh. 19. “Merkuryevski soqaq”: Bakıda, indiki Zərifə Əliyeva küçəsi.

“Mariinski və Verxni Priyutski soqaqlar”: Bakıda, indiki Rəsul Rza və Şamil Əzizbəyov küçələri.

Qiraətdən dərs kitablarımız

səh. 21. “Bəsirətül-ətfal”: Rəşid bəy Əfəndizadənin dərs kitabı.

səh. 22. “Türk ədəbiyyatına ilk qədəm”: Azərbaycan məktəblərində istifadə edilmiş qiraət kitabı; müəllifləri Mahmud bəy Mahmudbəyov və Abbas Səhhət idi.

“Ziya paşanın tərci və tərkib-bəndləri”: tərkib-bənd – bəndlərinin mövzusu və vəznə eyni, qafiyəsi fərqli olan klassik şeir forması; tərci-bənd – bəndlərinin mövzusu və vəznə eyni, qafiyəsi fərqli olan və birinci bəndin son iki misrası digər bəndlərin sonunda təkrarlanan klassik şeir formasıdır; Ziya paşanın ictimai-siyasi mövzulara toxunduğu “Tərkib-bənd” və “Tərci-bənd” adlı şeirləri XIX əsr türk ədəbiyyatının məşhur əsərləri sırasındadır.

səh. 23. “İştə, qiraət kitabçası bu prinsip üstündə bina olmalıdır.”: qəzetdə belə getmişdir: “İştə, bu qiraət kitabçası prinsip üstündə bina olmalıdır.”

Çərşənbə axşamı, 2 dekabr 1919-cu il, nömrə 335

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səhəyi-davamiyyəsi. Şənbə, 9 rəbiüləvvəl sənə 1338. 2 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

Şəşənbə [çərşənbə axşamı] günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 2-ndə axşam mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

Üzeyir bəyin yazmış olduğu məşhur

“O olmasın, bu olsun” operettası.

Məşhədi İbadın toy hamamı üçün xüsusi dekorasiya çəkilməşdir.

Xorda iştirak edənlərin

ədədi artırılmışdır.

Musiqi orkestri

[Maqomayev] Müslüm bəyin təhti-idarəsində olacaq.

Tamaşa axşam saat

8 tamamda başlanacaqdır.

Biletlər operetta qiyməti ilə teatrın kassasında satılmaqdadır.

Rejissor A. A. İvanov.

Növbəti rejissor A. M. Şərifzadə.

Qeyd: Möhtərəm tamaşaçılardan rica olunur ki, ikinci zəng vurulduqdan

sonra salona daxil olub, hər kəs öz yerində əyləşsin.

Gələcək tamaşa:

Cümə günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 5-də mövqeyi-tamaşaya

qoyulacaqdır: “Qəzəvat”.

Şənbə günü kanuni-əvvəl (dekabrın)

6-da mövludi-nəbi münasibətilə

bayram günü olduğundan,

gündüz “Zorən təbib” komediyası,

axşam “Arşın mal alan” operettası

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Dövləti Teatro Heyəti vəkili

M[əhəmməd] Ə[li] Sıdqi

T-372

* * *

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir ki, Türlük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin həmin noyabrın 18-də 10425 nömrəli icazənaməsi üzrə Bakı şəhər stansiyasında satılır müsafir [sərnişin] biletləri. 2, 3, 7, bis [əlavə] 21, 25 qatarların əvvəlinci odasına 12 dənə, ikinci odasına 24 dənə, üçüncü odasına 60 dənə bir qatara və bilet komissiyası əvvəlinci odaya 30 manat, ikinci odaya 25 m, üçüncü odaya 18 m və beşinci qatarın plaskartının əvvəlinci odasına 15 manat, ikinci odasına 10 manat və üçüncü odasına 5 manat qayda qərar qoyulubdur.

T-341

**TÜRK ƏDƏMİ-MƏRKƏZİYYƏT
“MÜASAVAT” FİRQƏSİ
MƏRKƏZ KOMİTƏSİ**

Bununla elan edir ki, bu sənə dekabrın 2-sinə təyin olunmuş ikinci firqə qurultayı bu gün Dumski Ploşadda Həşimovun evində vəqə “Müsavat” binasında axşam saat 6-da açılacaqdır.

Mətbuata, qonaqlara, xanımlara və əhaliyə məxsus mövqelər ehzar [hazır] edilmişdir.

Mürəxxəslər [nümayəndələr] saat 5-ə qədər firqə dəftərxanasına gəlib vaxtından əvvəl duxuliyə [giriş] vərəqələri almalıdırlar.

T-374

**ELAN
BAKİ QRADONAÇALNİKİ
TƏRƏFİNDƏN**

Bakı Müstəhkəm Dairəsi hərbi general-qubernatoru xahiş edənləri öz idarəsində (Krasnovodski və Birjevoy küçənin küncündə) bayram günlərindən savayı hər gün saat 2-dən 4-ə qədər qəbul etdiyini məlumat üçün elan edir.

*Bakı qradonaçalniki
rotmistr Qudiyev*

T-373

ELAN

Azərbaycan Dövləti Teatro Heyəti Müdiriyyətinə bir nəfər qabil kişi dərzisi lazımdır. Şərait üçün Dumski meydanda Həşimovun 11 nömrəli mülkündə Zülfüqar bəy Hacıbəyliyə müraciət edə bilərlər.

*Müdiriyyət vəkilli
M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi
T-376*

ELAN

Azərbaycan Dövlət Teatro Heyəti Müdiriyyətinə türkcə və rusca savadlı, fəal bir adminstrator lazımdır. Şərait üçün Dumski meydanda Həşimovun 11 nömrəli mülkündə Zülfüqar bəy Hacıbəyliyə müraciət edilməlidir.

*Müdiriyyət vəkilli
M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi
T-375*

ELAN

Hacı Kərim Abdullayev və oğlanları

Mart hadisəsindən naşi [hadisəsinə görə] qapadığımız maqazin yenidən ticarətə başladı. Hər cür arşın malı və qeyri mallar ucuz qiymətə satılır və həmçinin satılır pambıq – vaqonla, öz zavodumuzun malı. Möhtərəm müştərilərdən təvəqqe olunur mağazamıza buyursunlar.

Adres – məktub və gələnələr üçün: Olqinski küçə nömrə 4, Pasaj Tağıyev, sabiq “Bender” olan mağaza.

*Kamali-əhtiramla
Hacı Kərim Abdullayev və oğlanları
14100*

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]**

**Məşixəti-İslamiyyədən [Şeyxülislam-
lıq idarəsindən]**

Viladəti-seyyidül-mürsəlin [Peyğəmbərlərinin başçısının doğum günü]

İşbu 1919-cu sənəsi rəbiüləvvəl ayının 12-ci günü, kanuni-əvvəlin [dekabrın] 6-cısı olan şənbə gününə təsadüf

etməyini Məşixəti-İslamiyyə tərəfindən ümum müsliminə elam ilə [bütün müsəlmanlara bildirməklə] bərabər, yövmi-məzkurda [deyilən gündə] viladəti-rəsuli-səqəleyn [iki varlığın – insanların və cinlərin peyğəmbərinin doğum günü] olmaq münasibətilə, əfəndimiz həzrətlərinin şanivalalarına bilehtiram [uca şanına ehtiram edərək] yövmi-məzkurun digər bayram günlərindən daha yüksək, mütəntən və müşəşə [təntənəli və dəbdəbəli] bir surətdə müəzzəm [uca, əziz] və möhtərəm tutulması ümum müsliminə idarə tərəfindən tövsiyə olunur.

*Məşixət sədriləri əvazində:
Şeyx Həsən Axund Molla Sadıqzadə,
Əbdülxalıq Əfəndizadə.*

**Azərbaycan Cümhuriyyəti Posta-
Teleqraf Nəzarətində**

*Təşrini-sani [noyabr] 25, sənə 1919
Əmrnamə nömrə 4*

Hali-hazır şəraiti mövcubincə [şəraitinə görə], Yevropa, Rusiya, Türküstan və qeyruhu [başqaları] ilə posta və teleqraf münasibəti olmadığı üçün, Cümhuriyyətdə posta-teleqraf müəssisələrinin fəaliyyəti artıq dərəcə əskilibdir. O ştatalar ki, posta-teleqraf işinin dəxi vəsi [daha geniş] surətdə davam etməyi üçün müqərrər olunmuşdu [qərarlaşdırılmışdı], həmin köhnə qərar üzrə də qalıbdır.

Fövqdə [yuxarıda] bəyan olunmuş cəhəti və dövlətin təhti-idarəsində [idarəsi altında, tabeçiliyində] bulunan Nəzarətin iqtisadi cəhətini nəzərə alaraq, Azərbaycan posta-teleqraf nahiyyəsi baş müdiri-nə, nahiyyə müəssisələrinin ştatalarını bilatəxir [dərhal] azaltmağa şüru etməsini [başlamasını] və nəhayət dərəcəyə qədər

əskilmiş təzə ştataları bu il təşrini-saninin 30-dan gec olmayaraq dəftərxanama təqdim etməsini əmr edirəm.

Fövqdə bəyan olunmuş, təhti-idarəmdə bulunan Nəzarətə məlum və təcilen əməl olunması üçün elan olunur.

Əslini imza etdilər:

*Posta-Teleqraf naziri Camo Hacınski
Dəftərxana baş müdiri: Blajevski*

Əmri-yövmi [gündəlik əmr]

Rayon komandanlarına
Kanuni-əvvəl 35

1) Təzəpir rayonu komandanı Tahir əfəndi mülazımı-əvvəl [baş leytenant] rütbəsi ilə müfəttiş müavini təyin edilmişdir.

2) Şəhər daxilində bulunan rayon komandanları hər gün saat 12-də təlimatı-laziməni almaq üçün mərkəzdə Müfəttişi-ümumiliyə [Baş müfəttişliyə] müraciət edəcək və isimlərini qeyd etdirəcəklərdir.

3) Könüllü əfrad [əsgərlər] haqqında rayonlara göndərilmiş olan məlumat listəsinin bilikmal [tamamlanaraq], üç gün zərfində mərkəzə iadə edilməsi [verilməsi, qaytarılması].

4) Təşkilata qeyd olunan əfrad 17 yaşından əskik olmayacaqdır. Yalnız müayinə nəticəsində vücut və bünyələrinin təhəmmül edəcəyi [bədənlərinin dözəcəyi] anlaşıldığı təqdirdə 16 yaşındakılar dəxi alınacaqdır.

5) Şəhər xaricində bulunan rayon komandanları isə həftədə laəqəl [ən azı] iki dəfə mərkəzdə isbatı-vücut edəcəklərdir [mərkəzə gəlməlidirlər].

*Könüllü Təşkilat rəisi:
Y[usif Ziya] Talıbzadə*

BU GÜN

Bu gün – ki kanuni-əvvəl [dekabrın] ikisidir – Azərbaycan Cümhuriyyətinin paytaxtı olan Bakı üçün tarixi mahiyyəti haiz [daşıyan] bir gün olmaqla, əhəmiyyəti dəxi nəticə etibarilə bütün cümhuriyyətimizə şamil olacaqdır.

Bu gün Bakı şəhəri çahar ətrafımızdan [dörd tərəfimizdən] gələn və paytaxtımızı ziyarət etmək istəyən mehmanlarını pişvaz üçün hazırlanmışdır.

O mehmanlar – əvvəla İngiltərə baş nümayəndələri və saniyə [ikincisi] İran xalqının mürəxxəsləri [seçilmiş nümayəndələri], salisən [üçüncüsü] paytaxtımıza birinci kərə qədəm qoyan Ermənistan hökuməti rəisi, rabien [dördüncüsü] Gürcüstan dostumuzun hökuməti nümayəndələri həzəratdır.

İngiltərə hökumətinin, Mavərayı-Qafqaz [Zaqafqaziya] torpağı üzərində təşəkkül etmiş olan növzad [yeni doğulmuş] cümhuriyyətlərə qarşı ixtiyar etmiş olduğu sağlam politikası, bu kimi mühüm işlərə qarşı göstərməkdə olduğu etina və əhəmiyyət, düvəli-müəzzəmə [böyük dövlətlər] arasında haiz olduğu [daşdığı] ali mövqeyinə, şan və şövkətinə və dünkü böyük zəfər və qələbələrinə rəğmən bizim kimi yeni doğma bir cümhuriyyətlə vaqe olan müamilələrində [rəftarlarında] beynəddüvəl [dövlətlərarası] mövcud olan ehtiramata riayət etməsi və baxşus [xüsusilə] istiqlalımızın təsdiq və təqviyəsi [möhkəmləndirilməsi] haqqında bizə verməkdə olduğu ümidləri – təbiidir ki, istiqlaliyyətini bir bu qədər əziz tutan Azərbaycan xalqında bir hissi-şükran [minnətdarlıq duyğusu] oyadıb,

meyl və rəğbətini oyadacaqdı. Ona görədir ki, İngiltərə hökuməti nümayəndələrinin paytaxtımıza vürudunu [gəlişini] Azərbaycan əhalisi həmişə olduğu kimi kəmalı-xoşnudi [böyük məmnuniyyət] ilə qarşılayıb, əziz qonaqlara məxsus olan ehtiramı haqlarında göstərəcəkdir.

Qafqaz millətləri arasında saziş və etilaf [razılaşma] bəqası [daimiliyi] yolunda bir bu qədər səmimiyyətlə çalışan Vordrop və Rey həzrətlərinin özləri dəxi xüsusi olaraq böyük bir izzət və ehtirama layiq zəvat [şəxslərin] başçılarındadırlar.

Qonşumuz və həmdinimiz olan İran xalqı mürəxxəslərinin paytaxtımıza vürudu [gəlişi] – xüsusi əhəmiyyəti haiz olan bir keyfiyyət cümləsindən ədd [hesab] ediləcəkdir. Qafqaz Azərbaycanının müstəqil bir hökumət şəklinə girməsi əmri [iş], İran dövləti və İran millətindən ötrü ən böyük əhəmiyyəti olan mühüm bir məsələdir. Ona görə, rəsmi və qeyri-rəsmi İran bu əmrin vüqusu əqəbincə [bu işin meydana gəlməsinin ardınca] bu məsələyə lazımınca etina və diqqət verməyi vacib vəzifələrindən biri bilib, bu əmrə qarşı əlaqə və münasibətlərini bir an əvvəl təyin etməli idi. Biz keçən səfər dəxi məqaləmizin birində bu xüsusda yazıb, İranın Azərbaycan istiqlalı haqqında özünə məxsus müəyyən bir münasibət peyda etməsi lüzumundan bəhs etmişdik. Bunun biz azərbaycanlılar üçün dəxi böyük bir mənası olduğuna görə ümid etməlidir ki, paytaxtımızı ziyarət etmək üçün gələn əziz qonaqlarımız işdə bu münasibət binasının əsasını vəzə [qoymağa] müvəffəq olmaqla, aramızda bir dəm cüzi də olsa vaqe olan dediqoduların rəfinə [aradan qaldırılmasına] və

baxşus işdən vüqufları olmayan bəzi İran əhlinin bizə qarşı ibraz etməkdə [göstərməkdə] olduğu etibarsızlığın izaləsinə [dəf edilməsinə] səbəb olurlar. Əlbəttə, paytaxtımız İrandan [gələn] əziz qonaqlarımız haqqında lazıme-yi-ehitiramatını ifadə qüsür göstərməyəcəkdir. Paytaxtımız qonşumuz Ermənistan hökumətinin rəisi həzrətlərini kamali-ehitiramla qarşılamaq üçün dəxi lazıme-yitədbirdə [lazım gələn tədbirlərdə] bulunmuşdur.

Ermənistan ilə Azərbaycan arasında ilk dəfə vaqe olan bu rəsmi ziyarətin – erməni-müsəlman mabeynində [arasında] vücu du nə qədər lazım olan bir sazişin bir bu qədər açıqlıqdan sonra bilaxirə [nəhayət] hüsula gəlməsi üçün böyük bir təsiri olacağı şübhəsizdir. Ermənistan və Azərbaycanın bir-birinə qarşı düşmənənə bir vəziyyətdə qalmasının hər iki cümhuriyyət üçün son dərəcə zərərli olduğuna hər iki tərəfin qənaəti-vicdaniyyəsi hasil edilib, bu xüsusda imanları kamildir. İşdə, birkəralik lüzumsuz və zərərli olan bu xüsuməti bərtərəf etmək [düşmənciliyi aradan qaldırmaq] və onun əvəzinə dostluq və saziş salmaq vaxtı artıq yetişib, bu əmrin icrasını müəkkid [təkidli] bir surətdə tələb etməkdədir. Azərbaycan hökuməti və Azərbaycan milləti səmimi bir saziş tərəfdarı olduğunu kərratla [dəfələrlə] isbat etmişdir. Ümid edirik ki, Ararat hökuməti dəxi öz rəisini paytaxtımıza qonaq göndərməklə, o tərəfin dəxi həqiqi saziş tərəfdarı olduqlarını bildirib, Azərbaycan və Ermənistan konfransının hər iki milləti xoşnud və məsrur [şad] edəcək bir nəticə verəcəyinə ümidlər oyadır.

Dost və müttəfiqimiz gürcü hökumətinin möhtərəm nümayəndələri dəxi paytaxtımızı ziyarətlə, bu üç növzad cümhuriyyətlər arasında mətin və möhkəm bir etilaf hüsuluna çalışacaqlarından, ümum Qafqaz millətlərinə böyük bir xidmət göstərmiş olacaqdırlar.

Paytaxtımızı ziyarətləri ilə təşrif edən ümum möhtərəm qonaqlarımıza kamali-səmimiyyətlə “Xoş gəldiniz, səfa gətirdiniz” deyib, müvəzzəf olduqları əmrlərində [öz üzərlərinə götürdüləri işlərdə] müvəffəqiyyətlərini arzu edirik.

* * *

Bu gün paytaxtımızda əziz qonaqlar təşrifindən əlavə, digər bir mühüm əmr vüqusu [işin baş tutması] dəxi olacaqdır ki, onun da məmləkət üçün böyük bir əhəmiyyəti vardır. O da Azərbaycanda şayani-əhəmiyyət [əhəmiyyətə layiq] bir mövqe ehraz etmiş [qazanmış] olan “Musavat” firqəsinin ikinci qurultayının rəsmi-güşadıdır [açılış mərasimidir]. Elanistiqlaldan əqdəm [qabaq] və istiqlal elanından sonra Azərbaycan müqəddəratının həlli əmrində böyük rollar oynamış və oynamaqda olan bu firqənin məmləkətin mühüm əmrlər qarşısında olduğu bir zamanda qurultay çağırması ən müvafiq isabətlərdəndir [doğru işlərdəndir]. Arzumuz budur ki, bu firqə ümdə diqqətini və bütün səyini, hüsuluna səbəb olduğu istiqlalımızın bəqa və təhkimi əmrinə [daimi olması və möhkəmləndirilməsi işinə] həsr edib də, üzərimizdə dövrən etməkdə olan qara buludların tamamilə rəf və izaləsinə [aradan qaldırılmasına və uzaqlaşdırılmasına] qədər məhz bu yolda işləməyi proqramının birinci maddəsinə qeydlə, bugünkü vəzifələrini bundan ibarət bilsin.

Qurultayın rəsmi-güşadını alqışlayıb, möhtərəm əzalarını [üzvlərini, nümayəndələrini] təbriklə, müvəffəqiyyəti-tam-mələrini təmənni edirik.

Ü. Hacıbəyli

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

24 təşrini-sani [noyabr] iclası

(Keçən nömrələrin axırı)

[Əliheydər] Qarayev (*sol “Hümmət”*) - Aşurova cavabla, bolşevik hökumətinin çox pul buraxmasının səbəbi olmaq üzrə, Bolşevik hökumətinin qızıl ya kağız hər növ pul müqabilinə müharibə etdiyini göstərir. 600 milyon manat kağız pul buraxılmasını istiqlal əleyhinə olan bir təşəbbüs kimi elan edir. Nəhayət, ingilislərə verilmiş olan 177 milyon məsələsinə keçərək deyir ki:

Burada bizi ümidvar etmək istəyirlər ki, ingilislərə verilən pulu geri alacağız. Əlbəttə, o adamlar ki, ingilislər nə hava çalsa, o havaya oynayırlar və 12 iyun xəritəsinə inandılar, yəqin ki, onların qəbzinə inanarlar, amma həqiqi camaat xadimləri inanmazlar. O qəbzədən bir şey çıxmaz.

Nəhayət, məmləkətimizin əhvalına keçərək çörək, ət və sairənin hələ qış gəlməmiş bunca bahalandığını göstərərək deyir ki, Şamaxı, Göyçay və Qarabağ qəzalarından alınan kağızlar o yerlərdə böyük aclıq olduğunu göstərir. Hökumət

sağlam bir maliyyə siyasəti götürüb camaatı xilas etmək üçün çarələr arasın. Kağız pullar cırılıb toplansın və kənardan lazımı miqdarda mal gəlsin. Bu, istənilən kağız pul buraxılması məsələsinə gəlincə mən təklif edirəm ki, bu 600 milyon kağız pul buraxmaq haqqındakı qanun layihəsi rədd edilsin.

Əhməd Cövdət (*Hümmət*) - Əfəndilər! Ağa Aşurov buyurdular ki, bu layihənin qanuni cəhətindən bəhs edildi. Biz kərratla [dəfələrlə] isbat etmişik ki, hökumət bir çox qeyri-qanuni işlər görür. Fəqət bu məsələdə hökumətin təqsiri olmadığını söyləməliyəm. Çünki bu layihəni hökumət avqustun 9-da Məclisi-Məbusana təqdim etmişdir. Mövqeyi-müzakirəyə isə indi qoyulur. Bu, hökumətin təqsiri deyil, bəlkə Parlaman Maliyyə Komissiyasının işləməməsindəndir. Maliyyə naziri isə Parlamanın müsaidəsini [icazəsini] gözləmədən pulu çap etməyə məcbur idi. Çünki böylə etməzsə, hökumət makinası dayanardı. Digər tərəfdən, keçirməkdə olduğumuz maliyyə böhranı böyük müharibənin nəticəsindəndir ki, başqaları kimi biz də bu hala gəldik. Bunu hamı etiraf edər. Fəqət etiraf etməklə bərabər, deməliyəm ki, bunun qabağını almaq da mümkünür. Burada dedilər ki, maliyyə siyasətini hökumət absurd dərəcəsinə gətirmişdir. Bu, doğrudur. Hökumət maliyyə siyasətini dəyişmək əvəzinə, həman köhnə politikasını davam etdirir və böylə getdikcə əhval daha da fənaləşəcəkdir.

Əfəndilər! Bu gün bizdən 600 milyon manata izin istəyirlər. Keçən dəfə yanvar ayında biz 600 milyon manat buraxdıq,

8 ay gördü. Yeni buraxılan 600 milyon isə 3 aya da çatmayacaqdır. Çünki məxaricimiz o zaman ayda 28 milyon idi, amma indi 300 milyon olmuşdur. Fəhlələrə 40 faiz artırıldıktan sonra, malların da bahalanacağını nəzərə alsaq, görərsiniz ki, məxaric getdikcə daha da artacaq, yenə kağız pul kəsməyə ehtiyac olacaq. Nəticədə vəziyyətimiz daha da müşkül-ləşəcəkdir. Hökuməti ancaq bununla təqsirləndirmək olar ki, gələcəkdə böhranın qabağını almaq üçün lazımı tədbirlər görməyir. Bu vaxtadək nə vəziyyətdə bulduğumuz haqqında hökumət bizə məlumat verməmişdir. Burada doğru söylədilər ki, Hökumət və Ərzaq Nəzarətindən sağlam bir siyasət görmürük. Buğda 60 manat olan zaman Hökumət buğdanı inhisar altına alsaydı, indi anbarlarımız dolu və ehtikarla [möhtəkirliklə] mübarizə mümkün olardı, çörək də 12 manata qalxmazdı. Həman sağlam siyasət yoxluğundandır ki, fəhlə aclıq çəkməkdədir. Qabaqda Nəsim bəy [Yusifbəyli] cənabları buyurmuşdular ki, Gürcüstanda çörək 12, bizdə isə 4 manatdır. Şimdi isə bir hala gəldik ki, taxılımız Gürcüstandan çox olduğu halda, bahalıq oradakından artıqdır. Bu da siyasətimizin sağlam olmamasındandır.

Saniyə [ikincisi], maliyyə tədbirləri olmaq üzrə əcnəbi məmləkətlərə çox mal ixrac edilməsini lazım görürlər. Bu barədə mən tamamilə Malxazyanın dediklərinin əleyhindəyəm. Çünki Malxazyan deyir, gərək mallarımız azad bir surətdə əcnəbi məmalikə [məmləkətlərə] buraxılsın. Fəqət şimdi öylə zaman deyil ki, mal aparın müqabilində mal gətirsin. Ona görə, hökumət, əlimizdə olan mali

saxlamalıdır. Deyirlər, mal yığılıb qalır, xarab olur. Amma bunu nəzərə almayırlar ki, bu gün mallarımızı azad bir surətdə buraxsaq, sabah ixrac etməyə malımız da qalmaz. Odur ki, bu gün nə qədər böyük malımız varsa həpsi böyük tacirlərin əlindən alınıb inhisar altına al[ın]malıdır. Çünki pambıq da, ipək də, neft də, sair xammallar da hökumət əlində olsa, o heç şey[i] müqabilində mal almamış buraxmaz. Doğrudur, bu cür tədbirlər çox ağırdır. Fəqət vəziyyətimizin ağırlığı bizi buna vadar edir. Bizdən daha fəna halda bulunan Gürcüstan hökuməti xammalları inhisar altına almışdır. Ona görə ki, ancaq marqans ilə tənəkəsi olan Gürcüstan İtaliya və sairə kimi böyük dövlətlərlə 40 milyonlarla müqavilənamə əqd edə [bağlaya] bilir, amma biz qat-qat dövlətli ikən bir şey görməyirik. Səbəbi də maliyyə və ticarət siyasətimizin əsassız olmasıdır. Şimdi əgər Maliyyə Nəzarəti yaxşı bir siyasət götürməzsə, əhvalımız daha da fənaləşər və axırda məmləkəti anarşi halına gətirər.

Vergi məsələsinə gəlincə, bu xüsusda da hökumətin siyasəti düz deyildir. Çünki həmişə vasitəli vergiləri artırır və gəlir yalnız vasitəsiz vergidən olmuşdur. Bunun da fəna bir iş olduğunu həpiniz etiraf edərsiniz. Çünki ümum firqələr öz proqramında vasitəli vergilərin əleyhinə olduğunu bildirir. Şimdi götürəlim neftdən gələn vergini ki, bundan 20-30 milyon manat varid [daxil] olmuşdur. Şimdi ingilislər neft məsələsinə də boğmuşlardır. Ona görə neftdən alınan aksiz vergisi də əskiləcəkdir. Deməli, bu cür vergilərlə də dərdə çarə olmaz. Həqiqi

vergi isə gəlir vergisidir və Nəzarətin nəzəri-diqqətini bu xüsusa cəlb ediriz. Əvvəla, gəlir vergisini artırmaq və yığılmasına ciddi surətdə diqqət vermək lazımdır. Bundan əlavə, möhtəkiirlərə müəyyən vergi qoymaq təriqi [yolu] ilə həm ehtikarla mübarizə etmək, həm də möhtəkiirlərdən artıq pulu çəkmək lazımdır. Nəhayət, tacirlərdən bizdə də hərbi vergi almaq olar. Çünki müharibədən dolayı çox adam çox pullar qazanmışdır. Onlar həman qazancın bir qismini xəzinəyə verməlidirlər.

Bir də, əfəndilər, Muxtar əfəndi ingilislərə verilmiş olan milyonlardan bəhslə, haqlı olaraq dedi ki, bunun məsuliyyəti tamamilə hökumətin üzərinədir. Çünki o pul Məclisi-Məbusandan izinsiz verilmişdir. Buna cavabən dedilər, nə üçün Dağıstana pul verilməsi protesto edilməyir. Səbəbi budur ki, Dağıstana pul verilməsinə Parlaman müsaidə etmişdir, amma ingilislərə biizin verilmişdir. Bir də, bu heç ingilislərə borc verilməmişdir. Çünki əgər borc verilmiş olsaydı, ingilis hökumətindən əlimizdə bir sənəd olardı. Öylə bir sənəd isə yoxdur. Ancaq komandanlıq bir kağız vermişdir ki, pul aldıq. Aşurov deyir, kaş ki, ingilislər bizə 777 milyon borclu olaydılar. Mən isə deyirəm, yaxşı ki, 777 milyon deyil. Çünki öylə olsaydı, indi bir milyard pulumuz varsa, onda 2 milyard olardı. Bahalıq da şimdikindən daha şiddətli olardı. Əgər onlar bizdən borc almış olsaydılar, cəhənnəm, bəlkə sabah alardıq. Amma söz burasındadır ki, borc almayıblar. Hankı kağız var ki, ingilis hökuməti bu pulu borc alıbdir? Bu bir ixtilafli məsələdir ki, o pulu bizə verə-

cəklər ya yox. Fəqət onlar bizdən borc almayıblar, ingilis komandanlığı bizi soyub, quldurluqla, güclə cibimizdən çıxarmışdır.

Sədr - Nətiq əfəndi! Məruzəçi dedi ki, borc alıblar. Bu quldurluq deyil. Burada quldur yoxdur. Rica edirəm, dediyiniz sözlərə diqqət verəsiniz.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] (yərindən) - Bizimlə müharib olmayan [savaşmayan] bir dövlət haqqında böylə şiddətlə idareyi-kəlam etmək [danışmaq] caiz deyildir.

Əhməd Cövdət (*nitqinə davamla*) - Mən ingilis komandanlığı haqqında deyirəm, ingilis hökuməti haqqında yox. Hər halda, hökumət o pulu bizdən biizin vermişdir. Bununla da Parlamanın hüququnu xələldər etmişdir [pozmuşdur]. Bir də, ingilislər bizə dost olsaydılar, nə üçün Batumdakı neftprovodumuzu kəsirlər, halbuki ancaq o yol ilə neftimiz bir qədər xaricə gedir.

600 milyon məsələsinə gəldikdə, mən deyirəm ki, əgər bu 600 milyon ilə qurtaracağımızı bilsəm, bir növ buraxılmasına razı olardıq. Amma biliriz ki, bir aydan sonra yenidən bir layihəyi-qanunıyyə təqdim edərək təzədən 600 milyon da kəsməyə müsaidə istəyəcəkdir. Bu barədə onu deyə bilərəm ki, biz hökumətin siyasətini bilməyiriz, bəlkə heç müəyyən bir siyasəti yoxdur da. Ona görə biz bu məsələnin lehinə ya əleyhinə səs verməyəcəyiz.

Qənizadə Sultanməcid (*ittihad*) - Ağə Aşurova cavabən, Əhməd Cövdətin rəyinə şərik olaraq deyir ki, Dağıstana 100 milyonlar vermək bizə xeyirdir. Çünki Dağıstanın işi yaxşı olsaydı, biz də

rahat qalardıq. Halbuki ingilislərə pul verməkdən bizə heç vaxt bir mənfəət hasil olarmaz. O pul qaytarılsa da xeyir deyil. Çünki biz onlara təməssük [borc sənədi] vermişiz və təməssük vaxtında ədə edilməzsə [ödənməzsə] bəşikəst [müflis] olarıq. Bir də, Aşurov Qarayevə cavabən deyir ki, bolşevik yoldaşlarına nəsihət et, bu qədər pul kəsməsinlər, çünki o pula it, pişik əti də verməyirlər. Aşurov bu nəsihəti Qarayevə edincə, öz yoldaşlarına etməli idi ki, ay yoldaşlar az pul kəsək. Çünki pul çox kəsildə axırda ona it əti də verməyirlər.

Digər tərəfdən, pul kəsmək veksəl kəsməkdir. Nə qədər çox pul kəsilsə, borcumuz o qədər artıq olur və axırda o dərəcəyə çatır ki, borcumuzu verə bilməyərək iqtisadi iflas halına düşəriz. Bunun qabağını almalıdır. Mən təklif edirəm, kağız pul kəsilməsin. Əvəzində öylə tədbirlər görülsün ki, kənardan məmləkətimizə qızıl pul gəlsin. Azərbaycanda xammal çoxdur. Bunları xaricə aparıb əvəzində pul gətirməliyiz.

Mənə məlumdur ki, bu saat bir çox tacirlərin anbarlarında olan mal çürüyür. Neftimiz axıb gedir. Bunların ixracı üçün çarələr aramalıdır.

Biz bu istənilən pulun kəsilməsi barəsində rəy verməyəcəyiz. Çünki burası bizi sənətdən və ticarətdən qoyar.

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin - Əfəndilər! Bu gün bizim məşğul olduğumuz məsələ yalnız Azərbaycan və yeni təşkil olunmuş sair hökumətləri deyil, bəlkə mövcud olan qüvvətli dövlətləri belə məşğul etməkdədir. Əgər tarixə müraciət etsəniz görərsiniz ki, bu məsələ hər bir dövlətin iştirak etdiyi [məşğul olduğu] məsələlərdən olmuşdur. Bu məsələni

asanlıqla həll edəmməyirsək, əgər dövləti əllərinə tapşırıdığımız adamlar da edə bilməyirsələr, buna bir çox kənar səbəblər var ki, onunla yaxın aylar deməyirəm, daha çox zaman iştirak edəcəyiz. Ona görə, bu məsələyə əhəmiyyətinə nisbətən yaxınlaşmalı, o nöqtəyindən nəzərdən baxmalıdır.

Həpimiz tarixə aşınayız, biliriz ki, Fransa inqilabında çox qüvvətli adamlar zühur eylədi. Jakobinlər getdi, jirondistlər gəldi. Dəhşətli hökumətlər təşkil olundu. Lakin frankın kursunu kimsə artıra bilmədi. Maliyyə böhranı hökumətin təqsiri deyil, qəvanini-iqtisadiyyənin [iqtisadi qanunların] dəyişməsindəndir. Övza [vəziyyət] öylə bir azar yaradıbdır ki, heç bir doktorunuz bu kürsüdən ona rəçetə [resept] vermək cəsarətində bulunammaz.

Burada söylədilər ki, burjuaz hökumətinin strukturası bizi öylə bir hala salacaqdır ki, axırda məmləkət məhv olacaqdır. Fəqət bu məraz yalnız burjuaz hökumətinin mərazi deyil, ümumi bir mərazdır. Sosializmin son modası ilə düzəlmiş Rusiya Şura hökumətinin halı bunu isbat edər.

Söylədilər ki, bu hal ehtikardan baş verir, onunla mübarizə etmək lazımdır. Doğrudur, mübarizə lazımdır. Fəqət bilməlidir ki, şiddətli mübarizə ilə mənatın qiymətini əvvəlki halına gətirmək olmaz. Fransa inqilabında və bu gün Rusiyada yüzlərlə möhtəkirin başı kəsilməsi ya gülləbaran edilməsi ilə bərabər, bu gün Rusiyada qara çörəyin girvənkəsi 160 manat olduğunu görürüz.

Sonra gəlir vergisindən bəhs etdilər. Əgər göstərə bilsələr ki, bu vaxtadək bir

hökumət vasitəli vergidən tamamilə qurtara bilmişdir, biz də təcrübə edərdik. Biz əsas etibarilə vasitəli verginin əleyhində olmaqla bərabər, deyirik ki, bunu bir qələm cizgisi ilə ortadan götürüb inqilab etmək da bir nəticə verməz. Vasitəli verginin əleyhində olanlar bütün demokratik fırqələr, xüsusən sosialistlərdir. Halbuki bolşevik hökumətinin mədaxilinin üçdə iki hissəsi həman vasitəli vergilərdəndir. Bundan görünür ki, arzu ayrı, həqiqət də ayrılır.

Əfəndilər! Deyirsiniz ki, ingilislərə 177 milyon verildiyini biz ilk dəfə eşidiriz. Bu, yalandır. Bu kürsüdən xilafı-həqiqət [həqiqətə zidd] söz söyləmək rəva deyildir. Bunu kimsə inkar etməməlidir ki, biz kərratla [dəfələrlə] hökumət nümayəndələrinin ağzından eşitdik ki, ingilislərə pul buraxılmışdır. Bəs nə üçün ingilislərə pul buraxıldığı xəbər verilən zaman etiraz edilməyirdi? Məncə, çünki o zaman bu adamlar həqiqətə daha yaxın idilər və bildirildilər ki, bu gün tərəfdar çıxışları fəhlələrin bir qisminin çıxışlarına qarşı hüquqi-milliyəmizi müdafiə etdiyimiz zaman həman bəzi fırqə nümayəndələrinin təhrikinə rəğmən, xürucun [çıxışın, üsyanın] baş tutmasında ingilislər müəyyən rol oynayıb icrayı-nüfuz etdilər [öz nüfuzlarını göstərdilər]. Bunu unutmaq hər halda şayəstə [layiq] deyildir.

Bu gün quldurluq istinad verdiyimiz ingilis komandanlığının o vaxt hüquqi-milliyənizi müdafiə etməsini biz yalnız hökumət deyil, bütün ingilis demokratiyasının əzmindən nəşət etmiş [irəli gəlmiş] biliriz. Həmçinin sair məsələlərdə ingilis komandanlığının bir tədbiri bizim

nəfimizə [xeyrimizə] olmazsa, məsələn, neftimiz Batuma buraxılmayırsa, bunu da bütün ingilis xalqının əleyhimizdə olmasına isnad vermək olmaz. Bəlkə bu hərəkət komandanlığın xudsəranə [özbaşına] bir hərəkətidir. Böylə olan surətdə, fəzlə hissiyyata qapılmaq lazım deyildir. Dövlət mənafeyi öylə hissi bir şey deyildir ki, müzakirəsində hissiyyata qapılan. *(alqış)*

Nə üçün vaxtilə bütün ətrafdan təhdid və təhlükə altında ikən birinci dəfə Azərbaycan bayrağını yüksəltmək və onun yüksəlməsinə müzahirətdə bulunmaq [köməklik etmək] ingilis camaatının müvafiqi-hal və hissiyyatı [ingilis camaatının halına və duyğularına müvafiq] hesab edilmişkən, şimdi müharibə olmadığımız halda, eyni dövlətin haqqında lüzumsuz yerə böylə ədavətkaranə şiddətli sözlər söylənir. Məncə burası rəva olmayan bir hərəkətdir ki, iki dövlət və iki demokratiya [xalq] arasına ancaq soyuqluq və nifaq sala bilər.

Keçəlim əsl məsələyə. Mövzu-yi-bəh-simiz olan bu məsələni əvvəlcə ərz etdiyim kimi, nə qədər çalışsaq da öz istədiyimiz kimi həll və fəsl etmək [başla çatdırmaq] mümkün deyildir. Fəqət bir növ yüngülləşdirmək olar. Məsələni yüngülləşdirmək üçün burada bütün mal və əmtəəmizin azad bir surətdə xaricə buraxılmasını, yun, pambıq, balıq və sair şeylərimizin bilətəhdid [məhdudiyyətsiz] ixrac edilməsinə izin verilməsini təklif etdilər. Keçən iclaslardan birində mətləbi ürəyində qalmış olan Məlxəzən bu gün fürsətdən bilistifadə [istifadə edərək] mənə cavab vermək istədi. Keçən iclasda öz rəyinin keçməməsi

nəticəsi olaraq bir ay balığın ucuzlaşmış olduğunu etiraf edən Məlxəzən, gözləyirdim ki, bəri bir ay ucuz balıq yedikdən sonra bu gün bəlkə təzə bir şey söylər? Fəqət yenə bir söz demədi. Mən bir növ təsəvvür edəmməyirəm nasıl olur ki, bir möhtəkir Azərbaycanın mallarını aparıb əcnəbi məmləkətlərdə satır, cibində erməni, gürcü yaxud başqa bir dövlət kağız pulu gətirir və bundan dolayı guya pulumuzun kursu artır? Bu heç də ağıl qəbul edəcək bir şey deyildir. Biləks [əksinə], böylə satış nəticəsində zənn edirəm məmləkətimizə Azərbaycan pullarından başqa bir də yabançı kağız pullar gəlir, bununla da yalnız kağız pulun miqdarı artır.

Əhməd [Cövdət Pepinov] bəy də buyurur ki, bütün xammallarımız inhisar altına alınsın. Bu təklif nəzəriyyə etibarlı ilə doğrudur.

Fəqət nəzəriyyə başqa, təcrübə isə bambaşqadır. Həmiyə məlumdur ki, inhisar həmişə təcrübədə məhəllində [yerində] ticarət və sənayeni öldürür.

Binənileyh [ona görə], biz nə tamamilə açıq qapı tərəfdarıyıq, nə də tamamilə inhisar. Məmləkətin əhvalını yaxşılaşdırmaq üçün orta bir çarə lazımdır. O da məncə bundan ibarətdir ki, hökumət əmtəənin yarısını, 30 faizini, xülasə bir qismini öz ixtiyarına alıb, yerdə qalanını satışa buraxmalıdır. Böylə olarsa, nə malın həpsi yığılıb qalar, nə də həpsi tamamilə xaricə çəkilər. Həm xaricə əlaqə olar, həm daxildə ticarət və sənaye ölməz. Digər tərəfdən də, bu surətlə hökumət əlində qismən mal valyutası olar. Tənzim edici bir qüvvə olmaq üzrə bu valyuta vasitəsilə höku-

mət bazar satışını tənzim edər. Əgər bu gün mal tamamilə hökumət inhisarı altına alınsa, bütün ixtiyar hökumət idarələrinə keçər və kim bilir ki, hökumət məmurları da bu gün möhtəkirlərin oynadığından daha artıq rollar oynamazlar.

Bundan əlavə, bu məsələyə ikinci çarə olmaq üzrə, mən böylə güman edirəm ki, hökumət pulları çəkmək üçün daxili istiqraz əqd edə bilər. Məncə bu tədbir həm mümkün, həm də lazımdır.

Bir də, bəzi şeylər var ki, onun icrası üçün cəsur adamlar lazımdır. Bilməyirəm, hökumət bu qədər cəsur ola bilərmi? Məncə, vasitəli vergini birdən-birə tamamilə götürmək olmaz. Onu müəyyən bir sistem halına da qoymaq olmaz. Necə ki, papiros kağızına, xəmirimayaya vergi qoymaq istənilirdi. Layihə-yi-qanuniyyə rədd edildi və denildi ki, onların əvəzinə irs vergisi layihəsi gətirilməli idi. O papiros kağızı ilə xəmirimayadan alınan vergidən daha ziyadə, bəlkə bir varisdən mədaxil hasil olardı. Bir də, ərazi və mülk vergisi az artırılmışdır. Məsələn, çörək qabaqda 2 manat idi, imdi 10 manata çıxmışdır. Qabaqda 10 ya 20 min manata gedən ərazi və mülk isə şimdi 100 minlərə gedir. Odur ki, ərazi və mülk vergilərini də çox artırmaq olar.

Böylə-böylə təşəbbüslərlə biz emissiya miqdarını azalda bilərik. Əgər bazarlara neftimizi çıxarmaq üçün yol tapa bilərsək, sonra hökumət aparatını layiqlə düzəldə bilərsək, camaat pulunu çəkib xəzinəyə doldura bilərsək, ərazi, mülk və irs vergilərini və istiqrazı çəkib xəzinəmizə doldura bilərsək, əlimizdə də

mal valyutası olarsa, əminəm ki, Azərbaycanın sərvəti-təbiiyyəsi [təbii sərvətləri] yardımıyla bu böhranın içərisindən çıxarız. Bütün yeni təşəkkül etmiş hökumətlər də bu böhran içərisində çapa-lamaqdadırlar.

Fəqət Azərbaycanın sərvəti-təbiiyyəsi çox olduğundan, biz bu böhrandan digərlərindən daha əvvəl çıxarız.

Bir də bu məsələnin qanuni tərəfi var. Deyirlər ki, hökumət qabaqca para buraxıb, sonra Parlamana müraciət etmişdir. Bu qeyri-qabili-etirazdır [Buna etiraz etmək mümkün deyil].

Fəqət Əhməd [Cövdət] bəy [Pepinov] göstərdiyi kimi, hökumət qədər Parlaman-da da təqsir vardır. Çünki 3 aydır ki, Parlamən komisiyonu bu layihəni təxirə salmışdır. Bu qədər vaxt hökumət aparatı dayanammazdı. Bir də, bu 600 milyon nə cür buraxılmışdır, onu da nəzərə almalıdır. Bu 600 milyon tamamilə bazara buraxılmamışdır. 200 milyon qədəri kas-salarda mövcuddur. 200 milyon qədər də neft mədənçilərindədir. Ancaq 200 milyon bazara çıxmışdır.

Həqiqətən qanunsuzluq şəkli varsa da, buna etiraz etmək çox da doğru deyildir. Yanvara qədər pul əldə etmək üçün başqa vasitə yoxdur. Söylənən tədbirlər tətbiq edilsə belə, səmərəsi yənvardan sonra görünəcəkdir. Binaəni-leyh [ona görə], Parlamən bunu qəbul etməsi zəruridir.

Bir də söyləyirlər ki, bu qanunu rədd edəlim. Əcəba bunu deyənlər məmləkəti necə bir vəziyyətə sala biləcəklərini düşünürlərmi? Şimdi 600 milyon para buraxılmış, ehtiyaca sərf edilmişdir. Məmləkətin baş idarəsi olan Parlamən

bunu qəbul etməzsə, bununla məmləkəti nasıl bir anarşi halına sövq edəcəyinizi düşününüz. Bonların qiymətini qaldırmaq istərkən siz onu daha da əskiltmiş olarsınız. Bu bonlar zərurət məqamında buraxılmışdır. Biz onları qəbul edərək və ümidvaram ki, kimsə rədd etməz.

(Bir təklif üzərinə müzakirənin məbədi [davamı] gələcək iclasa buraxılaraq 3 saat 12 dəqiqədə iclas qapanır.)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

30 təşrinə-sani [noyabr]

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva cəbhəsində təbəddülət [dəyişiklik, hərəkət] yoxdur. Pskov dairəsində və Qərbi Dvinada kəşfiyyət əməliyyatı.

Novoqrad-Volinsk və Kiyev dairələrində xırda vuruşmalar vəqə olmaqdadır. Sum dairəsində bizim hissələrımız düşmənin şiddətli müqavimətinə baxmayaraq yürüşə keçmiş və vuruşmada davam edirlər.

Belqorod cəbhəsində bizim hissələrımız Kurjeva mövqifindən [stansiyasından] 15 fərsəx irəli hərəkət edərək Koroça şəhərinin 50 fərsəxliyində bir neçə kəndlər işğal etmişdir.

Liski cəbhəsində - Bizim hissələrımız düşmənin müqavimətini sındıraraq,

düşməni Poxodo mövqifindən cənuba atmışdır.

Pavlovsk cəbhəsində - Pavlovsk şəhərinin 30 fərsəx şimalında bizim hissələrımız bir neçə kənd işğal etmişdir.

Novoxopyorsk və Ust Buzuluk cəbhələrində məhəlli [lokal] xırda vuruşmalar olur.

Tsaritsın cəbhəsində Don ilə Volqa arasında bizim yürüşə keçmiş olan hissələrımız Vertyaçi kəndi xəttinə çıxmışlardır. Volqanın sol sahilində bizim hissələrımız Tsaritsının 5 fərsəxliyində düşməni pərakəndə edərək, yürüşlərinə davam edərək, düşməni Volqa tərəfə atmışdır. Əsir və bir çox hərbi qənimətlər alınmışdır.

Akmolinsk dairəsində bizim hissələrımız Akmolinsk üzərinə yürüşlərində davam edirlər.

Pavlodar cəbhəsində - Pavlodardan 55 fərsəx şimala tərəfimizdən bir neçə kənd işğal edilmişdir. ... (buraxılmışdır) cəbhədə Sibiriya dəmiryolunun hər iki tərəfində şiddətli müqavimət göstərən düşməni bizim hissələrımız sıxışdırmaqdadır. Om nəhrindən şimala yürüşümüz davam edir.

İngilis mətbuatı

- Şuray-Əli [Əli Şura] bir təklif hazırlamaqdadır. Bununla Romaniyaya kanuni-əvvəl [dekabrın] 3-nə qədər Sen-Cermen və Bolqar müahidənaməsinin [sazişinin] imza edilməsi təklif ediləcəkdir.

- Parisdə 3 həftədən bəri tətıl etmiş olan gündəlik nəşriyyat əməlləri [işçiləri] kanuni-əvvəl 1-də işə başlamağı qət etmişlərdir [qərara almışlar].

- Əli Şura yenidən Romaniyanın daxili

vəziyyəti ilə iştiğal etməyə [məşğul olmağa] başlamış və Şuray-Əlinin Bükreş [Buxarest] hökumətinə olan axırncı notasını elan etməyi qərara almışdır.

(Qafqaziyadakı Müttəfiqlər heyətinin radio xəbərləri)

Türkiyə əsirləri

Sibiriya-dan Türkiyə əsirlərinin təxliyəsinə şüru edilmişdir [başlanmışdır]. Türkiyə dövləti bu məqsəd üçün 500 min funt-sterling təxsis etmişdir.

Vilson

Vilsonun daimi həkimlərindən doktor Qreysin bir neçə vaxtdan sonra Vilsonun işə şüru edə [başlaya] biləcəyini bəyan etmişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Məclisi-Əli və Müttəfiqinin [Müttəfiqlərin] yaxın vəzaifi [vəzifələri]

Müttəfiqin Məclisi-Əlisinin təsviyyəi-ümur etməsi [işləri yekunlaşdırıb təhvil verməsi] və onun Süfəra Komisiyonu ilə təbdil ediləcəyi şayiatını [Səfirlər Komisiyası ilə dəyişdiriləcəyi şayiatlarını] təkzib edərək “L’Entente” qəzetəsi yazır:

“Sülh Konfransı proqramının bir çox fəsilləri hənzuz ifa ediləmməmişdir. Hənzuz həll ediləmməmiş məsail [məsələlər] içində o qədər mühümləri vardır ki, onları daireyi-səlahiyyəti məhdud olan bir komisiyona tapşırmaq mümkün olası işlərdən deyildir. Yunanıstan, Cənubi Slovak, Romaniya müahidələrindən [sazişlərindən] başqa, Bolqariya müahidənaməsi

də hənz imza edilməmiş və ən ümdə olan Türkiyə və Macarıstan müahidə-namələrinin hətta tərtibinə də başlanıl-mamışdır.”

Qəzetə əlavə edərək yazır ki:

*“Əgərçi Rusiya daxili işləri bilavasitə Konfransla mərbut [əlaqədar] deyilsə də, məəzəlik [bununla birgə], Konfrans büt-
bütün Rusiyadan rugərdən ola [üz çevirə] bilməz və Rusiya hadisəti cərayanı ilə müvafiq olaraq qərarlar qəbuluna mə-
burdurlar. Zira çarların əski imperiya-
sında vüqu bulan hadisəti və zühura
çıxan siyasiyyatı Müttəfiqlər təqib etmə-
dədirlər.”*

Bədəhu [daha sonra] qəzetə yazır ki:

*“Konfransın tez zamanda həll edil-
məsi səbirsizliklə bəklənən Şərq məsəi-
linin [məsələlərinin] müzakirəsinə başla-
yacağı qəvi ehtimalatdandır [güclü ehti-
mallardandır].”*

Beynəlmüttəfiqin [Müttəfiqlərarası] Təhqiq Komisyounun İzmirdə yapıdığı təhqiqat nətəyici [nəticələri] xüsusunda general Bunonun bəyanatını Konfrans bu yaxın zaman istima etdiyinə [dinlə-
diyinə] və həman iclasda Venizelosun bəyanatda bulunmasına görə qəzetə istinbat edir [belə bir məna çıxarır] ki, Kon-
frans Türkiyə məsələsi ilə iştigal etməyə [məşğul olmağa] başlamışdır və digər tərəfdən, ən yaxın zamanda Amerika Məclisi-Əyanının [Senatının] Türkiyə mə-
sələsi haqqında rəyi bəklənildiyinə görə, Şərq məsəilinin müzakirəsinə başlan-
ması üçün artıq bir əngəl və mümaniət [manea] görükmədə imiş.

Bolqariyada sülh müahidənaməsi

Paris - Bolqariya ilə sülh müahidə-
naməsi və müahidənamənin icrası ilə

əlaqədar olan bəratülqövl [protokol] imza
edilmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

İzmir vilayətində yunanlılar nələr yapır?

İzmirdəki yunan işğal əsakiri [qoşunu] komandanı Türkiyə məmuranına elam etmiş [Türkiyə məmurlarına bildirmiş] ki, idareyi-örfiyyəi-əsgəriyyə [fövqəladə hərbi rejim] altında elan edilmiş İzmir və İzmir mülhəqatında [ona bitişik ərazilərdə] Məclisi-Məbusan intixabatı [seçkiləri] icrasına yol verilməyəcəkdir. İzmir valisi [Əhməd] İzzət bəy bu xüsusta Müttə-
fiqin [Müttəfiqlər] nümayəndələrinə və yunan komissarına protesto izhar etmiş-
dir. Müttəfiqin nümayəndələri xəbər vermişlər ki, protestonu kəndi hökumət-
lərinə göndərəcəklərdir.

İzmir valisi müxtirəsində [yazılı xəbər-
darlığında] bəyan etmiş ki, mən' [qada-
ğan] edilməsinə baxmayaraq, intixabat icrasına başlanacaqdır.

Yunan komissarı verdiyi cavabla inti-
xabatın mən' edilməsinə təsdiq edərək əlavə etmiş ki, əgər hərbi məmurlar tərəfindən edilmiş mən' mühil edilərsə [pozularsa], yunan məmuranı qüvvəyi-
əsgəriyyə istemalına [hərbi qüvvədən istifadəyə] müraciət edəcəklərdir.

Vali bu xüsusta Babi-aliyə xəbər verib, təlimat göndərilməsinə rica etmişdir. “Ələmdar” qəzetəsi xəbər verir ki, Türkiyə hökuməti tərəfindən edilən iqdamat [təşəbbüslər] sayəsində İzmir və İzmir vilayətində bu yaxın vaxt intixabat işlərinə şüru ediləcəkdir [başlanacaq].

“İstanbul”

Britaniya və Baltik vilayətləri

Baş nazir Avam Kameronunda isti-
zahlara [sorgulara] cavab verərək bəyan etmişdir ki, Rusiya işlərinə baxmaq üçün Londonda beynəlmüttəfiqin bir konfran-
sın təqərrür edəcəyi [gerçəkləşdiriləcəyi] ehtimalı-qəvisi [qüvvətli ehtimalı] vardır. Mumaileyh [adı çəkilən] əfəndi bə'də [sonra] söyləmişdir ki, Baltik səvəhilində [sahillərində] hökumətin siyasəti-bəhriy-
yəsi [dəniz siyasəti] yalnız Britaniyaya müxtəs [məxsus] deyildir. Şu siyasət Dövləti-Müttəfiqə və Müttəhidənin həp-
sinə aiddir.

Rusiya isələlərinin ablukası [liman-
larının blokadası] bu sözlün məna-yi-əslisi ilə [sözlün həqiqi mənasında] icra edilmə-
mişdir. Biz ancaq Baltik vilayətlərinin bolşevizmlə mübarizəsinə kömək etməyə niyyəti ilə bolşevik hərbi gəmilə-
rinin açıq limanları bombardman etməsinə mümaniət edərək [maneə ola-
raq], bolşevik qoşunlarının təchiz qılın-
masına imkan verməmişik.

Yaponiya və Rusiya

General Denikin nəzdində olan Yap-
niya nümayəndəsi [general-]mayor Taka-
yanaqi Odessaya vürud edib [gəlib], Odessa qəzetələri nümayəndələrinə bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] bəyanatda bulunmuşdur:

*“Mən Odessanın görüşündən nəha-
yət mütəhəyyirəm [heyrlənmişəm]. Qızğın bir ticarət həyatına malik olan şəhər şimdi büsbütün mövti [ölü] bir mənzərə irə edir [göstərir].*

Rusiya ilə Yaponiya arasında ticarəti əlaqə ehya və iadə edilməsinin tərsisi [canlandırılmasının və bərpa edilməsinin sürətləndirilməsi] üçün mən var qüvvəmlə

səy edəcəyəm. Rusiyaya lazım olan ərzaq və mallarla Yaponiya doludur. Yaponiya ilə amiral Kolçak arasında olan siyasi əlaqə ən gözəl bir tərzdədir.

*Yaponiya qoşunları Əqsayi-Şərq [Uzaq Şərq] şəhərlərində və Şərqi Sibiryada intizamın ehya edilməsinə müzahirət [köməklik] göstərirlər. Yaponiya hərbi dairələrində Rusiyaya hərbi müavinət göstərilməsinə hüsn-nəzərlə baxırlar və diplomasi təsəvvürat [diplomatik fikirlər, planlar] da bunun üçün bir mümaniət xələq etməyir [manea yaratmır]. Yaponiya ilə amiral Kolçak arasında əqd edilmiş müahidənamə imtiyazı mövcubincə [imzalanmış sazişin verdiyi imtiyazlara əsasən], Yaponiyanın Sibiriyanın ərazi-
sinin bir hissəsini işğal edəcəyi şayiələri əsilsizdir. Yaponiya heç bir əvəz tələb etmədən Rusiyaya kömək etməyə hazır-
dır. Yaponlar ədd [hesab] edirlər ki, Rusiya xalqı xarici müdaxiləsiz kəndi içlərində intizam bərpa etməlidir.”*

Son xəbərlər Yaponiya ilə amiral Kolçak arasında hüsn-münasibətin tə-
qərrür etdiyini [yarandığını] təyid [təsdiq] edirlər. İşbu hüsn-münasibət və etilaf [uzlaşma] dolayısı ilə Arxangelskdə nəşr olunan “Oteçestvo” qəzetəsi yazır ki:

*“Kolçak hökumətinin tanınması və ya tanınmaması haqqında olan danışıqlar əxirən [yaxın zamanda] bitmiş və şimdi Ümumi Rusiya hökuməti ilə qüdrətli qonşusu arasında əqd ediləcək [bağla-
nacaq] ittifaq məsələsi meydangir ol-
muşdur [meydana çıxmışdır] və bu məsələ də hal-hazırda həll edilmişdir.”*

Bolşevik fransızın edama məhkum edilməsi

Fransa kapitanlarından Sadul 1917-ci

sənəsi eylülündə Fransa heyəti əzası [üzvü] sifəti ilə Rusiyaya ezam edilmiş və Rusiya bolşeviklərinə iltihaz edərək [qoşularaq] orada da qalmışdır. Paris hərbi məhkəməsi kapitan Sadulu düşmən tərəfə keçmiş fərari ədd [hesab] edərək, edam cəzasına məhkum etmişdir.

KUBAN HADİSATINA DAİR

Bələdiyyə idarəsi əzasının [üzvünün] həbsi

General Pokrovskinin əmri ilə Armavirdə bələdiyyə idarəsinin yeni üzvləri M. L. Zakladni və Qorbunov həbs edilərək Yekaterinodara gətirilmişlərdir.

Ataman böhranı

Mövzuq [etibarlı] dairələrdən işar edirlər [xəbər verirlər] ki, hökumətin dəyişməsi ilə ataman böhranı da qarşıda durur. General Filimonovun istefaya çıxacağı zənn edilir. Zira onun ixtilaf zamanı ibraz etmiş olduğu zə'fdən [zəiflik göstərməsindən] dolayı bəzi dairələr ondan narazıdırlar. Ataman namizədliyinə Naumenkonun adı çəkilməmişdir.

Məşrutədə təğəyyürat

Labin[skli]lər tərəfindən idxal edilmiş proje ilə məşrutədə [konstitusiyada] yapılan təğəyyüratı [dəyişiklikləri] Rada [Parlament] müzakirə edir. İclas qayət süst keçərək, təğyir maddələri mübahisəsiz keçir.

Kuban heyəti-məxsusəsi

General Denikin hüsuruna ezam

edilən heyəti-məxsusə əzası [xüsusi heyət üzvləri] içində Cənubi Rusiya Qüvayi-Müsəlləhəsi [Silahlı Qüvvələri] Baş komandanlığı ilə ittifaq əqdi [bağlanması] tərəfdarı olan [Filipp] Suşkov, [N. İ.] Morev, Qraxov, [F. A.] Şerbina və general [N. M.] Uspenski kimi şəxslər də [və] vardır. 7 təşrini-sanidə [noyabrda] heyəti-məxsusə Rostova vürud edib [gedib], oradan Taqanroqa hərəkət etmişdir.

Heyəti-məxsusənin düsturül-əməli

General Denikin hüsuruna ezam edilən heyəti-məxsusə Rada tərəfindən atidə mündəric düsturül-əməl [aşağıda dərc edilmiş təlimatnamə] ilə təchiz edilmişdir:

1) Fransadakı Kuban heyəti-mürəxxəsəsi vəkalətindən məhrum edilir.

2) Kuban nahiyyə radası kəndi qərarını yenidən təntənə ilə təsdiq edir ki, Könüllü ordu ilə birlikdə bolşeviklər üzərində son qalibiyyət hüsuluna kimi mübarizədə bulunacaqdır.

3) Vahid, böyük, azad Rusiyanın ehyat edilməsi [bərpa edilməsi] yolundakı mübarizə mənafeyi gözənilərək, Cənubi Rusiyada ümumi bir hökumət təşkil etmək lazımdır. Fəqət Kuban, Don və Terekin vasi [geniş] muxtariyyətləri məsun [toxunulmaz] qalmalıdır.

Və əlavə olaraq heyəti-məxsusəyə tapşırılmışdır ki, general Denikindən istida [xahiş] etsin ki:

1) Fransada olan Kuban heyəti-mürəxxəsəsi əzası [səlahiyyətli nümayəndə heyəti] üzərində istintaq və mühakimə təşkilatı Kuban ədliyyə məmurlarına həvalə edilsin; əgər general Denikin arzu

edərsə, onun nümayəndələri də iştirak etsinlər.

2) Həbs edilmiş Rada üzvləri azad edilsin və əgər bu mümkün deyilsə, onlar Kuban məhkəməsində mühakimə edilsinlər.

3) Kuban arxa qitəti [hərbi hissələri] komandanlığı Kuban qoşunları atamına verilsin.

İşbu düsturül-əməl Rada tərəfindən əvvəlcə maddəbəməddə səsə qonularaq və sonra tamamilən müttəhidül-rəy [yekdilliklə] qəbul edilmişdir.

Radanın iclas etdiyi zaman bütün şəhər əhalisi soqaclara [küçələrə] dolmuş və əhali səfləri qala meydanına qədər uzanmışdır. Zühura çıxmış vəziyyət dolaşması ilə hökumət böhranı bəklənilir.

General Denikin Rada heyətinə cavabı

Vürud edən əxbarata [gələn xəbərlərə] nəzərən, Rada heyəti-məxsusəsi general Denikin tərəfindən qəbul edilmiş və Baş komandan heyətə cavab vermişdir ki, Kubanda zühura çıxmış son hadisə məsələlərini həll etmək vəzifəsi general Vrangel öhdəsinə tövdi edilmişdir [tapşırılmışdır].

Don Əsgəri Məclisi Kuban hadisəti haqqında

Don Əsgəri [Hərbi] Məclisinin təcili qapalı iclası vüqu bulmuşdur. İclasda Kuban Radası heyəti əzası söyləmiş olduqları nitqlərlə hazırını [orada olanları] Məclis ilə əqd edilmiş [imzalanmış] “Dostluq müahidəsi” [sazişi] tarixçəsi ilə aşına edərək, işbu məsələ haqqında kəndi nəzəriyyələrini söyləməyi də onlardan rica etmişlərdir.

Cavab verən natiqlər sırasında polkovnik Borodin müahidəyə ayrıca diqqət və əhəmiyyət verərək söyləmişdir ki, daxili ixtilaflar bizim üçün möhlik nəticəli mövcib ola [təhlükəli nəticələrə yol açar] bilər. Natiq bolşeviklərin daxili ixtilaflardan istifadə edilməsi xüsusunda komissarlara göndərdikləri gizli təlimatı oxumuşdur. Bir təklif varid [daxil] olmuşdur ki, Baş Komandanlıq nümayəndələri də istima edilsin [dinlənilsin] ki, müahidə haqqında bitərəfanə qərar çıxarılması mümkün olsun. Bu təklifdən sonra iclas qapanmışdır.

* * *

Həmin Kuban hadisəti ilə əlaqədar olaraq Don Əsgəri Məclisinin mütəəddid [çoxsaylı] qapalı iclasları vəqə olmuşdur. İclasa gərək əhalidən və gərək mətbuat nümayəndələrindən heç kəs buraxılmamışdır. Don Əsgəri Məclisi hadisətin sülh ilə təsəviyə edilməsinə [aradan qaldırılmasına] maildir.

* * *

Kuban heyəti-məxsusəsi tərəfindən verilən bəyanatın müzakirəsi bitdikdən sonra məclisdə bir neçə təklif edilmişdir.

Şu təkliflərdən biri budur ki, Kubanın protestosuna ilhaz edilsin [qoşulsunlar]. Bundan daha kəskin təkliflər də edilmişdir.

Bu məsələyə Təşriyyə Radasının [Qanunverici Məclisin] əlaqəsini bəkləyərək məsələnin həlli təcil edilmişdir [təxirə salınmışdır].

“Parus” qəzetəsi yazır ki, əvvəlinci təklifə hüsn-təvəccöh [rəğbət] göstərən-lər çoxdur.

Don Əsgəri Məclisinin qapalı iclasın-da general Denikin qısa bir nitq söylə-yərək, əhvali-hazirə haqqında bəyani-əfkar etmişdir [fikrini bildirmişdir].

Paris heyəti-mürəxxəsəsi həbsi xü-susunda verdiyi əmrnaməyə gəldikdə, general Denikin bəyan etmişdir ki:

“Mən əgər bu əmrnaməni vermə-səydim, cinayətkar bir adam olardım.”

General Denikinın nitqi

“Parus”un xəbaratına [xəbərlərinə] nəzərən, Don Əsgəri Məclisinin general Denikinın iştirakı ilə vüqu bulmuş son qapalı iclasının təfəsilatı haqqında höku-mət dairələri məlumat ala bilmişdir.

Bir saat qədər imtidad edən [uzanan, davam edən] nitqi əsnasında general Denikin cəbhə əhvalını və daxili övzanı [vəziyyəti] təsvir etmişdir.

Müharibə haqqında bəyanatda bulu-narkən general Denikin söyləmişdir ki:

“Şərq cəbhəsində və Petroqrad altın-dakı övza bolşeviklər üçün müsəid bir zəmin hazırlamış və onlar bu saat bütün diqqətlərini və qüvvələrinin qismi-əhəmmi [mühüm bir qismini] Könüllü ordu cəbhəsi tərəfinə çevirmişlərdir. Ordu kəndi mübarizəsini müvəffəqiyyətlə apara bilməsi üçün lazımdır ki, arxada olanlar bir dəqiqə də olsa, öz vəzifələrini unutmasınlar. Kubanda vüqu bulan hadisat kimi əhvallar ümumi işə qarşı əngəllər çıxararaq planlarımızı pozur. Minbəd [bundan sonra] böylə hadisatın vüqusuna [meydana çıxmasına] imkan buraxılmamalıdır.”

TÜRKİYƏDƏ

Məclisi-Məbusan

“İqdam” qəzetəsinin yazdığına görə, Məclisi-Məbusan seçkiləri qurtarmaq üzrədir. Məclisin rəsmi-güşadı [açılış mərasimi] isə dekabr (kanuni-əvvəl) ayının 1-də vüqu bulacaqdır. Rəsmi-güşad Sultan həzrətlərinin nitqi-iftitahisi [açılış nitqi] ilə olacaqdır.

İzmirdə seçkilər

Türkiyənin Daxiliyyə naziri Damad Şərif paşa “Pəyam” qəzetəsi mühərriri ilə müsahibə əsnasında İzmir vilayətində seçkilərin davam edib-etməməsi sualına cavabən demişdir ki:

“Yunanlar tərəfindən işğal edilmiş olan İzmir və həvalisində [ətrafında] seçkilər olmayacağı barəsində verilən xəbərlərin əsli yoxdur. Məzkur [deyilən] vilayətdə seçkilər icrası üçün ora valisi [Əhməd] İzzət bəyə lazımi təlimat gön-dərilib və təyin edilmiş vaxtda seçkilərə şüru olunacaqdır [başlanacaqdır].”

Vəhib paşa

“Pəyam” qəzetəsinin verdiyi məlu-mata görə, sabiq Qafqaziya cəbhəsinin qolordu [korpus] komandanı Vəhib paşa-nın işi Səbri paşanın təhti-sədarətində [başçılığı altında] olan xüsusi bir heyətə mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır]. Məz-kur [deyilən] heyət təhqiqat məqsədilə bu günlərdə Samsun və Amasiya şəhərlərinə gedəcəkdir. Mühakimə vaxtı müəyyən edilməmişdir.

İzmir məsələsi Konfransda

Parisdən “Sabah” qəzetəsinə yazırlar:

“Noyabrın 8-də səşənbə [çərşənbə ax-şamı] günü Sülh Konfransı Klemansonun təhti-sədarətində olaraq İzmir məsələ-sini və onun işğalı vaxtında vüqu bulmuş hadisatı müzakirə etməyə başlamışdır. Həmin məsələ xüsusunda Venizelos ge-niş məruzədə bulunmuşdur. Müzakirə-nin məbədi gələn iclasa təxir edilmişdir.”

Hüzuri-şahanəyə qəbul

Sabiq Misir xidivi [valisi] Abbas Hilmi paşa Sultan həzrətlərinin hüzuruna qəbul edilib, bir çox müsahibədə bulun-muşdur.

Ənvər, Tələt paşa və qeyrilərinin təslimi haqqında

Ədliyyə naziri Mustafa [Nuri] bəy “Pontus” qəzetəsinin mühərriri ilə müsahibə əsnasında, Türkiyə hökuməti bu vaxta qədər Ənvər, Tələt paşa və qeyri-lərinin Türkiyəyə təslim edilməsi barə-sində təşəbbüsət və iqdamatda bulu-nub-bulunmadığı [addımlar atıb-atmadığı] sualına cavabən demişdir ki, şimdiyə qədər hökumət bu barədə heç bir iq-damatda bulunmamış və hələ də bulun-maq xəyalında deyildir.

“Müsavət” Qurultayına ithaf

İKİ UC

Hər bir mövcudi-xaricinin əbadi-sülüsədən laəqəl tula [xarici aləmdəki hər varlığın üç ölçüdən ən azı uzunluğa] malik olması məcburi bulunduğundan, iki ucu olması təbiidir.

Xarici mövcud kimi, təzyiqi-buxari və hətta elektriki qüvvələr [buxar təzyiqi, hətta elektrik qüvvəsi] dəxi ifayi-təsir edə bilməkdə iki uca möhtacdır.

Elektriki maddələrin iki ucu biri-biri ilə birləşmədikcə, elektrik qüvvəsinin icrayi-təsir edə biləcəyi qabil olammaz.

İnsanların təvalüd və tənəsülü [doğu-mu və nəsil artırması], məvadd və qüvayi-kimyəviyyənin də vücudpəzir olması [kimyəvi maddələrin və qüvvələrin də mey-dana gəlməsi] iki ucun və iki tərəfin birləşməsi ilə hüsula gəlməkdə olduğu, fənni [elmi] bir həqiqətin, hətta türkcə-mizdə “Tək əldən səs çıxmaz” zərbül-məsəli də bu həqiqətin şahid və müsəd-diqidir [təsdiqləyicisidir].

Bir insanın mühafizəsinə yalnız bir əlin kafi gəlmədiyi kimi, bir millətin də yaşaması və ehtiyacatının təmini üçün iki ələ lüzum vardır. Təbiidir ki, millətin mühafizəsinə məmur olan əllərin yabançı olmayıb, millətin kəndi doğurduğu və kəndisini yetişdirmiş olduğu əllər olma-lıdır. Millət əli milli vicdana və məfkurəyə sarılmış və millətin lahuti [ilahi; ülv] etiqadından qüvvət almış ilahi əllərdir.

Bir millətin həyat və istiqlalının mü-hafizəsində o əllərə istinad etmək və millətin fərdi və ictimai nöqsanlarının ik-malında [nöqsanlarının aradan qaldırılma-sında] onlara etimad etmək, işçi və məsləki zümrələrin [işçi və sənətkar sinif-lərinin] hüsn-halını [halının yaxşı olmasını], tərəqqi və təəlisini [ucalmasını] əldə et-mək üçün yalnız o əllərə əmniyyət gös-tərmək caiz olur [inanıb güvənmək mü-nasib olar].

Bunca mühüm və milli vəzifə ilə müvəzzəf olan [vəzifə daşıyan, vəzifəni

boynuna götürən] əllərin vasitəyi-icraiyyə-lərinin [icraedici vasitələrinin] birisi la-yətanəhi [əbədi] məfkurələr doğuran və əbədi yaşamaqda olan millətlər təəssüs edən [yaradan] və məmləkətlər abad edən, millətlərdə hakimiyyət və istiqlal əsasını təsis və imza etməkdə və əmrü nəhyi-mütləq sahibi olan [yaxşı işlərin görülməsini əmr etmək və pis işləri qadağan etməkdə mütləq səlahiyyət sahibi olan] qələmdir. Digəri isə milli həyatın və milli təşkilatın, milli hiss və məfkurələrin, vətəni-müqəddəsin, övladi-vətənin, irz və namusun, can və malın nigahbanı [gözətçisi] olan silahdır.

Bu iki əlin – qələm ilə silahın nə dərəcədə müqtədir və nəsil müqəddəs və müəssir [təsiri] olduğunu söyləmək fəzladır. Bunlara olan milli imanımız və dini tələqqiyatımızla [düşüncələrimizlə] bu əllərin haqqın əli olduğu[na] din və milliyyətimizcə də imanımız bərkəməldir [imanımız, etiqadımız tamdır].

İştə, silahın qüdsiyyətini və qələmin ülvyyətinə təsdiq edərək bütün cahana rəcəzəxan olub [meydan oxuyub], böyük babalarımız və əcdadi-izamımız [böyük əcdadımız] olan Qayı xanlar, Oğuz xanlar, Çingizlər, Teymurlar və Tomris xatunlardan bizə yadigar qalmış və müqəddəs miras qələm ilə silahdır.

İyirmi dörd əsr bundan əqdəm [əvvəl] cənuba doğru yürüş edərək türk mədəniyyətini təsbit [qurmuş, sabit hala gətirmiş] və türk hökumətini təsis etmiş və Qafqaziyanın yüksək şahiqələrinə [zirvələrinə] malik olan iskit və massagetlərin övladı və Tomris xatunun həfidi [nəvələri] bu dəfə milli məfkurəsinə sarılaraq gənc Azərbaycan təsis [etmişdir] və onun istiq-laliyyəti daxilində müstəqil olaraq yaşayır.

Gənc olan Azərbaycanın istiqlalı bu gün o böyük nəslin irqindən yetişmiş olan və bunun mühafizəsinə müvəzzəf bulunan iki gənc əllərə istinad edir. Bu gənc əllərin birisi əlindəki gənc qələmi və digəri əcdadi-izamının əzm və mətanətinə sarılmış olan gənc silahı bütün müqəddəsəti-diniyyə və milliyyə-mizin yeganə mühafizi olduğundan, vəzifələri pək müqəddəs, qayət mübəc-cəldir [ucadır].

Bütün ümidlərimiz o əllərin sarılmış olduğu qələm və silahın ucunadır. Zira tarixini yazan və tariximizi şanlandıran və millətimizi mühafizə edən şərəf və istiqlalımızı yeganə müdafiə edən bu müqəddəs uclardır.

Milli mücahidlərimiz bu iki müqəddəs uca təvəssül [sarılmış, müraciət etmiş] və bu iki lahuti ucların birləşməsinə qeyrət etmiş və milli şərəf və müqəddəsətimizin mühafizəsi uğrunda çalışan əllər vasitəsilə bir dairə şəkli cızmış olacaqdır ki, onun cızmış olduğu hü-dudun da yabançı əllər içərisinə girəməyəcəyi kimi, vətəni və milli mü-qəddəsətimiz [müqəddəs dəyərlərimiz] və milli həyat və istiqlalımız hər bir təh-lükədən məsun [qorunmuş, toxunulmaz] qalacağına iman ilə köksümüz doludur.

Talibzadə Yusif Ziya

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

İran nümayəndələrinin vürudu

Dünkü gün saat 1 radələri üçün şəhərimizə İran hökuməti nümayəndə-

lərinin vürudu [gəlişi] gözlənirdi. Nümayəndələri istiqbal [qarşılamaq] üçün vaxti-müəyyəndə [təyin edilmiş vaxtda] Azərbaycan Xariciyyə nazir müavini [Məhəmməd] xan Təkinski, Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin Tehran səfiri Adil xan Ziyadxan, miralay [polkovnik] Azad bəy Vəzirov, hökumət nümayəndəsi Əziz bəy Tahirov və Əksinqilabla Mübarizə Komitəsi rəisi müavini Mahmud bəy Səfikürdski, İran konsulu Səidülvüzəra, Əncüməni-Xeyriyyə, Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan [İranlıların Maarif Cəmiyyəti] “Tərəqqi”nin, İran tacirləri və İttifaqi-İraniyan cəmiyyətinin nümayəndələri və bir çox əhali möhtərəm qonaqların vürudu üçün “Qafqaz və Merkuri” Cəmiyyətinin körpüsünə toplanmışlardı.

Körpüdə Azərbaycan əsgərlərindən ehtiram qarağolu [şərəf qarovulu] kəndi musiqi dəstəsi ilə belə hazır idi.

Vaxti-müəyyəndə Azərbaycan və İran bayraqları ilə müzəyyən [bəzənmiş], İran nümayəndələrini hamil [daşıyan] bir gəmi körpüyə yaxınlaşdı. Gəmi dayandıqda, hökumət nümayəndələri gəmiyə daxil olaraq qonaqları təbrik etdikdən sonra, ehtiram qarağolunun musiqi sədası altında gəmidən qonaqlarla bahəm çıxıb, ehtiram qarağolunun və hazırda olan nümayəndələrin önündən mürur edib [ötüb], İttihad mədrəsəsi şagirdlərinin müqabilinə yetişərək, şagirdlər musiqisi İran marşı çalmaqla möhtərəm qonaqları təbrik etdi.

Körpüdən çıxaraq qonaqlar pişəzvəqt [qabaqcadan] hazırlanmış avtomobillərə əyləşib “Met-ropol” mehmanxanasında iqamət etmiş-lərdir [yerləşmişlər].

Heyət Ağə Mirzə Seyid Ziyaəddin

[Təbatəbai]nin təhti-rəyasətində [başçılığı altında] olub, 14 nəfərdən ibarətdir. “Metropol” mehmanxanasında əvvəlcə İran ticari nümayəndələri və sonra Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi”-nin sədri Xudadət bəy Əzizbəyli qonaqları xüsusi təbrik etdikdə, heyət rəisi bunlara, xüsusən Maarif Cəmiyyətinə lazımı müavinətini vəd edərək, heyət tərəfindən Maarif Cəmiyyətinə kəndi təşəkkürünü göndərmişdir.

600 milyon

Məclisi-Məbusan üç iclasını təsis edib də [ayırub da] uzun müzakirə və mübahisələrdən sonra 1 kanuni-əvvəl [dekabr] tarixli iclasında 600 milyon manat kağız pul buraxılması haqqında Maliyyə Nəzarəti tərəfindən təqdim edilmiş olan layihəyi-qanuniyyəni əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qəbul və təsdiq etmişdir.

Fayton taksası

Bakı mühafizləri müdiriyyəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə, şəhərdə olan fayton taksaları haqqında məlumat istəmişdi. Bələdiyyə İdarəsi isticvaba [sorğuya] cavabən xəbər vermişdir ki, ələfiyyət [yem] məsələsi gündən-günə dəyişdiyi üçün faytonlara müəyyən qiymət təyin etmək mümkün deyildir.

Bələdiyyə İdarəsi və Elektrik Cəmiyyəti

Bələdiyyə İdarəsinin Təmirat şöbəsi Elektrik Cəmiyyətinə müraciətlə [tələb etmişdir ki], kanuni-əvvəl [dekabrın] 10-dək bərvəchi-ati [aşağıdakı] məlumatı versin:

1) Mövqif [stansiya] sənədə və yaxud hər ay nə qədər qüvvət buraxır?

2) Qüvvət abonentlərə nə qiymətlə buraxılır?

3) Hərgah hesabat qüvvət hesabı deyil, lampa hesabıdır, o vaxt mövqifə neçə lampa mərbut edilib [qoşulub], nə qiymətlə buraxılır?

İşbu məlumat mövqifin fəaliyyəti ilə əlaqədar olmalıdır.

Şəhər xidmətçiləri miyanında [arasında]

Birinci dairə Məsai müfəttiş[i] [əmək müfəttişi], Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə, şəhər xidmətçilərinə veriləcək, vaxtdan fəzlə zəhməthaqqına dair məlumat istəmişdi. Bələdiyyə İdarəsi xəbər vermişdir ki, bu məsələ digər məsələlərlə mərbut [əlaqədar] olduğundan, hələlik qəti cavab vermək mümkün deyildir.

Petrovskda

Petrovskdan [Mahaçqaladan] gələnlərin məlumatına nəzərən, Petrovskda fəaliyyətdə bulunan Dabravol əks-kəşfiyyatı general Denikinın əmri mövcubincə [əmrinə əsasən] bütünlüklə həbs edilib məhkəməyə verilir.

“Müsavət” qurultayı

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsinin bu gün, dekabrın 2-sinə təyin edilmiş firqə qurultayı Dumski ploşadda Haşimovun evində vəqə “Müsavət” binasında axşam saat 6-da açılacaqdır. Mətbuata, qonaqlara, xanımlara və əhaliyə məxsus mövqelər ehzar edilmişdir [hazırlanmışdır]. Mürəxxəslər [nüməyəndələr] saat 5-ə qədər firqə

dəftərxanasına gəlib vaxtından əvvəl düşüliyyə [giriş] vərəqələri almalıdırlar.

Parlaman komissiyonlarında

- Təşrini-saninin [noyabrın] 29-da Parlamanın Maliyyə və Büdcə Komissiyonunda Maliyyə Nəzarəti ticarət və nafiə [abadlıq] şəhadətnamələrindən şəhərlər nəfinə [xeyrinə] alınan vergi miqdarının 50 faizə qədər artırılması haqqında göndərdiyi qanun layihəsi müzakirə edilərək rədd edilmişdir.

- Neft məhsulatından alınan əksiz vergisi miqdarlarının artırılması haqqında Maliyyə Nəzarəti göndərdiyi qanun layihəsi təşrini-saninin 29-da müzakirə edildikdə qərar verilmişdir ki, bu məsələni ətraflıca müzakirə etmək üçün Maliyyə Nəzarətindən nümayəndə və mütəxəssislər dəvət edilsin.

- Maliyyə Nəzarətinin hökumət gəlir vergisinin miqdarı artırılması haqqında göndərdiyi qanun layihəsi təşrini-saninin 29-da Parlamanın Maliyyə və Büdcə Komissiyonunda müzakirə və qəbul edilmişdir.

HADİSAT

Talan

Pavlovun və Putkinin Balaxanadan gələn ikiatlı arabalarının atlarını erməni Keşləsinin önündə dörd nəfər naməlum müsəlləh bədəfkarlar [silahlı cinayətkarlar] fəhlələri öldürməklə təhdid edib arabalardan açıb aparmışlardır. Bu işdə məznun [şübhəli] olaraq Məhəmmədəğa Hidayət oğlu, Yunis Müzəffər oğlu və Əfqan Cabbar oğlu tövqif edilmişlərdir [tutulmuşlar].

Yanğın

Təşrini-saninin [noyabrın] 30-da axşam saat 5-də Ağşəhər yolunda Mariya Markarovanın mətbəxində kürədən od düşüb yanğın əmələ gəlmişdir. Yanğın itfaiyyə [yanğınsöndürən] alayı tərəfindən söndürülmüşdür.

BİRJADA

Kerenski minlik 850-1000 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 21 faiz və xırda 26 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1500 manata qədər, yüzlüyü 200-275 manata qədər və xırda 50-95 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 225 manat və Zaqafqaz bonu min manata 34 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1000 manat, imperial 775 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2150 manatdır.

Gümüş manat 90 manat və xırda gümüş para 37 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 4 qran 10 şahı olmuşdur.

Susinin topu 1060 manata gedir.

Denikin parasının min manatı Bakı bonunun 375 manatına gedir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

On nəfər türk və bir nəfər Naxçıvan qaçqını Batuma və Rəqibə Hacı qızı Petrovska [Mahaçqalaya] göndərilməsi üçün Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə [Sosial Təminat

Nazirliyinə] göndərilmişdir ki, onlara bilet və yol xərci verilsin.

İclas

Bu gün, kanuni-əvvəlin 2-si axşam saat 8-in yarısında Kooperasiya xəstəxanasının binasında uşaq həkimlərinin ikinci növbəti iclası təyin edilmişdir.

GÜRCÜSTANDA

İrəvana əzimət

İtaliya hərbi heyətinin qərargahı rəisi miralay [polkovnik] Migele, Markiz Albitsinin müşayiəti ilə srağagün heyət işlərindən ötrü İrəvana əzimət etmişdir [getmişdir]. Markiz Albitsi Ermənistan hökuməti nəzdində İtaliya hərbi heyətinin nümayəndəsi sifəti ilə İrəvanda qalacaqdır.

Tranzit müqavilənaməsi

Gürcüstan ilə Ermənistan arasında əqd edilən [bağlanan] və hər iki məmləkət Məclisi-Məbusanları tərəfindən təsdiq edilən tranzit müqavilənaməsi srağagündən etibarən qüvvəyə minir.

Poti limanı

Gürcüstan Cümhuriyyətinin Ticarət və Sənaye Palatası Poti limanının yaxşılaşdırılması üçün Maliyyə Nəzarətinə bir layihə təqdim etmişdir.

5 milyon toxum üçün

Gürcüstan Cümhuriyyəti Ərazi Nəzarətinə kənd ehtiyacından ötrü toxum alınmaq üçün 5 milyon manat buraxmışdır.

Seyəlan [sel; daşqın]

Daxiliyyə Nəzarətinə Samtredidən teleqraf edirlər ki, davam edən yağışlardan dolayı Rioni, Tsxenistsqali və başqa dağ çayları daşmışlardır. Şəhərin şərq hissəsi suda qərq olmuşdur. Bir çox yerlərdə hasarlar dağılmışdır.

Bolşevik çıxışlarının təsviyəsi

Gürcü Daxiliyyə Nəzarətinin rəsmi məlumatına görə, fəvqəladə hərbi məhkəmənin qərarı ilə Çoxatauri dairəsində bolşevik çıxışlarında iştirak edənlərdən on nəfəri güllələnmişlərdir.

İDARƏYƏ MƏKTUB

“Mən nə üçün Əhrar fraksiyasından çıxdım?” ünvanlı məktubuma möhtərəm “Azərbaycan” qəzetəsinin 324-ncü nömrəsində Kiçikxanov cənabları “həqiqəti izhar etmək üçün” və “bitərəfənə bir surətdə” “cavab” irad etmişlər ki, mənim nə payələrdə [nə dərəcələrdə] haqsız olduğumu “ənzari-amməyə” [xalqın nəzərinə] təqdim etsinlər.

Mənim məktubum müəyyən təşkilat xüsusunda obyektiv bir məqalə olduğu və heç bir kəsin şəxsiyyətinə toxunmadığı üçün öylə də bir cavab gözləməyə haqqım var idi. Məmafih [bununla belə], tərəfi-müqabilin nə iddiada və nə qüvvədə olduğunu bildiyim üçün adılanə bir cavab almağa ümid bəsləməyirdimsə də, digər tərəfdən böylə ağbədiyə [ifrat] böhtanların və quramaların haqqımda rəva görülcəyini dəxi təsəvvür edəməyirdim.

Yeganə mövzuyi-bəhsim olan təşkilatın müdafiəsi üçün birçə dəlil göstərməyən K. məni çirkəndirmək üçün heç bir vəsilədən [yoldan, vasitədən] və həqiqət-şikənləkdən [həqiqəti təhrif etməkdən] geri durmamışdır. Əxlaqi-bəşəriyyənin və mətbuat etikasının əlifbasından xəbərdar olan bir adam, heysiyyətinə toxunmayan şəxsin heysiyyətinə hücum etməzdi. Məqalənin həddi-zatında [özündə, əsasında] subjektivizm olsaydı, cavabında dəxi rəva görülmə bilərdi. Məsələn, əgər mən kəndimə birinci, on birinci və ya sadəcə lider namı versəydim və həqiqətdə K. dedi ki, “bizim ikinci liderimiz” olsaydım, mən əgər Əhrar proqramı yalnız mənim qələminin məhsulu olub onun müzakirəsinə belə heç kəs iştirak etməyibdir desəydim, mən əgər K. və ya digərləri haqlı və ya haqsız olaraq filan qədər iclasa iştirak etməyiblər sözlərini ağzıma alsaydım, mən əgər K. məbusluq müddətinin dördü üçün min bəhanə ilə məzuniyyətə keçirmiş və axırıncı dəfə məhkəməyi-şər’iyyə [şəriət məhkəməsi] təsis üçün Zaqatalaya gedən heyətə özünü yazdırmış ki, bu bəhanə ilə gedib fındıq alverinə girişsin kimi məsələlərdən bəhs açsaydım, o cənab da mənim haqqımda hər istədiyini söyləməyə və haqsikənləyə [ədalətsizliyə, haqqı tapdalamağa] bir parça əsaslı olardı.

Mənim “məzuniyyət naminə” (Aynədə kəndi surətinizi görürsünüz, əfəndim!) Şəkiyə gedib kurslarda tədrisə iştirak etdiyim zaman, cənabınız özü təkbəşinə Qarabağ məsələyi-mühüm-məsini həll edibdir kimi “həqiqətləri” meydana sürə bilərdi.

Cənab Bayram əfəndi! Bəndənizin “Azərbaycan daxilində bəhəqq [həqiqi; layiqli] bir müəllim” olduğumu etirafa tənəzzül etməyinizdən dolayı, nəhayət mütəşəkkirəm [çox təşəkkür edirəm]. Öylə isə mənim Şəkiddə, Bakıda, ya başqa bir yerdə tədrisə və qeyri maarif işlərinə məşğul olmağımı nə üçün böyük bir nöqsan kimi göstərsiniz? Mən bu məşğuliyyətimi kimdən danmışam ki, siz də bu qəbahətimin üstünü açıb “unutmayınız” sözü ilə bəndəni təhqir edəsiniz. Başqalarının fındıq, bez, çit alveri onların Parlaman fəaliyyətinə mane olmayıb da, mənim iki gündə bir dərs deməyim hanki fəaliyyətimə mane olub və ola da bilər? Bunu da siz unutmamalısınız ki, biz məbuslardan bir çoxumuz təsadüfi olaraq məbus sayılmağa haqq qazanmışız. Fəqət “Cahilə cah ilə gəlməz rüf’ət” [Cahilə vəzifə ilə ucalıq gəlməz] həqiqətini az-çox düşünsəydik, “Mən Parlaman məbusuyam” deyə kəndimizi çox da böyük aynada görməz idik.

Bu an içərisində tədrisləri ilə məşğul olduğum qırıxdan ziyadə müəllim və müəllimələrin siz cənabdan on qat daha artıq məlumatı-elmiyyə və siyasiyyəyə malik olduqlarını inkar edərmisiniz? Sizin vətən və millətə xidmətiniz şübhə altında ikən, bunların xidmətləri xüsusunda şəkk edə bilərmisiniz? Mənim “bəhəqq bir müəllim” olduğumu inkar etməyən sahibi-viddan, maarif məşğuliyyətini də mənim üçün mayeyi-iftixar ədd etməli idi [iftixar ediləsi şey saymalı idi].

Bu məsələdən keçdikdən sonra, Bakıya gəlib mənim və ya Əhrarın qapısında əlibağlı duran hanki kəndlilər

olduğunu, lütfən, göstərmisiniz, əfəndim? Dəhnəllərin, qızılağacıların, qarasaqqağalıların, eldarlıların və qeyrilərin önünə düşüb nəzarətləri [nazirlikləri] gəzən, ərizələrini yazıb məqamlarına yetirən sizmi olmusunuz, əfəndim? Məmurların təzəllümündən [zülümlərindən], rüşvətxorluğundan ya Parlaman kürsüsündən olsun və ya xüsusi məclislərdə və nəzarətlərdə olsun, məndən ziyadə söyləyən hankınız olmuşsunuz?

Mən Şəki Milli Komitəsində nasıl rollar oynadığımı guya mənim sabiq yoldaşlarımdan birindən öyrənmişsiniz. O adam kim olduğunu və mənim nə rol oynadığımı, lütfən, elan ediniz [dərhal elan edin]! Cavabını Şəki Milli Komitəsindən, yaxud şimdiki Bələdiyyə İdarəsindən alarsınız, zənnindəyəm (hər ikisinin heyəti birdir). Əgər bunu elan etməkdən ictinab etsəniz [çəkənsəniz], o vaxt mən sizi bəhəqq bir müfəssid və müfəttin [həqiqi bir ara qarışdırıcı və fitnəkar] deyə ləqəbləndirməyə haqlı olacağam.

Burasını da unutmamalısınız ki, bəndəni Parlamana məbus intixab edən [seçən] və sonra bir para ufaq-təfək [xırda-xuruş] xidmətlərimdən dolayı dəfəatla [dəfələrlə] bəndəyə rəsmən razılıqlar yazan da həman idarələrdir.

Və bir də, əzizim, Əhrar proqramı tərtibində olan haqqımı danmağınız nahaqdır. Çünki bunu heç bir vəchlə isbat edəmməyəcəksiniz. Siz nə qədər sahibi-rəy müctəhid [söz sahibi, nüfuzlu bir alim] olsanız da, proqramı oxuyan azacıq mənim imla-inşama bələdsə, bunu Bayram əfəndi tərtib edib deməyəcəkdir. Bu xüsusda yazdığınız “həqi-

qəti” tərsinə çevirsəniz, yəni sizin Zaqatalada istirahət etməyinizi və mənim burada işləməyimi yazsanız, tam bir həqiqət söyləmiş olarsınız. Əgər mən sizin dediyiniz kimi, liderlik namı qazanmışamsa, buna ümdə səbəbi proqram tərtibi olmazmı idi? Öylə isə, mən nə üçün “ikinci lider” oldum bilməyirəm. Bu xüsusda heç bir qətnamə yoxdur və ola da bilməz. Görünür, Bayram əfəndi lider ilə sədr kəlmələrinin fərqlərini hələ də düşünməmişdir. Hər halda, mənə liderlik namı verdikdən sonra hankı məntiq üzrə mənim Əhrar təşkilində səkkiz müəssisin [təsisçinin] ancaq səkkizdə biri qədərlik fəaliyyətdə bulunduğunu söyləyirlər?

Bu da həqiqətdir, Allahı seversiniz?

Və bir də firqəyə daxil olmuş ziyalılara kəc baxmağınız hankı birinizə gəlir ki, məndən qəzetə vasitəsilə soruşursunuz?

Hətta ziyalılardan bir nəfərinə sirdaşlarınızdan biri “Daha bundan sonra belə ziyalıları firqələrə gətirməyiniz” dediyini unutdunuzmu?

Qaldı ki, mənim 20-25 sənədən bəri hankı qisim təşkilatlarda işləməyimi bilmək arzusunda bulunan K. həzrətləri, katibinin müavini rolunda bulunduğu Parlaman sədri Həsən bəy [Ağayev] cənablarından, Bakı şəhərində mövcud sabiq müəllim arxadaşlarımdan, Nuxu Şəhər İdarəsinin sədri [Azaq] Mustafayev cənablarından və bir çox başqa mənimlə bərabərlikdə işləyən zəvati-kiramdan [möhtərəm şəxslərdən] soruşarsa, cavabı-kafi alar, zənnindəyəm. Hər halda mən ya bir başqa adam siyasizmi, deyilmi, bu cəhəti ancaq siyasi adamlar

kəşf edə bilirlər, Bayram əfəndilərinin işi deyildir.

K. həzrətləri mənim öz rəyimi bilmək istərsə, iddiam mövcudiyyətimin fəvqündə bulunmayıb və bundan sonra bulunmayacağını ən-səmimül-qəlb [qəlbimin dərinliklərindən] arz edə bilərəm. İnzibati möhkəm, xətti-hərəkəti doğru türk milli və siyasi firqə[s]i içərisində birinci deyil, yüz birinci rol oynamağa hazıram və ancaq millətin fəqərəyi-kasibəsinin [proletariatının] mənafeyini gözləmək şərti ilə hazıram. Xüsusi adamların mənfəətinə işləməyəcəyim, intriqa olan yerlərdən də qaçaram.

Mənim böyük qəbahətim bu deyildi ki, vətəni təhlükədə görüb, məzlumların ahu-naləsini eşidib, vətəni və milləti daxildən və xaricdən salamətə çıxarmaq üçün sizlərə firqəbazlıqdan əl çəkin dedim; milli firqələrlə birləşib tez bir hökumət təşkil edin dedim? Bunun müqabilində “Həzərat, mən bu gün bilmişəm sizin sədriniz sizi Müsavata satıbdır” sözləri ilə meydana fitnə çıxaran kim olduğunu bilməyirmisiniz? İntriqaçı kimlər olduğunu bilə-bilə məndən sual etməyə nə haqqınız vardır? Ya əsl intriqaçı siz kimi meydana çıxmazsa, onun haqqında danışmağa mənim nə haqqım var?

Sizin həmin bu çıxışınız da səthi bir intriqa nəticəsi deyilmi ya?

Nəhayət, bu qədər böhtan, bu qədər yalan bəs deyilmiş kimi, K. cənabları kağızının nəhayətində bir daha ağıldan bəid [uzaq] bir uydurma yazmışdır. Guya “Oktyabr 31-də sabah saat 10-da Abdulla bəy fraksiya sədrliyindən ixrac edilib, yerinə Aslan bəy Qardaşov

cənabları yenidən sədr təyin edildi.” Əgər vəqəən sözlər doğru isə, o surətdə lazım gəlməzdim ki, mənim və Mərkəzi Komitənin bu işdən xəbərdarlığımız olaydı; mənim təqsirim üzümə oxunaydı və mənə istefa təklifi olaydı. Siyasi bir təşkilatın rəisini böyləmi kənar edirlər? Təbii ki, Əhrar fraksiyası, həqiqətən siyasi təşkilat olmadığı üçün və vəzifə nə olduğunu düşünmədiyi üçün bu işi görmüş. Bəs nə üçün bunu qəzetədə elan edincəyə qədər gizlədə saxlamışlar? Digər tərəfdən, Əhrar ictimai-ümumiyyətinin qərarı mövcubincə [ümumi iclasının qərarına əsasən] Mərkəzi Komitə və fraksiya sədri bir adam olmalıdır. Və bir də həmin sədri ancaq ictimai-ümumi intixab, əzl və nəsb edə [seçə, vəzifədən çıxara və vəzifəyə təyin edə] bilər.

Bu qərarları Əhrar fraksiyası hankı dəlillər ilə pozmuş və özünün həqiqətən bir siyasi təşkilat olduğunu və qəvi bir inzibat [möhkəm nizam-intizam, qayda-qanun] altında iş gördüyünü isbat etmişdir? Bəlkə K. cənabları mənə axırıncı “zərbə” yendirmək üçün “bu həqiqəti” bizzat özü işad etmişdir [şahid göstərmişdir]? Böylə isə, nədən ötrü onun başqa yoldaşları bunu təkzib edib məsuliyyəti boyunlarından atmayırlar? Hər halda, Əhrar firqəsinin Mərkəzi Komitəsi bu işin həqiqətinə yetişəcəyinə əminəm.

Nəhayət, K. cənablarına tövsiyə edirəm ki, bu gündən sonra böylə çirkin vəsilələrə əl atıb, boş bir şeylə mətbuat etikasını pozmasın.

*Parlaman üzvlərindən
Abdulla Əfəndizadə*

TEATRO VƏ MUSIQI

“O olmasın, bu olsun”

Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 2-ndə axşam Dövlət Teatrosunda Azərbaycan Dövlət Teatrosu Heyəti müdiriyyəti tərəfindən mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır Üzeyir bəyin yazmış olduğu məşhur “O olmasın, bu olsun” operettası. Məşhəri İbadın toy hamamı üçün xüsusi dekorasiya çəkilmişdir. İştirak edənlər üçün xüsusi libaslar hazırlanmışdır. Biletlər operetta qiyməti ilə teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa axşam saat 8 tamamdə başlanacaqdır. Möhtərəm tamaşaçılardan xahiş olunur ki, teatroya vaxtında gəlib hər tənəffüsdə ikinci zəng vurulduqdan sonra salona daxil olsunlar. Hər kəsin aldığı bilet üzrə öz yerində əyləşməsi ayrıca rica olunur.

* * *

Gələcək tamaşa cümə günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 5-də axşam “Qəzəvat” draması mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Şənbə günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 6-da mövludi-nəbi münasibətilə bayram günü olduğundan, gündüz “Zorən təbib” komediyası, axşam “Arşın mal alan” operettası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Həmin operettada operettanın müəssisə [yazan, müəllif] və bəstəkarı Üzeyir bəy Hacıbəyli cənabları kəndisi dirijorluq edəcəkdir. Gündüz tamaşası saat 1-də başlanacaqdır. Həmin tamaşaların biletləri çarşənbə günündən etibarən öz qiymətləri ilə teatrın kassasında satılmağa başlanacaqdır.

**Xəzər dənizində posta, sərnişin
və yük gəmilərinin hərəkəti**

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çəharşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

*Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və
geri*

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə

45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

**Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

**Müdir:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qismi-rəsmi

səh. 29. “Kanuni-əvvəl 35”: burada tarix rumi təqvimlə verilmişdir (1335-ci ilin kanuni-əvvəl ayı), miladi təqvimlə 1919-cu ilin dekabr ayına uyğundur.

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 35. “jakobinlər” (yakobinlər): Böyük Fransa inqilabı dövründə siyasi cərəyan; radikal respublikaçı və məqsədə çatmaq üçün güc tətbiq etmək tərəfdarı idilər.

“jirondistlər”: Böyük Fransa inqilabı dövründə siyasi fraksiya; şəxsi azadlıqların və demokratiyanın tərəfdarı idilər.

Sülh ətrafında

səh. 39. “L’Entente”: 1918-1919-cu illərdə İstanbulda nəşr edilmiş qəzet.

Qəzetələrdən

səh. 40. “Babi-ali” (hərfən “uca qapı”): Osmanlı dövlətində Sədrəzəmin (Baş nazirin) sarayına verilən ad; beynəlxalq münasibətlərdə “Osmanlı hökuməti” mənasında işlədilir.

səh. 41. “Avam Kamerası”: Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası.

Kuban hadisətinə dair

səh. 42. “Labinskililər”: Kuban kazak qoşunu tərkibindəki Labinsk polkuna daxil olan, habelə Krasnodar diyarında, Laba çayının sağ sahilində yerləşən Labinsk şəhərinin sakini olan kazaklar.

Bakı xəbərləri

səh. 47. “Əncüməni-Xeyriyyə”: XX əsrin əvvəllərində Bakıda, İran tacirlərinin qurduğu cəmiyyət.

Birjada

səh. 49. “altun onluq 1200 manat”: qəzetdə “1200” yerinə “2150” getmişdir.

Cərşənbə, 3 dekabr 1919-cu il, nömrə 336

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çəharşənbə, 10 rəbiülvəvvəl sənə 1338. 3 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz aşıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 3 manat.

Abuna şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rubla, 2 aylığı 130 rubla, 3 aylığı 180 rubla. Bakı üçün 1 aylığı 60 rubla, 2 aylığı 110 rubla, 3 aylığı 150 rubla. Abuna şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 8 rubla, axırncı səhifədə sətri 6 rubla, itan şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rubla axırncı səhifədə, 6 rubla birinci səhifədə.

BAKİ ŞƏHƏR BƏLƏDİYYƏ İDARƏSİ

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla ümum əhaliyə məlum edir ki, Su nəqliyyat şöbəsi tərəfindən öz borclarını əda etməyən [verməyən] və bağlanmış krantları öz ixtiyarlarıyla açan zəvata [şəxslərə] Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən bu miqdarda cərimələr qərar qoyulubdur:

Əvvəlinci dəfə 250 manat, ikinci dəfə 500 manat və üçüncü dəfə Bələdiyyə İdarəsi evə buraxılan suyu sahibinin xərcilə kəsməkdən savay, öz ixtiyarıyla iş görəni zəvati məhkəməyə verəcəkdir. Bələdiyyə İdarəsi tamam öz rayon texniklərinə tapşırıb ki, hərgah öz ixtiyarlarıyla bağlanan krantları müştərilərdən açalar, evin sahibinə xəbər verməmiş polis idarəsinə xəbər etsinlər bəratülqövl [protokol] düzəltməkdən ötrü.

T-377

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Bakı qradonaçalnikinin məcburi qə-rardadı

23 təşrini-sani 1919

T-341

“Azərbaycan” qəzetinin 336-cı nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Bu gündən etibarən Bakı qradonaçalstvası dairəsində olan bütün mehmanxanalarda olan nömrələrdən, tənviratdan [ışıqlandırmadan], əlbisədən, qaynar sudan, yataqlardan və yanacaqdan istifadə etmək üçün məzənnə təsdiq edilmişdir. Bununla belə, hər bir mehmanxanada olan nömrələrə mənim imzam və dövlət möhürü ilə möhürlənmiş əlahiddə məzənnələr təyin edilmişdir. Bunlar hər nömrədə görkəmli yerdə asılmalıdırlar.

Qərar verilən məzənnəni xələldar edənlər [pozanlar] zəbtəyə qaydasıyla [inzibati qaydada] üç aya kimi həbs və ya 10.000 manat cəriməyi-nəqdiyyəyə məhkum ediləcək, mehmanxanaları qapanacaq və qradonaçalstva daxilindən təbid [sürgün] ediləcəklərdir.

Həmin qərarı-dadi-məcburi hər bir nömrədə görkəmli yerdə asılmalıdırlar.

Qeyd: Tərəfimdən təyin edilən məzənnə və məcburi qərarıdad xələldar edildikləri zaman müavinət üçün müsafirələrə polis nəfəratına müraciət etmələri tövsiyə olunur.

Bakı qradonaçalniki vəzifəsini ifa edən: rotmistr Qudiyev

ƏZİZ MÜSAFİRLƏRİMİZ

Paytaxtımız dün çoxdan arzu etdiyimiz bir vəqəyə şahid oldu. Qomşumuz İranın əziz müsafirələrini istiqbal etdi [qarşıladı].

Hər millətin, hər dövlətin bizzat kəndisini yaşatmaqdan başqa, bir də növ'i bir vəzifəyi-tarixiyyəsi [öz milləti qarşısında tarixi bir vəzifəsi] vardır. Azərbaycan Cüm-

huriyyətinin, bu Cümhuriyyəti quran Azərbaycan müsəlmanlarının tarixi vəzifəsi dəxi daima Rusiya istilasından əzilən islam məmləkətlərinə bir hail [çəpər; sədd] vücuda gətirməkdir. Cümhuriyyətimizin bəqası [əbədililiyi] və digər Qafqaziya hökumətləri ilə birlikdə beynəlmiləl bir təminatla müstəqil bir hökumət halına gəlməsi şübhəsiz ki, müsəlmanlıq və türklük nöqtəyi-nəzərindən böyük bir əhəmiyyəti haizdir [daşıyır].

Bu nöqtəyi-nəzərdən, paytaxtımızı təşrif edən İran heyəti-ezamiyyəyi-fövqəladəsi bu günə qədər paytaxtımıza gəlib-gedən siyasi heyətlərdən mümtaz [üstün, seçilmiş] bir mövqedədir.

Bu heyət öylə bir məmləkətin mü-məssilidir [nüməyəndəsidir] ki, yalnız qomşuluq, siyasi, iqtisadi mənəfətlə deyil, əlavə olaraq, cəhəti-cameəyi-diniyyə və qərabəti-irqiyyə ilə də mərbutdur [dini icma və irqi qohumluq baxımından da bağlıdır].

Əsas etibarilə Azərbaycan-İran məsələsi bu dərəcədə ayan ikən, məəttəəssüf [təəssüf ki], bu günə qədər iki hökuməti-islamiyyə arasında lazım olduğu qədər yaxınlıq və hərarət görünməmişdir.

Buna bir çox illətlər [hallar] səbəb olmuşdur.

O cümlədən olaraq, bəzi zahirbinlər [dar görüşlülər, həqiqəti görə bilməyənlər] Cümhuriyyətimizin ismini min dürlü təfsirlərə məruz tutdular, bizə xatir və xəyalımızdan keçməyən isnadlarda bulundular.

Fəqət biz ciddi düşünür İran müfəssirini-siyasiyyəsini [İranın ciddi düşünən siyasi şərhçilərini] heç zaman böylə səthi bir düşüncə ilə məlul zənn etmədik. Bu zənnimizin doğru çıxdığına heyəti-eza-

miyyə rəyasətində bulunan zati-möh-tərəmin bir dəlili-bahir [aşkar bir dəlil] olduğunu göstərə bilərik.

Ağayi Seyid Ziyaəddin Təbatəbai Tehran mətbuatından “Rə'd” qəzetəsinin sahibi və mühərriridirlər. Bundan iki sənə əvvəl “Müsavat” firqəsi “Azərbaycan muxtariyyəti” şüarını vəz edərək [meydana atarkən] Tehran qəzetələrindən bəziləri bunda İran Azərbaycanına nisbət bir “sui-niyyət” [pis niyyət] gizləndiyini təxmin etmişlər, yalnız “Rə'd” qəzetəsi idi ki, “Açıq söz”ün bu xüsusda yazdığı izahatını eynilə nəql edərək, verilən izahata tamamilə qane olmuş və sui-təfahümləri izalə etmişdi [yanlış anlaşılmaları aradan qaldırmışdı].

Demək ki, Azərbaycan ilə İran münasibətini səmimi və dostanə bir şəkllə qoymaq qəsdilə məmləkətimizə gələn heyətin rəisi daha əvvəlcə Azərbaycana və Azərbaycan ricalına [dövlət xadimlərinə] aid hüsn-niyyət [xoş niyyət] və səmimiyyətini izhar etmiş bir zati-möhtərəmdir.

Ziyaəddin əfəndi əski məktəbi-siyasəti bitirmiş diplomatlardan deyil, həyat və mətbuat məktəbindən çıxmış bir mütəfəkkirdir.

Yeni Azərbaycan Cümhuriyyəti ilə anlaşımaq üçün əski diplomatiya məktəbinin deyil, yeni həyat və əfkar [düşüncə] şagirdi bir zat intixabında [bir şəxsin seçilməsində] İran hökuməti-cəlləsi [uca İran hökuməti] xəta etməmişdir.

Biz ümidvarız ki, İran heyəti-ezamiyyəsi rusca rəfiqimizin söylədiyi kimi, bir il yarım sonra gəlmişsə də, bu hal qətiyyəni müvəffəqiyyət və səmimiyyəti tənqis etməməz [azalda, aşağı sala-

bilməz] və hər iki islam məmləkətini əlaqədar edən siyasi və iqtisadi məsələlərin hüsn-həllinə müvəffəq olub da, kamali-iftixarla deyər bilər ki:

“Əgər dir amədəm, şir amədəm, şir!”

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

27 təşrin-sani iclası

İclas açılır saat 12:20 dəqiqədə.

Sədr – Həsən bəy Ağayev.

Katib – Mehdi bəy Hacınski.

Növbədə 600 milyon kağız pul buraxmaq haqqında layihəyi-qanuniyyənin müzakirəsinin davamıdır.

Yusif Əhmədzaadə – Bu istənilən məbləğə də izin verilsə, dövlət kağız pulu miqdarının 2 milyarda yetişəcəyi və heç bir vətənpərvər və millətpərəst mümkün olan qədər pul kəsilməsinə razı olmayacağını qeydlə deyir ki:

Fəqət bəzi səbəblərdən naşi [ötrü] pul kəsməyə məcbur oluruq. Digər tərəfdən, 2 milyardlıq kağız pulumuz varsa, hökumətin sərvəti nəzərə alınsa, görərik ki, sərmayəmiz haman puldan çoxdur. Həm də pulun kursu düşdükcə, sərvətimizin də qiyməti artır. Çox şeylər 1-2, hətta 3 yüz qat bahalanmışdır. Məsələn, asayış vaxtı 10 manat qiyməti olan yer indi 2-3 yüz manat olmuşdur. Bir də, əfəndilər, bir pul ki, özgə məmləkətlərdə işlənmədi, artıq dərəcə tərəqqidə olmaz. Bu da yalnız Azərbaycan deyil, bütün Qafqaziya, Rusiya və Avropada müşahidə olunur.

Keçən nətiqlər deyirlər 290 milyon borc verilmişdir.

Əfəndilər! Məlumunuzdur ki, neft mədənçilərinə 300 milyon manat verilmişdir. Bunun müqabilində neft olduğunu da kimsə inkar etmər. Hərgah vəziyyət dəyişsə, neft 3 manatda qalmayıb artacaq, bəlkə 5 manat olacaqdır. Bu surətlə yalnız neft fondu bizim borcumuzu ödəyə bilər. Digər tərəfdən, bizim borcumuza hesab olunan pullardan bir qismi Duma və bolşeviklər tərəfindən kəsilmişdir ki, bunun da Nəzarətə [Nazirliyə] heç dəxli yoxdur.

Əlbəttə, hökumət səy etməlidir ki, pul az kəsilsin. Doğrudur, pul lazımdır, fəqət onu özgə mənbədən almağa çalışmalıdır. Amma elə zaman olur ki, insan işlərini istədiyi kimi aparmağa mane olur. Pullarımızın təminatına gəlinə, buraxılan paraların müqabilində çox şeylərimiz var. Məsələn, yun, pambıq, dəri, neft, ipək və sairə kimi mallarımız var. Bunların 10-dan bir hissəsini hökumət götürərsə, borcumuzu təmin edə.

Fəqət Ticarət Nəzarəti xammal ixracı məsələsi barəsində doğru siyasət aparmamışdır. Çünki o zaman xammallar getsəydi, əvəzinə alınan şeylər də ucuz alınardı.

Bununla bərabər, mən güman edirəm ki, bu 600 milyonun buraxılması o qədər də təhlükəli deyildir.

(Qarayev yerindən: Əlbəttə, çünki cibiniz dolur.)

Bəziləri rəy verirlər ki, para kəsilməsin.

Əlbəttə, mən də razı olardım pul kəsilməsin, bu şərtlə ki, iş bir qədər

artsın. Çünki iş nə qədər çox olsa, şey də o qədər bol və binaənileyh [dolayısıyla], ucuz olar.

Mənim ittilam [xəbərim] var ki, qüvvəli olan Rusiyanın kəsdiyi para 30 faiz əksiyyə gedir. Ona nisbətə Azərbaycan çox tərəqqidədir.

Burası kifayət edər ki, bu işlər bütün Avropadan asılı bir məsələdir. Hər bir siyasi, hər bir məbus bilməlidir ki, bu işləri nizama salmaq, məsələn, neftimizi Batuma göndərmək bizdən deyil, başqa səbəblərdən asılıdır.

Bu indiki 600 milyona gəlincə, burası zəruri bir işdir. Heç bir nazirin də təqsiri deyildir. Çünki elə zərurət məqamları olur ki, insan etmək istəmədiyi bəzi şeyləri də etməyə məcbur olur. Məsələn, birdən diktatura elan etmək belə lazım gəlir.

(Səməd ağa yerindən: Öylə şey olmaz. Diktatura ancaq proletariatin olar.)

Əvət! Mən demirəm ki, diktatura olsun. Fəqət ola bilər. Bu zəruri şeylərdəndir.

Azərbaycan 600 milyon kəsməkdən qorxmamalıdır, Gürcüstan və sairə kimi olsaydı, bəlkə qorxardıq. Amma Azərbaycanın təbii sərvəti o qədərdir ki, sabah bolşevikə, ya Denikinə satsa 3 belə pulun müqabilini çıxarar.

Qarabəyli Qara bəy (İttihad) – İki gündən bəri davam edən müzakirə bu layihəyə nə qədər əhəmiyyət verildiyini göstərir. 600 milyon kəsmək məsələsi kəndi-kəndinə o qədər də əhəmiyyətli bir şey deyildir. Amma belə layihələr insanı düşündürür ki, elə bir girəvəyə [tələyə] düşmüşüz ki, necə çıxacağımızı kəsdirməmişiz.

Əlbəttə, parasız dövlət işləri getməz. Binaənileyh, madam ki, hökumət para kəsməyə ehtiyac hiss edir, buraxılsın demək lazımdır. Fəqət buraxılan para olmalı və ehtiyacımız[a] çarə olmalıdır. Bir yerdə ki, bon para əvəzinə buraxılır, onun təminatı olmalıdır. Təminat olmadıqca, bunun camaat arasında etibarı da olmaz. Necə ki, Fransa inqilabı vaxtı bir vaqon bona yarım girvənkə çörək vermirlərdi. İndi də Rusiyada qara çörək 160 manatdır. Yəni bir araba pula doyunca çörək verməyirlər. Şimdi biz də bu yolu təqib edirik və bu hala gəlirik.

Doğrudur, hökumətə pul lazımdır. Fəqət baxalım, pul kəsmək ilə dərdimizə çarə olurmu? Xayır! Pul kəsmək lazım isə, qiymətini təmin etmək də lazımdır. Çörək 10 manat idi, şimdi 14 manat olmuşdur. Sabah bəlkə 18 manata olacaqdır. Buna çarə etmək lazımdır. Ona görə ki, biz əsasən pul kəsilməsinin əleyhinə olmamaqla bərabər, böylə pul kəsilməsinin əleyhindəyiz. Çünki bu iş bizi çıxmaz bir girəvəyə salar.

Azərbaycanın özünün pambığı var, yunu var, hər halda bunlar bizə bir sərməyə, bir valyuta ola bilər. Azərbaycan altun dağlar qədər mənfəət verəcək dərəcə sərvətə malikdir. Bu qədər dövlətə malik ikən, bu halda olduğumuzun təqsiri kimdədir əcəba? Bu qədər malımız var. Onları işlədəcək fabrikamız yoxdur. Deyirik, ixrac da edəmməyirik.

Halbuki pambıq, yun, buğda və sair şeylərimiz hər gün Gürcüstan, Ermənistan və İrana axıb gedir. Nəzarətlərimiz ancaq vəsiqə vermək və mən' [qadağan] etmək ilə məşğuldurlar.

Yüz minlərlə məmurumuz var ki, külli məvacib və bəlkə bir az da rüşvət alırlar, mal da öz qaydasıyla gedir. Deməli, əsasən idarələrimiz pis olmuşdur. Yenə deyirlər ki, 600 milyon da verin. Bunu verməyə bilmərik. Bilxassə [xüsusilə] əmri-vaqə [fakt] qarşındayız. Lakin və-rəkən hökumət bizə ümid yeri göstərməli idi ki, bu fəlakətdən qurtaracağız. Göstərə də bilmir. Çünki bilirsiniz maliyyə işləri məmləkətin ticarət və ixracatı ilə mərbutdur [bağlıdır]. Nə qədər ticarət öz yolunda olsa, xaricə mal çıxarılsa, o qədər alış-veriş artıb məmləkətimizə xarici malı da gələr. Amma Ticarət Nəzarəti bu vaxtadək nəinki məmləkətimizin ticarətini artırmamışdır, bəlkə malik olduğumuz böyük ticarətimizi də öldürmüşdür.

Ticarətin özünün də bir elmi var. Bizim də böyük bir ticarət aparatımız vardı. İşlərimiz düz də gedə bilirdi. Lakin bu idarə ortaya gələndən sonra o aparat da yatıb, meydana bir çox möhtəkiqlər çıxmışdır ki, millətin qanını sorurlar.

Bu Nəzarət heç mövcudiyyət əsəri göstərməyir və sui-istimalatı [sui-istifadələri] ilə məmləkəti fəlakətə, uçuruma doğru sürükləyir. Daxili istiqraz əqd edilərsə, o da baş tutmayacaqdır. Çünki bunun üçün lazım olan nüfuz qalmamışdır. Əgər camaat hökumətə inansa, yüz milyonlarla istiqraza müraciət edə bilərik. Fəqət bu şərtlə ki, millət hökumətə inansın. Biz şimdiki qədər həqiqətən məmləkətin yaxşı idarə edilməsinə fikir verməmişik. Pulumuzu da bu hala gətirmişik. Bu məsələni də söyləmək məcburiyyətindəyiz.

Daima qorxu və böhranlı dəqiqələr keçiririz. Gündən-günə böhran artacaqdır.

Nəticədə bunu da deyəlim ki, bəlkə digərləri bu məsuliyyəti öhdəsinə alar, amma “İttihad” fırqəsi belə şeylərə iştirak etməyəcək, bu məsuliyyəti boynuna almayacaqdır.

Ağamalıoğlu Səməd ağa ("Hüm-mət") – Azərbaycanın münbit və məhsuldarlığından bəhsə, Azərbaycanın halı Rusiya və Fırəngistan kimi olmadığını qeydlə, deyir ki:

Fəqət Azərbaycan sağ-salamat ola-ola, öz əqlinin gücündən və xasiyyətinin pisliliyindən belə dolaşığa düşdü. Rusiya inqilabını hər yerdən boğurlar, onları sıxırlar. Amma Azərbaycan öylə deyildir. Onlar köhnə fikirdən təzə fikrə keçirlər.

Hər işdə deyirsiniz ki, təhlükə var. Bu nə təhlükədir? Bu nə əjdahadır? Bizim təhlükəmiz kənarında deyil, öz içimizdədir. Amma onu da görmək istəməyiriz.

Şimdi 600 milyon pul kəsilməsi məsələsinə gəlinə, pul kəsilib, imdi də təsdiq üçün layihə gətirilmişdir. Bəs təsdiq etməyib də nə yapacağız? Əgər bizim hesabımız qarşımızda olsaydı, gəlirimizi və xərcimizi bilərdik. Bütçə olmadığından, bilməyiriz bu 600 milyonu buraxmaq lazımdır, ya yox. İmdi bu bütçəylə bir balaca tanış oldum, gördüm ki, hökumət bu pulu buraxmaya da bilərmiş. Zira mədaxilimiz 500 milyondur. Ancaq bu mədaxildən 238 milyonu daxil olmuşdur. Hərgah hökumət verginin hamısını yığsaydı, imdi pullar cibimizdə olardı və biz də böylə borca düşməzdik. Amma şükür Allaha, istiqlalımız var, istanokumuz var, vürhəvur istədiyimiz qədər pul kəsiriz.

Burada dedilər ki, malın bahalıqı, pulun kursunun düşməsindəndir. Xayır!

1890-cı ildə bahalıq, aclıq düşdü. O zaman buğda baha idi. Amma pul haman öz qiymətində idi. Buğda indi yenə bahalanıbdir. Səbəbi də budur ki, buğda milli mal deyil, girib anbarlara və anbar sahibləri gözləyirlər ki, bir kisəsinə 100 manata satsınlar. Müsavatçılar və ya başqaları səhv edirlər ki, deyirlər özgəninin anbarında olan mal milli maldır. O, milli mal deyil, çünki təhlükə vaxtı, Azərbaycan müşkülə düşsə, anbardan çıxmayacaqdır. İnsanın yaşaması üçün lazım olan su, buğda kimi malların həpsi milliləşməlidir. Bəs buğda nə üçün milliləşmir?

Yenə gəldik çətin bir məsələyə – torpaq məsələsinə. Kənd işlərinə bələd olanlar bilirlər ki, hankı əkinçinin taxılı bazara çıxıb, insafli qiymət ilə satılıbdır. Hankı əkinçinin taxılı çox olub, bazara çıxarmayıb saxlayır ki, nə vaxt baha olsa satsın. Bu da ondan olur ki, yeri, taxılı az olan əkinçi taxılını o saat bazara çıxarır ki, satıb sair ehtiyaclarına sərf etsin. Amma yeri çox olan adamların taxılı da çox olur, ehtiyacı da olmur, taxılı vurur anbara ki, vaxtında baha satsın. Odur ki, torpaq məsələsi biryolluq həll olunub torpaq kəndçiyə verilsə, bütün yerlər camaat əlinə keçsə, o zaman buğda çox olar, amma bahalıq olmaz.

Bunun səbəbi nədir? Mən bilirəm ki, bu il Azərbaycanda heç 60 min desyatin yerin məhsulu bazara çıxmayıbdır. 100 min desyatin də əkilməmiş qalmışdır. Amma yerlər əkinçilərə verilsəydi, böylə olmazdı.

Bəziləri deyirlər, yer məsələsi o qədər çətinidir ki, onu həll etmək üçün ağıllı adamlar, illərlə vaxt və qalın-qalın kitab-

lar oxumaq və düzəltmək lazımdır. Bu, yalandır. Rusiya və Fransa parlamanları bunu çox asanlıqla etmişlər və qalın kitab-zad yazmamışlardır. Ancaq 15-16 maddəlik risalə yazılmışdır. Bu Seymədə də var idi. Amma sonra dedilər, bu azdır.

Halbuki Parlaman istəsəydi köhnə yol ilə getməyib, yeni üsul götürə bilərdi. Köhnə üsul isə bizi təhlükəyə aparır. Mən demirəm ki, bunda nazirlərdən biri və ya başqası müqəssirdir. Nazir də bizim kimi adamdır. Amma bu cür ki, Azərbaycan tutubdur, gələcəyimiz qorxulu olar.

İmdi 600 milyon olsun-olmasın, bunun 400 milyonu buraxılıbdır. İmdi biz desək bu pul olmasın, onda o 400 milyonun işi fəna olar. Əgər olsun desək, onda da nazirlər adət edəcəklər, həmişə işi görüb sonra hazır gələcəklər. Pəs nə olsun? Bunun üçün bir neçə təklifim var. Əvvəla yaxın zamanda dekret ilə də olsa torpağı milliləşdirmək lazımdır. Onda möhtəkiqlər görərlər ki, millət barışır, bilər ki, taxıl bol və ucuz olacaq, o saat özü anbarların ağzını açar, nəticədə də ucuzluq olar.

TELEQRAF XƏBƏRLƏR

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

1 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva dairəsində kəşfiyyat əməliyyatı və top atışmaları vüqu bulmaqdadır.

Bizim atəşimizlə düşmənin zirehli qatırı xəsarətlənmişdir.

Qərbi Dvinada əks-hücumumuzla Qərbi Dvinanın sağ sahilinə keçmiş düşmən dəstəsi Dvina nəhrinin sol kənarına atılmışdır.

Jitomir dairəsində – Jitomirdən 25-35 fərsəx cənub-şərqdəki kənd tərəfimizdən işğal edilmişdir.

Kiyev altında bizim hissələrimiz yürüşə keçərək Kiyevdən 12 fərsəx şimala və 20 fərsəx qərbə olan kəndləri işğal etmişdirlər. Bir çox əsir, 36 top, 8 mitralyoz və başqa qənimətlər alınmışdır.

Nejin dairəsində bizim qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Nejinin 35-40 fərsəx cənub-qərb və şimal-qərbində olan İnça mövqifi [stansiyası] yaxınlığında Konsirçino kəndi xəttinə çıxmışlardır. İnça mövqifində 8 lokomotiv və 60 vaqon tutulmuşdur.

Sudjin dairəsində bizim hissələrimiz Sudjindən 40 fərsəx cənuba hərəkət etmişlərdir.

Belqorod cəbhəsində bizim yürüşümüz müvəffəqiyyətli surətdə davam edir.

Valuyski cəbhəsində – Bu şəhərin 20 fərsəx şərqində olan bir neçə kəndlər işğal edilmişdir.

Liskin dairəsində – Bizim hissələrimiz dəmiryol xətti boyunda yürüşlərini genişləndirərək Yudaşova mövqifini tutmuş, 100 əsir və 4 mitralyoz almışlardır.

Kalaç dairəsində – Vuruşma nəticəsində tərəfimizdən Kalaç işğal edilib, əsir, 1000 at və başqa hərbi qənimətlər alınmışdır. Kalaçın şimal-şərqində olan vuruşmalarda tərəfimizdən bir top, 27 əsir alınmışdır.

Xopyorda bizim hissələrimiz Ust-Buzuluku işğal edərək Milaşevskə yürüş etmək istəyən düşməni geri atmışlardır.

Tsaritsın cəbhəsində Don ilə Volqa arasında biz düşməni münhəzim [məğlub] edərək, Karpovka-Tsaritsın cəbhəsində yürüşümüzdə davam edirik.

Volqanın sol kənarında – Əlavə alınan məlumata görə, ... və 23 zabıt, 40 mitralyoz, 1 milyon fişəng və külli miqdarda hərbi qənimətlər alınmışdır.

Çernoyarsk dairəsində – Vyazovkanı işğal edib Tsaritsın tərəfinə yürüşümüzdə davam edirik.

Hacı-Tərxan dairəsində tərəfimizdən vuruşma ilə Bolşoye Konyuşino işğal edilib, 1500 nəfərdən ibarət düşmənin alayı bütün heyətilə tutulmuş, 10 top, 60 mitralyoz, 4 hidrpolan, 3600 silah, simsiz teleqraf, 400 at, külli miqdarda mərmə, fişəng və başqa hərbi qənimətlər alınmışdır.

Ural dairəsində Lipşindən 10 fərsəx cənuba Quryaçinsk limanı işğal edilmişdir.

Pavlodar dairəsində bizim qoşunlarımız Pavlodar şəhərini işğal etmişlər, düşmən Semipalatinskə rıcat edir [geri çəkilib].

Savqorod cəbhəsində – Yürüşümüzdə davam edirik. Burada yanımıza düşmən arxasında hərəkətdə olan partizan dəstələri gəlməkdədirlər.

Votin cəbhəsində – Sibiryə dəmiryolunda bizim qoşunlar Mirtabsk mövqifini işğal etmişlərdir. Bu dairədə tərəfimizdən əsir, 3 top, 6 yeşik mərmə, 5 mitralyoz, top arabaları və başqa qənimətlər alınmışdır. Şimalda isə Om nəhrinin hər iki kənarıyla bizim hissələrimiz yürüşlərində davam edirlər.

* * *

Omsk alındığı əsnada qoşunlarımız 34 top, 360.185 mərmə, 199 min əl bombası, 300.959 tüfəng, 19 milyona qərib fişəng, 897 mitralyoz, 3 milyon yarım qədər mitralyoz lentası və külli miqdarda hərbi qənimətlər almışdır – miqdarı məlum edilməkdədir.

QƏZETƏLƏRDƏN

“Tan” qəzetəsi Zaqafqaziya cümhuriyyətləri haqqında

8 təşrinisani [noyabr] tarixli “Tan” qəzetəsində “Gürcüstan və onun qomşuları” sərlövəsi altında atıdki [aşağıdakı] məktub dərc edilmişdir:

“Tiflisdən bizə yazırlar: Daxili intizamın Gürcüstanda təqviyə və təhkim etməsi [möhkəmlənməsi və güclənməsi], onun qomşu millətlər – Azərbaycan türkləri və ermənilərlə əlaqə və münasibət məsələsilə sıxı surətdə mərbutdur [bağlıdır]. Zaqafqaziyanın istiqbalı [gələcəyi] işbu münasibətin nə kimi bir mahiyyət alacağından asılıdır. Əgərçi işbu münasibət bittamam tənzim edilməmişdir [tamamilə qaydaya salınmamışdır], fəqət fəna da deyildir. Azərbaycan ilə Gürcüstan münasibəti ən gözəl bir surətdədir. Əski tarixlərdən bəri Qara dəniz ilə bəhri-Xəzər arasındakı dar məsafədə yan-yanə yaşayan gürcü və müsəlmanları yek-digərinə rəbt edən [bir-birinə bağlayan] çeşidli rabitələri təsəvvür etdikdə, şu münasibətin təbii olduğu meydani-vüzuha [aşkara] çıxır. Praktik etibarıyla hüsn-nəticə verə biləcək olan şu etilaf [uzlaşma] digərlərinə ibrət ola bilər.

Gürcüstan ilə Ermənistan yəni İrəvan Cümhuriyyəti münasibəti isə şu iki millətin min sənədən bəri qomşuluqları və mədəniyyətlərinin ümumiliyi nəzərə alındığı vaxtlə, istənilən kimi deyildir. Ərazi münaqişəsi hələ tənzim edilməmişdir. Lakin şu münaqişə əhəmiyyət etibarilə Ermənistan-Azərbaycan münasibətini zəhərləyən ixtilafdan pək dun [aşağı] bir mərtəbədə qalır. Gürcüstanda itminan [inam] hasil olmuşdur ki, şu iki qomşu miyanında [arasında] mətin bir etilaf [möhkəm bir saziş, uzlaşma] olmayınca, Gürcüstanın səlaməti də daima təhdidat altında bulunacaqdır. Gürcüstan hökuməti filhəqiqə [doğrudan da] daima şu istiqamətə doğru gedir və üç Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin bu yaxın zamanda Tiflisdə iniqad edən [baş tutan] Konfransı da onun (Gürcüstanın) təşəbbüsüylə dəvət edilmişdir.

Ərazi üzərində Avropada da münaqişələr olduğu göründükdən sonra, bu üç millətin bu vaxta kimi kəndi sərhədlərini təyin və ümumi mənafeələrini tənzim etməmələri heç kəsi təəccübləndirməsə gərəkdir. Zaqafqaziya bu məsələlərin həll edilməsinə mümaniət [manecilik] edən digər xüsusi səbəblər də vardır. Ermənistan Zaqafqaziya dairəsində qalacaqmıdır? Yəinki hüdudunu məruf [məlum, bilinən] “altı Türkiyə vilayəti” hesabına genişləndəcəkmidir? Ermənistan siyasəti bu iki qeyri-müəyyən yol arasında tərəddüd edərək düzgün bir mahiyyət qəbul edəmməyir. Türkiyədə hərəkəti-milliyənin tövsi etməsilə [genişlənməsilə], “Türkiyə Ermənistanı” namı daşıyan məsələ də fəvqəladə bir kəskinlik kəsb etmişdir. Amerika mandati

məsələsi də bu vaxta qədər ancaq bir ümid və xülya olaraq qalır. Hər halda, hazırkı şərait daxilində İrəvanda Ermənistan hökumətinin həyatı məsələlərinə ən başlıcası, Gürcüstan və Azərbaycanla etilaf və müsəlihəyə [barışığa] girişməkdir. Bu etilaf Tiflis və Bakı hökumətləri üçün də lazımdır.

Türkiyə Ermənistanı hüdudu ancaq Dövali-müəzzəmənin [Böyük dövlətlərin] köməyiylə təyin edilə bildiyi kimi, Ermənistanın Zaqafqaziya ərazisi də iki qomşusunun razılığıyla təyin edilə bilər. Bu hər üç cümhuriyyət üçün Zaqafqaziya və onun xaricində mənfəətli də olar.”

Fələstində

Mühərrirlərlə müsahibədə bulunarkən ərəb əmiri Faysal bər-vəchi-ati [aşağıdakı kimi] bəyanatda bulunmuşdur:

“Fələstin Suriyanın ayrılmaz bir hissəsidir və orası öylə də qalmalıdır. İki məmləkət arasında heç cür sərhəd-filan yoxdur. Ərəb nökteyi-nəzərinə, Fələstin ancaq Suriyanın bir vilayətidir. Biz istəyirik bir Ərəbistan imperatorluğu təşkil edək ki, əqəllən [ən azı] Beynənnəhreyn, Suriya və Fələstini də cəmə olsun [əhatə etsin].”

Yəhudilərin Fələstinə mühacirət etmələrinə qarşı Əmir Faysalın bir sözü yoxdur. Yəhudilər ərəblərlə müsəviyül-hüquq [bərabər hüquqlu] yaşayaraq bir yəhudi mərkəzi xəlf edə bilərlər. Müstəqil bir yəhudi dövləti haqqında əmir söyləmişdir ki, Balfurun çıxışından sonra ümidli bir mahiyyət almış şu məsələ ərəb idealına bəsbütün müğayirdir [ziddir]. Fələstin ancaq Ərəbistanın yəhudi vilayəti ola bilər.

DAĞISTANDA

Dağıstan cəbhələrində

“Volni qorets” qəzetəsinin xüsusi müxəbiri yazır ki:

Qızılyar təpələrini işğal etmiş olan Dağıstan qitəati-əsgəriyyələri iləri hərəkət edərək Kadar və Duranqi kəndlərini tutmuşlardır.

Teymurxanşura mühafizəsinin zəifliyindən dolayı Şura şəhəri möhkəmləşdirilir və şəhər ətrafında məftul hasarlar çəkilir.

Dərbənd cəbhəsindən qoşun hissələri götürülməkdədir.

Böylə ki, təşrini-saninin [noyabrın] 23-ndə bu cəbhədən Apşeron və Suncan alayları alınıb Teymurxanşura cəbhəsinə atılmışdır.

Dərbənd cəbhəsində bizim təzyiqatımız altında düşmən qabaqcıdan işğal etmiş və yandırmış olduğu kəndləri buraxaraq Dərbəndə tərəf geri çəkilməkdədir.

Çaharşənbə günü təşrini-saninin 19-nda Qarabudax kəndini işğal etmiş olan Dağıstan hissələri düşməni Küllü, Yaraul və ... kəndlərindən çıxardaraq həmin kəndləri işğal etmişlərdir.

İRAN ŞAHI LONDONDA

İran şahının Londona vəsulundan bəhs etmişdik. Şah, kralın oğlu Prins Alber[t] tərəfindən Duvrda və bizzat [şəxsən] kral tərəfindən istiqbal olunmuşdur [qarşılanmışdır]. Şah əsgəri uniformasını labis bulunurdu [geymişdi]. İstasyonla Bükinqem sarayı arasında yol-

lara əsgər düzülmüş və şahı görmək üzrə əhali toplanmışdı. Kral saraya gələrgəlməz şahı kraliçaya və qızına təqdim etmişdir.

Axşam verilən rəsmi ziyafətdə kral tərəfindən ingiliscə və şah tərəfindən bilmüqabilə fransızca birer nitq irad edilmişdir [nitq söylənmişdir]. Kral nitqində söyləmişdir ki:

“Pək eyi xatırlayıram ki, tətəvvüc [taqoyma] mərasiminiz Cahan hərbinin zühurundan bir qəç gün əvvəl vüqu bulmuşdu. Bu müşkül dəqiqədə qədim imperatorluğunuzun müqəddəratını əlinizə almışdınız. O imperatorluğun ki, şanlı tarixi ədvəri-qədimənin [qədim dövrlərin] pək uzaq dövrlərinə qədər varır. Məmləkətinizin Şərqdə mühüm bir mövqeyə sahib olduğunu tamamilə təqdir etməkdəyəm. Məmləkət müstəid [qabiliyyətli] əhali ilə məskun olub, aləmi-islamda böyük bir nüfuzu vardır. Vase mənabeyi-sərvətə [geniş sərvət mənbələrinə] malik olduğu üçün təkamülə müstəiddir [qabildir]. İran dörd sənə müddət dünyanın təməllərini sarsan hərbə qarışmamışdır. Bu sayədə hüdudları məsun [toxunulmaz] və mənabeyi-sərvəti məhfuz [qorunmuş] qalmışdır. Önündə parlaq bir istiqbal [gələcək] vardır.

Ziyarətinizi iki milləti bir əsrdən bəri birləşdirən dostluğun yeni bir əlaməti deyə tələqqi edirik [qiymətləndiririk]. Bilxassə bu sırada İran ilə İngiltərə əskisindən daha ziyadə müqarənət kəsb etmişlərdir [yaxınlaşmışlar]. Məmləkətiniz məzisinə [keçmişinə] layiq bir istiqbal ehzarını [gələcəyin qurulmasını] təmin edəcək maddi və idari tərəqqiyat xüsusunda biz sizinlə təşriki-məsai [əməkdaşlıq] etmək

üzrəyiz. Qədəhimi rəf’ edərək [qaldıra-raq], zati-hökmdarilərinin və hökmünüz altındakı millətin səadət və etilasına [ucalmasına] badənuş oluram.”

Şah cavabında demişdir ki:

“Çoxdan bəri Avropanı ziyarət etmək istəyirdim. Bilxassə böyük imperatorluğun əskidən bəri heyranı olduğum və liberal müəssisəti [müəssisələri, qurumları] üzərimdə böyük bir cazibə icra edirdi. İki məmləkət arasındakı dostluğu bir qat daha təqviyə etməyi [gücləndirməyi] də çoxdan bəri düşünürdüm.

Cahan üçün pək çox təxribatı mövcib [dağıntılara səbəb] olan Cahan hərbi İrani da büsbütün məsun [toxunulmaz] buraxmayan bir surəti-məsudanədə [sevindirici surətdə] xitam bulmuşdur. Beynəlmiləl münasibətdə yeni əsaslar peyda olmuş və Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] təşəkkül etmişdir. Bu Cəmiyyətin təsisinə İngiltərənin pək çox daxil və təsiri olmuşdur. Bu əhval iki məmləkət arasındakı ənənəvi dostluğu bir qat daha təqviyə edəcəkdir.

Liberal bir qanuni-əsasının mənafeyindən müstəfid bulunan [konstitusiyanın faydalarından istifadə edən] millətim, liberal millətlər sırasına keçmişdir. Bu səyahətdən başlıca məqsədim də parlamento üsuli-hökuməti xüsusunda digər məmləkətlərə nümunəyi-imsal [misal göstərilən nümunə] olan İngiltərənin demokratik müəssisələrini bizzat [şəxsən] tədqiq etmək və məmləkətimizi təriqi-tərəqqiyə sövq etməyə [tərəqqi yoluna yönəltməyə] daha fəzlə imkan bulmaqdır. Şərqdə intizam və tərəqqi hüsulu Asiyanın sülh və sükuta məzhər [nail] olmasının ən birinci icabatındandır [şərt-

lərindəndir]. Mən şurasını tamamilə müdrik bulunmaqdayam [dərək etməkdəyəm] ki, İran mövqeyi-coğrafi və ənənəti icabınca [coğrafi mövqeyinə və ənənələrinə görə] bu qayənin hüsuluna çalışa biləcək bir mövqedədir.

Vəzifə ağırdır, fəqət liberal Qərb dövlətlərinin və bilxassə pək əski zamandan bəri bizimlə hüsn-münasibətdə bulunan İngiltərənin müavinətilə İran millətinin şərəf və heysiyyətinə müvafiq şəkildə ifa olunacağına ümidim bər-kamaldır.”

Şah bu sözlərdən sonra kral və aileyi-kralinin səhhət və afiyyətinə və ingilis millətinin və imperatorluğunun etila [ucalmasına] və əzəmətinə badənuş olmuş və gördüyü hüsn-qəbuldan dolayı hərərətli kəlmələrlə bəyani-təşəkkür etmişdir.

TRANSKRİPSİYA YAXUD TƏHRİF ƏLİFBALARI

Latın əlifbasıyla yazıb-oxuyan millətlərin müəllifləri əcnəbilərə kəndi lisanlarını öyrətmək üçün yazdıqları dərs kitablarında kəndi milli lisanlarını oxuyub-yazmaq üçün içlərində mütədavil [işlək; qüvvədə] olan imla qəvaidiylə [qaydalarıyla] yazmayıb, kəndi tərəflərindən latın əlifbasından müstəxric [alınmış, düzəldilmiş] öylə mükəmməl transkripsiya tənzim edirlər ki, onun vasitəsilə kəlmələr ağızdan söylənənə tamamilə mütabiq [uyğun] surətdə yazılır və dili böylə əlifba ilə öyrədirlər. Əcnəbi dillərini kəndi dildəşlərinə, həmzəbanlarına [eyni dili danışanlara] öyrətmək istəyəndə dəxi tibqi [eynən] bu üsulla müamilə [rəftar] edirlər.

Məsələn kəndi ingilis lisanını almanlara öyrətmək üçün Oksford Darülfünunu məşhur professoru [Henri] Suit cənabları bir dərs kitabı yazmışdır ki, bir nüsxəsi hal-hazırda mənim masamın üzərindədir. Bu dərs kitabında ingilis dilinin kəlmələri münhəsirən [sırf] Suitin transkripsiya əlifbasıyla yazılır. Alman lisanında yazılmış ingilis dilinin qəvaidini, qrammatikasını eyni Suit əlifbasıyla yazılmış bir çox ingilis mükəllimə [dia-loqları] və ədəbiyyat nümunələri təqib edib, əsərin axırında bu kitabçada istəməli olmuş [işlənmiş] ingilis kəlmələrinin həpsi üçün eyni Suit transkripsiyasıyla bir lüğətçə dəxi yapılmışdır.

Daha otuz-qırx sənə bundan əqdəm [əvvəl] məşhur alman müstəşriqi [şərq-şünası] Tsenger mütəəddid [çoxsaylı] böyük cildləri havi [əhatə edən] osmanlıcadan eyni vaxtda həm fransızcaya və həm almançaya bir mükəmməl lüğət kitabı yazmışdır. Bu lüğətdə hər türk kəlməsi ərəb xəttindən əlavə bir də latın xəttilə təhrif və yaxud transkripsiya olunur, yəni yazılır. Bu təhrif xətti latın hürufundan [hərflərindən] yapılmış isə də, bununla kəlmələri yazmaq nə fransızcada və nə almançada nitq səslərini yazmaq üçün mötəd [işlək, adət olunmuş] qaydaya müvafiq deyildir. Bu təhrif xətti osmanlıca üçün müəllif tərəfindən latın xəttindən məxsus istixrac edilmiş [düzəldilmiş] bir əlifbadır ki, osmanlı nitq səslərinin bəhəri [hər biri] üçün birer məxsus hərfi var. Məsələn, məlum olduğu üzrə “ç” hərfini almanlar dörd, fransızlar üç və ingilislər iki hərflə yazırlar. Tsengerin osmanlı əlifbasında isə “ç” hərfi bir tək hərflə yazılır ki,

üzərinə bizim fəthə işarətinə müşabih [oxşar] bir işarət qonulmuş latın əlifbasının üçüncü hərfindən ibarətdir.

(Tsengerin Osmanlı lüğəti Bakı Darülfünunu kütübxanasında vardır, maraqlı edənlər görə bilərlər.)

Avropa müstəşriqləri Şərq dillərini avropalılara öyrətmək qəsdilə yazdıqları dərs kitablarında son vaxtlarda eyni bu qaydanı tətbiq edirlər. Bunlar dəxi tibqi yuxarıda zikr olunan Suitin kitabında olduğu kimi türk, fars və ya ərəb lisanını münhəsirən [sırf] kəndiləri latın əlifbasından yazdıqları transkripsiya əlifbalı ilə yazırlar. Mütəəllim [şagird, tələbə] latın hürufuyla yazılan Şərq lisanının sərf və nəhv qəvaidini [morfologiya və sintaksis qaydalarını], bir çox kəlimatını və öyrənilən lisanın kəndinə məxsus şiveyi-ifadəsini öyrənib, bu dildə söyləniləni anlamağa və söyləyəcəyini anlatmağa qadir olur və ancaq bundan sonra dərs kitabının ikinci qisminə keçib, ərəb xəttini mütəəllimə müfəssəl yolda təlim edirlər.

Şərq lisanlarını öyrətmək üçün müstəşriqlərin transkripsiya üsulunu tətbiq etmələri deyil ki bicaadır [boşa, faydasız deyil], bəlkə daha ziyadə lazımdır, vacibdir.

Nitq səsləri səslilərdən – ki bunlara ruslar “qlasnaya” və fransızlar “voyel” derlər – və səsdəşlərdən – ki bunlara ruslar “soqlasnaya” və fransızlar “konson” derlər – mütəşəkkil olduqları məlumdur. Bu iki qisim sədalardan əhəmiyyətli əlbəttə ki, səslilərdir, zira bunlar həm kəndiləri ayrı tələffüz olunurlar və həm səsdəşlərin tələffüzü onların vasitəsilə hüsula gəlir. Bizim yazımızda

isə səslə hərflər üçün yəni nitq səslərinin ən mühüm qismi üçün hərflər yoxdur.

Onun üçündür ki, bizim yazımız oxunmur, ancaq istidrak olunur [dərk edilir], tapmaca kimi tapılır. İstidrak üçünsə kəlmənin nə ola bilib, nə ola bilməyəcəyini bilmək lazımdır. Bu bilmək isə ancaq oxunan dilə aşına olan adamda ola bilər. Lihaza [buna görə], bizim yazımızı əhli-lisan [o dilin daşıyıcısı] olmayana öyrətmək üçün yeganə məqul [ağlabatan] yol əvvəl dili transkripsiya əlifbasıyla öyrədib, sonra mötəd ərəb yazımızı öyrətməkdir. Lihaza ruslar üçün onların dilində transkripsiya əlifbasıyla yazılacaq dilimizin dərs kitabını yazmalıyıq. Suitin yuxarıda zikr olunan dərs kitabı nasılsa və onda nə varsa, bizimki dəxi öylə olub, onda olanın hamısının misli bizimkində dəxi olmalıdır.

Şifahi və danışiq lisanımızı məzkur [deyilən] yolda yapacağımız dərs kitabının birinci qisminə öyrətdikdən sonra, kitabımızın ikinci qisminə keçib ərəb xəttilə dilimizi yazıb-oxumağı öyrətməliyiz.

Bundan başqa, ruslar üçün türkcədən rusçaya mükəmməl lüğət kitabı yazmalıyıq ki, türk asarından [əsərlərindən] istifadə onlar üçün asan olsun və düşüdüklərini türkcə ifadə edə bilmələri üçün rusçadan türkcəyə yenə mükəmməl lüğət kitabı yazmalıyıq. Bu lüğətlərin rusçadan türkcəyə olan qisminə türk kəlmələrini həm ərəb və həm transkripsiya xəttilə yazmalıyıq. Türkcədən rusçaya olan qismini isə iki nüsxədə yazmalıyıq ki, birində kəlmələr ərəb əlifbası, digərində transkripsiya əlifbası sırasıyla yazılmış olsun.

Avropalılar son zamanlarda yalnız əcnəbi lisanlarını yox, kəndi lisanlarını belə kəndi balalarına transkripsiya əlifbası vasitəsilə öyrədirlər. Ancaq bu əlifba ilə oxuyub-yazmağı mükəmməl öyrətdikdən sonra çocuğa kəlmələrin mötəd yazıda olan imlasını tədris edirlər. Böylə müamələ eylədiklərinin isabətli [yerində, düzgün] olduğuna onu dəlil gətirirlər ki, transkripsiya əlifbası[nın], söylənilən kəlmənin hər bir sədası üçün məxsus hərfi olduğundan, bu əlifba ilə yazılan söz söylənilən sözün səhih [doğru] surəti, əslinə mütabiq [uyğun] fotoqrafiyası olur. Çocuq böylə yazıyla oxuyub-yazmağı öyrəndikdə, əvvəla burasını tamamilə anlayır və ağlına və hissiyyatına yerləşdirir ki, yazılan kəlmə həddi-zatında [əslində, həqiqətdə] bir mövcudi-həqiqi [özbaşına var olan, həqiqi varlıq] olmayıb, ancaq söylənilən sözün bir surətidir və ona görə səhih olmağı üçün əslinə mütabiq olmağa möhtacdır. Yazı-pozunun əsasına aid böylə bir həqiqətə danəstə və fəhmiddə [bilərək və anlayaraq] vəqif olmaq isə çocuğun nəşvü nümayi-irfanisi [kamal və biliyinin artıb inkişaf etməsi] üçün pək qiymətli bir məksubədir [qazancdır]. Saniyə [ikincisi], imla ilə həqiqi tələffüz arasında olan fərqi anlayıb və lüzumu halında göstərə bilmək üçün çocuğun əlində transkripsiya əlifbası kimi mükəmməl və əvəzi bulunmayan bir çarə və bir alət bulunur.

Böylə bir tədris reformasına, təlimi-lisan tənizatına [dil təlimi nizamlaşdırma-sına] biz müsəlmanların ehtiyacımız yoxmudur?

Yazımızda dilin ümdə qismi olan səslilər üçün hüruf [hərflər] olmadığını söylədik. İmlamızın bundan əlavə nə

nöqsanları, nə ixtilafatı, nə cəmi-zid-deyni olduğuna ümumi və səthi bir nəzər atalım.

Türk dilimizdə kəsrlə istemal etdiyimiz [çox işlədiyimiz] ərəbi və farsı kəlmələrini bu millətlərin imlalarıyla yazırız. Halbuki bu kəlmələrdə bizim dilimizdə olmayan mütəəddid [müxtəlif, çoxsaylı] hərflər var. Ərəbi və farsı kəlmələrində səslilər məqsur və məmdud [qısa və uzun] bulunurlar. Məqsurları bu millətlər heç yazmayıb, məmdudların yerinə də hürufi-mədd [uzatma hərfləri] yazırlar. Yəni səslinin nəfsini [özünü] yazmayıb, ancaq bir haləti olan məmdudluğunu [uzunluğunu] göstərmək üçün bir səsdəş hərflər yazırlar. Ancaq kəlmələrin axırında farsidə daima, ərəbidə isə əgər kəlmə ismi-müənnəs [qadın cinsində] isə, əgər tələffüzdə fəthə var isə onun yerinə hayi-həvvəz yazılır. Türk kəlmələrində isə səslilər məqsur və məmdud bölünməyib, əgər fəthənin kəlmənin içində yazılmamış qalmasından sərfi-nəzər etsək [yazılmamış qalmasını nəzərə almasaq], səslilərə bədələ [saitlərin yerinə] hürufi-impla dediyimiz səsdəşlər istemal olunurlar. Bundan ziyadə hərcü mərc, qarışıqlıq və qaranlıq qəsdən istənilsə belə etmək qabil olmadığı iddia olunsa, zənnimcə mübaliğə edilmiş olmaz. Lihaza, kəndi lisanını oxuyub-yazmağı bilavasitə mötad əlifbamızla başlayan türk balası üçün yazılmış kəlmələri tələffüzə müvafiq yolda söyləməyi və şifahən bildiyi kəlmələri imlaya mütabiq yazmağı öyrənmək bir fransız və ya ingilis çocuğunun kəndi lisanını bilavasitə mötad yazıları vasitəsilə öyrənməsindən qiyas qəbul edəmməz dərəcədə gücdür.

Lihaza, biz dəxi avropalılar kimi mötad yazımızı balalarımıza transkripsiya əlifbası vasitəsilə öyrətməliyiz.

Transkripsiya üsulundan istifadəni tövsi [genişləndirmək] üçün dilimizin iki lüğət kitabını yazmalıyıq ki, birində kəlmələr ərəb əlifbası hürufu və digərində transkripsiya hürufu sırasıyla yazılmış olsun və bunları hər iki yazıyla hər iki lüğətdə yazmalıyıq. Ərəbi və farsı dillərini məktəblərimizdə və xaricdə türklərə öyrətmək üçün yenə transkripsiya üsulundan istifadə etməliyiz. Suit nə növlə ingilis lisanını almanlara – nasıl ki yuxarıda söyləndi – tədris edir, biz də tibqi o yolda ərəbi və farsı dillərini türklərə öyrətməliyiz. Dərs kitablarından başqa lüğətlər yazmalıyıq. Türkçəmiz üçün türk dilində iki lüğətimiz olmalıdır ki, birində kəlmələr ərəb hürufu, digərində transkripsiya hürufu sırasıyla yazılmış olsun. Ərəbcədən və farscadan türkcəyə və türkcədən bu lisanlara qoşa lüğətlər yazmalıyıq ki, birində kəlmələr ərəb hürufu, digərində transkripsiya hürufu sırasıyla yazılmış olsun. Lüğətlərin həpsində kəlmələr həm ərəb və həm transkripsiya hürufu ilə yazılmış olmalıdırlar.

Yaxın gələcəkdə Azərbaycan Cümhuriyyəti xidmətində bulunmaq üçün türkcə oxuyub-yazmaq bilmək lazım şərt olacaqdır. Dövlətimiz bunu indidən elan edib. Dövlətimiz xidmətində bulunub türkcəni bilməyən məmurlarımıza dövlət lisanımızı asanlıqla öyrənmə bilməyi təşkil [asanlaşdırmaq] üçün türk dili dərsləri, kurslar açmışdır.

Darülfünunumuz açılmışdır. Bunda təhsil edəcək studentlərin, tələbənin həpsi üçün türk dilini bilmək məcburidir

ki, gələcək türk əhalimiz bunların paramızla işə olunan dövlət darülfünunumuzda aldıkları fəzlü kamalatının səmərələrindən istifadə edə bilsinlər.

Bunlar türk dilini kəndi xidmətləri vəzifələrini bu dildə ifa edəcək dərəcədə, kəndi sənətlərini və məlumatlarını türk əhalisi içində sərf edəcək mərtəbədə ancaq transkripsiya üsuluyla yazılmış yuxarıda zikr olunan dərs və lüğət kitabları vasitəsilə öyrənmə bilərlər. Demək, transkripsiya üsulunun tətbiqi hökumətimiz üçün lazımdır ki, dilimizi bilməyən məmurlarımıza “Dilimi öyrəniniz, və illa [yoxsa] sizi qulluqdan çıxarıram” deyərək təklifi-malayutaq [yerinə yetirilməsi mümkün olmayan, dözülməz təklif] olmasın, qabili-icra olsun. Çünki təklifi-malayutaq etmək şanlı bir hökumətin şanına layiq bir şey deyildir. Transkripsiya üsulu lazımdır ki, dili bilməyən məmurlarımız dilimizi feilən öyrəni, bulundurları və məişətlərini təmin edən xidmətlərindən məhrum olmasınlar. Transkripsiya üsulu lazımdır ki, ağır məsarifini üzərimizə aldığımız darülfünunumuzda dilimizi bilməyərək təhsil edən tələbələr, bilinməsi qanunumuz tələb etdiyi dilimizi feilən bilib, öyrəni, darülfünunumuzdan alacaqları elm və məlumatlarıyla əhalimizi müstəfid edə [faydalandıra] bilsinlər. Transkripsiya üsulunun islam aləmi-tədrisində tətbiqi vacibdir ki, təhsil və tətbiqi-elm və sənaye meydanında əhli-tövhid [müsəlmanlar] başqa millətlərdən geri qalmasın. Elm və fəzlə geri qalmaq qüvvəyi-müdafiədə dəxi pəsməndəliyi icab edəcəyindən [geri qalmışlığa səbəb olacağından], nəüzübillah [Allah eləməsin], əhli-islamın izmihlalını intac edə [çöküşü ilə nəticələnmə] bilər.

Transkripsiya üsulunun bu dərəcələrdə vəsi [geniş] məntəqələrdə lüzumu bu üsulla yazılacaq kitablara bol-bol müştəri hazırlayacağı aşkardır. Əgər məmləkətimizdə tabilik [mətbəəçilik, çap işləri] ticarəti maarifimizin icabatına tövfiqən ibrazi-təşəbbüsət və iqdāmata [ehtiyaclarına müvafiq təşəbbüslər meydana qoymağa və addımlar atmağa] qadir olsaydı, hal-hazırda lazım olan transkripsiya dərs kitabları və lüğətləri və transkripsiyalı türk və sair Şərq asarı hökumətin müdaxiləsinə möhtac olmaqsızın, kəndi müəlliflərini və tabilərini [çap edənlərini] bulub meydani-istifadəyə çıxardılar.

(Nərdə bizim Azərbaycanımızda müəlliflər, – deyilməsin. Müəlliflər, həmd olsun, var. Əgər burada olmasaydı da, bəis yoxdur [eybi yoxdur], təlif ikramiyyəsi [müəlliflik haqqı, qonorar] təmin olunduqdan sonra türkcə lüğət və dərs kitabları yazanları deyil İstanbulda, Parisdə və Londrada belə bulmaq olardı. Həmd olsun, türk dilimiz cahanşünas və aləmşümül bir dil olub, gürcü və erməni dilləri kimi köşə və kənar dilləri deyildir.) Lihaza [buna görə], yuxarıda zikr olunan dərs kitablarının və lüğətlərin yazdırıb basdırmasını Maarif Nəzarətimizin dərdəhdə edəcəyini [öz öhdəsinə götürəcəyini] zənn edirik ki, bu surətdə milləti-islamiyyəyə böyük bir maarif xidməti etməsiylə bərabər, dövlət xəzinəsini heç bir məsarifə soxmayacaqdır, təlif ikramiyyəsinə və təb’ə [çap işlərinə] sərf edəcəyi paraları basacağı kitabların satılmasından artıqlığıyla çıxaracaqdır.

Təhrif yəni transkripsiya əlifbası etmək üçün Avropa müəllifləri güclük çəkməzlər. Öyrədəcəkləri dildə qaç nitq sadası olduğunu bilərlər. Bu səslərin

hankısı üçün ki latın əlifbasında bir tək hərf var isə, onu o hərfə yazırlar. Latın əlifbasında kəndiləri üçün məxsus hərf olmayan nitq sədaləri üçün isə bunlara sədaca yaxın olan latın hürufatına işarətlər qoymaq vasitəsilə məxsus hərlər yaparlar. Nəsil ki, bizim ərəb yazımızda nöqtələr vasitəsilə mövcud hürufdan yeni hüruf yapılmışdır. Müəlliflərin işarətləri əksəriyyəni bir-birinə bənzəməzlər, fəqət həpsi işarətlə yapıqları hürufu bunlar üçün məxəz ittixaz etdikləri [mənbə, çıxış nöqtəsi qəbul etdikləri] hüruf arasında tələffüz cə qərabət [yaxınlıq] olmasına şiddətlə riayət etdiklərindən, bunların əlifbalarının hamısını latın yazısı bilənlər qolaylıqla oxurlar.

Bu səbəbdəndir ki, Avropa müəlliflərinin transkripsiya hürufunun bir-birinə mütabiq olma[ma]sı bu əlifbaların hamısının mötəd yazını qolaylıqla oxutdurmalarına mane olmayır.

Türkcəmiz və ərəbi və fərisi dilləri üçün biz dəxi böylə transkripsiya əlifbaları tənzim etməliyiz və bunların arasında olacaq fərqlərdən qorxmamalıyıq. Bunlar mövcud əlifbamızı təbdil [dəyişdirmək] üçün yox, ancaq əlifbamızla yazılan yazını asan vəchlə oxutdurmaq üçün bir aləti-tədrisiyyədir [tədris vasitəsidir]. Bir dili dürüst söyləyib-yazmağa müxtəlif qəvaid kitabları oxumaq nəsil mane deyilsə, bir dilin xəttini qolaylıqla oxumağa mütənəvvə [müxtəlif, cürbəcür] transkripsiya əlifbaları onun kimi mane deyildir.

Bir də bir təbdili-əlifba [əlifbanın dəyişilməsi] məsələsi var. O nəsil olacaq? Birdən-birə millətlər əlifbalarını dəyişəmməzlər. Zira cərəyan edən həyatlarına təhəmmülü [düzülməsi] qabil

olmayan səktələr [ziyanlar] gələr. Hal-hazırda bizim nəslin əlindən gələn əlifbamızı dəyişmək deyildir, bunu asanlıqla oxutdura bilməkdir. Transkripsiya üsuluyla bunu ələ gətirəlim, nəslə-hazır üçün bu kafidir. Əlifbamızı dəyişmək məsələsini isə atı [gələcək] nəsilərə buraxalım. Onlar transkripsiya mətnlər oxumağı öyrənmiş olacaqlarından, yazı ilə nitq sədaləri arasında olan nisbətə şimdiki müsəlman camaatından çox vəqif olacaqlar, ya doğrusu – onlar vəqif olacaqlar. Şimdiki camaatımız isə bu nisbəti bilməyir. Lihaza, şimdiki camaatımızdan ziyadə vüqufları ona olacaqdır ki, aya [görəsən], əlifbamızı dəyişmək lazımdır və ya deyilmidir? Lazım isə, nə yolda yapılmalıdır ki, islam həyatına, müsəlmanların beynəlxəvam [millətlərarası] rabitələrinə müşkülət çıxmasın.

Transkripsiya əlifbası istemalı [istifadəsi] Şərq imlamızda daha adət olamışdır. Mən isəm fonetika yəni nitq sədasi fənnini Parisdə məşhur fonetikaçı professor Paul Passinin fəzailbəxşənə [fəzilətlər bəxş edən] tədrisatında uzun müddət təhsil etmişəm. Bu müqəddimədən sonra fənni rəhbər edərək, ərəbi və fərisi dillərində və osmanlı, Azərbaycan türkcəsində mövcud olan nitq sədalarını bu millətlər kəndi dillərini, biri-birinin dilini və birinin o birinin dilindən kəndi dilinə aldığı sözləri nə qisim tələffüz etdiklərini bu millətlərin həqiqi tələffüzləri üzərinə təyin etmişəm.

Lihaza [bu səbəbdən], vaxtın icabatını [ehtiyaclarını] nəzərə alaraq, türk filoloqu (əlsinəşünası, nəhvçisi) [dilçisi] sifətlə vəzifəmi onda buldum ki, ərəbi, fərisi dillərini yazmağa Azərbaycan türkcəsi üçün

transkripsiya əlifbaları tənzim edib, möhtərəm “Azərbaycan” qəzetəsi vasitəsilə camaati-islamiyyəyə təqdim edim. Əlifbamız ikidir, biri ərəb əlifbasından, digəri latın əlifbasından istixrac olunmuşdur [əmələ gətirilmişdir]. Bu, surətdəndir [zahirdə belədir], mənən [məna] isə əlifbam birdir. Çünki birində nə qədər və hanki hərlər var isə, o birində dəxi onun eyni vardır. Bu növdən olaraq almanların da xətti həm ikidir və həm birdir ki, biri iqtot, digəri latın xəttiylədir. Müəlliflərimizdən hər hankıları bunları kafi görərlər isə, əsərlərində istemal [istifadə] edərlər. Kafi görməyənləri isə inşallah mənim əlifbalarım daha işə yarayanlarını tənzimə təşviq edər. Neyçün birə kifayət etməyib iki əlifba nəşr edirəm? Mən bu fikirdəyəm ki, dilimizi rus və sair Avropa millətlərinə öyrətmək üçün, rus və sair Avropa dillərini türklərə öyrətmək üçün latın əlifbasından alınmış transkripsiya əlifbası əlverişli olduğu kimi, kəndi lisanimizi türklərimizə və ərəblərə və farslara və öylə də islam millətləri lisanlarını türklərə öyrətmək üçün ərəb əlifbasından istixrac olunmuş transkripsiya əlifbası münasibdir. Mötəd xətt nə yolda yazılırsa, onu oxutmaq üçün yapılacaq transkripsiya xətti dəxi o yolda yazılmalıdır. Ərəb xətti sağdan-sola, latın xətti isə soldan-sağa yazılır. Adı xətt ilə yazılan sətirin kəlmələrindən bunu-onu transkripsiya xətt ilə təhrif etmək hər dəqiqədə lazım olacaqdır. Ərəb xətti sətirində latın xətt ilə yazılan kəlmə yazmaq və ya əksini yapmaq yazı yazmağı və ələttəxis mətn təb’ etməyi qayətlə güc, əziyyətlidir.

(Yenə var)

M. A. Şaxtaxtılı

ƏQƏLİYYƏTLƏRİN HÜQUQU

Yeni təşəkkül edən hökumətlərin təsdiqi-istiqlalı ilə bərabər, bir də məzkur [deyilən] hökumətlərdə qalan əqəliyyətlərin [azlıqların] hüquqlarının təmini məsələsi vardır. Sülh Konfransı nəzdində istiqlallarının təmininə səy edən yeni hökumətlərdən bir qismi-mühümü əsas etibarilə əqəliyyətlərin hüququnu təslim edirlərsə də, bu təminatı aid beynəlmiləl bir təəhhüd [öhdəlik] altına girməyi ümuri-daxiliyyələrinə [daxili işlərinə] müdaxilə təsəvvürüylə tənqid edirlər. Fəqət Avstriya müahidənaməsinə [sazişinə] Çex-Slovakiya hökuməti üçün zeyl edilən məvadda [əlavə edilən maddələrdə] bu məsələyə aid mühüm maddələr vardır. Bunun bir nəzirə [nümünə] olaraq digər yeni təşəkkül edən hökumətlər haqqında dəxi tətbiq olunacağı möhtəməl [ehtimal daxilində] olduğundan, fəvqəzzikr zeylin [yuxarıda qeyd edilən əlavənin] nə kimi maddələrdən ibarət olduğunu aşağıya dərc edirik.

Bu zeyllər iki babdan [fəsildən] ibarətdir. Birinci bab ümumi maddələri, ikinci bab isə Cəmiyyəti-Miləl [Millətlər Cəmiyyəti] ilə olan münasibəti təyin edir.

Maddələr isə bunlardır.

Birinci bab

Maddə 1 – Çexoslovakiya hökuməti bu babın iki əlli səkkizinci maddələrində mündəric şərəiti [dərc edilmiş şərtləri] qəvanini-əsasiyyəsinə [əsas qanunlarına, konstitusiyasına] əlavə etməyi, bunlara müxalif və ya bunlarla qeyri-qabili-təlif [uyğunlaşmayan] heç bir qanun, nizamnamə və ya əmr nəşr etməməyi təəhhüd edir. Heç bir qanun, nizamnamə və ya

əmrnamənin bu maddələrə qarşı hökmü mövcud deyildir.

Maddə 2 – Çexoslovakiya hökuməti əsil və nəsil, təbiyyət [vətəndaşlıq], lisan, irq və din fərqi aramaqsızın bütün əhalinin can və hüriyyətini tam və mütləq bir surətdə mühafizə etməyi təəhhüd edir. Bütün əhali istədikləri din və məzhəbə intisab edərək, ümumi və xüsusi ayınlarını intizami-ümumi və əxlaqi-ümumiyyəyə müxalif olmayacaq surətdə sərbəstcə icra edə bilərlər.

Maddə 3-6 – Əhalinin təbiyyət [vətəndaşlıq] xüsusunda haqqi-ixtiyarını istemal etməsinə [seçim haqqından istifadə etməsinə] dairdir.

Maddə 7 – Bütün Çexoslovak təbəəsi qanun nəzərində müsavidir [bərabərdir]; hüquqi-siyasiyyə və mülkiyyədən, irq, lisan və din fərqi gözdilməksizin istifadə edə bilərlər.

Din, məzhəb və ictimai fərqi çexoslovak vətəndaşlarının hüquqi-siyasiyyə və mülkiyyəsinə və bilxassə xidməti-ümumiyyəyə [ümumi qulluqlara], məmuriyyətlərə və rütbələrə daxil haqqını və bir də istədiyi sənət və məsləkə süluk [peşəyə yönəlmə] haqqını təhdid etməməz [məhdudlaşdırma bilməz]. Xüsusi və ticari münasibətdə, dinə təəllük ümurda [dinə aid işlərdə], mətbuatda, ümumi nəşriyyatda, ümumi ictimailərdə [yığıncaqlarda] istədikləri lisanı istemal edə [işlədə] bilərlər. Çexoslovakiyanın rəsmi lisanı olmaqla bərabər, çex lisanını təkəllüm etməyən [danışmayan, işlətməyən] təbəənin məhkəmə hüsurunda başqa bir lisanla şifahən və təhrirən [yazılı] ifayi-şəhadət edə bilmələri imkanı təhdid edil[məy]əcəkdir [məhdudlaşdırılmayacaq].

Maddə 8 – İrq, din və lisan etibarilə müxtəlif əqəliyyətlərə mənsub olan təbəə, həqqə və əqəllən [həqiqətən və ən azı] digər çexoslovak təbəəsi kimi müamilə [rəftar] görəcək və eyni şəraitə tabe bulunacaqdır, kəndi məsrəfləriylə insani, dini və ictimai müəssisələr, məktəblər və sair müəssisəti-tərbiyəviyyə təsisə xüsusunda eyni haqqə malik olacaqlar və bu müəssisələrdə istədikləri lisan və din ilə amil bulunacaqlardır [əməl edəcəklər].

Maddə 9 – Tədrisəti-ümumiyyəyə gəlincə, Çexoslovakiya hökuməti çex lisanından başqa bir lisanla mütəəllim [danışan] mühümçə miqdarda təbəə bulunan şəhər və nahiyələrdə o lisanı təkəllüm edən çocuqların kəndi lisanlarında məzhəri-tədris [tədrisə nail] olmaları üçün imkan təhiyyə [tədarük] edəcəkdir. Məməfih [bununla birgə], bu şərt çex lisanının məcburi surətdə təhsilinə hail [mane] olmayacaqdır. Dini və lisani əqəliyyətlərə mənsub fəzlə miqdarda təbəə bulunan yerlərdə, bu təbəəyə məsarifi-tərbiyəviyyə, diniyyə və lisaniyyə üçün hökumət və nahiyə büdcələri mövcubincə [büdcələrinə əsasən] və ya sair surətlərlə mütəxəssis məbəligdən [ayrılmış məbləğlərdən] münasib bir hissə təfriq olunacaqdır [ayrılacaq].

Maddə 10-13 – Karpat ruslarının vəziyyəti-məxsusəsindən bahisdir [məxsusi vəziyyətindən bəhs edir].

İkinci bab

Maddə 14 – Çexoslovakiya hökuməti bəblərdəki əhkamın [fəsilələrdəki hökmlərin] beynəlmiləl təəhhüdat dəyə tələqqi edilməsinə [beynəlmiləl öhdəliklər olaraq qəbul edilməsinə] və Cəmiyyəti-Əqvamın

müraqibəsini haiz olmasına müvafiqət edir [Millətlər Cəmiyyətinin nəzarətində olmasına razılıq verir]. Bu əhkam Cəmiyyəti-Əqvamın Məclisindəki əksəriyyətin rizası olmaqsızın tədil edilməyəcəkdir [dəyişdirilməyəcəkdir]. Amerika, İngiltərə, Fransa, İtaliya və Japoniya hökumətləri, üsuli-mövzuə [qüvvədə olan usullar, qaydaqanun] dairəsində Cəmiyyəti-Əqvam Məclisinin əksəriyyəti tərəfindən qəbul edilən tədilətin tətbiqinə müxalifət etməyəcəyini təəhhüd edirlər [vəd edirlər].

Çexoslovakiya hökuməti şurasını da qəbul edir ki, Cəmiyyəti-Əqvam Məclis əzasından [üzvlərindən] hər biri bu əhkamdan birinin ixlal edilmiş [pozulmuş] olduğuna və ya ixlal ehtimalı bulunduğuna Məclisin nəzər-diqqətini cəlb edə bilər. Məclis mövzu-bəhs [deyilən, mübahisə mövzusu olan] məsələyə müvafiq bir surətdə ittixazi-tədabir etməyə muxtardır [tədbirlər görməyə ixtiyarı var].

Bu maddələrin tətbiqi xüsusunda Etifad Dövləti-Müəzzəməsindən [Böyük Antanta dövlətlərindən] biri və ya Çexoslovakiya hökumətilə Cəmiyyəti-Əqvama daxil bulunan digər bir hökumət arasında ixtilafi-əfkar zühur edərsə [fikir ayrılığı meydana çıxarsa], bu ixtilaf Cəmiyyəti-Əqvam müqaviləsinin on dördüncü maddəsindəki tərif dairəsində beynəlmiləl bir ixtilaf ədd [hesab] ediləcəkdir. Əgər tərəfi-digər razı olarsa, bu ixtilaf beynəlmiləl məhkəməyə ərz ediləcək və məhkəmənin verdiyi qərar məzkur [deyilən] müqavilənin on üçüncü maddəsi hökmüncə qəti olaraq həman məriyyəti kəsb edəcəkdir [dərhal qüvvəyə minəcəkdir].

YENƏ MÖVLUDİ-NƏBİ MÜNASİBƏTİLƏ

Pozğun məsələlərimizdən biri də ildə neçə gün və hankı günləri bayram saxlamaq fəqərəsidir [məsələsidir]. Rəbiüləvəl ayının on ikisi qarşımızda dayanmışdır. Keçmiş illərdə həman günü mövludi-nəbi [Peyğəmbərin doğumu] münasibətilə bayram saxladırıq. Fəqət bu bayramın ömrü bir gün çəkərdi. Bu il isə “mövludi-nəbi münasibətilə” yazılmış bir məqalədə bunun bir həftəyə qədər uzadılmasını “Bir müəllim” əfəndi tələb edir. Dəlili də budur ki, ruslar mövludi-İsanı iki həftə bayram saxladılar və həm də pedaqoji nöqtəyi-nəzərinə (?) şagirdlər təqərrüb edəcək [yaxınlaşan] (?) imtahanlara hazırlanmış olarlar!

Var-yox iki aydır ki, məktəblərdə dərs oxunur və sənəyi-tədrisiyyənin axırına altı ay qalmış olduğundan, hankı imtahanandan bəhs edilir? – Burasını anlamadım. Hərgah hər iki aydan sonra yapılacak imtahanların “fayda-bəxşliyi” üçün bir həftə tətillə lazım gəlirsə, sənənin axırınadək dörd həftə və dörd taqım [dəst] bayramlar icad etməlidir.

Doğrudur; miladi-İsanın müddəti bir gündür, fəqət bu vaxta təsadüf edən tətilin müddəti iki həftəyə qədər uzadılsın, bunun da səbəbi odur ki, xristianların üç böyük bayramı bu iki həftənin ərzində vaxt olmuşdur. Böylə ki, dekabrın 25-ndə miladi-İsa [İsanın doğumu], yanvarın 1-ndə təzə ilin ibtidası [başlanğıcı] və yenə həman ayın 6-sında xaç bayramı olduğu cəhətlə, bu üç bayramı birləşdirib iki həftəlik süni bir tətil yapmışlardır. Biz hankı bayramları birləşdirib bir həftəlik uzunluğunda bir tətil düzəldək?

Hərgah, filvaqi [doğrudan da] şagirdlərimiz bu iki ayın ərzində öylə cəddiyyətlə çalışıb-çapalamışlar ki, beş-on günlük bir əql və zehin istirahətinə möhtac qalmışlar, yaxud qarşıdakı imtahana hazırlanmaq üçün bir neçə günün azadliyi tələb olunur ki, bu da pedaqojiya nöqtəyi-nəzərilə vacib ola, ol vaxt böylə dərs məsələlərini dini bayramlarla əlaqələndirməyib, ayrıca təşəbbüs və tələbatda bulunmalıdır.

Haqlı və səbatlı [tutarlı] tələbatın icrasına kimin bir sözü ola bilər? Lakin məlumumuz olduğu üzrə, iki ayın ərzində o qədər böyük bir iş görülməmiş ki, bir həftəlik istirahətə ehtiyac olsun.

Bundan əlavə, üç aydan sonra Novruz bayramı daxil olacaqdır. Yəqin ki, bu mübahisə o vaxtlar da ortalığa atılacaqdır. Çünki müsəlman bayramları müəyyən və məhdud olmadığı cəhətə, hər birinin düxulu [daxil olması, gəlişi] əsnasında böyük mübahisələrə meydan açılır. Birdəfəlik bu mövqesiz [yersiz] mübahisələrə xitam vermək üçün lazım gəlir ki, bu bayramların ədədi və müddəti təyin edilsin.

Bu məsələnin intizamıslığı rus dövründə də müşahidə edilirdi. Səbəbi idareyi-ruhaniyyələrin təqdim etdikləri tətil cədvəlləri arasındakı təfriqələr [fərqlər, ikitirəliklər] idi.

İndi bu təfriqələrin hüsuluna meydan yoxdur. Lakin tətil məsələləri hələ imdiyədək ixtilafı qaldıqları cəhətlə, mövqeyi gəldikcə ortalığa xüsusi nəzəriyyələr atılır.

Hərgah hər dini bayramın müddəti bir həftəyədək uzadılsa, tamam ilin üç yüz altmış altı günü də kifayət etməz. Hələ məhərrəm və ramazan aylarındakı tətilər təziyə və ibadətə məxsus olduq-

larından, bunlarla rəf’ü rücum [bunlarla işim, bunları düzəltmək fikrim] yoxdur. Hərçənd bunların da ixtisar bir vəchlə icra edilməsi mətlubdur [arzu ediləndir].

Bunlardan əlavə, Novruz bayramı, eydi-fitr [orucluq bayramı], Qurban bayramı, mövludi-nəbi, ərəbəin, nimeyi-şaban, yövmi-məb’əs kimi əziz günlərimiz vardır. Bunların üstə üç ay yay tətili ilə bərabər əlli iki cümə günlərini və bir də üç-dörd mədəni bayramlarını artıracaq olarsaq, ümumi tətillərin müddəti altı aydan artıq olar. Bizim kimi geridə qalmış bir millətə bir bu qədər tətil ilə boş yaşamağın mənası yoxdur.

Ümum millətlər bayramlarının müddətini müxtəsləşdirmək fikrində olduqları halda, yaraşarmı ki, biz bunun əksinə olaraq, hələ bir qədər də artırılmasına çalışaq?

Pedagojiyanın axırıncı nəzəri – çocuqları az bir zamanda yorub uzun-uzadı tətillər vasitəsilə də istirahətə göndərməkdən ibarət olmayıb, bəlkə heç yorulmazın bir hal ilə onları müdam şövq və həvəslə dərsə və zəhmətə alışdırmaq məharətidir.

Xülasə, bayramların ədədini və müddətini qeyd edib, müfəssəl bir cədvəl tərtibinə böyük bir ehtiyacımız vardır ki, bu ehtiyac proqram məsələsi kimi zəruri işlərdən az deyildir.

Məktəblərin mənfəəti mülahizəsilə idareyi-Ruhaniyyə və Maarif Nəzarətindən rica edirik ki, bu cədvəlin tərtibinə əcələ ilə şüru etsinlər [tezliklə girişsinlər] və bu cədvəlin tərtibi əsnasında başqa millətlərin qəbul etdiyi cədvəlini nəzərə alsınlar. Bəhərhə, məktəb tətilləri beş aydan artıq olarsa, bir iş görmək olmaz.

Fərhad Ağazadə

İRAN HEYƏTİ-EZAMİYYƏSİ

Düncü nömrəmizdə İran ilə Azərbaycan münasibətini düzəltmək uğrunda tədbirlər ittixazı [tədbirlər görülməsi] niyyətilə dindəş və əziz qomşumuz olan İrandan paytaxtımıza bir heyəti-ezamiyyə varid olduğunu [gəldiyini] yazmışdıq.

Heyət bu aşağıda isimləri yazılan zəvati-kiramdan [məhtərəm şəxslərdən] ibarətdir:

Heyəti-ezamiyyənin fəvqəladə məmuru və sədri məşhur camaat xadimi və mühərrir, “Rə’d” qəzetəsinin müdiri Ağay Seyid Ziyaəddin Təbatəbai.

İran Kabinəsinin müxtəlif Nəzarətləri nümayəndəsindən ibarət heyəti-ezami:

Ağay Hacı Mirzə Musa xan

Ağay Məhəmməd Cəfər Mirzə

Ağay Tərcümanüssultan

Ağay Mirzə Rəhim xan Ərcümənd

Ağay Müşəri-Əzəm

Ağay Mirzə Rza xan Fəhimi

Ağay Mühəzzibüddövlə

Heyəti-ezamiyyənin attaşə-militer [hərbi attaşə] üzvü kapitan Kazım xan (iki nəfər mühafizə ilə)

Bunlardan əlavə, İran-Azərbaycan münasibətinin hüsnə-rəvişinə [müsbət irəliləməsinə] çox çalışmış və bu işdən ötrü Tehrana ezam olub da, bu uğurda artıq dərəcə xidməti keçmiş olan Ağay Müəzzəzüddövlə dəxi paytaxtımıza varid olmuşlardır.

Nəhayət, heyəti-ezamiyyə tərcümanı sifətilə Tiflisdən Firidun xan dəxi təyin edilmişdir. Fəqət bu əfəndinin vürudu hələ bu gün gözlənir.

Heyəti-ezamiyyə Rəisi-Vükəla Nəsim bəy Yusifbəyli və Məclisi-Məbusan rəisi

birinci müavini Həsən bəy Ağayev həzrətlərinin ziyarətinə təşrifərma olmuşlardır.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

Ticarət-Sənaye və Ərzaq Nəzarəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə məlum etmişdir ki, kanuni-əvvəlin 1-ndən 5-inədək Nəzarətdən ərzaq almaq orderləri verilməyəcəkdir. Bu vaxtadək verilmiş orderlər üzrə isə həman ayın 5-inədək ərzaq alına biləcəkdir.

Bələdiyyə İdarəsinin Məkatib [Məktəblər] şöbəsi bütün şəhər məktəblərinə məlum etmişdir ki, işbu kanuni-əvvəlin 5 və altısında Həzrəti Məhəmməd əleyhissalamın mövludu münasibətilə dərs olmayacaqdır.

Əbəb vergi

Şəhərdə konkalarda sənişinlər üçün biletlərin qiyməti 2 manat 20 qəpikdir. Xırda pul olmadığından, konka konduktorları 2 manat 20 qəpik əvəzində 2 manat 50 qəpik çıxırlar. Ancaq birisinin 2 manat 15 qəpiyi olanda, ona biletlə verməyirlər. Bu qərarla şəhərimizdə bütün əhali konka biletinə 2 manat 50 qəpik verməyə adət etmişdir. Şəhərdə altmış ədədə qədər konka işləməkdədir. Hər konkaya da gündə 500 sənişin biletlə alınırsa və hər bir sənişin 30 qəpik fəzlə verdikdə, hər konkanın sənişinləri hər gün 150 manat fəzlə pul vermiş olur.

Altmış ədəd konkanın konduktorları bu hesabla gündə 9 min manat izafə pul almış olurlar. İl başında, yəni 365 gündə

bu məbləğ 3 milyon 285 min manat edir. Bu qədər etməsin, 2 milyon manat etsin.

Əcəba bu paralar nəyə gedirlər? Konka konduktorlarının maaşları az isə, onların maaşı artırılmalıdır. Az deyilsə, nə cəhətə onlar camaatdan bu əbəs vergini alırlar. Bu hər bir sərnişinin 30 qəpiyi camaat xeyrinə və ya başqa bir milli ehtiyaca gedərsə, ildə 2 milyon manat para böyük bir paradır. Bu para ilə ac və çılpaq qalmış, evsiz və ocaqsız qaçqın vətəndaşlarımıza bir müavinət edilməzmi?

HADİSAT

Qətl

Kanuni-əvvəlın 4-ndə gecə Tramvaynı küçədə Adamovun neft anbarı müdiri Qivand Mosisovun evinə polis namıyla 3 nəfər daxil olub, olan paraları və ev müxəlləfatını [əşyasını] (əşyanın miqdarı hələ müəyyən deyildir) götürdükdən sonra, Mosisov ilə dvornik Poqosyanı tövləyə aparıb, Mosisovu öldürüb, Poqosyanı ağır surətdə yaralamışlardır.

Mosisovun arvadı və qonağı Ağacanov küy qaldırdıqda, bədəfkarların [cinayətkarların] ikisi içəri daxil olub bunları da ağır surətdə yaraladıqdan sonra qaib olmuşlardır. Yaralı arvadın dediyinə görə, bədəfkarların birisi dəmiryol jandarmlarındandır. Binaənileyh [ona görə], bunun tanılmağı üçün tədabir ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]. Yaralılar Mixaylovski xəstəxana[ya] göndərilib, məqtullar qətl edildiyi yerlərindədirlər.

Oğurluq

Kanuni-əvvəlın birinci gecəsi Bibi-heybətdə Bakı neft mədəni sahibləri Şurası İttifaqının anbarından 14700 manatlıq cürbəcür fayton əsbabları [ləvazimatı] oğurlanmışdır. Oğruların və əşyanın bulunması üçün təşəbbüsət icra edilməkdədir.

* * *

Çadrovı küçədə 216 nömrəli evdə kanuni-əvvəlın birinci gecəsi Əşrəf Kərimovun evindən 50.000 manatlıq cürbəcür əlbisə və qızıl əşya oğurlanmışdır. Oğurluqda məznun tutulan dvornik Səttar Əli oğlu tövqif [həbs] edilmişdir.

BİRJADA

Kerenski minlik kəndi qiymətindən 5 faiz, 250-lik 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay beş yüzlüyü 800-1500 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 50-100 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 240 manat və Zaqafqaz bonu min manata 35 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1010 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 93 manat və xırda gümüş para 38 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 4 qran olmuşdur.

Susinin topu 1060 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 42 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

“Tərəqqi” cəmiyyətində

Cümə günü, təşrini-saninin [noyabrın] 28-ndə Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi”nin növbəti iclası təyin olunmuşdu.

Axşam saat 4-də Xudadad bəy Əzizbəylinin sədarəti və Mirzə Əbdüləli Həsənzadənin katibliyi ilə iclas açılaraq, zeyldəki [aşağıdakı] məsələlər həll edilmişlərdir:

1) Cəmiyyətin açdığı gecə kursundakı bufetin ixtiyarı cəmiyyətə verilmək xüsusunda dübarə olaraq Əncüməni-Xeyriyyəyə müraciət edilsin.

2) Əncüməni-Xeyriyyə tərəfindən dəvət olunmuş məşşaqın [məşqçilərin; təlimatçıların] gündüzlər “İttihad” mədrəsəsinin şagirdlərinə məşq verdiyi kimi, gecələr də kursun müdavimlərinə farsca nizam məşqi öyrətsin.

3) Cəmiyyət yeni bir nəşriyyat şöbəsi açmaq fikrində olduğundan, İran ziyalılarına nəşriyyat şöbəsi üçün mükəmməl bir məramnamə və nizamnamə tərtibi üçün müraciəti nəticəsi olaraq ziyalılar tərəfindən seçilmiş 7 nəfərlik bir komiyaonla bərabər çalışmaq qəsdilə Cəmiyyəti-Maarif tərəfindən 7 nəfər intixab edilmişdir [seçilmişdir].

4) Bir qəç nəfər gecə kursu müdavimləri [dinləyiciləri] cəmiyyətə müraciətlə yeni bir sinfin güşadı [açılması] üçün verdikləri ərzihal haqqında qətl olunmuşdur ki, yeni sinfin müdavimləri 30 nəfərdən əskik olmamaq şərtilə yeni bir sinif açılınsın.

5) Cəmiyyətin məramnaməsi mövcubincə [nizamnaməsinə əsasən] cəmiyyətin

xəzinədarında 5 min manatdan fəzlə pul saxlanmamalı olduğu halda, xəzinədə 20 min manata qədər para olduğu müzakirə edilərək, qərar verilmişdir ki, bu məsələ cəmiyyətin ümumi iclasına qədər açıq saxlanılsın.

6) Əncüməni-Xeyriyyənin bir müraciətinə cavabən qərar verilmişdir ki, “Tərəqqi” cəmiyyətinin dram şöbəsi Mirzə Mahmud Məhəmmədzadənin yeni təlif etdiyi [yazdığı] “Şücaüddövlə yaxud Təbrizin mühasirəsi” nam əsərini “İttihad” mədrəsəsi nəfinə [xeyrinə] olaraq mövqeyi-tamaşaya qoysun.

Ədəbi tədqiq

QİRAƏTDƏN DƏRS KİTABLARIMIZ

(Mabəd)

Din və əqaid [etiqadlar, inanışlar] düşüncələrinin yeri şəriət dərsləridir!

1 – Bunları orada tədris etməli, dinin məfkurələrini, əmrü nəhyələrini [əmrələrini və qadağalarını] orada təbliğ etməli, orada açmalı; dəxi qiraət kimi, şəriət kimi – bunlar iki iqlim, iki qütbdürlər, hərəsini özbaşına yoluna buraxmalı!

Əlavə, dünyəvi işlərə yenə dini işləri daxil etmək, yenə dini bir fokus edib hər şeyi orada toplamaq, oradan keçirmək.

Və bir də dini məqalələrin, vəzlərin özlərinin əxlaqə təsir etmələri şübhəlidir. Böylə ki, qəvi bir hüsni-nüfuza [güclü bir müsbət təsirə] malik olsaydılar, yüz illərdən bəri minbərlərdə olunan moizələr

gərək islam millətini sırf bir ruh eday-dilər.

Bu təsəvvürlərə görə, qiraət kitabına dini ünsür daxil etmək böyük səhv və xətdir və təlim və tərbiyənin xüsusi tələbatından uzaq düşməkdir.

Fəqət xeyr, müəllif cənabları öz mollaqlarını göstərmək istəmişlər; odur ki, kitabın birinci babında [fəslində] olan bir çox dini məqalələrlə iktifa etməyib [kifayətlənməyib], islam dini və əqaidinə dair xüsusi bir bab, üçüncü bab açmışdır ki, müsəlman gərək böylə olsun, şöylə olsun. Yenə bərəkət versin ki, ikinci çapda bu bab götürülmüşdür.

Və bir də, dini məqalələr başqa, mövhumat başqa. “Bəsirətül-ətfal”dakı dini məqalələr isə başdan-ayağa mövhumat, fikri və zehni qaraldan şeylərdir. Timsal üçün bir-ikisindən bir parça buraya dərc edək.

Müəllif əfəndi “Peyğəmbər” ünvanlı məqaləsində, “peyğəmbər” sözünü bəyan edərək və bəzi peyğəmbərlər barəsində məlumat verərək böylə deyir:

(“Bəsirətül-ətfal”, səh. 53, ikinci çap) *
“...İdris əleyhissalam bu vəsilə ilə cənnətə gedib, bu halda cənnətdə olur...” (?)

“...Salavatullah meraca gedəndə Musa əleyhissalamın ruhuna (?) rast gəldi. Ruhi-Musa əleyhissalam bundan sual eylədi ki: (?) – Ya Həbibullah, sən bir hədis buyurubsan ki, «Üləmayi-ümməti k’ənbiyayi-bəni-İsrail.» Mənim ümmətimin alimləri bəni-İsrail peyğəmbərləri misillidir. Bunun hikmətini bilmək istəyirəm!? Məsələn mən bəni-İsrail pey-

*Müəllifin imla və inşası ilə dərc olunur.

ğəmbərlərindənəm. Kim olar sənün ümmətindən o alim ki, mənə müqabil gələ bilsin?

Salavatullah dərhal İmam Qəzzali rəhmətullahi-əleyhin ruhunu ihzar [hazır] etdi.

Musa əleyhissalam bundan sual eylədi ki:

– Sən kimsən?

Dedi:

– Ənə Məhəmməd bin Məhəmməd əl-Qəzzali.

Musa əleyhissalam dedi ki:

– Ya Məhəmməd! Mən sənün tək öz adını soruşdum. Sən nə əcəb sualıma cavabdan başqa həm atanı və həm vətəninə mənə nişan verdin?

Ruhi-imam dedi ki: (?)

– Ya Musa! Haq-taala həzrətləri səndən Turi-Sinada sual etmişdi ki: – Əlindəki nədir? Pəs sən nə üçün onun cavabında: «Bu əsadır» deməklə iktifa etməyib, hələ «bununla qoyunlarıma yarpaq tökdürürəm, buna təkyə edirəm [söykənirəm] filan edirəm» deyərək şərh və bəyanla cavab verməyi münasib hesab etdin?

Bununla Musa əleyhissalam kifayətlənib, «Səddəqtu [inandım, təsdiq etdim], ya Rəsulallah» buyurdu.”

Rəşid bəy cənablarının dini məqalələrinin ruhu ilə və buna nisbətən çocuqların bəsirətlərini açacaq əsbabı [dəlilləri] ilə dəxi də dərin və geniş aşına olmaqdan ötrü bir məqaləsindən də bir parça dərc edək.

“İnsanın əsli” ünvanlı məqaləsində yazır:

(“Bəsirətül-ətfal”, səh. 74, 2-nci çap)

“Yer üzündə heç bir məxluq yox ikən Haqq-taala mələklərə xəbər verdi ki,

yerdə sükunət etmək üçün insan yara-dacağam. Mələklər dedilər ki:

– Ya Rəbbi! Bəlkə insan qan tökən məxluq oldu?!...

Haqq-taala mələklərin sözünə baxmadı. Adəm atamızı torpaqdan xəlq eylədi. Onun zehninə cəmi ülum və fününunu [elmləri və fənləri] müxtəlif dillərdə (?) yerləşdirdi...”

Dalı dəxi məlumdur nə gəlir.

İndi yanib-yaxılmaq lazım gəlməzmi ki, qiraət kitabımız nələrlə dolur. Hələ bunlardan nə qədər istəsəniz “Bəsirətül-ətfal”da tapılar.

Əcəbə Rəşid bəy cənabları belə əsə-tirlərləmi, ağılı və fikri basdıran belə mövhumatlamı çocuqların bəsirətini açacaq? Vay o şagirdlərə ki, onların ruhani xörəkləri böylə avamvari şeylər olacaq!

Bircə Rəşid bəy cənablarından sual olunmalıdır ki, axir ruh nədir ki, o danışa bilsin və o ruhların söhbətini və Allahın mələklərlə məsləhətini kim eşitdi, kim xəbər gətirdi, halonki [o halda ki], necə ki, müəllif özü iqrar [təsdiq, etiraf] edir, o zaman heç bir məxluq yox idi. İştə, çocuğa yazıq gəlməli və böylə mövhumatdan əl götürməli!

İndi keçək “Bəsirətül-ətfal”ın tərtibatına.

Tərtibatda böyük nizamsızlıq və qanunsuzluq müşahidə olunur. Əsərlərin çoxunun arasında mənən nə rabitə var, nə də bunlar ümumi bir mövzuya, ümumi bir əfkara [fikrə, düşüncəyə] tabedirlər. Hər əsər ayrı olaraq başlı-başına durur. Məsələn “Səxi [səxavətli] kimdir?” hekayəsi ilə “Duz” məqaləsinin arasında nə rabitə, həmçinin “Bal arısı” məqaləsinin

“Dağlar və sular” məqaləsinə nə nisbəti; və yəinki “Qaranquş və sərcə” hekayəsi hara və “Dəmir” məqaləsi hara və bu göstərdiyimiz əsərlərin arasında nə ümumi bir əlaqə, bunlardan nə bir ümumi əfkar əxz etmək [əldə etmək] olar.

Əlavə, əsərin üslubca, tərkibcə, məzmun və əfkarca bəsit və mürəkkəb olmaqları nəzərə alınmayıb, bəzən çox uzun və mürəkkəb bir hekayədən sonra lap ufaq bir hekayə gəlir. Məsələn “Alma ağacının əhvalı” ünvanlı uzun bir hekayədən sonra “Ev quşları” kimi ufaq bir məqalə gəlir. Bu hekayələr də həmin bu haldadırlar: “Doğma yurd”, “Vətən məhəbbəti”, “Buxara əhlinin gülməçilik [ipəkçilik] öyrənməsi”, “Yusif Nabinin oğlu Məhəmməd Çələbiyə verdiyi nəsibətdir” və ilax...

(*Bitmədi*)

Yusif Qasımov

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

**Xəzər dənizində posta, sənişin
və yük gəmilərinin hərəkəti**

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çəharşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

*Petrovsk-Fort-Aleksandrovsq-Quryev və
geri*

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Doktor Mustafa bəy Hacıqasımov

Xüsusi arvad naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul edir axşamlar saat 4-dən 6-yədək, cümə günlərindən başqa.

Adres: Vorontsovski küçə, nömrə 17. Doktor Qarabəyovun müalicəxanası.

14034

**İstanbul doktor və bakterioloqu
Nazim bəy Hüseynzadə**

Sifilis, terbiyer, şankr və daxiliyyə naxoşluqları, 914 və 606 müalicələri tətbiq edilir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 10-ədək, axşam saat 6-dan 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 17, doktor Qarabəyovun müalicəxanası. Telefon nömrə: 49-87.

11470

Diş həkimi A. A. Mirkin

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnazicəski küçə, nömrə 164.

14078

Doktor C. N. Ləmbəranski

Daxiliyyə və cərrahiyyə naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul olunur gündüzlər 10-dan 12-yədək; axşamlar 5-dən 7-yədək.

Ünvan: Birjavaya küçə 8, telefon 57-30.

14040

**Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopeliovic**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

**Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [sidik] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi.

Çəharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

7444

**Berlin Darülfünunu doktoru
N. Melkumyan**

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

14075

Doktor V. K. Finkelşteyn

Qulaq, burun, boğaz və cərrahiyyə naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul olunur səhərlər saat 8-dən 9-ədək; axşamlar saat 5-dən 7-yədək. Telefon 24-70. Vorontsovski küçə, ev nömrə 4, Parapetin küncündə.

14052

Diş həkimi S. M. Hamburq

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi, kauçuk, qızıl və platina üzrə hər növ işlərin qəbulu. Qulluqçulara güzəşt olunur. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nkolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

14059

Doktor Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

Bir türk müəllimi ailələr nəzdində türkcə dərs vermək istəyir. Arzu edənlər ünvanlarını qəzetə idarəsində Haqqı əfəndi namına verməlidirlər.

16892

**Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir**

16804

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Əziz müsaflarımız

səh. 59. “Əgər dir amədəm, şir amədəm, şir!”: “Gec gəldimsə də, şir kimi gəldim, şir kimi!”. Misra Nizami Gəncəvinin “Xosrov və Şirin” poeməsindəndir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 64. “Əlavə alınan məlumatlara görə...”: bu sözlərdən sonra bir sətir silinmişdir; oxunmur.

Qəzetələrdən

səh. 65. “altı Türkiyə vilayəti”: Altı vilayət (yaxud Vilayəti-sittə): Burada söhbət Osmanlı dövlətinin Ərzurum, Van, Mamürə-tüləziz, Diyarbəkir, Sivas və Bitlis vilayətlərindən gedir. Bu vilayətlər, Rusiya və Qərb dövlətləri tərəfindən, bölgədə erməni dövləti qurulması layihəsinin tətbiq sahəsinə çevrilmişdi.

Dağıstanda

səh. 66. “və ... kəndlərindən”: arada bir söz silinmişdir; oxunmur.

İran şahı Londonda

səh. 66. “Prins Albert”: daha sonra VI Georq adıyla Britaniya kralı olan Albert Frederik Artur Georq nəzərdə tutulur.

“Duvr” [Dover]: Britaniyanın cənub-şərqində liman şəhəri.

Transkripsiya

yaxud təhrif əlifbalari

səh. 67. Bu yazıda istifadə edilmiş terminlərdən bəziləri məqalənin əvvəlki hissələrində izah edildiyindən, təkrara yol verilmədi.

səh. 70. “cəmi-ziddeyn”: bir-birinə zidd olan iki şeyin birləşməsi; iki zidd şeyin bir yerə toplanması.

“hayi-həvvəz”: ərəb əlifbasında mövcud “h” hərflərindən birinin adı; hərflərin əbcəd hesabına görə düzülüşündən götürülmüşdür.

“və şifahən bildiyi kəlmələri imlaya mütabiq”: “və şifahən bildiyi” sözləri iki dəfə təkrar edilmişdir.

səh. 72. “mövcud hürufdan yeni hüruf yapılmışdı”: qəzetdə “yeni” yerinə “iki” getmişdir.

Əqəliyyətlərin hüququ

səh. 73. “bunlara müxalif”: qəzetdə “bunlara müxtəlif” getmişdir.

səh. 74. “Bütün əhali istədikləri din və məzhəbə intisab edərək, ümumi və xüsusi ayinlərini intizami-ümumi və əxlaqi-ümumiyyəyə müxalif olmayacaq surətdə sərbəstcə icra edə bilirlər.”: bu cümlə qəzetdə belə getmişdir: “Bütün əhali istədikləri din və məzhəbə ümumi və xüsusi ayinlərini intisab edərək intizami-ümumi və əxlaqi-ümumiyyəyə müxalif olmayacaq surətdə sərbəstcə icra edə bilirlər.”

səh. 75. “bəynəlmiləl bir ixtilaf ədd ediləcəkdir”: qəzetdə “ixtilaf” yerinə “etilaf” getmişdir.

Yenə mövludi-nəbi

münasibətilə

səh. 76. “ərbəin”: qırx; qırxıncı; Məhərrəm ayının birindən başlayaraq qırx gün davam edən müddət.

“nimeyi-şaban”: hicri təqvimə görə şaban ayının ortası, yəni 15-ci gecəsi; islam inanışına görə fəzilətli gecələrdən biri hesab olunur.

“yövmi-mə’bəs”: “göndərilmə günü”; Həzrəti Məhəmmədin insanlara peyğəmbər göndərildiyi gün.

Cümə axşamı, 4 dekabr 1919-cu il, nömrə 337

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səhəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 11 rəbiuləvvəl sənə 1338. 4 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin künçündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur. Elan fiatı: birinci səhifədə sətiri 8 rublə, axırıncı səhifədə sətiri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırıncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

* * *

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bütün ev sahiblərinə məlum edir ki, 29 sentyabr 1917-ci sənədə Müvəqqəti hökumət tərəfindən verilən şəhərlərin mədaxil və məxaric və smeta qanununun 51-ci maddəsi üzrə mənzil vergilərinin qərarından ötrü hamı ev sahibləri evlərində pul ilə yainki müftə icarə verilmiş olan mənzillərin siyahısını qanunda göstərilmiş müəyyən vaxtda ki, yanvar ayının 7-dən 1920-ci sənədən gec olmasın, Şəhər Bələdiyyə İdarəsinə verməlidirlər.

Bu məlumatları verməkdən ötrü Şəhər Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən bütün qanunun maddələrinə dair blanklar hazırlanıbdır və bu blanklar şəhər vergilərini yığanlar tərəfindən ev sahiblərinə paylanacaqdır və həmçinin Bələdiyyə İdarəsində veriləcəkdir. Yazılı blankların müəyyən vaxtda Bələdiyyə İdarəsinə yetirilməsi ev sahiblərinin öhdəsinədir. Kim zikr olunan tələblərə əməl etməsə yainki yanlış məlumat versə, şəhər qanununun 52-ci maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən] qanun qarşısında cavabdehəndə [cavabdeh] olur və həmçinin bu blankları şəhər vergi yığanlarından

almamış olsalar da qanun qarşısında məsuliyyətlidirlər. Şəhər vergi yığanlar tərəfindən blank almayan zəvat [şəxslər] Bakı Şəhər Bələdiyyəsində qulluq saatlarında saat 9-dan 3-ədək ala bilirlər.

T-378

ELAN

Azərbaycan Dövləti Teatro Heyəti Müdiriyyətinə bir nəfər qabil kişi dərzişi lazımdır. Şərait üçün Dumski meydanda, Haşimovun 11 nömrəli mülkündə, Zülfüqar bəy Hacıbəyliyə müraciət edə bilirlər.

Müdiriyyət vəkili:

M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi

T-376

ELAN

Azərbaycan Dövlət Teatro Heyəti Müdiriyyətinə türkçə və rusca savadlı fəal bir administrator müavini lazımdır. Şərait üçün Dumski meydanda, Haşimovun 11 nömrəli mülkündə, Zülfüqar bəy Hacıbəyliyə müraciət etməlidir.

Müdiriyyət vəkili:

M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi

T-375

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

Cümə günü kanuni-əvvəl (dekabrın)

5-ndə axşam mövqeyi-tamaşaya
qoyulacaqdır:

“Qəzəvat (Hürriyyət uğrunda)”

Tamaşa axşam saat

8 tamamda başlanacaqdır.

Biletlər drama qiyməti ilə
teatrın kassasında satılmaqdadır.

Rejissor: A. A. İvanov.

Növbəti rejissor: A[bbas] M[irzə]
Şərifzadə.

Qeyd: Möhtərəm tamaşaçılardan rica
olunur ki, ikinci zəng vurulduqdan
sonra salona daxil olub, hər kəs öz
yerinə keçsin.

Şənbə günü kanuni-əvvəl (dekabrın)

6-nda mövludi-nəbi münasibətilə
bayram günü olduğundan,
gündüz “Zorən təbib” komediyası,
axşam “Arşın mal alan” operettası
tamaşaya qoyulacaqdır.

Həmin operettanın müsənnif [müəllif]
və bəstəkarı Üzeyir bəy Hacıbəyli
cənabları kəndisi dirijorluq edəcəkdir.

Gündüz tamaşası gündüz saat 1-də,
axşam tamaşası isə axşam saat 8-də
başlanacaqdır.

Dövləti Teatro heyəti vəkili:

M[əhəmməd] Ə[li] Sidiqi.

T-380

ELAN

1919 [4] dekabr pəncşənbə günü
gündüz saat 11 tamamda Azərbaycan
Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olu-
nur.

T-381

* * *

Haqverdiyev qardaşları və kompani-
yası yağ və sabun bişirən zavodunda
Sarainski küçədə nömrə 11, telefon
nömrəsi 13-07 Çocuqlar yurdu mülkü
qarşısında satır: çiyid, puçal [cecə],
pambıq, küncüd yağı, sabun və həmçinin
arpanın və buğdanın döyülməyi, arpanın
pudu 5 manat, buğda 6 manatdan qəbul
olunur. Orada həm işçi lazımdır.

16805

İNGILTƏRƏ SİYASƏTİNDƏ

TƏBƏDDÜLAT [DƏYİŞİKLİK]

MÜNASİBƏTİLƏ

Bugünkü nömrəmizdə fransızca “Tan”
qəzetəsindən tərcümə edilib də dərc
olunan İngiltərə baş vəkili Lloyd Corcun
nitqi üzərində bir az məşğul olmaq
istəyirik.

Diplomatiya, söylənilən sözlərin mə-
nasından ziyadə, bir bəhs və məsələnin
ətrafında nə kimi örtülü fikirlərin oldu-
ğunu ima [eyham] etdiyi üçün, bittəb
[şübhəsiz], bu nitqdən doğrudan-doğruya
istifadə etmək mümkün deyildir.

Bilxassə [xüsusilə], İngiltərə ənənəyi-
siyasisi, sözlərlə işləri mühit və məkana
görə istemal [işlətməkdən] və tətbiq
etməkdən əsla vaz keçməmiş, hər söz
kimi hər işdə başqa-başqa səfhə
[mərhələ] və dairələrdə bulundurmuş-
dur.

Hərbi-ümumidən sonra tamam bi-
rinci ildir ki, İngiltərə və Avropa diploma-
tiyası topsuz və silahsız hərəkətə
girişmiş, mühüm bir rəcəli-dövlətin

[dövlət xadiminin] nitqi, mühüm bir
qəzetənin baş məqaləsi şimşək sürəti ilə
hər məmləkəti gəzib dolaşmağa baş-
lamışdır.

London Bələdiyyə rəyasətinin ənə-
nəvi bir ziyafət məclisində İngiltərə Baş
vəkilinin [Baş nazirinin] başqa dövlətlər
rəcəli-siyasisi [siyasi xadimi] önündə
söylədiyi nitq pək ziyadə mühümdür.

Lloyd Corc, əvvəla, Türkiyə məsələ-
sindən bəhs edib də, Türkiyədəki kiçik
millətlər hüququnun təmin ediləcəyin-
dən və Türkiyənin Prussiya militarizminə
qurban olmasından bəhs etməsi müxtə-
sər bir surətdə olduğu üçün, İngiltərə
siyasətinin bu məsələ haqqında bir
qətiyyətə gəldiyini pək də göstərmə-
məkdədir.

Fəqət buna müqabil, Lloyd Corc
Rusiya məsələsi haqqında pək uzun bir
nitq söyləmiş, Rusiyada müxtəlif siyasi
cərəyanların və müxtəlif əhvali-fövqəla-
dının olmasından, adətə, şikayət etmiş-
dir. Lloyd Corc Rusiya məsələsini o qədər
böyük bir məsələ ədd [hesab] edir ki,
“Əgər bu məsələ həll edilməzsə, heç bir
zaman sülhümüz olmaz” deyir.

Lloyd Corcun bu sözü Rusiyanın
bulunduğu vəziyyət etibarilə İngiltərə
üçün təhlükəli olduğunu işarət etdiyinə
görə, bittəb, əsl Rusiya deyil, Rusiyanın
qonşusu olan Almaniyadan saqınıldığı
anlaşılməqdədir. Və işdə bunun üçün də
İngiltərə Baş vəkili Rusiya məsələsi
haqqında təqib edilən müxtəlif nöqtəyi-
nəzərləri tənqid edib bəyənməyir.

Və İngiltərə siyasətinin başqa bir
metod qəbul etməsini arzu edir.

Demək ki, İngiltərə siyasəti Rusiya
məsələsi haqqında bir təbəddülat

[dəyişiklik], həm də qayət gözəçarpan bir
təhəvvülat [başqalaşma, başqa hala keçmə]
üzrədir.

Lloyd Corc nitqində qapalı bir surətdə
Rusiyada elani-istiqlal etmiş millətlərdən
də bəhs edir. Və bolşeviklərin millətlər
istiqlaliyyətini qəbul etməsinə qarşı sair
müfrit [ifrat] cərəyanların buna zidd
olmasından, bir növ, şikayət də edir. Və
əgər qış gələr də, soyuq Rusiyanı əhatə
edərsə, bəlkə, bu müxtəlif siyasi
cərəyanlar güzəştə başlarlar, deyir.

Rusiyanın daxili işlərinə doğrudan-
doğruya müdaxilə etmənin bəfayda
olmasından bəhs etməsi, İngiltərə
siyasətinin nə ciddi təcrübələr keçirdiyini
göstərdiyi kimi, digər tərəfdən də, bu
məsələ ilə pək ehtiyatkar hərəkət
etmənin lüzumunu bildirir.

İngiltərə siyasəti Rusiya məsələsi
haqqında iki istiqamətdən birini tərcih
etmək yolunu nəzərə alır: ya Denikin ilə
anlaşmaq, yaxud da bolşeviklərlə sülh və
etilaf [səziş] etmək.

Birinci təriqə [yola] Baş vəkil tərəfdar
deyildir, çünki bu zamana qədər təqib
edilən siyasətin bu məcrada [bu istiq-
amətdə] bir mənfəət təmin etmədiyini
bizzat [şəxsən] etiraf edir.

İkinci təriq isə Lloyd Corc üçün daha
pək də o qədər təcrübə edilməmişdir.

Hər halda, heyəti-ümumiyyəsi ilə
[bütövlükdə] nitq, Rusiya məsələsi haq-
qında bir məqsədi havi bulunur [ehtiva
edir; daşıyır] ki, o da Rusiyadakı müfrit
cərəyanları kəndi başlarına buraxıb, hal-
hazırda İngiltərə üçün müsbət olan
siyasətə əhəmiyyət verməkdir.

İşdə, bunun üçün də Lloyd Corc Al-
maniya intriqalarına qarşı Rusiyadakı

mənafeyini müdafiə etmək lüzumunu görür. “Tan” qəzetəsi isə baş məqaləsində Lloyd Corcun bu fikrini doğrudan-doğruya açığa qoyur: “Bəhri-Baltik səvahlilini [Baltik dənizi sahillərini] və Qafqazıyanı Rusiyadan ayıraraq böyük bir dövlətdən hər hankı birisinin nüfuzuna tabe bulundurmaqdır” deyir.

Demək ki, İngiltərə siyasəti, icrası bu gün üçün lazım və müsbət bir mənfəətdən ibarət bulunan üsullara müraciət etməyə yol bulmuşdur.

İngiltərə Baş vəkiliinin bu siyasətini başda “Tayms” olduğu halda “Deyli meyl” də tənqid edərək bəyənməyir. Fəqət buna müqabil, “Deyli ekspres”, “Deyli nyus” kimi mötəbər qəzetələr də və bizzat fransız nim-rəsmi [yarı-rəsmi] “Tan” da bu siyasətə qismən tərəfdar olurlar.

İngiltərə siyasətinin bu təbəddülatı, bittəb, bütün Müttəfiqlər siyasətinin təbəddülatı demək olduğuna görə, Rusiya məsələsi haqqında müəyyən üsul və proqramların hazırlanmaq üzrə bulunduğuna şübhəmiz yoxdur.

Şimdiki halda Qafqazıyanın və bəhri-Baltik səvahlili müqəddəratı daha ziyadə üfüqi-siyasini işğal etməsinə görə, zənn edəriz ki:

Rusiyanın başqa məsələlərindən ziyadə bu məsələlər daha da Avropa mühiti-siyasətini işğal edir.

İngiltərə siyasətinin bu təbəddülatı, əcəba, nə kimi üsul və proqramlarla qüvvədən feilə [sözdən işə] gətirilə biləcəkdir? – Bunu da yaxın bir gələcəkdə anlaya bilərik...

Ə[hməd] H[əmdi] Qaraağazadə

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

27 təşrini-sani [noyabr] iclası

(Keçən nömrədən mabəd)

Əhməd Cövdət [Pepinov] – Sabiq natiqlərə cavab verərək axırda deyir ki:

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] əfəndi yarım inhisara razı olur! Fəqət mən qorxuram ki, hökumət onu da başa gətirə bilməsin. Çünki burjuaziya mümaniat edəcəkdir [mane olacaqdır]. İstiqraz məsələsinə gəlinə, Qara bəy [Qarabəyli] cənabları dediyi kimi, bu da bir yaxşı tədbirdir. Fəqət hökumətin bunu həyata tətbiq edə biləcəyi şübhəlidir.

Bu 600 milyonluq emissiya layiheyi-qanuniyyəsini bizim qəbul etmədiyimizin səbəbi budur ki, bunu qəbul edərsək, Parlamandan izinsiz xərclənən paraları da qəbul etmiş olarıq. Bir də, gələcək hökumətin əsaslı tədbirlər görəcəyinə inanmayırıq. Sentyabrın 27-də Parlamən tələb etmişdi ki, hökumət bir ay zərfində qubernatorluqların ləğvi haqqında bir layiheyi-qanuniyyə təqdim etsin. Fəqət bu vaxtadək edilməmişdir. Görünür ki, hökumət Parlamənın sözlərinə etina etməyir. Bundan əlavə, Ərzaq Nəzarəti haqqında da bir qərar var idi ki, ona da laqeyd baxılmışdır. Ona görədir ki, biz indi bu layihəyə artıq səs verməyəcəyiz.

Bir də, Parlamənın xəbəri olmadan ingilislərə 200 milyon verilməsindən bəhs olunduqda Məhəmməd Əmin əfəndi dedi ki, Parlamənın xəbəri olması yalandır. Ola bilər ki, ayrı-ayrı şəxslərin xəbəri olmuşdur. Amma əksə-

riyyətin xəbəri yoxdur. Bu barədə Parlamənın, ya Divani-Rəyasətin də bir qərarı olmamışdır. Ona görə, yalandır demək böyük cəsarətdir. Məhəmməd Əmin əfəndi deyir, nə üçün pul verilən zaman etiraz etmədilər. Xayı, fəhlələrə pul vermək lazım olan vaxt bizə dedilər, ingilislər pulu aparmışlardır. O zaman etiraz etmişdik. O pulun borc deyil, soyğunçuluq olmasına gəlinə, Məclisi-Məbusandan biizin alınan pul soyğunçuluq deyil də, nədir? Bu söz ilə də biz ingilis demokratiyasını müqəssir etməyib, burjuaziyasına deyirik.

Əsl məsələyə gəlinə, biz bu qanunun tamamilə əleyhinə getməyəcəyiz. Fəqət onu təsvib [təsdiq] də etməyəcəyiz.

Əfəndizadə Muxtar – Məsələnin əhəmiyyətini qeydlə, deyir ki: Fəqət pul kəsməklə məişəti düzəldə bilməyəcəyiz. İşimiz o vaxt düzələcək ki, kəsdiyimiz pulun qiymətini artırmaq. Buna çarə olmaq üzrə burada bəzi tədbirlər göstərdilər. Mən ancaq onu deyirəm ki, inhisar surətiləmi, yarı inhisar iləmi, yaxud açıq qapı elanı ilə, xülasə, nə surətlə olur-olsun mallarımız ixrac edilməlidir. Bir də, biz diqqət verməliyiz, bəlkə Maliyyə və sair nəzarətlərdə bir yanlışlıq var, kəsilən pul millətin arzu və ehtiyacına müvafiq bir surətdə məmləkət daxilində işlənməlidir.

İngilislərə pul verilməsi məsələsinə gəlinə, o zaman biz millət və məmləkətimizə heç bir mənfəəti olmayan ingilislərə para buraxılması müqabilinə etiraz etdik. Fəqət Məhəmməd Əmin əfəndi bunu bir siyasət kimi göstərdi və buraxılmasına tərəfdar oldular. O vaxt

onlar böylə güman edirlərdi ki, varlığımız ingilislərin əlindədir. Onlar istiqlaliliyyət versələr – biz müstəqil olacağız, verməsələr – olmayacağız. O zaman böylə düşünmüş və kəndi mövcudiyyət və səyimizi unutmuşduq. Xülasə, mən deyirəm: seçilmiş vəkil olduğumuz üçün biz daima haqqımızı söyləməliyiz və açıq deyirik ki, heç bir nazirin ixtiyarı yoxdur Parlamandan izinsiz bir yerə pul versin. Bunu aramaq bizim məşru [qanuni] haqqımızdır və bu haqqı bizə millət vermişdir. Bəzi nəzarətlər hətta Məclisin xəbəri olmadan, məsələn, pul kəsib sonra layiheyi-qanuniyyəsini bərayi-təsdiq [təsdiq üçün] Parlamana göndərirlər. Bu səbəblərə görə ki, əvvəla pulumuzun miqdarı təyin edilməyib, saniyə [ikincisi] də pullar millətin arzu etdiyi yerlərə sərf olunmayıbdır; biz də bu layiheyi-qanuniyyəyə səs verməyəcəyiz.

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin – [Ağamalıoğlu] Səməd ağanın sözlərinə cavab verdikdən sonra deyir ki:

Əhməd bəy [Pepinov] monopoliya, yəni yarı monopoliyanın tətbiq edilməsinə inanmayır. Fəqət mənə inanmağa haqqım var. Zira Maliyyə Komitəsi bunu qəbul və hökumət tətbiq etmişdir. Böylə ki, xammalların bir qismi alınmaqdadır. Bunu mən görürəm. Binaənileyh [ona görə], tətbiqinə də inanıram. Bir də, Səməd ağa möhtəkirlərin cəzalanmasından bəhslə, Parapetdə asılmalarını istəyir və tarixdən misal gətirir. Doğrudur, Fransa inqilabında və indiki Rusiyada yüzrlərlə möhtəkir öldürülmüş, qurşuna dizilmişdir [güllələnmişdir]. Lakin burası da məlumdur ki, bununla da pulun kursunu qaldıra bilməmişlərdir.

Fəqət, əfəndilər, bununla bərabər tarixin bir tərəfini alıb da, digər tərəfini, əsl nəticəsini unutmaq şayəstə [layiq] deyildir. Tarixin bir tərəfi götürüldüncə, nətəyici [nəticələri] ilə bərabər ətraflıca təhlil edilməlidir. Bu gün Parlamən və məsul hökumət işi bacarmayı deyər bir neçə nəfərlik komisiyon seçib bütün işləri ona tapşırsanız, doğrudur, bir neçə gün işlər. Fəqət nəticədə başınıza yeni bəlalər gələr. Zira bu gün asa da, kəsə də bilmək ixtiyarı vermək istədiyiniz Komissiya Parlamənə gələr, deyər siz heç bir şey bilməyirsiniz, söz bizimdir. O zaman parlamentarizmdən uzaqlaşdığınız üçün siz sosialistlər də həman jakobinlərin düşükləri fəlakətə düşərsiniz. Sizin üçün də yeni robespyerlər çıxar.

Ona görə, güman edirik ki, sosialistlərimiz jakobinlərin xətlərini təkrar etməzlər. Təhlükə gəldikdə özünü itirib doğru yoldan da çıxmamalıdır. Bu gün bizə gah xüsusi komissiya təsisini, gah torpağın milliləşdirilməsini və sairə təklif edirlər. Amma mən deyirəm, bunların heç birisi dərdə çarə deyildir. Bu gün sizin Parlaməniniz və məsul hökumətiniz var. Bu hökumət də iş görür. Parlamentarizm dairəsindən çıxmaq barəsində varid [daxil] olan heç bir təklifi biz heç vaxt qəbul etməriz.

Pul buraxmaq məsələsinə gəlincə, tənqidçi nətiqlər deyirlər ki, para yoxdur. Bilməm, para nasıl olarmış, həm də gözləyirdim ki, bunları dedikdən sonra bəlkə çarə də göstərələr. Fəqət heç bir çarə göstərilmədi. Keçən nitqimdə mən də paramızı tənqid etdim. Fəqət bununla bərabər, xammalların bir qisminin təhti-inhisara [inhisar altına] alınması və sairə

kimi bir sıra çarələr təklif etdim. Lakin bu əfəndilərin nitqləri yalnız tənqid üçün tənqiddən ibarətdir ki, bununla da dərdə çarə olmaz. Sonra burada məsələnin hüquqi cəhətlərindən bəhs edildi. Əlbəttə, mən də deyirəm ki, hökumət Parlaməndən müsaidsə almamış para buraxmamalı idi. Fəqət burada da bir psixoloji əhval var. Sair məmləkətlərdə hökumət ilə parlamənin mübarizəsinin müəyyən mənası var ki, nəticəsi də hökuməti yıxmaqdan ibarət olur. Burada isə bu məna olammaz. Zira hökumət Parlamən içərisindən çıxmış olduğu üçün Parlamən həmişə onu düşürə də bilər. Binaənileyh, daha şiddətli mübarizəyə lüzum yoxdur. Hökumət paraya ehtiyac hiss etmiş və qəbul olunacağını bilmiş, paranı buraxmışdır. İndi bütün firqələrin bu hərəkəti protesto etməsi izzəti-nəfsi [heysiyyəti, mənliliyi] olan hər bir hökumət üzvü üçün layiqi bir tədib [təbiyələndirmək məqsədilə cəza vermə], bir cəzadır. Bu da kifayət edər.

Bir də, burada torpağın milliləşməsindən bəhs etdilər. Fəqət bu qəç ay zərfində mümkün olar. Tutaım ki, biz bu gün torpağın milliləşməsini də, hətta sizin bütün torpaq proqramınızı da qəbul etdik. Axır bunun feilən icrası üçün külli miqdarda müamilələr [əməliyyatlar] lazımdır. Yerləri ölçmək, hesabını tutmaq, əkinçinin siyahısını tərtib etmək lazımdır. Ancaq bundan sonra işə başlamaq olar. Bu da əqəllən [ən azı] iki il çəkər. Bu surətlə, biz bu gün bu pulun buraxılmasını qəbul etməməklə, paramızın kursu qalxmaz. Ancaq onu edərsiniz ki, buraxılmış olan para etibardan düşər. Həm də Səməd ağa kimi şiddətli

təbirlərlə dar ağacı qurulmasını tələb etmək də yersizdir. Əgər hökumətin para buraxmasından narazı isəniz, buraxanları bəlkə məsuliyyətə cəlb etməyə haqqınız var. Fəqət bu cür şiddətli tənqidlərlə paranı etibardan salmağa haqqınız yoxdur. Bixassə ki, buradan çıxıb iflasdan bəhs etmək, bankrot olduq demək məmləkət üçün zərərli bir propaqandadır.

Bir də, əhvalımızı sair məmləkətlərlə müqayisə edərək deyirlər ki, Rusiya yeni işlər görür, biz isə əskiləri ilə məşğuluz. Fəqət diqqət versələr görərlər ki, biz hər şeyi təzə yaradıruz. İki il əvvəl sizin nə hökumətiniz vardı, nə parlaməniniz, nə də böylə müzakirətiniz. Əlavə, nəzərdən qaçırmamalıdır ki, böyük kütlədən təşəkkül edən dövlətlərin bəlkə də təhəmmül edə bildikləri [dözə bildikləri, qatlaşa bildikləri] bir çox şeylərə üç milyonluq ufaq bir millət təhəmmül edəmməz. Binaənileyh, birincilərdən tələb edilən şeyləri ufaq bir millətdən, heyne-təşəkküldə bulunan [qurulma mərhələsində olan] bir hökumətdən də tələb edib, onları sarsıntılara salmaq olmaz.

Behbud xan Cavanşir (Bitərəf) – Hökumətin maliyyə və ticarət siyasətini tənqidlə, bu işlərin bacarıqlı əllərdə olmasını tələb edir. Nəhayət, nətiqlərin sözlərinə keçərək deyir ki:

Əvvəla, hökumətin bu 8-9 ay müddətində Firəngistandamı, ya sair bir yerdə öylə para buraxmalı idi ki, hər yerdə bir pul kimi işləmə idi. Saniyə [ikincisi], neft mədəncilərinə borc verilən pullar verilməməli idi. Bu saat neftçilərə 400 milyondan ziyadə pul verilmişdir. Fəqət burada bir maliyyə siyasəti işlə-

dilməmişdir. Hökumət deyir, pulun müqabilində neftini alacağam. Fəqət heç bir tacir neftinin alınmasına razı olmaz. Bu saat 250 milyon pud neftimiz var. Bununla bərabər, əmələlərə maaş verilmək üçün hökumət para buraxır. Halbuki əgər aclara kömək üçünsə, bu pulları qaçqınlara paylasınlar. Fəhlələr üçün isə həmişə iş tapılar. Buna torpaq məsələsi də səbəb deyil, çünki xəzinənin çox yeri var. İcarəyə verə bilər. Ancaq işləyən yoxdur. Bu ilki taxıl hələ avqust ayınadək yığılmamışdı. Çünki fəhlə yox idi. Bol-şeviklər vaxtında bəri fəhlələri göndərdilər ki, get taxıl yığ. Amma bizim Ziraət Nəzarətimiz [Əkinçilik Nazirliyimiz] bu xüsusda bir tədbir görmüşmüdür? Digər tərəfdən, deyirlər neftçilərin fəhləyə verməyə pulu yox idi, xəzinə verir.

Xayır! Həpsinin pulu var, özü də banklarda da ehtikar ilə məşğul olurlar. Hökumət də bankları kontrol və möhtəkirlərdən xilas etdimi? Əgər kontrol eyləsəydi, 450 milyon verməyə məcbur olmazdı. Ərz etdiyim budur ki, götürmüş olduğumuz sistemlə işlər düzəlməz.

İnhisar məsələsinə gəlincə, Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] əfəndi deyir, hökumət malın bir qismini təhti-inhisara alacaqdır. 8-10 aydır bu söz eşidilir. O zaman bəri malın qiyməti də çox artmışdır. Amma bir iş görülməmiş, ancaq bunun üstündə daha da ehtikar artmışdır. Mən özüm də inhisar tərəfdarıyam. Fəqət bu aparatı idarə edəcək adamlar varmı? Məsələn, bəzi yerlərdə mallar yığışib qalaraq xarab olur, çürüyür. Halbuki yaxşı aparat olsa, hökumət pambıq, yun, ipək və sairədən və onları həmlü nəql edən vəsaili-

nəqliyyədən [daşıyan nəqliyyat vasitələrinə] külli mənfəətlər ala bilər və nəticədə pulun qiyməti artıb, böylə çətinlik də zail olar [yox olar, aradan qalxar].

Bir də, məmləkətdə kontraband alış-veriş çox işləyir. Məsələn, pambığı Lənkəran təriqi [yolu] ilə İrana qaçırlar, oradan da o yana gedir. Həmçinin Şəkidəki ipək Zaqatala təriqi ilə Gürcüstana gedir. Amma hökumətin xəbəri yoxdur. Xəbəri olanda da müqabilində tədbir görməyir. Gözləyək, bunların hamısı özbaşına düzələcək demək də doğru deyildir.

Bundan əlavə, Azərbaycanda çox adamlar var ki, bolşevik və Denikin hökumətlərindən qaçıb burada ticarət edirlər. Amma nə əsgər verirlər, nə də məmləkətimizlə bir əlaqələri var. Bunların da mənfəətlərinin bir hissəsini xəzinəyə cəlb etməlidir.

Sonra, bu axır zamanlar bir moda düşübdür ki, şəhərlər müavinəti-nəqdiyyə [pul yardımı] istəyirlər. Əvvəlcə 60 min manat qiyməti olan bir ev, indi 160 min manat kirayə gətirir. Nə üçün bunların qiymətinə yenidən baxılmayı ki, şəhərin mədaxili artsın? Böylə olsa, şəhərlərin ağırlığı məmləkət boynuna düşməz.

İstiqraz əqdinə gəlinə, bunu mən də zəruri hesab edirəm.

Bir də, pulumuzun üstündə yazılır ki, Rusiya pulu ilə bərabər işlənəcəkdir. Rusiyada bolşevik, Kerenski, Denikin hərəsi özünə məxsus pul kəşmişdir. Halbuki biz bunların heç birini qəbul və təsdiq etməmişiz. Biz özümüz 8 ay əvvəl onların heç birisini qəbul etmədiyimizi elan edib, öz pulumuzu göstərməli idik.

Xülasə, maliyyə işlərimiz layiqincə islah edilmədikcə, işlərimiz düz getməyəcəkdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

2 kanuni-əvvəl [dekabr]

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva cəbhəsində top atışması. Tərəfimizə 66 fərari keçmişdir.

Pskov dairəsində kəşfiyyat əməliyyatı.

Berdiçev – Fastov hissəsində qoşunlarımız üçün müvəffəqiyyətli olan vuruşmalar davam edir.

Kiyev dairəsində – Qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Kozelets şəhərini alaraq cənuba hərəkət etməkdədirlər.

Nejin dairəsində qoşunlarımız yürüşlərini genişləndirərək Nejindən 40 fərsəx cənuba bir neçə kənd və Priluki şəhərini işğal etmişlərdir.

Sumı dairəsində tərəfimizdən Sumı şəhəri və Lebedindən şimala olan Retik kəndi işğal edilmişdir. Şərqdə isə qitəatımız Qotnya mövqifindən [stansiya-sından] 15 fərsəx qərbə olan dəmiryol xəttinə çıxmışdır.

Beloqorod cəbhəsində – Yürüşümüz müvəffəqiyyətli surətdə davam edir.

Liski dairəsində – Qitəatımız düşmənin Liski mövqifindən 20 fərsəx cənub-

şərqində şiddətli müqavimətini sındıraraq yürüşlərində davam edir.

Novoxopyorsk dairəsində – Novoxopyorskdan 40-45 fərsəx cənub-qərbə tərəfimizdən bir neçə kənd işğal edilmişdir.

Kalaç dairəsində qitəatımız Vorobyovka-Şelovaya xəttini tutmuşlardır.

Orta Xopyorskdə Kuranskaya-Akişevskaya hissəsində biz Xopyorskun sağ kənarına keçmişiz.

Ust Buzuluk dairəsində bizim süvarə alayımız düşmənin iki süvarə taborunu tutmuşdur.

Tsaritsın cəbhəsində – Volqa ilə Don arasında şiddətli vuruşmalar davam edir.

Ural dairəsində – Quryevsk yolundan şimala tərəfimizə bütün silahları və iki telefonları ilə düşmənin 50 kazakı keçmişdir.

Pavlodar cəbhəsində – Pavlodardan 50 fərsəx cənuba tərəfimizdən Voskreskaya işğal edilmiş və 70 kazak tərəfimizə keçmişdir.

Slavqorodsk cəbhəsində – Biz Slavqoroddan 100 fərsəx şimala olan Karasak mövqifinə yaxınlaşmaqdayız.

Katın cəbhəsində – Dəmiryoldan cənuba yürüşümüzə davam edirik. Sibiriya dəmiryolunun hər iki tərəfində Katından 20 fərsəx qərbə tərəfimizdən bir neçə kənd işğal edilmişdir.

Şimalda təbəddülsizdir [dəyişiklik yoxdur].

Lion - Brüsseldən xəbər verirlər Belçika Sosialist Fırqəsi hökumətdə iştirak etməyə razılığını vermişdir. Bu məsələyə həsr edilən əməllər qurultayı bu qərarın lehinə danışmışdır.

(Gürcü teleqraf acentəliyindən)

(Fransa xəbərləri)

Ukraynanın iqtisadi vəziyyəti

Ukraynanın iqtisadi vəziyyəti məsələsi Ali Şurada uzun-uzadı mübahisələrə uğramışdır. Ali Şura həmçinin Avstriya və Ermənistanın ərzaq məsələsini yaxşılaşdırmaq mümkün olub-olmayacağını müzakirə etmişdir. Ali Şura əvvəlinci zəruri tədbir olaraq istiqraz qalqılarını Vyanaya müavinətə sərf etməyə razı olmuşdur. Bu tədbirdən başqa Ali Şura ixtiyarında vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün başqa bir qüvvə və çarə olmadığı məlum olmuşdur.

Litva və Almaniya

Litva ordusu Radzivilşki[ni] işğal edib külli miqdarda qənimət almışdır. General Nissel litvalılarla almanları saziş və etilaf [uzlaşmaya] gətirə bilərdi. Bu etilaf mövcubincə [uzlaşma əsasında] litvalılar almanlara hərbi və dəmiryola məxsus bütün əsbab və alətin [vasitələrin və alətlərin] qalması şərti ilə Almaniya keçmələrini təmin edirdilər. Almaniya və Litva hökumətləri arasında olan əlaqə gərginləşmiş və bu yaxınlarda qəti-münasibət edəcəkləri [münasibətlərini kəsəcəkləri] ehtimal edilməkdədir.

Macarıstan ilə müahidə

Ali Şura Macarıstan ilə olan müahidəyə [sazişə] qeydlərin ilhaqı [əlavə edilməsi] təkliflərini Avstriyaya ərzaq götürüldüyü üçün rədd etmişdir.

Almaniya və Latviya

Berlindən verilən xəbərlərə nəzərən,

siyasi və hərbi hadisətdən dolayı Mitavada olan Almaniya heyəti geri çağırılmışdır. Avalov-Bermondton təhtikomandasında [komandanlığı altında] Almaniya qoşunlarının yürüşə keçəcəkləri və bundan dolayı özünü Almaniya ilə müharibə [döyüşən, müharibə edən] bir vəziyyətdə hesab etdiyi üçün Latviya hökuməti həmçinin özünün Berlində olan diplomasi nümayəndəsini dəvət etmişdir. Rıqa və Latviyanın başqa yerlərində Almaniya nümayəndələri həmçinin dəvət ediləcəklərdir. Latviya hökuməti Almaniya münasibətinin qətd edilməsini [münasibətlərin kəsilməsini] bildirmişdir.

Almaniya mətbuatı

Romaniyaya Beşlər Şurasının notası: Beşlər Şurasının axırıncı notası 8 gün müddət qurtarmadığı üçün Romaniyada ancaq təşrinin-saninin [noyabrın] 24-də alınmışdır. Romaniya hökuməti Sen-Cermen sülh müahidənaməsi ilə Nöyidə əqd edilən müahidənaməni [bağlanan saziş] imza edib-etməyəcəyini kanuni-əvvəlin [dekabrın] 5-nə qədər xəbər verməlidir.

İspaniyada həyəcan

İspaniyanın Barselon[a] şəhərində 30.000 əmələ tətil etmişdir. İspaniyada vəziyyət son dərəcə böhranlıdır. Madrid-də əhali dükənləri dağıtmaq istəmişlərdir. Polislə toqquşmalar vəqə olmuşdur.

QƏZETƏLƏRDƏN

Qırmızı Qomeldə

“Press-büro” müxabiri ilə Qomeldən

qaçan bir qaçqın müsahibədə bulunaraq xəbər vermişdir ki, şəhər idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqəladə hərbi rejim] altında elan edilmişdir. Şəhərdə olan qoşunun miqdarı iki firqəyə [diviziya] qədərdir. Əsakirin [əsgərlərin] əksəri latış, çin və madyarlardan [macarlardan] ibarətdir.

Əsgər alınmış ruslar evlərinə qaçırlar. Kiyev şəhəri Könüllü ordu tərəfindən işğal edildikdən sonra Qomeldə Lubyana meşəsində (ormanında) 10 mindən ziyadə adam qurşuna dizilərək [güllələ-nərək] edam edilmişdir. Məişət gündən-günə şəhərdə bahalaşmadadır. Çörəyin girvənkəsi 150 rublə, ət 900 rublə, piy 700 rublə, şəkər 250 rubləyə satılır. Əhali kütləsinin vəziyyəti Şura hökumətinin əleyhinədir. Güclə qullarılan səfərbərlikdən bir şey hasil olmayır. Məsələn, Vi-etka qəsəbəsində elan edilən onuncu səfərbərliyə bir adam da olsa, gəlməmişdir. Ertəsi günü Qomeldən 30 kommunist avtomobildə gəldikdə, toplanmış fərari əsgərlər tərəfindən mitralyoz atəşi ilə qarşılanaq həpsi məhv edilmişdir. O biri gün iki qırmızı alay məhəlli-hadisəyə vürud edib [hadisə yerinə gəlib], müqəssirləri gülləbaran edərək qəsəbəçəni hər tərəfdən odlamışlardır. Əhali Şura pulunu qəbul etməyir. Şura pulunun 1000 rubləsi bazarda 300 rubləyə gedir.

“Press-büro”

BATUMDA

General Poroxinskinin vürudu

Bu günlərdə “Yuq” hərbi gəmisində Könüllü ordu Baş komandanı nümayən-

dəsi general Poroxinski Batuma varid olmuşdur [gəlməmişdir].

Yeni zavod

Bu yaxınlarda Batumda kofein və cövhər istehsal edən bir zavod güşad ediləcəkdir [açılacaqdır].

Çörək azlığı

Pul kursunun gündən-günə aşağı düşməsindən dolayı Batum şəhər idarəsi tərəfindən kartoçka ilə satılmaqda olan çörək fiyatının qaldırılması lazım görülmüşdür. Kanuni-əvvəlin ibtidasından [dekabrın əvvəlindən] etibarən çörəyin girvənkəsi 10 manatdan satılacaqdır. Un ancaq 10 günlüyə kifayət edəcək miqdardadır. Batum əhalisinə 12 oktyabr müqaviləsi ilə satılmış olan 40 min pud un indiyə qədər alınmamışdır.

Ərzaq işləri

Batum Ərzaq İdarəsi 1000 pud düyü almışdır. Ərzaq İdarəsinə pudu 925 manatdan təklif varid olmuş [gəlməmiş] isə də, Ərzaq İdarəsi tərəfindən bu təklif rədd edilmişdir.

KUBAN HADİSATINA DAİR

Yekaterinodar - 21 təşrinin-sani.

Şəhərin zahirinə baxdıqda tam bir sükun və rahat görürük. Həyat təbii cərəyanı ilə axır. Üç gündür ki nahiyyə radasının [qanunverici məclisinin] qapalı iclasları müttəsəl [fasiləsiz] gedir. Radanın qapalı iclasında əsgəri ataman nitq irad etdikdə [nitq söylədikdə], bəyan etmişdir ki, radanın siyasəti əxirən [sonda] qanlı

sahələrə səbəbiyyət verəcəkdir. Bu siyasəti buraxaraq ya kəndisi ilə Rusiyanı ibraz edən [özündə Rusiyanı təmsil edən] Könüllü ordu əqəbincə [ardınca] getməli, ya bu ki, Ukrayna bolşeviklərinə və istiqlalçılara mülhəq olmaq [qoşulmaq] lazımdır. Başqa bir çarə yoxdur. Bunların ikisindən biri intixab edilməlidir [seçilməlidir].

Don və Terek radanın və nahiyyə hökuməti əzasından [üzvlərindən] bir qrupunun Rusiyadan ayrılmaq yolunda yürüdükləri siyasəti təkdir etdi [pislədi] və onlar Kubanın təcavüzkarənə fikirlərinə heç bir vaxt müzahirət [kömək] də göstərməyəcəklərdir.

Ataman təklif edir ki, Könüllü ordu ilə səriyyə [təcili] etilafa [razılığa] girişib, intixabat [seçkilər] haqqında yeni qanun verilsin. Rada buraxılaraq yenidən dəvət edilsin. Kubanın ordu məntəqəsi daxilində elan edilməsini ataman nə Kuban məşrutəsinə [konstitusiyasına] və nə də əsakirin bərri idarəsinə [quru qoşunlarının idarəsinə] müxalif və zidd bir feil sanmayır. Cənubi Rusiya Konfransı ilə Don və Terek nümayəndələri arasında etilafnamə imzalanmışdır.

Atamanın nitqi rada üzvlərini mühəyyic etmişdir [həyəcanlandırmışdır]. Üzvlərin əksəri bu məsələnin uçuruma doğru sürüklənmək olduğunu hiss etmişlər.

Pyotr Makarenko təklif etmişdir ki, ataman dəyişilsin. Denikin yanına mürəxxələr [səlahiyyətli nümayəndələr] göndərmək məsələsi də müzakirə edilmişdir. Təklif edilmişdir ki, ixtilafı təsviye etmək [aradan qaldırmaq] vəzifəsini ataman kəndi öhdəsinə götürsün. Ataman təklifi rədd edərək boyun qaçırılmışdır.

Rada əzası içində fəvqəladə əsəbiyyət və həyəcan hökmfərmdir [hökm sürməkdədir]. Könüllü ordu ilə Kuban münasibətinin kəskinləşməsi ilə əlaqədar olaraq möhtəməl vüquatın [baş verə biləcək hadisələrin] məsuliyyətini üzərlərindən atmaq xəyalı ilə rada üzvlərinin əksəri vəkalətlərindən imtina etmək istəyirlər.

Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən xəbər verirlər ki, Omelçenko deməqoji bir nitq söylərkən, radanın Labin şöbəsi əzasından biri məbusluq vəkalətindən imtina etdiyini bəyan edərək iclasdan çıxıb getmişdir. Və həman iclasda doktor Dolqopolov da məbusluq vəkalətini üzərindən atdığına rada kürsüsündən bəyan etmişdir.

Omelçenko nitqinə başlayaraq müşarüliyə [haqqında danışılan şəxsi] şiddətlə tənqid etmişdir.

Xəbər vardır ki, Labin və Maykop şöbələri əzasından bəzisi[nin] vəkalətlərindən imtina etmələri məsələsi iclasa idxal ediləcəkdir.

Kuban Radası mürəxxəsləri

Mürəxxəslər [səlahiyyətli nümayəndələr] heyətinə şöbələrin miqdarına görə kazaklardan birər, Dağıstan qrupundan bir və kənd-şəhər qrupundan da bir nümayəndə daxil olmuşdur.

“Heyət nə məqsədlə gəlmişdir?” yollu, qəzetə müxəbirinin [müxbirinin] sualına heyət rəisi cavab vermişdir ki:

“General Denikinin əmrnaməsi münasibətilə radanın qəraradını əsgəri Don hökumətinə bizzat [şəxsən] təqdim etməkdən ötrü. Mümkündür ki, əsgəri ataman, hökumət və əsgəri məclis əzası ilə heyətin müşavirəsi olsun.”

Müxəbir soruşmuşdur ki, qəzetələrdə nəşr edilən xəbərata nəzərən [xəbərlərə görə], Yekaterinodara Kuban qitəati vürud etməkdədir [hərbi dəstələri gəlməkdədir]; bu məsələ haqqında sizin fikriniz nasıldır?

Heyət rəisi cavab vermiş ki:

“Cəbhədəki əsakirin ixtiyarı Kuban nahiyyə hökuməti əlində deyildir. Və binaənileyh [ona görə], cəbhədən bizim qitəatin Yekaterinodara göndərilməsi səbəbi də bizə məlum deyildir. Söyləyirlər ki, onlar istirahət və əskiklərini doldurmaq üçün gəlmişlərdir.

Komandanlığın əmri ilə hər Kuban qitəsindən radaya birər nümayəndə gəlmişdir. Təşriyyə müəssisələrində [qanunverici orqanlarda] cəbhə nümayəndələrinin iştirak etməsi hazırkı qəvaninə [qanunlara] müvafiq deyildir. Cəbhədən vürud edən nümayəndələri rada ancaq qonaq kimi qəbul etmişdir.

Məlum olmuşdur ki, cəbhə nümayəndələri: 1) Radanın işləri ilə aşna olmaq və 2) kəndi ehtiyaclarını söyləmək vəzifəsi ilə müvəzzəf olmuşlardır [vəzifələndirilmişlər].”

DAĞISTANDA

Aldığımız məlumatı-mövsuqəyə məbni [etibarlı məlumata əsasən], iki həftə bundan müqəddəm [əvvəl] Dabravol komandanlığı Petrovsk [Mahaçqala] şəhəri və cəbhəsinə başqa-başqa qitəatdan mürəkkəb [müxtəlif hərbi hissələrdən ibarət] 15 minlik bir qüvvət göndərmişdi. Dərbənd cəbhəsində olan 5 min kişilik qüvvət də nəzərə alınarsa, Dərbənd-Petrovsk cəbhəsində hamı silahlara

mənsüb 20 min kişilik bir qüvvət vardı. Fəqət son məlumata nəzərən, Dabravol komandanlığı işbu qüvvətləri naməlum bir tərəfə çəkmişdir.

Dağıstanlıların mütəşəkkil hücumları sayəsində Dərbənd cəbhəsində dabravolların əllərində fəqət bircə aul qalmışdır, mabaqisi [geri qalanı] işğal edilmişdir.

Şura cəbhəsində isə dağıstanlılar yenidən Şura nahiyyəsinə daxil olaraq Paraul, Dorqeli və digər aulları işğal etmişlərdir.

Son, fəqət hələ təhqiq edilməmiş xəbərlərə görə, Kizlyar təpəliklərindəki Dağıstan qitəati hücumu keçərək kazakları hərbi qəbul etməyə [döyüşməyə] məcbur etmişlərdir. Mühəribə nəticəsində kazaklar 300 meyit, 135 əsir buraxaraq Aşağı Cenqutay aulundan qaçmağa başlamışlardır. Bundan sonra Teymurxanşura şəhəri ətrafındakı kiçik bir toqquşmadan sonra dağıstanlılar şəhəri işğal etmişlərdir.

Dağıstanlılar Qarabudaqkənddən Manas mövqifi [stansiyası] üzərinə təərrüz yapıb [hücumu keçib] işğal etmişlərdir. Böyləliklə, yenə Petrovsk ilə Dərbənd münasibəti qət edilmişdir [rabitəsi kəsilmişdir].

Düşmən, qüvvətlərinin yerlərini dəyişməklə məşğuldur.

LLOYD CORCUN NİTQİ VƏ AVROPA MƏTBUATI

(London Bələdiyyə rəyasətinin
ənənəvi ziyafət məclisində)

“Tan” qəzetəsinin 9 noyabr tarixli nüsxəsində London müxbirindən aldığı,

aşağıdakı – Lloyd Corcun nitqini havi [özündə ehtiva edən] bir məktub dərc edilmişdir.

Lloyd Corcun nitqi məhəlli [yerli] qəzetələrdə naqis bir surətdə dərc edilib, oxuculara da kafi dərəcədə məlumat vermədiyindən biz bu nitqi uzunluğuna baxmayaraq, əhəmiyyəti münasibətilə eynən tərcümə edib qəzetəmizdə nəşr edirik:

London Bələdiyyə rəisi lordun ikmali-vəzifəsi [vəzifəsinə başa vurməsi] münasibətilə ingilis ənənəsindən olan ziyafət məclisi dün “Gildhall”da kəşidə edilmişdir [verilmişdir]. Qonaqlar miyanında [arasında] Fransa, İspaniya, İtaliya səfirləri də bulunurlardı. Maliyyə naziri Ostin Çemberlen düvəli-əcnəbiyyə sülh-rasının təzayüdi-səadət və səlaməti [xarici dövlətlərin səfirlərinin səadətlərinin artması və salamatlıqları] naminə iradinitq edərək [nitq söyləyərək] demişdir ki:

“Nə zaman diplomatiya tarixi yazılarsa, Jül Kambon kimi müdəbbir, mütəvaze [uzaqqörən, təvəzökar] və Berlin düşməninə qarşı gözüaçıq bir sima ilə Pol Kambon kimi İngiltərə-Fransa ittifaqını vəz [meydana qoyan] və nəsihət edən bir zatın [şəxsin] həm öz vətəninə, həm də bizim vətənimizə qarşı ifa etdikləri xidmətlərindən dolayı möhtərəm bir mövqe işğal edərlər.”

Bunun üzərinə Pol Kambon sürəkli alqışlarla qarşılanmışdır.

Fransa səfirinin, diplomatiya münəqqidləri indində mövcibi-məsuliyyət ola biləcək [diplomatiya tənqidçiləri yanında məsuliyyətə səbəb ola biləcək] nitqi böyük alqışlarla istima edilmişdir [dinlənilmişdir].

Fransa səfirindən sonra İngiltərə Baş vəkili [Baş nazir] iradi-nitq etmişdir. Onun nitqinə böyük alqışlarla müqabilə edilmiş və Baş vəkil də müxtəlif məsələlərdən bəhs etmişdir. Bu məsələlər daha qət [həll] edilib bir yol bulunammamışdır.

“Bu məsələlər miyanında – Baş vəkil söyləyir – Adriatik məsələsi də vardır. Müşkülət olmasına rəğmən, mən əminəm ki, öylə bir qəti yol aranılar ki, müharibə zamanının şayani-tənqid [tənqidə layiq] bir dövründə bizə qarşı ifayi-müavinət edən, o zində [diri, canlı] və oyanıq müttəfiqimizin mənafə və ehtiramına riayət edə bilmiş olar. Bu zində müttəfiqlərə Britaniya camaatı arasında hər zaman hesabsız məhəbbət və təvəccöhlər [rəğbətlər] mövcuddur. Digər tərəfdən, əminəm ki, müttəfiqlərin say və hümməti ilə Avstriya boyunduruğundan qurtulan o millətlərə qarşı da bir haqla mükəlləf [cavabdehik, məsuliyyət daşıyır] ki, bu qeyrətin ən çoxu İtaliyaya aid bulunmaqdadır.”

Türkiyə məsələsi

Lloyd Corc Türkiyə məsələsinə nəqli-kəlam edir [sözü gətirir]:

“Türkiyə məsələsi də həll edilmişdir. Müttəfiqlər tamamilə bu məsələ haqqındakı əsaslı prinsiplərə iştirak etməkdə olub, bu surətlə həll və qətinə [qərarlaşdırılmasına] tərəfdardırlar. Biz həpimiz etilaf etmişiz [razılığa gəlmişik] ki, ərəblər, rumlar, ermənilərlə məskun bulunan məmləkətlərdə Osmanlı hakimiyyəti tamamilə qaldırılmalıdır [ləğv edilməlidir]. Biz hamımız etilaf etmişiz ki, Qara dəniz boğazı bütün millətlər üçün açıq olmalıdır. O boğazlar ki, mühafizi [qoruyucusu]

bulunan bir millət müdafiə rolundan çıxaraq Prussiya nazirlərinin əmrləri ilə Müttəfiqlər üçün qapamışdır. Digər güzəştlərə gəlinə, bu xüsusda böyük bir müşkülətin çıxması və bu cür bir siyasətlə məsuliyyətin Müttəfiqlər beynində təqsimi [Müttəfiqlər arasında paylaşdırılması] o qədər də böyük bir iş deyildir.

Demək lazım deyildir ki, müharibə kimi bir afətə [bəlaya] pişrov [öncü] olan millətlər üçün danışiram. Mən mütəəs-sifəm [təəssüf edirəm] ki, bu növ bir etimadla Rusiya haqqında danışamma-yacağam.”

Rusiya məsələsi

Lloyd Corc Rusiya məsələsinə nəqli-kəlam edir:

“Rusiyada hərc-mərclik getdikcə dəf olduğunu bilsəydim, mən məsud olardım. Rusiyada həqiqi bir asayişin təmin olunmasına qədər biz məzhəri-sülh [sülhə nail] olmuş sayılmamayız.

Mən heç də rus münazirə [mübahisə, müzakirə] və nöqteyi-nəzərlərini bəyan-məyirəm. Bir neçə həftə əvvəl düşündük ki, Rusiya məsələsinin həlli yaxındır. Vəziyyət isə denilə bilər ki, mövcibi-qənaət idi. Bu gün isə bizim qarşımızda ancaq bəzi əlamətlər vardır ki, bu qanlı mübarizələr davam edib getməkdədir. Petroqrada girmək mümkün olmadı və Denikin Moskvaya doğru hərəkəti isə indiki halda dayanmışdır. Digər tərəfdən, Omskdan alınan xəbərlər tamamilə mövcibi-məmnuniyyət və qənaət [məmnuniyyət verici və qənaətbəxş] deyildir.”

Baş vəkil bəzi şeyləri indidən xəbər verməkdən sərf-nəzər etdiyini [vaz keçdi-

yini] söyləyir. Baş vəkilə görə, bolşeviklər[in] bütün Rusiyanı istila edə bilmələri mümkün deyildir. Çünki Lloyd Corc qanədir ki, rus kəndçi və əmələsi bolşevizmə ziddir:

“Bunu isə ardı-arası kəsilməyən müharibə də isbat etməkdədir. Bunun nəticəsi o olar ki, məmləkətlər təxrib olunar, o məmləkətlərin sərvəti isə dünya səadəti üçün çox belə gələr.”

Sonra Lloyd Corc nitqinə davam edir:

“Bolşevizmə qarşı sözün əhəmiyyəti yoxdur. Lazımdır başqa metodlar istemal edilsin [işlədilsin] ki, bu surətlə sülh [və] asayiş iadə [bərpa etmək], namuspər-vəranə bir hökuməti bu xarabazar məmləkətlərdə təsis etmək mümkün olsun. Rusiya Cümhuriyyətlər Şurası hökuməti Rusiya millətlərinin bizzat [şəxsən] tayini-müqəddərat etməsinə və istədikləri kimi bir şəkli-hökumət təsisinə yol verib müsaidsə edir. Təəssüf olunar ki, bu, Rusiyada heç bir fırqa, heç bir qruppa tərəfindən qəbul edilib də ağıllarına batmamış və bütün fırqələr istila etmək fikirləri ilə məşxun olmuşlardı [dolmuşdular]. Mən ümidvaram ki, Müttəfiqlər üçün daha müvafiq tale, şanslar bulmaq zamanı uzaq deyildir.

Biz Rusiyaya müavinət edib özünü qurtarmasına imkan verdik, fəqət bizim üçün mümkün deyildir ki, bu lazımsız vətəndaşlar müharibəsini uzadalım. Bu müharibələr bizə pak bahalı mal olur. Rusiya öylə bir məmləkətdir ki, ona müzəffər olmaq asan işdir. Fəqət nə qədər çox müzəffəriyyətlərə məzhər [nail] olarsanız, o qədər də çox tərlər içərisində qalarsınız. Orada, mazidə

[keçmişdə] böyük ordular, qüvvətli is-tehkamlar, səmərəsiz qalibiyyətlərlə pərişan oldular. Rusiya öylə bir məmləkətdir ki, onun daxili məsələlərinə qarışmaq bir təhlükədir. Bununla bərabər, mən ümidvaram ki, orada qış gəldiyi kimi, müxtəlif siyasi və hərbi cərəyanlar öz vəziyyətlərini başa düşüb və bununla da böyük dövlətlərə Rusiyanın daxili işlərinə müdaxilə etməyə imkan verərlər. O zaman da sülh və asayiş yenidən təsis edilmiş olar.”

Bundan sonra Lloyd Corc Klemanso-nun Strasburqda söylədiyi sözü yada salıb demişdir ki:

“Hər dürlü müşküləyə qarşı Böyük Britaniya camaatı təhəmmül və iqtiham edərək [dözərək və sinə gərərək], öz əməl [arzu] və qayəsinə çatır, müharibədə qeyb etdiklərimizi ingilislər dünyada misli görülməyəcək bir səadətə tələfi etməyə müqtədirlər.”

Lloyd Corcun nitqi burada qurtarmışdır.

Lloyd Corcun nitqi münasibətilə fransızca “Tan” qəzetəsinin baş məqaləsini və ingilis mətbuatının mütaliələrini [fikirlərini] də nəql edəcəyiz.

10 noyabr tarixli “Tan” qəzetəsi, baş məqaləsində Lloyd Corcun nitqindən bəhs edib aşağıdakı sətirləri yazır:

“Lloyd Corc Türkiyə haqqında ancaq üç prinsip üzərində Müttəfiqlərin etilaf etdiyini söyləyir – Ərəbistanın hürriyyəti, Ermənistanın hürriyyəti və boğazların öylə bir hökumətdən alınması ki, o öz mandatına [səlahiyyətinə] ihanət [xəyanət] edərək Müttəfiqlərin duxul [giriş] qapısını qapayıb, Prussiya militarizminin əmrinə amadə bulundurdu.

İlk iki prinsip bütün cahan tərəfindən qəbul edilmişdir. Ancaq onların qüvvədən feilə [sözdən əmələ] gəlməsi lazımdır.

Biz əminiz ki, Böyük Britaniya bu prinsiplərin Suriyada tətbiqini istəyən Fransaya hər surətlə müavinət edib, digər tərəfdən də Beynənnəhreyn kimi ingilislər üçün həqiqi bir hümmətə mütəvəqqif [bağlı] bir məmləkətdə və hakəza [həmçinin] İrəvan kimi Ermənistanın istiqlaliyyət müdafiələrinin [müdafiəçilərinin] böyük bir qorxu və təhlükə içərisində bulundurları tərəfə də ermənilərin tələb etdikləri aləti-hərbiyyə [hərbi təchizat] və təlimati-lazımə [lazımi təlimatlar, əmrlər] tezliklə göndərilmək surəti ilə yardım etmək lazımdır.”

Bundan sonra “Tan” Lloyd Corcun Rusiya məsələsi haqqında söylədiyi sözlərə təmas edərək yazır:

“Lloyd Corcun Rusiya haqqındakı bəyanatından görülür ki, bu günə qədər İngiltərə Rusiya vətənpərvərlərinə göstərdiyi müavinəti daha da uzatmaq imkanında deyildir. Biz müttəfiqimiz bulunan ingilislərə bundan dolayı heç bir sərzənış [məzəmmət] və narazılıqlarda bulunmayız.

Rusiyada onlar çox çalışdılar və bu onlara pək bahalı da mal oldu [baha başa gəldi]. Və biz bu fəaliyyəti heç bir zaman unutammayız. Vələv [istər] bu fəaliyyət yarı yolda qalmış olsa da.”

Sonra “Tan” davam edir:

“Bundan əvvəl Rusiya bolşevikləri sanki sülh təkliflərindən ibarət bir təklif-namə vermişdilər. Şimdi isə bu xəbəri götürmək üçün Britaniya Məclisi-Məbusanında London şöməndüfər mövqifi məhəllinin müməssili [qatar stansiyası

ərazisinin nümayəndəsi] liberal miralay [polkovnik] Malonu intixab etmişlərdir [seçmişlər].

Dün sülh təklifinin şəraitini oxumuşlardır. Bu təklif bolşeviklər tərəfindən məzkur [adı çəkilən] miralay vasitəsilə verilmişdir. Şəraiti-sülhiyyə əvvəlcə Bullit tərəfindən Moskvadan martda gətirilən şəraiti-sülhiyyənin eynidir.

Bullitin verdiyi təkliflərin aprelin 10-na qədər qüvvəti var idi. Malonun gətirdiyi şəraiti-sülhiyyənin isə, anlaşıldığına görə, ancaq noyabrın 10-na qədər qüvvəti vardır. Hər surətlə də bolşeviklər şimdi təhdidləri artırmaqdadırlar.

Onlar elan edirlər ki, əgər kəndiləri ilə Müttəfiqlər müzakirəti-sülhiyyəyə girişməzlərsə, Almaniyaya tərəf üzlərini çevirərlər. Fəqət onlar zətan hər zaman Almaniyaya tərəf olmalarına və Almaniyaya yardım etmələrinə görə indi Almaniyaya üz çevirəcəklərini elan etmələri təzə bir xəbər deyildir.

Şübhəsizdir ki, Lloyd Corc bolşeviklərlə müzakirəyə girişilməsini heç də düşünməyir.

Əgər bunu arzu etsəydi ki, bu o demək olardı ki, Bullitin əvvəlcə gətirdiyi xəbərlərə – o zaman yalan və hiylə təsmiyə edildiyi [adı qoyulduğu] halda – şimdi ona bir qiymət vermək və Bullitə haqq verdirməkdir. Daha da doğrusu, bu, Lloyd Corc kabinetinin bütün qüvvətini təşkil edən o siyasəti rədd və inkar demək olardı.

Əgər o, şöməndüfər yolu qulluqçularının andlarını pozmuş və istədiyini keçirməyə müvəffəq olmuşsa, həmin onun qüvvəti ilə idi ki: “Proletariya diktatorluğunu” rədd və inkar etdi və böylə bir güzəştə getmədi.

Son zamanlarda Avam Kamerası 251 lehdar səsə qarşı 51 əleyhdar səsə Denikin ordusuna borc verilməsini qəbul və təsdiq etdi. Bolşeviklərlə bir şəraiti-sülhiyyə[yə] girişmək məsələsi yoxdur və Lloyd Corcun söylədiyi sözlərdən anlaşılır ki, o heç Leninin sözləri üzərində düşünməyir. O, yalnız metodun dəyişilməsini nəzərə alır – bolşevizmin qüvvədən düşə bilməsi üçün Rusiyadakı müxtəlif fırqələrlə müsəlihəyə [barışığa] girişmək və bu surətlə də Rusiyadakı asayışı iadə [bərpa] edib, məqsədi əldə etməkdir.

Bunun üçün də o deyir:

– Mən ümidvaram ki, bu işdə müvəffəq olmaq Müttəfiqlər üçün gözəl talelər, şanslarla olacağı dövrü o qədər də uzaq deyildir.”

Nəhayətdə qəzetə deyir:

“Rusiyada bütün mübariz qüvvətlərin dayana bilməsi və bütün qüvvətlərin də öz hüdudları daxilində qalması üçün bütün o böyük məmləkətin xəritəsi nə şəkil ala bilər? Bu xəritə almanların Brest-Litovsk müahidəsi [sazişi] ilə hüsula gətirdikləri xəritəyə bənzəyəcəkdir – Rusiya ikiye ayrılacaqdır (Baltik və Qafqaziyadakı özgə dövlətlər xarici bir böyük dövlətin nüfuzu altında qalarlar).

Almanların qayə etdikləri bir məqsədlə Müttəfiqlərin istədikləri arasında heç bir fərq olmayacaqdır.

Hər surətlə də xəritə öz dairəsində təbəddülsüz [dəyişmədən] qalır.

Düşünə bilərik ki, bu bir böyük kombinasiyadır?

Düşünə bilərik ki, bu, Rusiya millitarizminə açıq bir qapı və yol buraxmayır?”

İngiliscə qəzetələrin Lloyd Corcun nitqi haqqında mütaliələri

“Deyli Herald” yazır:

“Lloyd Corcun nitqi Baş vəkilə verilən bolşevik şəraiti-sülhiyyəsinin qəbulunu ifadə etməkdədir.”

“Tayms” qəzetəsi Moskvadan gətirilən bolşevik şəraiti-sülhiyyəsinin iki sūtunda qəzetəyə dərc edib deyir ki:

“Lloyd Corc o siyasətə rücu edir [qayıdır] ki, Prinkipin əvvəlcə verdiyi layihənin qüvvədən feilə [sözdən əmələ] gəlməsidir.”

“Tayms” Britaniyanın Rusiyaya qarşı təqib edilən siyasətin[in] dəyişməsinin tələb edib, Baş vəkili də müaxizə [məzəmmət] edir.

“Deyli Meyl” də o siyasəti tənqid edib deyir ki:

“Bu, qatillərə qarşı əl uzatmaqdır.”

“Morning Post” isə Lloyd Corcun Avam Kamerasındakı bəyanatı ilə Çörçillin bəyanatı arasındakı ziddiyyəti göstərir.

“Deyli Ekspress” isə Rusiya məsələsinə müdaxilə edilməsinə zidd olub, Lloyd Corcun siyasətini bəyənməkdədir.

“Deyli Nyus” Lloyd Corca bu yeni siyasəti təqib etməsinin tövsiyə edib və bu siyasəti məqbul görür.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

– Səhhəti-Ümumiyyə nazirinin davacat alınması haqqındakı təqriri [təklifi] nəticəsində, Səhhəti-Ümumiyyə Nəzərətinə 549.029 manat 50 qəpiklik davacat almağa icazə verməklə, Ticarət,

Sənaye və Ərzaq nazirinə davacat satan Koloqrivova Batumdan Bakıya gətirməyə öküzlər və camış dəriləri üçün icazə verilməsinin tapşırılması təhti-qərara alınmışdır. Dərilərin qiyməti Bakıda təyin edilməsi məşruttur [şərti qoyulmuşdur].

– Hərbiyyə nazirinin əsgəri səhiyyə idarələri və məhəlli [yerli] xəstəxanalar ştatı haqqındakı təqriri nəticəsində qərara alınmışdır:

I. Hərbiyyə naziri tərəfindən təqdim edilmiş ştat təsviblə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

II. Ştat təsdiqinədək Hərbiyyə nazirinə bərvəchi-ati [aşağıdakı] vəzifələr ifası üçün bir qəç zəvət [şəxs] dəvətinə icazə verilsin:

a) əsgəri səhiyyə idarəsinə –

1) ezam üçün iki nəfər həkim; maaşları alay kiçik həkimi maaşları miqdarında;

2) bir nəfər hesabdar; məvacibi məhəlli xəstəxana təsərrüfat müdiri müavinini məvacibi miqdarında və bir nəfər yazıçı.

b) Məhəlli xəstəxanalara – bir nəfər feldşer və bir nəfər yazıçı.

– Maliyyə-İqtisadiyyə Komitəsi sədri tərəfindən fəhlələrin məvacibləri artırılması haqqında hökumətin 15 təşrini-sani [noyabr] qərarına neftçilərin verdiyi cavaba dair təqriri nəticəsində işbu qərar çıxarılmışdır:

1) Neft və neft məhsulati üçün hər rəhn qiymətini pudda 1 manat 50 qəpik artırmaq və Maliyyə Nəzarətinə min-bəd [bundan sonra] istiqraz [borc] verdiyi zaman, qiyməti verilmiş neftlərdən rəhn olaraq hər puddan 4 manatın əvəzində 5 manat 50 qəpik, qiyməti veril[mə]miş

neft pudundan isə 3 manat əvəzində 4 manat 50 qəpik alması tapşırılsın.

2) Neftçilər fəhlələrin məvaciblərini 15 təşrini-sani qərarı mövcubincə [qərarına müvafiq olaraq] artırmağa razı olarlarsa, işbu qərarı məzkur [deyilən] təşrini-sani ayına da təşmil [şamil] etməlidir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Məsai Nəzarətində [Əmək Nazirliyində]

Məsai Nəzarəti tərəfindən mədən dəvairində [dairələrində; rayonlarında] çalışmaqda olan fəhlələrin uğraya biləcəyi qəzadan dolayı onlara veriləcək maaş qərarlarının dəyişməsi haqqında bir layihə tərtib verilib, təsvib [təsdiq] üçün Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] təqdim edilmişdir.

Fəhlələrin sürgün edilməsi şayiati

Məsai Nəzarəti Bakı qradonaçalniyinə müraciətlə, Tağıyev fabrikasından bir para fəhlələrin sürgün edilməsi şayiati [şayiatları] haqqında isticvabda bulunmuşdu [cavab istəmişdi]. Qradonaçalnik Nəzarətə xəbər vermişdir ki, Tağıyev fabrikasından fəhlələri sürgün etmək ehtimalı olmadığı kimi, şayiətin da nəradən çıxdığını bilməyir.

İran fəhlələri

Daxiliyyə Nəzarəti Biləsuvar gömrükxanasına Yuxarı Muğan su yollarını təmir işlərində çalışmaq üçün İrandan dəvət edilmiş 500 nəfər fəhlənin buraxılmaları haqqında düsturüləmə [təlimatnamə] göndərmişdir.

Ehtikarla [möhtəkirliklə] mübarizə

Bakı qubernatoru ikinci dəfə olaraq ərzağın məmaliki-əcnəbiyyəyə [xarici ölkələrə] aparılması üçün çıxarılan qərarları təsdiq etmişdir.

Dövləti Bank şöbəsi

Zaqatal qubernatoru Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə, Zaqatal şəhərində hökumət və ticarət mərkəzi olduğu üçün Dövləti Bank şöbəsinin güşadı [açılması] lazım olduğunu bildirmişdir.

Zəngəzurda ermənilərin çıxışı

Daxiliyyə Nəzarəti Qarabağ general-qubernatorundan işbu məzmununda bir teleqram almışdır:

“Təşrini-saninin [noyabrın] 30-da Zəngəzur qəzasının Oxçu dairəsinin 20 müsəlman kəndi nümayəndələri mənim yanıma gəlib məlum etmişlər ki, Oxçu kəndinin və digər kəndlərin təxribindən sonra ermənilər nizami qoşun iştirakı ilə məzkur [deyilən] dairənin bütün müsəlman köylərini mühasirəyə aldılar. Fövqəlzikr [yuxarıda adı çəkilən] köylərdə müsəlmanlar kəsilməmişdir. İşbu köylərin xaricdən müavinətləri və ləvazimi-hərbiyyələri olmadığı üçün təxribə, imhaya [məhv edilməyə] məruz qalaraq müavinət istəyirlər.

Nümayəndələrin məlumatına məbni [əsasən], Zəngəzur erməniləri müsəlmanları tələf etməyi qərara almışlardır. Rica edəram ki, hərəkəti-hərbiyyənin saxlanılması üçün lazımi tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Qubernator əvəzində
[Şamil bəy] Mahmudbəyov”

ZƏNGƏZUR HADİSATINA DAİR

Rəisi-Vükəla [Baş nazir] həzrətləri nəminə Qarabağ qubernatoru Xosrov Paşa bəy Sultanov cənabları Şuşadan atıdək [aşağıdakı] teleqrafnaməni göndərmişdir:

“Erməni hökumətilə yapılan müsali-hədən [barışıqdan] sonra Zəngəzur qəzasında tərəfeynin [hər iki tərəfin] düşmənanə çıxışları olmayaydı gərək. Lakin 23 təşrini-sanidə [noyabrda] məzkur [deyilən] qəzanın Ovçu dərəsində böyük erməni nizami qüvvələri tərəfindən altı müsəlman köyü – ki, ibarət olsun Ovçu, Pir Davudan, Şabadın, Atqız, Əcəm və Quzulardan – bəsbütün təxrib və əhalisinin əksəri itləf [tələf] edilmişdir.

Bu əhvəldən sonra Ovçu dərəsindən vürud etmiş [gəlmiş] nümayəndələr bəyan edirlər ki, həman ermənilər heç bir şeylə hesablaşmayaraq, məzkur dərədə hərəkətlərində davam edirlər, iyirmiyədək müsəlman köylərini mühasirə altına almışlardır. Mühasirə altındakı köylərin heç tərəfdən kömək almağa ümidləri olmadığı üçün bittamam məhv və tələf olmağa məhkum olmuşlar. Bütün müsəlman əhalisi işbu hərəkətdən fəvqəladə dilgir [dixor] olaraq tələb edirlər ki, ermənilərin təcavüzkarənə hərəkətlərinin qət edilməsi [kəsilməsi] və onlar tərəfindən müsəlmanların tədricən itləf edilməsinin dayandırılması üçün təcili tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Rica edirəm ki, Zəngəzur qəzasında ermənilərin təcavüzkarənə hərəkətini dayandırmaq üçün səriyən binagüzarlıqda bulunasınız [təcili sərəncam verəsiniz].

Müvəqqəti general-qubernator
X. b. Sultanov”

* * *

Zəngəzurdə müsəlman köylərinin talan və təxrib edilməsi xəbərlərinin ardı kəsilmədiyinə görə, Azərbaycan Xariciyyə naziri həzrətləri 29 təşrini-sanidə Ermənistan Xariciyyə naziri naminə məzmunu atidə mündəric [aşağıda dərc edilmiş] notanı göndərmişdir:

“23 təşrini-sanidə Azərbaycan və Ermənistan hökumətləri rəisləri arasında etilaf [razılaşma] hasil olmuşdur ki, müsəlləh müsədimalərini bilatəxir qət edərək [silahlı toqquşmaları dərhal kəsərək], bütün münaqişəli məsələləri, həll etməkdən ötrü dəvət edilmək üzrə olan Azərbaycan-Ermənistan Konfransına versinlər. Lakin bu saat xəbər alınmışdır ki, sizin hökumətinizin qoşunları tərəfindən Zəngəzur qəzasında Uçunur, Davudan, Atqız, Şabadın, Eniş və Qoşnalar köyləri talan edilib, bir çox əhali qətl edilmişdir. Gilatağ köyü və onunla həmcivar [qonşu] olan cümlə müsəlman köyləri hər bir müxəbiratdan [rabitə vasitəsindən] məhrum edilərək, ermənilər tərəfindən mühasirəyə alınmışlardır.

Və Dərə-Alagöz qəzasında Qocabəy, Tisiryar, Tir, Qübbəli, Leyliköçən, Bahalı, Göyərçin, Həmkənd və İtil köyləri mühasirə altına alınmışdır və bu köylərdə 300 erkək qətl edilib, 30 qadın əsir alınmışdır.

Aldığımız xəbərlərə görə, göstərilən istiqamətlərə doğru nizami qoşunların göndərilməsi davam edir. Binaənileyh [ona görə], aramızda çıxı bilən müşküləti rəf [aradan qaldırmaq] üçün sizdən rica edirəm ki, qoşun göndərilməsinin qət edilməsi və müsəlman köylərinin təxrib edilməsinin önü alınması üçün təcili tədabir ittixaz edəsiniz.”

Ermənistan Xariciyyə naziri şu notaya atidəki cavabı vermişdir:

“Sizin teleqrafnamənizə cavab olaraq kamali-ehtramla bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] xəbər verirəm ki, təşrini-saninin ortalarında Xəlil bəyin dəstəsi bəzi Dərə-Alagöz [Dərələyəz] köyləri müsəlmanlarının iştirakı ilə erməni köylərindən Sultanbəy-Paşalıya təərrüz yaparaq [hücum edərək], sonra bütün Dərə-Alagöz dairəsini işğal edərək, Zəngəzurdan oranı ayırmaq niyyəti ilə hücumda bulunmuşdur. Şu hücum Azərbaycan nizami qoşunları tərəfindən Ermənistan Zəngəzurunu işğal etmək ümumi planının ifası olduğundan, məcbur etmişdir ki, hücumun təsviyəsi üçün müqtəzi iqdamatda bulunaraq [aradan qaldırılması üçün lazım gələn addımları ataraq], qəzanın salamatliyini təhdid edən mövqelər işğal edilsin.

Bu işğal zamanı dinc (əmin) müsəlman əhalisindən ölən və talan edilən olmamış və hal-hazırda Dərə-Alagöz dairəsində əməliyyatı-hərbiyyə dayandırılmışdır.

Ermənistan hökuməti Zəngəzur ətrafında vüqu bulmuş hadisat haqqında heç bir xəbər bilməyir və həmçinin oraya qoşun da göndərməmişdir. Sizin Zəngəzurdə saydığınız müsəlman köyləri hərbi xəritələrdə yoxdur.

Müsədimalərin [toqquşmaların] qarşısını almaq üçün hökumət tərəfindən hər dürlü tədabir ittixaz edilmişdir. Aldığımız məlumata görə, son günlər Zəngəzur dairəsində sakitlikdir. Ermənistan hökumətinin üzərinə götürdüyü bir təəhhüd [öhdəliyi] kamalınca ifa etməyə daima hazır olduğuna inanmanızı rica edirəm.

Ermənistan Xariciyyə naziri Xatışov”

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 2-si saat 7-də Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsəvat” firqəsinin ikinci qurultayı açılmışdır.

Hələ saat 5-dən qabaq nümayəndələr və tamaşaçılar toplanmaya başladı. Hamı qurultayın açılmasını ayrıca bir maraq və intizarla gözləyirdi. Saat 7 tamamda böyük salon və xanımlar lojası nümayəndə və tamaşaçılarla dolu ikən Rəisi-Vükəla [Baş nazir] Yusifbəyli Nəsim bəy və Rəsulzadə Məhəmməd Əmin cənabları şiddətli və sürəkli alqışlar altında salona daxil olurlar.

Salon milli və dövləti bayraqlarla bəzənmiş, hürriyyət, ədalət, üxüvvət [qardaşlıq] tələbedici, zəhmətkeşlərin hüquq və azadlığının müdafiə [və] təmini[ni] istəyici bir çox lövhələrlə bəzənmişdir.

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin Mərkəzi Komitə rəisi sifəti ilə gurultulu alqışlar altında məsnədi-sədarətə [sədr kreslosuna] keçərək qurultayı şu nitqi-iftitah [açılış nitqi] ilə açır:

“Yoldaşlar! Azərbaycan türk bayrağını ilk dəfə qaldırmaq şərəfi ilə məsud olan Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsəvat” firqəsinin ikinci qurultayının müstəqil Azərbaycan paytaxtında açılması ilə sizi təbrik və kəndimi bəxtiyar ədd [hesab] edirəm.” (uzun alqış)

Bədəhu [ondan sonra] Turanın Qızıl Alma əfsanəsi və türklüyün qurtuluşu fəqərəsini [hadisəsini] nəql edərək deyir ki:

“Bu surətlə Qızıl Alma əfsanəsinin türk millətinin də ucalarda, uzaqlarda pünhan [gizli] amalı olduğunu və islamlıq

həsəbi [səbəbi] ilə bəsu bədəl mövtə – öldükdən sonra dirilib cənnət həyatı keçirməyə etimadımız olduğunu nəzərə alıqda, yüz illərdən bəri imtidad edən [uzanan] istibdad dövrünü bizim üçün siyasi bir ölüm və istiqlalımızı bir Qızıl Alma kimi tələqqi etdikdə [qiymətləndirdikdə], həman Kuhi-Qafdan [Qaf dağından] ibarət rus istibdadından yol tapıb da bu Alma əlimizə ərişəcək olduğumuzu ümidlə gözləyirdik və bu gün ikinci qurultayın müstəqil cümhuriyyətli türk paytaxtında açılması, başlarımız üzərində üç boyalı türk islam xalq cümhuriyyəti bayrağının ehtizaz etməsi [dalğalanması] həman Qızıl Alma və bəsu bədəl mövtün [ölümdən sonra dirilişin] əfsanə deyil, birər həqiqət olduğunu isbat edir.”

Sonra istibdad və inqilab zamanındakı hökumətlərin bizə qarşı rəftarından bəhslə deyir ki:

“Əvət, istiqlal deyil, muxtariyyət tələb etməmizə qarşı vətənimizi xarabazara döndərməklə təhdid edirdilər. Fəqət ancaq böyük arzular bəslədiyimiz Məclisi-Məbusan açmaq istədiyimiz “İsmailiyyə”, bir neçə sair binalarımızı yandıra bildilər. Fəqət, əfəndilər, binaları, daşları yaxmaq oldusa da, Qızıl Alma və bəsu bədəl mövt həqiqətini yox edəmədilər.

Əfəndilər! Bizim amalımız yalnız muxtariyyət və cümhuriyyət olmayıb, burası türk milli əməl [arzu] silsiləsinin ancaq bir həlqəsini təşkil edir. Biz dünyanın milli əsaslarla qurulacaq olduğuna, bütün millətlərin ancaq milli istiqlal və cümhuriyyətlə məsud yaşaya biləcəyinə iman edirik. Bu sıradan olaraq türk millətinin də tamamilə müstəqil və

hüquqi-ixtiyarına nail olmasını istəriz. Bizim etiqadımıza görə, bəşəriyyət ancaq müstəqil millətlərin kəndi arzuları ilə birləşib böyük bir federasyon qurmağıyla xoşbəxt yaşaya bilər.

Şimdi biz kəndi hürriyyət və istiqlalımızı qazandıq. Fəqət bununla məğrur olmamalı, o hürriyyət və istiqlalı saxlamağa çalışmalıyıq. Bu, ümum azərbaycanlıların vəzifəsidir.

Fəqət Azərbaycan şüarını ilk dəfə meydana atıb, Azərbaycan bayrağını ilk dəfə qaldırmış bir firqə olmaq həsəbi [səbəbi] ilə bu vəzifə hamıdan ziyadə biz müsavətlərin öhdəsinə düşür.

Mən burada vəzifə olaraq qüvayi-əsgəriyyəni təhkim edəlim [hərbi gücümü müzə möhkəmləndirək] demirəm. Zira nə qədər fəsih və bəliğ [səlis, aydın və təsirli] nitq söylərsəm, bu əsgərlərin qəhrəmananə yerləşləri qədər fəsahtla [səlisliklə] anlatammam. Mən bunu deyəcəyəm ki, biz müsavətlərdə yalnız firqə fikir və əməli [arzusu] deyil, bir də vətən və istiqlal əməli də var. Binaənileyh [ona görə], mən sizi ittihad [birlik] və ittifaqla səflərinizi [sıralarınızı, cərgələrinizi] sıxlaşdıraraq, bir kərə qaldırmış olduğumuz bayrağı daima hamının başı üzərində ehtizaz etdirmək [dalğalandırmaq] və onu müdafiə etmək əzmində olduğunuzu hamıya göstərməyə dəvət edirəm.” (alqış)

Həsən bəy Ağayev sürəkli alqışlar altında öz adından və Məclisi-Məbusan rəisi sifəti ilə Məclis namindən qurultayı təbrik edir və “Müsavət”in bu vaxtdək qazandığı müvəffəqiyyəti onun amal və şüarlarının bütün türk milləti fikir və əməlinə uyğun olmasına isnad verərək irəlində müvəffəqiyyətlər diləyir.

Yusifbəyli Nəsim bəy (sürəkli alqışlar içərisində kürsüyü-xitabətə gəlir; hazırın [orada olanlar] ayağa qalxaraq uzun müddət alqışlayır) 1917 sənəsində Ümumqafqaziya qurultayı əsnasında Azərbaycan muxtariyyətindən belə bəhs edilməsindən qorxulduğunu və şimdi iki il yarım sonra üçrəngli bayrağını heç qorxmadan (alqış) dünyaya elan etdiyini qeydlə deyir ki:

“Azərbaycan əməli yalnız “Müsavət”indir demək yanlışdır.

Bu, ümumi bir əməl və arzu idi. Ancaq bunu ilk dəfə “Müsavət” üzə çıxardı. Kül ilə örtülü bir od idi, “Müsavət” üfürüb alovlandırdı. Şimdi bu odu yandırdıq, fəqət buna güvənərək rahat oturmamalıdır. Bu hürriyyət və istiqlalı şimdi təhkim etmək [möhkəmləndirmək] lazımdır. Bilirsiniz ki, bu saat yenə Azərbaycan əməli təhlükə altındadır. Bu təhlükə, məlumunuzdur ki, ən artıq şimaldandır və birgünlük deyil, bəlkə, uzun müddətlər çəkə bilər. Binaənileyh, qazandığınız istiqlalı əldə saxlamaq üçün daima təhlükə qarşısına hazırlanmalısınız. Saniyə [ikincisi], sizin böyük vəzifələrinizdən birisi də kəndinizi bütün dünyaya tanıtdırmaqdır. Bunun üçün də hər yerdə qeyratla çalışmalı, hətta hökumət içərisindəki nümayəndələrinizə yol göstərməlisiniz.

Bir də, “Müsavət” demokratik bir firqə olduğu üçün yalnız Azərbaycan deyil, ümum millətlərin haqq və hüququnun təmin edilməsini istər. Bunun təfərrüatını əlbəttə müzakirə və müvafiq qərarlar qəbul edərsiniz. Ancaq əzəmlə [o cümlədən] ümum millətlərlə hüsn-münasibət əmələ gətirmək, xüsusən qonşu

millətlərlə münasibətimizi yaxşılaşdıraraq gələcəkdə bəlkə ümumi bir Qafqaziya vətəni də təşkil etməyə çalışmalıdır. (alqış)

Qardaşlar! “Müsavət”in yaxın proqramı ilə bərabər, əqsayi-əməli [uzaq əməli] də vardır. Buna da ərişmək üçün yollar düşünməlisiniz. Biz azərbaycanlı olmaqla bərabər, məəlifxar [iftixarla] türk və müsəlmanlıq. Şübhəsiz, böylə olunca, müəyyən fikir və əməllərimiz də var. İştə, bu xüsusi də düşünmək, müəyyən qərarlar çıxarmaq lazım gəlir.

Bir də, bilirsiniz ki, bizim çox bədxahlarımız da var ki, hər yol ilə hürriyyət və istiqlalımıza zərər yetirməyə çalışırlar. Əzəmlə şayiə nəşr edirlər [yayırlar] ki, azərbaycanlılar müstəqil bir millət kimi yaşamaq istəməyib, başqa bir dövlətə mütləq olmaq [qoşulmaq] istəyirlər. Fəqət bu, doğru deyil. Azərbaycan müstəqildir və müstəqil olacaqdır. Biz istəriz Azərbaycan ilə bərabər Osmanlı, Türkünstan, Qırğızıstan, Başqırdıstan da müstəqil olsunlar və bunların arasında bir rabitə olsun. (alqış)

Biz həmişə demişik, bütün aləmi-islamı bir mərkəzdən idarə etmək baş tutmaz bir xülyadır. Həmçinin bütün türk aləmini bir mərkəzdən idarə etmək çox müşküldür. Ona görə də adımızı ədəmi-mərkəziyyətçi qoymuşuz. Qoy bunu bədxahlarımız da əməlimizdə görsünlər və yanıldıqlarını kəndiləri etiraf etsinlər.

Şimdi hökumət naminə sizi təbrik edərək ümidvar oluram ki, millət sayəsində və “Müsavət”in köməyi ilə bayrağımızı yüksək saxlaya biləcəyiz. (şiddətli alqış)

Əfəndilər! İstiqlalımız uğrunda mücahidə edib, Bakı alınanda şəhid olmuş

türk qardaşlarımızın ruhuna salam və ehtiram olmaq üzrə ayağa qalxmanızı təklif edirəm. (hamı qalxır)

Şimdi Mart hadisəti qurbanlarının təhimi-ruhu [ruhlarına rəhmət diləmək] üçün ayağa durmanızı rica edirəm.” (hamı qalxır)

Məhəmməd xan Səidülüzərə alqışlar altında İran naminə qurultayı təbriklə, “Müsavət”in istiqlal uğrunda zəhmət və xidmətlərini qeyd edir və sui-təfəhhüm [yanlış anlaşıma] nəticəsi olaraq bu vaxtdək iranilərin Azərbaycandan şübhələndiklərini etiraf etməklə bərabər, şu vaxtdək “Müsavət”in fəaliyyətini təqiblə, təhsin və təqdis etdiklərini [alqışladıklarını və müqəddəs bildiklərini] göstərir.

Dezir ki:

“İnanırsınız ki, ümum millətlərin hüsn-münasibəti və İran ilə ittifaq və qardaşlıq hüslu ilə istiqlalınızı təhkim edərsəniz. (gurultulu alqış) Ümidvaram ki, qardaş və dindaşların köməyi ilə bir dəfə qaldırmış olduğunuz bayraq həmişə yüksək olar.”

Məlikaslanov Xudadad bəy alqışlar altında qurultayı təbriklə deyir ki:

“Buraya çıxıb təbrik etməkdən məqsudum bu məclis hüzurunda bəyan etmək idi ki, əgər “Müsavət” nümayəndələri olmasaydı, Azərbaycan bu hala gəlməzdi.”

Fətəli xan Xoyski gurultulu alqış içərisində qurultayı təbriklə deyir ki:

“Mən müxtəlif səbəblərə görə heç bir firqəyə girməmişəm, amma hamısı ilə çalışmışam. Ona görə də hər firqənin fəaliyyətini bitərəfanə təhqiq edə bilmişəm. Mən bu gün qurultay hüzurunda

təsdiq etməliyəm ki, millət uğrunda, Azərbaycan yolunda “Müsavat”ın xidməti ifrat dərəcədir. Bu da fəzlə millətçiliyindən deyil, ondandır ki, həmişə vətən və millət mənfəətini firqə mənfəətindən yuxarı tutub, əvvəl öz millət və vətəninin mənfəətini axtarmışdır, sonra firqəsinin. Şimdi vətən yenə təhlükədədir. Ümidvaram, yenə və həmişə vətən mənfəətini firqədən uca tutarsınız.”

Əli Səbri Qasımov Cənub-qərbi azərbaycanlılar naminə təbriklə, üç ildən bəri qan axıtdıqlarını və faciələrinin nəhayətini görmədiklərini qeydlə, qaranlıq yollarına firqədən işıq gözlədiklərini bəyan edir.

Sonra Kiçikxanov – Parlaman “Əhrar” fraksiyonu, Malxazyan – Parlaman erməni heyəti, Hacıbəyli Üzeyir bəy – mətbuat, Bəhram bəy Axundov – Qarabağlılar Həmvilayətlər İttifaqı, Mustafa Mahmudov – Mərkəzi Müəllimlər Bürosu, Rza Zaki – teatro heyəti, Ağazadə Məhəmməd – Tələbələr İttifaqı, Məhəmmədzadə Mirzəbala – “Bəsirət”, Əli Yusif – “Yaşıl qələm” cəmiyyəti tərəfindən və bir çox natiqlər fəhlə, köylü və müxtəlif təşkilat naminə təbrik edirlər.

BAKİ RUS MİLLİ ŞURASININ DABRAVOL QÜVVƏLƏRİ KOMANDANINA MÜRACİƏTİ

Bu axır vaxtlarda Bakıda Dabravol ordusunun bu yaxınlarda Bakıya hücum edəcəyi haqqında şiddətli şayiət dövrən

etməkdə [şayiələr gəzməkdə] olduğundan, Bakı Milli Rus Komitəsi bu şayiələri boş və əsassız hesab edib, bunun nəticəsində qeyri-məmul [arzuolunmaz] hadisələr ehtimalından əndişə edərək, Dabravol komandanına bir müraciətnamə göndərüb, əzcümlə [o cümlədən] deyir ki:

Bu şayiələr bilafərqi-milliyət [milliyət fərqi olmadan] şəhərin əhalisini narahat etməkdədir. Hərbi hadisə və hərəkətlər əsnasında ən əvvəl sülh və müsalimətlə [əmin-amanlıqla] yaşayan əhalinin zərərdidə [zərərçəkən] olduğu hər kəscə müsəlləmdir [etirazsız qəbul edilir]. Petrovskdan [Mahaçqaladan] Bakıda olan ailələrinə yazılmış bəzi nalayiq məktublar Bakı Əkskəşfiyyat Təşkilatı əlinə düşüb, daha da həyəcana səbəb olmaqdadır. Bu məktubatda [məktublarda] məktub sahibləri cəsarət edib guya hərbi qüvvə ilə Bakıya varid [daxil] olacaqlardır yazırlar. *(Sonra bir para məktubatin məzmunu dərc edilir.)*

Bununla Rus Milli Şurası böylə düşüncəsizcəsinə olan məktubat məzmunundan nəşət edəcək [irəli gələcək] təhlükə və bu üzdən vüqu bulacaq ağır nəticələrə komandanlığın nəzəri-diqqətini cəlb etməyi özünə vəzifə ədd [hesab] edir.

Məsuliyyətsiz şəxslərin böylə çıxışları hər növ ümum əhalinin sülh və müsalimətlə yaşamaq əsasını xələldar etdiklərindən [pozduqlarından], əvvəlcə Qafqaziyada rus milli işləri üçün qorxuludur. Bu nöqtəyi-nəzərə general Denikin dəxi şərikdir. Səneyi-cariyyənin [cari ilin] iyul ayında Rus Milli Şurası mürəxxəsləri [nüməyəndələri] Denikinlə görüşdükləri əsnada, inqilab zamanında

Zaqafqaziyada baş verən siyasi hadisədən və Zaqafqaziyada milliyət heyətinə fikir vermədən sülhlə imrari-həyat edən [ömür sürən] əhali ilə ehtiyatkarənə əlaqədə bulunmağı dəxi general Denikin tövsiyə etmişdir.

Bu axır vaxtlarda general Vrangeli ilə Petrovskda Milli Şura nüməyəndələri ilə olan müsahibədə general Vrangelin də bu nöqtəyi-nəzərdə olduğu Rus Milli Şurasına məlumdur.

Ordunun məsuliyyətsiz məmurları öz məktubatını böylə bimənə məzmunlarla dolduraraq, külli miqdarda Bakıya göndərir və bununla da komandanlığın niyyət və məqsədlərini öldürürlər.

Bundan əlavə, böylə əxbarət [xəbərlər] əhalinin geniş dairələrinə keçərək, burada tərəfimizdən müşahidə edildiyinə görə, indilikdə yaşadığımız havanı bulandırmaqla, şübhəsiz, milli əlaqənin kəskinləşməsinə bais ola bilər.

Məəttəəssüf [təəssüf ki], böylə məktubat müəllifləri, məktubat məzmunları və bu məktublardan nəşət edən nətaiyic [nəticələr] üstündə heç bir fikir etmədən, nəinki Bakıda sükunət etməkdə olan ailələrini ağır imtahanlara sövq edir və hətta əhalinin geniş dairəsindən ötrü fəna nəticələr verə biləcəyini belə xəyallarına gətirməyirlər.

Buna görə, Rus Milli Şurası böylə qorxulu xəbərlər intişar edən [yayan] Petrovsk mühafizə nəfəratının [əsgərlərinin] tərəzi-hərəkəti haqqında Rus Milli Şurasının nöqtəyi-nəzərinin haqlı hesab ediləcəyinə ümidvar olaraq, bir daha böylə əxbaratın intişar edilməməsi üçün tərəfinizdən təcili tədabir ittixaz ediləcəyinə [tədbirlər görülməcəyinə] əmindir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Gömrükdə

Gömrük Vergiləri şöbəsi bütün gömrüklərə sirkulyar göndərüb məlum etmişdir ki, Maliyyə naziri həzrətlərinin əmri mövcubincə [əmrinə müvafiq olaraq] müsadirə edilmiş silah və ləvazimatı anbarlara vermədən əvvəl, siyahıları tərtib verilib Nəzarətə [Nazirliyə] təqdim edilmişdir ki, lazımı silahlar sərhəddarlar [sərhədçilər] üçün götürülsün.

Pud vergiləri

Beynəldarə Komissiyonu [İdarələrarası Komissiya] tərəfindən Bələdiyyə İdarəsi nəfinə [xeyrinə] alınacaq pud vergiləri üçün bir nizamnamə hazırlanmışdır. Bələdiyyə İdarəsi dəmiryolları və gəmilərdə aparılacaq mallardan pud vergisi almaq ixtiyarına malikdir.

Dəmiryollarında Bakıya gətiriləcək və Bakı mövqifi [dəmiryol stansiyası] tərəiqi [yolu] ilə digər məhəllələrə [yerlərə] göndəriləcək mallardan, habelə Bakı-Batum neft yolu ilə aparılan neftdən də ya neft göndərən və yaxud neft alandan [vergi] alınacaqdır; neftin başqa istehsalatından da vergi alınacaqdır.

Vergi Dəmiryolları İdarəsi tərəfindən alınacaqdır; Bələdiyyə İdarəsi isə təhqiqlə etmək ixtiyarına malik olacaqdır.

Gətiriləcək mallardan isə dəmiryolları mövqifində və Bakı körpülərində vergi alınacaqdır. Bu vergiləri gömrük idarəsi alacaqdır. Yenə Bələdiyyə İdarəsi burada təhqiqlə etmək ixtiyarına malik olacaqdır.

Vergi 8 sinfə təqsim ediləcək [bölünəcək] mallardan alınacaqdır.

Birinci sinifdən hər pudundan 5 manat, ikinci sinif malların pudundan 3 manat, üçüncü sinif – 2 manat, dördüncü sinif – 1 manat, beşinci sinif – 50 qəpik, altıncı sinif – 40 qəpik (hökumət sonuncu vergini Bakı şəhəri üçün 20 qəpik təyin etmişdir), yeddinci sinif – 20 qəpik (neftdən hökumət 10 qəpik təyin etmişdir), 8-ci sinifdən – 10 qəpik.

Birinci sinifə spirtli içkilər, bəzək alətləri daxil edilmişdir. İkinci sinifə bəzzaziyyə [tekstil, parça] malları, tənəkə və papiros və qeyrəhu [və onun kimi başqaları] daxil edilmişdir. Üçüncü sinifə sarğı malları, makina, müxəlləfat [ev avadanlıqları] və qeyrəhu daxil edilmişdir. Dördüncü sinifə – şəkər, süd, pendir və qeyrəhu. Beşinci sinifə – əkmək və ərzaq, sabun, meyvə və qeyrəhu. Altıncı sinifə – cövhər [kerosin]. Yeddinci sinifə – neft qalqıntıları. Səkkizinci sinifə – odun, asfalt və qeyrəhu.

HADİSAT

At oğurluğu

Təşrini-saninin [noyabrın] 30-da, şəhər tövləsindən İkinci Paralelni soqaqda [küçədə] üç nömrəli evdə sükunət edən Aydın Gülmirzə oğlunun 4 atı oğurlanmışdır. Atların qiyməti 30 min manatdır. Atların bulunması və oğruların tövqifi [tutulması] üçün tədabiri-lazimə ittixaz edilmişdir [lazimi tədbirlər görülmüşdür].

Meyit

Kanuni-əvvəl [dekabrın] 2-də Yasamalın keçidində İran təbəəsi Musa Rza

oğlu bir müsəlman meyiti bulmuşdur. Məqtulun [qətl edilən şəxsin] boğazı kəsilmişdir. Meyitin bir əlini itlər yemişlərdir. Məqtulun meyiti çürüdüyündən, tanınmayı. Anlaşıldığı üzrə meyit bir ay yarım əqdəm [qabaq] oraya atılmışdır. Bədəfkarların tövqifi [canilərin tutulması] üçün ciddi təşəbbüs icra edilir.

BİRJADA

Kerenski minlik kəndi qiymətindən 5 faiz, 250-lik 22 faiz və xırda 27 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1475 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 50-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 220 manat və Zaqafqaz bonu min manata 35 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1000 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 90 manat və xırda gümüş para 37 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 4 qran olmuşdur.

Susinin topu 1065 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 42 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Qaçqınlara əlbisə

Qaçqınlardan Məhəmmədrza bəy İsmayıl bəy oğluna 3 dənə yorğan, Bikə

xanım Hacı Əli bəy qızına üst əlbisə, Şahzadə İsmayıl bəy qızına çadırşəbdən [çadradan] ötrü 8 arşın parça, Kənanə 1 dənə şinel, Oruc Cəfərli oğluna bir dəst gömlək-tuman, Əzizə Yoldaş qızına bir dəst tuman-gömlək və bir çadırşəb, Zeynal Salman oğluna bir dəst gömlək-tuman və bir şinel, Safiyə Kərbəlayi Məhəmməd qızına bir dəst əlbisə və bir çadırşəb, Aslan Allahverdi oğluna camaşır və Gülsüm Məhəmməd qızına bir dəst camaşır və bir şinel Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən verilmişdir.

Cəmiyyətə ianələr

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə Qulu Nəsirov 1000 manat, Məhəmməd Rəhimzadə 500 manat, Mirhəşim Mirəhməd oğlu 100 manat, Hüseyn 100 manat, Əliəkbər 100 manat, Mirmahmud Hüseynzadənin vasitəsilə 115 manat, cümlətan 1915 manat ianə vüsul olmuşdur.

* * *

Bakı Hökumət Ticarət məktəbində bu yekşənbə [bazar] günü saat 4-də indiki mülkündə məzkur [deyilən] məktəbin mütəəllimləri [şagirdləri], valideyn və hamiləri şurası olacaq.

Baxılacaq məsələlər bunlardır:

- 1) Şurayi-valideyn üzv intixabı [seçilməsi];
- 2) Şurayi-müəlliminə nümayəndə intixabı.

Məzkur şura ikinci olduğu üçün hazır gəlmiş üzvlər sayıyla qanuni ədd [hesab] ediləcəkdir.

Müsəlman valideynlərin gəlməsi xüsusən mütəmmənədir [xahiş olunur].

Xəzər dənizində posta, sənişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gaz və geri

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənquli-Bəndər Gaz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdən pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazizadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirilər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə

45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

* * *

Həsəb-əmr-i-mübarəki-heyəti-müqəddəseyi-ezamiyyəyi-İran emruzi-pəncşənbeyi 11 şəhri-rəbiüləvvəl saati-şəş dər-mədrəseyi İttihad bərayi-müzakirəyi-mətalibi-mühimmiyyə-ticarəti və bəhiməyi-ittilaat bərayi-təqdim bə-hüzuri-heyəti-möhtərəmi-iclası-ümumi xahəd şüdə. Lihaza bə-ümumi-tüccari-irani elam və ixtar mişəvəd dər-saati-məzbur hətmən təşrif-avardə hazer başənd vəilla bə'dən kəsi həqqi-etiraz bə-müqərrəratiməclis nəxahəd daşt.

[İranın müqəddəs ezamiyyə heyətinin mübarək əmrinə əsasən, bu gün cümə axşamı rəbiüləvvəl ayının 11-i saat altıda İttihad məktəbində, mühüm ticarət mətləblərini müzakirə etmək və məlumatları hazırlayaraq heyətin hüzuruna təqdim etmək məqsədilə ümumi iclas keçiriləcək. Ona görə, bütün iranlı tacirlərə bildirilir və xəbər verilir ki, deyilən saatda mütləq təşrif gətirib hazır olsunlar, əks halda, sonradan heç kəsin iclasın qərarlarına etiraz etmək haqqı olmayacaq.]

Heyəti-müntəxəbeyi-tüccar

[Seçilmiş tacirlər heyəti]

16807

Müdür:

Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 85. “administrator müavini lazımdır”: qəzetdə “müavini” sözü təhrif edilmişdir.

İngiltərə

siyasətində təbəddülət

səh. 86. “Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 94. “Mitava”: Latviyada şəhər; indiki Yelqava [Jelgava] şəhəri.

“Beşlər Şurası” (yaxud Böyük Beşlik): ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, İtaliya, Yaponiya.

“Nöyidə əqd edilən müahidənəmə”: Birinci Dünya müharibəsindən sonra Bolqarıstanla Antanta ölkələri arasında, Paris yaxınlığındakı Nöyi [Neuilly] kommunasında 27 noyabr 1919-cu ildə imzalanan saziş nəzərdə tutulur. Bu sazişə görə, Bolqarıstan öz ərazisinin bir qismini (11 min km²-dən çoxunu) itirirdi. Bolqarıstanın itirdiyi ərazilər Yunanıstana, Rumıniyaya və Serblər, Xorvatlar və Slovenlər Krallığına verilir.

Kuban hadisətinə dair

səh. 95. “Yekaterinodar”: Rusiyanın cənub-qərbində, Kuban çayının sahilində şəhər; indiki Krasnodar şəhəri 1920-ci ilə qədər Yekaterinodar adlanmışdır.

Dağıstanda

səh. 97. “Şura cəbhəsində isə”: “Şura” deyiləndə burada “Teymurxanşura”, yəni indiki Buynaksk şəhəri nəzərdə tutulur.

Lloyd Corcun nitqi və

Avropa mətbuatı

səh. 97. “Gildhall” [Guildhall]: Londonda, XV əsrdə inşa edilmiş bina. London Bələdiyyə İdarəsi uzun müddət bu binada yerləşmişdir.

səh. 100. “Beynənnəhreyn” (yaxud Mesopotamiya, İkiçayarası): Yaxın Şərqdə tarixi-coğrafi bölgə, Dəclə və Fərat çaylarının arasında qaldığından, bu adı almışdır.

“miralay Malon”: qəzetdə soyadı təhrif edilmişdir.

səh. 101. “Avam Kamerası”: Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

“Prinkipin əvvəlcə verdiyi layihə”: Mərmərə dənizində, İstanbul yaxınlığındakı arxipelaqın (Prins adalarının) ən böyük adası olan Böyükadada (Prinkipo adasında) 1919-cu ilin əvvəllərində Müttəfiqlərlə Rusiya arasında keçirilməsi planlaşdırılan konfrans üçün hazırlanan layihə nəzərdə tutulur. Bu konfransa, Rusiyada hakimiyyət uğrunda mübarizə aparan bütün tərəflərin nümayəndələri dəvət edilmişdi. Rusiyada Vətəndaş müharibəsinə və hərc-mərcliyə son qoymağı hədəfləyən bu konfrans baş tutmamışdır.

“bu yeni siyasəti təqib etməsini tövsiyə edib”: qəzetdə “tövsiyə” sözü təhrif edilmişdir.

Vükəla Şurasında

səh. 102. “Maliyyə-iqtisadiyyə Komitəsi sədri”: qəzetdə “Maliyyə-iqtisadiyyə sədri Komitəsi” kimi getmişdir.

Nəzarətlərdə

səh. 103. “Oxçu dairəsinin”: qəzetdə “Oxçın dairəsinin” kimi getmişdir.

“Müsavat” Qurultayında

səh. 105. “Qızıl Alma”: Türklərin cahan hakimiyyəti idealının simvolu olan mifoloji qavram.

“bu Alma əlimizə ərişəcək olduğumuzu”: qəzetdə belə getmişdir; çox güman ki “Alma əlimizə” yerinə “idealımıza” yaxud “amalımıza” olmalı idi.

səh. 107. “ədəmi-mərkəziyyət”: desentralizasiya; hakimiyyətin və ya idarəetmə funksiyasının bir mərkəzdə toplanmayaraq, yerli təşkilatlara paylanması.

“təhsin və təqdis etdiklərini”: “təqdis” [müqəddəsləşdirmə] yerinə güman ki, “təqdir” [qiymətləndirmə; alqışlama] olmalı idi.

Cümə, 5 dekabr 1919-cu il, nömrə 338

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 12 rəbiüləvvəl sənə 1338. 5 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamı müdirdə məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq idad edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Baki, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraitii: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraitii ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək hesab olunur.

Elan fiat: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırcı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer xtaranlar üçün 4 rublə axırcı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

**BAKI MÜSƏLMAN
CƏMIYYƏTİ-XEYRİYYƏSİ
TƏRƏFİNDƏN**

Bələdiyyə bağında vəqə Yay klubu imarətində şənbə günü rəbiüləvvəl ayının 12-ci günündə (6 kanuni-əvvəl) saat 12-də Peyğəmbəri-zişanımızın [şanlı Peyğəmbərimizin] və dini-mütəhhərəminin [pak dinimizin] banisi Məhəmməd ibn Abdulla həzrətlərinin yövmi-təvəllüdü [doğum günü] münasibətilə Görüş Məclisi tərtib veriləcək.

*Bakı Müsəlman
Cəmiyyəti[i-Xeyriyyə] İdarəsi
T-382*

**DÖVLƏT TEATROSU
AZƏRBAYCAN**

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

Cümə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın)

5-ndə axşam mövqeyi-tamaşaya

qoyulacaqdır:

“Qəzəvat (Hürriyyət uğrunda)”

Tamaşa axşam saat

tamamda başlanacaqdır.

Biletlər drama qiyməti ilə

teatrın kassasında satılmaqdadır.

Rejissor: A. A. Ivanov.

Növbəti rejissor: A[bbas] M[irzə]
Şərifzadə.

Qeyd: Möhtərəm tamaşaçılardan rica olunur ki, ikinci zəng vurulduqdan sonra salona daxil olub, hər kəs öz yerinə keçsin.

Şənbə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın)
6-nda mövludi-nəbi münasibətilə
bayram günü olduğundan,
gündüz “Zorən təbib” komediyası,
axşam “Arşın mal alan” operettası
təməşaya qoyulacaqdır.

Həmin operettanın müəllifi [müəllif]
və bəstəkarı Üzeyir bəy Hacıbəyli
cənabları kəndisi dirijorluq edəcəkdir.
Gündüz tamaşası gündüz saat 1-də,
axşam tamaşası isə axşam saat 8-də
başlanacaqdır.

Dövləti Teatro heyəti vəkili:

M[əhəmməd] ə[li] Sidqi.

T-380

* * *

Bakı Mahal Kəndçilər İttifaqı bununla kənd vəkillərinə və Fəhlə Komitəsi üzvlərinə elan edir ki, İttifaqdan apar-dıqları malların pullarını tezliklə idarəyə gətirsinlər. İdarədən mal almaq üçün və haqq-hesab etmək üçün İttifaqın sədri

“Azərbaycan” qəzetinin 338-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Hacığa Abbasova müraciət etməlidirlər. Persidski küçədə 64 nömrəli ev.

*İdarə
16806*

* * *

Bazar günü kanuni-əvvəl [dekabrın] 7-də 1919-cu ildə saat 2-də Sabunçu Şəhər məktəbinin odasında Patrebitel [istehlak] cəmiyyətinin “El dükanı” üzvlərinin böyük iclası olacaqdır.

Günün qərarıdır:

- 1) Təzə düzəlmiş idarənin iki ay yarımlik zəhməti və gördüyü işlər;
- 2) Malları almaqdan ötrü mal alan çağırmaq;
- 3) Təzə üzvlərin cəmiyyətə daxil olmağına dair;
- 4) Sualat [suallar] ki, yığıncağa dair olar.

Tənbeh [xəbərdarlıq]: Hərgah üzvlərdən lazımı qədər saat 2-yədək yığılmasa, ikinci iclas saat 4-də açılar və üzvlər az olsalar da iclas qanuni hesab olunaçaqdır.

16808

VİLADƏTİ-NƏBİ [PEYĞƏMBƏRİN DOĞUMU]

Xalqın cəmiyyət içərisindəki vəziyyəti, ictimai təbəqələr arasındakı silsileyi-məratibə [mərtəbələr silsiləsinə] tabedir. Hər zaman xalq içərisində bir taqım təbəqələr və zümrələr [siniflər; qruplar] olduğunu görürüz. Onun üçün, cəmiyyət içərisində yaşamaqda olan xalqın halını bilmək üçün mütləqə o təbəqə və zümrələrin halı tədqiq edilməlidir.

Risalətpənahi [peyğəmbərliyin istinad-gahı] əfəndimiz viladəti-valaları [şanlı doğumları] ilə dünyanı təşrif və müzəyyən buyurduqları [dünyanı şərəfləndirdikləri və bəzədikləri] vaxt ərəblərin o zamandakı halını tədqiq edəcək olarsa, əsirət [tayfa, qəbilə] həyatı keçirməkdə olan ərəblər hər qəbilə yek-digərinin düşməni və biri-birinin əduvv-i-biamanı [amansız düşməni] olduqlarını görürüz. Onun üçün də ərəblərdə milliyyət vəhdəti hüsula gələmməyib, mədəni bir hərsə [mədəni həyata, mədəniyyətə] malik olammamışlardı. Bundan əlavə, ərəblərdə həsəb və nəşəb [ad-san və nəsil] və əsalət məsələsinə fəvqəladə əhəmiyyət verilməkdə olduğundan, xalq içində müsəvat [bərabərlik] bu yoldan da ixlal olunmaqda [pozulmaqda] idi. Bununla bərabər, ərəblərdə “qulluq” məsələsi, qadınları heyvan kimi alıb-satmaq üsulu var idi ki, bu da müsəvati-bəşəriyyəyə zərbə vurmaqda idi. Buna binaən [buna görə], işçi zümrələri və rəncbər təbəqələri digərləri ilə müsəvi [bərabər] tutulmayırdı. Nəsil ki, Məkkə ərəblərində işçi zümrələri qullar və məvalidən ibarət olduğu kimi, Mədinə əhli də rəncbərliklə yaşamaqda olduqlarından, Məkkə ərəbləri onlara qızlarını nikah etməzlərdi. Məsəvati-bəşəriyyə [insanların bərabərliyi] bunca ixlal olunduğu bir dövrdə, risalətpənahi əfəndimiz bu dünyanı müzəyyən buyurmaqları [bəzəməkləri, gözəlləşdirməkləri] ilə bu kimi qeyri-təbii, haqsız və bir taqım inhisarçı və imtiyazlı təbəqələri qaldırdı [ləğv etdi]. “Ümum möminlər qardaşdır” fərmanı ilə həsəb və nəşəb əsaləti ləğv olundu. Hüquq-nisvan təsbit edildi [qadınların hüquqları

tanındı]. Əyan məqamında bulunan sü-nufi-mümtəzəni [seçilmiş, imtiyazlı sinifləri] ləğv etməklə “əl-kasibi həbibullah” [məişətini öz əməyi ilə təmin edən şəxs, Allahın sevimlisidir] kəlam-i-lahuti[si] [ilahi kəlamı] ilə kəsəb və məslək zümrələrini təqdis etladi [zəhmətkeşləri və peşə sahiblərini müqəddəsləşdirdi]. “Əl-fəqrü fəxri” [yoxsulluq fəxrdir] lisani-möcüz-bəyani ilə [möcüzəli sözü ilə, möcüzəli sözlər söyləyən dili ilə] fəqərayi-kasibəni əyan dərəcəsinə hər kəsə müsəvi gördü. Bu surətlə xalq içərisində müsəvat əsasının təsisinə çalışdı.

Fərdi mülkiyyətləri qəbul etməklə bərabər, xüms, zəkat, süls, kəffarə və sədəqə kimi vergilərin alınması surəti ilə fəqərə əhalinin ehtiyaclarının təminatına və ictimai müsəvatın təsbitinə qeyrət edildi.

Və bu surətlə demokratiyə [xalqçılığa] ilk mühüm addımlar atıldı...

İstilaq əsirət üsuluna nəhayət verildi. Dünyanın müstəbid və imperialist hakimiyyətlərinə zərbələr vuruldu. Müstəbid kəsraların eyvanına zəlzələ buraxdı və tağını çatlatdı. Ərəblik vəhdətini təmin etməklə, islamıyyətə vase [geniş] bir yol açdı. Ərəb əqvamını [qövmlərini; xalqlarını] bir idarə altına aldı. Dindar milli bir hökumət təsis etladi. Ərəb lisanının qüdsiyyətini tanımaqla, ərəb hərs [kültür] və mədəniyyətinə böyük yollar açdı. Digər ədyan və məzahibə [dinlərə və məzhəblərə] qarşı ehtiramkarlıqla, xaricə qarşı dəxi müsəvati təsis etladi. Başqa millətlərə də rəhbər olmaq üzrə, əqvalı kimi əfali ilə də nüməneyi-imtisal olaraq şahrahi-hidayət güşad etladi [sözləri kimi əməlləri ilə də, ardınca

gediləsi bir nümunə olaraq, hidayət yolunu, düzgünlük yolunu açdı].

İştə, islamıyyətin peyğəmbəri-zışanı [nın] təsis buyurduğu siyasi və ictimai xalqçılıq əsası [prinsipi] bəşəriyyətə yeganə rəhbər olacaqdır. Onun üçün də cəmiyyətlər arasında daxildə və xaricdə müsəvatın müəssisi [təsisçisi] olan nəbiy-vala-məqamımızın [məqamı uca olan Peyğəmbərimizin] doğulduğu gün xatirlərə müsəvati-ənam [insanların bərabərliyi] ilə birlikdə gəlir.

İşbu mövludi-mübarəklə ümum müsəvati-ənam tərəfdarı olan islam demokratlarını təbrik və türk millətini təsyid edirəm [mübarək olsun deyirəm].

Talıbzadə Yusif Ziya

“ŞAYİƏLƏR” MÜNASİBƏTİLƏ

“Denikin gəlir” deyə camaat arasında dövrən edən şayiələr Bakı əhlinin rus, yəhudi və sair qismini həyəcanlara salmaq üzrədir. Baxsus rus qisminin həyəcanı bir dərəcəyə qədər şiddət etmişdir ki, Bakı Rus Milli Komitəsi dabrovol komandanlarına müraciətlə, əksəriyyəni Petrovsk tərəfindən nəşət edən [meydana çıxan] böylə şayiələrin nəşri mən’ini [yayılmasının yasaqlanmasını] – sülh və müsəlimət [əmin-amanlıq] naminə – rica etmişdir. Zənn edilirdi ki, “Denikin gəlir” şayiələri Azərbaycana tabe olmaq istəməyən və “Vahid Rusiya” tərəfdarı olan rusları sevindirəcək, ruhlandıracaq və yalnız Azərbaycan türk və islamlarını əndişələrə salıb mütəhəyyic

edəcəkdir [həyəcanlandıracaqdır]. Halbuki böylə şayiələrin təsiri əksinə olur – Azərbaycan türk və islamı bu şayiələrdən heç də mütəəssir və mütəğəyyir olmayıb [halları dəyişməyib], “Denikin gəlir-gəlsin, qabağına çıxmağa hazırıq” mənasını ifadə edən bir vəziyyət alıb, kamali-asudəliklə öz iş və güclərinə davam etməkdə, amma rus və qeyri-müsəlmanlar həyəcanlara düşüb xof və əndişələr büruzə verməkdədirlər!

Bu nədəndir?

Nəzdikbin [yaxını görən, uzaqgörən olmayan] adamlar bu əhvalata özgə bir təfsir verib böylə izah edirlər ki, guya rus və sairələrinin qorxduğu, Azərbaycan türk və islamıların qəhr və qəzəbindəndir. Yəni Denikin Azərbaycan üzərinə hücumla başlasa, müsəlmanlar açıq üzərinə Azərbaycandakı rusları kəsib tələf etməyə başlarlar.

Əlbəttə, rusların ürəyinə böylə şeylər gələ bilər, çünki işə səthi nəzərlə baxıldıqda, böylə hadisələrin vüqusu ehtimal daxilində bir şeydir.

Fəqət əgər rusların xof və əndişəsi yalnız bu ehtimaldan əmələ gəlmiş olsa, o surətdə, ruslar məmləkətimizdə əyləşib də “Ax, müsəlmanlar bizi kəsəcək” qorxusu ilə qara-qara fikirlərə düşmək əvəzində, şeylərini yığışdırıb buradan köçər və dabrovol əlində olan şəhərlərə daşınmaqla başlarını bələdən qurtarardılar.

Halbuki biz bunu görməyiriz. Ruslar yerlərində möhkəm oturub, heç kəs qaçaq və ya köçək fikrində deyildir.

Ona binaəndir [ona görədir] ki, durbin [uzaqgörən] adamlar rus həyəcan və əndişəsini başqa cürə təfsir [şərh, izah] edirlər.

Hər kəsə məlumdur və məlum olmayanlara da məlum oldu ki, Azərbaycan türk və islamı hər bir işdə nizam və qaydaya riayət edən, intizam tərəfdarı olan, “disiplina”ya mail bir xalqdır. Bu gün Azərbaycan ilə Denikin arasında müharibə başlanarsa, Azərbaycan türk və islamı heç bir vaxt etidallarını əldən verməyib, hökumətimizin əmrinə tabe olub, hökumət vətən və millət müdafiə və mühafizəsi yolunda hər kəsə hər nə vəzifə verərsə, hər fərdimiz öz vəzifəsinin icrasına məşğul olacaq və heç bir kəsdən xudsər [özbaşına] işlər baş verməyəcəkdir.

Bu üzdən, müsəlmanların “intiqamından” qorxmaq fikrinin əsası o qədər də möhkəm deyildir. Rusların və qeyri xaricilərin əsaslı qorxusu bundandır ki, bəlkə Denikin ilə Azərbaycan müharibəsində Denikin qalib gəldi, o halda nə olar? O halda ümum azərbaycanlılar – istər rus olsun, istər müsəlman, istər yəhudi, hamısı – nizamsız quldur, oğru, əyri dəstələrindən ibarət olan və heç bir əsgəri [hərbi] qaydalara riayət etməyən vəhşi və yırtıcıların əlində qalıb, canı da gedər, malı da. Çünki Denikin qoşununun böylə vəhşilərdən və dərədən-təpədən yığılmış quldur və oğrulardan ibarət olduğunu bizdən yaxşı ruslar bilirlər. Denikin qoşununun ayaq basdığı yerlərdə sakitlik və asayışdan heç bir əsər qalmayıb, orası olur bir cəhənnəm bucağı.

Bundan əlavə, Azərbaycanımızda istirahətlə yaşamaqda olan rusları – nə qədər bizi istəməsələr də – Denikin vəhşi kazakları “xain” cümləsindən hesab edib, “Siz rus ola-ola Azərbaycana

qulluq edib, Rusiyaya xəyanət göstərdiniz!” deyər biduni-sorğu-sual [sorğusuz-sualsız] kəsib tələf edəcəkdirlər.

İştə, bura ruslarının qorxduğu dəxi əsl bundandır, nəinki müsəlman intiqamından...

Fəqət bu əndişələr hamısı nahaqdır. Əgər qəza Denikini dolaşdırıb da Azərbaycan üzərinə saldırmaq istərsə, onda görünür ki, Denikin alnında yazılan “Sənin ölümün Qafqazda” ibarəsidir.

Ü. H-li

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

2 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Yaromsk dairəsində ricət etməkdə [geri çəkilməkdə] olan düşməni təqibimiz davam edir. Narva cəbhəsində kəşfiyyət əməliyyatı. Marinburq cəbhəsində bizim kəşfiyyətçilərimiz tərəfindən düşmənin partizan dəstələrindən 20 nəfəri telefon və mitralyozlarla tutulmuşdur. Qərbi Dvinada kəşfiyyət əməliyyatı. Cənubi cəbhədə Jitomir-Fastov hissəsində bizim qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Brusilovkadan düşməni çıxarmışdır. Kiyev dairəsində İrpen nəhrində ciddi vuruşmalar davam edir. Aşağı Desnada Kozelets şəhəri yanında Ostyor şəhəri işğal

edilmişdir. Ostyordan cənub [və] şimala yüzdən yuxarı əsir, 5 top və 2 zirehli avtomobil, 5 mitralyoz və başqa qənimətlər alınmışdır. Romni dairəsində bizim süvarəmiz ciddi vuruşmadan sonra Romni şəhərini əldə etməyə müvəffəq olmuşdur.

Sum dairəsində vuruşma ilə tərəfimizdən Boromlya mövqifi [stansiyası] işğal edilmişdir. Bir çox qənimətlər alınmışdır.

Belqorod dairəsində ciddi vuruşmalar davam edir. Valuysk cəbhəsində bizim qitəatımız Yeni Oskoldan iki fərsəx şimala müvəffəqiyyətli vuruşmalarda davam edirlər. Liski dairəsində bizim qoşunlarımız müvəffəqiyyətli surətdə yürüşlərini genişləndirərək Liski mövqifindən 30 fərsəx cənubdakı xətlərə çatmışlardır. Bizim qoşunlarımız Novoxopyorsk-Slaşevskdən 60 fərsəx cənub-qərbə Vasilyevka xəttindən yürüşə keçərək cənub-qərb tərəfə hərəkət etməkdədirlər. Slaşevsk vuruşmaları əsnasında tərəfimizdən külli əsir, at, araba və başqa qənimətlər alınmışdır.

Tsaritsın dairəsində – Don ilə Volqa arasında ciddi vuruşmalar davam edir. Bizim toplarımız Volqanın sol kənarından Tsaritsın dairəsində hərəkət etməkdə olan düşmən qoşunları və arabalarını atəşə tutmaqdadır.

Ural dairəsində – Tərəfimizdən Camoyti işğal edilmişdir.

Pavlodar dairəsində – Bizim qoşunlarımız ricət edən düşməni təqib edərək Pavlodardan 70 fərsəx cənuba araba, tüfəng və fişəng alınmışdır.

Slavqorodsk cəbhəsində – Bizim qitəatımız dəmiryol xətti ilə qırmızı par-

tizan dəstələri tərəfindən işğal edilən Slavqorod üzərinə yürüş etməkdədirlər.

Barnaul dairəsində yürüşümüz kəsbi-dairə etməkdədir [genişlənməkdədir].

Katın dairəsində – Kanuni-əvvəlin birində qoşunlarımız vuruşma ilə Katın şəhəri və mövqifini tutmuşlardır.

Hökumət böhranı

Helsingfors [Helsinki] - “Kreysçay-tunq” qəzetəsinin verdiyi xəbəre görə, Almaniyada hökumət böhranı gözlənilməkdədir. Sosialistlərin hökumətdən çıxma ehtimalları vardır.

Kəndçilərin həyəcanı

Smolensk - Riqada nəşr edilən “Utro” qəzetəsinin işarətinə [xəbərlərinə] görə, Denikin əleyhinə Ukrayna kəndçilərinin həyəcanı Kiyev, Poltava, Yekaterinoslav və Çerniqov quberniyalarından Don və Kuban mahallarına sirayət etmişdir [yayılmışdır]. Rostovda olan həyəcan müştəşəkil surətdədir. Fabrikalarda, şəhər və ətrafında işlərin dayandırılması təhdidi vardır.

Vladıqafqaz dəmiryolunda dəmiryol əmələlərini güclə münasibəti mühafizə etməyə [rabitəni qorumağa] məcbur edirlər. Bunlardan bir çoxları həbs edilməkdədirlər.

İtaliyanın mümaniəti

Kopenhagen - Belqraddan varid olan [gələn] teleqrafa nəzərən, İtaliya hökuməti Cənubi Slaviya hökumətinə bildirmişdir ki, Sülh Konfransı təlimatına binaən [əsasən] D’Annunsiun Spalatoya hərəkət etməsinə mümaniət [maneçilik] edəcəkdir.

Partizan dəstələri

Samara - Cəbhə qərargahı tərəfindən alınan mövsuq [etibarlı] xəbərlərə nəzərən, Klinsk, Slavqorodsk dairələri ilə Semipalatinsk-Barnaulsk-Marinskaya dəmiryolu ətraflarında müştəşəkil partizan dəstələri dolaşmaqdadırlar. Partizan dəstələri qırmızı qoşunların təzyiqi altında ricət edən [geri çəkilən] düşməyə zərbə endirməkdə davam edirlər.

Məclisi-Məbusanda toqquşmalar

Lion - Yeni güşad edilən [açılan] İtaliya Məclisi-Məbusanında sosialistlərlə mül-təcilər arasında şiddətli toqquşmalar olmuşdur. İclas salonuna İtaliya kralının daxil olduğu əsnada sosialist məbuslar durub salondan çıxmışlardır. Polisin müdaxilə etməsinə görə, Müttəhid sosialistlərlə [Birləşmiş sosialistlərlə] Əmələlər Şurasının İttifaqı ümumi tətillər elan etmişlərdir.

Hökumətlər istefası

Nauen - Madrid və Saar hökumətləri istefa vermişlərdir. Fəhlə məsələsində yeni müşkülət törəndiyi üçün hökumətlərin istefaya çıxmalarını səbəb göstərir[lər].

Lehistan sərhədinin təyini

Lion - Ali Şura Lehistanın [Polşanın] şərq sərhədlərini müəyyən etmişdir. Bu sərhəd Lehistan qoşunlarının əxzi-mövqe etdiyi [mövqe tutduğu, yerləşdiyi] xəttinin dalısından keçdiyi üçün Lehistanın ötrü faydasızdır.

* * *

Lion - Meksikada böyük həyəcan

vardır. Meksika hadisələrinin bir qədər müddət Avropa işlərindən Amerika dövləti diqqətini cəlb edəcəyinə Ali Şurada inanırlar.

(Gürcü teleqraf agentliyindən)

(Fransa xəbərləri)

Baltik səvahlindən Almaniya qoşunlarının təxliyəsi

Berlindən verilən xəbərlərə görə, Beynəlmüttəfiqin Komissiya [Müttəfiqlərarası Komissiya] kanuni-əvvəlin 10-a qədər Baltik səvahlili [sahilləri] dairəsindən Almaniya qoşunlarının çıxarılmasını əmr etmişdir. Bu vaxta qədər də Litva qoşunlarının yürüşü saxlanılmalıdır.

Cəmiyyəti-Əqvam haqqında

Leon Burjuanın təşəbbüsü ilə bu günlərdə Brükseldə Cəmiyyəti-Əqvamın təqviyəsinə [Millətlər Cəmiyyətinin gücləndirilməsinə] cərə aramaq məqsədilə beynəlmiləl bir konfrans güşad ediləcəkdir [açılacaq].

Zavodların dayandırılması

Saar mahalından verilən xəbərlərə nəzərən, çuqun əridən zavodların bir hissəsinin dayandığını və başqalarının da məhdud dairədə işlədiklərini bildirirlər. Fransa məmurlarının Saardan kömür alınmasına mümaniət [maneçilik] göstərdikləri üçün zavodlar kömür almaqdan məhrum edilmişlərdir.

Belarus Radası

Lyosikin təhti-sədarətində [sədrliyi altında] təşrinə-saninin [noyabrın] 12-də Belarus Radası öz iclaslarına başlamışdır.

(Qafqaziyadakı Müttəfiqlər heyətinin radio xəbərləri)

Fon Makenzen

Feldmarşal fon Makenzen Müttəfiqlər nəzarəti altında olmaq üçün Səlanik [Saloniki] ətrafına göndərilmişdir. Burada, mühakimə olunana qədər qalmalıdır.

Bolşevizmlə mübarizə

Vaşinqtonda bolşevizmlə feilən mübarizədə bulunmaq məqsədilə yeni bir cəmiyyət təşəkkül etmişdir. Cəmiyyətin böyük miqdarda əsasi sərmayəsi olduğu kimi, bir çox üzvlərə malikdir.

Lehistan və çex-slovaklar

Çex-slovak hökuməti işkodidə olan əsgəri əmtəə və mühimmati-hərbiyyə ehzar edən [hərbi ləvazimat hazırlayan] zavodların Lehistan [Polşa] hökuməti ixtiyarına verilməsini təhti-qərara almışdır.

Yaponiya və Rusiya

Yaponiya hökuməti general Denikin və amiral Kolçak qərargahlarına göndərmiş olduğu xüsusi müvəkkil təvəssütü [vasitəsi] ilə Rusiyaya feilən müavinət göstərilməsinə dair müzakirata başlamışdır. Müavinət, Yaponiya qoşunlarının Şərqi Sibiryanın bir para dairələrini ilhaqdan [işğaldan] və rus ordusunu ərzaq və mühimmati-hərbiyyə ilə təchiz etməkdən ibarət olacaqdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlər] və Versal müahidənaməsi

Paris, 10 kanuni-əvvəl. Fransa mənə-

beyindən [mənbələrindən] işar edilən [bildirilən] xəbərlərə nəzərən, əyandan [senatorlardan] Hiçkok ehtimal edir ki, Məclisi-Əyan [Senat] düşənbə [bazar ertəsi] günü olacaq iclasında sülh müahidənaməsi [sazişi] haqqında bir azacıq müzakirədən sonra səriyyə [sürətlə] etilafə [razılığa] gələrək onu imzalayacaqdır. Etılaf hansı əsaslar üzərində hasil olacağı barəsində mumaileyh [haqqında danışılan] əfəndi heç bir bəyanat verməmişdir. Əzanın [üzvlərin] əksəri ümid edir ki, rəisicümhur [prezident] Vilson müahidənaməni Məclisə təqdim etdikdə müahidə haqqında izahət da verər və böyləlik[lə], müxalif fırqələr arasında mübahisə imkanı təhyə edər [hazırlayar]. Əgər etılaf hasil olsa da, hər halda, iclas salon[un]un kənarında müahidənamə haqqında yeni müzakirəyə başlanılma- dan irəli ola biləcəkdir. Səslərin əksəriyyəti təmin olduqdan sonra təklif Məclisi-Əyana təqdim edilərək tezəcə səsə qonulacaqdır.

Cəmahiri-Müttəfiqə Sülh Konfransında

Paris, 29 təşrini-sani. Macarıstan müahidənaməsini imza etmək birinci işdir ki, səfir Uels keçirmək üçün mübarizə edir. Başqa məsələlərin həpsi tədil edilmiş [dəyişdirilmiş], ya bu ki qeyri bir vəchlə [başqa bir surətdə] tənzim ediləcəkdir. Fiume məsələsini Uels qaldır- mayacaqdır. İtaliyanın və ya Müttəfiqlərin gələcəkdə nasıl bir təklifi olmuş olsa, Vaşinqtonda olan dövlət katibi mərifəti ilə [vasitəsi ilə] müzakirə ediləcəkdir. Bəzi dairələrdə qorxurlar ki, səfir Uels Sülh Konfransının irəlidə gördüyü

işlərlə aşna olmadığı üçün müşkülata məruz qalacaqdır. Amerika Komisyonu söyləmişdir ki, Məclisi-Əyan sülh müahidənaməsini imza edən kimi Cəmahiri-Müttəfiqəyə müsaidə edəcəkdir ki, müahidənamənin mövqeyi-məriyyəyə qonulmasında [qüvvəyə minməsində, icra edilməsində] iştirak etsin və bilatəxir [dərhal] hər dürlü mütəxəssislər və başqa gərəkli adamlar da Fransaya göndəriləcəkdir.

QƏZƏTƏLƏRDƏN

Ərəb mürəxxəsləri İngiltərə kralı nəzdində

Nəcd şeyxi Əmir İbnüsuud tərəfindən ezam edilmiş ərəb mürəxxəslərini [nüməyəndələrini] kral Beşinci Georq Bükinqem sarayında təntənə ilə qəbul etmişdir. Mürəxxəslər başında Şeyx Əhməd vardır.

Qəbul vaxtı kraliçə və prinsessa Mariya da isbatı-vücut [iştirak] etmişlərdir.

Şeyx Əhməd İbnüsuudun məktubu- nu və bir qədim qılinc krala təqdim etmişdir.

İbnüsuudun üç oğlu zökəm nəticəsi olaraq vəfat etdiklərindən dolayı kral Georq bəyani-təziyyət etmiş [başsağlığı vermiş] və sonra İngiltərə ilə Mərkəzi Ərəbistanı yek-digərinə mərbut edən [bir-birinə bağlayan] dostluq amillərinə nəqli-kəlam etmişdir [sözü gətirmişdir].

Kral kəndi rəsminin arxasını yazaraq, İbnüsuuda yetirməkdən ötrü səfirə vermişdir.

Türkiyədə fransız professorları

Türkiyədə Maarif naziri Məktəbi-Sultani ali siniflərində fəlsəfə, ədəbiyyat və riyaziyyat elmləri tədris etməkdən ötrü yenə beş Fransa professoru dəvət etmişdir. Məktəb smetası ilə professorlar üçün mahanə [aylıq] maaş olaraq ayda 30 lirə buraxıldığına görə, Nəzarət əlavə olaraq 70 lirə dəxi artırmışdır.

Abluka davam edir

İstanbulda nəşr olunan qəzetələrdə fransız, ingilis və İtaliya lisanları ilə atıdəki [aşağıdakı] elan nəşr edilmişdir:

“Bütün əlaqədar əşxasa [şəxslərə] elan edilir ki, Türkiyə mütarikəsi [atəşkəsi] müqavilənaməsinin 23-cü maddəsi haqqında baş komissarlar tərəfindən atıdəki qərarədar verilmişdir:

1) *Türkiyədə mal yükləmək və boşaltmaq alman və bolqar gəmilərinə mən’ [qadağan] edilir.*

2) *Müttəfiqin [Müttəfiqlərə] [və] bitərəf dövlətlərin gəmilərinə də mən’ edilir ki, Bolqariya və alman iskalələrində yüklədikləri əmvalı [malları] fəvqə məzkur [yuxarıda deyilən] iskalələrə [li- manlara] aparmasınlar.”*

KUBAN HADİSATINA DAİR

Cəbhə nümayəndələri Radada

Radanın bir neçə iclasından sonra cəbhədə olan əsgəri qitəat [hərbi hissələr] tərəfindən gəlmiş nümayəndə Radada söz alaraq nitqə başlamış və məbusanı təbrik etdikdən sonra söyləmişdir ki:

“Bizim buraya gəlmədən məqsədimiz odur ki, Rada işlərinin nasıl getdiyini öyrənib, onun cəbhə haqqında nə kimi qayğılarda bulunduğunu bilək. Cəbhədə söyləyirlər ki, Rada cəbhəni bittəməmə nəzərdən salmışdır. Fəqət burada isə əksi meydana çıxmamışdır.

Əgər cəbhə lazımınca təchiz edilməyirsə, onun təqsiri Radada deyildir.”

Cəbhə nümayəndəsi kürsiyi-xitabətdən enərək söyləmişdir ki:

“Biz qılinc və süngünü möhkəm tutmuşuq. Binaənileyh [ona görə], siz də rahat və asudəcəsinə çalışa bilərsiniz.”

Rada əzası [üzvləri] cəbhə nümayəndəsini “ura” sədələri və mədid [sürəkli] alqışlar altında təşyi etmişdir [yola salmışdır].

Rada əzaları içində yeni həbslər

19 təşrini-sanidə [noyabrda] həbs edilən Rada əzasından əlavə olaraq, yenə bir qəç məbus tövqif [həbs] edilmişlərdir. Həbs edilənlərin həpsi general Vrangelin əmrnaməsi ilə divani-hərbə [hərbi məhkəməyə] verilmişdir.

Məhbusların müqəddəratı

Yekaterinodar - Mövsuq [etibarlı] dairələrdən xəbər verirlər ki, general Vrangelin əmrnaməsi ilə divani-hərbə verilmiş Rada məbusları [Pyotr] Makarenko, Omelçenko başda olaraq on beş adam edam cəzasına məhkum edilmişlərdir. Edam qərarı təsdiq edilmədən ötrü bilavasitə general Vrangelə təqdim ediləcəkdir.

Yeni ataman

General Filimonovun istefasından

sonra əsgəri atamanlığa Rada tərəfindən general [N. M.] Uspenski intixab edilmişdir [seçilmişdir]. 25 təşrini-sanidə [noyabrda] yeni ataman Uspenskiyə and vermək mərasimi təntənə ilə icra edilmişdir.

Makarenkonun qaçmasına dair

Məlum olmuşdur ki, İvan Makarenko 50 nəfər kəndisinə tərəfdar kazaklarla qaçmışdır. Yekaterinodarda bir şeyiə çıxmışdı ki, Makarenko yoldaşları ilə həbs edilmişlər. Lakin sonra bu xəbər rəsmi surətdə təkzib edilmişdir.

Çarə arayırlar

Kulabuxovun edamından və bəzi məbusların həbsindən sonra işləməyə başlayan Rada “işbu vəziyyətdən çıxmağa çarə arayır”. Şu “çarə”ni də Radanın 20 təşrini-sanidəki iclasında general Vrangelin: “Kazakların hürriyyət və hüququna heç kəs toxunmaq istəməyir” sözlərində bulmaq istəyir.

DAĞISTANDA

İnquşlar ictimiası [yığıncağı]

Vladıqafqaz – 18-19 təşrini-sanidə [noyabrda] Narzanda əqdi-ictima edən [yığışan] inquşların ikinci ictimiası xalq məhkəməsinin şəriət məhkəməsinə təbdilini [dəyişdirilməsini, çevrilməsini] təhti-qərara almışdır.

Kuban mürəxxəsləri Terekdə

Pyatiqorsk - 4 təşrini-sanidə Kuban Radası mürəxxəsləri [nümayəndələri] ilə

Terek hökumətinin müttəhid [birgə] şurası vaqe olmuşdur. Şura Kuban mürəxxəslərinin Kuban hadisəti haqqında hökumətə verdiyi məlumata həsr edilmişdir. Bu şurada Terek hökuməti heç bir qətnamə çıxarmamışdır. Kubana veriləcək qəti cavab ezam edilən bir para hökumət əzalarının [üzvlərinin] övdətinə [qayıtmasına] qədər təxir edilmişdir.

TRANSKRİPSİYA, YAXUD TƏHRİF ƏLİFBALARI

Mənim latın transkripsiya əlifbam keçənlərdə “Azərbaycan” qəzetəsində nəşr etdiyim “Aləmi-islam üçün rəqəmli latın əlifbası”nın eynidir. Ancaq zirdəki islahat [aşağıdakı düzəlişlər] icra olunmuşdur.

Hüruf işarələri yerinə rəqəmlər işlə-nərsə, bunlar əsasi vəzifələrinin xaricinə çıxarılmış olarlar deyə, əlifbamı tənqid edənlərin rəyinə riayəti münasibi-hal gördüm. Həm də onu nəzərə almağa məcbur oldum ki, Avropa yazısındaki bir ədədinin rəqəmi ilə həman əlifbadakı “l” hərfinin şəkli biri-birinə çox müşabəh [bənzər] olduğundan, təsadüflərində qarışıqlıq peyda olar. Lihaza [buna görə], rəqəmləri mötəd [adət edilmiş] şəkilləri yerinə, başıaşağı şəkilləri ilə istemal etməyə [işlətməyə] qərar verdim. Hürufu [hərfləri] başıaşağı yazmaq adəti isə Avropa transkripsiya əlifbalarında pək mü-tədavildir [işləkdir]. Lihaza, əlifbama aldığım “1, 2, 3, 4” rəqəmlərini (1'2'3'4) şəklində istemal edirəm. Ona görə, mə-sələn, “əl, sınımaz, bağ, can” kəlmələrini

böylə yazıram (sətri soldan-sağa oxuma-lı):

Nəşr etdiyim əlifbamda məhdud səsliləri (hərəkələri və rus istilahınca qlasnayaları) məşhur əlsinəşünas [dilçi] Suitə təqlidən mükərrər [təkrar] olaraq yazmışam. Bu qayda Avropa yazılarında olan adətə müstənidir [istinad edir]. Şərqlilərdə böylə adət olmadığından, bunlar üçün buna alışmaq güc idi. Bizlərdə isə hərflərin əlaməti-mədd [uzunluq əlaməti] olaraq istemalı mötə-dir [işlədilməsi adətidir].

Lihaza, səslilərin məmdu [uzun] oldu-ğunu göstərmək üçün – hankısı olursa-ol-sun – kəndindən sonra başıaşağı yazılan hərfini yazmağa qərar verdim. Onun üçün, məsələn, “Adəm, İran, u – farisi zəmiri-şəxsinin müfrədi-qaibi) [farsca şəxs əvəzliyinin üçüncü şəxs təkisi] kəlmə-lərini böylə yazıram: *Aəda1m İərasn, uə.*

Latın əlifbamdakı hürufun əşkalı [şəkli], tələffüzü, məxəzi [çıxış yeri], tətbiqi; əlifbanın “Azərbaycan”da nəşri vüqusunda irəə olduğundan [göstəril-di-yindən], burada təkrara ehtiyac yoxdur.

Rəqəmlərin xətt içində yazılmasının müşköl olduğu dəxi mətbuatda söylə-nildi. Bəlkə zənn olunmuş ki, mənim rəqəmlərim yazıda dəxi mətbu şəkilləri ilə yazılmalıdırlar. Öylə isə səhvdir. Mənim rəqəmlərim dəxi ümum rəqəmlər kimi basmada mətbu və yazıda yazma şəkilləri ilə istemal olunmalıdır. Rəqəmlərin mötəd basma və yazma şəkilləri isə oxumaq üçün pək açıq və yazı üçün pək çəsban [uyğun, münasib] olduğu ümumən müsəlləmdir [hər kəs tərəfindən qəbul edilir]. Əzcümlə [o cümlədən] buna müstənidir [buna

əsaslanır] ki, məşhur Kopenhagen profes-soru Yespersen cəmi dilləri ərqamdan [rəqəmlərdən] yapıdığı əlifba ilə oxuyub-yazmağı əhli-cahana israrla tövsiyə edir.

Başıaşağı yazılan rəqəmləri asanca yazmağa alışmaq üçün önünüzdəki kağızı başıaşağı çevirib 4 əvvəlinci Avropa rəqəmlərini yazınız. Sonra kağızı əvvəlki halına qoyunuz. Önünüzdəki şəkilləri yazmağı bir qəç dəfə məşq ediniz. Sühulətlə [asanlıqla] yazmağı öyrən-miş olarsınız.

Başıaşağı şəkilləri ilə rəqəmləri əski hərfdən yeni hərflə yazmağa qullanmaq-da mühəssənət [yaxşı tərəf, müsbət tərəf] çoxdur. Böylə də bunlar rəqəmlikdən çıxıb, ərqamla hürufun məzcindən [rə-qəmlərlə hərflərin qarışmasından] qorxulan səhv və şübhəyə də meydan qalmayır. Məhaza [eləcə də], bu şəkillərində dəxi bunların mənzərəsi hər kəsə məlum olub, hamı mətbəələrdə bulunan şeylə-rədlər. Lihaza bunların vasitəsi ilə yazılan hərflərin oxunması, yazması və basması hər kəs üçün asan və hər mətbəədə mümkündür.

Hürufun üstünə, altına işarət qoy-maq vasitəsi ilə bunlardan təzə hüruf yapmaq qaydasına, təzə hürufu mövcud hərfin yanına başıaşağı şəklində rəqəm qoymaq vasitəsi ilə yapmaq qaydası mürəccəhdir [üstündür]. O qayda hər hərflər üçün yazının təsəlsülünü [ardıcılı-ğın, hərflərin bir-birinə bitməsini] kəs-məyə məcbur edib, ondan əlavə, hürufun oxunmasını gücləndirər [çətinləş-dirər]. Bir nitq sədasını iki hərflə yazmaq qaydasına da bizim qayda mürəccəhdir. Çünki o qaydada hər hərflər kəndi tələffüzü ilə oxunub, səhv və xətağa yol açar.

Başqa əlifbalardan latın əlifbasına hüruf almaq qaydasına dəxi bizim qayda mürəccəhdir. Çünki, məsələn, rus və latın əlifbaları şəkli bu tələffüzü müxtəlif hərfərlə doludurlar. Bu iki əlifbanın hürufunu bir yerə topladırlarmı, biçarə oxuyucu hankı hərfi hankı millətin tələffüzü ilə oxuyacağını bilməyib, içindən çıxılmaz bir qarma-qarışığa zəhnini soxmuş olar.

Yeni hürufat ixtira etməyə bizim qaydanın mürəccəh olduğunu bəyana belə hacət yoxdur. Onları bilən kim olacaq ki, onlarla yazılan yazını oxuya bilsin.

Kağızca iqtisad arzu olunsa, bizim rəqəmləri aid olduqları hərfərin altına və üstünə qoymaq mümkün olar. Fəqət mən bunun tərəfdarı deyiləm. Qoy yazı qolaylıqla yazılsın, basılsın və oxunsun. Bir az artıq kağız sərf olunsa, bunun xatiri üçün mütəhəmmil olmaq [dözmək, qatlaşmaq] olar. Həm də hərfərimiz rəqəmlərlə birlikdə rusların “ш, ж” hərfələrindən və latın əlifbasının “w, m” hərfələrindən çox yer tutmayırlar, nəradə qaldı mötəd Avropa yazılarında bir nitq sədasını iki, üç, dörd və nadirən yeddi hərfə yazmaq.

Hər hərf yanındakı başısağa rəqəmi ilə, həqiqətdə iki parçadan mütəşəkkil [ibarət] bir tək həfdir. İkiparçalı [lı] bunlar [in] mətbəədə tərtibini və yazıda yazılmasını təşkil edir [asanlaşdırır]. Çocuqlara öyrəndə hərfi başısağa rəqəmi ilə birlikdə göstərib, mütəzəmmin olduqları [daşdıqları; əhatə etdikləri] sədanı söyləməli. Avropa əlifbalarında deyil iki parçadan, daha çox parçadan mütəşəkkil hərfərlər var. O cümlədən rusların yazma “t” hərfələrinin cümlə və

ismi-xas [xüsusi isim] başında yazılan şəkli dörd parça olaraq yazılır.

Ərəb yazısından istixrac olunan [çıxarılan, əldə edilən] transkripsiya əlifbası

Ərəb əlifbasından çıxardığım transkripsiya əlifbası dəxi latın əlifbasından istixrac etdiyim kimi, avam istilahınca [avam diliylə desək], “kasıbfəndi”dir. Əşkalının [şəkillərinin, formalarının] həpsini ərəb əlifbamızdan, həm də hərəkəsiz yazılan ərəb əlifbamızdan aldığından, heç bir hərf, heç bir işarət tökdürməyə möhtac olmaqsızın transkripsiya əlifbamla türk, ərəb və farisi asarını [əsərlərini] ən adi müsəlman mətbəəsində tamamilə tələffüzə müvafiq surətdə təb [çap] etdirmək olar.

Belə ki məlumdur, səsləli hərfərlər ərəb əlifbasında yoxdur. Bunların yerinə nə yazmaq xüsusunda isə türklər ərəblərdən başqa yolda müamilə [rəftar] edirlər. Ərəb səsliləri məqsur və məmdudə [qısaldılmış və uzadılmış; qısa və uzun] bulunurlar. Məqsurların yerinə ərəblər bir şey yazmayıb, məmdudların hər birinin yerinə hürufi-impladan birini yazırlar. Türklər isə məmdud və məqsurə bulunmayan səslilərinin bəhərinin [hər birinin] yerinə hürufi-impladan birini yazırlar. Bu qaydadan bir dərəcəyə qədər müstəsna olan “h” hərfi implasını dəxi bu qayda təhtinə [altına] almağa türk implası halihazırda çalışmaqdadır.

Kəlmələrin başında isə səslidən əvvəl – istər bu səsləli ərəb yazısında olduğu kimi məqsur olsun, istər türk yazısında olduğu kimi yerinə hürufi-impladan biri yazılmış olsun – bir əlif yazmaq vacibdir.

Mən səsləli hərfələrimi türk qaydası ilə yazılan hürufi-impladan alıram. Bu qay-

dada hər bir hürufi-impla həm mövzusu olan səsdəş sədasını və həm də az başı [ən azı] bir səslini yazmağa istemal olunur. Yəni biri səsdəş, digərləri səsləli olmaq üzrə bir hərfi-impla ilə mütəəddid [çoxsaylı] nitq səsi yazılır.

Bizim hürufumuzun müttəsil və münfəsil [bitişik və ayrı] rəyətləri [görünüşləri] başısağa olduqda kəsb etdikləri mənzərələri müxtəlif şəkillər hasil edirlər.

Mən bu şəkillərin birini hərfi-implanın mövzuyi-əsası olan səsdəş hərfinə [əslində ifadə etdiyi samit səsi göstərən hərfin yerinə], mütəbaqilərinə bəhərinə [geri qalanlarından hər birini] isə bu hərfə yazılan səslilərin yerinə təxsis edirəm [məxsus edirəm] və bu minvalla əlifbamıza lazım olan səsləli hərfələri vücuda gətirirəm.

“V”dən yapılmalı səslilər üçün bu hərfin müttəsil və münfəsil şəkilləri ilə başısağa mənzərələri kifayət etmədi. Səslilərin biri (zəmmeyi-xəfifeyi-məqbuzə) üçün zəmmə hərəkəsinə şəbahəti [oxşarlığı] olan “9” rəqəmini istemal etmək lazım gəldi. Kəsreyi-xəfifeyi-münfətehəni isə – ki, bunu almanlar “e” və ruslar “э” hərfi ilə yazırlar – (5) rəqəmi ilə yazmağı münasib gördüm. Səbəbi irəlidə söylənəcəkdir.

Rəqəmlərlə hərfələrin həmşəkiliyi mənim əlifbamda bu iki yerə münhəsirdir [məxsusdur].

Rəqəmlərlə hərfələrin nadir olaraq həmşəkiliyi mənim xəttimdə olduğu kimi Avropa əlifbalarında belə var və bundan heç bir qarışıqlıq hasil olmadığından maəda [başqa], bu həmşəkiliyin varlığını belə əksəriyyət duymayır.

(Bitmədi)

Şahtaxılı Məhəmməd ağa

(Mövludi-Fəxri-kainat münasibətilə)
[Kainatın Fəxri olan Peyğəmbərin doğumu münasibətilə]

HAQQ CƏLLƏ CƏLALUHU HƏZRƏTLƏRİNDƏN İSTİMDAD

[ŞANI UCA HAQQ-TAALADAN YARDIM İSTƏMƏ]

Mislində həmin günün təbiət
Dünya üzünü münəvvər etdi.
Qıldı bizə mərhəmət, kəramət,
Bir dahiyyəli rəhbər etdi.

Şimdi gətirib həmin təbiət
Qafqazımıza bir ayrı mövlud.

Mövludunu Fəxri-kainatın,
Mövludunu “Məclisi-həyatın”
Təbrik edərək olur könül şad.

Haqdan dilərim bu iki mövlud
Açsın həmi bir təriqi-məs’ud!
Etsin bizi də bu yolda irşad...

10 rəbiülvəval 1919, Bakı
3 dekabr
Seyidzadə Bədrəddin

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

(İkinci iclas)

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 3-ü səhər saat 11-də Qurultayın ikinci iclası Rüstəmbəyli Şəfi bəyin sədarəti ilə açılır.

[Rəsulzadə] Mərkəzi Komitə və fraksiyanın Birinci Qurultaydan bəriki müddətdə fəaliyyəti haqqında məruzədə bulunur.

Məruzəçi əfəndi firqənin bu son müddətdəki fəaliyyətini beş dövrə ayıraraq ətraflı məlumat verir.

Birinci dövr olmaq üzrə Birinci Qurultaydan elani-istiqlal zamanınadək Seym dövrünü götürür. Bu dövrdə firqə mərkəzi böyük bir faciə keçirmişdir, deyir. Çünki bütün sabiq Rusiya və Qafqazıyanı çulğamış anarşi Azərbaycana da sirayət edir [yayılır], Bakıda bolşevizm xurucu [çıxışı, hücumu] başlanaraq get-gedə dairəsini artırır. Millət fəryad və istimdad edir [imdad diləyir], teleqraflar yağdırır. Bu tərəfdən də Seym daxilindəki böyük firqələrdən bir kömək göstərilməyir. Digər tərəfdən də birdən-birə Seymdən çıxaraq fəna nətəyicin [nəticələrin] məsuliyyətini götürmək mümkün olmayır. Digər tərəfdən də millət özü Seymin bu fəaliyyətsizliyini kəndi nümayəndələrinə isnad verərək soyuqluğa başlayır.

İkinci dövr: Zaqafqaziyanın Rusiyadan ayrılması ilə başlanaraq elani-istiqlal və türklərin dəvəti zamanını təsvir edir. Firqəmizin ən böyük müşküləti də buradan başlayır.

Bir tərəfdən başqa-başqa firqələr “Müsavat”ı Türkiyənin ajanı kimi göstərərək ittiham edirlər ki, “Müsavat” Zaqafqaziyanı Rusiyadan ayırır Türkiyəyə mülhəq etmək [birləşdirmək] və Zaqafqaziya demokratiyasını [xalqını] türk istibdadı əlinə verməyə çalışır. Digər tərəfdən də öz Azərbaycanımızda bəzi adamlar, qruplar millətin ağır halından və o günün vəziyyətdən istifadə edərək, “Müsavatçılar türklərin Qafqazıyaya gəlmələrinə razı olmayır, onları qoymayırlar” – deyər firqəni camaatın nəzərindən salırlar.

Firqə böyük bir böhran içərisində qalır, fəqət özünü itirməyib işində davam edir. Nəhayət, gürcülərin ittifaqdan çıxması üzərinə bütün müsəlman firqələr nümayəndələri müttəhidül-rəy [yekdilliklə] Azərbaycan istiqlalını elan edirlər.

Fəqət yeni bir faciə – Milli Şuramız özgələrin paytaxtında, paytaxtımız düşmən əlində, istirdadı [geri alınması] üçün lazım olan qüvvəmiz də yoxdur. Bina-ənileyh [ona görə], türk qardaşlarımızın yardımına müraciət etmək lazım gəlir. Türkiyəyə müraciət edilir, kömək alınır.

Firqə və fraksiya həyatının üçüncü dövrü burada başlanır. Adətə bir dövr-inhitat [geriləmə, çöküş dövrü], bir dövr-infisal [tərk etmə, uzaqlaşma dövrü] açılır. Türk komandanlığının Gəncəyə vürudundan [gəlişindən] Zaqafqaziya qayıtməsınadək firqənin çalışmasına imkan olmayır. Hətta Bakı alındıqdan sonra firqəmiz barı “Türk Ocağı” kimi sırf ictimai bir təşkilat qurmağa təşəbbüs edir, buna da min dürlü əngəl çıxır – siyasi məsailədən [məsələlərdən] bəhs etmək mən’ [qadağan] olunur. Bu surətlə, üçüncü dövr firqə fəaliyyətinin, demək olar ki, dayandırılması və təşkilatın yatmasından ibarət olub qalır.

Nəhayət, Parlaman açılır. Firqə imaj təzələyir. Birinci qədəmdə “Müsavat” firqəsi millət arasındakı fikirlərin yanlış olması, bu vaxtadək görmüş olduğu işlərin həpsini haqq bilib məsuliyyətini də etiraf etdiyini bir kərə nümayiş etdirmək qəsdı ilə, həm də bundan böylə artıq “Müsavat” firqəsinin sözdən işə keçib təcridən proqramına əməl etmək fikrinə düşdüyünü aydın göstərmək üçün o vaxtadək müttəfiqən

çalışmaqda olduğu Bitərəflərdən ayrılır və sırf “Müsavat” fraksiyası açır.

Bundan sonra “Müsavat”ın firqə məsləki uğrunda mübarizə və məsəisi [səyi] təzkar edilərək [yada salınaraq], nəhayət, əksəriyyəti-mütləqəyə malik olmadığı halda bir dövlət firqəsi mahiyyəti aldığını, hökumət uğrunda nə surətlə çalışdığını, Parlaman həyatında nə qədər müşkülata uğradığını təsvir edir.

Məruzə iki saatdan ziyadə vaxt aparaq bundan sonra üçsaatlıq tənəffüs elan edilir.

* * *

Saat 7 radələrində iclas açılaraq, məruzə ətrafında müzakirələr başlanır.

Gecə saat 12-yədək imtidad edən [uzanan] müzakirət əsnasında bütün natiqlər firqənin xarici və siyasi məsələlərdə tutmuş olduğu xətti-hərəkəti təsvib [bəyənilir] və təqdir edirlər.

Fəqət daxili işlər barəsində natiqlər iki qismə ayrılırlar.

Birinci qisim natiqlər (Xəlil İbrahim, Məhəmmədzadə Mirzəbala, Cabbarzadə Cəfər, Axundzadə Cavad, Məhəmmədzadə Əbdülvahab, Seyid Həsən Münsif və sairələri) xarici və siyasi məsələlərdə firqə mərkəzindən və fraksiyanın fəaliyyətini təqdirle, daxili, xüsusən təşkilat məsələsindəki işlərini tənqid edirlər; daha doğrusu, az hesab edirlər.

Digər qisim isə (Rəsulzadə Məhəmməd Əli, Kazımzadə Abbasqulu, Mürsəlzadə Piri və qeyriləri) bütün fəaliyyəti təqdir edirlər.

Məruzəçi bu natiqlərə ətraflı cavab verərək, axırda məclisə iki təklif varid

[daxil] olaraq, nəhayət birləşdirilərək, altı adam səs verməmək üzrə, altı səs əleyhinə, əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə şu formul qəbul olunur:

“Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın İkinci Qurultayı Mərkəzi Komitə və fraksiya sədri Məhəmməd Əmin Rəsulzadə həzrətlərinin firqə Mərkəzi-idarəsi və Parlaman fraksiyosunun fəaliyyəti haqqında olan 3 kanuni-əvvəldəki məruzəsini dinləyib, gərək Mərkəzi Komitə, gərəkse Parlamanın “Müsavat” fraksiyası üzvlərinə, göstərdikləri fədakarlıq, əzm və səbat üçün ürəkdən razılıq edib, tutduqları hər bir işdə məmləkət mənfəətini hər bir şeydən yüksək gördüklərinə təşəkkür edir.

İstiqlalımız uğrunda bu qədər fədakarlıq göstərən yoldaşlarımızdan, Qurultay, amalımızın yolunda və təşkilat işlərində daha çox çalışmalarını arzu edir.”

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Yeni hökumət kabinəsi

Məclisi-Məbusanın 4 kanuni-əvvəl tarixli iclasında yeni kabinə təşkil olunduğu elan edilir. Deklarasyonun gələcək iclasda elam ediləcəyi [bildiriləcəyi] xəbər verilmişdir. Yeni kabinə ancaq “Müsavat” ilə Bitərəflərdən təşəkkül edib, “İttihad”, Sosialistlər və “Əhrar” fraksiyaları iştirak etməyirlər.

Yeni kabinəyə daxil olan nazirlər bunlardır:

- 1) Yusifbəyli Nəsim bəy - Baş vəzir və Daxiliyyə naziri
- 2) Fətəli xan Xoyski - Xariciyyə naziri

3) Səməd bəy Mehmandarov - Hərbiyyə naziri

4) Xudadad bəy Məlikaslanov - Türlük və Məabir və Post-Teleqraf naziri

5) Məhəmməd həsən Hacınski - Maliyyə, Ticarət və Sənaye naziri

6) Xəlil bəy Xasməmmədov - Ədliyyə naziri

7) Musa bəy Rəfibəyov - Ziraət [Əkinçilik], Səhhəti-Ümumiyyə və Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə [Sosial Təminat] naziri

8) Rəşid xan Qaplanov - Maarif, Ədyan [Dini Etiqad] və Məsai [Əmək] naziri

Dövləti Müfəttişlik hələlik münhəll [boş] qalır.

Yeni qonaqlar

- Sırağün şəhərimizə Tehran-Ənzəli yolu ilə xüsusi işlərindən ötrü cəmi bakılılara məlum və məruf olan [tanınan] və 1905-ci sənədə İran konsulunun vəzifəsini ifa edən Mirzə Əbülhəsən xan Məazidüssəltənə həzrətləri vürud etmişlərdir [gəlmişdir].

- Dünən Batum-Tiflis təriqi [yolu] ilə Yevropadan şəhərimizə sabiq İran Vəzirimaarifi və İslambol [İstanbul] səfiri-kəbiri-əsbaqi [sabit Böyük Səfiri] prins Mirzə Rza xan Əfəüddövlə həzrətləri təşrif gətirmişlər.

Zabitan və hərbiyyəyə mənzil

Qanun üzrə, hər şəhərdə xüsusi mənzillər olmalıdır ki, o şəhərə böyük və kiçik hərbi zabitan varid olduqda [zabitlər gəldikdə], hazır mənzillərdə üç gün müddətlə iqamət etsin [qalsın]. Binaəniləy [ona görə], Hərbiyyə nazirinin əmri ilə Azərbaycan Cümhuriyyətinin Mühən-

dislik İdarəsi Bakı qubernatoruna müraciətlə rica etmişdir ki, Bələdiyyə İdarəsi və şəhərdə olan bu kimi idarələr lazımi miqdarda mənzillər hazırlayıb ünvanını (adresini) idarəyə pişnihad [təqdim] etsin. Ona görə Bakı qubernatoru Bələdiyyə İdarəsindən bu kimi mənzillərin siyahısını [ı] tələb etmişdir.

Torpaq məsələsi

Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsi Ziraət [Əkinçilik] və Əmlak Nəzarətinin Ərazi Tənzimat şöbəsi Bakı qradonaçalnikinə müraciətlə rica etmişdir ki, ərazi tənzimatı hazırlanmaq üçün lazım olduqda Bakı qradonaçalnikinin təhti-idarəsində [təbəçiliyində] olan köylərin bəzilərinə evlərin və camaatın mükəmməl bir siyahısı olmadığından, işbu köylərdəki evlərin və camaatın siyahısı ünəsən və zükürən [qadınlar və kişilər olaraq] pişnihad [təqdim] edilməlidir:

1) Keşlə; 2) Şıxovo; 3) Əmircanlı; 4) Biləcər; 5) Balaxana; 6) Bülbül; 7) Goradil; 8) Hövsan; 9) Dərnəgül; 10) Mərdəkan; 11) Nardaran; 12) Ramana; 13) Sabunçu; 14) Suraxana.

Bu köylərdə olan evlərin və camaatın siyahısı təcili bir surətdə pişnihad edilməlidir.

İdilboyu müsəlmanları arasında

Peyğəmbərimizin vələdət [doğum] günü “Mövludi-Nəbi” bayramı münasibətilə İdilboyu [Volqaboyu] müsəlmanları tərəfindən Dövlət Xalq Teatrosu binasında, əski Dum sahəsində (Nikolay[ev]ski soqağında) kanuni-əvvəl 6-da gündüz saat 12 radələrində Haşimovun evində müsəmirə [raut] [konsert] tərtib edilə-

cəkdir. Ötəki, bazar günü kanuni-əvvəl 7-də gündüz saat 12-də Balaxanada Krujok binasında vüqu bulacaqdır.

Parlaman komisiyalarında

Parlamana işbu qanun layihələri varid [daxil] olmuşlardır.

1) Məmaliki-xariciyyədən [xarici ölkələrdən] cəlb edilən asari-mətbuənin [çap məhsullarının] rəsmi-gömrükdən [gömrük rüsumundan] azad edilməsi haqqında bir qanun layihəsi Maliyyə Nəzarətindən təşrinisənin [noyabrın] 20-də varid olmuşdur.

2) Türkiyədən dəvət edilmiş müəllimlərə qanunən qəbul edilmiş maaşdan 50 faiz izafə [əlavə] maaş verilməsi haqqında qanun layihəsi təşrinisənin 20-də varid olmuşdur.

3) Ədliyyə Nəzarəti idarəsi məmurlarının təzyidi [artırılması] haqqında qanun layihəsi təşrinisənin 26-da varid olmuşdur.

4) Zaqatala şəhərini Talaçay nəhrinin daşqınından mühafizə etmək üçün sədd çəkilməsi haqqında bir qanun layihəsi təşrinisənin 27-də Ziraət Nəzarətindən [Əkinçilik Nazirliyindən] varid olub, kanuni-əvvəl 1-də Maliyyə və Büdcə Komissiyasına göndərilmişdir.

5) Məclisi-Müəssisənin intixabı [seçkisi] komissiyasına 5 milyon manat para buraxılması haqqında qanun layihəsi təşrinisənin 27-də Mərkəzi İntixab Komissiyasından varid olmuşdur.

6) Xammalların Azərbaycan daxilindən xaricə çıxarılması şəraiti haqqında bir qanun layihəsi kanuni-əvvəl 1-də varid olmuşdur. Bu layihələrin həpsi Maliyyə, Büdcə Komissiyasına göndərilmişdir.

7) Azərbaycan Cümhuriyyəti dövləti mədaxil və məxaricatı haqqında qanun layihəsi kanuni-əvvəl 1-də varid olmuşdur.

8) Daxiliyyə Nəzarəti cənbində [nəzdində] ərazi və bələdiyyə işləri şöbələri təsis edilmək münasibətilə məzkur [deyilən] nəzarətlərə yeni məmurlara vermək üçün 62.500 para buraxılması haqqında qanun layihəsi kanuni-əvvəl 1-də Daxiliyyə Nəzarətindən varid olmuşdur.

Hadisat

Oğurluq

- Persidski soqaqda 165 nömrəli evdə sakin olan Ağahüseyn Məhəmmədov 3-cü polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, kanuni-əvvəl 3-də gecə onun evindən 100 min manat dəyərində bir xalı oğurlanmışdır. Polis tərəfindən ittiqaz edilmiş tədabir [görülmüş tədbirlər] nəticəsi olaraq xalı Suraxanski soqaqda Oruc Ümid oğlunun evindən tapılıb sahibinə verilmişdir. Oruc Ümid oğlu qaib olduğundan bulunması üçün təşəbbüsət icra edilir.

- 3-cü Qanlıtəpə küçəsinin 8 nömrəli evində sakin olan Qaraxan Minasoviç Zəkiyev 8-ci uçastok polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, kanuni-əvvəl 3-cü gecəsi naməlum əşxas [şəxslər] tərəfindən emalatxanasının qapısına açar salınıb 10 min manatlıq dəvə ovsarı oğurlanmışdır. Bu oğurluqda kimsə məznun [şübhəli] olmadığından, oğurların tövqifi üçün tədabiri-lazimə ittiqaz edilmişdir [oğurların tutulması üçün lazımi tədbirlər görülmüşdür].

Azərbaycan-Ermənistan Konfransı

Azərbaycan-Ermənistan Konfransına

Ermənistan Məclisi-Məbusanı tərəfin-dən intixab edilmiş zəvat [seçilmiş şəxslər]:

Vaqan Papazyan, Martiros Arutyun-yans, Azərbaycan hökuməti nəzdindəki siyasi nümayəndə Tigran Bekzadyan. Arutyunyans kanuni-əvvəl 5-də Bakıya azim olacaqdır [yola düşəcək]. Ermə-nistan Rəisi-Vükəlası [Baş naziri] Azər-baycan Xariciyyə nazirinə xəbər vermişdir ki, Arutyunyans Bakıya gəldikdə konqre fəaliyyətə başlaya bilər.

Mövludi-Nəbi münasibətilə

Kanuni-əvvəl 6-da, şənbə günü (rəbiül-əvvəl 12-si) Mövludi-Nəbi mü-nasibətilə qəzetəmiz tətil edəcəyindən, gələcək növbəti nömrəsi düşənbə [bazar ertəsi] günü nəşr ediləcəkdir.

BİRJADA

Kerenski minlik kəndi qiymətindən 10 faiz, 250-lik 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1500 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırda 50-100 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 240 manat və Za-qafqaz bonu min manata 40 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1010 manat, im-perial 800 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 95 manat və xırda gümüş para 40 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 5 qran olmuşdur.

Susinin topu 1125 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 40 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Görüş məclisi

Şənbə günü, kanuni-əvvəl 6-da (rəbiül-əvvəl ayının 12-də) mövludi-nəbəviyyə münasibətilə Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi tərəfindən Bələdiyyə bağında klubun binasında görüş məclisi tərtib verilmişdir.

İclaslar

Cümə günü, dekabr ayının 5-də səhər saat 11-də Azərbaycan Dövlət Darülfü-nunun binasında bir nömrəli audi-toriyada darülfünuna [universitetə] daxil olmuş türk-müsəlman tələbələrinin ümumi fəvqəladə iclası vəqə olacaqdır.

Müvəqqəti Komissiyon

GÜRCÜSTANDA

Şahzadə Mirzə Rza xan Ərfəüddövlə

İranın sabiq Petroqrad siyasi müməs-sili [nümayəndəsi] və İstanbulda fəvqəla-də səfir olan və Avropa ədəbi cəmiy-yətlərindən bir neçəsinin üzvü olan şahzadə Mirzə Rza xan Ərfəüddövlə Tehrana getmək üçün Tiflisə vürud etmişdir [gəlmişdir].

Müahidə

Gürcüstan Hüquq Departamenti Xa-riciyyə İşləri Nəzarətindən Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan cümhuriyyətləri arasında məhkəmə işləri [xüsusu-da] qonşu cümhuriyyətlərin yek-digəri [bir-biri] ilə münasibətdə bulunmaları və canilərin verilmələri haqqında əqdi mü-təsəvvər olan müahidənamənin [imza-

lanması düşünülməli sazişin] nə vəziyyətdə olduğu xüsusu isticvabda [sorğuda] bu-lunmuşdur.

Tiflisin təxliyəsi haqqında

Tiflis Şəhər İdarəsi Batum məmurla-rına müraciət edərək, Tiflisdən çıxarılacaq adamlar üçün boş otaqlar hazır edilməsini rica etmişdir.

Bolşevik komissarlarının həbsi

Yekşənbə [bazar] günü, təşrin-saninin [noyabrın] 30-da Xalq qvardiyası tərəfin-dən Tiflisdə məşhur bolşevik, sabiq Terek Şura hökumətinin Maliyyə komis-sarı F[ilipp] Maxaradze həbs edilmişdir.

Gürcüstan Cümhuriyyəti istiqlaliyyə-tinin təsdiqi

Gürcüstan Xariciyyə Nəzarəti Ro-madan 21 təşrin-sanidə [noyabrda] Gür-cüstan nümayəndəsindən böylə bir teleqraf almışdır:

“Argentina hökumətinin sentyabrın 15-də verdiyi dekretlə Gürcüstan höku-mətinin müstəqil və azad bir dövlət olduğunu təsdiq etdiyini xəbər verməklə özümü bəxtiyar və məsud ədd [hesab] edirəm.

Kipiani”

Gürcüstan hökuməti rəisi Buenos-Ayresə Argentina Rəisi-Cümhuru naminə aşağıdakı teleqrafı göndərmişdir:

“Gürcüstan Cümhuriyyəti hökuməti Argentina hökumətinin 15 sentyabrda verdiyi dekretlə Gürcüstanın müstəqil hökumət olduğunu təsdiq etdiyinə dair məlumat almışdır. Bu xəbər cümhuriyyə-timiz tərəfindən süruriyyətlə [sevinclə] qarşılanmış və Gürcüstan demokratiya-

sının [xalqının] istəyinə başqa dövlətlər-dən əvvəlcə müvəffəq olan və özünün verdiyi dekretlə başqa hökumətlərin də onun kimi yapacaqlarına ümid verən öz böyük həmsərləri [bacıları] olan Argen-tina Cümhuriyyətinə səmimi təşəkkür-lərimizi izhar edərək, Argentina Cümhu-riyyətinin gələcəkdə daha da nəşvünüma bulmasını [tərəqqi etməsini] səmimi-qəlb ilə arzu edirəm.

Gürcüstan Cümhuriyyəti hökumətinin rəisi [Noy] Jordaniya”

Gürcüstan konsulu

Gürcüstan Cümhuriyyəti hökuməti-nin Vladıqafqaz konsulu doktor Maçabeli Dabravol dairəsindən dabravol ordusu komandanı general Erdeli əmri ilə Vladı-qafqazdan təbid edilmişdir [qovulmuşdur].

Ədəbi tədqiq

QİRAƏT DƏRS KİTABLARIMIZ

(məbəd)

Bundan savayı, dərc olunmuş əsərlə-rin şagirdlərin mərifət [və] kamallarına müvafiq gəlmələri yoxlanmayıb. Öylə əsər var ki, çox asandır, öyləsi də var ki, qayət çətinidir.

Məsələn, “Ev quşları”, “Pişik”, “İt”, “İnək”, “Bostançı və ayı”, “Yaxşı şagird”, “Məktəb” və ilaxır kimi hekayələr şagird-lərə yeni bir şey verməzlər, nə yeni fikir, nə yeni məzmun, nə də yeni söz. Bunları şagird birinci və ikinci siniflərdə keç-mişdir.

Fəqət Ziya paşanın tərci və tərkib-bəndləri və Nabinin qitələri özlərinin dərin və həkimanə [hikmətli] məzmunlarına görə ibtidai məktəbin şagirdi üçün qayət çətindir – bunlar çocuğun fikir və zəhnini yorar və tutar.

Və ümumən Rəşid bəy cənabları düzəltdiyi hekayə və şeirlərdə say edib ki, bir hikmət, bir nəsihət yeritsin. Bir çox hekayələrdə guya hekayənin verəcəyi təsiri dəxi də dərinləşdirməkdən ötrü bəzi həkimanə qitələr dərc etmişdir.

Məsələn, “Fitr bayramı” ünvanlı hekayə bu beytlə qurtarır:

Qiy-matü qədri-həyatı-pədari bilmə-yənə,

Bildirər sonra zəmanə nə imiş qiy-matə-əb.

“Yaxşılığa yamanlıq” hekayəsində Sədinin şu beytinə rast gəldik:

Nişi-əqrəb nə az rəhi-kinəst,
İqtizayi-təbiətəş inəst.

“Müsəlman ilə şeytanın yoldaşlığı” hekayəsində bu qitə dərc olunubdur:

Zahid, mənə aldatma, cəhənnəmdə od olmaz,

Hər kəs odunu yanmağa dünyadan aparır.

Həmçinin “Bəxt” adlı hekayənin tamam beş yerində böylə qitələr dərc olunmuşdur.

Böylə həkimanə sözləri çocuq anlamaz və bunların ona heç təsiri də olmaz. Çocuğa təsiri olar diri, canlı hekayənin ki, orada olan əşxas [şəxslər] bütün öz sənətləri və əməlləri ilə şairanə təsvir olunaraq çocuğun qarşısında mücəssəm bir surət kimi dursun.

Və bir də hekayəyə böylə şeylər daxil etmək onu çox тенденціозно [qeyri-obyektiv, qərəzli] və qeyri-səmimi edər.

Ümumən, “Bəsirətül-ətfal”da həqiqi şairanə və ədəbi əsər yoxdur. Hamısı ahəngsiz, nəşəsiz və bədayeyi-sənətdən [bədiilikdən, sənət gözəlliyindən] uzaq əsərlərdir.

Bundan savayı, burada bir neçə məzmun və mənası olmayan əsərlər də var. Məsələn, “Molla, seyid və dərviş”, “İki mehriban qardaş”, “İnsanın əsli”, “Uşaqların meşədəki əhvalı”, “Uşaq və ayna”, “Moizə”... və ilaxır. Bunlar boş-boşuna yazılmış hekayələrdir və hətta bəzisi şagirdlərimizdə mənfi sifətlər də bəsləyə bilirlər.

Məsələn, götürək “Ziqiy-mət sərmayə”, “Bəxt” və “Məsəldir bu deyər, heç tələsmə, ayaq bir-bir qoyarlar nərdübana” [nərdivana] hekayələrini. Bu hekayələrin yürütdükləri ümdə mətləb odur ki, guya insanın çalışdığı ancaq mal və dövlətdən ötrüdür və insanın son amalı, həyatının baş yazısı işlə həman sərvətdir. Böylə qayənin və fəlsəfənin nə qədər alçaq və müdhiş olduğu da məlumdur.

Və bəzi hekayələr də var ki, onlar çocuqda mədə hissiyyatı oyadıb, ağzının suyunu axıdar. Məsələn, “Ev quşları” ünvanlı məqalədə müəllif yazır:

“...yumurtasından soyutma və qayğanaq bişiririk, atlarından qızartma və qovurma qayırıq. Yaxşı plov qaraltı olar. Çığirtma-plovun dadını bilməyən yoxdur.”

Görürsünüz mü, hekayə nə həsrət ilə qurtarır. Guya demək istəyir ki:

“Ah, indi bir çığirtma-plov olaydı, onu bir yaxşıca ləzzət ilə yeyəydim.”

Əlavə, qiraətə nisbəti olmayan yenə bəzi şeylər var – “Padşaha dua” (rus padşahına), “Elmin şərəfəti” və ilaxır.

Müxtəsər, müəllif cənablarının qarşısına nə çıxıbsa, alıb kitabına doldurub, nə var ki, ancaq uşaqların bəsirəti açılsın!

Şimdi “Bəsirətül-ətfal”ın ikinci babının xüsusunda bir neçə kəlmə danışaq. Bu bab da ədəbiyyata dairdir.

Burada ədəbiyyat barəsində verilən məlumatın bir çox yanlış və səhlərini kənarda qoyub, bunu işarə edək ki, qiraət kitabı nəzəriyyəti-ədəbiyyə (теория словесности) rəhbəri deyildir. Qiraət kitabında gərək ancaq ədəbi yazıların növləri olsun ki, bunlar üzrə şagird bu və ya [digər] ədəbi əsərin nədən ibarət olduğunu öyrənə bilsin. Dəxi durub ədəbiyyatdan uzun-uzadı bəyanat vermək qiraət kitabçasının məqsədindən kənardır.

Kitabın dilinə gəldikdə bunu demək lazımdır ki, dilində bəzi yerli şivələr (провинциализм) və sözlər vardır. Məsələn, “gedax, oynayaх” (“Uşaqların meşədəki əhvalı”, 50-ci sətir), “bilmiyan” (“Ev quşları”), “dustax” (səhifə 36), “istiyanlar, qucacx” (səhifə 29) və ilaxır.

Bundan savayı, dilində bəzi nəzakətsizlik də müşahidə olunur. Məsələn, heç bir ədibə yaraşmayan “zıpladı” kimi pərdəsiz sözü müəllif əfəndi işlədir (“Arsiz uşaq və qarışqa”).

Əlavə, kitabın lüğəti yoxdur. Hər əsərin altında onun xüsusi lüğəti olmalıdır ki, çocuğa bu, rəhbər olsun.

Şimdi keçək bu kitabın zahirinə ki, bu da ibarət olsun kitabın şəkillərindən. Şəkillər çox qaradır, ruhsuz, nəşəsiz, bir incəlik yox və həmçinin şəkilləri ayırd etmək çox çətindir – o qədər qatma və qarışqdır.

Dərs kitabında olan şəkillər qayət narın və zərif olmalıdırlar, bədii bir fırça ilə rəsm olunmalıdırlar ki, bunlar çocuğun özü kimi onun üzünə gülüb, qəlb və nəzərlərini oxşasınlar.

Belə təsvir isə “Bəsirətül-ətfal”da yoxdur.

İndi, dediklərimiz dəxi də aydınlıq kəsb etməkdən ötrü onları maddəbə-maddə söyləyək:

1) “Bəsirətül-ətfal”ın “islam millətinin tərbiyyəi-əxlaq və məlumatı-faydasına xidmət edəcək” deyə tutduğu əsas düz deyildir. Qiraət kitabçası gərək ən əvvəlcə dil tədrisinin mənzurlarını [məqsədlərini] nəzərə alsın. Buradan: kitabda dərc olunmuş dini məqalələr, əvvəla, qiraət kitabının prinsipinə qeyri-müvafiq olduqları üçün və ikinci, mövhumat olduqları üçün oradan büsbütün xaric olmalıdırlar.

2) Tərtibat çox biqanundur [qaydasızdır] – əsərlərin arasında xüsusi və ümumi rabitə yoxdur; bəzən çox bəsit əsər çox mürəkkəb əsərlə bir cərgədə dərc olunur.

3) Bir neçə əsərdən savayı, ədəbi və şairanə əsər yoxdur. Qalan hekayələr də çox “тенденціозно”durlar.

4) Məzmun və mənasız bir neçə hekayə vardır – “İnsanın əsli”, “İki mehriban qardaş” və ilaxır.

5) “Мъщанский” ruh [meşşan ruhu, dar görüşlü orta təbəqə adamı ruhu] və mədə hissiyyatını bəsləyən bir neçə əsərlər var – “Ev quşları”, “Ziqiy-mət sərmayə” və ilaxır.

6) Dilində bəzi yerli şivəsi vardır.

7) Əsərlərin altında lüğətləri yoxdur.

8) Təhlildən ötrü suallar yoxdur.

9) Təsvirləri çox qabadır.

10) Kitabda ədəbiyyata dair bəzi nəzəri məlumat vardır. Böylə bir məlumatın yeri qiraət kitabçası deyildir.

Ümumi qeyd: Ümumən “Bəsirətül-ətfal” çocuğun əhvali-ruhiyyəsindən kənar tərtib olunmuş bir qiraət kitabıdır, özü də əsassız və əksərən məzmunsuzdur. Burada çocuğun düşüncəsinə, hissiyyətinə və cəmi ruhani qüvvələrinə xörək verən dərin bir şey yoxdur (bir neçə əsərlərdən savayı). Ona görə də “Bəsirətül-ətfal” qiraət üçün yaramaz bir kitabdır.

Yusif Qasımov

TEATRO VƏ MUSİQİ

“O olmasın - bu olsun”

Azərbaycan Dövləti Teatro heyəti müdiriyyətinin teatromuzun tərəqqi və təkamülü yolunda ciddiyyətlə çalışmasına hər teatro oyununda bir dəlil, bir sübut müşahidə edilməkdədir. Müdiriyyət diqqətini haqlı olaraq səhnə tərtibatına həsr edib, pyesaların məzmununa müvafiq dekorasiyalar göstərmək işində bəhəqqən [həqiqətən] hünərlər göstərirlər. Şükürlər olsun ki, müdiriyyət başında duran Qulamrza Şərifov və Zülfüqar bəy Hacıbəyli cənablarının bilik və səliqələri bu yolda dürüst olduğundan, bir şeyin yerli-yaraşlıqlı bir şəkllə girməsi gözə çarpır. Dekorasiya işində rəssam Əzimzadə cənablarının müdiriyyət tərəfindən bu işə cəlb edilməsi ən gözəl isabətlərdəndir. Əzimzadə cənabları vergili bir rəssamdır. Sənayeyi-nəfisənin [incəsənə-

tin] başlıca qisimlərindən biri olan rəssamlıq dəxi bizdə hələ ibtida halında olduğundan, bu yolda milli rəssamımız Əzimzadə cənablarının istedadı-xudadəsinə [Allah vergisi olan istedadına] diqqət yetirib onu mümkün mərtəbə təşviq etmək lazımdır.

Müdiriyyətlə Əzimzadə cənablarının məhsuli-səyidir ki, dekorasiyada müsəlman evlərinin şəkli nə qədər təbii olaraq görünüb, teatro və sənətimizin tərəqqisinə şəhadət edirdi. “O olmasın bu olsun”un üçüncü pərdəsindəki hamam dekorasiyası isə ən mahiranə və ustadanə bir sənət, milli bir sənət olaraq xarici tamaşaçılarına “Bizim də özümüzə məxsus iskusstvamız var” deyə iftixarımıza səbəb olurdu...

Oyun isə ələlümüm pis keçmədi. Hüseynzadə cənabları Məşhədi İbad tipini layiqi ilə təsvir etdi. Bu tip yaratmaq hünərində hamamçı olan Əliəkbər Süheyli cənabları dəxi gözəl bir hünər göstərib, Sədinin “Gülü-xoşbuy” nəzmini Şərqə məxsus bir əda ilə gözəl inşad etdi. Dəlləyi oynayan Kazımov zənn edirəm gələn səfər daha yaxşı oynar, çünki roluna daha da aşna olar. Qalan tiplərdən Qoçu (Nurməhəmməd) ilə Həsən bəy (Xəlil Hüseynov) müvəffəqiyyətli idilər. Halbuki digər tiplər rəngsiz olub, tamaşaçılarda heç bir iz buraxmadılar. Buna müqabil, Darablı cənabları hammalı [hambalı] yaratdı və camaata da artıq həzz verdi. Fəqət Darablı və Hüseynzadə cənablarına müəkkədən [təkidlə] tövsiyə edirik ki, teatroda şalvar altında tuman göstərməyi qəsdən edirlərsə, mütləq bunu tərk etsinlər. Yox ittifaqən [təsədüfən] olursa, o halda geyimlərinə diqqət

yetirsinlər. Çünki səhnədə tuman görünməsi müğayiri-ədəbdir [ədəbə ziddir].

Sərvəri oynayan Sarabski cənabları çoxdan bəridir ki, qızdırma mərazinə mübtəla olduğundan, səsi bir qədər zəif idi. Bununla belə, məlahəti yerində idi. Sarabski canının səhhətinə dürüst diqqət yetirməlidir. “Meyxana” məclisi yaxşı idi fəqət çox uzandı. Doğrudur, sinədən demək (improvizatsiya) böyük hünərdir və Əliislam cənabları ilə Mirpaşa bu hünəri göstərdilər; lakin səhnə üçün daha yaxşı olar ki, qabaqca hazırlanıb yalnız bədiə ədd [hesab] olunan şeyləri söyləmək ki, bunun effesi [təsiri, effekti] daha gözəl çıxar. Ümum artistlərə tövsiyə edirik ki, bir kərə əl çalınan kimi tez təkrara razı olmasınlar. Artist gərək bir az nazlı olsun.

Teatro tamaşaçıları ilə tamamilə dolu olub, Rəisi-vükəla [Baş nazir] Nəsim bəy həzrətləri dəxi təşrif gətirmişdilər. Şəhərimizdə müsafir bulunan İran heyəti-ezamiyyəsinin möhtərəm əzaları [üzvləri] dəxi teatroya təşrif-fərma olduqlarından [təşrif gətirdiklərindən], müdiriyyət tərəfindən Rza Zaki cənabları o zəvati-kiram [möhtərəm şəxslər] haqqında camaata müərriflik verib [tanıdıb; təqdim edib] təbrikatda bulunduqda, camaat heyət əzalarını sürəkli alqışlarla qarşıladılar. Musiqi dəxi İran milli marşını çalmaqla ərzi-ehtiram edildi.

Mizrab

“Qəzəvat”

Cümə günü, kanuni-əvvəlin (dekabr) 5-də Azərbaycan Dövləti Teatro Heyəti müdiriyyəti tərəfindən axşam Dövlət teatrosunda mövqeyi-tamaşaya qoyula-

caqdır “Hürriyyət uğrunda Qəzəvat” draması.

* * *

Şənbə günü, kanuni-əvvəlin (dekabr) 6-da Mövludi-Nəbi münasibətilə bayram günü olduğundan, gündüz “Zorən təbib” komediyası, axşam isə “Arşın mal alan” operettası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Gündüz tamaşası gündüz saat 1-də, axşam tamaşası isə axşam saat 8-də başlanacaqdır. “Arşın mal alan” operettasında operettanın müsənnif [müəllif] və bəstəkarı Üzeyir bəy Hacıbəyli cənabları kəndisi dirijorluq edəcəkdir. Möhtərəm tamaşaçılardan xahiş olunur ki, vaxtında teatroya gəlib, hər tənəffüsdə ikinci zəng vurulduqdan sonra salona daxil olub öz yerlərində əyləşsinlər.

Həmin tamaşaların biletləri teatrın kassasında satılmaqdadır.

Elan

Bakı-İtaliya anonimni cəmiyyəti “Sako”

(Müvəqqəti N. [və] S. Adamovların kontorunda, Birjevov 18, telefon 16-60)

Alınıbdir brezent, ip, şpaqat [nazik və möhkəm ip], paltar sabunu, ünas [qadın] paltarı, hazır kişi kostyumu, papaqlar, corab, corab sapları, miz örtükləri şərq tərəfindən və qeyrilər, emalirovannı [minalı] qablar, abajur (qalpaqlar), olivkovı yağ [zeytun yağı], əsl əla pamadur ekstraktı [cövhəri], violonçel simləri[i], skripka, gitar və qeyri mallar [bu] yolda, zaqraniçni [xarici] içkilər.

Qiymətləri qayda ilə.

14098

Xəzər dənizində posta, sənişin və yük gəmilərinin hərəkəti
Bakı-Ənzəli
 15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.
Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)
 15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.
Bakı-Salyan
 19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəharşənbə və cümə günləri saat 4-də.
Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gaz və geri
 17-ci körpüdən çəharşənbə günü saat 4-də.
Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gaz-Məşhədsər və geri
 17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.
Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri
 Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.
Bakı-Lənkəran-Astara
 17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.
Bakı-Petrovsk
 15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.
 T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə
 Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilir. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.
 T-321

Doktor M. İ. Lurye
 Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-

7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.
 7406

Doktor Mustafa bəy Hacıqasımov
 Xüsusi arvad naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul edir axşamlar saat 4-dən 6-yədək, cümə günlərindən başqa.
 Adres: Vorontsovski küçə, nömrə 17. Doktor Qarabəyovun müalicəxanası.
 14034

İstanbul doktor və bakterioloqu Nazim bəy Hüseynzadə
 Sifilis, terbiyə, şankr və daxiliyyə naxoşluqları, 914 və 606 müalicələri tətbiq edilir. Qəbul olunur səhər saat 9-dan 10-ədək, axşam saat 6-dan 7-yədək.
 Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 17, doktor Qarabəyovun müalicəxanası. Telefon nömrə: 49-87.
 11470

Diş həkimi A. A. Mirkin
 Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.
 14078

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç
 Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.
 Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.
 11449

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)
 Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [sidik] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çəharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.
 Ünvan: Telefonnu küçə, nömrə 6.
 7444

Berlin Darülfünunu doktoru N. Melkumyan
 Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.
 14075

Doktor V. K. Finkelşteyn
 Qulaq, burun, boğaz və cərrahiyyə naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul olunur səhərlər saat 8-dən 9-ədək; axşamlar saat 5-dən 7-yədək. Telefon 24-70. Vorontsovski küçə, ev nömrə 4, Parapetin küncündə.
 14052

Diş həkimi S. M. Hamburq
 Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi, kauçuk, qızıl və platina üzrə hər növ işlərin qəbulu. Qulluqçulara güzəşt olunur. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nkolayevski caddə 21, Parlamən qarşısında. Telefon 5-96.
 14059

* * *

Satılır pianino (və icarəyə mümkündür), Bakkara serviz, çay və qəhvə qabları, nikel

ged [nikel örtüklü] samovar, iki ayna (gül qoymaqdan ötrü qutularıyla), ev ləvazimatı, qonaq odasından ötrü gözəl, yağ ilə yanan lampa, yun, tük uşaq paltarları (1 yaşdan 8-ədək), sabun, kraxmal, mətbəx ləvazimatı, ət doğrayan, ütü, tərəzi və qeyri-qeyri şeylər, kitabxana 2500 kitabı ilə.

Suraxanski 248 (Stanislavskinin küncündə), saat 10-dan 3-ədək və 5-in yarısından 7-nin yarısınaadək.
 16809

Müdür: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Viladəti-nəbi

səh. 116. “məvəli”: ərəb cəmiyyətində, sahibləri tərəfindən azad edilmiş qullar yaxud hər hansı bir ərəb qəbiləsinin himayəsinə girən, ərəb olmayan müsəlmanlar.

səh. 117. “xüms... süls, kəffarə”: müxtəlif vergi və sədəqə növləri; xüms – beşdə bir, süls – üçdə bir, kəffarə – bəzi günahların bağışlanması ümidi ilə verilən sədəqə.

“Müstəbid kəsraların eyvanına zəlzələ buraxdı və tağını çatlatdı.”: Kəsra – ərəblərin fars (Sasani) hökmdarlarına verdiyi ünvandır; taq – tağ, eyvan isə qəsir mənasındadır. Burada ümumiyyətlə müstəbid hökmdarların ehtişamlı qəsrləri və tağları nəzərdə tutulmaqla birgə, klassik ədəbiyyatda ehtişam rəmzi kimi işlənən “taqi-kəsra” (kəsranın tağı) və “eyvani-Xosrov” (Xosrovun qəsri) ifadələri yada salınır. Sasani hökmdarlarına məxsus olan, III-VI əsrlərdən qalan, “taqi-kəsra” yaxud “eyvani-Xosrov” adıyla tanınan tarixi abidənin xarabalıqları müasir İraqda, Salman-Pak şəhəri yaxınlığında yerləşir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 120. “Kreysçaytung” [Kreuzzeitung]: 1848-1939-cu illərdə Prussiya və Almaniya da nəşr edilmiş qəzet.

“sosialistlərlə mültəcilər arasında”: ərəb hərfli əlifbada “mültəci” (qaçqın; qaçıb bir yerə pənah gətirən, sığınan) və “mürtəce” (irticaçı, köhnəpərəst) sözlərinin yazılışında xeyli fərq olsa da, mümkündür ki, burada “mültəcilər” yerinə “mürtəcelər” olmalı idi.

Qəzetələrdən

səh. 122. “Nəcd şeyxi Əmir İbnüssuud”: “Nəcd” – Ərəbistan yarımadasında tarixi ərazidir. Müasir Səudiyyə Ərəbistanının tərkibinə daxildir. Ölkənin paytaxtı Ər-Riyad

şəhəri də bu bölgədə yerləşir. Qəzetdə “Nəcd” yerinə “Nəcəf” getmişdir.

səh. 123. “Məktəbi-Sultani” (yaxud Qalatasaray Sultanisi; Qalatasaray Məktəbi Sultanisi): İstanbulda 1868-ci ildə Fransa təhsil sistemində uyğun olaraq açılan orta məktəb.

Transkripsiya, yaxud təhrif əlifbaları

səh. 125. “Nəşr etdiyim əlifbamda məmud səsiləri”: qəzetdə “məmud” yerinə “məhdud” getmiş, 347-ci nömrədə bu barədə düzəliş verilmişdir.

“Bizlərdə isə hərflərin əlaməti-mədd [uzunluq əlaməti] olaraq istemalı mötəddir [işlədilməsi adətdir].”: ərəb əlifbasında qısa saitlər yazılmır, uzun saitlər isə müəyyən samitlərlə göstərilir, yəni samit hərflər, həm də uzun saitləri göstərmək məqsədilə işlədilir.

səh. 126. “latın əlifbasının w, m hərflərindən”: “w” yerinə qəzetdə “v” getmiş, 347-ci nömrədə bu barədə düzəliş verilmişdir.

“Məqsurların yerinə ərəblər bir şey yazmayıb, məmudların hər birinin yerinə hurufi-impladan birini yazırlar.”: Ərəb əlifbasında sait səsləri göstərən hərflər olmadığından, əslində samit səsləri göstərən hərflərdən bəziləri uzun saitləri göstərmək vəzifəsini də öz üzərinə götürür; məsələn “vav” hərfi əslində “v” səsinə göstərir, eyni zamanda “uzun u” saiti də “vav” hərfi ilə göstərilir. Belə hərflərə (uzun saitləri göstərən samitlərə) “hurufi-impla” deyilir. Qəzetdə bu cümlədə “hurufi-impladan” yerinə “hurufi-sıladan” getmişdir. Hurufi-sıla cümlədə sözləri bir-birinə bağlamaq və mənanı qüvvətləndirmək üçün istifadə edilən hərflərə deyilir və bu məqalədə ələ alınan mövzulara dəxli yoxdur.

“Türklər isə məmud və məqsura bulunmayan”: qəzetdə “məmud” yerinə “məhdud” getmiş; 347-ci nömrədə bu barədə düzəliş verilmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 131. “Persidski soqaq”: Bakıda, indiki Murtuza Muxtarov küçəsi.

“Suraxanski soqaq”: Bakıda, indiki Dilarə Əliyeva küçəsi.

“3-cü Qanlıtəpə”: Bakıda, indiki Sahib Zeynalov küçəsi.

Qiraət dərs kitablarımız

səh. 134. “Qiyəmət-qədri-həyatı-pədəri bilməyəne/ Bildirər sonra zəmanə nə imiş qiyəməti-əb”: “Atanın həyatının qədir-qiyəmətini bilməyəne, sonra zəmanə bildirər ki, atanın qiyəməti nə imiş.” Beyt türk şairi Əsəd Müxlis Paşanıdır.

“Nişi-əqrəb nə əz rəhi-kinəst / İqtizayi-təbiətəş inəst”: “Əqrəbin sancması kinindən deyil, onun təbiəti belədir.” (farsca)

Satılır pianino...

səh. 139. “Bakkara” [Baccarat]: şüşə və billur qablar istehsal edən fransız şirkəti.

“Bu qaydadan bir dərəcəyə qədər müstəsna olan “h” hərfi imlasını dəxi bu qayda təhtinə [altına] almağa türk imlası halihazırda çalışmaqdadır.”: “h” hərfi ərəb əlifbalı türk yazısında “ə/e” səsinə göstərmək üçün işlədilir; digər saitlərdən fərqli olaraq, “ə/e” səsi yazıda çox vaxt buraxılır, ancaq xüsusi hallarda (məsələn sözün axırında) yazılırdı.

“istər bu səli ərəb yazısında olduğu kimi məqsur olsun”: qəzetdə “məqsur” yerinə “müqəddər” getmişdir.

səh. 127. “müttəsil və münfəsil rəyət-ləri”: ərəb əlifbasının hərflərinin bitişik və ayrı yazılışları bir-birindən fərqlənir; burada bizim “görünüş” kimi mənalılaşdırdığımız “rəyətləri” (bu söz əslində “görmə, görüş” deməkdir) yerinə güman ki, “variantları” olmalı idi.

“V-dən yapılmalı səsilər üçün bu hərfin müttəsil və münfəsil şəkilləri ilə başlaşağa mənzərələri kifayət etmədi.”: “v” hərfi həm samit “v” səsinə, həm də “o, ö, u, ü” saitlərini göstərirdi.

“zəmmeyi-xəfifeyi-məqbuzə”: “ü” saiti nəzərdə tutulur.

“zəmmə hərəkəsi”: ərəb əlifbasında qısa “u” səsinə göstərmək üçün işlədilən, bu səsdən əvvəl gələn samitin üzərinə qoyulan hərəkə (diakritik işarə).

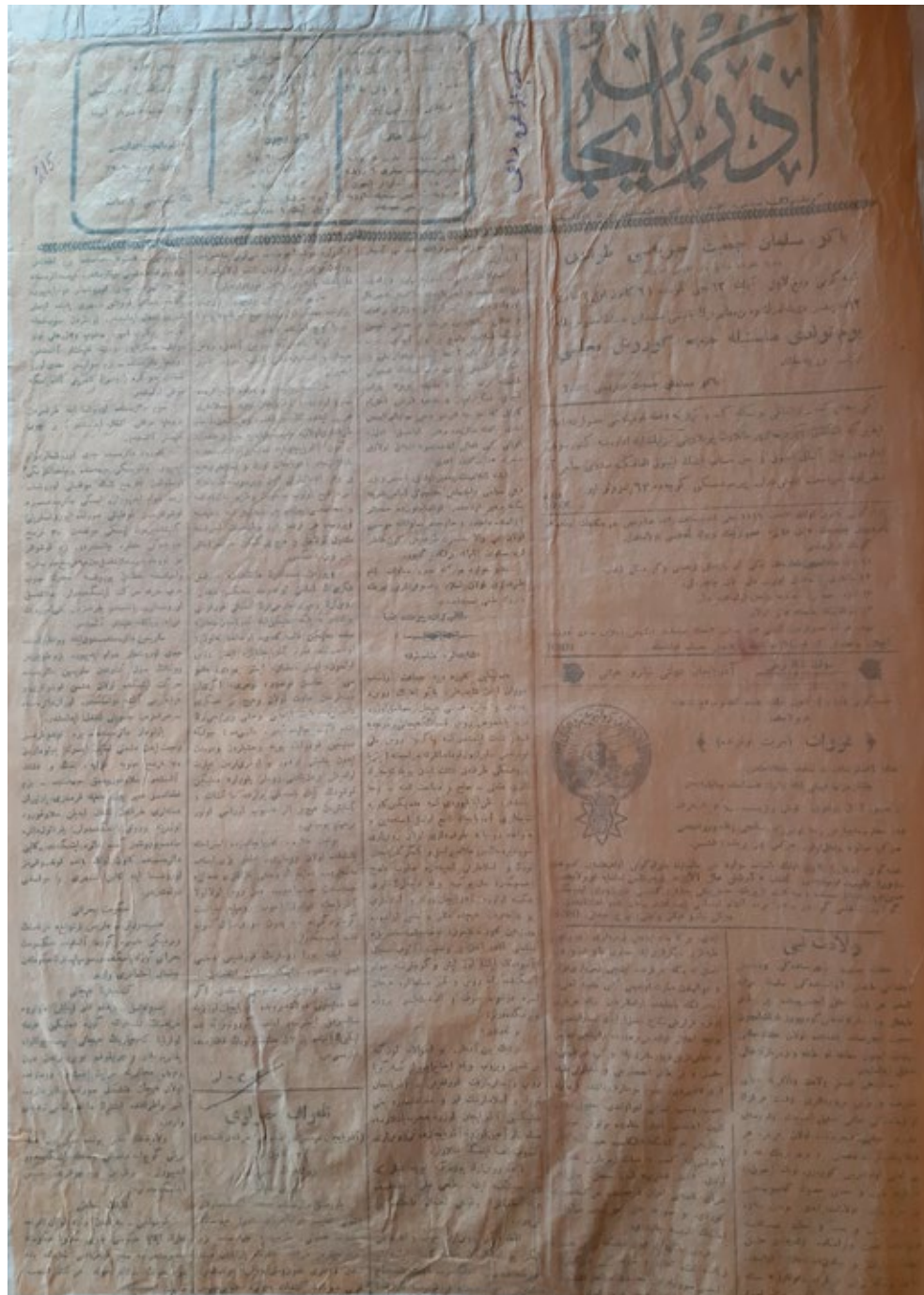
“kəsreyi-xəfifeyi-münfətehə”: “e” saiti nəzərdə tutulur.

“Haqq cəllə cəlaluhu həzrətlərindən istimdad” şeiri (səh. 127) üçün lüğət:

münəvvər etmək: nurlandırma
kəramət qılmaq: səxavət göstərmək, nemət vermək
təriqi-məs’ud: xoşbəxt yol
irşad etmək: doğru yola çəkmək

“Müsavat” Qurultayında

səh. 128. “Firqə imaj təzələyir.”: bu cümlə qəzetdə təhrif edilmişdir.

“Azərbaycan” qəzetinin 339-cu nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Bazar ertəsi, 8 dekabr 1919-cu il, nömrə 339

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 15 rəbiuləvvəl sənə 1338. 8 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin künçündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüşxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ MÜDİRİYYƏTİ

Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü
kanuni-əvvəl (dekabrın) 9-da
axşam mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

Üzeyir bəy Hacıbəylinin
yazmış olduğu məşhur
“Əslə və Kərəm”
operası.

Həmin opera üçün xüsusi dekorasiya
hazırlanmaqdadır.

Böyük musiqi orkestri

Müslim bəyin təhti-idarəsində.

Tamaşa axşam saat 8 tamamda
başlanacaqdır.

Biletlər opera qiyməti ilə teatrın
kassasında satılmaqdadır.

Növbəti rejissor A[bbas] M[irzə]
Şərifzadə; rejissor A. A. İmanov.

Gələcək tamaşa cümə günü
kanuni-əvvəl (dekabrın) 12-də
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır
birinci dəfə “Otello” draması.

Dövləti Teatro Heyəti vəkili

M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi

T-385

ELAN

8 dekabr 1919 bazar ertəsi günü
gündüz saat 11 tamamda Azərbaycan
Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-386

* * *

Bakı Mahal Kəndçilər İttifaqı bununla
kənd vəkillərinə və Fəhlə Komitəsi
üzvlərinə elan edir ki, İttifaqdan apar-
dıqları malların pullarını tezliklə idarəyə
gətirsinlər. İdarədən mal almaq üçün və
haqq-hesab etmək üçün İttifaqın sədri
Hacığa Abbasova müraciət etməlidirlər.
Persidski küçədə 64 nömrəli ev.

İdarə

16806

HAQVERDİYEV QARDAŞLARI VƏ KOMPANİYASI

Yağ və sabun zavodunda Saranski
küçədə nömrə 11, telefon nömrəsi 13-
07 Detski priyutun [Uşaq evinin] qaba-
ğında satılır: jmix, makuxa [cecə],
pambıq, küncüt yağı, sabun və həmçinin
arpanın və buğdanın döyülməyi. Arpa-
nın pudu 5 manat, buğdanın pudu 6
manatdan qəbul olunur.

11805

* * *

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bütün ev sahiblərinə məlum edir ki, 29 sentyabr 1917-ci sənədə Müvəqqəti hökumət tərəfindən verilən şəhərlərin mədaxil və məxaric və smeta qanununun 51-ci maddəsi üzrə mənzil vergilərinin qərarından ötrü hamı ev sahibləri evlərində pul ilə yainki müftə icarə verilmiş olan mənzillərin siyahısını qanunda göstərilmiş müəyyən vaxtda ki, yanvar ayının 7-dən 1920-ci sənədən gec olmasın, Şəhər Bələdiyyə İdarəsinə verməlidirlər.

Bu məlumatları verməkdən ötrü Şəhər Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən bütün qanunun maddələrinə dair blanklar hazırlanıbdır və bu blanklar şəhər vergilərini yığanlar tərəfindən ev sahiblərinə paylanacaqdır və həmçinin Bələdiyyə İdarəsində veriləcəkdir. Yazılı blankların müəyyən vaxtda Bələdiyyə İdarəsinə yetirilməsi ev sahiblərinin öhdəsinədir. Kim zikr olunan tələblərə əməl etməsə yainki yanlış məlumat versə, şəhər qanununun 52-ci maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən] qanun qarşısında cavabdəhəndə [cavabdeh] olur və həmçinin bu blankları şəhər vergi yığanlarından almamış olsalar da qanun qarşısında məsuliyyətliyədirlər. Şəhər vergi yığanlar tərəfindən blank almayan zəvat [şəxslər] Bakı Şəhər Bələdiyyəsində qulluq saatlarında saat 9-dan 3-ədək ala bilərlər.

T-378

ELAN

Azərbaycan Dövləti Teatro Heyəti Müdiriyyətinə bir nəfər qabil kişi dərzisi lazımdır. Şərait üçün Dumski meydanda,

Haşimovun 11 nömrəli mülkündə, Zülfüqar bəy Hacıbəyliyə müraciət edə bilərlər.

Müdiriyyət vəkil:

M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi
T-376

ELAN

Azərbaycan Dövlət Teatro Heyəti Müdiriyyətinə türkcə və rusca savadlı fəal bir administrator müavini lazımdır. Şərait üçün Dumski meydanda, Haşimovun 11 nömrəli mülkündə, Zülfüqar bəy Hacıbəyliyə müraciət etməlidir.

Müdiriyyət vəkil:

M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi
T-375

“HAKİMİYYƏT VƏ MİLLƏT”

Tərzi-təfəkkür və mühakiməsini bir türlü köhnə və sabit bir əqidədən təcrid etməyən və aləmin təhəvvüləti-əsasiyyə və siyasiyyəsi [prinsipial və siyasi dəyişiklikləri] ilə aşına olmaq istəməyən məhəlli [yerli] Rus Şurasının başçıları və “Yedinaya Rossiya” son günlərdə mövcibi-istiqrab [heyratə səbəb olan] nəzəriyyələr oxuyur.

Bu nəzəriyyələr macəracu [avantürüst] bir ordunun, həyatı-hərbiyyə və siyasiyyəsi əldən-ələ tədəvvür edib [gəzib] duran bir komandanın vəziyyəti qədər qaranlıq, yürüdüüyü yol kimi hərcayməşrəb [qərarızsız; avara; mənasız] və boşdur.

Doğru iş doğru fikri doğurar deyən psixoloji mütəxəssisləri müvəffəqiyyətsizlik, süqut, inhizam [məğlubiyyət]

kimi zahirdə mövcibi-hüzün [qüssə doğuran, kədər doğuran], fəqət batində müstəhəqqi-vüqu [baş verənlərə layiq olan, öz layiqini tapan] əməllər[i] salim [salamat] bir ağıl sahibi üçün heç də qabili-əfv [bağışlana bilən] görməzlər.

“Yedinaya Rossiya” əsl söyləmək istədiyini söyləyəmmədiyi üçün uzaq nəzəriyyələrə müraciət etmək məcburiyyətində qalmış və “Hakimiyyət və millət” sərlövhəsi ilə “Rusiya”dakı üsuli-idarənin nə şəkildə ola biləcəyini təyinə çabalamışdır [çalışmışdır].

Fəqət nəzəriyyəsi, düşüncəsi o qədər elmsiz, o dərəcə məntiqsiz ki, buna bir qiymət verə bilmək üçün ancaq macəracu bir siyasi olmaq lazımdır.

Bəlkə də bu, Kulabuxov kimi milliyətlə bərabər hakimiyyəti-siyasiyyə əsasati-həqiqiyyəsinə [siyasi hakimiyyətin həqiqi prinsiplərini] müdafiə edən bir kazak qəhrəmanının asılması faciəsinə qarşı yazılan bir təhəkkümmədir [istehza məktubudur]. Fəqət Denikin diktatorluğu ilə “hakimiyyət və millət” fikrini müdafiə etmək istəyənlər, Leninin diktatorluğu hüsurunda yalnız başını, canını deyil, malını da fəda etmək məcburiyyətində qalarlar.

İştə iki ifrat və təfrit [iki zidd qütb] ki, Rusiyanı məhv və pərişan etməkdən başqa bir nəticəsi yox.

“Yedinaya Rossiya”nın “Hakimiyyət və millət” adlandırdığı mövzu köhnə Rusiya daxilindəki “hakimiyyət və millət”dir.

Çünki:

“Tamamilə münaqişəsiz bir həqiqətdir ki, – “Yedinaya Rossiya” yazır – Rusiya

dövlətinin pozulması doğrudan və bilavasitə dövlət hakimiyyətinin pozulması nəticəsidir və bunun üçün də Rusiya dövlətinin yenidən inşası məsələsi dövlət hakimiyyətinin yenidən inşasından asılı bir keyfiyyətdir. Bununla hər kəs iştirak edər [həmfikir olar].”

Halbuki:

Həqiqətdə Rusiya dövlətinin pozulması doğrudan-doğruya və bilavasitə Rusiyaya aid olmayan bir hakimiyyətin nəticəsidir.

Rusiya dövləti nə üçün pozulub pərişan oldu?

Əvvəla, iki kərə ikinin dörd etməsi kimi bədihi [açıq-aydın] bir həqiqət olaraq qəbul edilməlidir ki, Hərbi-ümumi [Dünya müharibəsi] dövlətlər müharibəsi deyil, millətlər müharibəsi idi. Dövlətlər siyasi bir hakimiyyət olmaq etibarilə elani-hərb etdilər, millətlər qalib və məğlub oldular. Almaniya Rusiyanı məğlub etdi.

Çünki Almaniya, Rusiya kimi bir coğrafi xəritəsini [coğrafiya xəritəsini] təmsil edən bir məmləkət deyildi. Almaniya bir cinsdən ibarət etnoqrafiya məmləkəti idi. Burada yüzə 7-8 nisbətində qalan bir əqəliyyəti-milliyə [milli azlıq] üçün milliyət, millət məsələsi Daxiliyyə Nəzarətinin tamamilə səlahiyyətinə girmiş adi bir məsələ idi.

Almaniyada siyasət sırf alman millətinə inhisar etmiş, sırf alman millətinin əməl və icraatına girmişdi. Rusiyada isə tibqi [eynilə] “Yedinaya Rossiya” kimi çürük və boş bir dövlət hakimiyyəti, dövlət siyasəti fikri var idi. Bunun üçün də Almaniya Rusiyanı təbiətilə [təbii haldır ki], pərişan etdi.

Binaənileyh [ona görə], Rusiya dövləti hakimiyyəti Almaniya milləti hakimiyyətinə qarşı dayanamamışdır.

Əvvəla, bu, Rusiyanın məhvəsinə amil olan xarici səbəb.

Saniyə [ikincisi], Rusiyanın dövlət hakimiyyəti alman millət hakimiyyətinə qarşı məğlub olduqdan sonra, daxildə də dövlət hakimiyyətini yaşada bilməmişdi. Rusiya dövlət hakimiyyəti nəzəriyyəsini millətlər müharibəsində mühafizə və müdafiə edə bilsəydi, Rusiyadakı millətlər üçün millət və milliyyət məsələsinə meydan qalmayacaqdı. Fəqət həqiqət böylə çıxmamışdır. Boş nəzəriyyələrlə hökumətini quran Rusiya – Finlandiya, Litva, Latviya, Lehistan [Polşa], Ukrayna, Kuban, Dağıstan, Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan qarşısında da bir millət məsələsi ilə məşğul olmaq məcburiyyətinə düşmüşdür.

Rusiyada bu ayrı-ayrı millətlərin böyük bir hakimiyyət ətrafına toplanması isə sırf imperiyalizm üsuli-siyasisinin nəticəsi idi. Binaənileyh, bu imperiyalizmə qarşı məkus bir məsləki-təxrib [zidd bir dağıdıcı əqidə] lazım idi ki, o da bolşevizm idi. Rusiyanı xaricdə məhv və pərişan edən daxildə ayrı-ayrı millətlərə qarşı millətdən xaric bir imperiyalizmə dövləti olduysa, bolşevizm də daha fəna bir üsuli-təxribi meydana çıxardı.

Demək ki, Rusiyanın gərək imperiyalizmi və gərəkse bolşevizmi ancaq millətlər məsələsindən doğ[ul]muş bir şey idi. Zira imperiyalizm ayrı-ayrı məmləkət və millətlərə hökm etmək olduğu kimi, bolşevizm də dolayısı ilə ayrı-ayrı məmləkət və millətlərə təsəhüb və təsərrüf etməkdən [sahib olmaqdan və yiyələnməkdən] ibarətdir.

Şu halda, “millət və hakimiyyət” nəzəriyyəsi ancaq şu surətlə anlaşıla bilər ki, hər millətin öz daxilində hakim olmasıdır.

Bu qanuni-siyasi və təbiyyə Hərbi-ümumiyyə iştirak edən bütün dövlətlər məruz qaldı.

Avstriya-Macaristan tamam etnoqrafiya müzəsi [muzeyi] idi. Avstriyada yüzdə 35 nisbətində alman var idi. Macarıstanda yüzdə 45 nisbətində macar mövcud idi. Nəticədə, ancaq daha mədəni olması etibarilə Avstriya-Macaristan Rusiyadan daha az bir zərərlə pozulub pərişan oldu.

Fəqət buna müqabil almanlar daxildə heç bir milli ixtilafı məruz qalmamış və ancaq dövlət siyasəti məsuliyyəti üzündən pərişan oldu.

Fəqət Almaniya yenə o etnoqrafik Almaniya. Türkiyə ilə Bolqariya da Avstriya-Macaristanın hadisəti-siyasiyyəsi ilə çalxalanıb durmaqdadır.

Demək ki, iyirminci əsr ayrı-ayrı millətlərdən ibarət dövlət hakimiyyəti qəbul etməyir, millət hakimiyyətini qəbul edir.

İştə, “Yedinaya Rossiya”nın qəbul etmək istəmədiyi canlı bir həqiqət!

Nə üçün Denikin heç bir millətə yar olamamışdır? Çünki Denikin diktatorluğu millət hakimiyyəti fikrindən doğmuş bir şey deyil, köhnə dövlət nəzəriyyəsindən çıxmış bir irticadır. Heç bir millət Denikin və ya Lenin diktatorluğuna tabe olamamışdır. Bunların ikisi də bir ruzigar kimi mahiyyətsiz, qiymətsiz şeylərdir.

Lenin kəndisinə müttəfiq olaraq Türkiyə, Əfqanıstan, Buxaranı bula bilər. Denikin də Kubanı dəhşətlərə salar,

Dağıstanı toplara məruz buraxar. Fəqət millət hakimiyyəti – nəsl ki, Almaniyanın Rusiyanı məğlub etməsi kimi – Denikin də bu millət hakimiyyəti məğlub və pərişan edər. Lenini də yenə eyni millət və milliyyət hakimiyyəti Moskvadan o yan komünizm və bolşevizmi aşırmaz.

Tarix bir təkrərdən [təkrardan] ibarət, hal və istiqbal da onun məbədidir [indi və gələcək də onun ardıdır].

Əlif Ha

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

27 təşrinisani [noyabr] iclası

(Məbəd)

Əliqə Həsənov - Möhtərəm məbuslar! Hökumətə ümumiyyətlə bu pul buraxmaq barəsində çox etirazlar oldu. Ümumi surətdə hökuməti müdafiə etmək mənim vəzifəm deyildir, kimə aid isə o özü gəlib bəyanat verər. Ticarət Nəzarəti haqqında çox danışmaq eşitdim və danışqların doxsan faizi Ticarət nazirini tənqiddən ibarətdir. O barədə danışmağa da özümü haqlı bilməyirəm. Çünki Ticarət naziri vaxtı gələndə özü izahat verər. Ancaq mən maliyyəyə dair sözlər barəsində bir neçə izahat verməyi lazım bilirəm. O şeylər ki, burada nişanlamışam sıra ilə bir-bir deyərəm, təsəlsül [silsilə, ardıcılıq] hasil olmasa da bir çıxar.

Qara bəy [Qarabəyli] dedi, pulumuzun qiyməti yoxdur.

Bu, dürüst deyil. Zira bizim pulumuz hələ təzə bir şeydir, amma görürük ki, köhnə pullardan yaxşı haldadır. Məsələn, üç ay bundan əvvəl bizim kursumuz Don pulundan 30 faiz aşağı idi, amma indi 30 faiz yuxarı gedir. Hər nə olsa, o, köhnə bir dövlətin varisidir və onu nəinki rus dabravol qəbul edir, hətta ingilis kimi böyük bir dövlət onu pul deyər qəbul edib, hökm vermişdir ki, Batumda ancaq Don pulu qəbul olsun. Deməli, ingilis kimi böyük bir dövlət qəbul və təmin etdiyi puldan bizim pulumuz 30 faiz yuxarı gedir.

Qara bəy – O, quldur puludur.

Əliqə [Həsənov] *(davamlı)* - Quldur, ya hər nə, qabaqda bizim puldan artıq idi, indi otuz faiz də aşağıdır. Götürək Kerenski pulunu. Kerenski pulu böyük bir dövləti puldur ki, Parisdə, Londonda və sair dövlətlərdə işləyir. İki ay bundan əvvəl bizim pulumuzun 2000 manatı Kerenskinin min manatı idi, indi bərabər işləyir. Bəlkə çox yerdə Kerenskinin min manatı bizim səkkiz yüz manatımızdır. Bu saat bizim kassamız Kerenski pulunu qəbul etməyir. Halbuki qabaqda biz arzu edirdik ki, kassamıza Kerenski pulu gəlsin. Bir də Behbud xan deyir, pulumuzda yazılıb rus pulu ilə bərabər işlənsin. O, qabaqda yazılmış bir arzu idi. Amma indi Rusiyanın xırda pulları bizimkindən 40 faiz əskik olur.

Qaldı ki, ümumiyyətlə pulların kursunun düşməsi, bu yalnız biz deyilik, ümum kağız pulların kursu düşür. Götürək ən böyük dövlət olan Fransanın frankını; ticarət, sənəət [sənaye] mərkəzi, elm mənbəyi olan Almaniya ki, öz elmi ilə iqtisadiyyatın son dərəcəsinə varmış-

dır – indi onun da pulu düşübdür. Xülasə, böyük dövlətlərin təmin olunmuş pullarının kursu düşüb. Amma bizim pulumuz heç bu gün təmin edilməmişdir. Xarici bir tacir, bir əcnəbi təbəəsinin gələcək haqqındakı arzusu heç bir şey deyildir. Bununla bərabər, pulumuz düşür deyib naümidliyə düşmək lazım deyildir.

Doğrudur, biz bu saat bilməyirik gələcəyimiz nə olacaq. Amma bununla bərabər, heç bir naümidliyə imkan yoxdur. Bunu da nəzərə almalıdır ki, biz hələ təzəyik, mədaxil kanallarını hələ təmizləməmişik, vergi işlərini müəyyən sistemə salmamışıq vəhalonki [halbuki] naloqu [verginii] xalqa tanıtdırmaq və qəbul etdirmənin özü müşkül bir işdir. Sair millətlər bunun üstündə əlli illərlə zəhmət çəkmişlərdir.

Dekret üsulu ilə bu işə bir çarə olmaz. Dekret üsulu – necə ki, buyurdular – batan adamın çöpə əl uzatması kimidir. Bunun üstündə neçə aylar, illər işləmək lazım ki, bir sistemə salınsın. 2-3 aya bir şey olmaz. İş gərək öz əndazəsi ilə gəlsin. Mən dübarə deyirəm, mədaxilimiz gündən-günə artır. Valyuta məsələsi barəsində də müəyyən qərarlar var. Bu günlərdə layihəsi buraya gələcəkdir.

Buyururlar ki, Maliyyə Nəzarətinin guya fəaliyyəti görükməyir. Bir hələ “deyatelnost” [fəaliyyət] nəzərə gəlməyir, bir sistem-filan yoxdur. Bunu o vaxt demək olardı ki, doğrudan da Maliyyə Nəzarətində bir təşkilat ola idi. Hərgah böylə iş olsaydı deməyə haqları olardı. Deyərdilər ki, sənə hazır bir idarə tapşırıdın, sən onu laməhala [ən azı] tərəqqi verməliydin. Mən 5-6 ay bundan qabaq Maliyyə Nəzarətinə gedəndə öylə bir şey

görmədim. Orada pul çap edlən banklara tökməkdən başqa bir şey yox idi. Nəzarətə də pul lazım olanda oradan beş milyon istəyirdi. Kefləri istəyəndə verirlərdi, istəməyəndə yox. Nəticəsi də bu oldu ki, pulları ingilislər apardılar.

Bu işdə Maliyyə Nəzarətinin heç bir haqqı və ixtiyarı yox idi. Doğrudur, Maliyyə Nəzarəti adına 200 milyon orada var idi. Lakin bunu almağa ixtiyarı yox idi. Bunu görüb mən Maliyyə Nəzarətinə getməyə razı olmadım. Məni müvəqqəti getməyə məcbur etdilər. Rəisi-vükəla [Baş nazir] məni məcbur edlədi. Əgər burada hökumət adamlarından varsa, təsdiq edərlər.

O vaxt mən iki nəzarəti – biri Maliyyə, digəri Dövlət Kontrolu [Dövlət Müfəttişliyi] – idarə edirdim. Mən dedim ki, bu banka [bank] gərək hökumət ixtiyarında olsun. Bu barədə köhnə Maliyyə naziri ilə mübarizə etdik. Onun fikri başqa idi. Mən deyirdim ki, ixtiyarımızda olmayan bir bankaya nə cür pul tapşırmaq olar ki, o, öz istədiyi kimi xərcləyir. Mücadiləmiz nəticəsi bu oldu ki, işi qoyub qaçdı. Mənə dedilər, indi ki, onu qaçırtmış, buyur get idarə et. O vaxt mənim başıma nələr gətirdilər? Cida göstərdilər, üstümə tufəng çəkərdilər, kağız yazdılar ki onlardan üzr istəyim; saat 6 tamamda belə olsun. Dedilər ki, bizi təhqir ediblər. Mən etina etmədim.

Mən və Rəisi-vükəla kağız yazdıq ki, bu işdə təhqir yoxdur. O, öz haqqını istəmişdir. Onun nəticəsində hesablaşdıq. 62 milyon kağız verdilər, qalanı qaldı. O kağızlar bizim üçün puldur, rəhndir. Hər ay vaxtı-vaxtında gətirib verirlər. Məsələn, keçəndə 7 milyon veriblər, dünən də 5 milyon gətiriblər.

Bizim əvvəlinci işimiz bu oldu. Bunların hamısı bir həftədə başa gəldi. Başqa məsələlər böyük mübahisələr açdı. Axırda məcbur olduq gedib banka açmaq.

Kontrabanda məsələsinə işarə etdilər. Qabaq bəlkə çox idi, indi yoxdur. Çünki qabaq sərhədimiz açıq idi. Biz bu barədə bir layihə düzəlttik, gördük ki, sərhədi saxlamaq üçün 80 milyon xərc lazımdır vəhalonki tamojnadən 18 milyon gəlir gözləndirdi. Ola bilməzdi ki, gəlirdən artıq olan xərcə razı olaq. Bu barədə təzə layihə düzəldib sizə verərik. Siz də qəbul edərsiniz. Bunun isə 8-9 milyon xərci vardır. Demək olar ki, noyabrın 1-dən hər yerdə adamımız vardır. Düzdür, demək olmaz ki, heç şey keçməyir, 1-5 faiz də qaçırılmayır. Ancaq mən deyə bilərəm ki, qabaqkılardan sərhədimiz bərkidir. Həmişə atışma olur, mal tutulur. Biləsuvardan dünən xəbər gəlib ki, atışma olub, bizlərdən ölən yoxdur. Milyon yarım qızıl tutublar. 3 milyon ştrafi [cəriməsi] edir. Bu vaxta qədər 15 milyona kimi lirə tutulubdur.

Əlbəttə, bu gəlir deyil. Mən bunu hesaba gətirməyirəm. Onu deyirəm ki, kontraband məsələsi ağırlaşdır. Bu da ondan bilinir ki, gəlirimiz keçən aylardan getdikcə çox olur. 15 milyonacan qalxıb-dır.

Və yenə dedilər ki, Maliyyə Nəzarətinin fəaliyyətdən bir şey görünməyir. Mən onu ərz etməliyəm ki, fəaliyyət üçün aparat lazımdır. Biz bu aparatları hazır etmək üçün çalışırıq. Ehtimal, qəzetlərdə gördünüz, bu gün də elan etməmişəm, dekabrın 1-dən etibarən hər yerdə kassalar açırıq və yenə hər yerdə

banka açacağıız. Məlumunuzdur ki, bu balaca kaznaçeylər [bank şöbələri, kassalar] işləyəndə, ümumi sistemlər də düzələcəkdir.

Aparatsız təbii iş yürüməz. Yenə çek məsələsi yoxdur. Çeklər bazarda da yoxdur. İndi çeklərin etibarı vardır. Bunları banklar da qəbul edir. Bunların hamısı təşkilat sayəsindədir və yenə bilməyirəm ki, bu tənqidat [tənqidlər] nə üçün bu qədər olur. Baxırsınız [xüsusilə] bu tənqid artıqdır. Bu tənqidat hökumət üçün daha yaxşı olardı.

Qara bəy cənabları buyurdular ki, bu emissiyanı qəbul etməyiriz və böyük məsuliyyəti üstümüə götürməyiriz, firqə də götürməyir. Bunu qəbul etməyəndə, məmləkətdə bu iş böyük anarxiya törədə bilər. Bilməyirəm, bu cəhətmə yüngüldür, yoxsa anarxiya cəhətimmi?

Biz bunu qəbul etməyəndə, məsuliyyətdən qaçanda maliyyə nə edə bilər. Maliyyə Nəzarəti mümkündür ki, bu peçat edilən pulları təkrar xəzinəyə soxsun. O zaman da demək olarmı ki, müəllimlərə, məmurlara, əsgərə – kassaları bağlayıb, pullar sonra veriləcəkdir?

Əgər o şəxslər ki, millət nəzarində məsuliyyəti üzərlərinə götürüb məbus olublar, onlar bu məsuliyyəti götürməyəndə, məsuliyyətdən qaçanda onu hökumət də apara bilməyəcəkdir. Bu iş çox nazik [həssas] bir işdir, odla oynamaq deməkdir. Məsuliyyətdən qaçanda millət də, hökumət də bərbad olar.

Hökumət özbaşına iş apara bilməz və işləri də düzəltmək çox çətinidir. Hökuməti tənqid etmək bu məclisin vəzifəsidir. Məsuliyyət olsun. Fəqət iş dayanmasın, çünki düzəlməsi müşküldür. Yaxşı,

“İttihad” da, “Müsavat” da, “Əhrar” da monopoliyanı qəbul etmək istəməyirlər. Qəbul etmədiyiniz vaxt, olacaq qətnəməni gözümlün önünə gətirirəm də, bundan məmləkətdə anarşi çıxacaqdır.

Sonra bu qətnəməni cümləyə [hər kəsə] elan etdik. Hər yerə teleqraflar çəkdik, kassaları qapatdıq. Bəs borc da eyləmişik, nə edək? Heç kəs bu ağır yükü, məsuliyyəti üzərinə götürməyir. Bu, hökumətin mənfəətinə olaraq yapılmışdır. Hökumətə yol göstərmək Parlamanın vəzifəsidir. Hökumət də, hətta Parlaman da məsul olsa, işlər dayanmamalıdır. İşlər dayansa, çox çətinə düşər. Bu ən mühüm məsələdir.

Guya biz Parlamandan izinsiz para buraxmışıq. Biz bu paranı buraxmaqdan qabaq hökumət maliyyəyə izin veribdir. Biz də 9 avqustda hökumətdən layihəni aldıq, 10 avqustda da Parlamanı vermişik. Parlamanda qalıbdır, müzakirə edilməmişdir. Biz bunda təqsirli deyilik. Cavabdəhəndə [cavabdeh] ola bilmərik.

(Bitmədi)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

6 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Kanuni-əvvəl in 1-də tərəfimizdən Ust-Sisyolsk işğal edilmişdir.

Qərbi Dvinada Drissa dairəsində düşmən Qərbi Dvinadan keçmiş, amma əks-hücumumuzla vəziyyət bərqərar edilmişdir.

Bobrovsk dairəsində - Roqaçyovsk yolu boyu ilə düşmənin yürüşü saxlanılmışdır.

Kiyev dairəsində - Kiyevdən 15 fərsəx şimala və 25 fərsəx cənub-qərb tərəfə ciddi vuruşmalar davam edir. Kiyevdən 40 fərsəx şimal-şərqə olan Kubrik mövqifindən [stansiyasından] düşməni qitəatımız [hərbi hissələrimiz] çıxartmağa müvəffəq olmuşdur.

Kremençuk və Poltava cəbhələrində qitəatımız Loxvitsa və Qadyaş şəhərlərini işğal edərək yürüşlərində davam edirlər.

Xarkov cəbhəsində qitəatımız Vorsklo nəhrinə vuruşmalarla çıxıb, Suma-Xarkov, Sudja-Xarkov dəmiryolları arasında Qriqoryevka mövqifini, Qayvoron, Xotmijsk şəhərlərini almışlardır. Əsir, top və başqa qənimətlər alınmışdır.

Kursk-Belqorod dəmiryol xətti boyunca Belqoroddan 20 fərsəx şimala tərəfimizdən vuruşma ilə bir neçə kənd işğal edilmişdir.

Valuysk dairəsində ciddi vuruşmalar davam edir.

Ustiluqsk cəbhəsində Saqoni mövqifinin cənubuna yürüşümüz davam edir.

Pavlovsk dairəsində - Qitəatımız Pavlovsk şəhərini almaq üçün cənubi cəbhədə müvəffəqiyyət göstərməkdə dirlər.

Kalaç cəbhəsində Starı Pripol dairəsində bizim süvərimiz düşməni münhəzim [məğlub] edərək bu məntəqəni işğal etmişdir. Vuruşmada tərəfimizdən külli əsir və başqa qənimətlər alınmışdır.

Don ilə Xopyor arasında Don üzərinə yürüşümüz davam edir.

Tsaritsın dairəsində Don ilə Volqa arasında Kaçalinskdan 15 fərsəx cənub-şərqə Urqanov kəndini işğal edib, Dubovka dairəsində ciddi vuruşmalar davam edir. Pavlodar dairəsində Pavlodar-Semipalatinsk yolunda yürüşümüz davam edir. Barnaul cəbhəsində yürüşümüz davam etməkdədir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Cənubi Rusiya Qüvayi-müsəlləhəsi [Silahlı Qüvvələri] Baş komandanının əmrnaməsi

Taqanroq, 2623, 9 təşrini-sani [noyabr] 1919 sənə

Rusiya ordusuna qarşı Azərbaycan hökumətinin düşmənanə əlaqədə bulunmasına binaən [görə] və Azərbaycan qoşunlarının Ermənistan ərazisi üzərinə əhdşikənanə bir təriqlə [xaincə] təcavüz etməsinə görə, Azərbaycan ordusunda xidmət edən Rusiya zabitanına əmr edirəm ki, onların səflərini [cərgələrini] tərk etsinlər.

İmza etdi general Denikin Əslinə mütabiqdir [uyğundur]:

Baş komandan nəzdində siparişlərdən ötrü ərkani-hərb [qarargah] zabiti polkovnik [P.] V. Koltşev

İngiltərə hökumətinin Rusiya siyasəti və Avam Kamerası

5 təşrini-sanidə [noyabrda] Avam Kamerasında Xariciyyə İşləri Nəzarəti

nümayəndəsinə verilən suala mumai-leyh [adı çəkilən şəxs] cavab vermişdir ki:

“Heyəti Daniya [Danimarka] hökuməti tərəfindən təsvib [təsdiq] edilmiş Şura Hökuməti Komissionunun hərbi üsara [əsirlər] mübadiləsi müzakirətində iştirak etmək üçün Baltik dənizi təriqi [yolu] ilə getməsinə Böyük Britaniya hökuməti müsaiddə etmişdir.”

Abluka [blokada] haqqında verilən yeni suala Nəzarət [Nazirlik] nümayəndəsi cavab vermişdir ki:

“Böyük Britaniya hökuməti bu fikirdədir ki, nə qədər ki, Müttəfiqin [Müttəfiqlər] tərəfindən tanınan demokratik hökumət Rusiyada təsis edilməmişdir, iqtisadi təzyiqat davam etdirilsin. Bu təzyiqat isə abluka demək deyildir.”

Hökumət tərəfindən idxal edilmiş yeni müharibə məsarifi [xərcləri] təklifi münasibətilə məbus Vedjvud ordu məsarifinin ixtisarını mütəzəmmnin [əhatə edən] müqabil təklifdə bulunur və bu fürsətdən istifadə edərək soru[şu]r ki:

“Böyük Britaniyanın Rusiyada yürütdüyü siyasət yalnız İngiltərəyə məxsus bir siyasətimdir, yaxud Müttəfiqlər siyasətidir? Və əgər axırıncı ehtimal doğru isə, o zaman nəyə görə başqa dövlətlər o siyasətin mövcub olduğu [yol açdığı] məsarifdə iştirak etməyirlər?”

Bu yaxın günlərdə Sibiriyadan övdət etmiş [qayıtmış], Parlamanda Fəhlə firqəsi nümayəndələrindən biri olan polkovnik Uord Rusiya övzasını [vəziyyətini] təsvir edərək, nitqinin xülasəsində söyləyir ki:

“Müharibə zamanı bizim xüsusi mə-nafeyimizdən ötrü Rusiyada yaptığımız tənzimatla kifayətlənib, sülh əqd edil-

dikdən [imzalandıqdan] sonra ona demək olmaz ki: Xudahafiz, artıq Qərb cəbhəsində sənəin köməkliyən bızə lazım deyildir.

Kəndisini demokrat adlandıran hər ingilisa lazımdır ki, amiral Kolçaka müzahirət [köməklik] göstərsin. Kolçak guya irticapərust imiş sözləri büsbütün yalandır. Rusiyanı şimdiki halda buraxmaq bütün bəşəriyyət haqqında ədalətsizlik yapmaq deməkdir.”

Hərbiyyə naziri etiraf edir ki:

“Əhval aydın deyildir və Müttəfiqlərin həpsinin mövzusu birdir. Yalnız bir Yaponiya bilir ki, Rusiya nə istəyir. Hər halda, Rusiyada biz hər nə yapırızs, Müttəfiqlərin ümumi rızası ilə yapılır.

Biz həpsindən irəli Baltik dənizindən Bəhri-Siyaha [Qara dənizə] qədər bir məsafədə təşəkkül etmiş xırda millətlərin müqəddəratı məsuliyyətini daşıyırız. Zira biz Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] üzvü sifəti ilə onların müdafiəsini üzərimizə qəbul etmişiz. İkinci olaraq, biz gərək bolşevizmin intişar bulmasına [yayılmasına] qarşı bütün qüvvəmizi sərf edək və Rusiyada demokratik bir hökumət təsisinə müavinət edək və qoymayaq ki, ruslar Almanıyanın ağışuna atılsın.”

Müqabil təklif səsə qonularaq, əksəriyyətlə rədd edilmiş və hökumətin yeni müharibə məsarifi haqqındakı təklifi qəbul edilmişdir.

“Tan”

TƏTİL GÜNÜ XƏBƏRLƏRİNDƏN

Şuralar syezdi

Moskva. 5 kanuni-əvvəldə [dekabrda]

Şuraların 7-ci syezdi [qurultayı] açıldı. Böyük Teatro salonu məmludur [doludur]. Mərkəzi Komitə əzasının [üzvlərinin] həpsi isbatı-vücut [iştirak] edir. Syezdə 1209 mürəxxəs gəlmişdir. Yoldaş Kalinin 7-ci syezdi açır. Musiqi bandosu [dəstəsi] “Beynəlmiləl marş” havasını çalır. Syezdə Lenin və Trotski də isbatı-vücut edirlər.

Şura hökuməti və İngiltərə

“Morning post” qəzetəsi Şura hökuməti mürəssili [nüməyəndəsi] Litvinov haqqında bərvəchi-ati idareyi-kəlam edir [aşağıdakı sözləri deyir]:

“Litvinov açıqcasına isbat etmişdir ki, onun Kopenhaqa [Kopenhagenə] əzimətindən [gəlişindən] məqsəd mübadileyi-üsəra [əsir mübadiləsi] olmayıb, Böyük Britaniya hökuməti ilə Lenin və Trotski hökuməti arasında sülh əqd etmək [imzalamaq] üçün təatiyi-əfkarda [fikir mübadiləsində] bulunmaq və şu yolda zəminə hazırlamaqdır.

Böylə olduğu təqdirdə, O’Qreydi əfəndini geri çağırmaq müqəddəs bir vəzifə olur. Bilxassə ki, bizim xüsusi müxəbirimiz Kopenhaqdan xəbər verir ki, Litvinovun niyyəti budur ki, Fransa ilə İngiltərə arasına ixtilaf saçsın.

İngiltərə mətbuatı nümayəndələri ilə müsahibədə bulunarkən Litvinov bəyan etmişdir ki, Şura hökuməti say və cəhd edir ki, iqtisadi işlərdə İngiltərə və Amerika ilə bərabər çalışsın. Şura hökumətinin Almanıya ilə əlaqəsi olması şayiələrini Litvinov təkzib edir.

Mətbuat nümayəndələrinin: “Lloyd Corca müraciət edərək sülh əqd etmək və ya Şura hökuməti ilə etilafa [razılığa]

girmək təklifində bulunmaq” yollu tövsiyələrinə Litvinov kəndisinin yarım-mail olduğunu izhar etmiş, fəqət eyni zamanda əlavə etmişdir ki, bu məsələni 3 kanuni-əvvəldə Moskvada dəvət edilmiş Kommunist firqəsi həll etməlidir.”

Sülh müzakirəti başlamaq təklifi

Şuraların 7-ci syezdi [qurultayı] atidəki [aşağıdakı] qərarı qəbul etmişdir:

(Teleqraf buraxılmışdır) Arzu edir ki, böyük millətlərlə sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşasın və var qüvvəsini daxili tənziat və inşaata həsr etsin ki, nəqliyyat işlərini və camaat müəssisələrini Şura əsaslarına müvafiq tənsiq və islah edə [qaydaya sala və yaxşılaşdıra] bilsin. Bu vaxta qədər bizə mümaniat [maneçilik] edirdi (teleqraf buraxılmış) Almanıya imperalizmi və sonra Müttəfiqin [Müttəfiqlərin] müdaxiləsi və abluka [blokada]. Fəhlə və kəndçi hökuməti Dövləti-müttəfiqəyə [Müttəfiq dövlətlərə] 1918 sənə 5 ağustosunda sülh təklif etmişdir.

(Azərbaycan radio mövqifi qəbul etmişdir)

(Bolşevik xəbərləri)

Denikinə qarşı tədaföi ittifaq

Smolensk, 2 kanuni-əvvəl.

“Rijskoye utro” xəbər verir ki, Petlyura sabiq Rusiya sərhədində yeni təşəkkül etmiş dövlətlərə xüsusi elçilər göndərüb, Denikinə qarşı tədaföi bir ittifaq əqd edilməsini [bir müdafiə ittifaqı bağlanmasını] təklif edir.

Bermond-Avalov

Nauen, 2 kanuni-əvvəl. Parisə vürud edən [çatan] xəbərlərə görə, Bermond-Avalovun əşyası içindən tapılmış vəsiqə və məktublar, müşarünileyhin [adı çəkilən şəxsin] Kolçak, Denikin və Yudenich ilə müvafiq hərəkətdə bulunduğunu isbat edir. Bermondta yazdığı bir məktubda Yudenich deyir ki, əgərçi bir taqım siyasi səbəblərdən dolayı Bermondtu dövlət xəini adlandıрмаğa məcbur olmuşdur, fəqət Bermond ona ciddi əhəmiyyət verməməlidir. Qeyri vəsiqələr isbat edir ki, Kolçak, Denikin və Bermond ümumi bir hərbi-siyasi proqram təqib edirlərmiş [izləyirlərmiş].

Kommunist konfransı

Moskva. 4 kanuni-əvvəldə Ümumrusiya Kommunist firqəsinin konfransı güşad edilmişdir [açılmışdır]. Divani-rəyasətə Lenin, Zinovyev, Kamenev, Sosnovski və Unşlixt daxil olmuşlardır. Konfransı Rusiya Kommunist Məsəlmanları Təşkilatı Qurultayı namindən Sultan-zadə, Quliyev və Qafqaziya Komitəsi namindən də [Anastas] Mikoyan təbrik etmişlərdir. Mərkəzi İcra Komitəsi namindən Lenin siyasi məruzədə bulunaraq söyləmişdir ki, sosializm təməlini möhkəmləndirmək üçün üç baş məsələləri – ki ibarət olsun çörək, yanacaq və müsri əmrəz [yoluxucu xəstəliklər] ilə mübarizədə bulunmadan – feilən həll etməkdən ötrü qüvvələrin təhəşşüd etməsi [bir yerə cəm olması] lazımdır.

(Gürcü teleqraf agentliyindən)

Misirdə Fransa və İngiltərə siyasəti

Beyrut aşırı Qahirəyə vürud etmiş

[gedib çatmış] lord Allenbi general Quro tərəfindən hüsn-qəbula məzhər olmasından [xoş qarşılansından] və xüsusən yek-digərləri miyanında [bir-birləri arasında] anlaşıma hüsula gəlməsindən dolayı pək məmnun qaldığını izhar etmişdir. Allenbi bu rəydədir ki, müsəlman əhalisi nəzərində İngiltərə ilə Fransa nümayəndələri arasında olan siyasət etilafı [razılaşması] ancaq hüsn-nətaiyə tövlid edər [yaxşı nəticələr doğurar].

Lloyd Corcun Rusiya siyasəti

Helsingfors [Helsinki] - “Laqo-det” xəbər verir ki, Lloyd Corcun Rusiya siyasəti Çörçillin istefasını mövcib [istefasına səbəb] ola biləcəkdir. Rusiya işlərinə müdaxilə edilməsinin qət edilməsi [dayandırılması] haqqında Lloyd Corc bəyanatda bulunduqdan sonra Çörçillin vəziyyəti şədidən lərzədar olmuşdur [şiddətli bir şəkildə sarsılmışdır].

DAĞISTANDA

Teymurxanşura cəbhəsində dağıstanlıların qələbəsi

Rəfiqimiz rusca “Azərbaycan” idarəsinin aldığı mövsuq [etibarlı] məlumata nəzərən, Dağıstan qoşunları Teymurxanşura [Buynaksk] cəbhəsində böyük qələbə çalmışlardır. Dağıstanlılar düşməndən 6 top, 20 mitralyoz və 200 kazak əsir almışlardır. Bu qələbədən ruhlanan Dağıstan qoşunları bütün cəbhə boyunda yürüşə keçmişlərdir.

Dağıstanlıların müvəffəqiyyəti

Son məlumatı-mövsuqəyə məbni

[etibarlı məlumatlara əsasən], dağıstanlıların Dərbənd üzərinə olan hücumları Dərbəndin 6 verstliyində vəqə Arablinski mövqifinin [stansiyasının] işğalı ilə xitam-pəzir olmuşdur [sona çatmışdır].

AZƏRBAYCAN HAQQINDA AVROPA MƏTBUATI

Batımdan “Antant” qəzetəsinə yazılır:

“Moskof [Moskva] xarabaları üzərində təəssüs edən [qurulan] hökumətlər arasında Azərbaycan Dövləti-müəzzamənin [Böyük dövlətlərin] əlaqədar olması icab edən [maraqlanmalı olduğu] bir hökumətdir. Çünki sərvəti-müxtəlifəyi-sairəsi nəzəri-diqqətə alınmasa belə, yalnız paytaxtının petrol [neft] quyuları ona əhəmiyyət ətf etdirmək [əhəmiyyət ver-dirmək] üçün kafidir.

Azərbaycanda bundan başqa yun, ipək, pəmuq, pirinc [çəltik] və zəngin bakır [mis] mədən quyuları pək çoxdur. Həyatı-iqtisadiyyəyi-haliyyəyə [müasir iqtisadi həyata] görə bunlar pək qiymətli şeylərdir.

Avropada bir çox məmləkətlər petrola və makinalar üçün yağa möhtacdırlar. Bu ehtiyacın mühüm bir qismini Azərbaycan təmin edə bilər.

Bakı ilə Batımda arasında petrol nəql edəcək olan borular işləməyə başlamışdır. Bu surətlə ayda dörd milyon pudluq petrol və bir milyon pudluq da makina yağı nəql edilə biləcəkdir. Bir tərəfdən də Bakı-Batımda şöməndifəri [qatırı] işləməyə başlamışdır.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Ərazi vergilərinin ləğvi

Maliyyə Nəzarəti mövcud ərazi vergilərinin (töycü) ləğvi haqqında bir qanun layihəsi tərtiblə, təsvibdən [təsdiqdən, bəyənilməkdən] ötrü Vükəla Şurasına təqdim etmişdir. Layihə mövcubincə [layihəyə əsasən] ərazi vergiləri əvəzində ümumi gəlirdən 5 faizlik bir vergi təyin ediləcəkdir.

Ərazi vergilərinin miqdarı son zamanlar təzayüd etmişdir [artmışdır]. Maliyyə Nəzarətinin ehtimalınca, 1920-ci sənədə əski 2 ½ milyon manat vergi əvəzində 46 milyon manatlıq xəzinəyə mədaxil varid [daxil] olmalıdır.

Ticarət vergilərinin artırılması

Maliyyə Nəzarəti tərəfindən 1920-ci sənədə ticarət vergilərinin on dəfə artırılması haqqında bir qanun layihəsi tərtib verilib, təsvib üçün Vükəla Şurasına təqdim edilmişdir.

Rəhn

Maliyyə Nəzarətinin Şurasında maraqlanan müəssisələr nümayəndələri iştirakı ilə neft rüsumu əvəzində növbə-növ əmvalı [malları] rəhn kimi qəbul etmək məsələsi müzakirə edilmişdir.

Müşavirədə Borsa [Birja] Komitəsi və Neftçilər İttifaqı nümayəndələri iştirak etmişlərdir.

Bu haqda olan düsturüləmələ [nizamnaməyə] rəhn işlərini asanlaşdıracaq bir para dəyişmələr əlavə edilmişdir.

Azərbaycan ilə Gürcüstanda əmniyyət və asayışı-tammə caygir olduğundan [əmin-amanlıq və tam bir asayiş yer tapdığından], ticarət heç bir müşkülata uğramamaqdadır.

Bakı hökuməti yun, pəmuq və ipək ixracatını bəzi şəraitə mərbut qılmışsa [şərtlərə bağlanmışsa] da, Azərbaycanın şəkər, manufaktura və sairə kimi möhtac olduğu şeylərin idxalı müqabilində məvaddi-məmnunənin [qadağan edilmiş mədələrin] ixracı üçün Azərbaycan hökumətindən müsaidə istehsal oluna bilər [icazə əldə edilə bilər]. Şu halda burası vase [geniş] bir mübadileyi-ticariyyə məmləkətidir.

Son zamanlarda Azərbaycandan xali ixracatı da başlamışdır. Övraqi-nəqdiyyənin [qiymətli kağızların; kağız pulun] qiyməti pək tənəzzül etdiyindən, xalılar altın parının yerini tutmuşdur.

Bunun üçün Batımdan keçən İstanbul tüccarları Azərbaycan ticarətini Qara dənizin şimal səvahlili [sahilləri] ilə müamilə [ticarət, ticarət əməliyyatı] yapmağa tərcih etdiklərini söyləməkdədirlər. Çünki səvahlili-məzkurədə [adı çəkilən sahillərdə] məvaddi-ticariyyələrinə [ticarət mallarına] müqabil yalnız övraqi-nəqdiyyə alınmaqdadır.

Azərbaycan pəmuq, pirinc, quruyemiş [xüskbər, quru meyvə] kimi İran məhsulatına məmər [keçid yeri] olmaqdadır.

Bu məhsulatı almaq üçün tüccarlar Azərbaycana gəlməkdədir.

Azərbaycanda tranzit ticarəti ilə iştigal edən [məşğul olan] bir çox şirkət və cəmiyyətlər vardır.”

AZƏRBAYCAN DARÜLFÜNUNU

Azərbaycanda hökumət darülfünununun açılması məsələsi qalxdıqda, ziyalılarımız arasında iki cərəyan doğdu. Ziyalılarımızın bir qismi darülfünunda tədrisin rus lisanında gedəcəyini, tələbələrimizin büsbütün ruslaşmalarına yardım ediləcəyini və binaənileyh [ona görə də], Azərbaycan istiqlaliyyətinə bunun böyük zərəri toxuna biləcəyini irəliyə sürərək, şimdilik böylə bir şərait daxilində darülfünunun açılması əleyhinə idi. Digər qismi isə Azəri türklərinin içində ziyalıların azlığını, binaənileyh milləti rahi-nicata [nicat yoluna; qurtuluş yoluna] çıxarmaq istedadına malik zatların [şəxslərin] az olduqlarını və itmami-təhsil [təhsili tamamlamaq] üçün də məmaliki-əcnəbiyyəyə [xarici ölkələrə] getmək hər kəsə mümkün olmadığını nəzərə alaraq, nə lisanı olursa-olsun, məmləkətimizdə ali bir elm və ürfan ocağının təşkilini lazım və vacib bilirdi.

Ziyalılarımız miyanında [arasında] doğan şu fikirlər ikisi də millət tərəfindən hüsn-təvəccöh [rəğbət] görür və etiraf [qəbul] edilirdi. Zira bir tərəfdən Azərbaycan istiqlaliyyətini möhkəmləşdirmək üçün bir çox açıqfikirli gənc alimlərin olması lüzumunu millət hiss edir, digər tərəfdən də keçirdiyimiz siyasi vəziyyət dolayısı ilə darülfünunumuzun rus alimləri əllərində olmamasını və orada rus lisanı ilə tədris edilməməsini arzu edirdi.

Darülfünun məsələsində ziyalılarımızın və bütün millətin tutduqları tərzihərəkəti nəzəri-etibara alan hökumət, darülfünun güşadını [açılışını] və orada

lisani-tədrisin hələlik rusca olmasını qərar verdikdə, azəri türklərinin hissənə uyğun bəzi şərtləri də əlavə etdi.

Bu şərtlərdən biri darülfünunun bütün şöbələrində türkcənin məcburi olmağı, digəri də Tarix və Lisan şöbəsi cənbində [nəzdində] bir də Şərq şöbəsinin təşkili idi. Filhəqiqə [doğrudan da], şu iqdamat [addımlar] millətə qənaət bəxş etdilər, zira fakültələrdə türkcənin tələbələr üçün məcburi olması və müstəqil bir Şərq şöbəsinin təşkili tələbələrimize lazımınca türkcəyə vəqif olmaq, türk və başqa islam millətlərinin tarixlərini öyrənmək imkanını verəcək və açdığımız darülfünuna türk və islam ruhu daxil edəcək və binaənileyh [demək olur ki], istənilən məqsəd də əldə ediləcəkdə. Bunun üçün də darülfünunun güşadını mütəaqib [universitetin açılışının ardınca] millət ondan böyük ümidlər gözləyir.

Bu gün iş başında duran hökumətin, ələlxüsus [xüsusilə] Maarif naziri əfəndilərinin fəvqəladə fəaliyyətləri sayəsində Azərbaycan hökumət darülfünunu açılmış və orada artıq Şərq şöbəsi də mövcuddur.

Darülfünunumuzun bütün fakültələrində, ələlxüsus Şərq şöbəsində üsulitədrisə, oxunacaq mühazirələrin proqramlarına və başqa bu kimi şeylərə lazımınca əhəmiyyət verilərsə, oradan çıxacaq əfəndilərin həqiqətdə də birər alim, həm də bir dərəcədə türk ruhu ilə bəslənmiş alim olacaqlarına ümid edilə bilər.

Şu fikirlərimizin qüvvədən feilə çıxarılması [sözdən işə keçirilməsi] darülfünunumuzun professorlar heyətinə aid bir məsələdir. Fəqət orada mövcud alim-

lərin əksəriyyətlə yabançılardan təşəkkül etdiyi və azəri türkləri həyatı-milliyəsinə və milli ehtiyacına layiqincə aşına olmadığı və bəlkə də, aşına olmaq istəmədiyi üçün şu ağır vəzifə də Maarif Nəzarəti ilə tələbələrimizin öhdələrinə düşür.

Maarif Nəzarəti millətin gələcəyi və rifah [və] səadəti naminə darülfünuna bəxş edilmiş muxtariyyətə baxmayaraq, bu xüsusda darülfünun heyəti tərəfindən göstərilə biləcək qüsurları ona anlatmaq və bütün fakültələrə, ələlxüsus Şərq şöbəsinə təyin olunmuş müdərris [müəllim; professor] əfəndilərin, həqiqətən, tutduqları mövqelərinə layiq olmalarına nəzər yetirmək vəzifəsi ilə müvəzzəfdir [vəzifəsini daşıyır].

Həmçinin darülfünunda təhsilə çalışan tələbələrimizin də böylə əhəmiyyətli məsələlərə nəzər yetirməsi icab edir [lazım gəlir]. Hər bir türk tələbəsi həm kəndi, həm də milləti naminə orada vüqu bulan hallara, o müəssisənin bütün həyatına diqqət yetirməlidir.

Darülfünunumuzda milli ruhumuza müvafiq olmayan halları izalə etməyi [aradan qaldırmağı], orada müşahidə olunan nöqsanları qaldırmağı hər türk tələbəsi darülfünun heyətindən, onunla da olmasa – Maarif Nəzarətindən tələb etməyə haqlı və borcludur. İştə, fəvqə [yuxarıda] göstərdiyimiz kimi, darülfünunumuza diqqət və nəzər yetirilərsə, onun açılması bütün millətə qənaət bəxş edər və gələcəkdə bir çox yararlıqlar göstərərək həyatı-milliyəmizdə böyük bir rol oynaya bilər.

Hacıağa Nuri

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

Üçüncü iclas

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 4-ü axşam saat 7-də Rəsulzadə Məhəmməd Əminin sədarəti ilə üçüncü iclas açılır. İbtida [əvvəlcə] Bakı Türk Tələbələri İttifaqı tərəfindən Hüseyn əfəndi qurultayı təbrik edir.

Sonra Lənkəranda “Müsavat” Ünas [Qadınlar] şöbəsi naminə Məryəm xanım Bayraməlibəyovdan, Lənkəran Zükur [Kişilər] və Şəki şöbələrindən alınmış təbrik teleqrafları oxunur.

Bədəhu [ondan sonra] Etimadnamə Komisyonu məruzə təqdim edərək, məhəldən [yerlərdən] gəlmiş nümayəndələrin məruzələri dinlənir.

1. Lənkəran şöbə nümayəndəsi sərhəddə kontrabandaçılığın intişarı [yayılması], çox mallarımızın yasaq olaraq İrana və Petrovska [Mahaçqalaya] qaçırılması, bir çox məmurların vəzifələrinə layiq olmadıqları, rüşvətxorluq, camaatı döymək, söymək və sairə kimi fəna rəftarları, əkinçilərin yersiz qaldıqları, məmurların camaatı meşə və sulardan istifadə etməkdən mən' qılmaları [uzaqlaşdırmaları], o tərəflərdə külliyyətli miqdarda saxta pul olması, məmurların biyar (padvod) aparmaları və nəhayət, orada bir çox denikinçi olub açıqdan-açığa işləyərək, hətta Kəngəruda camaatı əsgər verməməyə təhrik etdikləri və müvəffəq olduqlarını müfəssələn bəyan edir və o tərəf firqə yoldaşları naminə xahiş edir ki, sərhəddə güclü xalq ordusu (qvardiyası) bulundurulsun; Denikin agentləri ilə şiddətli surətdə mübarizə edilsin; Kəngərud məsələsinin

bir an əvvəl təsviyəsi [aradan qaldırılması] üçün ciddi tədbirlər görülsün; əkinçilərə yer verilsin; torpaq məsələsi üstündə kəndlilərlə mülkədarlar arasında ixtilaf olan yerlərdə məsələnin qəti həllinədək torpağın əkinçilər əlində qalmasına təşəbbüs edilsin; qeyri-mötəbər ünsürlərin tərk-silah edilməsi; Lənkəran mahalında dəmir və şose yollara və post-teleqrafa olan ehtiyacatın ödənməsinə say edilsin; nalayiq məmurlarla mübarizə və onların üstündə başçı olmaq üzrə bir mötəbər, namuskar, işbilən, vəzifəsini hüsn-ifa edən məmur təyin qılınsın; orada bəzi xəstəliklər olduğundan, o yerlərdə xəstəxanalar açılması və həkimlər, təbiblər, feldşerlər göndərilməsi uğrunda tədbirlər görülsün. Bir də, xırda istiqraz şöbələri açılması istənilir. Bələdiyyə idarəsinin camaata kömək etmədiyi dəxi qeyd olunur.

2. Qazax şöbəsi nümayəndəsi dəxi mahalın əhvalını ətrafıca təsvir edərək, istiqlal dövrünün ibtidasında [başlanğıcında] orada quldur-qaçaqlıq, sonra da kontrabandaçılığa mübəddəl olması [çevrilməsi], o zamanlar məmurların da kontrabandaçılarla əlbir olduqlarını qeydlə, polis və kənd məmurlarının camaata çox əziyyət etdiklərini, rüşvətxorluq və tədbirsizlik üzündən işləri apara bilmədiklərini, həm də əksəriyyəni məhəlli [yerli] əhalidən olan məmurlar qövmlük [qohumluq] və dostluğu gözlədiklərini, həm də təhti-nüfuza [təsir altına, başqalarının nüfuzu altına] düşdüklərini, həm əhalinin qorxudan şikayət belə edəmmədiklərini, məhkəmənin zəifliyini bəyan edərək, buna qarşı mübarizə lazım olduğunu bəyan edir. İrəlində əsgər-

lik məsələsinin məmurlar üçün bir rüşvət mənbəyi olduğunu bildirir və deyir ki, şimdiki axır zamanlardan bəri həm kontrabandaçılıq azalmış, həm də əsgərlik məsələsi yaxşılaşmışdır.

Yayda yağmur olduğundan taxıl məhsulu az olub, ərzaq şeylərinin çatmayacağını, eyni zamanda orada bir çox qaçqın və 30 uşaq olduğunu qeydlə, kömək istəyir və uşaqlar üçün darüleytam [yetimxana] açılmaq lüzumunu göstərir.

Mahalda təbib və dərmana müavinəti-tibbiyyə istəyərək, nəhayət, o tərəflər üçün can məsələsi olan maldarlığa keçir. Yaylaq Ermənistan, qışlağın da bir qismi Gürcüstan daxilində olmaqla, köçərilərin ağır bir müşkülət altında olduqlarını bəyanla, bu məsələnin qəti surətdə həllinə çalış[ıl]masını istəyir.

Axırda məktəb məsələsinin də zəif bir halda olduğunu qeyd edir. Deyir ki, məktəblərin çoxu müəllimsizlikdən bağlı qalır. Müəllim hazırlamaq üçün açılmış olan kurslar da öylə yaxşı nəticə verməmişdir, çünki məzunlar əksərən hazırlıqsızdır.

3. Göyçay nümayəndəsi yenə məhəlli övzanı [yerli vəziyyəti] təsviredici müfəssəl məruzə təqdim edir. Yenə məmurlardan və tacirlərdən şikayət edir və şu tədbirlərin görülməsi haqqında təşəbbüsatda bulunulmasını istəyir:

1) Göyçayda 30 nəfərlik bir xəstəxana açılması;

2) Şamaxı qaçqınları və məhəlli [yerli] füqərə üçün qış münasibətilə bir qədər bez buraxılmasına çalışılması; əkinçi, rəncbərlər üçün toxumluq verilməsinə təşəbbüs edilməsi və nəhayət, Göyçaydan Ağdaşa (20), Qaraməryan köyünə

(22) və Ucara (17 verst) olan yolların təmirinə hökumət tərəfindən müsaide edilməsinə çalışılmasını təmənnə edir.

Axırda Cavad Məlik-Yeqanov Bakı və ətrafı fəhlə dairələrinin əhvalı haqqında məruzə təqdim edərək, türk fəhlələrinin arasında milliyyət və istiqlaliyyət hissinin nə qədər möhkəmlənmiş olduğunu, türk fəhlələrinin hüriyyət və istiqlal uğrunda nə qədər fədakarlıq göstərdiklərini, dövlət və millət mənafeyi məsələləri gəldikdə öz mənfəətlərini fəda etdiklərini, çox dəfələr türk fəhlələrinin hökumət və millət xeyri üçün öz maddi mənafeyindən keçib hətta yabançılarla mübarizə etdiklərini və bununla bərabər, hal-hazırda fəhlələrimizin nəhayət dərəcə ağır halda bulundurlarını müfəssələn bəyan edərək deyir ki, bunca fədakarlıq, hümmət və qeyrət ibraz etmiş [göstərmiş] olan türk fəhlələri bundan böylə də həmişə milliyyət, istiqlaliyyət və hüriyyətləri yolunda heç bir fədakarlıqdan geri durmayacaqlarını vəd edirlər; fəqət bu qurultaydan gözləyirlər ki, o da fəhlələrin müşkül halını nəzərə alar və yaxşılaşdırılmasına müzahirət [kömək] edər.

İclas bununla qapanır.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Təntənəli iclas

Dün [dünən], kanuni-əvvəlin [dekabrın] 7-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanı açılmasından tam bir il keçməsi münasibətilə Parlamanın təntənəli iclası təyin edilmişdi. Parlaman binası xalı və bayraqlarla təzyin edilmişdi [bəzədilmişdi].

Məbusların həpsindən əlavə, bu gün kənardan dəxi Milli Məclisimizi təbrikə gələn çox idi. Böylə ki, din alimlərindən bir neçə zəvəti-kiram [möhtərəm şəxs] isbatı-vücut [iştirak] edir, siyasi nümayəndələr üçün hazırlanmış lojalar dolu, xanımlar lojasında əyləşməyə yer yox, camaat və tamaşaçılar üçün olan yerlər məmlu [dolu] idi.

Doktor Həsən bəy Ağayev iclası açaraq bir təbrik nitqi söyləyərək, Parlamanın fəaliyyəti haqqında məlumat verdi və rəqəmlərlə, Parlamanın nə qədər iclası iniqad edib [baş tutub], nə qədər qanuna baxdığını, nə qədərini qəbul və rədd etmiş olduğu haqqında bəyanat verdi. Nitqinin axırında rəis əfəndi məmləkətimizin daxili və xarici vəziyyətinin gündən-günə möhkəmlənməkdə olduğunu təzkarla [xatırlatmaqla], nəhayət, axır zamanlar Avropadan alınan məlumata görə, millətimiz arzu, amal və məqsədlərinə çatmaq üzrə orada vəziyyətin bizim lehimizə olduğunu bəyan etdilər.

Bundan əlavə, İran heyəti-ezamiyyəsi naminə Seyid Ziyaəddin Təbatəbai və Bakıdakı ümum iranilər naminə İran konsulu Məhəmməd xan Səidülüzərə cənablarından, Lənkəran “Müsavat” şöbəsi nümayəndələrindən və Gürcüstandakı Azərbaycan siyasi nümayəndəliyi naminə [Faris bəy] Vəkilov cənablarından yövmi-məsud [şad gün; bayram] münasibətilə alınmış olan təbrik teleqrafları oxunmuşdur.

Milli Müzənin rəsmi-güşadı

Bazar günü, kanuni-əvvəlin 7-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanı binasında

Milli Muzexananın rəsmi-güşadı [açılış mərasimi] təyin edilmişdi. Din alimləri, hökumət nümayəndələri, Parlamenin əzası [üzvləri] və bir çox sair zəvati-kiramın [mötəbər şəxslərin] iştirakı ilə Parlamenin təntənəli iclasından sonra mərasimi-güşad icra edildi. Bir çox natiqlər muzənin lüzum və mənfəəti haqqında nitqlər söyləyərək, banilərənə bəyani-təşəkkür və millətimiz arasında böylə xeyirli müəssisələrin çox olmasını arzu etdiklərini izhar etdilər.

Mərasimi-güşaddan sonra qonaqlar süfrəyə dəvət edilərək, bir fincan çay verildi.

Bələdiyyə İdarəsində

Bələdiyyə İdarəsi Bakı qradonaçal-nikinə müraciətlə məlum etmişdir ki, Qoqolevski məktəb mənzili azad edildiyindən, Bələdiyyə İdarəsində alınan məlumata nəzərən, yenidən yenə həcz [müsadirə] edilmək ehtimalı vardır. Bələdiyyə İdarəsi rica etmişdir ki, məktəb mənzilinin həcz edilməməsi üçün lazımı tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Balıq zavodu

Bakı Qradonaçalstva mühəndisliyi Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə məlum etmişdir ki, bir nəfər zat [şəxs] 7-ci Qanlıtəpə küçəsində balıq quruducu zavod açmaq üçün müsaidə istəmişdir. Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən mümaniet [manecilik] olmazsa, məzkura [deyilən şəxsə] icazə veriləcəkdir.

Azərbaycan-İran Konfransı

Cümə günü, kanuni-əvvəlin 5-də Xariciyyə Nəzarətində Azərbaycan-İran

Konfransının birinci iclası təntənəli surətdə iniqad etmişdir [baş tutmuşdur].

Üç komisiyon intixab edilmişdir [seçilmişdir]: Hüquq Komissiyonu, Ticarət və Maliyyə, Siyasi.

Təfəsilat gələcək nömrələrimizdə veriləcəkdir.

Ticarət İskəlasında

Ticarət İskəlası [Limanı] İdarəsi bütün tüccar, yelkən və motor gəmiləri kapitənlərinə elam edir [bildirir] ki, Bakıdan xaric olmağa icazə almaq üçün səhər saat 9-dək Türük və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] xüsusi müvəkkili naminə istida [ərizə] verməlidirlər.

HADİSAT

Ər və arvad

Yuxarı Təzəpir soqağında [küçəsində] sükunət edən Məşhədi Dilbər Rza qızı polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, kanuni-əvvəlin 2-də onun əri İbrahim Bağirov Tiflisdə sükunət etmək üçün ev əşyasın[ı] və arvadını istasyona götürmüşdür. İstasyonda arvadını yenidən evə göndərmiş ki, əşyanı vaqona verə bilmədiyindən, getməkləri sabaha qaldı. Yarın ayın 3-də arvad evdə nə qədər ərinə müntəzir olmuşsa da, əri gəlməmişdir. Axırda məlum olmuş ki, əri əşya ilə bərabər yox olmuşdur. Əşyanın qiyməti 12 min manatdır.

Polis tərəfindən ittixaz edilmiş [görülmüş] tədbir nəticəsi olaraq əşyanın bir hissəsi bazarda dəllallardan tövqif edilmişdir [tutulmuşdur]. Qalan əşyanın və

İbrahim Bağirovun bulunması üçün təşəbbüsət edilmişdir.

Yanğın

Kanuni-əvvəlin 4-də səhər saat 7 radələrində Mixaylovski xəstəxananın müalicə odalarının birisində buxarıdan yanğın əmələ gəlmişdir. Yanğın itfaiyyə alayı [yanğınsöndürən dəstəsi] tərəfindən söndürülmüşdür. Xəsarət 30 min manata qədərdir.

Dava

İşbu kanuni-əvvəlin 4-də Balaxanski soqaqda 130 nömrəli evdə olan çayçı-xanada Bəylər Lütfulla oğlu ilə Qurban Talib oğlu miyanında [arasında] mübahisə qalxıb, axırı davaya müncər olmuşdur [çevrilmişdir]. Nəticədə Bəylər Lütfulla oğlu xəncərlə Qurban Talib oğlunu belindən yaralayıb qaib olmuşdur.

BİRJADA

Kerenski minlik kəndi qiymətindən 5 faiz, 250-lik 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1500 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 50-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirası 240 manat və Zaqafqaz bonu min manata 35 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirası 950 manat, imperial 780 manat, altun onluq 1100 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 80 manat və xırda gümüş para 32 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 8 qran olmuşdur.

Susinin topu 1100 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 35 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Kanuni-əvvəlin 5-də Bakı Bələdiyyə İdarəsinin zalında “Yeni Şirvan” və “Həmtorpaqlılar” cəmiyyətlərinin ümumi iclası vəqə olmuşdur.

İclas İsgəndər bəy Axundovun təhti-sədarətində [sədrliyi altında] olub, aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

- 1) “Həmtorpaqlılar” cəmiyyətinin məruzəsi;
- 2) “Yeni Şirvan” cəmiyyətinin məruzəsi;
- 3) Bu iki cəmiyyətlərin birləşməsi.

Məruzələr iclas tərəfindən qəbul olunaraq qərar verildi ki, bu iki cəmiyyət birləşsin və yeni cəmiyyətin proqramı təsdiq üçün dekabrın 12-də Bələdiyyə İdarəsinin zalında olacaq ümum iclasa verilsin.

İttihad məktəbində

Bakıya İran tərəfindən varid olmuş [gəlmiş] heyəti-ezamiyyə üzvlərindən Maarif Nəzarəti nümayəndəsi Ağamirzə Rza xan Fəhimi cənabları bu gün, kanuni-əvvəlin 8-də gündüz iranlıların İttihad məktəbinə təşrif gətirəcəkdir.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

İclas

Bu gün, kanuni-əvvəlin 8-də axşam saat 7-də Bakı Məsəlman Cəmiyyəti-

Xeyriyyəsinin Qaçqınlara Yardım Komissiyasının iclası təyin edilmişdir. Qaçqınlar nəfinə [xeyrinə] cəbə ianəsi toplamaq [ianə qutuları qoymaqla ianə toplamaq] xüsusunda müzakirə ediləcəkdir.

İanə

Məşhədi Mehdi Nağıyev 2000 manat və zərgər Həsən Ağayev 300 manat, cümlətanı 2300 manat Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə ianə göndərmişlərdir.

Qaçqınlara yatacaq

Məhəmmədhüseyn Hacıadə qaçqınlar üçün Cəmiyyəti-Xeyriyyəyə 7 dənə balınc, 5 dənə döşək və 3 dənə yorğan və Musa Hacıadə 7 dənə balınc, 3 dənə döşək və 3 dənə yorğan göndərmişdir.

Türk əsirləri

Sibiryadan yeni varid olmuş [gəlmiş] türk əsirlərindən ərkani-hərb yüzbaşısı [qərargah kapitanı] Məhəmməd Adil bəy 13 nəfər məiyyəti əfradı ilə [yanındakı adamlarla; müşayiət edən əsgərlərlə] Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən Ümuri-Xeyriyyə [Sosial Təminat] Nəzarətinə göndərilmişdirlər ki, məzkurlara [deyilən şəxslərə] Batuma qədər dəmiryol bileti verilsin.

Cəmiyyəti-Xeyriyyə kəndisi tərəfindən Məhəmməd Adil bəyə 700 manat və əfradının hər birinə 200 manat yol xərci verərək mümaniətsiz [maneəsiz] getmələri üçün Gürcüstan konsulxanasından bunlara vəsiqə alıb vermişdir.

İrəvan qaçqınları

12 nəfər İrəvan qaçqını Gəncəyə və

bir nəfər türk qaçqını Batuma qədər getməsi üçün Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə göndərilmişdir ki, bunlara məccanən [pulsuz] bilet verilsin.

Qaçqınlara himayət

Qaçqınlardan Qəmzə Əli qızını evində saxlamaq üçün Cəmiyyəti-Xeyriyyə idarəsi üzvü Şeyx Əbdülqəni Axundzadə götürmüşdür.

AZƏRBAYCANDA

Qazaxda

Təşrini-saninin [noyabrın] 29-da şənbə günü saat 11 radələrində ruhani atalarımız müfti və şeyxülislam həzrətləri mübarək qədəmləri ilə bizim Darülmüəlimin məktəbimizi [Pedaqoji seminariyamızı] ziyarət etdilər. Hər sinfi birər-birər gəzib dərsləri məsmu etdilər [dinlədilər]. Sonra milli və vətən təranələrindən də bir neçəsini oxudub, tədrisin nə ruhda və nə məsləkdə keçdiyini düşündülər. Bu zati-alilər məktəbimizin büsbütün əskiliyi uçurub, yeni bir qiyafə və milli ruh aldığını görüb, qayət məmnun və məsrur [şad] oldular. İştə bunların bu məmnuniyyəti müfti [Əfəndizadə] Mustafa əfəndi həzrətlərinin şu mütəəssir [təsirli], pürməna dolu [mənalı] fikirli kəlamlarından təbəyyün olunur [görünür, aşkar olunur]:

“Bir müsafir [yolçu, səyyah] isti bir səhrada qayət yorulduğu halda şaxlı-budaqlı, tərəvətli bir ağac bular. Müsafir ağacın meyvəsindən yeyib kölgəsində isə rahatca uzanıb yatar. Sonra ayıldandan

sonra yenə durub həman ağacın meyvəsindən bir qədər yenə yeyər və hətta xurcununu da doldurar. Sonra müsafir üzünü ağaca tutub kəndi razılığını və təşəkkürünü ağaca bildirməkdən ötrü deyər: – Ey ağac, mən səni nasıl dua edim ki, mən səndən razı və məmnun olan kimi, sən də məndən razı və məmnun olasan?! Əgər deyərəm, Allah-taala sənə qol-budaq versin – verib. Deyərəm, çoxlu rişə [kök] versin – verib; yaşıllıq, tərəvətli yarpaqlar versin – verib; bol meyvə versin – verib. Daha sən mənə duama ehtiyacın əsla yoxdur. Ancaq bunu deyə bilərəm ki, o şəxsləri ki, sən meyvəndən yeyib bəhrəmənd olarlarsa [faydalanarlarsa], Allah-taala onları da sən kimi xoşbəxt etsin.”

Sonra üzünü möhtərəm məktəb müdirimiz Fəridun bəy [Köçərli] cənablarına tutub söylədilər:

“İndi mən nasıl sizə izhari-təşəkkür və razılığımı bəyan üçün sizi dua edim. Əgər deyərəm, Allah-taala sizə müqtədir müəllimlər versin – verib; tədrisində tövfiq [Allahın köməyini, müvəffəqiyyət] versin – verib; gözəl qönçələr, çiçəklər (balalar) bitirsin – bitirib. Xülasə, hər nəyi ki, mən istəyəcəyəm dua etməyə – hamısına siz nail olmusunuz. Ancaq bunu deyə bilərəm ki, sizin meyvənizdən yeyib bəhrəmənd olan balalar da sizin kimi xoşbəxt olub, vətənimizə, millətimizə axır sənələrinədək yardımda bulunsunlar.”

Bəli, bu gün bir xoşbəxt gün idi ki, biz mütəəllimlərin [şagirdlərin] həyatında parladı. Zira bu haladək ruhani atalarımızdan görünməyən böylə təşəbbüsət biz mütəəllimlərin ruhuna yüksəklik, qəlbinə mətanət və qüvvət verdi. O

günü müdirimiz bizi dərslərdən azad etdi. Biz mütəəllimlər isə ruhani atalarımızın bizi böylə yad etməklərinə qayət məmnun olub, səmimi-qəlblərimizdən onlara izhari-təşəkkürümüzü bəyan edirik.

*Mütəəllim
Əliməhəmməd Hüseynzadə*

GÜRCÜSTANDA

Haskellin Tiflisə vürudu

Srağagün səhər Baş komissar miralay [polkovnik] Haskell ailə və ətəfali [uşaqları] ilə Tiflisə varid olmuşdur [gəlmişdir]. Vağzalda Baş komissarı Baş komissar qərargahı rəisi miralay [Ceyms] Rey, Gürcüstan Xariciyyə naziri müavini [Nikolay] Kartsivadze, Gürcüstan Hərbiyyə naziri müavini general [Aleksandr] Gedevanov, dəmiryol rəisi Caparidze, Dəmiryollar İdarəsi müdiri Çiçinadze, Azərbaycan diplomasi nümayəndəsi [Fəris bəy] Vəkilov, Şahzadə Murat, Ermənistan diplomasi nümayəndəsi Yevanqulov, Ermənistan diplomasi heyətinin müşaviri Knyaz Tumanov və başqaları istiqbal etmişlərdir [qarşılamışlar]. Vağzalda miralay Haskellin gəlməsi münasibətilə fəxri qaraqol qoyulmuşdu.

Batuma əzimət

İtaliya heyəti qərargahı rəisi miralay [polkovnik] Migele srağagün heyət işlərindən ötrü Batuma əzimət etmişdir [getmişdir].

Ticarət acentəsinin [agentinin] vürudu

İrandakı İtaliya Səfəratı [Səfirliyi] nəz-

dində olan ticarət acenti Marubyo cə-nablari srağagün Tiflisə varid olmuşdur.

Tiflisin təxliyəsinə dair

Zaqafqaziyadakı İngiltərə Baş komis-sarı Vordrop Xariciyyə Nəzarəti təvəs-sütü [vasitəçiliyi] ilə Şəhər İdarəsi qar-şısında Tiflisin təxliyəsi [boşaldılması] münasibətilə şəhərdən çıxarılacaq adam-ların Batumda ərzaq böhranı olduğu üçün oraya göndərilməməsinə dair təşəbbüsatda bulunmuşdur. Daxiliyyə nazirinin qərarı mövcubincə [qərar-da-dina əsasən] şəhərdən çıxarılacaq adam-ların siyahısı tamam olmaq üzrədir.

Soçi mahalında dabravolların cəm edilməsi

Qara dəniz tərəfindən gələn camaat xadimindən alınan məlumat istinadən, Gürcüstan-Dabravol sərhədi Soçi maha-lına Dabravol komandanlığı qüvvə cəm etməkdədir. Bir neçə vaxt bundan irəli Novorossiyskdən Adlerə mühüm-matı-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] və qoşun hissələrini hamil [daşıyan] iki paroxod gəlmişdi. Stavropol, Yekaterinoslav və Xarkov quberniyaları əhalisindən düzəl-miş bir alay bir həftə bundan əqdəm [qabaq] Armavirdən dəmiryol təriqiylə [yoluyla] Tuapseyə göndərilmişdir.

Bundan əlavə, dövrən etməkdə olan şayiata görə, Qroznı ətrafında səfərbər-liyə alınan çeçen hissələri Soçidən Da-ğistan torpaqlarına göndərilən hissələr əvəzinə oraya göndərilmiş.

Hökumət qərarı

- Maarif naziri müavininin təhti-sədarətində [başçılığı altında] Qulripşi

tərəssüdxanası [rəsədxanası] məsələsi ilə ətraflı aşına olmaqdan ötrü beynəd-dəvir [idarələrarası] bir komisiyon təşkil edilməsi qərara alınmışdır.

- Əcnəbi məmləkətlərə ikmali-təhsil [təhsilini başa vurmaq] üçün ezam edilən gənclər məsarifi üçün təxsis edilmiş [ayrılmış] məbləğə (3 milyon rublə) əlavə edilmək projesi dekreti Məclisi-Müəs-sisana idxal edilmək üçün təsvib edilsin [bəyənilsin].

ERMƏNİSTANDA

- 30 təşrini-sanidə [noyabrda] gecə saat 1-də Baş nazir A. İ. Xatsoy, İtaliya heyəti polkovnik Migele, kapitan Vikont Qreke və leytenant Markiz Deli Albiççi bərabər İrəvana vürud etmişlərdir [gəlmişlər]. Axırncı – İtaliya hərbi mü-məssilinin [təmsilçisinin] Ermənistanda daimi nümayəndəsi olacaqdır.

Mövqifdə [stansiyada] onları Baş nazir əvəzi Ərzaq [və] Maliyyə naziri S[arkis] Araratyan, Daxiliyyə naziri və onun müavini, İrəvan şəhəri komandanı, Azərbaycan siyasi müməssili katibi və qeyriləri istiqbal etmişlərdir [qarşılamiş-lar]. Mövqifdə fəxri qaraqol durmuşdu.

Heyət üçün Astafyev soqağında Xanazadyanın evində xüsusi mənzil qərar verilmişdir.

- Təşrini-saninin 15-nə qədər Ermə-nistanda 390 ibtidai məktəb açılmışdır. Məkatibin [məktəblərin] 829 müəllimi vardır. Onlardan Qars mülhəqatında [ətraf ərazilərində] 195 müəllim ilə 95 məktəb, Aleksandropol qəzasında 156 müəllim ilə 98 məktəb, Pambak-Loru

mahalında 99 müəllim ilə 40 məktəb, İcevan qəzasında 81 müəllim ilə 32 məktəb, Novo-Bayəzid qəzasında və Dərə-Alagözə 112 müəllim ilə 50 mək-təb, Eçmiyədzin qəzasında 53 müəllim ilə 12 məktəb və İrəvan qəzasında 117 müəllim ilə 53 məktəb güşad edilmiş-lərdir [açılmışdır].

Bunlardan əlavə, Zəngəzurda güşad edilmək üçün 82 müəllim ilə 45 mək-təb[ə] izin verilmişdi. Alınan məlumata görə, orada çox məkatib açılmışdır, ancaq ədədi məlum deyildir.

- Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Xatıyana 303 min rublə pul buraxmışdır ki, Sarıqamışda Qars darüleytamlarından [yetimxanalarından] ötrü yanacaq hazırlasın.

- İstanbul erməni əcaçıları Ermə-nistan qaçqınları nəfinə [xeyrinə] 4 qutu dərman ehsan etmişlərdir.

- Bolqariyada yaşayan ermənilər Ermənistan qaçqınları nəfinə 19 qutu əlbisə ehsan etmişlərdir. Məzkur [de-yilən] əlbisə Ermənistana göndərilmək üçün İstanbuldakı Ermənistan siyasi nümayəndəsinə verilmişdir.

- “Həvəsyə” namı İstanbul ticarət-xanası Ermənistan hökumətinə telefon, motor aparatları və onların ləvazimatını təklif edir.

İZHARİ-TƏŞƏKKÜR

Müdiri-möhtərəm!
Bəndənizin bu bir qaç kəlməsi “Azərbaycan” qəzetəsinin bir guşəsində dərc edilməsi rica olunur:

Cəmiyyətin himayəsi təhtində [altın-da] olan qaçqınların miyanında [arasında] bisahib qadınları Cəmiyyət qaçqınlardan ayıraraq Şah məscidində təmin etmişdir.

Bunların halı ilə mütəəssir olub, aşağıda göstərdiyim əşxas [şəxslər] bu bisahib fələkzədələrə əl yetirib, işbu əşyanı gətirib təqsim etmişlərdir [payla-mışlar]:

Hacı Nağı Məcidov, Güllü Səbri qızı, Ənvər Məhəmmədov və Hacı Məhəm-mədkərim Ramazanov evlərində təam bişirib çörəklə təqsim edirlər.

Buket xanım Babayeva bunlara plov, yarım pud şəkər, bir gırvənkə yarım çay və 200 manat pul, Əli Hacı Murad oğlu 2 kisə un, 5 gırvənkə şəkər, 1 pud düyü və yarım gırvənkə çay, Kərbəlayı Əliağa Hacıyev 2 pud çörək, Hacı Nağı Mehdi-yev 1 pud 30 gırvənkə çörək və Kərbəlayı Əliəkbər Kərbəlayı Rza oğlu qaçqınlar üçün bir su boçkası göndərmişdir.

Bundan əlavə, Qulamrza Hacı Məhəm-mədli oğlu 200 manat, Məşhədi Səttar Hacı Ağababa oğlu 100 manat, Hacıağa Mehdi oğlu 205 manat, axund Kitabov 200 manat, Məşhədi Səttar Hacı Ağaba-ba oğlu 100 manat pul göndərmişdirlər.

Bununla fəvqəlxikr [yuxarıda adları çəkilən] ağalara kəndi təşəkkürümü izhar edirəm.

*Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-
Xeyriyyəsi naminə katib
Hacıağa Əzizbəyli*

TEATRO VƏ MUSIQI

Aldığımız məlumata nəzərən, Azər-baycan Dövləti Teatro Heyəti müdiriyyəti

bundan sonra axşam tamaşalarına əsgərlər və ya könüllü nəfəratı [könüllü əsgərlər] bir daha teatroya buraxılma-yacağını qərara almışdır. Əsgərlər və ya könüllü nəfəratı ancaq gündüzləri gündüz tamaşalarına silahsız olaraq buraxılacaqlardır. Bu xüsusda lazım gələn yerinə rəsmi surətdə bildirilmişdir.

Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çəharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor

Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Diş həkimi

Boris Moiseyeviç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinninin küncündə). Telefon 48-75.

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

* * *

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi elan edir ki, Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nəzirinin izni ilə bu il noyabrın 16-dan 10319 nömrə üzrə Bakı şəhər stansiyasında kanuninin [yanvarın] 2-dən malları mühafizə etməkdən ötrü stavkalar düzəlidir. Artıq zaman mühafizə olunan mallardan pambığın

hər puduna 2 qəpik və ayrı mallardan 5 qəpik puduna alınır.

T-383

ELAN

Azərbaycan Dəmiryollarının İdarəsi

Yerli müsəlman əhalisindən yaxşı elmi və lazımi dərəcədə kamil və əlil olmayan əsxas[ı] [şəxsləri] konduktorluq vəzifəsini öyrənməkdən ötrü müftə kurslara dəvət edir. İmtahan verib və dəmiryolu həkimi tərəfindən konduktorluq vəzifəsinə layiq görülən zəvat [şəxslər] tormoz konduktorluğuna qəbul olunacaq; Bakı stansiyasında, Hacıqabulda və Gəncədə 1600 məvacib ilə hər adama. Xahiş edənələr Bakı Dəmiryol İdarəsinin Dəmiryol Hərəkəti müdirinə rücu [müraciət] edə bilər ki, kursların rəisi İbrahimova və bu şəhadətnamələri göstərməlidirlər: 1) pasport; 2) öz əksi və bundan savayı 24 yaşdan əskik, öylə ki, mükəlləfiyyəti-əsgəriyyədən azad olaraq. Kurslarda hazırlanmaq iki həftə müddətindədir.

T-384

Müdür:

Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 148. “cida göstərdilər”: “cida” – sivri uclu silah, mizraq deməkdir; “cida göstərmək” burada “təhdid etmək” mənasında işlənmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 150. “Drissa”: Belarusun Vitebsk vilayətində yerləşən Verxnedvinsk şəhərinin köhnə adı.

Qəzetələrdən

səh. 151. “Avam Kamerası”: Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası.

səh. 152. “Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

Tətil günü xəbərlərindən

səh. 152. “Morning post” [The Morning Post]: Londonda 1772-1937-ci illərdə çap olunan gündəlik qəzet.

Azərbaycan haqqında

Avropa mətbuatı

səh. 154. “Antant”: 1918-1919-cu illərdə İstanbulda nəşr edilmiş “L’Entente” qəzeti nəzərdə tutulur.

Nəzarətlərdə

səh. 155. “Ticarət vergilərinin artırılması”: qəzetdə “artırılması” yerinə “vergisini” getmişdir.

“Müsavət” Qurultayında

səh. 157. “biyar aparmaq”: kəndliləri məcburi və müftə işlətmək; qəzetdə “biyar” yerinə səhvən “bikar” getmişdir.

Gürcüstanda

səh. 163. “Şahzadə Murat”: söhbət, Napoleon Axill Muratdan gedir; qəzetdə “Şahzadə Murad” yazılmışdır.

Ermənistanda

səh. 164. “Astafyev soqağı”: Astafyev küçəsi; İrəvanın mərkəzi küçələrindən biri, indiki Abovyan küçəsi. 1868-ci ilə qədər Qala küçəsi adlanmışdır. 1868-ci ildə, İrəvan qubernatoru Astafyevin buradakı vəzifəsini başa vurması şərafinə, küçəyə onun adı verilmişdi.

İzhari-təşəkkür

səh. 165. “Bundan əlavə...”: bu abzasda “Məşhədi Səttar Hacı Ağababa oğlu 100 manat” sözləri iki dəfə təkrar edilmişdir.

“Bununla fəvqəlxikr ağalara...”: bu abzas qəzetdə səhvən özündən əvvəlki abzasın axırncı sətirindən əvvəl getmişdir.

Çərşənbə axşamı, 9 dekabr 1919-cu il, nömrə 340

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Şəşənbə, 16 rəbiüləvvəl sənə 1338. 9 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətiri 8 rublə, axırncı səhifədə sətiri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

MÜDİRİYYƏTİ

Şəşənbə [çərşənbə axşamı] günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 9-da axşam mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

Üzeyir bəy Hacıbəylinin yazmış olduğu məşhur

“Əsli və Kərəm”

operası.

Həmin opera üçün xüsusi dekorasiya hazırlanmaqdadır.

Böyük musiqi orkestri

Müslim bəyin təhti-idarəsində.

Tamaşa axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır.

Biletlər opera qiyməti ilə teatrın kassasında satılmaqdadır.

Növbəti rejissor A[bbas] M[irzə] Şərifzadə; rejissor A. A. İmanov.

Gələcək tamaşa cümə günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 12-də mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır birinci dəfə “Otello” draması.

Dövləti Teatro Heyəti vəkili

M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi

T-385

HAQVERDİYEV

QARDAŞLARI

VƏ KOMPANİYASI

Yağ və sabun zavodunda Saranski küçədə nömrə 11, telefon nömrəsi 13-07.

Detski priyutun [Uşaq evinin] qabağında.

Satılır: jmix, makuxa [cecə], pambıq, küncüt yağı, sabun və həmçinin arpanın və buğdanın döyülməyi. Arpanın pudu 5 manat, buğdanın pudu 6 manatdan qəbul olunur.

11805

* * *

İstanbul Tibbiyyəyi-Şahanəsi [Hərbi Tibb məktəbi] müəllim müavinlərindən, Türkiyədən yeni gələn doktor Rəşid Sürəyya əmrəzi-daxiliyyə və zöhrəviyyə mütəxəssisi, “914” və “606” müalicələri tətbiq edilir. Naxoşlar qəbul olunması gündüz saat 12-dən 2-yədək.

Armyanski küçə 13. Gövhər xanım Qazızadənin təvəllüdxanası.

Telefon 58-39.

16815

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Posta və Teleqraf Nəzarətindən

Təşrini-sani [noyabr] 29, sənə 1919

Ağdaş posta-teleqraf 5 sinifli bürosunun müdiri Məhəmmədağa Əbilov bədrəftarlığına və xidmətə səysizliyinə görə Azərbaycan posta-teleqraf bürolarının birində ikinci dərəcə məmuriyyətə tənzil olunur [vəzifəsi aşağı salınır] kanuni-əvvəl 1-dən sənə 1919-dan.

Hali-hazırın şəraitini və cavan cümhuriyyətimizdə posta və teleqrafın əhəmiyyətini nəzərə alaraq, öhdəmdə olan Nəzarətin məmurlarına bəyan edirəm ki, bundan sonra məmurlar tərəfindən bədrəftarlıq, nizamdan çəkinməlik və yaxud nizamsızlıqlarına görə vəzifələrinə lazım dərəcədə diqqətli olmamaları sadır olarsa [baş verərsə], o vaxt müqəssirin təqsirinin dərəcəsinə görə müəssisə müdirləri və onların müavinləri kəndiləri tabe dərəcəyə tənzil olunacaqlar, qalan məmurlar isə mənsəbinə layiq olmağa cəhətcə alçaq qulluğa tənzil olunub yaxud qulluqdan ixrac olunacaqlar.

Fövqdə [yuxarıda] bəyan olunmuş bərayi-məlumat [məlumat üçün] Nəzarətə elan olunur.

Təşrini-sani 29, sənə 1919

Posta-teleqraf naziri Camo Hacınski

Dəftərxana baş müdiri Blajevski

Əmrnamə nömrə 122

Təşrini-sani sənə 1919

Nuxa şəhər posta-teleqraf şöbəsi müdiri Həsən bəy Şeyxəlibəyov Ağdaş posta-teleqraf 7 sinifli bürosuna müdir və Züd-Ost Qoltuq posta-teleqraf bürosu

5-ci dərəcə məmuru Lətif İbrahimov məzkur [deyilən] altı sinifli büroya müdir təyin olunurlar kanuni-əvvəl 1-dən sənə 1919-dan.

Posta-teleqraf naziri Camo Hacınski

Dəftərxana baş müdiri Blajevski

KÖNÜLLÜ TƏŞKİLATINDAN ELAN

1- Könüllü Təşkilatının Bakıda təsis etmiş olduğu 18 rayonun komissiyalarının [ın] iclası-ümumisində komissiyon mürəxxəslərindən mürəkkəb [nüməyəndələrindən ibarət] bir Mərkəzi Komissiyon təşkili təhti-qərara alındı.

2- Mərkəzi Komissiyona sədr Ağ Mirabutalıb Hüseynzadə, müavin Əjdər Əminov, xəzinədar Hacı Əlisultan, katiblər Məhəmmədağa və Abdulla Hüseynzadə cənabları intixab edildi [seçildi]. Mütəqabi [geri qalanlar] – Hacı Məhəmmədbağır, Məşhədi Muxtar, Abbasqulu, Hacı Məhəmməd əfəndi, Əmioğlu, İsmayıl xan Fərəculla, Məşhədibaba, Kərbəlayı Balaqədəş, Məşhədi Təhsin, Məşhədi Əlihüseyn, Məşhədi Həməzə, Məşhədi Yaqub, Kərbəlayı Abdulla oğlu Hacıağa əzəliyə [üzvlüyə] intixab olunmuş olduqları təbliğ olundu.

4 kanuni-əvvəl [1]335

Könüllü Təşkilat rəisi

[Yusif Ziya] Talıbzadə

AZƏRBAYCAN PARLAMANININ BİRİLLİYİ

Azərbaycan Parlamentinin birinci illiyi doldu. 104 iclas əqd edən [keçirən] Parlament tamam bir yaşına girdi.

Azərbaycanın birinci Parlamanı, birinci istiqlalıyyət səhifəsinin birinci və müstəsna bir təməssülü-istişarəsini [məşvərət nümunəsini] göstərdiyindən, bu feyzafeyz [bərəkətli] səneyi-dövriyyənin bu günündə bizim də bir az təvəqqüf [dayanıb düşünməyimiz], bizim də bir illik tarixə ircayi-nəzər etməkliyəmiz [geriyə dönüb baxmağımız] lazım gəlir.

Azərbaycan Parlamentinin açıldığı gün, öylə günlərdən idi ki, bütün milləti həm təhyic, həm də tədhiş edir [həm həyəcanlandırır, həm də qorxudur], iki haləti-ruhiyyə mütəzad [bir-birinə zidd] bir surətdə yek-digəri [bir-biri] ilə çarpışırdı: – Ümid və tərəddüd!

Bir tərəfdən İngilis Komandanlığının qeyri-müəyyən siyasəti, digər tərəfdən Bığəxov alaylarının qeyri-qabili-təhəmmül sərkeşliyi [dözülməz özbaşınalığı] və bunlardan hasil olan ruh düşkünlüyü ancaq bir məlcə [sığınacaq] və pənah bulurdu ki, o da Azərbaycan Parlamanı, Azərbaycan millətinin o məbədi-istiqlal və ümidi [gələcək və ümid məbədi] idi. Hər millətin öylə dövrləri vardır ki, ani və fəvqəladə bir surətdə vicdan təzahüratını meydana çıxarar.

İki hadisə arasında qalmış, bir dövri-fitrətin [keçid dövrünün] qorxunc anlarında bulunmuş millətlər, birdən-birə öz-özlüyünü fəvqəlbəşər bir halda görər, isteqqari-həyat, istixfafi-mövt [həyata etina etməmək və ölümü saymamaq] kimi ruhun ən şədidd [şiddətli] və bariz təcəlliyatına qeyri-ixtiyari bir surətdə munis olar [yaxın olar; onunla ünsiyyət qurar]. Bu anlar xəlqədici anlar olduğu [kimi], məhvedici dəmlərdir də.

Prussiya da bir zaman Napoleonun

şiddətli yumruq və zərbələri altında gözəl Berlini, o bütün Prussiyanın paytaxtını qeyb etdiyi zaman, prussiyalılar ağıllarından çıxmış [ağıllarını itirmiş], milli həyəcan və qələyanları [coşğunluqları] həddini aşmış, ümid və etimaddan əsər qalmamış, pərişan bir halda çalxalanmaqda bulunmuşdular ki, millətinin hissi və fikirlərinə tərcüman olan professor Fixte bütün Berlin camaatını Berlin Darülfünunun [Universitetinin] zalına toplayaraq demişdi:

“Almanlar! Bugünkü uğradığınız fəlakət nə qədər də şədidd və dəhşətli [şiddətli və dəhşətli] olsa da, bizi almanca düşünməkdən, almanca dərclərimizi söyləməkdən kimsə mən’ [məhrum] edəmməz. Fəlakət və məğlubiyyət keçici şeylərdir. Fəqət milliyyətimiz, dilimiz layəmutdur [ölümsüzdür], məhv olmaz. Heç olmazsa bu günlərdə gözlərimizdən axacaq yaşlar almanca düşünmək və dərcləşməyi bizə öyrətsin ki, mövti-millətimiz [millətimizin ölümü], layəmut dilimiz hüzurunda təsirsiz qalsın, bir dəfə daha millət və milliyyətimizi diriltsin...”

Azərbaycan Parlamanı da o fəlakətli dəmlərdə, o mütərəddid [qeyri-sabit] və mübhəm zamanlarda bir şeyə müvəffəq olmuşdu ki, o da lisani-milli ilə hər təsirini [təəssüratını, hissini], hər fikrini söyləmiş, millətin həyəcan və hissiyyəti-ümumiyyəsinə bir mərkəzə toplayaraq tərcüman olmuşdu.

Fəqət günlər keçdikcə işlər də dəyişir, bir dəfə bir imani-milli və siyasi [milli və siyasi iman, etiqad] ilə başlanılan əməl səmərəsiz qalmadan irəliləyirdi.

Parlamentin ilk cələsələri [iclasları] ilə onu təqib edən cələsələr arasında hakim

olan əfkar və əqidə etibarilə bir ayrılıq görülürdü. Dün ümitsiz və istiqlalə şübhəli baxanlar bu gün ümidvar olurlar, sönük fikirlər yerinə aydın məfkurələr amil olmağa başlayırdı. Çünki tarix də öz mehvərində [öz oxu ətrafında, öz yolunda] dönərkən hökmlər vermək və millətin arzu və əfkari-ümumiyyəsinə [ictimai fikrinə] görə bir üfüq çizmək məcburiyyətində qalırdı.

Parlaman həqiqətən Azərbaycan istiqlaliliyyəti tarixində böyük bir mövqe tutdu. Oradan çıxan qərarlar, oradan söylənilən əsaslı fikirlər, möhlük və müxatirəli [qorxulu və təhlükəli] zamanlarda yüksələn protestolar, həyəcanlar hər bütün millətin vicdan və məfkureyi-ümumiyyəsinin bir mə'kəsi [əks olunduğu yer] idi.

Bizim Parlaman həyatında şayani-tənqid [tənqid edilməli] şeylər də yox deyil, fəqət heyəti-ümumiyyəsi ilə Parlaman, işində səbatkar, şüarında mətin, əzmində də şədid [məhkəm] idi.

Həqiqətdə, Azərbaycanda icrayi-hökumət edən və xalq arasında fikri-hökumət və istiqlaliliyyəti qüvvətləndirən Parlamanımız idi. Bu birillik təcrübə Azərbaycan üçün böyük müvəffəqiyyətlə qurtarmış bir imtahan idi. Çünki bir çox bədbinlər də görmək istəməsələr belə, parlamentarizm denilən ağıl və fikirlə iş görmək üsulu Azərbaycanda kafi dərəcədə əhatə və vüsətlə tətbiq edildi. Məmləkətin şəraitinə görə bundan ziyadəsini istəməsi – ya bilməmək, yaxud da boş bir əməl [arzu, amal] sahibi olmaqdan ibarətdir. Parlaman hakimiyyəti hökumət hakimiyyətindən hər zaman üstün qaldı, hökumət Parlaman qarşı-

sında daima müxatəb [söz söylənən; söz dinləyən] və məsul oldu.

Məmləkətin bütün ehtiyacatı-qanuniyyəsinə [qanun ehtiyaclarını] mümkün mərtəbə təminə çalışan Parlaman 120-yə yaxın əsaslı və mühüm qanunları qəbul etmişdir ki, burada tədadi etmək [sadalamaq] faydadən xali [faydasız] deyildir.

Maliyyə Nəzarətindən 82 qanun layihəsi Parlmana gəlmiş, 55-i qəbul edilmiş, 19-u komissiyalarda hali-müzakirədə bulunmuş, 5-i Parlaman tərəfindən müzakirə edilmək üzrə olmuş, 3-ü də rədd edilmişdir.

Ən çox maliyyə qanunlarının Parlmana gəlməsi göstərir ki, dövlətin həyatı-ümumiyyəsinə olduqca bir fəaliyyət mövcuddur. Çünki maliyyə qanunları bilxassə [xüsusilə] hökumət makinasının başlıca bir çarxını təşkil etməsinə görə, məmləkətin fəaliyyəti-ümumiyyəsinə də ona görə müqayisə etmək icab edər [lazım gəlir]. Bununla bərabər, iqtisadi böhranın da bəzi fəvqəladə məsarifi [xərcləri] cəlb etməsinə nəzərə alarsaq, maliyyə qanun layihələrini bir az mütədil bir surətdə mühakimə etməyə məcburuz. Binaənileyh [ona görə], maliyyəmizin islahı məsələsi dövlətin əsaslı məsələsini təşkil edir ki, bunu da gələcəkdən gözləyə bilərik.

Ədliyyə Nəzarətindən də 31 qanun layihəsi gəlmiş, 14-ü Parlaman tərəfindən qəbul edilmiş, 6-sı Parlaman tərəfindən müzakirə edilmək üzrə bulunmuş, 10-u komissiyalarda olmuş, 1-i də rədd edilmişdir.

Ədliyyə Nəzarətindən bir il zərfində bundan artıq qanun layihəsi Parlmana

gəlməməsi mövcibi-təəccüb [təəcüb ediləsi hal] deyildir. Çünki hüquq və ədliyyə müntəzibləri [adamları] məmləkətimizdə azdır. Halbuki ən çox möhtac olduğumuz şey böylə bir ədliyyə islahatı və tənsiqatı [nizamlamaları] olmasına görə, bundan sonra bu cəhətə diqqət və əhəmiyyət vermək icab edir.

Daxiliyyə Nəzarətindən 24 qanun layihəsi gəlmiş, 14-ü qəbul edilmiş, 1-i Parlaman tərəfindən dərdəsti-müzakirə bulunmuş [müzakirə halındadır], 6-sı komissiyalarda olmuş, 3-ü də rədd edilmişdir.

Daxiliyyə Nəzarətinin məmləkətimiz həyatında nə böyük əhəmiyyət və mövqeyi olduğunu hər fərd qəbul edir. Şu halda, daxiliyyə təşkilatını bir an əvvəl ikmal və tənsiq etmək [kamilləşdirmək və qaydaya salmaq] üçün bizzat [şəxsən] Parlamanın da mütəşəbbis olması [təşəbbüs göstərməsi] lazım gəlir. Hər halda, Daxiliyyə Nəzarətinin yenə olduqca gözə çarpan bir təşkilatı meydana gətirməsi göstərir ki, ələlümum bu cəhətdə biz müstəid [qabiliyyətli, iş bacaran] məmurlar və ciddi qanunlar çıxara biləcəyik.

Xariciyyə Nəzarətindən ancaq 2 qanun layihəsi gəlmiş, 1-i qəbul, 1-i də rədd edilmişdir. Xariciyyə Nəzarətindən bundan ziyadə qanun gözlənməzdi. Çünki daha bizim siyasəti-xariciyyəmiz işləyəcək bir hal almamışdır. İstiqlaliliyyətin hər tərəfdə təsdiqinə vəabəstə [bağlı; asılı] olan bu təşkilatı biz bundan sonra gözləyə bilərik.

Səhhəti-ümumiyyə Nəzarətindən də 6 qanun gəlmiş, 2-si qəbul edilmiş, 3-ü komissiyalarda, 1-i də Parlaman tərəfindən dərdəsti-müzakirədir.

Səhhəti-ümumiyyənin halı məmləkətimizdə məlumdur. Bunu islah və tənsiq etmək ciddən lazımdır. Əlbəttə, bundan sonra bu cəhətə fəzlə əhəmiyyət verilir.

Posta və Teleqraf Nəzarətindən Parlmana 8 qanun layihəsi gəlmiş, 5-i qəbul edilmiş, 1-i dərdəsti-müzakirədir, 1-i də komissiyalardadır.

Posta və teleqraf və telefon cəhətilə Azərbaycanda təşkilat nöqsan bir halda olmaqla bərabər, bir il zərfində milliləşdirmək, bir çox yerlərdə posta şöbələri açmaq işi görülmüşdür ki, olduqca qiymət və əhəmiyyəti vardır. Bununla bərabər, bu idarə daha bir çox islahat və tənsiqata möhtacdır.

Türük və Məabir Nəzarətindən [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyindən] də 2 qanun layihəsi gəlmiş və Parlaman tərəfindən qəbul edilmişdir. Türük və Məabir cəhətilə fəal və “daimi” nazirimizin çalışmasını hər kəs bilir. Bu zat [şəxs] Türük və Məabir Nəzarət və işlərini islah və idarə etməyi özünə daimi bir məşğuliyyət saydığı üçün bu cəhətin təmin olunacağına ümidvar ola bilərik.

Ticarət və Sənaye Nəzarətindən də Parlmana 2 qanun layihəsi gəlmiş, 1-i komissiyalarda, 1-i də Parlaman tərəfindən qəbul edilmişdir.

Ən çox islahata möhtac bir idarə də Ticarət və Sənaye Nəzarətidir. Bu zaman qədər idarənin mövcibi-tənqid [tənqid edilməli] bir halda qalmasına bir çox ümumi səbəblər varsa da, hər halda bundan sonra daha müvafiq qanun layihələri ilə məmləkətin sərvəti-ümumiyyəsinə tənzim etməyə cəhd etməsi bütün Azərbaycan naminə intizar edilən [gözlənilən] bir işdir.

Nafiə Nəzarətindən [Sosial Təminat Nazirliyindən] də 7 qanun layihəsi gəlmiş, 2-si qəbul, 4-ü rədd, 1-i də komissiyonlardır. Nafiə işləri də layiq olduğu dərəcədə böyük bir əhəmiyyəti haiz olmamaqla [daşımamaqla] bərabər, bəzi islahat və təşkilat da lazım gəlməkdədir.

Hərbiyyə Nəzarətindən 9 qanun layihəsi gəlmiş, 7-si qəbul, 2-si də rədd edilmişdir.

Hərbiyyə Nəzarətinin əhəmiyyətini tərifə hacət varmı? Əlbəttə, bütün qüvvət və gücümüzün mərkəzi oradadır. Onun üçün də Hərbiyyə Nəzarətinin yeni-yeni qanun layihələri məmləkətimizin qüvayi-hərbiyyəsi [ordusu, hərbi gücü] cəhətilə böyük əhəmiyyəti olacağından, bütün azərbaycanlılar bundan müstəfid olacaqdır [faydalanacaqlar]. Hərbiyyə nazirimizin qeyrət və əzmi məlumdur. Binaənileyh, ümidimiz də qüvvətlidir.

Maarif Nəzarətindən Parlamana 19 qanun layihəsi gəlmiş, 7-si qəbul edilmişdir, 10-u komissiyonlarda, 1-i Parlamən tərəfindən müzakirə edilmək üzrə, 1-i də rədd edilmişdir.

Maarif Nəzarətindən mühüm bir qanun layihəsi də buna daxildir ki, o da Azərbaycan Darülfünununa aiddir. Bu qanun layihəsi pək ziyadə şayani-əhəmiyyət olduğu kimi, digərləri də maarifi-ümumiyyə nöqtəyi-nəzərilə mövcibifaydadır. Fəqət Maarif Nəzarətindən bir çox şeylər də gözlənir ki, onların başlıcası ibtidai məktəblərin çoxaldılmasıdır. Məmləkətin tərəqqiyi-ürfanı təmin edildiyi nisbətdə bu cəhətin qüvvədən feilə [sözdən işə] gətiriləcəyinə ümidimiz vardır. Nazir də maarif işlərində fəal bir simadır.

Təftişat Nəzarətindən [Dövlət Nəzarəti Nazirliyindən] küllən ancaq 1 qanun gəlmiş, o da komissiyonlardır. Bizim Təftişat Nəzarətimiz əsasən Maliyyə Nəzarətinə tabe olduğu üçün maliyyə islahatı dərəcəsində bu Nəzarətin bir iş görə biləcəyi aşkardır.

Ziraət [Əkinçilik] və Əmlak Nəzarətindən Parlamana 11 qanun layihəsi gəlmiş, 3-ü qəbul edilmişdir, 6-sı komissiyonlardır, 1-i mövqeyi-müzakirəyə qonulmaq üzrədir, 1-i də rədd edilmişdir.

Ziraət və Əmlak Nəzarətindən bir çox qanun layihələri gözətilməlidir. Bilxassə torpaq məsələsi və ixtilafı torpaq davaları haqqında ciddi qanunlar lazım gəlir. Parlamandakı bilümm [bütün] fraksiyonlar bir torpaq məsələsini qəbul və təsdiq etmələrinə görə, bu Nəzarətin işi çox artmalıdır.

Məsai Nəzarətindən [Əmək Nazirliyindən] 1 qanun layihəsi gəlmiş və Parlamən tərəfindən qəbul edilmişdir. Halbuki fəhlələrə və işçilərə məxsus ehtiyaclar üçün qanun layihələri icab etməkdədir. Bütün Azərbaycanda fəhlə həyatı mövcibi-diqqət bir məsələdir. Fəhlələrin məişətlərini islah etmək lazımdır.

Heyəti-ümumiyyəsi ilə [bütövlükdə] Parlamən bu birillik həyatı-məsaisində [iş həyatında] 205 qanun daxil olmuş, 113-ü qəbul edilmiş, 16-sı rədd edilmiş, 60-ı komissiyonlarda tədqiq edilmək üzrədir, 17-si də Parlamən tərəfindən dərdəsti-müzakirədir.

Əlbəttə, Parlamənin 104 iclasında bu qədər bir fəaliyyət Parlamən həyatımız üçün şayani-təqdir ədd oluna [təqdirəlayiq sayıla] bilər.

Yuxarıda tədad edilən [sadalanan] qanunlardan başqa, bizzat Parlamən

tərəfindən tənzim edilmiş bir 15 qanun layihəsi də vardır ki, bu cümlədən Məclisi-Müəssisan İntixabatı [seçkiləri] qanunu da mövcuddur.

Şu halda bu birillik Parlamən həyatını biz təbrik və təqdirlərlə yad edə bilərik.

Parlamənin səbatkar və cəvval [fəal] və eyni zamanda qüvvətli bir məfkurə sahibi bulunan birinci rəis müavini doktor Həsən bəy Ağayevin namını da burada zikr etməmək və ona həqiqi bir millət sədri deməmək əlimizdə deyildir.

Həsən bəy ilə bərabər bütün Parlamən fəaliyyətlərində cavanmərdanə [alicənablıqla; fədakarlıqla] çalışan “Müsavat” fraksiyonu da eyni təhsin [alqış] və səmimi təvəccöhlərə [rəğbətlərə] müstəhəqdir [layiqdir].

Əlbəttə, bir millətin təyini-müqəddərat və hüquqi-siyasiyyəsindən doğmuş ali bir müəssisəyi-təşriyyə [qanunverici qurum] nə qədər müşkülətlər içərisində də olsa, sönmədən parıldar və yaşar.

Çünki:

“Bir şəm’ ki haqdan yana, heç bad [külək] ilə sönməz!”

Ə[hməd] H[əmdi] Qaraağazadə

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

27 təşri-ni-sani [noyabr] iclası

(Mabəd)

Əliağa Həsənov (sözünə davamla) - Burada çox şey danışdılar. Məlxəzov cənabları dedilər ki, bu qanun layihəsi

vaxtında Bütçə Komissiyonuna göndərilməyibdir və Maliyyə naziri komissiyonda tez baxılmasına israr etməyibdir. Yaxşıdır ki, Məlxəzov cənabları türkcə bilirlər, eşitsinlər, mən özümü bu barədə müqəssir bilməyirəm. Mən dəfəatla [dəfələrlə] israr etmişəm və demişəm, hətta hökumətə yazıb emissiya barəsində təvəqqe də etmişəm. Hökumət, Rəisi-Vükəla [Baş nazir] və mən Məclisi-Məbusana müraciət edib, bu layihənin tezliklə baxılmasını rica etmişik. Mən bəzi kağızlar dəxi yazmışam, siyahılar düzəltmişəm ki, hansı işlər təcildir və birinci baxılmalıdır. O siyahıya siz də baxa bilərsiniz və emissiyanın birinci dərəcədə olduğunu görüb qənaət hasil edərsiniz. Bu kağızı avqustun 13-də göndərmişəm. Bir ay gözləyib sentyabrın 13-də Parlamən rəisindən təvəqqe etmişəm ki, tezliklə baxılsın. Burada dəlil və sübut çoxdur. Ola bilər ki, mənim tərəfimdən bir səhv olsun, ona iqrar edirəm [onu təsdiq edirəm, onu etiraf edirəm]. Biz bu layihəni verəndə üstündə təcili yazmamışdıq. Biz layihəni verdikdə belə fikir edirdik ki, bir ay vaxtımız var. Ona görə də üstündə “speşno” [təcili] yazılmadı. Bizə o gün pul lazım deyildi. Bir ay, ay yarım, hətta 2 ay da dolanmaq mümkün idi. Kağızın üzərində sədrin işarəsi var, 14-də komissiyona göndərilmiş və prezidium [rəyasət] necə ki, lazımdır öz işini aparmışdır.

Səməd ağa buyurdular ki, para bu qədər lazım deyil. Mən ona etiraz etmək istəməyirəm. Fəqət demək istəyirəm ki, ciddi məsələdə böylə şeylər danışanda, yüngül surətdə olmuş olsa da mənə ağır gəlir. Hər halda keçirəm mətləbə.

Buyurdular ki, bəlkə azaltmaq mümkünür. Mən azalda bilməyirəm, mədaxil indi-indi açılır. 3 ay bundan əvvəl bir şeyimiz yox idi. 3 milyondan 5 milyona qədər mədaxil var idi ki, bununla da bir məmləkəti idarə etmək mümkün deyildir. Bir ayda 50 milyon təfəvüt var. Keçən ay 80 milyon mədaxil olmuş, əvvəllərdə isə 30-35 milyon mədaxil var idi. Bəzi idarələrin operatsiyası [fəaliyyəti, əməliyyatları] üçün oborot [dövriyyə] lazımdır. Məsələn, kaznaçeystvoda [xəzinədə] bu layihəni verdikdə 350 milyon paramız vardı, 100 milyon isə ingilislərdən və neftçilərdən alacağımız vardır ki, gəlmək üzrədir. 1 oktyabrda komissiyada bu məsələ həll olunanda mən razı olmadım. İş elə etmək olmaz, düzəltmək lazımdır.

Biz burada əyləşib Zaqatala işini bilməyirik və bilmək də olmaz. Zaqatalada 2 aylıq zapas [ehtiyat] olmasa, böylə işləri görmək olmaz. Orada qoşun qalır, müəllimlərimiz var, onların məvacibini vaxtında vermək lazımdır. Fəqət poçta müxabirətinin [rabitəsinin] qeyri-müntəzəm olduğunu bilirsiniz. Oradan buraya xəbər göndərmək, buradan Zaqatala xəzinəsinə pul göndərmək ki, bəlkə yolda qaçaqlar almaq ehtimalı vardır, pul gedib vaxtında çatmaz, oradakı məmur-lar məvacibsiz qalar. İş böylə görmək olmaz və mən də böylə edə bilmərəm. Hələ yeni açılmış bankda 300 milyon pul olmalıdır. Tiflisdə 50 milyon, Batumda 30 milyon paramız vardır. Maliyyə Nəzarəti bu işlərə əsaslı baxır. Zira dövlətimizi əsaslı dövlət ədd [hesab] edir. Hər şey vaxtılı-vaxtında bilətiriz [etirazsız] düzəlməlidir.

Siz bilirsiniz ki, indi bizim pulumuz Zaqafqaziya pulu ilə faizsiz dəyişir. Burada tacirlər var, onlar bilirlər. Əvvəl isə böylə deyildi, 15 faiz ilə dəyişilirdi. Mən Maliyyə naziri ola-ola bir manatın 80-90 qəpiyə endirilməsinə razı ola bilmərəm. Bu emissiya indiki halda ancaq çatır. Amma indi xərcimiz artır. Neftpromışlenniklər [neft sənayeçiləri] arasında zabastovka [tətil] olur. Hökumət qərar veribdir ki, onlara pul buraxılsın. Qabaqda onlara 50 milyon verildirdi, sonra 30 milyona gəldi. Hökumət həmişə çalışırdı ki, az verilsin. Necə ki, 50 milyon 30 milyona endi. Amma sonradan məvaciblər artmağına görə, 30 milyon da üstünə gəldi. Hökumətin hər bir qərarı mənim üçün məcburidir. Bu gün mən bu pulu buraxmayım, tətil olsun, işlər yatsın, mən bu məsuliyyəti qəbul edə bilmərəm. Böylə də olan surətdə 600 milyon manat çatmaz. Arada bir valyuta məsələsi vardır, biz bundan bir milyard gözləyirik. Onda pul məsələsini də tənzim edəriz.

Fəqət Maliyyə Nəzarəti gözləyə bilməz ki, görüm nə vaxt valyuta gələcək, mən də xəzinədəki pulumu götürüb xərcələyəcəyəm, filan işimi də islah edəcəyəm. Nəzarət bunu edəmməz. Bir də 2 gündən bəridir ki, bu 600 milyon barəsində bir çox şeylər eşidirəm və daha nələr eşidəcəyimi nəzərə alıram. Amma məsuliyyət böyük işdir.

Mən məcburam bu cür etməyə, 600 milyonu buraxmaq üçün sizdən izin istəməyə, ancaq ixtiyar almaq o deyil mən pulu bazara tökəcəyəm. Xeyr, bu saat bizim xəzinədə 300 milyon sərmayeyi-dövriyyəimiz var. Bir də valyutadan

biz keçən ay 50 milyon gözləməyirdik, amma gəldi. Bəlkə gələn ay 2 qat artıq olacaq, bəlkə ingilislər yolu kəsdi, malı qoymadı, heç gəlmədi. Onda nə olsun?

Bir də burada bir sui-təfəhhüm [yanlış anlaşılma] anlaşılır ki, guya Maliyyə Nəzarəti nə istəyirsə eyləyir. Amma böylə deyildir. Maliyyə Nəzarətinin bütün hərəkəti ya hökumət, ya Parlamanın qərarıdır ilə olur. Siz qət etdiniz [qərar aldınız] ki, məvaciblər artsın. Mənim borcum budur ki, ona əməl eyləyim, pul verim. Maliyyə işlərində bir qədər səbir lazımdır. Yollar olar ki, açılsın, Hacı-Tərxana mal getsin, onda işlər düzələr. Amma o vaxta qədər həyat əsəri bizdən götürülməməsi üçün lazımdır ki, bu işləri emissiya ilə düzəldək.

Bir də, burada bir kredit məsələsi eşitdim. Doğrudur, gərək bu olsun, amma öz vaxtında. Hava nə qədər xarab olsa, nəfəs almaq lazımdır ki, insan ölməsin. Burada bir saat, iki saat vaxtımız var. Mən deyirəm ki, burada kislorod [oksigen] yoxdur, azot, uqlerod [karbon] çoxdur, uqlerod zərərdir, nəfəs almıram, onda ölərəm. Gərək hava nə qədər pis olsa da nəfəs alam, ta xaricə çıxınca. Bir məmləkətin həyatında da bir il, iki il həman 2 saatdan azdır. Bu gün də olmasa yaxınkı iclasda biz bu xüsusda bir qərar alacağıq. Ancaq bu gün 300 milyonun da üstünə artırısaq onda işimiz yaxşı gedər.

Bir də, burada buyurdular ki, inhisar olaydı, mal yığılaydı. Səməd ağa deyir: buğda ucuzlaşdırılaydı. Mən bu məsələdə Maliyyə Nəzarətini müqəssir bilməyirəm. Çünki mən hələ Maliyyə naziri ikən iyulun 12-də, yəni taxılın ən şirin yığılan

vaxtında, lazımi yerinə müraciət etməmişəm və hər nə etmişəmsə sənədlədir, sənədsiz bir iş görməmişəm. Mən lazım olan yerinə yazdım, xəbər verdim ki, vaxt ikən taxıl yığmaq lazımdır. Bunun üçün də 150 milyon sərmayə buraxalım. Əgər bu vaxtadan əməl olmamışsa, buna biz müqəssir deyilik. Orada heç bir üsulsuzluq olmayıbdir. Onlara pul verməlik indi bizə maddi cəhətdən sərfdir. Bu məsələyə ticarət nəzəri ilə də baxılsa, beş manat verib bir pud neft alacağıq. Bu cəhətdən də sərfdir.

Culfa dəmiryolu buyurdular, mən həmişə onun əleyhində olmuşam. Demişəm ki, naselyonnu punkta [yaşayış məntəqəsinə] yetirib, sonra saxlayın görək nə olur. Həmişə onunla mübahisə edib, büdcəyə əlavə edilən 100 milyonu 80 milyona kimi endirmişəm. Hər halda bu, Məclisə aid bir məsələdir.

Behbud ağanın dediyi düz deyil ki, hökumət təsdiq edib. O layihəni Parlaman qəbul edib ki, [100 milyon] bu il üçün, 200 milyon da gələn il üçün. Hər halda, bu Maliyyə Nəzarətinin işi deyildir.

Mən istəyirəm, vaxt gec olduğundan, sözlərimi bir növ müxtəsər edim. Bunu ərz etmək istəyirəm ki, bu emissiyadan biz o qədər xərcəlməmişik. Biz keçən oktyabrdan bu oktyabra kimi 600 milyon xərc eyləmişik. 250 milyon mədaxilimiz olmuşdur. O da 5 milyon, 10 milyon yığılan xırda gəlirlərdən. Bu il 250 milyon mədaxil olub. Keçən il heç bir şey olmayıbdir. İngilislər barəsində heç qarışıqlıq olmayıbdir. Neftçilərə də vaxt vermişik aparıb neftlərini satsınlar, sonra pulumuzu versinlər. Bu pullar ilə olur 350 milyon. Bizim kəsirimiz bütün ilin

ərzində olur 250 milyon. Onlar da gələcəkdə təmin ediləcəkdir.

Bu gün biz ağlayırıq, ancaq lap elə deyil ki, ağlayaq. Kassalarda 300 milyon pulumuz vardır. Düzdür, onlara əl dəymək olmaz. Məncə o vardır, yox da deyil. Deyirlər neftçilərə 350 milyondan ziyadə pul verilib. Bu xərc deyil, borcdur ki, təmin edilmişdir. İkiqat əvəzi alınacaq. Bu qayda ilə deyə bilərəm ki, emissiyadan heç bir şey xərcələməmişik. Bu gün Parlaman qərar qoysa neftçilərə pul verilməsin, vermərik. Halbuki onlar da bizə 50 milyon pul verirlər. Lakin məcburiyyət qarşısında deyirəm və istəyirəm soruşam ki, bir neçə milyardlar ilə qiymət edilən neft mədənlərindən kim mənfəət alır? Biz onlardan neft vergisi olaraq 6 milyon pul almışıq, neçə milyon da yanğına gedibdir.

Bütün dünyaya məlum olan neft ticarəti ki, Azərbaycan dairəsindən xaricdir, yüz həştad milyonluq Rusiya camaatının bir qisminin ticarəti idi. Böylə bir ticarətin Azərbaycana xeyri və təsiri olmayacağı zənn edilməsin. Bunun Azərbaycana öylə təsiri olacaq ki, bir az vaxtdan sonra bütün məxariclərimizi ödəyəcək və o yerə gələcək ki, vasitəli vergilər də büsbütün lazım olmayacaqdır.

Bu cür bütün işlərimiz ona bağlı olan neftə biz nə vermişik: 350 milyon borc!

Vəhalonki [halbuki] həman borcdan ayda əlli milyon qaytarırlar. Bu ticarəti biz əlbəttə ki, bağlaya bilmərik. Vaxt gec olduğundan sözümün tən yarısı qalır. Mən öylə bilirəm bu da kifayət edər ki, emissiyanı təsdiq edəsiniz. Hətta təklif edirəm emissiyanı 900 milyona kimi

artırasınız (*gölüş*) ki, 10-15 gündən sonra təzə emissiya gətirdikdə, bizi təqsirləndirməyəsınız. 900 milyon olarsa, biz bir də bu məsələyə qayıtmarız. Əgər neft ticarəti açılarsa, işimiz daha da yaxşı olar. Çünki neft qızıl valyutaya bərabərdir.

Nəticədə, mən öylə zənn edirəm ki, biz vaxt itirəcəyiz. İndi də bu məsələ təkrar meydana gəlsin, buna biz heç tərəfdar deyiliz. Fəqət nə çarə, məcburiyyət qarşısında olduğumuzdan buna razı olmalıyıq. Biz pullardan və yenə valyutadan bir milyard gözləyirik. Hacı-Tərxan neft ticarətini nəzərə alanda gələcəyimiz ümitsiz deyildir və naümid olmamalıyıq. Mən rica edərdim ki, Məclis qəbul edərsə, bunu 900 milyon edək, bir ay əvvəli üçün. Əgər razı olmasanız 600 milyon təsdiq edəsiniz.

Qabaqda xəbər vermiş olduğumuz üzrə, Məclisi-Məbusan 1 kanuni-əvvəl iclasında müxtəsər mübahisə və müzakirədən sonra əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qanun layihəsi qəbul edilmişdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(*Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır*)

7 kanuni-əvvəl

(*Bolşevik xəbərləri*)

Hərbi əməliyyat

Dvina dairəsində - Kəşfiyyat əməliyyatı.

Sumsk cəbhəsində - Qitəatımız [hərbi hissələrimiz] tərəfindən Poqost kəndi

işğal, Karatin-Fastov dəmiryolu məntə-qəsində tərəfimizdən Puçelnaya mövqifi [stansiyası] alınmışdır.

Kiyev dairəsində - Təbəddülat [dəyişiklik] yoxdur.

Xarkov cəbhəsində – Bizim qitəatımız yürüşlərini genişləndirərək Luqoroxov və Zoloçevdən 15-20 fərsəx şimala bir neçə kəndi işğal etmişdir. Belqorod üzərinə yürüşümüz müvəffəqiyyətli surətdə davam edir.

Valuysk dairəsində – Valuyskdan 35 fərsəx şimal-qərbdə olan kənd tərəfimizdən vuruşma ilə işğal edilib, şəhərdən çıxarılmış düşməni cənuba tərəf ricət etməkdədir [geri çəkilməkdədir]. Qırmızı qoşunlar düşməni geri ataraq Don üzərinə hərəkət etməkdədirlər. Mışlinsk tərəfdə olan vuruşmada tərəfimizdən bir top, silah və başqa qənimətlər alınmışdır.

Qərbdə qitəatımız cənub cəbhəyə tərəf düşməni sıxışdırmaqdadır.

Ural dairəsində - Quryev cəbhəsindən qərbə qitəatımız düşməni cənub cəbhəyə tərəf sıxışdırmaqdadır.

Akmolinsk, Pavlodarsk və Slavqorodsk dairələrində təbəddülatdır.

Katın dairəsində – Sibirya dəmiryol xətti boyu ilə yürüşümüz davam edir.

(*Qafqaziyadakı Müttəfiqlər heyətinin radio xəbərləri*)

İskəndəriyyədə

İşsizlər tərəfindən birinci dəfə təşkil edildiyi kimi, yenidən İskəndəriyyədə iğtişaşlar olmuşdur.

İngiltərə və Finlandiya

General Marş İngiltərə heyəti ilə

Helsinqforsdan [Helsinki] İngiltərəyə azım olmuşdur [getmişdir].

(*İtaliya heyəti xəbərləri*)

Macarıstan və çex-slovaklar

Bazel - Vyana qəzetələrinin verdikləri xəbərlərə nəzərən, çex-slovak qoşunlarının 21-ci fırqəsi [diviziyası] Macarıstan sərhədinə göndəriləcəkdir. 6 alay göndərilmişdir. Qəzetələrin xəbərlərinə görə, Macarıstan hökumətinin tərtibi-hərəkətidən dolayı Çex-slovak hökuməti 32 yaşına qədər olanları səfərbərliyə dəvət edir.

İspaniyada

Madrid - Vüzəra böhranından [hökumət böhranından] dolayı Məbusan və Əyan məclisləri [Parlament və Senat] gələn həftədən etibarən iclaslarına sürü edəcəkləridir [başlayacaqlar].

QƏZETƏLƏRDƏN

“Tan” qəzetəsi Qafqaziya və Dağıstan xalqları haqqında

“Tan” 24 təşrinə-əvvəl tarixli nömrəsində yazır:

“Bolşevik üsulunun gündən-günə zə’fə düçar olması [zəifləməsi] və şimdiki Rusiyada vüqu bulmada olan həvadisihərbiyyə [hərbi hadisələr] bizə ümid verir ki, tez zamanda Fransa Rusiya ilə ticarət əlaqəsini iadə və ehya edə [bərpa edə və canlandırma] biləcəkdir. Rusiya ilə əlaqəyə başlanmasının bizim üçün iki mənfəəti vardır – bir tərəfdən Rusiya xammal və məkulat [ərzaq] mənbəyidir, digər tərəfdən

də Rusiya bizim xarici ticarətimiz üçün bir bazardır. Binaənileyh [ona görə], lazımdır ki, bu məsələ ilə iştigal edilsin [məşğul olunsun] və təxirsizin təşəbbüsə başlanılsın, vəillə [yoxsa] – netəkim [necə ki] bəzi işlərdə görünür – bizi müttəfiqlərimiz və dostlarımız qabaqlarlar.

Cənubi Rusiya və bilxassə [xüsusilə] Qafqaziya ilə ticarəti münasibətin [ticarət əlaqələrinin] səriyyə [sürətlə] bərpa edilməsinin lazım və vacib olduğunu biz bir dəfə söyləmiş və göstərmişdik. Bizim ticarətimiz üçün Şimali Qafqaziya müstəsna bir faydanı (interesi) haizdir [daşıyır]. Zira hali-hazırda orası hər dürlü əcnəbi nüfuzundan azad olduğu kimi, əzim [böyük] miqdarda ərzaq və neft sərvəti mövcuduna da malikdir.

Lakin oradan səmərəli nəticə [nəticələr] əldə etmək mümkün olması üçün və o yerlərdə fransızların hümmət və sərmayə sərf etmələrinə razı olmaları üçün sükun və asayiş lazımdır.

İctimai cəhətdən bu yerlər tam bir itminan ibraz edirlər [arxayınlıq, etimad nümayiş etdirirlər]. Əksəri cərkəz və dağistanlılardan ibarət olan dağ əhalisi intizam və asayiş sevir. Dağistanlılar pak hərbcudurlar [döyüşkəndlilər]. Zira istiqlalları uğrunda uzun müddət dəhşətli mübarizələrdə bulunmuşlardır. Fəqət 1864-cü ildə Qafqaziya bilkülliyyə [tamamilə] sakitləşdirilib istila oluncaya qədər ard-ardınca yapıqları qiyam və etdikləri müharibələrin qanlı xatirətini onlar unutmadıqları üçün bir daha qarğışalığın [hərc-mərcliyin] təkrarını arzu etməzlər. Məmafih [bununla belə], onlar digər tərəfdən yarım əsr irəli müstəqil həyatla yaşadıkları üçün hürriyyətlə anarşi fərqi gözəlcasına anlayıb təşxis edirlər.

Bundan əlavə, dağistanlılar torpaq sahibidirlər və torpaqları münbit və məhsuldar olduğuna görə, ona artıq məbutdurlar [bağlıdırlar] da. Binaənileyh onlar sərəsiyanə kommunizmin təbii düşmənləri olurlar.”

Şimali Qafqaziya hadisəti cərəyanını ta Denikin ixtilafına qədər təsvir edərək, qəzetə davam edir:

“Təəssüfə səzadır [layiqdir] ki, Denikin ilə Qafqaziya millətləri arasında münaziə [çəkişmə] zühur etmişdir. Mümkündür ki, general onların izzəti-nəfsini bir o qədər də nəzəri-etibara almamışdır. Müşarüleyhin [adı çəkilən şəxsin] mərkəzçilik təhalükləri [arzuları] ilə lərzədar olan [sarsılan] Qafqaziya millətləri zahirən həman talehsiz əski üsul və intizamın iadə etməsindən [qayıtmasından] qorxurlar. Lakin bu zəmində hüsula gəlmiş ixtilafırlar və hakəza [həmçinin] istiqlal barəsindəki deklarasyon Dağistan xalqının Rusiyaya ədavət hissləri bəsləmədiyini aşkar etdi. Həqiqətdə isə Qafqaziya istəyir ki, nə qədər ki Rusiyanın müqəddəratı müəyyən olmamışdır, kəndi istiqlalını müdafiə etsin.

Qafqaziya təsadüfə təslim olmağı arzu etməyir. O nə bolşevik hərcümərcini və nə fəvqəladə mərkəziyyətçi olan mütləqiyyəti istəyir. Lakin əgər Rusiyada sükunət edən müxtəlif ünsür və millətlərin geniş muxtariyyətləri ilə hür [azad] Rusiya ehya edilərsə [canlandırılarsa], o zaman dağistanlılar kəndi arzuları ilə onun heyətinə daxil olarlar.

Bu ehtimalların saheyi-həyata çıxmasına qədər, gözəl olardı ki, böylə ixtilafırların təkrarına yol verilməsin. Şimali Qafqaziyada Müttəfiqin [Müttəfiqlər]

məmurlarının isbatı-vücut [iştirak] etmələri, sülh və müsəlimət [əmin-amanlıq] bərpasına ali dərəcədə gözəl icrayi-təsir edə bilərdi və ən əvvəl mənəvi bir təsir tələb olunmasına görə orada bir mötəbər ticarət nümayəndəliyi bulundurmaq kifayət edərdi. Buna görə, lazımdır ki, vaqəən [faktiki olaraq] mövcud hökumət nəzdindəki konsolosu [konsulu] akkreditə [akkredita] etmək, netəkim bunu ingilislər müvəffəqiyyətlə Bakıda yapmışlar.

Eyni zamanda, biz iqtisadi müamila-tımız [əməliyyatlarımız] üçün gözəl şərait yaradaraq, ticarəti təşkilatımızın ibtidai təməlini böyləliklə vəz etmiş [qoymuş] olarıq. Və əlavə-bərin [buna əlavə olaraq], bu yalnızca bizim və dağistanlılar üçün faydalı deyil, general Denikin də mənafeyinə xidmət edərdi bir iş olardı. Əməliyyatı müvəffəqiyyətlə aparmaq üçün general Denikinə lazımdır ki, müqəzəzi mühimmatın qismi-əhəmmi [lazım gələn silah-sursatın böyük hissəsinə] əldə etdiyi əməllərin dostanə rəğbətlerini kəsb edib [əldə edib], hüsən-əlaqələrinə məzhər [nail] olsun.”

Avropanın yeni xəritəsi

Almaniya ilə Versal müahidənaməsi [sazişi] və Avstriya-Macaristan ilə Sen-Jermen müahidənaməsi Avropanın yeni sərhədlərini müəyyən etmişlərdir.

Versal müahidənaməsi qüvvəsi ilə Almaniyə təhti-hakimiyyətindən [hakimiyyəti altından] müxtəlif millətlərlə məskun olan atidəki [aşağıdakı] vilayətlər azad olmuşlardır: fransızlarla – Elzas-Loren (2 milyon nüfus [əhali]), valonlarla – Monmedi (200 min nüfus), datçanlarla

[danimarkalılarla] – Şlezviq (800 min nüfus), lehlərlə [polyaklarla] – Qərbi və Şərqi Prussiyanın bir hissəsi, Sileziya və Poznanın bir hissəsi (5 milyon); cəmi 8 milyon adam və 96 min mürəbbə kilometr [kvadrat kilometr] ərazi ki, Almaniyanın altıda birini təşkil edir.

Sen-Jermen müahidənaməsi gücü ilə sabiq Avstriya-Macaristan dövləti ərazisində atidə əsamisi mündəric [aşağıda adları yazılan] yeni dövlətlər təşəkkül etmişlərdir:

Çex-Slovak – Bohemiya, Moraviya, Avstriya Sileziyası, Macaristanın şimali hissəsi (13 milyon nüfus);

Cənubi Slovak – Xorvatiya, Sloveniya, Karintiya, Bosna-Hersek və İstriyanın bir hissəsi (Serbiya ilə birlikdə nüfusu 12 milyon);

Hakəza [eləcə də], həmhüdud [həmsərhəd] olan dövlətlərə mülhəq olmuş [birləşdirilmiş]:

İtaliyaya – Triest, Trient, İstriyanın bir hissəsi (milyon yarım); Romaniyaya – Transilvaniya, Banatın bir hissəsi (5 milyon); Lehistana [Polşaya] – Qərbi Qaliçya (4 milyon) və rusinlərə – Şərqi Qaliçya (milyon yarım).

Fransanın müharibədə tələfatı

Nəşr edilmiş rəsmi Fransa məlumatına görə, 1 avqust 1914-cü sənədən etibarən 11 təşrinə-sani [noyabr] 1918-ci sənə mütarikə əqdinə [atəşkəs imzalanmasına] qədər Fransanın tələfatı bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] olmuşdur:

Məqtul [öldürülən] və xəbərsiz qeyb olmuşlar: 1.354.400 adam; onlardan 36.200 zabıt və 1.318.200 əsgər. Mütərikə əqdindən bəri yaradan ölənlər: 600

zabit və 28 min əsgər. Ümumiyyətlə, 1919 sənə 1 həziranına qədər ölənlərin miqdarı 1 milyon 383 min adamdır.

Müharibənin əvvəlinci 8 ayı fəvqəladə qanlı keçərək, Fransaya 941 min kişi miqdarında məqtul və əsir olaraq tələfat verdirmişdir. Halbuki bütün 52 ay ərzində Fransa məqtul və əsir olaraq verdiyi tələfat 1.826.000 adam miqdarında olmuşdur və onlardan 1.502.800 əsir sağ qalmışlardır.

SÜLH ƏTRAFINDA

“Matin” sülh müahidənamələri haqqında

“Matin” yazır ki:

“Versal müahidənaməsinin [sazişinin] tez zamanda qüvvə alacağına baxmayaraq, həqiqi sülhü çox zaman bəkləmək lazımdır. Zira imza edilmək üçün 5 müahidənamə qalır. Avstriya ilə sülh əqdi şubatdan [fevraldan] irəli olmayacaqdır. Avstriyadan sonra Bolqariya qalır. Türkiyəyə gəlincə, onun barəsində hələ bir şey məlum deyildir. Hətta onun müahidənaməsinin projesi də yoxdur. Ona görə Türkiyənin müqəddəratı və coğrafi xəritəsi haqqında bir söz söyləmək olmaz. Rusiya haqqında da həmçinin müəyyən bir fikir söyləmək mümkün deyildir. Zira Rusiya məsələsi bolşevik əleyhdarlarının müvəffəqiyyətlərindən asılıdır.”

Çörçill tərki-silah haqqında

Avam Kameronunda [İcmalar Palatasında] Çörçill bəyan etmişdir ki:

“Düvəli-müəzzəmə [Böyük dövlətlər] arasında yalnızca İngiltərədir ki, mükəl-

ləfiyyəti-əsgəriyyənin ilğası [ləğvi] üçün tədabir ittixaz edir [tədbirlər görür]. Bir çoxları Millətlər İttifaqı və tərki-silah haqqında danışırlar. Fəqət Avropada bircə İngiltərə hökuməti təbliğatını qövlədən feilə [sözdən əmələ] çıxarır.”

DAĞISTANDA

General Əliyevin istefası

Çeçenistanı idarə etməkdə olan general [Erisxan] Əliyev Cənubi Rusiya Qüvayi-Müsəlləhəsi [Silahlı Qüvvələri] komandanı naminə bir teleqraf göndərərək onu Çeçenistanı idarədən azad etməyi rica və general Əliyev vəzifəsi ifasını öz müavini miralay [polkovnik] Qriqoryevə təfviş etdiyini [tapşırığını] bildirmişdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Maarif Nəzarəti edadi məktəblər alçaq sinifləri müəllimlərinin məvaciblərinin artırılması haqqında bir layihə tərtib verib, təsvib [bəyənilmək] üçün Vükəla Şurasına təqdim etmişdir.

Tövqif edilmişlər haqqında təşəbbüs

Kanuni-əvvəl 3-də Fəhlə Klubunda tövqif [həbs] edilmiş Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı katibi Morvanni, Dəriçilər İttifaqı idarəsi üzvü Minatsakan və Aptekxana Xidmətçiləri İttifaqı idarəsi üzvü Soferanın azad edilmələri haqqında Kəsbkarlar İttifaqı Məsai Nəzarəti [Əmək

Nazirliyi) nəzdində təşəbbüsatda bulunmuşdur.

Fəhlə Klubunun qapanması

Bir neçə gündür ki, Fəhlə Klubu qapadılmışdır. Klub idarəsi Maarif Nəzarətinə bir ərizə verib, Klubun fəqət [ancaq] maarif işləri ilə iştigal etdiyini [məşğul olduğunu] qeydlə, açılması haqqında tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

MİLLİ MÜZƏMİZ

– 3 –

Bəli, müzəyə cəmlənəcək asari-ətiqənin [əntiq əsərlərin] tərtibi öylə şöbələrə gərək bölünsün ki, Azərbaycanın fəhləsindən başlamış ruhanisinə qədər tamam siniflərinin istiqlal uğrunda göstərdikləri fədakarlıqları ilə bərabər, yüz ilin ərzində gözə görünməyən hərəkətləri ilə bu ali məqsədə nail olmaq yollarını aşkarca ibraz etsinlər [nümayiş etdirlsinlər].

Bəy, ruhani və tüccar kimi əsnafı-xassənin əməlinə [seçilmiş siniflərin əməllərinə] ayrı-ayrı əl vurularsa, bəlkə bir çoxumuzun millət qarşısında müqəssir və günahkar olduğumuz meydana çıxar. Lakin bunun müqabilində müqəssirləri yüzlərcə, bəlkə minlərcə sayılan böyük bir sinfin arasından öylə bir fərdi-yeganə zühur edə bilər ki, özünün qəyuranə [qeyrətli, fədakar] bir təşəbbüsü ilə minlərcə sairələrinin başlarını uca qılmış olar.

İştə, bu fərdləri, bu “dürri-yeganə”-ləri [tayı-bərabəri olmayan inciləri] arayıb-araşdırmaq, əsərlərini bulub müzəmidə qərarlaşdırmaq tamam azərbaycanlıların vəzifeyi-müqəddəsəsidir. Sinif vardır ki, arasından çıxmış yalnız bir-iki qiyafəsi [şıması] ilə fəxr edə bilər. Öylə sinif də vardır ki, heç bir dənə də fədakar simaya malik olmamışsa da, fəqət yüz ilin müddətində dalısınca yüyürdüyü fəaliyyət nəticəsi istiqlalın axirülmür tövlidinə [nəhayət doğulmasına] bəis olmuşdur. Böylələrinin əməli [işləri] o qədər əhəmiyyətsiz və gözə görünməyən şeylərdəndir ki, sairələri bunların yanından keçərkən sabahdan axşamədək qarınca-ların [qarışqaların] çabalamağına verdikləri mənanı – bu siniflərin işlərində görməzdilər. Hətta bunların sənətləri qeyri-lərinin qarşısında həqarətli və məyub [ayıb] işlərdən sayırdı. Halbuki millətin istiqbalı [gələcəyi] bunların qabarlı əlləri ilə sülh və müsəlimət [asayiş] təriqi [yolu] ilə qurulub hazırlanırdı.

Bu kimi siniflərin arasında ən böyük rolları fəhlə ilə köçərilərimiz oynamışlardır.

Fəhlə qismi, məlum olduğu üzrə, Azərbaycanda yeni hüsula gəlmiş siniflərdən biridir. Təbiidir ki, fəhlələrimiz böylə bir az müddətdə rus fəhlələri kimi böyük bir fəaliyyət göstərə bilməzdilər. Həm də 20-30 ildən bəri dünyaya gəlmiş fəhlələrimizin ədədi o qədər azdır ki, gördükləri işləri böyük bir dairədə meydana dangir ola [meydan tuta] bilməzdi. Fəhlələrimizin bundan sonrakı ciddü-cəhdlərinə ümidvar olaraq bunu deyə bilərik ki, onların Mart hadisətindəki fəaliyyətinə dair bəzi asar [əsərlər] və

əlamətləri müzəmidə isbatı-vücut etməlidir [yer tutmalıdır, özünü göstərməlidir].

Köçərilərə gəldikdə, bunların əhəmiyyəti böyükdür. Azərbaycanın qismizəməni [böyük hissəsini] təşkil edən bu köçərilər aranda əkinçilik və dağlarda maldarlıqla məşğul olaraq, aralarını və dağlarını rus istibdadından tamam bir əsr mühafizə edə bildilər. Dağlarını xaxollara-filanlara verməyib, bu axırkı illərə qədər əllərində saxlamışlardır. Zətan tərəkəmələrimiz bu gözəl dağları indiyədək mühafizə edə bilməsəydilər, Azərbaycanın azərbaycanlığı da bu gün naqis bir halda qalardı. Köçərilik vasitəsilə vətən torpaqlarını mühafizə etmiş bu məxluq, millətin təhlükəli günlərində də atlı dəstələri düzəldib məqami-müdafiyyə gəlmişlərdir. Bakı hücumunda bunların şücaətləri məşhurdur. Ziraət [əkinçilik] və maldarlıq məhsuləti ilə əhalimizi bəsləyən bu köçəri və dəhat [kənd] əhlinə müzənin ən böyük şöbəsinə təxsis etmək [ayırmaq] lazım gəlir. Xüsusi tərəkəmə qiyafəsində bunların mücəssəmələri dağlar, əkinləri, bağları, qoyunları, çobanları, xülasə, məişətlərinin tamam cəhətləri ilə bərabər burada böyük bir meydan işğal etməlidirlər.

Əsas mənzələsində [dərəcəsi; yerində] bulunan bu iki siniflərdən başqa, bunlardan törəyib ayrılan siniflərin də vəzifələri böyükdür.

Bəy və xan sinfinə mənsub olan Cavad xan və İbrahim xan kimi qəyur [qeyrətli] xanlar gəlib-getmişlər ki, var-yoxlarını, hətta tamam arvad-uşaqlarını belə istibdad çarpışmalarında fəda etmişlər.

Ruhanilərdən öylə möhtərəm vücudlar gəlib keçmişlər ki, onlardan bəzilərinə istibdad güruhu aşura günü dar ağacından asmışlar, bəziləri mərhum molla Əliəkbər Axund kimi acından ölmüşdür.

Mərhum Həşim bəy Vəzirov kimi vətəninədən sürgün olmuş, [Xəlil bəy] Qasımbəyov kimi millətin düşmənləri əli ilə öldürülmüş ziyalıların da həddü hesabı az deyildir. Bunlardan bir çoxu acından ölmüş, bəziləri məhbəslərdə çürümüşdür.

Öylələrinin tərcümeyi-hallarını öyrənərək, baqi qalmış [əldə qalmış, məhv olmamış] əsərlərini də müzəyə toplusınlar. Xüsusi müəllimlərin, mühərrirlərin və teatroçuların camaat boynunda haqları artıq olduğundan, bunların şöbələri ən şükuhəli [əzəmətli, cah-cəlalı] gərək olsun.

Əlbəttə, indiyə qədər avam qalmış arvadlarımızın da müzədə bir xüsusi şöbəsi gərək olsun. Hərçənd bu biçərələr məsaili-mədəniyyədən [mədəniyyət işlərindən] indiyədək məhrum qalmışlar. Bununla belə, istiqlal fəqərəsində [hadisəsində; faktında] bunların rolu hamının-kından böyük və müqəddəsdür. Bunların barəsində bunu demək kifayət edər ki, Azərbaycan qəhrəmanlarını bunlar doğurub tərbiyələndirmişlər.

Bunlara mənsub şöbədə çəfkən, kətib, kürdü kimi libasların hüzuu [yer tutması] ilə bərabər, Azərbaycan qadınının mücəssəməsi – uşağına çaldığı laylaları, şikəstələri, ağuları və sair ev işlərini göstərən halları gərək olsun.

Tacirlərdən öylələri olmuşdur ki, arvadlar cəhalətini nəzərə alaraq onlar üçün vətənimizdə ilk ünəs [qızlar] məktəbini təsis etmişdir.

Əlhasil, fəal şəxslərin hankı bir yolda çəkdikləri cəfaların asarı, millətin ayinəsi mənzələsində [yerində] bulunan bu müzəyə kamali-nizam ilə gərək cəmlənsin.

Farhad Ağazadə

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

5 kanuni-əvvəl, 4-cü iclas

İclas Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin sədarəti ilə açılaraq, əvvəlcə Təşkilat, Əmələ və Torpaq komissiyaları seçilir, sonra yenə məruzələr başlanaraq, aşağıda qeyd olunan zəvat [şəxslər] tərəfindən məruzələr təqdim edilir:

1) Parlaman rəisi müavini doktor Həsən bəy Ağayev firqə təşkilatı haqqında məruzədə bulunur, millət, milliyyət, dövlət və hakimiyyət haqqında geniş məlumat və nəzəriyyəni havi [ehtiva edən] bir müqəddimədən sonra, firqə fəaliyyətinə həman bu nöqteyi-nəzərlərdən yanaşır və bu nəzərlə də firqə təşkilatı qurmağı tövsiyə nəticəsində firqə təşkilatı barəsində bir layihə təqdim edir.

2) Piri Mürsəlzadə Bakıətrafı köy şöbələri tərəfindən məruzədə bulunaraq, Mart və sentyabr hadisələri əsnasında Bakıətrafı köylərinin fəaliyyət və xidmətlərini, çəkdikləri zəhmət və məşəqqətlərini qeydlə, hazırkı əhvallarının ağırlığını təsvir edir, nəhayət, yenə məmurların sui-rəftarından, məktəblərin halından, yolların fənalığından şikayətlə, kəndlilərin bu ağır vəziyyətinin

yüngülləşdirilməsi haqqında tədbir və təşəbbüslərdə bulunmağı rica edir.

3) Süleyman Altunbəyev Bibiheybət şöbəsi tərəfindən oradakı türk-islam, xüsusiən müsəvatçı fəhlələrin vəziyyətini və yabançı ünsürlərlə nə qədər fəna şərait altında nə qədər qeyrətlə mübarizə etdiklərini təsvirdən sonra, fəhlələrimizin daima böylə fəaliyyətdə bulunacaqlarını vədlə, kəndlilərinin əhvalının bir qədər yüngülləşdirilməsini gözlədiklərini bildirir.

4) Məlik-Yeqanlı Cavad dəmiryol fəhlələrinin və yol boyundakı islam əhalisinin halını təsvirlə, su və dəmiryol məktəblərinə olan ehtiyacları qeyd edir. Deyir ki, əhalinin sudan təmin [edilməsi], Gəncə, Ağstafa və Ağcaqabul [Hacıqabul] mövqiflərində [stansiyalarında] dəmiryol məktəbləri açılması və Gəncədəki Konduktorlar məktəbi nəzdində bir gecə kursu açıb türkcədə tədris edilməsi lazım olduğunu göstərir. Bədhə [ondan sonra], dəmiryol boyu yerlərin qızdırmalı olduğunu bəyanla, orada külli miqdarda dərman, həkim, feldşerlərə ehtiyac görüldüyünü bəyan, Ağcaqabul mövqifindəki Zəngəzur qaçqınlarının fəna halını təsvir və bunlara çarə təşəbbüsləri istida [xahiş] edir. Nəhayət, dəmiryolunda pensiya kassası olduğunu və fəhlələri yalnız maaşlarından ayda 4 ½ faiz çıxmaqla kəndi qüvvələri ilə təmin etmək istədiklərini bəyanla, fəhlələrin sığorta edilməsi haqqında çalışılmasını istida edir.

5) Zəbrat şöbəsi üzvü Xəspolad mədən dairəsindəki kəndlilərin əhvalı haqqında məruzə verərək, bu kəndlilərin torpağı əksəriyyəndə dövr-i-istibdadda

əllərindən bilamükafat [əvəzsiz] alınmış, ən mühüm qismi Sovet Syezdin mədən dairəsindəki inşaatına sərf edilmiş, qismən bəylər adına yazılmış və qismən də neft zayavkası [neft tələbnaməsi] adı ilə ətrafına gedilməsi belə qeyri-mümkün bir halda bulundurulmuş olduğunu və nəticədə mədən dairəsi kəndlərinin əhalisi yersiz, torpaqsız qalmış olduğunu ətraflıca bəyanla, deyir:

“Şimdi biz nə əkinçiyiz, nə fəhlə. Barı fəhlə olsaydıq, heç olmazsa, Sovet Syezdin müavinətlərindən istifadə edərdik. Hələ bu da yoxdur. Binaənileyh [ona görə], Bakı mədən dairəsindəki köylər[in] qəsb olunmuş hüququnun iadəsi [bərpası] və əhvallarının yüngülləşdirilməsi uğrunda İkinci Qurultaya ümidimiz çoxdur.”

6) Xanqışlaq nümayəndəsi Seyid Hüseyn Haşımzadə o yerlərdə su, məktəb və sairəyə ehtiyac olduğunu qeydlə, yenə məmurların fəna müamiliəsi və İrana kontraband təriqi [qaçaqmalçılıq yolu] ilə çox mal keçirilməsi nəticəsində yerli əhalinin belə ərzağa ehtiyacı olduğunu təsvir edir, nəhayət, şöbə naminə həman yerlərdə su çıxarılması, torpaq məsələsinin rəncbərlərin nəfinə [xeyrinə] həlli, xəstəxana və məktəblər açılması və ərzaqca kömək edilməsi uğrunda təşəbbüslər ediləcəyinə ümidvar olduqlarını bildirir və o yerlərə həkimlər göndərilərək, bir də xırda istiqraz müəssisələri açılması yolunda tədbirlər görülməsini təkidlə arzu edir.

7) Əmirhacıyan şöbəsi tərəfindən Sadıq [Bahadırlı] 1916-cı ildən bu vaxtadək əmirhacıyanlıların vətən və istiqlal uğrunda nə qədər cansipərənə və fədakarənə bir surətdə xidmət etdik-

lərini qeydlə, şikayət edir ki, heç onlara kömək edən yoxdur, fəqət kömək tələb etməyəcəklər də.

8) Axırda Quba Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı nümayəndəsi arabalarının bilamükafat [əvəzsiz] (padvod) aparılması, meşələrin camaat üçün bağlı kimi olması və yenə məmurların hərəkəti barəsində şikayət edir.

9) Nəhayət, Rəsulzadə Məhəmməd Əmin proqram təhriri [yazılması] haqqında çox vüsətli [geniş] və ətraflı bir məruzə oxuyur (bu xüsusda müsaid bir vaxt) və məruzəsi qurtarmayaraq iclas qapanır.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan, Gürcüstan və dabravollar

Aldığımız məlumatlara məbni [əsasən], İngiltərənin Zaqafqaziya Baş komissarı Vordropun təklifi ilə bu günlərdə bir tərəfdən Azərbaycan, Gürcüstan və digər tərəfdən Dabravol Komandanlığı ilə Batumda bir müzakirə vəqə olacaqdır.

Məclisi-Məbusanda

8 kanuni-əvvəl, bazar ertəsi Məclisi-Məbusanın növbəti iclası kvorum cəm olmadığından qərar tutmamışdır.

Gömrükdə

Ağstafa gömrüyü tənziimi üçün fəaliyyətdə bulunan komisiyon bərvəchi-ati tədabirin ittixazı [aşağıdakı tədbirlərin görülməsi] ilə gömrük işlərinin qayda üzrə gedəcəyini ehtimal edir:

1) Azərbaycandan Gürcüstana göndəriləcək mallara məhəllində [yerində] baxılsın.

2) Bakıdan örtülü vaqonlarla göndəriləcək mallara baxılsın.

3) Qaçqınlar vaqonları əsasi-ümumi üzrə [ümumi əsaslarla] hərəkətdə bulunsunlar.

4) Bakıdan Ağstafa təriqi [yolu] ilə göndəriləcək neft və istehsalatı vaqonları təhqiqatdan sonra möhürlənsin.

5) Mal aparmaq üçün verilən vəsiqə nizamı bir qədər dəyişsin.

Vapor komandanı üzərinə təərrüz [hücum]

“Əbdüləli Məhəmmədov” nam vapor kapitanı Məşhədi Zeynal Rəsulov məlum etmişdir ki, təşrinə-saninin 29-da Həsənqulıya (İrandadır) yetişdikdə, 5 nəfər komanda ilə qayıqla kənara [sahilə] gedər. Yolda bir türkmən qayığına rast gələrlər. Lodqaçılar xəbər verərlər ki, onları bəkləsinlər, sonra onları kənara təşyi edəcəklərdir [müşayiət edəcəklər].

Yaxındakı vətəgəyə yetişdikdə bir kolaz[a] [qayığa] minib kənara çıxarlar. Sonra qayıtdıqları zaman əvvəlcə rast olduqları türkmən qayığına rast gələrlər. Türkmənlər bunlara atəş açarsalar da komanda özlərini dənizə atmaqla fəqət xilas ola bilmişlərdir.

Türkməni yoldaşları sakit edib məlum etmişlərdir ki, onlardan izinsiz kənara ərzaq çıxarmışlardır. Vaporun ikinci kapitan müavinini 10 min manat cərimə əvəzində rəhn kimi saxlarlar.

Kapitan Denikin nümayəndəsi yanına gedib əhvalatı məlum etmişdir. Nümayəndə kapitanı qəbul edib türkmənin məşhur quldur olduğunu məlum edər. Sonra nümayəndə məlum etmişdir ki, Həsənqulıda onlar yük çıxarammazlar,

zira Dabravol Komandanlığından vəsiqəsiz yük çıxarmaq olmaz.

Sonra, “Əbdüləli Məhəmmədov” yüklərini boşaldıb çıxmışdır. Rəhn sifəti ilə göndərilmiş kapitan müavinini haqqında heç məlumat yoxdur. Məlum olmuşdur ki, türkmən məşhur quldur Xandırır.

Tələbələr iclası

Bu günlərdə Avropaya gedəcək tələbələr üçün vəsiqələr tərtib etmək məsələsindən dolayı Tiflisə azim olmuş [getmiş] Maarif Nəzarəti nümayəndəsi [Həmid bəy] Şahtaxtılı və Tələbələr Bürosu sədri Teymur Aslanlı cənabları qayıtmışlardır. Tələbələrin kanuni-əvvəl 6-da olan ümumi iclaslarında Teymur əfəndi fəaliyyətləri haqqında məruzə oxumuşdur.

Heyət Tiflisdəki Fransa hərbi heyəti nümayəndəsi müsyö De Nonankuru ziyarət etmişdir. De Nonankur heyəti məmnuniyyətlə qəbul edərək, Fransaya gedəcək tələbələr miqdarının az olduğunu qeyd etmişdir. Sonra heyət İtaliya hərbi heyəti nümayəndəsi miralay [polkovnik] Qabba, ingilis baş komissarı Vordrop, fəvqəladə İsveçrə Kantonları nümayəndəsi müsyö Meyyeri ziyarət etmişdir.

Bunlar hamısı əsas etibarilə tələbələrin qəbuluna rəy vermişlərdir. Heyətlərə, bir çox Rusiyada təhsildə bulunan tələbələrin şəhadətnamələri ... olduğundan, Maarif Nəzarəti tərəfindən verilən vəsiqələrlə gedəcəkləri haqqında məlumat verilibdir. Heyətlər razı olmuşlardır.

Zaqafqaziyadan çıxmaq üçün Müttəfiqlər Baş Komandanlığının icazəsi və gediləcək məmləkət nümayəndəsi icazəsi lazımdır.

Bundan sonra iclas sədri Mirqasımov Abidinə tələbələr namindən Şahtaxtılı cənablarına təşəkkür izharı tapşırılmışdır. Əski büro istefa verdikdən sonra hər məmləkətə gedəcək qrupların birər nümayəndəsindən mürəkkəb [ibarət] bir büro intixab edilmişdir [seçilmişdir]. Komisyon gələcək işləri tərtibə salacaqdır.

Fəqir yoldaşlar üçün əlbisə hazırlamaq üçün bu günlərdə bir müsəmirə [konsert] tərtib veriləcəkdir. Büro Ticarət Nəzarəti nəzdində isə əlbisə və qeyruhu [başqa şeylər] hazırlaması üçün təşəbbüsatda bulunmaqdadır.

Tələbələrdən bir nəfər Batum və Tiflisə lazımı vəsiqələri hazırlamaq üçün bu günlərdə azim olacaqdır.

Tələbələr kanuni-əvvəl 25-i üçün Avropaya azim olacaqlardır.

* * *

Könüllü Təşkilatna mənsub müxtəlif rayonların kanuni-əvvəl 7-də icra etdiyi əndaxt [atış] təlimlərində qazanan əfradın əsəmisinin [əsgərlərin adlarının], hər birinin dərəcələri və mənsub olduğu rayonlar zeyldə [aşağıda] göstərilmişdir:

Rayon ismi	Əfrad ismi	Qazandıqları nömrələr
Şah Məscidi	Qurban	12-0
	Səlimzadə	
Şah Məscidi	Hadi	12-9
Şah Məscidi	Ağahüseyn	5-0
Şah Məscidi	Əbülhüseyn	4-0
Şah Məscidi	Müğmə	11-0
	Axundzadə	
Şah Məscidi	Böyükəğa	3-0
Cümə Məscidi	Əliəkbər	7-0
Cümə Məscidi	Əli	12-0
Cümə Məscidi	Yusif Qafarzadə	1-2
Cümə Məscidi	Xan Eyvazzadə	3-0
Cümə Məscidi	Məhəmmədhasən	7-2
	Zeynalzadə	
Cümə Məscidi	Əliqulu	7-1
Cümə Məscidi	Əliəsgər	8-3
Cümə Məscidi	Məhəmmədhanifə	5-0

Köy camaatının ərzi-halı

Quba qəzasının Xaçmaz uçaştoku Çarxıköy camaatının Qaraçı kəndi nümayəndələri Kərəm Məhəmməd oğlu, Nəsrulla Talib oğlu və Əliəkbər Əsgər oğlu Bakı qubernatoruna bir ərzi-hal vermişlər ki, Çarxıköy kəndi camaatı Qaraçı əhlinə heç bir əhəmiyyət vermədiklərindən, qubernator onlara Çarxıköy kəndindən aralanıb Qonçuköy camaatı ilə ilhaq edilmələrinə [birləşmələrinə] icazə versin. Bakı qubernatoru bu xüsusi Quba qaimməqamına [qəza rəisinə] müraciətlə, onun rəyini sor[uş]muşdur.

Yeni həftə bazarı

Göyçay qəzasının Veysəlli, Şəkər, Ləkcılpaq, Bəydövül, Qaraman, Yalman, Alıxənd və Qaraxıdır köy camaatı nümayəndələri Məşhədi Cəlil Hacı Oruc oğlu və Zəkəriyyə İbrahim oğlu Bakı qubernatoruna müraciətlə bir ərzi-hal vermişlər ki, məzkur [deyilən] 8 köy Göyçay şəhərindən və Müsüslü ilə Gərmərən bazarlarından uzaq bir məsafədə olduqlarından, camaat üçün gedib bu bazarlardan əşya almaq müşkül olduğundan, onlara qubernator özləri üçün yeni bir həftə bazarı güşad etməsinə [açmasına] icazə verilməsini rica etmişlərdir.

İntixabatda [seçkilərdə] iştirak

Salyan qəzasının Xıllı qəsəbəsində 150 qədər ev vardır ki, bu evlər yerli camaat olmayıb, 25-30 il əqdəm bura köçüb sükunət etmişdirlər. Binaənileyh, zahirən köy camaatı bunları intixabat və ya başqa təşkilata yol vermədiklərindən, işbu 150 ev camaatı Parlaman naminə bir ərzi-hal göndərmişlər ki, onlar bu

qədər vaxt Xıllıda yaşayıb hər bir hökumət vergilərini verdiklərindən, bunlara həqqi-rəy və səs [səsvermə haqqı] verilsin. Camaatın bu ərzi-halını Daxiliyyə Nəzarəti Bakı qubernatoruna göndərmişdir.

HADİSAT

Oğurluq

Kanuni-əvvəl 6-da Vrangelski soqaqda 19 nömrəli evdə olan dərzi Məhəmmədəli Hüseynovun dükanına açar salınıb 40.600 manatlıq əlbisə oğurlanmışdır. Əlbisənin tapılması və oğrunun tövqifi [tutulması] üçün tədabir-lazimə ittixaz edilmişdir [lazimi tədbirlər görülmüşdür].

Böyük qarət

Ermənəkəndində 6-cı Naqornı soqaqda 47 nömrəli evdə sükunət edən Artyom Markaroviç Barxudarovun evinə dünən səhər saat 4 radələrində 15 nəfərə qədər müsəlləh bədəfkar [silahlı cinayətkar] hücum edib 3 yüz min manat nağd para və 2 yüz 8 min beş yüz manatlıq qızıl-gümüş əşya, cümlətən yarım milyon 8 min 5 yüz manatlıq pul və əşya qarət etdikdən sonra şəhərə tərəf qaçıb gizlənmişlərdir.

BİRJADA

Kerenski minlik kəndi qiymətindən 5 faiz, 250-lik 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 750-1500 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 40-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 235 manat və Zaqafqaz bonu min manata 40 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 940 manat, imperial 750 manat, altun onluq 1100 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 80 manat və xırda gümüş para 30 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tükən 8 qran olmuşdur.

Susinin topu 1100 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 40 faiz əskikdir.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədən

Qaçqınlara köməkçi cəmiyyətinə ianədə bulanan zatlar [şəxslər]:

25.000 manat: Cahangir xan Nuru-bəyov.

20.000 manat: Hacı Həsən Rəfizadə Borsunlu.

10.000 manat: Məhəmməd bəy Əfəndi, Hacı Mirxəlil Həmzəyev.

Gəncə Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi: 5.000 manat.

5.000 manat verənlər: Dəmir Əli bəy Əfəndi, Aslan Mustafayev, Şeyxülislam Pişnamazzadə, Məhəmməd Böyükkişi oğlu, Ələsgər bəy Xasməmmədov, Məhəmmədəli Mollayev, Hacı Seyidvəli Seyidzadə, şərbaf [tikmə ustası] Məşhədi Əli.

3.000 manat: Məşhədi Əliqulu Məhəmməd oğlu.

2.000 manat: Qasım bəy Heydərxanov, Molla Məhəmmədağlı Axundzadə.

1.000 manat: Məşhədi Abbasqulu Məhəmməd oğlu, Məşhədi Məhəmmədli Məhəmməd oğlu, doktor Ağalar bəy Səfikürdlü, Vahab Məhərrəm oğlu, Molla İsmayıl Kərbəlayı Məhəmməd oğlu, Məşhədi Qasım Əhmədzadə, Məşhədi İsrəfil Vəlizadə, Məşhədi Məhəmməd Səfərzadə, Kərbəlayı Fətulla Kərbəlayı Əsəd oğlu, Məşhədi Xəlil Məhəmmədzadə, Məşhədi Əlirza Kərbəlayı Hüseyn oğlu, Məşhədi Əli bəy Turabov.

500 manat: Abbas bəy Mehrəli bəy oğlu, Seyid Hüseyn əllaf [taxıl və yem satan], Lütfulibəyov əllaf (2 pud düyü).

400 manat: bir miralay [polkovnik], dağıstanlı.

Məşhədi Hacığa 100 manat.

Abdulla Əbdüləli oğlu 50 manat.

Abbasqulu Nəbizadə 20 manat.

Məhəmməd Məşhədi Məhəmməd-cəfər oğlu 75 manat.

Gəncə hümmətliləri ianə verməkdə davam edirlər. Şimdiyə qədər verilən bu qədər. İanə verildikcə qəzetədə elan ediləcəkdir.

Ağdaşdan

İşbu 1919 sənə 10 təşrini-əvvəl [noyabr] günü Ərəş məntəqəsi daxilində kain [yerləşən] Ağdaşda güşad edilmiş [açılmış] Azərbaycan Mərkəzi Müəllim və Müəllimələr İttifaqının Ərəş qəzası şöbəsi nəfinə [xeyrinə] olaraq, 20 təşrini-əvvəl [oktyabr] gecəsi mövqeyi-tamaşaya qoyulmuş “Köhnə Türkiyə” faciəsi ilə “Xor-xor” məzhəkəsindən ibarət olan teatronun hesabı bərvəchi-atidir [aşağıdakı kimidir]:

1) Bilet satışından 10.710 manat;

2) Fəxri biletlərdən 2.450 manat;

3) Proqramma satışından 775 manat olmaq üzrə:

13.935 manat hasil olmuşdur.

Bu məbləğdən teatro məsarifatı olan 1.876 manat çıxılaraq, saf hasilat qalır 12.059 (on iki min əlli doqquz) manat.

Binaənileyh [bu münasibətlə], bu hesabın bir qədər gecikməsi xüsusunda qüsurun əfvini istirhamla [xahiş etməklə] bərabər, möhtərəm camaatımızın hümmətlərinə müqabil ərzi-təşəkkür edirik.

Mərkəzi İttifaqın Ərəş qəzası şöbəsi

Lənkərandan

“Müsavat” şöbəsinin ümumi iclası

Şənbə günü təşrini-saninin [noyabrın] 22-də “Müsavat” şöbə rəisi Yusif bəy Bayraməlibəyli cənablarının sədarəti ilə açılaraq, atıdki məsail [aşağıdakı məsələlər] təhlil və təsvib edildi [bəyənilədi].

İlk məsələ fəqərə məsrəfinə olaraq Mərkəzi Hökumətdən çit və ağ buraxılması xüsusunda ricada bulunmaq idi. Yalnız bu məsələ böyük mübahisə və mübadilə [fikir mübadiləsinə] səbəb oldu. Öylə ki, xalq hüququna susamış xain möhtəkirlər, xalq tərəfindən vəkil olunub da xalq məsrəfinə buraxılan mali-zər’ini [əkin malını] Qalabazarda kəndi nəflərinə [öz xeyirlərinə] olaraq baha qiymətə satdıqları valiyi-sabiq [sabiq vali] Cavad bəy Məlik-Yeqanlı cənabları tərəfindən iclasa izah edildi və habelə bu kimi əşxasi-qeyri-məsulların [məsuliyyətsiz şəxslərin] çinəxor olaraq yenidən xalq hüququ iştahası ilə Bakıya getmək xəyalında bulundurları artıq izhar edildi.

İclas övza halına [vəziyyətə] xəbərdar olduqda, yalnız fəqərə deyil, bütün ca-

maata təxsis ediləcək [ayrılacaq] əşyalərin əşxasi-qeyri-məsullara deyil, məhəlli [yerli] Bələdiyyə İdarəsi öhdəsinə verilib, “Müsavat” kontrolu (təftişi) altında paylanması təşəbbüsündə bulunmağı qərara aldı.

Əlavə olaraq, iclasda isbatı-vücut [iştirak] edən Cavad bəy həzrətlərindən bu kimi xainlərin mərkəzi hökumət tərəfindən cəzalanmasına və minbəd [bundan sonra] böylələrinə camaat üçün mal buraxılmamasına iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmağı təmənnə edildi.

Sad

Şamaxıdan

Bu gün, viran olmuş Şirvanda yenə böyük bir binanın təşkilini görcək dərdimizin azalmasını hiss etdik – o da ünas [qızlar] məktəbinin binası. Biz Şirvanlılar çox şadı ki, şəhərimiz viran oldu isə də, ən axırda Azərbaycan kimi cümhuriyyətə nail olduq və sayəsində idarələrimizdə və məktəblərimizdə ana dilinin azadlıqla get-gedə tərəqqisini görürüz.

Bu dəqiqədə vətənimiz Şamaxıda can fəda edənlər isə Daşdəmirzadə və Bağırbəyzadə müəllimləridir ki, yanmış divarların aralarını gəzib, qız balalarını məktəbə dəvət edib xoşbəxtliklərinə səy edirlər. Yaşasınlar bizim cəfalarımızı qəbul edib millət yolunda canlarını fəda edən müəllimlərimiz.

Həmid Qənizadə

GÜRCÜSTANDA

Romada gürcü heyəti şərafinə ziyafət
“Tayms” qəzetəsinə Romadan teleqrafla bildirirlər:

“İtaliya Ticarət və Sənəat [Sənaye] naziri Romadakı Gürcüstan heyəti şərafinə bir ziyafət vermişdir. Ticarət və Sənəat naziri Ferraris ilə Xariciyyə naziri müavini Sforzadan başqa ziyafətdə bütün Nəzarətlərin baş məmurini [məmurları] və ticarət nümayəndələri isbatı-vücut [iştirak] edirlərdi.”

ERMƏNİSTANDA

Bahalıq

Qarakilsədən xəbər verirlər ki, ərzaq furunxanəsinin [çörəkbişirmə müəssisəsinin] qapanmasından dolayı çörəyin girvənkəsi 20 rubləyə qalxmışdır. Neft cövhərinin girvənkəsi isə 6-8 rubləyə satılır.

Yava adası erməniləri

Yava adasında yaşayan 6 min ermənilər Ermənistana mühacirət etmək üçün hazırlanırlar.

Panosyanın vəfatı

İstanbul qəzetələri xəbər verirlər ki, məşhur erməni şairi və erməni heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] üzvü Aleksandr Panosyan Parisdə vəfat etmişdir.

Erməni hökumətinin Vilsona teleqrafnaməsi

Vilsonun xəstəliyi münasibətilə erməni hökuməti mümaileyhə [adı çəkilən şəxsə] atıdki [aşağıdakı] teleqrafnaməni göndərmişdir:

“Sizin xəstəliyiniz xəbərini alıb biz əmiq [dərin] bir hüznə qaraq olmuşduq və

şimdi sizin səhhətyab olmağınızdan pak məsruruz [sağalmağınıza çox şad olduq]. Biz erməni milləti ilə birlikdə səmimi hissiyyatımızı sizə arz edərək, sizin ali vətəniniz, bəşəriyyət və Ermənistan üçün qiymətli olan salamətliyinizi arzu edirik.”

İDARƏYƏ MƏKTUB

Möhtərəm müdir əfəndi!

Cənabınızdan acizənə rica edirəm, mənim bu neçə kəlimə sözümü qəzetənin bir guşəsində dərc edəsiniz.

İşbu təşrinə-saninin [noyabrın] 23-də “Qolos Rossii” qəzetəsində bəndənin haqqında böylə bir şeyə buraxılmışdır:

Guya mən neft şəraitinin [şirkətinin] faytonunu zorən yolda zəbt edib süvar olmuşam [minmişəm] və faytonçuya da söyləmişəm ki, mənim rayonumda olduğu üçün zəbt etməyə haqqım var.

Lakin deyə bilərdim ki, mən faytonu məcburən tələb etməmişəm, fəqət möhtərəm qradonaçalnikin əmrinə binaən [əmrinə əsasən], canlı siyahılarını yazmaqdan ötrü kontorlardan ağ kağız vərəqələri üçün getmişdim və piyada firmaların kontorlarını gəzmək bir qədər vaxtı təxirə salmağı nəzərimə alıb faytona minmişəm və əlavə edirəm ki, faytona minməyim dəxi kuçerin [faytonçunun] rızası ilə olmuşdur. Kuçerdən əvvəlcə faytonunun işsiz olmağını soru[şu]b minmişəm və axırda kuçerin kəndisinə də 10 manat bəxşiş vermişəm. Mənim haqqımda yazılan böhtan olduğunu bildirirəm.

Balaxana 4-ncü uçaştka pristavi Səfərxanov

TIYATRO VƏ MUSIQI

“Əsli və Kərəm”

Bu gün səşənbə [çərşənbə axşamı] günü, kanuni-əvvəl (dekabrın) 9-da Dövləti Teatro Heyəti müdiriyyəti tərəfindən axşam Dövlət Teatrosunda mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır Üzeyir bəy Hacıbəyli cənablarının yazmış olduğu “Əsli və Kərəm” operası. Həmin opera üçün yeni dekorasiya çəkilməkdədir. Biletlər opera qiyməti ilə teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır. Tamaşaçılarıdan rica olunur ki, hər kəs aldığı bilet üzrə yerlərində əyləşsin.

Teatrın balkonu (qalereyası) qapalı olacaqdır.

Gələcək tamaşa dekabrın 12-də “Otello” draması.

Mövqeyi-tamaşaya qoyulmaq üçün hazırlanır “Dövləti-bisəmə”, “Şah Abbas”, “Ölülər”, “Aşıq Qərib”.

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Xəzər dənizində posta, sənişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşahar (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Doktor M. İ. Lurye

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Doktor Mustafa bəy Hacıqasımov

Xüsusi arvad naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul edir axşamlar saat 4-dən 6-yədək, cümə günlərindən başqa.

Adres: Vorontsovski küçə, nömrə 17. Doktor Qarabəyovun müalicəxanası.

14034

İstanbul doktor və bakterioloqu Nazim bəy Hüseynzadə

Sifilis, terbiyə, şankr və daxiliyyə naxoşluqları, 914 və 606 müalicələri tətbiq edilir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 10-ədək, axşam saat 6-dan 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 17, doktor Qarabəyovun müalicəxanası. Telefon nömrə: 49-87.

11470

Diş həkimi A. A. Mirkin

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.

14078

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [sidik] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çarşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

7444

Berlin Darülfünunu doktoru N. Melkumyan

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914”

müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

14075

Doktor V. K. Finkelşteyn

Qulaq, burun, boğaz və cərrahiyyə naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul olunur səhərlər saat 8-dən 9-adək; axşamlar saat 5-dən 7-yədək. Telefon 24-70. Vorontsovski küçə, ev nömrə 4, Parapetin küncündə.

14052

Doktor C. N. Ləmbəranski

Daxiliyyə və cərrahiyyə naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul olunur gündüzlər 10-dan 12-yədək; axşamlar 5-dən 7-yədək.

Ünvan: Birjavaya küçə 8, telefon 57-30.

14040

Diş həkimi

Boris Moiseyeviç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinninin küncündə). Telefon 48-75.

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

Diş həkimi S. M. Hamburq

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi, kauçuk, qızıl və platina üzrə hər növ işlərin qəbulu. Qulluqçulara güzəşt olunur. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nkolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

14059

Doktor Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

ELAN

Azərbaycan Dəmiryollarının idarəsi

Yerli müsəlman əhalisindən yaxşı elmlə və lazımi dərəcədə kamil və əlil olmayan əşxas[ı] [şəxsləri] konduktorluq vəzifəsini öyrənməkdən ötrü müftə kurslara dəvət edir. İmtahan verib və dəmiryolu həkimi tərəfindən konduktorluq vəzifəsinə layiq görülmə zəvat [şəxslər] tormoz konduktorluğuna qəbul olunacaq; Bakı stansiyasında, Hacıqabulda və Gəncədə 1600 məvacib ilə hər adama. Xahiş edənələr Bakı Dəmiryol İdarəsinin Dəmiryol Hərəkəti müdirinə rücu [müraciət] edə bilər ki, kursların rəisi İbrahimoğlu və bu şəhadətnamələri göstərməlidirlər: 1) pasport; 2) öz əksi və bundan savayı 24 yaşdan, əskik öylə ki, mükəlləfiyyəti-əsgəriyyədən azad olaraq. Kurslarda hazırlanmaq iki həftə müddətindədir.

T-384

* * *

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi elan edir ki, Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin izni ilə bu il noyabrın 16-dan 10319 nömrə üzrə Bakı şəhər stansiyasında kanunisaninin [yanvarın] 2-dən malları mühafizə etməkdən ötrü stavkalar düzəlir. Artıq zaman mühafizə olunan mallardan pambığın hər puduna 2 qəpik və ayrı mallardan 5 qəpik puduna alınır.

T-383

* * *

Batım mövqifinə [stansiyasına] gələn malların çox olub və bunların az-az ixracını nəzərə alaraq, Gürcüstan Dəmiryollarının İdarəsinin əmri üzrə ümum qanununun 81-

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İstanbul Tibbiyyəyi-Şahanəsi...

səh. 169. “əmrəzi-daxiliyyə və zöhrəviyyə mütəxəssisi”: qəzetdə “mütəxəssisi” yerinə “təxsis” getmişdir.

“914 və 606 müalicələri”: “914” və “606” sifilis xəstəliyinin müalicəsində istifadə edilən “salvarsan” və “neosalvarsan” preparatlarının şərti adları idi.

Qismi-rəsmi

səh. 170. “Züd-Ost Qoltuq” (yaxud Cənub-Şərqi Qoltuq): indiki Neftçala rayonu ərazisində mövcud olmuş iki “Qoltuq” kəndindən biri (digəri Şimal-Şərqi Qoltuq).

Könüllü Təşkilatından elan

səh. 170. “Mərkəzi Komisyona sədr...”: bu abzasda “Hacı Məhəmmədbağır” adı iki dəfə təkrar edilmişdir; “Məşhədi Təhsin” və “Məşhədi Əlihüseyn” adlarında qarışıqlığa yol verilmişdir.

“4 kanuni-əvvəl [1]335”: burada tarix rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 4 dekabr 1919-cu ilə uyğundur.

Azərbaycan Parlamanının birilliyi

səh. 172. “Bizim Parlaman həyatında şayani-tənqid şeylər”: qəzetdə “şayani-tənqid şeylər” yerinə “şayan tənqidçilər” getmişdir.

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 175. “üstündə speşno yazılmadı”: qəzetdə “speşno” yerinə “uspeşno” getmişdir.

səh. 178. “Biz pullardan və yenə valyutadan bir milyard gözləyirik”: qəzetdə “milyard” yerinə “milyon” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 179. “Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

səh. 181. “əməllərin dostanə rəğbətlərini”: güman ki, “əməllərin” [arzuların] yerinə “amillərin” [ünsürlərin] olmalı idi; qəzetdə “əməllərin” getmişdir.

“Valonlar” [Wallons]: Belçikanın cənub əyalətlərində yaşayan roman xalqlarından.

“Karintiya” [Carinthia]: Avstriyanın cənubunda federal torpaq.

“İstriya [Istria]: Adriatik dənizində böyük yarımada.”

“Triest” [Trieste]: İtaliyanın şimal-şərqində, Sloveniya sərhədi yaxınlığında şəhər.

“Rusınlar”: Şərqi slavyanların bir qrupu; Slovakiya, Serbiya, Ukrayna və s. ölkələrdə yaşayırlar.

Sülh ətrafında

səh. 182. “Matin” [Le Matin]: 1882-1944-cü illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik qəzet.

Nəzarətlərdə

səh.182. “edadi məktəb”: təhsildə ibtidai və orta siniflərdən sonra, şagirdləri ali məktəbə hazırlayan məktəb.

Milli müzəmir

səh. 184. “bunların şöbələri ən şükühəli”: qəzetdə “şükühəli” [əzəmətli, cah-cəlalı] yerinə “şükufəli” [gül-çiçəkli] getmişdir.

“çəfkən” (yaxud çəpkən): qolları yarıq, astarlı, kənarları baftalı, bədənə kip oturan milli qadın geyimi.

“kürdü”: kənarları xəzli, qolsuz qadın üst geyimi.

“katibi”: qadın üst geyimi.

“Müsəvat” Qurultayında

səh. 185. “Süleyman Altunbayev”: qəzetdə “Altunbayev” yerinə səhvən “Abdul-

layev” getmiş, bu barədə qəzetin bir gün sonrakı 341-ci nömrəsində düzəliş verilmişdir.

“su və dəmiryol məktəblərinə”: qəzetdə “suya və yol məktəblərinə” getmişdir.

səh. 186. “Sovet Syezd” (Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası): Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayının rəhbər orqanı. Bakı neft sənayeçilərinin Birinci Qurultayı neft sənayesinin ehtiyac və problemlərini müzakirə etmək məqsədi ilə 26 oktyabr – 7 noyabr 1884-cü ildə Bakıda keçirilmiş, neft sənayesini maraqlandıran müxtəlif məsələlər Qurultayın gündəminə salınmışdır. İkinci Qurultayda (15 mart – 9 aprel 1885) Qurultayın rəhbər orqanı olan Şura seçilmiş və Konstantin İretski Şuranın sədri olmuşdur. Ən iri neft şirkətlərinin nümayəndələrindən təşkil olunan Şura, hökumət qarşısında neft sənayeçilərinin maraqlarını müdafiə edir, qurultaylarda qəbul edilən qərarları həyata keçirir, eləcə də Qurultaya hesabat verirdi.

“neft zayavkası” (neft tələbnaməsi): “neftli torpaqlar” yəni neft istehsalına yararlı olacağı düşünülməli torpaqlar üçün fiziki şəxslər yaxud şirkətlər tərəfindən dövlət qurumlarına edilən müraciət; belə müraciətlər, adətən dövlətə məxsus ərazinin neft istehsalı üçün ayrı-ayrı şəxslərin yaxud şirkətlərin mülkiyyətinə keçirilməsi məqsədilə edilirdi.

Bakı xəbərləri

səh. 187. “Həsənqulıya (İrandadır) yetişdikdə”: Həsənqulı İranda deyil; Türkmənistanın Balkan vilayətində, Xəzər dənizi sahilində indiki Əsənqulı şəhəri nəzərdə tutulur.

“kolaz”: ensiz, yastıdıblı qayıq.

“şəhadətnamələri ... olduğundan”: arada bir söz silinmişdir; oxunmur.

Hadisat

səh. 189. “6-cı Naqornı soqaq”: Bakıda, indiki Abbas Səhhət küçəsi.

Azərbaycanda

səh. 190. “1.000 manat...”: bu abzasda bəzi adlarda qarışıqlığa yol verilmişdir.

“Köhnə Türkiyə”: Rza Zakinin faciə əsəri.

“Xor-xor”: Sultanməcid Qənizadənin komediya əsəri (təbdil).

“çinəxor”: “çinəxor” – “dən yeyən” mənasına gəlir; güman ki, “cifəxor” – “leşyeyən” olmalı idi; qəzetdə “çinəxor” getmişdir.

Ermənistanda

səh. 191. “ərzaq furunxanəsi”: çox güman ki, Nazirliyin xalqa ucuz qiymətə çörək satdığı “Ərzaq Nazirliyinin furunxanəsi” olmalı idi; qəzetdə “ərzaq furunxanəsi” getmişdir.

Elan

səh. 194. “tormoz konduktorluğu”: avtomatik tormozların istifadə edilməyə başlanmasından əvvəl, vaqonlarda tormozları əllə hərəkətə keçirən konduktor; eyni zamanda vaqonun texniki vəziyyətinə də nəzarət edirdi.

Çərşənbə, 10 dekabr 1919-cu il, nömrə 341

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 17 rəbiüləvvəl sənə 1338. 10 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq idadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontovski və Qubernski küçələrin künçündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraitı: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraitı ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

ELAN

Be-münasibəti-eydi-mövludi-məsudi-həzrəti-risələt-pənahi Məhəmməd ibni-Abdulla (səlləlləhu əleyhi və səlləm) ruzi-pəncşənbə şəhri-rəbiüləvvəl əz-saati-yəzdəh dər mədrəseyi-ittihadi-iraniyan Məclisi-cəşn bərpa xahəd şod. [Peyğəmbərliyin istinadgahi həzrəti Məhəmməd Abdulla oğlunun (Allahın salamı və rəhməti Onun üzərinə olsun) mübarək doğum günü bayramı münasibətilə rəbiüləvvəl ayı cümə axşamı günü saat on birdə iranlıların İttihad mədrəsəsində sadlıq məclisi baş tutacaq.]

Əncümni-Xeyrivveyi-İraniyan

[İranlılar Xeyriyyə Cəmiyyəti]

16818

KASPIYSKI

MAKİNA İNŞA EDƏN VƏ QAZAN ZAVODLARI

İşlərə mübaşirət edib [başlayıb], yəni-
dən çuqun və mis tökülmələrini qəbul
edir. Həmçinin hər növ mexanik işləri,
məsələn dəyirman alət [alətləri], ot və
saman üçün pressa (piçməngənə), neft
və qaz motorları üçün baş vallar, porşen
və qeyriləri.

Bu yaxınlarda fuladəridən [poladəridən] şöbə dəxi işə başlayacaqdır.

Sifarişat üçün xahiş olunur. Qorçakov caddəsində şəhər kontoruna müraciət edilsin. Telefon nömrələri: 11-89 və 45-55.

16810

ETİLA F DÖVLƏTLƏRİ VƏ BOLSEVİKLƏR

Son günlərdə Qərbi Avropa məhafili-siyasiyyə və aləmi-mətbuatında [siyasi dairələri və mətbuat aləmində] ən çox danışılan, fəqət ən qarışıq və yek-digər-ləri [bir-birləri] ilə zidd mütaliələr [yozum-lar] çıxmasına meydan verən məsələlər-dən biri və böyüyü Rusiyada mübariz bu-lunan Denikin-Kolçak və bolşeviklər haq-qında təqib ediləcək siyasətdir.

Lloyd Corcun son nitqindən anlaşılr ki, İngiltərə siyasəti Rusiya məsələsini “müdaxilə” təriqi [yolu; vasitəsi] ilə həll etməkdənsə, hali-təbiisinə [təbii halına] buraxmaq və təbii, vuruşmalardan çıxacaq bir nəticəyə görə də Rusiya məsələsinə siyasətən hakim olmaq tərəfinə meyl edir. Fəqət indiyə qədər Etilaf [Antanta] dövlətləri və bilxassə İngiltərə

“Azərbaycan” qəzetinin 341-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

üçün təcrübə edilməyən bir siyasət də vardı ki, o da bolşeviklərlə etilaf etmək [razılaşmaq, sazişə gəlmək], onlarla sülhə girişməkdir.

Məlumdur ki, daha ilk Rusiya məsələsi İstanbulda Böyük və Heybəli adalarda müzakirə edilərkən, Etılaf dövlətləri tərəfindən bir dərəcəyə qədər tənsib edilmiş [bəyənilmiş, münasib görülmüş] bir əsas vardı ki, o da Rusiyadakı bütün vuruşan qüvvətlərlə etilaf yolunu tapmaq və o cümlədən bolşeviklərlə də müzakirə-sülhiyyəyə girişməkdir.

O zaman bu əsasə zidd gedən və qüvvələrinin böyüklüyünə güvənən digər rus cərəyanları Etılaf dövlətləri ilə ayrı bir etilaf tərəfdarı olub, Rusiya məsələsinə bolşevik məğlubiyyətindən sonra baxılmasını tələb etmiş və o gündən etibarən də Etılaf dövlətləri və bolşeviklər arasında rəsmən mübarizə yolu başlamışdır. Fəqət gərək hərbi və gərəkse siyasi təcrübələr bilxassə İngiltərə kimi hesabkar bir dövlət üçün son dövrlərdə bir məsələni aşkar etmişdir ki, o da Rusiya məsələsinin öylə göründüyü kimi və bir qəç köhnə rus general və siyasilərinin istədikləri surətdə həll edilə biləcək məsələlərdən deyildir.

Bu səbəblə də İngiltərə nim-rəsmi [yarı-rəsmi] surətdə də olsa bolşeviklərlə müzakirə-sülhiyyə yollarına müraciət etmiş və bütün bu bir il zərfində qazandığı təcrübələrindən birini də bolşeviklərin üzərinə tətbiq etmək arzu etmişdir.

Fransız nim-rəsmi “Tan” və başqa ingilis qəzetələrinin yazdıqları vəchlə, Moskva Sovet hökuməti ilə müzakirə etmək üçün İngiltərə tərəfindən əvvəlcə

Bullit və son aylarda da ingilis Məclisi-Məbusanı liberal məbuslarından [Sesil] Malon göndərilmiş və İngiltərə siyasətinin bolşeviklər arasında bir müvazinə yolunu bula biləcəyi və heç olmazsa bolşeviklərin Etılaf dövlətlərinə qarşı düşmənliliyə girişməmələri haqqında bəzi təzahürlər hüsula gətirilməsi [bəzi işarətlər meydana gətirilməsi] fikri düşünülmüşdür.

Zatən bunu ingilis qəzetəsi “Deyli herald” Lloyd Corcun nitqindən bəhs edərək də yazır: Lloyd Corcun nitqi o qədər güzəştlərlə doludur ki, “doğrudan-doğruya bolşeviklərin İngiltərəyə verdikləri şəraitə-sülhiyyəni qəbul etməyi ifadə etməkdədir”.

Eyni zamanda, Leninin Yeddinci Moskva Bolşevik Syezdində [Qurultayında] söylədiyi nitqi də bunu göstərir. Lenin[in] “müzəffəriyyətlərdən” bəhs edib də axırda Etılaf dövlətləri ilə yenidən müzakirə-sülhiyyə təklif etməsi və təklifin Syezd tərəfindən əksəriyyəti-tammə ilə [tam əksəriyyətlə] qəbul edilməsi gərək Lloyd Corcun nitqindəki mənanı və gərəkse ingilis mətbuatının mütlaliələrini həqiqətə çıxarır. (Bu nitq və ingilis mətbuatının mütlaliələri qəzetəmizin 337 nömrəli nüsxəsində vardır.) Fəqət digər tərəfdən Fransa Baş vəkili [Baş naziri] Klemanso və Xariciyyə naziri Pişonun bəyanatı Lloyd Corcun nitqi ilə tamamilə zidd bir fikri ifadə etməkdədir.

İştə bütün bu Avropa məhafili-siyasiyyə və mətbuatının qarışıq və yekdigərlərinə zidd mütlaliələri bir həqiqəti göstərməkdədir ki, o da ümumiyyət etibarilə Rusiya məsələsinin xüsusi bir şəkllə salındığı keyfiyyətidir.

Bu xüsusi şəkll isə diplomatiyada bir üsuldur ki, müəyyən bir hesabdan çıxır.

Bu hesab isə, doğrudan-doğruya Rusiya məsələsinə müdaxilə etməyi rədd edib, ona müqabil Kolçak-Denikin [ilə] bolşeviklərin öz aləmində davam etdirəcəkləri mübarizədən bilaxirə [sonra] istifadə etməkdən ibarətdir. Hər surətlə də biz hal-hazırda bir vəziyyəti-siyasiyyə görürüz ki, o da əvvəlcə bolşeviklərin Almaniya ilə əqd etdikləri [bağladıqları] Brest-Litovsk müahidəsinin [sazişinin] xəritəsi öz dairəsində qalmasıdır.

Bu xəritənin üzərində Etılaf dövlətləri üçün indiki halda müsbət və aydın bir məşğuliyyət zəminini təşkil edən məmləkətlər – Baltik dənizi səvahlili [sahilləri] hökumətləri ilə Qafqaziya cümhuriyyətləridir.

Binaənileyh [ona görə], İngiltərənin bolşeviklərlə sülh müzakirəsinə girişməsi ... həman bu Baltik dənizi sahili [və] Qafqaziya cümhuriyyətləri kimi məsələlərin yetişmiş və həlli mümkün olmuş məsələlərə daxil olduğunu fərz etsək, bir dərəcəyə qədər isabət edərək [doğru fikir yürütmüş olarıq].

Bolşeviklərin həqiqətən, Leninin dediyi kimi, bu qədər zaman vuruşub da məğlubiyyət yerinə yenə Etılaf dövlətləri kimi böyük qüvvətlər qarşısında Denikin və Kolçakdan daha ziyadə xətiri və gücü işləməsi Rusiya məsələsinin bolşeviklərdən ayrı olaraq həllini qeyri-mümkün salmaqdadır. Bunun da sübutu son zamanlardakı əhvali-siyasiyyədir.

Fəqət əcəba Lloyd Corcun da etiraf etdiyi vəchlə, müstəqil cümhuriyyətləri qəbul və təsdiq edən bolşeviklərə qarşı irticai və cahangir əməllər peşində qoşan [imperialist arzular ardınca qaçan] Denikin və Kolçak arasında bu mübarizələrin bir axırı gələ biləcəkmə?

Bunu hər halda çox da uzaq olmayan bir zaman həll edə bilər.

Ə[hməd] H[əmdi] Qaraağazadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

8 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva cəbhəsində - Güclü tüfəng və top atışmaları vardır. Borovuxa mövqifi [stansiyası] dairəsində Polotskdan 15 fərsəx şimal-qərbə düşmən Qərbi Dvinanı keçmişdir. Bizim əks-hücumumuzla əvvəlki vəziyyət bərpa edilmişdir.

Jitomir dairəsində qitəatımız [hərbi hissələrimiz] düşmənin külli qüvvəsi təzyiqi altında Berdiçev şəhərini buraxmağa məcbur olmuşdur. Qüvvə gəldikdən sonra bizim qoşunlarımız yenidən yürüşə başlayaraq düşməni Berdiçev mövqifindən çıxardaraq şəhərin şimal kənarında vuruşmaqdadırlar. Burada tərəfimizdən düşmənin zirehli qatırı xəsarətlənib, 4 mitralyoz almışdır.

Kiyev dairəsində - Qitəatımız düşməni sıxışdıraraq Kiyevin şərq və şimal-şərqində bir neçə kənd işğal etmişdir.

Zolotonoşsk cəbhəsində - Qitəatımız Kiyev-Poltava dəmiryolu xətti üzərinə çıxaraq Piryatin şəhərini işğal etmişdir.

Xarkov cəbhəsində - Qitəatımız Boqoduxovka şəhərindən qərbə tərəf bir

neçə kəndləri işğal edərək müvəffəqiyyətli surətdə yürüşlərində davam edir.

Belqorod altında həmçinin yürüşümüz müvəffəqiyyətlə davam etməkdədir. Əlavə alınan məlumata görə, tərəfimizdən Belqorod şəhəri işğal edilmişdir.

Valuysk dairəsində - Qitəatımız düşməni sıxışdırmaqda davam edir.

Don cəbhəsində - Qırmızı qoşunlar düşməni geri ataraq Pavlovskdan 20 fərsəx cənub və cənub-qərbdə Don üzərinə çıxmışdır.

Tsaritsın cəbhəsində - Don ilə Volqa arasında xırda vuruşmalar vəqə olur.

Ural dairəsində - Quryev dəmiryolundan qərbə bizim qoşunlarımız cənuba hərəkət etməkdədirlər.

Krasnovodsk cəbhəsində - Qırmızı Türkünstan qoşunları vuruşma ilə Krasnovodskdan 220 fərsəx məsafədə olan Qazancıq mövqifini işğal etmişdir. 1500 əsir, 20 top, bir çox tüfəng, fişəng, mərmi, 10 lokomotiv, 15 neft vaqonu və 150 min puda qədər neft alınmışdır.

Xivə cəbhəsində - Petro-Aleksandrovskdan 100 fərsəx şimala tərəfimizdən bir neçə kənd işğal edilmişdir. Mərğilan və Nəməngan dairələrində olan vuruşmalar nəticəsində düşmən külli tələfatla geri atılmışdır.

Novonikolayevsk cəbhəsində Sibirya dəmiryol xəttinin hər iki tərəfi ilə yürüşümüz müvəffəqiyyətlə davam edir.

Kiyev qırmızılarının yaxınlaşması

Qomel - Kiyevdə şəhər çörəkçi dükanları çörək bişirməyi qat etmişlərdir [dayandırmışlar]. Burjuaziya həyəcəndədir. Top səsləri şəhərdə aydın eşidilməkdədir.

Almaniyadan qızıl

Qomel - “Deyli teleqraf” qəzetəsinin məlumatına görə, Almaniya dövləti tərəfindən Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] üçün ərzaq və mühimmatdan [ləvazimatdan] ötrü 645 min dollar qızıl götürmüş olan Amerika minonosu [mina gəmisi] Nyu-Yorka varid olmuşdur [çatmışdır]. Götürülmüş olan qızıllar arasında Birinci Napoleonun rəsmi havi [daşıyan] qızıllar vardır.

Çörək qəhətliyi və nümayişat

Qomel - Varşavada bir gün nümayişatsız keçməyir. “Qrand otel” qarşısına külli camaat toplanaraq çörək tələb edir.

Qahirədə iğtişaş

Beloostrov - Qahirədə böyük nümayişat vəqə olmuşdur. Əhali polis uçaşt-kalarına hücum edib, həbs edilmiş nümayişatçıları xilas etmişdir. Qoşun əhaliyə atəş açmışdır. Ölən və 135 nəfər yaralanan vardır. Nümayişçilər təntənə ilə küçələri dolanaraq ölənləri aparırmışlar. İskəndəriyyədə olan nümayişatda 16 min müsəlman iştirak edirlərmiş.

Beynəlmiləl liman

Lion - Antverpen şəhərinin beynəlmiləl liman projesinin elan edilməsi lehinə Belçika hökumətinin rəy verdiyini Brükseldən xəbər verirlər.

QƏZETƏLƏRDƏN

Kuban hadisətinə dair

- “Press Büro”nun aldığı məlumata görə, Kulabuxovun edamı və Rada əzasının [üzvlərinin] həbs edilməsi ilə

əlaqədar olaraq Yekaterinodarda üç kazak alayı üsyan etmişlərdir. Məhbus Rada üzvlərinin Denikin tərəfindən “əfv” edilməsi[nin] də bu keyfiyyətlə və bilümmum [bütün, ümumiyyətlə] kazaklar içində müşahidə edilən həyəcanla mərbut [bağlı] olduğunu xəbər verirlər.

- Qaqradan xəbər verirlər ki, Denikin cəbhəsində olan kazaklar içində şiddətli narazılıq müşahidə edilir. Kuban alayı bütün heyəti ilə cəbhədən getmişdir.

(“İskra”)

General Denikin nəzdinə ezam edilən Kuban heyətinin bəyanatı

Kuban Radası general Denikin nəzdinə ezam edilən heyəti-mürəxxəsə əziməti [nümayəndə heyətinin gedişi] haqqında [F. A.] Şerbinanın bəyanatını istima etmişdir [dinləmişdir]. Şerbina bəyan etmişdir ki, general Denikin heyəti qəbul etmədən irəli, general Vrangel ilə 2 saat vaxt qədər teleqrafla danışmışdır. Heyət naminə Şerbina Kuban Radasının qətnaməsini general Denikinə arz edərək, məhbus Rada üzvlərinin təxliyəsi və ya onların Kuban məhkəməsinə verilməsi təvəqqesini etmişdir. General Denikin cavab vermişdir ki, bunların həpsini o etmiş və ürək ağrısı ilə etmişdir. Övza [vəziyyət] ciddi idi. Ordu arxadan asılıdır. O istəməyirdi ki, vəziyyəti gərginləşdirib lərzədar etsin [sarsıtsın]. Kazakların seçilmiş müəssisə və idarələrinə toxunulmayacaqdır. Nə vüqu bulmuşsa, onu iadə etmək [nə olmuşsa, onu geri qaytarmaq] mümkün deyildir. Dostluq müahidəsini [sazişini] imza edənlərdən biri tələf olmuşdur, qeyriləri də əcnəbi məmləkətdədirlər. Onların barəsində rahatsız olmaq əbəsdir. Mütəbaqi

[geri qalan] məhbuslar haqqında isə şiddətli cəza icra edilməyəcəkdir. Hərbi məmuriyyət də, övza sakin olan kimi [ara sakitləşən kimi] Kuban atamanına verəcəkdir.

İngiltərə mətbuatı

Almanların bəratülqövlü [protokolu] imza etməmələrinə qarşı Müttəfiqlər iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunaraq onlara isbat etmək istəyirlər ki, əgər Almaniya yenə bəratülqövlü imza etmədən imtina edərək möhlət verilməkdə israr etmiş olarsa, onlar Almaniyani məcbur etməyə müqtədirlər.

Bu gün Fransadan alınan bir neçə teleqrafnamələr hərbi hazırlıqlar yapıldığını xəbər verirlər. Reyn nəhrinin sağ sahilinə ağır toplar göndərilir və gələcək hərəkətlər üçün hazırlıq yapılır.

(Əgər hərəkətdə bulunmaq lazım olarsa) Eyni zamanda ehtimal edirlər ki, Britaniya donanması da ittixaz edilməsi lazım gələn tədabiri [görülməli tədbirləri] müdafiə etməyə hazırdır. Marşal Foş və ser Henri Vilson da hərbi tədabirə müraciət etmək nəzəriyyəsi ilə tamamilən razıdırlar.

Digər tərəfdən, ehtimal edirlər ki, Almaniya bəratülqövlü imza etməyə hazırdır, əgər üç şeydə güzəşt etmiş olarlarsa. Və xəbər vardır ki, Almaniya nümayəndələri bu niyyətlə Parisə övdət edirlər [qayıdırlar].

Bu gün Məclisi-Alinin mühüm bir müşavirəsi vardır və məsələyə orada tamamilə baxılacaqdır və yəqin ki, bu xüsusda qərar qəbul ediləcəkdir.

Hindustanda bolşeviklərin həbsi

Hindustanda İngiltərə dövləti əleyhi-

nə təbliğat yapan bir qəç rus bolşevikləri həbs edilərək İstanbula göndərilmişlərdir. Bolşeviklərdən bir çox miqdarda para və vəsiqələr tapılmışdır.

Onlardan ikisinin yanında bizzat [şəxsən] Çiçerin tərəfindən verilmiş gizli bir vəsiqə tapılmışdır ki, alman lisanınca yazılı imiş. Məhbuslar alman agentliyində əlaqədar olmalarını inkar edirlər. Müqəssirlərin həpsi rus məmurlarına veriləcəkdir.

DAĞISTANDA

- Bu günlərdə İnquşistandan varid olmuş şəxsin [gəlmiş şəxslərin] söylədiyinə görə, Çeçenistanda olan bütün dabravol qoşunları oradan dəvət edilib, Tsaritsın və Hacı-Tərxan cəbhələrinə göndərilmişdir. Terek kazaklarının ruhu xeyli düşkündür.

- Dağıstandan alınan məlumata nəzərən, Şura və Petrovskda olan dabravol ordusunun arasında intizamsızlıq başlamış və dəstələr dəxi fərar etməkdədirlər. Orada səfərbərliyə alınan yəhudi və rusalardan başqa 3-4 min nizami qoşun vardır. Dağıstanlılar arasında böyük ruh yüksəkliyi vardır. Axırncı vuruşmalarda dağıstanlılar dabravol qoşunlarını ətrafdan Dərbəndə qədər sıxışdırmışlardır. Teymurxanşura şəhəri dağıstanlılar tərəfindən işğal edilmişdir.

SURİYA ƏRƏB HÖKUMƏTİ

Suriyada Əmir Faysalın rəyasəti təhtində [başçılığı altında] bir Ərəb hökumətinin təşəkkül eylədiyindən xəbərimiz

vardır. Fəqət bu yeni təşəkkül edən islam hökumətinin nə kimi bir halda olduğu haqda müfəssəl məlumatımız yoxdur.

Son posta ilə alınan İstanbul qəzetələri arasında “Pəyam” qəzetəsində Dərsaadətə [İstanbula] gəlmiş məzkur [deyilən] hökumət Ədliyyə naziri müstəşarı [köməkçisi; məsləhətçisi] Rifqi bəy Rikabi tərəfindən verilən müfəssəl məlumatı aşağıya iqtibas edirik:

İstanbul Darülfünununu [Universitetini] bitirmiş olan Rifqi bəyin verdiyi məlumatdan məlum olur ki, Ərəb hökuməti Əmir Faysalın hakimiyyəti altındadır. Mərkəzi Şamdır. Rəisi-nüzzar [Baş nazir] məqamına qaim olan şəxsə “hakimi-əsgəri-əssalam” adı verilir. Bundan başqa üç nəzarət təşkil olunmuşdur ki, bunlar da Ədliyyə, Maliyyə və Maarif nəzarətləridir. Digər hökumət işləri müdiriyyəti-ümumiyyə [baş müdiriyyət] vəsitəsilə görülür. Xariciyyəyə məxsus ayrı bir nəzarət yoxdur. Ümuri-xariciyyə [xarici işlər] Divani-Əmirdə bulunan Xariciyyə əmini vəsitəsilə görülür.

Hakimi-əsgəriyyə-əmm [ümumi hərbi hakim] Rikabizadə Əlirza paşadır. Bu adam əvvəlcə Hələb qolordusu [korporusu] komandanlığında imiş. Maarif naziri İstanbulca qayət məruf bulunan [İstanbulda yaxşı tanınan], İstanbul Darülmüəllimin [pedaqoji seminariya] müdiri [Mustafa] Satı bəydir. Əmniyyəti-Ümumiyyə [ictimai Təhlükəsizlik] müdirliyini misirli xristian ərəblərdən [Cəbrail] Həddad paşa ifa edir. Maliyyə naziri dürzilərindən Səid [Şukayr] paşadır ki, Misirdə ingilis xidmətində maliyyə müstəşarlığı [məsləhətçiliyi] yapmışdır. Xariciyyə əmini yenə sabiq Osmanlı məmurlarından cəbəli-lübnanlı Fuad bəy Xətibdir.

Hərbiyyə Nəzarəti də təşəkkül etmişdir. Əsgəriyyə aid işləri “Divani-Şurayül-Hərb” ünvanı altında bulunan bir heyət görür. Rəyasətində Bağdadlı Yasin [Əl-Haşimi] paşa bulunmaqdadır.

Son zamanlara qədər Suriyada məcburi mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə yoxmuş. Bir az zamandan bəri bu üsul tətbiq olunur. Bir qədər yalnız ücrətli [müddətli] könüllü əsgər tutulmuş. Hər əsgərə üç altun Misir lirası ücrət [müddətli] verildiyi kimi, işə və libas da hökumətə aid imiş. Üç lirə ücrət yalnız piyadalara məxsusdur. Süvari əfradın [əsgərlərin] maaşı altı lirədir. Polislərə də verilən maaş bu qəbildir.

Xristianlarla islamlar arasındakı münasibətə gəlinə, Şamda son dərəcədə eyidir. Beyrut və Lübnanda bəzi ufaqtəfək ittifafat zühur edirsə də, əhəmiyyətdən aridir [əhəmiyyətsizdir]. Vaxtilə Hələbdə ermənilərə qarşı avam tərəfindən bir hərəkət vüqu bulmuş isə, o da əhəmiyyətsiz olduğu kimi, mütəcasirləri [buna cəsarət edənlər] dərhal təcib olunmuşdur [cəzalandırılmışdır].

Ərəb hökumətinin bu gün iki Məclisi vardır. Biri Məclisi-Şuradır ki, əmir tərəfindən nəsb olunur [təyin olunur] və 14 əzadan mürəkkəbdir [üzvdən ibarətdir].

İkinci məclis də “Mötəməül-Suri” [Suriya Konqresi] ünvanını haizdir [adını daşıyır]. 42 əzadan mürəkkəbdir [üzvdən ibarətdir]. Əza intixab [seçkilər] nəticəsində təəyyün edir [müəyyən edilir]. Şimdiki əza Suriyanın hər tərəfindən intixab olunmuşdur. Rəyasətində Osmanlı Məclisi-Məbusan əzayi-sabiqəsindən [sabiq üzvlərindən] Məhəmməd Fevzi

paşa, əzası miyanında [üzvləri arasında] da Əyandan Əbdürrəhman paşa bulunmaqdadır.

Şimdiki Mötəmə [Konqres] növən [öz növünə görə] bir Məclisi-Müəssisən [Təsisçilər Məclisi] mahiyyətindədir. Çünki başlıca vəzifəsi qanuni-əsasını [konstitusiyasını] tənzim etməkdir. Qanuni-əsasının heyni-tənzimində [tənzim edilməsi əsnasında] Mötəməül-Suri hər şeydən əvvəl xristian əqəliyyətin [azlığın] hüququnu təmin məsələsiylə iştigal edəcək [məşğul olacaq] və əqəliyyətin də hüquqda əksəriyyətdən zərrə qədər fərqli olmadığını təsbit [təsdiq] edəcəkdir.

* * *

Gənclərin tərəqqiyyəti-fikriyyəsi mümkün mərtəbə inkişaf etməkdədir. Kəndiləri məsaili-mühimmədə [vacib məsələlərdə] pək çox müsib [doğru] fikirlər dərməyən etməkdə [meydana qoymaqda] və bundan istifadə edilməkdədir. Nadiül-ədib [ədiblər məclisi] də müntəzəm surətdə ictimə edərək [yığılaraq] təatiyyəfkar [fikir mübadiləsi] edirlər. Suriyada hənuz darülfünun [universitet] təsis edilməmişsə də, hüquq məktəbi təsis edilmiş və təşrinə-əvvəldən [oktyabrda] etibarən tədrisatına başlamışdır. Təbii, tədrisat ərəbcə icra edilməkdədir. Bundan maəda [bundan əlavə], tibb fakültəsi də vardır.

Şamda Hökumətin rəsmi cəridəsi olan “Əl-Asima”dan maəda [başqa], “Əl-Müqtəbəs”, “Əl-Müqəyyəd”, “Əl-Üqab” “Suriyətül-cədid”, “İstiqlalül-ərəb” beş ərəbcə qəzetə intişar etməkdədir [nəşr edilməkdədir]. Nəcib bəy Şəqir də

(“Pəyam”ın əski müdiri) Şamda “İndependens” namı ilə fransızca bir qəzetə nəşr etməkdədir.

* * *

Ümuri-ədliyyə də salim bir məcraya rəbt edilmişdir [Ədliyyə işləri də yaxşı yoluna qoyulmuşdur]. Baş müddəiyyə-ümumi [Baş prokuror] vəzifəsini ədliyyədə yədıtula sahibi bulunan [ədliyyə işlərində bacarıqlı, müqtədir] İsgəndər bəy Tərrad ifa etməkdədir. Kəndisi xristian olduğu halda, əllaməti-şə’riyyəni də nəqz və təsdiq haqqını haizdir [şəriət alimlərinin hökmlərini də ləğv yaxud təsdiq etmək haqqına malikdir]. Məhakim [məhkəmələr] hakimi-mütəfərridlərlə [ayrı-ayrı hakimlərlə] idarə olunmaqdadır; hüquq hakimi-mütəfərridləri, cəza hakimi-mütəfərridləri vardır. Hüquq hakimi-mütəfərridləri birinci və ikinci deyə ikiye ayrılır. Birinci hakim ümuri-hüquqiyyəyə [hüquqi işlərə], ikinci də ticariyyə təəllüq edən məsailə [ticarət işlərinə bağlı məsələlərə] baxır. Cəza hakimlərinin təqsimatı [ayrılması] da eyni surətlədir. Hər hakimin üç müavinini vardır. Müavinlərlə hakimlər arasında fərq yoxdur. Müavinlər də hakim kimi hökm edir, yalnız təqsimi-əməl [iş bölgüsü] vardır. Bu surətlə işlər daha ziyadə sürət və sühulətlə [asanlıqla] rəyət olunur [baxılır]. Ancaq məsaili-cəzaıyyədə [cəza hüququ məsələlərində] hakim ilə müavinin fərqi vardır. Zira hakim bidayət [başlanğıc] dərəcəsində, müavin isə sülhiyyə dərəcəsidəki davanı hökm edir. Bundan maəda, hakim ittiham haqqını haizdir, halbuki müavinini deyildir. Bu gün Suriyada ailə qərarnaməsi tətbiq edilməyirsə də, yaxında bu

babda [bu barədə] bir şey yapılacaqdır. Ədliyyənin göstərdiyi fəaliyyət ciddiən şayanı-təşək-kürdür [təşəkkürə layiqdir]. Əski davalardan [məhkəmə işlərindən] təraküm etmiş [yığılıb qalmış] heç bir dava yoxdur. Türkiyə zamanından müdəv-vər [dövr edilmiş, miras qalmış] minlərcə dava tamamilə rəyət edilmiş, yenilərdən də heç biri tədaxüldə [gəcikmədə] qalmamışdır.

Bədəvilərə təəllüq edən [aid olan] davalar üsuli-əşair vəchi ilə [əşirət, qəbilə üsulları surətilə] şeyxlərinin hökmü infaz olunaraq [yerinə yetirilərək] fəsl [həll] olunur. Məəhaza [bununla birgə], bədəviləri hədarətə [müasir mədəniyyətə] təşviq və tərgib [rəğbətləndirmək] üçün bir Əşair [əşirətlər, qəbilələr] müdiriyyəti təəssüs etmişdir [qurulmuşdur]. Bu müdiriyyət bədəvilərə məxsus məktəb və digər təsisatı-mədəniyyə vücuda gətirmək vəzifəsi ilə mükəlləfdir [vəzifəsini daşıyır]. Müdiri cəbəli-lübnanlı Nəşib əfəndi Əl-Xətibdir.

Bütün Ərəb Hökuməti üçün ümumi bir qanun olmayıb, hər məmləkətdə əhalinin əhvali-ruhiyyəsinə görə qanunlar tənzim və tətbiq ediləcəkdir. Əsasən qanuni-əsasi də bu fikrə istinadən tənzim olunmaqdadır.

Mandat məsələsinə gəlincə, arayı-ümumiyyə [ictimaiyyət] bunu heç bir surətlə qəbul etməyir. Məmafih [buna baxmayaraq], şayəd Sülh Konfransı bunu əmr edərsə, yalnız iqtisadi bir mandata müvafiqət göstərilmişdir [razılıq verilmişdir]. Bu təqdirdə əhali Amerikanın, Amerika qəbul edəmmədiyi təqdirdə İngiltərənin mandasına talibdir [mandatını tələb edir].

Ərəb hökumətinin bugünkü varidatı [sərvəti], Türkiyə zamanındakı varidatdan ibarətdir. Müamili-ticariyyə təkəssür etdiyi [ticarət əməliyyatları artdığı] üçün gömrük varidatı mühüm bir dərəcədə artmışdır.

Burada ümumiyyətlə Misir altun liralari tədavül edir [işlənir]. İngilis və fransız qəvaimi-nəqdiyyəsi də [kağız pulları da] vardır. Türkiyə övraqi-nəqdiyyəsi [kağız pulları; qiymətli kağızları] yalnız borsada [birjada] alınıb verilməkdədir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Qaçqınlara müavinəti-tibbiyyə

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] tərəfindən Zəngəzur Qaçqınlarına müavinət edici Komisyon üzvü Əlibəyov Mustafa bəy cənabları davacat almaq üçün Batuma göndərilmişdir. Davacatın bir hissəsi Zəngəzur qaçqınlarına sərf ediləcəkdir.

Qaçqınlara müavinət

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin Qaçqınlara müavinət şöbəsi tərəfindən Zəngəzur qaçqınlarına müavinət etmək qəsdı ilə Komisyon naminə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən iki milyon manat göndərilmişdir.

Qaçqınlara su

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə məlum etmişdir ki, Ermənikəndində məskun edilmiş müsəlman qaçqınları susuzluqdan böyük üsrət [çətinlik] çəkməkdə-

dirlər, halbuki su məccani [pulsuz] buraxılmayı. Nəzarət rica etmişdir ki, qaçqın vəsiqələrini təqdim edəcək qaçqınlara gündə müəyyən miqdarda məccani su buraxılması haqqında lazımi tədabir ittihaz edilsin [tədbirlər görülsün].

* * *

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə müraciətlə Gəncə müsri [yoluxucu] xəstəlikləri ilə mübarizə edici dəstə üçün davacat buraxılması haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdur.

Yəhudi işə məntəqəsi

Bakı Yəhudi Milli Şurası sədri doktor Quxman Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə bir müxtirə [yazılı müraciət] təqdimlə məlum etmişdir ki, Bakı yəhudiləri ianəsi ilə Milli Şura tərəfindən bir işə məntəqəsi açılmışdı ki, ucuz qiymətə yemək buraxırdı. Şimdi məbləğin bitmək üzərə olmasından naşi [olmasından ötrü] Şura namindən Nəzarətin məbləğ təxsis etməsi [ayırması] haqqında lazımi tədabir ittihazını rica və təmənnə [xahiş] etmişdir.

Mədənin qapanması haqqında

Ticarət və Sənaye Nəzarəti Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətlə, “Neft” cəmiyyətinin bir nömrəli dairə mədənin qapanması haqqındakı təşəbbüsatının nə halda olduğu haqqında isticvabda bulunmuşdur [sorgu göndərmişdir].

Məktəblər

Məsai Nəzarətinin Maarif və Ümran [Mədəniyyət] şöbəsi tərəfindən işbu ayda

fəhlələr üçün məccani [pulsuz] məktəblər güşad ediləcəkdir [açılacaqdır]. İşbu məktəblər – Balaxanı (Balaxanı Realnı məktəbi mülkündə), Bayıl (Neftçilər İttifaqı məktəbi mülkündə), Çornı-qorodda (Kooperativ klubu mülkündə).

Məktəblərdə tədrisat türk lisanında aparılacaqdır. Kurslar 3 ay davam etməklə həftədə 4 dəfə dərs olacaqdır.

Kurslarda oxuyacaqların təfrit [aşağı] miqdarı 10, ifrat [yuxarı] miqdarı isə məktəb mənzili ilə əlaqədar bulunacaqdır.

Dərs vermək üçün xalq məktəbləri müəllimini dəvət ediləcəkdir.

Bununla bərabər, Nəzarət bir çox da digər məktəblər güşadını [açılmasını] ehtimal etməkdədir.

Mühazirəçilər məktəbi

Məsai Nəzarətinin [Əmək Nazirliyinin] Ümran [Mədəniyyət] və Maarif şöbəsi ən yaxın zamanda bir Mərkəzi Mühazirəçilər məktəbi güşadını ehtimal edir. Məktəbin məqsədi xalq arasında mühazirələr oxuyacaq təcrübəli müəllimlər hazırlamasıdır. Məktəbdə bərvəchi-ati [aşağıdakı] elmlər tədris ediləcəkdir:

- 1) Türk milləti tarixi;
- 2) Siyasi iqtisad;
- 3) İstehlaki iqtisad;
- 4) Kəsbkarlar [proletar] hərəkatı.

Tədris rus lisanında aparılacaqdır. Məktəbə 18 yaşından əskik olmayan, azad surətdə türk və rusca bilən əfəndilər qəbul ediləcəklərdir. Məktəbi bitirənlərə Məsai Nəzarətinin Ümran və Maarif şöbəsi şəhadətnamə verərək Nəzarət məktəblərinə qəbul ediləcəklərdir.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Maliyyə nazirinin kiçik istiqraz haqqındakı təqriri istiması [təklifinin dinlənməsi] nəticəsində qanun layihəsinin təsviblə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

- Ədliyyə nazirinin həbsxanalar şöbəsi xidmətçilərinin sıralara təqsimi [bölünməsi] və idarəsindən ötrü məbləğ təxsisi [ayrılması] haqqındakı təqrir[i] istiması nəticəsində layihə təsviblə, həbsxanaların təşrini-əvvəl, təşrini-sani və kanuni-əvvəl [oktyabr, noyabr və dekabr] məxaricatı üçün dövləti xəzinədən 62.900 manat buraxılması qərara alınmışdır.

- Maarif nazirinin dövləti darülfünuna qazo-zavod təşkili üçün 796.180 manat buraxılması haqqındakı təqriri istiması nəticəsində qanun layihəsi təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

- Maarif nazirinin dövləti darülfünün təşkili üçün əlavə olaraq 2.200.000 manat təxsisi haqqındakı təqriri istiması nəticəsində qanun layihəsinin təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

AYI MEŞƏDƏN KÜSMÜŞ, MEŞƏNİN XƏBƏRİ YOXDUR!

Denikin qəzetələrdə nəşr edilmiş hökmünü oxuduq. Bundan sonra bu minval hökmlərin ardı-arası kəsilməyəcəkdir. Bir ay bundan irəli yenə Denikin

yazmışdı ki, Xəzər dənizində ticarət gəmilərinin Azərbaycan bayraqları altında seyri-səfainə [gəzib-dolaşmağa] haqları yoxdur. Bunu azərbaycanlılar bu qulaqlarına alıb o biri qulaqlarından saldılar.

İndi də general yazır ki, rus zabitləri Azərbaycanı tərək edib oradan çıxsınlar. Çünki Azərbaycan qoşunu erməni yerlərini (?) tutmaq istəmişdir!

Böylə hökmləri oxuyanda Qarabağdakı (Xocalı) kazaklar hərəkatları yadıma düşür. Böylə ki, bu canilər yol ilə gəlib-keçən müsəlman furqonçularını mənasız bəhanələrlə müttəhim edib üstlərinə ənvai [müxtəlif] böhtanlar atırdılar. Gah deyərildilər ki, neyçün düz yol ilə getməyirsiniz? Niyə bizim arvadlara baxırsınız? Niyə Malibəyli “Mamed” (Məhəmməd) bizim ot tayamıza tükürür?.. Böylə şıltaqlıqlarla biçərə furqonçulardan hədsiz-hesabsız cərimələr alırdılar.

İndi Denikin də həman Xocalı kazakları kimi “Ota niyə tükürdünüz?” deyərək ənvai bəhanələr ixtira edir. Onun xoşuna gəlmir ki, dünkü “Mamedov” bu gün “Məhəmmədzadə” olub öz müqəddəratını ələ almışdır. Lakin dünyada haqq və haqqaniyyətdən uzaqlaşmış ən böyük şıltaqlıqların hərəkatı baş tutmayıb yarımçıq qalmışdır. Hətta özləri qoşunları ilə bərabər niyyəti-fasidələrinə [fitnəkar niyyətlərinə] nail olmayaraq axırda sər-nigun olmuşlar [başları torpağa düşmüş, məhv olmuşlar].

Denikin hökmləri “patlangıç” denilən uşaq oyuncağına çox oxşayır ki, patıltı, gurultu ilə uşaqları qorxuzar, amma heç kəsə bir zərər yetirməz. Binaənileyh [ona görə], azərbaycanlıları uşaq sayıb gündə bir patlangıç göndər-

məyin mənası yoxdur. 100 ildən çoxdur ki, general Sisianovdan başlamış Vorontsov-Daşkovadək böylə patlangıçları minlərcə müşahidə etdik. Böylə hədə-qadağanları azərbaycanlılar çox görmüşlər. Hətta Bakı bolşevikləri bizə: “Siz bir ayrı fikrə düşərsənizsə, Azərbaycanda daşı daş üstə qoymarıq” dedilər. Lakin “ayrı fikrin” uğrunda azərbaycanlılar hər şeydən keçdilər. Bu gün başlarının milçəklərini qovub savmağa [qovub uzaqlaşdırmağa] hazırdılar.

Onlar deyirlər ki, “Dəymə mənə, dəyməyim sənə”. Binaənileyh, bizim özgələr üstündə ağalıq etmək niyyətimiz olmadığı kimi, özgələrin üstümüzdə ağalıq etmək məqsədinə heç vaxt razı ola bilməyəcəyik!

Hökmün məzmununa gəldikdə, burası daha gülünc bir haldır! Denikin Rusiyada əyləşib Azərbaycandakı rus zabitlərinə hökm yazır! Özgə evinin içəri işlərinə müdaxilə etmək fəqərəsi [faktı] Denikin tərbiyəli rus generallarına müxtəs [məxsus] bir haldır. Lakin, lakin Peterburqda əyləşib Balkan slavyanlarına hökm yazmış çar Nikolayın axırını gördük. Binaənileyh, bu fəqərəni unutmayıb, Denikin həmişə nəzərdə saxlasın ki, özünü nahaqdan uçuruma salmasın.

Qaldı ki, rus zabitləri Rusiyada dərəbəyliliklə ad qazanmış bir şəxsin sözlərinə yerlərindən oynayıb buradan fərar etmək istəsələr, özlərinin bununla nankorluqlarını sübut etmiş olarlar. Ermənistan və Gürcüstandan qovulmuş bir çox rus məmur və zabitlərinə Azərbaycanda mühüm vəzifələr verildi. Bununla azərbaycanlılar özlərinin mehmannəvaz bir millət olduqlarını aşkara

göstərdilər. Buna qarşı rusların da haqsünas bir millət olduqlarını qövlən və feilən [sözdə və əməldə] sübut etməlidirlər.

İştə, qarşımızda bir imtahan meydanı açıldı. Denikin bu hökmü dostlarımızı düşmənlərimizdən ayıracaqdır. Darımızı yeyib məqami-zərurətdə üzərimizə xoruldayan ağaları, fürsətdən istifadə edərək, başımızdan rədd edə bilsək, daha münasib bir iş görmüş olarız. Binaənileyh, Denikin bu hökmünü ordumuzun tamam fövc [dəstə] və bölüklərində oxuyub, hamı rus zabitlərinə təklif etməlidir ki, ürəklərində Azərbaycanı istəməyən ağalar indi bu gün vətənimizdən təşrif aparsınlar.

Düşməni dalımızda bəsləyincə, arımızdan rədd edib qabağa, cəbhəyə doğru mütəvəccəh olmalıdır [üz tutmaq lazımdır] ki, dal tərəfdən həmişəlik arxayın olaq. Türklərdə bu alicənablıq vardır ki, heç vaxt mehmanı xanəsindən qovmaz. Amma Denikin bu hökmündən sonra haqqımız vardır ki, məşəllərini keçirib mehmanlarımıza təklif edək: “Ya yezid tərəfinə keçin, ya da ölkəmizdə sədaqətli bir qrajdanin [vətəndaş] olduğunuzu sübut ediniz!” Onsuz da Zəngəzur məsələsində bəzi rus zabitlərinin hərəkətindən şübhələnmişlər.

Bu gün bizə Azərbaycan mənafeyini müdafiə edən və sədaqətli zabitlər lazımdır. Sədaqətinə əmin olmadığımız zabitlər iş başında durunca, ordumuz başsız qalsa, daha səlahəddir. Halbuki ordumuz heç vaxt başsız qalmaz.

Denikinə qarşı bir sözüümüz yoxdur, ancaq onu bilir ki, “ay meşədən küsmüş, meşənin xəbəri yoxdur”. Böylə

ayıları meşədən təmizləmək təşəbbüsü-nə iqdam etmiş [girişmiş] rus generalına “çox sağ ol”dan başqa bir söz yoxdur!

Zəngəzurlu

TƏBİİ SƏRVƏTLƏRİMİZ

– 4 –

Azərbaycanımızın Qarabağ, Qazax və Quba mahallarında evlərdə gəbə, xalça toxumaq üsulu çox qədim vaxtlardan bəri adət olub gəlməkdədir, mütədavildir [işləkdir], məşhurdur.

Zatən bu, türk köçəriliyinin həyatı bir sənətidir.

Türk kişisi atını minib ... üçün çöllərə gedərkən, türk qarısı da qoyunlarından qırxdığı yunlarını darayıb əyirər, təbiətin bəxş etdiyi boyaqlarla boyayar, barınmaq üçün bunlardan alaçıq, çadır hazırlar.

Bunların içərisini zینətləndirmək üçün də çeşid-çeşid boyalarla boyanmış yunlardan gəbələr, xalçalar toxumaq üçün xanasını, kargahını qurar.

Azərbaycanımızın məzkur [adı çəkilən] yerlərində əhval genə eynilə böylədir.

İştə, bu türk ailələrinin, Azərbaycan ev sənətkarlarının iplərini boyamaq üçün lazım olan boyaqlar Azərbaycanımızda yox deyildir.

Avropadan gətirilməkdə olan boyaqların zəhməti və bahalığı indi həddini aşmışdır. Bu bahalıq, bu müşkülət camaatı genə bir çox şeylərdə təbiət məhsulatına əl uzatmağa məcbur etməkdədir.

O qəbildən, corab ipləri, gəbə tellərini və qeyri bu kimi boyanacaq şeyləri boyamaq üçün nar, qoz qabıqları və daha bir çox sairələr çox gərəkli olduğu misillü [olduğu kimi], yer boyağı dediyimiz köklər boyaqçılıq aləmində daha böyük rol oynamaqdadır.

Corab, gəbə və qeyri əl işləri toxuyanlarımız “yer boyağı” kökünü ən köhnə üsul ilə və ibtidai halda işlətməkdədirlər. Bununla bərabər, rəngləri Avropanın rənglərindən sabitdir, solağan deyildir.

Fəqət qeyri-fənni [qeyri-elmi] olduğu üçün çirkindir. Avropanınki isə gözəldir. Halbuki Avropadan gətirilməkdə olan bu boyaqların da ən çoxu bu kimi köklərdən və yarpaqlardan hasil olmaqdır. Lakin fənn üsulu ilə və yeni icad makinalar vasitəsilədir.

İştə, Azərbaycanımızda hasil olan bu kimi təbii boyaqları Avropa boyaqları misalında meydana çıxarmaq üçün xüsusi zavodlar lazımdır. Boyaqçılıq əməliyyatxanaları təsis etmək gərəkdir.

Ticarətin faydalı yolları da; təbiətin məmləkətə bağışladığı gizlin sərvətlərini ortaya çıxarmaq, ölgün zəxirələrini [ehtiyatlarını] ... və bu vasitələrlə yoxdan və ucuz yollarla bol-bol paralar hasil etməkdir.

Yer boyağı Azərbaycanın hər tərəfində az-çox tapılırsa da, ən çox olan yeri Azərbaycanımızın Quba mahalıdır.

Rus zamanında yer boyağı Quba mahalında xüsusi olaraq əkilib tarlalarda becərilirdi. Bir il əkilib üç il gözlənərsə, yer boyağı daha yaxşı və rəngli olar. Həm də ətrafa daha artıq qol-budaq ataraq çoxalmış bulunar.

Rus vaxtında yalnız Quba mahalından ildə bir milyon, bir milyon yarım puda qədər yer boyağı hasil olurdu. Vaqonlarla Rusiyaya və Avropaya aparılırdı, göndərilirdi. Pudu o zaman 12 manata qədər satılırmış. Neçə illərdən bəridir ki, son vaxtlarda daha alıcı, satıcı olmadığından Quba mahalının yer boyağı əkinçiliyi toxtadılmışdır.

İndi isə bütün Quba mahalından ancaq 2 min pud yer boyağı toplamaq olar.

Halbuki səy edilərsə, genə milyonlarca pud toplamaq mümkündür. Və təzə üsul makina dəyirmanlaşları ilə üyüdülb un yapılsa, Avropa boyalarının bir misli olar.

Yer boyağının ibtidai halda döyülmüşünün pudu indi 450-500 manat qiymətindədir.

* * *

Acizliyimizdən, bilməzliyimizdən hər şeydə başqalarına möhtacız. Halbuki başqaların tapıb gətirdikləri, baha-baha bizə satdıqları şeylərin əsl özümdədir, özümüzün içindədir, məmləkətin daxilindədir.

İmdi ən çox möhtac olduğumuz şeylərdən birisi də kəndirdir, deyilmi?

Buna möhtacız. Çünki Rusiyadan, Avropadan daha gətirilməyir, yaxud ağır zəhmət və artıq paralarla gətirilir. Halbuki kəndirin də əsl sərmayəsi, ümdə mətahı məmləkətimizdə, öz içərimizdə mövcuddur.

İştə çətənə kolu!

Cümlənin bildiyi bu kolun qısaboylu qamışlar kimi yüksələn qaməti üstündə yaşıl yarpaqlar arasında gizlənən toxum külçələrini biz övkələyib ayırdıqdan

sonra, içərisi yağlı maddədən ibarət, yuvarlaq, incə qabuqlu dənələrini yeməklə kifayətləniriz. Qamışı isə heyvanların yeməsinə, havanın çürütməsinə buraxırız.

İşə yaramayan əhəmiyyətsiz bir şey deyib atırız.

Fəqət avropalılar kəndi bəsirət və idrakları ilə bunun dənəsindən xüsusi zavodlarında bir çox şeylərə yarayan yağ hasil edirlər. Qamışının qabıqlarından isə gördüyümüz, bildiyimiz uzun-uzun kəndirlər yapıb hazırlayırlar.

Avropada torpaq az olduğu halda, bundan hasil etdikləri artıq mənfəətin xətrə üçündür ki, torpaqlarının bir qismini də bu kimi kolların becərilməsinə sərf etmək məcburiyyətindədirlər.

Halbuki bizim Azərbaycanımızın dağları deyil, düzənliklərimizin belə bir çox hissələri işlənilməyib boş qalmaqdadır. Və təsadüfən becərdiyimiz bu kimi təbii sərvətlərimiz də bilməliyimizdən, etinasızlığımızdan puç olub getməkdədir.

Bərəkət versin ki, Quba mahalının bəzi çalışqan camaatı kimlərdənsə öyrənmişlər, bu kolun lüzumunu, əhəmiyyətini düşünmüşlər. Bunlar da bu koldan əl zəhməti ilə də olsa, kəndir yapıb hazırlamağa başlamışlardır.

Quba mahalı adamları hazırda bundan kəndir qayırb həm öz ehtiyaclarına sərf edirlər, həm də artığını bazara çıxarıb pudunu 200-300 manata qədər satırlar.

Bu kimi kəndirlərin tör-töküntüsündən, xıltından və köhnə kisələrin (məşokların) yerə atılmışlarından isə pakl [lif] hasil olur. Kəndirlərin tör-töküntüsü, xıltı, kisələrin köhnələri “pakl” hazırlayan makina vasitəsilə didilib-dağıdır, pam-

bıq halına gətirilir. Sonra dəmiryollarda, zavodlarda, fabrikalarda bütün makina alətlərini silib təmizləmək üçün işlənməkdə olan “pakl” hazırlanır, satış bazarına çıxarılır.

İştə, az zəhmətlərlə və bəlkə az sərmayələrlə əldə edilə bilən bol-bol yüngül mənfəətlər...

M. B.

ORDU GÜNÜ

Bu gün hər kəsə məlumdur ki, geyəcəklə xüsusi əsgərlərimiz lazımı qədər təmin olunmamışdır. Bu isə hökumətin və ya kimsənin təqsiri deyildir. Az müddətin ərzində əsgər təşkil etmək və onu da hər bir ləvazimati-əsgəriyyədən təmin etmək imkan xaricində olan bir şeydir. Ələlxüsus bizim kimi yeni bir dövlətdə ki, hər addımda hər şey təsis etmək və buna da hər addımda külli məxaric vermək lazım gəlir.

Həqiqətdə də hökumətimizin üzərinə düşən güc və vəzifə ki, yoxdan xəlf etmək qarşısındadırlar, ağırdır. Hökumətin dövləti bərpa etmək kimi müqəddəs vəzifəsi yalnız bir hökumətin deyildir. Bu vəzifə bizə də, millətə də aiddir. İstiqlalımızı, hüriyyətimizi seviriz isək, gözəl vətənə, əcdadımız ocağına bir də xainlərin yenidən qədəm basmağını istəməyiriz isək, dövlət təsisində hökumət işlərinə laqeyd qalmamalıyıq. Kəndi mənafeyimizin, kəndi xüsusi həyatımızın təmini üçün yürürkən bir ləhzə durmamalı, vətəni və milləti düşünməli, hökumət ricalını [hökumət adamlarını] yalnız buraxmamalıyıq.

Onlar yaparlar, hökumətdir, desək, xətdir. Zira onlar xariqülədə bir vücud və mahir xəllaq [yaradıcı] deyil, el arasından, bizim içimizdən çıxmış vətəndaşlardır. Onların apdığı bizim əməlimizdir, qayəməizdir, bizim səadətimizdir. Fəqət onlar tərəfimizdən müvəzzəfdir [vəzifəyə təyin edilmişlər], başqa bir şey deyildir. Ağır vəzifəni onların umuzuna [çiyinə] yüklərkən, asudəcə və laqeyd nəfəs almamalı, ümumi yükümüzü daşımağa kəndimiz də qoşulmalıyıq. Bu isə bizdə görülməyir, müşahidə edilməyir.

Bəzi əski millətlər də var ki, onlar göz önündədir. Laqeyd qalıb milli əməllərini, vətən səadətinə unutmuşdular, vətənlərini xarəbazar etdilər. Vətəni və istiqlalını düşünməyən millət yaşamağa haqlı deyildir. Zira bu minval yaşadığıca, cahangir [imperialist] millətlərin onların boyunlarına saldıqları boyunduruq başlarını daha da aşağı salmağa məcbur edəcəkdir.

Biz Azərbaycan xalqı bu zümərdən olmayalım. Hökuməti dəniz dalgalarının üzərində yalnız qoymayalım. Vəzifənin bir azını da kəndimiz daşıyalım, vətəndaşlar!

Bu sətirləri cizmaqdan məqsud, əsgərlərimiz haqqında bir təşəbbüs lüzumunu meydana qoymaq idi. Fəqət istifadə edərək, ümumiyyətlə, bu bir qac kəlməni vəzifəni-milliyəmizi xatirlərdə ehya etmək [diriltmək] üçün yazmağı mənfəətdən xali [mənfəətsiz] görmədik.

Əvət, yalnız hökumətin deyil, bütün Azərbaycan camaatının da vəzifəsidir – ilk addımımızda əsgərlərimizin imdadına yetmək və onların halını düşünmək, əsgərlərin həyatını təmin etmək, vətən uğrunda canını fəda edəcək yeganə

ümidlərimizi əsgərə yaraşar qədər yaşatmalıyıq.

Məəttəəssüf [təəssüf ki], bu yolda şimdiki qədər çalışılmamışdır, fəqət çalışmaq üçün bəzi vəsait [vasitələr] vardır. O cümlədən gürcülərin mövqeyi-icraya qoyduqları “camaat qvardiyası günü”dür ki, bu gün Ermənistanda da onun təmsali olaraq Parlaman Divanı-Rəyasəti təşəbbüsü ilə “Ordu günü” elan edilmiş ki, həmin kanuni-əvvəl [dekabrın] 19-dan 21-nə qədər davam edəcəkdir.

Təcrübədə görüldüyü kimi, kasıb gürcü milləti həqiqi bir vətənpərəst olduqları ilə bərabər, istiqlallarının əldə saxlanılmağı üçün hər yolu gedəcək və orduya hər dürlü yardımda bulunacaq hər bir vəsaiti məmnuniyyətlə qarşılayacaqdır. Onların təşəbbüsü o vaxt arzu edilənin fəvqündə qaldı və gürcü millətinin yaşamağa müstəhəq [layiq] olduğunu canlı bir təmsalda göstərdi.

Ermənilərin də təşəbbüsü bu gün səmərəsiz qalmayacaq və bəlkə, arzu ediləndən də fəzləsi [artığı] meydana çıxacaqdır.

Bizə gəldikdə, öylə təşəbbüslərin bizdən ötrü əhəmiyyəti daha da böyükdür. Çünki erməni əsgərləri sabiq Rusiya ordusundan müntəzəm övdat etmişlər [nizam-intizamlı qayıtmışlar]. Onlarda hazırlıq var idi. Gürcülər isə Rusiya ordusundan müntəzəm övdatlarından başqa, Tiflisdə Nikolaydan qalma külli əsgəri ləvazimata, yeyəcək və geyəcəyə sahib olmuşdular.

Baxalım, bunlardan birisi bizdə də var idimi?

Biz bu gün tam mənası ilə xəllaqız [yoxdan yaranan] desək, mübaliğə ol-

masa gərəkdir. Bizdə nə hazırlıq, nə əsgərlik, nə də kimsədən qalma ləvazimat yox ikən, yoxdan xəlf edir, meydana Qafqaz dağları qartal olacaq əsgərlər çıxarırsız. Təbiidir ki, arada müşkülata da uğrayırız. Fəqət bu müşkülətin dəf'i [aradan qaldırılması] üçün bir yol var – o da “biz” hümməti və qeyrətidir.

Biz də əsgərin təmini üçün lazımı vəsaitə müraciət edəlim. O vəsaitdən biri də “Ordu günü”dür.

Bizdə də böylə bir “gün” olsun gərək. Bu “gün”də əsgərlərimizə para və sığaq əlbisələr, tuman-gömlək və bu kimi şeylər bütün Azərbaycanımızda toplayalım. Biz əminiz ki, dövlətlilərdən başqa kasıblarımız da bu yolda fədakarlıqlarını göstərər. Bu “gün” teatrılar, konsertlər, leksiyalar, “bir fincan çay” dəvətləri ilə bərabər, birgünlük “Ordu günü” qəzetəsi də nəşr etməliyiz. Bunu bizdən ordu bəkləyir, bu yolu bizə üçrəngli istiqlal bayrağımız göstərir.

Yaşamağa müstəhəq olduğumuzu göstərəlim, şanlı ordumuzun, arslan oğullarımızın həyatını təminə çalışalım, onları həqiqi və ləyaqətli bir ordu şəklinə salmaqda hökumətə bu ağır illərdə yardım edəlim, bizim mayeyi-iftixarımızdır söyləyə biləlim!

Əli Səbri [Qasımov]

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

Qurultayın 8 dekabrda vəqə olmuş iclasında torpaq məsələsi müzakirə edilmiş və bu barədə 20 nəfərə qədər natiqlər nitq söyləmişlərdir. Natiqlərin əksər qismi Birinci Qurultay tərəfindən

qəbul edilmiş olan Məramnamənin torpaq məsələsinin 22 və 25-ci maddələri ləğv olunub, komisiyon tərəfindən qəbul edilmiş olan təbdil və təğyirlə [dəyişiklik və düzəlişlə] qəbul olunması tərəfdarı olmuşlardır. Nəhayət, bir çox müzakirədən sonra Qurultay əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə torpaq məsələsi haqqında komisiyon tərəfindən təqdim edilən zeyldəki [aşağıdakı] qətnaməni qəbul etmişdir:

“Millətimizin əksəriyyəti rəncbərdir. Rəncbərin maaşı [dolanişığı], həyatının təmini torpaqlardır. Torpaq abad olarsa, millət də məsud olar.

Bunun üçün rəncbər olan millətə, zəhmətkeş xalqa torpaq vermək millətin faydasıdır. Əksəriyyəti rəncbər olan bir millətə xidmət üçün təəssüs etmiş [qurulmuş] olan “Müsavat” firqəsi Cümhuriyyət torpaqlarının ümumi dövlət fondu təşkil etmək üzrə aşağıdakı vəchlə [aşağıdakı kimi] həll olunub, rəncbərlər arasında bölünməsinə tələb edir:

22) *Xəzinəyə, sabiq Rusiya padişahına və padişah nəslinə mənsub xanədana, öylə də mülkədarlarla xüsusi maliklərə məxsus olan torpaqlar pulsuz və əvəzsiz olaraq alınıb, pulsuz və əvəzsiz olaraq zəhmətkeş və rəncbər xalqa veriləcəkdir.*

23) *Bu surətlə zəhmətkeş və rəncbərlərə veriləcək torpaq onların kəndi mülkiyyətlərinə verilib, həman yer üzərində bütün hüquqa malik olacaqlardır.*

24) *Hər bir əldə qalacaq və ya bulunacaq torpağın ən çox miqdarı qanunən təyin olunub, ondan artıq kimsəyə torpaq sahibi olmaq haqqı verilməyəcəkdir.*

25) *Torpaq alındıqda, mülkədar və*

xüsusi maliklərdən alınan kəhriz və motorların qiyməti gəlir vergisi əsası ilə varlı siniflərdən alınan vergi yolu ilə hasil olmuş xüsusi bir məbləğdən (fondan) verilməlidir.

26) *Malikiyyət torpağın üzərinə olub, altındakı mədəniyyət [mədənlər] isə beytülmala (dövlət xəzinəsinə) məxsusdur ki, nə surətlə istifadə olunması dövlət tərəfindən qoyulacaq xüsusi nizam və qanuna bağlıdır.*

27) *Məşələr, cəngəllər, göllər, duzlaqlar və axar sular ümumdur. Onların idarəsi məhəlli [yerli] idarələr əlində olub, xüsusi adamların onlardan faydalanmasının tərtibi dəxi məzkur [deyilən] idarələrə bağlıdır.”*

Həmin qətnamə qurultayın mühüm bir əksəriyyəti tərəfindən qəbul edilmişdir.

* * *

Dünkü nömrəmizdə “Müsavat Qurultayında” sərlövhəli xəbərlər cümləsində məruzəçilərdən Bibiheybət şöbəsi Suleyman Abdullayev deyər yazılmışdır. Halbuki, o, Suleyman Abdullayev olmayıb, Suleyman Altunbayevdir.

ƏRZAQ BÖHRANI

(Qradonaçalnik hüzurunda müşavirə)

Bakı şəhəri əhalisini çörəklə təchiz etməyə dair həqiqi tədabir [tədbirlər] tərtib verməkdən ötrü 7 kanuni-əvvəldə Bakı qradonaçalnikinin təşəbbüsü ilə fəhlə təşkilatları nümayəndələri ilə bəhəm bir müşavirə dəvət edilmişdi.

Müttəhid İttifaq (Soyuz) bu rəyde olmuşdur ki, taxılın həpsini hesab altına almaq yolunda hökumətin etdiyi ciddi cəhdi bir nəticə verəmməyəcəkdir. Birahələrlə [kənar yollarla] əzim [çox] miqdarda Bakıya taxıl gətirilmiş və yenə gətirilərək etibarlı yerlərdə gizlədilir.

Əgər qəzalarda taxıl almaq təşkilatı üçün məxsus bir məbləğ (fond) təxsis edilsəydi, gözəl olardı. Bilxassə, Salyan qəzasından öylə təşkilat yapmalıdır. Zira oranın xırda mülkədarları və alış-verişçiləri taxılı illərcə anbarlarda saxlayaraq, fiyatın yüksəlməsini gözləyirlər. Hakəza [eləcə də] fəhlə kooperativlərinə də maddi müavinət göstərmək lazımdır. Onlar sərməyəsizlikdən heç bir iş görəmməyirlər. Övza [vəziyyət] ağırdır və ona görə də, təcili və həqiqi kömək lazımdır.

Qradonaçalnik cənabları övzanı müxtəsərlə təsvir edərək, şu yolda nə yapılmış olduğunu və nə yapmaq mümkün olub lazım gələcəyini göstərir. Bakı Dəyirmançılarının Bürosu yeni bir müəsisədir və yəqin ki, tənzim edilmək üzərdir. Bakı qradonaçalnikinin ehtimamı [diqqət və qayğısı] sayəsində hər gün 3 min pud çörək bişirmək mümkün olmuşdur. Gırənkəsi 5 manat 25 qəpiyə “Sentrodom” [Mərkəzi Ev Komitəsi] və “Kooperasiya” dükanlarında satılan şu çörək şəhər və mədənlərin fəqərə əhalisi üçün mühüm bir kömək və təfəvüddür. Şimdi lazımdır ki, 2-3 ay üçün un mövcudu (zapası) ilə şəhər təmin edilsin ki, bu vaxt zərfində taxıl almaq işi məhəllərdə [yerlərdə] nizama salına bilsin və böyləliklə, taxıl almaq aparatını ələ alıb ərzaq böhranına çarə edilsin. Hazır taxılın həpsini hesab altına almaq imkanı vardır.

Fəhlə təşkilatları bacarırlar və borclarıdır da ki, taxıl almaq təşkilatına əməllərdə kömək etsinlər. Bundan ötrü lazımdır ki, fəhlələr öz aralarından etibarlı adamlar ayırsınlar. Vilayətlərdə taxıl almaq üçün həman adamlar hökumət tərəfindən qeyri-məhdud miqdarda məbləğlə təchiz ediləcəkdir. Alınan taxılın həpsi Ərzaq naziri ixtiyarına keçməlidir və sonra Ərzaq Nəzarəti də camaat təşkilatı arasında təqsim edəcəkdir [paylayacaqdır]. Gələcəkdə mümkündür ki, bu işi bütün Cümhuriyyət daxilində genişləndirmək.

Qradonaçalnik cənabları deyir ki, mən siyasətə qarışmıram. Mən ancaq səy edirəm ki, əhali səlamət və tox olsun. Siz mənə açıqcasına cavab verməlisiniz, mənə kömək etməyi bacaracaqsınız, ya yox? Təfəsilatını sonra müzakirə etmək olar.

Əhalini ucuz balıq ilə təchiz etmək barəsində də bəzi işlər görülmüşdür. Bir balıq sənəti [sənayesi] ticarətxanası balıq verməyə razı olmuşdur. Balığın girvənkəsini 4-5 manata əhaliyə satmaq mümkün olacaqdır. Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı Şurası ancaq göstərməlidir ki, fəhlə dairəsindən ötrü nə qədər balıq lazımdır, balığı nəreyə yığmaq mümkündür və nə cür onu təqsim etməlidir [bölmək, paylamaq lazımdır].

Fəhlə nümayəndələri vəd etmişlər ki, bu məsələni Kəsbkarlar İttifaqı Şurası Komitəsi iclasında müzakirə edib cavab versinlər.

Sonra məlumat qəbilindən olaraq qradonaçalnikə xəbər verirlər ki, “Koop-erasiya” çörəyin girvənkəsini 5 manat 25 qəpiyə deyil, 5 manat 50 qəpiyə satır. Qradonaçalnik bu artırmanı qeyri-qə-

nuni ədd [hesab] edir, zira hər bir məxaric əvvəlcədən yəqin edilmişdir. Əgər bu doğru olarsa, müqəssirlər ağır cəzaya məhkum ediləcəkdirlər. Bu günlər müsəlman əhalisi üçün də çörək bişirilməsinə başlanacaqdır.

Xülasə olaraq, rotmistr Qudiyev deyir ki, əgər fəhlə təşkilatları ona müavinətə bulunmaq istəməsələr, o zaman onlardan da sərf-nəzər edərək [vaz keçərək], yalnızca bu yolda çalışacaqdır.

PARLAMANIN BİRİNCİ İLLİYİNİ TƏBRİK

İdarəmizə Batumdan Azərbaycan Məclisi-Məbusanı güşadının [açılışının] sənəyi-dövriyyəsi münasibətilə böylə bir teleqram varid [daxil] olmuşdur:

“Azərbaycan türklərinin Şurayi-Millisi vəsatəti-alinizlə Azərbaycan dövlətinin möhkəm əsası olan Azərbaycan Məclisi-Məbusanının güşadı münasibətilə doğma türk xalqını təbrik edir.

Bu qədər qısa müddət müstəqil həyatı dövründə təşkilat işlərinə yararlıq və məharətlər göstərən Azərbaycan xalqının bu yaxınlarda mədəni millətlər ailəsində bir məqami-ləyaqət bulacağına inanırız.

Şurayi-Milli rəisi Hatəmzadə”

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Müttəfiqlər və Zaqafqaziya cümhuriyyətləri

Tiflis məhafili-siyasiyyəsində [siyasi dairələrində] mövsuq [etibarlı] mənbələr-

dən alınan məlumata nəzərən, Etılaf [Antanta] dövlətlərinin diplomasi dairələrində Zaqafqaziya cümhuriyyətləri istiqlalıyyətlərinin tezliklə həll edilməsi tərəfinə təmayülat müşahidə edilməkdədir. Bununla bərabər, bu məsələ xüsusunda Dabravol Komandanlığı ilə etılaf [razıləşmə] hasil etmək ehtimalı dəxi vardır.

Azərbaycan və Gürcüstan istiqlalıyyətləri

İngiltərə dövlətinin bu günlərdə Azərbaycan və Gürcüstan istiqlalıyyətlərini təsdiq etdiyini elan edəcəyinə dair hökumət dairələrində qeyri-rəsmi olaraq məlumat alınmışdır.

Amerikalıların Batuma vürudu

Batumdan varid olanların [gələnlərin] dediklərinə görə, oraya 4 min Amerika qoşunlarının vürudu [gəlişi] gözlənilir.

Amerikada taxıl alınması

Türuq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri Xududad bəy Məlikaslanov cənabları Amerika firmalarından biri ilə pudu 2 ½ dollardan hər ay 40 min pud taxıl götürülməsi xüsusunda bir müahidənamə [saziş] bağlamışdır.

İstanbuldakı Azərbaycan konsulu-nun məruzəsi

Azərbaycan hökumətinin İstanbulda olan diplomasi nümayəndəsi iqtisadi məsələlər haqqında hökumətə bir məruzə təqdim etmişdir.

Konsul cənabları məruzədə bu günlərdə yeni təşkil edilməkdə olan şirkət[in] nümayəndələrinin buradakı əşxas və idarələrlə kəndi ehtiyacına dair maki-

nalar alınması və Bakı ilə İstanbul arasında müntəzəm surətdə mal mübadiləsi xüsusunda müzakirətdə bulunmaqdan ötrü Bakıya gələcəyini yazır.

Konsul cənablarının dediklərinə görə, Bakı neftinin İstanbulda bir qədər ucuz satılması və məhəllində [yerində] hər gün fiyət təyin edilməsi şərti ilə İstanbuldan Amerika neftinin çıxarılması xeyli asandır.

Neft aparılmasından ötrü lazım olacaq qablar Batuma götürülə biləcəkdir.

Hökumət təcili surətdə, konsul cənablarının bu yaxınlarda İstanbula əzimet edəcəkləri [gedəcəkləri] üçün bu xüsusda lazım olan məlumat istəmişdir.

Bununla bərabər, Batuma hər ay nə qədər neft aparıla biləcəyini dəxi istifsar etmişdir [soruşmuşdur].

Azərbaycanlılar Türkiyədə

Azərbaycan Cümhuriyyətinin İstanbulda olan diplomasi nümayəndəsinin verdiyi məlumata nəzərən, İstanbulda bolşeviklər təqibatından qaçmış olan bir çox Azərbaycan təbəələri yığılıb qalmışdılar. Cahan müharibəsi əsnasında Türkiyə məmurları tərəfindən götürülmüş və indilikdə onlar tərəfindən atılmış bir çox Azərbaycan təbəəsi qadınlar dəxi vardır. Onların bir çoxları şiddətli surətdə müavinətə möhtac[dır] və bunların Batuma götürülmələri üçün hər birinə 25 lirə verilməlidir.

Məəttəəssüf [təəssüf ki], Səfarətin [Səfirliyin] bunlara müavinət etmək üçün parası yoxdur.

Sosialistlər və kabinə böhranı

Sosialistlər fraksiyası öz şuralarında

kabinə təşkili məsələsi haqqında kabinə böhranının kəskinləşməsinə və bundan dolayı kabinə tərtibinin təxirə uğramasını nəzərə alaraq, kabinə təşkilindən imtina etməməyi qərara almışdır.

Şantanların qapanması

Hökumət əmri ilə müvəqqədən “Kazino”, “Renessans” və “Par” şantanları qapanmışdır.

HADİSAT

Para qaçırılmışdır

Kanuni-əvvəlın 6-da Bakı sakini Nəğdəli Məhəmmədov “Avropa” mehmanxanasında sakın Vulf Maniseyevič Yudoviçə 150 min manat Bakı bonu vermişdir ki, Türkiyə altın lirəsinə təbdil etsib [dəyişsin]. Məzkur [adı çəkilən] Yudoviç bonları aldıqdan sonra qaib olmuşdur.

Məlum olduğu üzrə, Bakı general-qubernatorunun qəti qərardadı münasibətilə birinci uçastok pristavı, Yudoviçə Bakıdan çıxmaq elanı göndərmiş imiş. Ona görə, məzkurun İrana qaçması zənn edilir.

Qətl

Kanuni-əvvəlın 7-də səhər saat 9 rədlərində Keşlə köyündə onuncu uçastok qaradovoyu İbrahim Mehdi oğlu güllə ilə vurulmuş olduğundan ağır yaralanıb, bir saatdan sonra vəfat etmişdir.

Əxz edilən məlumata görə, qatıl İran təbəəsi Rza Əhməd oğlu olduğundan tövqif edildikdə [tutulduqda] etiraf etmişdir. Qətl səbəbi hələ məlum deyildir, istintaq edilməkdədir.

Məst

İşbu kanuni-əvvəlın 8-də beşinci uçastok okolodnoçniki [polis sahə rəisi] Babayev məst Bəkir Ziya oğlunu Birjavoy soqaq ilə apararkən, Litovski küçənin önündə Bəkir Ziya oğlu məzkur [adı çəkilən] Babayevin qılıncını dartıb aldıqda onu vurmaq istəmişdir. Bunu həmin uçastokun qaradovoyları Əlihüseyn Rəhim oğlu və Gerasim Civoyev gördükdə məsti tövqif [həbs] etdikdə havaya doğru iki güllə atmışlardır. Bədbəxtənə, güllə gəlib birinci nömrəli evin qapısında duran Aleksandr Çernova dəyib yaralamışdır. Yaralını Mixaylovski xəstəxanaya göndərmişlərdir.

BİRJADA

Kerenski minlik kəndi qiymətindən 5 faiz, 250-lik 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1500 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 50-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 240 manat və Zaqafqaz bonu min manata 40 manat fəzlədir.

Türkiyə altın lirəsi 925 manat, imperial 750 manat, altın onluq 1100 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 80 manat və xırda gümüş para 30 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 8 qran olmuşdur.

Susinin topu 1100 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 30 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Qaçqınlara bile

Türkiyə qaçqınlarından mosullu Məhəmməd Mahmud oğlu, ərzurumlu Məhəmməd Cəfər oğlu və Məhəmməd Osman oğlu Batuma göndərilmək üçün Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] göndərilmişlər ki, Batuma qədər bunlara məccənən [pulsuz] bile verilsin. Bunlardan başqa, Qars qaçqınlarından Seyid Həmid Məhəmməd oğlu Gəncəyə getməsi üçün Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə göndərilmişdir.

Tərəqqi Cəmiyyətində

Pəncşənbə [cümə axşamı] günü, kanuni-əvvəlın 11-də (rəbiüləvvəl ayının 14-də) mövludi-nəbi bayramı münasibətilə Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan Tərəqqi idarəsi tərəfindən “İttihad” mədrəsəsinin binasında nümayiş göstəriləcəkdir. Məktəbin salonu kiçik olduğu üçün qonaqların miqdarı məhduddur.

MÜSTƏHLİKLƏR HƏYATINDAN

Azərbaycan Etibar, Əmniyyət və İstiqraz Cəmiyyətində

Azərbaycan Etibar, Əmniyyət [kredit, əmanət] və İstiqraz Cəmiyyətinin idarəsi kanuni-əvvəlın 7-də olan iclasında aşağıda yazılan şöbələrin təşkilini və bu şöbələrin idarəsini hər əzaya [üzvə] verilməsini qərara almışdır:

1) Rəhn təvəssüt müamili [vasitəçilik əməliyyatları] şöbəsi – müdir Əsədulla Axundov;

2) Banka istiqraz müamili şöbəsi – müdir [A. Q.] İşxanov;

3) Təlimat şöbəsi – müdir [Q.] Piçikyan;

4) Ümumi şöbə – müdir Əliəkbər Heydərov.

İttifaqın təlimat yapanları kanuni-əvvəlın 15-də Bakı, Göyçay, Şamaxı və Quba qəzalarına gedəcəklərdir. Bu yaxınlarda İttifaq idarəsindən ötrü odalar kirayə ediləcəkdir.

İttifaq ehtiyacından ötrü Azərbaycan Dövləti Bankasında [Azərbaycan Dövlət Bankında] 500 min manat etibar açılması məsələsi bu yaxın zamanlarda müsbət bir surətdə həll ediləcəkdir.

* * *

Azərbaycan Etibar, Əmniyyət və İstiqraz Cəmiyyətləri İttifaqı üçün Moskva, Tiflisdəki xalq bankı etibar [kredit] açmasından ötrü təşəbbüsatda bulunmaq üçün İttifaq tərəfindən bu günlərdə idarə üzvü Əsədulla Axundov Tiflisə gedəcəkdir.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədən

Ünas [Qadınlar] Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi Gəncə Xanımları Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi qaçqın xanımlarının acınacaq hallarını nəzərə alıb, onlara yardım etmək üçün bir ianə dəftəri açmışdır. Xanımların həssas qəlbinin bu fəlakət qarşısındakı acıması bizə böyük ümidlər verir. Ona görə onların verdikləri ianəni qəzetə vasitəsilə elan etməyi bir vəzifə ədd [hesab] edirəm.

Xanımların bu günə qədər topladıqları ianənin miqdarı 13 minə yetişir. Aşağıda adları yazılan xanımlar bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] ianədə bulundular:

1000 manat verənlər: Almas xanım Rəfizadə, Xanım Rəfizadə, Fatma xanım Həmzəzadə, Məşhədi Rüksarə xanım Həmzəzadə.

600 manat verənlər: Xədicə xanım Rəfibəyzadə.

500 manat: Dilşad xanım Rəfizadə, Cəvahir xanım Məhəmmədzadə.

400 manat: Cəvahir xanım Rəfizadə.

300 manat: Suğra xanım Quluzadə, Fatma xanım Əhmədzadə, Xeyrünnisə xanım Rəfibəyli, Zümrüd xanım Vahabzadə, Hacı Böyükxanım Ağazadə, Şükufə xanım Pişnaməzadə, Züleyxa xanım Hüseynzadə.

200 manatlıqlar: Asiya xanım Niyazadə, Xədicə xanım Qazizadə, Fatmanisə xanım Əlizadə, Həlimə xanım İbrahimzadə, Zinət xanım Rəfibəyzadə, Münəvvər xanım Kazımzadə, Dünya xanım Mustafazadə, Humay xanım Məhəmmədzadə, Rübabə xanım İsmayılzadə.

100 manat verənlər: Münəvvər xanım Ağakışizadə, Məşhədi Sara xanım Hacizadə, Hacər xanım Qazizadə, Firəngiz xanım Qazizadə, Dilbər xanım Qazizadə, Zərnişan xanım Şirinbəyzadə, Şövkət xanım Şirinbəyzadə, Qəmərxanım Qazizadə, Göyçək xanım Verdizadə, Səfurə Əfəndizadə, Sarabəyim Mustafazadə, Nazəni bəyim Şirinbəyzadə, Ümmül-bənin xanım Mustafazadə, Məşhədi Xədicə xanım Həmzəzadə, Sürəyya xanım Bəxşəlizadə, Fatmanisə xanım Quluzadə, Almas xanım Məhəmmədzadə, Nəbat xanım Zeynalzadə, Dilşad xanım Xəsmə-

həmmədzadə, Məşhədi Sara xanım Məhəmmədzadə (2105), Məşhədi Rüqiyyə Rəfizadə (2120).

Əlli manat: Məşhədi Səkinə xanım Hacizadə, Rəxşəndə xanım Mirzəəlizadə, Bilqeyis xanım Məhəmmədzadə, Dürdanə xanım Əmirzadə, Həbibə xanım Əlizadə, Nənəxanım Rəfibəyzadə, Sürəyya xanım Nağızadə, Güllər xanım Rəfibəyzadə, Zümrüd xanım Rəfibəyzadə, Güllü xanım Rəfibəyzadə, Balaxatun xanım Rəfibəyzadə.

25 manat verənlər: Göyçək xanım İsmayılbəyzadə, Molla Hacər xanım Hacizadə, Həlimə xanım Turabzadə, Aliyyəbəyim Ağazadə, Zöhrə xanım, Səltənət xanım Hacıəliəkəbzadə, Xeyrünnisə xanım Vəlizadə, Balaxanım Əsgərzadə, Səadət xanım Əlixanzadə, Asiya xanım Əlizadə (24 m).

30 manat: Tutu xanım Hacizadə, Şükufə xanım Ağazadə, Hümabəyim Məhəmmədzadə.

15 manat: Böyükxanım Seyidzadə, Səltənət xanım Seyidzadə.

10 manat: Seyidxanım Seyidzadə, Fatmabəyim Babaxanzadə, Gövhərbəyim Hacizadə, Güləxanım Çiraqzadə, Məşhədi Səadət xanım Hacizadə, Gülsüm xanım, Səadət xanım Ağazadə 18 manat.

5 manat: Bəyim xanım Həsənzadə, Xuraman Hacıhəsənzadə.

Bundan başqa, xanımlar yenə para toplayırlar. İanədə bulunan xanımların həpsi qəzetə vasitəsilə elan olunacaqdır.

Zabitin qərarı edilməsi

Təşrini-saninin [noyabrın] 23-də Şuşa-Yevlax yolunda komandirovkaya [ezamiy-

yətə] gedən mülazimi-əvvəl [baş leytenant] Juqayeviç qərarı edilməmişdi. Təhqiqat nəticəsində qərarın Salahlı kəndi sakini Behbud, Daharçı və Əlihüseyn tərəfindən icra edilməsi aşkar olmuşdur. Behbud polis tərəfindən tövqif [həbs] edilmişdir. Digərlərinin dərdəst edilməsi [tutulması] üçün tədabir ittihaz edilməkdir [tədbirlər görülməkdir]. Zabitlə olan digər zəvat da [şəxslər də] məzkurlar [adı çəkilən şəxslər] tərəfindən qərar edilmişlərdir.

Mal taunu

Vorontsovka kəndində qaramalda taun naxoşluğu başlamışdır. Zaqaqfaziya Rus Milli Şurası Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə, taun xəstəliyi peyvəndi maddəsini istəmişdir. İşbu maddə Gəncə Baytariyyə Müfəttişliyində vardır. Daxiliyyə Nəzarəti məsələni Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə vermişdir.

Xılıdan

Təşrini-saninin [noyabrın] 28-də Xıllı köyündə Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavət”-in şöbəsi təşkil edilib, şöbə heyəti intixab edilmişdir [seçilmişdir].

İntixab olunanlar:

Sədr – Məşhədi İbrahim Hacı Əhməd oğlu Hacizadə, müavini-sədr – İsgəndər Tağızadə, katib – Fərrux Dadaşov, xəzinədar – İbrahim Nəsir oğlu İbrahimzadə.

Üzvlər: 1) İbrahimxəlil Kamalov; 2) Əbdülməhəmməd İbrahimov; 3) Əhməd Məhəmməd oğlu; 4) Əliəkəbər Yolçuyev; 5) Kərbəlayı Həsən Gülməhəmməd oğlu.

Təftiş Komissiyasına: 1) Əbdürrəhman Mehmanov; 2) Molla İbrahim İbrahimzadə.

Üzvlərə müavin: 1) Ayaz Talib oğlu;

2) Məhəmməd Heybətov; 3) Molla Abdulla Molla Əhməd oğlu; 4) Cəbrayıl Məşhədi Manaf oğlu.

CAVAB

Müdiri-möhtərəm!

“Azərbaycan fəqərəsi” cəridəsində mündəric [qəzetində dərc olunmuş] biəsas sözlər gözə çarparkən cavab yazmaq məcburiyyətində olduq:

Əvvəla, “Azərbaycan fəqərəsi” namı ilə adlanmış bir cəridəni hədyanatla müləvvəs etmək [hədyanlarla, əsassız və ədəbsiz sözlərlə çirkəndirmək] ədalətdən xaric olmaqdır, zənn edirik. Saniyə [ikincisi], həman ədalətçi adı ilə aləmi-islamiyyəti və ismi-iraniyyəti [iranlılıq adını] ləkədar edib bəşəriyyət ənzarında [nəzərlərində] mənfur edən hərflər öz yapıqları xəyanətləri, öz bais olduqları cinayətləri əbədən mənzur etməyib [göz qabağına gətirməyib], mükərrərdir mükərrər [təkrar-təkrar, neçənci dəfədir] İran inqilabiyunlarını və məfluk [bədbəxt, fəlakətə məruz qalmış] fəhlələri öz əllərində alət edib, özlərini fəqərə tərəfdarları adlandırmaqla, iraniyan ittifaqını rəxnədar etmək [iranlıların birliyini pozmaq] xəyali-xamına düşürlər.

Neçə gün bundan qabaq “İttihad” mədrəsəsində cəm olan İran camaatının ittifaqi-mənəviləri [mənəvi birlikləri] mühərrir cənabınının [qəzetçi cənabların] İttifaqi-İraniyana səktə varid etməyini [ziyan vurmağını] kəş-şəms [günəş kimi, açıq-aşkar] müəyyən və bəlli edir; nə üçün ki, həman məcmədə [yığıncaqda] hazır olan möhtərəm iranlı vətəndaşlar

– bəduni-təfavüt [təfavütü yoxdur] filan yerli, əsnaf, tüccar, fəhlə və qeyri iranlılardan mürəkkəb [ibarət] bir məclisdə və həman məclisdə olan müzakirət ittifaqi-İraniyan heyətinin sinfi intixabatına [seçkilərinə] dair idisə də, təqazayi-məclisi mürəat edən heyəti-müəssəsə üzvləri [məclisin tələblərinə riayət edən qurucu heyət üzvləri] məclisi xüsusiyyətdən [şəxsi məsələlərdən] xaric etməklə bərabər, ümum iraniyana [bütün iranlılara] dair olmağın sərahətən [açıqca] hazırına məlum etdilər və həman hüzzari-məclis [məclis iştirakçıları] tərəfindən əksəriyyətlə neçə nəfər müntəxəb olundular [seçildilər] ki, öz dövləti-mətbuələri [vətəndaşı olduqları dövlət] tərəfindən ezam olunmuş möhtərəm heyətlərə camaati-hüzzarın [iştirakçıların, orada olanların] təşəkküratını izhar edəsinlər.

Həman yüz nəfər adıyla mətbuat səhifələrin yalanlarla dolduran hərifləri hüzzari-məclis intixab etmədilər [məclis əhli seçmədilər] və həman camaat tərəfindən intixab olanlar nəinki heyəti-İttifaqi-İraniyan tərəfindən, bəlkə həman hüzzari-məclis tərəfindən intixab olmalarını həm hüzzara və həm heyəti-eza-miyyə hüzzarına kitabən [yazılı surətdə] izhar ediblər.

İndi görək İran camaati-məflukəsinin [yazıq İran camaatının] tərəfindən əsaslanmış heyəti-İttifaqi-İraniyan ədalət namını müləvvəs edən [cirkəndirən] həriflərin qeyz və qəzəblərinə neyçün səbəb olur?

Şaumyan hökuməti-mənhəsəsinin əsrində [mənhəs, uğursuz Şaumyan hökumətinin dövründə] həman həriflər avam İran camaatının gözlərinə qum səpməkdən ötrü biçarə İran fəhlələrini

öz mübaşir olduğu [məşğul olduqları] işlərindən kənar edib, tufəng bəduş etmişdilər [çiyinlərinə tufəng götürməyə məcbur etmişdilər] və həman islamiyyəti rəxnədar [pozan, ona ziyan vuran] edən qəbahətli əmrin səbəbincə iyirmi minlərlə bigünah vətəndaşlarımızın Quba cəngəllərində [meşələrində], Petrovsk [Mahaçqala] dağlarında və ... məzlumanə qətlərinə səbəb oldular.

Təəccüblər olsun ki, nə xaliqdən həya və nə məxluqdan şərm etməyib [utanmayıb], dübarə özlərini fəhlələr hamisi, inqilabiyun tərəfdarları ədd [hesab] edib, camaat miyanında [arasında] millətpərəstlik namına [adına], ittifaq və ittihadın müqəddəs namına mütəməssik olan [ikiəlli yapışan] və hüquqi-bəşəriyyətlərini mühafizə edən bir cəmiyyətə etiraz edib ləkədar etmək istəyirlər.

Mart hadisəyi-əliməsində [faciəli Mart hadisəsində] Bakı ətraf qəryələrində [kəndlərində] üzvlərinə bolşevik maskaları keçirdib islam ailələrinin zinətlərini yəğmə edən [talayan] kimlər idi? Lənkəran hadisəyi-müəssifəsində [təəssüf doğuran Lənkəran hadisəsində] islam övladlarının harutunlara, nikolaylara təslim olmaq qərarı-mənhəsəsinə [nəhs, uğursuz qərarı-mənhəsəsinə] imza edən kimlər idi?

Mart hadisəsindən sonra ümum iraniyanı qafqazlı islam arxadaşlarımızın ənzarında [nəzərlərində] mənfur edən kimlər idi? Və həman mühərrir əfəndinin yazdığı meymun təqlidi yox, “yətə-şəkkəli biəşkali müxtəlifətin” [dondan-dona girər] kəlamına kimlər səzavar [layiq] olur? Aya [görəsən], heyəti-müəssəseyi-İttifaqi-İraniyan [İranlılar ittifaqının təsisçilər heyəti] həman cənabların sabiqdə

elan buyurduğu müdafiəyi-məzluman [məzlumların müdafiəsi] heyətlərinə təslim olsaydılar, çox gözəl olardı?!

Xeyr! İranlılar öz hüquqi-bəşəriyyətlərini düşünüb bə'dəma-fih [bundan sonra] bu tövr maskaçıların yalançı dillərinə aldanmayacaqlar!

*İmza: Möhsün Əlizadə,
Heydər Əlizadə, Məhəmməd Cəfər
Abbazadə, Fətulla Zeynalov*

İDARƏYƏ MƏKTUB

Cənab müdir!

Qəzetənizə aşağıdakı məktubumuzun dərcini təmənnə edirik.

Rusca “Azərbaycan” qəzetəsinin 9 kənni-əvvəl tarixli nömrəsində “Ərzaq böhranı” ünvanlı xəbərdə çörəyin girməyən “Kooperasiya” tərəfindən 5 rublə 50 qəpiyə satıldığı və hər bir xərci ilə bərabər çörəyin 5 rublə 25 qəpikdən yuxarı satıldığını qradonaçalnik cənabları qanunsuz gördüyü xəbəri yazılmışdır. Bununla məlum edirik ki, çörək 5 rublə 50 qəpiyə tək “Kooperasiya” tərəfindən deyil, Sentrodom tərəfindən də o qiymətə satılır və həmin qiymət Sənaye, Ticarət və Ərzaq Nəzarəti rızası ilə təyin edilmişdir. Çünki Nəzarət arpa ununun qiymətini 91 rublə artırmış, böylə ki, sabiq 89 rublə əvəzinə imdi arpa ununun pudunu 180 rubləyə buraxır.

Bir də “Kömür paylanması” xəbərində “Kooperasiya”ya 10 min pud kömür buraxıldığı da doğru deyil. Çünki ancaq 1000 pud kömür buraxılmışdır.

*Kamali-əhtiramla:
Xəzər Müstəhlilər İttifaqı
“Kooperasiya” idarəsi*

TEATRO VƏ MUSIQI

“Arşın mal alan”

Şərq həyatına və oynanılan pyesaların məzmununa təvafuq edən [uyğun gələn] dekorasiyalar hazırlamaq işində ciddi fəaliyyət göstərməkdə olan Dövlət Teatro heyəti müdiriyyətinin böyük vəzifəsindən biri də odur ki, artistlərin oyununa diqqət yetirib, teatro sənətimizin tərəqqisinə ətraflıca xidmətlər yetirsin. Buna görə, müdiriyyətin dekorasiyalar hazırlaya bilən mahir bir rəssamı olduğu kimi, artist hazırlaya bilən digər rəssamı da olmalıdır ki, onun adına rejissor deyərlər.

Müdiriyyətin rejissorları vardır: İvanov, Şərifov və Sədqi əfəndilərin rejissorluq vəzifəsi ilə müvəzzəf olduqlarını [vəzifəsini daşıdıqlarını] bilirlik və bu rejissor əfəndilərin səhnə tərtibatındakı işlərini bəyənilirik. Lakin bunların tip yaratmaq rəssamlıqlarını görmədik. Çünki əgər rejissor əfəndilər bu yolda çalışmış olsaydılar, o halda artistlik istedadını inkar etmək qabil olmayan Hüseynzadə əfəndi Azərbaycan bəylərindən mühüm bir qisminin şəklə olan Soltan bəyi öyləmi oynardı ki, müsənnifin [müəllifin] təsvir etmiş olduğu tip itib batdı...

Bəlkə təqsir müsənnifin özündədir – Soltan bəyin tipini dürüst təsvir edə bilməyibdir?

Doğrudur, müsənniflərdə də böylə təqsir olur. Zətən müsənnif dəxi bir rəssamdır. Əlbəttə, rəssam olmayan müsənniflərin tipləri qeyri-müəyyən olub dürüst çıxmaz.

Lakin Soltan bəyi təsvir etmiş müsənnif haqqında bunu demək insafsızlıqdır.

Çünki Soltan bəyin hər bir sözü, hər bir danışığı tipin dürüst təsvir edilmiş olduğu birər dəlildir.

Görünür ki, Soltan bəyin nə tip olduğunu Ələkbər Hüseynzadə əfəndi dərk etməmişdir və rejissor əfəndilər dəxi bu xüsusda lazım gələn təlimatı müzayiqə etmişdirlər [əsirgəmişdirlər], və illə [yoxsa] böylə olmasaydı o paltar, o papaq Soltan bəyə yaraşardımı ki, Hüseynzadəyə geyindirmişdilər? Namus yerində tutulan papağı bir dəfə bir hərəkətlə yerə salmaq və hətta çıxarıb yerə vurmaq, qızına acığı tutduğu bir vaxtda ki, “namusa toxunan bir iş” üstündədir, papağı ilə qulluqçunu qovmaqla şuxluq etmək və ya başından yapışmaq kimi yevropalılara məxsus hərəkət [hərəkətlər] göstərmək və sairə kimi hərəkətlər Soltan bəyin tipini xələldar etməyirdimi [pozmurdu mu]? Təkrar edirik ki, Ələkbər Hüseynzadə istedad sahibi bir artistdir. Ancaq mahir təlimçi istər ki, ona rəhbərlik etməklə əsl sənət yolu ilə aparsın və o yan-bu yana yayınmağa qoymasın...

Vəlinin tipini Anaplı cənabları dürüst təsvir etdi. Ancaq “rənglərini” bir qədər qəliz etmişdi. Tellini xanım Tanailidi yaxşı oynamışdı. Heyif ki, axır pərdədə alma yeməklə effeni bir qədər pozdu.

Gülçöhrəni xanım (Olenski) bir qədər də zərifənə və “romantiçni” oynasaydı daha isabət etmiş olardı.

Asiyanın şəkli çıxmadı.

Əsgəri Sarabski cənabları və Süleymanı da Xəlil əfəndi dürüst təsvir etdilər. Ancaq bir azca “rəng” vermək lazım idi.

Oxumaqlara gəldikdə; artist əfəndilər bir kərə bunu bilməlidirlər ki, o cürə oxumaq ki, camaata bir təsir vermədi – itibətdi. Odur ki, bir havanı oxuyarkən öylə

mahiranə əda və şivə ilə oxumalıdır ki, eşidənlərin zövqünü tərpədir üzlərində bir təsir buraxsın.

Mizrab

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Təzəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Maşhədsər-Bəndər Gaz və geri

17-ci körpüdən çəharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Hasənqulı-Bəndər Gaz-Maşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Doktor Mirqiyam Axundov

Əmrazi-daxiliyyə, əsəbiyyə, zöhrəviyyə və uşaq naxoşluqları.

Səhərlər 8-9, axşamlar 4-7, bazarlar səhər 8-1, çəharşənbə axşam və şənbələr 6-7, axşam 4-7.

Aşağı Təzəpir küçəsi nömrə 1 və Köhnə poçt küçələrinin küncündə. Telefon 00-55.

16814

Türkiyədən yeni gələn İstanbul Tibbiyyəsi müəllim müavinlərindən Doktor Rəşid Sürəyya

Daxiliyyə və zöhrəviyyə, “914” və “606” müalicələri. Naxoşları qəbul edir gündüz saat 12-dən 2-yədək, Armysanski 13, Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası, telefon 58-39.

168156

Dış həkimi

Boris Moiseyeviç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinninin küncündə). Telefon 48-75.

Dışlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

* * *

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi elan edir ki, Türlük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin izni ilə bu il noyabrın 16-dan 10319 nömrə üzrə Bakı şəhər stansiyasında kanuni-

saninin [yanvarın] 2-dən malları mühafizə etməkdən ötrü stavkalar düzəlidir. Artıq zaman mühafizə olunan mallardan pambığın hər puduna 2 qəpik və ayrı mallardan 5 qəpik puduna alınır.

T-383

Sabunçu camaat iclasının qərarıdır. Sabunçuda 298 nömrəli dükən – ki və qedir Dəyirman küçəsində – bu kanuni əvəlin 12-mci cümə günü saat 3-də müzayidə ilə satılacaq. Həmin dükən almaq istəyən əşxas yövmi-məzkurda [deyilən gündə] məhəlli-məzkura gəlməsi lazımdır.

16817

**Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Kaspiyski makina inşa edən və qazan zavodları

səh. 199. “Kaspiyski makina inşa edən və qazan zavodları” [Каспийский машино-строительный и котельный завод]: Kaspi maşınqayırma və buxar qazanı zavodu; mərkəzi idarəsi Petroqradda olan bu zavod Bakıda ilk dəfə 1912-ci ildə açılmışdı; Bakı kontoru Qorçakovski (indiki Zeynalabdin Tağıyev) küçəsində, zavod özü isə Balaxanı şosesində (indiki Xətai və Heydər Əliyev prospektlərində) yerləşirdi.

Etilaf dövlətləri və bolşeviklər

s. 201. “girişməsi ... həman”: arada bir söz silinmişdir; oxunmur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 202. “Qazancıq”: Türkmənistanın cənub-qərbində, Balkan vilayətində dəmir-yol stansiyası; indiki Bərəkət şəhəri.

“Petro-Aleksandrovsk”: Orta Asiyada şəhər; hal-hazırda Özbəkistanın tərkibində Qaraqalpaqstan Respublikasının Turtkul şəhəri.

Dağıstanda

səh. 204. “Şura və Petrovsk”: Teymurxanşura (indiki Buynaksk) və indiki Ma- haçqala şəhərləri nəzərdə tutulur.

səh. 204. “düzülər” (yaxud druzlar): ərəblərin dini-etnik qrupu; əsasən Suriya, Livan, İsrail və İordaniyada yaşayırlar.

“Cəbəli-Lübnan”: (Cəbəli-Lübnan sancağı; Dağlıq Livan sancağı) 1861-1918-ci illərdə Osmanlı dövlətinə tabe olan muxtar bölgə idi.

səh. 205. “Mötəməül-Suri” (Suriya Konqresi): əslində “Mötəməül-Suriyyül-Əmm” (Ümumsuriya Konqresi): Suriya Ərəb Kral-lığının Müəssislər Məclisi; 1919-cu ildə açılmışdır.

“Əyandan”: Osmanlı Əyan Məclisi nəzərdə tutulur. Əyan Məclisi – Osmanlı Parla-mentinin yuxarı palatası, Senat; Əyan Məclisinin üzvləri padşah tərəfindən təyin edilirdi.

Nəzarətlərdə

səh. 208. “məktəb mənzili ilə əlaqədar bulunacaqdır”: qəzetdə “əlaqədar” yerinə “əlaqədə” getmişdir.

Vükəla Şurasında

səh. 208. “kiçik istiqraz haqqındakı təqriri istiması nəticəsində”: qəzetdə “istiması” [dinlənilməsi] yerinə “ictimasi” [yığıncağı] getmişdir.

“dövləti darülfünuna qazo-zavod”: çox güman ki, universitet ərazisinin və binasının qaz fənləri ilə işıqlandırılmasından söhbət gedir.

Təbii sərvətlərimiz

səh. 210. “Türk kişisi atını minib ... üçün”: arada bir söz silinmişdir; oxunmur.

“xana, kargah”: xalça toxumaq üçün dəzgah.

səh. 211. “ölgün xəxirələrini və ... bu vasitələrlə”: arada bir söz silinmişdir; oxunmur.

səh. 212. “pakl”: rusca “paklya” [пакля] sözünün təhrif edilmiş forması; “lif”.

Hadisat

səh. 218. “Qatil iran təbəəsi”: qəzetdə “qatil” yerinə “məqtul” [qətl edilən] getmişdir.

“Qətl səbəbi hələ məlum deyildir”: qəzetdə “qətl” yerinə “qatil” getmişdir.

Cavab

səh. 221. “Azərbaycan fəqərəsi”: Bakıda 1919-1920-ci illərdə dərc edilmiş bolşevik qəzeti. Redaktoru Əliheydər Qarayev idi.

səh. 222. “dağlarında və ... məzlumanə”: arada bir söz silinmişdir; oxunmur.

Cümə axşamı, 11 dekabr 1919-cu il, nömrə 342

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 18 rəbiüləvvəl sənə 1338. 11 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təh nüşxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırını səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırını səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

DÖVLƏT TEATROSU AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ MÜDİRİYYƏTİ

Cümə günü kanuni-əvvəl
(dekabrın) 12-sində axşam
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Otello” faciəsi,

Haşım bəy Vəzirovun tərcüməsi.
Xüsusi libaslar hazırlanmışdır.
Tamaşa axşam saat 8 tamamda
başlanacaqdır. Biletlər drama qiyməti
ilə teatrın kassasında satılmaqdadır.

Rejissor: A. A. İvanov.

Gələcək tamaşa: Kanuni-əvvəl
(dekabrın) 15-ndə mövqeyi-tamaşaya
qoyulacaqdır “Şah Abbas” operası.

Dövləti Teatro Heyəti vəkil:

M. Ə. Sidqi.

T-389

İTTİHAD MƏKTƏBİNDƏ

Bu gün rəbiüləvvəl 17-də (11 ka-
nuni-əvvəl) axşam saat 8-də İttihad
məktəbinin salonunda Cəmiyyəti-maar-
ifi-iraniyan “Tərəqqi” idarəsi tərəfindən
mövludi-nəbi münasibətilə müsəmirə
[konsert] məclisi tərtib ediləcəkdir.

16825

YEFİMOV QARDAŞLARININ SİRKİ

Cümə günü kanuni-əvvəl 12-sində
1919 sənədə sirkini açılmağına görə
böyük oyun olacaqdır.

Üç hissələrdən ibarət, 17 nömrəli sirkini
gözəl oyunları göstəriləcəkdir.

Tamaşa axşam saat 9-un yarısında
başlanacaqdır.

Sirkini kassası şəhər saat 11-dən
2-yədək və axşam 5-dən oyunun
axırınadək açıqdır.

Sirkdə Bakı qalabəyisinin süvari
diviziyasının musiqi dəstəsi çalacaqdır.

Elan: Bazar günü

kanuni-əvvəl 14-ndə uşaqlar üçün
böyük oyun qoyulacaqdır.

Tamaşa gündüz saat 1-də başlanacaq.

Sirkini nümayəndəsi: A. L. Şteyn.

Müdirilər: M. Brindt və Saukov.

* * *

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bütün
ev sahiblərinə məlum edir ki, 29 sent-
yabr 1917-ci sənədə Müvəqqəti höku-
mət tərəfindən verilən şəhərlərin mə-
daxil və məxaric və smeta qanununun
51-ci maddəsi üzrə mənzil vergilərinin
qərarından ötrü hamı ev sahibləri evlə-

rində pul ilə yainki müftə icarə verilmiş olan mənzillərin siyahısını qanunda göstərilmiş müəyyən vaxtda ki, yanvar ayının 7-dən 1920-ci sənədən gec olmasın, Şəhər Bələdiyyə İdarəsinə verməlidirlər.

Bu məlumatları verməkdən ötrü Şəhər Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən bütün qanunun maddələrinə dair blanklar hazırlanıbdır və bu blanklar şəhər vergilərinin yığanlar tərəfindən ev sahiblərinə paylanacaqdır və həmçinin Bələdiyyə İdarəsində veriləcəkdir. Yazılı blankların müəyyən vaxtda Bələdiyyə İdarəsinə yetirilməsi ev sahiblərinin öhdəsinədir. Kim zikr olunan tələblərə əməl etməsə yainki yanlış məlumat versə, şəhər qanununun 52-ci maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən] qanun qarşısında cavabdəhəndə [cavabdeh] olur və həmçinin bu blankları şəhər vergi yığanlarından almamış olsalar da qanun qarşısında məsuliyyətli idirlər. Şəhər vergi yığanlar tərəfindən blank almayan zəvat [şəxslər] Bakı Şəhər Bələdiyyəsində qulluq saatlarında saat 9-dan 3-ədək ala bilərlər.

T-378

ELAN

11 dekabr 1919 pəncşənbə [cümə axşamı] günü gündüz saat 11 tamamda Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olaçağı elan olunur.

T-390

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Cümhuriyyəti Məşixəti-İslamiyyə İdarəsi tərəfindən

Həmin gün nəzarət və təftişat səfə-

rindən Bakıya rücu [qayıdıb] və kəndi ümratımıza şüru edib [işlərimizə başlayıb], müvəqqəten ümratımızı həvalə etdiyimiz Məşixət [Şeyxülislamliq İdarəsi] üzvləri Əbdülxalıq əfəndi [Axundzadə] və Hacı Şeyx Həsən Axund cənabları kəndi ümratına müraciət etmələrinə [öz işlərinə qayıtmalarına] qərar vermişiz.

*Məşixət sədriləri:
Mustafa Əfəndizadə,
Axund ağa Ağaalizadə
10 dekabr 1919*

GENERAL DENİKİNİN ƏMRLƏRİ

Cənubi Rusiya Baş komandanı general Denikin Qafqaziya cümhuriyyətlərinə aid məsələlər haqqında bir sürü “əmr”-lər verir.

Bu “əmr”ləri qəzetələrdə görüb də oxuyanlar anlaya bilərlər ki, mürtəcə general heç yoxdan bir məsələ çıxarmaq və doğrudan-doğruya düşmənliklər mövcud deyil ikən sırf sabit bir fikir (idéé fix) [ilə] düşmənliklər yaratmaq istəyir.

Denikinin əvvəlcə gərək Azərbaycanda və gərəksə Gürcüstanda bulunan nümayəndələrinin bəyanat və təminatına rəğmən, Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinə Denikin tərəfindən düşmənliklər vüqu bulunacağını şübhəsiz ki, biz hamımız təxmin etmiş və hesaba da almış idik.

Denikin cənub qüvvətləri, Kuban Cümhuriyyətinə qarşı təərrüz [hücum] və təcavüzə girişib də Radanı və onun başçılarını təhdidlər altında bulundurması yalnız Kubanın Dağıstan ilə dostanə

bir müahidə əqd etməsi [saziş imzalaması] ilə əlaqədar və bu üzdən zühura gələn bir hadisə deyildi. General Denikin içəri Rusiyadakı hərəkəti-əsgəriyyəsi çox zamandan bəri bir müvəffəqiyyət təmin etmədiyi kimi, qış mövsümünün gəlməsi də ayrıca bir maneə çıxarmaqda və ümumi mübarizələr üçün əngəllər hüsula gətirməkdə olmasından, cənub tərəfdən bunu tələfi etmək [bunun əvəzini çıxmaq] və Qafqaziya üzərinə bir təsir etmək fikri daha da hesaba uyğun gəldiyindən, bu yola müraciət lüzumu general üçün bir iş olmuşdur.

General Denikin Azərbaycan ordusunda bulunan rus zabitlərinin səflərini [sıralarını] tərk etmələri haqqında əvvəlcə bir “əmr” vermişdi.

Bu “əmr”in əsbabi-mövcibəsi [səbəbləri] də o surətlə göstərilməkdə idi ki, Azərbaycan hökuməti guya Rusiya ordusuna qarşı düşmənənə və Ermənistan Cümhuriyyəti ərazisi üzərinə də əhdşikənanə [xaincə] hərəkət etməkdə imiş.

Rusiya ordusuna qarşı düşmənənə hərəkətin bir səbəbi var idi ki, o da bu ordunun Azərbaycan Cümhuriyyəti haqqında heç bir zaman dostanə hərəkət etməməsi və daima təzyiq edici bir rol taqınması idi.

Rusiya ordusu, Azərbaycan istiqlaliyyətinə macəracuyanə [avantürist] bir surətdə rəftar etdi, Rusiya ordusu Petrovskda [Mahaçqalada] və Dərbənddə Azərbaycan təbəəsinə qarşı bəd müamilələr [pis rəftarlar], nalayiq hərəkətlərdə bulundu. Fəqət bütün bu kiçik vəqə və hadisələrə rəğmən, Denikin heç bir zaman doğrudan-doğruya Azərbaycana sülh-

pərvəranə bir hərəkəti müvafiq görmədi.

“Düşmənlik üçün düşmən olmaq” siyasətindən də əl çəkmədi. Bir düşmənlik var ki, müsbət bir siyasətin və eyni zamanda müsbət bir mənfəətin yek-digərləri [bir-birləri] ilə toqquşmasından meydana çıxar; bir də düşmənlik var ki, köhnə bir hesabdan, köhnə bir sabit fikirdən doğar. Bu axıncı düşmənləyin nə əqli vardır, nə də hikməti, sırf bir macəraculuqdur.

İştə, Denikindən Azərbaycana və Gürcüstana qarşı göstərilən düşmənlik də bu cinsdəndir.

General Denikin Azərbaycan ordusundakı rus zabitanının vəzifə səflərini tərk etmələri haqqında bir digər əsbabi-mövcibə daha göstərir ki, o da guya Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ermənistan ərazisində düşmənənə hərəkəti imiş. Bu əvvəlbəəvvəl generalın macəraculuğuna bir misaldır. Azərbaycanla Ermənistan arasında ərazi üzərində bir ixtilaf və yaxud da deyəlim ki, bir niza [çəkişmə] zühura gəlsə, bunun həlli və yaxud da müraqibəsi [baxılması, təftiş və nəzarət edilməsi] üçün Denikin özünü “həkim” [arbitr] hesab edərək “müdaxilə”yə fürsətmi bulur?

Denikindən daha ziyadə Ermənistan Cümhuriyyətinin müqəddərat və mənafeyinə nüfuz edən bir Antanta dövlətləri vardır. Antanta dövlətləri Denikinə Ermənistan haqqında nə bir mandat vermiş, nə də hamilik sifətini bəxş etmişdir. Əgər Ermənistanı müdafiə etmək lüzumu Antanta tərəfindən nəzərə alınsa, Denikinə heç də müraciət edilmədən bu iş görülməli idi.

Fəqət burada Denikinın əsl hədəf etdiyi məqsəd başqadır. O, gec qalmış kasəlislər [kasa yalayanlar, yaltaqlar] kimi istəyir ki, Azərbaycan və Ermənistan arasındakı məsələlərə nüfuz etmək surəti ilə hər iki cümhuriyyətin münasibətini daha da pozmaq və “köhnə bir rus üsulu” üzrə aradakı bulanıq sudan balıq ovlamaqdır.

Lakin bu manevrələrə [rəğmən], son zamanlarda etilaf [razılaşma] və anlaşmağı mənafeinin ən vacib bir cəhəti olaraq bilən Ermənistan Cümhuriyyəti Denikinın xəyalında təsəvvür etdiyi “Ermənistan dostluğuna” heç bir zaman aldana bilməyəcəyi [kimi], Azərbaycan da qolayca mənafei-siyasiyyəsini buraxıb elə bir manevrəyə gedən deyildir.

Denikin “əmr”lərindən biri də Zaqafqazıyanı iqtisadi bir abluka [blokada] altında bulundurmaqdır.

Denikinın 4 maddədən ibarət bulunan bir “əmr”ləri bugünkü qəzetəmizdə dərc olunur. Mürtəcə general Zaqafqazıyaya hər dürlü ərzaq və məkulata [qida maddələrinə] aid şeylərin Azərbaycana və Gürcüstana nəql edilməsini mən’ [qadağan] edir.

Ərzaq və məkulatın Denikinın hökm edə bildiyi yerlərdən Zaqafqazıya cümhuriyyətlərinə gəlməsi əsasən bu cümhuriyyətlər tərəfindən vüqə gəlməyib, bəzi xüsusi şəxslərin dəlaləti ilə olduğundan, bittəb [şübhəsiz], bu doğrudan-doğruya Zaqafqazıya hökumətləri üçün bir iqtisadi abluka [blokada] ədd [hesab] ediləmməz. Edilsə belə, Denikin üçün bir mənfəəti təmin edə biləcəyi fikri boşdur. Lakin iqtisadi abluka mahiyyətində olan

bu hərəkət, bir də təərrüz [hücum, təcavüz] şəklinə girməkdədir ki, bizzat [şəxsən] Antanta dövlətlərinin də nəzərdiqqətlərini cəlb etməyə şayan [layiq] ədd [hesab] edirik.

Alınan xəbərlərə görə, Könüllü orduya mənsüb bulunan və mərməi əndaxt edən [atan] bir rus gəməsi Qara dənizdə Suxumdan Qaqraya gedən gürcü gəmilərindən “Çorox”u içindəki yükü və əsgərləri ilə bərabər tutmuş və alıb götürmüşdür.

Müttəfiqimiz Gürcüstanın Könüllü ordu təcavüzlərinə qarşı hər surətlə ehtiyatkar bulunub da müdafiə zəminində olmasını daima arzu etdiyimiz və mütəqabil mənfəətlər icabı ədd elədiyimiz [qarşılıqlı mənfəətlərimizin vacib şərti saydığımız] halda, əlbəttə daha da istərdik ki, müdafiə üçün ciddi tədbirlər müzayiqə olunmasın [əsirgənməsin].

Çünki su bəlkə uyursa da, düşmən uyumaq bilməz.

Digər tərəfdən, Antanta nümayəndələrinin Zaqafqazıya cümhuriyyətlərinə qarşı son zamanlarda göstərməyə hazırlandıqları hüsn-təvəccöh [rəğbət] Denikinın “əmr”ləri və təcavüzlərinə qarşı da müəssir [təsiri] bir tədbiri təqib etməlidir ki, bu surətlə Zaqafqazıya cümhuriyyətlərinin sülh və müsəliməti [əmin-amanlığı] təmin edilmiş və araların-dakı ittifaqın əsası da qurulmuş olsun. Biz, bu cəhətin layiq olduğu əhəmiyyətlə Antanta tərəfindən də nəzərə alındığını zənn etməyə də etimadımız vardır.

Ə[hməd] H[əmdi]
Qaraağzadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

*(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi
tərəfindən alınmışdır)*

9 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Kiyev dairəsində yürüşdə bulunan qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Kiyevdən 15-35 fərsəx cənub-şərq və şərqdə olan Brovarı-Borispol kəndini almışlardır.

Xarkov cəbhəsində bizim qoşunlarımız Xarkov ilə Poltava arasında Boqoduxovdan 25 fərsəx cənub-qərbdə olan dəmiryol üzərinə çıxaraq Boqoduxov, Zoloçev şəhərləri üzərinə yürüş etmək-dədirlər.

Valuysk cəbhəsində Berdiçev ilə Novi Oskol arasında üç gündən bəri davam edən düşmən müqaviməti tərəfimizdən sındırılmışdır. Düşmən külli tələfatla cənuba tərəf atılmışdır.

Biryuç-Pavlovsk məntəqəsində qitəatımız yürüşlərini genişləndirərək Kalitva nəhri üzərinə çıxmaqdadırlar. Qırmızı qoşunlar düşməni geri ataraq Dona yaxınlaşmışdırlar.

Veşenski tərəfdə Seryuç nəhrini kəsərək qoşunlarımız düşmənin üç alayını əhatə edərək onlarla vuruşmadadırlar. Bir çox əsir və mitralyoz alınmışdır.

Tsaritsın cəbhəsində Dubovka dairəsində ciddi vuruşmalar gedir. Vuruşmalar əsnasında tərəfimizdən düşmənin Zaparoj və Kuban kazak alayları münhəzim [məğlub] edilmişdir. Əsir, üç mitralyoz, bir bayraq, araba, at alınıb, düşmən

arxasındakı Dubovka kəndi işğal edilmişdir. Vuruşmalar davam edir.

Pavlodar dairəsində Semipalatinsk cəbhəsində qitəatımız Pavladordan 100 fərsəx cənuba olan kəndlər xəttinə çıxmışdır. Barnaul cəbhəsində yürüş edən qitəatımız Barnauldan 40 fərsəx qərbdə olan Obni nəhrinə çatmışlardır.

Kaitsk cəbhəsində Kaitskdən 75 fərsəx şərqə olan Ubinskaya mövqifi [stansiyası] və Ubinskədən cənuba bir neçə kəndlər işğal edilmişlərdir.

Almaniya və Müttəfiqlər

Hamburq - Almanların qərq etdikləri gəmilərin bahasını Almaniya verməyəcəklərsə, Frankfurt (Mayn) və Essenin Müttəfiqlər tərəfindən işğal ediləcəyini Müttəfiqlər bildirmişlərdir.

Hindenburq – prezident

Orşa - Almaniya Cümhuriyyətinin rəisliyinə Hindenburqun elan edilməsi üçün Berlində ciddi surətdə təbliğat edilməkdədir. Bundan dolayı milliyətçilərlə sosialistlər arasında qızğın toqquşmalar olmuşdur. İntizam və asayiş bərqərar etməkdən ötrü qoşun dəvət edilmişdir.

Mandalar təqsimi

N ordusu qərarğahı – Odessada çıxmaqda olan “Sovremennoye slovo” qəzetəsi “Tayms”dan, təqsimi [bölüşdürülməsi] təxmin edilən mandalar [mandatlar] haqqında aşağıdakı məlumatı dərc edir:

Suriya müstəqil hökumət olacaqdır. Fransaya Suriyanı kontrol etmək hüququ veriləcəkdir. Livan xüsusi hökumət təşkil ediləcək və buranı idarə etmək mandası

Fransaya veriləcəkdir. Şimali Beynənnəhreyn müstəqil ərəb hökuməti təşkil ediləcək və İngiltərəyə burada nəzarət ixtiyarı veriləcəkdir. Cənubi Beynənnəhreyn müstəqil hökumət təşkil edəcək, buranın idarəsi, ixtiyarı İngiltərəyə veriləcəkdir. Fələstində də İngiltərə böylə mandala alacaqdır.

Zəlzələ

Lion - İstanbuldan verilən xəbərlərə nəzərən Türkiyənin bir para mahallarında təhtələri [yeraltı] hərəkəti müşahidə edilmişdir. Şiddətli soyuqlara baxmayaraq, qorxuya düşmüş əhali açıq havada yaşamaqdadır.

Kolçak səfəri

Yuryev - “Vossişe çaytunq” qəzetəsi xəbər verir ki, məşhur kadet [Fyodor] Rodiçev Varşavada Kolçak hökuməti nümayəndəsi təyin edilmişdir.

(İtaliya heyəti xəbərləri)

Şurayi-Alidə

Paris - Şurayi-Ali Klemansonun təhtisədarətində [sədrliyi altında] maliyyə məsələlərini müzakirə edərək, Macarıstan ilə olan maliyyə və iqtisad müahidənaməsinin [sazişinin] qeydlərini qəbul etmişdir. Müttəfiqlərlə Çex-slovak, Lehistan [Polşa] arasında olan sülh müahidənaməsi dəxi təsvib edilmişdir [bəyənilmişdir]. Qərbi Qaliçiya Lehistana verilir. Sabah Almaniya ilə bir neçə məsələlər müzakirə ediləcəkdir.

Petlyuranın Romaniyada gizlənməsi
Bükreş [Buxarest] - Romaniya qəzetə-

lərinin verdikləri xəbərlərə görə, Ukrayna Cümhuriyyəti rəisi Petlyura nazirlər və ərkanı-hərb [hərbi qərargah] general ... ordusu təqibatından dolayı Romaniyada gizlənməkdədir.

İngiltərə, Fransa və Amerika müahidənaməsi

London - Royter agentəsinin verdiyi məlumata nəzərən, İngiltərə, Fransa və Amerika müahidənaməsində [sazişində] heç bir təbəddülat [dəyişiklik] olmamışdır.

İngiltərə və Fransa hərbi ittifaqı

Brüksel - İngiltərə ilə Fransa hərbi ittifaqı məsələsinin kabinetdə müzakirə edildiyini qəzetələr işar edirlər [xəbər verirlər].

Versal müahidənaməsi

Vaşinqton - Vilson ilə görüşmüş olan əyanlardan [senatorlardan] Hiçkok bu yaxınlarda Məclisi-Əyana [Senata] Versal müahidənaməsini [sazişini] təqdim edəcəkdir.

Amerika mürəxxəslərinin əzimi

Paris - “Pati jurnal” qəzetəsi Amerika mürəxxəslərinin kanuni-əvvəlin 9-da əzimət edəcəklərini [yola düşəcəklərini] xəbər verir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Şura hökumətinin sülh şəraiti

“Tayms”ın müxabiri Londondan teleqraf edir:

“Bu yaxın zaman Rusiyadan övdət etmiş [qayıtmış] Parlaman üzvü polkovnik Malon Rusiyadan gətirmiş olduğu sülh şəraiti [şərtləri] məzmununu sosialist qəzetəsi “Deyli Herald”ın idarəsinə xəbər vermiş və məzkur [adı çəkilən] qəzetə dəxi nəşr etmişdir.

Polkovnik Melon bir az irəli zaman Avam Kameronunda [İcmalar Palatasında] Düvəli-Mötəlifə [Antanta dövlətləri] ilə Şura hökuməti arasında sülh əqd edilməsi nəfinə [sülh imzalanması lehinə] təbliğatda da bulunmuşdu.

Şu təkliflərin əsas cəhətləri bərvəchiatidir [aşağıdakı kimidir]:

Sabiq Rusiya imperatorluğu ərazisi üzərində düşmənanə hərəkətin kəsilməsi, mütarikə əqdi [atəşkəs imzalanması] və atidəki [aşağıdakı] əsaslar üzrə bitərəf məmləkətdə konfrans dəvət edilməsi:

1) Sabiq Rusiya imperatorluğu ərazisi üzərində mövcud dövlətlərin həpsi işğal etmiş olduqları [tutduqları] ərazini kəndi təsərrüflərində mühafizə edirlər [öz ixtiyarlarında saxlayırlar];

2) Abluka [blokada] qaldırılsın və Rusiya ilə ticarəti əlaqəyə [ticarət əlaqəsinə] başlanılsın;

3) Şura hökuməti sabiq Rusiya imperatorluğunun cümlə limanları ilə mümaniətsiz [manəsiz] əlaqədə bulunur;

4) Şura Cümhuriyyəti vətəndaşları Müttəfiq və Müttəhid dövlətlər [Antanta dövlətləri] məmləkətlərinə, şu məmləkətlərin daxili siyasətinə qarışmamaq şərtilə bilamümaniat [manəsiz] buraxılırlar; eyni şərtlə də həman dövlətlərin təbəələri Şura ərazisinə buraxılırlar;

5) Şura hökuməti və Rusiyada təşəkkül etmiş qeyri dövlətlər bütün

siyasi məhbuslara şamil olmaq üzrə əfvü ümumi elan edirlər; bu əfv Şura hökumətinə və qeyri rus hökumətlərinə qarşı müharibə edən əsgərlərin (saldatların) cəminə şamil olur.

6) Rusiyadan bütün əcnəbi qoşunları çəkilir və Rusiyada təşəkkül etmiş dövlətlərin hansına olmuş olsa, hərbi müavinətdə bulunmaq kəsilir; Şura hökuməti və şura əleyhdarı olan hökumətlər bir vaxtda silahşorluğun ixtisarına [cəngavərliyin, müharibə tərəfdarlığının azaldılmasına] başlayırlar.

7) Şura hökuməti və Rusiyada təşəkkül etmiş qeyri dövlətlər sabiq Rusiya imperatorluğunun əcnəbi dövlətlərdən əqd etmiş olduğu istiqrazatı tədiyə etməkdə [imzalayıb aldığı borcları ödəməkdə] məsul olduqlarını iqrarla [qəbul və təsdiq etməklə], müahidənaməni [sazişi] imzalayırlar.

Şura hökuməti işbu əsaslar üzrə müzakirə başlamasına hazır olduğunu izhar edərək, təşrinisənin [noyabrın] 15-dən gec olmamaq şərtilə Düvəli-Müttəfiqə və Müttəhidə tərəfindən bu yolda təklif edilməsini şərt qoyur.

Vəsiqə atidə mündəric [aşağıda dərc edilmiş] qərar üzrə iki tuhaf [qəribə] təklif ilə xitam bulur:

Şura hökuməti həpsindən irəli istəyir ki, Britaniya və Amerika hökumətləri nim-rəsmi [yarı-rəsmi] təminat versinlər ki, Fransanın mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərinə] riayət etməsinə onlardan asılı olan hər bir iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunacaqlardır. Şura hökuməti ümid edir ki, o, kəndi təkliflərini lazım gələn təbəddülatla [dəyişikliklərlə] Mərkəzi dövlətlərə etməyə məcbur olmayacaqdır.”

Zaqafqaziyanın iqtisadi ablukasına dair Cənubi Rusiya Qüvayi-müsəlləhəsi [Silahlı Qüvvələri] Baş komandanının əmrnaməsi

Əmrnamə 171

19 təşrin-i-sani [noyabr] 1919 sənə Rostov şəhəri

Mənə məlumat vermişlər ki, ayrı-ayrı şəxslər qazanc mənzuru [məqsədi] ilə Zaqafqaziyaya ərzaq aparılmamasından ötrü mənim dəfəatla [dəfələrlə] etdiyim binagüzarlığa [sərəncama] baxmayaraq, mənim tələbatımı ixlal edirlər [tələblərimi pozurlar] və hər dürlü vəsilələrdən bilistifadə [bütün vasitələrdən istifadə etməklə] aldanc yol ilə [qeyri-qanuni yollarla] Gürcüstan və Azərbaycana mühimmat [ləvazimat] aparmada davam edirlər.

Binaənileyh [ona görə], 21 eylülə [sentyabrda] mənim nəzdimdə olan Xüsusi Müşavirə rəisinə mən təlimat vermişəm ki, mənim təhti-idarəmdə [idarəm altında] olan yerlərdən və yaxud bizim yerlər aşırı [bizim yerlərdən keçməklə] Zaqafqaziyaya göndərilmək istənilən əşya ancaq Xüsusi Müşavirə rəisinin hər dəfə ayrıca vermiş olduğu icazənaməsi ilə və o da ən müstəsna vəqələrdə [hallarda] icra edilsin və işbu tədabirə bittamam təvafüq edən [bu tədbirlərə tamamilə uyğun gələn] tərz ilə sənəyi-haliyyə təşrin-i-əvvəl [cari il oktyabr] 30-da bəhri idarəyə [dənizçilik idarəsinə] mən əmr etmişəm ki:

1) Gürcülər tərəfindən işğal edilmiş səvəhil isikələrinə [sahillərin limanlarına] daxil olmaq ticarət gəmilərinə mən' [qadağan] edilsin.

2) Batuma və Qara dəniz səvəhilində olan əcnəbi limanlarına Rusiya ticarət

gəmilərində ərzaq ləvazimatı icazə olmadan aparılması mən' edilsin.

3) Qara dəniz donanması komandanlığı donanma gəmilərinə binagüzarlıq etsin [sərəncam versin] ki, Rusiya ticarət gəmilərinin getdiyi məhəlləri [yerləri] və hamil olduğu [daşdığı] yükləri müayinə edib, xüsusən birinci maddə işaratını [birinci maddədə deyilənləri] tədqiq eyləsinlər.

4) Bu qərardadları müxtəl etmədə müşahidə edilən [pozarkən görülmə] Rusiya ticarət gəmilərini hərbi isikələlərə göndərib, yükləri və gəmilərin özləri müsadirə edilsin.

Və əlavə, mən razı ola bilmərəm ki, kəndi başlarına təşəkkül etmiş Gürcüstan və Azərbaycan – ki, Rusiya dövləti təsisatına açıqcasına düşmənanə əlaqədə bulunaraq Rusiya dövləti mənafeyini mütəzərrir etmək [mənafeyinə zərər vermək] üzrə ortaya çıxmışlardır – bolşeviklərdən azad edilmiş Rusiyanın ac yerləri hesabına ərzaq alsınlar.

Binaənileyh [ona görə], əmr edirəm ki, icazəsiz yük aparan gəmi sahibləri və o yolda müttəhim edilən qeyri əşxas [digər şəxslər] dövlət xainliyində ittiham edilərək, hərbi məhkəməyə verilsinlər.

Tuapse, Adler və Qara dəniz səvəhilinin başqa isikələlərinə göndərmək bəhanəsi ilə icazənamə alaraq Azərbaycan və Gürcüstana ərzaq göndərilməsini nəzərə alıb, müəkkidən [təkidlə] tələb edirəm ki, şu isikələlərə verilən icazənamələri, o yerlərdən keçmək adına, hansı ticarətxana və ya anbar ünvanına göndərilməsini əvvəlcə teleqrafla müayinə və təhqiq etdikdən sonra verməli və bə'də [sonra] o qayda ilə yüklərin o ün-

vana yetişib-yetişmədiyini də təhqiq etməlidir.

Əcnəbi məmləkətlərə hər dürlü yük ixrac edilməsinə gəldikdə isə, o da ancaq Xüsusi Müşavirə rəisindən, ya Tədafö Komissiyası [Müdafiə Komissiyası] sədrindən və ya Ticarət və Sənəət İdarəsi naəlnikindən [rəisindən] icazə almaqla icra edilməlidir ki, o məsələ də əvvəlcə Ticarət və Sənəət İdarəsi nəzdində təşəkkül etmiş İxracat Komissiyasında müzakirə edildikdən sonra çıxarılan qərara müvafiq olmalıdır.

Bu əmrnaməyə bütün hökumət məhfilləri [dairələri], məmurları əməl etməlidir.

*Əslini imza etdi
general-leytenant Denikin*

Lehistanda əqəliyyətlərin hüququ [Polşada azlıqların hüququ]

“Tan” qəzetəsinə Varşavadan xəbər verirlər ki, sabiq Prussiya vilayətlərindəki alman əhalisi çocuqlarının alman lisanında təlim edilməsinə müsaidə edilmişdir. Alman məkatibinə [məktəblərinə] hökumət məkatibi kimi baxılaraq məsarifi də dövlət xəzinəsi tərəfindən [dövlət] məktəbləri ilə bərabər tutularaq ediləcəkdir. Yevangel kəlisaları din və etiqad işlərində sərbəstiyi-tamma [tam sərbəstliyə] malik olacaqlardır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh Konfransı və Almaniya

Paris, 6 kanuni-əvvəl. Paris qəzetələrinin işaratına [xəbərlərinə] nəzərən, Məclisi-Alinin qapalı iclasında Klemanso

və Foş söyləmişlər ki, bəratülqövl [protokol] əlavəsini müxtəs [xüsusi olaraq] imza etməkdən ötrü gəlmiş alman müvəkillərinin [nüməyəndələrinin] bəklənilmədiyi bir halda getmələri və hakəza [eləcə də], tam bir ay zərfində almanların acı danışıq və yazıları dolayısı ilə müqtəzi iqdamatda bulunmaq [vacib olan addımları atmaq] lazımdır.

Foş isbat etmişdir ki, ultimatum verib və onu müdafiə etmək üçün Müttəfiqinin [Müttəfiqlərin] bəs qədər lazımı əsbabı [səbəbləri] vardır.

Almaniya tərz-i-hərəkətindən dolayı lazım gələn hərbi tədabir [tədbirlər] məsələsini Məclisi-Ali cümə günü müzakirə etməmişdir.

Marşal Foşun sədarəti altında olan Müttəhid [Birləşmiş] Texnik Komissiyasına Məclis xəbər vermişdir ki, ingilis ordusu ərkani-hərb naəlniki [qərargah rəisi] [Henri Hyuz] Vilson xüsusi məsaili [məsələləri] tənzim etmək niyyəti ilə vürud edəcəkdir [gələcəkdir].

Pəncşənbə [cümə axşamı] günü başlanmış qapalı iclasda Məclis şənbə günü də davam etmişdi. Bonar Lou inandırmışdır ki, Almaniyanı üzərinə aldığı təəhhüdatı [götürdüyü öhdəlikləri] ifaya məcbur etməkdən ziyadə Müttəfiqlərin qüvvəsi vardır.

* * *

Berlin, 6 kanuni-əvvəl. “Berliner Börsen-Çaytunq” isbat edir ki, Müttəfiqlərin, xəsarətlərdən ötrü mükafat tələb etməyə heç bir dürlü haqları yoxdur. Zira Almaniya və Müttəfiqlər nüməyəndələri 28 həziranda [iyunda] Versalda sülh müahidənaməsini [sazişini] qeyd və təshisiz imza etmişlərdir. Onlar işin nə

üzlü olduğundan eyicə xəbərdar idilər. Sülh müahidənaməsi imza edilənə qədər, izhar edilməsi lazım gələn protesto misillü tələqqi edilə biləcək [etiraz kimi qiymətləndirilə biləcək] bir rəsmi iqdamat [təşəbbüs, addım] onlar tərəfindən o vaxtdak edilməmişdi. Məlumdur ki, mövcud olmayan gəmiləri gətirməyə Almanıyanı mütəəhhid və mükəlləf etmək [Almanıyaya öhdəlik qoymaq və onu borclu etmək] büsbütün mənasız bir hərəkətdir.

Sahibi-nüfuz siyasi dairələr ümid edirlər ki, hərbi əsirlər haqqında verilən son nota münasibətilə müzakirə edilərkən müsbət nəticələrə gəlmək ehtimalı müstəsna deyildir.

London müsəlmanlarının protestosu
“Tayms” yazır ki, London Müsəlmanlar Cəmiyyəti Türkiyə mandatının əcnəbi dövlətlərdən hansına olursa olsun verilməsinə qarşı protesto etməkdən ötrü bir qərar çıxarmışlardır və hakəza [eləcə də] xilafətin nəzarəti altından müsəlmanların müqəddəs yerlərinin ayrılmasına qarşı da protesto izhar etmişlərdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Toxucu emalatxanaları

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə müraciətlə, toxucu emalatxanaları üçün 10 pud duz (Qlauber rudı) [natrium sulfat] və 5 pud da sernaya kislata [sulfat turşusu] istəmişdir.

Qazaxda xəstəxana

Gəncə nahiyyə müfəttişi Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə Qazaxda bir xəstəxana güşadı [açılması] haqqında bir müxtirə [yazılı müraciət] təqdim etmişdir. Nəzarət müxtirəni Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə təqdimlə, xəstəxana güşadı üçün lazımı tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Müsri xəstəliklərlə mübarizə

Yenə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə Gəncə nahiyyə müfəttişliyi tərəfindən göndərilmiş məruzəni Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə təqdimlə, Qazaxda müsri [yoluxucu] xəstəliklər müşahidə olunduğundan naşi [olunduğundan ötrü], oraya müsri xəstəliklərlə mübarizəedici bir tibbi dəstə göndərilməsi haqqında tədabiri-lazimə ittixazını rica etmişdir.

Qaçqınlar haqqında

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Gəncə nahiyyə müfəttişindən teleqrafən Şəki və Ağdaş qəzalarında məskun ediləcək qaçqınların bir hissəsinin kəndi ixtiyarları ilə Gəncə qəzasında yerləşdirilmələri haqqında nəzəriyyatını isticvabda bulunmuşdur [fikrini soruşmuşdur].

Polis barkazı

Bakı qradonaçalniki Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə rica etmişdir ki, qradonaçalstva ixtiyarına, mühafizlərin Bayıl həbsxanasına getməkləri və başqa polis işlərindən ötrü bir barkaz [kiçik nəqliyyat gəmisini] verilməsi haqqında lazımı tədabir ittixaz edilsin.

Bələdiyyə İdarəsinin təşəbbüsü

Bələdiyyə İdarəsi Daxiliyyə Nəzarəti-

nə müraciətlə, Bələdiyyə İdarəsi ilə xidmətçilərin əlaqəsini tənzim edəcək nizamnamənin 6-cı maddəsinin dəyişməsi haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdu.

Daxiliyyə Nəzarəti bu haqda Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] bir məruzə təqdimlə, məsələnin Ədliyyə Nəzarətinə verilməsini lazım bilmişdir.

Hökumət avtomobillərinin təmiri

Türüq və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] məlum etmişdir ki, 1920-ci sənəsinin 1 kanuni-sanisindən [yanvarından] etibarən Nəzarət avtomobil emalatxanasında başqa-başqa dövləti müəssisələrə məxsus avtomobillər məzkur [deyilən] müəssisələr xərcinə olaraq təmir ediləcəkdir.

Maaş vermədən imtina

Nobel qardaşlarının Çornı-qorod zavodlarında çalışan bir fəhlə qrupu Məsai Nəzarətinə müraciətlə məlum etmişlərdir ki, nazir həzrətlərinin dekreti mövcubincə [dekretinə əsasən] müdiriyyət təşrinə-əvvəl [oktyabr] ayı maaşını vermədən imtina etmişdir. Fəhlələr bu haqda lazımı iqdamatı rica və təmənnə etmişlərdir.

AZƏRBAYCAN CÜMHURİYYƏTİ TARİXİ-İSTİQLALIYYƏTİNƏ AİD MƏLUMAT

*(Hökumət tərəfindən nəşr edilən
rəsmi bir məcmuadan)*

Bu günlərdə “Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin qanun və binagüzarlıq-

ları məcmuəsi”nin birinci nömrəsi təbdən çıxıb satışa qoyulmuşdur.

Bu məcmuə Hökumət İşləri İdarəsi tərəfindən türk və rus lisanlarında nəşr edilmişdir.

Birinci nömrəsi Azərbaycan Şurayı-Millisinin, Azərbaycan Cümhuriyyətinin Müvəqqəti hökumətinin və nəzarətlərinin [nazirliklərinin] məcburi qəraradları ilə tərtib edilmişdir.

Birinci nömrədə təb [çap] edilənlər 1918 sənəsi 28 mayısdan 1918 sənəsi 15 iyul müddətinə qədər olub, 64 maddəni havidir [əhatə edir] və hər maddəyə xüsusi sərlövhə qoyulmuşdur.

Birinci babda [hissədə] Tiflis şəhərində 28 May 1918 sənəsində Azərbaycan Şurayı-Millisi tərəfindən Azərbaycanın müstəqil elan edilməsinə dair əqdnaməni (aktı) havidir. Bu babda istiqlalıyyət aktını imza edən Milli Şura üzvlərinin imzası dəxi zikr edilir.

Başqa maddələrdə 28 May 1918 sənəsində Tiflis şəhərində təşəkkül edən və 17 iyun 1918 sənəsinə qədər davam edən ilk müvəqqəti hökumət heyəti və bilaxirə [daha sonra] yenə təcridən [yenidən] Fətəli xan Xoyski sədarəti altında olan ikinci kabinə heyəti tədad edilir [sədalənir].

Üçüncü babda ikinci müvəqqəti hökumət təsdiqində iştirak edən Şurayı-Milli heyəti göstərilir. Gələn maddələrdə isə həman Şuranın Azərbaycan istiqlalıyyəti məsələsi, torpaq, siyasi azadlıq, Məclisi-Müəssisan dəvəti, hökumətin ixtiyar [və] vəzifəsi və Milli Şuranın buraxılması haqqında olan qəraradlardan ibarətdir.

Başqa maddələrdə hökumətin birinci iqdamatda [təşəbbüsdə, addımda] ibraz

etdiyi [göstərdiyi] hərəkət əsnasında verdikləri qanunlar vardır. Bunların çoxusu istiqlalıyyət elanından sonra olan qanunlardır. Məsələn, qanunlar – Milli bayraq təyini, müvəqqəti Rusiya və Zaqafqaziya qanunlarının mühafizəsi, türk lisanının dövlət lisanı olaraq qəbulu, cümənin həftə bayramı olaraq təsdiqi, Zaqatal mahalının Cümhuriyyətə ilhaqı [birləşdirilməsi], torpaq islahatı, milli komitələr, nəzarətlərin daxili təşkilatı və başqalarıdır.

“Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin qanun və binagüzarlıqları məcmuəsi”nin təbi ilə zühura gəlməsinin əhəlimiz üçün böyük mənfəəti vardır. Müstəqil həyata başlamış olan Azərbaycan özünün bir il yarım müstəqil həyatı əsnasında bir çox qanunlar nəşr etmişdir ki, bu qanunlarla istər əhəlimizin, istər dövləti idarələrin aşına olmaları vacibdir.

“Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin qanun və binagüzarlıqları məcmuəsi” ayda iki dəfə nəşr olunacaqdır. Bu yaxınlarda çıxacaq nömrəsində Azərbaycan hökumətinin əcnəbi dövlətlərlə əqd etmiş [imzalamış] olduğu müqavilənamələr təb ediləcəklərdir. Bundan əlavə, Hökumət işləri idarəsi Zaqafqaziya Seymi tərəfindən qəbul edilmiş qanun məcməini dəxi təb etmək fikrindədir.

1918 sənəsi 23 iyunda verilən hökumət qərarına görə, Azərbaycan dairəsində öz qüvvəsini saxladığı üçün böylə bir qəvanin məcməinin [qanunlar toplusunun] təbi lazımdır.

1 kanuni-sanidən [yanvardan] etibarən “Azərbaycan Cümhuriyyəti xəbarı” qəzetəsi dəxi həftədə iki dəfə nəşr ediləcəkdir.

RUSİYA ŞURA HÖKUMƏTİNİN MALİYYƏSİ

– 2 –

Rusiya Şura hökuməti öz xərclərini qapamaq üçün nasıl çalışır? O, gecəgündüz kağız pul çap etməkdədir. Bu, yeganə bir vasitə, yeganə bir yoldur ki, Şura hökuməti təqib etməkdədir. Bundan daha mürəccəh [üstün] bir yolu o arayıb bulammamışdır.

1919-cu ilində nə qədər kağız pulun tədavül etdiyini [işləndiyini, dövrüyyədə olduğunu] təxminən şu surətlə təsəvvür edə bilərik: 50 milyard kağız pul 200 milyon pud kağız etməkdədir. Bu yükü daşımaq üçün 2000 vaqon lazımdır. Bu vaqonları yek-digərlərinə rəbt edib uzatsaq, 14 verst uzunluğunda bir şöməndifər [qatar] xəttinə ehtiyac hasil olar. Rublələri bir-biri ardınca düzsək, 2 milyon verst uzunluğunda bir məsafə hasil olar.

Bu, hesabsız kağız pul xalq arasında tədavül etməkdədir. Pul heç bir qiymət etməməkdədir. Malın fiyatı 1311 faiz təzayüd etdi [artdı]. Rusiya Şura hökumətinin maliyyunu [maliyyəçiləri] bu böyük pul yığınını ləğv etmək üçün bir üsul və qayda hazırlamışlardır.

Vəqta ki, Kerenski zamanında almanlar Petroqrad üzərinə yürüş edirlərdi, hökumətin əmri ilə hökumətə aid ixracatı-maliyyənin bir qismi Penzaya köçürülmüşdür. Burada isə pulun nişanları olan “penzenkalar” hazırlanmaqda imiş ki, Rusiya Şurası da bu təbiri istemal etməkdədir [bu ifadəni işlətməkdədir]. Bu “penzenkalar” meydani-tədavülə çıxarıl-

mamışdı. Rusiya Şura hökuməti bu “penzenkaları” çıxarmağı düşünməkdədir. Və əgər bu “penzenkalar” lüzumu qədər çıxarılacaq olarsa, o zaman camaat əlində bulunan saysız pul nişanları heç bir yerdə qəbul edilməyəcəyini elan edərlər, onlar ləğv olunmuş olar.

Kommunist behiştində kommunist olan vətəndaşlar böyük bir ehtimamla [diqqət və qayğıyla] pul nişanlarını sandıq və çəkməcələrində saxlamaqda imişlər ki, bu surətlə “xalqın sərvətini” məhv və nabud [yox] etmək istəyirlər.

Kommunistlər yaxşı fərq edirlər ki, bu qayət qüvvətli və müsbət bir vasitədir. Əgər pul nişanlarının ədədi böyük bir miqyasda təzayüd edirsə [artırsa], bu onun əlamətidir ki, camaat arasında sənəət və ziraət [sənaye və kənd təsərrüfatı] yoxdur. Camaat qiymətləri hüsul və vücuda gətirəmməyir və əgər bu iqtisadi böhran və hərc-mərcin səbəbləri qaldırılmazsa, heç bir “penzenkalar” buna çarəsiz olamaz.

Rusiya Şurasının maliyyunu hazırlamaqdadırlar ki, büsbütün pulun nişanlarını qaldırıb dəf etsinlər. Yuxarıda məzkur [deyilən] məqsədin əhəmiyyəti çox böyükdür. Əgər pulun bütün nişanları yox edilərsə, kommunistləri yarı üçün hazırlamış olar.

Pul ixracatı ilə xərcləri örtmək çox çətin, qeyri-mümkündür. Kommunistlər müşkül və müfəssəl bir mənbəyə müraciət etməkdədirlər. Onlar varidatı [sərvəti] bilvasitə və bilavasitə [birbaşa və dolaylı] vergilər, gömrüklərlə doldurmaqdadırlar. Filhəqiqə [doğrudan da], bu mənbənin məxaric smetası üçün bir az əhəmiyyəti vardır. Fəqət onlar bu mənbəyə müraciət edirlər. Bu mənbə isə, bu mənbəyə [mənbələr] isə burjua üsuli-idarəsindən səsayət [miras] kimi qalmış şeydir. Fəqət onlar kommunist üsuli-idarəsinin hüsuluna qədər bu təhəvvülat [dəyişikliklər] dövründə bu vasitədən istifadə etməyə məcbur olurlar.

Onlar təkrar edib dururlar ki, bu vergilər bütün ağırlığı ilə kasıbların [proletariatın] başına gəlməkdədir. Lakin başqa varidat arayıb bulammamışlardır. Onların bulduqları bir varidat vardır ki, şudur: emalati-sənaiyyədən [sənaye emalatından] onlar bir neçə faizlər almaqdadırlar. Manufakturadan 25-50 faiz, çəkmə və botinkalardan 40 faiz, alati-ziraiyyə və sənaiyyədən [kənd təsərrüfatı və sənaye alətlərindən] 60 faiz ki, bu pulları da, şübhəsiz, eyni kasıb [proletariat] tədiyə etməkdədir [ödəməkdədir]. Əsasi vergilər qanun və qaydası, burjuaziyadan intiqal etmiş [keçib gəlmiş] üsul müvəqqəten saxlanılmaqdadır.

Kommunistlər əsaslı bir təhəvvülatı etmək üçün hazırlanırlar: pul nişanları, ümumiyyətlə, ortadan qalxmalıdır. Hər vətəndaş məcburdur ki, bir qismi əmələ vergisini ödəsin, bizzat da [şəxsən də] kommunist vətənidəki ticarətxanalarda, dəmiryollarında, məktəblərdə işləsin, buna müqabil də ərzaq və məkulat [qida maddələri] alarlar.

Hər kim ki kənd ziraətini [kənd təsərrüfatını] icra edirsə, o borcludur ki, öz sərvətinin bir qismini dövlət xəzinəsinə versin.

Beynəlmiləl və ümum üçün işlə yardım etmək ümum üçün məcburi imiş. İştə, pulun nişanlarını mədum [yox] etmək məqsədilə yeni həyat üçün bir

qayda və qanun. Bütün bunlar ancaq gələcəkdə mövqeyi-tətbiq və əməliyyata gətirilə biləcəyini bizzat kommunistlər də nəsihət və vəz etməkdədirlər [deməkdədirlər].

Şimdi isə gecə-gündüz emalatxanalar işləməkdədir, kağız pullarını ehzar [hazırlamaq] üçün durmadan çalışmaqdadır. Kommunistlərin sandıqları rəngarəng pullarla dolmaqdadır. Bu kommunistlər etiləsi [dəyəri] əldən-ələ keçməkdədir. Vətəndaşlar müharibəsi xalqın sərvətini məhv etməkdədir. Buna müqabil isə kağız pul nişanları qalmaqdadır. Həqiqi, feili sərvət məhv olur və kommunist behiştində la-ələ-nəzər [həqiqətdə, əslində] kağız pullar nişanəsi dolmaqda, aclıq və vəhşi xəbis bir ruh da ərzimövcudiyyət etməkdədir.

Mədəniyyət məhv olur, xalq ədəmə [məhvə, yoxluğa] gedir və ancaq pul nişanələri toplanır ki, Böyük Rusiyanı torpağa gömüb, böyük inqilabın böyük kəşfi də bunun altına gömülür. İştə, kasıb və əmələ Rusiya üçün kommunistlərin həsrətləri böylə bir nəticəyə girməkdə və qaragüruh denikinlərə fürsətli, əlverişli bir yol açmaqdadırlar.

TƏBİİ SƏRVƏTLƏRİMİZ

– 5 –

Bir məmləkətin yerli əhalisi öz məmləkətinin sərvət mənbələrini, mədaxil yollarını axtarır taparsa, onlardan fayda götürmək qaydalarını anlayıb bilərsə, mümkün olan qədər fəqirlik aləmindən, nökrçilik halından yaxasını qurtara bilər.

Və bəlkə, kəndisi ağa olar.

Ticarətin və pul qazanmaq yolunun da ən ümdəsi bu kimi sərvət mənbələrini axtarır tapmaq və onlardan faydalar götürməyi bilməkdir. Bunun birinci vasitəsi, söz yox ki, elmdir, oxuyub öyrənməkdir.

Fəqət ikinci vasitəsi isə ata-babalarımızın dediyi kimi, “gör-götür”dür. Özgələrdə görünən faydalı işləri, mənfəətli halları görüb-götürməkdir.

Özümüzün bilmədiyimiz, xəbərimiz olmadığı halda, başqaların gəlib məmləkətimizdə nə yapıqlarına, yaxud məmləkətimizdən nə kimi xammallar apardıqlarına, onlardan nələr hasil etdiklərinə və bu vasitə ilə nə paralar qazandıqlarına biz gözlərimizi açıb bəsirətli [qavrayaraq və dərk edərək; gələcəyi görmək qabiliyyəti ilə] baxmalıyıq. Bunları anlayıb bilməliyiz, öyrənməliyiz.

İştə bununla məmləkətimizin xammallarını o yol ilə məmləkətimiz daxilində özümüz işlətməyə, özümüz hazırlamağa başlamalıyıq.

Bu xüsuslarda bacarığımız olmazsa, təsisatlarını, fabrikalərini, zavodlarını məmləkətimiz daxilində təsis etmək şərti ilə Avropa tüccarları ilə şərakətə [ortaqlığa] girişməliyiz.

Keçən məqalələrimizdə dediyimiz vəchlə [dediyimiz kimi], Azərbaycanımızda mütəəddid [çoxsaylı] zavodları, fabrikaları idarə edəcək dərəcədə sərvət mənbələrimiz, xammallarımız çeşid-çeşid vardır.

Azərbaycanımızda təsis ediləcək bir çox gön zavodlarına kifayət verəcək qədər məmləkətimizdə heyvan gönləri vardır – qoyun, keçi, öküz, camış, at, dəvə və qeyrilərinin dəriləri kimi...

Bu dəriləri öz dabbagxanalarımızda, Azərbaycanda təsis ediləcək zavodlarımızda aşılalıb bitirmək üçün də lazım olan vasitə genə Azərbaycanımızda mövcuddur. Bu vasitənin ən mühümü isə “bəlgə” denilən ağacın yarpaqlarıdır.

“Bəlgə” dağlarda bitən ağacdır. Bu ağacın yarpaqların yığıb qurudurlar. Sonra döyüb un kimi edirlər, dabbaglara satırlar. Dabbaglar da bunun vasitəsilə gönləri aşılalırlar.

“Bəlgə” Azərbaycanımızın Göyçay uyezdinin hər tərəfində, istər dağlarda və istər meşələrdə, hər yerdə öz-özünə bitən, zəhmətsiz ağacdır.

Hökumət və əhali tərəfindən etinasız və əhəmiyyətsizliklə baxıldığından, hələ təhti-inhisara [inhisar altına] alınmamışdır. Hər kəs yığmaq istərsə, gedib yığa bilər. Xərci və maneliyi yoxdur. Yığan çox olarsa, Göyçay uyezdə ətrafından və meşələrdən 200 vaqona qədər “bəlgə” yarpağı toplamaq mümkündür.

Rus vaxtı Rusiyanın bir çox şəhərlərinə Qafqaziyadan vaqonlar dolusu “bəlgə” aparılırdı, gön zavodlarında işlədirdi. O vaxt “bəlgə” yarpaqlarının pudu üç manata qədər satılırmış, imdi isə 250 manata qədər getməkdədir.

Yarpaqları bir-birinə bənədiyi üçün yerli camaat “bəlgə” yarpaqlarına “sumaq” yarpaqlarını da yığıb qatırlar. Bu qatışdırmanın isə aşılamaq əməliyyatına hələ zərəri görünməməkdədir.

Sumaq ağacı da genə dağlarda və meşələrdə, ən çox dağlarda öz-özünə bitən ağacdır. Sumaq ağacının 2-3 illiyində üzüm salxımları kimi salxımlar hasil olur. Salxımların rəngi isə qırmızı olur. Bu salxımlar yığılaraq qurudulub

döyülür, toxumlarının üstündəki incə qabıq ələnilib çıxarılır.

Əsl sumaq, mərcimək kimi olan toxumların üstündəki nazik qabıqdan ibarətdir ki, bunu döyüb un kimi edirlər, sumaq yapırırlar. Yeməklərimizin, bir növ, ləzzəti olan sumaq da iştə budur.

Göyçay uyezdinin şimal-şərqində vaqə və 11934 fut ucalığı bulunan qarlı Babadağı ətəklərindən başlayıb Şəki, Zaqatala tərəflərinə qədər gedən meşələrin, dağların hər yerində bəlgə ağacları mövcuddur. Sumaq ağacları isə ən başlıca Şəki tərəflərinin dağlarında və meşələrində bitməkdədir.

Qədim zamanlardan bəri gön sənətkarlığında böyük gərəклиyi görünən, yapışqan əvəzi “çiriş” dəxi Azərbaycanımızda çox-çoxdur.

Çiriş bu adla adlanan otun köküdür. Yerdən təzə göyərdiyi vaxt otundan ləzzətli yemək əmələ gəlir.

Çiriş otunun üç-dörd şaxəli kökü olur. Yumşaq torpaqlarda, qumluq yerlərdə bitir. Dayazda olur, asan vəchlə çıxarılır. Öz-özünə bitir. Kökü çıxarılaraq qurudulub döyülür, un kimi edilir, çiriş hasil olar.

Çiriş Göyçay uyezdində və Şəki tərəflərində çoxdur. Buralarda 100 verstlik məsafədə boydan-boya dağlıq yerlərdən 200 vaqona qədər çiriş kökü toplamaq mümkündür.

M. B.

GƏNCLƏRİMİZİN AVROPAYA GETMƏLƏRİ MÜNASİBƏTİLƏ

Parlamanın çıxardığı qərardada mənbə [əsasən], azəri türk tələbələrindən 100

kişinin [nəfərin] Avropaya sövq edilməsi üzərində bir neçə vaxtdır ki, çalışılırdı. Əldə etdiyimiz məlumata nəzərən, hökumət tərəfindən şu məsələ xüsusunda əcnəbi dövlətləri nümayəndələri ilə müzakirata girişmək üçün göndərilən heyət, tələbələrimizin məmaliki-əcnəbiyyəyə [xarici ölkələrə] getmələrinə Avropanın Tiflis və Batum müməssillərindən [nümayəndələrindən] izin hasil etmiş. Artıq tələbələrimizin Avropaya getmələrinə heç bir mane yoxdur.

Elm və ürfan əxz etməyə dünyanın müxtəlif məmləkətlərinə gedəcək əfəndilərə kəndi məqsədlərinə ərmələrini və şu uğurda müvəffəqiyyət əldə etmələrini səmimi-qəlbədən arzu etməklə bərabər, bu xüsusda bir qəç söz demək istərdik.

Bütün cahanın, bilxassə [xüsusilə] vətənimizin keçirdiyi siyasi vəziyyət içində millətimizin bərgüzidə [seçilmiş, ən yaxşı] övladları sayılan münəvvər [ziyalı] gənclərimizin Azərbaycanı buraxıb da qürbət diyarlara taxılmalarını istiqlalıyyət dostu olan heç bir kimsə, təbii, arzu edəmməz.

Əgər bu gün şu əfəndilərin Avropaya getmələrinə qərar verilmişsə və hökumətin şu barədə etdiyi fikir təsvib edilmişsə [bəyənilmişsə], demək, millət də kəndinin bir məcburiyyət qarşısında bulunduğunu hiss etmiş və tələbələrin itmami-təhsil [təhsilini tamamlamaq] üçün Avropaya getmələrinə böyük ümidlər bəslədiyindən, ona riza vermiş.

Filhəqiqə [doğrudan da], Azərbaycan Cümhuriyyəti Avropanın müxtəlif guşələrinə yüz kişi ezam ilə bir çox faydalar əldə edə biləcək.

Vətəndən ayrılacaq şu əfəndilər bir qəç sənədən sonra Avropanın mədəni və mütərəqqi millətləri mühitində müxtəlif ixtisaslar kəsb etmiş, həman millətlərin mütərəqqi və mədəniləşmələrinə səbəb olan amilləri birər tədqiq etmiş və Avropada mövcud millətpərəst və vətənpərəstlik şüarının yüksəklikləri sayəsində birər azərbaycançı, birər türkçü sifəti ilə vətənə övdət edəcək [qayıdacaq] və topladığı məlumatı millət arasında nəşr edərək azəri türkləri miyanında [arasında] da bir çox yeni fikirlərin oyanması ilə Azərbaycanın mədəniləşməsinə, təbii, yardım edəcəkləridir.

Digər tərəfdən, Avropanın müxtəlif guşələrində gənclərimizin varlığı yeni istiqlalıyyət qazanmış Azərbaycan üçün birər canlı reklam surətini alacaq.

Avropaya ezam olunan tələbə əfəndilər zamanın ciddiliyini və millətin onlardan gözlədiyi ümidləri nəzərə alaraq, kəndilərinə şimdindən bir məqsəd ittixaz edib [qəbul edib] mütəmadiyən [daim] onun ardınca qoşmalı və hər bir əfal [iş, əməl] və hərəkətlərində hamıdan artıq Azərbaycan istiqlalıyyətini və türklüyün şanının artmasını düşünməlidirlər.

Hər bir tələbə təhsil alacağı məmləkətdə təhsil ilə bərabər kəndi millətinin varlığını, azəri türklərinin də kəndisini idarəyə müstəid [qabil] olduqlarını və istiqlal yolunda onun bütün var-yoxdan keçməyə amadə [hazır] olduğunu o məmləkətin əfkari-ümumiyyəsinə [ictimaiyyətinə] anlatmaq, Azərbaycanın tarixi-istiqlalını [istiqlal tarixini] və istiqlalıyyət uğrunda gördüyü işlərini intişar etmək [yaymaq], düşmənlərimizin əleyhimizə çıxardıqları böhtan və iftiraları

təzkib edərək o məmləkətin əfkari-ümumiyyəsinə lehimizə çevirmək vəzifələri ilə müvəzzəfdir [vəzifələrini daşıyır].

Şu göstərdiyimiz fikrin qüvvədən feilə [sözdən əmələ] çıxması öylə ağır bir şey deyil. Bunun üçün Avropa lisanlarına da aşına olmaq şərt deyil. Zira Avropa mətbuatı Azərbaycana dair türk, yaxud rusca yazılmış bütün övraq [kağızları, sənədləri] və məqalələri kamali-məmnuniyyətlə qəbul edər, zənn edirik. Əlbəttə, bunlar tələbələrimizin deyil, siyasi nümayəndələrimizin öhdələrinə vagüzar olunması [tapşırılması] daha mətlubdur [arzuediləndir]. Fəqət Azərbaycanda ziyalı sinfin məhdud olması cəhətinə, başqa məmləkətlər kimi biz Avropanın mühüm mərkəzlərində siyasi nümayəndələr bulundurmağa daha müvəffəq olamırdıq. Binaənileyh [ona görə], tələbələrimiz[in] təhsil zamanı qeyri-rəsmi nümayəndəlik vəzifəsini də ifa etmələri icab edir [lazım gəlir].

İştə, Avropaya gedəcək tələbələrimizin həm təhsil, həm də bu yolda var qüvvələri ilə çalışacaqlarına əmin olaraq, onlara bir daha müvəffəqiyyətlər arzu edirik.

Hacıağa Nuri

PARLAMAN KOMİSYONLARINDA

Parlamanın Maliyyə və Büdcə Komissiyonunda işbu qanunlar qəbul edilmişlərdir:

1) Neft və neft məhsulatından alınan vergi miqdarlarının artırılması haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun layihəsi;

2) Məclisi-Müəssisan Mərkəzi İntixab [Seçki] Komissiyonuna 5.000.000 (5 milyon) manat buraxılması haqqında qanun layihəsi;

3) Bakı gömrükxana müfəttişi maaşının artırılması haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun layihəsi;

4) Azərbaycan Cümhuriyyətinin gömrükxana idarələrində dəftərxana vergisinin artırılması haqqında qanun layihəsi;

5) Xammalların Azərbaycan daxilindən xaricə çıxarılması şəraiti haqqında tənzim edilmiş Ticarət və Sənaye Nəzarətinin qanun layihəsi.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan-İran Konfransı

Bu günlərdə Bakıya varid olmuş [gəlmiş] olan İran heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] Azərbaycan hökuməti nümayəndələri ilə bərabər Azərbaycan və İrana dair bütün cari məsələlərin aydınlaşdırılmasına şüru etmişlərdir [başlamışlar].

Kanuni-əvvəlin 5-də Xariciyyə naziri təhti-sədarətində [sədrliyi altında] olan iclasda üç komissiya: Siyasi və hüquq, Tranzit, gömrük və ticarət və Posta və teleqraf komissiyaları intixab edilmişdir [seçilmişdir].

İclasda bütün İran heyəti, sədr Ağə Seyid Ziyaəddin Təbatəbai cənabları başda olmaq üzrə, Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə], Hüquq, Ticarət, Sənaət və Ərzaq, Posta və Teleqraf nazirləri, Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumə-

tinin İran diplomasi nümayəndəsi isbatı-vücud [iştirak] edirlərdi.

Komissiya öz işlərinə şüru etmişdir. Kanuni-əvvəlın 7-də Türrük və Məabir naziri [Xudadad bəy] Məlikaslanov cənablarının təhti-sədarətində Maliyyə naziri müavini Abezqauzun iştirakı ilə Tranzit, gömrük və ticarət Komissiyası və Posta-Teleqraf naziri Camo bəy Hacınski cənablarının təhti-sədarətində Posta və teleqraf Komissiyası öz işlərinə mübaşirət etmişlərdir.

Azərbaycan-Ermənistan Konfransı

Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətindən Azərbaycan-Ermənistan Konfransında Fətəli xan Xoyski, Məhəmməd-həsən bəy Hacınski və Məhəmmədrza bəy Vəkilov cənabları təyin edilmişdir.

Ərfəüddövlənin əzimatı

Sabiq İstanbul səfiri, İran ricali-kəbirindən [böyük dövlət xadimlərindən] olan şahzadə Mirzə Rza xan Ərfəüddövlə bu günlərdə Bakıdan Tehrana əzimət edəcəkdir [gedəcəkdir].

Məktəb üçün odun

Bakı Birinci zükur [oğlanlar] realnı məktəbi müdiriyyəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə, məzkur [deyilən] məktəb üçün odun buraxılması haqqında lazımi tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Darülfünunda

Dövləti Darülfünunun türk tələbələrinin 5 kanuni-əvvəldə ümumi iclası iniqad etmişdi [baş tutmuşdu].

İclasda müvəqqəti Türk Tələbələri Komitəsi məsələsi müzakirə edilib, komitənin fəqət [sadəcə olaraq] məlumat işləri ilə iştigal edəcəyi [məşğul olacağı] qərara alınmışdır.

Komitə[yə] intixab edilmiş [seçilmiş] tələbələr: sədr – Ağazadə, müavini-sədr Haşımzadə, katib Pepinov Zəki; əza [üzvlər] – Ağazadə, Əliisgəndərzadə, Bağırbəyov, İsmayılzadə, Sürəyya xanım Əhmədzadə, Adıgözləzadə, Xanım Hacı Həsənskaya, Məhəmmədqulu Hacınski.

Bir cədvəl münasibətilə

Şamaxı qəzasında hadisələr nəticəsi olaraq təxrib edilmiş köylərin və köylərdəki evlərin miqdarı haqqında Şamaxı qəza qaimməqamı [qəza rəisi] Bakı qubernatoruna təshih edilmiş böylə bir cədvəl göndərmişdir:

Şamaxı şəhəri, Navahı, Rəncbər, Qubalıbalaoğlan, Meyniman, Mərzəli, Mərzəndiyə, Pirikəndi, Muğanlı, Alpaut, Osmanlıbəyli, Əngəxaran, Sayqallı, Ağsu və Nüydü köyləri tamamilə təxrib edilmişlərdir.

Bundan başqa, Sündü kəndi 270 ev, Naburda 150, Qurbanlıda 180, Ərəbşah-verdidə 138, Ərəbşalbaşda 114, Ərəb-qədimdə 130, Çərkənddə 78, Nüydüdə 40, Cabanıda 38, Kalvada 185 və Dil-manda 120 ev təxrib edilmişdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 700-950 manata qədər, 250-lik 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 750-1500 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 40-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 240 manat və Zaqafqaz bonu min manata 35 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 900 manat, imperial 750 manat, altun onluq 1000 manat və Avstriya altunu 2000 manatdır.

Gümüş manat 80 manat və xırda gümüş para 30 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 4 tuman olmuşdur.

Susinin topu 1050 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 30 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Sahibsiz çocuq

İran konsulu Səidülüzərə yetimlər yurduna qəbul etmək üçün Bakı Məsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə üç yaşında bir çocuq göndərmişdir.

Yeni qaçqınlar

13 nəfərdən ibarət 4 külfət Dərbənd qaçqını Bakıya varid olmuşlardır [gəlmişlər]. Bunlara Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən çörək verilir.

Qaçqınlara əlbisə

Cəmiyyəti-Xeyriyyə təhti-himayəsində [himayəsi altında] olan qaçqınlardan Musa Allahverdi oğluna, Abdulla Tacəddin oğluna, Xədicə Nəsrulla qızına, Əli Musa

oğluna, Püstə xanıma çocuqlarıyla bərabər, Əli Molla İbrahim oğluna, Nurşah Məşhədi Güləməli qızına, Xeyrünisa Əbülhəsən qızına, Molla İbrahim Hüseyinli oğluna, Fatma Hacı Feyzulla qızına, Fikriyyə Hacı Şükür qızına, Əsmə Hacı Qasım qızına, Fatma Peyğamverdi qızına və Həlimə Rüşdü qızına Cəmiyyət tərəfindən əlbisə, camaşır, şinel, papaq və sabun verilmişdir.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədə İrəvan Həmvətənlilər İttifaqı

Gəncədə sakın İrəvan mühacirləri tərəfindən şimdüyə qədər Həmvətənlilər İttifaqının təşkili nə dərəcə lüzumlu və əhəmiyyətli idisə də, dəfələrcə təşəbbüs edilərək müsbət bir nəticə hasil olmamışdı.

İrəvan mühacirlərinin hədsiz ehtiyacları nəzəri-etinaya alınaraq, təşəkkürlər olsun ki, son vaxtlarda İrəvan ziyallılarından qaç nəfərinin səyi, xüsusilə İrəvan Nəşri-Maarif Cəmiyyətinin müəsislərindən Məhəmməd oğlu Əsgər Cahid əfəndinin fəaliyyəti-mücidənəsi [səylə çalışması] sayəsində təşirini-saninin [noyabrın] 17-də İrəvan vilayəti mühacirlərinin ümumi yığıncağı çağırıldı. İclasda ittifaqın təşəkkülündən gözləniləcək dürlü-dürlü fayda və mənfəətlərin haqqında izahat verildikdən sonra müşərüliyə [haqqında danışılan] cənablarının düzəltmiş olduğu məramnamə maddə-bəməddə oxunaraq, ümumluqca təsdiq və təsvib edildi [bəyənilədi, qəbul edildi].

Sonra heyəti-idarə təklif olunaraq, çalışqan və camaat xadimlərindən yeddi nəfərdən ibarət müvəqqəti olmaq üzrə idarə üzvləri seçildi.

İttifaqın məqsədi İrəvan vilayəti mühacirlərinin ehtiyaclarını mümkün olduqca yüngülləşdirməkdir.

Cümə günü təşəri-saninin 28-də məzkur [deyilən] İttifaqın mənfəətinə məxsus axşam tamaşası tərtib edilmişdi. Camaat artıq həvəslə tamaşaya hazır olmaları ilə həmiyyəti-milliyələrini [milli qeyrətlərini, milli təəssüblərini] isbat etdilər.

Tamaşa müvəffəqiyyətlə keçdi.

İştirak edənlər yalnız İrəvan həvəskarları idi.

On yeddi min yeddi yüz manat xalis mənfəət hasil oldu.

İttifaqın müəssisləri və idarə başında duran əfəndilərin işbu təşəbbüslərini təbrik etməklə bərabər, ciddi və səmimi əməlləri [işləri] ilə gözəl əməllərinə [niyyətlərinə] nail və müvəffəq olmalarını bargahi-mütəəldən [uca dərğahdan, Allahın dərğahından] rica və istirham eyləriz.

Gəncə

Mehdi oğlu Yusif “Niyazi”

Bərbərlər İttifaqında

Bərbərlər İttifaqının qoyduğu qərar-daddan Qafar Həsənzadə, Mürsəl Xudavərdizadə, Zeynal Əkbərzadə, Əsəd Sadıqzadə cənabları kənar çıxdığına binaən [çıxdığına görə], İttifaqın sədri balada zikr olunan əşxasdan [yuxarıda deyilən şəxslərdən] hər birindən 100 manat ianə aldı. İdarə onlara öz təşəkkürünü izhar edir.

GÜRCÜSTANDA

Gürcüstan hökumətinin təbliğati-rəsmiyyəsi

Dabravol gəmilərinin Gürcüstan gəmilərinə təərrüzü [hücumu].

Tiflis, 8 kanuni-əvvəl.

Kanuni-əvvəl 2-də Suxumdan Qaqra tərəfə “Çorox” adında buksir gəmisi içində 150 saldat və yük olan barj ilə göndərilmişdi. Hökumətin Qaqradan aldığı məlumata görə, bunları dabravol hərbi gəmisi tutmuşdur. Hökumət tərəfindən işin təhqiq və aşkar edilməsindən ötrü bilatəxir [dərhal] tədabiri-lazimə görülmüşdür. Gəmi və barjın doğrudan-doğruya dabravollar tərəfindən tutulduğu aşkar edildikdən sonra, Gürcüstan Xariciyyə naziri zirdəki [aşağıdakı] nota ilə bütün Müttəfiqlər heyətləri nümayəndələrinə müraciət etmişdir:

“Gürcüstan Cümhuriyyəti hökuməti Qaqradan məlumat almışdır ki, kanuni-əvvəl 2-də dabravol ordusunun hərbi gəmisi tərəfindən Gürcüstana aid “Çorox” buksir gəmisi ilə içində Gürcüstan ordusundan 150 saldat, 2000 puda qədər taxıl və başqa əmtəə bulunan barja tutulmuşdur. Bu gəmi barja ilə Suxumdan Qaqraya mütəvəccihən [Qaqra istiqamətində] getmək üzrə idilər.

Böylə hərəkətlərə Gürcüstan Cümhuriyyəti hökuməti dabravol ordusu tərəfindən Gürcüstan Cümhuriyyəti aleyhinə müharibə hərəkətinin açılması nəzərindən başqa bir nəzərlə baxa bilməz. Dabravol ordusu tərəfindən olan böylə hərəkətlər müqabilinə ciddi surətdə etiraz edərək, zati-alilərinizə bildiririz ki, hərgah Gürcüstan saldatları, tutulmuş

taxıl ilə gəmi və barja bilatəxir xilas edilməyəcək olsalar, vüqu bula biləcək bütün hadisətn məsuliyyətini Gürcüstan Cümhuriyyəti üzərindən atır.

Xariciyyə naziri Gegeçkori”

Eyni zamanda buna dair, Avropada bulunan Gürcüstan nümayəndələrinə məlumat verilmişdir. Müttəfiqlər heyətinin istizahına [izahat tələb etməsinə] general Denikindən cavab alınmadığı bilindikdən sonra, Gürcüstan hərbi donanmasına, məzkur [adı çəkilən] gəmilərin tutulmasına qarşı dabravol gəmilərinin tutulması ilə müqabilə edilməsi əmri verilmişdir. Bu əmr mövcubincə [əmrə əsasən] Gürcüstan donanması tərəfindən kanuni-əvvəl 6-sında dabravol gəmisi tutulmuşdur.

Bundan sonra kanuni-əvvəl 7-də aşağıdakı məlumat alınmışdır:

“Bu gün səhər saat 11:30 dəqiqədə şimaldan Poti sahillərində 5 fərsəx məsafədə rus bayrağı altında şəhər ətrafını nəzərdən keçirən bir gəmi görülmüşdür. Bunun qarşısına müxrib [destroyer] torpedolardan “Tarieli”, gəmidən əhval bilmək məqsədilə çıxar. Müxrib torpedo-nun dayanmaq işarəsinə müsəlləh [silahlı] rus gəmilərindən mina əndaxt edən [minaatan] “Dunay” 75 millimet-rəlik iki topdan yaylım atəşi ilə cavab vermişdir. Müxrib torpedo “Tarieli” bir top və mitralyoz atəşləri ilə cavab verər. “Dunay” nəticəsiz 19 mərmi “Tarieli”yə atar və yaxınlaşaraq 25 atəş açmışdır. Bunlardan 3-ü “Tarieli”yə düşmüşdür. Bundan sonra “Dunay” yol alaraq şimal tərəfə getmişdir.”

Bu məlumat alındıqdan sonra Xariciyyə naziri kanuni-əvvəl 8-də nota

ilə Müttəfiqlər heyətlərinə bu xüsusda xəbər vermişdir. Hökumət tərəfindən dabravol ordusu təərrüzatından cümhuriyyət mənafeyinin mühafizəsi üçün lazım olan hərbi tədabir ittixaz edilməkdədir [tədbirlər görülməkdədir].

Gürcüstan “Cəmiyyəti-Əqvam” cəmiyyətinin iclası

Kanuni-əvvəl 7-də Məclisi-Müəssisan rəisi kabinəsində Gürcüstan “Cəmiyyəti-Əqvam”-ının [Millətlər Cəmiyyətinin] cəmiyyəti əzələrinin [üzvlərinin] iclası vaqe olmuşdur.

İclasda Məclisi-Müəssisan üzvləri, Məclisi-Müəssisan rəisi müavini Mdivani başda olmaqla, məşhur camaat xadimləri və mətbuat nümayəndələri isbativü-cud [iştirak] edirlər.

Qambaşidze məruzədə bulunaraq “Cəmiyyəti-Əqvam” cəmiyyətinin təşəkkül tarixi və məqsədi ilə hazırnu aşına edərək, bundan böylə gürcü xalqının bu cəmiyyətin üzvü olmalarının lazım olduğunu göstərir.

İstanbuldakı Gürcüstan heyəti-mürəxxəssəsi [nümayəndə heyəti] üzvü Qoqolaşvili Brükseldən “Cəmiyyəti-Əqvam” rəisindən Gürcüstan cəmiyyətini təbrik edən və bu cəmiyyətə Brükseldə olacaq konfransda yer verildiyini işaredici teleqraf oxuyar. Teleqraf hazırnu tərəfindən, nəhayət sürurla [son dərəcə şadlıqla] dinlənilmişdir. İclas, cəmiyyət idarəsinə, “Cəmiyyəti-Əqvam” rəisinə təbrik teleqrafı göndərməyi tapşırılmışdır.

Axırda yeni cəmiyyətə idarə intixab edilmişdir [seçilmişdir]. İntixab olunanlar: rəis – Məclisi-Müəssisan sədri müavini

Lomtadidze, rəis müavini Qambaşidze, əzalığa [üzvlüyə] – Arsenidze, Sakvarelidze, Laşxişvili, Qvazava və başqaları.

Srağagün gürcü “Cəmiyyəti-Əqvam” Cəmiyyətinin birinci iclası vəqə olmuşdur.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Türkcə gecə kursları haqqında bir neçə söz

Müdiri-möhtərəm!

İşbu bir neçə sözün qəzetəndə dərc edilməsini istirham eyləram.

Realnı məktəbində üç ay əqdəm [əvvəl] gecə kursları açılarkən, 2 mindən ziyadə istida [ərizə] verib, hər millətdən oxumaq arzusunda olduqlarını göstərənələr vardı. Hökumət də onların ricasını yerinə gətirərək müəllimlər təyin etdi və işə iqdam edildi [addım atıldı].

Hər klasda 40-dan 60-a qədər müs-təme [dinləyici] vardı.

Bu işdən 20 gün keçər-keçməz gündən-günə mütəəllimlərin [oxuyanların] sanı əskilməyə başladı. Kurslara şəhərin ən müqtədir müəllimləri təyin edilmişlərdi. Böyləliklə, get-gedə tələbələrin sayı o qədər azaldığı üçün bir çox şöbələri qapamaq məcburiyyətində qaldılar.

Məlumunuzdur ki, bu gecə kurslarını açmaqdan məqsəd hökumət məmurlarını türkcəyə hazırlaşdırmaqdı və o münasibətlə də kurslara qeyd edilmiş məmurlar axşam və gecə məmuriyyət-lərindən azad hesab olunurlardı.

Rus, yəhudi və qeyri məmur əfəndilər kəndilərini kursa qeyd etdirməklə

bərabər, hökumət idarələrinin axşam məşğələlərindən azad olmuşlardı ki, neçə gün dərsə gəldikdən sonra nə dərsə gəlmişlər və nə də hökumət idarələrinin vəzifələrini ifaya çalışmış-lardı.

Kurslar üç aylıq olduğundan, işbu dekabrın 15-də vaxtı bitir və oxuyan əfəndilərdən imtahan tutulacağı ehtimalı meydana gəlir. Bu üç ay məktəbdən istifadə edib də ayrıca fürsətyab olub bağda və qeyri yerdə gəzən məmurlardan bir neçəsi, təbii, məsələnin aydın olduğunu və imtahan verməyəcəklərini duyub, hökumət nəzərində məsuliyyəti üzərlərindən atmaq üçün təlim aldıkları müəllimlərə tərbiyələri sayəsində bəyani-təşəkkür əvəzində, “Qolos Rossii” və qeyri bu kimi qəzetələrdə “müəllimlər zəif, hətta türkcə belə iqtidar və biliyə malik olmadıqlarından kurslardan mütəəllimlər qaçmışlar” deyər bağıranların məqsədi həqiqət olmayıb, bəlkə, kəndilərini məsuliyyət və imtahandan xilas etmək deməkdir. Müəllimlərin hüquq və şərəfinə nahaq bir surətdə toxunanlara qarşı bəyani-təəssüf olunur.

Müəllim Ayn. R.

Qaloş

Miltiada Nikolayeviç Vasiliadinin kan-torunda tranzit və qeyri satışlardan ötrü arvad, kişi və uşaqlar üçün yaxşı qaloşlar alınıbdır.

Naberejni 37, Sadovinin küncündə, telefon 44-91.

Oradaca külliyyətlə qəhvə satılır.

16822

Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gaz və geri

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də. *Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gaz-Məşhədsər və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də. *Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri*

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirilər. Təvəllüdxanada əməliyyati-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə

45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Doktor Mustafa bəy Hacıqasımov

Xüsusi arvad naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul edir axşamlar saat 4-dən 6-yədək, cümə günlərindən başqa.

Adres: Vorontsovski küçə, nömrə 17. Doktor Qarabəyovun müalicəxanası.

14034

İstanbul doktor və bakterioloqu Nazim bəy Hüseynzadə

Sifilis, terbiyə, şankr və daxiliyyə naxoşluqları, 914 və 606 müalicələri tətbiq edilir. Qəbul olunur səhər saat 9-dan 10-adək, axşam saat 6-dan 7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 17, doktor Qarabəyovun müalicəxanası. Telefon nömrə: 49-87.

11470

Diş həkimi A. A. Mirkin

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.

14078

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Doktor V. K. Finkelşteyn

Qulaq, burun, boğaz və cərrahiyyə naxoş-

luqlarına müalicə edir. Qəbul olunur səhərlər saat 8-dən 9-adək; axşamlar saat 5-dən 7-yədək. Telefon 24-70. Vorontsovski küçə, ev nömrə 4, Parapetin kücündə.

14052

**Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [sidik] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çarşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonnu küçə, nömrə 6.

7444

**Berlin Darülfünunu doktoru
N. Melkumyan**

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin kücündə. Telefon nömrə 34-34.

14075

Diş həkimi S. M. Hamburq

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi, kauçuk, qızıl və platina üzrə hər növ işlərin qəbulu. Qulluqçulara güzəşt olunur. Qəbul olunur saat 9-dən 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nkolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

14059

Doktor Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

Diş həkimi

Boris Moiseyeviç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinninin kücündə). Telefon 48-75.

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

Doktor C. N. Ləmbəranski

Daxiliyyə və cərrahiyyə naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul olunur gündüzlər 10-dan 12-yədək; axşamlar 5-dən 7-yədək.

Ünvan: Birjavaya küçə 8, telefon 57-30.

14040

Doktor Vulf Abramoviç Tarnoqradski

Daxili, mədə, bağırsaq, qan naxoşluqlarını və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Merkurievski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

Külliyyətlə satılan əcxaxana malları

Tiflis Konovski küçə nömrə 7, Ya. Q. Liberzon tamam əcxaxanalara və əcza mağazalarına ucuz qiymətə davaların almağını təklif edir. Fransız “Arrendel”i və kamfora həbi var.

16812

Dilləri öyrənməkdən ötrü gecə kursları

A. P. Tutovi və Y. İ. Kvinka

Rus dilini öyrənmək istəyən əşxasa [şəxslərə] dəstəyə (qruppaya) özünü yazdırmaq təklif olunur. Təhsil və mütəəllimlərin qəbul olunması bazar günündən savayı hər gün saat 5-dən 7-yədək. Merkuriyevski 8.

16820

Satılır

Vena qarnitur məxməri.

Baryatinski, xəyyat [dərz]i Ştixin.

16821

Elan

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir [ki], bu kanuni-əvvəlin 20-sindən hökumətin qərarı ilə üzrə yollarda aparılan malların əlavə və qeyri xərcləri aşağıda zikr olan yeni artırılmış məzənnə qərarı ilə qoyulubdur:

1 – Nakladnoy blankdan [qaimə blankından] ötrü hər ədəd 3 manat

2 – Malların dərtilməsinə [tərzidə çəkilməsinə] hər putdan 8 qəpik

3 – Mövqif [stansiya] xərcləri hər putdan 30 qəpik

4 – Qatara yükləmək üçün hər putdan 30 qəpik

5 – Boşaltmaq üçün hər putdan 30 qəpik

6 – Köçürmək üçün hər putdan 5 qəpik

7 – Ədədli olan əşyadan (heyvanatdan başqa)

a) Yükləmək üçün hər ədəddən 18 manat

b) Boşaltmaq üçün hər ədəddən 12 manat

c) Köçürmək üçün hər ədəddən 30 manat

Qeyd: Göndərilən qatarların azalmış stavkaları 10 dəfə artırılır.

Ədədli göndərilən stavkalar da həmçinin 10 dəfə artırılır.

(Baxılsın: Ümumi tarifənin 2496 nömrəsi, iyulun 1-ndən 1917-nci sənədə.)

8 – Yollarda iri heyvanların köçürülməsi üçün hər başdan 28 manat

9 – Yollarda xırda heyvanların köçürülməsi üçün hər başdan 5 manat

10 – Şaryolarda [vaqonetkalarda] marqanın yüklənməsi üçün hər putundan 10 qəpik

11 – Boş qatarlardan ötrü: Əvvəlinci günlərə 501 manat

İkinci günlərə 1001 manat

Üçüncü və dördüncü və gələcək hər günə 200 manat

12 – Mühafizətdən ötrü: 1, 2, 3, 4, 5-nci günlərdə hər gündə hər putdan 10 qəpik

6, 7, 8-nci günlərdə hər gündə hər putdan 20 qəpik

9, 10, 11-nci günlərdə hər gündə hər putdan 30 qəpik

12, 13, 14-ncü günlərdə hər gündə hər putdan 40 qəpik

15, 16 və qeyri ayın axırınacan gündə hər putdan 50 qəpik

Sonra hər yarım ayda, 1-ndən 15-inədək hər putdan 2 manat 50 qəpik

13 – Mövqif meydanlarının tutulmasından ötrü mühafizət xərcinin yarısı miqdarı

14 – Naloj-platyoy perevodları [ödəniş köçürmələri]

200 manatacan hər manatdan 25 qəpik

1000 manatacan hər 2 m. 50 qəpik

2000 manatacan hər göndərəndə 12 manat 50 qəpik

2000 manatdan ziyadə hər manatdan 00625 qəpik

15 – Gələn malların xəbər verilməsi üçün 5 manat

16 – Nakladnoy kopyaların yazılması üçün 5 manat

17 – Teleqrafla meyvəcatın və götürüntülərin qəbul olunmağından ötrü verilən xəbərə 5 manat

18 – Uzlalarda [qovşaqlarda] köçürmək vergisi

Böyük sürət qatarının yanında hər putdan 10 qəpik

Kiçik sürət qatarının yüklənməyinə əvvəlinci tarifə stavkasının 1/14 az olmamaqla hər putdan 5 qəpik

Kiçik sürət qatarının yüklənməyinə əvvəlinci stavkadan 1/15 qəpik 1/29 az olmamaqla

19 – Tökülən [dənəvər] malların kisəsindən ötrü 15 manat

20 – Mal sahibinin kisəsinə malın tökülməsi üçün hər putdan 35 qəpik

21 – Zakromadan [taxıl anbarından] mal alanın kisələrinə tökülməsi üçün hər putdan 25 qəpik

22 – Dəmiryol kisələrini işlətmək üçün 3 günəcən hər putdan 25 qəpik

23 – Üç gündən ziyadə olarsa hər putdan

50 qəpik

24 – Bir qatardan o biri qatara tökülməsi üçün hər putdan 60 qəpik

25 – Dəmiryol kisələrindən mal sahibinin kisələrinə tökülməsi üçün hər putdan 60 qəpik

26 – Kisələrin tikilməsi üçün hər putdan 20 qəpik

27 – Malların qaytarılması və saxlanması üçün 3 manat

28 – Hər yüz verst və yüz manatdan malların qiyməti elanı üçün:

a) Böyük və kiçik sürət qatarı 10 qəpik
b) Böyük və kiçik sürət qatarları meyvə, ət və qeyrilərindən 1 manat

c) Sərnişin sürət qatarları 30 qəpik
d) Sərnişin sürət qatarı meyvə, ət və qeyrilərindən 2 manat

h) sərnişin əşyasından 3 qəpik
v) Baqaj qəbzli mallardan 10 qəpik
y) Meyvə, ət və qeyrilərindən 1 manat

m) Ümumi qanunun 32-nci maddəsində zikr olunan mallardan başqa baqaj surətilə aparılan mallardan 3 manat

29 – Mühafizə üçün gömrük və anbar xərcləri 7 gündən sonra dəmiryoluna borclu olan ümum məbləğdən 5-6 faiz

30 – Malların mühafizəsi üçün hər putdan 1 qəpik

31 – Malların təcili göndərilməsi məxarici 1 putdan 2 qəpik

32 – Bütün malların və sürət qatarlarının təcili və qayda üzrə hərəkəti üçün təşkil olunmuş büronun xərcləri üçün hər putdan 4 qəpik

Qeyd: Bu vergilərdən azad olunurlar: yerli ətrafda aparılan məmur malları, sərnişin əşyası, sərnişin sürət qatarı malları, ədədli əşyalar və meyit tabutları.

Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

General Denikinin əmrləri

səh. 228. “idéé fix”: idefiks; başdan çıxmayan, zehnin ilişib qaldığı fikir, sabit fikir; “idéé fix” sözləri qəzetdə latın hərfləri ilə yığılmışdır.

Teleqraf xəbərləri

səh. 232. “Vossişe çaytung” [Vossische zeitung]: Berlində XVIII əsrin ortalarından etibarən nəşrə başlayan qəzet; 1934-cü ilə qədər çıxmışdır.

“kadet”: XX əsrin əvvəllərində Rusiyada fəaliyyət göstərmiş Konstitusion-Demokratik Partiyanın (Kadet partiyasının) üzvü. 1905-ci ildə qurulan partiya, 1917-ci ilin axırlarında bolşeviklər tərəfindən qadağan edildikdən sonra da bir müddət gizli olaraq öz fəaliyyətini davam etdirmiş, Ağqvardiyaçılar hərəkatını müdafiə etmişdir.

“Pati jurnal” [Le Petit Journal]: 1863-1944-cü illərdə Parisdə nəşr edilən gündəlik qəzet.

“general ... ordusu”: arada bir söz silinmişdir; oxunmur.

Qəzetələrdən

səh. 233. “Mərkəzi Dövlətlər”: Birinci Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan İttifaq Dövlətləri (Almaniya, Avstriya-Macaristan, Osmanlı İmperiyası, Bolqarıstan).

səh. 234. “Xüsusi Müşavirə” (yaxud Xüsusi Şura): 1918-1919-cu illərdə Cənubi Rusiya ordusu və Könüllü ordu nəzarətindəki ərazilərdə təsis edilən məşvərət və icra orqanı; Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələri yanında Xüsusi Şura. Rusiyanı 1 avqust 1914-cü il tarixindəki sərhədləri daxilində bərpa etmək məqsədi güdürdü.

səh. 235. “Bu əmrnaməyə bütün hökumət məhfilləri...”: qəzetdə “məhfilləri” yerinə “məhəlləri” getmişdir.

Sülh ətrafında

səh. 235. “Berliner Börsen-Çaytung” [Berliner Börsen-Zeitung]: Berlində 1855-1944-cü illərdə nəşr edilmiş gündəlik qəzet.

Rusiya Şura hökumətinin maliyyəsi

səh. 238. “penzenka”: Sovet Rusiyanın kağız pullarına xalq arasında verilən ad; Penzadə çap edilən pullara deyilirdi.

səh. 239. “sənaət və ziraət”: qəzetdə “ziraət” sözü təhrif edilmişdir.

Doktor

Vulf Abramoviç Tarnoqradski

səh. 250. “əşyanın dəyişilməyini”: söhbət “maddələr mübadiləsinin pozulmasından” gedir.

Elan

səh. 251. “məzənnə qərarıyla qoyulubdur”: belə başa düşülür ki, bəzi bəndlərdə rəqəmlərdə qarışıqlığa yol verilmişdir.

“hər manatdan 00625 qəpik”: qəzetdə belə getmişdir.

Bazar, 14 dekabr 1919-cu il, nömrə 343

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səhəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 21 rəbiuləvval sənə 1338. 14 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin künçündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təkm nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rubla, 2 aylığı 130 rubla, 3 aylığı 180 rubla. Bakı üçün 1 aylığı 60 rubla, 2 aylığı 110 rubla, 3 aylığı 150 rubla. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 8 rubla, axırncı səhifədə sətri 6 rubla, itan şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rubla axırncı səhifədə, 6 rubla birinci səhifədə.

BAKİ VAPORLAR BÜROSU

Vaporların günlük hərəkəti

Lənkəran və Astaraya - səşənbə

[çərşənbə axşamı], pəncşənbə [cümə axşamı] və şənbə günləri.

Lənkəran, Astara və Ənzəlidən paroxodların İranın uzaq yurdlarına həftədə iki dəfə, Bankə, Xıllı və Salyana.

Müntəzəm sərnəşin və posta vaporların Ənzəlidən hərəkəti əlahiddə elan olunacaqdır. Malların qəbul olması və paylanması büro iskaləsində, Petrovski meydanda, telefon 57-61. Büronun kontor Naberejni küçədə nömrə 51, ticarəti evi kontorunda Rəsulov. Telefon 3-88. 16824

Bakı şəhər Bələdiyyə İdarəsi 1919 sənə kanuni-əvvəlin 27-də saat 12-də şəhərin mərkəzi küçələrində Ədələtin tərhi [planı] ilə düzəlmiş mənzilləri – ki meyvəcat satışı üçündür – 1920-ci ilə icarə verməkdən ötrü torqlar [hərraclar] qərar qoyubdur. Xəbər bilmək və ad yazdırmaqdan ötrü qulluq saatlarında Bələdiyyənin ləvazimat qisminə gələ bilərlər.

T-393

KASPIYSKİ

MAKİNA İNŞA EDƏN

VƏ QAZAN ZAVODLARI

İşlərə mübaşirət edib [başlayıb], yenidən çuqun və mis tökümlərini qəbul edir. Həmçinin hər növ mexanik işləri, məsələn dəyirman alət [alətləri], ot və saman üçün pressa (biçməngənə), neft və qaz motorları üçün baş vallar, porşen və qeyriləri.

Bu yaxınlarda fuladəridən [poladəri-dən] şöbə dəxi işə başlayacaqdır.

Sifarişat üçün xahiş olunur Qorçakov caddəsində şəhər kontoruna müraciət edilsin. Telefon nömrələri: 11-89 və 45-55.

16810

Bakı şəhər Bələdiyyə İdarəsi 1920 sənə kanuni-saninin [yanvarın] əvvəlin-dən yer axtaran zəvata [şəxslərə] ta-baqqılıq və çəkmək ticarəti ilə və həmçinin meydanların bazarında təzə düzələn yerlərdə yer verir:

- 1) 49-cu məhəllə ilə Persidski küçədə;
- 2) “Belvyu”;
- 3) 480-ci məhəllə ilə Balaxanı şose-sində;

QƏZETİN MÜDÜRÜ
M. Ə. Ə. Ə.

QƏZETİN NƏŞRİ
1919-cu il dekabr 14

QƏZETİN NÖMRƏSİ
343

QƏZETİN QİYMƏTİ
1 manat

QƏZETİN MÜDÜRÜ
M. Ə. Ə. Ə.

QƏZETİN NƏŞRİ
1919-cu il dekabr 14

QƏZETİN NÖMRƏSİ
343

QƏZETİN QİYMƏTİ
1 manat

QƏZETİN MÜDÜRÜ
M. Ə. Ə. Ə.

QƏZETİN NƏŞRİ
1919-cu il dekabr 14

QƏZETİN NÖMRƏSİ
343

QƏZETİN QİYMƏTİ
1 manat

QƏZETİN MÜDÜRÜ
M. Ə. Ə. Ə.

QƏZETİN NƏŞRİ
1919-cu il dekabr 14

QƏZETİN NÖMRƏSİ
343

QƏZETİN QİYMƏTİ
1 manat

4) Əvvəlinci Bailovski küçədə “Elektrikçeski sila” cəmiyyətinin yanında;

5) Bazarnı küçə ilə 10-cu məhəllədə. Yer götürmək istəyən şəxslər [şəxslər] ərizə yazıb hansı yeri və ticarəti ərizədə [ticarət üçün ayrılmış ərazidə] göstərüb ləvazimat hissəsinə verməlidirlər 25 kanuni-əvvələdək.

T-392

YEFİMOV QARDAŞLARININ SİRKİ

Bazar günü kanuni-əvvəl
14-ndə 1919 sənədə
gündüz saat 1-dən
böyük tamaşa göstəriləcək.
Bilet alan böyük zəvat
özləri ilə bərabər
10 yaşınadək olan uşaqları müftə
tamaşaya apara bilərlər.
Nümayiş 3 hissədən ibarət 20 nömrəli
sirkın gözəl oyunlarıdır.
Axşam daha görməli nümayiş olacaqdır.
Məşhur şəxslər iştirak edəcəkdir.
Axşam tamaşası saat 9-un yarısında
başlanacaqdır.
Sirkın nümayəndəsi: A. L. Şteyn.
Müdürlər: M. Brindt və Saukov.
T-830

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Posta və Teleqraf Nəzarətindən 3 kanuni-əvvəl sənə 1919

Mənim əmrimə məbni [əsasən], Azərbaycan Posta-teleqraf nəhiyəsi baş müdiri tərəfindən həmin sənə eylül 27 tarixdən teleqramma ilə Nuxa posta-teleqraf bürosu müdiri Zeynalova Xaldan

posta-teleqraf şöbəsini təcili surətdə təftiş edib, təftişin nəticəsini müdiriyyət vasitəsilə təqdim etməsi təklif olunmuşdu.

Təftişdən sonra həmin sənə oktyabr ayının 1-də Zeynalovun bağladığı qərar-namədən, məzkur [adı çəkilən] şöbədə posta-teleqraf fəaliyyəti və ələləmum [ümumiyyətlə] kargüzarlıq və əmvali-ziqiyət [qiymətli mallar] qayda üzrə bulunmağı məlum olunur. Halbuki həmin şöbədə təyin etdiyim təftişdən sonra həmin sənə 28 təşrinə-əvvəldən [oktyabrdan] 41 nömrəli qərar-namədən şöbə müdiri Ağamirzəyevin hökumət məbləğindən 70.151 manat 95 qəpik israf etdiyi müqərrər olunmuşdur [qərarlaşdırılmışdır].

Nuxa posta-teleqraf bürosu müdiri Zeynalov bu işdə nə dərəcədə müştərək olduğu və qanunən maddi cəhətcə nə dərəcədə məsuliyyəti müqərrər olacağına qədər və fəvqə [yuxarıda] bəyan olunmuş əmri-vaqedən [faktdan], məzkur [adı çəkilən] müdir kəndi vəzifəsini bilmədiyindən və məmuriyyətcə tapşırılmış işə binihayə [son dərəcə] səysiz əlaqəsindən naşi [ötrü], birinci dərəcə qeyri-müstəqil posta-teleqraf məmuriyyətinə tənzil etməklə [vəzifəsini aşağı salmaqla] bərabər, gecə bürosu ştatasına dəyişdirilir – kanuni-əvvəl 1-dən, sənə 1919-dan.

Təhti-nəzarətimdə [təbəçiliyimdə] olan idarələrə məlum etməklə bərabər, fəvqə bəyan olunmuş hökmün icra olunmasını Azərbaycan posta-teleqraf nəhiyəsi baş müdirinə əmr edirəm.

Posta-Teleqraf naziri Camo Hacinski
Dəftərxana baş müdiri Blajevski

7 kanuni-əvvəl 1919 sənə Nömrə 3705

Axır zamanlarda təhti-məsuliyyətimdə olan Nəzarətin məmurları müttəfiq şəkildə olaraq böyük məmurlar əlindən istər mənə, istər ali hökumət idarələrinə imzasız şikayətlər verirlər.

Mənə verilən imzasız şəkvlər [şikayətlər] barəsində özümə borc bilirəm qəti surətdə böylə məsuliyyətsiz dəsisləri [intriqaları] tənqid edib bəyan etməyim ki, imzasız ərizələrə mənim tərəfindən baxılmayacaqdır. Çünki şifahən və şəxsən, hər bir məmurun xidmət dərəcəsinə baxmayaraq, onu qəbul etmə[k]-dən və habelə imzalı ərizələri və şəkvələri kəndim baxma[q]dan imtina etməyirəm. Cümhuriyyət müəssisələrinə yaraşmayan həqiqətsiz və məsuliyyətsiz dəsislərə isə baxmağı kəndimə lazım bil-məyirəm.

Cümhuriyyətin ali idarələrinə məmurlar tərəfindən məndən xəbərsiz verilən şəkvələrə gəldikdə, fəvqəlzikr əsas mövcubincə [yuxarıda dediyim prinsipə əsasən], xədəmələrdən [xidmətçilərdən, işçilərdən] heç bir kimsənin heç bir zamanda şifahi ya məktubi [yazılı] ərizəsi nəticəsiz qalmadığından, elan edirəm ki, minbəd [bundan sonra] bu tövr ərizələr haqqında istintaq olacaqdır və müqəssirlər qanuna xilaf iş gördükləri üçün böyük cəriməyə düşər olacaqlar.

Posta-Teleqraf naziri Camo Hacinski
Dəftərxana baş müdiri Blajevski

ASIYAYA DOĞRU

Tarixdə Asiya o böyük fəzli, parlaq mədəniyyəti, yüksək məfkurəsi etibarilə

bütün dünyanın parlaq bir örnəyi, qiymətdar bir nümunəsi olmuş idi.

Asiyada çıxan alimlər, Asiyada yetişən dahilər, Asiya kimi vase və fəyyaz [geniş və bərkətli] bir mühiti elm və ürfan cəhəti ilə hər zaman üstün bulundurur, həmişə Asiyanın mütəfəkkirləri Avropa üçün qibtəəvər [qibtə edilən] bir zümrəni təmsil edirdi.

Fəqət Asiyada mədəniyyət ruhani və fəzilətpərvər [yüksək mənəvi dəyərlər bəsləyən] bir dairədə dönüb-dolaşarkən, Avropada zəka, bunu daima kəndi faydasına görə istemal edir [işlədir], avropalılar asiyalılardan daha ziyadə hər şeyi əməliyyata tətbiq edirdi.

Asiya – ruh və əxlaq cəhəti ilə yüksəlmişkən, Avropa zəka və əxlaqına hakim olaraq Asiyadan qapdığını [aldığını] Avropayı bir rənglə məşhəri-siyasət və mədəniyyətə [siyasət və mədəniyyət meydanına] qoyurdu.

Avropa Asiyanın bir eksplua[ta]toru [istismarçısı], mənəfatçısı olmuşdu.

Avropada hakim olan Avropa mədəniyyətində imtahanını ikmal edən [baş vuran] dövlətlər, sırası gəldiyi[ndə] Asiyadan istifadə etməyi, Asiyadan mənəfatıab olmağı başa gətirirdi.

İştə, şimdi də Avropa Asiyanı bu halda bulundurur, Asiyadan istifadə etməyi təmin edir. Hər gün alınan radio xəbərləri göstərir ki, Avropa siyasəti getdikcə çıxmaz bir yola daxil olmaqda və Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] kimi Vilsoni məfkurələr [Vilsona məxsus ideologiyalar] əhəmiyyətini qeyb etməkdədir.

Fəqət rus kommunistlərinin Avropada sosialist inqilabları çıxacağına dair

bəslədikləri ümidlər bundan da daha tez qeyb olub getdi.

Avropa dövlətləri iki qismə ayrıldılar: biri Almaniyadır ki, məğlubiyyət hicabı [örtüsü] altında bütün siyasiyyat aləmindən ayrılıb bir tərəfdə qaldı; digəri də Antanta dövlətləridir ki, qalibiyyət havası altında üzüb, yeni istilaedici planlar hazırlamaqdadır.

Fəqət əvvəlcə mövcud olan coğrafiya vəziyyəti yenə əski halında qalır – Asiya müharibələr məmləkəti olaraq tanınır.

Əvvəlcə “Brest-Litovsk” müahidəsini [sazişini] Almaniya tərəfindən imzalayanlardan [Maks] Hofman şayani-diqqət [diqqətləyiq] bir söz söyləyir:

“Avropanın müvazinə və siyasət mərkəzi nə London, nə Paris, nə də Versal konfransıdır, fəqət [yalnız, sadəcə] Moskvadır” – deyir.

Uzaqgörən bir siyasi [siyasətçi] üçün də bu həqiqət hər zaman var idi; Asiya yeni müharibələrin bir meydanı olurdu.

Lloyd Corcun günəşin Bağdadda doğacağını söyləməsini kimsə yadından çıxarmamışdır. Bu söz yalnız ingilis Baş vəkili [Baş nazirinin] söylədiyi bir söz deyil, bütün müharibənin də təkrar etdiyi bir həqiqət idi. Fəqət Asiya şimdi müharibələrin axırıncı bir qədəməsinə [pilləsinə] yaxınlaşmaqdadır.

Asiyada başlıca iki qüvvət vuruşmaqdadır:

Əgər əvvəlcə almanlar böyük bir qüvvətlə Bağdad üzərinə gedirlər[di]sə, şimdi bu bir xəyal olaraq qaldı.

Fəqət Almaniyaya müqabil indi Şuralar hökuməti bu rolu taqınmaqdadır [öz üzərinə götürməkdədir].

Əvvəlcə rəsmi Rusiya İstanbul üzəri-

nə ehtiras və əməl [niyyət] bəsləyirdisə, şimdi də Şuralar hökuməti Şərq məsələsi haqqında ayrı bir yol tapdı:

Rusiya kommunistləri Avropada gözlədikləri sosialist inqilabının yerinə bizzat [şəxsən] Avropa dövlətlərinin Asiyaya doğru hərəkət etmələrini gördüyündən, bütün gücü ilə Asiyada inqilablar çıxarmağa çalışmaqdadır. Şuralar hökuməti milyonlarca pul xərcləyir, imperialistlərə qarşı müharibə edilməsi üçün bütün qüvvətini sərf edir.

Bir zaman imperator Vilhelm Sultan Süleyman və Səlahəddin Eyyubinin türbəsi önündə 300 milyon müsəlmanın hamısı [himayəçisi] olacağına and içirdisə, indi də Lenin milyonlarca intibahnamələr [vərəqələr] buraxaraq müsəlmanları əsarətdən qurtaracağını vəd edir.

Fəqət bu intibahnamələr, imperator Vilhelmin andı kimi, Antanta dövlətləri üçün büsbütün əhəmiyyətsiz də qalmayır.

İngilislər təhlükəni fərq etdiklərindən, Əfqanıstana beş qolordu [korpus] əsgər göndərməkdədirlər.

Hər surətlə də məmuldur [gözləniləndir] ki, Şərq məsələsinin həll və qət'i [həll edilib sona çatdırılması prosesi] başlanmaq üzrədir.

Bu vəziyyətdən Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin bir növ istifadə edib də mübariz qüvvətlər arasında siyasi müqəddəratlarını təminə imkan çıxmaqdadır.

Hər nə olarsa da, Avropa müharibəsinin xatiməsi (epilogiyası) [son hissəsi] Asiyaya doğru gedir.

Ə[hmad] H[əmdi] Qaraağazadə

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

11 kanuni-əvvəl iclası

İclas saat 1-in yarısında Həsən bəy Ağayevin sədarəti ilə açılır. Sədr ruznameyi-müzakirə [müzakirə gündəliyini] oxuyur. Ruznameyi-müzakirə barəsində Muxtar Əfəndizadə danışır, təklif edir ki, birinci sırada olan Parlaman Divanı-Rəyasət və komisiyonlar intixabı [seçkisi] bir on gün təxir edilsin. Altıncı sırada olan xaricə xammallar çıxarılması barəsində olan qanun layihəsi irəli çəkilsin.

Sədr izahat verir ki, hər nə qədər xaricə xammallar çıxarılması 6-cı növbədə qoyulmuşsa da, ondan əvvəlki 5 qanun layihəsinin üçüncü qiraəti olduğundan, məzkur [adı çəkilən] layihə birinci dərəcədə baxılacaqdır. Divanı-Rəyasət intixabı isə bu gün lazımdır.

Hacı Kərim Saniyev də Heyəti-Rəyasətin 10 gün təxirini təklif edir.

Sədr - Təxir təklifini səsə qoyur. Ümumiyyətlə, Heyəti-Rəyasət intixabı 10 gün təxir edilir.

Sonra daxil olmuş kağızlar elan edilir. Birincisi – Batumda yaşayan azərbaycanlıların Milli Şurası tərəfindən Parlamanın birsənəliyi münasibətilə təbrik teleqramıdır. Sonra Lənkəran uyezdindən Qulamhüseyn bəy Kazımbəyovun Parlamana intixabı barəsindəki mandat və bəratül-qövldür [protokoldur] ki, Mandat komisiyonuna gedir.

Birinci qanun layihəsinin türkcəyə tərcüməsi olmadığından, növbədən götürülür. İkinci – feldşer məktəbi barəsindəki qanun layihəsinin üçüncü

qiraəti bilamüzakirə [müzakirəsiz] qəbul edilir. Üçüncü – hüquq qanunlarının təbdili [dəyişdirilməsi] haqqındakı qanun layihəsinin üçüncü qiraəti də bilaetiraz qəbul edilir. Dördüncü – vərəsənin üsuli-dəvətində bəzi nüqatı tədil [vərəsənin çağırılması üsulunda bəzi nöqtələrin düzəldilməsi] haqqında qanun layihəsinin üçüncü qiraəti də müzakirəsiz qəbul edilir. Beşinci qanun layihəsinin üçüncü qiraəti habelə etirazsız qəbul edilir. Türkcəsi olmayan birinci qanun layihəsinin – səhra fəreləri [çöl siçanları] ilə mübarizədə bulunmaq işi[nin] hökumət ixtiyarına verilməsinin üçüncü qiraəti də qəbul edilib, altıncı məsələnin müzakirəsinə başlanılır – xammalların Azərbaycan-dan xaricə çıxarılması.

Məruzəçi səfəti ilə Abuzər bəy Rzayev izahat verir, müharibədən sonra ticarətin büsbütün bərpad bir hala düşməsindən məlumat verərək deyir ki, hazırda bahalıqın qarşısını almaq üçün hökumətin bir tədbiri var, o da əvvəldə xammalların xaricə buraxılması mə'nini [qadağasını] ləğv etməkdir. Hökumət istəyir ki, xammalların xaricə çıxarılmasına müsaidə [icazə] versin. Çıxarılaçaq malların dördədən bir hissəsi hökumətə verilməlidir. Tacirlər də buna etiraz etmişlər. Onlar mal əvəzinə pul vermələrini təklif edirlər.

Azərbaycanda 1 milyon 200 min pud pambıq və bir çox ipək və sairə vardır ki, cümlətanı 3 milyard qiymət edilir.

Sonra məruzəçi pul əvəzinə mal almaq məsələsinə keçərək deyir ki:

Bunun faydası bundadır, hökumət onları Yevropa ilə mal əvəzinə mübadilə edə bilər.

Məruzəçi əlavə edir ki, bu tədbir hər nə qədər ucuzluq salmasa da, bahalıqın qarşısını alar.

Məsələnin təcili surətdə baxılması komissiyon tərəfindən rica edilir. İşbu rica qəbul edilir.

Arşaq Məlxazov – Ticarət və Sənaye Nəzarətini tənqid edir. Qanun layihəsinə göstərilən malların qayət qiymətli şeylər olduğuna işarə edərək, paranın ancaq bu təriqlə [bu yolla] heç olmasa qiymətini bir qədər saxlamaq mümkün olduğunu söyləyir. Nətiq qanun layihəsinə keçərək deyir ki, hökumət bu qanun layihəsi ilə məmləkət sərvətindən istifadə etmək istəyir. Əcəba, təsəvvür edilən zaid [artış] alınacaqmı?

Rza bəy Ağabəyov – Ticarət Nəzarəti cəbində [nəzdində] təşkil edilmiş Şuradan bəhs edir. Bu qanun layihəsini o hazırlamışdır, deyir. Əgər bu qanun bir qədər gec gəlib çatmışdır, buna da Nəzarət deyil, həmin Şura səbəb olmuşdur.

Nətiq əlavə edir ki, biz sərhədlərimizi tamamilə açə biləriz.

İkinci məsələyə keçdikdə ki, işbu malları hökumət kəndi inhisarı altına alsın, bunun üzərində bir qədər dayanmaq lazımdır.

Nətiq təsvir edir ki, işbu malları yığmaq üçün hökumətin nə o qədər təşkilatı var, nə də bir o qədər izafə [artıq] parası. Bu səbəb olar ki, yenidən bir çox kağız paralar kəsilsin.

Nətiq təxmin edir ki, 25 faiz almaqla hökumət 1 milyard 300 milyon bir mədaxil alacaqdır. Onun təsəvvürüncə, gec də olsa, bu qanun layihəsi xammallar məsələsini bir növ həll edir.

Sultanməcid Qənizadə – Xammalların xaricə çıxarılmasının məmləkətə

faıdası olduğunu söyləyir. Əlavə edir ki, biz hər zaman bunun üstündə israr etmişiz ki, gərək xammallar xaricə çıxsın, əvəzinə məmləkətimizə qızıl gəlsin və lazım olan alat [alətlər] və makinələr gəlsin.

Sonra nətiq məruzəçinin, çıxarılacaq malların 25 faiz[inin] alınması sözünə keçərək deyir ki, hökumət topladığı bu malları Yevropaya çıxarıb satacaq, əvəzində ya qızıl və yaxud məmləkətimizə lazım olan mallar gətirəcəkdir. Əgər Yevropaya çıxarmayıb buradakı tacirlərə satacaq olarsa, bunun da faıdası yox deyildir. Çünki xəzinəyə pul toplanacaqdır. Bu nöqtəyi-nəzərdən cins almanın [hökumətinin payının nəğd pulla deyil, mal cinsiylə alınmasının] bir o qədər faıdası olmayacaqdır. Çünki, əvvəla, öylə bir təşkilat yoxdur. Saniyə [ikincisi], hökumət təsəvvür etdiyi faıdanı cins deyil, pul almaqla da götürə bilər. Vəqta ki [bir halda ki], bu malın xaricə çıxarılmasından məqsəd valyutamızın qalxmasıdır, bu surətdə malın 25 faizinin alınmasına ehtiyac yoxdur.

Nətiq təklif edir ki, mal əvəzinə qızıl alınsın.

Hacı Kərim Saniyev – Bizim pulumuzun kursunun qalxması üçün nazirin işbu üsula müraciət etdiyinə işarə edərək, sual verir ki, əcəba, bu üsul bizim pulumuzun kursunu qaldıracaqmı? Nətiqin əqidəsincə, nə qədər ki camaata birinci dərəcə zəruri şeylər lazımdır – kibrit, sabun, manufaktura, ayaqqabı və sairə – pulun kursu qalxmayacaqdır.

Nətiq əlavə edir ki, xammalın xaricə çıxarılması bizdə əl işlərini tamamilə öldürəcəkdir. Xammalın çoxalması əl işlərinin çoxalmasına səbəb olmaqdır.

Gəncə Sənətkarlar İttifaqından alınan bir məktubdan nətiq bəhs edərək deyir ki, son zamanlarda xammalların get-gedə fəvqəladə bir surətdə tərəqqi etdiyi [bahalanması] onları məcbur edir ki, kəndi işlərindən əl çəksinlər. Xammalların xaricə çıxarılması bizə zərərdən başqa bir şey verməyəcək. Bundan ancaq möhtəkilər faıdabərdar olacaqlar [faıda götürəcəklər]. Buna görə, nətiq qanun layihəsinin əleyhinə olduğunu söyləyir.

Yusif Əhmədov – Hər məsələyə məmləkət mənafeyi nöqtəyi-nəzərindən baxmaq lazım gəldiyini söyləyir. İran tacirlərinin heç bir məmləkət tacirindən əskik olmadığına işarə edərək deyir ki, nə üçün İran tərəqqi etməyir? Bu tədənninin [geri qalmanın] səbəbi İran şəraitihəyatiyyəsinin ticarətə əlverişli olmadığıdır. Çünki dəmiryollar və sair vəsaitinəqliyyə [nəqliyyat vasitələri] yoxdur.

Sonra nətiq mədəni dövlətlərin nə üçün müharibə etdiklərindən bəhs edərək deyir ki, hər kəs özü üçün, öz ticarəti üçün bazar axtarır. Bu nöqtəyi-nəzərdən hökumət ticarətə yardım və müavinət etməlidir.

Nətiq tacir ilə möhtəkiri yek-digərindən təfrik etməyi [bir-birindən ayırmağı] tövsiyə edir.

Xammallardan 25 faiz almaq məsələsinə keçir, deyir ki, son sənələr zərfində biz müxtəlif hökumətlər gördük, onlar ticarəti əllərinə aldılar, nə yaptılar? Ticarəti daha fəna bir hala saldılar. Hər adamın bir işdə ixtisası olar, ticarət işi də əhlinin əlində olmalıdır. Bu nöqtəyi-nəzərdən hökumət alacağı [ı] bu malları nə yapacaq, onlardan nə surətlə istifadə ediləcəkdir?

Nətiqin fikrincə, pulun kursunu qaldırmaq üçün başqa tədbirlər lazımdır. Bu siyasət doğru siyasət deyildir, çünki heç bir halda pambıq ticarətini bu işdə ixtisası olmayan məmurlar əlinə vermək olmaz. Çünki o, onu bacarmaz.

Nətiq inhisar təklifinə keçərək deyir: Bu o zaman faıdalı olardı ki, asayış zamanı olaydı. Heç kəs gələcəyi bilməyir. Bunun üçün də, əhval böylə qeyrimüəyyən bir vəziyyətdə olduğu halda, bundan təsəvvür edilən faıda alınmaz.

Xammallara keçərək deyir ki, biz gərək şad olaq ki, kəndçinin əkib hasil etdiyi pambıq qiymətə gedir, baha satılır. Pambığın bahalanmasından yalnız tacir deyil, bütün məmləkət faıdalanır.

Qızıl məsələsinə keçərək deyir ki, bundan da faıda alınmaz, çünki bu gün qızıl 1000 manat isə, yarın 3000 manat olar.

Nətiq əlavə edir, sən mal ala bilməzsən. Vəqti-zərurətdə malları həcz [müsa-dirə] edə bilərsən. Lakin bu surətlə mal almaq doğru siyasət deyildir. Sən ancaq poşlin [rüsum] ala bilərsən.

Nətiqin fikrincə, böylə ağır bir vergi qoymaqla biz faıda görməyiriz. Bu gün bir tacirin 30 vaqon pambığı varsa, ondan 7 vaqon yarım faiz almalıdır. Bunun qiyməti 7 milyon manat edir. Bu gün biz sərhədlərimizi bağladığımız və xaricə çıxarılmasını qadağan etdiyimiz buğdanı məmləkətdə saxlaya bilməyiriz. Yarın pudu 1000 manata gedən pambığı nəsil saxlayacağıız?

Muxtar Əfəndizadə – Əvvəlki nətiqlərin bəzilərinə cavab verir, deyir ki, hökumət bu işi tacirlərlə məsləhət etdikdən sonra yapmışdır. Hökumətə

Yevropadan bir çox mallar almaq lazımdır. Biz dəmiryol çəkırı. Buna lazım əşyanı Yevropadan almalıdır. Bunları da ancaq bu vasitə ilə almaq olar. Bəlkə, faizin çoxluğu barəsində danışmaq olar. Halbuki bu bir o qədər artıq deyildir. Komisyounun təklifini qəbul etdiyini bildirir.

Mabədi var

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

12 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Xarkov və Semipalatinskin alınmaları

Narvadan cənuba dəmiryol dairəsinə ciddi vuruşmalar davam edir. Qoşunlarımız tərəfindən 100-ə qədər əsir alınmışdır. Düşmən külli tələfat vermiş və 30 zabıt məqtul [öldürülmüş] buraxmışdır. Əlavə alınan məlumata görə, Narva nəhrinin sağ kənarında qitəatımız [hərbi hissələrimiz] tərəfindən düşməndən 170 əsir, 10 mitralyoz və başqa qənimətlər alınmışdır.

Polotsk dairəsində – Kəşfiyyat əməliyyatı.

Minsk cəbhəsində qitəatımız yenidən Yoqotsk kəndini işğal etmişdir. Jitomir cəbhəsində Bodiçevdən cənub-şərqdə olan vuruşmada bir top və mərmı alınmışdır.

Kiyev dairəsində – Kiyevdən 45 fərsəx

şimal-qərbə ciddi vuruşmalar davam edir.

Poltava cəbhəsində – Qitəatımız yürüşlərini genişləndirərək, Poltavadan 30 fərsəx şimala olan kəndlərin xətlərinə çıxmışlardır.

Xarkov cəbhəsində – Qitəatımız vuruşmadan sonra Xarkov şəhərinə daxil oldular. Təfsilat hələ alınmamışdır. Xarkovdan cənub-qərbə tərəfimizdən Valki şəhəri və Nerefa mövqifi işğal edilmişdir.

Boqoçar dairəsində qitəatımız vuruşma ilə Don nəhrinin sağ kənarında bir neçə kənd işğal etmişlərdir. Boqoçardan 26 fərsəx şimal-şərq və şimal-qərbdə düşmənin hücumu tərəfimizdən dəf edilmişdir. Düşmən külli tələfat vermişdir.

Tsaritsın cəbhəsində – Tsaritsından 35 fərsəx şimal-qərbdə olan Varlamova kəndi tərəfimizdən işğal edilmişdir.

Akmolinsk cəbhəsində cənuba ricət edən [geri çəkılən] düşməni təqibimiz davam etməkdədir.

Semipalatinsk dairəsində bizim qitəatımız əvvəlcədən qırmızı partizanlar əlində olan Semipalatinskə daxil oldular.

Barnaul və Novonikolayevsk cəbhələrində yürüşlərimiz davam edir.

Rus zabitanının Romaniyadan çıxarılması

Romaniyada olan bütün rus zabitanının yaxın müddətdə Romaniyadan çıxarılmasına Romaniya hökuməti qərar vermişdir.

İngilislər əleyhinə qiyam

Hindustan, Əfqanıstan və Şimal-Qərbi Hindustan sərhədlərində vuruş-

malar davam edir. İngilislər yerli əhali əleyhinə mübarizə edirlər. Əfqan qoşunları tərəfindən Vana şəhəri işğal edilmişdir. Şərq xalqı ingilislər əleyhinə üsyan qalxımaqdadır.

QƏZETƏLƏRDƏN

İngiltərədə bələdiyyə seçkilərində Fəhlə firqəsi böyük müzəffəriyyətə nail olmuşdur. 1916-cı sənə seçkilərində London mülhəqatının [ətraf ərazilərinin] Fəhlə firqəsi 48 yer almışdı. Fəqət şimdiki seçkilərdə isə 273 yer almağa müvəffəq olmuşdur.

Londonun özündə 12 və 28 intixab [seçki] məntəqələrində səslərin əksərini Fəhlə firqəsi almışdır. Londonda Fəhlə firqəsinin nail olduğu müvəffəqiyyətin böyüklüyünü bilmək üçün 7 sənə əvvəl və şimdiki müxtəlif firqələrin aldığı rəqəmlərə baxmaq kifayət edər.

	1912	1919
Fəhlə firqəsi	39	566
Bələdiyyə islahatçı firqəsi	1010	584
Tərəqqipərvərlər	257	130
Müstəqillər	24	38
Seçilmiş qadınların sayı	7	-

Ümumiyyətlə, intixabatda az adam iştirak etmişdir. Xüsusən soyuqluq qadınlar içində müşahidə edilmişdir.

Yeni təşəkkül etmiş dövlətlər konfransı

Paris mətbuatına Kovnadan teleqraf edirlər ki, 14 təşrinə-sanidə [noyabrda] Talşidə Estoniya, Latviya, Litva, Finlanda, Lehistan [Polşa], Ukrayna və Belarusiya hökumətləri nümayəndələrinin konfran-

sı iniqad etmişdir [baş tutmuşdur]. Qeyri-rəsmi bir mahiyyət daşıyan konfransda iştirak edən dövlətlər arasında, istiqlallarını müdafiə etmək niyyəti ilə hərbi və siyasi etilaf əqd edilməsi [saziş imzalanması] lehinə müzakirə edilmiş və ayrı-ayrı hökumətlərə bu barədə xəbər vermək də qərara alınmışdır. Estoniya və Latviya Xariciyyə nazirlərinə həvalə edilmişdir ki, yeni bir konfrans təsis edib, onun dəvət ediləcəyi vaxtı da təyin etsinlər.

Hakəza [eləcə də] qərara alınmışdır ki, posta və dəmiryol ittifaqı məsələsini müzakirə etməkdən ötrü digər konfrans dəvət edilsin. Konfransı dəvət və təsis etmək işi Latviya hökumətinə həvalə edilmişdir.

Vilhelmin mühakiməsi

“Deyli teleqraf” xəbər verir ki, İngiltərənin general müddəyi-ümumisi [baş prokuroru] və general dava vəkili [baş hüquq müşaviri] Parisə əzimet etmişlərdir [getmişlər] ki, Məclisi-Alinin ikinci Vilhelmi məhkəməyə vermək məsələsini müzakirə edəcək iclasında iştirak etsinlər.

DAĞISTANDA

Dağıstan cəbhələrində

- Dağıstanlılar qitəatı [hərbi dəstələri] tərəfindən Teymurxanşuranın alınması “Volnı qorets” qəzetəsinin yazdığına görə, hələlik təsdiq edilməyir.

Dağıstanlılar tərəfindən ancaq Teymurxanşura yaxınlığında bir neçə kənd,

o cümlədən Yuxarı və Aşağı Canqutay işğal edilmişdir.

Yürüş edən Dağıstan qitəati Teymur-xanşuranı mühafizə edən məftul hasara çatmışlardır.

- Axırncı alınan məlumata nəzərən, Dağıstan cəbhəsində dabravolların hərbi əməliyyatı büsbütün saxlanılmışdır. Bu günlərdə dağıstanlıların nizami qitəati dabravollar tərəfindən işğal edilmiş olan bir neçə aul üzərinə yürüş etmişlərdir. Dabravollar bir neçə kəndi buraxmağa məcbur edilmişlərdir. Üsyan edən dağıstanlıların vəziyyət və mühimmatlarının yaxşılaşdığı müşahidə edilməkdədir.

TƏTİL GÜNÜ XƏBƏRLƏRİNDƏN

Müttəfiqlər və sülh təklifi

Bolşevik radiosunun verdiyi xəbəərə görə, 10 kanuni-əvvəldə Şura hökuməti müvəkkili Litvinov Kopenhagen [Kopenhagen] olan Etilaf [Antanta] dövlətləri səfirlərinə 7-ci Syezd qəraradının birər surətini göndərmişdir. Həman qərarad ilə bolşeviklərin 7-ci Syezdi Müttəfiqlərlə sülh əqd etməyi [imzalamağı] qəbul etmişdir. Qəraradi-məzkur [deyilən qərarad] ilə səfirlərə göndərmiş olduğu məktubda Litvinov məlum etmişdir ki, onlarla qabaqca müzakirəyə başlamadan ötrü Şura hökuməti tərəfindən kəndisi vəkil edilmişdir. Həmin bu məaldə [məzmununda] bir bəyanat Kopenhagen [Kopenhagen] olan Britaniya mürəxxəsi [nüməyəndəsi] O'Qreydiyə də göndərilmişdir.

Varşavada qara günlər

Varşavadan “Varşavskaya reç” qəzetəsinin yazmasına görə, Varşavada qara günlər başlamışdır. “Podvod” [nəqliyyat vasitəsi] yoxluğundan, məkulatın [ərzaqın] fiyatı yüksəlmiş. Çörək kartoçkalarla verilir, bəzən də bir qəç gün heç verilməyir. Gizli satanlardan çörək tapmaq olsa, çox ağır qiymətə olur. Skladlarda yanacaq yoxdur. Ərzaq böhranından və ümumi təsərrüfat işlərinin bərbad olmasından dolayı Vilnada, Minsk və Bobrovskda sənişin qatarları hərəkəti 10 gün dayandırılmışdır. Varşavada tramvaylar işləməyirlər.

Vilsonun xəstəliyi

Vaşinqtondan xəbər verirlər ki, şayi-ata görə, Vilson iflic xəstəliyinə mübtəla olmuşdur.

Yunanlar ilə türklər arasında müsədimə

Lion, 10 kanuni-əvvəl. Londondan xəbər verirlər ki, Sülh Konfransının Asiyayi-Süğrada [Kiçik Asiyada, Anadoluda] yunanlılara vermiş olduğu məhəlləri [yerləri] yunan qoşunları işğal edərkən, türklərlə yunanlar arasında şiddətli müsədimələr [toqquşmalar] vüqu bulmuşdur.

Alman donanmasının təqsimi [paylaşdırılması]

Lion - Məclisi-Ali bugünkü iclasında qəet etmişdir [qərara almışdır] ki, Lehistan [Polşa], Cənubi Slaviya, Portuqaliya, Yunanıstan və Romaniyaya da alman və Avstriya donanmasından məlum miqdar verilsin. Xırda dövlətlərə veriləcək gə-

milər əvvəlcə tərki-silah ediləcəkdir. Ancaq onlara ixtiyar verilir ki, Amerika, İngiltərə və Fransadan top ələ gətirib yenidən gəmilərə vəz etsinlər [qoysunlar].

Bolqariyada intizamsızlıq

Smolensk – “V. S. - Z. P.” xəbər verir ki, Sofiyada bir çox əhali saray qarşısına toplanıb çarın taxtdan əl çəkməsini tələb etmişdir. Nümayişçilər əsgəri qitəat [hərbi dəstələr] tərəfindən pərakəndə edilmişdir.

Sultan həzrətləri əleyhinə sui-niyyət

Helsingfors [Helsinki], 10 kanuni-əvvəl. İstanbulda sultan həzrətlərinə qarşı bir sui-niyyət [sui-qəsd] kəşf edilmişdir. Sui-niyyətçilər sultanı endirib, onun əvəzinə sultani-əsbaq [səbiq sultan] Əbdülhəmidin oğlunu taxta qaldırmaq istəyirlərmiş.

Lehistanda aclıq

Qomel, 10 kanuni-əvvəl. “V. R.” xəbər verir ki, kral zamoku [qəsri] qarşısında bir çox əhali toplanıb ərzaq fəlakətinə bir çarə qılınmasını Paderevskidən tələb etmişdir. Polis zamoka ancaq 15 adam buraxmışdır. Həman bir çox təhərri [axtarış] və həbslər icra edilmişdir.

Türkiyədə

Hökuməti devirmək niyyəti ilə yeni bir sui-niyyət İstanbulda kəşf edilmişdir. Türkiyə mətbuatının bəzisi yeni Sədrə-zəm [Baş nazir] Məhməd Səlim əfəndini “Yeni türklərə” məyyal [meyilli] olmada ittiham edirlər.

Buxarada

Xəbər verirlər ki, Buxara əmiri türk-əfqan bolşevikləri ilə şiddətli mübarizə edir. Bolşeviklərin başında duran Kazım bəy Buxaradan Daşkəndə qaçmışdır.

Petroqradda

Helsingforsdan verilən radio xəbərinə görə, Petroqradda çörəyin girvənkəsi 500 manat, yağın girvənkəsi 3600 manat, şəkərin girvənkəsi 1800 manata, südün krujkası 80 manat və erkək əlbisəsi (kostyumu) da 25 min manata satılır.

Amerika mürəxxələrinin əzimet

Paris - Amerika heyəti-mürəxxəsəsi [nüməyəndə heyəti] yarın axşam Parisdən Cəmahiri-Müttəfiqəyə mütəvəccihən əzimet edəcəkdir [Birləşmiş Ştatlara doğru yola düşəcək]. Cəmahiri-Müttəfiqənin Paris səfiri Uolles Amerika mürəxxələrinin rəisi olacaqdır. Onun müavinləri Harrison və Qryu təyin edilmişlərdir.

Venizelosa qarşı sui-niyyət

Venizelosa qarşı sui-niyyətin [sui-qəsdin] kəşf edilməsi ilə əlaqədar olaraq bir qəç general və miralay [polkovnik] həbs edilmişlərdir.

Yunanlar İzmirdə

General Milnin müsaidəsi [icazəsi] ilə İzmir dairəsində yunanlar işğal məntə-qələrini genişləndirmişlərdir.

Serblər Ustrumcada

Versal müahidənaməsinə [sazişinə] müvafiq olaraq Serbiya qoşunları Ustrumcanı işğal etmişlərdir.

Meksika və Cəməhəri-Müttəfiqə

Vaşinqton - Meksikada vüqu bulan son hadisat münasibətilə Vilson Hiçkok ilə müşavirədə bulunmuşdur.

Berlində yanğın

Berlin - Naməlum səbəblərdən İngiltərə Səfərxanasında yanğın vüqu bulmuşdur. Xəsərat böyükdür. Tələfat yoxdur.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Qəsb

Mirzəbəyli kəndində məskun edilmiş İrəvan quberniyası müsəlman qaçqınları Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] müraciətlə məlum etmişlərdir ki, o ətrafda olan ləzgilər onları evlərindən çıxarıb, ərazilərini əllərindən alırlar. Nəzarətdən təcili surətdə tədabir ittixazı [tədbirlər görülməsi] rica edilmişdir.

* * *

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] bir layihə təqdimlə məlum etmişdir ki, Ermənistan, Azərbaycan, Gürcüstan təriqi [yolu] ilə gələcək müsəlman qaçqınlarına müavinət üçün 100 min manat təxsis edilmişdi [ayrılmışdı], halbuki son məlumatla məbni [əsasən], gündən-günə böylə qaçqınların hesabı artmaqdadır. Son zamanlar hər gün Gürcüstana 200-600-dək müsəlman qaçqını varid olmaqdadır [gəlməkdədir]. Nəzarətin layihəsinə

məbni, bunlar üçün üç yerdə iaşə məntəqəsi güşadla [açılmaqla], Borçalı və Axalkalak qəzalarında məskun olmuşlardır. Müavinət üçün heç olmasa 300 min manat təxsis etməlidir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Xoylu və Xankəndi kəndləri ərazisi əkilməsindən ötrü Gəncə nahiyə müfəttişliyinə toxum almaq üçün 1 milyon manat göndərmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Ticarət və Sənaye və Ərzaq Nəzarətinə müraciətlə rica etmişdir ki, Erməni Milli Komitəsinə erməni darüleytamının [yetimxanasının] 280 nəfər zəif ətfalı [uşaqları] üçün kəndi qiymətinə şəkər və çay buraxılması haqqında lazımi tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

- Daxiliyyə Nəzarəti Dövləti Tədaföi Komitəsi [Dövlət Müdafiə Komitəsi] sədrinə, Gəncə süvari milisi məsarifəti üçün məbləğ təxsis haqqında bir layihə tərtib verib, təsdiqdən ötrü təqdim etmişdir.

Mədən qışları

Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] “Müsavat” firqəsinin mədəni dairələrində olan fəhlə qışlarının [kazarmalarının] hifzüssihhəyə müğayir bir halda [antisanitariya halında] saxlanması haqqındakı təliqəsinə [rəsmi məktubuna] cavabən məlum etmişdir ki, bu haqda fəhlələr təşkilatı lazımi zəhmət idarələrinə məlumat verməlidir.

Kənd ictimaları

Kənd məmurları intixabatı [seçkiləri] əsnasında ictimalarda [yığıncalarda] ixtilaflar çıxdığı üçün Bakı qubernatoru Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə, kimlə-

rin məzkur [deyilən] ictimalarda iştirak etməməyəcəkləri haqqında lazımi məlumat verilməsini rica etmişdir. Zira bəylər və ruhanilər və ictimaya yabançı [yad] olan zəvat [şəxslər] bu ixtilaflara səbəb olmaqda müttəhim edirlər.

Quldurluqla mübarizə

Bakı qubernatoru Daxiliyyə Nəzarətinə məlum etmişdir ki, son zamanlar Bakı ətrafında quldurluq təzayüd etməkdədir [artmaqdadır]. Xüsusən Şamaxı və Quba yolları ətrafında quldurlar yolçulara əziyyət verirlər. Bunun önünü almaq üçün qubernatorun təklifinə görə, Balaxanı-Sabunçu polismeysterliyində 12-15 mühafizdən mürəkkəb [ibarət] 2 mühafiz postu təşkil etməlidir. İşbu postun biri Cəngi, digəri isə Arbaşda olmalıdır.

Maliyyə Nəzarətində

- Maliyyə Nəzarəti ticarət və sənaye müəssisələrindən alınan verginin ümumi gəlirdən 15 faiz olmaq üzrə artırılması haqqında bir qanun layihəsi tərtibi ilə Vükəla Şurasına təqdim etmişdir.

- Maliyyə Nəzarəti 1920-nci sənədə ticarət və sənaye vergisinin miqdarını hərbdən əvvəl olan miqdardan on dəfə artırmaq ehtimalındadır.

- Vükəla Şurasının təklifinə görə, Maliyyə Nəzarəti vergi polis[i] miqdarının artırılması haqqında layihə tərtibinə şüru etmişdir [başlamışdır].

- Maliyyə naziri həzrətləri xəstəliyindən naşi [ötrü] müvəqqəti olaraq müstədinə [ərizəçiləri; şikayətçiləri] şəxsi olaraq qəbul etməyir.

“AZƏRBAYCAN SANCAĞI”NA! [“AZƏRBAYCAN BAYRAĞI”NA!]

Üzərində gördükcə ay-yıldızı
Şeir söylər sana nazlı türk qızı!
Sən çırpındın, sən yüksəldin, göründün
Və tanıtdın millətlərə sən bizi.

Məhkumiyyət yazıları alnında,
Yüz illərdən artıq zəncir altında
Əsir olan və inləyən bir millət
Səni qaldıraraq aldı hürriyyət.

Gəmilərin zirvəsində əsərkən
Xəzər anlar – sahilə bir millət var.
Düşmənlərin ümidini kəsərkən
Alqışlar ya səni coşqun dalğalar.

Sənə hörmət əsgərin[in] borcudur,
Çünki sənsən ordumuza şan verən.
Sən əsdiyin yerlər türkün yurdudur,
Sənsən bizi dünyaya nişan verən.

Yüksəldiyor səni şanlı ordumuz,
Qazanarsan inşəallah zəfərlər!
Qalibyyət dilər səndən yurdumuz,
Salam yollar sənə səni sevənlər.

Davud

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

Daxili siyasətimiz

Azərbaycanın rəngarəng bayrağı
altında milli sancağımızla [bayrağımızla]
istiqlaliyyətimiz əlimizdə olduğu bu
gündə bir az daha dərinlərə, keçmiş

yaxın mazelərə [keçmiş günlərə] və millətin yaşamış olduğu şəraiti-həyatıyyə və əhvala və şimdiki tətbiq olunmaqda olan üsuli-idarəyə ətfi-nəzər etməliyiz [nəzər salmalıyıq].

Çarlıq dövründəki şəraiti-həyatıyyə-miz və müstəbid çarlığın üsuli-idarəsi haqqında söyləmək fəzlədir [artıqdır]. Bu dövr-i-mənhusun [nəhs, uğursuz dövrün] bizə buraxmış olduğu miras mənfəət-pərəstlik ilə fərdi həyatdan başqa bir şey deyildir.

Hər kəs kəndini düşünür və kəndini mühafizəyə çalışırdı. Müstəbid hakimlər, insafsız amillər [icraçılar] və tamahkar iş sahibləri milləti soyub soğana çevirirdi. Həyatı-ümumiyyəddə yalnız iki amil təsəvvür olunurdu. Dövlət, fərd, bütün hüquqi-ammə [ictimai hüquq] buna müstənid bulunurdu [istinad edirdi].

Dövlətin əfrada [fərdlərə] qarşı təhəkkümü [hökm etməsi] və əfradın dövlətə qarşı ərzi-təbəəiyyəti [təbəçiliyini nümayiş etdirməsi] qanunu ilə iştigal olunurdu [məşğul olunurdu]. Aralıqda yaşamaq yalnız mümtaz [seçilmiş] siniflər və burjular[a məxsus] idi. İşçi zümrələri ilə fükərayi-kasibə [proletariat] isə bilətraf [künc-bucaqda] məhrumiyyətlər içərisində yuvarlanıb gedirdi. Onun üçün də Rusiyanın çürük və mənhus siyasəti çökdü, istibdad binası təməlindən sarsılıb yıxıldı.

Bununla isbat olundu ki, müxtəlif mühitlərdə yaşayan fərdlərə qəti istiqamət verən dövlət deyil, cəmiyyətdir. Əsasən, dövlət – cəmiyyətin bir cüzündən [bir hissəsindən] ibarət, bir qüvvəti-cəbriyyə müəssilindən [məcburedici güc nümayəndəsindən] başqa bir şey deyildir.

Əfradı biri-birinə həqiqi surətdə rəbt edən [bağlayan], qüvveyi-cəbriyyənin müəssili olan dövlət deyil, yalnız müştərək mənafe, müştərək fikirlər və duyğular, qan və irq rəvabit [rabitələri; bağları], müştərək vəsaiti-məişət [dolən-işiq vasitələri], müştərək ictimai zümrələr, müştərək dinlər və məzhəblər kimi təbii və ictimai amillərdir. Əfrad arasında cəbri [zorla, məcburi] deyil, ancaq təbii bir surətdə mövcud olan bu birlik və iştirak hər yerdə ayrı-ayrı zümrələr və mühitlər vücuda gətirər, bu zümrələr kəndlərinə məxsus bir taqım ilcaati-təbiiyyə [təbii zərurətlər] sövqü ilə ayrı-ayrı istiqamətlərə doğru inkişafa məzhər [nail] olurlar.

Cəmiyyət tələqqisinin [qavramının] meydana çıxması ilə dövlət tələqqisi büsbütün dəyişdiyi kimi, fərd tələqqisi dəxi tamamilə təbəddülə [dəyişikliyə] uğramışdır.

Halbuki baxıb görürüz ki, əlan [hal-hazırda] zəmanəmizdə bir tərəfdən güziddə [seçilmiş], zəngin, münəvvər [ziyalı] və məsud bir zümreyi-qəlibə [azlıq təbəqə], digər tərəfdən “proletariya” denilən və hər dürlü məhrumiyyətlərə qatlanmağa, hər dürlü əza və cəfaya məhkum olan, millətin əksəriyyəti-əzimesi [böyük çoxluğu] arasında böyük fərqlər vardır.

Dünyanın hər yerində olduğu kimi, bizdə də əşraf sinfi rəncbər və işçi sinfini istismarla məşğuldur. Buna qarşılıq olmaq üzrə Avropada nəzəriyyə halında, bizdə isə qismən əməliyyət halında əmələ və işçi sinfi əşraf təbəqəni məhv etməyə çalışır.

Biz milli bir hökumət olduğumuz cəhətlə, ümum əfradi-millətin səlah və fəlahını [millətin bütün fərdlərinin əmin-

amanlığını və xoşbəxtliyini] düşünmək və xalq camaatının ehtiyac və rifahını təmin etməyə ən mühüm və ən müqəddəs vəzifəmizdir.

Tədqiq nəticəsində anlaşılır ki, bir cəmiyyət içindəki siniflər – aralarında uzlaşma imkanı bulunmayan düşmən zümrələri halındadır və bir cəmiyyətin daxilində bir taqım təbəqələrin, yaxud siniflərin bulunması daxili müsavətin [bərabərliyin] bulunmadığını göstərir.

Biz türkçü olduğumuz əsas üzrə daxilə xalqçılıq, yəni cəmiyyətlərin daxili müsavətinə təsis etməliyiz.

Onunçün də xalqçılıq qayəsi və müsavəat əsasına riayət edərək, təbəqə və sinif fərqlərini qaldıraraq, cəmiyyətin biri-birindən fərqli zümrələrini yalnız iş bölümünün doğurduğu məslək [peşə, sənət] zümrələrinə həsr etməliyiz. Yəni sinifləri qaldıraraq, yerinə məslək zümrələrini iqamə etməliyiz [qoymalıyıq]. Yalnız bu surətlə cəmiyyətlər[in] daxilə möhtac olduğu müsavəat və cəmiyyətlərin məfkurəvi həyatı olan “ictimai təsanüd” [ictimai həmrəylik] tamamilə hökmran olmağa başlar. Zira cəmiyyətlərin müxtəlif məslək zümrələri biri-birinə rəqib və düşmən olduğu halda, biləks [əksinə], yek-digərinə [bir-birinə] son dərəcə möhtac və dostdurlar. O halda, siniflər qalxıb da onların yerində məslək zümrələri qüvvətli bir surətdə təşəkkül edincə, “ictimai darvinizm” iflas edərək, cəmiyyət daxilində daxili sülh hökm sürməyə başlar.

Buna binaən [buna görə], firqəmizin yeganə amalı xalqçılıq olmaqla, ayırıcı siniflər yerinə cəmiyyətin fərdlərini biri-birinə sıxı rabitələrlə birləşdirən məslək

zümrələrini iqamə etməlidir. Zira cəmiyyət ictimai bir üzviyyətə [orqanizmə] bənzədilsə, bu üzviyyətin birər həyatı vəzifə ifa edə[n] həqiqi üzvləri [orqanları] ancaq məslək zümrələri ola bilər. Bundan dolayıdır ki, cəmiyyətlər təkamül etdikcə, iş bölümü və ixtisas müəssisələri getdikcə dərinləşir və məsləki təşkilatlar getdikcə daha sıxı bir təsanüd, daha böyük bir əhəmiyyət qazanır.

İştə, “solidarizm” [həmrəylik] üsuluna riayət edərək daxili müsavəti təsis və təsbit edə [qura və möhkəmləndirə] biləcək məfkurə məsləki təşkilatların hakimiyyətinə istinad edən bu siyasi və ictimai xalqçılıqdır.

“Müsavəat” firqəsi şimdiki qədər də bu uğurda çalışmış olduğu və məslək zümrələrinin təşkilatına əhəmiyyət verməkdə bulunduğu qabili-inkar deyildir [inkar edilə bilməz]. Yalnız məqsədə nail olmadığının başlıca əsası, demokrasinin və məmləkətin əksəriyyətini təşkil etməkdə olan işçi zümərəsinin qüvveyi-təşriyyəyə [qanunverici gücə] hakim ola bilməməsindədir. Rəyi-am [ictimai rəy] və xalq mərifəti [əli, vasitəsi] ilə olan intixablar [seçkilər] xalq və xalqın mənfəəti üçün olmadığı cəhətlə, nəticədə nə cəmiyyət, nə təsanüd, nə məslək və nə təşkilat və nə də cəmiyyət məfkurəsi millət içərisində təsis olunamayıb, yenə əski münfərid [tək] və fərdi həyatı-milləti aciz və zəbun [zəif, qüvvəsiz] etməkdədir.

Zira bir dəfə Məclisi-Məbusanımızdakı vəkillərimizə baxılırsa, əksəriyyəti və əzaların [üzvlərin] pək mühüm yekununu təşkil edən siniflər və təbəqələrə mənsub olan zəvətdir [şəxslərdir]. Oraya

toplanmaqda olan vəkillər məslək zümərələrinə mənsub olmayıb, daha doğrusu, əksəriyyətlə sinif mürəxxəsləridir [nüməyəndələridir] – kapitalist, mülkədar siniflərindən başlayaraq, elmi [ruhani] siniflərə qədər müntəhi olur [sona çatır]. Onunçün də Məclisi-Məbusanımızda işçi zümərələrinin və əksəriyyəti-xalqın halı o qədər düşünülməyir. Nə qədər ki bunların arasında mübarizələr hüsula gəlir, qüvveyi-təşriyyəni əldə mühafizə etmək üçün ələlədə [sadəcə olaraq] bunlar bir “monopoli” təşkil edirlər. Buna binaən də [buna görə də], millətlə onların vəkilləri arasında heç bir irtibat [bağ, rabitə] görükməyir. Cəmiyyət həyatı infisala uğrayır [parçalanmaya məruz qalır]. Əski fərdçilik olduqca hər yerdə və təxribatında davam edir. Onunçün hökumət də millət kimi düçari-zə’f və giriftari-fəlc olur [zəifləyir və iflic olur], heç bir müvəffəqiyyət əldə edəmməyir.

Bu acı həqiqətləri söylədikdən sonra bizə tərəttüb edən [düşən] vəzifə, xalq içərisindəki məslək zümərələrini təşkil və təqviyə etmək [gücləndirmək], əhali içində məfkurəvi bir həyat oyandırmaq və zümərələrin yek-digərinə istinadən xəlqi bir cəmiyyət halına soxmaq və gələcək Məclisi-Müəssisən və Məbusana olunacaq intixabatlara namizəd götürülmüş və vəkillər göndərilməsini xüsusu hər məslək zümərəsinin kəndi ittifaqına mühəvvəl eyləməkdir [tapşırmaqdır].

İştə, yalnız bu surətlə xalqçılıq təsbit [möhkəmləndirilə] və xalqın ehtiyacı təmin oluna bilər və hər məslək zümərəsinin Məclisi-Müəssisən və Məbusanda ədədi nisbətində hüquqlarını

müdafiə edə biləcək vəkilləri buluna bilər və ümum məsləklər arasında dəxi təsanüd və mərkəziyyət hüsula gələr. Hökumətlə millət arasındakı irtibat və təsanüd dəxi təqviyə və hüsulpəzir olub [əldə edilib] islahati-ictimaiyyə həman ən vasi [geniş] miqyasda tətbiq oluna bilər.

Talibzadə Yusif Ziya

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

Altıncı iclas

Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin sədarəti ilə iclas açılır.

Növbədən xaric olaraq Qurultayı təbrik üçün məclisə gələn Lehistan [Polşa] nümayəndələrinə söz verilir. Natiq Azərbaycan türklərinin hürr [azad] və istiqlala istehqaqı [haqqı] olduqlarını bəyan edərək, Azərbaycan daxilində yaşayan leh [polyak] milləti tərəfindən Qurultayı ən səmimi qəlblə təbrik etməklə, mehmannəvaz Azərbaycan Cümhuriyyətinin həmişə azad və məsud yaşamasını arzu edir. Hazirun natiqi alqışlayır.

Bundan sonra Nuxa nümayəndəsi Məhəmmədəli Xəlifəzadəyə söz verilir. Natiq məruzədə bulunaraq Nuxanın tələbatı başqa yerlərə nisbətən bütüm ayrı olduğunu, oranın polis məmurları hökumətin qərarnaməsinə inanmadıqlarındanmı, nədənsə fərsəti qənimət bilib rüşvət almaqla xalqı soymağı kəndilərinə vəzifə ədd [hesab] edirlər deyir. Natiqin zə’mincə [gümanına

görə], əgər ümum polis məmurlarının üstünə məxfi müfəttiş təyin olunub tez-tez polis məmurlarının əməl və hərəkəti təftiş olunarsa, bu rüşvətxorluq aradan götürülər.

İkinci məsələ əsgər və zabitan barəsində olduğundan, əhvali-hazirə müsaid olmadığı üçün növbədən çıxarılır. Natiq posta və teleqraf işlərinin qaydasız olduğundan mürasilatın [rabitənin] ləngə düşdüyünü, Zaqatala vilayətindən Nuxaya ərzaq keçməsi qadağan olduğu üçün ərzaq barəsində Nuxa əhalisinin güzəranı xeyli çətin, fəqət bir para müfəttislər [fitnəkarlar] tərəfindən avam camaat arasında “Müsavat” fırqəsi əleyhinə buraxılan böhtanlardan dolayı şöbənin fəaliyyəti dayandırıldı. Nəhayət, o böhtanların yersiz olduğu aşkar olduğuna görə, altı ay bundan əqdəm [qabaq] yenə ciddi fəaliyyətə başladığını bildirir. Ətrafda, xüsusən mərkəzimiz olan Bakıda ciddi mübəllighlərin [təbliğatçıların] azlığı və fəaliyyətsizliyi, sabiqdə [keçmişdə] “Müsavat” fırqəsinə mənsub olan adamlar Bakıya gəlib öz yerlərinə övdət etdikləri [qayıtdıqları] zaman qeyri-müsavətçi olur. Hər halda, bu xüsuslarda lazımı tədbirlər görülməsini arzu edir.

Həzrə nümayəndəsi Molla Teymur əfəndi əvvəlcə iclası qayda ilə dua eyləyib Cümhuriyyətimizə və “Müsavat” fırqəsinə müvəffəqiyyət diləyib, məkatib [məktəblər] və maarif xüsus[un]da olaraq mahala kafi qədər müavinət olunmasını arzu edir.

Etimadnamə Komisyonu hazırladığı məruzəni Məhəmməd Əli Rəsulzadə cənabları oxuyur və məruzə bilaetiraz [etirazsız] qəbul olunur. Məruzədən, Qurultaya gələn nümayəndələrin “Müsa-

vat” fırqəsinin Mərkəzi Komitə və fraksiyon əzaları [üzvləri] ilə bərabər cümləsi 170 nəfərdən ibarət olduğu anlaşıdır.

Sonra proqram təhriirinin [yazılmasının] təxirə qalmış məbədini Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] cənabları müfəssəl surətdə bəyan edir. Natiq deyir: Bu aləmşümül müharibədə çox şeylərin vəziyyəti, qiyməti və şəkli dəyişilib. Fəqət fırqəmizin təqib etdiyi Türk Ədəmi-Mərkəziyyət amalinin nə payədə [nə dərəcədə] doğru olduğundan əlavə, siyasəti-hazirəyə görə qızıl pulun kursu kimi ədəmi-mərkəziyyət və millətçilik üsulunun qiyməti dəxi artmışdır. Bu xüsusda bütün müharib [savaşan] dövlətlərdə olan siyasi cərəyanları nəzərə alaraq, ədəmi-mərkəziyyət üsulu bundan sonra parlamentarizm üsulu nə olduğunu və bizim üçün ən faydalı və qabili-tətbiq olmasını aydın dəlillərlə sübut edib, proqramda Rusiya daxilində türk millətlərinin məhəlli [yerli] muxtariyyətləri olan maddəyə Azərbaycanın elani-istiqlaliyyətinədən sonra ehtiyac qalmadığını dərmian edir [meydana qoyur].

Ruhani idarələrimizə gəldikdə, natiq əfəndi Azərbaycan müstəqil və türk hökuməti olduğundan, onları bir məmur [dövlət qulluqçusu] hesab edərək, ayrı bir idarə təşkilatı müvafiq olmadığından əlavə, onların şan və şərəfinə toxunmayıb, onların müstəqil birer üləmə [din alimi] olmalarını və məsəili-diniyyə [dini məsələlər] xüsusunda əhalinin sərbəst onlara müraciət etmələrini müvafiqiməram ədd [hesab] edir. Ona görə də dəxi proqramdan çıxarılması müqtəzayizəmanəyə [zəmanənin tələblərinə] müvafiqdir.

İş kəndçi və maarif məsələlərinə gəl-də, əvvəlki iki maddələr heç yerdə irəliləmədiyi kimi, həyata dəxi tətbiq edilməmişdir. Bu məsələlər tez zamanda bir maneçilik olmazsa, həyata tətbiq və bu vəchlə [beləliklə], Azərbaycan Cümhu-riyyətimizin tərəqqi edəcəyinə və bu yol-da müvəffəqiyyət qazanacağına inanır.

Xətmi-kəlam olaraq natiq əfəndi Cümhuriyyətimizlə intibahi-diniyyəimizi [dini intibahımızı, oyanış və dirçəlişimizi], əxlaqi-milliyəmizi mühafizə edib töv-fiqi-ilahi [Allahın köməyi] ilə türk istiqba-lına [gələcəyinə], müsəlmanlıq istiqbalına və bəşəriyyət istiqlalına hazır olaca-ğımıza etimad edir.

Natiq əfəndi nitqləri əsnasında dəfəatla [dəfələrlə] həzəratın alqışlarına məzhər [nail] olurlar.

Bu məsələlər xüsusda həzərat xahiş edərsə, indidən müzakirə başlanmasını rəis əfəndi məclisə təklif edir. Fəqət ümumun xahişilə bu müzakirə təxirə qalır. İclas bununla qapanıb, sabah axşam saat 6-ya təyin olunur.

**“MÜSAVAT” QURULTAYININ
AXIRINCI İCLASINDA
ARAYİ-ÜMUMİYYƏ
[ÜMUMİ SƏSVƏRMƏ] İLƏ
QƏBUL EDİLMİŞ QƏRARNAMƏLƏR
VƏ TELEQRAFLAR**

– 1 –

**Azərbaycan Heyəti-Vükəla rəisi
hüzuri-alilərinə**

Türkçü-azərbaycançı “Müsavat” fir-qəsi İkinci Qurultayının, Azərbaycan

hökuməti-cümhuriyyəsi Heyəti-Vükəla-sını alqışlamaqla məfkurəvi bir zövq duyduğunu, bu duyğusunu dəxi rəyasə-tində bulunduğunuz Heyəti-Vükəlanı təbrik etməklə izhar etdiyini ərz etmək vasitəsilə təcdidi-əhtiramət eyləmə [ehtiramlarımı yeniləyirəm], əfəndim.

Qurultay rəisi

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

– 2 –

**Azərbaycan Məclisi-Məbusanı rəisi-
vəkili Həsən bəy Ağayev əfəndi həz-
rətlərinə**

Azərbaycan Cümhuriyyətinin bəqa-sında [varlığında] kəndisinin ilk dəfə olaraq ortaya atdığı şüari-müqəddəs [müqəddəs şüarın] müzəffəriyyətini və bu müzəffəriyyətin bu gün yalnız bir firqə deyil, bütün millət tərəfindən mənim-səndiyini görmək zövqi-mənəvisi ilə sərşar [dolu] olan Türk Ədəmi-Mərkəzi-yət “Müsavat” firqəsi İkinci Qurultayının; rəyasətində bulunduğunuz Məclisi-Məbusan heyəti-ümumiyyəsinə haki-miyyəti-milliyəmizin bir müməssili-alisi [milli hakimiyyətimizin uca bir nümayəndəsi] olmaq həsəbi [səbəbi] ilə təbrik və bu vasitə ilə dərin bir hissi-inşirah [məm-nuniyyət hissi, şadlıq hissi] duyduğunu ərz etməklə kəsbi-iftixar eyləmə, əfəndim.

Qurultay rəisi

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

– 3 –

**Paris - Azərbaycan heyəti-mürəxxə-
səsi [nümayəndə heyəti] rəisi möhtərəm
Əlimərdan bəy Topçubaşov həzrətlə-
rinə**

Müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyə-

tinin paytaxtında iniqad edən [toplaşan; baş tutan] Azərbaycan şüarlı “Müsavat” firqəsinin İkinci Qurultayı Fransanın paytaxtında rəyasəti-fazilanələrində [sizin fəzilətli başçılığınız altında] olaraq Avropa əfkari-ümumiyyəsi və məhafili-rəsmiyyəsi [Avropa ictimaiyyəti və rəsmi dairələri] qarşısında davayi-istiqlalımızı müdafiəyə həsr-vəqt edən [vaxtını həsr edən] heyəti-möhtərəmeyi-mürəxxəsə-mizi xatırlamaya bilmədi.

Milli bir bayramımıza səbəb olacaq bəşərətlə [müjdəli, sevincli] istiqlal teleqra-mınıza müntəzir bulunan müsavətçilərin könlü daima müdafi [müdafiəçisi] bulun-duğunuz əməllərlə [arzularla] bərabərdir. Siz orada istiqlalımızı davada mücidd [istiqlalımız uğrunda mübarizədə cidd-cəhd edin], biz də burada davanızı isbata məsai olalım [mübarizənizdə sizi haqlı çıxarmağa səy göstərək].

Qurultay rəisi

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

– 4 –

**Bakıda müsafir möhtərəm İran hey-
əti-ezamiyyəsi rəisi Seyid Əl-Ziyaəddin
Təbatəbai həzrətlərinə**

İkinci “Müsavat” Qurultayı; iki müs-lim [müsəlman] və əqrəba millətin münasibətini təlif etmək [münasibətlə-rində ülfət yaratmaq] məqsədilə İran hökuməti-cəhiləsi [uca İran hökuməti] naminə paytaxtımıza təşrif gətirmiş heyəti-möhtərəməni səmimiyyətlə təbrik və məsainizin [səyinizin] dindəşliq, irqdaşliq, müqəddəratı-siyasiyyə və mənafeyi-iqtisadiyyə bağları ilə yek-di-gərinə bağlı olan Azərbaycan Cümhu-riyyəti ilə İran Dövləti-Aliyyəsi mənə-

feyi-mütəqabiləsinə [qarşılıqlı mənafeyi-nə] müvafiq bir surəti-həllə iqtiran etməsinə [gəlib çatmasını] arzu və bunun dəxi zati-alilərinə təbliğini mənə həvalə etmişdir. Öhdəmə vəgüzar olunan [tap-sırılan] bu vəzifəni ifa edərkən, dərin bir hissi-imtinan [minnətdarlıq] duyduğumu ərz etməklə kəsbi-iftixar eyləmə, əfən-dim.

Qurultay rəisi

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

– 5 –

Şimal təhlükəsi haqqında

Siyasi komisiyonun Denikin təhlükəsi haqqındakı məruzəsini müzakirə edərək, İkinci “Müsavat” Qurultayı aşağıdakı qərarı çıxardı:

Biz Azərbaycan türkləri sair qonşu-larımızla olduğu kimi, Rusiya ilə də hüsn-münasibət təsis edərək dostluqla yaşamaq əzmindəyiz. Rusiya daxilində mübarizə edən müxtəlif qüvvələrin müharibəsinə, bu onların daxili işi olduğundan, müdaxilə etməyiz. Bu mülahizə ilə dəxi dabravol ordusu haqqında məxsus bir təcavüz və təərrüz [hücum] fikri bəsləməyiriz. Halbuki bizim bu tamamilə qeyri-mütəərriz [təcavüzkar olmayan] və bitərəf bir vəziyyətimizə baxmayaraq, bütün əlamətləri ilə görünür ki, Dabravoliya komandanlığı gərək bizim və gərəkə sair Qafqaziya cümhuriyyətləri haqqında sui-qəsd bəsləyərək, təərrüzkarənə [təcavüzkar] bir təqim hərəkətlərə təşəbbüs edir.

Denikin qorxusu kimi böyük bir təh-lükə qarşısında bulunan türk demokra-tiyası, heç şübhəsiz ki, bu təhlükənin nəticə etibarilə nə qədər təxribkar, nə

dərəcədə fəlakətəngiz olduğunu təqdir edir. Dabravoliya istilasının yalnız müha-fizəsinə and içdiyimiz livayi-istiqlalımızı sərnigün etmək [istiqlal bayrağımızı başaşağı etmək], istiqlal və hürriyyətimizə xatimə çəkməklə deyil, millətimizin həyati-təbiyyəsinə qıymaq, böyük-küçük bütün türk nəslini kəsmək, qətləam yapmaq kimi fəci bir edamla nəticəpəzir olacağı mühəqqəqdır [faciəli bir yox etmə ilə nəticələncəyi şübhəsizdir].

Bunu haqqı ilə dərk etmiş olan türk demokratiyası naminə “Müsavət” fırqəsinin İkinci Qurultayı hökumətdən millətin istiqlal və həyati-təbiyyəsinə [təbii həyatını; varlığını, diriliyini] var qüvvəti ilə müdafiə etməyi tələb və kəndisinə elan edir ki, mütəcaviz [təcavüzkar] Şimal təhlükəsi və mütəərriz [hücum edən] Denikin ordusu qarşısında başda “Müsavət” olmaq üzrə bütün türk demokratiyasını [xalqını] kəndi arxasında və “Ya ölüm, ya istiqlal!” deyə meydani-cidala [mübarizə meydanına] atılacaq vətən müdafiələrinin [müdafiəçilərinin] ön səflərində [cərgələrində] görəcəkdir.

“Müsavət” Qurultayı Şimaldan gələcək bu təhlükəyə qarşı heç titrəmədən bütün Azərbaycan xalqını bir tənə-vahid [vahid bir bədən] kimi əldə silah olaraq qiyam etməyə çağırmağı müqəddəs bir vəzifə ədd edir [sayır] və inanır ki, vətənin böylə bir sədəyi-istimdadına [imdad istəyən səsinə] türk demokratiyasının “Ləbbeyk [hazırq; baş üstə], Yaşasın Azərbaycan!”dan başqa bir cavabı olamaz!

– 6 –

Bakıda müsafir Ermənistan heyəti-mürəxxəsəsi rəisi həzrətlərinə

İkinci “Müsavət” Qurultayı tərəfin-

dən Ermənistan ilə Azərbaycan arasındakı ixtilafı məsələləri həll etmək üçün təşrif buyuran heyəti-möhtərəməni teleqrafla təbrikə məmur edildiyimi ərz etməklə müftəxirəm [iftixar edirəm]. Təşrifinizin iki qonşu millət arasında arzu olunan nəticəyi-həsənəni tövlid edəcək [müsbət nəticəni meydana gətirəcək] bir müvəffəqiyyətlə tətvicini [taclanacağını; zirvəyə ucalacağını] Qurultay naminə arzu edirəm, əfəndim.

Qurultay rəisi

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

– 7 –

İkinci “Müsavət” Qurultayı; Siyasi Komisyondan Dağıstan və Şimali Qafqaziya haqqındakı məruzələrini müzakirə edərək, bütün təvəccöh [rəğbət] və səmimiyyətinin, hürriyyət və istiqlalı yolunda qeyri-müsavi bir şərait altında qəhrəmancasına mübarizə edən Şimali qafqaziyalı qardaşlarımız lehində olduğunu bəyan və hökumətimizin Şimali Qafqaziya və Dağıstan məsələsinin hüsn-həllinə vasitə olmaqla, mübariz qardaşlarımızın hüququnu mühafizəyə cəhd edəcəyini ümid edir.

– 8 –

Zaqafqaziya Konfederasyonu haqqında

Siyasi Komisyondan Qafqaziya Konfederasyonu haqqındakı məruzəsini müzakirə edərək, əhvali-hazirəyi-siyasiyyə və mənafeyi-həyatiyyəyi-iqtisadiyyə və milliyə iqtizasına [hazırkı siyasi vəziyyət və iqtisadi və milli həyatın mənafeyinin tələbinə] görə və Qafqaziya cümhuriyyətlərini bitərəf bir dövlət halına qoyub

və bitərəfliyi beynəlmiləl bir təmin altına aldıra bilmək üçün Qurultay, Qafqaziya cümhuriyyətləri arasında Azərbaycan və Gürcüstanın ittifaqından ibarət bir konfederasyon təşkilini mətlub [arzu edilən] və bütün qonşu millət [və] dövlətləri işbu fikrin qüvvədən feilə [sözdən əmələ] gətirilməsinə dəvət edir.

AZƏRBAYCAN VƏ İRAN KONFRANSININ AÇILMASI

Xariciyyə naziri Məhəmməd Yusif Cəfərovun nitqi

Xariciyyə naziri Məhəmməd Yusif Cəfərov hökumət namindən [adından] Konfransı təbrik edərək, Konfransda müzakirə ediləcək bütün məsələlərin qərib və xoşayəndə [yaxın və uğurlu] bir zamanda həll ediləcəyinə qəvi etiqad etdiyini izhar edir [məhkəm inandığını bildirir]:

“Azərbaycan hökuməti tərəfindən səneyi-hazirənin [cari ilin] yay mövsümündə Tehrana fəvqəladə diplomasi heyət göndərilməsi ilə İran və Azərbaycan dövlətlərinin yek-digərlərinə təqərrüb etmələri [bir-birlərinə yaxınlaşmaları] xüsusunda iqdamat edilmişdi [addım atılmışdı]. Bu heyət, məlum olduğu üzrə, İran hökuməti tərəfindən hüsn-qəbul görmüş və şətarətlə [sevinclə] qarşılanmışdır.

Bu konfrans, burada dərin bir surətdə inanıldığı üçün, öz işlərini müvəffəqiyyətlə xitamə yetirə biləcəkdir.

Azərbaycan ilə İranı yek-digəri ilə bir çox rabitələrin yaxınlaşdırdığı, İran və Azərbaycan arasındakı bir çox rabitələr

hər ikisini yek-digərlərinə təqrib etdiyi [yaxınlaşdırdığı] kimi, bu rabitələrin şümullu və qəvi [çoşxal və güclü] olması da heç bir surətlə onların pozulmasına imkan verəmməz.

Azərbaycan ilə İran arasında hazırda bir çox ümumi, nəinki siyasi və iqtisadi, bəlkə, dini, irqi və hərsi [mədəni] rabitələr vardır.

Bunların cümləsi Azərbaycan-İran Konfransının səmərəsiz keçməyib, biləks [əksinə], Azərbaycan Cümhuriyyətinin İran ilə əlaqələri dövrəsini qura bilməsi üçün kafi dərəcədə bir təminat olaraq xidmət edəcəkdir.”

İran Dövləti-Aliyyəsi baş nümayəndəsi Ağə Seyid Ziyaəddin həzrətlərinin cavabı nitqi

“İran Dövləti-Aliyyəsi və şahənşah həzrətləri hökuməti nümayəndələri ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti nümayəndələri arasında əvvəlcə müzakirəyə başlamaq üçün açılan Konfransın işə sürü etməsi [başlaması] münasibətilə süruritaməmi [tam, hərtərəfli şadlığımı] izhar edirəm.

Azərbaycan Xariciyyə naziri doğru söylədilər ki, bizi yek-digərimizlə mərbut edən [bağlayan] yalnız ticarəti və ya iqtisadi rabitələr deyildir. Tarixi və qərabəti [yaxınlıq, qohumluq] əlaqələrimiz bizdən tələb edir ki, biz kəndi nəfimiz ilə məə [öz xeyrimizlə birgə], bütün cəhan mənafeyinə də xidmət edək.

Azərbaycan əhalisinin İran heyəti-əzamiyyəsinə qarşı ibraz etdiyi [göstərdiyi] dostanə və səmimanə hisslərdən dolay izhari-təşəkkür etməyi dəxi fərizadəndə ədd edirəm [vacib sayıram].

Ümid edirəm ki, bizim müzakirətimiz müvəffəqiyyətlə bitərək, iki qonşu millətlər Azərbaycan və İran arasında iqtisadi və dostanə siyasi əlaqələrin daha mətin bir surətdə olmasını mövcub [olmasına səbəb] olar.”

İSTİQLAL MÜZƏSİNƏ DOSTANƏ BİR HƏDİYYƏ

Məclisi-Məbusan rəisi böylə bir məktub almışdır:

“Möhtərəm Həsən bəy!

Azərbaycan Məclisi-Məbusanı güşadının [açılışının] sənəyi-dövriyyəsi günündə sizin cavan milli “İstiqlal” müzəsini ziyarətim əsnasında, məndə olan əlyazısı ilə yazılmış Qurani-şərifin təqdimini vəd etmişdim.

İndi həman Qurani-şərfi hüzurilərinizə göndərərək, “İstiqlal” milli müzəsinə Ermənistanın Cümhuriyyəti müməssili [nümayəndəsi] sifətində mən-dən qəbulunuzu rica edirəm.

Qoy Azərbaycan-Ermənistan Konfransı iniqadının [baş tutmasının] ərafəsində ithaf edilmiş Qurani-kərim kimi bir hədiyyə uzun tarixdən bəri həmsayə [qonşu] olaraq yaşayan iki millətin dostluq və məvəddətinin [məhəbbətinin] gözəl bir timsalı olaraq, mütəqabil [qarşılıqlı] etimad və istiqlallarının təqviyə və təhkiminə [gücləndirilməsinə və möhkəmləndirilməsinə] də bir əsas təşkil etmiş olsun.

Baqi ehtiraməti-əmiqəmin [daimi dərin ehtiramlarımin] qəbulunu zati-alilə-rindən rica edərəm.

T[iqran] Bekzadyan”

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan-Ermənistan Konfransı

Bu gün (bazar) kanuni-əvvəlin 14-ü gündüz saat 1-də Azərbaycan Xariciyyə Nəzarəti binasında Azərbaycan-Ermənistan Konfransı açılacaqdır. Konfransda iştirak edəcək erməni mürəxxəsləri [nümayəndələri] bunlardır: Ermənistan Cümhuriyyətinin Azərbaycan hökuməti nəzdindəki siyasi müməssili [Tiqran] Bekzadyan; Məclisi-Məbusan əzasından [üzvlərindən] [Vahan] Papazyan; və Artunyan. Bunlardan Papazyan xəstə olduğundan, onun əvəzinə İranda erməni siyasi müməssili knyaz Arqutinski-Dolqoruki.

Artunyan, Arqutinski-Dolqoruki və Bekzadyan bu günlərdə Rəisi-Vükəla [Baş nazir] Yusifbəyli Nəsim bəy ilə Xariciyyə naziri Cəfərovu ziyarət edərək Konfransa aid bəzi məsələlər haqqında müsahibədə bulunmuşlardır. Bundan əlavə, ertəsi günü heyəti-mürəxxəsə əzası [nümayəndə heyətinin üzvləri] Parlaman rəisi cənablarını ziyarət etmişdir.

Cənub-Qərbi Azərbaycanda

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Vükəla Şurasına Cənub-Qərbi Azərbaycan əhvalı haqqında bir məruzə təqdim etmişdir. Ermənistan-da son zamanlar baş qalxızmaqda olan əhvaldan naşi [ötrü] Cənub-Qərbi Azərbaycanda qaçqınların miqdarı 50.000[-dən] fəzlə [artıq] olmuşdur və ehtimal üzrə daha da artacaqdır.

Qaçqınların əhvalı olduqca ciddidir. Bu vaxtadək general-qubernator əhəlidən alınan vergilərlə qaçqınları yaman-

yaxşı təmin edirdi. Şimdi isə əhali özü ac-yalavac olduğundan, müavinətdən acizdir. Bunlara təcili surətdə müavinət edilməzsə, qaçqınlar tələf olacaqdılar.

Nəzarət Vükəla Şurasından bunlara altı aylıq müavinət təşkili üçün 130.593.000 manat təxisini [ayrılmasını] rica etmişdir.

* * *

Post və Teleqraf Nəzarəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən rica etmişdir ki, konka yollarında məccani [pulsuz] olaraq gəzmək üçün poçtalyonlara xüsusi biletlər verilmək haqqında lazımi tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün]. Bələdiyyə İdarəsi cavabən məlum etmişdir ki, konka yolu icarədarı ilə əqd edilmiş [imzalanmış] müqavilənamədə şəhər kontrollerindən başqa digərlərinə məccani bilet vermək haqqında heç bir maddə olmadığından, Nəzarətin təklifi açıq buraxılacaqdır.

* * *

Gömrük vergiləri şöbəsi Bakı gömrüyünə xəbər vermişdir ki, Maliyyə-İqtisadiyyə Komitəsi sədrinin şifahi əmri mövcubincə [əmrinə əsasən], Azərbaycan təriqi [yolu] ilə tranzitlə göndəriləcək yun və püxtə [pambıq] işbu sənənin 28 kanuni-əvvəlinədək çıxarılması saxlanmalıdır.

Ömər Faiq əfəndinin səhhəti haqqında

Mülkiyyə Baş müfəttişi və mətbuat xadimlərindən Nemanzadə Ömər Faiq əfəndinin müəssif [təəssüflü] bir qəza nəticəsi olaraq döşünün bir sümüyünü

sındırdığını əvvəlcə yazmışdıq. Səhhət və afiyətini [sağlamlığını] bilmək üzrə mumaileyhin [haqqında danışılan şəxsin] nəzdinə ezam etdiyimiz mühərririmiz, Ömər Faiq əfəndinin peydarpey iadeyifafiyət etmək [vaxt keçdikcə sağlamlığına qovuşmaq] üzrə olduğunu və tədavi nəticəsində ifaqət bulub [yaxşılaşıb] da vəzifələrinə başlaya biləcəklərini müşahidə etmişdir. Hal-hazırda mumaileyh kəndi evlərində yatmaqdadır.

Edam cəzası

Dünən Hərbi məhkəmədə Balaxana-Sabunçu qalabəyiliyinin [komendantlığının] 4 uçastka pristavı müavini Seyfulla Həşimovun qətl edilməsi işinə baxılırdı. Müqəssirlərdən Seyidəli Hacı Mirisa oğlunun hərbi məhkəmə boğazdan çəkil-məklə edam edilməsinə qərar vermişdir. Müqəssirlərdən Baba Hacı Mirisa oğlunun isə 6 ay həbs edilməsi qərara alınmışdır. Qalan müqəssirlər bəraət qazanmışdılar.

* * *

Nobel qardaşları mədənləri müdiriyyəti Maliyyə Nəzarəti nəzdində, Petrovsk qarşısında batmış “Rivin” barjını sudan çıxarmaq üçün göndəriləcək lazımi karastılardan [alətlərdən] alınacaq gömrüyün ləğv edilməsi haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdur.

HADİSAT

Para qaib olmuşdur

İşbu kanuni-əvvəlin 9-da Kürdəmir istasyonunda olan Bakı sakini Soltan

Səlimov saat 1-də polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, “Qlaz-Kretinqen” dəyirmanından aldığı paraları saymaq üçün saat 12 radələrində Bazarnı soqaqda komissiyonçu Paşa Qasimovun kontoruna daxil olmuşdur. Burada paralardan 58.500 manat sayıb məzkur [adı çəkilən] Paşa Qasimova saxlamaq üçün vermişdir və qalan 41.500 manatı da sayıqdən sonra dəftərinə qoyub, dəftər miz üstə ikən Paşa Qasimov ilə mü sahibəyə şüru etmişdir [söhbətə başlamışdır]. Bu halda üç nəfər naməlum ləzgi kontora daxil olub Paşa Qasimovdan Gürcüstana mahud göndərmək olurmu və nasıl olur sorub 15 dəqiqəyə qədər sual-cavab etmişlərdir. Bunlar getdikdən sonra Soltan Səlimov görmüşdür ki, pul dəftəri masanın üstündə yoxdur. Oğurluqda məznun [şübhəli bilinən] ləzgilər tövqif edilmişlərdir [tutulmuşlar].

Qız qaçırılması

Kanuni-əvvəl 9-da axşam saat 5-də qaradovoy Tediye 3-cü polis idarəsinə Nuxa sakinlərindən 19 yaşında Fatmaxanım Həsən qızı namı [adlı şəxsi] başı yarılmış halda və onun yeznəsi Əlihüseyn Əliyev və Şuşa şəhəri sakini Heydər Quliyevi götürmüşdür. Məlum olmuşdur ki, Fatmaxanım öz yeznəsi Əlihüseyn Əliyev ilə Vorontsovski soqaqda 55 nömrəli evdə diş həkiminə getdikdə, məzkur [adı çəkilən] Heydər Quliyev iki nəfər naməlum yoldaşlarıyla Fatmaxanımı qaçıрмаq istəmişlər. Fatmaxanım çıxırdıqda Heydər bunu öldürməklə hədələyərək tapançasının dəstəsi ilə vurub başından yarmışdır. Fatmaxanımın sədasına qorodovoy gəldikdə Heydər iki nəfər yoldaşları qaçmışlardır.

Oğurluq

Kanuni-əvvəl 9-da gündüz saat 9 ilə 1 radələrində Telefonni soqaqda 16 nömrəli evdə Vradze-Openkonun evində qapıya açar salmaq vasitəsilə 30 min manatlıq qızıl, gümüş və cürbəcür ev əşyası oğurlanmışdır. Oğurluqda xidmətçi Məşhədi İbrahim İzzətulla oğlu və Vera Feodosovna məznun [şübhəli] olaraq tövqif edilmişlərdir [tutulmuşlar].

Tövqif edilənlərin miqdarı

İşbu kanuni-əvvəl 9-da polis tərəfindən tövqif edilmişlərin [tutulmuşların] miqdarı bərvəchi-atidir [aşağıdakı kimidir]:

3-cü polis uçaştokunda: oğurluq üstündə – 3 nəfər, qız qaçırılması – 1 nəfər;

4-cü polis uçaştokunda: bəd əməl üstündə – 4 nəfər, oğurluq – 4 nəfər;

5-ci polis uçaştokunda: oğurluq üstündə – 4 nəfər, bəd əməl – 1 nəfər;

6-cı polis uçaştokunda: oğurluq üstündə – 3 nəfər;

7-ci polis uçaştokunda: oğurluq üstündə – 3;

8-ci polis uçaştokunda: oğurluq üstündə – 6 nəfər;

9-cu polis uçaştokunda: oğru gizlətmək üstündə – 2 nəfər;

10-cu polis uçaştokunda: oğurluq üstündə – 7, qətl – 1 nəfər;

Qradonaçalnikin əmri ilə 38 nəfər.

Cümlətanı ayın 9-da polis tərəfindən 74 nəfər tövqif edilmişdir.

Uşaq itibdir

4-5 yaşında bir oğlan, adı Xaliq Həsən oğlu, əynində qoyun yunundan toxunmuş köynək və göy rəng şalvar və

başında qara dəri papaq, təkəsi qırmızı, itibdir. Tapanlardan rica olunur, 4-cü polis müfəttişliyi dairəsində 1-ci Qannı-təpə küçəsində 21 nömrəli evdə Əliheydər Hacı Abuzər oğluna bildirsın. Tapan şəxsə müjdə veriləcəkdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 800-950 manatdır. 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzüyü 1000-1500 manata qədər, yüzüyü 200-300 manata qədər və xırdası 50-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirası 240 manat və Zaqafqaz bonu min manata 40 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirası 1000 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1150 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 90 manat və xırda gümüş para 35 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tımən 5 qran olmuşdur.

Susinin topu 1000 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 40 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə Cəmiyyətə ianə

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə Kərbəlayı Salehov vasitəsilə aşağıda göstərilən ianələr vüsul olmuşdur [çatmışdır]:

Kərbəlayı Mirzə Teymur Mustafayevdən 5000 manat, Məhəmmədəli Əli-əsgərov iranidən [iranlıdan] 3000 manat, Əliəsgər Şükürovdan 2000 manat, Kərbəlayı Məhəmmədbağır Əliyevdən 1000 manat, Ağamehdi Məhəmmədovdan 500 manat, Cabbar Zeynalovdan 50 manat, cümlətanı 11550 manat ianə varid [daxil] olmuşdur.

Qaçqınlara çörək

İşbu kanuni-əvvəl 1-dən Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən xüsusi evlərdə sükunət edən qaçqınlara verilən çörəkdən başqa, gündə hər bir nəfərə 1 girvənkə yarım hesabı ilə 770 nəfər qaçqına 28 pud 35 girvənkə çörək təqsim edilir [paylanır].

Bakı-Buxara mühacirləri

Bu günlərdə İstanbuldan 25 nəfər yeni Buxara mühacirləri Bakıya varid olduqda [gəldikdə], Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən Gömrüxana məscidi cənbində [yanında] bunlara yer verilib təmin edilmişlərdir.

Qaçqınlara əlbisə

Cəmiyyəti-Xeyriyyə təhti-himayəsində [himayəsi altında] olan qaçqınlardan Fatma Məhəmməd qızına, Səlamət Hacı Ömər qızına, Dəftər Rubeh qızına, Məsumə Molla əfəndi qızına, Xanım Kəbutər Məhəmmədhasən qızına, 7 nəfər Buxara mühacirinə, Əli Musa oğluna, Məhəmməd Musa oğluna, Mədəd Məhəmməd oğluna, Hüseyn Əli oğluna, Əbdülkərim Mirəfqan oğluna, Seyid Əhmədə, Teymura, Bədrəddinə və Hüseynə, İbrahim Baxış oğluna, Səkinə Bağır qızına, Bəyim

Nazgül Məhəmməd qızına, Haqverdi Gülməhəmməd oğluna, Məhəmmədخان Hinduya, Səkinə Bağır qızına və Şirin Novruzəli qızına Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən əlbisə, şinel, camaşır, yaylıq, qənd, çay və sabun verilmişdir.

Cəşn məclisi

Pənşənbə [cümə axşamı] günü kanuni-əvvəl 11-də (17 rəbiüləvvəl) mövludi-nəbi münasibətilə Əncüməni-Xeyriyyə-i-İraniyan tərəfindən “İttihad” məktəbi binasında cəşn [ziyəfət] məclisi tərtib verilmişdi. Məclisin surəti, varid [daxil] olan ianələr gələcək nömrələrimizdə dərc ediləcəkdir.

Tərəqqi Cəmiyyətində

Pənşənbə günü axşam eydi-mövludi-nəbi [Peyğəmbərin mövludu bayramı] münasibətilə Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan Tərəqqi tərəfindən “İttihad” mədrəsəsi salonunda müsəmirə [konsert] məclisi tərtib verilmişdir. Müsəmirədən hasil olan məbləğin hesabı qəzetə vasitəsilə elam ediləcəkdir.

Fövqəladə iclas

Bu gün, kanuni-əvvəl 14-də axşam saat 7-də Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan Tərəqqinin fövqəladə idarə iclası təyin edilmişdir.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Cümə günü, kanuni-əvvəl 12-də Azərbaycan Dövləti Teatro [Heyəti] Müdiriyyəti tərəfindən məşhur “Otello” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyuldu.

Teatro işlərini hökumət kəndi ixtiyarına aldıqdan sonra ədəbiyyat və sənayeyi-nəfisəmizin [incəsənətimizin] bu cəhətində bir tərəqqi əsəri görünməkdədir. Bu gün bizim tamaşa etdiyimiz və məmnuniyyətimizi mövcib [məmnuniyyətimizə səbəb] olan “Otello” faciəsi də bu tərəqqinin bir nümunəsidir.

“Otello” mühərriri məşhur Vilyam Şekspirin teatro və səhnə aləmində əsərləri məşhurdur. Bu gün artist kəndi məharətini təcrübə edərsə və yaxud imtahan vermək istərsə, Şekspirin əsərlərinə müraciət edərsə, Şekspirin əsərlərini oynamaq üçün bir çox hazırlıqlarla bərabər, bir az da düha lazımdır.

Demək olar ki, cümə gecəsi Azərbaycan teatrosu səhnə və teatro aləmində imtahanını verdi, özünün qabiliyyətini göstərdi. Bir növ, müvəffəq də oldu.

Otello rolunda Abbas Mirzə Şərifov müvəffəqiyyət qazandı. Artist kəndi roluna artıq əhəmiyyət verdiyindən və lazımınca hazırlandığından, istər danışığında, istər hərəkətində qısqanc bir ərəb tipini yarada bildi.

Dezdamona rolunda Yeva Olenskaya eyi idi. Yaqo rolunu Sidqi Ruhulla necə ki lazımdı, oynaya bildi. Yaqo kimi hiyləgər rolları Sidqi hər zaman müvəffəqiyyətlə oynar, keçən gecə də müvəffəqiyyət qazandı.

Brabansio rolunda Əhməd Qəmərlı, Lodoviko rolunda Həsən Səbri [Abdullazadə] yaxşı idilər. Həsən Səbrinin səsinə və hərəkətində, daha doğrusu, onun ruhunda bir artist ruhu yaşar. Vali rolunda Rza Darablı fəna deyildi. Emiliya rolunu Xanım Tanailidi həmçinin fəna oynamadı. Lakin son pərdədə oyunun ən

həyəcanlı bir yerində dili çaşdığından, təsiri bir qədər pozdu.

Artistlərin qrim və əlbisələrinə də artıq diqqət edilmişdi. Otello dörd müxtəlif kostyumlarda səhnədə görsəndi.

Dekorasiyaların gözəlliyi, əsərə görə münasib mənzərələrin ərz edilməsində tamaşaçılar teatro rejissoru İvanov ilə teatro rəssam[ı] Əzimzadə əfəndiyə mədyuni-şükrandır [təşəkkür borcludur].

Ümumiyyətlə, oyun yaxşı keçdi.

Teatroçu

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşahar (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənquli-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdən pənşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pənşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələcək xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Doktor V. K. Finkelşteyn

Qulaq, burun, boğaz və cərrahiyyə naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul olunur səhərlər saat 8-dən 9-ədək; axşamlar saat 5-dən 7-yədək. Telefon 24-70. Vorontsovski küçə, ev nömrə 4, Parapetin küncündə.

14052

Doktor

Vulf Abramoviç Tarnoqradski

Daxili, mədə, bağırsağ, qan naxoşluqlarını

və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Mer-kuryevski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

Qaloş

Miltiada Nikolayeviç Vasiliadinin kanto-runda tranzit və qeyri satışlardan ötrü arvad, kişi və uşaqlar üçün yaxşı qaloşlar alınır. Naberejni 37, Sadovinin kücündə, telefon 44-91. Oradaca külliyyətlə qəhvə satılır.

16822

Satılır

Böyük, 100 pudluq tərəzi. Moskva fir-ması “Qustav List” malı. Telefon 51-82.

16829

Ziyalı Yevropa külfəti pansiyona uşaqları 10 yaşından qəbul edir. (Rus, fransız, alman dillərini, muzika çalmaq və edadi məktəblərə hazırlayırlar.) Telefon nömrə 43-89.

16827

Trabzondan və Batumdakı Azərbaycan konsolosu tərəfindən verilən 8 kanuni-əvvəl 1918 tarixli vəsiqəm Bakı istasyonunda qaib olduğundan, hökmü saqit [etibarsız] olduğu elan olunur.

Trabzon tüccarından: Zeynalabdin.

16826

İrəvan quberniyasında Şərur-Dərələyəz uyezdində Ügüz kəndi sakini Hacı Molla Hüseyin Hacı Molla Qənbərli oğlu naminə Şeyxülislam İdareyi-Ruhaniyyəsi tərəfindən verilən mollalıq attestatı itib, etibardan saqitdir [etibarsızdır].

16828

Üçüncü uçaştkada Həsən Məşhədi Sadıq oğlunun adına verilmiş pasport itib, etibar-dan saqitdir [etibarsızdır].

16813

Elan

Bakı-İtaliya anonimni cəmiyyəti “Sako”

(Müvəqqəti N. [və] S. Adamovların kontorunda, Birjevoy 18, telefon 16-60)

Alınır brezent, ip, şpaqat [nazik və möhkəm ip], paltar sabunu, ünə [qadın] paltarı, hazır kişi kostyumu, papaqlar, corab, corab sapları, miz örtükləri şərq tərəfindən və qeyrilər, emalirovannı [minalı] qablar, abajur (qalpaqlar), olivkovı yağ [zeytun yağı], əsl əla pamadur ekstraktı [cövhəri], violonçel simlər[i], skripka, gitar və qeyri mallar [bu] yolda, zaqraniçni [xarici] içkilər.

Qiymətləri qayda ilə.

14098

Müdir: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

“Azərbaycan”

səh. 255. “21 rəbiüləvvəl”: qəzetdə səhvən “20 rəbiüləvvəl” getmişdir.

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi...

səh. 255. “tabaqçılıq”: tabaqda şey gəz-dirib satmaq.

“Belvyu”: Bakı Dəmiryolu vağzalının yaxınlığındakı təpə əvvəllər Belvyu meydanı, sonra Zavağzal meydanı adlanmışdır.

Qəzetələrdən

səh. 263. “Kovna” (yaxud Kovno): İndiki Kaunas şəhəri (Litvanın ikinci böyük şəhəri).

Tətil günü xəbərlərindən

səh. 265. “Sədrəzəm Məhməd Səlim əfəndi”: Məhməd Səlim əfəndi, 1876-1909-cu illərdə hakimiyyətdə olan Osmanlı sultanı II Əbdülhəmidin oğlu idi; şahzadə Məhməd Səlim əfəndi Sədrəzəm [Baş nazir] olmamışdır.

“Yeni türklər” (yaxud “Gənc türklər”; “Jön türklər): Osmanlı imperiyasında sultan II Əbdülhəmidə müxalif gənc ziyalılar nəslinin meydana gətirdiyi siyasi hərəkət.

səh. 266. “Hiçkok”: qəzetdə “Çiçkof” kimi təhrif edilmişdir.

“Müsavət” Qurultayında

səh. 271. “...Nuxa əhalisinin güzəranı xeyli çətin, fəqət bir para müfəttirlər tərəfindən...”: güman ki, arada bəzi sözlər düşmüşdür; qəzetdə belədir.

Firqə və cəmiyyətlər

səh. 279. “Səkinə Bağır qızına”: siyahıda iki dəfə qeyd edilmişdir.

Satılır

səh. 282. “Qustav List”: alman əsilli moskvalı iş adamı və tacir Qustav List tərəfindən əsas qoyulan şirkət.

Bazar ertəsi, 15 dekabr 1919-cu il, nömrə 344

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səhəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 22 rəbiüləvvəl sənə 1338. 15 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin künkündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təh nüksəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rubla, 2 aylığı 130 rubla, 3 aylığı 180 rubla. Bakı üçün 1 aylığı 60 rubla, 2 aylığı 110 rubla, 3 aylığı 150 rubla. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 8 rubla, axırncı səhifədə sətri 6 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rubla axırncı səhifədə, 6 rubla birinci səhifədə.

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ MÜDİRİYYƏTİ

Səşənbə günü kanuni-əvvəlın (dekabrın) 16-da birinci dəfə olaraq bu mövsümdə, axşam

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

Üzeyir bəy Hacıbəylinin əsəri

“Şah Abbas və Xurşidbanu” operası.

Operanın müsənnif və bəstəkarı

Üzeyir bəy cənabları

kəndisi dirijorluq edəcəkdir.

Xurşidbanu rolunu birinci dəfə olaraq

xanım Luzinskaya ifa edəcəkdir.

Tamaşa axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır.

Rejissor A[bbas] M[irzə] Şərifzadə.

Biletlər opera qiyməti ilə teatrın

kassasında satılmaqdadır.

Gələcək tamaşa

cümə günü kanuni-əvvəlın (dekabrın)

19-da mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Dövləti-bisəmər”.

Dövləti Teatro Heyəti vəkili:

M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi

T-394

ELAN

15 dekabr 1919 düşənbə [bazar ertəsi]

günü gündüz saat 11 tamamda Azər-baycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-395

“MÜSAVAT” QURULTAYI MÜNASİBƏTİLƏ

Son günlərdə paytaxtımızda açılıb, günlərcə davam edən və bütün ictimai və siyasi məhəfili [dairələri] işğal [məşğul] edib duran “Müsavat” Qurultayı haq-qında bizim də mütaliəimizi [qənaətimizi] söyləməmək mümkün deyildir. Məmlə-kətimizin həyatı-ictimaiyyə və siyasiyyə-sində [ictimai və siyasi həyatında] mühüm bir rol oynamış, daxil və xaricdəki əfkari-ümumiyyə [ictimaiyyət; ictimai fikir] üzərində ciddi təsirlər buraxmış bir firqəni tədqiq və təhlil etmək bir qəzetəçi və yaxud da bir mühərrir üçün o qədər də bəsit bir məsələ deyildir. Çünki hər yerdə və hər millətdə ilk dəfə bir həqiqətin kaşifi, bir fikrin qaili

“Azərbaycan” qəzetinin 344-cü nömrəsinin 1-ci səhifəsi

[inananı], bir əsasın vazeyi olan [bir əsası, prinsipi meydana qoyan] bir şəxs və yaxud da bir cəmiyyət haqqında bəyani-mütaliə etmək üçün elmi və fəlsəfi bir bitərəflik lazım gəlir ki, müxtəlif rəy və fikirləri xoşnud edə bilmək mümkün olsun.

Hər bir şəxsin bir sirr kimi ruh və fikrində gizlənmiş bir qüdrəti-xəllaqiyyəsi [yaradıcılıq gücü] olduğu kimi, bir fırqa və yaxud da bir cəmiyyət üçün də doğrudan-doğruya qeyri-qabili-nüfuz [daxilinə nüfuz etmək mümkün olmayan] bir hikməti, bir fəlsəfeyi-iradə və idarəsi vardır.

Hər bir fırqa bu mənəvi qüvvəti iktisab edə [qazana] bilmək üçün bir çox təcrübələr keçirmiş, fəqət bu təcrübələrdən ibrətbin olmuş [ibrət görmüş və götürmüş] və ən ziyadə müsbət bir zehniyyətlə bir məsləki-ümumi yolunu çizməyə diqqət etmişdir.

Fırqa denildiyi zaman – bir məmləkətin ictimai, iqtisadi, siyasi ehtiyac və əməllərini [arzularını] fikri bir mənzumə halına qəlb etmiş [salmış] bir müəssisə nəzəri-mütaliyəyə [ağıla; gözümüzün qarşısına] gəlməlidir.

Siyasiyyət, iqtisadiyyət, ictimaiyyət kimi yek-digərləri ilə heç bir surətlə ayrılmayan məfhumlar bir fırqanın əhatə və fikri mənzuməsinə daxil olduğdan sonra, millət və məmləkət müqəddəratı haqqında gərək daxilə və gərəkse xaricdəki əfkari-ümumiyyə üçün lazım gələn vasitələr [meydana] qonulmuş ədd oluna [sayıla] bilər.

Fırqələrdən hər hankı birisinin camaat həyatında bir üstünlük qazanması – o məmləkətdə hakim olan arzuyi-ümünün qələbəsi deməkdir.

Elmi bir əsasdan xaric olan qəribə bəzi mütaliələr [fikirlər] vardır ki, o cümlədən, guya fırqədə rol oynayanlar bir neçə şəxsdən ibarət olduğudur. Halbuki, bu, tamamilə xətaaluddur [səhvdir].

Bir dəfə, siyasi və ictimai həyata daxil olan hər hankı bir şəxs fərdiyyətdən (Индивидуализмъ) bir çox şeylərini fəda etmək məcburiyyətindədir. İctimai və siyasi həyat demək – camaatın eyi və ya fəna təqsimat və təsnifatına [yaxşı ya pis bölünməsinə və siniflərə ayrılmasına] boyun əymək deməkdir. Bəlkə bir şəxs – fırqa və yaxud cəmiyyət həyatında mühüm bir rol oynaya bilər. Fəqət o şəxs üçün bu keyfiyyət tamamilə “kollektivizm”, yəni “cəmiyyət” denilən, fərdiyyətə zidd bir əsasa tabe olmaqdır.

İştə bu nöqteyi-nəzərlə “Müsavat” fırqəsi kimi bütün qüvvəti camaatdan ibarət siyasi bir təşkilat haqqında, ictimaiyyətimizdə hüsula gətirdiyi bəzi təhəvvülat [dəyişikliklərə] və inqilablara hesab verməmiş icab edir [lazım gəlir].

* * *

“Müsavat” fırqəsini iki sahədə daima görürüz: biri – hökumət həyatında, digəri də – ictimaiyyətdədir. Bu fırqanın hökumətə daxil [olmasını] və hökuməti idarə etməsini ictimaiyyətdəki müvəffəqiyyətində görməliyiz. Fırqa, ruh etibarilə tamamilə demokrat bir fırqa ədd [hesab] oluna bilər. Bu fırqaya demokratizmdən xaric bir ünvan verənlər ya demokratizmdən xəbərləri yoxdur, yaxud da fırqədən. İctimaiyyət və siyasətdə, ümumiyyətlə, mütəkamil [kamilləşmiş] bir camaatı təmsil etmədiyimiz üçün, bəlkə

də “Müsavat”[ın] demokratiyyəsi sui-təvil və təfsirlərə [yanlış yozum və izahlara] düşər ola bilər. Fəqət doğrudan-doğruya milli demokratiyyə Azərbaycan türkləri arasında “Müsavat”dan başqa heç bir fırqaya nəsis olamaz.

Bu həqiqəti “Müsavat” Qurultayı isbat etdi. Qurultay heyəti-ümumiyyəsi ilə camaatın ən demokrat sinfindən ibarət idi.

Qurultayın ikinci, üçüncü və dördüncü cəslələrində [iclaslarında] söylənilən sözlər, irad edilən [deyilən] nitqlər xalq ehtiyaclarını fəryad edən şeylər idi.

Azərbaycan şəhər və kəndlərindən gələn nümayəndələr, hər şeydən əvvəl, idari və mülki ehtiyaclarından bəhs edirlərdi. Bu nitqlərdə bəzən ciddi tənqidlər və bəzən də bacara biləcək bir ruhda təmənnilər [dileklər] var idi.

Torpaq məsələsi müzakirə edildiyi zaman, Qurultayda demokrat sinfinin qüvvəti bütün ciddiyyəti ilə görükdü. Qurultay tamamilə demokratiyanın hakimiyyəti altında qaldı. Qurultay nümayəndələri, bir sözlə, torpaq məsələsi üzərində heç bir politika və diplomatiyaya müsaidə etməyirdi, “Müsavat” torpağı verməli və yaxud da axırncı sözünü bizə deməlidir” – deyirdi.

İştə, “Müsavat”da şəxsin, fərdin nə qədər əhəmiyyətsiz bir rol oynadığını bu məsələ ətrafında hakim olan fikir və Qurultayın da bu hakimiyyətə tabe olmasını göstərdi.

Qurultayın siyasi proqramı da şayani-diqqət [diqqətəlayiq] bir surətdə idi. Qurultay xalq cümhuriyyətindən başqa heç bir şeyi qəbul etməyirdi. Hər dürlü ilhaq

[birləşmə, başqalarına qoşulma] fikirlərinə də əleyhdar oldu.

Qurultay bundan sonra əhvali-hazirə haqqında bir çox siyasi əsaslar qəbul etdi ki, gərək əfkari-ümumiyyətimiz və gərəkse siyasəti-daxiliyyə və xariciyyətimiz üçün qiyməti böyükdür. O cümlədən Şimal təhlükəsi və Dağıstan haqqında və Qafqaziya millətlərinin konfederasyonuna dair şayani-diqqət qərarnamələr çıxarıldı.

Bu qərarnamələrin dərəcəyi-tətbiqi haqqında şimdi yeni halda müəyyən bir şey deyəmməyəcəyiz. Fəqət ümumiyyət etibatilə əhvali-hazirə və siyasiyyənin həman bu qərarnamələrə doğru getdiyini və fırqanın da bu cəhətlə hazırlanmaq ehtiyacında qaldığını biz də etiraf edirik.

Qafqaziya millətlərinin konfederasyonunu fikri öylə ümumi fikirlərdəndir ki, uzaqgörən hər bir siyasimiz [siyasətçimiz] üçün nəzəri-diqqətə alınmağa şayan [layiq] və cümhuriyyətlər mənafeyi-ümumiyyəsinə də təsiri böyük və mühümdür.

Bu fikir cümhuriyyətlər arasında qalib gəldiyi halda, Qafqaziyanın beynəlmiləl və beynəddüvəl [dövlətlərarası] vəziyyəti[ni] () dəyişdirib, Qafqaziya məsələsi müsbət bir siyasət mövzusu ola bilər.

Qurultayın gərək ictimaiyyət və gərək siyasiyyət haqqında ətraflı bir xətti-hərəkət cızması göstərir ki, camaat tədrisi bir surətdə hər məsələyə fail [fəaliyyət göstərən; hadisələrə tamaşaçı qalmayan] bir dairədə hazırlanmaqdadır.

“Müsavat”ın bu ikinci Qurultayı bəzi tənqidlərə də möhtacdır.

Hər şeyi hökumətdən gözləmək kimi köhnə bir fikir Qurultayda gözə çarpırdı.

Dövlət həyatında epey [xeyli] zaman təcrübə görmüş bir firqə, məfkurə etibarilə qüvvətli olmalı və ən ziyadə məmləkəti bir təcəddüd və tərəqqiyə məzhər [yenilənmə və inkişafa nail] edə bilmək üçün müsbət bir mühakimə ilə amil bulunmalı [əməl etməli, fəaliyyət göstərməli] idi.

Fəqət zənn edərək ki, tarixi bir əhəmiyyəti haiz bulunan [daşıyan] İkinci Qurultayı bundan sonrakı Üçüncü Qurultay daha da parlaq bir surətdə təqib edər.

Hər halda, Qurultayın şayani-tənqid [tənqidəlayiq] cəhətləri ümumi həyatımızdakı durğunluğun bir nəticəsi olub, getdikcə bunların islah və tənsiqinə [düzəlməsinə, yoluna girməsinə] imkan çıxma biləcəkdir. “Müsavət” firqəsinin İkinci Qurultayını gördükdən sonra biz bitərəf olaraq deyə bilərik ki, bu firqə demokratca rolunu cızmış və demokratca da camaat və siyasiyyata hakim olmuş bir firqədir.

Bu həqiqəti “Trudovoye znamya” ilə bərabər, “bir sürü bəy, xan firqəsi” deyərək töhmətlər savuran firqələr və şəxslər qəbul etməyirlərsə də, tibqi [eynən] səbatkar bir heyətsünas [sözünün üstündə duran bir astronom] olan məşhur Qalilenin “Bununla bərabər, ərz dönür” deməsi kimi biz də deyə bilərik:

“Bununla bərabər, “Müsavət” milli demokrat firqəsidir!”

*Ə[hməd] H[əmdi]
Qaraağzadə*

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

11 qanuni-əvvəl iclasından məbəd

Hacı Kərim Saniyev – Əvvəlki nətiqlərə cavab verir. Xaricdən gətiriləcək malları tacirlərin o qədər baha satacaqlarına işarə edir, deyir ki: Böyük fəlakət bundan tövlid edir [meydana çıxır]. Tacirlərin vətənpərvər olduğuna keçərək deyir ki, bir çox tacirlər var ki, vətəninə buraxıb başqa yerlərdə yaşayır, o, yalnız qara pul güdür.

Layihənin əleyhinə söz söyləyir.

Sultanməcid [Qənizadə] – 2-ci dəfə kürsiyi-xitabətə çıxır. Əvvəlki nitqini izah edir. Deyir ki, mal almanın bir o qədər müşküləti var ki, ondan hasil olan məbləğ həp xidmətçilərin məvacibinə sərf edilir.

Təkrar edir ki, mal əvəzinə pul alınsın.

Yusif Əhmədov – 2-ci dəfə kürsiyi-xitabətə çıxır. Hacı Kərim Saniyevə cavab verir. Deyir ki, Parlaman üzvü məsələ dairəsində danışmalıdır. Bu gün ticarətdən bəhs edilir, nəinki şəxslərdən.

Rza bəy Ağabəyov – Sultanməcidin mal əvəzinə pul almaq təklifinə keçərək deyir ki, bu fikir Sultanməcidin deyil, bir çoxları da bunu söyləyirdi. Nəzarət də böylə bir qərar çıxarmışdı. Bu qərar müsbət fayda vermədi. Funt-sterlinqin süni surətdə qiyməti qalxdı, pulumuzun düşməsinə səbəb oldu. İndi də qızıl pul tələb etməkdən bu nəticə çıxar.

Sonra nətiq, “alınan malların qiyməti işbu təşkilata sərf ediləcək xərci ancaq ödəyəcəyi” fikrini tənqidlə deyir ki, bu mallardan bir milyard 500 milyon

mədaxil təsəvvür edilir. Heç kəs deyərək bilməz ki, bunların hamısı məxaricə sərf edilir. Bunun üçün komisiyonun rəyini təklif edir.

Ağa Əminov (Ticarət naziri) – Layihə barəsində izahat verir. Nətiqlərə cavab olaraq deyir ki, Tacirlər Şurası böylə məsləhət gördülər ki, “neftçilərə ssuda [borc] verdiyiniz kimi, bizə də ssuda veriniz, poşlini [rüşumu] vermək üçün vaxt veriniz”. Bu, bizcə qəbul ediləcək halda deyildi. İkinci kərə müraciətimizə dedilər ki, “biz xaricə aparacaq malların müqabilində mal gətirərik, ancaq sonra bizim rəhnlərimizi qaytarınız”. Bundan da məmləkət deyil, ancaq tacirlər fayda götürəcəklərdir.

Keçənlərdə emissiya barəsində burada müzakirə edildikdə, mən olmamışam.

Yalnız qəzetələrdə oxudum. Ticarət Nəzarəti burada tənqid edilmişdir ki, Nəzarətdən heç bir qanun layihəsi gəlməmişdir. Məlumdur ki, bizim işimiz ancaq alış-verişçilər ilədir. Parlaman ali bir müəssisə olduğu halda, bu kimi xırda şeylərin Parlmana gəlməyə ləyaqəti yoxdur.

İndiki məsələ qayət böyükdür. Böyük olduğu üçün bu vaxtadək həll edilə bilməmişdir. Bizim bir çox ticarəti müəssisələrimiz var – Birjavoy Komitet, banklar və sairə. Bunlar işbu məsələni həll etməməyib, axırda Hökumət Şurasında baxılıb, nəhayət Parlmana gəlmişdir.

Malxazyan cənabları pulun kursunun düşdüyündən bəhs etdilər, buna da ticarəti səbəb göstərdilər. Halbuki böylə deyildir. Bu gün İranda ingilis funt-ster-

linqi 2 түмән yarıma düşmüşdür. Halbuki əvvəl 5 түмән idi. Demək olmaz ki, ingilis ticarəti ölmüşdür. Pulun düşməsinin başqa səbəbləri vardır.

Avropadan mal almaq üçün dəfələrlə müraciət edilmişdir. Cavabımızda demişlər ki, bizə, verəcəyimiz mal əvəzində mal veriniz. Siz bilirsiniz ki, bizim malımız yoxdur, mal tacirlərdə var. Bunun üçün hökumət nəhayət bu vasitəyə müraciət etmişdir.

Burada deyirlər ki, bu mallar qalib xarab olacaqdır. Hökumətin bu malları saxlamaq üçün anbarları vardır.

Tamam Avropa məmləkətləri bizə təklif edir ki, lazım olan malları biz sizə verərik. Bu şərtlə ki, siz əvəzində xammal verəsiniz. Budur ki, yığılan mallar qalib xarab olmayacaq, həman satılacaqdır.

Sultanməcid [Qənizadə] cənabları təklif etdilər ki, malın əslindən alınmayıb pul alınsın. Əvvəl qızıl alınmasını dedilər, sonra bon alınmasını da söylədilər. Qızıl almaq pulun qiymətinin daha da düşməsinə səbəb olacaq. Siz bilirsiniz ki, axır zamanlar məmləkətimizdə bir də qızıl alış-verişi əmələ gəlmişdi. Bunun təsiri bizim pulumuzun düşməsinə səbəb olurdu. 2-ci təklif ki, pul alınsın, bu həman köhnə qərardır. Biz yeni bir iş görmək istəyirik.

Saniyev cənabları danışdılar, özlərinə də cavab verdilər. O dedi ki, guya sənətkarlar şikayət edirlər. Halbuki bu vaxtadək hələ mal çıxarılmamışdır, bundan sonra çıxarılacaqdır.

Mən sizə ərz etmək istəyirəm ki, ticarət öylə bir şeydir, o gərək sərbəst olsun. Parlamanın qəbul etdiyi bəyannamədə də bu qeyd edilmişdir. Biz Muğan-

dan, Lənkəranda buğdanın çıxarılması, yalnız hökumət məmurları alması barəsində əmr verdik. Bu da Bakıda taxılın bahalanmasına səbəb oldu.

İndi bir qədər də sui-istemallardan [sui-istifadələrdən] danışmaq istəyirəm. Keçən dəfə Qara bəy [Qarabəyli] cənabları da bu barədə danışdı. Mən sizə deyə bilərəm ki, Nəzarətdə sui-istemal ola bilməz. Çünki Təftiş Komissiyonu var ki, hər bir edilən sözü təhqiq edir. Burada edilən sözlər ümumi surətdə deyilir, müəyyən surətdə deyilməyir. Əgər müəyyən surətdə denilsə, o, təhqiq edilir.

Manatın düşməsinə səbəb ticarət siyasətinin düz götürülməməsi deyil, bəlkə Batumdakı yürüdülməsi siyasətdir. Batum hökuməti son zamanlarda bizim yağ və neftimizin puduna 4 manat vergi alır. Əlavə, daxil olan rus pullarının manatından 2 faiz vergi alınır. Bizim xammallarımızın ən böyüyü neft öylə bir haldadır ki, ondan istifadə edəmməyiriz. Biz istədik ki, Qara dənizdə neft daşıyan vaporları icarəyə götürək. Məlum oldu ki, onların icarəsi hələ qurtarmamışdır.

Sonra nazir avqust, sentyabr, oktyabr aylarında Batumdan xaricə çıxarılan neft və yağın miqdarı haqqında məlumat verir. Əlavə edir, xaricdən gələn mallar barəsində Nəzarət bir təşəbbüs etməmişdir. Yevropadan gələn bütün nümayəndələr ilə müzakirə və əlaqə olmuşdur. Hətta Kubana buğda almaq üçün adam göndərilmişdir. Məsələn həll ediləcəyi yerdə cavab alınmışdır ki, Qara dənizdə dabravol flotu [donanması] buğdanın gəlməsinə mane olur.

Hər nə qədər Ərzaq Nəzarəti ləğv edilmişsə də, lakin onun vəzifəsi yenə davam etdirilir. Çünki hökumət məmurlarına ərzaq buraxılır. Bununla bərabər, əhaliyə çörək də buraxılır.

Qanun layihəsinə gəldikdə, bu barədə bir neçə təşəbbüslər edilmişdir. Əvvəldə təsəvvür edilirdi ki, bu malları məmurlar Yevropaya aparıb satsınlar. Sonra bundan vaz keçildi. Sonra 200 manatdan hesab edilərək funt-sterlinq alınmağa qərar verildi. Batum siyasəti bunun da məqul [məntiqli, ağıllı] bir siyasət olmadığını göstərdi.

Nətiqə xaricə çıxarılaçaq malların qiymətindən bəhs edir. Nitqinə xitam verir.

Xudadad bəy [Məlikaslanov] (*Türük və Məabir naziri*) – Hökumət bu qanun layihəsinə böyük əhəmiyyət verir. Bundan böyük fayda təsəvvür edilir. Bunun üçün bir neçə söz söyləmək istəyirəm. Siz görürsünüz ki, bizim paraların qiyməti düşür. Buna da bir çox səbəblər var, bunun başlıcası Yevropanın yürütdüyü siyasətdir.

Hökumət bahalıqı nəzərə alıb bu fikrə gəlmişdir. Əvvəllərdə hökumətlər bu fikirdə idilər, xaricə mal çıxarsınlar. Çünki əvəzində qızıl gəlirdi. Qızıl pul çoxaldıqda, kağız pul da kəsmək olurdu. Qiyməti də bərabər işləndirdi. İndi bu saat qızıl pul yoxdur. İndi qızıl hər nə var maldadır. Kənardan mal gəldikdə də bizim pulumuzun qiyməti düşəcəkdir. Bizim kağız pulumuzu Yevropa kağız pulları ilə müqayisə etsəniz görərsiniz ki, bu düşmək süni surətdə əmələ gəlir. Buna banklar səbəb olur. Hökumət axırda bu fikrə gəlmişdir ki, əlində bir qədər xarici va-

lyuta olsun. Əgər Maliyyə Nəzarətinin əlində xarici valyuta olsa, o zaman möhtəkiqlər ilə mübarizə edə bilər. Bu qanun layihəsi də səbəb olacaq hökumətin əlinə xarici valyuta gəlməsinə.

Bundan başqa ayrı mümkünat yoxdur. Əgər bunu biz yapmasaq, gələcəkdə işimiz bir qədər daha fəna olacaq.

Burada göstərilən fikirlər həp nəzərə alınıb baxılmışdır. Onun üçün iləriki qaydaları yerinə yetirmək çətinidir. Başqa qaydalara, vasitələrə müraciət etmək lazımdır, o cümlədən birisi budur. Bugünkü qanun mədaxil qanunu olduğu üçün ləngə salmaq lazımdır. Hökumət təsəvvür edir ki, bunu necə ki, lazımdır yerinə yetirəcək. Çünki hökumət ixtiyarında bir çox anbarlar var. Bizim ümidimiz var ki, bundan təsəvvür edilən faydalar alınacaq.

Məruzəçi – Burada bir çox sözlər söylədilər, cavabları da verildi. Məxazov cənabları inhisardan bəhs etdilər. İnhisar üçün nə təşkilatımız var və nə də adamımız. Sultanməcid cənablarına ərz edə bilərəm ki, o, məmləkətimizdə ehtikarçılığa [möhtəkirliyə] bir qədər də tərəqqi verdirəcəkdir. Biz bu malları buraxsaq, yəqin ki, alış-verişçilər apardıqları mallar əvəzində təbii, Avropadan məmləkətimizə lazım olan malları gətirər. Bəlkə makina və sairə gətirib məmləkətimizin sərvəti-təbiisinin çoxalmasına səbəb olar. Bunun üçün Maliyyə-Büdcə Komissiyonu tərəfindən deyirəm ki, bu qanun qəbul edilsin.

Rəis tərəfindən qanunun 2-ci qiraətinə keçmək məsələsi səsə qoyulur. Əksəriyyəti-rəylə qəbul edilir.

Katib Mehdi bəy maddə-maddə oxuyur. Birinci maddəyə Sultanməcid [Qəni-zadə] tərəfindən bir təklif varid olur [gəlir]. Parlaman tərəfindən qəbul edilməyir. Maddələr əksəriyyəti-rəylə qəbul edilməklə, qanun layihəsi 1-ci, 2-ci və 3-cü qiraətdə qəbul edilir.

İclas bununla 3 saat 40 dəqiqədə qapanır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

13 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva cəbhəsində – Narvadan 15 fərsəx şimal-şərqə Luqa dairəsində düşmən istehkamına hücumumuz davam edir. Narvadan cənub-qərbə düşmən bizim Narva kənarındakı istehkamımızı güclü surətdə top atəsinə tutmaqdadır.

Polotsk dairəsində – Qərbi Dvinadan düşmənin keçmək və Polotskdan cənub-şərq və cənub-qərbə olan dəmiryola çıxmaq təşəbbüsü tərəfimizdən edilən əks-hücumla müvəffəqiyyətlə təsviyə edilmişdir [aradan qaldırılmışdır].

Kiyev dairəsində – Bizim yürüş edən qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Dnepr nəhri üzərində bizim üçün müvəffəqiyyətli olan vuruşmalarında davam edirlər.

Tsamnaoksk cəbhəsində – Loxvitsadan 15 fərsəx cənuba bir neçə kənd işğal edilmişdir.

Poltava cəbhəsində – Tərəfimizdən Poltava işğal edilmişdir.

Xarkov dairəsində – Valki şəhəri Merefə mövqifi [stansiyası] arasında külli qüvvə cəm etmiş olan düşmən, şiddətli vuruşmalardan sonra tərəfimizdən cənuba doğru atılmışdır.

Voloçanskdan qərbə qitəatımız 15 fərsəx irəliləmişdir.

Moqilyov cəbhəsində – Kalitva nəhri xəttindən cənuba yürüşümüz davam edir. Ust-Xopyor ətrafında düşmən Boqanokskiyə hücum etdiysə də, dəf edildi və Don dalına atıldı. Təqib zamanında çox əsir aldıq.

Volqa ilə Don arasında Kaçalinskdan 15 verst cənub-şərqə tərəf bizim dəstəmiz düşməyə hücum edərək bir zabit, 36 nəfər [əsgər], 1 top, 2 pulemyot və qeyri qənimətlər almışdır.

Peçoqadan 15 verst cənuba və cənub-qərbə bizim hücum edən qoşunlarımız düşməni cənuba doğru sıxır. Ural ətrafında Quryev yolunda qərbə, Saxarnıdan 80 verst cənub-qərbə bizim qoşunlarımız Qarmanovskini tutub 50 min fişəng və əsir almışdır.

Semipalatinsk ətrafında Sergeyevo və Daş (pozulmuşdur) hücumlarında davam edirlər.

Barnaul ətrafında qırmızı partizan korpusu tərəfindən Barnaul şəhəri işğal edilmişdir.

Semipalatinsk-Barnaul dəmiryolu təmizlənilib, Novonikolayevskə hücum edilir. Novonikolayev ətrafında şiddətli müharibədən sonra Novonikolayevskdən 70 verst qərbə biz Doblensk mövqifini işğal edib, bir çox əsir, 9 top, 16 minaatan, 15 pulemyot, top və hərbi

ləvazimat yüklənmiş bir çox qatarlar və bir neçə parovoz əldə edə bildik. Düşməni təqib edirik.

Kremençukda

Kremençukdakı fəhlələr səbirsiz, bolşeviklərin gəlməsini gözləyirlər. Şəhərdə inqilabi ruh müşahidə olunur. Bizim partizan təşkilatımız bütün fabrikalara, qəzalar və həmçinin qiyamçılarla əlaqədardırlar.

Dəmiryolunda toqquşma

11 kanuni-əvvəldə Tambov mövqifində toqquşma olmuşdur. Kozlovdan gələn tren patlamışdır. 20 ölən və 107 yaralanan vardır. Müavinət və istintaq üçün tədbirlər ittixaz olunur.

Amerika həyəcədadır

Bəhri-Mühitdə [Sakit okeanda] Yaponiya donanmasının nümayişi elan edilmişdir. Amerika böyük həyəcan içindədir. San-Fransiskoya oradakı Amerika dəstəsini qüvvətləndirmək üçün Amerika donanma firqəsi göndərilmişdir.

Fransanın həyatı

Fransada daşkömür yoxluğundan dəmiryol hərəkəti pək çox ixtisar edilmişdir. Parisin küçə və vağzalları gecələr işıqlanmayırlar. Çörəyin qiyməti artmaqdadır. Klemanso İngiltərəyə müraciət edib kömək istəməkdədir.

Türkiyədə taun

İstanbuldan verilən məlumata görə, burada taun qorxusu gündən-günə şiddətlənir. Şəhərdə həyat büsbütün

sönmüşdür. Mehmanxanalar, teatrolar, məktəblər və məscidlər bağlanırlar. Tramvay və dəmiryol hərəkəti dayandırılması dəxi gözlənilir.

Misir hadisəti

Fin həftəliyi Misir hadisəti haqqında yazır:

Misirdə əhval gündən-günə İngiltərə üçün ciddi bir vəziyyət alır. İngiltərə mətbuatı böylə xəbərləri yazmayırsa da, “Tayms”ın baş məqaləsi böylə adlanır: “Misirdə əhvalın ciddiləşməsi”.

İngiltərə hökumətinin Misirdən çıxması, Hindustanın, Ərəbistanın və İranın azadlığı, Əfqanıstanın müzəffəriyyəti İngiltərənin Qolna ilə Kəlkütə arasındakı yolu əldə etməsi fikrinin baş tutmayacağını göstərir.

Denikin və xırda millətlər

Nikolayev – (Denikin radiosu). Denikin Parisə Sazonova teleqraf edir. Baş komandanın fikri vahid Rusiyanın bərpasıdır. Baş komandanlıq yeni əmələ gəlmiş müvəqqəti hökumətlərin böyük və vahid Rusiya sərvətlərini dağıtmağına və bu sərvətlərin istehsalı haqqında əcnəbilərlə müahidənamə və şəraitlər əqd edilməsinə [saziş və şərtnamələr imzalanmasına] heç bir növ yol verə bilməyəcəkdir. Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan hökumətlərinin fikirləri zahirən böylədir. Baş komandanlıq Müttəfiq dövlətlərə bildirir ki, Baş komandanlığın xəbəri olmaqsızın və Rusiya mənafeyini xələldər edəcək [poza-caq] baş müahidənamə vahid, bütün Rusiya Hökuməti üçün məcburi hesab edilməyəcəkdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Sülh təklifi qəbulundan Müttəfiqin [Müttəfiqlər] səfirlərinin imtinası

Şura hökuməti nümayəndəsi Litvinov 10 kanuni-əvvəldə Kopenhagenə olan Etifaf [Antanta] dövlətləri səfirlərinə İkinci Syezdin [Qurultayın] sülh qərarı surətini birər danə göndərdikdən sonra – ki, onlarla kəndisinin qabaqca müzakirəyə şüru etmək [başlamaq] üçün vəkil edildiyini də əlavə elam etmişdi [bildirmişdi] – Böyük Britaniya, Fransa və İtaliya səfirləri 11 kanuni-əvvəldə müşarüliyə [deyilən şəxsə] cavab göndərmişlər ki, onlar bu barədə ondan bir bəyanat qəbul etməyə vəkil edilməmişlərdir. Amerika və Yaponiya səfirlərindən hənuz cavab alınmamışdır. Mətbuat nümayəndələri ilə müzakirədə bulunarkən Litvinov söyləmişdir ki, Şura hökumətinin radio ilə göndərdiyi sülh təklifi cavabsız qalır. Əgər Etifaf dövlətləri səfirləri də hakəza [həmçinin] Şura hökumətinin sülh təklifi[ni] qəbul etmədən imtina edərlərsə, o zaman bütün dünyaya aşkar olar ki, nazirlərin guya “Şura Rusiyadan sülh haqqında heç bir rəsmi təklif edilməmişdir” söyləmələri nə qədər yaltaqlıq imiş.

Klemanso Londonda

Klemanso yarına qədər Londonda qalmaq xəyalındadır. Mümaileyh [haqqında danışılan] əfəndi kral tərəfindən hüzura qəbul ediləcəkdir. Bugünkü “Tayms” yazır, biz görürük ki, şəhər müşavirəsində – ki, fəvqəladə səmimənə keçmişdir – hər iki hökumətin nöqtəy-nəzəri ilə ümumi övzaya [vəziyyətə] böylə

baxılır ki, Avropa müqəddəratı zahirən İngiltərə-Fransa ... siyasətindən asılıdır.

Öglədən [günortadan] sonra yeni bir müşavirə olmuşdur ki, bu müşavirədə bir çox məsələlərə baxılacaqdır. Diqqəti kəndisinə cəlb edən məsail [məsələlər] arasında Türkiyə ilə sülh, İstanbulun gələcək müqəddəratı, Adriatik məsələləri də vardır. Hakəza [eləcə də], Amerikanın sülh müahidənaməsini [sazişini] imza etmədiyindən dolayı Müttəfiqlərin düşmən olduğu vəziyyətə və Fransa, İngiltərənin Rusiya siyasətinə aid məsələyə baxılacaqdır.

Böyük Britaniya və Baltik dövlətləri

Vaşinqton məhafili-siyasiyyəsində [siyasi dairələrində] bir çox zaman bu rəydə olurlar ki, Britaniya hökuməti Baltik dövlətlərinə, onların bolşeviklərə olan əlaqələrindən dolayı təzyiq edir. Buna binaən [buna görə], bəyan və izhar edilir ki, Britaniya hökuməti heç bir zaman Baltik dövlətlərini təzyiq etmək xəyalında olmamışdır.

AZƏRBAYCAN HAQQINDA BİR İNGİLİSİN MÜTALİƏSİ

11 təşrinə-sani [noyabr] tarixli “Təriq” qəzetəsi yazır:

Azərbaycan haqqında bir ingilisin şayi-diqqət [diqqətləyi] rəy və mütaləəsini [qənaətini] aşağıya dərc edirik.

Bu vaxta qədər Azərbaycan Cümhuriyyəti haqqında bir çox xəbər [xəbərlər] nəşr edilmişdir.

Fəqət bu yaxın zamanda məzkur [adı çəkilən] Cümhuriyyəti ziyarət etmiş ingilis mister Skotland Liddell 8 eylül [sentyabr] tarixli “Morninq post” qəzetəsində dərc edilmiş bir məktubunda bərvəchi-ati [aşağıdakı] məlumatı verir:

“İki həftə sonra Tiflis və Bakıda olan İngiltərənin mabaqi [qalan] qüvvələri də gedirlər. Məmləkət daxilində asayiş və intizamı mühafizə etmək üçün Azərbaycan hökumətinin lazım qədər hərbi qüvvəsi vardır.

Mən Bakıya iki gün irəli vürud etdim [çatdım]. Mən burada gördüklərimdən bu sözün məna-yi-əslisi ilə [sözün əsl mənasında] təhəyyür oldum [heyrətə düşdüm]. Mən burada 4 həftə əqdəm [qabaq] bir dəfə daha bulunmuşdum. Bu qısa zaman içində nə qədər də mövcib-heyrət təbəddülat [heyrət ediləsi dəyişikliklər] vüqu bulmuşdur!

Bakıda intizamsızlıq vardır deyə xəbər çıxmışdı. Biləks [əksinə], burada sükunətim və gözəl bir intizam vardır. Yazılırdı ki, Bakı soqaqlarında hər addımda qətl, hər dürlü cinayət və şənəat [pislik; alçaqlıq] səhnələrinə təsadüf etmək olar. Mən kəndim şahidəm ki, şu yazıların həpsi həyasızcasına yalan və utanmazcasına böhtandır. Mən buraya vürud etdikdə o rəydə idim ki, burada kəndisini ordu namı ilə təzim edən [ucaldan, olduğundan böyük göstərən] intizamsız bir kütlə görürəm. Amma mən cavan və nəhayət müntəzəm [son dərəcə nizamlı] əsgəri qitəatın [hərbi hissələrin] parlaq mənzərəsi ilə mütəhəyyir qaldım [heyrətləndim]. Hal-hazırda Bakıda öylə bir asayiş və öylə bir intizam vardır ki, ümumi Cahan müharibəsi başlandıqdan sonra heç bir şəhərdə gözükməmişdir.

Tiflisdən Bakıya kimi qayət müntəzəm şöməndifər münasibəti [qatar rəbi-təsi] vardır.

Mən Bakıya öglədən [günortadan] sonra vürud etdim və yaxışıqlı, gözəl bir Bursa faytonuna rəkiyə [minib] otelə getdim. Məni Azərbaycan ordusu zabiti mü sahibəmdə bulunaraq təşvi edirdi [mənimlə həmsəhbət olaraq müşayiət edirdi]. Biz gedərkən yolumuz üzərində yüzlərcə Azərbaycan əsgərlərinə təsadüf etdik. Onlardan bir nəfərini də olsa görmədim ki, mənim rəfaqətimdə olan [mənimlə yoldaş olan] zabitə hərbi təzim etməmiş olsun.

Azərbaycan hökuməti əmiqən mütəməin olmuşdur [dərindən inanmışdır] ki, ancaq eyi bir intizam qurmuş orduya dövlət istinad edə bilər və kəndisinin bu etiqadını cavan ordusuna da inandırma bilmişdir.

Axşam düşərkən mən dəniz kənarında əxzi-mövqə etmiş [yerləşən] bulvara getdim. Geniş soqaqlar yüzlərcə elektrik fənləri ilə tənvir edilmişdi [işıqlandırılmışdı]. Bulvarda türk, rus və ermənilərdən ibarət olan bir çox əhali gəzinərək musiqini istima edirdi [dinləyirdilər]. Üzlər sakın, mü sahibələr fəhriz [söhbətlər ürəkaçan] idi. İstiqbal-dan mühəyyic olmaq [gələcəkdən nigaran olmaq, təşvişə düşmək] əlamətləri heç bir dürlü nəzərə çarpmayırdı.

Qarabağ həyəcanları təsviyə edilmişdir [aradan götürülmüşdür].

Lənkəran bolşevikləri Azərbaycan hökumətinə tabe olub, əsliyə və mühüm-mati-hərbiyyələrinin [silahlarının və hərbi ləvazimatlarının] həpsi təslim etmişlərdir. Əhali Azərbaycan təbəəliyini qəbul etmişdir.

Türk siyasət xadimlərindən birisi böylə bir ifadətdə bulundu [fikr bəyan etdi] ki, məmləkətin ümuri-idarəsi [idarə işləri] yeni təşəkkül etmiş cümhuri hökumət əlinə tövdi olunduğu [tapşırıldığı] üçün işbu hökumət var qüvvəsi ilə səy edəcəkdir ki, məmləkət kəndisini idarə etməyə layiq və müstəid [qabil] olduğunu bütün cahana isbat etsin.

Həqiqətdə isə hal-hazırda Qafqaziya dövlətləri arasında Azərbaycan təkamülə ərişib, qeyriləri üçün bir nümuneyi-imsal [nümunə götürülməli timsal] olmağa xidmət edə bilər.”

TRANSKRİPSİYA YAXUD TƏHRİF ƏLİFBALARI*

Mabəd

Səsliləri nasıl yaptığının təsvirini əlif hərfi-implasından başlayalım. Əlif hecanın içində məcsum olduqda səsdəşdir. Məxrəci də xəfif [yüngül] bir “ayn”-dır. Bu səsdəş əlifin adına əksəriyyə “həmzə” deyirlər və həmzənin kəndinə məxsus şəkli vardır ki, başda yazılan “ayn” şəkli. Bu səsdəş əlif, yaxud bu həmzə əslən farsı və türk dillərində yoxdur. Bu millətlər ərəb dilindən aldıkları kəlmələrdə, dillərində olmayan nitq sədaları-nın yerinə, dillərində olanlardan onlara tələffüzə ən müşabih [oxşar] olanını

*Mühərririn yazdığı cədid hürufat[ı] [yeni hərfləri] bugünkü nömrəmizdə bəzi texnik səbəblərdən dolayı tərtib etmək mümkün olmadı.

söylərlər. Bu həmzə isə türk və farisi lisanlarında əslən olmamaqla bərabər, ərəb kəlmələrində bu iki lisanda dəxi vücudunu mühafizə edir ki, bu səbəbdən mənşəcə deyil, tələffüzəcə türk və farisi nitq sədalarının cüzüdür [bir hissəsidir]. Mən bu hərf üçün mötəd [işlək] olan “ ء ” şəklini viqayə edirəm [saxlayıram].

Həmzə hecanın başında məczum hərfdən sonra vəqə olarsa, tələffüzünü həm ərəb dilində və həm türkcəyə və farisicəyə keçən ərəb kəlmələrində viqayə edər. Fəqət kəlmə içində səslidən sonra vəqə olarsa, ərəb dilində vücudunu mühafizə edib, ərəbcədən türkcəyə və farisicəyə keçən kəlmələrdə tələf-füzdən saqit olar [tələffüzdən düşər].

“Ayn” hərfini isə mən kəlmə içində müstəməl olan “ ا ” şəkli ilə yazıram. Maqəbləri [özündən əvvəlki] mütəhərrik [hərəkəli, özündən sonra sait hərf gələn] olanda dəxi tələffüz olan əliflər səsdəş olduqdan, həmzə buralarda bizim yazıda dəxi yazılmalıdırlar. Fəqət böylə kəlmələr türkcə və farisicəyə keçəndə həmzələrini qaib edirlər.

Ərəb dilində haləti-vəslidə saqit olan [fonetik birləşmə halında düşən] əliflərlə, türki və farisi kəlmələrinin başlarında yazılan əliflərdə isə heç bir səsdəş səsi yoxdur. Bu növ kəlmələrin başında tələffüz hankı səslə söyləyərsə, qəliblər onu yazmalıdır.

Şərqiylər [şərqlilər] kəlməni səsdəşsiz yazmağa alışmamışlar. Ona görə səslilərlə başlanan kəlmələrin başında transkripsiya əlifbası ilə yazı yazanda zaid [artıq] olsa da, həmzə yazmaq tərəfdarları buluna bilər. Onlar varınlər,

yazınlər. Fəqət mən yazmamaq tərəfdarıyam. Yəni onlar bizim “at” kəlməsini bizim yazı ilə “ ات ” yaza bilərlər. Fəqət mən “ ات ” yazacağam.

Bir hərfdən sonra yazılan əliflər isə türklər “ ا ” səslisini, yəni fətheyi-səqiləni [a səsinə göstərən işarəni] yazırlar. Mən “əlif” hərfini bu “ ا ” səslisi üçün münhəsirən təxis edirəm [buna məxsus olmaq üzrə ayırıram]:

a = ا

Nəradə Avropa yazısı ilə “ ا ” yazılmalı isə, orada bizim yazımızla “əlif” yazılmalıdır. Məsələn, “Allah” kəlməsində.

Bu “əlif” səslisi ərəbi kəlmələrində gah mədlə, gah qəslrə [gah uzun, gah qısa] söylənir; farisi kəlmələrində isə daima mədlə söylənir. Əlaməti-mədd [uzunluq işarəsi] olmaq üzrə mən başısağa yazılan 2 rəqəmini vəz edirəm [qoyuram]. Bu əlaməti-mədd ümumi olub, hər hankı hərf mədlə söylənərsə, ondan sonra yazılır.

Avropa əlsinəşünasları [dilçiləri] fənni asarlarında [elmi əsərlərində] yerinə görə deyil səslilərin, səsdəşlərin belə məm-dud [uzun] olduqlarını irəə edirlər [göstərlirlər]. Böylə əhvalların hamısında bizim “ ا ” əlaməti-məddi istemal olunmalıdır [işlədilməlidir].

Rus yazısında “ а ” və alman yazısında “ a ” hərfi ilə yazılan səslini osmanlılar “ ا ” hərfi ilə yazırlar. Biz Azərbaycan türkləri və iranlılar isə eyni hərfə “fəthə” və ya “zəbər” dediyimiz səslini yazır ki, “ ا ” məxrəcinə daha yaxındır və osmanlı tələffüzündən saqit olmuşdur.

Mən bizim fəthəni “ ا ” şəkli ilə yazıram ki, tələffüzəcə fransızların “ a ” dedikləri səsləyə pək yaxındır və ا [5]

raqəmi ilə osmanlıların “ ا ” hərfi-implasi ilə yazdıqları kəsreyi-xəfifeyi-münfətehəni [e səsinə], yaxud fətheyi-xəfifeyi-məqsurəni [i səsinə], yəni almanların “ i ” hərfi ilə yazdıqları səslini yazıram.

Bu “ ö ” səslisini biz Azərbaycan türkləri sırf səhv əsəri olaraq “ ی ” hərfi ilə yazırıq.

Biz imlamızı son vaxt osmanlı imlasına tabe etmişiz. Böylə zənn edirik ki, osmanlılar bu sədanı “ ی ” hərfi ilə yazırlar. Osmanlılar isə “ ی ” ilə yalnız rusların “ и ” və “ о ” hərfləri ilə yazdıqları səsliləri yazırlar. Səhv ondan çıxır ki, osmanlıların şəkli latın əlifbasında “ i ” olan səslə ilə tələffüz etdikləri bəzi kəlmələri biz azərbaycanlılar almanların “ i ” hərfi tələffüzü ilə söyləyirik. Misal, əşirət mənasına olan “el”, ruscası “поток” olan “sel” və “rəftən” mənasına olan “getmək”.

Kəsreyi-xəfifeyi-münfətehəni osmanlılar ya ötədən bəri yazdıqları “ e ” imlasının nəfsilə [özülə] və ya şəkən ona bənzər bir şeylə yaza bilərlər. “ ی ”-dən məxuz [əldə edilmiş] bir hərfə heç vaxt yazammazlar. Bizə – Azərbaycan türklərinə isə transkripsiya əlifbamızda vəhdəti-implanı [imla birliyini] lisanca rəhbərimiz olan osmanlı böyük qardaşlarımızla viqayə [qorumaq] vacibdir. Bunları nəzərə alıb fətheyi-xəfifəni “ ö ” hərfi ilə və fətheyi-xəfifeyi-məqsurəni surətən ona nişanə olan “ ه ” hərfilə yazıram. Lihaza [buna görə], yuxarıdakı sözləri Azərbaycan tələffüzünə tövfiqən [uyğun olaraq] bizim yazı ilə yazmaq istəyəndə böylə yazılmalıdır “el, sel, getmək”.

Səsdəş olan “hay” hərfi isə – ki, müqabili latın yazısında “ h ”-dır – “ ه ” şəkli ilə yazıram. Rusların “ы” yazdıqları kəsreyi-səqiləni [ı səsinə bildirən hərf], rusların “и” və avropalıların “i” şəkli ilə yazdıqları kəsreyi-xəfifəni [i səsinə bildirən hərf], almanlar “yota” təsmiyə etdikləri [adlandırdıqları] “h” səsdəşini biz türklər ərəb əlifbasının son hərfi olan “ ی ” hərfi-implasi ilə yazırıq.

Mən kəsreyi-səqiləni “ ه ”, kəsreyi-xəfifəni “ ی ” və səsdəş olan “ ی ” hərfini “ i ” şəkli ilə yazıram. Daha gözəl olar ki, hamı mətbəələr altı iki nöqtəli “ ی ” hərfi tökdürüb, o şəkillə səsdəş “ ی ” hərfinin basılmasını və ona tövfiqən [ona uyğun] yazılmasını mümkün edələr. Çün bizim yazıda hürufun basma şəkli ilə yazma şəkli arasında fərq olmamalıdır.

O hərfə biz türklər səsdəş “ ö ” sədasından əlavə, daha dördsəslə yazırıq. Səsdəş “ و ” sədasını yazmaq üçün “ و ” hərfinin şəklini kəməkan və bilatəğyir viqayə edirik [olduğu kimi və dəyişdirmədən saxlayırıq].

Səslilərdən zəmmeyi-xəfifeyi-münfətehəni [ö səsinə bildirən hərf] – ki, fransızlar onu “eu” və almanlar üzəri “umlaut”lu “ö” ilə yazırlar – “ و ” şəkli ilə və zəmmeyi-səqileyi-münfətehəni [o səsinə bildirən hərf] – ki, avropalıları onu “o” hərfi ilə yazırlar – “ ا ” şəkli ilə yazıram. Zəmmeyi-səqileyi-məqbuzəni [u səsinə bildirən hərf] “ u ” şəkli ilə və zəmmeyi-xəfifeyi-məqbuzəni [ö səsinə bildirən hərf] ا [9] rəqəmi ilə yazıram.

(Bitmədi)

M. A. Şahtaxtılı

İRAN İŞLƏRİ

Eynüddövlə Təbrizdə

“İran” qəzetəsinin məlumatına görə, İran Azərbaycanı hakimliyinə təyin edilmiş olan şahzadə Eynüddövlə bu günlərdə Tehrandan Təbrizə hərəkət etmiş və əhali tərəfindən istiqbal [qarşılanmış] və böyük ehtiramla şəhərə varid [daxil] olmuşdur. Mumaileyh [haqqında danışılan şəxs] bir qədər xəstə olduğundan, hələ kəndi vəzifəsini ifaya şüru edə [başlaya] bilməmişdir. Əhali Eynüddövlənin təyininədən məmnun qalmışdır.

Məclisi-Məbusan üzvü

Yenə həman qəzetənin yazdığına görə, Təbriz şəhəri tərəfindən İran Məclisi-Məbusanına şahzadə Məhəmmədvali Mirzə intixab edilmişdir [seçilmişdir]. Müşarüliyə bu günlərdə Təbrizdən Tehrana hərəkət və əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

Tiryək zəbtı

İran Baş gömrük idarəsi bütün sərhəd idarələrinə əmr sadir etmişdir [əmr vermişdir] ki, sərhəddən İran daxilinə gizli surətdə olaraq qaçaqmal, o cümlədən tiryək gətirilməsinə mane olub, kəşf edildiyi halda mallar zəbt və sahibi təhti-mühakiməyə [mühakimə altına] alınsın.

İraq hakimi

Sabiq Hərbiyyə naziri müavini olan sərdarı-hümayun İraq hakimliyinə təyin edilmiş və bu günlərdə kəndi məmuriyyəti yerinə mütəvvəcihən [üz tutaraq] Tehrandan hərəkət etmişdir.

Əfqanlar Türkistanda

“İran” qəzetəsi yazır: “Tayms” qəzetəsinin Tehrandan aldığı məlumata görə, bir dəstə əfqan qoşunu Mərv şəhərini işğal edib, digər dəstələri isə Türkiistanın başqa şəhərlərini işğal etmək qəsdilə irəli hərəkət etməkdədirlər. Qəzetənin dediyinə görə, əfqanlar Rusiyanın daxilində olan islam məmləkətlərindən ibarət bir ittihadı-islam məmləkəti vücudə gətirmək təşəbbüsündədirlər.

Cəngəllilər ilə müharibə

Gilan və Talış hakimi Əhməd Azəri tərəfindən Gilan əhalisinə zeyldəki [aşagıdakı] məzmununda bir ixtar [xəbərdarlıq] nəşr edilmişdir:

Səfərül-xeyr ayının 9-da Nədaman ətrafında dövlət qüvvələri ilə cəngəllilərin arasında toqquşma vəqə olmuşdur. Təfsilat böylədir:

Cəngəllilərdən 100 nəfərə yaxın bir dəstə hökumət qoşunları ilə rast olub, bir qədər müharibə etdikdən sonra təslim olmaq bəhanəsi ilə kazakların səngərlərinə tərəf irəli gəlməyə başlamış və bir qədər yaxınlaşdıqda onlara silahlarını yerə tökmək əmri verildikdə imtina etmişlərdir. Bundan məlum olmuşdur ki, cəngəllilər hiylə ilə bizim qoşunlara qəflətən hücum edib tələfat vermək istəyirmişlər. Bunu gördükdə, dövlət qoşunu komandanı hücum əmri vermiş və böyük müharibə başlanmışdır.

Müharibənin nəticəsində cəngəllilərdən 27 nəfər ölüb, bir dəstə yaralanıb və neçə nəfər də əsir düşmüşdür. Bu pərişanlıq cəngəllilərin ruhunu öldürmüşdür və Kiçik xanın ətrafında olan dəstələrin bir çoxu dağılıb getmişdir.

Yeni alınan məlumata görə, cəngəllilər öz zülüm və əziyyətlərini əhali üzərində daha da artırıb, böyük bir şərərət [fitnə; pislik] göstərirlər.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Tağıyevin fabrikasında

Baş məsai [əmək] müfəttişi Məsai Nəzarətinə təcili surətdə işbu məsələlərin həllini rica etmişdir:

- 1) Təcili surətdə Fabrika-zavod Komitəsi məsələsinin həlli;
- 2) Daxiliyyə Nəzarəti ilə polisin hərəkəti haqqında təhqiqat məsələsi;
- 3) Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətindən rica etməli ki, fəhlələrə Məsai Nəzarəti vasitəsilə bəzzaziyyə malları [parça] verilsin. Bundan ötrü xüsusi nizamnamə tərtib verilməlidir.

Ərzaq

Türük və Məabir Nəzarətinin [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinin] Su nəqliyyatı şöbəsi xüsusi müvəkkili “Əkmək bürosu” üçün gətiriləcək taxılın 23-cü körpüdə boşaldılmasına icazə vermişdir.

Teatro vergiləri

Maliyyə Nəzarəti tərəfindən teatro tamaşaxanalardan alınacaq vergilər haqqında bir layihə tərtib verilmişdir. Ümumi tamaşaxanalar sırasına müsamiyələr [konsertlər], tamaşalar, sərgilər (ziraət və fəllahət sərgisindən maəda [əkinçilik və kənd təsərrüfatı sərgisindən başqa]), xüsusi müzəxanalar və qeyrəhu

[və bu kimi başqaları] daxil edilmişdir. Vergi bilet qiymətindən əlavə alınacaqdır. Məcəbani biletlərdən yerin qiyməti ilə mütənasibən vergi alınacaqdır. Vergilər bilet kitabçalarından alınacaqdır. İşbu layihəyə tabe olmayanlar qanunən cəzalanacaqlardır.

Zemstvo

Maliyyə Nəzarəti Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə rica etmişdir ki, zemstvo [yerli özünüidarə qurumları] məsələsi Maliyyə-Büdcə Komissiyasının rəyi məlum olanadək Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] idxal edilməkdən təcil edilsin [saxlanılsın].

Qaçqınların əhvalı

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] Nəzarəti işbu məzmununda bir teleqram almışdır:

“Sədrlik vəzifəsini ifa edən əfəndi bu vaxtdakı gəlməmişdir. Qaçqınlar arasındakı növbədən müsrə [yoluxucu] xəstəliklərin şiddəti gündən-günə təzayüd etməkdədir [artmaqdadır]. Əlac [dərman] olmadığından xəstəxanalar və feldşerlər fəaliyyətsiz qalmaqdadır. Bahalıq dəhşət kəsb etmişdir. Qaçqınlar komissiyonu bu vaxtdakı toplaşmamışdır. Yerimiz şimdiki Xanlıqdadır. Ən yaxın zamanda sədr gəlməzsə, işləri təsviyə [ləğv] edib gələcəyəm.

Sədrlik vəzifəsini ifa edən Zaxarbəyov”

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti teleqramı Şuşadakı nümayəndəsinə göndərərək təcili surətdə lazımı tədabir ittihazını [tədbirlər görülməsini] təklif etmişdir.

Yeni qaçqınlar

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Şəkiyə gəlməkdə olan yeni qaçqınlar üçün sərf edilmək məqsədi ilə ora nahiyyə müfəttişliyinə 500.000 manat göndərmişdir.

Ermənistan müsəlmanlarının hali

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Xariciyyə Nəzarətinə müraciətlə məlum etmişdir ki, Azərbaycanda qaçqınlar məsələsi gündən-günə kəsbi-şiddət etməkdədir. Ermənistan müsəlmanlarının Azərbaycana köçmələri hər gün artır. Gənc Azərbaycan hökuməti bunların həpsini təmin etməkdən acizdir. Binaənileyh [ona görə], Xariciyyə Nəzarətindən Ermənistanda müsəlmanların həyat və malları təmini və böyləliklə külliyyətli surətdə köçmənin önünü almaq haqqında lazımı tədabir ittixazı rica və təmənnə edilmişdir.

Qaçqınları məskun

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Gəncə nahiyyə müfəttişliyinə qaçqınları məskun etməkdən ötrü 500.000 manat göndərmişdir.

Silah qiyməti

Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən silahlara işbu qiymət təyin edilmişdir:

Üçatılan 3 min manat, fişəngi 3 manat.

Məmurlar silahı itirsələr, iki qiyməti çıxılacaqdır.

Məktəblər

Maarif Nəzarəti Daxiliyyə Nəzarətinə məlum etmişdir ki, anarşi zamanı dağıl-

mış məktəb binalarının təmiri hal-hazırda mümkün deyildir. Binaənileyh [ona görə], məktəblər üçün mənzil həcz təriqi ilə [müsadirə yoluyla] tutulmalıdır. Daxiliyyə Nəzarətindən Maarif Nəzarətinə işbu məsələdə müavinət və kənd icmalarını məktəblərə yanacaq vermək haqqında tədabir ittixazı rica edilmişdir.

Daxiliyyə Nəzarəti qəza qaimməqamlarına [qəza rəislərinə] müraciətlə Maarif Nəzarətinə fəvqəlzikr [yuxarıda deyilən] məsələlərdə müavinət etməyi rica etmişdir.

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

Dördüncü iclasdan məbəd

Dördüncü iclasda Zaqatala nümayəndəsi İslam bəy Qəbulova söz verilib, məzkur da [adı çəkilən şəxs də] Zaqatala üsulu haqqında aşağıdakı bəyanatda bulunur ki, qəzetəmizdə əvvəlcə çıxmamışdı:

İnsan yetim olduğu kimi, bəzi yerlər dəxi mövqeyi-coğrafiya nöqtəyi-nəzərindən yetim hesab oluna bilər. O cümlədən bizim Zaqatala vilayəti yetim halında olduğundan, nə sabiq Rusiya hökuməti bilmək istədi, nə də imdi Azərbaycan hökumətimiz. Bizim oxumuşlarımız Amerika qitəsindəki Amazonka nəhrinin hər bir qolunu bildikləri halda, Zaqatala vilayətinin nə olduğunu, məəttəəssüf [təəssüf ki], bilməyirlər. Əgər sabiq Rusiya hökumətinə vilayətimizin o qədər əhəmiyyəti yox idisə, Bakının neft mədənlərindən sonra ümum Azərbaycan daxi-

lində iqtisadiyyə [iqtisadiyyata] məhsuldar və hər barədə belə faydalı yerin əhalisini, onların əhvali-ruhiyyələrini, ürf və adətini [adət-ənənələrini] və ehtiyaci-hazirəsini [indiki ehtiyaclarını] bilmək hər bir azərbaycanlı vətəndaşımıza borcdur. Zaqatala vilayəti, inqilab zamanı başqa yerlərdə hərc-mərclik və anarşiya hökm-fərma olduğu [hökm sürdüyü] zaman, kəndi-kəndini qayda üzrə idarə etdiyi və hər yerdən qabaq əsgəri təşkilatını öz xərci ilə əncama gətirib, hələ Azərbaycan hökumətində mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə olmayıb əxzi-əsgər [hərbi çağırış] şöbələri olmadığı zaman 20 yaşından 40 yaşına qədər olan Zaqatala əhalisi öz məcburi qəraradına görə hər kənddə əsgəri təlim öyrəndilər. Bakı şəhərinin alınmasında ciddi surətdə fədakarlıq göstərən və Bakı kəndlərində öz qanları ilə vətənimizi müdafiə edən mücahid Zaqatala alayı sözümə böyük şahiddir.

Biz bir kərə yəqin etmişiz ki, vətənimizin abad tərəqqisi, millətimizin səadəti və istiqlaliyyətimizin təmin və bəqası [əbədi olması] iki şeylə qaim [məhkəm] olacaq: biri silah ordusu, digəri qələm ordusu!..

Vilayətimizin türklüyə olan məhəbbəti sayəsində öz xahişi ilə 1918 sənədə iyun ayının 28-də Zaqatalada vəqə olan Okrujını Milli Komitənin [Mahal Milli Komitəsinin] 4 şürotu [şərti] üzrə Azərbaycana ilhaq olub [birləşib], o şürotun biri də Zaqataladan Gəncəyə doğru yol qayırmaqla, ərzaq və başqa ixracatı daha Tiflisə, Gürcüstana göndərməkdən əhalimizi saxlayıb, Gəncəyə aparmaqla, mənfəət dəxi öz hökumətimizdə qalma-

sına bu günə qədər bir təşəbbüs görülmədiyi təəssüf edəcək bir hal deyildir? Əhalimizin Gürcüstana olan tərəddüdü [gediş-gəlişi] axırda onlara başqa bir meyil və məhəbbət, fəqət Azərbaycana kəmrəğbətlilik peyda etməzmi? Ona binaən [ona görə], biz bu sözləri deməklə məsuliyyəti üstümüzdən atırız. Sonra əsgəri işlərdə və tamojna [gömrükxana] qulluğunda mühüm və məsul mövqelərdə daima bizim əleyhimizə çalışan müzirr [zərərli] adamların əlində olması böyük xəyanət ədd [hesab] edildiyindən, onların yerinə fədakar və vətənpərvər bir türk müsəlman təyin olunmasını iqtizayi-zamanə [zəmanənin ehtiyacları] belə tələb edir. Binaənileyh, məruzəmi bu arzularla xitam edirəm:

1) Zaqatala vilayətinin əhvali-ruhiyyəsini, mövqeyi-coğrafiyasını, ürf və adətini hökumət və millət nöqtəyi-nəzər[in]dən öyrənmək;

2) Vilayətimizə təcübəli və namuskar məmurların təyin olunmasını;

3) Yollarımızın təmir edilməsi ilə çayların daşqınlığından dolayı əhaliyə vermiş olduğu zərərlərin qabağına lazımı tədbirlər görülməsini;

4) Sənaye məktəbi və başqa müəssisəti-xeyriyyələrin [faydalı qurumların] tənzim edilməsini;

5) Hüdud və əsgəri xidmətlərdə baş və mühüm vəzifələrdən müzirr adamların kənar edilib, onların əvəzində müsəlmanların təyin olunmasını;

6) Əhalimizin ehtiyaci-zəruriyyəsinə bilatəxir [təxirəsalınmadan] müavinət edilməsini və;

7) Əhalinin səhiyyə cəhətinə təbib və dərmanca təmin olunmasını.

Səkkizinci iclas

Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin rəyasəti ilə iclas açılır.

Növbədəki məsələ Torpaq Komissiyasının məruzəsidir. Məruzəçi Cavad Axundzadə – yer və torpaq məsələsinə aid məlumat verdikdən sonra, Komissiya tərəfindən məramnamənin 22-ci maddəsinə 3 kəlməlik əlavə olunmasını və 25-ci maddənin büsbütünü dəyişilməsini (bu maddələr qəzetəmizdə dərc edilmişdi) bəyan edərək qəbulunu Komissiya naminə rica edir.

Əli Yusif və Əli Səbri əfəndilər 25-ci maddədə motor və kəhriz yerlərinin pul-suz və əvəzsiz alınıb, öylə də rəncbərlərə verilmək tərəfdarı olduqlarını bəyan edirlər.

Mirzəbala Məhəmmədzadə, Yusif Ziya Talıbzadə və Mirzə Sadiq Axundzadə əfəndilər Torpaq Komissiyonu tərəfindən verilən layihəni müdafiə edirlər. Nəsim bəy Yusifbəyli və Kərbəlayı Vəli Mikayılzadə əfəndilər məramnamənin sabiqki qərar üzrə qalmasını arzu edirlər.

Məhəmmədbağır Şeyxzamanov layihəyə tərəfdar olmaqla bərabər, hökumət torpaq məsələsini həll etdiyi zaman xırda maliklərə bir şey verməklə razı salmağını arzu edir.

Piri Mürsəlzadə Bakı ətrafı mədən dairəsində olan 9 kəndin alınıb da mədən sahiblərinə verilmiş yerlər əvəzində yer sahiblərinə müəyyən miqdarda mükafat olaraq hissə (dolya) verilməsinə tərəfdar olduğunu elan etməklə, torpaq məsələsini həll edərkən Qurultay əkinçilik işində texnika (sənaye) alətinin [alətlərinin] nöqsanını nəzərdə tutub, bunun zail [puç] olmasına höku-

mət nəzəri-diqqətini cəlb və bu yolda səydə bulunmasını rica və arzu edir.

Cəfər Cabbarzadə, Cavad bəy Məlik-Yeqanov, Mustafa Mahmudov, Mirhəsən Münsif, Zülfüqar Məhəmmədov və İsgəndər Hüseynzadə əfəndilər layihəyə tərəfdar və onu müdafiə edirlər.

Yusif bəy Bayraməlibəyov fəqət 25-ci maddənin məramnamədə olduğu kimi qalmasını arzu edir.

Əbdülvahab Məhəmmədzadə layihəyə tərəfdar olmaqla bərabər, kəhriz və motor məsələsinin məramnaməyə daxil olmasını artıq görür və bu maddənin götürülməsini təmənnə edir.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə layihədə olan 22-ci maddəyə tərəfdar və 25-ci maddənin bir az təgyir və tövzi ilə [dəyişdirilmək və aydınlaşdırılmaqla] sabiqki qərar üzrə qalmasını arzu edir.

Məruzəçi Cavad Axundzadə müarizlərə [etirazçılara] birer-birər cavab verib, Torpaq Komissiyasının qəraradını olduğu kimi qəbul edilməsini Qurultaydan rica edir.

Rəis layihəni maddəbəməddə səsə qoyub, əksəriyyəti-təmmə ilə [tam əksəriyyətlə] Torpaq Komissiyasının layihəsi qəbula keçir.

PARLAMAN KOMİSSİYONLARINDA

Parlamanın Ləvayehi-Qanuniyyə [Qanun Layihələri] Komissiyasına işbu qanun layihələri varid [daxil] olmuşlardır:

1) Kanuni-əvvəl 9-da Ədliyyə Nəzarətindən – Vəzifə əsnasında icra edilən cinayət əfali [əməlləri] və məmurların qeyri-məşru [qanunsuz] hərəkətlərindən

mütəvəllid [meydana gələn] zərər və ziyan tələbinin üsulları haqqında.

2) Kanuni-əvvəl 11-də Maliyyə Nəzarətindən – Kiçik etibar [kredit] müəssisələri təşkili haqqında

3) Kanuni-əvvəl 11-də Daxiliyyə Nəzarətindən – Gəncə vilayəti jandarması kadrosunun artırılması haqqında

İşbu 3-cü qanun layihəsi Parlamanın Maliyyə və Büdcə komissiyasına göndərilməşlərdir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Yeni notarius kontorları

Bu günlərdə Bakıda [Mahmud bəy] Vəlibəyov və yaxınlarda sabiq Gəncə Bələdiyyə İdarəsi rəisi Ələkbər bəy Xasmməmmədovun yeni notarius kontorları güşad ediləcəkdir [açılacaq]. Xasmməmmədov Bələdiyyə rəisliyi vəzifəsini buraxıb Bakıya gələcək və ailəsi ilə burada yaşayacaqdır.

Müsadirə

Srağagün məhəlli [yerli] qəzetə satan budkalarda Batumda nəşr olunan “Naş kray” və İrəvanda nəşr edilən erməni “Araç” qəzetələri məmurlar tərəfindən müsadirə edilib və qəzetə satanlara bir daha böylə qəzetələrin satılmaması təklif edilmişdir.

HADİSAT

Qarət

- Dəvəçinski soqaqda 53/36 nömrəli evdə sükunət edən Mixail Naumov işbu

kanuni-əvvəl 15-də polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, gecə saat 10 radələrində 4 nəfər müsəlləh bədəfkar [silahlı cinayətkar] məzkurun [deyilən şəxsin] evinə daxil olub, öldürmək hədəsi ilə 180 min manatlıq qızıl, gümüş və başqa əşya qarət edib qaçmışlardır. Bədəfkarların tövqifi [tutulması] üçün tədabirlərimə ittixaz edilmişdir [lazımı tədbirlər görülmüşdür].

- Kanuni-əvvəl 12-də Malakanski soqaqda Şəmil Aruşanovun evinə 5 nəfər naməlum müsəlman – bunlardan birisi zabıt libasında – varid [daxil] olub, evdə saxta para və ya silah var deyə təftişə şuru etmişlərdir [başlamışlar]. Təftiş zamanı 308 min manat nağd pul, 6 dənə brilliant üzük, bir çift almaz sırğa ilə bir dənə zənanə altın saat və zənciri və 100 min manatlıq bir broşka qarət etmişlərdir. Bunlar təftişə məşğul olduqda, ev sahibi telefonla polisə xəbər vermək istədikdə bədəfkarlar telefonu qırılmışlardır və tapançanın dəstəsi ilə ev sahibini üzündən vurub yaralamışlardır. Qarət etdikdən sonra bunlar qaçarkən, ev sahibinin fəhlələrindən birisi bədəfkarların birini tutmuşdur. Bunu gördükdə zabıt libasında olan gəlib bunun buraxılmasını əmr etmişdir.

Məlum olduğu üzrə, oğrulardan birisi 7-ci uçaqstok qaradovoylarından Fətulla Şəfiyevdir. Məzkur [deyilən şəxs] tövqif edildikdə, ev sahibinin fəhləsi onu tanımışdır, fəqət kəndisi etiraf etməyir. İstintaq davam edir.

- 6-cı Naqornı soqaqda 49 nömrəli evdə sükunət edən Artyom Barxudar-

yans xəfiyyə polisəsinə xəbər vermişdir ki, kanuni-əvvəlin 8-də, gecə xəfiyyə polisəsinə 4 nəfər müsəlləh evə daxil olub, təftiş bəhanəsi ilə yarım milyon manat para və başqa ziyyə [ziyyə] əşya qəzet edib, fərar etmişlərdir. Ev sahibi göstərdiyi nişanələrdən bu qəzetdə Pırşaqı kəndi əhli Fətulla Tağıyev və İran təbəəsi Paşa Əhməd oğlu məznun [şübhəli] olduqda tövqif edilmişlərdir.

Meyit

Kanuni-əvvəlin 12-də, axşam saat 6-da Dəniz kənarında, Dadaşovun evinin arxasından 22-30 sində [yaşda] bir rus meyiti bulunmuşdur. Meyitdə 10 dənə bıçaq yarası vardır.

Qətl

Kanuni-əvvəlin 11-də səhər saat 6 radələrində Poroxovoy soqaqda 56 nömrəli evdə Qulu Ağahəsən oğlu qətl edilmişdir. Qətdə İran təbəəsi İbrahim Abdulla oğlu məznun [şübhəli] olduğu üçün tövqif edilərək etiraf etmişdir.

Tövqif edilənlər

Kanuni-əvvəlin 11 və 12-də polis tərəfindən tövqif edilənlərin miqdarı bərvəchi-atidir [aşağıdakı kimidir]:

3, 4, 5, 6, 7, 9, 10-cu və İskələ uças-tokunda [Liman sahəsində] və Bakı polis müdiri əmri ilə tövqif edilmişlərdir: məhbus qaçırılması üstündə – 1 nəfər; qətl – 1 nəfər; oğurluq – 27 nəfər, başburtusuz – 26; qəzet – 2; nəfy [sürgün] edilmək üçün 74 nəfər və bunlardan başqa 74 nəfər; cümlətanı bu iki gündə 205 nəfər tövqif edilmişdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 850-950 manatdır. 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzüyü 1200-1550 manata qədər, yüzüyü 200-300 manata qədər və xırda 50-90 faizə qədərdir. Türkiyə kağız lirası 240 manat və Zaqafqaz bonu min manata 40 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirası 1020 manat, imperial 825 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 95 manat və xırda gümüş para 40 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 5 qran olmuşdur.

Susinin topu 1100 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 40 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi tərəfindən qaçqınların nəfinə [xeyrinə] olaraq Şəhər bağında olan Klubda tərtib verilən “Bir piyalə çay” məclisində edilən ianələr bərvəchi-atidir [aşağıdakı kimidir]:

50 min manat ianə verənlər:

“Obşestvenni Sobraniya” və Hüseyin Məlikov

25 min manat verənlər:

Hacı Müseyib Həsənov və Musa Nağıyevin kontoru

10 min manat verənlər:

Starov qardaşları, Hacı Əliəsgər Dadaşov, Hacı Ağanağı Mehdiyev, Ağamirzə Əlihəsənov, Ağ Seyid Murtuza Həbib-

zadə, Mehdi Cəfərov, Məşhədi Tağı Əliyev, Möhsün Səlimov, Ağahüseyn Tağıyev və Xələf Mövlamov.

5 min manat verənlər:

“Dəyanət” şirkəti, Əlinağı Aslanov, Hacıbaba Ağasıyev, Abdulla Dadaşov, Hacı Qurbanəli Abdullayev, Əliabbas Babayev, Hacı Rüstəm Babayev, şarakəti-“Bakı Müsəlman Vapor Bürosu”, Əhmədəli Hacıyev, İsrəfil Əliəkbərov, Hüseyin Axundov, X. b. Hacıhəsənski, Ağ Əliəkbər Dadaşov, A. Mirzəbekyans, İsgəndər İsgəndərov, Kərbəlayı Məhəmmədəli Salehov və Zaretski.

Cümlətanı 3 yüz 40 min manat (340.000 manat).

(bitmədi)

İclaslar

- “Obşestvenni Sobraniya” klubu Starşınalar şurası klubun ümum üzvlərini bu gün axşam iclasa dəvət edir. İclasda 16 starşına və 3 nəfər Təftiş komissiyası intixab ediləcəkdir [seçiləcəkdir]. Bu iclas ikinci olduğundan, qanuni hesab ediləcəkdir.

- Bu gün axşam saat 5-də notarius Somovun kontorunda (Baryatinski soqaqda, Tağıyevin evində) Bakı Ov Cəmiyyəti idarəsi ümum üzvlərini və namizədləri ümum iclasa dəvət edir. Üzvlərin əksəriyyəti hazır olmasa, bir saatdan sonra ikincisi iclas təyin edilib, qanuni hesab olunacaqdır.

Dəftərdarlıq kursları

Nəzarətin icazəsi ilə bu gündən etibarən Realni məktəbinin binasında Ter-Kasparovun gecə kursları açılacaqdır.

“Urmusun”

Noyabr ayının 10-da Bakıda mütəəllimlər [şagirdlər] tərəfindən “Urmusun” adında yeni bir musiqi cəmiyyəti təşəkkül etmişdir. Cəmiyyətin məqsədi müsəlman mütəəllimləri arasında musiqi elminin tərəqqi tapması, musiqi məktəbinin [məktəblərinin] açılması, musiqiyə dair leksiyalar oxumaqdan ibarət olacaqdır. Cəmiyyət əzəliyinə müsəlman mütəəllimləri qəbul olunacaqdır. Üzvlüyə daxil [olmaq] istəyənlər 15 manat daxil olmaq və ayda 10 manat üzvlük haqqı verməlidirlər.

Cəmiyyətin ümum iclasında idarə seçilmiş, aşağıdakı [şəxslər] intixab edilmişlər [seçilmişlər]:

Sədr – İsmayilov, müavini-sədr – Həsənov, xəzinədar – Əliyev, katib – Həsənov, üzvlüyə – Əzizov, Məhəmməd-bəyov, Səfəralibəyov.

Əza [üzv] yazılmaq istəyənlər müavini-sədrə müraciət etməlidirlər.

Ünvan: Krasnokrestovski küçə, 15 nömrəli ev.

AZƏRBAYCANDA

Qazaxdan

Mövludi-nəbi münasibətilə müsəmirə

Həmin rəbiüləvvəl ayının 12-də və 13-də müəllimlərimiz tərəfindən müsəmirə [konsert] qoyulmağa rüxsət verildi. Gecə müsəmirəmizdə gözəl xorlar və milli şeirlər oxundu. Şu müsəmirənin iki gecə olmaqdan məqsəd odur ki, biri xanımlar üçün, digəri kişilərdən ötrü. Bunlardan səva [başqa] bir teatro da qonulmuşdu – “Nə qanır, nə qandırır”.

Birinci gecədə dəvət olunmuş qadınlar gəldilər və saat 8 bucuq radələrində müsəmirə başlandı. Xorlardan sonra yarım saat tənəffüs verildi və sonra müdirin əmri ilə hazırlanmış olan görüş məclisində bunlara cürbəcür boşqablar da şeylər verildi.

Bundan sonra zəng çalındı və xanımlar da gəlib kürsülərdə kamali-ədəblə əyləşib teatroya tamaşa etdilər.

Müsəmirənin ikinci gecəsi də kişilərdən ötrü idi. Bu da yenə dünənkinə nisbətən oldu. Müsəmirənin axırında rəqs edən şagirdlərimiz rəqs etdilər.

Bundan dolayı müdir əfəndi Firidun bəy Köçərli cənabları xanımlara və kişilərə gözəl bir nitq irad etdi [söylədi].

Bu minval ilə müsəmirəmiz bitdi.

Bu günlərdə bizim həpimizə təzə əlbisələr tikilmişdi.

Bu barədə Qazax Darülmüəllimin şagirdlərinə buraxılan əlbisələr barəsində səmimi təşəkkür edirik.

*Qazax Darülmüəllimin
mütəəllimi [şagirdi]:
Məhəmmədzadə Feyzulla*

İDARƏYƏ MƏKTUB

Möhtərəm müdir əfəndi! Acizənə rica edirəm, zeylə [aşağıda] olan bir neçə sətri qəzetənizdə çap edəsiniz.

İşbu kanuni-əvvəl 5-də mövludi-nəbi münasibətilə mənim təhti-nəzarətimdə [nəzarətim altında] olan Göyçay Ünas [qızlar] məktəbinin binasında mövludi-nəbini icra etmək üçün dəvət olunan qadınlar tərəfindən məktəbdə oxuyan yoxsul mütəəlimələrə [qız şagirdlərə] ayaqqabı almaq üçün 4800

manat para toplanmış. Mövludu icra etməyə gələn, yoxsullar üçün ianə verən xanımlara izharı-təşəkkür etlərəm.

*Göyçay Ünas məktəbinin müdirəsi
Həkimə xanım Qənizadə*

TEATRO VƏ MUSIQİ

Teatromuz bir tərəqqi qədəmi daha iləri atdı. Bu qədəm gələcəkdəki geniş tərəqqimizin qapısı mənzələsindədir [yerindədir]. Böylə ki, “Əsli və Kərəm” operasında birinci dəfə olaraq “Əsli” rolunu arvad oynadı.

Zülfüqar bəy Hacıbəyli cənablarının təlimi ilə öyrədilmiş olan bu artistka erməni millətindən olduğuna görə, mahnı və havalarımızın janrına, yəni şiveyi-tərənnüm və təğənnimizin [zümrümə-mizin; oxumağımızın] şərqə aid xüsusiyyətə aşınadır. Lakin heyfa ki, əvvəla səsinin lazım olan qədər “övc”ü [zili] yoxdur və saniyə [ikincisi də], şeirlərin vəzninə bələd deyildir. Yəqin ki, artistka öz nöqsanlarını düzəldəcəkdir. Hər halda, [Əsli] rolunda arvad çıxıb nöqsanlı olaraq təğənni və tərənnüm etsə də bunun hüsnü, arvad tumanını geymiş kişidən min kərə yaxşıdır. İstər kişi lap “həncəreyi-Davud” sahibi olsun.

—

Parisdən aldığımız xüsusi məktublardan anlaşıldığı üzrə, sabiq Rusiyada əmələ gəlmiş olan yeni dövlətlər özlərinin müstəhəqqi-istiqlal [istiqlala layiq] olduqlarını avropalılar nəzərində nümayiş etmək üçün öz milli teatro heyətlərini Parisə ezam edib də orada teatro verməklə avropalıların diqqətini cəlb edirlər. Məktubda yazılır ki, həssaslıqları ilə

məşhur olan fransızlar kamali-şövqlə malorus [ukraynalı], polyak, latış teatrolarına gedib tamaşa edirlər. Çox yaxşı olardı və hətta vacibdir ki, milli drama və operetləri ilə məşhur olan Azərbaycan dəxi bu xüsusda özünü avropalılara göstərib, dərəcəyi-tərəqqisini bildirsün. Bu əmrin [işin] indi ən gözəl bir mövqeyidir. Çünki Azərbaycan artıq Avropanın tanımaq üzrə bulunduğu bir vəziyyətdədir. İştə bu vəziyyəti hər bir növlə möhkəmləndirmək lazımdır.

Mizrab

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazizadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

7-321

Xəzər dənizində posta, sənişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bandar
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənquli-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

*Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və
geri*

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Parça yer

Bakı şəhərinin 6-cı Palanında (Naqornı hissəsində) 240 mürəbbə-sajından [kvadrat sajından] ibarət yer satılır. Yuxarı Naqornı küçədə 23, üst mərtəbədən soruşmaq.

17847

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Elan

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir [ki], bu kanuni-əvvəl 20-sindən hökumətin qərarıdır üzrə yollarda aparılan malların əlavə və qeyri xərcləri aşağıda zikr olan yeni artırılmış məzənnə qərarıyla qoyulubdur:

1 – Nakladnoy blankdan [qaimə blankından] ötrü hər ədəd 3 manat

2 – Malların dərtilməsinə [tərzidə çəkilməsinə] hər putdan 8 qəpik

3 – Mövqif [stansiya] xərcləri hər putdan 30 qəpik

4 – Qatara yükləmək üçün hər putdan 30 qəpik

5 – Boşaltmaq üçün hər putdan 30 qəpik

6 – Köçürmək üçün hər putdan 5 qəpik

7 – Ədədli olan əşyadan (heyvanatdan başqa)

a) Yükləmək üçün hər ədəddən 18 manat

b) Boşaltmaq üçün hər ədəddən 12 manat

c) Köçürmək üçün hər ədəddən 30 manat
Qeyd: Göndərilən qatarların azalmış stavkaları 10 dəfə artırılır.

Ədədli göndərilən stavkalar da həmçinin 10 dəfə artırılır.

(Baxılsın: Ümumi tarifenin 2496 nömrəsi, iyulun 1-ndən 1917-nci sənədə.)

8 – Yollarda iri heyvanların köçürülməsi üçün hər başdan 28 manat

9 – Yollarda xırda heyvanların köçürülməsi üçün hər başdan 5 manat

10 – Şaryolarda [vaqonetalarda] marqansın yüklənməsi üçün hər putundan 10 qəpik

11 – Boş qatarlardan ötrü:

Əvvəlinci günlərə 501 manat

İkinci günlərə 1001 manat

Üçüncü və dördüncü və gələcək hər günə 200 manat

12 – Mühafizətdən ötrü:

1, 2, 3, 4, 5-nci günlərdə hər gündə hər putdan 10 qəpik

6, 7, 8-nci günlərdə hər gündə hər putdan 20 qəpik

9, 10, 11-nci günlərdə hər gündə hər putdan 30 qəpik

12, 13, 14-ncü günlərdə hər gündə hər putdan 40 qəpik

15, 16 və qeyri ayın axırına gəndə hər putdan 50 qəpik

Sonra hər yarım ayda, 1-ndən 15-inədək hər putdan 2 manat 50 qəpik

13 – Mövqif meydanlarının tutulmasından ötrü mühafizət xərcinin yarısı miqdarı

14 – Naloj-platyoy perevodları [ödəniş köçürmələri]

200 manatacan hər manatdan 25 qəpik

1000 manatacan hər 2 m. 50 qəpik

2000 manatacan hər göndərəndə 12 manat 50 qəpik

2000 manatdan ziyadə hər manatdan 00625 qəpik

15 – Gələn malların xəbər verilməsi üçün 5 manat

16 – Nakladnoy kopyaların yazılması üçün 5 manat

17 – Teleqrafla meyvəcatın və götürünlərin qəbul olunmağından ötrü verilən xəbərə 5 manat

18 – Uzlalarda [qovşaqlarda] köçürmək vergisi

Böyük sürət qatarının yanında hər putdan 10 qəpik

Kiçik sürət qatarının yüklənməyinə əvvəlinci tarifə stavkasının 1/14 az olmamaqla hər putdan 5 qəpik

Kiçik sürət qatarının yüklənməyinə əvvəlinci stavkadan 1/15 qəpik 1/29 az olmaqla

19 – Tökülən [dənəvər] malların kisəsindən ötrü 15 manat

20 – Mal sahibinin kisəsinə malın tökülməsi üçün hər putdan 35 qəpik

21 – Zakromadan [taxıl anbarından] mal alanın kisələrinə tökülməsi üçün hər putdan 25 qəpik

22 – Dəmiryol kisələrini işlətmək üçün 3 günəcən hər putdan 25 qəpik

23 – Üç gündən ziyadə olarsa hər putdan 50 qəpik

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Dövlət Teatrosu

səh. 285. “Biletlər opera qiyməti ilə...”: qəzetdə “opera” yerinə “drama” getmişdir.

“Dövləti-bisəmə”: İsmayıl bəy Rüstəm-bəyovun səhnə əsəri.

“Müsavat” Qurultayı

münasibətilə

səh. 287. “beynəlmiləl və beynəddüvəl vəziyyəti[ni] () dəyişdirib”: qəzetdə belə getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 292. “Sergeyevə və Daş (pozulmuşdur) hücumlarında davam edirlər”: qəzetdə belədir.

Qəzetələrdən

səh. 294. “İngiltərə-Fransa ... siyasətinə”: arada bir söz silinmişdir; oxunmur.

Azərbaycan haqqında

bir ingilisin mütaliəsi

səh. 294. “Təriq”: 1919-cu ildə İstanbulda nəşr edilmiş qəzet.

səh. 295. “Bursa faytonu”: Türkiyənin Bursa şəhəri fayton istehsalının önəmli mərkəzlərindən biri idi.

Transkripsiya yaxud

təhrif əlifbalari

səh. 295. Bu məqalədəki bəzi linqvistika terminləri, məqalənin əvvəlki hissəsində izah edildiyindən, burada təkrar etməyə lüzum görmədik.

“məczum”: ərəb əlifbasında bir hərfin, “sükut, hərəkəsizlik” işarəsi olan “cəzm” işarəsini qəbul etməsi, yəni özündən sonra hər hansı bir sait gəlməməsi.

səh. 296. “türklər “ ” səslisini”: içi boş dırnaq işarələri, məqaləyə qəzet idarəsi

24 – Bir qatardan o biri qatara tökülməsi üçün hər putdan 60 qəpik

25 – Dəmiryol kisələrindən mal sahibinin kisələrinə tökülməsi üçün hər putdan 60 qəpik

26 – Kisələrin tikilməsi üçün hər putdan 20 qəpik

27 – Malların qaytarılması və saxlanması üçün 3 manat

28 – Hər yüz verst və yüz manatdan malların qiyməti elanı üçün:

a) Böyük və kiçik sürət qatarı 10 qəpik

b) Böyük və kiçik sürət qatarları meyvə, ət və qeyrilərdən 1 manat

c) Sərnişin sürət qatarları 30 qəpik

d) Sərnişin sürət qatarı meyvə, ət və qeyrilərdən 2 manat

h) sərnişin əşyasından 3 qəpik

v) Baqaj qəbzli mallardan 10 qəpik

y) Meyvə, ət və qeyrilərdən 1 manat

m) Ümumi qanunun 32-nci maddəsində

zikr olunan mallardan başqa baqaj surətilə aparılan mallardan 3 manat

29 – Mühafizə üçün gömrük və anbar xərcləri 7 gündən sonra dəmiryoluna borclu olan ümum məbləğdən 5-6 faiz

30 – Malların mühafizəsi üçün hər putdan 1 qəpik

31 – Malların təcili göndərilməsi məxarici 1 putdan 2 qəpik

32 – Bütün malların və sürət qatarlarının təcili və qayda üzrə hərəkəti üçün təşkil olunmuş büronun xərcləri üçün hər putdan 4 qəpik

Qeyd: Bu vergilərdən azad olunurlar: yerli ətrafda aparılan məmur malları, sərnişin əşyası, sərnişin sürət qatarı malları, ədədli əşyalar və meyit tabutları.

Müdir:

Hacıbəyli Üzeyir

tərəfindən əlavə edilən qeyddə göstərilirdi kimi, “texniki səbəblərdən dolayı” verilə bilməyən şriftlərin boş qalan yeridir.

səh. 297. “almanlar üzəri «umlaut»lu «o» ilə yazırlar”: “umlaut” Avropa dillərindən bəzilərinə işlədilər və hərflərin üzərinə iki nöqtə əlavə etməklə göstərilən (ä, ö kimi) diakritik işarədir; qəzetdə “umlaut” sözü latın hərfləri ilə yığılmışdır.

İran işləri

səh. 298. “Cəngəllilər” (yaxud Cəngəlilər): İranda 1915-1920-ci illərdə Qacarlara qarşı partizan hərəkəti (Cəngəlilər hərəkəti) iştirakçıları.

Nəzarətlərdə

səh. 299. “Məccani biletlərdən yerin qiyməti ilə mütənasibən vergi alınacaqdır.”: qəzetdə belə getmişdir: “Vergilər məccani biletlərdən yerin qiyməti ilə mütənasibən vergi alınacaqdır.”

Bakı xəbərləri

səh. 302. “Araç”: erməni “Daşnak” partiyasının qəzeti.

“Naş kray”: Batumda 1919-1920-ci illərdə nəşr edilmiş ictimai-siyasi və ədəbi qəzet; Könüllü ordunun tərəfini tutmuşdur.

Firqə və cəmiyyətlər

səh. 305. “Urmusun”: bu ada mənə vermək mümkün olmadı.

Azərbaycanda

səh. 305. “Nə qanır, nə qandırır”: Mirmahmud Kazımovski tərəfindən qələmə alınmış bir pərdəli məzhəkə əsəri.

Teatro və musiqi

səh. 306. “həncəreyi-Davud”: “Davud qırtlağı”, məcazi mənada – “Davud səsi”. İnanişə görə, Davud peyğəmbərin çox gur və təsirli səsi var imiş.

Çərşənbə axşamı, 16 dekabr 1919-cu il, nömrə 345

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Şəşənbə, 23 rəbiüləvvəl sənə 1338. 16 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfidi məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırıncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırıncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

MÜDİRİYYƏTİ

Şəşənbə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın) 16-da birinci dəfə olaraq bu mövsümdə, axşam mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır Üzeyir bəy Hacıbəylinin əsəri **“Şah Abbas və Xurşidbanu”** operası.

Operanın müənnif və bəstəkarı Üzeyir bəy cənabları kəndisi dirijorluq edəcəkdir. Xurşidbanu rolunu birinci dəfə olaraq xanım Luzinskaya ifa edəcəkdir. Tamaşa axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır. Rejissor A[bbas] M[irzə] Şərifzadə. Biletlər opera qiyməti ilə teatrın kassasında satılmaqdadır.

Gələcək tamaşa cümə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın) 19-da mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır “Dövləti-bisəmər”.

Dövləti Teatro Heyəti vəkili:

M[əhəmməd] Ə[li] Sidqi

T-394

YEFİMOV QARDAŞLARININ

SİRKİ

Şəşənbə günü kanuni-əvvəlin 16-sında 1919 sənədə

“Non plyus ultra”

adlı böyük nümayiş veriləcəkdir.

Əvvəlinci çıxış məşhur Flivens.

Məşhur müsəlman artisti və avazəxanı Benardi.

Məşhur “qırmızı şeytan” Livenbeli.

Kitay dəstəsi. Laqodas Nainyo.

Japon ailəsi. Maklao Cek.

Məşhur artistlərin nümayişi

görsədiləcəkdir. Axşam tamaşası

saat 9-un yarısında başlanacaqdır.

Elan: Bu günlərdə 7 yaşlı jonqlyorların nümayişi göstəriləcəkdir.

Məsul: A. L. Şteyn.

Müdürlər: M. Brindt və K. P. Saukov.

16832

* * *

Mədən və zavod rayonlarında Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] tərəfindən təşkil ediləcək kurslarda pullu müdərrişlər [müəllimlər] hazır etmək məqsədilə Məsai Nəzarəti tərəfindən həmin sənə kanuni-əvvəlin 20-sindən ictimai məlumat üçün məktəb açılır.

Oxunacaq dərslər: 1) Türk millətinin tarixi, 2) Siyasi iqtisadiyyat, 3) Həmkarlar hərəkatı, 4) İstehlak cəmiyyəti.

Zikr olunan dərslər üçün layiqli müdərrişlər dəvət olunub. Məktəbə daxil olmaq üçün verilən ərizələr kanuni-əvvəl 20-sinədək Məsa Nəzarətində qəbul olunacaqdır; orada da təhsilin şərtlərini bilmək olar.

T-397

KASPIYSKI MAKİNA İNŞA EDƏN VƏ QAZAN ZAVODLARI

İşlərə mübaşirət edib [başlayıb], yəni-dən çuqun və mis tökülmələrini qəbul edir. Həmçinin hər növ mexanik işləri, məsələn dəyirman alət [alətləri], ot və saman üçün pressa (biçməngənə), neft və qaz motorları üçün baş vallar, porşen və qeyriləri.

Bu yaxınlarda fuladəridən [poladəri-dən] şobə dəxi işə başlayacaqdır.

Sifarişat üçün xahiş olunur Qorçakov caddəsində şəhər kontoruna müraciət edilsin. Telefon nömrələri: 11-89 və 45-55.

16810

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Maliyyə Nəzarətinin Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları və Xırda Etibar İdarəsi [Dövlət Əmanət Kassaları və Kiçik Kredit İdarəsi] tərəfindən

Vətəndaşlar!

Ağıllı məişət qanunu amiranə bir surətdə bizdən qənaətlə yaşamağımızı

tələb edir. Zira qənaət bizi əhatə edən şeylərə adət [etməyə], hətta israfı-mə-xaricdən saqınmağa və bizim məxarici-mizdən artıq qalan paranın saxlanma-sına müdəqqiq və mütəşəbbis bir əla-qədir [öyrədən və sövq etdirən bir vasitədir].

İqtisadi nöqteyi-nəzərinə, bizə mə-lumdur ki, qənaət ümum cahan dövlət-lərində, ələlxüsüs Amerika, Almaniya, İngiltərə, Fransa və Rusiyada son iki yüz sənənin zərfində olan gözəl halların və böyük sərmayələrin ibtidasıdır [başlanğı-cıdır].

Tarix mükərrər [dəfələrlə] bizə isbat etdi ki, böyük millət və böyük məmlə-kətlər fəqət [ancaq] xalq sərvəti ilə yaşaya bilər. Xalq sərvəti isə qənaətlə yığılar. Demək ki, qənaət ən doğru və layəməlzəl [sarsılmaz] dövlət əsasıdır.

Azərbaycan Cümhuriyyəti vətəndaş-ları! Əgər biz gələcək nəslimizin sağlam və sərvətli və dünyada yaşamaq hüqu-quna malik olmasını istəyirsək, biz nəinki özümüz qənaətli olub qənaətimizin səmərəsindən istifadə etməliyiz, bəlkə öz övladımıza da bu qənaətin yolunu öyrətməliyiz.

Özümüzü maddi cəhətdən təmin etməyə, qara gün, yaxud önümüzdə olan qocalıq zamanlarından ötrü miq-dari-lazimənin saxlanılmasına qənaətli olmaq kifayət etməz. Bundan maəda [bundan başqa], həmin qənaətlə topladı-ğımız və mühafizəsinə çalışdığımız məbləğin hərəkətsiz sərmayə olmayıb da, mədaxil verməsinə səy etməliyiz.

Bir çox dövlətlərin təcrübələri isbat etdiyinə nəzərən, bu növ qənaətin ən doğru yolu dövlət əmanət sandıqlarıdır. Bunlar ümum camaat üçün uyğun və

sadə üsul ilə ufaq xalq təsərrüflərini [qənaətlərini] öz təhti-mühafizəsinə [mü-hafizəsi altına] götürüb, lazımi vaxtda bi-laqeyd-şərt [qeydsiz-şərtsiz] sahiblərinə iadə edir.

Binaənileyh [ona görə], Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları İdarəsi əhali-ni qənaət məfkurəsini düsturüləmə [qayda; şüar] edərək Cümhuriyyətimizdə olan ümum xəzinə, posta və teleqraf-xanaların nəzdində açılmış Azərbaycan dövləti əmanət sandıqlarına və Bakıda yeni açılmış Azərbaycan Baş Dövləti Əmanət Sandığına təsərrüflərini qoyma-larına əhalini dəvət edir.

*Maliyyə naziri Ə[li] A[ğa] Həsənov
Azərbaycan Dövləti Əmanət
Sandıqları və Xırda Etibar
İdarəsi müdiri N[əsir] Tağıyev*

ELAN

Bununla elan olunur ki, şu sənənin təşrinə-sani [noyabr] ayının 4-də rusca “Azərbaycan” qəzetəsinin 263-ncü sayın-da təb [çap] olunmuş Məsa Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] elanının hökmü, əmələ və xidmətçilər tərəfindən sahibkarlar əleyhinə qaldırılmış iddialardan, birinci qulluqdan kənar olmaqla, dəxli olan id-dialara aid bulunur.

Məzkur elan mövcubincə [deyilən elana əsasən], birinci yuxarıda zikr olunan iddialar barəsində, onların baş verən günündən üç ay gec olmamaq üzrə, mühafizə məsa idarələrinə müraciət etməlidirlər. İşbu vaxt keçdikdən sonra davalara baxılmayacaqdır.

Məsa naziri Səfikürdlü

AZƏRBAYCAN-ERMƏNİSTAN KONFRANSI

Paytaxtımızda dəvət edilən Azərbaycan-Ermənistan Konfransının ilk iclası iki tərəf nümayəndələrinin dostanə təbrik və nitqləri ilə açıldı.

Azərbaycan-Ermənistan arasındakı ixtilafı məsələlərin həlli üçün dəvət edilən bu Konfransın Azərbaycan və Ermənistan xalqının sülh və səlamətlə yaşaya bilməsinə bir amil olacağını ümid edən iki tərəf nümayəndələrinin nitqləri göstərir ki, Konfrans etilaf [razılaşma] yo-luna daha da diqqət və əhəmiyyət vermək istəməkdədir.

Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin ümu-mi və beynəlmiləl vəziyyəti bu cümhu-riyyətlər arasındakı ixtilafı məhəlli [lokal] bir dairədə həll etməyə meyl et-diği üçün təbiidir ki, ixtilafı məsələləri qəti surətdə təyin etmək və hüdudları da ona görə aydın bir hala salmaq icab edir [lazım gəlir].

Bizimlə Ermənistan arasındakı ixtilafı məsələlər, uzun zaman təkrar edilib göstərilədiyi cəhətlə, artıq lazım gəlir ki, mənafeyimizə aid bütün məsələlərə la-yiqli dərəcədə diqqət və əhəmiyyət ve-rilsin.

Gürcüstanla Ermənistan arasında əqd edilən etilaf [imzalanan saziş] bu iki cümhuriyyətin bir zaman daha sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşaya bilməsinə hüsn-təsir bəxş etdiyi kimi, ümumiyyətlə Zaqafqaziya cümhuriyyət-lərinin müştərək bir dil tapmalarına da bir növ yol açmışdır.

Əlbəttə, Azərbaycanla Gürcüstan ara-sındakı ittifaq da ilk etilaf müvazinsini

açmağa və Qafqaziyada anlaşı biləcək bir lisan tapmağa daha da yardım etmişdir.

Binaəniləy [ona görə], Azərbaycan və Ermənistan arasındakı Konfransın, ayrı-ayrı Azərbaycan-Gürcüstan, Gürcüstan-Ermənistan etilaflarının bir məbədi [davamı] ola bilməsi imkanı hüsula gəlmiş ədd [hesab] oluna bilər.

Konfransın Azərbaycan tərəfindən rəyasət mövqeyini işğal edən Fətəli xan [Xoyiski] həzrətlərinin də bəyanatı vəchilə [bəyanatında göstərdiyi kimi] lazım gəlir ki, ixtilafli məsələlər və o cümlədən hüddud münaziəsi [mübahisəsi] qəti surətdə həll edilib qurtarmalıdır.

Əvvəlcə üç cümhuriyyət vəkillərinin hüzuru ilə Tiflisdə iniqad edən [toplaşan] konfrans müvəqqəti bir zaman üçün tətili-işğal etmiş [öz işində fasilə vermiş] idi.

Ondan əvvəlcə də münasibət gəldikcə Azərbaycan və Ermənistan arasındakı ixtilafı həll etmək üçün məclislər dəvət edildiyi halda, müsbət bir səmərə də çıxmamışdı. Biləks [əksinə], etilaf yerinə münaziə, vuruşma və təərrüzlər [hücumlar] əskik olmamış, hər iki cümhuriyyət sülh və müsəlimdən uzaq qalmışdı.

Bu əhvaldan istifadə edib də, nə Ermənistan, nə də Azərbaycana xeyirli bir məqsəd pərvərdə etməyən [bəsləməyən] və Qafqaziya cümhuriyyətləri üçün ümumi bir düşmən olan məhud [məlum, bilinən] qara qüvvət siyasi bir mənfəət əldə etməyə çalışmışdı.

Məsələn, general Denikin[in] Ermənistan düşmənlik göstərdiyi üçün Zaqafqazıyanı abluka [blokada] altına

aldığını elan etməsi də böylə bir məcəracuyana [avantürüst] siyasət oyunu idi.

Azərbaycanla Ermənistan arasında nə qədər bədbin adamlar da bulunsa, biz zənn edərik ki, etilaf yollarını bulmaq o qədər də çətin deyildir.

Bunu Ermənistanın Konfrans nümayəndəsi də nitqi ilə işarət edir.

Binaəniləy, ilk iclasın səmimi təbrik və nitqlərlə başlamasını hər zaman söylənilən sözlərdən büsbütün ayrı fərz edib ümidvarız ki, bunu təqib edəcək iclasların da bir etilaf ruhunu təşkil edər.

Bu nöqteyi-nəzərlə Konfransın güşadını [açılışını] təbrik edərək, hər iki cümhuriyyət və hər iki millət üçün vəlud [səməralı] və xeyirli bir istiqbal [gələcək] yolunu cızmağa ciddən amil olmasını təmənna edirik.

Ə[hməd] H[əmdi] [Qaraağazadə]

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz radio mövqifi tərəfindən alınmışdır)

14 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Qərbi Dvinada Desna nəhri dairəsində düşmənin Qərbi Dvinadan keçmək təşəbbüsü tərəfimizdən dəf edilmişdir.

Mozır və Novqorod-Volınsk dairələrində xırda vuruşmalar vardır.

Kremençuk cəbhəsində Loxvitsa şəhərindən 25 fərsəx cənuba Sinatinberi tərəfimizdən işğal edilmişdir.

Poltava dairəsində Poltavanın işğalı əsnasında tərəfimizdən 5 lokomotiv, 150-dən yuxarı vaqon və başqa miqdar-sız qənimətlər alınmışdır.

Kalumax mövqifi vuruşmasında tərəfimizdən əsir və iki top alınmışdır.

Xarkov dairəsində düşmən müvəffəqiyyətsiz əks-hücumdan sonra Merefə mövqifindən qərbə tərəfimizdən cənub tərəfə atılmışdır. Əlavə alınan məlumata görə, Xarkovdan şimal-qərbə olan vuruşmalarda tərəfimizdən 300 qədər əsir, 10 mitralyoz və başqa qənimət alınmışdır.

Kupyansk cəbhəsində qitəatımız [hərbi hissələrimiz] yürüşlərinə davam edərək Kupyanskdan 20 fərsəx şimala bir neçə kənd işğal etmişdir.

Miller cəbhəsində qoşunlarımız düşmənin şiddətli müqavimətinə baxmayaraq, Kalitva nəhrindən 15 fərsəx cənuba Raynovsk mövqifini işğal etmişdir.

Boqoçar dairəsində Kalisifkaya olan düşmənin üçgünlük hücumu müvəffəqiyyətsizliklə tamam olmuşdur. Düşmən geriə atılmışdır və əsir alınmışdır. Hal-hazırda bu dairədə bizim qitəatımız Boqoçarovkaya yürüş etməkdədir.

Semipalatinsk cəbhəsində düşmənin təqibi davam edir.

Novonikolayev cəbhəsində yürüşümüz müvəffəqiyyətlə kəsbi-dairə etməkdədir [genişlənməkdədir].

Əlavə alınan məlumata görə, Dvinsk mövqifində tərəfimizdən iki top və dörd vaqon əlbombası tutulmuşdur.

İngilislər əleyhinə qiyam

Bütün Misirdə ingilislər əleyhinə qiyam edilməkdədir. İsgəndəriyyədə əhali tramvay yolları dəmirələrini çıxarmışlardır.

Rusiya haqqında Şura

Bütün Müttəfiq dövlətlər nümayəndələrinin Londonda Şuraları vəqə olmaqdadır. İtaliya və Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] nümayəndələri həmçinin isbatı-vücut [iştirak] edirlər. Şuranın başlıca məsələsi Rusiya məsələsinin müzakirəsidir.

Sərnəşin hərəkətinin qəti

Cəmahiri-Müttəfiqədə kömür qəhətliyindən naşi [ötrü] sərnəşin hərəkətinin demək olar ki, yarısı qət edilmişdir [kəsilmişdir].

Ərzaq yoxluğu

Avstriyada ərzaq yoxluğundan naşi yenedən iğtişaşlar baş verməkdədir. Ştayıda böyük çıxışlar vəqə və bir neçə yaralanan dəxi olmuşdur.

(Lion radio xəbərləri)

“Deyli teleqraf” qəzetəsi Klemanso görüşünün Sülh Konfransının həqiqətdə məbədi [ardı] olduğunu hesab edir. London müzakirəsinin nəticəsi olaraq İngiltərə, Fransa və İtaliya dövlətləri baş nazirlərindən ibarət bir Şura tərtib etmək ehtimalı vardır. Bu şuraya Amerika nümayəndəsinin daxil olmaq ehtimalı dəxi vardır. Bu şura parlaman tətili günlərində iclasa başlayacaqdır.

(Gürcü teleqraf agentliyindən)

Fransa mətbuatı

Vükəla Şurasının mühüm iclası

Çaharşənbə günü Yelisey imarətində Puankarenin təhti-sədarətində [sədrliyi

altında] nazirlərin bir neçə saat imtidad edən [davam edən] mühüm bir iclası vəqə olmuşdur. Bu iclasda Klemansonun Lloyd Corc və İngiltərə kabinəsi ilə bərabər həll edəcək müstəsna bir əhəmiyyəti haiz [daşıyan] məsələlər müzakirə edilmişdir.

Romaniyanın müahidənaməni imza etməsi

Bolqariya və Avstriya ilə olan müahidənaməni [sazişi] Romaniya hökuməti imza etmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

İngiltərə mətbuatı

Üç günlük müşavirənin nəticəsi

Londonda iniqad edən [toplaşan] üç günlük müşavirə şənbə günü axşam bitmişdir. Nəşr edilmiş rəsmi hesabda deyilir ki:

“Britaniya hökumətinin dəvəti ilə keçən həftə pəncşənbə [cümə axşamı] günü şəhər Klemanso cənabları Londona vürud etmişdir [gəlmişdir] ki, Xariciyyə naziri və başqa nazirlərlə birlikdə müşavirədə bulunaraq Fransa və Böyük Britaniyaya mütəəlliq [aid] müxtəlif məsaili [məsələləri] nəzəri-tədqiqdən keçirsinlər. Bu məsailin iqtisadi və mali cəhətlərə də təəllük etməsi üçün [aid olması səbəbindən], konfransda xüsusi surətdə Londona dəvət edilmiş Fransa Təcdidi-Sənəət naziri Luşer cənabları da hakəza isbatı-vücut etmişdir [həmçinin iştirak etmişdir].

Xariciyyə naziri senator Şaloyanın Londonda olmasından Baş nazir istifadə edərək, Adriatik məsələsi haqqında

təatyi-əfkarda [fikir mübadiləsində] bulunmuşdur. Təatyi-əfkar zamanı Amerika səfiri də isbatı-vücut etmişdir.

Rusiya məsələsinə baxılarkən yapon səfiri də müşavirədə iştirak etmişdir.

Konfransda yaxın zamanda həll ediləcək beynəlmiləl məsail [məsələlər] haqqında və həmçinin Türkiyə sülhü məsələsində nə kimi xətti-hərəkət qəbul etmək müşavirədə mövzu-yi-bəhs olmuşdur.

Müşavirənin mahiyyəti fəvqəladə bir səmimiyyətlə təməyyüz etmişdir [seçilmişdir]. Yetmiş bütün məsail haqqında mövcibi-qənaət nəticə [qənaətbəxş nəticələr] hasil olmuş və üç günlük müşavirə Müttəfiqlərin müvafiqət və təsanüdi-təmməsini [uzlaşma və tam bir həmrəyliyi] isbat etmişdir.”

Həqarət

Cənubi Rusiya Qüvayi-Müsəlləhəsi [Silahlı Qüvvələri] Baş komandanının əmrnaməsi nömrə 2677

Taqanroq şəhəri, 18 təşrinisani [noyabr] 1919 sənə

O zamanda ki, cəbhədə qan sel kimi axır və düşmənin təzyiqatını dayandırmaq üçün var qüvvəmizi toplayırıq, böylə bir zamanda isə arxada olan əsgərlərimiz eyşü-ışrətə məşğul olub vaxtlarını daima məst və sərxoşluqla keçirmədirlər. Lokantalarda, kafelərdə və başqa işrətxana və xarabaxanalarda əzim [böyük] miqdarda pullar sərf edilərək qumara uduzular. Bütün zabitlər və bilxassə [xüsusilə] qarnizon naçalniklərinə və şəhər komandanlarına əmr edirəm ki, bu həqarətin [alçaqlığın] önünü almaq üçün qəti tədabir ittixaz etsinlər [tədbirlər görsünlər] və:

1) İşbu təşrinisani [noyabrın] 20-dən etibarən bütün kafe, lokantalarda hər dürlü ispirotlu içki və həmçinin çaxır satışı qət və mən’ edilsin [dayandırılın və qadağan edilsin].

2) Məzkur [deyilən] işrətxanalarda alış-veriş etmək ancaq gecə saat 11-ə qədər icazə edilsin.

3) Klublarda hər cür oyun mən’ edilib gecə saat 11-də qapadılsın.

4) Bu qərardadı müxtəll edən [pozan] işrətxanaları əvvəlinci dəfə 50 min rublə cərimə edib, ikinci dəfə isə daimi bağlamaq.

5) Hər dürlü münaziə [mübahisə] və davaları fəvvrən qət edib [dərhal kəsib], müqəssirlərini həbs edərək məhkəməyə vermək.

İmza etdi general-leytenant Denikin

İRAN İŞLƏRİ

Mavərayi-Xəzərdə bolşeviklər

Lütfabatdan “İran” qəzetəsinə yazırlar:

“İki gündür ki, bolşeviklər İran sərhədi olan Artıq mövqifindən [stansiyasından] müsafirlərin [sərnişinlərin] İran torpağına keçmələrinə mane olur və Mərv ilə Aşqabad hökumətlərindən icazəsi olmaları geri qaytarırlar.

Tərkəmə əhalisinin çox hissəsi bolşeviklərin zülmündən öz mal-əmlakını satıb və cüzi bir qismini özü ilə götürüb gizli surətdə olaraq İran torpağına mühacirət edir. Bolşeviklər onlarda heç bir şey qoymayıb almışlardır. Taxıl və başqa zəruri şeylərini alıb, hər adam-başına ancaq bir çaryək un verirlər. Axal

və türkmən əhalisi bolşeviklərin zülmündən cana gəlmişlərdir.”

Hacı Baba xanın tövqifi

Ərdəbil hökuməti teleqrafla Daxiliyyə Nəzarətinə məlum edir:

“Məşhur quldur Hacı Baba xan Ərdəbildə tövqif [tutulmuş] və həbs edilmiş və bu günlərdə hökumət qoşunlarının komandalığı polkovnik Maşicinin icazəsi ilə Təbrizə göndərilmişdir. Hacı Baba xanın səlamətliyi təmin edilmişdir.”

Təbrizdə ingilis aeroplanları

Cümə günü səfər ayının 13-də iki dənə ingilis aeroplanları Təbrizin üzərinə gəlib bir qədər təyəran etdikdən [uçduqdan] sonra yerə yemişlərdir. Əhali aeroplanların tamaşasına çıxıb şəhər ətrafına cəm olmuşdur. Böylə məlum olmuşdur ki, aeroplanlar əhalinin həyatını Şahsevən quldurlarından təmin və onları hər bir təhlükədən müdafiə etmək üçün göndərilmişlərdir. Əhali bundan xeyli razı olub artıq qorxu hiss etməyir.

Təbriz məbusları

Təbriz şəhərindən şahzadə Məhəmmədvali Mirzədən başqa zeyldəki [aşağıdakı] şəxslər Məclisi-Məbusan üzvlüyünə intixab edilmişlərdir [seçilmişlər]: ağayi Hacı Seyyidülmühəqqiqin, ağayi Mirzə Məhəmmədağ Təbatəbai, ağayi Nazimüddövlə, ağayi doktor Rəfi [Əmin] xan, ağayi Şeyx Məhəmməd Xiyabani, ağayi müdiri-ruznameyi “Təbriz” [“Təbriz” qəzetinin redaktoru] Mötəməddüdtüccar, Ağayi müdiri-maarif.

Bəzi firqələr həmin seçkidən narazı olub və etirazda bulunmuşlardır.

AZƏRBAYCAN-ERMƏNİSTAN KONFRANSI

Konfransın güşadı və ilk iclası

Azərbaycan-Ermənistan Konfransının birinci iclası Xariciyyə Nəzarəti salonunda yekşənbə [bazar] günü kanuni-əvvəl 14-də saat 1 radələrində iniqad etdi [baş tutdu].

Konfransda rəsmi olaraq Azərbaycan tərəfindən Fətəli xan Xoyski, Məhəmməd Həsən Hacınski, Məhəmməd Rza bəy Vəkilov, Ermənistan tərəfindən Arutunyan, knyaz Arqutinski və Bekzadyan cənabları iştirak edirlər.

Qeyri-rəsmi olaraq Məclisi-Məbusan rəisi Həsən bəy Ağayev həzrətləri, Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri Məlikaslanov həzrətləri, Gürcüstan siyasi nümayəndəsi Alşibaya, Ermənistan siyasi nümayəndəliyi müşaviri Q. Atamanov, Məclisi-Məbusanın erməni Daşnaksutyun fraksiyası əzaları [üzləri], Bakı Erməni Milli Şurası sədri Çubaryan, Bakı Gürcü Milli Şurası sədri Kvitaşvili, erməni heyəti katibi Xunzadyan isbatı-vücut [iştirak] edirlər.

Konfransın iclasını Xariciyyə naziri Məhəmməd Yusif [Cəfərov] həzrətləri işbu məzmunlu bir nitqlə güşad edir [açır]:

“Azərbaycan-Ermənistan Konfransının ilk iclasını açmaqla bərabər, bir-iki söz söyləməyə müsaidənizi rica edirəm, əfəndilər!”

Zaqafqaziyanın müstəqil dövlətlərə ayrılmasından sonra bir çox məsail [məsələlər] həll edilməmiş qalmışdır ki, bunların müzakirə və həlli lazımdır. O cümlədən istiqlalıyyətlərini elan etmiş

Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan məbəynində [arasında] hüddud məsələsi bu vaxtadək müəyyən bir şəkil alammamışdır. Bir çox müşavirə, konfranslar təşkil tapmışdır ki, birisi də şimdiki konfransdır.

Bir para səbəblərdən naşi [səbəblərə görə], Zaqafqaziya Konferansı tətili-işğal etməyə [işində fasilə verməyə] məcbur olduğundan, nəticədə Azərbaycan-Gürcüstan ittifaqı vücuda gəlmişdir; bu vaxtadək Ermənistan-Azərbaycan arasında etilaf [saziş, razılaşma] əmələ gəlməmişdir. Araya çıxmış bir para məsail əlaqəni bir qədər də gərginləşdirməyə səbəb olmuşdu.

Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 23-də olan Konfrans müzakirə və həll ediləcək məsailin əsasını aydınlaşdırmaqla bərabər, əsas etibarilə qəbulunu havi olduğu [əhatə etdiyi] kimi, şimdiki Konfrans da məsələləri ayrı-ayrı olaraq həll edəcəkdir.

Cənab nümayəndələr, sizin çalışacağınıza bağladığım itminanım [etimidim] tamdır.

Azərbaycan xalqı daima kəndi qonşuları ilə əlaqeyi-dostanədə bulunmağa meyyal olmuşdur [meyl etmişdir]. Mən inanıram ki, erməni xalqı da eyni müəmilədə [rəftarda] bulunmağın ziddi olmadığı kimi, tərəfdarıdır da. Hökumətim namindən sizi təbrik edərək, müvəffəqiyyətlə işinizi bitirməyi təmənnə edirəm.”

Azərbaycan tərəfindən Konfransa sədr Fətəli xan Xoyski, əza [üzv] Məhəmməd Həsən bəy Hacınski, Məhəmməd Rza bəy Vəkilov intixab edilmişlərdir.

Bundan sonra Fətəli xan Xoyski həzrətləri kürsiyi-rəyasətə keçərək işbu məzmununda bir nitq irad edir [nitq söyləyir]:

“Azərbaycan-Ermənistan Konfransının əzası həzərət! Mən dəfələrlə Azərbaycan və erməni xalqının məclis və müşavirələrinə üzv sifəti ilə iştirak etmişəm. Dəfələrlə məzkur [deyilən] xalqlar kəndi nümayəndələrini işbu məclisin mümasili [bənzəri] məclislərə göndərmişdir. Fəqət, məəttəəssüf [təəssüf ki], boynumuza almalıyıq ki, məclislər yaxşı nəticələr verəmməmişdir.

Bu nəticəsizliyin səbəbi – [ciddiyyətinin] olmadığı güman edilməsin. Fəqət bunların ciddiyyəti ilə bərabər, qarışıqlıq və müşkülət də əskik olmamışdır. Binaənileyh [ona görə], biz bu vaxtadək bu kimi məsailin qarşısında qalmağa məcbur olduq.

Əfəndilər! Öylə düşünməsin ki, sabiq ictimə [yığıncaq] və müşavirələrimiz bilmərrə nəticəsiz qalmışdır. Xayı, bunların hərəsi məsələlər miyanındakı irtibatı [arasındakı əlaqəni] meydana çıxarmağa səbəblə, yollarını da belə qeyd etməyə bir az müvəffəq olmuşdur.

Məsələlərin, həyatın tarixi və təbii cərəyanı və Rusiya İnqilabi-kəbiri [Böyük Rusiya inqilabı] Zaqafqaziya millətlərini istiqlalıyyət təriqinə [yoluna] çıxardı. Fəqət bu istiqlalıyyət, millətləri bir-birindən ayırıb həyatı-xüsusiyyə keçirmək demək deyildir. Biləks [əksinə], bunların daha da yaxınlıq, daha da əlaqeyi-dostanələrini təhkim etməyə [möhkəmləndirməyə] xidmət deməkdir. İşbu millətlərin nicat və istirahət təriqləri [qurtuluş və rifah, rahat həyata qovuşmaq

yolları], fəqət [ancaq] bu təriq olmalıdır, zənnindəyiz.

Mən inanıram ki, Qafqazın hürriyyətləri – istər müsəlman, gürcü, istər erməni olsun, fərqi yox – istiqlalıyyətin qiymətini bir miqyasla qiyas edərək [istiqlalıyyətə eyni dərəcədə qiymət verərək], hürriyyətlərini eyni şəkildə sevarlar.

Güc olacaq hər hankı bir mübahisə belə bə-hər birinə nəticələr bəxş ancaq edə biləcəkdir.

Bu gün taleyin xahişi ilə əsrlərdən bəri yek-digərinə mərbut [bir-birinə bağlı] olmuş iki millətin konfransı açılır.

Bununla, tarixi əlaqəyə bir də bir siyasi vəzifə əsası əlavə olunur ki, bu da istiqlalıyyətin mühafizəsidir. Tərəzinin bir kəfəsinə işbu müvazinə höccətləri (argumentləri) qonularsa, iki xalqın yek-digəri mənafeyini dərk etmək və bu yolda çalışmaq biliyi bir qədər də təzayüd edəcəkdir [artacaqdır].

Əfəndilər, müsaidə veriniz də, sizi təbrik edərək, fəaliyyətinizdə müvəffəqiyyətə nail olmanızı istirhamla [arzu etməklə] məclisi açalım.”

Sonra erməni heyəti nümayəndəsi Arutunyan nitqə başlayır:

“Müsaidənizlə, Azərbaycan xalqı nümayəndələri sifəti ilə sizi təbrik edirəm.

Erməni xalqının uzun əsrli həyatında bir qayə və bir amalı olmuşdur ki, bu da azad bir xalq, azad bir millət kimi yaşamaq və nəşvü-nüma tapmaq [çiçəklənmək, inkişaf etmək] idi. Erməni xalqının coğrafi vəziyyəti, bunun bir çox əza [cəfa, məşəqqət] və əziyyətlərə düşar olmasına səbəb olmuşdur.

Rusiya İnqilabi-kəbirinin nəticəsində bir erməni milləti deyil, bütün sabiq

Rusiyada yaşayan millətlər də kəndi müqəddəratını əllərinə almaq, müstəqil həyat sürməyə müvəffəq oldular. Erməni milləti həyatının təmini üçün çox çalışmışdır. Bu millətin çox zaman varlığı xəritələr üzərinə qonulmuşdur. Fəqət şimdiki erməni milləti artıq yaşamağı qərara almışdır. Mədəni həyat sürməyi və ruhani [mənavi] nəşvü-nüma tapmağı kəndisinə əsaslı bir yol olaraq qərar qoymuşdur.

Erməni millətinin həyatı kimi, mənavi və maddi cəhətləri də bir çox mümanətlərə [mənaələrə] məruz qalmışdır. Fəqət şimdiki bu cəhətləri də təmin etmək zamanı çatmışdır.

Rusiya İnqilabi-kəbiri nəticəsində erməni xalqı müstəqil yaşamağı qərara almışdır, dedik. Erməni milləti qonşuları istədiyini istəyib və mübarizə də edəcəkdir.

Şimdi Qafqaziyada üç müstəqil dövlət vardır ki, Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistandan ibarətdirlər. Bunlar kəndi işlərini irəli aparmağa çalışırlar.

Erməni xalqı kəndi istiqlaliyyətinin Azərbaycan və Gürcüstan istiqlaliyyətinə məربut [bağlı] olmasını layiqincə dərk edir. Buna görə də kəndi nümayəndələrini tezliklə etilaf [razılaşma, saziş] əmələ gətirməyə göndərmişdir. Azərbaycanın hürr xalqı inanıram ki, etilafa gələcəkdir. Zira bu iki millət yek-digərinə pək çox lazımdır, bunlar yek-digərsiz yaşayamırlar.

Əfəndilər, müsaidə buyurunuz, hürr cümhuriyyət paytaxtında sizi təbriklə, işlərinizin müvəffəqiyyətlə getməsinə arzu edəyim. Fətəli xan cənabları yaxşı buyurdular ki, sabiq yığıncaqlarımız

nəticə vermədisə də, nəticə üçün əsas qoydular. Biz inanırıq ki, hazırkı Konfransımız məmnuniyyətli nəticələr verəcəkdir. Verməyəcəyi ehtimal edilsə belə, yenə bir-birimizi görüb tanışmaq nəticəsiz qalammaz.”

Bundan sonra sədr Fətəli xan Xoyski cənabları varid olmuş [gəlmiş] təbrik teleqramlarını oxuyur.

Birinci teleqram Sülh Konfransının Zaqafqaziyadakı Baş komissarı Haskell-dən alınmışdır.

Telegramın məzmunu:

“Bakıda Azərbaycan-Ermənistan nümayəndələr konfransına ziyadəcə lütf, diqqət və əhəmiyyət verirəm. Mən bütün mübahisəli məsələlərin sülhlə həll olunacağına inanıram. Tərəfimdən iki millət nümayəndələrinə, həmişə etilaf məsələsində onlara müavinətdə bulunaçağımı elan etməni rica edirəm.

İxtilaf çıxsa da belə, məsələyə müdaxilə etməklə etilaf yolları aramağa amadəyəm [hazıram].

Haskell”

Erməni Milli Şurasından alınan teleqram:

“Azərbaycan-Ermənistan Konfransı rəisi cənablarına.

Bakı Erməni Milli Şurası məhəlli [yerli] erməni xalqı namindən Konfransı təbrik edir və iki qonşu cümhuriyyətlərə vəlud [bərkətli, səmərali] bir həyat təmənni etməklə, türk və erməni millətinin xoşbəxtliyinə müvəffəqiyyət tapmasını istirham [arzu] edir.

Bakı Erməni Milli Şurası sədri Paronyan”

Gürcüstan siyasi nümayəndəsi Alşibaya cənablarından alınan teleqram:

“Gürcüstan hökuməti namindən səmimi-qəlblə Azərbaycan-Ermənistan Konfransını təbriklə, kəndi işlərində müvəffəq olmalarını diləram.

Üç qonşu dövlətin vəziyyət və şəraiti-siyasiyyətləri amirana bir surətdə, istiqlaliyyət naminə bərabər çalışmağı tələb edir; gələcək tarixləri naminə işbu dövlətlərin bütün fəaliyyətlərini məربut [bir-birinə bağlamaları] və əlaqədar etmələri, mazini [keçmiş], tökülən qanları yaddan çıxarıb bərabər yaşamaqla varlıqlarını göstərmələri lazımdır.

Bunları bizdən gələcək parlaq tariximiz tələb edir.

Zaqafqaziyanın gələcək müttəfiq Gürcüstan, Azərbaycan, Ermənistan müstəqil dövlətləri tarixi bunu tələb edir.

İşbu yolda ilk qədəmi biz gürcülər 16 iyun 1919-cu sənə müqavilənaməsini əqd etməklə [imzalamla] atdıq.

Tökülən qardaş qanının yaddan nasıl çıxarılmasını biz gürcülər Ermənistan ilə müqavilənamə bağlamaqla göstərdik.

Biz gürcülər Zaqafqaziya özlünə möhkəm bir kərpic vəz etdik [qoyduq]. Sizi də möhkəm kərpiclər hazırlayıb, gələcək gözəl ittifaq binası qoymağa dəvət edirəm.

İşbu bina sayəsində üç dövlət mədəniyyət yoluna düşməklə rahat yaşayaçaqdır.

Alşibaya”

Məclisi-Məbusanın erməni Daşnak-sutyun fraksiyonundan alınan teleqram: “Azərbaycan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusanının Daşnak-sutyun frəqəsi fraksiyonu səmimi surətdə Konfransın güşadını təbrik etməklə, işbu Konfransda əsrlərcə qonşuları miyanında [arasında]

dostluq oyadacağına inanır. Müvəffəq olmanızı istirham edirik.”

Sonra sədr cənabları erməni heyəti tərəfindən sədr intixab edilməsini təklif edir. Sədrliyə Arutunyan göstərilir.

Fətəli xan Xoyski – Xariciyyə naziri həzrətlərinin bizə verdiyi məlumata məbni [əsasən], Ermənistan və Azərbaycan hökumətləri arasında nota mübadiləsi olmuşdur ki, Konfransın əsası hesab edilir. Ermənistan hökuməti[nin] 19-cu sənənin 7 təşrinə-əvvəlində [oktyabrında] göndərdiyi notasında – 1) müvəqqəti hüddud məsələsi; 2) qaçqınlar məsələsi; 3) ticarət və türük-məabir [nəqliyyat-rabitə] müqavilənamələri; 4) digər məsələ müzakirəsini təklifi cavabına, Azərbaycan hökuməti hüddudun müvəqqəti deyil, qəti surətdə həll edilməsi müzakirəsini təklif etmişdir. Şimdi məsələ nə şəkildə qəbul edilməlidir ki, göstəriniz.

Erməni heyəti bu məsələnin gələn iclasla buraxılmasını təklif edir.

Gələcək iclas çaharşənbə günü iniqad edəcəkdir. Konfrans saat 3 radələrində qapanır.

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

9-cu iclas

Kanuni-əvvəl 9-da axşam saat 7-də Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin təhti-rəyasətində açılır.

Növbədəki məsələlər Fəhlə və Təşkilat komisiyonlarının məruzələridir.

Söz Fəhlə Komisiyonu məruzəçi[si] Əbdülvahab [Məhəmmədzadə] əfəndiyə verilir.

Məruzəçi məsələni yaxın məqsəd və uzaq məqsəd ünvanları ilə iki qismə ayıraraq, 29-cu maddəyə həftədə 24 saatlıq istirahət zamanının muzdunun fəhlələrdən çıxılmaması şamil olmaq üzrə bir qeydin əlavəsi lüzumunu və məramnaməyə ildə bir ay – maaşları verilmək üzrə – məzuniyyət verilməsini müşir [bildirən] bir maddənin dəxi əlavəsini və işin texnikası buna müsaid olmazsa, məzuniyyət verilməməsini komisiyon naminə bəyan edərək, maddələrin qəbulunu təklif edir.

Həsən bəy Ağazadənin, məzuniyyətin ildə bir aymı, yoxsa bir il xidmət etmişlərəmi veriləcəkdir məzmunlu sualına cavabən, məzuniyyətin bir il xidmət etmişlərə verilməsi lüzumunu məruzəçi əfəndi bəyan edir.

Söz nətiqlərə verilir.

O cümlədən Talıbzadə Yusif Ziya demokratik bir məmləkətə qanun gərək olduğunu, fəhlələrə həftədə bir gün, ildə bir ay istirahət verilməsini, Xəlil İbrahimli 29-cu maddənin qeydinə ehtiyac olmadığını, 30-cu maddənin lüzumunu göstərərək, məzuniyyətdən istifadə etmək istəməyənlərə muzdlarının mükafat olaraq verilməsini, Məhəmmədzadə Mirzəbala 29 və 30-cu maddələrin eynilə qəbulunu, Mirhəsən Münsif keçən ilki məramnamə ilə bu ilki məramnamə arasında təfəvüt olmadığından qəbulunu, Zülfüqar Məhəmmədzadə texnika qeydinin gətirilməsini, Hilal Bağırzadə kontor məmurlarının haqqında yeni bir qeydin əlavə olunmasını, Həsən bəy Ağazadə hifzüssihhə [sağlamlıq] nöqteyi-nəzərindən istirahətin lüzumunu göstərərək, mükafatın verilməmə-

sini, Hüseyn bəy Məhəmmədzadə kontor xidmətkarları barəsində başqa maddənin əlavəsini təklif edirlər.

Maddələr səsə qoyulduqda, 28-ci maddə büsbütün və 29-cu maddə məəttəshih [düzəlişlərlə birgə] qəbul olunurlar. 30-cu maddə barəsində müzakirə açılır.

İsgəndər əfəndi, Cavad bəy Məlik-Yeqanov, [Mir] Yusif İbrahimli bu maddəyə əlavə olunmuş qeydin çıxarılmasını, Həsən bəy Ağazadə qeydin çıxarılması tərəfdarı olmaqla bərabər, xəstəlik cəhətinə buraxılmış günlərin iş günlərinə hesab olunmasını, Şəfi bəy Rüstəmbəyli məramnamədə əsaslı məsələlərin bulunmasını göstərərək kiçik məsələləri[n] fəhlə təşkilatına buraxılmasını, Xaspolad əfəndi məramnamədə mübahisəyə bais qeyri-müəyyən maddə olmamasını qeyd və böylə məsələnin həllini Sənətkarlar İttifaqı savabdidinə [rəyinə] buraxmağı təklif edirlər.

Rəis Məhəmməd Əmin Rəsulzadə əsaslı məsələlər barəsində bəyanat verdikdən sonra, Zülfüqar Məhəmmədzadə və Mehdi bəy Hacıbababəyov qeydin götürülməsini və məruzəçi Əbdülvahab əfəndi qeydin qəbul olunmasını təklif edirlər.

Qeyd çıxıldıqdan sonra 30-cu maddə qəbul olunur.

Xəstəlik cəhətdən işə getməyənlərin muzdlarının verilməsi, buraxdıqları günlərin iş günü hesab olunması barəsində bir qeydin əlavə olunması təklifi dəxi qəbul olunmayıb.

31 və 32-ci və hakəza baqi maddələr [eləcə də qalan maddələr] qəbul olunur.

Komisiyonun yaxın məqsəd barəsindəki ikinci təklifə keçdikdə, təkliflər qəbul olunur ki, 3 maddədən ibarətdir:

1) İndiki Həmkarlar İttifaqı bitərəf deyildir; bilxassə türk əmələsi orada hissəsizdir. Yeni, tamamilə bitərəf bir Həmkarlar İttifaqı təşkilinə təşəbbüs edilməlidir.

2) Əmələ rayonlarında çörəkçi dükanları kafi deyildir. O xüsusda tədabiriciddiyyəyə təvəssül olunmalıdır [ciddi tədbirlərə müraciət edilməlidir].

3) Təsəvvür olunan pribavka [artım] kafi görülmədiyindən, onun artırması üçün hökumət nəzdində təşəbbüs olunmalıdır.

Sonra təşkilat məsələsinə keçilir. Xəlil İbrahimli bu barədə məruzədə bulunur və bu barədə Həsən bəy Ağazadə izahat və bəyanat verir.

Təşkilat barəsində bir qədər müzakirə olduqdan sonra birinci maddə qəbul olunur.

İkinci maddə rəisin təklifi üzərinə “əyalət” sözü “qəza” sözünə təbdil olunaraq [dəyişdirilərək] qəbul olunur.

Üçüncü maddə bəzi təbdilat [dəyişikliklər] ilə qəbul olunur.

Dördüncü maddədən üç manat ayda üzvlük haqqı götürülərək şöbələrin kəndi savabdidilərinə vagüzar olunur [öz rəyinə buraxılır].

Şöbələrin Mərkəzi Komitəyə mədaxillərindən göndəracəkləri 25 faiz əskilib 10 faiz qərar qoyulur.

Sonra Hüseyn Mirzəcamalovun firqəyə girmək istədiyi barəsindəki ərizəsi oxunur.

Gələcək iclas kanuni-əvvəlin 10-na səhər saat 10-a təyin olunaraq, iclası bununla sədr əfəndi qapayır.

10-cu iclas

İclas Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin rəyasəti ilə gündüz saat 12-də açılır.

Mirzə Əbdülrəhim növbədən xaric olaraq söz istəyir. Hökumət böhranı haqqında Qurultayda müsahibə açılması arzu edilir.

Bunun üzərinə söz Heyəti-Vükəla rəisi Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətlərinə verilir.

Nəsim bəy böhranın, həqiqətən də, zərərli bir hal olduğunu etirafı, bu böhranın bir kabinə böhranı deyil, parlaman böhranı olduğunu bəyanla, bunun başlıca səbəblərindən, əvvəlki müştərək hökumətdən, Parlamanda olan sorğu zamanında hökumətə iştirak edən firqələrin məşrut [şərtlə] etimad verdiklərindən, təsadüfi əksəriyyətdən bəyanat verir. Bunun üzərinə “İttihad” və sair firqələrin tərzi-hərəkət və rəftarından, hökumətin faydası üçün “Müsavat”ın hər zaman güzəştə getdiyindən, son olunan təklif üzərinə “Müsavat”ın şəxsiyyət üçün deyil, məslək üçün ısrar etdiyindən bəhslə, “Müsavat”ın istiqlalçılıqçı bir firqə olduğu üçün işdən qətiyyənlər [qəti surətdə] çəkilməsinin mühal [çətin; mümkün] olduğundan bəyanat verir.

Bunun üzərinə vəqə olan şiddətli mübahisə və müzakirədən sonra aşağıdakı formül qəbul olunur:

“Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın 10 kanuni-əvvəl tarixli Qurultay iclasında verilmiş olan suala qarşı Nəsim bəy əfəndinin hökumət böhranı haqqındakı izahatını dinlədikdən sonra mumaileyhin [adı çəkilən şəxsin] xətti-hərəkətini təqdir və kəndisinə etimadi-

tam göstərməklə bərabər, bu günə qədər Parlamandakı müxalif fırqələrin hər növ təhəmmülfərsə üsulsuzluqlarına [dözülməz qanunsuzluqlarına] qatlanmaq [qatlaşmaq, dözmək] məcburiyyətində qalan fraksiyondan tələb edir ki, Parlamandakı hərəkət və təşəbbüslərində millət arasındakı etibar və etimadına mütənəşib bir əzm, səbat və iqtidarla iş görərək, kabinə təşkilini bir an əvvəl həll etməyə səy eyləsin.”

Rəis sözü məruzəsinə davam etmək üçün Nəşib bəy [Yusifbəyli] əfəndiyə verir.

Nəşib bəy siyasəti-xariciyyə haqqındakı məruzəsini bitirdikdən sonra siyasəti-daxiliyyə sırasında olaraq Lənkəran, Qarabağ və Zəngəzurdan bəhs edir. Lənkəranda əsgərlərimizin insaniyyətkarənə hərəkətlərini təqdir edir, ən nəhayət, Naxçıvan, Şərur, Ordubad, Sürməli və Qars məsələlərinə təmas edir. Bakı-Culfa dəmiryolu mövzuyu-bəhs olur.

Daxili işlərə keçdikləri vaxt vəziyyətin ağır olduğunu, Hərbi-ümumi nəticəsi olaraq hər yerdə rüşvət artdığını, bunun önünü yalnız millətin alacağını qeyd edir.

Sonra zemstvo [yerli özünüidarə qurumları] və onun bu yoldakı faydalarından və Mülkiyyə Müfəttişliyindən bəhs edirlər.

Ən son verilən bir sual üzərinə Zəngəzurdə erməni qərətinin davam edəmməyəcəyini əlavə edir.

Rəis Qurultay tərəfindən Hərbiyyə naziri Səməd bəy Mehmandarova aşağıdakı məzmununda teleqraf çəkilməsini təklif edir.

“Hərbiyyə naziri Səməd bəy Mehmandarov cənablarına.

Heyəti-Vükəla rəisi Nəşib bəy əfəndinin siyasəti-ümumiyyə haqqındakı məruzəsindən şanlı əsgərlərimizə aid olan qismini dinləyərək, Qurultayın təmsil etdiyiniz cavan ordumuzu səmiyyətlə təbrikə qərar verdiyini, ordumuzun mərd əri bulunan zəti-alilərinə təbliğ etməklə kəsbi-iftixar eyləmə.

Qurultay rəisi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə.”

Teleqraf gurultulu alqışlarla qarşılanır və nəticədə Qurultay əzası [üzvləri] tərəfindən təklif olunan aşağıdakı formul alqışlarla qəbul olunur:

“Türk Ədəmi-Mərkəziyyət fırqəsi “Müsəvat”ın İkinci Qurultayı möhtərəm yoldaşımız Nəşib bəy Yusifbəyli əfəndinin siyasəti-ümumiyyə haqqındakı məruzəsini dinləyib, milli istiqlal və hürriyyətimizin uğrunda göstərdikləri fədakarlıqları təqdirlə, fırqəmizin inkişafı, millətimizin tərəqqisi üçün bundan sonra da tutduqları doğru yolda davam etmələrini arzu edir.”

Bununla iclas qapanır. Rəis gələcək iclasın axşam saat 6-da olacağını elan və müzakirə ediləcək məsələnin təşkilat qismi olduğunu bəyan edir.

ZƏNGƏZUR HADİSƏLƏRİ ƏTRAFINDA

Azərbaycan Cümhuriyyəti Rəisi-Vükəlası Nəşib bəy Yusifbəyli həzrətləri Müttəfiqlər Baş komissarı Haskell, İngiltərə Baş komissarı Vordrop, Gürcüstan Xariciyyə naziri və Azərbaycanın Gürcüstandakı diplomasi nümayəndəsi [Faris bəy] Vəkilova böylə bir teleqraf göndərmişdir:

“Sizin 339 və 343 nömrəli teleqraflarınızın alınmasını təsdiq edərək, sülh təriqi [yolu] və konfrans təvəssütü [vasitəsi] ilə Azərbaycan və Ermənistan əlaqələri məsələlərinin həll edilməsinə dair olan nöqtəyi-nəzərinizə şərik olaraq, mən, məəttəəssüf [təəssüf ki], Tiflisdə təşrinə-saninin [noyabrın] 23-də miralay Reyin təhti-sədarətində [sədrliyi altında] olan şurada qəbul edilən şəraitə [şərtlərə] büsbütün müğayir [zidd] olan, bu günə qədər Zəngəzur qəzasında müəssif [təəssüf doğuran] hadisələrin davam etdiyini bəyan etməyə məcburam.

Bu vaxta qədər Zəngəzurdə ermənilərin hərəkəti-hərbiyyələri və oralardakı müsəlmanların birəhmanə [rəhmsiz] bir surətdə məhv edilmələri və bir çox kəndlərin yandırılmaları haqqında bilərəm [aramsız] məlumat alınmaqdadır. Bu gün mühasirə edilmiş Oxçu və Atqız müsəlman köylərinin erməni nizami qoşunlarının topları ilə talan edilməsi xüsus[un]da məlumat alınmışdır. Müsəlman əhalinin çoxu kəsilmişdir. Bununla da iktifa [kifayət] etməyərək erməni qüvvələri öz hərəkətini Zəngəzur dairəsinə keçirmişlərdir.

Ayın 9-da burada Kiçikli, Əsgərli, Piravidan köylərini talan etmişlərdir. Qalan müsəlman əhali hadisə təzyiqindən dolayı öz köylərini buraxırlar.

Tiflisdə 23 təşrinə-sanidə əqd edilmiş olan etilaf mövcubincə [imzalanmış sazişə əsasən], Azərbaycan hökuməti Zəngəzurdə olan öz əsgəri qüvvələrini geri çağırmış və orada hal-hazırda bir nəfər də olsun əsgəri qüvvə yoxdur.

Bununla bərabər, erməni qoşun qitə-atı [qoşun hissələri], top və mitralyozları

olduğu halda, həyasızcasına olaraq əhalini məhv və onların əmval [mallarını] və əmlakını qarət və talan etmək kimi hərəkətlərində fəaliyyət göstərməkdə dirlər.

Bunların cümləsi, məəttəəssüf, mənim Tiflisdə olan şurada miralay [polkovnik] Rey hüsurunda söylədiyim xəbərlərimi [qorxularımı] doğrultduğu kimi, axırncı da təsdiq etmişdi ki, Zəngəzurun erməni əhalisi ixtiyarında top və mitralyoz qalması hərcümərc hərəkəti məqsədilə olacaq çıxışlara bir təminat deyildir.

Yuxarıda məstur [yazılan] əsaslara binaən [əsasən], 5 gündən gec olmayaraq Amerika zabitanından ibarət, Zəngəzurdə olan erməni çətalərdən top və mitralyozların alınması üçün bir komissiyanın göndərilməsini rica edirəm.

Bu tədabir [tədbirlər] xaricində Azərbaycan hökuməti fəlakətzədə qaçqınların və öz vətəndaşlarının tökülən qanlarına və haqsız qurbanlarına sakitənə bir surətdə tamaşaçı qala bilməyərək, nə qədər müəssifənə olsa da, lazımı mütəqabil tədabir ittixaz edərək [cavab tədbirləri görərək], böyləliklə, hərcümərc müsəbbiblərini [səbəbkarlarını] Zəngəzurdə sülhlə yaşamaq prinsiplərini riayət etməyə məcbur edəcəkdir.

Rəisi-Vükəla N.Yusifbəyli”

Bu müraciətə cavab olaraq miralay Haskellədən böylə bir teleqraf alınmışdır:

“O biri teleqraf dünən [Xosrov bəy] Sultanova göndərilmişdir. Sizin kanuni-əvvəldən [dekabrdan] olan teleqraflarınız alınmış və aşağıdakı əlavə ilə Ermənistan Rəisi-Vükəlasına göndərilmişdir:

– Hərgah təhqiqatdan sonra bu ithamat [ittihamlar] doğru olarsa, bu,

Ermənistanın gələcəyi üçün ən böyük zərbə olacaqdır. Hərgah Zəngəzura hərbi müavinət göndərilirsə, təkid və ısrar ediniz ki, bilatəxir [dərhal] çağırılsın və mənə təfsilən xəbər veriniz.

Miralay Haskel”

BOLŞEVİK RUSİYASINDA

Üç gün əvvəl Bakıya vürud etmiş [gəlmiş] olan bir zat [şəxs] bolşevik Rusiyasının halını böylə təsvir edir:

Hal-hazırda bolşeviklərin 4 milyonluq bir ordusu var. Bunların gözəl surətdə olmasa da, yaxşı libası var. Silaha ehtiyac yoxdur. Doğrudur, ləvazimi-hərbiyyə, ümumiyyətlə, arzuolunan miqdarda deyil, amma kafi miqdarda mövcuddur.

Rusiyada iranilərdən başqa hamını əsgərliyə məcbur edirlər. Yalnız iranilər məcburən deyil, könüllü sifəti ilə əsgər gedə bilirlər. Bütün fəhlə və dövlət xidmətçiləri də müəyyən qayda ilə əsgər vəzifəsini ifa edirlər. Məsələn, dövlət qulluqçularının həpsini Kəsbkar [Həmkarlar] İttifaqı təşkil etmişdir. Həman ittifaq adı zamanda ümum əzasının [bütün üzvlərinin] 100-dən 25-ni əsgər verməlidir. Fövqəladə səfərbərlik zamanı isə bütün məmurların yarısına qədəri əsgər alınır.

Bütün Rusiyada, xüsusən Moskvada xüsusi ticarət yoxdur. Ticarət və sənaye müəssisələri tamamilə milliləşdirilmişlərdir. Əşya ancaq bolşevik (kommuna) mağazalarından satılır. Arşın malı çox deyilsə də, amma qiyməti Bakı mallarından ucuzdur. Ərzaq şeyləri isə nəhayət

dərəcə bahadır. Məsələn, yağ 250-300 manat (girvənkə), qənd 200 manat. (Şimdi Xarkovun alınması münasibətilə bir qədər ucuzlaşmaq ehtimalı var, çünki qabaqda Kiyev və Xarkov bolşeviklərdə olan zaman qənd 80-90 manata satılırdı.) Çörək gizli satışla 80-100 manata gedir. O da kisəçilərin müvəffəqiyyətinə bağlıdır. Əgər kisəçilər çox taxıl gətirə bilsələr, ucuzlaşıb girvənkəsi 80 manata satılır. Əks surətdə çörəyin girvənkəsi 100-120 manata gedir.

Bundan əlavə, kommuna dükanlarından kartoçka ilə çörək buraxırlar. Buradan buraxılarkən adambaşına fəhləyə yarım girvənkə, qulluqçulara 1 çertvert verirlər, girvənkəsi 1 manat 50 qəpiyə.

Yalnız bu son zamanlarda meyvə, kartof və bəzi sair şeylərin xüsusi adamlar tərəfindən satılmasına izin verilmişdir. Amma o da o qədər baha qiymətə satılır ki, almaq mümkün deyil.

Bolşevik hökumətinin xalqla rəftarı və camaatın əhvalı haqqında müsafir əfəndi bir çox maraqlı məlumat verir. Onun rəvayətinə görə, bolşevik Rusiyasında, əvvəla, böyük bir şüar var:

İş görməyən adamın yeməyə haqqı yoxdur.

Bu surətlə, bütün vətəndaşlar üç qismə ayrılırlar: fəhlə və əkinçi; xidmətçi və əsgər.

Necə ki, qəzetələrdə xəbər verildirdi, qabaqlarda, həqiqətən, gündə yüzlərlə adam öldürülürmüş, fəqət indi öylə deyil. O vaxt camaatı amansız, rəhmsizcəsinə qıranlar anarşistlər imiş. Şimdi onları susdurmuşlardır. Bolşeviklər isə, doğrudur, yenə çox adam öldürürlər,

fəqət yalnız möhtəkirləri və əks-inqilabçıları.

Hal-hazırda bolşeviklər firqə və hökuməti “təmizləyirlər”. Yəni kommunist, bolşevik adına meydana girib fənalıqlar yapan müzirr [zərərli] ünsürləri içlərindən çıxarırlar.

“Çe-ka” adı ilə məruf olan [bilinən] fövqəladə komissiyalar (çrezvıçaykalar) əvvəlki qərarla işləyirlər. Oraya gedən isə geri qayıtmayı. Hətta ravi [danışan, rəvayət edən] deyir ki: “Çekaya işi düşən adam oraya gedərkən yoldan bir adam da göndərməlidir ki, getsin qəbir qazsın.”

Burjuylar ilə şiddətli surətdə rəftar edirlər. Onlara rəhm və aman yoxdur. Nəinki həqiqi burjuylar, hətta məznun [şübhəli] gördükləri ilə belə qayət fəna rəftar edirlər. Məsələn, bir şəxs nə əsgərdir, nə fəhlə, nə məmur, nə əkinçi. Bundan sual edirlər, nəçisən, nə ilə imrari-həyat edirsən [dolanırsan] və pulun varmı? Əgər heç bir işlə məşğul deyiləm və pulum yoxdur deyə cavab versə, o saat iş təklif edirlər. Hətta əksər övqat [çox vaxt] deyirlər ki, öylə isə səndən yaxşı əsgər olar; get cəbhəyə, vətəni düşməndən xilas et; özünə də orada kafi miqdarda yemək, içmək və pul verəcəklər. Əgər bu təklifə razı olmazsa, o halda tutub aparırlar ki, madam ki, heç iş görməyirsən, deməli, sən çox pulun var, yeyib-yatırsan. O halda, gətir görək nəyin var. Bu vəchlə də nəyi varsa, tutub əlindən alırlar.

Bolşevik Rusiya neftdən və ümum neft məhsulatından və məhrumatdan [yanacaqdan] çox korluq çəkirlər. Neft və

məhsulatının yoxluğu bolşevik hökumətinin çox işlərinə əngəl çıxarır. Əgər neftləri olsa, çox iş görərmişlər.

Neft məsələsi ilə əlaqədar olaraq bolşeviklərin Bakı və Azərbaycana necə baxdıqlarından bəhslə deyir ki:

Moskva hökuməti Bakını itirməkdən çox mütəzərrir olduğunu [ziyana düşdüyünü] anlamaqla bərabər, Bakıdakı hərəkətlərindən də çox peşmandırlar. Xüsusən daşnaklarla dostanə əlaqəyə girib aldanmış olduqlarından nəhayət dərəcə peşman olurlar. Moskva etiraf edir ki, yalnız Bakını deyil, bütün Qafqazıyanı əldən çıxarmaqlarında təqsir daşnaklardadır. Əgər vaxtilə Zaqafqaziyanın zəhmətkeşləri ilə hüsn-müamələdə [yaxşı rəftarda] bulunaraq daşnaklarla əlbir olmasaydılar, nə Qafqaziya əldən gedərdi, nə də [əks-]inqilabçı Denikin arxasını salamət görüb bu qədər xatircəm iş görər və qüvvəli olardı.

Azərbaycan haqqında bolşeviklərə düzgün məlumat verən yoxdur. Ələlxüsus müsəlman bolşevikləri, o cümlədən [Möhsün] İsrəfilbəyov və sair yoldaşları öz məruzə və mühazirələrində Azərbaycanın halını başqa cür təsvir edirlər. Şu tərzdə təftinlər [fitnələr] sayırlar ki, guya burası bir əks-inqilab yuvası imiş; bütün ümuri-idarə [idarə işləri] “Müsavat” firqəsi əlində olub, heç bir sinif və firqəyə imkan verilməyirmiş ki, vətəndaşlıq hüququndan istifadə etsin. (!) Eyni zamanda, “Müsavat” firqəsi tam mənası ilə kadet (!) firqəsi olub, başdan-ayağa bəylər, xanlar və böyük sərvətdarlar yuvası imiş. (!)

TƏSHİHƏ AİD

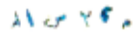
“Transkripsiya və yaxud təhrif əlifbaları” felyetonunun kanuni-əvvəl 15-də 344 nömrəli möhtərəm “Azərbaycan” qəzetəsində çıxan qismində səsli, yəni qlasni hərflərin məxəzləri olan səsdaş, yəni soqlasni hərflərdən nə yolla təşkil olunduqları və bu məxəzlər kəndiləri nə şəkildə transkripsiya əlifbasında istemala alındıqları [işlədildiyi] təsvir olunur. İttifaqi [təsədüfi] olaraq bu qismin təbində [çapında] qarışıqlıq vüqu bulmuşdur.

Səhvləri irədən [göstərməkdən] fayda yoxdur.

Lihaza [buna görə], məzkur [deyilən] bənddə zikrləri keçən hərflərin nə şəkil və tələffüzlə transkripsiya əlifbamıza alındığını irə ilə iktifa edirəm [kifayət-lənirəm]:

ء = həməzə; ا = ayn; إ = fətheyi-səqilə; ه = səsdaş hay hərfi; و = fətheyi-xəfifə; ö = fətheyi-xəfifeyi-münkəsirə; ۇ = səsdaş y hərfi; ‘ = kəsreyi-səqilə; ى = kəsreyi-xəfifə; ۆ = səsdaş vav hərfi; ۈ = zəmmeyi-xəfifeyi-məbsutə; ۉ = zəmmeyi-səqile-yi-məbsutə; ۏ = zəmmeyi xəfifeyi-məqbuzə; ‘ = zəmmeyi-səqileyi-məqbuzə.

Bizim müsəlman yazısındaki “ ۲ ” rəqəmi başaşağa yazılıqda əlaməti-məddir [uzunluq əlamətidir] ki, hər məhdud səslidən sonra yazılır; zirdəki [aşağıdakı] kəlmələrdə olduğu kimi:

Adəm =
Pir =
Musa =

Şahtaxtılı Məhəmməd ağa

FƏLAKƏT QURBANLARI

Gəncədəki qaçqınlara dair

Sararmışdır bət-bənizi, bir qaç çocuq yanında,
Zalımların qorxusundan qan qalmamış canında,
Aylar var ki, ayrılmışdır vətənindən, elindən,
Yaralıdır qurşun ilə qolundan və belindən,
Öldürmüşlər əzab ilə yetmiş yaşlı ərini,
Kəndisini namus üçün nəhrə atmış gəlini,
Bir oğlunun üç çocuğu, bir kəndisi naəlac,
Aylar ilə uçurumlu yollar gəlib qarnı ac,
Ən qorxusuz yer bildiyi şu yerlərə varmışdır,
Şimdi isə xarabalar içərsində qalmışdır.
Qərib eldə möhtacdırlar bir parçacıq ətməyə,
Qış gəliyor, soyuq düşür, paltar yoxdur geyməyə.
Üzlərində zalımlardan şikayətlər oxunur,
Bir ox olur bu halları ürəklərə toxunur.

* * *

Ey zalımlar, ey xainlər, ey insafsız bəşərlər!
Namuslara toxunmağa ey almış nəfərlər!
Qan tökməyi adət etmiş ey insafsız haydudlar,
Ölümlərdən ləzzət alan mərhəmətsiz ac qurdlar,
Kimi üçün tökülüyör tökdüyünüz şu qanlar,
Kəsiliyör neyçün bunca məsum, yoxsul insanlar?
Tökdüyünüz haqsız qanlar bir gün sizi məhv edər,
Artıq yetər şu vəhşilik, ey qan içən bəşərlər.

* * *

Ey yeddi qat ev tikdirən milyonçular, zənginlər!
Ey hər yeri altın olan və fəxr edən gəlinlər!
Ey hər gündə dürlü-dürlü ləziz yemək yeyənlər,
Yun parçadan ey hər gündə bir rəng paltar geyənlər,
Ey sandıqda paraları yüz minlərlə saxlayan,
Bir öksüzə yalnız bir çift ayaqqabı almayan,
Ey varlılar, ey dünyaya sahib olan zənginlər,
Ey bəzəkli qonaqlarda şad yaşayan gəlinlər,
Yardım edin, şu fəlakət qurbanları ölməsin,
Başqaları biz millətin üzərinə gəlməsin.

Davud

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə Məclisinin qərarına məbni [əsasən], Bələdiyyə İdarəsi hökumət nəzdində bir çox təşəbbüsatda bulunmuşdur. O cümlədən Bələdiyyə İdarəsi Azərbaycan şəhərləri qurultayı dəvəti haqqında və maliyyə, iqtisadiyyat məsələləri müzakirəsi üçün Bələdiyyə İdarəsi nümayəndələrinin iştirakı ilə bir Məclisi-Məbusan Komiyonu təşkili haqqında da təşəbbüsatda bulunmuşdur.

Bələdiyyə Məclisinin iclası

İşbu kanuni-əvvəl 16-da Bələdiyyə Məclisinin adi iclası vəqə olacaqdır. Ruz-nameyi-müzakirətdə [müzakirə gündəliyində] Etilaf [Uzlaşma] Komiyonunun məvaciblərin siniflərə təqsimi [bölünməsi] haqqında məruzəsi, su yollarının təmiri üçün məbləğ təxsis [ayrılması] haqqında, Yaşma ilə Nasosni mövqifi miyanındakı [arasındakı] dairə əhalisinə su buraxmaq haqqında, Dördüncü Ünas [qızlar] gimnaziyası Müəllimin Şurasına [Müəllimlər Şurasına] istiqraz etmək haqqında, şəhər körpülərinin işlədilməsi və qeyrəhu [və bunun kimi başqaları].

Qaçqınlara müavinəti-tibbiyyə

Bələdiyyə İdarəsi Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə müraciətlə məlum etmişdir ki, Ermənikəndində yerləşdirilmiş qaçqınlara məccani [pulsuz] olaraq müavinəti-tibbiyyə verilməkdədir. Səkkizinci dairədə olan qaçqınlar arasında müsri [yoluxucu] xəstəliklər əlamətləri görölür. Səhiyyə işlərini layiqli surətdə aparmaq üçün Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinin işə iştirak etməsi lazımdır.

Xəstəliklər

Bələdiyyə İdarəsinin Tibbiyyə və Səhiyyə şöbəsinin məlumatına məbni [əsasən], kanuni-əvvəl 7-dən 13-dək Bakıda müsri [yoluxucu] xəstəliklər olmuşdur.

Bir həftədə 63 nəfər müsri xəstəliyə düşər olmuşdur (keçən həftədən 18 nəfər artıqdır): yatalaq 14, səpmə yatalaq 13, qrip 8, qulaqdibi 5, ishal 5, qayıtma yatalaq 4, naməlum yatalaq 3, buqorçatka [vərəm] 3, difteri 2, çiçək adı 2, çiçək 1, qoturluq, qızılca 1.

İdilboyu və Ural tatarlarının rautları Mövlud bayramı

6 kanuni-əvvəldə şənbə günü mövludül-nəbi münasibətilə İdil-Ural müsəlmanları tərəfindən köhnə Dum meydanında raut [ziyafət] yapılmışdı. Raut qayət yaxşı qoyulmuş və hazırna yaxşı təsir etdi. Xüsusən uşaqların Məhəmməd ə. s. haqqında bir-bir çıxıb söyləyən sözləri və xorla salavat oxumaları, həm də gözəl məqamla icra edilən şeirləri hazırna qayət təsir etləyib, bəzilərin ağlamalarını mövcib [ağlamalarına səbəb] oldu. Raut ikiyə bölünüb, birində dini və digəri ədəbi qisimlərdən ibarətdi. İkinci qismində məşhur başqırd nümayəndəsi Əziz Əlmahmud gözəl məqam və qüvvətli səslə milli şeirləri oxudu və Məhəmməd ə. s. haqqında bir deklamasiya söylədi.

Hazırn kişi və qadınlardan ibarət olub, məhəlli [yerli] və ümumən qafqazlı müsəlmanlardan da çox adam vardı. Rautda iştirak edənlər həman rautu təşkil edən Ramazan bəy Terequlova çox təşəkkürlər deyərək, böyük məmnuniyyətlə getdilər.

Qubernatorun təklifi

Bakı qubernatoru qəza qaimməqamlarına [qəza rəislərinə] xəbər vermişdir ki, polis məmurlarının heç bir vəchlə [heç bir surətdə] qanuni ixtiyarları olmadığından, sərhəd qaraqollarının işlərinə müdaxilə etməyə haqları yoxdur. Və bu məlumatın pristavlara xəbər verilməsini qəza qaimməqamlarından rica edərək xahiş etmişdir ki, hər kəs işbu təklifə təbəiyyət etməsə [tabe olmasa], kəndi xidmətindən ixrac ediləcəyini dəxi bildirsinslər.

Nümayəndələrin ərzi-halı

Quba qəzasının Aşağı Quşçu köy camaatının Hacıqaraqaşlı kəndi nümayəndələri Kərbəlayı Soltan Məhəmməd-həsən oğlu, Nəcəfqulu Qasım oğlu, Novruz Əli oğlu və Nurbeh Zərbəli oğlu Bakı qubernatoruna bir ərzi-hal vermişlər ki, bəzi cəhətlərə görə Hacı Qarakişli köyünün Aşağı Quşçu köy camaatından aralanıb Dəvəçinski köy camaatına ilhaq edilmələrinə [birləşmələrinə] icazə versin. Qubernator bu xüsusda Quba qəza qaimməqamından [qəza rəisindən] təcili surətdə mükəmməl bir məlumat və qaimməqamın nəzəriyyatını tələb etmişdir.

Həkimisizlik

Dəvəçinski uçastokun müstəntiqi müddəi-ümuminin [prokururun] müavininə xəbər vermişdir ki, bir çox işlərin tərvinə şüru edilməmək [cinayət işlərinin qaldırılmasına başlanmamaq] cəhətinə, Quba qəzasında meyitləri çıxarıb baxan həkim olmamasıdır. Quba qəzası həkimliyinə təyin edilmiş Mahmud-

bəyov iki aydan fəzlədir ki, qaibdir və başqa bir həkim olmadığından, işlərin yatırılmasına və hadisətdə məznun [şübhəli] bir çox əşxasın [şəxslərin] Quba həbsxanasında bir çox müddət saxlanılmasına səbəb olmuşdur.

Bu məlumat, təşəbbüsət edilməsi üçün Bakı qubernatoruna göndərilmişdir.

İstintaq

Bakı İstinaf Məhkəməsi müddəi-ümumisi [Məhkəmə Palatası prokuroru] Bakı qubernatoruna xəbər vermişdir ki, kanuni-əvvəlin 10-dan işbu işlərin istintaqına şüru edilməsini [başlanmasını] təklif etmişdir:

1) Şabran uçastoku müstəntiqi Gəndob camaatının yüzbaşısı Ağa Zəki oğlunun müqəssirləndirilməsinə;

2) İvanov[ka] uçastoku müstəntiqi Quşyengicə camaatının yüzbaşısı Muradəli Baba oğlunun müqəssirləndirilməsinə;

3) Göyçay uçastoku müstəntiqi Ucar yüzbaşısı Qara Məşhədi Mirzə Məhəmməd oğlunun müqəssirləndirilməsinə və Zərdab köyü yüzbaşısı Əşrəf Əliyev ilə keçmişdə uryadnik olan Həsən bəy Mirzəbəyovun müqəssirləndirilmələrinin istintaqına şüru etsin.

HADİSAT

Meyit tapılmışdır

Bəzilərinin deməyinə görə, kanuni-əvvəlin 2-də Yasamalda bulunan meyit Quruzmalı kəndi sakini Əlipənah Mustafa oğlunun meyiti imiş. Məqtulun [öldürülən] dayısı Əkbər Abdulla oğlu-

nun dediyinə görə, məqtul təşrinisaninin [noyabrın] axırında dəyirman motor almaq üçün 54 min manat para götürüb Bakıya gəlmişdir. Şəhərdə 6 gün Kərbəlayı İsaqulun evində qalıb, 7-ci gün Hacı Əlinağı Səfər oğlunun evinə qonaq getdikdə, orada məqtul edilmişdir. Polis tərəfindən Hacı Əlinağı Səfər oğlunun tövqifi [tutulması] üçün tədabirlərimə ittixaz edilmişdir [lazımı tədbirlər görülmüşdür].

BİRJADA

Kerenski minlik 850-1020 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 1000-1500 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 50-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 240 manat və Zaqafqaz bonu min manata 45 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1000 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1150 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 90 manat və xırda gümüş para 35 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 5 qran olmuşdur.

Susinin topu 1050 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 40 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

“Bir piyalə çay” məclisində Cəmiy-

yətə verilən ianənin mabaqisi [qalanı]:

Keçən nömrədən 340.000 manat.

3000 manat verənlər:

- 1) Əlibala Əliyev;
- 2) Nəcəfqulu Sadıqov;
- 3) İsmayıl Tağıyev;
- 4) Sadıq bəy Hacınski;
- 5) Əziz bəy Tahirov;
- 6) Əbrişimçi;
- 7) Kitabulla Axundov və;
- 8) Blyuvşteyn.

2500 manat verənlər:

- 1) Hacı Qasimov və;
- 2) Cəfər Rəhimov.

2000 manat verənlər:

- 1) Məşhədi Rza Dadaşov;
- 2) Əbdülxalıq Əliyev;
- 3) Həsənağa Məlikov;
- 4) Əziz bəy Sultanov;
- 5) Qasım Qasimov;
- 6) Mətləb Abdullayev;
- 7) Yusif Əhmədov;
- 8) Seyidəli Mirzə Yəhyazadə;
- 9) Ağamirzə Cavadov;
- 10) Məşhədi Əli Zeynalov;
- 11) Mir M. K. Həbibullayev;
- 12) İran konsulu;
- 13) Mirabutalıb Dadaşov;
- 14) Atabəyov;
- 15) Mirzə Rza şalçı;
- 16) Ağaməhəmməd Dadaşov;
- 17) İsmayıl bəy Səfərəliyev;
- 18) Ağaqəni Məhəmmədov;
- 19) Baxış bəy Rüstəmbəyov;
- 20) Əhməd Ağanağıyev və;
- 21) Fərrux bəy Vəzirov.

1500 manat verənlər:

- 1) Əliabbas Nağıyev.

1000 manat verənlər:

- 1) S. M. Şriro;

- 2) A. M. Lits;
 - 3) A. Y. İskovak;
 - 4) Şteynr;
 - 5) Həşim Babayev;
 - 6) Səməd Zeynalov;
 - 7) Əbdülxalıq Rəhimov;
 - 8) Hüseynqulu Quliyev;
 - 9) Əsədulla Həmidzadə;
 - 10) Mehdi Məhəmmədov;
 - 11) Kaik Boqdanoviç Ter-Mikaelyans;
 - 12) Abdulla Abdullayev;
 - 13) Ağasəlim Babayev;
 - 14) Ağalar Əhmədov;
 - 15) Əlihüseyn Əşrəfov;
 - 16) Məşhədi Yusif Şərifbəyov;
 - 17) Əliheydər Kərimov;
 - 18) Əliheydər Məhəmmədov;
 - 19) Nəcəf Ağasıyev;
 - 20) Ələkbər Məhəmmədov;
 - 21) Hacıbala Məhəmmədov;
 - 22) Ağə Məşhədi Əli bəy Xanlarov;
 - 23) Əbdülmüttəlib Əliəsgərov;
 - 24) İsmayıl Məhəmmədov;
 - 25) Nəsir Həsənov;
 - 26) Əhmədhan Mutuşev;
 - 27) Əliheydər Əliməhəmmədov;
 - 28) Şahrza Abdullayev;
 - 29) General Həmid bəy Haydabaşov;
 - 30) Şirin Fətullayev;
 - 31) Mirzə Cəlal;
 - 32) Əliabbas bəy Aşurbəyov;
 - 33) Ağalar bəy Mahmudbəyov;
 - 34) Gürcü diplomasi nümayəndəsi doktor Alşibaya;
 - 35) Samson Dembo və;
 - 36) N. A. Qusakov.
- Cümlətanı 448.500 manat (dörd yüz qırx səkkiz min beş yüz manat).

(bitmədi)

Maarif Cəmiyyətində

Məşhədi Sadiq Həsənzadə Zəncani cəmiyyəti-maarifi-iraniyan [iranlılar maarif cəmiyyəti] “Tərəqqi”yə 200 manat ianə göndərmişdir.

TEATRO VƏ MUSIQİ

“Şah Abbas”

Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü, kə-nuni-əvvəlin (dekabrın) 16-da axşam Dövlət Teatrosunda Azərbaycan Dövləti Teatro Heyəti Müdiriyyəti tərəfindən mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır Üzeyir bəy Hacıbəyli cənablarının yazmış oldu-ğu tarixi opera “Şah Abbas və Xurşid-banu”. Şah Abbasın rolunu Hüseynqulu Sarabski, Xurşidbanunun rolunu isə bir-inci dəfə olaraq xanım Luzinskaya ifa edəcəkdir. Musiqi orkestri operanın mü-sənnif və bəstəkarı Üzeyir bəy Hacıbəyli cənablarının təhti-idarəsindədir. Tamaşa axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır. Biletlər opera qiyməti ilə teatrın kassasında satılmaqdadır.

Gələcək tamaşa – cümə günü, kə-nuni-əvvəlin (dekabrın) 19-da mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır “Dövləti-bisə-mər” faciəsi.

Mövqeyi-tamaşaya qoyulmaq üçün hazırlanır “Ölülər” və “Aşiq Qərib”.

Azərbaycan Dövləti Teatro Heyəti Müdiriyyətinin qətnaməsi

Azərbaycan Dövləti Teatro Heyəti Müdiriyyəti qətnaməsinə binaən [əsasən], Hökumət Teatrosunda mövqeyi-tamaşa-ya qoyulacaq olan oyunlara gələn həzərat işbu zirdə [aşağıda] yazılan maddələrə riayət etməlidirlər:

1) Biletsiz, yəni oğurluq tərqi [yolu] ilə teatroya girməməlidir; bu yolda hərə-kət edənlər polisəyə təslim ediləcəkdir.

2) Südəmər uşaqlar teatroya gətir-məməlidir; hər kim gətirsə, geri qaytarı-lacaqdır; bundan masiva [bundan başqa], xırda uşaqlar da buraxılmayacaqdır.

3) Palto, qaloş, zontik və ağacla teatro zalına girməməlidir; bu kimi əşya paltar saxlayanlara tapşırılmalıdır.

4) İkinci zəng vurulduqdan sonra sa-lona daxil olub, hər kəs aldığı bilet üzrə öz yerində əyləşməlidir; özgənin yerində əyləşmək bərk qadağandır, hətta boş yerə belə oturmaq qətiyyəyən məmnudur [qadağandır].

5) Tamaşa əsnasında səs-küy salma-malıdır, əsla söhbət etməməlidir, kamali-diqqətlə oyunun gedşinə qulaq asma-lıdır.

6) Heç bir surətdə zalda istər gərək oyun zamanında və gərək tənəffüs vax-tında çubuq və bunun kimi tütütlü şey-lər çəkməməlidir; bu barədə Müdiriyyə-tin adamları zalda gəzərək diqqət yeti-rəcəkdir, hər kim papiros çəkərsə, dərhal yerindən qaldırılıb polisəyə verilib də 500 manat cərimə və yaxud iki həftə həbsə alınacaqdır, dübarə zala buraxıl-mayacaqdır, teatrodan xaric ediləcəkdir.

7) Teatronun içərisində və yaxud foyədə “simiçka” və yaxud bu kimi toxum çırtlamamalıdır və həmçinin döşəməyə tükürməməlidir; hər kim böylə hərəkətlərdə olsa, teatrodan xaric olub polisəyə veriləcəkdir.

8) Bəzi şəxsi naməlum adamlar və həmçinin nalayiq libasda gəzən uşaqlar qətiyyəyən teatroya buraxılmayacaqdır.

Azərbaycan Dövləti Teatro Heyəti Müdiriyyəti

Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşa-mı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], ça-harşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çahar-şənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənquli-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsq-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cü-mə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazizadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliy-əti-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-

7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

**İstanbul doktor və bakterioloq
Nazim bəy Hüseynzadə**

Sifilis, terbiyə, şankr və daxiliyyə naxoşluqları, 914 və 606 müalicələri tətbiq edilir. Qəbul olunur səhər saat 9-dan 10-adək, axşam saat 6-dan 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 17, doktor Qarabəyovun müalicəxanası. Telefon nömrə: 49-87.

11470

**Diş həkimi
A. A. Mirkin**

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziya küçə, nömrə 164.

14078

**Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopeliovic**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-adək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

**Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [sidik] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi.

Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.

Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

7444

**Berlin Darülfünunu doktoru
N. Melkumyan**

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

14075

Diş həkimi S. M. Hamburq

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi, kauçuk, qızıl və platina üzrə hər növ işlərin qəbulu. Qulluqçulara güzəşt olunur. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nikolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

14059

Doktor Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

Doktor

Vulf Abramoviç Tarnoqradski

Daxili, mədə, bağırsaq, qan naxoşluqlarını və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Merkurievski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

Doktor Mirqiyam Axundov

Əmrəzi-daxiliyyə, əsəbiyyə, zöhrəviyyə və uşaq naxoşluqları.

Səhərlər 8-9, axşamlar 4-7, bazarlar səhər 8-1, çaharşənbə axşam və şənbələr 6-7, axşam 4-7.

Aşağı Təzəpir küçəsi nömrə 1 və Köhnə poçt küçələrinin küncündə. Telefon 00-55.

16814

**Türkiyədən yeni gələn
İstanbul Tibbiyyəsi
müəllim müavinlərindən
Doktor Rəşid Sürəyya**

Daxiliyyə və zöhrəviyyə, “914” və “606” müalicələri. Naxoşları qəbul edir gündüz saat 12-dən 2-yədək, Armiyanski 13, Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası, telefon 58-39.

168156

**Diş həkimi
Boris Moiseyeviç Şternin**

Vorontsovski 22 (Karantinninin küncündə). Telefon 48-75.

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

* * *

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi xəbər verir ki, Bakı mövqifinin böyük mal anbarında kanuni-əvvəl 27-sində saat 10-da auksionu torq [hərrac] təriqlə şəhadətnaməsiz və tələb olunmamış mallar satılacaqdır:

1) Bakı, Sabunçu – Sabunçuya, nömrə 83828, kəndir, 2 put vəznə; 2) Bakı, Sabunçu – Sabunçuya, nömrə 79291, boş sandıq, 1 put. 3) Gəncə – Bakı, nömrə 11367, düyü, 4 put 18 girvənkə. 4) Bakı – Ağstafa, nömrə 12453, keçi dərisi, 6 put 14 girvənkə. 5) Xudat – Bakı, nömrə 6211, arpa 5 put 25 girvənkə. 6) Bakı – Tovuz, nömrə 39207, boş yeşik, 3 put. 7) Bakı – Tovuz, nömrə 60806, yeşiklər, 1 put 10 girvənkə. 8) Bakı – Tovuz, nömrə 39208, yeşiklər, 4 put. 9) Bakı – Dular, nömrə 38596, boş boçkalar [çəlləklər], 1 put. 10) Şəhadətnaməsiz, peyğəmbəri

[qarğıdalı] – 474 put, arpa – 68 put, un – 2 put, dən – 20 girvənkə, 1 ədəd boş banka, kağızlar – 28 put 25 girvənkə.

Hərgah göstərilən gündə torqlar baş tutmasa, ikinci dəfə olaraq kanuni-əvvəl 29-ndan ruz-məzənnə ilə [günlük məzənnə ilə] torq olacaqdır.

T-396

Zodski kəndində Bayramlı vodokaçasında [su nasos stansiyasında] beş min pud yaxşı saman satılır. Lazım olanlar bu adresə gəlməlidirlər: Parapet, Krivoy küçənin küncü, nömrə 10, tənəki mağazası.

16831

Müdərrislik üçün “əfəndi” namına 1916-ncı il Zaqafqaz sünni idarəy-ruhaniyyəsi tərəfindən aldığı vəsiqə itibdir. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

Ayn. Əlizadə

16834

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti əhaliyə elan edir ki, Nəzarət ilə işi olan zəvat [şəxslər] verəcəkləri ərzi-halları rusca verməyə məcbur deyildir. Bəzi əşxasın rusca savadı olmadığına görə, verdiyi ərzi-hallarında fikirlərini açıq söyləyə bilməyirlər. Ona görə, rusca yazmaqda çətinlik çəkən əşxas, Nəzarətə verdikləri ərizəhalları türkçə yazmalıdır.

Nəzarət İdarəsi

T-398

**Külliyyətlə satılan
əcaxana malları**

Tiflis Konovski küçə nömrə 7, Ya. Q. Liberzon tamam əcaxanalara və əcxa mağazalarına ucuz qiymətə davaların almağını təklif edir. Fransız “Arradel”i və kamfora həbi var.

16812

Elan

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir [ki], bu kanuni-əvvəl 20-sindən hökumətin qərarıdır üzrə yollarda aparılan malların əlavə və qeyri xərcləri aşağıda zikr olan yeni artırılmış məzənnə qərarı ilə qoyulubdur:

- 1 – Nakladnoy blankdan [qaimə blankından] ötrü hər ədəd 3 manat
 - 2 – Malların dərtilməsinə [tərzidə çəkilməsinə] hər putdan 8 qəpik
 - 3 – Mövqif [stansiya] xərcləri hər putdan 30 qəpik
 - 4 – Qatara yükləmək üçün hər putdan 30 qəpik
 - 5 – Boşaltmaq üçün hər putdan 30 qəpik
 - 6 – Köçürmək üçün hər putdan 5 qəpik
 - 7 – Ədədli olan əşyadan (heyvanatdan başqa)
 - a) Yükləmək üçün hər ədəddən 18 manat
 - b) Boşaltmaq üçün hər ədəddən 12 manat
 - c) Köçürmək üçün hər ədəddən 30 manat
- Qeyd: Göndərilən qatarların azalmış stavkaları 10 dəfə artırılır.
- Ədədli göndərilən stavkalar da həmçinin 10 dəfə artırılır.
- (Baxılsın: Ümumi tarifenin 2496 nömrəsi, iyulun 1-ndən 1917-nci sənədə.)
- 8 – Yollarda iri heyvanların köçürülməsi üçün hər başdan 28 manat
 - 9 – Yollarda xırda heyvanların köçürülməsi üçün hər başdan 5 manat
 - 10 – Şaryolarda [vaqonetalarda] marqansın yüklənməsi üçün hər putundan 10 qəpik
 - 11 – Boş qatarlardan ötrü:
 - Əvvəlinci günlərə 501 manat
 - İkinci günlərə 1001 manat
 - Üçüncü və dördüncü və gələcək hər günə 200 manat
 - 12 – Mühafizədən ötrü:
 - 1, 2, 3, 4, 5-nci günlərdə hər gündə hər putdan 10 qəpik
 - 6, 7, 8-nci günlərdə hər gündə hər putdan 20 qəpik

- 9, 10, 11-nci günlərdə hər gündə hər putdan 30 qəpik
 - 12, 13, 14-ncü günlərdə hər gündə hər putdan 40 qəpik
 - 15, 16 və qeyri ayın axırınacan gündə hər putdan 50 qəpik
- Sonra hər yarım ayda, 1-ndən 15-inədək hər putdan 2 manat 50 qəpik
- 13 – Mövqif meydanlarının tutulmasından ötrü mühafizət xərcinin yarısı miqdarı
 - 14 – Naloj-platyoy perevodları [ödəniş köçürmələri]
 - 200 manatacan hər manatdan 25 qəpik
 - 1000 manatacan hər 2 m. 50 qəpik
 - 2000 manatacan hər göndərəndə 12 manat 50 qəpik
 - 2000 manatdan ziyadə hər manatdan 00625 qəpik
 - 15 – Gələn malların xəbər verilməsi üçün 5 manat
 - 16 – Nakladnoy kopyaların yazılması üçün 5 manat
 - 17 – Teleqrafla meyvəcatın və götürünlərin qəbul olunmağından ötrü verilən xəbərə 5 manat
 - 18 – Uzlalarda [qovşaqlarda] köçürmək vergisi
- Böyük sürət qatarının yanında hər putdan 10 qəpik
- Kiçik sürət qatarının yüklənməyinə əvvəlinci tarifə stavkasının 1/14 az olmamaqla hər putdan 5 qəpik
- Kiçik sürət qatarının yüklənməyinə əvvəlinci stavkadan 1/15 qəpik 1/29 az olmaqla
- 19 – Tökülən [dənəvər] malların kisəsindən ötrü 15 manat
 - 20 – Mal sahibinin kisəsinə malın tökülməsi üçün hər putdan 35 qəpik
 - 21 – Zakromadan [taxıl anbarından] mal alanın kisələrinə tökülməsi üçün hər putdan 25 qəpik
 - 22 – Dəmiryol kisələrini işlətmək üçün 3 günəcən hər putdan 25 qəpik
 - 23 – Üç gündən ziyadə olarsa hər putdan 50 qəpik

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İran işləri

səh. 317. “Lütfabad”: İranın şimal-şərqində, Türkmənistan sərhədində şəhər.

“Artıq”: Türkmənistanın Axal vilayətinin Kaka rayonunda kənd; İranın Lütfabad şəhərinə keçid məntəqəsi burada yerləşir.

“çaryək”: çərək; dördüdə bir; burada – givrəkənin dördüdə biri, yəni 100 qr.

Azərbaycan-Ermənistan Konfransı

səh. 319. “millətləri bir-birindən ayırır”: qəzetdə belə getmişdir: “millətlərin bir-birindən ayrılıb”.

“Güc olacaq...”: bu cümlə anlaşılmazdır; güman ki, qeyri-dəqiq tərcümə edilmişdir.

səh. 321. “Zaqafqaziya özlünə möhkəm bir kərpic vəz etdik”: qəzetdə “özlünə” yerinə “üzərinə” getmişdir.

“Müsavət” Qurultayında

səh. 322. “Həsən bəy Ağazadə”: söhbət Məclisi-Məbusan sədrinin müavini Həsən bəy Ağayevdən gedir.

səh. 324. “təhəmmülfərsə üsuluzluqlarına”: qəzetdə belə getmişdir: “təhəmmüllər, üsuluzluqlarına”.

Bolşevik Rusiyasında

səh. 327. “kadet”: XX əsrin əvvəllərində Rusiyada fəaliyyət göstərmiş Konstitusion-Demokratik Partiyasının (Kadet partiyasının) üzvü. 1905-ci ildə qurulan partiya, 1917-ci ilin axırlarında bolşeviklər tərəfindən qadağan edildikdən sonra da bir müddət gizli olaraq öz fəaliyyətini davam etdirmiş, Ağqvardiyaçılar hərəkatını müdafiə etmişdir.

- 24 – Bir qatardan o biri qatara tökülməsi üçün hər putdan 60 qəpik
 - 25 – Dəmiryol kisələrindən mal sahibinin kisələrinə tökülməsi üçün hər putdan 60 qəpik
 - 26 – Kisələrin tikilməsi üçün hər putdan 20 qəpik
 - 27 – Malların qaytarılması və saxlanması üçün 3 manat
 - 28 – Hər yüz verst və yüz manatdan malların qiyməti elanı üçün:
 - a) Böyük və kiçik sürət qatarı 10 qəpik
 - b) Böyük və kiçik sürət qatarları meyvə, ət və qeyrilərdən 1 manat
 - c) Sərnişin sürət qatarları 30 qəpik
 - d) Sərnişin sürət qatarı meyvə, ət və qeyrilərdən 2 manat
 - e) sərnişin əşyasından 3 qəpik
 - f) Baqaj qəbzli mallardan 10 qəpik
 - g) Meyvə, ət və qeyrilərdən 1 manat
 - h) Ümumi qanunun 32-nci maddəsində zikr olunan mallardan başqa baqaj surətilə aparılan mallardan 3 manat
 - 29 – Mühafizə üçün gömrük və anbar xərcləri 7 gündən sonra dəmiryoluna borclu olan ümum məbləğdən 5-6 faiz
 - 30 – Malların mühafizəsi üçün hər putdan 1 qəpik
 - 31 – Malların təcili göndərilməsi məxarici 1 putdan 2 qəpik
 - 32 – Bütün malların və sürət qatarlarının təcili və qayda üzrə hərəkəti üçün təşkil olunmuş büronun xərcləri üçün hər putdan 4 qəpik
- Qeyd: Bu vergilərdən azad olunurlar: yerli ətrafda aparılan məmur malları, sərnişin əşyası, sərnişin sürət qatarı malları, ədədli əşyalar və meyit tabutları.

Müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

Fəlakət qurbanları

səh. 328. “qərib eldə”: qəzetdə “qərib eldir” getmişdir.

“ac qurdlar”: qəzetdə “ey qurdlar” getmişdir.

“öksüz”: yetim, anasız; qəzetdə “öksüzə” yerinə “öküzə” getmişdir.

“qonaq”: böyük ev.

Bakı xəbərləri

səh. 329. “ə. s.”: əleyhissalam (Ona salam olsun; Allahın salamu Onun üzərinə olsun!)

“deklamasiya”: hər hansı bir ədəbiyyat əsərinin bədii qiraətlə, jest və mimikalarla oxunması.

səh. 330. “Aşağı Quşçu”: Quba qəzasının kəndi; hal-hazırda Şabran rayonunun Çöl-quşçu kəndi.

“Quşyengicə”: hal-hazırda İsmayılı rayonu Quşencə kəndi.

Çərşənbə, 17 dekabr 1919-cu il, nömrə 346

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çərşənbə, 24 rəbiülvəvvəl sənə 1338. 17 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfidi məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tərk nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

AZƏRBAYCAN

HÖKUMƏT MƏTBƏƏSİ

Bununla bütün hökumət idarə və müəssisələrinə, mətbəə ilə əlaqəsi bulunan bilcümlə idarələrə atidə mündəric ittilaati [aşağıda dərc olunan məlumatı] elan edir:

1920 sənəsi kanuni-səninin [yanvarın] birindən etibarən mətbəənin bütün işləri milliləşir.

Buna binaən [buna görə], mətbəənin bütün mühasibat və mürasilatı [yazışmaları] türkcə aparılacaq.

Məzkur [deyilən] tarixdən mətbəədən xaric olacaq bilcümlə məktubat və “şot” təbir olunan [deyilən] faturalar [fakturalar] türk dilində yazılacaq. Hökumət mətbəəsi bu işdə ilk iqdamat yapıb [ilk addımı atıb] kəndi əməliyyatı-ticariliyyəsini milliləşdirdiyi kimi, fəvqəlzikr [yuxarıda deyilən] müəssisələrin mətbəə idarəsinə göndəriləcək bilcümlə müraciət və mürasilatını türkcə yazmalarını dəxi arzu edir.

Hökumət mətbəəsi müdiri:

Kərbəlayı Vəli Mikayılov.

T-400

YEFİMOV QARDAŞLARININ SİRKİ

Çərşənbə günü kanuni-əvvəlın

17-sində 1919 sənədə

təntənəli nümayiş göstəriləcəkdir.

Solo Kosa Flirensa özünün

öyrədilmiş uzunqulağıyla.

Artıq dərəcədə güldürən kosalar.

İponaş qardaşları. Nantonun

göstərilməmiş ailəsi. Gəminin qırağında

ekvilibristiçeski [kəndirbazlığa aid]

məşqlər göstərəcəkdir.

At minən qorxusuz strannı [qəribə]

qızın nümayişi. Ranon özünün öyrəilmiş

küçükləriylə. Axsam tamaşası saat 9-un

yarısında başlanacaqdır.

Elan: Cümə günü kanuni-əvvəlın

19-nda 1919-ncu ildə gündüz

uşaqlardan ötrü tamaşa göstəriləcəkdir.

Gündüz tamaşası başlanacaqdır

saat 1 tamamda.

Rejissor: İ. Yunan.

Müdür müavini: A. L. Şteyn.

Müdür: K. Saukov.

16835

ELAN

Bakı Poçta Kontorunda kanuni-əvvəlın 13-dən 22-ədək postada açılan

mürasillərdə auksionni torq [hərrac] qərar veriləcəkdir. Gündüz saat 10-dan saat 3-ədək.

*Kontorun rəisi: [Bəhlul bəy] Vəzirov
T-401*

* * *

Yevlaxda təzə açılmış olan alış-veriş və komissioner kontorunda dekabr ayının 15-dən etibarən dəmir yolu və fərqlə ilə hər bir tərəfə göndərmək üçün hər növ mal qəbul olunur. Malın salamat və tez göndərilməsi təmin edilir.

*Kamali-ehtramla:
İsfəndiyar Xəyyatov
və Mehdi bəy Əlibəyov.
16833*

BAKİ VAPORLAR BÜROSU **Vaporların günlük hərəkəti**

Lənkəran və Astaraya - səşənbə [çərşənbə axşamı], pəncşənbə [cümə axşamı] və şənbə günləri.

Lənkəran, Astara və Ənzəlindən paroxodların İranın uzaq yurdlarına həftədə iki dəfə, Bankə, Xilli və Salyana.

Müntəzəm sənişin və posta vaporların Ənzəlindən hərəkəti əlahiddə elan olunacaqdır. Malların qəbul olması və paylanması büro isləsində, Petrovski meydanı, telefon 57-61. Büronun kontoru Naberejni küçədə nömrə 51, ticarət evi kontorunda Rəsulov. Telefon 3-88.
16824

BAKİ EV SAHİBLƏRİNİN **İTTİFAQI ŞURASI**

İttifaqın üzvlərindən xahiş olunur ki, həmin il kanuni-əvvəl 19-nda cümə günü səhər saat 11-də Obşestvenni

Sobraniyanın Yay klubunda, Nikolayevski və Sadovı küçələrin küncündə ümumi yığıncağa gəlsinlər.

Aşağıda zikr olunan məsələlər müzakirəyə qoyulacaqdır:

İdarənin pişnihadı [təqdimi].

1) Ev sahibləriylə kirayədarların rəftarını düzəltmək.

2) İttifaqın fəaliyyətini artırmaqdan ötrü təzə cəmiyyətlər açmaq.

a) İttifaqın üzvlərinə lazımı kömək və onlara məsləhət görməkdən ötrü tikiş və sənaye kursu düzəltmək.

b) Ev sahiblərinin ehtiyacatını əmələ gətirməkdən ötrü və həmçinin camaata ev və ayrı odalar tapmaq, ev satmaq, istehlak və aksionerni təşkilatlar düzəltməkdən ötrü vasitəçi və xəbər bilən şöbə düzəltmək.

c) İmtiyazat şərtlə tikiş və ayrı malları İttifaqın üzvlərinə ələ gətirməkdən ötrü kömək etməyə əlahiddə şöbə düzəltmək.

ç) Cari məsələlər.

T-399

KİM QALIB, KİM MƏĞLUB?

Antanta dövlətləri və Avropa mətbuatı arasında Rusiya məsələsinin həllində ümumi bir əsas götürülmüş, “Denikin və Kolçakin qalibiyyəti, bolşeviklərin məğlubiyyəti” şüarı ortaya qoyulmuşdur.

Bu şüar, hər şeyi zəka və hesab ilə ölçmək istəyən Avropa diplomatiyası üçün şübhəsiz dadlı gəlidiyi halda, əhval və vəziyyət [vəziyyət və hadisələr] bunun əks tərəfini göstərməkdən də heç bir zaman geri durmamışdır.

Rusiya məsələsinin Petroqradı zəbt etmək ilə həll ediləcəyini təxmin edənlər çıxdı. Rusiya məsələsinə Moskvanın alınması ilə müqayisə edənlər bulundu. Fəqət zaman nə Petroqradı, nə də Moskvanı bolşeviklərdən başqa heç bir qüvvətə vermədiyi kimi, Denikin-Kolçak və bolşevik mübarizələrini də bir müvazinədə bulundurdu.

Denikin və Kolçak qüvvələrinin Rusiyada qalib gələcəyini təxmin edənlər nöqtəyi-nəzərlərində aldandıqları kimi, bolşevik müzəffəriyyətlərinin qətiyyətinə inanənlər də eyni surətdə xəta etdi.

Ortada nə qalib vardır, nə də məğlub.

Fəqət buna müqabil iki müdhiş qüvvətin həm qalibiyyəti, həm də məğlubiyyəti var.

Denikin irəliyə doğru yürüdükcə, bolşeviklər yollarını kəsməkdə davam etdiyi kimi, bolşeviklər irəlilədikcə, Denikin də hücumlarında geri durmadı.

Rusiyada heç bir qalib və məğlub qüvvət yox.

Denikin və Kolçak son aylarda guya müzəffər olduqlarını elan edirlər. Fəqət bu müzəffəriyyət boş bir hava oyununa bənzəməkdən başqa bir mənanı haiz olmadı [daşımadı]. Denikin Xarkovu qeyb etdi. Bunu mütəaqib [bunun ardınca], Poltavanı da bolşeviklərə tərk etməyə məcbur oldu.

Biz əvvəlcə Rusiyada mübariz bulunan qüvvələrin Antanta dövlətləri nəzərindəki mövqeyini mütaliə edərkən [qiymətləndirərkən] demişdik ki, Rusiyada Antanta dövlətləri üçün hesaba alınacaq bir qüvvət təsəvvür etmək mümkün deyildir. Çünki iki mübariz cərəyanının günün birində qalib və məğlub gəlməsi

Avropanın müsbət [sabit] bir dairədə dolaşib gedən siyasəti üçün heç bir zaman nəzəri-əhəmiyyətə alınmırmaz.

Digər tərəfdən, Avropa siyasəti böylə müəlləq [həll edilməmiş, havada qalmış] və qanlı bir məsələyə doğrudan-doğruya müdaxilə edib də həll etməyə axır zamanlarda tərəfdar da olmadı.

Lloyd Corcun və İngiltərə Avam Kameronunun [İcmalar Palatasının] nitqlər və bəyanatı da göstərir ki, artıq Rusiyada qalib və məğlub bir qüvvətin təyin edilməsi zamanına hələ də çox var.

Binaənileyh [ona görə də], son zamanlarda bolşeviklərin Xarkov və Poltavanı işğal etməsi Denikin və Kolçak üfqi-siyasisində bir məğlubiyyət əlaməti olduğu halda, bolşeviklər üçün ümumi bir qalibiyyətdən də uzaq durur!

İki qüvvətin hərbi vəziyyəti üzərində bir mühakimə yürüdüb də Rusiya məsələsinin bu və ya o surətlə həll ediləcəyini zənn edənlər və doğrudan-doğruya bolşeviklərin məhluz [ehtimal edilən] müzəffəriyyətləri üzərinə bir siyasətə tərəfdar olanlar, tibqi [eynən] qalib və məğlub qüvvələrin vəziyyəti kimi mütərəddid [qeyri-stabil] bir halda qalmaqdən başqa heç bir nəticəni əldə edəmmədilər.

Rusiyada mübariz qüvvələr hərəkəti daha uzun zaman davam etmək məcburiyyətindədir.

Bilxassə Xarkovun, Poltavanın işğalı bu nöqtəyi-nəzərin qiymətini yüksəldə bilər.

Həqiqi və feili siyasət isə bu mübariz qüvvələrin müvazinəsindən istifadə etməkdir ki, Rusiyada elani-istiqlal etmiş cümhuriyyətlərin və o cümlədən Za-

qafqaziya cümhuriyyətlərinin təqib etdikləri siyasət də budur.

Binaənileyh, kim qalib, kim məğlub sualı baqi [qüvvədə] qaldıqca, cümhuriyyətlərin siyasəti də istiqlalıyyətə doğru daha da mətanətlə xütvəəndaz olub [addım atıb] getməyə amildir.

*Ə[hməd] H[əmdi]
[Qaraağzadə]*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

15 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva cəbhəsində şiddətli top atışması vardır.

Qərbi Dvinada və Dressiya dairəsində bizim kəşfiyyat dəstələrimiz müvəffəqiyyətli surətdə kəşfiyyatda bulunaraq bir neçə əsir dəxi almışlardır.

Jitomir dairəsində - Berdiçevdən şimal-qərbə olan vuruşmada tərəfimizdən iki top və dörd mitralyoz alınmışdır.

Kiyev dairəsində - Kiyev altındaki keçidlərdə şiddətli top atışmaları vəqə olmaqdadır.

Zolotonoşsk cəbhəsində qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Pripyatından 20 fərsəx cənuba tərəf olan kəndlərin xətlərinə qədər hərəkət etmişlərdir.

Poltava və Xarkov dairəsində o qədər təbəddülət [dəyişiklik] yoxdur.

Kupyansk cəbhəsində düşmənin şid-

dətli müqavimətinə baxmayaraq, yürüşümüz davam edir. Əlavə alınan məlumatlara görə, Birboçkadan şimal-qərbə olan vuruşmada qitəatımız nəgəhani hücum edərək düşmənin Mamontovun süvarə ordusu və Şkuro dəstəsini, bütün mühüm sənədləri, fişəng və mühim-mati-hərbiyyə ilə almışdır.

Staroyelsk cəbhəsindən tərəfimizdən vuruşma ilə Staroyelskdən 60 fərsəx cənubdakı kənd işğal edilmişdir.

Miller cəbhəsində Yevstratovsk mövqifindən 100 fərsəx cənuba tərəf olan vuruşmada tərəfimizdən 400 əsir və 2 mitralyoz alınmışdır.

Boqoçarsk dairəsində qitəatımız vuruşma ilə Donu keçmişlərdir. Cənubda biz düşmənin Qalubovkaya olan hücumunu dəf edərək düşməne külli tələfat vermişiz.

Novoqriqoryevsk mövqifi dairəsində xırda vuruşmalar davam edir.

Akmolinsk dairəsində Karkaralinsk cəbhəsində Spasski xəttinə çatmışız. 400-ə qədər əsir, 4 mitralyoz və araba tərəfimizdən alınmışdır.

Semipalatinsk cəbhəsində Sergeyopola yürüşümüz davam edir.

Barnavul dairəsində qitəatımız Barnaul şəhərinə daxil olmuşlardır.

Novonikolayevsk dairəsində kanuni-əvvəlin 12-də saat 2-də vuruşmalarla tərəfimizdən Novonikolayev işğal edilmişdir. Təxminən hesab edildiyinə görə, vuruşma ilə tərəfimizdən 5000-ə qədər əsir, 42 top və bir neçə general və bir çox zabıt alınmışdır.

Litvanın müzakirətdə iştirakı

Estoniya sülh [heyəti-]mürəxxəsəsi-

nin [nümayəndə heyətinin] sədri, Litvanın müzakirətdə iştirak edəcəyini və Litva mürəxxəsələrinin [nümayəndələrinin] bu günlərdə Yuryevə varid olacaqlarını [gələcəklərini] bəyan etmişdir.

Litva və bolşeviklər

Litva Xariciyyə naziri Miseviçyus Litvanın hələlik bolşeviklərlə heç bir müzakirə aparmayacağını bəyan etmişdir. Litva mürəxxəsələri Yuryevə ancaq aşına olmaqdan ötrü gedəcəklərdir.

Klemansonun əzimi

Yekşənbə [bazar] günü şəhər Klemanso Londondan hərəkət və əzimət etmişdir [yola düşmüşdür].

QƏZETƏLƏRDƏN

Denikinın fəryadı

Baş komandan general Denikin ərkən [qərgəhi] tərəfindən əhaliyə xitabən atıdiki [aşağıdakı] müraciətnamə nəşr edilmişdir:

Rusiyanı xilas etməkdən ötrü böyük fədakarlıqlarla və zübdə [say-seçmə] övladını qurban verməklə Dabravol ordusu Moskvaya doğru irəliləyərək qasib və mütəcaviz [qəsbkar və təcavüzkar] bolşeviklərdən şəhərlər, qəsəbələr və köylər təxlis [xilas] edilərək, əhaliyə rahatcasına yaşamağa və çalışıb ərzaq və məkulat [qida məhsulları] almağa imkan verilir.

Fəqət Dabravol ordusunun baş vəzi-fəsi odur ki, iki ildən ziyadə vaxt aclıq, soyuq, dərd və ələmə məruz qalmış Şi-

mali Rusiya və Moskva dairəsi[ni] taleh-zadə [bədbəxt] fəhlə və köylülərdən tez zamanda xilas etsin.

İşbu mətləbə yetişmək üçün lazımdır ki, əvvəlcə cəbhə barəsində düşünmək və sonra arxa. Şükür olsun Allaha, bizim həpimiz tox və əlbisəliyiz. Amma orada isə aclıqdan qadın və uşaqlar qırılaq, fəlakət və ölüm hökmfərmədir [hökm sürməkdir].

Dabravol ordusu bütün rus əhalisinə müraciət edərək dəvət edir ki, arxada bizə müavinət ediniz!

Unutmayınız ki, nə qədər ki təxribkarlıq artır, o qədər də həpimiz üçün ziyadə fəlakət hazırlanır.

Arxamızda müxtəlif əşqiya çətələri, quldurlar, haydudlar dəstələri və müharibə etmək istəməyən əsgəri fərarilər çoxalıb, əhalini soymağa və talan etməyə başlamışlardır. Onlar ancaq kəndi fikirlərində olub, bizim işimizə mümaniat [maneə] təşkil etmələrindən qeyri, əhalini qətl və cərh edərək [öldürərək və yaralayaraq] var-yoxlarını yağma [talan] edirlər.

Onlar Cənubi Rusiya Baş komandanı general Denikinın əmrnaməsinə görə, məhv və itlaf [tələf] ediləcəklərdir.

Ancaq sadıq oğullarının qayğısına qalan Dabravol ordusu siz rus xalqına – köylü, fəhlə və şəhərlilərə xəbərdarlıq edir ki, haydudları cəzaya yetirdikdə, siz xəsariddə olmayasınız [ziyan çəkməyəsınız].

Yollarda, mövqiflərdə [stansiyalarda], köylərdə və şəhərlərdə haydud dəstələrlə yığılmayınız, toplanmayınız. Zira bizim təyyarələrimiz dəstələrə və toplulara bomba atacaqlardır.

Dabravol ordusuna qarşı üsyan etmiş haydudları, fərariləri köylərinizə buraxmayınız. Zira bombalarla həman dəstələr və Maxnonun əşqiya [quldur] çətaləri toplanan məhəllər [yerlər] və evlər büt-bütün təxrib və təhriq ediləcəkdir [dağıdılacaq və yandırılacaqdır]. Netəkim ...-yanı təxrib etmişiz.

Siz kəndiniz kəndinizi mühafizə ediniz. Və atəş içərisinə kəndinizi atmayınız. Dabravol ordusu bu barədə açıqca və namuscasına sizi xəbərdar edir.

“Priziv”

TÜRKİYƏDƏN

Miralay Haskell ilə müsahibə

Qafqaziya əhvalı haqqında Sülh Konfransına izahat vermək üzrə bir müddət əvvəl Parisə getmiş olan Etılaf [Antanta] dövlətlərinin Qafqaziya mü-məssili [nüməyəndəsi] miralay [polkovnik] Haskell “Yeni gün” qəzetəsi mühərriri ilə atidəki [aşağıdakı] müsahibədə bulunmuşdur:

– Miralay, Paris səyahəti mühüm bir məsələyəmi aiddir?

– Səyahətim münhəsirən vəzifeyi-məmurəmə [xüsusi olaraq daşdığı vəzi-fəyə] aiddir. Qafqaziya Etılaf dövlətləri mü-məssili bulunduğum üçün Qafqaziya əhvalı haqqında məzkur [deyilən] dövlətlər ərkanına [dövlət xadimlərinə] izahat vermək üzrə Parisə getdim. Çünki bu ərkan heyətini toplu olaraq orada görmək mümkün idi.

– Qafqaziya əxirən [son zamanlarda] Azərbaycan ilə Ermənistan arasında bir Zəngəzur məsələsi var. Məsələnin ma-hiyyəti nədir?

– Zəngəzur məsələsi əhəmiyyətli, ciddi bir məsələ deyildir. Məsələ ətrafında qoparılan gurultu zəhmətə dəy-məz. Məmafih [bununla belə], bu fikrimi oraların əhvalını nəzəri-diqqətə alaraq dərmian edirəm [meydana qoyuram]. İki aydan bəri Qafqaziya uzaq bulunuram. Tiflisə övdət edər-etməz [qayıdar-qayıtmaz] məsələni tədqiq edəcəyəm. Ancaq bu məsələ pək əski bir itılafdır. Qeybubətim əsnasında məzkur həvali-dəki şəraitin təbəddül etmiş olması da varidi-xatir ola bilər [Mən olmayanda, deyilən regionda şəraitin dəyişməsi ehtimalı da ağıla gələ bilər].

– Parisdəki vəzifəniz Qafqaziya haq-qında Etılaf dövlətləri tərəfindən yeni şərait və müqərrərat [şərtlər və qərarlar] təyini istilzam etdimi [lüzumlu etdimi]?

– Xeyr. Yeni şərait və müqərrərat yoxdur. Əski vəziyyət kəmkən baqi [olduğu kimi dəyişməz] qalacaqdır.

– Amerikanın Ermənistanda manda qəbul etməsi məsələsi təhəqqüq etdimi [gerçək oldumu]?

– Amerikanın Ermənistanda bir vəkalət dəröhdə etməsinə [öhdəsinə götürməsinə] dair hənz təhəqqüq etmiş bir şey yoxdur. Və bu babda [bu barədə] vəqe olan tədqiqat dəxi bir nəticə verməmişdir. Bu gün bu vəkalət haqqında yapılmış heç bir şey yoxdur. Bununla bərabər, Amerika hökumətinin ondan daha mühüm məsələlərlə məşğul olması həsəbi [səbəbi] ilə Ermənistan vəkaləti məsələsi mövzu-yi-bəhs olmamaqdadır.

– Bu məsələ haqqındakı xüsusi fikriniz nədir?

– Doğrusu, bu məsələ mənə aid bir keyfiyyət olmadığından, bir şey söylə-

yəmməyəcəyəm. Əsasən, həqiqəti eyi bilməyirəm.

– Məmləkətimiz müqəddəratı haqqında Parisdə nə kimi məlumat aldınız?

– Türkiyə üçün Parisdə şayani-əhə-miyyət [əhəmiyyətə layiq] bir şey eşit-mədim. Yalnız şunu bilirəm ki, Paris Sülh Konfransı son günlərdə Türkiyə məsələsi ilə kamali-fəaliyyət və şiddətlə əlaqədar olmaqda, Türkiyə məsələləri ilə iştiğal etməkdədir [məşğul olmaqdadır]. Yaxında Türkiyə haqqında icraat və tətbiqatda bulunacaqdır. Türkiyə məsələsi daireyi-səlahiyyətimdən xaric olduğu üçün fəzlə [artıq] bir şey söyləyəcəyəm.

– Qafqaziya vəziyyəti-hazirə nəsil-dır?

– Şəraiti-hazirə əvvəlkindən fərqli deyildir. Yalnız Qafqaziya böyük bir iqtisadi müşkülət hökm sürməkdədir. Vəsaiti-nəqliyyə bu müşküləti tövli-d və təzyid etməkdədir [Nəqliyyat vasitələri bu çətinliyi meydana gətirməkdə və artırmaqdadır]. Digər cəhətdən, yeni cümhuri-yətlərin hüdudu hələ münaziəli [müba-hisəli] bulunduğundan, müşkülət davam edir. Ərzaq fiqdanı [yoxluğu] əhalini pək güclük içində bulundurmaqdadır. Bununla bərabər, şəraiti-qədimə [əvvəlki şərait] hər ay bir az kəsbi-səlah etməkdədir [yaxşılaşmaqdadır].

– Qafqaziya cümhuriyyətlərinin hü-dudları nə vaxt və nəsil təyin olu-nacaqdır?

– Qafqaziya cümhuriyyətlərinin hü-dudları Qafqaziya məsələsi xitama ərdiyi vaxt təyin ediləcəkdir ki, bu da Sülh Konfransınca Qafqaziya məsələyi-müə-ləqəsi [qeyri-müəyyən, havada qalmış Qafqaziya məsələsi] haqqında qərarı-qəti ittixaz etdiyi [qəti qərar verildiyi] vaxt

ancaq vüqu bulacaqdır. Məmafih [bu-nunla belə], bu qərarın nə vaxt ittixaz ediləcəyi və Qafqaziya mü-təəlliq [aid, əlaqədar] olan məsələlərin nə zaman həll edilə biləcəyi hənz məlum deyildir.

– Qafqaziya cümhuriyyətləri müqə-dəratının Rusiya məsələsi ilə əlaqəsi varmı?

– Eyi bilməyirəm.

– Şimali Qafqaziya nə halda?

– Dağıstan məsələsi mövzu-yi-bəhs olmayır. Parisdə buna dair bir şey eşit-mədim. Oradakı vəziyyəti-hazirə məlu-munuzdur. Fəqət bunun nə şəkil alacağı məlum deyildir.

Məlumdur ki, Haskell son günlərdə İstanbuldan övdət edib [qayıdıb], Tiflis-dədir.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Ədliyyə nazirinin Bakı nahiyyə məhkəməsindəki müəssisələr yanaca-ğından ötrü 50 min manat təxsis edil-məsi [ayrılması] haqqındakı təqriri istiması [təklifinin dinlənilməsi] nəticəsin-də, istənilən paranın istiqraz qalqısından sərf edilməsinə Nəzarətə icazə verilməsi qərara alınmışdır.

- Ədliyyə nazirinin xəstə məhbuslar üçün buraxılan istiqrazdan həbsxanalar üçün yanacaq almasına icazə verilməsi haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, icazə verilməsi qərara alınmışdır.

- Daxiliyyə nazirinin Bakı qubernatorluğunda bir qaç vəzifənin ləğvi haq-qındakı təqriri istiması nəticəsində qərara alınmışdır.

1) Bərvəchi-ati [aşağıdakı] vəzifələr ləğv edilsin: qubernatorun ikinci müavini, katibin baş müavini, bir tərcümanlıq, iki makinaçılıq, doqquz dəftərxana xidmətçiliyi, beş qasidlilik.

2) Bu vəzifələri buraxacaq xidmətçilər yeni vəzifə almazsalar, ümumi əsas üzrə ştatda saxlamalı.

- Hərbiyyə nazirinin həcz [müsadirə] edilmiş mənzillər üçün bir komisiyon təşkili haqqındakı təqriri istiması nəticəsində qərara alınmışdır:

1) Məzkur [deyilən] məsələyə baxmaq üçün beynəldarə [idarələrarası] bir komisiyon təşkil edilsin.

2) Məzkur komisiyon sədrliyinə Baş Mühəndislik İdarəsi müdiri general Tarxanovu təyidlə, Daxiliyyə, Türlük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə], Dövləti Müfəttişlik, Maliyyə və Ərazi Nəzarətindən bir nümayəndə göndərilməsi tapşırılsın.

- Ərazi nazirinin [19]14-cü sənənin 7 mayıs qanununun 3-cü maddəsinin dəyişməsi haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, maddənin dəyişməsi mövcubincə [dəyişməsinə uyğun olaraq], Lənkəranka nəhrinin cənubi sütunundan Qaladağlı vətəğəsinədək səyyadlıq [ovçuluq] bileti üzrə işbu qərar elanı günündən bir sənəyədək balıq tutulmasına icazə verilmək qərara alınmışdır.

- Maarif nazirinin Şuşa qəzasının Ağdam kəndində rüşdi [orta dərəcəli] məktəb güşadına [açılmasına] icazə vermək haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, qanun layihəsinin təsviblə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılması qərara alınmışdır.

- Daxiliyyə nazirinin, Bələdiyyə İdarəsinin 1919-cu sənədə Balaxanı, Sabunçu polis idarələri mənzilləri təmirindən azad edilməsi haqqındakı təşəbbüsətinə dair təqriri istiması nəticəsində qərara alınmışdır:

1) Bələdiyyə İdarəsinin təşəbbüsəti rədd edilsin.

2) Daxiliyyə Nəzarətinə, ixtiyarındakı istiqrazdan Bələdiyyə İdarəsi hesabına olaraq məzkur [deyilən] idarələr təmirinə 546.800 rublə sərf etməsi tapşırılsın.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin qaçqınların məskunu haqqındakı təqriri istiması nəticəsində, qanun layihəsinin təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxal edilməsi qərara alınmışdır.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

“Russki den” qəzetəsinin qapanması
Daxiliyyə Nəzarəti 12 kanuni-əvvəldə bu məzmununda bir qərarə verməmişdir:

“Gündəlik “Russki den” qəzetəsində Azərbaycan dövləti aleyhinə düşmənanə tərzdə məqalələr dərc olunduğu, xüsusən 15-ci nömrədə Denikin əmri ilə mərbut [bağlı] olan məqaləni nəzərə alaraq, icbari qərarədin 2-ci fəslinin 9-cu maddəsinə məbni [əsasən], qəzetəni 10 min manat cərimə ilə qapamaq qərara alınmışdır.”

Əsasi kapitalının təzayüdü [artması]
“Feniks” Səhmdaran Cəmiyyətinin ümumi iclası qərarı mövcubincə [qərarına əsasən], Cəmiyyət Daxiliyyə Nəzarətinə

müraciətlə rica etmişdir ki, Cəmiyyətin əsasi kapitalının 10 milyon manatlıq artırılmasına icazə verilsin. Cəmiyyət biri 1000 manat olacaq 10 min səhm buraxacaqdır.

Pud vergisi

Şəki Bələdiyyə İdarəsi Gəncə general-qubernatoruna müraciətlə, Bələdiyyə İdarəsi nəfinə [xeyrinə], gətiriləcək və aparılacaq mallardan pud vergisi almaq haqqında təşəbbüsətdə bulunmuşdur. General-qubernator Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə təşəbbüsətdə haqqında nəzəriyyətinə isticvabda bulunmuşdur [fikrini soruşmuşdur].

Şuşa Bələdiyyə İdarəsi

Qarabağ general-qubernatoru Daxiliyyə Nəzarəti nəzdində Şuşa Bələdiyyə İdarəsinə ərzaq işlərindən ötrü 2 milyon manat buraxılması və kəndi işlərini aparmaq üçün 500 min manat buraxılması haqqında təşəbbüsətdə bulunmuşdur.

Boş mənzillərin mühafizəsi

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Bakı qradonaçalnikinə müraciətlə rica etmişdir ki, Ermənəkəndində olan boş evlərin taxta hissələrinin mühafizəsi üçün lazımi tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Seysulan kanalının təmiri

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Qarabağ nahiyyə müfəttişinə müraciətlə rica etmişdir ki, Cavanşir qəzasının Ləlan kəndi əhalisinin Seysulan kanalı təmiri üçün sərf etdikləri 6 min manat haq-

qında məhəllində [yerində] təhqiqat yapıb, lazım olduğu sırada məxaricətin verilməsini tapşırırmışdır.

Avropaya gedəcək tələbələr haqqında

Avropaya gedəcək tələbələrin pasportları Büro tərəfindən hazırlanıb, hal-hazırda fransız lisanına tərcümə edilməkdədir. Bundan sonra iki nəfər üzv Tiflisə gedib orada lazımi yerlərə təqdim edəcəklərdir. Büronun təşəbbüsəti sayəsində tələbələrə 200 frank əlbisə parası verilməsi, 400 aylıq əvəzində 500 frank verilməsinə əsas etibarilə rəy alınmışdır. Tələbələr kanuni-əvvəl axırlarında ehtimala görə Avropaya azim olacaqlardır [yola düşəcəklər].

Mart və sentyabr xəsarətdidələri

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Vükəla Şurası rəisi həzrətlərinə bir müxtirə [yazılı müraciət] təqdim edərək məlum etmişdir ki, [19]19-cu sənənin 7 fevral hökumət qərarıdadı mövcubincə [qərarıdadına əsasən], [19]18-ci sənənin mart və sentyabr aylarında xəsarətdidə olmuşlara [zərər çəkmişlərə] müavinət etmək üçün 150 min manat təxsis edilmişdi [ayrılmışdı]. Şimdi isə məzkur [deyilən] məbləğ bitdiyindən, müavinət etmək mümkün deyildir. Halbuki hal-hazırda bir çox zəvat [şəxslər] və siyasi firqələr müraciətlə, müavinət etməyi rica edirlər.

Nəzarət rica etmişdir ki, Vükəla Şurasından Bakı və köyləri fükərə sinfinə müavinət etmək üçün 50 min manat təxsis edilməsi haqqında iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmasını rica etmişdir.

Fəhlə həyatından

Kanuni-əvvəl 9-da Baş Məsai [Əmək] Müfəttişliyində məlumat alınmışdır ki, “Benkendorf” cəmiyyətinin Suraxanı mədənlərində dördüncü dairə fəhlələri oktyabr ayı əlavəsini almadıqlarından naşi [ötrü] tətillər elan etmişlərdir. Halbuki məlum olmuşdur ki, fəhlələr noyabr ayının ikinci yarısı məvacibini almadıqlarından tətillər etmişlərdir. Cəmiyyətin məlumatına nəzərən bunun səbəbi vaxtlı-vaxtında Dövlət Bankdan [Dövlət Bankından] pul almadıqları olmuşdur. Cəmiyyət Məsai Nəzarətindən bu haqda lazımi tədabir ittihazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

AVAM KAMERASINDA RUSİYA MƏSƏLƏSİNİN MÜZAKİRƏSİ

Avam Kerasının 10 təşrini-sani [noyabr] iclası

İngiltərə Baş vəkili Lloyd Corcun 8 təşrini-sanidə Gildhollda ziyafət məclisində irad etmiş [söyləmiş] olduğu nitq, İngiltərə məhafili-siyasiyyəsində [siyasi dərəcələrində] bir sensasiyonu mövcub [sensasiyaya səbəb] olmuşdur. İngiltərənin və zahirən Müttəfiqlərin də Rusiya məsələsinə aid siyasətlərində ansızın bir təgəyir vüqusunu iradə edən [dəyişiklik meydana gəldiyini göstərən] şu nitqin hər kəlməsini İngiltərə mətbuatı təfsir [şərh, izah] edərək, bütün təşrini-sani ayı içində onunla iştiğal etmişdir [məşğul olmuşdur].

Lloyd Corcun işbu nitqi mətbuatda nəşr edildikdən sonra yek-digərini mütəəqib [bir-birinin ardınca] Parlamən tərəfindən edilən sorğularla “Morning

post”un təbirincə, hökumət bombardman edilmişdir.

Avam Kerasının müzakirətini və orada Rusiya xüsusunda və İngiltərənin Rusiya siyasəti haqqında verilən sorğuları (istizahları) və Lloyd Corcun cavabı nitqini (ki, tamamilə tərcümə etmişiz) aşağıya dərc edirik:

Avam Kerasının 10 təşrini-sani iclasında (Lloyd Corcun nitqindən iki gün sonra) Parlamən müxtəlif qrup nümayəndələri tərəfindən mütəəddid [çoxsaylı] təcili suallar verilərək, Rusiyada yürüdülmən İngiltərə siyasətinin gələcəyi haqqında Lloyd Corcdan şümullu izahat tələb edilmişdir.

Avam Kerasında sorğular

Horatio Bottomli (“Con Bull” qəzetəsi müdiri) soru[şu]r ki, Baş vəkili Gildhollda ziyafət məclisində verdiyi bəyanatı şu mənada anlamalıdır ki, Rusiyada müharib [savaşın] firqələri barışdırmaq yolunda atılan yeni iqdamatın [addımların] hali-hazırda müvəffəqiyyətinə istinad edərək Dövlət-Müttəfiqə [Müttəfiq dövlətlər] şimdi Lenin və Trotski hökuməti ilə müzakirəyə girişmək xəyalındadır; əgər bu, doğru isə, o zaman hökumət zənn edirmi ki, böylə mühüm addımı atmaqdan əvvəl Avam Kerasına da kəndi rəyini söyləyə bilsin?

Bonar Lou (cavab verir) – Bu sorğu möhtərəm Parlamən üzvündən yetişən kimi mən onu xəbərdar etdim ki, Baş vəkili Parlamənə pəncşənbə [cümə axşamı] günü (13 təşrini-sanidə) gələcəkdir və rica etdim ki, məsələ həman günədək təxir edilsin. Mən zənn edirəm ki, sualda ifadə edilən ehtimal, Baş vəkili nəzə-

riyyəsi ilə təvafüq etməyir [uyğun gəlmir]. Mən sorğu müəllifini inandırma bilərəm ki, Parlamən əvvəlcə ətraflı müzakirə etməsindən irəli, ehtimal edilən iqdamatı hökumət heç bir halda yapmayacaqdır.

Bonar Lou mərifətilə [vasitəsilə] Lloyd Corca verilən mütəəddid [çoxsaylı] suallara atidəki [aşağıdakı] nitqi ilə cavab verir.

Hərbiyyə naziri Bonar Lounun nitqi

Bonar Lou Baş nazirin Gildhollda irad etmiş olduğu nitqə gəldikdə, onu xatirə gətirməlidir ki, Britaniya və bolşevik nümayəndələrinin konfransı Kopenhagenə təşəkkül etmiş və bu ay içində də müzakirəyə şüru ediləcəkdir [başlanacaqdır]. Təbii olaraq bir böylə sual doğur ki, işbu konfransın dəvəti [səbəbi] olan hərbi əsirlər mübadiləsindən qeyri bir məsələ ilə də uğraşacaqmı, başqa məqsədlər üçün də oradan istifadə ediləcəkmə? Bu ehtimalatı ifadə edən səbəbdən birisi də bolşevik nümayəndələrdən mister Litvinova (İngiltərədə sabiq bolşevik nümayəndəsi) istinad eylədiyidir.

Bu, əlbəttə, aşkar və aydındır ki, Britaniya hökuməti bolşeviklərlə o vaxta qədər müzakirəyə başlama bilməyəcəkdir. Çünki onlar hal-hazırda işğal etdikləri ərazinin həqiqi nümayəndələrindən olmasını müəyyən bir surətdə təsdiq edən mandat təqdim etməmişlərdir. Bu mandat onların əldə edə bilməsi üçün yalnızca bir yol vardır ki, o da Məclisi-Müəssisən dəvətidir. Lakin Lenin və Trotski işbu yolu qətiyyənlə rədd edirlər. Şimdi calibi-maraq [maraqlı] orasını bilməkdir ki, hal-hazırda bu şəraitə qəbul

etməyə onlar razı olub-olmadıqları cəhətdir.

Bu xüsusta Lenin və Trotskinin nöqtəyi-nəzəri Lloyd Corc və Vilsonun demokratik nöqtəyi-nəzərlərinə bütöün zidd və müğayirdir [əksdir].

Başqa suallara cavab verərək Bonar Lou bəyan etmişdir ki, Rusiyanın Böyük Britaniyaya olan borcu 568 min funt-sterlingdir. Bundan əlavə, mütarikədən [atəşkəsdən] sonra Müvəqqəti Rusiya hökuməti də İngiltərə hökumətindən 1 milyon 350 min funt-sterling almışdır.

Hökumət hal-hazırda qəviyyənlə [məhkəmə] ümid edir ki, bu borc vaxtilə tədiyə ediləcəkdir [ödənəcəkdir]. Yuxarıda göstərilən məbləğlərə son zamanlar sərf edilmiş 100 milyon funt daxil deyildir.

Nazir əlavə olaraq bəyan etmiş ki, bolşeviklərin itminanlarına [arxayınlıqlarına] – ki, onlar Rusiyanın borcunu tanımağa hazırdırlar – mən beşəxsən buna artıq bir “ticarəti” qiymət verməyirəm.

13 təşrini-sani iclası

Avam Kerasının 13 təşrini-sani iclasının böyük bir qismi yenidən Rusiya məsələsi müzakirəsinə həsr edilir. Baş vəkili onun nitqi münasibətilə onlarla suallar verilmişdir.

Yalnız Unionistlər firqəsi 16 sual vermişdir. Unionistlərin verdiyi suallardan başqa, liberallar və hakəza [həmçinin] Fəhlə firqəsi tərəfindən suallar verilmişdir.

Lloyd Corcun nitqi

Lloyd Corc – Mən ümid edirəm ki, Parlamən möhtərəm üzvləri mənə

nitqimə verdiyi sualların həpsinə cavab alarlar. Onların hər birərinə ayrı-ayrı cavab vermək əsla mümkün deyildir. Zira onlar yek-digərləri [bir-birləri] ilə sıxı məbutdurlar [bağlıdırlar] və onlardan bəziləri həman eyni bir əhvala aid verilən suallardır.

Şura cümhuriyyəti tərəfindən edilmiş sülh təklifi namını daşıyan suala gəlincə, Dövəli-Müttəfiqə [Müttəfiq Dövlətlər] düşmənanə məmləkətlər hökumətlərinin qeyri-məsul əşxas mərifəti ilə iblağ edilən [qeyri-məsul şəxslər vasitəsilə çatdırılan] təklif[in]ə qarşı cavab vermək iqdamatını [addımını] təxir etmişdir.

Dövəli-Müttəfiqə ancaq rəsmi və bilavasitə həman hökumətlər tərəfindən edilən təklifə cavab verə bilərlərdi. Bütün müharibə müddətində Müttəfiqlərin tərz-i-hərəkəti böylə olmuşdur və nətəyici [nəticələri] də ona bəraət qazandırmışdır.

Hökumət zənn edir ki, işbu tərz-i-hərəkəti təğyir etmək [dəyişdirmək] bu saat məqsədə müvafiq gəlməz. Battersi nümayəndəsi Riçard Morrisin sorğusuna mən bəyan etmək istəyirəm ki, qətiyyəni heç bir adam heç bir vaxtda mənim və yaxud mənim xəbərim olmadan bolşevik nümayəndələri ilə sülh müzakirətinin nə kimi şəraitə məbni [əsasən] başlana biləcəyi məsələsi xüsusunda müsahibədə bulunmamışdır. Mən heç vaxt Nortkliff siyasəti adlandıra bildiyim üsulu təsvib etməmişəm [qəbul etməmişəm, bəyan etməmişəm] ki, onun müəllifinin təfsirinə, Dövəli-müəzzəmə [Böyük dövlətlər] kəndi əzəmətinə qər qətmək [batırmaq] arzusunda olaraq bolşeviklərlə münasibətə başlamaqdan ötrü İngiltərə

tərəfdarı olan bir zatdan [şəxsdən] istifadə etmək xəyalında bulunsun. Mənim rəyimcə, Rusiyada sülh və müsəlmanlıq [asayışı] qaim [bərpə] etmək üçün istənilən yol bu yol deyildir.

Ser Robert Sesilin amiral Kolçakın şimdiki vəziyyəti və onun təhti-idarəsində olan məmləkətin idarəvi və hərbi hərəkəti münasibətilə sorğusuna cavab olaraq mən söyləməliyəm ki, övza [vəziyyət] və əhval Qərbi Sibiryada, şübhəsiz ki, pək ağırdır. Bolşevik qüvvələri sürətlə Omska doğru hücum edirlər. Fəqət şimdikiyə qədər Kolçak ordusu şəhərləri təxliyə etməmişdir və onun müqəddəratı bu yaxın günlərdə şəhərin üzərində olacaq müharibələrdə həll ediləcəkdir. Kolçakın ricət etməsinin [geri çəkilməsinin] səbəbləri ziyadə müğləq [anlaşılmaz] olduğuna görə, bu saat ona cavab vermək də çətin olacaqdır. Fəqət bu ricət Rusiya Vətəndaş müharibəsinin – mən irəliliyi nitqimdə qeyd etdiyim üzrə – mütərəddid [qeyri-sabit, ziddiyyətli] və qeyri-təbii mahiyyətini təsvir etmək üçün bir nümunədir.

Səneyi-haliyə ibtidalarında [bu ilin əvvəllərində] Kolçak ordusu Uralı keçərək Permə qədər irəliləmişdi. Onların cənubunda Denikin ordusu ilə və şimalda Britaniya-Rusiya qüvvələri ilə birləşəcəkləri yəqin ədd [hesab] edilirdi. Bununla bərabər, qışın hüluluna [gəlməsinə] qədər Moskvaya tərəf irəliləmək də qeyri-mümkün hesab edilirdi. O zaman general Denikin cəbhəsi ancaq Qara dəniz şərqə səvahlində [sahillərində] olan məhdud bir dairədən ibarət idi. Şimdi Kolçak bir qəç yüz mil geri çəkilməmişdir. Amma Denikin isə bolşevik ordularını

məhsuldar yerlərdən qoğaraq, minlərcə mürəbbə [kvadrat] mil yerləri təxlis [xilas] etmişdir.

Son bir qəç həftə zərfində işğal etmiş olduğu ərazinin bir hissəsini müşarüleyh [haqqında danışılan şəxs] yenidən qeyb etmişdir. Lakin bu vaxta qədər o yerlərin çox hissəsini işğalda davam edir.

Rusiyada davam edən müharibələri Fransa inqilabının göstərmiş olduğu təcrübələrlə ölçmək fikrindən biz uzağız. Orada Denikin və ya bolşeviklərə misal düşmənlər kəndi qarşılarında 50 mildən bir azacıq ziyadə cəbhə görürlərdi. Burada isə cəbhənin uzunluğu 1300 mildir ki, arxada da qeyri-müntəzəm vəsi [geniş] bir məmləkət buraxılır və o yerlərdə bəzən əşqiya [quldur] çətələri və hayduqlar xilas olmuş ərazi üzərindəki böyük şəhərləri müvəqqədən zəbt və işğal edirlər. Əhalinin qismi-əzəmi [böyük qismi] nə bu tərəfə və nə digər tərəfə har [qızğın] bir hüsn-rəğbət bəsləməyir və pək çabıq olaraq onlara qarşı kəndi münasibətlərini dəyişirlər.

Bədəhu [sonra], vilayətlərdəki milli hərəkətdə müşkülət mövcuddur. Nəticə də bu olmuşdur ki, general Denikin işğal etmiş olduğu yerlərdə şimdikiyə qədər idarəvi bir kontrol qaim etmək [qurmaq və möhkəmləndirmək] iqtidarına malik olmamışdır. Bu da həman pək mühüm mövqə işğal edən şu nöqtələrdə ticarət və sənəti qaim etməkdən ötrü qeyri-mümkün şərait ehtas edir [əmələ gətirir].

Buna mən əlavə etməliyəm ki, müharibə ehtiyacından ötrü dəmiryolların işləməsi də ticarətin bərpə edilməsi üçün daha ziyadə müşkülət tövliid edir [meydana gətirir].

Hökumətin siyasəti ona məyyaldır [meyillidir, yönəlmişdir] ki, Rusiya ilə ticarəti münasibət bərpə edilsin. Bu yalnız Rusiya deyil, bütün cahan mənafeyini havidir [əhatə edir]. Biz son aylar içində işbu istiqamətdə xüsusi səylər etmişiz və pək məruf [bilinən, tanınan] və məşhur olan möhtərəm Parlamən üzvü mister Makkinder xüsusi olaraq bu niyyətə Cənubi Rusiyaya ezam edilmişdi.

Ümumi suallara gəlincə, hökumət dəfələrcə onlara Parlaməndə cavab vermişdir. Mən hökumətin nöqtəy-nəzəri haqqında nisan ayında müfəssəl bəyanat vermişdim və hökumət o siyasətindən dönmək fikrində deyildir.

Burada izah edildiyi üzrə, mütərikənin [atəşkəsin] əvvəlindən səneyi-haliyə təşrinə-əvvəlinin [bu ilin dekabrının] sonuna qədər Rusiyaya müavinət etməkdən ötrü hökumət tərəfindən 100 milyon funt sərf edilmişdir. O məbləğin əksər hissəsi Rusiya borcları hesabına yazılmış və ya yazılacaqdır. Hökumət dəfələrcə açıq olaraq göstərmişdir ki, Cahan müharibəsinin üzərimizə yüklədiyi ağır yüklərə əlavə olaraq, yeni təəhhüdat təzyid etməyi [yeni öhdəlikləri artırmağı] biz bacarmırıq və Rusiya məsarifinə əlavə etmək ehtimalı da yoxdur.

Digər tərəfdən, hökumət Rusiya ilə sülh əqd edilməsinin [imzalanmasının] lazım olmasını düşünmüşdür.

Rusiya Vətəndaş müharibəsinin fəlakətlər vücudə gətirdiyini və kəndisi ilə qonşu olan dövlətləri rahatsız etdiyini dərnəzər etməkdən [nəzərə almaqdan] əlavə, Rusiya məsələsinin həll edilməsi ümumi sülhün iqamə [bərpə] edilmə-

sindən ötrü böyük əhəmiyyəti haizdir [daşıyır] və əlavə, Rusiya məkulat [qida məhsulları] və xammallar mənbəyidir.

Hazırkı şərait isə fiyatların yüksəlməsini mövcib [yüksəlməsinə səbəb] olur və fiyatların yüksəlməsi isə bolşevik propaqandası üçün ən qorxunc vasitələrdən biridir.

Rusiya Vətəndaş müharibəsi çox uza-narsa, Almanıyanın tərxis edilmiş zabitan və əsgəri Rusiyada kəndilərinə məşğuliyyət bularlar, deyə izahatda bulunan Baş vəkil, nitqinin sonunda insaniyyətpərvərənə nöqtəyi-nəzərlərə nəqli-kəlam edərək [sözü gətirərək] deyir ki:

Söylənilən şu nöqtəyi-nəzərlərə məbni [əsasən], hökumət daima Rusiyada sülh və müsəlimət bərpa edə biləcək vəqələrdən [hadisələrdən] istifadə etmək istəmişdir və Müttəfiqlərin işbu nəzəriyyəsi Kolçaka da məktubən [məktub vasitəsilə; yazılı olaraq] bildirilmişdir. Həmçinin təklif edilmişdir ki, bu yaxın zamanda bir beynəlmiləl konfrans dəvət edilsin. Şu konfransda Duvəli-Müttəfiqə nazirləri iştirak edərək, Sülh Konfransının həll edəmədiyi bəzi məsələləri müzakirə edəcəkdir və Rusiya məsələsi də onlardan biridir.

Əgər Avam Kamerası istəyirsə ki, şu konfrans dəvət edilmədən əvvəl Rusiya məsələsini bir dəfə daha müzakirə etsin, əlbəttə ki, hökumət şu arzuya müzahirət [köməklik] göstərməyə hazırdır. Ancaq mən Parlamenin xatirinə gətirmək istəyirəm ki, böylə incə və müşkül məsələləri açıqcasına mövqeyi-bəhs və müzakirəyə vəz etmək [mübahisə və müzakirə mövqeyinə qoymaq] eyi bir üsul

deyildir və əgər hökumətin qəti bir cavab verməsini Parlamen arzu edirsə, şu üsuldan ictinab etməlidir [çəkinməlidir].

DARÜLFÜNUNUMUZ

Darülfünunlarda heyəti-tədrisiyyəni [müəllim heyətini] professorlar təşkil və tədrisi vacib olan ülm və fünün [elmlər və fənlər] üçün vəz olunan [yaradılan] kafedraları, yəni kürsiyi-xitabətləri münhəsirən [əsasən, xüsusilə] bunlar işğal edirlər [tuturlar]. Darülfünunlarda dosentlər də bulunurlar. Bunlar sayca professorların ondabiri qədər belə olmayıb, lüzumu ikinci, üçüncü dərəcədə olan, bilinməsi istənilən və fəqət labüd və vacib olmayan ülm və fününü tədris edirlər.

Dosentlər xassətən [xüsusilə] onun üçün lazımdırlar ki, ülmə iştigal edib [elmlərlə məşğul olub] hazırda dursunlar və o zamana ki, professorların biri öldü ya başqa surətlə meydandan çıxdı, onun kafedrasını işğal etsinlər.

Bizim şimdiki darülfünunumuzda professor ünvani-elmisini haiz [elmi ünvanını daşıyan] yalnız üç şəxs vardır ki, Razumovski, Levin və Oşman cənablarından ibarətdir. Bunlar hər üçü də tibb mütəxəssislərindəndirlər. Üç tibb professoru bir tibb fakülteti təşkili üçün kəndi ədədlərinin az başı 5-6 miqdarı arxadaşlara möhtac ikən, bizim darülfünunumuz bu üçün vücudunu [varlığını], deyil tibb fakültetinin və daha tarix və filologiya fakültetinin bir darülfünuna yaxışan surətdə tədris etmələrinə kafi ədd [hesab] edir.

İki fakültet üçün ancaq üç professor vardır. Dünyada təbəhal [indiyə qədər] üz göstərməmiş böylə əhval bizim darülfünunumuzda nasıl vüqə gəlmişdir?

Azərbaycan milləti bəövnullahitəala [uca Allahın köməyi ilə] istiqlalını istirdad etməsi [təzədən əldə etməsi] ilə həyatın hər şöbələri kimi maarifini dəxi mədəni millətlərdəki dərəcəyə is’adı [yüksəltməsi] kəndisinin vəcibeyi-həmiyyəti ədd etdi [qeyrətlə say göstərməli olduğu vəzifələrindən saydı] və əzcümlə [o cümlədən] bir dövlət darülfünunu təsisini xahiş [arzu] eylədi. İstiqlalımızdan irəli təhti-əsəratlərində [əsəratləri altında] yaşadığımız ruslar kəndi lisanımızda müəssisat-elmiyyə və təlimiyyə təsisinə bizə rüxsət verməzdilər. Osmanlıdan deyil müəllimlər gətirməyimizə, ədəbi və elmi asar [əsərlər] gətirməyimizə belə izin yox idi. Lihaza [bu səbəbdən] kəndi qüvayielmiyyə və fənniyyəmizlə darülfünun açmağa qadir deyildik. Bizim kəsbi-istiqlal etdiyimiz vəqeyi-xeyriyyə [istiqlal əldə etdiyimiz xeyirli hadisə], zamanca qalib və müttəfiq Avropa dövlətlərinin Osmanlı dövlətinə qarşı qeyzamiz və suizənni havi [qəzəbli və bədgüman, pis fikirli] bir politika təqibləri vaxtına təsadüf etdi. Əhvali-zaman hökumətimizdən onu tələb edirdi ki, qalib müttəfiqlərin ədəmi-məmnuniyyət və ya sui-zənlərini [məmnuniyyətsizliyini yaxud mənfı fikrini] cəlb edəcək hər bir təşəbbüsdən ictinab etsin [çəkinsin]. Lihaza müttəfiq dövlətlərdən bir darülfünun təsis edəcək miqdarda professor İstanbuldan gətirmək üçün izin istəmək münasib görünmədi.

Bir qaç rus professoru hökumətimizlə müxabirədə [əlaqədə] idilər. Onlar bizə

söyləyirdilər: “Siz rus dilində tədris olunacaq bir darülfünun açınız. Burada nə qədər professor lazım isə, ondan ziyadə bizim Bakıya, sizin darülfünuna gələcəklərini təəhhüd etmiş [vəd etmiş] arxadaşlarımız var. Darülfünununuz qanunən təsis olunduğu kimi, professorlar heyətini buraya cəlb edəriz.”

Məclisi-Məbusanımız bir tibb və bir də tarix və filologiya fakültetini şimdilik havi [əhatə edən] Azərbaycan dövləti darülfünunu [dövlət universiteti] təsisinə aid qanunnaməni təsdiq etdi. Qanunən darülfünunumuz bərvücut oldu [yarandı]. Bizimlə müxabirədə bulunan rus mütəfənninlərindən [alimlərindən] Razumovski və [Nikolay] Dubrovski cənabları feilən müqtədir və qanunən mövcud darülfünunumuzun müqəddəratını, rəyasətini, məxaricinin sərfini əllərinə alıb, yeni darülfünunun məxarici ilə professor toplamaq üçün rus darülfünun şəhərlərinə getdilər. Səfərləri pək uzun sürdü. Övdətlərində [qayıdarkən] bir tək professor olsun gətirmədilər və heç bir professorun filan vaxt mütləq gələrəm deyə müəyyən bir təəhhüd [vəd, öhdəlik] gətirmədilər.

Lihaza, bizimlə müzakirətdə bulunmuş rus professorları darülfünunumuza lazım olan qədər bizə professor verəcəklər təəhhüdlərini ifadan aciz olduqlarını feilən ibraz etdilər [göstərdilər].

Bu professor yoxluğu darülfünun təsisinə dair Cümhuriyyətimizin vəz etdiyi qanunnamə mövcubincə [qoyduğu qanuna əsasən] darülfünuna kəndini idarə üçün verilən avtonomiyanı [muxtariyyəti] feilən fəsx [ləğv] edir. Bu qanunnamənin hər maddələri göstərir ki,

böyük bir elmiyyə və təlimiyyə müəssisəsinin idarəsini, bu idarə üçün kəndi cibindən verdiyi paranın sərf və xərcini Azərbaycan Cümhuriyyəti kürsiyi-tədrisatlarına [tədris kafedralarına] elmən və fəzlən [elm və fəzilət baxımından] layiq olub, bizim qanun çıxdığı gün professor ləqəbi-elmisini haiz bulunan [elmi ünvanını daşıyan] rus füzəlasına [rus fəzillərinə, alimlərinə] vermişdir.

Madam ki, professor heyəti yoxdur, darülfünün avtonomiyası feilən fəsx olunur, bundan hökumətimiz istifadə etməlidir. Biz daimi olmaq üzrə rus darülfünunu açmamışıq.

Dünyada heç bir millət yoxdur ki, kəndi darülfünunu kəndi dilində olmasın. Ülum və fününun və ictimaiyyətə dair nəzəriyyənin [nəzəriyyələri; düşüncələrin] təcəlligahı [meydana çıxdığı, özünü göstərdiyi yer] darülfünundur. Bunlar həpsi ağıl ilə, fikir ilə, söz ilə yapılan şeylərdir. Hər millət isə kəndi dilində təəqqül, təfəkkür və təkəllüm edər [ağılı işlədər, fikirləşər və danışar]. Kəndi dilindən başqa bir dildə darülfünün vəzaifini [işlərini, vəzifələrini] kəndisi üçün yaddır bir millət təəqqülə, təfəkkürə, təkəllümə qadir olmadığını feilən və maddətən iqrar edən [qəbul edən, etiraf edən] bir millətdir. Böylə bir millət cahanda bulunsaydı, ona millət yerinə “la-yəqilun və la-yuflihun [ağılı işlətməyənlər və nicat tapmayanlar] güruhu” namını vermək daha münasib olardı.

Darülfünunun təsisinə dair mətbuat mübahisəsi və Məclisi-Məbusanımız qanun layihəsini təhqiqlə və müzakirədə bulunduğu zaman darülfünün ən hərərətli tərəfdarlarının belə

təsdiq və iqrarları ona idi ki, rusca tədrisat müvəqqəti olub hər maddeyi-elmiyyə hanki saatda ki türkcə tədris oluna biləcək, o dəqiqədən etibarən bu dildə tədris edilməsinə səy etmək hər azərbaycanlı üçün vəcibeyi-həmiyyətdir. Lihaza, darülfünün avtonomiyasını professorsuzluq maddəsi feilən fəsx etdiyindən bilistifadə [istifadə etməklə], hökumətimiz darülfününün türkləşməsini təsri etməlidir [sürətləndirməlidir]. Həmd olsun, vaxt da müsaid olmuşdur. Qalib müttəfiq dövlətlərin bizə etimadı artmış və osmanlılara dair sui-zənləri azalmışdır.

Şimdi biz İstanbuldan məktəblərimiz üçün dəstələrlə müəllimlər gətiririz. Müəllim kimi, əlbəttə ki, professor da gətirə bilərik. İstanbulda isə kəndi lisanımızda – tələffüzəcə samienəvazlığı [qulaq oxşamağı] ilə, qəvaiddə [qaydaları baxımından] qolaylığı, müntəzəmliyi, müttəridliyi [sıralı, nizamlı olması] və məntiqiliyi ilə cahanda məşhur olan türk lisanımızda ülum və fününun hər şöbələrincə ən mütərəqqi Avropa millətlərin mütəfənninlərinə [alimlərinə] rəqabət edəcək fəzil [fəzilətli, elmi] həmqövm və həmdinimiz var ki, bizim kimi uzaq qardaşlarına elm və ürfan müavinəti əllərini uzatmağı canlarına minnət bilərlər.

Hökumət darülfününun mali idarəsini və heyəti-tədrisiyyənin əzl və nəsbini [işdən uzaqlaşdırılmasını və işə qəbul edilməsini] bir dövləti komisyona [dövlət komissiyasına] həvalə etməlidir. Bu komiyaon şimdiki halda tədrisatda bulunan zəvatdan [şəxslərdən] hankının dərslərinə bizim məmləkətcə həqiqi lüzum varsa və hankısı tədrisə layiq elm

və fəzli haiz isə [daşıyrsa], onu yerində iqa edib [saxlayıb], mütəbaqilərinə [qalanlarını] – ki, darülfünununun qapısı üzlərinə zirdəki [aşağıdakı] fikirlə açılmışdır – tərxis [azad] edər:

“Bir rus, kim olursa-olsun, Azərbaycan parası ilə işə edə bilməsi [yaşaması] üçün Bakı darülfünununə soxmaq rusluq mənafeyinin icabatındandır [zərurətlərindəndir]. Bunun tədrisatına azərbaycanlıların ehtiyacı var imiş, yox imiş, tədris edəcək elm şöbəsinə darülfünün müdərissinə layiq surətdə bu adam bilirmiş və yaxud bilməyirmiş, buralarını aramaq zaidir [artıqdır].”

Hali-hazırda xüsusilə Tarix və filologiya fakultetində cərəyan edən tərzimüamilə [rəftar tərzilə], həqiqətən, çəkinilməz bir surətdədir.

Dubrovski cənabları Məclisi-Məbusan komissiyasına Tarix və filologiya fakultetində şərqə dair tədris olunacaq məvaddi-elmiyyənin [elmi maddələrin, materialların] qayətlə uzun bir siyahısını rəsmən təqdim etdi. Bu siyahını Parlamento əsas tələqqi edərək [əsas alaraq], Tarix və filologiya fakultetinin təsisini təcviz etdi [mümkün saydı]. Müahidə əhəmiyyətini haiz olan [öhdəlik əhəmiyyəti daşıyan] bu uzun siyahının bir tək maddeyi-elmiyyəsi üçün belə Dubrovski cənabları – ki hal-hazırda Tarix və filologiya fakultetinin feilən maliki-mütləqidir [mütləq sahibidir] – kafedra vəz eyləmək [yaratmaq] və professor bulmaq qeydində bulunmamışdır. Ona bədələn [onun əvəzində] yapıdığı isə bundan ibarətdir ki, müzəkkər olsun, müənnəs olsun [kişi olsun, qadın olsun], bir rus Azərbaycan dövləti xərci ilə rifahi-

hali ilə yaşamağa mail olub, kəndinə ülum və fünundan bir ixtisas nisbət verdisə, dərhal o maddeyi-elmiyyə üçün kafedra təsis etmək və o kafedranı həman mütəxəssisi-çapükdəstə [tez tərpənən mütəxəssisə] verməkdir. Bu növ taliblərin fənni rütbələri yoxmuş, nə eybi var. Bu gün bir adama kafedra bağışlayan Dubrovski həzrətləri yarın eyni adama istədiyi rütbəni və ondan yüksəyini dəxi ehsan edər. Bu növlə, bizim şimdiki halda Osmanlı, İran, Misir, Ərəb xilafəti, nəfs [öz] Azərbaycan tarixləri üçün, bu millətlərin ədəbiyyatı, ictimaiyyəti, hikəmiyyəti [fəlsəfəsi], etnoqrafiyası, hətta coğrafiyayı-ümumisi üçün heç bir müvərriximiz [tarixçimiz], heç bir kafedramız, heç bir dərşimiz olmadığı halda, Lehistan [Polşa] ədəbiyyatı, Qədim Yunanıstan tarixi, qədim Babil hekayəti [hekayələri] və başqa, bizim məmləkətcə bilinmələrinin əhəmiyyəti üçüncü, beşinci dərəcələrdə olan məvaddi-elmiyyə və ədəbiyyə üçün bitməz-tükənməz kafedralarımız və həqiqi professorlarımız yoxsa da, professor maaşı alan, Tarix və filologiya fakultetimiz tərəfindən toplanmış pək çox mütəfənnin-manəndlərimiz [alimfasonlarımız] var.

Doğru sözlü

“MÜSAVAT” QURULTAYINDA

11-ci iclas

İclas axşam saat 8-də Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] cənablarının rəyasəti ilə açılır.

Firqənin məramnaməsində olan şəkli-idarə məsələsi müzakirə edilir.

Məramnamədə göstərilən 1-ci maddə eyni surətdə qəbul olunur.

2-ci maddədə olan Məclisi-Məbusan əvəzində “Qurultay” kəlməsinin təbdili [dəyişdirilməsi] ilə qəbul olunur.

3-cü maddə: 20 sinninə çatmış olan hər bir vətəndaş bilafərqi-millət və məzhəb, erkək və qadın [millətindən və dinindən, kişi yaxud qadın olmasından asılı olmayaraq] seçki haqqına malikdir. Seçki haqqına malik olan hər bir vətəndaş eyni zamanda seçilmək haqqına da malikdir.

4 və 5-ci maddələr Məclisi-Məbusan əvəzinə “Qurultay” kəlməsinin təshih [düzəlişi] qəbul olunur.

Qalmış maddələr müzakirədən sonra eyni surətdə qalması əksəriyyətlə qəbul edilir.

Bundan sonra təşkilat məsələsinin müzakirəsinə keçilir.

Ətraf şöbələrin təşkilatı xüsusunda məsələ müzakirə olunaraq, firqə əzələrinin [üzvlərinin] ədədi 50 nəfərə çatınca, firqə, təşkilat heyəti tərəfindən idarə olunur. 50 nəfər əza toplandıqdan sonra Məclisi-Müəssisən dəvət edilib, qapalı seçki ilə idarə heyəti təyin edilir.

Qeyd: 1-ci idarə seçkisində heyəti-idarə əzələrinin nisfi [yarısı] təşkilatçılarıdan olmalıdır.

Sonra Mərkəzi Komitəyə heyəti-idarə – 7, 9, 11 və 14 nəfər – nətiqlər tərəfindən təklif edilir. Bu xüsusda xeyli müzakirədən sonra axırda əksəriyyətlə qərara alınır: Mərkəzi İdarə 7 nəfərdən ibarət olub, məhəlli-iqaməti [oturduğu yer] Bakı şəhəri olsun.

Bundan sonra təklif olunur ki, firqəyə mənsub olan məbuslar firqə Qurultayının əzası hesab olunmalıdır. Bu təklif, ümumiyyətlə, qəbul olunur.

19-cu maddə bu qeydlə qəbul olunur:

Heyəti-mərkəziyyə əzəliyinə cəlb olunacaq əza iki nəfərdən artıq ola bilməz.

Abbasqulu Kazımzadə – Əgər firqəyə yazılan bir üzv 3 ay üzlük haqqı vermədiysə, 4-cü ayda məzkura [deyilən şəxsə] idarə tərəfindən rəsmi bir xəbərdarlıq olandan sonra genə vermədiysə, o vədə o adamın firqədən çıxarılmasını təklif edir. Bu məsələnin əleyhinə və lehinə danışığ olub, nəhayət, bu təklif əksəriyyətlə rədd olunur.

Təşkilat məsələsi xitama yetdikdə, Məhəmməd Əmin əfəndi firqənin xüsusi mətbuatı, ədəbiyyat və nəşriyyatı xüsusunda müfəssəl bir nitq söyləyərək axırda böylə bir təklif edir:

“Mərkəz Komitəsinə və bütün firqə şöbələrinə vəzifə olaraq Qurultay tərəfindən tapşırıqlı ki, firqəyə məxsus mətbəə təsisinə üçün məxsus bir fond təşkil edilsin və bu fonda məxsus ianə dəftəri açılsın.”

Təklif, ümumiyyətlə, qəbul olunur.

Bundan sonra dini məsələlər xüsusunda Məhəmməd Əmin cənabları, elani-istiqlaliyyətimizdən sonra dini məsələlər tamamilə ayrı bir şəkil aldığı üçün bu xüsusdakı idarəsi dəxi başqa bir şərt üzrə olması icab etdiyini [lazım gəldiyini] bəyan edərək, zeyldəki [aşağıdakı] təklifin qəbulunu xahiş edir:

“İslam dini alimlərinin heysiyyət və hürriyyətlərini təmin etməyə və eyni zamanda dəxi möminləri etiqad və ictimadlarında tamamilə şər'i-şərifin vəzəylədiyi [uca şəriətin qoyduğu] əsaslara bağlamaq üçün firqə idareyi-ruhaniyyənin ilğasını [ləğvini] və üləmanın [din

alimlərinin] dəxi “ruhani” nami-məsnusu [uydurma adı] ilə məmurini-dövlətdən bir sinfi-məxsus [dövlət məmurlarının xüsusi bir sinfini] təşkil etməməsinə müvafiq görür.”

Bu təklif dəxi müttəhidülray [yekdilliklə] alqışlarla qəbul olunur.

12-ci iclas

Kanuni-əvvəlin 12-də axşam saat 7-də Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənablarının təhti-rəyasətində iclas açılır.

Növbədəki məsələ Siyasi Komissiyunun təklif edəcəyi maddələrdir.

Rəis Məhəmməd Əmin cənabları məramnaməyə müqəddimə təriqi ilə [məhiyyətdə] yazılmış siyasi nəzəriyyələri oxuyur və ittifaqla qəbul olunur.

Məruzəçi Məhəmməd Əmin cənabları ikinci məsələyə keçərək, taktik və konfederasiya barəsində məruzədə bulunub, Qafqaziyada yaşayan millətlər arasında mövqeyi-coğrafiyyəcə iqtisadi bir münasibət və ittihad [birlik] olduğundan bəhslə, Şimal təhlükəsinə qarşı dövlətlərinin nə qədər xəsarətdə olduqlarını [zərər çəkdiqlərini], Qafqaziya dövlətlərinin bitərəfliyinin təmin olunması lüzumunu, bunları ayrı-ayrı təmin etmək qeyri-qabil olduğunu, iqtisadi nöqtəyi-nəzərləri bir-bir bəyan edərək, konfederasiya üsulunun əsasən [prinsip etibarilə] qəbulunu təklif edirlər.

Əbdülvahab [Məhəmmədzadə] əfəndi Batumun konfederasiya ixtiyarında qalıb-qalmayacağını, Ermənistanın nə nöqtəyi-nəzərdə olduğunu, konfederasiya nə şərtlər üzərinə qurulacağı barəsində üç sual verir.

Məruzəçi cavab verərək, Batumun

konfederasiya əlində qalması mətlub [arzuedilən] olduğunu, sair dövlətlər bu üsulu qəbul edərlərsə, Ermənistan da bilməcburiyyə qəbul edəcəyini, şərtlərin sonra müzakirə olunacağını söyləyir.

Şəfi bəy Rüstəmbəyli bu halda gürcü və ermənilərin konfederasiya barəsində nə nöqtəyi-nəzərdə olduqlarını bilmədiyimizi, ona görə də bu halda müəyyən bir qərara gələ bilməyəcəyimizi, ruslardan ayrılmaq üçün hər bir güzəştə hazır olduğumuzu söyləyərək, qonşularla ancaq bir etilaf [saziş] yapmaq lüzumunu göstərir.

Yusif Ziya [Talibzadə] hökumətə etimadımızı və hökumətin görəcəyi işlərdən mütəzərrir olmayacağımızı [zərər çəkməyəcəyimizi] söyləyib, konfederasyon tərəfdarı olduğunu bildirir.

Nəsim bəy Yusifbəyli əlaqələrin şərtlərinin söylənilməsi ilə iclasın 10 gün daha uzana biləcəyini, başqalarının müzakirə etməyib bir qərar çıxarmamaqlarının bir dəlil olmamasını, biz kəndi mənfəətimizi mülahizə etməmiz [nəzərə almamız] lüzumunu, Azərbaycan və Qafqaziya istiqlalını arzu edərək bir konfederasyon yapmaq məcburiyyətində olacağımızı, Mərkəzi Komitənin, fraksiyanın və hökumətin əlbəttə millətin mənfəətini nəzərə alacağını, biz böyük bir türk aləmi təşkil etmək istəsək, türk arasında cəzirə [ada] halında yaşayan millətləri öz nüfuzumuza tabe etməmizi, bunların da ancaq konfederasiya üsulu ilə başa gələ biləcəyini bilbəyan [bəyan edərək], təklifin qəbulunu arzu edir.

Məruzəçi, Rüstəmbəyli Şəfi bəyə cavab verərək, federasyon və konfede-

rasyon nə olduğunu bəyanla, bizim konfederasyonun bir etilafdan [razılaşmadan, sazişdən] ibarət olacağını söyləyir.

Sonra qanuni-əsasının [konstitusiyasının] hər millətin daxili işləri üçün olduğunu, qonşularla onsuz da aramızda etilaf vəqə olacağını, Qafqaziya yolları açıq olduğu surətdə ancaq Batumun əhəmiyyəti ola biləcəyini bəyanla bir xeyli dəlillər dəxi irad edir [söyləyir].

Sonra qonşu dövlətlərlə konfederasyon deyil, ancaq müvəqqəət bir etilaf əqd edilməsi [saziş imzalanması] haqqında təklif varid [daxil] olur. Qəbul edilməyib, 2-3 rəyə müqabil böyük bir əksəriyyətlə Siyasi Komisionun təklif etdiyi qətnamə qəbul olunur.

Bunu mütəəqib [bunun ardınca], Dağıstan ilə Şimal təhlükəsi haqqında dəxi birər qətnamələr təklif və qəbul olunur.

Bundan sonra bir qaç təbrik teleqrafları dəxi göndərilir.

(Qətnamə və teleqram layihələri qəzetəmizin keçmiş nömrəsində dərc edilmişdir.)

Bədəhu [ondan sonra] bir qədər tənəffüs elan edilir və tənəffüsdən sonra Mərkəzi Komitə intixabına şüru edilir [seçkisinə başlanır].

Namizədlər: 1) Məhəmməd Əmin Rəsulzadə; 2) Nəsim bəy Yusifbəyli; 3) Həsən bəy Ağazadə; 4) Məhəmməd Həsən Hacinski; 5) Şəfi bəy Rüstəmbəyov; 6) Mehdi bəy Hacinski; 7) Mustafa Vəkilov və 8) Musa bəy Rəfiyev.

Və bu namizədlərdən intixabat nəticəsində yeddi əvvəlcilərin seçilmiş olduqları məlum olur.

İntixabatdan sonra rəis Məhəmməd

Əmin cənabları Qurultayın qərarlarını xülasə edərək, bir nitqi-ixtitam [yekun nitqi] ilə Qurultayı alqışlar arasında qapayır.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

Bakı qradonaçalnik Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə məlum etmişdir ki, təhərri [axtarış] polis müdirinin şəhər konka icarədarlarına, polis məmuruna qiymətindən güzəştli biletlər verilməsi haqqındakı təklifinə cavabən məlum etmişdir ki, Bələdiyyə İdarəsi ilə əqd edilmiş müqavilənamə mövcubincə [imzalanmış müqaviləyə əsasən] heç kəsə böylə güzəştlər bulunmayacaqdır.

Qradonaçalnik cənabları məsələni doğru ədd [hesab] etmədiyindən, polis məmurlarına güzəştli biletlər verilməsi haqqında lazımi tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Şəhər İdarəsi və elektrik cəmiyyəti

“Elektriçeskaya sila” səhmdaran cəmiyyəti müdiriyyəti Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, əlavə müqavilənamənin 9-cu maddəsinə məbni [əsasən], cəmiyyət 175 min pud qədər neft almalıdır. Cəmiyyət nefti pudu 3 manat 20 qəpikdən almaq istəyir. Halbuki bazarda neft qiyməti bu gün dəyişir. Cəmiyyət Bələdiyyə İdarəsindən, yanacağa müəyyən qiymət təyin edilməsini rica etmişdir.

Azərbaycan-Ermənistan Konfransı

Dün və srağagün Azərbaycan-Ermə-

nistan Konfransının bir çox hazırlıq məsələlərinə münhəsir [həsr] edilmiş xüsusı müşavirələri vəqə olmuşdur.

İran sərhədində

Biləsuvarın Bakı qubernatoruna işbu məzmununda bir teleqraf varid olmuşdur [gəlmişdir]:

Əks-kəşfiyyat təşkilatının verdiyi məlumata görə, Vorontsovski xəndəyin ikinci hissəsində qocabəylilərin 100-ə qədər arabaları toplanmışdır. Arabaların miqdarının artmasından, gələcəkdə camaatla toqquşmaların vüqusu [baş verməsi] gözlənilə bilər. Lazımi qədər müsəlləh [silahlı] qüvvə toplandıqdan sonra, qocabəylilərin oradan köçməkləri təklif ediləcəkdir. Qəbul etməsələr, onların silah vasitəsilə oradan köçürülməsi lazım gələcəkdir.

*Qəza qaimməqamı [qəza rəisi]
[Məhəmməd bəy] Süleymanbəyov*

Məmurların hərəkəti

Daxiliyyə Nəzarəti Bakı valisinə müraciətlə, məmurların şose və köy yollarında hərəkətini nasıl təmin etmək xüsusunda valinin kəndi nəzəriyyatını [fikrini] rica etmişdir.

Qəzalarda

- Şamaxı qəzasının Şıxlar köy sakini Mirzəcan Cəfər oğlu camaat arasında davam edən sükun və rahatlığa müzirr [zərərli] bir ünsür olduğundan, Azərbaycan Cümhuriyyətinin qəti qərarı ilə mövcubincə [əsasən], məzkur [adı çəkilən] Mirzəcan Cəfər oğlu Şamaxı qəza qaimməqamı [qəza rəisi] [Talibxan] Talibxanov tərəfindən tövqif edilərək [tutularaq] bir ay həbsə alınmışdır.

- Uştal köy [kənd] yüzbaşısı verdiyi məlumata görə, həmin kanuni-əvvəlin 2-də dörd nəfər naməlum müsəlləh bədəfkar [silahlı cinayətkar] Uştal köyü sakini Samuel Manvelovun evinə hücum edərək, ev sahibini xəncərlə ağır bir surətdə yaralaymış, evindən 20 min manatlıq əşya qəzet etmişdir.

Təşəbbüsət edildikdə, bu qərdə Kürd köyünün sakini Məşhədi Əbdürrəhim Kərbəlayı Yəhya oğlunun iştirak etməsi məlum olduğundan, tövqif edilmişdir. Başqa üç nəfərin də tövqif edilməsi üçün tədabiri-lazımə ittixaz edilir [lazımi tədbirlər görülür].

HADİSAT

Qarət

Kanuni-əvvəlin 14-də axşam saat 6-da Bondarnı soqaqda 95 nömrəli evdə dörd nəfər naməlum müsəlləh bədəfkar [silahlı cinayətkar] Bakı sakinlərindən Adimelix Çanturaşvilinin evinə daxil olaraq, öldürməklə hədələyib 107.100 manatlıq altın və brilyant əşya və nağd para götürüb faytonla qaçmışlardır. 6-cı uçaştka pristavı bu qərdədən tez baxəbər olub [xəbər tutub] bədəfkarları tövqif etmişdir. Fayton sürəti-tam ilə getdiyindən evin yaxınlığında təkərinin biri qırılmışdır. Faytonçu Nüsrət Həsən oğlu söyləmiş ki, onu hədələyərək faytona minib fərar etdikdə faytonun təkəri sınımışdır. Ona görə bədəfkarlar faytondan düşüb qaçmışlardır. Ancaq bədəfkarların birisini görsə, tanıyar. Oğruların tövqif edilməsi üçün tədabiri-lazımə ittixaz edilmişdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 900-1020 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzüyü 1200-1500 manata qədər, yüzüyü 200-300 manata qədər və xırda 50-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 240 manat və Zaqafqaz bonu min manata 45 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1000 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1180 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 95 manat və xırda gümüş para 35 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 6 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 45 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Bir piyalə çay məclisindən

(mabəd)

Keçən nömrələrdən 48.500 manat.

800 manat verənlər:

1) Ağə Həmid Əliyev.

750 manat verənlər:

1) Məhəmmədəli bəy Səlimbəyov.

500 manat verənlər:

1) Mehdi bəy Nəcəfbəyov;

- 2) Ağə Əminov;
- 3) Hacıağa Babayev;
- 4) Abbasqulu Xanbutayev;
- 5) Osman Taftum bəy;
- 6) Doktor Kələntərov;
- 7) H. M. Məhəmmədov;
- 8) Əbdülcabbar Babayev;
- 9) Levit;
- 10) Hacı Dadaş Səfərov;
- 11) Əbdülqafar Məhəmmədov;
- 12) Hacı Əlisultan Babayev;
- 13) Əsədulla Məhəmmədov;
- 14) Heydər Cabbarov;
- 15) Doktor Mirqasımov;
- 16) Doktor [Əliheydər] Allahverdiyev;
- 17) Əliağa Mustafayev;
- 18) Məhəmməd bəy Səfərəliyev;
- 19) K. Mustafayev;
- 20) Məhəmməd Əmir Yusifov;
- 21) İsmayılpaşa Hüseynov;
- 22) Şibi İbrahimov;
- 23) Əlihüseyn Əliyev;
- 24) Xan Təkinski;
- 25) Süleyman Abdullayev;
- 26) İsmayıl bəy Ağayev;
- 27) Məşhədi Cabbar əfəndi;
- 28) M. Popov;
- 29) Həsən bəy Fəttahov;
- 30) İdris Axundov;
- 31) Mahmud Quliyev;
- 32) Smirnov;
- 33) Knyaz L. A. Tumanov;
- 34) Hüseyn bəy Səfərəliyev;
- 35) Əsgər Şükürov;
- 36) Yusifəli Əliyev;
- 37) Paşa Qurbanov;
- 38) Haşım Hüseynov;
- 39) Dava vəkili Kvataşvili;
- 40) Məhəmmədəli Əliyev;

- 41) Nikolayev;
- 42) D. L. Landau;
- 43) S. A. Xublarov və
- 44) Dava vəkili Padşibəyakin.

Cümlətani 472.050 manat.

(Bitmədi)

AZƏRBAYCANDA

Nuxuda

Təşrini-saninin [noyabrın] 28-də Gəncə vilayətinin valisi möhtərəm Xudadad bəy Rəfibəyzadə cənabları Nuxu qəzasına tabe Qutqaşen köyünə təşrif buyurdular.

Möhtərəm vali həzrətlərinin Qutqaşenə gəlməsi əhali tərəfindən böyük şadlıqla qarşılandı. Çünki Xudadad bəy cənabları özü gəncəli isə də, 35-40 sənə bundan müqəddəm [qabaq] pədəri [atası] Ələkbər bəy [Rəfibəyli] Qutqaşendə nahiyyə müdiri olan zamanda Qutqaşendə təvəllüd tapıbdır [doğulmuşdur]. Ələkbər bəy Qutqaşen əhlinin böyük hüsn-rəğbətini qazanmış, ömrünün axır vaxtınacan Qutqaşen əhlinə xeyirxah bir zat [şəxs] olmuşdur.

Buna binaən [buna görə], Qutqaşen əhli böyük şadlıqla öz kəndlərində təvəllüd etmiş valini istiqbal etdilər [qarşıladılar]. Əhlinin çox canfəşanlıq göstərməyi vali cənablarına böyük hüsn-təsir bağışladı.

Vali cənabları məktəb qabağında yığılan camaatı görəkən düşüb camaat içərisinə gəlib, camaatın nədən ehtiyacı olduğunu sor[uş]du və camaat arzuları-

nın ən birincisi Qutqaşendə olan həkim-xananın böyüyüb və oraya lazım olan davalar [dərmanlar] göndərilməsi olduğunu söylədi.

İkinci – Qutqaşen nahiyyəsində inqilab zamanından bu vaxtacan nahiyyə müdirliyi vəzifəsi ifa edib, əhlinin böyük hüsn-rəğbətini qazanıb, ancaq bir neçə məşhur quldurların və onların bir neçə tərəfdarlarının nifrətin[i] qazanmış olduğundan həman quldur və onların agentləri tərəfindən müfəttinə [fitnəkar] hərəkətlərə məruz qalan və haqqında bu kimilər donoslar verib məzkuru [adı çəkilən şəxsi] hökumət dairəsi nəzərində xain bir sima göstərmək istənilən Mahmud bəy cənabları təzədən öz mənsəbinə təyin edilməsi arzu olundu.

Üçüncü – Həsən bəy Gəraybəyov cənabları müfəssəl bir nitqində 48 min nüfusa [əhaliyə] malik olan Qutqaşen nahiyyəsi, xüsusən mərkəz olan Qutqaşen qəsəbəsi köhnə zamanədən bəri mənbeyi-elm və ürfan olub, öz mədrəsələrində mədəniyyətli üləmalar yetirib ətrafa göndərdiyi halda, və qədim zamanndan bəri bu qəsəbə içərisində yaşayan üləma və müdərrişləri [alimlər; din alimləri və mədrəsə müəllimləri] ilə məşhuri-afaq [dünyada məşhur] olduğu halda, bu gün nədənsə cavan hökumətimizin maarif nöqtəyi-nəzərinə təvəccöhünü [rəğbətini] qazana bilməmiş, ən ali məktəblərin güşadına [açılmasına] bu qəsəbə şayəstə [layiq] ikən maarifcə və qeyri cəhətlərcə bu qəsəbədən çox-çox geridə olan qəsəbə və şəhərlərdə güşad olunan məktəblər belə bu köhnə elm və ürfan evinə layiq görülməmiş, hətta bir rüşdiyyə məktəbi [orta dərəcəli məktəb]

üçün əhali tərəfindən məzkur [adı çəkilən şəxs] vəkil olunaraq nə qədər səy etmiş-sə də, aqibət naili-məram olmadığı [nəticədə məqsədə nail ola bilmədiyini] dərmian edərək [meydana qoyaraq], vali həzrətlərinin həmin rüşdiyyə nə surətlə də olsa güşadı üçün hökumət nəzdində təvəssüt [vasitəçilik] etməyi milliyətə naminə [xalqın adından] arzu etdi.

Bu növ ərzi-halların hər birisindən vali həzrətləri mütəəssir olaraq, mehriban[an]ə bir tərzdə bu cür cavabla əhalini sakit etdi:

“Həzərat, biləsiniz ki, hökumətimiz camaatın cəmi arzularını mümkün qədər əmələ gətirməyə hazırdır və sizin arzularınızın hər birisi əmələ gəlməsinə ümidvaram.”

Bu cür cavabdan əhali ziyadəcə məmnun olaraq, tərəflərindən “Yaşasın Azərbaycan!” sədası vali həzrətlərinin nitqini təqib etdi.

Camaat ümid edir ki, vali cənabları camaata verdiyi sözləri unutmayaraq, tezliklə onları naili-məram edəcəkdir.

Əbdülkərimov

GÜRCÜSTANDA

Miralay Rey

Zaqafqaziyada Müttəfiqlərin Baş komissarı müavini miralay [polkovnik] Rey srağagün məmaliki-əcnəbiyyəyə [xarici ölkələrə] getmək üzrə olduğundan, Gürcüstan Xariciyyə nazirini ziyarət edərək onunla uzun bir müsahibədə bulunmuşdur.

Amiral de Bon

Şərqdə Fransa Bəhriyyə qüvvəsi [Hərbi Donanma] komandanı amiral de Bonun srağagün Batuma və dünən Tiflisə gəlmələri gözlənirdi.

Ədəbi tədqiq

“ƏTRAF VİLAYƏTLƏRDƏ RUS SİYASƏTİ”

Bu son vaxtlarda Litva tatar qardaşlarımızdan Kriçenski Arslan bəy “Ətraflarda [ucqarlarda] rus siyasəti” ünvanlı bir əsər buraxmışdır. Bu kitab Krimdə müsəlmanlar əleyhinə yürüdülmən siyasətə aiddir ki, birinci təb [çap] edilmiş cildi dini təzyiqatı ehtiva edir. Krimin ruslar tərəfindən zəbti günündən inqilaba qədər sürən 136 sənə müddətində müsəlmanlar əleyhinə davam edən gələn ruslaşdırma siyasətinin mənhus və ibrətamiz səhayifi [səhifələri] bütün çılpalığı ilə bu əsərdə təzahür edir.

Əsərin sonuna əlavə edilmiş vəsiqələr [sənədlər] isə orada söylənən fikirlərin quru bir iftira olmayıb, həqiqətdə Rusiya siyasiyyunu tərəfindən tətbiq edilən gəlmiş üsullar olduğunu aşkara olaraq göstərir. Təb edilmiş vəsiqələr Krim valiliyi, jandarm idarəsi və sair dövləti müəssisələrin məxfi və sirri [gizli] məktubatından [məktublarından; yazışmalarından] ibarətdir ki, müəllif əfəndi bunların surətini dərc edərkən hətta imlasını belə dəyişməmişdir.

Rusiyanın müsəlmanlar haqqında yürütdüyü siyasət hər kəscə məlum isə

də, demək olar ki, kimsə bu siyasətin iç üzündən xəbərdar deyildir.

Fəqət əsərdə göstərilən vəqərlər [hadisələrlə] onları isbat edən vəsaiq [vəsiqələr, sənədlər] rusların əleyhimizdə istemal etdiyi [işlətdiyi] üsulların bütün məzalim [haqsızlıq, zülüm] və dəhşətini təcəssüm etdirir. Dini təzyiqata aid bu birinci cildə müsəlmanların adabidiniyyə icrasından [dini adət-ənənələrini yerinə yetirməkdən] ötrü nə böyük bəlalara və sıxıntılara düşər olduqları, üləmanın [din alimlərinin] yüzlərlə sürgün edilmələri, mollaların inqilab törətmək fikri ilə ittiham edilərək ənvai [müxtəlif növ] təhqir və təzyiqə uğramaları, evlərində tez-tez axtarışlar, həccin məmnun [qadağan] edilməsi, məscidlərin rus kəlisalarına [kilisələrinə] çevrilməsi, həmdinlərinə maddi yardım edənlərin gördüyü fəcayə [faciələr] və daha nə qədər böyük nizam və fəlakətlər inkar edilməyəcək bir tərzdə göstərilmişdir...

Siyasi mübarizənin ən doğru, ən haqlı yolu, təbii, böylə nəşriyyatdır [nəşrlərdir]. Məzkur [deyilən] əsərdəki məxfi vəsiqələrin açılması birdəfəlik Rusiyanın ətraflardakı siyasətini göstərməklə, maziyyə ricət [keçmişə qayıdış] xülyasında olanlara qəti bir cavabdır.

Zənn edirik ki, müəllif əsərinin maarif və mədəni təzyiqata aid ikinci cildini də bu yaxınlarda oxuyuculara təqdim edəcəkdir.

Bizə yenidən Rusiya ilə əlaqəyə girmək təklifi edən bəzi avropalılar nəzərində də bu əsərin nə qədər böyük əhəmiyyəti olduğu bədihidir [aşkardır]. Bizcə, Rusiyanın biz müsəlmanlara qarşı yürütdüyü siyasəti aydın bir şəkildə

sənədlər üzərinə şəhadət [şahidlik] edən bu əsər Rusiya ilə müsəlman ölkələri arasında dərin bir uçurum açmaqla, əski siyasəti yenidən diriltmək arzusunda olanlara mətin bir zərbə təşkil edir.

Azərbaycan Xariciyyə Nəzarəti indində [nəzdində] bu yaxınlarda təəssüs etmiş [qurulmuş] xüsusi bir komiyaon hal-hazırda Rusiyanın ələlümum [ümumiyyətlə] Qafqaz müsəlmanları və baxısus [xüsusilə] azərbaycanlılar haqqında tətbiq edən gəlidiyi siyasətə dair məlumat və şayiat və vəsaiq toplanmaqdadır. Komiyaon bəhs etdiyimiz yeni əsər müəllifi Arslan bəyin təşəbbüsü və kəndisinin təhti-sədarətində [rəhbərliyi altında] çalışır. Fəaliyyətinin nəticəsini də yaxın zamanlarda nəşr edəcəkdir.

Siyasi mübarizə üçün doğru bir yol bulub ciddən işə girişmiş gənc Litva türkü qardaşımızı əsərindəki müvəffəqiyyətdən dolayı təbrik və iləridəki fəaliyyətinə müvəffəqiyyətlər dilərik.

Əli Yusif

İDARƏYƏ MƏKTUB

Eynən

-1-

Möhtərəm müdir!

Şu aşağıda qaraladığım bir-iki sözə möhtərəm qəzetənzində yer vermənizi in-saniyyətə naminə istirham [xahiş] eylərəm.

Şu ərz edəcəyim bir-iki sözdə nə Abdulla bəy [Əfəndizadə] həzrətlərini

müdafiə, nə də sahibi-məqalə Kicik-xanov cənablarını müaxizə [məzəmmət] etməyəcəyim kimi, müşarüliyəyə [haqqında danışılan şəxsə] əğrazi-şəxsiyyəyə məbni [şəxsi qərəzlərə söykənərək] istinad edilən haqsız iftiralara, məəttəəssüf [təəssüf ki], etimad edilərək təhqiqatsız, vəqə [olmuş, fakt] kimi zənn edilib yazılan bir taqım cümlələrə qarşı da kənardan seyirçi kimi sükut edəmməyəcəyimdən, mənəcə, bizzat rəyüleyin [şəxsən öz gözümlə] gördüyüm həqiqəti hüzuriamməyə [ictimaiyyətin hüzuruna] qarşı ərz etməkdən də kəndimi alammadım.

Əvət, Abdulla bəy “Əhrar” firqəsindən çıxdı. Şübhəsizdir ki, çıxmasının da səbəbi ya kəndisinin qəzetələr vasitəsilə izah etdiyi idi və yaxud izah etmədiyi, ehtimal ki, izah etmək istəmədiyi idi. Hər nə isə, ərz etdiyim kimi bu xüsusda kafi dərəcədə məlumatım olmadığından, bir şey söyləməyəcəyəm. Yalnız sahibi-məqalə məbus əfəndinin “Fəqət iştirak etdiyi Şəki Milli Komitəsinin axırı nə olduğunu kəndisi ilə məzkur komitədə bir kürsüdə oturan arxadaşlarından bu gün öyrəndik” ibarəsi, doğrusu, vicdanı dırmaladı.

Əcəba, məbus əfəndi məzkur Komitədə iştirak edən hankı arxadaşından bu həqiqəti öyrənmişlər? Nuxa Milli Komitəsində Abdulla bəylə bir kürsüdə oturan öylə haqsız və insafsız bir arxadaşı təsəvvür edəmməyirəm. Zira Abdulla bəyin inqilabdan sonra gərək İspolnitelni Komitədə [icraiyyə Komitəsində] olsun, gərək Milli Komitədə olsun, vətənimiz üçün yaptığı fədakarlığı unudan, vicdanını əğrazi-şəxsiyyəsinə qurban edənlərdən başqa bir fərd bulunmaq imkan

xaricindədir. Nuxa qəzası inqilabın o böhranlı zamanlarında kəndisi üçün bir mövqeyi-məxsus edinməsi [əldə etməsi], ciddən Abdulla bəy cənablarının milliyətpərvər olduğundan ərz edilməsi qeyri-mümkün olan incə siyasəti sayəsində idi. Mümaileyh [haqqında danışılan] əfəndinin Nuxaya qarşı yaptığı fədakarlıqları Nuxa camaatı, həqiqətən, unudammaz. Bilfərz [fərz edək ki], unutsa da, Nuxa tarixi kəndi şərəfli səhifələri içində məəliftixar [iftixarla] Abdulla bəy cənablarının yaptığı xidmət və göstərdiyi məharəti qətiyyəən mühafizə edəcəkdir.

Məhaza [bununla birgə], təhdisi-nemət [təşəkkür etmək] qəbilindən olaraq məəliftixar deyə biləriz ki, ta əski zaman-dan bəri Nuxa qəsəbəsi bir ticarət mərkəzi olduğu kimi, elm və ürfanca dəxi bir mərkəz idi. Binaənileyh [ona görə], bu sayədə qəsəbəmiz əhalisi iqtidarlı və iqtidarsızları imtiyaz etmək [bacarıqlıları və bacarıqsızları bir-birindən ayırmaq] istedadına malik olmaqla bərabər, Abdulla bəy cənablarının da inqilab zamanlarında göstərdiyi siyasət və məharəti təqdir etdiklərindəndir ki, darülfünün bitirənlərə tərcih edərək, Abdulla bəy həzrətlərini məbus intixab etmişlərdir [seçmişlər].

Əmin olunuz ki, bir taqımları kimi [bəziləri, bir paraları kimi] vasitələr, yaxud dolablar [fırıladaqlar] dolayısı ilə intixab edilməmişdir.

*Nuxa Milli Komitəsi üzvlərindən:
Behcət*

**Xəzər dənizində posta, sənişin
və yük gəmilərinin hərəkəti**

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşahar (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çaharşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

*Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və
geri*

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirilər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armiyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

**Doktor
M. İ. Lurye**

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-

7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

**Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

**Doktor
Vulf Abramoviç Tarnoqradski**

Daxili, mədə, bağırsağ, qan naxoşluqlarını və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Merkurievski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

Zodski kəndində Bayramlı vodokaçkasında [su nasos stansiyasında] beş min pud yaxşı saman satılır. Lazım olanlar bu adresə gəlməlidirlər: Parapet, Krivoy küçənin küncü, nömrə 10, tənəki mağazası.

16831

**Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bakı Ev Sahiblərinin İttifaqı Şurası

səh.240. “istehlak və aksioneri təşkilatlar”: qəzetdə “təşkilatlar” yerinə “tikişlər” getmişdir.

“əlahiddə şöbə düzəltmək”: qəzetdə “əlahiddə” yerinə “əleyhdə” getmişdir.

Kim qalib, kim məğlub?

səh. 341. “böylə müəlləq və qanlı bir məsələyə”: “müəlləq” [həll edilməmiş, havada qalmış] yerinə qəzetdə “mütəəlliq” [asılı, əlaqədar] getmişdir.

“Denikin və Kolçak üfüqi-siyasisində bir məğlubiyyət əlaməti olduğu halda”: güman ki, “olduğu” yerinə “olmadığı” olmalı idi.

Teleqraf xəbərləri

səh. 343. “Yuryev”: Estoniyada, indiki Tartu şəhərinin köhnə adı.

“Litva Xariciyyə naziri Miseviçyus”: Miseviçyus nazir deyil, Xarici İşlər Nazirliyi İşlər İdarəsinin müdiri idi; qəzetdə soyadı da təhrif edilmişdir.

Qəzetələrdən

səh. “Netəkim ...-yanı təxrib etmişiz”: arada bir söz silinmişdir; oxunmur.

Türkiyədən

səh. 345. “Yalnız şunu bilirəm ki”: qəzetdə “bilirəm” yerinə “bilmirəm” getmişdir.

“Vəsaiti-nəqliyyə...” [nəqliyyat vasitələri...]: nəqliyyat vasitə və imkanlarının yoxluğu nəzərdə tutulur.

Avam Kerasında

Rusiya məsələsinin müzakirəsi

səh. 348. “Con Bull” [John Bull]: 1802-1892 və 1906-1964-cü illərdə Londonda ingilis dilində nəşr edilmiş həftəlik qəzet.

səh. 349. “Unionistlər” [Irish Unionist Alliance]: (Unionistlər Partiyası) əsası İrlandiyada qoyulmuş siyasi partiya; 1891-1922-ci illərdə fəaliyyət göstərmişdir.

səh. 350. “Nortkliff siyasəti”: “Lord Nortkliff” kimi tanınan Alfred Harmsvortun tərəfdar olduğu siyasət. “Deyli meyl” qəzetinin təsisçisi olan Harmsvort Rusiya-İttifaqının və İngiltərənin ağqvardiyaçıları axıra kimi dəstəkləməsinin qızgın tərəfdarı və bolşeviklərin əleyhdarı idi.

Darülfünunumuz

səh. 354. “la-yəqilun... la-yuflihun”: “ağ-lını işlətməyənlər” və “nicat tapmayanlar”; hər iki söz Quranda dəfələrlə təkrar olunur.

səh. 355. “Doğru sözlü”: “Müsavat” partiyasının Bakı Komitəsinin 25 dekabr 1919-cu il tarixli iclasında, Komitə üzvü Əbdül-vahab Məhəmmədzadə, Universitetin Şərq fakültəsinin, adına müvafiq surətdə qurulmadığını deyərək məsələni müzakirəyə açmışdır (bax. “Azərbaycan” qəzeti, N 355, 28 dekabr 1919). Bu fakt, qəzetdə məhz bu mövzunu iki dəfə (burada və 18 dekabr tarixli 347-ci nömrədə) gündəmə gətirən “Doğru sözlü” imzasının Əbdülvahab Məhəmmədzadəyə məxsus olması ehtimalını düşündürür.

“Müsavat” Qurultayında

səh. 356. “3-cü maddə”: qəzetdə “30-cı maddə” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 359. “qocabəylilər” (yaxud xocabəylilər): Şahsevənlərin bir tayfası.

“Uştal”: İsmayılı rayonunun kəndi; qəzetdə “Ustal” getmişdir.

“Ətraf vilayətlərdə rus siyasəti”

səh. 363. “Əli Yusif”: bu imza şair, publisist Əli Yusifzadəyə məxsusdur.

Cümə axşamı, 18 dekabr 1919-cu il, nömrə 347

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 25 rəbiülvəvvəl sənə 1338. 18 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tərk nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətiri 8 rublə, axırncı səhifədə sətiri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

ELAN

18 dekabr 1919 pəncşənbə günü gündüz saat 11 tamamda Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-403

ELAN

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla elan edir ki, həmin kanuni-əvvəlin 28-də saat 12-də Ləvazim şöbəsinin idarəsində Naberejni küçədə, bulvarın qabağında olan şəhər dəniz hamamları (kupalnya) icarəyə verməkdən ötrü torqa [hərraca] qoyulacaqdır.

Ad yazdırmaq və xəbər bilməkdən ötrü həmin idarədə qulluq vaxtında qəbul olunur.

T-404

ELAN

Bakı Poçta Kontorunda kanuni-əvvəlin 13-dən 22-ədək postada açılan mürasilələrdə auksionni torq [hərrac] qərar veriləcəkdir. Gündüz saat 10-dan saat 3-ədək.

Kontorun rəisi: [Bəhlul bəy] Vəzirov

T-401

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

MÜDİRİYYƏTİ

Cümə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın)

19-nda 1919-ncu ildə

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Dövləti-bisəmə” faciəsi.

İsmayıl bəy Rüstəmbəyovun əsəri, 5 pərdədə.

Biletlər imdidən

Haşimovun mülkündə satılmaqdadır.

Tamaşa günü isə teatrın kassasında satılacaqdır.

Rejissor Sidqi Ruhulla

Tamaşa axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır.

Gələcək tamaşa: səşənbə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın) 23-ndə bu mövsümdə ikinci dəfə olaraq

“O olmasın bu olsun”

operettası

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Müdiriyyət vakili

M. Ə. Sidqi

T-402

YEFİMOV

QARDAŞLARININ SİRKİ

Pəncşənbə günü kanuni-əvvəl 18-ndə məşhur artistlərin iştirakıyla böyük nümayiş olacaqdır. Əvvəlinci dəfə olaraq xanımlar rəqs edəcəklər. Solo Flirensa Kosanin öyrədilmiş eşşəyi yeşiklə nümayişi. Nanto ailəsinin sirkli gümbəzində qorxulu oyunları. Laqodas kitay dəstəsinin baş sındırması. Başın tükələri ilə Laqodas xanım göstərəcək. Sümüksüz adam “qırmızı şeytan” Livenbeli. Makkanın Misir rəqsləri və məxluqun [camaatın] sevgilisi olan jonqlyor Cak gözəl tamaşalar göstərəcəkdir. Axşam tamaşası saat 9-un yarısında başlanacaqdır. Elan: Cümə günü kanuni-əvvəl 19-nda 1919-ncu ildə gündüz uşaqlardan ötrü tamaşa göstəriləcəkdir. Gündüz tamaşası saat 1 tamamda başlanacaqdır.

*Rejissor: K. İponaş.
Müdir müavini: A. L. Şteyn.
Müdir: K. Saukov.
16837*

ÜMUMİ İCLAS

Cümə günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 19-u şəhər saat 11-də Bakı Bələdiyyə Məclisi salon[un]da Bakı və ətrafında yaşayan ümum qarabağlıların ümumi iclası təyin edilmişdir.

Müzakirə olunacaq məsələlər çox mühüm olduğundan hamının gəlmələri rica olunur.

İclasda bu məsələlər müzakirə ediləcəkdir: 1) Müvəqqət heyətin məruzəsi, 2) Yeni heyəti-idarə seçilməsi, 3) Məsaili-cariyyə [cari məsələlər].

*Müvəqqət idarə
T-405*

**AĞASIYEV VƏ KOMPANİYASI
TİCARƏTXANASININ YAĞ ZAVODU**

Armyanski küçədə, ev nömrə 37, telefon nömrələri 6-49, 14-92.

Zavodumuzda həmişə küncüd, badam və kastorka yağı [gənəgərçək yağı] mövcuddur və həmçinin at və qaramal üçün təmiz küncüd və jmix. Satış külliyyət ilədir [topdandır].

16835

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]**

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətindən

6 kanuni-əvvəl 1919

Nömrə 144

§ 1

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti Dəftərxanasının Hüquq şöbəsi müdiri Cəfərov, maaşı verilməklə kanuni-əvvəl 6-dan etibarən 28 gün məzuniyyətə buraxılır.

§ 2

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti Dəftərxanasının Hüquq şöbəsi müdiri Cəfərovun məzuniyyətə buraxıldığı üçün onun vəzifəsi müvəqqətdən nəzdimdə

olan 5-ci dərəcəli xüsusi sifarişlər məmuru Yuzefoviçə mühəvvəl olunur [tapşırıılır].

Nömrə 143

§ 1

Bakı Sənaye Komitəsinin laboratuari Pekaya icazə verilmiş məzuniyyətdən övdət etmədiyi [qayıtmadığı] üçün kanuni-əvvəl 1-dən etibarən xidmətdən əzl [kənar] edilir.

§ 2

Mühəndis, ximik Stepanov kanuni-əvvəl 14-dən etibarən müvəqqətdən Bakı Sənaye Komitəsinin laboratuari xidməti vəzifəsinə təyin olunur.

*Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri:
[Ağa] Əminov*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

*(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi
tərəfindən alınmışdır)*

17 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

(Əvvəli alınmamışdır) Kubansk və Staroyelsk cəbhələrində yürüşümüz müvəffəqiyyətli surətdə davam edir.

Boqoçar dairəsində vuruşma ilə Boqoçar şəhərini və bu şəhər ətrafında bir neçə kəndi işğal edərək, cənub-qərb və cənub cəbhələrinə düşməni sıxışdırmaqda davam edirik.

Quryevsk dairəsində qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Saxarinodan 25 fərsəx

cənuba Aytanovsku işğal etmişdir. Burada 100-dən yuxarı əsir, mərmilə, bir çox əsir düşmüş Qırmızı ordu nəfəratı [əsgərləri] xilas edilmişdir.

Palatinsk dairəsində vuruşumuz davam edir.

Barnaul dairəsində – Barnauldan 25 fərsəx şərqə olan Altaysk mövqifi tərəfimdən işğal edilmişdir. Əlavə alınan məlumata görə, 5 saat davam edən şiddətli vuruşmalardan sonra tərəfimizdən Kiyev şəhəri alınmışdır. Kiyevdən çıxarılmış Denikin ordusu sürətlə ricət edir [geri çəkilir]. Qırmızı ordu tərəfindən həmçinin Kupysk alınmışdır.

*(Dabravol ordusunun
hərbi əməliyyatı)*

Taqanroq – Tsaritsın və Balaşov cəbhələrində təbəddülat [dəyişiklik] yoxdur. Liskin cəbhəsində şiddətli vuruşmalar davam edir.

Qırmızı ordu tərəfindən Boqoçar və Belaya nəhirləri şimalında bir neçə kənd işğal edilmişdir.

Staro-Oskol cəbhəsində – Bizdən ötrü Topoldan cənuba müvəffəqiyyətli vuruşmalar davam edir.

Kursk cəbhəsində təbəddülat yoxdur. Ruminsk cəbhəsində – Rumadan mövqifi şimalında vuruşmalar davam edir.

Briyatinsk dairəsində – Qırmızılar tərəfindən Qrebejka mövqifi işğal edilmişdir. Kiyev, Korstan və Jitomir cəbhələrində təbəddülat yoxdur.

London Şurası

Lion - Almaniya hərəkətlərinə nəza-

rət etmək məqsədilə Foşun sədarəti altında Fransa tərəfindən Ali Hərbi Şura təklifi London Şurasında təsvib edilmişdir [bəyənilmişdir]. Lazımı təqdirdə tədabir ittixazına təvəssül ediləcəkdir [tədbirlərə müraciət ediləcək].

Parisdə şuralar ictimasi

Lion - Fransa qəzetələrinin verdikləri xəbərlərə görə, mövludi-Məsihi [İsanın anadan olması] bayramlarında Parisdə Şuralar İctimasının dəvəti ehtimal edilməkdədir. Fransa Kommunist fırqəsi üç əşxasdan [nəfərdən] ibarət bir komissiyaya ruznameyi-müzakirənin [müzakirə gündəliyinin] tərtibini tapşırırmışdır.

İsveçrə və Almaniya müahidənaməsi təxiri

Nauen - Təşrini-saninin [noyabrın] 13-də Almaniya ilə İsveçrə arasında əqd edilən müahidənamə [imzalanan saziş] kanuni-əvvəl [dekabrın] axırına qədər təxir edilmişdir. Yeni müahidənamə tərtibi ehtimal edilməkdədir. Bu məqsədlə də Almaniya mürəxxəsləri [nüməyəndələri] Bernə varid olmuşdur [gəlmişdir].

QƏZETƏLƏRDƏN

Dabravol cəbhəsində

Dabravol ordusu komandanı general Vrangeli bir müsahibə əsnasında Dabravol ordusu cəbhəsinin əhvalı haqqında bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] məlumat vermişdir:

Şərq və şimal cəbhələrində müvəffəqiyyətlərindən istifadə edən düşməni-

miz miqdarca bizim qoşunlardan qat-qat ziyadə olan qayət möhtəşəm qüvvələrini Dabravol ordusu qarşısına toplamışdır.

Mən orduya vürud etdikdə [gedib çatdıqda] gördüm ki, ərkani-hərb [qərar-gah] Xarkovu buraxıb çıxmış və ordu da ricət [geri çəkilmə] marşı ilə geriyyə çəkilir.

İşğal etdiyimiz ərazidən yenə bəzi hissələrini qeyb etməyə biz hazır olmalıyıq. Lakin bu bir qorxuya səbəb ol[ma]malıdır. Çünki Tsaritsin qarşısında qırmızılar bizdən ziyadə qüvvəli idi, məməfih [buna baxmayaraq] biz onları pərakəndə etmişdik.

Ancaq onu unutmamalıyıq ki, cəbhə övzəsi [vəziyyəti] ciddidir və bizdən tələb edilir ki, bütün qüvvəmizi toplayaq. Bu bütün rus xalqının vəzifəsidir. Hər kəs şəxsi mənfəətini ümumiyyə fəda edib, Rusiyanın doğma övladı vətən yolunda var-yoxundan keçməlidir.

Mən var qüvvəmlə səy edəcəyəm ki, komandanlığım altında olan yerlərin hüququnu hər bir təcavüzə qarşı müdafiə edim. Fəqət tələbim də budur ki, hər kəs vəzifəsini düşünüb vətən yolunda ifa etmədən boyun qaçırmasın.

*Rostov, 13 kanuni-əvvəl,
“Press-büro”*

Müttəfiqlər və Rusiya abluqası

“Jurnal-de-Jenev” qəzetəsinin 7 təşrini-sanidə [noyabrda] Vaşinqtondan aldığı teleqrafnamədə denilir ki, dövləti katib müavini Filippin bəyanatına görə, Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] Petroqrada abluqasında [blokadasında] iştirak etməyəcəkdir. Bununla bərabər, o söyləmişdir ki, Petroqrada göndərilmək üçün ixrac edilən mallara da hökumət tərəfindən icazənamə verilməyir.

“Il Popolo d’İtaliya” qəzetəsi Müttəfiqlərin Rusiya abluqasına qarşı bir məqalə dərc edərək yazır ki, Fransa və İngiltərə tərəfindən müdafiə edilən rus generalları ittihadı-rus (panrusizm) xəyalları bəsləyərək səy edir ki, sabiq mürtəcə çar imperiyasını ehya qılsınlar [diriltsinlər]. Qəzetə işbu siyasəti İtaliya milli mənafeyinə müğayir ədd edərək [zidd sayaraq] ablukaya iştirak etməməsini hökumətdən tələb edir.

Kürdüstan muxtariyyəti

İstanbulda nəşr edilən kürd qəzetəsi yazır:

Kürdlər kəndi milli işlərini idarə etməkdən ötrü muxtariyyət istəyirlər. Kürdlər dini ənənətlərinə və əxlaqi-həsənə [yaxşı əxlaq] sahibi olmalarına görə, onlar artıq Rumeli sərxoşlarının kürd şəhərlərində iqamət etməsinə [yaşamasına] təhəmmül edəmməyirlər [qatlaşa bilmirlər]. Biz istəyirik ki, iqtisad[i] və ictimai həyatımızı kürd adət və ənənətinə [adətlərinə və ənənələrinə] müvafiq bir tərzdə təşkil edək. Həyatımızı böyləcə təşkil etdikdən sonra bizimlə əqrəbə və həmməzhəb olan qonşumuza da həqiqi siyasi və iqtisadi müavinət göstərmək iqtidarına malik olarıq. İştə buna görə də kürd muxtariyyətini biz vacibətdən ədd edirik [vacib işlərdən biri sayırıq].

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh məsələsində Amerikanın vəziyyəti

Vilson Konqreyə yeni bir bəyannamə tövdi edərək [verərək], Cəmiyyəti-Əqvam

[Millətlər Cəmiyyəti] prinsiplərini müdafiə edir.

Rəisi-Cümhur Vilson 5 kanuni-əvvəldə Konqreyə tövdi etdiyi bəyannamədə cahanın ədəmi-hüzur və müzayiqəsindən [dünyadakı narahatlıqdan və problemlərdən] bəhslə demişdir ki:

“Bu hal səthi bir taqım əsbabdan mütəvəllid olub [bəzi səthi səbəblərdən əmələ gəlib], hökumətimizin hali-təbiisinin övdətinə [təbi halının geri qayıtmasına] müsəid, davamlı və adil bir sülhə səriyyə [tezliklə] vasil olammaması ilə də əlaqədardır. Eyni zamanda bu müzayiqəyə viddansız bir taqım təhrikatda [təhrikərdə] bulunan qeyri-məmnunlar səbəbiyyət verməkdədir.”

Mütəəqibən [bunun ardınca], müşərülileyh [haqqında danışılan şəxs], Cəmiyyəti-Əqvam layihəsində əmələyə [fəhləyə] dair bir taqım əsasların vəzi [bəzi prinsiplərin qoyulması] sinai sülhə [sənaye sülhünə] doğru bir təriqi-etilaf güşad etdiyini [uzlaşma yolu açdığını] əlavə etdikdən sonra deyir ki:

“Önümüzə bundan başqa təqib ediləcək bir yol yoxdur. Hökumətlər insanlارın hüququnu təslim etməli və insani məqsədlərlə təşriki-məsəi [əməkdaşlıq] etməlidir. Əmələ laqeyd bir müamiləyə tabe tutulma[ma]lıdır [Fəhlələrə qarşı laqeydlik göstərilməməlidir]. Əmələnin tətili-işğal [tətil etmək, işə fasilə vermək] haqqını hökumətlərin hər hankı bir təşəbbüsü ilə ixlal etməməz [pozma]. Hər şeyə təqəddüm edən [hər şeydən irəlidə olan, vacib olan] bir haqq vardır. Bu da – bir hökumətin bütün təbəəsinin hüququnu himayə etməsi və hər hankı bir təbəənin yolsuzluğa [qanunsuzluğa]

qarşı sətəvət [güc] və qüdrətini göstərməsi ilə qaimdir [varlığını qoruyur].”

Mütəəqibən [daha sonra] müşarüliyleh [adı çəkilən şəxs], Cəmahiri-Müttəhidənin vəziyyəti-ticariyyəsinin [Birləşmiş Ştatların ticari vəziyyətinin] müsaid [əlvərişli] bulunduğundan uzun-uzadıya bəhs etmək-dədir.

* * *

“Deyli meyl”ə Nyu-Yorkdan yazılır:

Əyandan [Senat üzvlərindən] Lodj nəşr etdiyi bir bəyannamədə Məclisi-Əyanın [Senatın] qəbul etmiş olduğu qüyudi-ehtiyatiyyədə tədilət icrası [ehtiyat qeydlərində düzəliş edilməsinin] qeyri-qabil olduğunu söyləmişdir.

Amerikanın təxiri və Almaniya

Amerika heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] rəisi Almanyanın Vaşinqtonda müahideyi-sülhiyyənin [sülh sazişinin] təsdiqi üçün vüqu bulan təxiri kəndisinin təfsir [şərh] etməsi doğru olmayacağını alman heyəti-mürəxxəsəsi rəisi fon Lersnerə bildirmiş və Amerika Əyanının [Senatının] heç bir zaman Almanyanın təəhhüdatını ifa etməməsini [öz öhdəliklərini yerinə yetirməməsini] qəbul edəmməyəcəyini bəyan etmişdir.

Uinston Çörçillin bəyanatı

“Matin” qəzetəsinə nəzərən Amerika Əyanının [Senatının] müahideyi-sülhiyyəni təsdiq etməkdən imtina etməsi İngiltərədə əzim [böyük] bir həyəcan tövlid etmişdir [doğurmuşdur]. Hərbiyyə naziri Uinston Çörçill “Sundey Herald” qəzetəsində bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] bəyanatda bulunmuşdur:

Cəmahiri-Müttəhidə rəisi-cümhur müsyö Vilsonun imzasını inkar etmədikcə, ittixaz əylədiyi [tutduğu] xətti-hərəkətdə israr edəmməz. Dövlətlər Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] təsisinə icbar [məcbur] edilmişlərdir. Sülhün şəklini təyin etmək xüsüsuna dəxi Amerikanın təsiri olmuşdur.

Bu təriqi-siyasətin [siyasət yolunun] yarısından dönmək Amerikanın qəbul edəmməyəcəyi, hətta təqbih edəcəyi [pisləyəcəyi] bir hərəkət təşkil edəcəkdir.

Sülh müahidənaməsi haqqında

6 təşrini-sanidə [noyabrda] Londonda toplanmış Aclıqla Mübarizə Cəmiyyəti beynəlmiləl konfransı Lord Parmurun sədarəti altında böyük bir mitinq yapmışdı.

Lord Parmur nitqində söyləmişdir ki, cahan fəlakətləri ilə müvəffəqiyyətli mübarizədə bulunmaqdan ötrü lazımdır ki, əfkari-ümumiyyə [ictimaiyyət; camaat] sülh müahidənaməsinin yenidən baxılmasını tələb etsin.

İngiltərədə dəmiryol xidmətçiləri başçılarından [Ceyms Henri] Tomas bəyan etmişdir ki, əgər Mərkəzi Avropa ilə insancasına rəftar etməyə başlasalar, o zaman aləmi-mədəniyyət böyük müharibənin ehdas etdiyi [meydana gətirdiyi] fəlakətlərdən daha ziyadə bəxtsizliklərə məruz qalmış olar.

Corc Peyş söyləmişdir ki, hər dəqiqədə vüqusu bəklənilə bilən partlayış yalnız bir Almanyanı deyil, Fransa, İtaliya və Böyük Britaniyanı da təxrib və məqhur edər [dağıdar və məhv edər]. Fransanın təcidi-həyat etməsi [həyatını

bərpa etməsi] üçün Almanyanın iqamə və ehya edilməsi [ayağa qaldırılması və canlandırılması] lazımdır.

Mitinq şu qərarı çıxarmışdır ki, hazırkı övzanı [vəziyyəti] tənsiq və tənzim etmədən [qaydaya salmaqdan və nizamlamaqdan] ötrü Cəmiyyəti-Əqvamın səriyyə [təcili olaraq] toplanıb tədabiri-lazımə it-tixaz etməsi mətlubdur [lazımı tədbirləri görməsi tələb olunur].

TÜRKİYƏDƏ

Türkiyənin müqəddəratı

Trabzon Müdafiəyi-Hüquq Cəmiyyətinə Sivasdan varid [daxil] olmuş bir teleqramda denilir:

“İngilis mənbəyindən [mənbələrindən] rəsmi olaraq alınan məlumata nəzərən, Paris Sülh Konqresində Dövləti-Osmaniyyənin tamamiyyəti-mülkiyyəsinin [ərazi bütövlüyünün] bu gün təsdiq edilmiş olduğunu İzmir müxabirimiz bildirmişdir.

(29 təşrini-əvvəl [oktyabr])”

Əhməd bəy Ağayev

“Sədayi-millət” qəzetəsində oxuduq: *“Şərqi nadirən yetişdirdiyi möhtərəm simalardan biri də arkani-İttihad miyanında [İttihad və Tərəqqi partiyasının üzvləri arasında] Malta cəzirəsində [adasında] mövquf [həbs edilmiş] bulunan Əhməd bəy Ağayevdir.*

Mumailəh [haqqında danışılan şəxs], məhəlli-mənfəsi [sürgün edildiyi yer olan] Maltadan yaxında Dərsəadətə [İstanbulda]

gələcəyini türk mətbuatı yazmaqdadır.”

Prins Səbahəddinin İstanbulla gəlməsi

Bir çox zamandan bəri İstanbulla gəlməsi gözlənilən Prins Səbahəddin bir həftə əvvəl İstanbulla gəlmişdir.

Prins Səbahəddin gələrkən özünün mindiyi “Maran” vaporunda bir çox mövzuda kəndisiylə görüşənlərlə müsahibədə bulunmuşdur. O cümlədən bir qəzetə mühərririnə “Türkiyə lehinə olmaq üzrə Avropa əfkari-ümumiyyəsinin ...” İstanbulda məbus seçiləcəyini kəndisinə bildirenlərə qarşı cavabən, İstanbul əhalisinə haqqında göstərdiyi təvəccöhdən [rəğbətdən] dolayı təşəkkür etməklə bərabər, “Məni şimdilik bundan əfv etmələrini rica edirəm” demişdir.

Mustafa Kamal paşa

Mustafa Kamal paşanın xəstə olduğuna dair bəzi xəbərlər çıxmış, fəqət doğru olmadığı anlaşılmışdır. Hal-hazırda Mustafa Kamal paşa Sivasda bulunmaqdadır.

Türkiyə və sülh

Türkiyə sülh mürəxxəslərinin [nümayəndələrinin] Parisə dəvət ediləcəyini qəzetələr yazmışlarsa da, Türkiyə Xariciyyə Nəzarəti bu xüsusta heç bir xəbər almamışdır.

Vəhib paşa

[Məhməd] Vəhib paşa həbsxanadan çıxarılmasını divani-hərb [hərbi məhkəmə] rəisindən rica etmişsə də, qəbul edilməyib mühakiməsi qurtarincaya qədər həbsi lazım görülmüşdür.

ZƏNGƏZUR ƏTRAFINDA

Gürcüstan Cümhuriyyəti hökuməti nəzdində olan Azərbaycan diplomasi nümayəndəliyinin məlumat şöbəsi

Azərbaycan Cümhuriyyəti Xariciyyə naziri Ermənistan Xariciyyə nazirinə aşağıdakı məzmununda bir teleqram göndərmişdir:

“Qarabağ general-qubernatoru Rəisi-Vükəlaya [Baş nazirə] teleqramla bildirir: Bu gün kanuni-əvvəl 8-i Zəngəzur qəza rəisinin raporu:

Kanuni-əvvəl 1-də erməni nizami qitəti [silahlı qüvvələri] 2 top, 6 mitralyozla tam bir ildən bəri idareyi-əsgəriyyə [hərbi rejim] altında olan Koçin dərəsi kəndləri – 20 evli Şaxarçıq, 30 evli Qaçadı, 60 evli Ocağ, 15 evli Boğacıq, 20 evli Mollalı, 30 evli Qark, 40 evli Keçisaralı üzərinə yürüşdə bulunmuşlardır. Əhali dağınıq bir surətdə öz əmlak və əmvalını [mallarını] buraxaraq qaçmışdır. Kənd qarət edilib tamamilə yandırılmışdır. Sülh və müsəlimətlə imrari-həyat edən [asayışla dolanan] əhali top və mitralyozla olan nizami qitəat təərrüzlərinə [hücumlarına] qarşı aciz və zəbundur [gücsüzdür].

Görünür ki, Zəngəzur erməniləri mütarikəyə [atəşkəsə] görə və mütarikə şəraiti mövcubincə [atəşkəs şərtlərinə əsasən] Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin tədabiri-şədidə ittixaz edəmməyəcəyini [şiddətli tədbirlər görə bilməyəcəyini] bildiklərindən istifadə edib müdafiə və himayəsiz əhalini məhv etməyə başlamışlardır.

Təşrini-saninin 26-da dağılmış olan Oxçu dairəsi kəndlərində ermənilərlə bərabər sülh və müsəlimət üzrə yaşayan müsəlman əhalinin dağıdılmasdan, silah

daşımağa iqtidarı olanlar bir evə cəm və dəvət edilmiş və qabaqcadan buraya qoyulmuş olan dinamitlə cümləsi partladılmışdır.

Qocalar, çocuqlar və qadınlar dəxi məscidə dəvət edilərək orada cümləsi kəsilmişdir.

Zəngəzur müsəlmanları çaxnaqlı bir halda çıxarılırlar.

Nömrə 9201

Zəngəzur kəndlərinin müsəlmanlarının üzərinə, bütün mübahisəli məsələləri həll edə biləcək Ermənistan-Azərbaycan Konfransının açılması ərafəsində, erməni nizami qitəatinin qət edilməyib [kəsilməyib] davam edən yürüşləri mətlub olmayan nəticələr tövliədəcəyi [arzuolunmaz nəticələr əmələ gətirəcəyi] üçün öz hökumətim naminə 23 təşrindəki etilafın xələldar edilməsinə [razılaşmanın pozulmasına] ciddən protesto edərək və bu protestonun öz hökumətinizə bildirmə-nizi rica və bütün hərəkəti-hərbiyyənin dayandırılması üçün hökumətinizin tədabiri-lazımədə bulunacağına ümid edirəm.

Əks surətdə mənim hökumətim çıxsa biləcək bütün hadisə məsuliyyətini öz öhdəsindən atır.

*1 kanuni-əvvəl,
Xariciyyə naziri Cəfərov”*

QARS MÜSƏLMANLARININ QARS VİLAYƏTİ YERLİ ƏHALİSİNƏ XİTABNAMƏSİ

Qardaşlar, Qars vilayətinin yerli əhalisi olan ermənilər, malakanlar və yunanlar!

Əsrlərcə sizin qonşunuz və Qars vilayətinin yerli əhalisi olan müsəlmanlar sizə müraciət edirlər. Bizim ata və babalarımız bir çox əsrlərdən bəri sizin ata-babalarınızla eyi qonşu olaraq sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşamışlardır. Şimdi isə gəlmə “qaxtaqanlar” tərəfindən doğma vətənimizdə yapılan qətl və qarətlər, zülüm və vəhşətlərdən dolayı biz yek-digərimizə [bir-birimizə] tarixi düşmən nəzəri ilə baxmağa məcbur olmuşuz. Qaxtaqanlar isə qonşumuz ermənilərlə məskun köylərdə daima hüsn-qəbula məzhər [nail] olaraq kəndlərinə sıcaq yer də bulurlar.

İşbu sənə nisanından etibarən ümridarəni [idarə işlərini] əlinə almış hazırkı İrəvan hökuməti qadir deyildir ki, bu vəhşətlərin önünü alsın. Zira, əvvəla, onun o qədər qüvvəsi yoxdur ki, nəinki müsəlmanlar və hətta erməniləri də qaxtaqanların təcavüzatından qoruya bilsin və ikinci – İrəvan hökumətinin acizliyini dərk edən hökumət üzvlərinin kəndləri və onların məmurları erməni qaxtaqanları ilə əlbir olub bir çox vaxt yerli müsəlman əhalisini talan və onların ev və müxəlləfatını [əşyalarını], heyvanlarını və başqa məmələklərini [var-yoxlarını] zəbt edirlər.

Qarsdakı Müsəlman Milli Şurasının dəfəatla [dəfələrlə] etmiş olduğu protestolara baxmayaraq, Qars məmurları bu vaxta qədər həman qətl və talançılardan birisini də olsa tədib və təcziyə edəmməmişdir [cəzalandıra və tərbiyələndirə bilməmişdir]. Misal üçün, götürəlim Balaqadılarda 7 müsəlmanın qətl edilməsini və Qonaq müsəlmanları heyvanlarının talan və zəbt edilməsindən və

daha başqalarından dolayı həman canilərə bir cəza verildimi?

Qars qubernatoru Karqanov kəndisi dəfələrcə açıqcasına olaraq bəyan etmişdir ki, erməni hökuməti şu talançıları təcziyə etməyə [cəzalandırmağa] müqtədir deyildir.

Şimdi biz mütəşəkkil olaraq, mühib və müəzzəm [qorxulu və böyük] bir qüvvə topladıqdan sonra bizimlə – Qars vilayəti müsəlmanları ilə əsrlərcə qonşu olan siz ermənilərə və yunanlara dostanə əlimizi uzadaraq dəvət edirik ki, İrəvan hökumətinin aciz, qaxtaqanlardan ibarət vicdansız məmurlarını vətənimiz hüdudundan ixrac və onlarla məən [onlarla birgə] müsəlmanları talan etməkdən ötrü İrəvan hökuməti əlində alət olan qarət-kar qaxtaqanları qoğmaq üçün birləşəlim də və bizim müqəddəratımız məsələsi Sülh Konfransı tərəfindən həll olun-caya qədər müştərək bir hökumət təşkil edəlim.

Sizi xəbərdar edirik ki, işbu xitabnamə ilə sizə müraciət etməmiş qorxu məcburiyyətindən deyildir, ancaq sizinlə yediyimiz duz-çörək və ata-babalarımızın əsrlərcə sülhpərvəranə qonşuluqları və insaniyyət hissi bizi məcbur edir ki, sizə müraciətdə bulunaq, yoxsa başqa bir şey deyildir. Zira kiçik bir qaxtaqan əşqiyyə [quldur] çətəsi ilə mübarizədən aciz olan İrəvan hökumətinin qüvvəsi bizdən ziyadə sizin kəndinizə gözəlcə məlumdur.

Oyanınız və işə sarılınız! Bu vaxta qədər bir dinc (salim) erməninin müsəlman təcavüzünə məruz qalmadığı və müsəlmanların namuslu və mütəşəkkil olması təminat üçün kafidir.

İmza: Təşkilat rəisi

DARÜLFÜNUNUMUZ

- 2 -

Bu tərəfdən də Tarix və filologiya fakulteti Bakı Darülfünununda islam ünsürünün tədris kürsüsünü işğal etməyə ləyaqəti olmadığını feilən elan edib və bu qərarını Azərbaycan məmləkətinə əzhərçəhət [hər cəhətdən] biganə olan iki əcnəbinin birini fars və digərini ərəb lisanı üçün professor təyin etmişdir. Madam ki, Bakıda farisi və ərəbi lisanlarını gözəl bilən zəvət [şəxslər] islam üləma və üdəbası [alimləri və ədibləri] içində bolluqla mövcuddur, nə üçün bunlara lisan tədrisi kürsülərini verməyib, dışarıdan professor cəlb edirsiniz deyər darülfünun müdirlərinə sorarsanız, böylə cavab verirlər: Müsəlmanların darülfünundan alınma rütbələri yoxdur və bir də onlar tədrisatı Avropa üsulu üzrə yürüdəmməzlər.

Bu cavab vazeh bir müğalitədən [aşkar bir yalandan] başqa bir şey deyildir. Əgər tədris kürsülərini işğal üçün fənni rütbələr lazımsa, nasıl olur da, Rusiyanın və Avropanın adətləri və Bakıda darülfünunun təsisı üçün bizim Cümhuriyyətin vəz etdiyi [qoyduğu] qanunnamə tədris kürsülərinin professorluğunu haiz mütəfənninlər [kafedranın professoru ünvanı daşıyan alimlər] tərəfindən işğal olunmasını tələb etdiyi halda, bizim Tarix və filologiya fakültetimizdə bir tək kürsünü belə iləricə kürsüyə-tədris sahibi olmuş mütəfənnin işğal etməyir?

Əgər bizim aramızda elm və ədəbcə təməyyüz edən əşxasın [seçilmiş, digərlərindən önə çıxmış şəxslərin] darülfünun

rütbələri yoxdur, bunun səbəbi o deyildir ki, onlarda rütbə sahiblərində bulunması mötəd [alışılmış] olan elm və fəzl yoxdur. Bəlkə odur ki, o hökuməti-zalimə ki, biz onun təhti-təzyiqatında [təzyiqləri altında] yaşayırdıq, məşriq lisanlarında elm və fəzl sahibi olan zəvata rütbə verəcək müəssisəti-fənniyyəni [elmi qurumları] nə kəndi təsis etmişdi və nə bizim təsis etməmizə rüxsət verirdi. Fəqət rütbə yerinə bizim füzəlamızda [fəzilətli, bilikli adamlarımızda] millətimiz içində şöhrət və hüsni-siyt [yaxşı ad; şan-şöhrət] var ki, bu avropalılarda belə fənni rütbələrə mürəccəh ədd olunur [elmi rütbələrdən üstün sayılır].

Vaqəən [doğrudan da] Fransada Akademiyə əzəliğini [üzvlüyünü] hüsni-siyt, amma fənni rütbələri darülfünun verir. Sorunuz hər bir avropalıya, bunların hankısı əfzəldir [üstündür]?

Kimin elm və fəzlə hüsni-siyti olduğunu nasıl biləlim deyər soranlara deyər ki, Məclisi-Məbusanımız, Maarif Nəzarətimiz, Babi-Məşixətimiz [Şeyxülislamıq İdarəməiz] və mətbuati-müccəssəməimiz [müccəssəm, varlığı şübhə götürməyən mətbuatımız] dələgələr təvkiil edib [deleqatlara, nümayəndələrə vəkalət verib] bunlar bir təmyizi-fəzail [fəzilətliləri seçib-ayırma] komisiyonu təşkil edərlər ki, hər sahibi-fəzlin qədir və qiymətini təyin edər.

Rusiyada Şərq lisanları o yolda tədris olunur ki, onları bitirən ruslarda nə Şərq lisanlarında iki sətir yazı yazmaq və nə bir baş bəndi bir Şərq qəzetəsindən tərcümə etmək iqtidarı var.

Rus səfəratlərində [səfirliklərində] daima yerli müsəlman və xristianlardan

mütərcim bulundururlar ki, qəzetələrdən tərcümələri və hökuməti-məhəlliyə dəvairi ilə müxəbirəti-təhririyyəni [yerli hökumət dairələri ilə yazışmaları] bunlar yaparlar. Rus mütərcimləri isə – ki, onlara draqoman deyərələr – yalnız nəzarət yaparlar. Ruslar kəndi ləvazimi [ehtiyacı] üçün kəndi məktəblərindən çıxmış müstəşriqlərinin [şərqşünaslarının] Şərq məlumatlarını kəndiləri belə kafi görməyirlər. Nasıl olur da biz bunlara kəndi darülfünunumuzda kəndi islam dillərimizin tədrisini təfviz edirik [tapşırıq]?

Rusiyada Şərq dilləri nasıl oxunulduğu ilə bir az yaxından aşına [tanış] olalım.

Şərq lisanları Rusiyada yalnız Petroqradda Moskvada tədris olunur – orada darülfünunun Şərq fakültetində, burada Lazarev İnstitutunda. Rus studentləri Şərq lisanlarını gimnaziyalarda öyrənmədiklərindən, Şərq lisanlarını əlifbadan başlarlar. Ərəbini, farsini və osmanlıcanı tələbələr öyrənməlidirlər.

Kurs üç il davam edir. Kurs bitdikdə tələbənin türkcə bildiyi pək az olur. Bu dərəcədən daha yüksək vüquf [bilik] hər türkdə – kəndi lisanında savad öyrənməmiş belə olsa – cibillən [anadangəlmə] bulunar. Ona görə, bildiyindən az bir şey öyrənmək üçün 3 il vaxtını qaib etmək əbləhlik [axmaqlıq] olduğundan, bu dərslərə rusiyalı türklər getməzlər.

Ruslar Şərq lisanlarını öyrəndikdən sonra Xariciyyə Nəzarəti tərəfindən Osmanlıda, İranda, Misirdə və sair müsəlman dövlətlərində bulunan rus səfəratlərinə və konsulxanalarına mütərcim təyin olunurlar. Əgər rus müsəlman-

larını rus dövləti bu növ mütərcim qulluqlarına alsaydı, pək mümkün idi ki, bu məmuriyyətlər xatirinə müsəlmanlar Petroqradda Darülfünununda və ya Moskvadakı Lazarev İnstitutunda Şərq lisanları öyrənəydilər. Fəqət bu xidmətlərə müsəlmanları, əmniyyət [etimad] etmədiyi üçün, rus hökuməti almazdı. Müsəlmanları darülfünununda və Lazarev İnstitutunda professorluğa da rus dövləti qəbul etməzdi. Lihaza [bu səbəbdən], Rusiyadakı Şərq məktəblərində təhsil qapısı feilən müsəlmanlara bağlı idi.

Müsəlmanlar kəndi lisanlarını Avropa nəzərindən kafi görünəcək dərəcədə tədris edəmməzlər deyər bizim Bakı darülfünunçuları iddia edirlər. Rus dövləti tərtibi-müamiliəsi [rəftarı] ilə şəhadət edir ki, avropalıların kəndiləri müsəlmanlar xüsusunda bu fikrin ziddi rəydə bulunarlar. Rus hökuməti Petroqradda Darülfünununun və Lazarev İnstitutunun üçillik kursunu kafi görməyib, oralardan çıxan tələbəni məcbur edir ki, mütərcim xidməti ala bilmək üçün iki il daha Şərq lisanları ilə Petroqradda Xariciyyə Nəzarətində bulunan Şərq məktəbində təhsil etsinlər. Bu Şərq məktəbində isə münhəsirən [əsasən, məxsusi olaraq] Şərq füzəlası tədris edirlər.

Bir az vaxt bundan əqdəm [əvvəl] vəfat edən mərhum Mirzə Kazım Abdinov ki, bakılı idi və Petroqradda və Qafqazda pək möhtərəm və sevimli bir sima idi, bu Şərq məktəbində darülfünun fəvqündə bulunan kürsiyə-tədrisi işğal edən zəvətin [şəxslərin] cümləsindən idi.

Əlsinəcə [dillər barəsində] olsun, ülum və fününun [elm və fənlərin] hankı bir

qismi, hankı bir şöbəsinə olsun, bizim nəzərimiz, metodumuz, tərz-i-tələqqimiz və tərz-i-müamiləmiz avropalılarınkılının eynidir. Biz fününca və maarifcə Avropa aileyi-ürfaniyyəsinin [maarif və mədəniyyət ailəsinin] bir üzvüyüz. Bizə onlardan ayrı tərz-i-təfəkkür isnad edənlər qərəz-karanə bizə böhtan deyənlərdir. Bizi həqiqəti-barizənin [açıq-aşkar bir həqiqətin] xilafına olaraq mədəniyyətdən bərkənar [kənarda] olmaqla ləkələndirmək istəyirlər ki, bizi kəndi mənfəətlərinə, həlakətimizə olaraq [bizim ziyanımıza, bizim məhvimizə səbəb olacaq şəkildə] qeyri-mədənilik fəlakətinə uğratsınlar.

Biz Azərbaycan türkləri siyasətən müstəqil bir dövlətimiz. Qövmiyyət və lisanca və bunların təbii təqazası [tələbi] olaraq elm və ürfan, tərz-i-təfəkkür və əqaidi-əsasiyyəyi-ictimaiyyəyə [əsas ictimai əqidəmiz, etiqadlarımız baxımından] isə böyük türk millətimizin bir cüzi-layənfəkkiiy [ayrılmaz bir hissəsiyiz]. Millətimizin elm və ürfan bayrağı isə şimdiki halda böyük qardaşımız osmanlıların yədi-cəladətindədir [mətin, güclü əllərinədir]. Avropa fününi-hazirəsinə [müasir elmlərinə] osmanlıların şərəkət etmədikləri [ortaq olmadıqları, qoşulmadıqları] zaman çoxdan keçmişdir. Şimdiki halda isə azərbaycanlılar və osmanlılar Avropa mədəniyyətini, Avropa kulturasını ümumcahan kulturası bilib, bunun icabatını [tələblərini, şərtlərini] həyat-ictimaiyyə və ürfaniyyələrinin [ictimai və mədəni həyatlarının] cəmi şöbələrində biləistisna [istisnasız] və külliyyətən tətbiq etməkdədirlər. Avropa nəzəriyyəti-fəniyyə və ədəbiyyəsinə bilmədiyi halda

qəzetələrdə iki sətir yazı yazan bir mühərrir və ya ibtidai məktəblərdə dərs verən bir müəllim hal-hazırda nə İstanbulda və nə Bakıda, nə Bağdadda və nə Azərbaycanın ən hücrə [uzaq] guşəsində yoxdur. Lihaza [buna görə], deyil lisan-ıyyat elmində, elm və ürfanın cəmi şöbələrinə osmanlıların və azərbaycanlıların fikri və tədris metodları avropalılarınkılının eynidir.

Əvət, elmən, fənnən, təfəkkürən və cahanın nə olduğuna dair rəy və nəzərcə biz avropalıyız. Bunun əksini bizə isnad edənələr, bizə qərəzkarənə iftira deyənlərdir. Qərəzləri aşkardır. Avropalıları dünyanı mədəni və qeyri-mədəniyə bölərək – haqq ya nahaq – istiqlalisiyasiyə müstəhəq [siyasi istiqlalə layiq] yalnız mədəniləri təsdiq edirlər. Bizi kəndi darülfünunumuzda kəndi dillərimizi tədrisdən kənar edənələr, bizim əql və ürfanca pəsməndə [geri qalmış] olub qeyri-mədəni olduğumuza kəndi icraatları ilə dəlil və sübut hazırlayırlar. Avropaya böylə deyə bilmək istəyirlər:

“Böylə kəm-əqlü ürfan [ağlı və mədəniyyəti əskik] bir millətə – ki, kəndi dilini və kəndi dilinin cüzləri olan ərəb və türk dillərini kəndi parası ilə yaşatdığı darülfünunda kəndi qövminə tədrisdən acizdir – nə rəvadır ki, istiqlal verilib mədəni millətlər zümərəsinə qoyulsun.”

Həmin bu qərəzkarlığın səməridir ki, darülfünunumuz Azərbaycan türkcəsini Osmanlı türkcəsindən ayırmışdır. Osmanlı türkcəsinin qeyri-ədəbi lisan olduğunu sübutdan aciz olduğundan, bizi osmanlılardan ayırır ki, bizim ədəbi lisanımız olmasın, bizimlə qeyri-mədəni yolda rəftar olunmasına avropalıları qolaylıqla

razı olsunlar, qolaylıqla bizi çak-çak olmaq [parçalanmaq] üçün Denikin pəncəsinə atsınlar. Zira ədəbi lisanı olmamaq da qeyri-mədəniyyətin nişanəsidir.

Paramızla yaşatdığımız darülfünun; istiqlalımız[ı] qəsb etməmək və səadətimizi fəlakətə təbdil [çevirmək] üçün hər gün yeni vəsait, yeni hüddud, yeni dəsa is [hiylə] işlətməkdədir. Qəribəsi budur, bu hamı fitnələrin adına elm və fənn deyirlər. Bunlar həpsi “nauka” [elm] imişlər. Lənət olsun böylə “naukaya”.

Fəqət böylə səmərsiz təlinlərlə iktifa etməyib [lənət oxumalarla, bizi mədəni dünyadan qovmağa çalışmaqla kifayətlənməyib], darülfünunumuzun idarəsini əlimizə alıb dəsa is icraatına [hiylələrin, intriqaların həyata keçirilməsinə] sədd çəkməklə, yüksək məktəbimizin səriyyəni [sürətlə] türkləşməsinin çarələrinə, fəalana və həmiyyətəpərvəranə [fəal bir şəkildə və təəssübkeşliklə, qeyrətlə] çalışım.

Doğru sözlü

TƏLƏBƏLƏRİMİZƏ AİD

Növzad [yeni doğulmuş] darülfünunumuzun açıldığı gündən türk tələbəliyinin boynuna daha bir neçə artıq vəzifə biçilmişdir.

Qomşuları qeyri-türk tələbələri ilə dostanə və mehriban keçinməklə bərabər, türk tələbəliyi darülfünun həyatında hakim və mübtədi [baş, əsas] olmalıdır. Bundan ötrü də möhkəm bir təşkilata malik olmağa böyük ehtiyac vardır və bizcə, bu möhkəmlik əvvəlinci şərtidir. Çünki axırıncı ilin təcrübəsindən

anlaşıldığı kimi, cümlə türk tələbələrinə məxsus təşkilatlar qumsal zəminə üzərində təməlsiz dikəlmiş bir binanı yada salır ki, bu səbəbdən Türk Tələbələri Komitəsinin idarə əzaları [üzvləri] bir ilin müddətində dörd dəfə təğyir və təbdilə uğradı [dəyişdi və başqalaşdı].

Bəlkə keçmişdə ciddi çalışmağa, fəaliyyət göstərməyə münasib bir mühit, mühüm bir ehtiyac yox imiş. İmdi isə cümlə şərait mövcud və müsaidir. Hətta bir anı, fürsəti fəvtə verməməlidir. Çünki ətrafımızda həyatın hər təbəqəsinə dara olan [həyatın hər təbəqəsini bilən] rəqiblər çoxdur və bunlar xah elmdə, xah fənnə və ticarətdə [istər elmdə, istər fənnə və ticarətdə] hökmran olmağı özlərinə fərz [borc] bilirlər.

Məlum olduğu üzrə, darülfünunumuzdakı türk müdavimlərinin [dinləyicilərinin] əksəri təzə edadi bitirib, darülfünun həyatından lazımınca səriştəsi və təcrübəsi olmayan cavanlardır ki, ali təhsili ancaq mühazirələrə qulaq asıb, vaxti-müəyyəndə lazımı imtahanları verməkdən ibarət bilirlər. Keçmişdə həqiqətən böylə idi. Hətta əksər övqat [çox vaxt] ümum tələbələr həmişə mühazirəyə getməyi belə artıq sanırdılar. Lakin imtahanlar mövsümünə bir neçə ay qalmış diqqəti-tam ilə imtahana hazırlanmağa başladılar.

Böylə qanunları bugünkü həyatımızda tətbiq etmək qeyri-mümkündür. Çünki onlar, bir növ, ənənə [ənənələr, keçmişdən qalma adətlər] zümərəsinə daxil olmuşlar. Keçmişdə hər “fakültə”də təlim edilən elmə aid dürlü-dürlü kitablar və tədris ləvazimatı pək asanlıqla tapmaq olardı və bu səbəbdən dərs ilinin

əvvəlcündən lazım olan kitabları və ya “fakültə”sinin təb [çap] edilmiş mühazirələrini dərdəstdə etdikdən [əldə etdikdən] sonra tələbə özünü kafi dərəcədə məlumatlı sanıb, mühazirələrdə isbatı-vücut [iştirak] etməyi belə lüzumsuz bilərdi.

İmdi isə biləks [əksinə], elmi kitabları “yaxşı qiymətə” də olsa tapmaq ən böyük xoşbəxtlik hesab olunur.

Binaenileyh [ona görə], cavan tələbələrimiz dərs ilinin axırında sərgərdan qalmasınlar deyə imdidən darülfünunda oxunan mühazirələrin təb edilməsinə var qüvvələri ilə çalışmalıdırlar.

Bainhəmə [bununla belə] ki, darülfünun idarəsi bu yolda təşəbbüsə başlamışdır, darülfünunumuzdakı kütüb-xanada azdan-çoxdan elmi kitablar mövcuddur. Həmin kitablarla cümlə tələbələrə bərabər mənfəətbərdar olmasına diqqət yetirməlidir. Vəillə [yoxsa], bir taqım “zirənk”lər lazımı kitabları oradan alıb, sonradan növbə ilə dost və aşnasına ötürüb, dərs ilinin axırına kimi öz yoldaşlarını həmin kitabların üzünə həsrət qoymaq elmində artıq məharət qazanmışlar. “Əlaci-vaqəə piş-əz-vüqu bayəd kərd” müfadinca [“Bir işin çarəsini, o iş olmamışdan əvvəl görmək lazımdır” mənasına uyğun olaraq] buna indidən çarə aramalıdır.

Türk tələbələrini bir vəzifəsi də ana dilinin, milli ənənənin, asari-nəfisənin [incəsənət əsərlərinin] rəvacına çalışmaq-dır ki, bu da darülfünun daxilində “Türk sözü mühibbləri [dostları]”, “Milli musiqi həvəskarları” kimi cəmiyyətlər təsis edib, cümlə türk tələbələrini bu cəmiyyətlərə toplamaqla mümkün olar.

Darülfünun daxilində milli bir kütüb-xana və qiraətxana təşkilinə də türk müdaviminin [dinləyicilərinin] böyük ehtiyacı vardır.

Nəhayət öz elinin, xalqının barometri mənziləsində [yerində] olan türk tələbəliyinin mürəvvici-əfkarı [fikirlərini yayan orqanı] olan bir qəzetə nəşrinə də çoxdan ehtiyac vardır. Bu fikir bir vaxt doğuldu, amma ömrü çox az oldu.

Hər bir halda, türk tələbəliyi bugünkü həyatın ayinəsində özünə diqqətlə baxmalıdır, öz səy və təlaş [çalışması, əlləşib-vuruşması] sayəsində cümlə ehtiyaclarını rəf və dəf etməlidir [aradan qaldırmaqlı, uzaqlaşdırmaqlıdır]. Əski dədə-baba irsi olan “Allah kərimdir, inşallah düzələr” kimi nəzəriyyələri lüzumsuz bir şey kimi kənara atmalıdır, vəillə, həməvəqt [həmişə] qomşuya möhtac olmaq, kənardan baxmaq, bir mənzili-məqsuda yetməmək kimi acı həqiqətlərə məruz qalmaq, gərək ki, türk tələbəsi üçün aydan aydın, sudan duru [açıq-aşkar, şübhəsiz] olsun...

Tələbə: Baba oğlu Həbib

PULUMUZUN ETİBARI

Alış-veriş işlərini dolandıran qızıl, gümüş, mis pullar idi.

Ortalıqda işlənən malların qiyməti bu mədən[i] [metal] pulların varlığı ilə hüdudundan artığa çıxmazdı. Bir tərəfdə qəhətliyi görünən bir mətanı [ticarət malını] bu pullar vasitəsilə dünyanın başqa bollu yerindən alıb gətirmək, ucuzlandırmaq asan idi.

Zira, əslində, dəyəri olan bu pulları alıb müqabilində işlənən mətanı vermək üçün dünyanın heç bir yerində əhəmiyyətli deniləcək dərəcədə çətinlik yox idi.

Fəqət keçirdiyimiz dünya qovğasının törətdiyi ehtiyaclar münasibətilə, vuruşucu məmləkətlərin qızıl, gümüş, mis pulları həmin məmləkətlərdən çıxarılıb dünyanın daha uzaq yerlərinə, vuruşmayan məmləkətlərinə aparılıb toplandı.

Qovğa edən məmləkətlər mədəni sikkələrə möhtac qaldılar. Onların yerinə kağız pullar çıxarılıb işlətməyə məcbur oldular.

Vekseldən (bəratdan) ibarət bu kağız pulların zamini, müqabili olan mədəni sikkələr daha bu məmləkətlərdə az tapıldığından, pulun (kağız bonun) qiyməti də öz-özünə düşmüş oldu. Camaatın möhtac bulunduğu azuqələrin, mətaların, malların həddən yuxarı qiymət artıqlığının səbəbi də bu məmləkətlərdə zamanətsiz qalan kağız pulların çoxaldığıdır.

Bu hal yuxarıda zikr etdiyimiz məmləkətlərin hamısında imdi böylədir. Avropada da, Rusiyada da.

Fəqət kəndi halına görə, dərəcə-dərəcə, işləmədəni sikkələr yoxluğundan dolayı bonları zamanətsiz qalmış hökumətlər, ortaya çıxardıqları kağız pullarının etibarını bəzən kəndi iqtidarları [gücləri, qüdrətləri] ilə və ələləksər [çox vaxt] kəndi məmləkətlərinin daxili mətaları, məhsulatlari vasitəsilə artırmağa məcburdurlar.

Bu məsələdə hökumətin iqtidarı, məmləkətin mətası böyük rol oynamaqdadır.

Avropanı kəndi halına buraxalım.

Yalnız Qafqaziyada təşəkkül etmiş hökumətləri nəzərə aldıqda, həpsindən zəngini, kaffəsindən [hamısından] varlığı Azərbaycan hökuməti, Azərbaycan məmləkətidir.

Fəqət varlılığımıza, zənginliyimizə nisbətən pulumuzun etibarı əcnəbi məmləkətlərdə nə halda?

Etiraf etməliyiz ki, olduqca bərhad haldadır.

Doğrudur, meydani-tədavülə [dövriyyəyə] çıxardığımız kağız pulların kəfili [zaminini] olacaq mədəni sikkələrimiz şimdilik yoxdur. Lakin pulumuzun etibarını artıracaq dərəcədə məmləkətimizin daxili mətaları vardır.

Maliyyə Nəzarətimiz pulumuzu etibarlandırmaq xüsusunda bir çox təşəbbüslərdə bulunmaqdadır. Bu iqdamatı [təşəbbüsləri] təqdir etməklə bərabər, pulumuzun etibarını xaricdə məəttəəssüf [təəssüf ki], genə əskisi kimi düşkün bir halda görməkdəyiz.

Pulumuzun etibarı böylə davam edərsə, məmləkətimizdə ərzaq və ləvəzimat bahalıqı getdikcə artacaq. Məmurlarımızın aldıqları maaş kəndilərinə kifayət etməyəcək. Maaşlar artırılacaq, təkrar milyonlarca kağız bonlar çıxarmağa məcbur olacağıq. Bununla da pulumuzun etibarı düşdükcə düşəcək...

Bu fəlakətin qabağını almaq hökumətin qəti tədbirlərindən biri olduğu kimi, bunun çarəsini düşünmək də ərbabi-iqtidarımızın [səlahiyyət və güc sahiblərimizin], mütəfəkkirlərimizin birinci vəzifəsidir.

Bugünkü gündə pullarımız İranda götürülməyəcək dərəcədə düşkün fi-

yatda olduğu kimi, Qafqazın digər yerlərində isə qətiyyənlər götürülməməkdədir.

Halbuki bir çox vasitə və çarələrlə pulumuzun etibarını yüksəltmək mümkündür.

Bunun geniş tədbirlərini, böyük çarələrini göstərməyi ərba-iqtidarımıza buraxırıq. Fəqət biz burada bəzi səthi tədbir və çarələrdən bəhs etməklə iktifa edəcəyiz [kifayətlənəcəyiz].

Hələ daxiləmizdə meydani-tədavüldə bulunan 3, 5, 10, 25-lik kimi xırda kağız pullarımız saymaq və daşımaqda artıq zəhməti mövcib olduğundan [zəhmətə yol açdığından], külliyyətlə ticarətlərdə tacirlər arasında götürülməmək dərəcə-sində nifrətlidir. Hətta bundan dolayı bir çox tacirlər mətalarını satdıqları vaxt, bu kimi xırda pullar almayacağını qabaqca şərt qoymaqladırlar. Hələ saxtası, sağlamlı anlaşılmamayan üç çeşid 25-liklərimiz nifrəti daha da artırmaqdadır.

Binaənileyh [ona görə], hökumət kağız pul buraxdığı zaman bu qədər xırda pulların müqabilində, ona nisbətən də 100, 250, 1000-lik kimi böyük bonlar buraxmalıdır.

Xaricədə maliyyə agentlərimiz bulunan yerlərdə onlar vasitəsilə, olmayan yerlərdə konsullarımızın, nümayəndələrimizin vasitəsilə Azərbaycan pulunun məhəlli [yerli] pula dəyişdirilməsi üçün hökumətimiz tərəfindən geniş vasitə buraxılmalıdır. Bir azərbaycanlının, yaxud başqasının o kimi yerlərdə Azərbaycan pulunu əlində tutub da, 1000 manatını qaça alarsınız deməyə məcbur olmasına yol verilməməlidir.

Xaricəyə pul bərat etmək üçün tacirlərə olduqca asanlıq göstərilməlidir.

Bunun üçün Bakıda, Gəncədə hökumət bankasında bərat qəbul edən kassaların və bərat qəbzi yazan məmurların ədədi artırılmalıdır; tacirləri günlərcə növbə gözləməyə məcbur buraxmamalıdır. Bankada kassanın və bərat qəbul edən məmurun azlığı tacirləri rüşvət verməyə məcbur edir. Rüşvət [verən] bəratını tez yazdırıb göndərə bilir, verməyən isə günlərcə növbə gözləməyə məcbur buraxılır. Bundan dolayı da bir çox tacirlər bəratlarını hökumət bankından deyil, başqa bankalar vasitəsilə göndərməyə məcbur olur.

Bir vaxt əvvəl Tiflisdə Azərbaycandan göndərilən bəratlardan başqa, agentlik vasitəsilə də hər kəsdən 5000 manata qədər Azərbaycan pulu qəbul edilib, əvəzində Zaqafqaz bonu verilirdi. Bu hal Tiflisdə Azərbaycan bonu ilə Zaqafqaz bonu arasında olan təfəvütə olduqca təsir etməkdə idi. Azərbaycan bonunu məhəlli [yerli], yaxud Zaqafqaz bonuna da dəyişdirmək böyləcə asan olduğundan, Tiflis mağazaçıları da satdıqları məta müqabilində təfəvütsüz olaraq Azərbaycan bonlarını yavaş-yavaş qəbul etməyə başlamışlardı.

Hal böylə davam etmiş olsaydı, indi Tiflisdə Azərbaycan bonlarının məhəlli bonlar kimi meydani-ticarətdə işlənilməkdə olduğu görülərdi.

Fəqət bir az sonra gürcü hökumət bankası ilə Azərbaycan Maliyyə Nəzarəti agentliyi arasında çıxan əhəmiyyətsiz və yüngül bir ixtilafdan dolayı, Tiflisdə Azərbaycan bonunun məhəlli pula dəyişdirilməsi agentlik tərəfindən dayanandırıldı.

Binaənileyh [ona görə], Tiflisdə Azərbaycan bonu genə əllərdə qaldı. Qiyməti düşdü, kimsə almaz oldu.

Bir də Tiflisə Azərbaycandan göndərilən bəratlara bir faiz alındığı halda, Batuma göndərilənlərdən iki faiz yarım alınması çoxdur. Bunu Tiflis faizi miqdarına endirmək lazımdır. Həm də verilən bəratların sahibinə tez çatdırılmasına səy etmək hökumət bankasının və Maliyyə Nəzarətinin birinci vəzifələrindən olmalıdır. Ticarət aləmində bir gün təxir böyük təbəddülat [dəyişikliyə; fərqa] səbəb təşkil etməkdədir.

* * *

Hökumət əlində və ixtiyarında bir çox daxili mətalar, məhsulat vardır və olacaqdır. Bunları hökumət kəndi əli ilə satdırmaq üçün xaricədə, əcnəbi məmləkətlərdə mühüm nöqtələrdə hələ uzaqlarda olmasa da, yaxın yerlərdə, İranda, Gürcüstanda, Batumda hökumət ticarətxanaları, Azərbaycan mətaları anbarı təsis etməlidir.

İştə bu kimi yerlərdə, bu kimi hökumət ticarətxanalarında, anbarlarında satılacaq Azərbaycan məhsulatını, Azərbaycan mətalarını əcnəbi pullarına satmayıb, mütləq Azərbaycan puluna satmalıdır.

Pulumuzun etibarını da ən ümdə bu üsul ilə yüksəltmək mümkündür.

Batumda Donskoy bonu, Zaqafqaz bonu ayarı ilə 100-də 50-55 faiz aşağı qiymətə düşmüşdü. Rusiyadan Denikin tərəfindən Batuma bir paraxod un gətirildi. Batum bazarından Donskoy bonları tacirlər tərəfindən toplanıldı. Binaənileyh, yalnız bu hal Donskoy parasının Batumda, Tiflisdə, Bakıda qalxmasına səbəb oldu.

Bu birinci paraxoddan başqa daha bir neçə məta paraxodları gəlib də mətalarını Donskoy parasına satmış olsaydılar, şimdi Donskoy parasının etibarı Zaqafqaz parasından aşağı olmazdı.

Rusiya hökuməti zamanında Rusiyadan gətirilən mətalar İranda rus tacirləri, rus idarələri tərəfindən İran parasına deyil, ancaq rus parasına satıldı. Binaənileyh, İranın hər tərəfində rus parası mütədavil [işlək] idi.

Şimdi Batumda yeni təsis edilən bir çox əcnəbi ticarətxanaları Avropadan Zaqafqazıya gətirdikləri mətalarını yalnız əcnəbi və öz valyutaları müqabilində satmaqdadırlar. Halbuki Zaqafqazıya bonlarına satsalar, müqabilində Zaqafqazıya satın alacaqları bir çox xammallar mövcuddur.

Şimdi gürcü hökuməti də bu üsulu qullanmaqdadır.

Bir italyan kompaniyası Gürcüstan meşələrindən 40 milyon metrə ağac kəsib İtaliyaya aparmaq üçün gürcü hökuməti ilə müqavilə yapmış. Gürcü hökuməti isə bunun müqabilində bədəl olaraq italyan valyutası deyil, gürcü bonu verilməsini tələb etmiş, kompaniya tərəfindən də qəbul edilmişdir. Bundan sonra kompaniya tərəfindən mühəndislər-filan göndərilib Gürcüstan meşələrində həml və nəql [yükdaşıma] üçün yollar tərtib edilməkdədir.

Gürcüstan hökuməti marqans və tütün dəxi ingilislərə, italyanlara, qreklərə, amerikanlara, fransızlara satdığı vaxtda genə əcnəbi valyutasına satmayıb, ancaq gürcü parasına satmaqdadır.

Bizim Azərbaycanımızın isə daha çox və daha ağır qiymətli mətalarımız,

məhsulatımız var. Biz də bu üsula müraciət edərsək, Azərbaycan pulunun etibarlı əcnəbi ticarət aləmində daha tez artar və daha etibarlı olar.

M. B.

TRANSKRİPSİYA HAQQINDA BİR TƏSHİH

“Transkripsiya və ya təhrif əlifbalı” nam felyetonun kanuni-əvvəl 3 və 5-də 336 və 338-ci nömrələrimizdə çıxan qismində zeyldəki [aşağıdakı] səhvlər kəlamın ya tələffüzünə və ya güc anlaşılmasına səbəb olduqlarından zirdə [aşağıda] təshih olunurlar.

336 nömrəli 2-ci səhifədə

Felyetonun 3-cü sütununun 20-ci sətrinin başında “bizimkidə” basılmışdır, “bizimkinin” oxunmalıdır.

Həman sütunun aşağıdan yuxarıya olaraq 4-cü sətrinin sonunda “bunda” basılmışdır, “birində” oxunmalıdır.

Yenə eyni nömrədə 3-cü səhifədə

Felyetonun əvvəlinci sütununun 6-cı sətrinin əvaxirində [axırlarında] “həpsindən” basılmışdır, “həpsində” oxunmalıdır.

İkiminci sütunun aşağıdan 9-cu sətrinin başlarında “yas” basılmışdır, “bas” oxunmalıdır.

3-cü sütunun 17-ci sətrinin sonunda “iki” basılmışdır, “yeni” oxunmalıdır.

Son sütunun 11-ci sətrinin əvaxirində “eqot” basılmışdır, “qot” oxunmalıdır.

Həman sütunun aşağıdan 7-ci sətrində “adi xətt ilə” basılmışdır, “adi xətlə” oxunmalıdır.

338-ci nömrənin 2-ci səhifəsində Felyetonun 1-ci sütununun aşağıdan 11-ci sətrinin əvaxirində “məhdud” basılmışdır, “məmdud” oxunmalıdır.

3-cü sütunun [aşağıdan] 5-ci sətrinin sonundakı v hərfi “double v” şəklində olmalıdır.

4-cü sütunun aşağıdan 8-ci sətrinin əvaxirində “sıla” basılmışdır, “əla” oxunmalıdır.

Həman sətrin aşağısındakı sətrin ortalarında “məhdud” basılmışdır, “məmdud” oxunmalıdır.

Həman sütunun aşağıdan 4-cü sətrinin əvəlində [əvvəllərində] Avropa hərfi olan “O” basılmışdır, bunun yerinə bizim girdə “o” hərfi basılmalıdır.*

*Şahtaxtlı Məhəmməd ağanın qəzetəmizdə dərc olunan “Transkripsiya və ya təhrif əlifbalı” nam əsərində zikri keçən, müşarünileyhin [adı çəkilən şəxsin] “İslam yazısı üçün rəqəmli latın əlifbası” nam əsəri qəzetəmizdə eylülün 3-də və 5-də sənəyi-hazirədə 267 və 269-cu nömrələrimizdə dərc olunmuşdur.

İRAN ƏNCÜMƏNİ-XEYRİYYƏSİNDƏ

Cümə günü kanuni-əvvəl 11-də (17 rəbiüləvvəl) Əncüməni-Xeyriyyə-i-İraniyyan [İranlılar Xeyriyyə Cəmiyyəti] tərəfindən Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” üzvlərinin iştirakı ilə eydimövludi-nəbi [Peyğəmbərin doğum günü bayramı] münasibətilə gündüz saat 11-də “İttihad” məktəbinin binasında cəşn

[şadlıq, ziyafət] məclisi tərtib verilmişdi. Vəqti-müəyyəndə İran konsulu Səidülvü-zərə cənabları ilə bərabər heyəti-möhtəməyi-ezamiyyəyi-İran, ağayi Mirzə Əbülhəsən xan Məazidüssəltənə cənabları, Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi sədri Qasım Qasimov və bir çox başqa möhtərəm əşxas [şəxslər] məclisə təşrif gətirmişlərdi.

Məktəbin salonunda mütəəllimlərin [şagirdlərin] musiqi dəstəsi hazır idi. Camaat yerlərində əyləşəndən sonra qazi cənabları bir xütbə oxuyub, hazırına xitabla bu günün şərəfəti haqqında gözəl bir məlumat verib buyurdular ki, bu günü əziz saxlamaqla bərabər, şərəfləndirməkdən məqsud, Peyğəmbər əleyhissalamın ruhunu şad etməkdir və fəqət o məqsədə bu günü şərəfləndirməklə deyil, Məhəmməd əleyhissalamın buyurduqları “Küllü müminunə ixvətün”ə əməl etməklə nail olmaq olar. Buna binaən [buna görə], ümum islam tayfaları biri-birinə arxa olaraq, müttəhidlərəy [yekdil, əlbir] çalışıb kəndi millətlərinin tərəqqi və təəlisinə [ucalmasına] ciddü cəhd etmələri lazım gəlir. Ona görə, zahirən başqa-başqa hökumətlər olub da, batinən [əslində, həqiqətdə] ittihad və ittifaq edərək, köhnə fitnə və ədavətəngiz [araqarışdıran, düşmənçilik yayan] sözləri buraxıb da, yekdil və yekcəhət, kəndi səadətləri üçün çalışmalıdırlar.

Natiq əfəndi bu xüsusda uzun-uzadı bir məlumat verdikdən sonra, “Yaşasın Türkiyə, İran və Azərbaycan hökumətləri” deyərək, nitqinə xitam vermişdir.

Hacı Seyid İbrahim (vaizi-irani) – Bu gün seyyidüləyyam, yəni günlərin ağası

deməkdir, buna görə [ki], bugünkü günün mislinə xatəmülənbiyə [peyğəmbərlərin sonuncusu] həzrətləri dünyaya təşrif gətirməklə bizi dini-mübini-islama [yaxşını pisdən ayıran, açıq-aşkar bir din olan islam dininə] dəvət etmişdir.

Fəqət çox əfsuslar olsun ki, biz müsəlmanlar bu kimi bir dinin qədir və qiymətini bilməyib, hər kəs kəndi mənafeyi-şəxsiyyəsinə təqib edərək, növbənöv fitnəəngiz sözlərlə bizi dürlüdürlü parçalara təqsim etmişlərdi [böl-müşlər] və bunun da nəticəsi olaraq müsəlmanlar bu kimi fəna bir hala düşmüşlər ki, 350 milyondan fəzlə olduğu halda, bugünkü gündə xaricilər əllərində əsir və dəstgir [əli-qolu bağlı] olmuşlardır...

Nitqinin axırında natiq əfəndi Xudavəndi-təbarəkdən [uca Allahdan] islam üçün bir fərac [qəmdən qurtulub şadlanma] diləyib, nitqinə xitam verdi.

Bunlardan sonra Əncüməni-Xeyriyyəyi-İraniyanın sədri cənab Həsənov hazırına iclasın açılmasını elam etdikdən [bildirdikdən] sonra musiqi dəstəsi çalmışdır.

Ağa Məhəmmədbağır Abbaszadə – Bugünkü gün “İran mahnısı” münasibətilə camaatı üç bayramla təbrik etmişdir. Bunlardan əvvəlincisi eydi-mövludi-nəbi, ikincisi İran heyəti-ezamiyyəsinin və üçüncüsü ağayi Mirzə Əbülhəsən Məazidüssəltənənin məktəbə təşrif gətirməklərindən ibarətdir.

Natiq əfəndi əvvəlcə Məazidüssəltənənin bu məktəbin banisi olub və hər bir məktəb üçün ağır halda məktəbin imdadına yetişməsindən və ağayi Müəzzəzüd-dövlə cənablarının məktəb üçün

1.600.000 manat para toplayıb xüsusi bir mülk alınmasına təşəbbüsdə bulunub, Səidülüzərə cənablarının fəaliyyəti bu əmri-xeyirə [xeyir işə] səbəb olduğundan izhari-təşəkkür etmişdir.

Sonra məktəbin nəvaqisini [nöqsanlarını, çatışmazlıqlarını] göstərərək, bu nöqsanlara heyəti-ezamiyyə tərəfindən müavinət ediləcəyini arzu və təmənna etmişdir.

Əjdər Əliyev – Öz nitqində iranlıların maarifcə başqa millətlərdən nə qədər geri qalmasından bəhs edərək, məktəbin hali-hazirəsinə dair məlumat vermişdir.

Ağay Seyid Ziyaəddin Təbatəbai (Heyəti-ezamiyyə rəisi) – Kəndi nitqində ümum Qafqazda iranlıların fəxri bir “İtti-had” məktəbindən ibarətdir, – buyurmuşlar. Bu məktəb 15 sənədən bəri davam etdikdə, əfsuslar olsun ki, İran hökuməti tərəfindən buna bir müavinət edilməmişdir.

Bu da təbiidir, çünki bu 15 sənənin zərfində İranı inqilab atəşi bürümüşdü. Doğrudur, siz iranlılar o vaxtlarda burada asudə və rahat yaşadınız, ancaq sizin qardaşlarınız nə kimi fəlakət və məlanətlə yaşadıklarını yəqin bilirsiniz. Bu səbəbdəndir ki, İran hökuməti tərəfindən bu məktəbə bir nəzəri-diqqət salınmamışdır. Ancaq imdi isə hökumət bir qədər asudələşib, işbu heyəti-ezamiyyəni Qafqaza göndərmişdir. Heyətin vəzifəsi əvvəla Qafqaz hökumətləri ilə ümumən və Azərbaycan hökuməti ilə xüsusi bir rabitə əmələ gətirməkdən ibarətdir. İkincisi, Qafqazda yaşayan iranlıların halına təvəccöh etmək [yaxınlıq gös-

tərmək, rəğbət göstərmək] və üçüncü və ən əhəmmi [vacibi] isə Qafqazda yaşayan iranlıların maarif məsələsidir və bu məsələdən ötrü də Maarif Nəzarəti xüsusi bir nümayəndə (ağa Mirzə xan Fəhimi) göndərmişdir ki, maarif cəhətindən iranlıların hər bir nöqsanlarını [çatışmazlıqlarını] hökumət kəndi öhdəsinə götürsün.

Axırda məktəbin banisindən və məktəb uğrunda zəhmət çəkənlərdən izhari-təşəkkür edib bəyan etmişdir ki, İran hökuməti kəndi təbəələrini hər bir cəhətdən təmin edəcəkdir. *(alqışlar)*

Bundan sonra Mirzə Əbdüləli Həsənzadə Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” naminə hazirunu təbrik edib, Cəmiyyətin fəaliyyəti xüsusunda müxtəsər bir məlumat verərək, heyəti-ezamiyyənin “Tərəqqi” cəmiyyətinə müsaidət [kömək] vəd etdiyindən izhari-təşəkkür etmişdir və Mirzə Əbülhəsən xan Məazidüssəltənə əvvəlki nətiqlərdən kəndi izhari-təşəkkürünü bəyan etmişdir.

Musiqi dəstəsi İran marşı çaldıqdan sonra pərdə qalxıb məktəb şagirdləri mövlud günü üçün hazır etdikləri şeir və nəğmələri oxumuşlardır.

Axırda qonaqlar o biri odaya dəvət olunub, şirniyyat təklif edilmişdir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

Bələdiyyə İdarəsi Daxiliyyə Nəzarətinə məlum etmişdir ki, Bələdiyyə İdarəsinin hökumətdən 15 milyonluq istiqraz [borc] istəməsi təşəbbüsü bu vaxtadək

Məclisi-Məbusanda müzakirə edilməmişdir. Halbuki Bələdiyyə İdarəsinin bir çox təcili işləri vardır ki, parasızlıqdan əziyyət çəkir. Təşrini-sani [noyabr] ayının 2-ci nisfi [yarısı] məvacibi fəhlələrə verilmədiyindən, su yolları və qeyri şəhər müəssisələrinin dayanmasına səbəb olacağı ehtimalı vardır.

Hökumətin Bələdiyyə İdarəsinə olduğu borcları verilərsə, bu iş bir qədər yüngülləşəcəkdir. Məsələn, Türlük və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] dəmiryollarına buraxılmış su üçün 6.874.611 manat 57 qəpik, yenə hərbiyyə müəssisələrinə buraxılan su üçün 99.702 manat 50 qəpik, bundan əlavə, qərz [borc] olaraq məkatiblər [məktəblər] üçün 6.178.496 manat ki, cümlətanı 12.665.810 manat 57 qəpik edəcəkdir.

Bələdiyyə İdarəsi bu məsələnin təcili surətdə həll edilməsi haqqında lazımi tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Gömrükdə

Azərbaycan Dəmiryolları İdarəsi elam etmişdir [bildirmişdir] ki, neft materialları ilə dolu olan vaqonlar dəmiryollarında gömrük və rüsum idarələri məsələlərindən naşi [ötrü] qalacaq olarlarsalar, neft göndərən müəssisələr bu haqda vəsiqə təqdim edəcəkləri təqdirdə cərimədən azad olacaqlardır.

“Rusiya” sığorta cəmiyyəti

Daxiliyyə Nəzarəti “Rusiya” sığorta cəmiyyəti fəaliyyətinin davamında heç bir ziyan görmədiyindən, cəmiyyət öz fəaliyyətində davam edəcəkdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 850-1020 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1300 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırda 50-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 250 manat və Zaqafqaz bonu min manata 45 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1000 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1180 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 95 manat və xırda gümüş para 35 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 5 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 45 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

“Bir piyalə çay” məclisindən

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi tərəfindən Bələdiyyə İdarəsi bağının klubunda qaçqınlar nəfinə [xeyrinə] olaraq tərtib verilmiş “Bir piyalə çay” məclisindən toplanan ianələrin məbədi [ardı]:

Keçmiş nömrələrdən 472.050 manatdır.

400 manatdan 25 manata qədər verilən ianələrin yekunu 12.225 manat.

Cümlətanı “Bir piyalə çay” məclisindən ianə varid [daxil] olmuşdur 484.275 manat.

“Tərəqqi” cəmiyyətində

Kanuni-əvvəlın 11-də (17 rəbiüləvvəl) pəncşənbə [cümə axşamı] günü mövludinəbi bayramı münasibətilə Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” idarəsi tərəfindən “İttihad” məktəbinin salonunda tərtib verilmiş müsəmirə [konsert] məclisinin mədaxil və məxaricəti bərvəchi-atidir [aşağıdakı kimidir]:

Mədaxil:

Həqqi-düxul [giriş haqqı] ianəsi 14.200 manat;

İanə 605 manat;

Məramnamə fəruşundan [proqram satışından] 1.088 manat;

Bufətdən 2.910 manat,

Cümlətan 18.803 manat.

Məxaric:

Müsəmirədə iştirak edənlər üçün yemək 480 manat;

Kontrmarka [bilet; talon] kitabçası 60 manat;

“Azərbaycan” qəzetəsinə elan haqqı 120 manat;

Bufetə alınan əşyaya 2.125 manat;

Marka pulu, mix, kitabça və hambala 48 manat;

Məramnaməyə 450 manat;

Dekorasiya kirayəsi 1.417 manat;

Cümlətan 4700 manat.

Müsəmirə məclisindən cəmiyyətə baqi qalan təmiz mədaxil 14.103 manatdır.

Dəlləklər İttifaqından

Mən, Dəlləklər İttifaqının sədri Qəzənfər Əlizadə Batum şəhərinə getdiyimə binaən [getdiyim üçün], mənim vəzi-fəmi müavini-sədr İmaməli Hüseynquluzadə cənabları ifa edəcək.

Sədr: Qəzənfər Əlizadə

İanə

Dəlləklər İttifaqının üzvlərindən olan İsgəndər Gəncəli cənabları İttifaqa beş yüz manat (500) ianə əta buyurdular. İdarə öz təşəkkürünü izhar edir.

Sədr: Qəzənfər Əlizadə

Müstəhləklər ictiməsi [istehlakçılar yığıncağı]

Cümə günü kanuni-əvvəlın 19-da Balaxanı kooperativ klubunda klub şurası tərəfindən mədəndəki müsəlman kooperativləri və ictimai müəssisələri nümayəndələrindən və türk məktəbləri müəllimlərindən ibarət konfrans çağırılıdır. Konfransda yerli türk əhalisi üçün gecə məktəbləri açmaq məsələsi müzakirə ediləcəkdir. Həmin gün müsəlman tamaşası əsnasında yoldaş Abdinov nitq söyləyəcəkdir.

Şura bütün fəvqdə məzkur [yuxarıda qeyd edilən] məsələ ilə maraqlanan əşxasın [şəxslərin] həmin iclasa gəlmələrini rica edir.

GÜRCÜSTANDA

Amiral de Bonun vürudu

Kanuni-əvvəlın 14-də gündüz saat 3-də Fransa Bəhriyyə qüvvələri [Donanma] komandanı amiral özünün 15 zabitan və 20 bəhriyyələrdən [dənizçilərdən] ibarət ərkani-hərbi [qərargahı] ilə Tiflisə varid olmuşdur [gəlməşdir].

Amerika ərkani-hərbində təbəddülat [Amerika qərargahında dəyişiklik]

Getmiş olan miralay [polkovnik] Drebin yerinə Amerika ərkani-hərb rəisliyinə miralay Rey təyin edilmişdir.

General Vortsun vürudu

Asiyanı-Suğrada [Kiçik Asiyada, Anadoluda] olan dəmiryollar rəisi general Vorts İstanbuldan Tiflisə varid olmuşlardır.

ERMƏNİSTANDA

Lehistan və Ermənistan

“Slovo” qəzetəsinin yazdığına görə, Lehistanın [Polşanın] Bakıdakı nümayəndəsi Stefan Rılski Ermənistanla Lehistan arasında ticarəti münasibət bərpa edilməsi [ticarət əlaqəsi yaradılması] üçün Ermənistan hökumətinə təklif etmişdir.

* * *

Müttəfiqin [Müttəfiqlər] Baş komissarı polkovnik Haskell Naxçıvan general-querbatoru polkovnik Deylini təcili olaraq Tiflisə dəvət etmişdir.

* * *

İrəvandakı İran konsolosu Ermənistan hökumətinə xəbər vermişdir ki, mahal dövlətləri ilə ticarəti münasibət bərpa etmək üçün İran hökuməti Zaqafqaziyaya xüsusi bir heyət göndərir. Xatışov çox şad olub söyləmişdir ki, bu fəqərə [fakt] İran-Ermənistan münasibətini daha möhkəm edəcəkdir və rica etmişdir ki, heyətin vürudu [gəlişi] günü barəsində qabaqcadan xəbərdarlıq etsin.

* * *

Ermənistan hökuməti kağız pulları Parisdə çap olunur. O pullar yetişən kimi Zaqafqaziya bonları və erməni çekləri tədavüldən [dövriyyədən] çıxarılacaqdır.

Ədəbi tədqiq

QİRAƏT DƏRS KİTABLARIMIZ

(Mabəd)

İmdi keçək “Yeni məktəb”ə (“Yeni məktəb” – türk dilinin təlimi üçün 3-cü ilə məxsus qiraət kitabı, müəllifləri M. Mahmudbəyov və Abbas Səhhət Məhdizadə, 8-ci çap, 1918).

“Yeni məktəb” 8 kərə çap olunubdur. Görünür, məktəblərdə ən müntəşir [ən çox yayılan] qiraət kitabçası budur. Həqiqətdə də böylədir. İbtidai məktəblərin lap çoxunda bu kitab işlənir və öz də yaxşı kitablardan hesab olunur.

“Yeni məktəb” bu binalar üstündə tərtib olunur:

Təhzi-əxlaq [əxlaqın gözəlləşdirilməsi] – doğruluq duyğusu, çalışqanlıq, fədakarlıq və bilik əxz etmək eşqi bəsləmək – çocuğa bir qədər zəruri məlumat vermək: təşrihdən [insan bədənindən, anatomiya], heyvanatdan, coğrafiyadan.

“Bəsirətül-ətfal”a etdiyimiz irad – ki, qiraət kitabçasının baş əsası [baş prinsipi] dil tədrisinin mənzurları [məqsədləri, qayələri] olmalıdır – “Yeni məktəb”ə də aiddir. Ancaq “Yeni məktəb”in tutacağı vəziyyətinə, içinin məzmununa və məktəbimizin həqiqətinə görə, bunun bu əsasını hələlik qəbul edə bilirik, amma bununla belə, yuxarıda göstərdiyimiz əsas yenə öz qüvvəsində baqıdır [öz qüvvəsində qalır].

Belə ki, əsas bir tövr doğrudur, fəqət bu əsası qövldən feilə [sözədən işə] gətirəcək material tərtibcə bir az qanunsuzdur.

Qanunsuzluq da bundadır: bütün material iki ümdə hissəyə bölünüb, birinci tərbiyə mənzurlarını, ikinci təlim mənzurlarını təqib edir və hər hissə xüsusi ünvanlara parçalanıb. Məsələn, ikinci hissədə böylə fəsilər var: insan, heyvanat, nəbatat [bitkilər], su, coğrafiya məlumatı.

Tərtibatdan belə görünür ki, müəllif əfəndilərin məramları bu məlumatı bir təvri sistema üzrə təlim etməkdir – həm hər biliyi bir-birindən ayrı və həm də əsl qiraətdən ayrı.

Zənni-həqiranəmə görə [acizənə, dəyərsiz fikrimə görə], məlumatı-nafiə [faydalı məlumat] gərək nə bir-birindən ayrı, nə də əsl qiraətdən ayrı təlim olunsun. Bunlar birlikdə təlim olunurlar, özü də dövrə-dövrə surətdə (концентрически). Material öylə tərtib olunur ki, bir fəsildə əsl qiraətdən də və məlumatı-nafiənin hər aləmindən də maddələr olur və əlbəttə, bu maddələrin arasında əlaqə və rabitənin yoxlanmağı birinci şərtəndir.

Məsələn, fərz edək ki, “Vəhşi amerikalı” ünvanlı hekayəni keçdik. Bundan sonra çox münasib olardı ki, Amerika barəsində coğrafiyadan uocuqlara ibtidai bir bilik verilsin, dəxi nəinki bunu başqa bir fəsilə buraxaydı. Və yainki “Hümmətli sükançı” hekayəsini oxuduq. Burada da çox yerli olardı ki, bundan sonra dəniz barəsində məlumat verək.

Əlavə, bu məlumat hekayələr formasına girib uocuqlara tədris olunsay, daha faydalı, daha maraqlı olar. Rus xrestomatiyalarında [müntəxəbatlarında, qiraət kitablarında] böylə hekayələrə çox rast gəlmək olar.

Materialın tərtibinə və elmi məqalələrin formasına etdiyimiz bu iradları şu mülahizələrlə binalandıрмаq olar.

Təcrübə göstərir ki, uocuq oxumaqdan ötrü çox sevdi hekayələri.* Çünki burada hərəkət – cünbüş var ki, bu da uocuğun təbiətidir. Elmi məqalələri isə o çox az sevdi və belələri maraqsız da oxuyur.

Fəqət belə ibtidai məktəbdə belə məlumat da vermək vacibdir.

Şimdi uocuğu bezdirməməkdən və həvəsini soyutmamaqdan ötrü lazımdır ki, o böylə məlumatları onun üçün maraqlı bir şəkllə salmaq ki, bu da ibarət ola bilər hekayə kimi formadan və ya hekayə də mümkün olmasay, elmi məqalələri qiraət üçün təyin olunmuş hekayələrin arasına atmalı ki, belələri hekayələrlə bir növbədə oxuyub da, dəxi uocuğun həvəsi pozulmasın. Yoxsa başdan tutmuş ayağa kimi elmi məqalələr oxumaq uocuğu ruhən və əqlən yorar və bəlkə, qiraətə qarşı nifrət oyadar.

Və bir də, həmin bu səbəblərə görə, qiraət kitabçasında elmi məqalələr az olmalıdır. Həmçinin unutmamalıdır ki, qiraət kitabının baş mənzuru dil tədrisidir. “Yeni məktəb”də isə o qədər elmi məqalə var ki, dəxi də kitabı qiraət kitabçılığından çıxarıb, bu isə böyük nöqsandır.

İmdi keçək birinci böyük fəslin – ki, tərbiyə mənzurlarını təqib edir – onun tərtibatına. Bu fəsil böylə bir ünvanlara bölünüb: məktəb, ailə, çalışqanlıq və

* Bu məsələ barəsində məlumat almaq olar: “Балталон - Воспитательное чтение. Раевский - Методика русск. языка.

bilik kəsb etmək, kömək və ittifaq, el arasında.

Material[i] ümumi bir mövzu, ümumi bir əfkar üzrə tərtib etmək doğru yoldur. Kitabın bu cəhəti təhsinə [alqışa] layıqdır. Fəqət ünvanlardakı materialın tərtib və mündəricatında bəzi səhv və xətalər var.

Bəzi mövzunun materialı[nı] həqiqətdə o mövzunu ümdə mətləbi hasil edər. Məsələn, kömək və ittifaq mövzusu. Burada olan əsərlərin cümləsi kömək və ittifaqın insanın həyatında qəvi bir amir [güclü bir əmredici ünsür] olduqlarını bəyan edir və əsərlərdən axır-axırda bu mətləb zahirə çıxır. Öylə də məktəb və ailə mövzusunda. Əvvəla, bu ünvan məktəb ilə ailənin əlaqəsini bəyan etdikdə, oradakı əsərlər bunun əksinədir. Burada material təklildə məktəbə və ailəyə aiddir, nəinki ikisinin bir yerdə əlaqəsinə. İkinci, material nə məktəb dairəsindən və nə də ailə mühitindən ümumi bir şəkll, bir hal təsvir etməyir. Yəni buradakı əsərlər ümumi bir mövzuya tabe deyildirlər.

Əlavə, “Məktəb və ailə” ünvanında bu ünvana daxil olmayan şeylər də var. Məsələn, Abbas Səhhətin “Küçə uşağı” sərlövhəli şeiri. Bu şeir ailə həyatından bir şey bəyan etməyir. Şeir sərgərdan qalmış bir uocuğun, ictimai həyatın müvazinəsizliyinin qurbanı olan bir zavallının səfil və rəzil ömrünün təsviridir.

Bir də, əsərlərin bəsit və mürəkkəb olmaqlarına fikir verilməyib. Məsələn, Abbas Səhhətin həman “Küçə uşağı” şeiri ilə bərabər “Qeyrətli oğul” hekayəsi və “Südəmər uşaq” şeiri dərc olunur. Vəhalonki [halbuki] həm üslubca, həm məzmun və əfkarca [ideyaca] birinci ilə

ikincilərin arasında çox təfəvüt var. Həmçinin “Qazlar” kimi mürəkkəb bir mənzumədən sonra “Mənim sınağı” adlı sadə bir hekayə gəlir. Baxsus [xüsusilə] “Məktəb və ailə” ünvanında...

Amma bu hal tamamilə bu fəslin hamısında müşahidə olunur. Məsələn, birinci ünvandan götürək “Küçə uşağı” şeirini, ikincidən “Çalışqanlıqın nəticəsi” hekayəsini, üçüncüdən “Yanğıda dada çatmağı”, dördüncüdən “Ədalətli hakim” və bu ünvanın axırında olan “Aslan və balaca it” hekayələrini və mülahizə edib görək bunların hansı cətidir. Əlbəttə, birinci ünvanda olan “Küçə uşağı” şeiri hər bir tərəfdən cətidir. Belə olanda, bəs bu hamısından irəli düşübdür. Bu, təəccübdür.

Birinci ünvanda olan əsərlərin bəzisi uocuqdan ötrü 10, 11, 12 yeni söz verirsə, dördüncü ünvanın axırlarındakı “Dünya xali deyil – dünyada yaxşı adam var”, “İtin vəfası”, “Aslan və balaca it” sərlövhəli hekayələr bircə dənə olsun yeni söz, yeni ibarə verməyirlər.

Və ya yenə həman ünvandan “Məktəb uocuqlarının mənzuməsi” şeirini və “Bir ümmi [savadsız] uocuğun təhəssürü [həsəti]” hekayəsini və dördüncüdən “Vəhşi amerikalı” hekayəsini və “Oğru və anası” mənzuməsini götürüb tutaşdıraraq. Görərik ki, birincilərdə olan üslub və mövzu cətinliyi ikincilərdə yoxdur.

Və belə görürük ki, “Yeni məktəb”də əsərlərin arasında üslub, tərkib və əfkar tədricəti gözlənilməyir. Əsərlərin hamısı ya bir tərkibdə, bir üslubdadırlar, ya da bir dərəcədə fikir və düşüncə aparırlar, ya binnisbə [nisbətən] mürəkkəb əsərlər bəsitlərdən qabaq düşüblər.

Bundan savay, çocuqların yaşlarına müvafiq olmayan əsərlər də var. Belələr ya çətin, ya asandırılar. Çətin olanlardan “Bir mələyin insanlara xitabı” şeiridir. Bu şeir insanın mənfi sifətlərini havidir [əhatə edir] və böylə şeylərlə çocuğu aşına etmək çox tezdir. Və onsuz da tərbiyənin ümdə qayəsi şagirdə müsbət məfkurələr verməkdir. Həmçinin Nazimin “Hüsni-xülq” [“Gözəl xasiyyət”] ünvanlı şeiri də 3-cü sinifdən ötrü çətindir və özü də nəsihət olduğu üçün təlim və tədrisə əsla layiq deyildir. Ümumən, nəsihət çocuğa təsir bəxş etməyir. Və yenə bu məqsədlə dərc olmuş “Məktəbə davam ediniz” xütbəsi və “Zəhmət [və] bilik” məqaləsi quru nəsihət olub, canlı məzmunundan xali [uzaq] olduqları üçün təlim və tərbiyəyə bir səmərə verməzlər. Nəsihət yox, ancaq həqiqi şairanə əsərlər, şəkillərdir [ki,] çocuğu öz nüfuzu altına ala bilərlər.

“Oğru və anası” mənzuməsi və “Qəbih [qəbahətli, pis] adətlər” hekayəsi də təlim üçün yaramazlar. Birinci, anaya doğru mənfi bir hissdən savay, çocuqda başqa duyğu oyatmaz. İkinci də sünidir. Əcəba, mühitənin [mühitinin, ətrafındakı insanların] və tərbiyəsinin səməri olan qəbih adət və sifətləri çocuq nə tövr düşünüb də özbaşına onlarla mübarizə edə biləcək?

Ümumən, bu kitabda əsl şairanə əsər azdır. Qiraət kitabı ədəbiyyatın parlaq bir nümunəsi gərək olsun.

“Yeni məktəb”in bir xüsusiyyəti var, o da bir çox əsərin altında və bəzi ünvanın axırında tərtib olunmuş suallardır. Sual qoymaq bizim xrestomatiya həqiqəti-mizdə bir yenilikdir. Müəllif əfəndilərin

bu təşəbbüsləri alqışa layiqdir. Fəqət burada da bir neçə qüsurlar var.

(*Bitmədi*)

Yusif Qasimov

TEATRO VƏ MUSIQI

“Dövləti-bisəmə”

Cümə günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 19-da Azərbaycan Dövləti Teatrosunda bu mövsümdə birinci dəfə olaraq mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır “Dövləti-bisəmə” draması; beş pərdədə; İsmayıl bəy Rüstəmbəyovun əsəri.

Möhtərəm tamaşaçılara elan edilir ki, bundan belə biletlər əvvəlcə Dumski ploşadda Həşimovun mülkündə, tamaşa günü isə teatrın kassasında satılacaqdır. Kassa səhər saat 11-dən 2-yə və axşam saat 5-dən 8-ə qədər açıqdır.

Tamaşa axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır. Tamaşaçılarıdan rica olunur ki, vaxtında teatroya gəlib hər kəs aldığı bilet üzrə öz yerində əyləşsin.

Gələcək tamaşa səşənbə [çərşənbə axşamı] günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 23-də ikinci dəfə olaraq “O olmasın, bu olsun” operettası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Məşhədi İbadın rolunu Mirzəəğa Əliyev ifa edəcəkdir.

Xəzər dənizində posta, sənişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gaz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənquli-Bəndər Gaz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazizadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir

hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

İstanbul doktor və bakterioloqu

Nazim bəy Hüseynzadə

Sifilis, terbiyə, şankr və daxiliyyə naxoşluqları, 914 və 606 müalicələri tətbiq edilir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 10-ədək, axşam saat 6-dan 7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 17, doktor Qarabəyovun müalicəxanası. Telefon nömrə: 49-87.

11470

Diş həkimi A. A. Mirkin

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.

14078

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopeliovıç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Petroqraddan gəlmiş doktor

İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [sidik] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müa-

licə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

7444

**Berlin Darülfünunu doktoru
N. Melkumyan**

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

14075

Diş həkimi

Boris Moiseyeviç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinnin küncündə). Telefon 48-75.

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

Diş həkimi S. M. Hamburq

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi, kauçuk, qızıl və platina üzrə hər növ işlərin qəbulu. Qulluqçulara güzəşt olunur. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nkolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

14059

Doktor Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

Doktor Vulf Abramoviç Tarnoqradski

Daxili, mədə, bağırsaq, qan naxoşluqlarını

və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Mer-kuryevski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

**Türkiyədən yeni gələn
İstanbul Tibbiyyəsi
müəllim müavinlərindən
Doktor Rəşid Sürəyya**

Daxiliyyə və zöhrəviyyə, “914” və “606” müalicələri. Naxoşları qəbul edir gündüz saat 12-dən 2-yədək, Armyanski 13, Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası, telefon 58-39.

168156

Doktor Mirqiyam Axundov

Əmrəzi-daxiliyyə, əsəbiyyə, zöhrəviyyə və uşaq naxoşluqları. Səhərlər 8-9, axşamlar 4-7, bazarlar səhər 8-1, çaharşənbə axşam və şənbələr 6-7, axşam 4-7. Aşağı Təzəpir küçəsi nömrə 1 və Köhnə poçt küçələrinin küncündə. Telefon 00-55.

16814

Kanuni-əvvəl 3-də 1919 ildə pənc-şənbə günü cavan oğlan Cabir Hacı Həşim oğlu Aleksandrovski pasajda yağ və pendir ticarəti edən çalapaq və özünün də paltarı əynində, saat 2-də dükandan getdikdə, qayıtmayıbdır. Hər kim onun məhəllini [yerini] göstərsə, yaxşı mükafat alacaqdır.

Adres: Armyanski, nömrə 34.

16838

Satılır dörd təkərli arabalar və satılır iki dənə yay telefon nömrə 11. Vermişev qar-daşlarının və Djandierinin ambarında. Telefon nömrə 13-22. Dəllallardan və ehtikarçılardan xahiş olunur zəhmət çəkib gəlməsinlər.

16836

**Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 370. “Təşrini-saninin 13-də”: qəzetdə “Kanuni-saninin 13-də” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 370. “Jurnal-de-Jenev” [Journal de Genève]: 1826-1991-ci illərdə Cenevrədə nəşr edilmiş qəzet.

səh. 371. “Il Popolo d’İtaliya” [Il Popolo d’Italia]: 1914-1943-cü illərdə Milanda nəşr edilmiş İtaliya qəzeti; adı “Azərbaycan” qəzetində təhrif edilmişdir.

Sülh ətrafında

səh. 371. “Hər şeyə təqəddüm edən”: “təqəddüm” yerinə qəzetdə “təqdim” getmişdir.

səh. 372. “Lodj”: qəzetdə “Luç” kimi təhrif edilmişdir.

Türkiyədə

səh. 373. “Avropa əfkari-ümumiyyəsinin ... İstanbulda”: arada bir neçə söz silinmişdir; oxunmur.

**Qars müsəlmanlarının
Qars vilayəti yerli əhalisinə
xitabnaməsi**

səh. 375. “qaxtaqanlar”: Türkiyədən köçüb gəlmiş ermənilər; gəlmə, mühacir, qaçqın ermənilər.

Darülfünunumuz

səh. 376. “təmyizi-fəzail komisiyonu”: qəzetdə “təmyizi-fəzail” yerinə “təməyyüzi-fəzail” getmişdir.

səh. 377. “Lazarev İnstitutu” (Lazarev Şərq Dilləri İnstitutu): Moskvada 1815-ci ildə açılmış təhsil müəssisəsi. II Yekaterina döv-

rünün saray zərgəri İvan Lazarevin (Ovanes Lazaryanın) vəsiyyəti və pulu ilə açılmışdı. 1921-ci ildə bağlanana qədər bir neçə dəfə adı dəyişilmişdir.

Tələbələrərimizə aid

səh. 379. “ədadi”: təhsildə ali məktəbdən əvvəlki mərhələyə məxsus məktəb.

**Transkripsiya haqqında
bir təshih**

səh. 384. “4-cü sütunun aşağıdan 8-ci sətrinin əvəxirində “sıla” basılmışdır, “əla” oxunmalıdır.”: burada “əla” kimi göstərilən söz, əslində “imla” olmalıdır; yenə xətalı getmişdir.

İran Əncüməni-Xeyriyyəsində

səh. 385. “Külli müminunə ixvətün”: “Bütün möminlər qardaşdır”.

səh. 386. “fəlakət və məlanətlə yaşadıqlarını”: güman ki, “məlanət” yerinə “məl’ənət” [alçaqlıq, məlunluq] və ya “məlamət” [danlaq, məzəmmət] olmalı idi.

Gürcüstanda

səh. 388. “Amerika ərkani-hərbində təbəddülat”: qəzetdə “Amerika” yerinə “Amiral” getmişdir.

Qiraət dərs kitablarımız

səh. 391. “Öylə də məktəb və ailə mövzusunda”: qəzetdə “öylə də” yerinə “öylə deyil” getmişdir.

“Baxusus «Məktəb və ailə» ünvanında...”: qəzetdə “baxusus” yerinə “bu xüsüs” getmişdir.

“Azərbaycan” qəzetinin 348-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səhəyi-davamiyyəsi. Cümə, 26 rəbiuləvvəl sənə 1338. 19 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz aşıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin künclündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təkm nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rubla, 2 aylığı 130 rubla, 3 aylığı 180 rubla. Bakı üçün 1 aylığı 60 rubla, 2 aylığı 110 rubla, 3 aylığı 150 rubla. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək hesab olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rubla, axırncı səhifədə sətri 6 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rubla axırncı səhifədə, 6 rubla birinci səhifədə.

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

MÜDİRİYYƏTİ

Cümə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın)

19-nda 1919-ncu ildə

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Dövləti-bisəmə” faciəsi.

İsmayıl bəy Rüstəmbəyovun əsəri,

5 pərdədə.

Biletlər imdidən

Haşimovun mülkündə satılmaqdadır.

Tamaşa günü isə teatrın kassasında

satılacaqdır.

Rejissor Sidqi Ruhulla

Tamaşa axşam saat 8 tamamda

başlanacaqdır.

Gələcək tamaşa: səşənbə günü

kanuni-əvvəlin (dekabrın) 23-ndə

bu mövsümdə ikinci dəfə olaraq

“O olmasın bu olsun”

operettası

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Müdiriyyət vəkil

M. Ə. Sidqi

T-402

AZƏRBAYCAN

HÖKUMƏT MƏTBƏƏSİ

Bununla bütün hökumət idarə və müəssisələrinə, mətbəə ilə əlaqəsi bulunan bilcümlə idarələrə atidə mündəric ittılaatı [aşağıda dərc olunan məlumat] elan edir:

1920 sənəsi kanuni-saninin [yanvarın]

birindən etibarən mətbəənin bütün işləri milliləşir.

Buna binaən [buna görə], mətbəənin

bütün mühasibat və mürasilatı [yazışmaları] türkcə aparılacaq.

Məzkur [deyilən] tarixdən mətbəədən xaric olacaq bilcümlə məktubat və “şot” təbir olunan [deyilən] faturalar [fakturalar] türk dilində yazılacaq. Hökumət mətbəəsi bu işdə ilk iqdamat yapıb [ilk addımı atıb] kəndi əməliyyatı-ticariyyəsinə milliləşdirdiyi kimi, fəvqəlzikr [yuxarıda deyilən] müəssisələrin mətbəə idarəsinə göndiriləcək bilcümlə müraciət və mürasilatını türkcə yazmalarını dəxi arzu edir.

Hökumət mətbəəsi müdiri:

Kərbəlayı Vəli Mikayılov.

T-400

YEFİMOV

QARDAŞLARININ SİRKİ

Cümə günü kanuni-əvvəl
19-nda 1919-ncu ildə
iki təntənəli bayram tamaşası
göstəriləcəkdir.
Artistlər dəstəsinin hünəri.
Gündüz tamaşası başlanacaq
saat 1 tamamdə.
Bilet alan böyük zəvat özlərilə
10 yaşınadək uşaq içəri apara bilərlər.
Gecə tamaşası təzə məramnamə ilə
təntənəli nümayişdir.
İkinci dəfə olaraq xanımlar tərəfindən
rəqs ediləcəkdir. Nümayişdə ad
qazanmış şöbə iştirak edəcəkdir.
Tamaşa başlanacaq axşam
saat 9-un yarısında.
Elan: 7 yaşında jonqlor bir qız tamaşa
göstərəcəkdir.
Elan: Yekşənbə günü iki bayram
tamaşası olacaqdır.
Gündüz tamaşası saat 1-də
başlanacaqdır.
Rejissor: K. İponaş.
Müdir müavini: A. L. Şteyn.
Müdir: K. Saukov.
16840

ELAN

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla
elan edir ki, həmin kanuni-əvvəl 28-də
saat 12-də Ləvazim şöbəsinin idarəsində
Nabərin küçədə, bulvarın qabağında
olan şəhər dəniz hamamları (kupalnya)
icarəyə verməkdən ötrü torqa [hərracə]
qoyulacaqdır. Ad yazdırmaq və xəbər
bilməkdən ötrü həmin idarədə qulluq
vaxtında qəbul olunur.

T-404

**BAKİ İCTİMAİ KLUBUNUN
YAY MƏNZİLİNDƏ**

Şənbə günü 20 kanuni-əvvəl (dekabr)
1919 sənə hökumət tərəfindən əcnəbi
məmləkətlərə göndərilən türk müsəlman
tələbələri nəfinə [xeyrinə] olaraq **“Bir
piyalə çay”** məclisi tərtib olunacaq.
Məclisə təşrif gətirənlər üçün xüsusi
dəvətnamə göndərilmiş; məclis axşam
saat 8-də başlanacaqdır.
Müdiri-məsul Maarif naziri:
Qaplanov
16841

**FAYNBERQ VƏ TRİFİL YOLDAŞLARININ
İSTEHSALAT FİRMASI**

Xəbər verir ki, təzə açılmış istehsalat
zavodunda hər günə [hər növ] ağ və qara
qab qayırılmağı qəbul olunur. Məsələn
aptekar qabları, araq və konyak şüşələri,
lampa şüşələri, stəkan və qeyriləri. Xahiş
edənlər Mixaylovski küçədə 6-cı nömrə,
ikinci mərtəbədə ticarət evinin kon-
toruna gəlsinlər. Telefon nömrə 28-91.
16842

* * *

Yevlaxda təzə açılmış olan alış-veriş
və komissioner kontorunda dekabr
ayının 15-dən etibarən dəmiryolu və
furqon ilə hər bir tərəfə göndərmək
üçün hər növ mal qəbul olunur. Malın
salamat və tez göndərilməsi təmin edilir.

Kamali-ehtiramla:
İsfəndiyar Xəyyatov
və Mehdi bəy Əlibəyov.
16833

ELAN

Bakı Poçta Kontorunda kanuni-əvvəl
lin 13-dən 22-ədək postada açılan
mürasillərdə auksionu torq [hərrac]

qərar veriləcəkdir. Gündüz saat 10-dan
saat 3-ədək.

Kontorun rəisi: [Bəhlul bəy] Vəzirov
T-401

**BAKİ EV SAHİBLƏRİNİN
İTTİFAQI ŞURASI**

İttifaqın üzvlərindən xahiş olunur ki,
həmin il kanuni-əvvəl 19-nda cümə
günü şəhər saat 11-də Obşestvenni
Sobranianın Yay klubunda, Nikolayevski
və Sadovı küçələrin küncündə ümumi
yığıncağa gəlsinlər.

Aşağıda zikr olunan məsələlər müza-
kirəyə qoyulacaqdır:

İdarənin pişnihadı [təqdimi].

1) Ev sahibləriylə kirayədarların rəf-
tarını düzəltmək.

2) İttifaqın fəaliyyətini artırmaqdan
ötrü təzə cəmiyyətlər açmaq.

a) İttifaqın üzvlərinə lazımi kömək və
onlara məsləhət görməkdən ötrü tikiş və
sənaye kursu düzəltmək.

b) Ev sahiblərinin ehtiyacatını əmələ
gətirməkdən ötrü və həmçinin camaata
ev və ayrı odalar tapmaq, ev satmaq, is-
tehlak və aksionerni təşkilatlar düzəl-
təməkdən ötrü vasitəçi və xəbər bilən
şöbə düzəltmək.

c) İmtiyazat şərtilə tikiş və ayrı malları
İttifaqın üzvlərinə ələ gətirməkdən ötrü
kömək etməyə əlahiddə şöbə düzəltmək.

ç) Cari məsələlər.

Qeyd 1: Yığıncaqda cəmiyyətin təzə
üzvlərinin adı yazılacaqdır.

Qeyd 2: Hərgah üzvlərin 1/3 hissəsi
yığılmasa, həmin gün saat 12-də ikinci
dəfə ümumi yığıncaq düzəlir hərgah
üzvlərin sayı 50-yə yetişsə (Soyuzun 25-
nci qanunu üzrə).

T-399

**AZƏRBAYCAN
MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA**

15 kanuni-əvvəl iclası

Sədr: Həsən bəy Ağayev.
Katib: Mehdi bəy Hacınski.
İclas açılır 12 saat 25 dəqiqədə.

Sədr iclası açaraq ruznameyi-müza-
kiratın [müzakirə gündəliyinin] keçən
iclasda qəbul edildiyini elan ilə Gürcüs-
tan Parlamənı tərəfindən Azərbaycan
Parlamənının bir sənəliyi münasibətilə
göndərilmiş təbrik teleqrafını oxuyur,
Parlamən tərəfindən alqışlanır. Növbə-
dəki məhakimi-hüquqiyyədə üsuli-
mürafənin bəzi nöqtələrinin təbdili
[hüquq məhkəmələrində mühakimə üsulu-
nun bəzi nöqtələrinin dəyişdirilməsi] haq-
qında qanun layihəsinin müzakirəsinə
keçilir. Məruzəçi sifəti ilə Mehdi bəy
Hacınski qanun layihəsi barəsində
məruzədə bulunur. Müzakirəsiz, qanun
layihəsi birinci və ikinci qiraətdə qəbul
edilib, üçüncü qiraəti gələcək iclasa qalır.

İkinci məsələnin – hökumət gəlir ver-
gisi miqdarlarının artırılması haqqında
qanun layihəsinin müzakirəsinə keçilir.
Məruzəçi sifəti ilə Əbdüləli bəy Əmirca-
nov məruzədə bulunur. Gəlir vergisinin
artması barəsində izahat verir. Maliyyə-
Büdcə Komissionunun qərarına görə, ildə
120 min manatadək mədaxili olanlar
əskisi qərar üzrə vergi verməlidirlər. Bun-
dan artıq mədaxili olanlar 25 faiz artıq
əlavə olaraq naloq verməlidir.

Arşak Malxazyan – 120 min manatın
böyük bir məbləğ olduğunu iddia edir.
25 faiz artmanın da doğru bir şey
olmadığını söyləyir. Təklif edir ki, işbu

qanun layihəsi qəbul edilməsin, bu arzu edilsin ki, Maliyyə naziri təcili surətdə yeni bir qanun layihəsi təqdim etsin.

Heybətqulu Məhəmmədbəyov – Layihənin əleyhinə gedir. Deyir ki, bizim əksər demokratlarımız hələ 120 min manat alırlar. Bunların vergiləri 30 min manata yaxın olur. Bunun üzərinə 25 faiz də gəldikdə, o zaman böylə bir maaş alan məmur ildə 50 min manata yaxın bir vergi verməlidir. Məlum şeydir ki, 120 min manat alan bir məmurların cibində həman paradan izafə [artıq] bir şey qalmayı, cümləsi xərcə gedir. Bəlkə, heç xərcini də ödəməyir. Bu surətdə ondan bir də vergi istəmək doğru deyildir.

Rza bəy Ağabəyov – Bu naloqun 1919-cu ilə məxsus olduğunu söyləyir. 1920-ci ildə ayrı bir naloq təyin ediləcəkdir deyir. İmdiki halda və 1918-ci ildə böylə maaş yoxdu. Bu vergilər də həp əskilər üçündür. Buna görə qanunda 60 min manatdan artıq alanlardan vergi istənilirdi. Maliyyə-Büdcə Komissiyası bu 60 min manatı artırıb 120 min manat etdi.

Natiq sonra möhtəkiylərə keçib deyir ki, hazırda bir çoxları var ki, ildə milyonlarla mədaxili olur. Fəqət padaxodni inspektorlara [gəlir vergisi müfəttişlərinə] mədaxillərini 20-30 min manat göstərir.

Hacıkərim Sanıyev – İmdiki mədaxillərin nə qədər çox olsa da, bir o qədər də xərci olduğunu göstərir. Deyir ki, orta bir ailə əgər qənaətlə dolansa, ildə 100 min manat xərci olar. Ona görə təklif edir ki, 120 min manatadək mədaxilləri olanlardan heç bir vergi alınmasın, layihə qaytarılıb yenidən baxılsın.

Əsədulla Əhmədov – Gəlir vergisindən istənilən nəticə alınmadığına işarə edərək deyir ki, bu vergini gərək alış-verişçilər versinlər, onların da mədaxillərini bilmək mümkün deyildir.

Natiq layihənin üzərinə qayıdib deyir ki, bunun ağırlığı yalnız məmurların öhdəsinə düşəcəkdir. Buna görə razı olur ki, qanun layihəsi geri qaytarılıb yenidən baxılsın.

Sədr – Sıradakı natiqə söz verməkdən əvvəl deyir ki: Möhtərəm məbuslar, bu gün Parlamanımızın iclasına Erməni Cümhuriyyəti nümayəndələri təşrif gətirmişlər. Şəhərimizə gələn bunlar öhdələrinə böyük bir vəzifə götürmüşlər. Mən əminəm, hissiyata qapılıb, iki qonşu millətin gələcəkdə səadətlə yaşamasına səbəb olacaqlar. Bunun üçün təklif edirəm, möhtərəm qonaqları təbrik edəsiniz.

Nümayəndələr lojasında əyləşən qonaqlar Parlaman tərəfindən alqışlanırlar.

Ağamalıoğlu Səməd ağa – Mütərəqqi gəlir vergisinin ən doğru bir üsul olduğundan bəhs edir. Deyir ki, iş bundadır ki, bu üsulu tətbiq etdikdə, bəziləri bundan müstəzərrir olur [ziyan çəkir], bəziləri bundan fayda götürürlər.

Natiq təəccüb edir ki, necə olur ciblərindən pul çıxması lazım gələn adamlar hər zaman bundan yaxalarını qurtara bilirlər. Amma fəhlələrlə məmurlar bundan heç bir növlə qaça bilməyəcəklər. Çünki onların aldıqları məlumdur. Möhtəkiylərin isə kimsə haqq-hesabını bilməyir.

Natiq sabiq Rusiya hökumətinin gəlir vergisinə keçərək deyir ki, onda 850 manat mədaxildən vergi alınırdı. İndiki

hesabla ildə 85 min manat edər. Maliyyə-Büdcə Komissiyası da bunu nəzərə alaraq hökumət tərəfindən təklif edilən 60 min manatı 120 min manat etdi.

Natiq təklif edir ki, bu qanun ətrafıca tədqiq edilmədən yazıldığı üçün geri qaytarılsın.

Abdulla bəy Əfəndiyev – Qanun layihəsi barəsində izahat verir. Deyir ki, bundan xəzinə üçün ildə 22 milyon mədaxil gözlənilir.

Əgər bunu layiqincə həyata tətbiq edə bilsək, Azərbaycan daxilində yaşayanların mədaxillərini layiqincə bilmiş olsaydıq, bəlkə, daha da artıq mədaxil olardı.

Natiqin fikrincə, bu qanunu həyata tətbiq etmək mümkün olmayacaq. Çünki əvvəlki illərdə təcrübə göstərmişdir ki, maaş alan məmurlar milyon qazanan alış-verişçilərdən daha artıq gəlir vergisi vermişlərdir. Bunun üçün layihənin geri qaytarılması fikrinə şərik olur.

25 faizin üstünə qayıdaraq natiq deyir ki, birdən-birə gəlirin üstünə 25 faiz artırmaq da doğru deyildir. Çünki 115 min mədaxili olan bir məmur ilə 120 min maaşı olan bir məmur yek-digəri [bir-birləri] ilə müqayisə edildikdə görülür ki, əvvəlcisi 5000 manat, ikincisi həm onunla bərabər 5000 manatı verəcək, əlavə olaraq bir 25 min manat da verəcək ki, nəticə etibarilə 120 min manat mədaxili olanın həqiqəti-halda mədaxili, 115 min manat alandan əskik olacaqdır ki, bu da ədalətsizlikdir.

Ağa Aşurov – Hər gün vasitəli vergilərin artırılmasına işarə edərək deyir ki, bu surətdə demək lazım gələrdi ki, heç

gəlir vergisi əbədən [əsla] olmasın. Lakin bunlarla bərabər, gəlir vergisi olmalıdır.

Natiq sonra gəlir vergisinin lazımlıca həyata tətbiq edilmək məsələsinə keçərək deyir ki, bizim xalq alış-verişinin haqq-hesabı yoxdur ki, bir alış-verişçinin nə qədər mədaxili olduğu bilinsin. Çünki onların kassaları – cibləri, buxalteriyaları da qoltuq dəftərləridir. Budur ki, iş qalır onların insafına. Nə qədər mədaxil göstərsələr, ona görə də ondan vergi istənilir.

Natiq təklif edir ki, öylələrin öz göstərdiklərinə baxılmasın. Layihənin üzərinə qayıdib, natiq əvvəlki natiqlərin təklifi ilə şərik olur.

Sədr növbədəki natiqə söz vermədən əvvəl bildirmək istəyir ki, natiqlərin layihəni geri qaytarmaq təklifi nakaz mövcubincə [təlimatnaməyə əsasən], düz deyildir. Parlaman ancaq layihəni rədd edə bilər. Çünki bir kərə layihənin müzakirəsinə başlanmışdır.

Arşak Malxazyan – Qanun layihəsinin rədd edilməsini təklif edir. Əlavə, təklif edir ki:

- 1) Gəlir vergisi 120 min manatdan başlayaraq alınsın;
- 2) Maliyyə naziri təcili surətdə alış-verişçilərdən və tacirlərdən başqa xüsusi surətdə alış-veriş edənlərdən də gəlir vergisi alsın;
- 3) Arzu olunsun ki, təəyyüş [dolanışiq] üçün lazım olan paranın laəqəlini [minimum miqdarını] Maliyyə naziri təyin eylesin.

Əliheydər Qarayev – Əski zamanlarda burjuaziya ciblərinə topladıqları pulları çıxarmağa qorxduğundan, cürbəcür vasitələrə müraciət edib, çaya,

kibritə, bu kimi zəruri şeylərə aksiz və vergi təyin etdiklərindən bəhs edir. Deyir ki, məəttəəssüf [təəssüf ki], bizim Maliyyə nazirimiz də bu əski və çürük üsuldən əl çəkmək istəməyir. Biz dəfələrlə Maliyyə nazirinin qanun layihələrini burada qəbul etməyib geri qaytarmışıq və arzu etmişik ki, gəlir vergisi qanun layihəsi hazırlasın. Bu gün də Maliyyə naziri bizim üçün gəlir vergisi qanun layihəsi təqdim etmişdir. Zəhirdə gəlir vergisidir, amma batində başqa şeydir.

Gəlir vergisindən 22 milyon mədaxil hasil olacağına işarə edərək deyir ki, keçən iclaslarda və burada söyləndi ki, biz bir milyard para buraxmışıq. Əcəba, bu milyard kimin cibindədir? Natiqin fikrincə, fəhlə və kəndçinin cibində deyildir. Bu pullar möhtəklər və burjuyların cibindədir. Binaənileyh [ona görə], öylə qanun tərtib etməlidir ki, ondan ildə 22 milyon deyil, 250 milyon mədaxil hasil olsun.

Natiq təklif edir ki, burjuyların, möhtəklərin ciblərindən pul çıxarmaq üçün onlardan xüsusi vergilər alınsın.

Son söz məruzəçi **Əmircanova** verir.

Natiq gəlir vergisinin nə olduğunu natiqlərin layiqincə bilmədiklərinə işarə edərək, ondan izahat verir. Səbiqdə Dövlət Duması gəlir vergisini 850 manat qəbul etmişdi. Sonra Kerenski hökuməti zamanında bu artırılıb 1000 manat edildi. Bizim təklif etdiyimiz bu qanun layihəsi 1918-ci il üçündür. Səbiqdə bizim qəbul etdiyimiz qanun mövcubincə [qanuna əsasən] ildə 100 min manat mədaxili olan 20-22 min manat vergi verməlidir. 25 faiz 120 min manatdan artıq mədaxilləri olan üçündür. Bu 25

faiz 400 min manatadəkdir. 400 min manatdan artıq mədaxilləri olandan 30 faiz alınacaqdır.

Maliyyə naziri yazır ki, xərcimiz çoxdur, bizə para lazımdır. Əgər gəlir vergisi qaydası ilə verilsə, biz heç bir vasitəli vergiyə müraciət etməriz.

Sonra natiq kəndisi vergi müdiri olduğu zamanda təsadüf etdiyi hallardan, vergiçilərin dürüst məlumat vermədiklərindən məlumat verir. Qanun layihəsinin üstündə israr edir.

Sədr layihənin ikinci qiraətinə keçməsinə səsə qoyur. Əlavə edir ki, Malxazyan tərəfindən üç təklif varid [daxil] olmuşdur. Bu təklifləri sonra səsə qoyacaqdır.

Qanun layihəsi əksəriyyəti-rəylə qəbul edilməyərək rədd edilir.

Arşak Malxazyan əvvəlki təklifi xüsusunda yenidən izahat verir.

Rəy xüsusunda Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] deyir ki, mən öylə bilirəm ki, qanun layihəsi burada layiqincə anlaşılmadı. Anlaşılmadığındandır ki, qanun layihəsi rədd edildi. Bu 25 faiz əsl hesaba gələn məbləğdən deyil, verilən vergidən nisbətə alınacaqdır. Bunun üçün təklifin rədd edilməsini təklif edir.

Təklif səsə qoyulur, əksəriyyəti-rəylə təklif qəbul edilməyir.

İkinci təklif ki, tacirlərdən başqa xüsusi surətdə alış-veriş edənlərdən də gəlir vergisi alınsın, bu təklif əksəriyyəti-rəylə qəbul edilir.

Üçüncü təklif ki, təəyyüş üçün lazım olan paranın laəqəlini Maliyyə naziri yaqin eylesin, səsə qoyularaq əksəriyyəti-rəylə qəbul olunur.

Beş dəqiqəlik tənəffüs elan edilir.

Tənəffüsdən sonra iclası sədr açaraq növbədəki məsələdən əvvəl “Müsavət” firqəsinin İkinci Qurultayı tərəfindən gələn təbrik teleqrafı elan edir, Parlaman tərəfindən alqışlanır.

Üzvlər xahiş edirlər ki, vaxt gec olduğundan iclas qapansın. İclas saat 3 tamamda qapanır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

17 kanuni-əvvəl

Hərbi əməliyyat

Kareli dairəsində atışmadır.

Narva dairəsində qitəatımız [hərbi hissələrimiz] düşmənin istehkamətini yararaq Narvadan cənuba hərəkətlərində davam edirlər. Qitəatımız Narvanı keçmişlərdir. Əsir və başqa qənimətlər alınmışdır.

Pskov dairəsində və Qərbi Dvinada kəşfiyyət əməliyyatı.

Kiyev dairəsində şiddətli vuruşmalardan sonra qoşunlarımız tərəfindən Kiyev alınıb, şəhərdən cənuba və cənub-qərbə hərəkət etməkdədir. Hədsiz miqdarda hərbi qənimətlər alınmışdır.

Kremençuk dairəsində Lubni şəhərindən 20 fərsəx şimala Romodan mövqifi [stansiyası] tərəfimizdən işğal edilmişdir.

Xarkov dairəsində qitəatımız Çuquyev üzərinə yürüş etməkdədir.

Kupyansk dairəsində qitəatımız düşmənin güclü qüvvəsi ilə şiddətli vuruşmadan sonra Belatselovsk və Kupyansk mövqifləri arasında dəmiryol xəttindən cənuba atılmışdır. Bir top, 14 mitralyoz, əsir və başqa qənimətlər alınmışdır.

Novo-Yekaterinoslav və Miller cəbhələrində Boqoçar şəhərindən qərbə tərəfimizdən bir neçə kənd işğal edilmişdir.

Tsaritsın cəbhəsində Don ilə Volqa arasında düşmən istehkamətımız üzərinə ciddi yürüş edərək tərəfimizdən geriye atılmışdır.

Nümayişlər

Moskva - “Pravda” qəzetəsi xəbər verir ki, təşrinisani əvaxirində [noyabrın axırlarında] Varşavada ümumi nümayişat olmuş və bundan dolayı müsəlləh [silahlı] toqquşmalar dəxi olmuşdur. Lodzda bir alay həyəcana gələrək qışladan [kazar-madan] getmişdir.

Xarkov alınmasının təfsilatı

N ordusu firqəsinin [dviziyasının] birinci briqadası Primakovun qırmızı kazakları ilə bir yerdə Xarkova daxil olmuşlardır. Xarkov alınmadan əvvəl vuruşmalar vəqə olmuş və bu vuruşmalarda Kornilov dəstələri və düşmənin iki alayı tamamilə münhəzim [məğlub] edilmişdir. Bu firqə üç günün ərzində 30 top, 10 mitralyoz və bir çox əsir, fişəng və başqa hərbi qənimətlər almışdır.

Romaniya və Petlyura

Ağ qvardiya qəzetələrinin məlumatına görə, Müttəfiqlər Romaniyaya Petlyura ilə bütün əlaqələrin kəsilməsini təklif etmişlərdir.

İngiltərə Həmkar İttifaqının qərarı

Londonda əqdi-ictima etməkdə [toplaşmaqda] olan İngiltərə Həmkarlar İttifaqı Qurultayı müttəhidülray [yekdilliklə] bolşevik Rusiyaya fəhlə komisiyonunun göndərilməsini qərara almışdır.

İngiltərə əmələlərinin tələbatı

İngiltərə Həmkarlar İttifaqının Qurultayı hökumətdən bilatəxir [dərhal] bolşevik Rusiya ilə sülh əqd edilməsini [imzalanmasını], bilatəxir abluka [blokada] götürülməsinin tələb edilməsini qərara almışdır.

* * *

İtaliya hökuməti bolşevik Rusiyaya sülh komissiyası göndərmək xəyalındadır.

Bolşevik Rusiya ilə sülh məsələsi

Nauen - İtaliya qəzetələrinin verdikləri xəbərlərə görə, İtaliya Rəisi-Vükəlası [Baş naziri] bolşevik Rusiyaya bir sülh komissiyasının, hərgah bu komissiya tamamilə sosialistlərdən ibarət olmayacaqsa, göndərilməsinə razı olmuşdur.

Əfqanıstan istiqlalıyyəti

Daşkənd - Əfqanıstan istiqlalıyyətinin elanı münasibətilə Əfqanıstan əmiri bir fərman sadir etmişdir [fərman vermişdir]. Fərmanda məmləkət istiqlalıyyətini özünün silahlı qüvvəsi ilə almağa müvəffəq olduğu deyilir. Türkiyə, Almaniya, İngiltərə, Rusiya, Avstriya və Buxara hökumətləri Əfqanıstan istiqlalıyyətini təsdiq etmişdirlər. Bu münasibətlə yapılan şənliklərdə İngiltərə və Rusiya Cümhuriyyəti səfirləri isbatı-vücut [iştirak] etmişlərdir.

SON XƏBƏRLƏR

Rusiya məsələsi haqqında konfrans

Parisdən verilən xəbərlərə görə, İngiltərə dairələrində bu yaxın zamanlarda Londonda Müttəfiqlərin xüsusi konfransı dəvət ediləcəyi ehtimal tutulmaqdadır. Bu konfransda yeni təşəkkül etmiş olan hökumətlər məsələsinə baxılacaq və bu hökumətlərin nümayəndələri həmçinin bu konfransa dəvət ediləcəklərdir.

Böylə konfrans dəvəti ehtimalı Avam-lar Kameronında [İcmalar Palatasında] Bonar Lou tərəfindən elan edilmişdir.

İngiltərə və Zaqafqaziya cümhuriyyətləri

Yenə həman mənbədən xəbər verirlər ki, London hökumət və Məclisi-Məbusan dairələrində Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinə xüsusi nəzər ətf etməkdədirlər [diqqət yönəltməkdədirlər]. Böylə ki, bu yaxınlarda Parisdə olan Azərbaycan mürəxxəsləri [nümayəndələri] ilə yaxın bir zət [şəxs] Londona övdət etmiş [qayıtmış] və özünün Lloyd Corc və bir neçə İngiltərə nazirləri və həmçinin mətbuat nümayəndələri ilə görüşdüyünü xəbər vermişdir. Onların cümləsi, bu zətin dediyinə görə, Azərbaycana dostanə bir vəziyyətdə olduqları kimi, Azərbaycan istiqlalıyyətini müdafiə edəcəkdirlər.

Yeni təşəkkül etmiş cümlə hökumətlərin İngiltərə dövləti nəzdində nümayəndələri olduğu üçün vəziyyəti-siyasiyyə indiki zamanda bütün işlərin mərkəzini Londona aparmağı tələb edir. İngiltərə dövləti feilən onları tanımaqdadır.

Yeni dövlətlərin Cenevrədə konfransları

Bu yaxın vaxtlarda sabiq Rusiya torpağında təşəkkül etmiş olan yeni hökumətlər nümayəndələrinin Cenevrədə bir konfransları vəqə olacaqdır. Təşkilat bürosu sədri professor Qruşevski tərəfindən Azərbaycan Cümhuriyyəti Paris heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] sədri Əlimərdan bəy Topçubaşov naminə bir dəvətnamə göndərərək, məzkur [deyilən] konfransa öz nümayəndələrinin göndərilməsini xahiş etmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Bolşeviklər sülh haqqında

Moskvada nəşr olunan bolşevik qəzetəsi “Pravda” Şura hökumətinin Müttəfiqlərə təklif etmiş olduğu sülh haqqında yazdığı baş məqaləsində deyir ki:

“Antantın diplomasi dolablarına [fırıldaqlarına] baxmayaraq, bu dəfə bizim sülh təklifimizi etinasız buraxmaq onun üçün çətin olacaqdır. Tred Yunion Konqresində [Həmkarlar İttifaqları Konqresində] İngiltərə fəhlələri müttəhidülray olaraq [yekdilliklə] qətnamə çıxarmışlar ki, bizim sülh təklifimizə baxılması və abluqanın [blokadanın] qaldırılması hökumətdən tələb edilsin. Və həmçinin qəetmişlər ki, kəndi tərəflərindən Şura Rusiyasına xüsusi bir komissiyon göndərsin. Hər nəsil olsa da, onlar sülhdən qaça bilməyəcəkdir. Bunun zamini Novo-Nikolayevski almış Qırmızı ordudur ki, onun zərbələri altında Denikin ayilib Ukraynada təxlis edilir [xilas edilir, qaçırılır].”

(İngiltərə mətbuatı)

Londonda müşavirə

London müşavirəsində Fransa tərəfindən Klemanso, London səfiri Kambon və Təcdidi-Sənəət [Sənaye Yenidənqurması] naziri Luşer, Cəmahiri-Müttəfiqədən [Birləşmiş Ştatlardan] London səfiri Devis, İtaliyadan Xariciyyə naziri Şaloya və səfir markiz İmperiali iştirak edirlər.

Dünyə səhər iclasında müxtəlif məsələlər müzakirə edilmişdir, o cümlədən, Adriatik və Rusiya məsələləri. Öglədən [günortadan] sonrakı iclas İngiltərə və Fransa nümayəndələri işlərinə həsr edilmişdir. Şu iclasda yalnız Fransaya aid məsələlərə də baxılmışdır. Fransa borsası övzası [birjasının vəziyyəti] İngiltərə və Fransa ricali-dövləti [dövlət xadimləri] arasında dün xüsusi bir mövzu-yi-bəhs olmuşdur.

Vəzəhdür [aydındır] ki, ən mövcibiməmnuniyyət [məmnuniyyətə səbəb] olan keyfiyyət, müharibə bə'dində [sonrasında] tövlid etmiş [meydana çıxmış] məsələlərin və bilxassə Türkiyə, Rusiya, kiçik dövlətlərə aid məsələlərin və Müttəfiqlərin Almaniya hökumətinə qarşı tərzi-hərəkətlərinin həll edilməsidir.

“Deyli Təqəblatt” qəzetəsi yazır ki:

“Zahirən işbu konfransın nəticəsi Böyük Britaniya, Fransa və İtaliya Baş vəkilləri ilə Cəmahiri-Müttəfiqə nümayəndəsindən ibarət bir şura təşkil etmək qərarı olacaqdır. Və bu şura həll edilməsi tələb edilən məsələlərin yetişdiyi zaman yığılacaqdır. Buna müxtəlif məmləkətlərdə Parlaman üsulu da müsaidə edəcəkdir. Amerika nümayəndəsi öylə vəkalətlə müvəkkil olmalıdır [elə səlahiyyətlə müvəkkil olmalıdır].”

yət daşımalıdır ki, hər bir ayrı-ayrı itti-faqlarda [hallarda] Vaşinqtondan isticvaba [cavab gözləməyə] ehtiyac qalmasın. Şuranın birinci iniqadı [iclası] mövludi-Məsihi [İsanın doğumu, milad] tətiləri zamanı Parisdə olacaqdır. Lakin Məclisi-Ali də şimdiki iştiğallarında [işlərində] davam edir. Mümkündür ki, onun işlə-rində bəzi təbəddülat [dəyişikliklər] vüqu bulsun.”

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh müahidəsi [sazişi] və Amerika Əyanı [Senatı]

Əyandan [Senat üzvlərindən] Lodj nəşr etdiyi bir bəyannamədə Əyandan təklif və qəbul edilən qüyyud mətnini tədil etmək [qeydləri dəyişdirmək] qeyri-mümkün olduğunu bəyan edir. Vilson sərfirü etməlidir [boyun əyməlidir, tabe olmalıdır]. Əks təqdirdə Cümhuriyyət-pərvərlər millət müvaci-həsində [hüzurunda] müşarü-lileyhə [adı çəkilən şəxsə] meydan oxuyacaqlardır.

Roma, 4, “Amerika. A” - “Tribun” qəzetəsi müsyö Vilsonun sülh müahi-dənaməsini bu gün bəzi izahatla bərabər Məclisi-Əyana tövdi edəcəyini [Senata göndərəcəyini] yazır. Rəisi-cümhur müahi-dənin təsdiqini istehsal edə [əldə edə, əmələ gətirə] biləcəyini ümid edir.

Sirbistan müahidəni imza edir

Müsyö [Nikola] Paşiç, Trumbiç və doktor Zolgerdən mütəşəkkil [ibarət] olub, xorvat və sloven heyəti-mürəxxə-səsi [nümayəndə heyəti] dün Sen-Jermen

və Nöyi müahidələrini [sazişlərini] təsdiq etdiklərinə dair icab edən vəsaiqi-siyasiyyəni [lazım gələn siyasi sənədləri] imza etmişlərdir.

Rəis Vilson nə deyir?

Vaşinqton - Rəisi-cümhur Vilson dün Konqreyə tövdi etdiyi [göndərdiyi] bəyan-namədə cahanın ədəmi-hüzur və müza-yiqəsindən [narahatlıq və problemlərindən] bəhslə demişdir ki:

“Bu hal səthi bir taqım əsbabdan mütəvəllid olub [bəzi səthi səbəblərdən əmələ gəlib], hökumətimizin hali-təbiisi-nin övdətinə [təbii halının geri qayıtmasına] müsaid, davamlı və adil bir sülhə səriy-yən [tezliklə] vasil olammaması ilə də əlaqədar və eyni zamanda bu müzayi-qəyə vicdansız bir taqım təhrikatda [təhriklərdə] bulunan qeyri-məmnunlar səbəbiyyət verməkdədir.”

Mütəəqibən [bunun ardınca], müşa-rülileyh [haqqında danışılan şəxs], Cəmiy-yəti-Əqvam layihəsində əmələyə [fəhləyə] dair bir taqım əsasların vəzi [bəzi prinsiplərin qoyulması] sinai sülhə [sənaye sülhünə] doğru bir təriqi-etilaf güşad etdiyini [uzlaşma yolu açdığını] əlavə etdik-dən sonra deyir ki:

“Önümüzdə bundan başqa təqib ediləcək bir yol yoxdur. Hökumətlər insanların hüququnu təslim etməli və in-sani məqsədlərlə təşriki-məsai [əmək-daşlıq] etməlidir. Əmələ laqeyd bir müamiləyə tabe tutulma[ma]lıdır [Fəhlə-lərə qarşı laqeydlik göstərilməməlidir]. Əmələnin tətili-işğal [tətil etmək, işə fasilə vermək] haqqını hökumətlər[in] hər hankı bir təşəbbüsü ilə ixlal ediləmməz

[pozula bilməz]. Fəqət hər şeyə təqəddüm edən [hər şeydən irəlidə olan, vacib olan] bir haqq vardır. Bu da – bir hökumətin bütün təbəəsinin hüququnu himayə etməsi və hər hankı bir təbəqənin yolsuzluğa [qanunsuzluğa] qarşı sətəvət [güc] və qüdrətini göstərməsi ilə qaimdir [varlığını qoruyur].”

Mütəəqibən [daha sonra] müşarü-lileyh [adı çəkilən şəxs], Cəmahiri-Müttəhi-dənin vəziyyəti-ticariyyəsinin [Birləşmiş Ştatların ticari vəziyyətinin] müsaid [əlvə-rişli] bulunduğundan uzun-uzadıya bəhs etməkdədir.

İran və Cəmiyyəti-Miləl

Londra, 7 kanuni-əvvəl (T. H. R.). Hali-hazırda Londrada bulunan İran Xariciyyə naziri İttihadi-Əqvam Cəmiyyəti katibi-ümumisi [Millətlər Cəmiyyəti Baş katibi] ser Erik Drammonda vüqu bulan təhriri bir təbliğində [yazılı məlumatında] İranın İtti-hadi-Miləl [Millətlər Birliyi] layihəsini qəbul etdiyini və bundan mütəvəllid təəhhüdat və vəzaifi [bundan irəli gələn öhdəlikləri və vəzifələri] İranın bilaqeydüşərt [qeydsiz-şərtsiz] ifa edəcəyini bəyan etmişdir.

Müşarülileyh [haqqında danışılan şəxs], Cəmiyyəti-Miləlin hənuz ələlül [lazımı qaydada] təşəkkül etmədiyini nəzəri-etibara alaraq, bu xüsusda vüqu bulan təbliğin, müahideyi-sülhiyyə mövqeyi-məriyyəyə vəz edildikdən [sülh sazişi qüvvəyə mindikdən] sonra, Cəmiyyəti-Miləlin təşəkkülünə imkan hasil olar-olmaz İran hökumətinin də cəmiyyətə iltihaq etmək [qoşulmaq] arzusunda bulunduğuna dair göndərilmiş bir vəsiqə tələqqi edilməsinə [bir sənəd olaraq qəbul

edilməsinə] müvafiqət etmişdir [razılıq vermişdir]. Binaənileyh [ona görə], məzkur [deyilən] təbliğ, vəqti-mərhununda [vaxtı gəlib çatanda] İranın Cəmiyyəti-Milələ iştirakını mü’lin [əlan edən] rəsmi bir vəsiqə [sənəd] mahiyyətini iktisab edəcək [qazanacaq] və İran mürəxxəsləri [nümayəndələri] ilk ictimada [yığıncaqda] hazır bulunacaqlardır.

Avstriyada səfalət – Vyana-lıların çəkdikləri əzab

Vyana əhalisi hər b sənələrinin sıxıntılı günlərini şimdiki arayı. Sen-Jermen müahidənaməsi [sazişi] əski Avstriya-Macaristan dövlətinin bu böyük paytaxtının bilümmə ləvazimini [ehtiyac duyduğu bütün ləvazimatları] təmin üçün dağlıqlı ərazidən başqa bir şey buraxmadı. Yeni təşkil olunan Avstriya Cümhuriyyəti 2 milyon nüfuslu [əhalisi olan] bir paytaxta, qocaman başlı bir məxluqi-əcibə [əcaib bir məxluqa] bən-zədi. Şimdiyə qədər Vyana-yə məvaddi-qidaıyyə [qida məhsulları] göndərən Macarıstan ovaları ilə fabrikalarının işləməsinə və xidəmati-ümumiyyəsinin hüsn-surətlə cərəyanına müqtəzi [ümumi xidmətlərinin qaydasında cərəyan etməsi üçün lazım gələn] kömürü tədarük edən Bohemiya kömür mədənləri artıq heç bir əlaqə ilə mərbut [bağlı] olmadıqları bu şəhərə üz çevirdilər.

Son günlərdə evlərinə bir az məhru-qat [yanacaq] tədarük edə bilmək üçün ormanda odun yarıclığı edən əsillər [əsizlədələr, zadəganlar] görüldü. Ət tövzisi [paylanması] günlərində dükanların önündə minlərcə insan bir gün mütə-madiyən [aramsız] sıra bəkləyir.

Professor Spitz tərəfindən bir Vyana qəzetəsində nəşr olunan statistik, əhəlinin nə dərin bir səfəlati-üzviyyə içində bulunduğunu vazəhən [açıqca] göstərməkdədir.

Bu statistikdən anlaşıldığına görə, 1914 sənəsində vərəmdən ölənlərin ədədi 6 mindən ibarət ikən, bu miqdar bu sənə 39 minə baliğ olmuşdur [çatmışdır].

Qidasızlıq bilxassə [xüsusilə] gənclərdə təxribat icra etməkdədir. Bir müavinət heyətində bir vəzifə ifa edib-edəmməyəcəkləri anlaşımaq üzrə tibbi bir müayinədən keçirilən 58 min məktəblidən ancaq 4600-ü işə yarayaq bir halda bulunmuşdur.

Son gələn Avropa qəzetələrində, Vyana əhalisinə müavinətdə bulunmaq üzrə məmaliki-əcnəbiyyədə [xarici ölkələrdə] heyətlər təşəkkül etdiyi mündəricdir [dərc olunmuşdur]. Filhəqiqə [doğrudan da], Avropanın ta göbəyində milyonlarca xalqın qəhtü qəla [qəhətlik və bahalıq] içində iztirab çəkməsinə daha fəzlə [daha artıq] riza göstəriləmməyəcəyi bədihi [aşkar] idi. Bu müavinətlik bilxassə şimal məmləkətlərindən gəlməkdədir. Stokholm şəhəri bir hərəb ehtimalına qarşı iddixar etmiş olduğu [yığıb saxladığı] yüz minlərcə kilo riçalı [mürəbbəni] Vyana şəhərinə hədiyyə eyləmişdir.

CƏMIYYƏTİ-ƏQVAM

Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] Cahan hərbinin doğurmuş olduğu ehtiyac və millətlərin qüvvət və istinad-

gahıdır. Zira haqsızlıqlar üzündən şöləvər olan [şölələnən] zülüm atəşi ilə alınmış bulunan dünya hərbinin ümumi sülhünü təmin edə biləcək bir qüvvət varsa, o da millətlərin haqlarını kəndilərinə təslim etmək və hər bir millətin haqqını tanımaqla mükəlləf bulunan Cəmiyyəti-Əqvamdır.

Teleqrafların bizə çəkib gətirməkdə olduğu xəbərlərdən anlaşıldığına görə, bu dəfə də Cəmiyyəti-Əqvamın Brükseldə [Brüsseldə] təcəmmö edilməsinə [toplanmasına] təşəbbüs olunmaqdadır.

Cahan hərbində pək çox zərərdidə və məmləkəti başdan-ayağa istila edilmiş və bir çox zərərlərə məruz qalmış olan Brükselin, hər halda, Cəmiyyəti-Əqvama və onun münsifanə [insafılı] mühakiməsinə ehtiyacı olduğu təbiidir. Fəqət məsələnin ən mühüm cəhəti, Cəmiyyəti-Əqvama iştirak etməkdə olan millətlərin kimlərdən ibarət olduğudur. Əcəba, dünya üzünün sülh və müsəlimətini [əmin-amanlığını] təmin etməkdə və edə bilməkdə olan yeganə bir vasitə bulunan Cəmiyyəti-Əqvam, həqiqətən, ümum millətləri təmsil edə biləcəkmi? Və yaxud buraya dəxi haqsızlıq, inhisarçılıq əlləri soxulacaqdırmı? Daha doğrusu, bu Cəmiyyəti-Əqvamda şimdüyə qədər bir çox zülüm və istibdada [məruz] qalmış olan islam əqvamının [qövmlərinin, xalqlarının] haqlı sözləri və dinlənməyə şayəstə [layiq] olan məruzələri müzakirə ediləcəkmi? Bilxassə [xüsusilə] Asiyada mühüm bir yekun təşkil etməkdə və bir zamandan bəri olduqca zülüm və həqarətlər görməkdə olan türk millətinin şu Cəmiyyəti-Əqvamda vəziyyəti təqdir və təyin ola biləcəkdirmi?

Cəmiyyəti-Əqvam kəndi qüvvətlərini, ümum millətləri və millət arasında müxtəlif şərait daxilində yaşayan zümrələrini toplayaraq həqiqi bir təsanüdə rəbt etməklə [həmrəyliyə bağlamaqla] yalnız sülhi-daimini əldə edə biləcəkdir. O da beynəlmiləl bir təsanüdlə ola biləcəkdir.

Təbiidir ki, Brükseldə ictiməsinə [toplanmasına] təşəbbüs olunan Cəmiyyəti-Əqvam əqvami-xristianıyyəyə münhəsir [xristian xalqlarına məxsus olaraq] qalarsa, Avropadan başlayaraq Asiyanın göbəyinə qədər yayılmış və böyük mazi [keçmiş] və tarixə malik və kəndisini bütün cahana bildirmiş olan türk millətinin müxtəlif zümrələri də cəmiyyətə idxal edilməzsə və bu surətlə beynəlmiləl olan dinlər xüsusi çərçivə arasına soxula verilərsə [düşünüb-daşınmadan, tələm-tələsik soxularsa], təbiidir ki, Brükseldə təşəkkül edəcək olan Cəmiyyəti-Əqvamın təsiri dəxi məhdud və nəticəsi müvəqqəət olacaqdır.

Haqq və ədalətə susamış olan dünya bu kimi inhisarçılıq və məhdudiyyətlərə artıq təhəmmül edəmməyəcəyini [qatlaşa bilməyəcəyini] göstərdi. Zəmanəmizdə mənlilik və milliyyəti, haqq və səlahiyyəti anlamayan bir millət qalmamış olduğunu zənn edərim.

Sülhi-ümumi, ümumi bir arzu olunduğu tələqqisi [görüşü, düşüncəsi] ilə bəhəməhal [mütləq, nə olursa-olsun] ümumun rizası cəlb edilməlidir. Vəilla [əks təqdirdə], ümuma istinad edəmməyən sülhün daimi ola bilməsi, hər halda, pək şübhəlidir.

Zənnimcə, Vilson cənablarının əsasatının [prinsiplərinin] bu xüsusa təmas etdiyi dəxi bu nöqtəyi-nəzərdəndir. Zira

qüvvət ümumdur və ümumi haqqındır. Bir bunca hərcü-mərclər içinə qarışmış olan dünyanı ümumi və milli bir qüvvətdən başqa islah edə biləcək və sülhü təsis və yaşada biləcək başqa bir qüvvət olammaz.

Səadəti-bəşəriyyəni arzu etməkdə olan və beynəlmiləl sülhün idamə [davam etdirilməsini] və yaşatmasını təyin etməkdə bulunan böyük dövlətlərin dəxi təvəssül [müraciət] edəcəkləri nöqtənin bu ola biləcəyi şübhədən varəstədir [şübhəsizdir]. İş sözdə deyil, əməldədir. Hər kəs bu sülhün nəticəsində haqqını istər və ümum millətləri məsud görmək arzu edər.

Bilxassə bu xüsuda vəzifədar olub, böylə bir mühüm vəzifə və məsuliyyəti dəröhdə etməkdə [öhdəsinə götürməkdə] olan Cəmiyyəti-Əqvam bunu hər kəsdən daha ziyadə düşünməyə və hər kəsi və hər milləti məmnun etməyə məcburdur. Cəbr və ilhaq [işğal], istila və nifaq dövrü keçmişdir. Əski dünyaya tazə ruh vermək və tazə dünyanın ehtiyacatına riayət etmək üçün ruhi-milliləri tətmin və milliyyətlərin məsud yaşamalarını təmin etmək lazımdır.

İştə, bizim də Brükseldə təşəkkül edə biləcək Cəmiyyəti-Əqvamdan bəklədiyimiz nəticə bu və bu qədərdir.

Talıbzadə Yusif Ziya

MƏTBUAT

Burtsev xırda millətlər haqqında

Parisdə Vladimir Burtsevin müdiriyyəti ilə nəşr olunan “Obşeye delo” nam qəzetə “Vahid, böyük, ayrılmaz Rusiya

naminə” sərlövhəsi ilə yazmış olduğu bir baş məqaləsində Rusiyanın düşmənlərini arayaraq Rusiyanın parçalanmasına xidmət edənlərdən bəhs açır və bu cümlədən olaraq birinci təqsiri almanlarda və sabiq Rusiya imperiyası dairəsində yaşamağa məcbur olub da, məcburiyyət zail [yox] olduqda kəndi hüququnu tələb və elani-istiqlal etmiş millətlərdə görür və bunların təqsir-naməsini oxuduqdan sonra, cəzalaməqlə da təhdid edir. Nəhayət, Müttəfiqlər ricali-dövlət və siyasətindən [dövlət xadimlərindən və siyasətçilərindən] də bəzilərini müqəssir görür. Onları da bir pancermen [pangerman] təhlükəsi ilə hədələyir və şübhəsizdir ki, “Böyük Rusiya”çılara məxsus bir məntiq üzərinə isbat edir ki, bütün dünyanın rahat yaşaya bilməsi üçün mütləqə “Böyük, vahid, ayrılmaz Rusiya” lazımdır.

Məqalə çox uzun olduğundan, tərcüməsini müxtəsərən qarelərimizə [oxucularımıza] təqdim edirik:

“Hələ dün Rusiyaya daxil olan bəzi millətlərin də nümayəndələri kəndi istiqlalları nəminə... həтта müttəfiqlərimiz arasından bəzi siyasi cərəyanlar dəxi almanlarla bərabər Rusiyanı dağıtdılar. O millətlər bilməli idilər ki, yeni Rusiya onların milli hürriyyət və muxtariyyətlərini müdafiə edəcəkdir. Ona görə, istiqlalyyət elan etmək o millətə mənfəətli olsa da, gərək Rusiya Məclisi-Müəssisənini gözləyəydilər və o vaxtadək həpsi birləşərək almanlar və bolşeviklərlə mübarizə etməliydilər.”

Bundan sonra Burtsev müstəqil yaşamağı bu millətlər üçün ağılsızlıq, həтта cinayət hesab edərək və canı sıxıla-sıxıla

da olsa, naçar Lehistan [Polşa] ilə Finlandanın Rusiyadan ayrılmasına razı olaraq yazır ki:

“Bütün millətlərin milli hüququnu və Ukrayna, Latviya və Estoniyanın geniş muxtariyyətini müdafiə etməklə bərabər, Rusiya onların ayrılımlarının əleyhinə olacaqdır.”

Bədəhu [ondan sonra] sabiq Rusiyada yaşayan ümum istiqlala çalışan millətlər nümayəndələrinin və əzcümlə [o cümlədən] Petlyura, Qruşevski, Çxeidze, Sereteli və sairələrinin, xüsusən Finlanda nümayəndələrinin bu axır illərdəki fəaliyyətlərini ağılsızlıq və cinayət adlandıraraq hədələməyə başlayır və deyir ki:

“Bir vaxt gələcək vahid, böyük, ayrılmaz Rusiya ayrı-ayrı millətlərlə münasibətini təyin edəcəkdir. O zaman bu kimi təhlükə və fəlakətli bir vaxtda o millətlərin nümayəndələri Rusiyanın ağır halından istifadə edərək boğazından tutub düşmən kimi rəftar etmələrinə Rusiya dəxi rəhm etmədən, aman vermədən qiymət qoyacaqdır.”

Sonra Müttəfiqlərdən, xüsusən ingilislərdən şikayətə başlayaraq yazır ki:

“Bu saat bizi ən artıq təəccübləndirən budur ki, müttəfiqlərimiz öz mənafeələrini anlamayaraq, Ukrayna, Estoniya, Latviya və Qafqaziya cümhuriyyətlərinin Rusiyadan ayrılmasına ümid bağlayırlar. Halbuki bu ümid boşdur və müttəfiqlər özləri həman millətlərin yanlış tələbləri əleyhinə çıxaraq onlara göstərməliydilər ki, onların və Müttəfiqlərin mənfəətləri tezliklə bolşevikləri məğlub edib, qabaqca olduğu kimi böyük, vahid, ayrılmaz Rusiya olmaq üçün Rusiyaya kömək etməkdədir.”

Nəhayət, Müttəfiqlərin də nicatı, bütün dünyanın da rahatı, sabiq Rusiya içərisindəki millətlərin də səlamətliyi üçün ancaq vahid, böyük, ayrılmaz Rusiya lazım olduğunu və Rusiya parçalanarsa, bütün dünya hərcü-mərcə düşüb, almanların istədiklərinə çatacaqlarını qeyd və məqaləsini bu cümlələrlə bitirir:

“Rusiyanın özündə həmişə sağlam dövlət proqramı mövcud olmuşdur və hali-hazırda o proqramın parlaq nümayəndələri Kolçak ilə Denikindir. Rus torpağını həqiqətən birləşdirən bunlardır. Bunu bütün ruslar da bilməlidirlər. Rusiyaya daxil olan bütün millətlər də, bizim müttəfiqlərimiz də – hər kəs hali-hazırda vahid, böyük, ayrılmaz Rusiyanı tanımaq və qəbul etmək istəməyirsə, o, bolşevik və almanlar ilə də mübarizə etmək istəməyir, bütün cahanda vətəndaşlar müharibəsinin kəsməsini də istəməyir, bütün millətlərin möhkəm sülhlə yaşamasını da istəməyir.”

Burtsev unudur ki, almanlardan da, xırda millətlərdən də, Müttəfiqlər arasındakı bəzi cərəyanlardan da ziyadə Rusiyanı dağıdan həman Burtsev kimi vahid, böyük Rusiyaçılar və general Denikin məzalimi [zölmü] kimi “həqiqi dövlət proqramları” [“həqiqi dövlət proqramları”] olmuşlardır.

Biz sabiq Rusiya dairəsində yaşamış millətlər böyük, vahid, ayrılmaz Rusiyada monarşidən anarşiyyə qədər hər bir cərəyanın hökmranlığını gördük. Fəqət Nikolay hökuməti dövründə haqq və hüquqa nə qədər riayətkarlıq görmüşdüksə, kadetlər dövründə də o qədər gördük. Sosial-revolüusioner Kerenski də bizim hüquqi-milliyəmizə Milyukov

kimi baxdı. Nəhayət, bolşeviklərin də rəftarını gördük. Bu surətlə, Bortsevin uzaqdan təsəvvür etmək istədiyi yeni Rusiyanı biz ürək acısı ilə yaxından seyr etdik. Binaənileyh [ona görə], nə qədər ki burtsevələr xəyal aləmindən həqiqi həyata keçməyirlər, nə qədər ki bütün dünyanın rahat və asayişini ancaq velikorusların süngüsü ucunda axtarırlar, Rusiyanın parçalanmasına və müharibənin uzanmasına hamıdan artıq özləri xidmət edirlər.

PARLAMAN KOMİSYONLARINDA

Parlamanın Maliyyə və Büdcə Komissiyonunda zeyldə mündəric [aşağıda dərc olunan] qanun layihələri qəbul olunub, Parlamən müzakirəsinə təqdim edilmişdir:

1) Doğrudan-doğruya alınan vergi və poşlinin [rüsümün] hərbi zamana müvafiq alınması haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun layihəsi;

2) Balaxana-Sabunçu mahalında vergi polis[i] təsisi haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun layihəsi;

3) Dəmiryol mövqifi [stansiyası] Yalamada ikinci dərəcəli bir gömrüxana təsisi haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun layihəsi;

4) Ağdamda təsis olunacaq xəzinənin ştatası haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun layihəsi;

5) Ziraət [Əkinçilik] və Əmlak Nəzarəti Ərazi şöbəsi daxilində təşkil olunan müvəqqəti məmuriyyətlər haqqında Ziraət Nəzarətinin qanun layihəsi;

6) Şərab aksizlərinin təbdili [dəyişdirilməsi] haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun layihəsi;

7) Zinət əşyalarına təəllük edib də [daxil olub da, əlaqədar olub da], xaricdən Azərbaycana daxil olunan əmtəə üçün xüsusi müvəqqəti tarifi tətbiq edilməsi haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun layihəsi.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Yeni kabinetin təşkili

Mövzuq [etibarlı] mənbədən aldığımız xəbəre görə, yeni kabinetin təşkil edilib qurtarıldığından, Məclisi-Məbusanın şənbə günü kanuni-əvvəl 20-də fəvqəladə olaraq iclasında öz bəyannaməsini elan [elan] edəcəkdir.

Kabinetin müştərək təşkil edildiyi üçün bütün frqələr kabinetdə iştirak edirlər. Böylə ki, “İttihad” frqəsindən Sultanməcid Qənizadə və Həmid bəy Şaxtaxtinski, “Əhrar” frqəsindən Rəşid xan Qaplanov və sosialistlərdən Əhməd Cövdət Pepinov və Camo bəy Hacınski, yerdə qalan nazirlər “Müsavat” fraksiyasından olacaqlar.

Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətləri Rəisi-vəkəllərdə qalır.

Əvvəlcə qəzetlərdə elan edilmiş, “Müsavat” fraksiyasına mənsub zəvət [şəxslər] bu kabinetə daxildir.

Bələdiyyə İdarəsində

Bələdiyyə İdarəsi Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə məlum etmişdir ki, Müvəqqəti hökumətin qərarı mövcubincə [qərarına əsasən] teatro və ümumi

tamaşaxanalarından şəhər nəfinə [xeyrinə] vergi alınmalıdır. Məzkur qərara məbni [deyilən qərara əsasən], işbu vergi dövlət nəfinə alınacaq vergilərlə mütənasib olaraq alınmalıdır.

Digər tərəfdən, dövlət nəfinə alınacaq vergilər isə o zaman müvəqqəti olaraq hər bəz zamanında fəqət [yalnız, məxsusi olaraq] alınır; sülh zamanında isə ola biləcəkdi ki, alınmayardı.

O vaxt qanunun doğru mənasınca “dövlət vergi ilə mütənasibən” – dövlət vergi sıfıra müsbət olduğu üçün şəhər nəfinə də alınan vergi alınmalıdır.

Şimdi Məclisi-Məbusanın qərarına məbni, dövlət nəfinə alınan vergilər azaldılmışdır. Bu isə şəhər vergilərinin dəyişməsinə səbəb olmamalıdır. Zira dövlət kəndi vergisini ləğv də edə biləcəkdir. Fəqət Bələdiyyə İdarəsi bunu fəqət qanun mövcubincə yapa biləcəkdir.

Binaəniləy Bələdiyyə İdarəsi Daxiliyyə Nəzarətindən 4 təşrinə-sani [noyabr] qərarladının dəyişməsinə rica edir. Zira məzkur [deyilən] məsələ Bələdiyyə İdarəsinin mənafeyi ilə əlaqədardır.

Şəhər vəsiqələri

Bələdiyyə İdarəsi 9-ncu dairə polis müfəttişinə məlum etmişdir ki, şəhər tərəfindən 5 və 6-cı Zavağzalı soyaqlar miyanında [arasında] təyin edilmiş bazar da bir çox alış-verişçilər Bələdiyyə İdarəsindən alınacaq lazımı vəsiqəsiz alış-veriş etməkdədirlər. Bu isə şəhər mənafeyinə ziddir.

Bələdiyyə idarəsi bu haqda lazımı tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Azərbaycan vətəndaşlığını istəməyənlər

Bələdiyyə İdarəsi vaxtilə Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə, intixabat [seçkilər] məsələsi ilə əlaqədar olmaq üçün Azərbaycan vətəndaşı olmayanların siyahısını istəmişdi.

Nəzarət bu vaxtadək qradonaçalnikə, Azərbaycan vətəndaşı olmaq istəməyən 9 nəfər adamın siyahısını təqdim etmişdir. Bunlardan Zaxarov Valentin post və teleqraf məmurudur.

* * *

Neft Məhsulati Səhmdaran Cəmiyyətinin şəhər yerlərindən çəkilən boruları üçün Bələdiyyə İdarəsi cəmiyyətə müqavilənamə əqd etməyi [bağlamağı] təklif etmişdir. Cəmiyyət kəndi işlərini təsviyə [ləğv] etdiyindən, məzkur [deyilən] yerlərini də Nobel qardaşlarına verərək, Bələdiyyə İdarəsinə məzkur cəmiyyətlə müqavilənamə əqd etməyi təklif etmişdir.

Bakı bələdiyyə intixabati

Bakı bələdiyyə intixabati [seçkiləri] üçün indiyə qədər yapılan təhriri-nüfusdan [əhalinin siyahıya alınmasından] 150 min əhali siyahısı tərtib edilmişdir. Bundan 48.600-ü Azərbaycan təbəəsindən olub, bu rəqəmdən 12.300-ü müsəlman xanımları, 20 mini kişilər və mütəbaqisi də [qalanı da] xristian camaatıdır.

Xəbər alındığına görə, bələdiyyə intixabati fevral nəhayətlərində ancaq ola biləcəkdir.

Köy məktəblərində

Hadisələr nəticəsi olaraq köylərdə məktəb binaları ya təxrib edilib və ya

baxılmadıqdan təmiri qeyri-mümkün bir halda olduğundan köy məktəbləri üçün köy idarə binaları ya tamamilə və ya bir hissəsi məktəblərə verilmişdir. Lakin bu da hər köydə mümkün olmadığından və ev sahibləri evlərinə həddindən fəzlə [artıq] kirayə istədiyindən, evlərin həcz [müsadirə] edilməsi lazım gəlir. Bundan başqa, soyuqlar düşdüyündən məktəblər üçün odun lüzumu edilir və odun da çox baha, bəzi yerdə sağını 5 min manata qədər olduğundan hökumət tərəfindən məktəblər üçün buraxılan məbləğ kifayət etmədiyindən, hər məktəb üçün köy əhalisinin hökumət göstərdiyi qiymətlə odun gətirmələri lazım gəlir. Binaəniləy [ona görə], Maarif Nəzarəti işbu göstərilənlərə əməl edilməsi üçün bu məlumatı Daxiliyyə Nəzarətinə göndərmişdir və Daxiliyyə Nəzarəti isə Bakı qubernatorundan rica etmişdir ki, işbu xüsusi lazımı qədər müavinət göstərilməyi kəndi təhti-idarəsində [təbəçiliyində] olan xidmətçilərə məlum etsin. Qubernator bu əmrə əməl edilməsini qəza qaimmə-qamlarına [qəza rəislərinə] xəbər vermişdir.

Yeni bazar

Köy camaatı Şəkər köyündəki bir həftə bazarı açılmasına icazə verilməsi üçün bir ərzi-hal vermişlərdi. Bu xüsusi Daxiliyyə Nəzarəti Bakı valisinə məlum etmişdir ki, Şəkər köyündə yeni bir həftə bazarının güşadı [açılması] üçün nəzarət tərəfindən mümaniət [manea] yoxdur.

Qəzalarda

Cavad qəzasının Salyan postu strajniklərindən Məlik Baba oğlu, Məhəmməd

bəy Səməd bəy oğlu, Əliəsgər Eyvaz oğlu, Hüseynbala Ağa oğlu və Əsgər İsmayıl oğlu xidmətçilər arasında şuriş [iğtişas] və inqilab qaldırılmasına təşəbbüs etdiklərindən, qəza qaimməqamı [qəza rəisi] tərəfindən tövqif edilib [tutulub] bir ay müddətinə həbsə alınmışdılar.

Cavad qəzasında

Təşrinə-saninin [noyabrın] 23-dən 30-na qədər Cavad qəzasında işbu hadisat vüqu bulmuşdur:

- Bütün qəzada bir at, bir camış, 2 inək, 1 öküz və 4 baş kəl oğurlanmışdır.
- Təzəkənd sakini Əli Allahyar oğlunu Bozayranlı köy sakinlərindən Cəlil İsa oğlu ittifaqən [təsədüfən] vurub öldürmüşdür.
- Xırmandalı köy sakini Güllər Kərbəlayı Həsən oğlu öz yeznəsi Salman Məşhədi Hüseyn oğlunu öldürmüşdür.
- İran quldurları tərəfindən Cavad-xanlı köy sakinlərindən Əbdürrəhim Məhərrəm oğlu, Balabəy Mirzə Əlibəy oğlu və Qədir Murad oğlu qarət edilmişlərdir.

- Cavad qəzası pristavı Kür səvahlində [sahilində] öldürülmüş naməlum bir meyit bulmuşdur.

- Petropavlovsk köyündə Səməndər Əliyevin dəyirmanında Fyodor İvanoviç Taqaryo kəndisini yandırmışdır.

- Bütün Cavad qəzasında bir oğurluq vüqu bulmuşdur.

HADİSAT

Qıfıl sındırılması

Kanuni-əvvəlin 14-də səhər saat 9-da Birinci Bayılov soqağında Mantaşovun

58 nömrəli evində olan Xaçatur Cavanşiryanın evində olmadığı zaman, naməlum şəxas [şəxslər] tərəfindən evinin qıfılı sındırılıb, 30.520 manatlıq əşya oğurlanmışdır. Əşyanın və oğruların tövqifi [tutulması] üçün tədabiri-lazimə ittixaz edilmişdir [lazimi tədbirlər görülmüşdür].

Oğurluq

Kanuni-əvvəlin 15-də səhər saat 10-da Nijni Naqornı nömrə 8 evdə sükunət edən Bakı sakini Kərbəlayı Ağahüseyn Cavadov evdə olmadığı zaman kəndi oğlu Ağacavad qapıya açar salıb 27 min manatlıq əşya oğurlayıb qaib olmuşdur. Üçüncü uçastok pristavı Fətəliyev tərəfindən edilən tədabir nəticəsi olaraq həman gün Ağacavad tövqif edilmiş [tutulmuş] və cibindən 3618 manat para bulunmuşdur. Məzkurun [adı çəkilən şəxsin] dediyinə görə, əşyanı satmışdır.

Voronsovki soqağın meydanında Kərbəlayı Ağahüseyn Cavadov, Aslan paşa oğlunda iki dənə oğurlanmış fərşini tanıdıqda, Aslan demiş ki, ayın 15-də bir nəfərdən iki yorğan ilə bu iki fərşi 5300 manata almışdır. İndi yorğanlar satılıb, iki fərş qalır. Qalan əşyanın bulunması üçün təşəbbüs edilir.

- Kanuni-əvvəlin 16-da gündüz saat 4 radələrində Telefonni soqaqda 5 nömrəli evdə ev sahibi Yefim Qusman qaib olduğu zaman qapısına açar salınaraq 36.800 manatlıq əşya oğurlanmışdır. Oğurluqda Qusmanın paltaryuyanı İstinya Vaysina məznun [şübhəli] olaraq tövqif edilmişdir.

Oğruların tövqifi

Olqinski soqaqda 5 nömrəli evdə sükunət edən diş həkimi N. A. Levin polis

idarəsinə telefonla xəbər vermişdir ki, evinə oğru gəlmişdir. Beşinci uçastokun müvəqqəti pristavın yerini idarə edən Axundov fəvri [dərhal] gəldikdə görmüş ki, qonşular oğrunun birisini tutmuşdurlar. Çox arayandan sonra ikincisini də evin taxtapuşunda gizlənmiş bulmuşdur.

Əvvəlcisi Vasili Çuxin və ikincisi İvan İzunimovdur. Əvvəlcisindən 4.000 manat pul, altı dənə gümüş qaşiq və iki dənə şalvar və ikincisindən 22.588 manat nağd pul, bir dənə böyük gümüş medalyon, bir qızıl saat və gümüş qaşiq alınıb sahibi Levinə verilmişdir. Oğrular cəza məhkəməsinə verilmişlərdir.

Tövqif edilənlərin miqdarı

İşbu kanuni-əvvəlin 16 və 17-də polis tərəfindən tövqif edilənlərin [tutulanların] miqdarı bərvəchi-atidir [aşağıdakı kimidir]:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 və 10-ncu uçastoklarda və İskələ [Liman] uçastoku ilə polis müdiri idarəsində oğurluq əşya almaq üstündə 2 nəfər, oğurluq üstündə 19 nəfər, cibgir 2 nəfər, bəd əməl üstündə 2 nəfər, başburdsuz [pasportsuz] 9 nəfər, Azərbaycan Cümhuriyyətindən nəfy [sürgün] edilmək üçün 17 nəfər, Bakı dairəsindən nəfy edilmək üçün 2 nəfər, qarət üstündə 3 nəfər və bunlardan başqa 25 nəfər, cümlətanı bu iki gündə 81 nəfər tövqif edilmişdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 900-1020 manata qədər və 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 1400-1500 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 50-90 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 250 manat və Zaqafqaz bonu min manata 45 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1000 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1180 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 95 manat və xırda gümüş para 35 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tuman 6 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 45 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Qaçqınlara çörək

Cəmiyyəti-Xeyriyyə qaçqınlar üçün çörəyi Liperidən alırdı. Lakin bu çörək alçaq olmaqla bərabər, baha qiymətə durduğundan kanuni-əvvəlin 15-dən Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti mərifəti [Sosial Təminat Nazirliyi vasitəsi] ilə çörək Sentrodomdan [Mərkəzi Ev Komitəsindən] alınır.

Nisyə ianələr

“Bir piyalə çay” məclisində və eydimövludi-nəbi [Peyğəmbərin mövludu bayramı] münasibətilə tərtib verilmiş görüş məclisində Cəmiyyəti-Xeyriyyəyə vədə olunan nisyə ianələri toplamaq üçün Bakı sakini Mirzə Məhəmməd İmaməliyevə Cəmiyyət tərəfindən xüsusi bir vəsiqə verilmişdir.

Küçə çocuqları

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi Bakı qradonaçalnikinə bir ərzi-hal vermişdir ki, küçələrdə təsadüf edilən müsəlman küçə çocuqlarını gördükdə tutub müsəlman darüleytamına [yetim-xanasına] göndərmələrinə əmr etsin.

Qaçqınlara ağ

Vəfat edən qaçqınlardan ötrü Cəmiyyəti-Xeyriyyə təərəfindən Tağıyevin fabrikindən 100 arşın ağ buraxılmasını rica etmişdir.

İclas

Bu gün axşam saat 6-da Cəmiyyəti-Xeyriyyənin abidə tikilməsinə məşğul olan şöbənin iclası və saat 7-də Cəmiyyəti-Xeyriyyə İdarəsinin iclası təyin edilmişdir.

* * *

“Tərəqqi” cəmiyyətində

Bu gün axşam saat 4-də Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” cəmiyyəti idarəsinin növbəti iclası təyin edilmişdir.

Ev Sahibləri İttifaqında

Bu gün səhər saat 11-də Bələdiyyə bağındakı Klubun binasında Ev Sahibləri İttifaqının ümum üzvləri iclası təyin edilmişdir.

Məsaili-yövmiyyə [gündəlikdəki məsələlər]:

- 1) Ev sahibləri ilə kirayənişinlərin rəftarı düzənilməsi;
- 2) Yeni şöbələr təşkili;
- 3) Məsaili-cariyyə [cari məsələlər].

Yeni mədrəsə

Şənbə günündən etibarən (20 ka-

nuni-əvvəl) Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] tərəfindən ictimai məlumat əxz etməyə dair bir məktəb güşad ediləcəkdir [açılacaq].

Qarabağlıların iclası

Cümə günü, kanuni-əvvəlin 19-da səhər saat 11-də Bələdiyyə İdarəsinin salonunda Bakıda və ətrafında sükunət edən qarabağlıların ümumi iclası təyin edilmişdir.

Məsaili-yövmiyyə [gündəlikdəki məsələlər]:

- 1) Müvəqqəti idarənin pişniha [təqdimi];
- 2) Yeni idarə intixabı [seçilməsi];
- 3) Məsaili-cariyyə [cari məsələlər].

Ümumi iclas

Neft quyuları qazıyan ticarətxana İttifaqının idarəsi tərəfindən cümə günü, kanuni-əvvəlin 19-da səhər saat 11-də İttifaq üzvlərinin ümumi iclası təyin edilmişdir (Qorçakovski soqaqda nömrə 16). İclas ikinci dəfə olaraq qanuni hesab ediləcəkdir.

İclas

- Cümə günü, kanuni-əvvəlin 19-da saat 4 tamamda İttifaqi-Mütəəlliminin [Tələbələr İttifaqının] növbəti iclası “Müsavat”da (Haşimovun mülkündə) vəqə olacaqdır. Üzvlərdən rica olunur ki, iclasa vaxti-məzkurda [deyilən vaxtda] təşrif gətirsinlər.

- Bu gün saat 11 tamamda 9-cu məktəb binasında Bakı və ətrafı türk müəllimlərinin ümumi iclası təyin olunmuş və bütün yoldaşların vaxtli-vaxtında iclasa gəlmələri rica olunur.

Bakı və Ətrafı Türk Müəllimlər İttifaqı İdarəsi

Ədəbi tədqiq

QİRAƏT DƏRS KİTABLARIMIZ

(Mabəd)

Əvvəla, sualların təyini səhvdir. Əsərin axırında sual qoymaqdan məqsud, o əsərin təhlilində çocuğa kömək etməkdir və çocuğa, oxuduğunu başlı-başına təhlil edib ondan bir məna çıxarmağı öyrətməkdir. Həmçinin bir ünvan altına alınmış əsərlərin axırında qoyulmuş ümumi sualdan mətləb, o əsərlərin mənacə bir olmaqlarını göstərməkdir və bununla hər əsərdən ümdə məfkurəni alıb bir yerə toplayaraq, cümlə əsərlərin bir yerdə mərkəzi əfkarını [ideyasını] bəyan etməkdir. Sualdan ümdə məqsəd budur, nəinki yazı. Sualın yazı təyini sonradan gəlmə məqsəddir. Və bir də, tutalım ki, sualdan mətlub yazıya köməkdir. Onda, kitabı oxuyub qurtarana kimi çocuğun yazdığı yazı bircə suala cavab verməkdən ibarət olacaqdır ki, bu da əsla yazı məsələsindən xəbərdar olma maqdır.

Tamamən bu növ yazı vermək, onun məqsədini büsbütün batırır və əsl yazı suala cavabdan ibarət deyil və sual-cavab kimi növi-yazının [yazı növünün] faydası da hələ şübhə altındadır. Böylə ki, bu tərəfdən də müəllif əfəndilərin sualları bifaydadırlar.

İmdi gələk sualların özlərinin tərtibinə.

Bəzi suallar “mi” ləfzi ilə qurtarır ki, böylə sualların cavabı ya “bəli”, ya “xayır” olacaq. Bəziləri də lüzumsuz uzundurlar. Məsələn: Zülüm ilə fəqir

ərəbin bağını alan və hakimə rüşvət gətirən ərəbə hakim nə cəza verdi? Vəhşi amerikalı səhvən tənbəki ilə bərabər qonşusu verdiyi manatı niyə sahibinə qaytardı? Və ilaxır. (“Yeni məktəb”, səhifə 71, 8-ci çap)

Və bununla bərabər, necə ki görürsünüz, sualların üslubu da çox ağırdır.

Bəzi suallar da cavabını hekayənin mətnindən alır və ya cavab suala bircə söz əlavə etməklə hasil olur ya da sual açıq-açıqına öz cavabını verir. Dəxi çocuğun düşüncəsi üçün bir məqam qalmayı. Məsələn:

Şaban özgəsinin pulunu sahibinə qaytarmaqdan zərər gördü və ya xayır?

(Səhifə 53) Hər iş insan iqdām [təşəbbüs] etsə və o işdə diqqətlə çalışsa, zərər görər, ya xayır?

(Səhifə 34) Ayı əhli və ya vəhşi heyvandır? Arılar bir yerə cəm olsalar, ayını qaçıra bilərmə?

Bu suallarda əsla suallıqdan bir şey yoxdur. Bunlar çocuğa heç bir ağıl xörəyi verməyirlər və tərtibləri kökündən düz deyildir. İştə, dərc olunmuş sualların hamısı bu növ ilədir.

Əlavə, bəzi mövzunun axırında istəmişlər ki, buraya daxil olan əsərlərin hamısını suallar vasitəsilə mənacə birikdirib ümumi bir əfkar hasil etsinlər və buna müvəffəq olmayıblar. Hər əsər yenə əlahiddə olaraq qalmışdır.

Məsələn, “Ədalətli hakim”, “Vicdan sədası” və “Vəhşi amerikalı” ünvanlı hekayələrdən ümumi bir məfkurə əxz etməkdən ötrü bu cür suallar qoymuşlar:

Zülüm ilə fəqir ərəbin bağını alan və hakimə rüşvət gətirən ərəbə hakim nə

cəza verdi? Şabanı saillik [dilənçilik] etməyə nə vadar etmişdi? Saillik edən Şaban özgənin pulunu tapdıqda nə etdi? Vəhşi amerikalı səhvən tənəki ilə bərabər qonşusu verdiyi bir manatı niyə sahibinə qaytardı?

Bu suallar, göstərdiyimiz hekayələri bir-birinə yaxınlaşdırır. Fəqət ümumi əfkar əxz edəcək sual yox. Bu məqsədlə tərtib olunmuş başqa suallar da bu haldadır.

İmdə kitabın zahirinə gələk ki, bu olsun onun dili və təsviri.

Dili Azərbaycan şivəsidir. Ona görədir, sadə və çocuqdan ötrü anlayışlıdır və özü də rəvandır.

Bu kitabda da təsvirlər qabadır. Nəşəli şəkil, incə və şairanə lövhə yoxdur.

Şimdi söylədiyimiz iradları bir yerə yığaq:

1) Kitabın materialı apayrıca iki fəslə bölünmüşdür ki, biri tərbiyə və biri də təlim mənzurlarını [qayələrini] təqib edir. Göstərdiyimiz təsəvvürlərə görə, böylə tərtibat səhvdir.

2) Birinci baş fəslin xüsusi mövzularının sinfinə daxil olan əsərləri mənaca mərbut [bağlı] olduqları sırada, bu fəslin birinci ünvanının maddələri böylə əlaqədən uzaqdırlar.

3) Tərtibatda əsl [prinsipial] qanunsuzluq var: əsərlərin (birinci baş fəsildə) üslub, tərtib, məzmun və əfkar tədricəti nəzərə alınmayıb.

4) Bu fəsildə çocuqların mərifətinə uymayan əsərlər var; həmçinin həm asan, həm çətin, bəzi məzmunşu şeylər də var.

5) Əsl şairanə əsər azdır.

6) Suallar ancaq yazı dərslərinə aid-

dırlar. Bu isə sualın əsl təyindən sərf-nəzərdir [vaz keçməkdir]. Sualın özləri həm tərtibcə düz deyildirlər, həm də düşüncə oyatmaqdan uzaqdırlar.

7) Əsərlərdən ümdə əfkar əxz etməkdən [başlıca ideyanı əldə etməkdən] ötrü qoyulmuş suallar məqsədlərinə müvəffəq olmayırlar.

8) Təsvirat [təsvirlər, şəkillər] incə və şairanə deyil.

“Yeni məktəb”in yaxşı tərəfləri:

Dili sadə Azərbaycan şivəsidir.

Hər əsərin axırında lüğəti vardır.

Ümumi qeyd: Müəllif əfəndilərin bu kitabçanın tərtib və təsnifində müstəqil olmamaqları ilə bərabər, təlim və tərbiyə işindən xəbərdar olmaqları hiss olunur və kitabçaları 3-cü sinifdən ötrü binnisbə [nisbətən] faydalı (miyanə) kitabdır və yeni çapında göstərdiyimiz nöqsanata ətfi-nəzər olunsə [diqqət yetirilsə], kitab daha faydalı olar.

Yusif Qasımov

TEATRO VƏ MUSIQI

“Şah Abbas”

“Şah Abbas” oyununda müsəlman publikası öz teatrolarında ilk dəfə olaraq qüvvət və məlahətə malik bir arvad səsi eşitdi. Bu səsin sahibəsi “Xurşid” rolunu ifa edən xanım Luzinskaya idi ki, xanəndə məktəbi bitirmiş rus opera aktyorlarından olub “dramatik soprano” səsinə malikdir. Dövlət Teatro heyəti müdiriyyəti xanım Luzinskayanı müsəlman operaları üçün dəvət edib, təlimini dəxi Üzeyir bəy cənablarına həvalə etmişdir.

Bu isə teatromuzun digər bir tərəq-qisidir. Çünki gələcəkdə xanım Luzinskayanın səsinə çox istifadələr etmək olar. Əfsus ki, xanım türk dilinə bələd deyildir. Müdiriyyət bu xüsudə tədbirlər görməlidir.

Bir də əfsus ki, “Şah Abbas” operasında “Xurşid”in oxumaq havaları çox azdır.

“Şah Abbas” rolunu ifa edən Sarabski cənablarının səsinə görünürdü ki, artist qızdırma xəstəliyinə faiq [üstün] gələ bilirdi. Çünki səsi həmişəki kimi öz qüvvətində idi. “Qatar”ı və “Şahnaz”ı çox yaxşı oxudu. Amma heyif ki, “Şahnaz”ın “üstünü” götürmədi. Halbuki səsi gələrdi.

Darablı cənabları yaxşı məstəvər idi, oxuması və hərəkəti öz yerində idi. Baxı-sus [xüsusilə] axırkı pərdədə edama aparılarkən şahın ayağına yıxılması çox yerində oldu.

Məşhədi İbad rolunu yaratmış olan Mirzəağa Əliyev cənabları vəziri çox yaxşı oynadı. Gözəl bir diksiyaya malik olan və xudadadi [Allah vergisi] artistliyi olan Mirzəağa əlbəttə hər bir rolu oynaya bilər, fəqət “Məşhədi İbad” kimi özünə məxsus olan rollardan başqa “yabançı” rollarda çıxmasını heç də arzu etməzdik.

Anaplı cənabları “Divanə” rolunu çox ağıllı oynadı. Qrim, paltar və xüsusi hərəkət və oyunu divanəni gözəl surətdə təsvir etdi. Xanım Tanailidi dəxi “Qaraçı” rolunu çox yaxşı oynayıb havasını da ustalıqla oxudu.

“Oduşçular” və “məhbuslar” rollarında Hacıbababəyov, Əliislam, Məlikzadə və Qarabağlı cənablarının təsirli

səsləri publikanın zövqünü artırdı. “Şah Abbas” oyununda ilk dəfə olaraq arvad xorlarını kamali-xoşnudi [böyük məmnuniyyət] ilə görüb çox da bəyəndik. Bu “yeni-nilik” tətbiqində də müdiriyyət isabət etmişdir. Orkestro bir çox yaxşı çalğıçılara malik olduğundan, tərənnüm gözəl idi.

Tar qismini ifa edən Qurban Pirimov cənabları tarı cürbəcür “kök”lərə salmaq və “xaric” pərdədə çalma kimi texnik çətinliklərini böyük ustadlıqla keçib, gözəl çalğısı ilə camaata artıq həzz verirdi.

Dirijor, müsənnif [bəstəkar] özü idi. Ələlümüm oyun çox yaxşı keçdi. Çünki ansambl əzaları [üzvləri] güclü idilər və dekorasiya dəxi oyuna təvafüq edirdi [uyğun idi].

Mizrab

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

**Xəzər dənizində posta, sərnişin
və yük gəmilərinin hərəkəti**

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

*Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və
geri*

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopeliovıç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Doktor

Vulf Abramoviç Tarnoqradski

Daxili, mədə, bağırsağ, qan naxoşluqlarını və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Mer-

kuryevski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

Elan

Bakı-İtaliya anonimni cəmiyyəti “Sako”

(Müvəqqəti N. [və] S. Adamovların kontorunda, Birjevovoy 18, telefon 16-60)

Alınıbdır brezent, ip, şpaqat [nazik və möhkəm ip], paltar sabunu, ünas [qadın] paltarı, hazır kişi kostyumu, papaqlar, corab, corab sapları, miz örtükləri şərq tərəfindən və qeyrilər, emalirovannı [minalı] qablar, abajur (qalpaqlar), oliv-kovı yağ [zeytun yağı], əsl əla pamadur ekstraktı [cövhəri], violonçel simlər[i], skripka, gitar və qeyri mallar [bu] yolda, zaqraniçni [xarici] içkilər.

Qiymətləri qayda ilə.

14098

Satılır dörd təkərli arabalar və satılır iki dənə yay telefon nömrə 11. Vermişev qar-daşlarının və Djandierinin ambarında. Telefon nömrə 13-22. Dəllallardan və ehtikarçılardan xahiş olunur zəhmət çəkib gəlməsinlər.

16836

Müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 400. “Rza bəy Ağabəyov”: qəzetdə “Ağabəy Rza bəyov” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 403. “Kornilov dəstələri” (yaxud Kornilov alayı): Rus ordusunun hərbi birləşməsi; 1917-1922-ci illərdə mövcud olmuşdur. Könüllü ordu yarandığı gündən etibarən Kornilov alayı onun tərkibində yer almışdır. General Lavr Kornilovun adıyla bağlıdır.

Qəzetələrdən

səh. 405. “Novo-Nikolayevsk”: Rusiyada, indiki Novosibirsk şəhəri.

Sülh ətrafında

səh.407. “Hər şeyə təqəddüm edən”: “təqəddüm” yerinə qəzetdə “təqdim” getmişdir.

Mətbuat

səh. 409. “Burtsev”: qəzetdə hər yerdə “Borçev” kimi yazılmışdır.

Parlaman komissiyonlarında

səh. 411. “Dəmiryol mövqifi Yalamada”: qəzetdə “mövqifi” yerinə “mövqeyi” getmişdir.

Bazar, 21 dekabr 1919-cu il, nömrə 349

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 28 rəbiüləvvəl sənə 1338. 21 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubersnı küçələrində küncüdə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şərait: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraitinə ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rubla, axırncı səhifədə sətri 6 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rubla axırncı səhifədə, 6 rubla birinci səhifədə.

**İNNA LİLLAHİ
VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Əhməd, Mirzəağa və Mahmud Dövlətovlar kamali-yəs və təhəssürlə [böyük bir kədər və həsrətlə] öz qövm-əqrəba və dost-aşnalarına sevgili əmisi oğlanları, 1-ci Azərbaycan topçu bata-reyasının ikinci briqada zabiti Ağasəlim Novruzovun vəfat etdiyini xəbər verirlər. Təşyi-i-cənəzə [cənəzənin yola salınması] kanuni-əvvəl in 21-də səhər saat 10-da Bandarnı küçədə 12 nömrəli evdən Hacı Pirverdi məscidinə aparılacaqdır.

16848

**İNNA LİLLAHİ
VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Məhəmmədşəfi və Əliəşrəf Mədətovlar kamali-yəs və təhəssürlə öz sevgili xalası oğlanları, 1-ci Azərbaycan topçu batareyasının 2-ci briqada zabiti Ağasəlim Novruzovun vəfat etdiyini öz qövm-əqrəbə və dost-aşnalarına məlum edirlər. Təşyiyi-cənəzə kanuni-əvvəlin 21-də səhər saat 10-da Bandarnı küçədə 12 nömrəli evdən Hacı Pirverdi məscidinə aparılacaqdır.

16849

**İNNA LİLLAHİ
VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Talib Tahirov öz qövм-əqrəbа və dost-aşnalarına əziz bacısı oğlu, Azərbaycan topçu batareyasının ikinci briqada zabiti Ağasəlim Novruzovun uzun naxoşluqdan sonra vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə xəbər verir. Təşyiycənəzə kanuni-əvvəlin 21-də səhər saat 10-da Bandarnı küçədə 12 nömrəli evdən Hacı Pirverdi məscidinə aparılacaqdır.

16844

İNNA LİLLAHİ
VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Balaqardaş, Dadaş, Vahab və Baba Novruzov, qövm-əqrəba və dost-aşnalara öz qardaşları, əvvəlinci Azərbaycan topçu batareyasının 2-ci briqada zabiti Ağasəlim Novruzovun uzun naxoşluqdan sonra vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə xəbər verirlər. Təşyiyi-cənazə kanuni-əvvəlin 21-də səhər saat 10-da Bandarnı küçədə 12 nömrəli evdən Hacı Pirverdi məscidinə aparılacaqdır.

16843

AĞASIYEV VƏ KOMPANİYASI TİCARƏTXANASININ YAĞ ZAVODU

Armyanski küçədə, ev nömrə 37, telefon nömrələri 6-49, 14-92.

Zavodumuzda həmişə küncüd, badam və kastorka yağı [gənəgərçək yağı] mövcuddur və həmçinin at və qaramal üçün təmiz küncüd və jmix. Satış küliyyəti ilədir [topdandır].

16835

YEFİMOV QARDAŞLARININ SİRKİ

Bazar günü kanuni-əvvəl 21-ndə 1919-ncu ildə iki təntənəli bayram nümayişi göstəriləcəkdir.

Qafqaziyada ən ön hesab olunan dəstə uşaqlar üçün gündüz nümayişi göstərəcəkdir.

Gündüz tamaşası başlanacaq saat 1 tamamdı.

Bilet alan böyük zəvət özlərilə 10 yaşınadək uşaq içəri apara bilərlər.

Proqramda iştirak edirlər: akrobatlar, arvad at minənləri, jonqlyorlar, ekvilibristlər [kəndirbazlar], öyrədilmiş atlar və qeyri nömrələr.

Axşam tamaşası təntənəli proqram üzrə 20 nömrədən ibarət göstəriləcək.

Bir gecədə məşhur artistlərin iştirakıyla.

Nümayiş başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

Elan: 7 yaşında jonqlyor bir qız tamaşa göstərəcəkdir.

*Rejissor: K. İponaş.
Müdir müavini: A. L. Şteyn.
Müdir: K. Saukov.
16845*

ELAN

Bakı poçta kontorunda kanuni-əvvəl 13-dən 22-ədək postada açılan mürasillərdə [göndərişlərdə] auksionnu torq [hərrac] qərar veriləcəkdir, gündüz saat 10-dan 3-ədək.

*Kontorun rəisi: [Bəhlul bəy] Vəzirov
T-401*

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

18 kanuni-əvvəl iclası

Sədr Həsən bəy Ağayev.
Katib Mehdi bəy Hacınski.
İclas saat 12-yi 30 dəqiqə keçərək açılır.

Sədr iclası açaraq, katibə müzakirəti-yövmiyyənin [müzakirə gündəliyinin] oxunmasını əmr edir. Katib ruznameyi-müzakirəti oxuyur. Parlaman tərəfindən qəbul edilərək, birinci məsələnin – “Müqavilənin möhtəvi olduğu tədiyyənin [əhatə etdiyi borcların] məhkəmə tərəfindən müzayidə ilə [hərracla] satışa qoyulması” haqqında qanun layihəsinin 3-cü qiraətinə başlanılır.

Etirazsız layiheyi-qanuniyyə 3-cü qiraətdə qəbul edilir.

2-ci məsələnin – “Bakı gömrükxana müfəttişi maaşının artırılması” haqqında qanun layihəsinin müzakirəsinə başlanılır.

Məruzəçi sifəti ilə **Əbdüləli bəy Əmircanov** məruzədə bulunur.

Məruzəçi özünün müxtəsər izahatında deyir ki, bir neçə gün əvvəl Parlaman tərəfindən gömrükxana cəbində [nəz-

dində] bir müfəttişlik təsisi qərara alınmış, bu qanun layihəsi isə həman müfəttişin maaşını təyin edir. Onun maaşı isə 9-cu sinif məmurlar dərəcəsinə olur.

İşbu qanun layihəsi müzakirəsiz 2-ci qiraətdə qəbul edilir.

3-cü məsələnin – “Ticarət və nafiə [abadlaşdırma] şəhadətnamələrindən şəhərlər nəfinə [xeyrinə] alınan vergi miqdarının 50 faizədək tərfisi” [artırılması] haqqında qanun layihəsinin müzakirəsinə keçilir.

Məruzəçi sifəti ilə **Əmircanov** məlumat verir.

Məlum olur ki, sabiqdə ticarət şəhadətnamələrindən 10-15 faiz şəhərlərin nəfinə alınmışdır. Bir-iki həftə əvvəl həman şəhadətnamə vəərəqlərinin qiyməti 3 dəfə artırıldığından, bələdiyyə nəfinə verilməkdə olan 10-15 faizin imdi 50 faizədək artırılmasını istəyirlər.

Məruzəçi əlavə edir ki, bələdiyyəyə bir çox artıq vergilər verildiyindən, bununla bərabər, xəzinənin ziddinə olaraq işbu şəhadətnamələrdən Ticarət məktəbi faydasına da faiz verilir. Buna görə, Maliyyə-Büdcə Komissiyası hökumətə bu qanun layihəsini qəbul etməmiş, Parlamana da rədd edilməsini təklif edir.

Katib komissiyonun təhriri [yazılı] qərarını oxuyur.

Heybətqulu [Məmmədbəyov] – Komissiyonun layihəni rədd etməsinə işarə edərək deyir ki, mən bilməyirəm nəslə olur ki, bələdiyyə faydasına veriləcək işbu faiz xəzinə mədaxilinə əngəl əyləsin. Natiq Bakı bələdiyyəsindən məlumat verərək deyir ki, 1919-cu ildə Bakı

bələdiyyəsinin 120.585 manat işbu faizdən mədaxili olmuşdur.

Halbuki o xidmətçilərin 70 min məvacibi olmuşdur. İmdi isə həman xidmətçilərin maaşı işbu mədaxildən bir qədər də artıqdır. Buna görə, işbu faizin verilməsi lazımdır.

Əlavə edir ki, hər zaman bələdiyyəyə para istədikdə, burada bir çox danışıqlar olur. Halbuki bələdiyyənin 12 milyon hökumətə borcu olduğu halda, 6 milyona qədər hələ hökumət müəssisələrindən su pulu alacaqdır. Bununla bərabər, bələdiyyənin böyük mədaxili də pristanlar [gəmilərin yanaşması üçün olan körpülər] idi ki, bu saat bələdiyyənin onlardan bir qəpik də mədaxil yoxdur. Çünki onlar hökumət tərəfindən alınmışdır. Hələ bir çox bələdiyyənin evləri və binaları da tutulmuşdur.

Natiq qanunun rədd edilməsində haqsızlıq görür. Faizin alınması xəzinəyə heç bir maneə təşkil etməyəcəyinə işarə ilə qanunun qəbulunu xahiş edir.

İbrahim Əbilov – Maliyyə politikasının əcibə [əcaib, anlaşılmaz] bir halda olduğunu söyləyir. Bələdiyyəyə də bunun sirayət etdiyinə [keçdiyinə] işarə edir. Deyir ki, Bələdiyyə İdarəsi də başqa mədaxil yollarını axtarmaq istəməyir. Yalnız xalqın ərzaq və birinci dərəcə zəruri şeylərin[in] üzərinə əlavə ediləcək vasitələrə müraciət edir.

Natiq vasitəli vergilərə keçərək deyir ki, böylə vergilərlə ciblərdən pul çıxması lazım gələn adamların cibindən deyil, fəqəranın cibindən çıxır. Bəlkə möhtəkiqlər bundan daha artıq fayda görürlər. Çünki bir qəpiyin əvəzinə o malın üstünə iki qəpik gələcəkdir.

Buna görə, nətiq deyir, əgər doğru-
dan bələdiyyənin və xəzinənin mədaxi-
lini artırmaq istəyirsinizsə, öylə vasitə-
lərə müraciət ediniz ki, möhtəkirlərin
cibindən pul çıxsın.

Bu da camaatın aşağı sinfinin zərə-
rinədir. Buna görə bizim fraksiya bu qanun
əleyhinə səs verəcəkdir.

Əsədulla Əhmədov – Ticarət vergilə-
rinin yığılması Bələdiyyə İdarəsinə
əvvəldə tapşırılmışdı ki, onları yığib,
zemstvo [yerli özünüidarə qurumlarına] və
xəzinəyə girəcək faizləri ondan çıxıb,
əlbəqisini [qalanını] saxladığından bəhs
nətiq deyir ki, sabiqdə xidmətçilərə
verdiyi maaşlar indiki kimi deyil. Budur
ki, Bələdiyyə İdarəsi həman 10-15
faizdən bu işlə məşğul olan xidmətçilərin
maaşını verəmməyir.

Nətiq sonra İbrahim Əbilova cavab
verərək deyir ki, əgər alış-verişçilər
doğma övladınız, bələdiyyə isə ögey
övladınız isə o zaman eybi yoxdur. O vaxt
siz çörəyə, ətə və sairəyə məzənnə
qoyunuz ki, qəssab, baqqal və tacir
malın qiymətini artırmayın.

Nətiq layihəyi-qanuniyyəyə keçərək
deyir ki, komisiyanın bu barədə səhvi
var. Rica edir ki, layihəyi-qanuniyyə
qəbul edilsin, və illə [əks halda] bu vəzifə
şəhərin öhdəsindən alınsın.

Əliheydər Qarayev – Möhtəkirlərlə
ciddi mübarizə edilmədiyindən bəhs
edir. Deyir ki, əgər siz baqqaldan artıq
vergi alarsınızsa, o da satdığı soğanın
üstünə gələcəkdir. Bələdiyyə səhvdir.
Əgər işbu 120 min mədaxilini artırıb 300
min və ya 400 min manat edərsə, o
zaman bundan baqqal zərər çəkməyə-
cək, bəlkə dolayısı ilə bələdiyyədən, on-

dan artıq çıxacaqdır. Bunun üçün qanun
layihəsinin əleyhinə olduğunu söyləyir.

Mehdi bəy Hacıbababəyov – Şəhər
idarəsinin fəna vəziyyətindən, maliyyə-
sinin bərbadlığından bəhs edərək deyir
ki, əcəba bələdiyyəyə xidmət edən
müəllimlər və qulluqçular demokrat de-
yillərmi, aylarla məvaciblərini alamma-
yırlar?

Nətiq, Əbilova cavab verərək deyir ki,
əgər siz istəyirsiniz ki, bütün işləri na-
sionalizatsiya edək [milliləşdirək], o başqa
işdir.

Nətiq rica edir ki, Bələdiyyə İdarə-
sinin halı nəzərə alınaraq qanun layihəsi
qəbul edilsin.

Bu xüsusda daha artıq danışmaq istə-
yən olmadığından, sədr tərəfindən layi-
hənin qəbul edilib və yaxud rədd edil-
məsi səsə qoyulur. İzahat verir ki, işbu
qanun layihəsi komisiya tərəfindən rədd
edildiyi üçün əvvəlcə qanunun müzakirə
edilib-edilməməsinə səsə qoyuram.

Əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə layi-
həyi-qanuniyyənin müzakirəsi qəbul
edilir. Böyləliklə, komisiyanın təklifi
qəbul edilməyir.

Katib qanunu maddəbəməddə ox-
uyur. Birinci maddə xüsusunda Səməd
ağa Ağamalıoğlu söz alaraq təklif edir ki,
işbu faiz 50 deyil, ancaq bir faiz artırılınsın.

Əmircanov (məruzəçi) – Bələdiyyə-
nin bəzi hərəkətlərini tənqid edir.

Sədr, məruzəçini saxlayıb deyir ki, or-
tada müəyyən təklif var ki, bir faiz artı-
rılınsın. Siz bu xüsusda danışa bilərsiniz.

Sədr, Ağamalıoğlunun təklifini səsə
qoyur. Əksəriyyəti-ara ilə Ağamalıoğlu-
nun təklifi rədd və layihəyi-qanuniyyə
qəbul edilir, yəni 50 faiz məsələsi keçir.

Layihənin 3-cü qiraəti gələcək iclasa
buraxılıb, növbədəki 4-cü məsələnin –
“Azərbaycan gömrükxanalarında dəftər-
xana vergisi miqdarının artırılması” haq-
qında qanun layihəsinin müzakirəsinə
keçilir.

Məruzəçi sifəti ilə **Əmircanov Əb-
düləli bəy** məruzədə bulunur.

Məlum olur ki, sabiqdə gömrükxana
idarələrində xüsusi bir dəftərxana vergisi
alınmış ki, onunla gömrükxana dəftər-
xanalarının qulluqçuları idarə edilmiş.
Bu pullar da xəzinəyə gedirmiş. Əvvəldə
hər 100 manat poşlindən [rüsumdən] 20
qəpik alınmış, əlavə olaraq hər vərə-
qədən də müəyyən bir para alınmış.

İndi isə bu vergilər bir qədər artır, bir
abbası əvəzinə iki abbası alınır. Hər
vərəqədən 2 manat alınacaqdır. Təsəv-
vür edildiyinə görə, ildə xəzinəyə bun-
dan yarım milyon manata qədər bir
mədaxil gələcəkdir.

Layihənin əsasları üzərində danışmaq
istəyən olmadığından, qanun layihəsinin
2-ci qiraəti qəbul edilir. Katib maddə-
bəməddə oxuyur. Sədr tərəfindən qanun
maddələri səsə qoyularaq eti-
razsız qəbul edilir.

5-ci məsələnin məruzəçisi məclisdə
hazır olmadığından növbədən götürü-
lüb, 6-cı məsələnin müzakirəsinə –
“Şərab aksizlərinin təbdili [dəyişdirilmə-
si]” haqqında Maliyyə Nəzarətinin qanun
layihəsinə keçilir. Bunun da məruzəçisi
məclisdə olmadığından, 7-ci məsələyə –
“Doğrudan doğruya alınan verginin və
poşlinin [rüsumu] hərbi zamana mü-
vafiq alınması” haqqında qanun layihə-
sinin müzakirəsinə keçilir.

Məruzəçi sifəti ilə **Əmircanov** izahat
verir.

Məlum olur ki, sabiqdə bütün vergi
qanunları Petroqraddan gəlirmiş. 1917-
ci ildə Zaqafqaziya Petroqraddan ayrıl-
dığından, oradan qanun layihəsi gəlmə-
diyindən, Zaqafqaziya vergi müdiri-
yətləri öz tərəflərindən qanunlar vəz
edirlərmiş [qoyurlarmış]. İndi həman
qanunları Maliyyə naziri bir qanun
surətinə salmaq istəyir.

Qanunun əsasları üzərində danışmaq
istəyən olmadığından, 2-ci qiraətinə
keçilir. Katib maddəbəməddə oxuyaraq
Parlaman tərəfindən etirazsız qəbul
edilir. 3-cü qiraəti gələcək iclasa qalır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

*(Azərbaycan simsiz radio mövqifi
tərəfindən alınmışdır)*

18 və 19 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Barselon və Madriddə qanlı toqquş- malar

Lion - Barselon və Madriddə böyük
iğtişaşlar vəqə olmuşdur. Barselonda
iğtişaş əsnasında 8 adam ölmüşdür.

Madriddə tramvay xidmətçiləri tətillər
etmişlərdir. Tətilçilər başqa şəhər xid-
mətçilərini tətillə dəvət edirlər. Tətil-
çilərlə polis arasında müsəlləh [silahlı]
toqquşmalar olmuşdur. Bir çox həbslər
edilmişdir.

Müttəfiqlərin Macarıstandan tələbi

Berlin - Müttəfiqlər tərəfindən
Macarıstana verilən sülh şəraiti cüm-

ləsində bunlar dəxi vardır: Beş ildən sonra Macarıstan Müttəfiqlərə 25 milyard təminat verməyi dərhəddə edir [öhdəsinə alır]. Macarıstan sabiq Avstriya və Macarıstan borclarının beşdən bir hissəsini öz öhdəsinə qəbul edir.

Lehlər və Denikin

Nauen - Berlin qəzetələrinə Varşavadan, guya Denikin ilə lehlər [polyaklar] arasında etilaf [razılaşma] hasil olduğunu xəbər verirlər.

Ural cəbhəsinin təsviyəsi [ləgvi]

Orenburq - Bu axır vaxtlarda Ural kazakları qitəatı [hərbi dəstələri] tərəfi-mizə keçməkdədirlər. Kazakların halı müşküldür. Yaxın zamanlarda Ural kazakları ilə mübarizənin qət edilməsini [kəsilməsini] gözləmək olar.

Odessanın hali

N. ordusu qərargahı - Ağ qvardiya qəzetəsi Odessa halının müşkül olduğunu xəbər verir. Neft yoxluğundan tramvaylar dayanmış, su yolu fasilə ilə işləməkdədir. Nə neft və nə mazut şəhərdə tapmaq mümkün deyildir. Fəhlə sinfi arasında aclıq və soyuq hökmfər-madır [hökm sürür].

Yudeniçin axırı

N. ordusu qərargahı - Yudeniç qoşunları arasında ingilislərin mühimmat və ərzaq vermədiklərindən naşi [vermədiklərinə görə] aclıq başlanmaq üzrədir.

Şimal-qərb ordusunun bir çox zabitan və hərbi məmurları Estoniyadan çıxmaqdadırlar. Fərarilərlə mübarizədən ötrü xüsusi bir komanda tərtib edilmişdir.

Lloyd Corcun bəyanatı

Nauen - Londondan xəbər verirlər: Lloyd Corc Avamlar Kamerasında [İcmalar Palatasında] bəyan etmişdir: Hərgah Kolçak və Denikin orduları məhv ediləcəklərlərsə, bolşeviklərə Baltik səvahlindəki [sahillərindəki] Polşa və Finlandiya hökumətlərini əzməyə və Hindustan sərhədinə keçib bütün İngiltərədə iğtişaş yapmağa imkan veriləcəkdir.

Taxıl çıxarılması

Samara - Ural mahalında dörd milyon taxılın çıxarılması üçün tədabir [tədbirlər] görülməkdədir.

Sui-niyyət kəşfi

Saratov - Uralskda Ağ qvardiyalıların sui-niyyətləri kəşf edilmişdir. Sui-niyyətçilər şəhəri işğal və kazaklar ixtiyarına verilməsi üçün müsəlləh qiyam hazırlamaqda imişlər. Bunların cümləsi həbs edilmiş və başçıları güllələnmişlərdir.

SON XƏBƏRLƏR

İstanbuldan verilən xəbəyə nəzərən, Fransanın Qafqaziya məsələsində Parisdə təğəyyüratı [dəyişikliklər] müşahidə edilməkdədir. Miralay [polkovnik] Şardin-yenin Qafqaziya işləri haqqında olan məruzəsi qənaətbəxş deyildir. İşlərdən doğru məlumat alınması üçün Fransa mətbuatının bir qismi Məclisi-Məbusan əzaları [üzləri] və camaat xadimlərinin daxil edilmələri şərti ilə Zaqafqaziya xüsusi bir heyət göndərilməsində təkid və ısrar edir. Bu nöqtəyi-nəzər nəinki sol,

hətta mötədil mətbuat tərəfindən dəxi təqviyə edilməkdədir [dəstəklənməkdədir]. Xüsusən bu ideyanı “Humanite” qəzetəsi şiddətlə təkid etməkdədir.

Müttəfiqlər və cümhuriyyətlər

Bakıda rəsmi surətdə radio ilə xəbər alınmışdır ki, sabiq Rusiya torpaqlarında təşəkkül etmiş olan yeni hökumətlər nümayəndələri, Polşa və Ermənistandan başqa, bir neçə gün bundan əqdəm [qabaq] ikinci dəfə olaraq müttəhidən [birgə] Müttəfiqlərə, onların istiqlaliliklərinin təsdiqindən ötrü müraciətdə bulunmuşdurlar. Kanuni-sani [yanvar] ortalarında bu məsələyə baxılacağı vəd edilmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

İngiltərə Parlamənində Şimali Qafqaziya haqqında sorğu

Avam Kamerası [İcmalar Palatası] üzvü kapitan Kenvorti 11 təşrinisani [noyabr] iclasında Xariciyyə İşləri katibi müavinindən sormuş ki, general Denikinın əmri ilə Dabravol ordusunun Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti üzərinə təərrüz [hücum] etməsinə qarşı Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti Parlaməninin, Müttəfiqin [Müttəfiqlər] nümayəndəsi polkovnik Haskellə protesto izhar etməsinə [etiraz bildirməsinə] hökumət tərəfindən ətfidiqqət edilmişmi [diqqət yetirilmişmi]? Dabravol ordusunun qətl və qarət, qadınları təhqir, məscidləri təxrib etmədə [dağıtmaqda] müttəhim edilməsi doğrudurmu? Bu ithamatı təhqiq etmək xü-

susunda bir iqdamat [təşəbbüs] yapılmışmı və ya yapılacaq ehtimal varmıdır? Və İngiltərənin göndərmiş olduğu mühimmatı-hərbiyyənin Şimali Qafqaziya xalqı təzyiqinə istemal [istifadə] edilməməsi barəsində də bizə məlumat verilməlidir.

Bu sorğuya cavab verərək mister Sesil Harmsvort bəyan etmişdir ki, hökumət bittəxsis [məxsusi olaraq] bu sorğu keyfiyyətinə ətfidiqqət etməmişsə də, bu məaldə [bu məzmununda] olan bir çox qeyri protestoları nəzəri-etibara almışdır. Ancaq onu da bəyan etməlidir ki, şu protesto ilə bərabər, bir xeyli onlara zidd mahiyyətli protestolar da almışdır ki, almanlar, türklər və bolşeviklərin Şimali Qafqaziyada intriqa yapmalarını və Dağıstan əhalisindən bəsisinin Denikin arxasında dəmiyolları təxrib etməsini göstərir. Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti namını daşıyan Parlamənə dərxatir etməliyəm [xatırlatmalıyam] ki, nə İngiltərə hökuməti və nə Sülh Konfransı tərəfindən istiqlalı tanınmamış olan şu əraziyə təhqiqat etmək üçün Britaniya zabiti göndərilmişdir.

Cəmiyyəti-Əqvamın heyəti

“M. R.” qəzetəsinin işaratına [bildirdiyinə] nəzərən, imzalanmış sülh müahidənamələri [sazişləri] Fransa Xariciyyə Nəzarətinə verilməyincəyə qədər, Cəmiyyəti-Əqvamın [Millətlər Cəmiyyətinin] təsis qanuni qüvvə almayacaqdır. Müahidənamələrin təxirənə, müxtəlif səbəblər sırasında Amerika Məclisi-Əyanının mübahisəti də mövcib olmuşdur [Amerika Senatının mübahisələri də səbəb olmuşdur].

Cəmiyyət beş müttəfiq və müttəhid [birgə] dövlətlərin nümayəndələrindən – ki, ibarət olsun Böyük Britaniya, Fransa, Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar], İtaliya və Yaponiyadan – mütəşəkkil olacaqdır. Belçika, Yunanıstan, Braziliya və İspaniya dövlətləri nümayəndələrinin də Cəmiyyətdə iştirak edəcəyi müqərrər ədd edilir [qərarlaşdırılmış sayılır]. Fransa nümayəndəsi Leon Burjua, İtaliya – Tit-toni olacaqdır. Yaponiya nümayəndəsi isə onun Paris və ya London səfəri olacaqdır. Yunanıstan nümayəndəsi – Venizelos, Belçika – Himans, İspaniya – Qraf Romanones ədd edilirlər. İngiltərə nümayəndəsinə gəldikdə, Avam Kamerasında xəbər verildiyi üzrə, Xariciyyə naziri Lord Kerzon olmalıdır. Cəmahiri-Müttəfiqə və Braziliya nümayəndələrinin kim olacağı şimdilik müəyyən olma-
mışdır.

Ermənilər və Amerika

İstanbulda nəşr olunan erməni qəzetəsi “Caqatamart” Bostondan xəbər almışdır ki, erməni mürəxxəslərinin istidasına binaən [erməni nümayəndələrinin xahişinə əsasən], Ermənistan Cümhuriyyətinə 35 min pud un satılmasına prezident Vilson müsaiddə etmişdir.

Və yenə həman qəzetə yazır ki, Braziliyada erməni və Braziliya tacirləri Ermənistanla alış-veriş etmək qəsdı ilə bir cəmiyyət təşkil etmişlərdir. Braziliya hökuməti işbu cəmiyyət ixtiyarına bir vapor da [gəmi də] vermişdir ki, qəhvə, kakao, çay və başqa yüklər götürüb əvəzinə də Kilikdən [Kilikiyadan] ipək, xalça, quru meyvə və başqa əşya alacaqdır.

DAĞISTANDA

Teymurxanşura cəbhəsində

5 kanuni-əvvəl. Üç həftə sakitlikdən sonra Dağıstan yeni qitəati [hərbi hissələri] Araks, Kizlyar və Qarabudax tərəflərindən Teymurxanşura üzərinə yürüşə başlamışdır. Kazaniş, Verxni Cenqutay, Xilli, Paraul, Dorqeli və Nijni Cenqutay kəndləri dairələrində üç günün ərzində şiddətli vuruşmalar olmuş və nəticədə məzkur [deyilən] kəndlər Dağıstan qitəati əlində qalıb, düşmən külli tələfat verərək Şuraya ricət etmişdir [geri çəkilməmişdir]. Bu vuruşmalarda dağıstanlılar düşməndən 6 top, 25 mitralyoz və 135 kazak əsir almışlardır.

Tədaföi Şura əzasının [Müzafie Şurası üzvünün] edamı

“Volni qorets” qəzetəsinin xüsusi müxabiri yazır: Kanuni-əvvəlın 1-də Verxni Cenqutay kəndində Denikin qaraqolları tərəfindən Qadar kəndinin əhli dərdəst edilir [ələ keçirilir]. Bunun yanında, Teymurxanşura mahalından məbus olan Mama Hacı naminə Tədaföi Şuradan Şura iclasına gəlmək üçün dəvətnamə tapılır. Buna görə Nijni Cenqutayda öz evində olan Tədaföi Şura əzası Mama Hacı öz qayını Tahir Məhəmməd və Şərifovlarla bilatəxir [dərhal] həbs edilir. Bunların üçü də Teymurxanşuraya gətirilərək kanuni-əvvəlın 3-də asılmaqla edam edilmişlərdir.

Asılanlardan birisinin ipi qırıldığı üçün diri olaraq yerə düşmüş və oradaca Denikin cəlladları tərəfindən, böylə fəci [faciəli] bir mənzərəni tamaşa edən camaat qarşısında iki qurşunla öldürülmüşdür.

Denikin “ölüm əsgərləri”

Bu axırncı həftədə Petrovsk və Teymurxanşura küçə və bazarlarında Dağıstan aullarından qarat edilmiş xalça, qadın əlbisələri, ziqlimət [qiymətli] zinət taqımı və ev əşyaları Denikin kazakları və zabitanı tərəfindən satılmaqdadır. Bu zabitan arasında “ölüm əsgərləri” dəxi müşahidə edilməkdədir. Böylə əhval şəhər əhalisinə, xüsusən müsəlmanlara son dərəcə pis təsir edir və bundan dolayı dağıstanlılara rəğbət gündəngünə artmaqdadır.

Doktor Xadzaraqovun fərarı

Dağıstan Cümhuriyyətinin Paris Konfransı əzası [nümayəndəsi] olub da dağıstanlılar namindən Kuban mürəxxəsləri [nümayəndələri] ilə “Dostluq müahidənaməsi”ni [sazişini] imza etmiş və buna görə də Denikin əmrinə binaən [əsasən] hərbi məhkəməyə verilməli olan doktor Xadzaraqov Tiflisdən gəlib keçmişdir.

Doktor Xadzaraqovun həbs edilməsinə dair Denikin əmri gəlincəyə qədər, məzkur [adı çəkilən şəxs] Vladiqafqazda imiş.

Bu əmrin alınmasına dair xəbərdar edilən doktor Xadzaraqov yarım saatdan sonra gecə saat 12-də şəhərdən Osetiyaya fərar edib, oradan Gürcüstana qaçmağa müvəffəq olmuşdur.

ZƏNGƏZUR HADİSATI ƏTRAFINDA

Qəzetəmizin keçmiş nömrəsində Azərbaycan Xariciyyə naziri həzrətləri tərəfindən Ermənistan Xariciyyə nazirinə göndərilən teleqrafnamənin surəti nəşr

edilmişdi. Bu gün də Ermənistan Xariciyyə naziri Xatsovon cavabı teleqrafnaməsini aşağıya dərc edirik:

A. İ. Xatsovon cavabı:

“Zəngəzur və Naxçıvan müsədimələrinə [toqquşmalarına] aid göndərdiyiniz teleqrafnaməyə cavab olaraq kamali-ehtramla bərvəchi-zir [aşağıda] xəbər verirəm ki:

Əvvəla, teleqrafnamədə göstərilən dairələrdə erməni hökumətinin nizami əsgəri qitəati olmamışdır və göndərməyir də.

Saniyan [ikincisi], müsəlihə əqdindən [barışiq imzalanmasından] sonra ermənilər tərəfindən yapılan təcavüzi hərəkət xüsusunda Ermənistan hökuməti rəsmən müayinə edilmiş [yoxlanılmış] bir məlumat almamışdır. Bu barədə məlumat tələb edilmişdir. Müsəddəq [təsdiqlənmiş] bir xəbər alındığı təqdirdə, müqəssirlər təcziyə ediləcəkdir [cəzalandırılacaqdır].

Salisən [üçüncüsü], şu büsbütün təcrid edilmiş dairələr təbii olaraq çox zaman-dan bəri məhəlli [yerli] qüvvələr təşkil etmişlərdir ki, dəfəatla [dəfələrlə] və ardı kəsilməməkdə olan müsəlləh [silahlı] müsəlman əşqiylərinin təərrüzatını [quldurlarının hücumlarını] dəf etsinlər.

Rabiən [dördüncüsü], [Xosrov bəy] Sultanovun erməni təərrüzlərini irəə etməsi [göstərməsi], Naxçıvan tərəfindən hərəkət edib Sisyan və Dərə-Alagözə hücum etmədə olan müsəlman qoşunlarının ermənilər tərəfindən dəf edilməsinin əks-sədasıdır ki, o barədə öz vaxtında polkovnik Reyə də xəbər verilmişdi.

Xamisən [beşincisi], mən göstərməliyəm ki, müsəlmanlar üçün kəndi təcavüzi iqdamatları [təcavüzkar addımları] barəsində samit [səssiz] qalıb, erməni-

lərin təərrüfatı haqqında səs qaldıraraq protesto etmək və kəndlərinin tacavüzü hərəkətlərinin ədəmi-müvəffəqiyyəti [müvəffəqiyyətsizliyi] təqdirində ermənilərin difa üçün ittixaz etmiş olduğu tədabiri [müdafiə üçün aldığı tədbirləri] – ki, nəticədə, əlbəttə ki, qətl və təxribat da vüqu bulacaqdır – yanlış təbir etmək [izah etmək, yozmaq] adi bir vəqə hökmünü almışdır.

Sadisən [altıncısı], Şəhur, Naxçıvan və Zəngəzur dairələrini silah qüvvəsi ilə kəndisinə tabe etmək üçün Azərbaycanın ümumi planını fəramuş etmək [unutmaq] olmaz. Xalq həyəcanı adı altında ətraflı düşünülmüş siyasi bir proqram keçirilir.

Sabən [yedincisi], erməni hökuməti səmimi olaraq arzu edir və hər dürlü tədabir ittixaz edir ki, 23 təşrinisani [noyabr] müsalihasına [barışıqına] kamilən riayət edilsin.

Saminən [səkkizincisi], eyni zamanda Ermənistan hökuməti inanmışdır ki, bu müsadimələr ancaq o zaman münqəte ola [kəsila] bilər, nə zaman ki, Naxçıvanda Amerika general-qubernatorluğu tətbiq edilməsi xüsusundakı qərarınız mövqeyi-icraya qonulsun və Azərbaycan hökuməti Ermənistan Zəngəzurunu kəndi ərazisinə silah qüvvəsi ilə iltihaq etmək [birləşdirmək] qərarından səmimiyyətlə vaz keçsin.”

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Azərbaycan ilə Ermənistan miyanında [arasında] Post və Teleqraf naziri həzrətləri tərəfindən işbu kanuni-əvvəl

13-dən etibarən bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] taksa [məzənnə] təyin edilmişdir:

Teleqraf qəbul edilməsi

a) Adi – kəlməsi 1 manat 50 qəpik;

b) Təcili – 4 manat 50 qəpik, depeş[a] parası alınmayır.

Posta kağızlarından

Banderollar:

a) Təb [çap] edilmiş əsərlərin hər 15 qramından 60 qəpik, fəqət hər göndərişin siqlətinin [ağırlığının] 1 manata müsavi [bərabər] olacaq qiymətdən fəzlə olması şərtidir.

b) İş kağızlarının hər 15 qramından 60 qəpik, fəqət hər göndərişin siqlətinin 1 manata müsavi olacaq qiymətdən fəzlə olması şərtidir.

c) Mal nümunələrinin hər 15 qramından 60 qəpik, fəqət hər göndərişin siqlətinin 1 manata müsavi olacaq qiymətdən fəzlə olması şərtidir.

Açıq məktublardan:

a) Birdəfəlik göndərilənlərdən 60 qəpik,

b) Cavab alınacaqlardan 1 manat 20 qəpik.

Adi qapalı məktublardan:

Hər 15 qramından 1 manat 40 qəpik.

Siparişi [sifarişli] qapalı məktublardan:

a) Hər 15 qramdan dartış [çəkmə, ağırlığını ölçmə] vergisi 1 manat 40 qəpik,

b) Sipariş vergisi hər göndərişdən 2 manat.

Təbrik kartlarından adi qapalı məktublardan alınacaq qiymətlər alınır.

Müştərək müqavilənamə

Mədən və Neft Fəhlələri Müştərək İttifaqı Məsai [Əmək] nazirinə bir müxtirə [rəsmi məktub] göndərərək məlum etmişdir ki, vaxtilə müştərək müqavilənamə-

nin [kollektiv müqavilənin] notarius xidmətçilərinə məxsus maddələri müzakirəsi üçün Məsai müfəttişi tərəfindən notariuslar və xidmətçiləri ümumi müşavirəyə dəvət edilmişdilər. Notariuslar müşavirəyə gəlmə[k]dən qəti surətdə imtina etdikləridən, Məsai müfəttişi fəqət notarius xidmətçilərini dəvət edərək məzkur [deyilən] məsələni müzakirə etmişdirlər. Nəticəni Məsai nəzarətinə göndərüb cavab istənilmişdi. Bu vaxtadək cavab verilmədiyindən, İttifaq rica etmişdir ki, bu haqda lazımi tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Telefon xəttində

Məsai Nəzarəti Bakı hərbi general-qubernatoruna müraciətlə, fəhlələrlə müdiriyyət miyanında [arasında] ehtimal edilə biləcək ixtilafı bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] qərarların təcili surətdə qövldən felə [sözdən əmələ] gətirilməsi üçün tədabir ittixazını rica etmişdir:

1) Tətildən əvvəl əzl edilmiş [işdən çıxarılmış] 10 nəfər telefon xidmətçilərinin qəbulu.

2) Tətil zamanı məvacibləri verilsin.

3) 1 eylöldən [sentyabr] etibarən mənzil kirayəsi 50 % artırılsın.

4) Məvaciblər 50 faiz artırılsın.

5) 1 kanuni-əvvəldən [dekabr] etibarən zəhmət haqqı fəhlələrin tələbi üzrə artırılsın.

6) Məsai naziri dekretləri mövcubincə [əsasında], digər tədabir də ittixaz edilsin.

Sığorta məlumatı

Qafqaziya Nahiyyə Sığorta Cəmiyyəti Məsai Nəzarətinin isticvabına [sorgusuna]

cavabən xəbər vermişdir ki, 1918-ci sənədə Azərbaycanda sığorta edilmiş fəhlələrin miqdarı 43.312 nəfərdir. Hal-hazırda bu miqdardan az olmalıdır. Zira işbu statistik 1917 və 16-ncı sənələr məlumatına məbni [əsasən] tərtib verilmişdir.

Cəmiyyət Qafqaziyada müstəqil dövlətlər təşkilinədək Məsai Nəzarəti ixtiyarında idi.

Üçatılan tüfənglər

Gömrük vergiləri şöbəsi bütün gömrüklərə müraciətlə məlum etmişdir ki, rus sistemi üçatılan tüfənglər Hərbiyyə Nəzarətinə verilməsi üçün böylə tüfəng və yaxud tüfəng hissələri müsadirə ediləcək olarsa, doğru siyahıları tərtib verilüb təqdim edilsin.

AVROPA MƏTBUATINDAN

İngiltərədə qadın məbus

“Pres dö Pari”dən:

Londra, 29 təşrinisani [noyabr].

Dün İngiltərənin Parlamento ənənə-tində [ənənələrində] tarixi bir gün olaraq qalacaqdır. Filhəqiqə [doğrudan da], ilk dəfə bir qadının, üsuluna tövfiqən [qaydalara müvafiq] məbus intixab edildiyi [seçildiyi] elan olunurdu.

Leydi Nensi Astor namizədliyini qoyduğu tarixdən etibarən, ümid edildiyi vəchlə, biri 9.292 və digəri 4.139 rəy [səs] qazanan iki “Əmələ” və “Əhrar” namizədinə qarşı qələbə təmin etdi. Bu surətlə, bir qəç həftə əvvəl pəderindən təvarüs etdiyi [atasından miras qalan] vikontluq payəsi [rütbəsi] zövcünü [ərini]

kərhən [məcburi surətdə] Lordlar Məclisinə düşülməyə [daxil olmağa] icbar etmiş olduğu üçün, leydi Astor, Plimut məbusu sifəti ilə zövcünü istixlaf edirdi [əvəz edirdi; ondan sonra gəlirdi].

İntixab məntəqəsində kəndisi dərəcəsinə fəal və məruf [tanınmış] iki namizədə qarşı açdığı intixab cidalına [seçki mübarizəsinə] baxılınca, vəzifəsini pək ciddi tələqqi edən [qəbul edən] leydi Astorun Məclisi-Məbusanda kəndini göstərməkdə gecikməyəcəyinə intizar etmək icab etdi [lazım gəlir]. Leydi Astor kəndisini fəqərə məhəllələrinin mülk müvəkkili kimi pək hərəkətli alqışlarla qarşılayan xalqa xitabən:

“Əmin olunuz ki, Məclisdə sakin və sakit bir vəziyyətdə qalmaqda və bir qadının fikri və mütaliəsi [görüşü] maraqla dinlənəcək böyük münəqqişlərə iştirak edəcəyəm. Möhtəkirələr, əmələməşkləri, işə məsələləri, validələrlə [analarla] uşaqların rifahı xüsusiyyətlərindən hankısı mövzu-bəhs olarsa-olsun, səsimi eşitdirəcəyimdən və müdiranımızın [idarəçilərimizin] quru laflarıyla iktifa etməyəcəyimdən [kifayətlənməyəcəyimdən] əmin ola bilərsiniz.” – demişdir.

Leydinin sözüə etimad edilə bilər.

Leydi Astor pək zəki, pək natuq [yaxşı danışmağı bacaran] və müarizlərindən [rəqiblərindən] bəzilərinin nəfslərində [öz üzərlərində] təcrübə etdiyi kimi, fəvqəladə hazırcavabdır, fikrən zəngindir.

Bir az sonra Plimutda olduğu kimi səmimi bir ifadə ilə daha şimdiden kəndisinə “bizim Nensi” denən Vestminsterdə – Parlamento dairəsində dəxi şöhrət bulacaqdır.

Parlamentoya qəbuluna intizar edilərkən, ələlxüsus iki məsələ mövzu-bəhs olmaqdadır [danışılmaqda, müzakirə edilməkdədir]: yeni məbus nə qiyafətdə isbatı-vücut [iştirak] edəcək, gecə tuvaletləmi, yoxsa şapkası başında olacaqmı?

Bu gün vermiş olduğu bir mülaqat [müsahibə] əsnasında birinci suala cavab vermişdir: pək sadə bir soqaq qiyafəti ilə Məclisə iştirak edəcəkdir. Leydi Astor vikont və milyon olmaları halda bilaxirə [sonradan] məbus intixab ediləcək qadınlar üçün müzic bir sabiqə ehdə etmək [usandırıcı bir keçmiş yaratmaq, onları çətinə salacaq bir nümunə olmaq] istəməyir. Şapka məsələsinə gəlinə, bu hənz həll edilmiş deyildir. Bu günün bədəzzəvalından [günortadan sonrasından] etibarən koridorlarda bu xüsus haqqında məbuslar arasında mübahisələrə girişilməkdədir. İngiltərə Məclisi-Məbusanında məbusan [məbuslar, Parlament üzvləri] başları qapalı olduqları halda oturur və rəisə xitab edəcəkləri zamanda şapka çıxarırlar.

Burada leydi Astorun əslən ingilis deyil, amerikan olduğuna işarət etmək fəidədən xali [faydasız] deyildir. Keçən sənənin kanuni-əvvəlində İrlandanın Sen Patrik intixab məntəqəsindən məbus intixab edilən kontes [qrafinya] Markiyeviç də lehli [polyak] idi.

Məmafih, bu son intixab münazəfih [mübahisə; ixtilaf] ola bilərdi; Sinn Feynin pək atəşin rüəsasından mədud bulunan [başçılarından sayılan] kontes bu ana qədər İngiltərə Parlamentosunda isbatı-vücut etməyi ağına gətirməmişdir.

Plimutdan ilk qadın məbus çıxarılar-kən, Tanet adasında dəxi Lord Nortkliffin

yegəni [qardaşı oğlu] olub 20 yaşında bu-lunan Esmond Harmsvort məbus intixab edilirdi. Bu zat ingilis məbusların yaşca ən kiçiyi olacaqdır.

DARÜLFÜNUN İSTİQLALI VƏ TÜRK DİLİ

“Doğru sözlü” cənab qəzetəmizin dünkü nömrəsində darülfünunun imdiki halından şikayət edərək yazır ki, Lehistan [Polşa] ədəbiyyatı və Yunanıstan əfsanələri kimi Azərbaycan üçün o qədər əhəmiyyəti olmayan şeylərin təliminə yol verilir. Şərq dilləri isə burada hələ bir hörmət qazana bilməmişdir.

Darülfünunun güşadından əqdəm [açılışından əvvəl] bir çox ziyalılarımız təlimin rusca olmasına zidd olaraq, böylə mühüm bir müəssisəni rus professorlarına tapşırmağı məsləhət görməyirdilər. Təbii ki, onlar darülfünunun güşadına deyil, üsuli-təliminə, daha doğrusu, rusluğu sevən şəxslərin əleyhinə yazırdılar.

Bunların saqınmaları yersiz deyildi. Bilirdilər ki, istiqlalsız (avtonomiyasız) darülfünun ola bilməz. Bu da hasil olarsa, darülfünunun içərisində professorlar bildiklərini yapıb heç bir məsuliyyətlə qarşılanmayacaqlar.

İştə bunun nəticəsi olaraq, ruslaşdırmaq fəqərəsi [faktı] müəllimlərin ciddiyyəti ilə deyil, fəqət özü-özündən tövlid edir [doğulur]: möhtərəm professorların ruslaşdırmaq məqsədi əsla olmadığı halda, yalnız çəkdikləri zəhmət və fəaliyyətləri bunu meydana gətirir. Məsələn, bu professorların heç biri

qövlən və feilən [sözdə və əməldə] türkləri ruslaşdırmağa tərəfdar deyildirlər. Çünki elm sahibi bu kimi hərəkətlərin axırkı şərəfini [fəsadını] tarixin səhifələrindən öyrənmişlərdir.

Lakin rus darülfünunlarında işləmiş şəxslərin kəsb etdikləri elmlərdən başqa əllərindən bir şey gəlməz. Rus lisaniyyunu [dilçiləri] yalnız Qərb dillərinə əhəmiyyət verdikləri üçün Şərq mədəniyyətinə əsla mənə verməzlər. Fəvt [yox, məhv] olmuş millətlərin əfsanələrini Şərq əhlinin bugünkü ədəbiyyatından faydalı sanırlar. Onun üçündür ki, lisan şöbəsinə dəvət olunmuş şəxslərin hamısı Qərb mədəniyyətinə, ədəbiyyatına və dillərinə tərəfdar olub, Şərqin keçmiş deyil, hətta bugünkü hallarına, tarixlərinə, dillərinə heç bir qiymət qoymazlar. Təbii ki, dəvət olunmuş şəxslər də bizim tələbələrə Yunanıstan əfsanələri və Lehistan ədəbiyyatından başqasını öyrətməyəcəklər. İştə, ruslaşdırmaq fəqərəsi Qərb tərəfgerliyinin nəticəsi olaraq meydana gəlir.

Məlum olduğu üzrə, darülfünunun hələlik iki şöbəsi vardır: 1) Tibb və 2) Tarix və lisan fakültələri.

Birinci ilə rüqə vü rücumuz [ərizə və müraciətimiz; tələbimiz] yoxdur. Tibbi hankı bir dildə olur-olsun, öyrənmək mümkündür. Təbabəti rusca, almanca, firəngcə öyrənmiş həkimlərimiz az deyildir.

İkinci şöbəyə gəldikdə, bununla türkləşdirmək fəqərəsi arasında sıxı bir rabitə olduğu cəhətlə, təlimin hankı bir dildə olduğunun mənası böyükdür. Binaənileyh [ona görə], iş başında duran rus professorlarına Tarix və lisan şöbə-

sinin ixtiyarını, yaxud avtonomiyasını həvalə etmək böyük bir səhvdir, zənnindəyəm. Zira həman avtonomiyanın sayəsində hər nə istəsələr, hər kimi dəvət etsələr, buna qarşı heç kəsin, hətta hökumətin də etiraza haqqı yoxdur.

Ələxusus Şərq dillərini də bu şöbənin cənbində [nəzdində] birikdirmənin heç mənası yox idi. Bu dillərə dara olmayan [vəqif olmayan, onları bilməyən] şəxslərə fars, ərəb və türk dillərini həvalə edənlər, yəqin ki, rus darülfünunlarındakı Şərq şöbələrinin pozğun hallarını nəzərə almamışlar. Şərq dillərinin Tarix və lisan fakültəsinə həvaləsi tamam islam aləminə ən böyük həqarət gətirən bu haldır.

Rus darülfünunlarının əsası rus lisanıdır. Yalnız bunların cənbində bir-iki Şərq şöbələri açılmışdır ki, bunların da müdavimləri [dinləyiciləri] “Doğru sözlü” cənabları demişkən, Şərq dillərini layiqincə öyrənə bilməmişlər. Bizim darülfünunun təlim lisanı müvəqqədən olaraq hələlik rus dili ədd [hesab] olunur. Lakin bundan istifadə edib rus darülfünunun məmləkətimizdə təqlidini yapmağa çalışan ağalara deməyə haqlı bir sözü-müz vardır ki, siz ruslar məmləkətinizdə qeyri-rusları ruslaşdırmağa çalışdığınız halda, biz azərbaycanlılar fəqət türkləri türkləşdirmək üçün çalışacağız!

Binaənileyh, Şərq dillərini Tarix və lisan fakültəsindən alıb yeni bir fakültə təsisilə həman üçüncü bir fakültəyə həvalə etməli ya da məzkur [adı çəkilən] Tarix və lisan fakültəsinin əsasi-təlimlərindən [təlim prinsiplərindən] Şərq dillərini birinci qərar verərək, sair dilləri və elmləri fəruatdan [onun şöbələrindən,

ikinci dərəcəli işlərdən] ədd etməlidir. Böylə olmazsa, Məğrib mədəniyyətinin həvavü həvəsi ilə böyümüş professorları böyük slavyan kütləsindən ayrılmış balaca bir Lehistanın ədəbiyyatını qoyub da, Şərqin keçmiş və qismən də fəvət olmuş mədəniyyətinə meyl və rəğbət göstərməzlər. Əcəba, olarmı Azərbaycan darülfünununda ərəb və fars kimi dillərin təliminə layiqincə mənə verilməsin? Halbuki gürcü dili və ədəbiyyatı üçün xüsusi gürcü mütəfənnini [alimləri] buraya dəvət edilmişdir.

Məmləkətin, hökumətin, Parlamenin dili türkcəmiz də Azərbaycan darülfünununda hələ ehtiramını, nüfuzunu qazana bilməmişdir. Hanı bunun xüsusi kafedrası (kursiyi-xitabəti)? Yalnız türk şivələrinin, ləhcələrinin təlimi üçün əqəllən [ən azı] 4-5 kafedra təsis icab edir [lazım gəlir]. Ural-Altay zümrəsindən sayılan türkcəmizin 10-15 qardaşları vardır ki, aralarındakı sıxı rabitə və qərabəti [yaxınlığı, qohumluğu] yalnız missioner məsləkli şəxslər görməzlər. Bunlardan ən məşhurları moğol, uyğur, tatar, çağatay, Altay, kazan, Kaşğar, qırğız, Krım, qumuq, mişaryak, noqay, Tobol, türk-mən və sairələrdir. Bunların üslub və şivələrini təlim etdirmək üçün rus müştəşriqləri [şərqşünasları] deyil, türk mütəxəssis və mütəfənninlərinə ehtiyac vardır. Bunları arayıb-axtarmaq və məmləkətimizə cəlb etmək vəzifəsi, təbii ki, rus professorları öhdəsinə atılmaz, bu biz azərbaycanlıların öz vəzifəsidir.

Məzkur [deyilən] türk şivələrini öyrənmək, bəlkə ərəb lisanının təlimindən daha əfzəldir [vacibdir]. Dilimizin qəvaidi [qaydaları] üçün əlsineyi-samiyyədən ədd

edilən [Sami dillərindən sayılan] ərəb lisanı heç bir müavinət göstərmədiyi halda, həman şivələrin qəvaidimizə, sərf və nəhvimizə [qrammatikamıza; morfologiya və sintaksisimizə] böyük faydaları olacaqdır. Zənn edilməsin ki, türk lisanının qəvaidi təkmilə varıb bitmişdir. Xayı, dilimizin mükəmməl sərf və nəhvi ərəbimütəfənnin və mütəxəssislərini hələ bəkləməkdədir. İmdiyədək yapılmış sərf və nəhvlərin maddələri səthi olaraq, hələ mükəmməliyyətə varmamışdır. İştə bu mükəmməliyyəti hasil etmək üçün türk dilinin yuxarıda zikr edilən ənvai [müxtəlif] şivələrinə dara [vəqif] olmaq icab edər.

Dilimizin iki böyük əsası vardır ki, türk sərf və nəhvinin tamam maddələri bunlardan nəşət etmişdir [irəli gəlmişdir]. Bunların birincisi musavvitələr [saitlər] arasındakı assimilyasiya (Ассимиляция = ahəng) və ikincisi də, samitələr arasındakı assibilyasiya (Ассибиляция = qəlbədən [dəyişmədən, çevrilmədən]) ibarətdir.

Əlifbaya dair yazılmış məqalələrdə ahəng üsulundan müfəssələn bəhs edilmiş olduğu cəhətlə, burada onun təkrarına ehtiyac görülmədi. “Qəlb” üsuluna gəldikdə, bunu ətraflıca dərk etmək üçün türkcənin məzkur şivələrinə müraciət etməlidir.

Bunun bəhsini ayrı bir müsaid vaxta buraxıb, ancaq burasını qeyd etməliyəm ki, “m, v, b, p, f”, “z, s, qalın s, ş”, “t, qalın t, d”, “j, c, ç, y”, “k, q, g, y”, hərfləri biribirinə, bu şivədən o biri şivəyə müəyyən bir üsul ilə qəlb edilib [çevrilib], dilimizin bugünkü uyğunluğunu kəsb edir. Burasını anlamaq üçün həman şivələrin təlim

və tədrisinə böyük ehtiyacımız vardır. Böylə mühüm bir fəqərəni [faktı] rusların bugünkü professorları deyil, Radlov və Vamberi kimi ən sədaqətəkar müştəşriqlər anlama bilməmişlər. Böylə möhtərəm vücudları arayıb-axtarmaq və darülfünunumuza dəvət etmək məsələsi bizim öz öhdəmizə düşür.

Radlovun şagirdi mənzələsində [yerində] bulunan Nəci bəy Asim həzrətləri bu gün İstanbulda arxadaşları ilə yaşayır. Böylələrini Bakıya dəvət etmək mümkün olmazmı?

Xülasə, heç olmasa, Şərq fakültəsini avtonomiya əngəlinə azad edib müqəddəratını öz əlimizə almalıyıq ki, dilimizi öyrənək, qəvaidimizi təkmilləşdirək və müəssisələrimizi də türkləşdirək.

Fərhad Ağazadə

QARS MAHALI MÜSƏLMANLARI HALINDAN

Tiflisdəki Qars mahalı müsəlmanlarının Milli Şurası nümayəndəsi Zeynalov miralay [polkovnik] Haskellə aşağıdakı müxtirə [rəsmi məktub] ilə müraciətdə bulunmuşdur:

Qars mahalındakı müsəlman qaçqınlarının təsviri qeyri-qabil müşkül vəziyyətləri sizi, cənab Baş komissar, zirdə [aşağıda] yazılanlarla aşına etməyi tələb edir.

Müharibə və inqilab hadisələri nəticəsi olaraq dəfəatla mütəzərrir [dəfələrlə zərər çəkmlərindən] və müharibə əsnasında bu mahalda olan müsəlmanların

iki dəfə qırğına düşər olmalarından dolayı Qars mahalında olan müsəlman əhalisi son dərəcə fəqir və səfil bir vəziyyətə düşər olmuşlardır. Bu ərazinin erməni hökuməti tərəfindən qəsb edilməsi ilə əlaqədar olan axırncı hadisələr isə on minlərlə əhalini indiki zamanda böyük bir imtahan və gələcəkdə həlakət [məhv olma təhlükəsi] qarşısında buraxmışdır.

Ermənilər bu yerləri qəsb edərək müsəlman əhalisini öz doğma yurdları olan bir neçə məntəqədən təcridlə çıxarıb, oraları bir erməni koloniyası etmək üçün ermənilərlə iskan etmişlərdir [məskunlaşdırmışlar]. Bir hissəsi İrəvan quberniyası, bir hissəsi məhəlli [yerli] əhalidən, əkməksiz, ac və müavinətsiz olan 25 min miqdarında bu qaçqın taborları Qars mahalı Ağbaba və Zaruşad qitələrində [rayonlarında] özlərinin axırncı günlərini keçirməkdədirlər. Hər gün acından və kəsbi-şiddət etməkdə olan tif xəstəliyindən 40-50 nəfər canını torpaqlara tapşırmaqdadır.

Qaçqınların halını öyrənməkdən ötrü qaçqın yerləşdirilən məntəqələrə gedib də bu günlərdə övdət edən [qayıdan] həkim Simxoviçin dediyinə nəzərən, qaçqınların vəziyyəti son dərəcə möhləkdir [təhlükəlidir, ölümcüldür]. Tif naxoşluğu burada olduğu kimi hökmranlıq etməkdədir. Hal-hazırda ki hişzüssihhə [sağlamlıq] şəraitinə nəzərən və sihi [tibbi] müavinət olmadığından, soyuqlar düşdüyü üçün burada üz vermiş olan xəstəliklər get-gedə bütün mahallara da sirayət etməkdə [yayılmaqda] və bu üzdən hədsiz miqdarda qurbanlar olacağı şübhəsiz bulunmaqdadır.

Böyləliklə, gün kimi aydın və aşkardır ki, hərgah bilatəxir [dərhal] sari [yoluxucu] xəstəliklərin önu alınmaq və qaçqınlar əhvalının yaxşılaşdırılması üçün tədabir ittixaz edilməyəcək olarsa, bir nəfər də olsun, xilas ola bilməyəcəkdir.

Bu hallara nəzərən, Zaqafqaziya əhalisinə, ələlxüsus Ermənistan müavinət göstərmiş olan Amerikanın Yaxın Şərqdə qaçqınlara müavinət edən Komitəsinin müsəlman qaçqınlarının böylə təhlükəli hallarına tamaşaçı qalmayacağına inanaraq, mən sizə, cənab Baş komissar, zeyldəki [aşağıdakı] rica ilə müraciət edirəm:

1) Qaçqınlara un verilməsi və qış üçün isti əlbisə və davacat ilə təchiz edilməsi üçün tədabir ittixaz edilsin.

2) Qaçqın olan məhəllərdə sihi müavinət, qoca və uşaqlar üçün iaşə mərkəzləri güşad edilsin [açılsın].

3) Bu kimi mərkəzlər açılincaya qədər oralara səhiyyə dəstələri, isti əlbisə və davacat göndərməklə bizim qaçqınlarla nə miqyasda müavinət edə biləcəyiniz haqqında idarəni xəbərdar edəsiniz.

ƏCNƏBİ MƏMLƏKƏTLƏRƏ GEDƏN MÜSƏLMAN TƏLƏBƏLƏRİN ƏSAMİSİ

Tələbələrərin ərizələrinə baxan komissiyon 12 kanuni-əvvəldə qərara almışdır ki, atidə əsamisi mündəric [aşağıda adları dərc edilən] tələbələri hökumət təxsisatını əxz edənlər [hökumət hesabına göndərilənlər] siyahısına qəti olaraq daxil etsin:

- 1) Sultanov Baxşəli bəy (Rusiya);
- 2) Həsənov Rzaqulu;
- 3) Rzayev Tağı;
- 4) Vəzirov Aslan;
- 5) Sadıqov Mirsadiq;
- 6) Cavanşir Əbdülhəmid;
- 7) Məhəmmədov Zal;
- 8) Sultanov İsgəndər;
- 9) Əfəndiyev Abdulla bəy (Qərbi Avropa);
- 10) Əmircanov Əliyar;
- 11) Yüzbaşinski İsmayıl;
- 12) Məhəmmədyarov Əbdüssəməd (Rusiya);
- 13) Kazımov Cəfər;
- 14) Rəhimov Abdulla (Qərbi Avropa);
- 15) Məhəmmədov Ağababa;
- 16) Səlimov Hüseynqulu (Rusiya);
- 17) Seyidzadə Mirismayıl;
- 18) Ağasibəyov Yusif;
- 19) Rzayev İsgəndər;
- 20) Şahsüvarov Surxay;
- 21) İsgəndərli Ağalar;
- 22) Şahnəzərov Əhməd;
- 23) Hüseynzadə Bəhram bəy;
- 24) Əliyev Firidun;
- 25) Qədimov Lətif;
- 26) Xiromanov Zəkəriyyə;
- 27) Nərimanbəyov Yaqub bəy;
- 28) Səfərov Məmiş (Məhəmməd);
- 29) Zeynalov Behbudəli;
- 30) Atamalıbəyov Abbas bəy;
- 31) Əbdürrəhmanov Cəfər;
- 32) Mustafayev Ağahəsən;
- 33) Muradov Abbas (Qərbi Avropa);
- 34) Musayev Cəmil (İtaliya);
- 35) Əliyev Abbasmirzə;
- 36) Məhəmmədov Qəhrəman;
- 37) Əlimuradov Cavad;
- 38) Əliyev Qambay;
- 39) Rəcəbov Əhməd;

- 40) Abidinov Mirzəyar;
- 41) Hacızadə Mirzə;
- 42) Abdullayev Ağəali;
- 43) Nağıyev Hüseyn;
- 44) Məhəmmədov Hüseynbala;
- 45) İmanov Ərəstu (Qərbi Avropa);
- 46) Əliyev Zeynal bəy (İtaliya);
- 47) Hacı Həsən oğlu Sadəddin (İstanbul);
- 48) Əmirov Həmbay (Rusiya);
- 49) Muradov Məhəmməd bəy;
- 50) Hüseynbəyov Zeynalabdin bəy;
- 51) Seyidəliyev Mirməhəmmədrza;
- 52) Ağabababəyov Muğanlinski Adil bəy (Qərbi Avropa);
- 53) Nəbiyev Mahmud;
- 54) Mustafayev Ağacəfər (Rusiya);
- 55) Əliyev Əliəkəbər;
- 56) Muxarski Süleyman;
- 57) Salahzadə Yusif;
- 58) Quliyev Mirzəhüseyn;
- 59) Hüseynov Əlihüseyn;
- 60) Cəbbarov Ələkbər;
- 61) Tahirli Abdulla;
- 62) Mirabdullayev Miryusif;
- 63) Hacıyev Bayram;
- 64) Əfəndiyev Məhəmmədəmin;
- 65) Mustafayev Mustafa;
- 66) Axundov İsmayıl (Qərbi Avropa);
- 67) Dursunzadə Məhəmmədzəki;
- 68) Həsənov Əlimuxtar (İstanbul);
- 69) Kərimov Əli;
- 70) Aslanov Teymur bəy;
- 71) Rzayev Nüsrət (Qərbi Avropa);
- 72) Qaracəmirinski Məcid bəy;
- 73) Vəkilov Teymur bəy (Rusiya);
- 74) Bosnalizadə Məhəmmədrəşid;
- 75) Mirqasımov Abidin;
- 76) Vəkilov Mustafa [ağa Məmməd ağa oğlu];

77) Ağabababəyov Muğanlınski İsgəndər bəy (Qərbi Avropa);
 78) Bağırılı Abdulla;
 79) Məhəmmədov Nəbi (Rusiya);
 80) Rəhimov Cəbrayıl;
 81) Zeynallı Məhəmmədhənifə;
 82) Əliyev Əşrəf;
 83) Yusifzadə Əli;
 84) Əbdülzadə Əbdül;
 85) Topçubaşov Rəşid bəy;
 86) Teymurxanov Murad;
 87) Xələfbəyov Məhəmməd Əli bəy oğlu;
 88) Hacıyev Məhəmməd bəy;
 89) Dayirov Zahir bəy;
 90) Vəlizadə İsgəndər;
 91) Rəhimov Məhəmmədəli;
 92) Şıxıyev Hüseyn;
 93) Əşrəfov İsrəfil;
 94) Hacıyev Xaspolad bəy;
 95) Cəfərov Əliyusif;
 96) Münşizadə Hilal;
 97) Axundzadə Səməndər;
 98) Şahsüvarov Mürsəl;
 99) Hüseynov Salman;
 100) Mirzəbəyli Əliəkbər (Qərbi Avropa).

* * *

1) Maarif naziri həzrətlərinə ixtiyar verilir ki, yol məsrəfinin lazım olduğu qədər yol pulunu artırıb və ya əskiltsin.
 2) İqtisadi şəraitin hal-hazırda ağır olmasına görə aylıq maaş 100 franka qədər artırılıb, 400 frank əvəzinə 500 frank verilsin.

3) Əlbisə və qeyri əşya almaq üçün tələbələrə birdəfəlik 200 frank verilsin.

Hökumət tərəfindən Qərbi Avropaya ezam edilən tələbələrin bürosu bütün stipendiyaçıları elam edir [bildirir] ki,

onlar ayın 20-nə kimi Bakıya toplanıb və bürodə qeyd edilməlidirlər (Naberejni küçə, Mirbabayevin evi).

* * *

Hökumət tərəfindən Qərbi Avropaya ezam edilən tələbələrin nəzəri-diqqətinə

Büro yoldaşlara bildirir ki, manufakturun pulunu vermiş şəxslər cümə günü 19 kanuni-əvvəldə Müsəlman Tələbələri Komitəsi binasında saat 10-dan 3-ə qədər manufakturu ala bilərlər. Pul verməyənlər tez zamanda verməlidirlər ki, getmək işləri təxirə düşməsin.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan-Ermənistan Konfransı

Bu gün saat 1-də Azərbaycan-Ermənistan Konfransının rəsmi iclası iniqad edəcəkdir [baş tutacaqdır].

Məmurinə ərzaq

Ticarət və Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bütün nəzarətlərə birər təliqə [rəsmi məktub] göndərərək məlum etmişdir ki, Ərzaq Nəzarəti hamı nəzarətlərə və digər dövləti müəssisələr xidmətçilərinə vaxtılı-vaxtında ərzaq vermək ehtimalında olduğu üçün, təcili surətdə məmurin [məmurlar] və xidmətçilərin doğru siyahıları tərtib verilib Ərzaq Nəzarətinə göndərilsin. Ərzaq bir Bakı deyil, qəzalarda bulunan dövləti müəssisələr xidmətçilərinə də veriləcəkdir.

Kəndlərə toxum

Bakı qradonaçalstva Əmbizlər, Dabaqun, Dudar, Ağdərə kəndlərinin fəqərə

əhalisinə əkmək üçün 4000 pud toxum buraxmışdır.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Bakı nahiyyə Müfəttişliyi məmuru Əlizadəni məzkur [deyilən] toxumu təqsim etmək [paylamaq] üçün xüsusi düsturüləmə [təlimatnamə] verərək məzkur kəndlərə göndərmişdir.

Bələdiyyə İdarəsində

Azərbaycan Dəmiryolları müdiriyyəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciətlə məlum etmişdir ki, Yollar İdarəsi hal-hazırda odunsuzluqdan əziyyət çəkməkdədir. Halbuki Bələdiyyə İdarəsi kəndisi üçün böyük miqdarda odun hazırlayır. Bu işdə Dəmiryolları Bələdiyyə İdarəsinə marşrut qatarları verməklə müavinət edir. Müdiriyyət 15 və yaxud 20 faizinin kəndi qiymətinə müdiriyyətə verilməsini rica etmişdir.

“Neft” cəmiyyəti və Bələdiyyə İdarəsi

“Neft” cəmiyyəti müdiriyyəti Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, 1918-ci sənə Mart hadisəsi zamanında cəmiyyətin Qarayevin evində olan dəftərxanası yandığından, bütün sənədlər puç olmuşdurlar. O cümlədən Bələdiyyə İdarəsi ilə müqavilənamələr və qeyri sənədlər də yanmışdurlar.

Cəmiyyət rica etmişdir ki, müqavilənamələr və icarənamələrə cəmiyyətin layiqli surətdə riayət etməsi haqqında ona xüsusi vəsiqələr [sənədlər] verilsin.

Müsəlman qəbiristanı

Neftçilər İttifaqı vaxtilə Bələdiyyə İdarəsinə bir təliqə [rəsmi məktub] gön-

dərib, Bibiheybətdəki cəmiyyət ərazisinin bir hissəsi müsəlmanlar tərəfindən qəsb edilib qəbiristanlığa çevrilməklə bərabər, hali-hazırda da məzkur [deyilən] iş davam etdiyini məlum etmişdir. Bələdiyyə İdarəsi məsələni açıq buraxdığından, İttifaq ikinci dəfə olaraq məsələnin həlli üçün lazımı tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Ticarət şəhadətnamələri

Kazyonnaya Palata [Xəzinə Palatası] bütün ticarət şəhadətnamələri verici müəssisələr və Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, hali-hazırda Maliyyə Nəzarəti tərəfindən 1920-ci sənə üçün ticarət vergilərinin on dəfə artırılması haqqında tərtib verilmiş qanun layihəsi hökumət müzakirəsindədir. Binaəniləy [ona görə], Bələdiyyə İdarəsindən rica edilmişdir ki, gələcəkdə ixtilaf çıxması üçün ticarət şəhadətnamələrindən mövcud vergi əvəzində on qat artırılmış vergi alınması haqqında iqdamatda [təşəbbüs-də] bulunsun.

Ağstafa gömrüyünün təftişi

Ağstafa gömrüyünü təftiş etmiş Dövlət Müfəttişlik [Dövlət Müfəttişliyi] xüsusi məmuru Məclumbəyov, Dövlət müfəttiş [Dövlət müfəttişi] həzrətlərinə bir müxtirə [rəsmi sənəd] təqdimi ilə rica etmişdir ki, məzkur [deyilən] gömrükdə pul işlərini aparmaq məsələsi tənzimi üçün lazımı tədabir ittixaz edilsin.

Müxtirənin bir surəti müddəyi-ümümiyə [Baş prokurora] təqdimlə, müqəssirləri fəaliyyət dəftərlərini puç etdikləri üçün qanuna müvafiq cəzalandırmaq təklif edilmişdir.

Maliyyə Nəzarəti, Nəzarətin Gömrük vergiləri şöbəsinə bu haqda düsturüləməllər [təlimatnamələr] göndərmişdir.

Şəkər (pesok) paylanacaqdır

Məlum olduğu üzrə, bahalıq və ehtikarla [məhtəkirliklə] mübarizə etmək çarəsi olmaq üzrə hökumət bəzi tədbirlər görür ki, əvvəla bütün qulluqçulara və mümkün olduqca ümum Azərbaycan əhalisinə hər növ ərzaq və birinci zəruri şeylər paylasın. Bu şeylər yəqin ki, çox ucuz qiymətə paylanacaqdır. O cümlədən olaraq birinci növbədə Ərzaq Nəzarəti qərar vermişdir bütün Azərbaycan əhalisinə şəkər (pesok) paylasın. Ona görə ümum Azərbaycan şəhərləri nümayəndələrinə aşağıda göstərilən miqdarda şəkər buraxılmışdır:

Quba 2 vaqon, 2030 pud 27 girvənkə
Şəki 3 vaqon, 3046 pud 32 girvənkə
Göyçay 2 vaqon, 2048 pud 14 girvənkə
Zaqatala 2 vaqon, 2002 pud 16 girvənkə

Gəncə 7 vaqon, 6945 pud 28 girvənkə
Ərəş 1 vaqon, 1013 pud 25 girvənkə
Şamaxı 2 vaqon, 1986 pud 3 girvənkə
Qazax 2 vaqon, 1984 pud 13 girvənkə
Cümlətanı 21 vaqon, yəni 21.057 pud 38 girvənkə

Bundan əlavə, Qarabağ üçün 4 vaqon buraxılmışdır.

Məkur [deyilən] pesoku paylamaq üçün qəza qaimməqamları [qəza rəisləri] (Qarabağda general-qubernator) bələdiyyə nümayəndələrinin iştirakı ilə komissiyalar təşkil edilib camaat nümayəndələri özləri paylayacaqdırlar.

Şəkər yalnız şəhər əhalisinə deyil, ətrafdakı köylərin də əhalisinə verilə-

cəkdir. Həm də şəkər adambaşına bir girvənkə veriləcəkdir. Qiyməti isə yerinə görədir. Çünki kirayəsi [daşıma pulu] üstə gələcəkdir. Hər halda pudu 700 manatdan artıq olmayacaqdır.

Bu günlər Bakı və ətrafı əhalisinə də şəkər paylanacaqdır; ancaq adam başına yarım girvənkə miqdarında.

Taxılın xaricə çıxarılması

Bakı valisi qəza qaimməqamlarına [qəza rəislərinə] böylə bir təklifnamə göndərmişdir:

Taxılın Azərbaycan daxilindən, ələlxüsüs Cavad qəzasından xaricə çıxarılmasının imdiyə qədər davam etməsi yerli məmurların bu işə kəmməhəliyəndən naşi deyildir [etinasızlığından irəli gəlir]. Buna binaən [buna görə], qəza qaimməqamlarına və xüsüsən Cavad qəza qaimməqamına Bakı valisi təklif etmişdir ki, təcili bir surətdə ən ciddi, möhkəm və qəti tədabir ittixaz edərək nəticəsi haqqında valiyə məlumat göndərsinlər.

Təsdiq

Göyçay qəzasının Şəkər köyündə yeni bir həftə bazarı açılmasına icazə verilməsi üçün ərzi-hal vermişlərdi. Daxiliyyə Nəzarəti bunu təsdiq etdiyinə görə, Bakı valisi Göyçay qəza qaimməqamına yeni bazarın güşadı [açılması] üçün icazə verilməsini xəbər vermişdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 800-1020 manata qədər və 250-lik kəndi qiymətindən 15 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1200 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 50-80 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 250 manat və Zaqafqaz bonu min manata 40 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1000 manat, imperial 750 manat, altun onluq 1150 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 98 manat və xırda gümüş para 40 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tüzən 5 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 45 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Qarabağ Həmvilayətlər İttifaqında

Bu yaxınlarda Bakı və ətrafında yaşayan qarabağlılar Bakıda bir “Həmvilayətlər İttifaqı” təşkil etmək fikrinə düşərək, bir iclas tərtib verərək, bu məqsədlə də bir icraiyyə heyəti seçmişlərdi. Məzkur [deyilən] heyət bəzi təşkilat tədbirləri görüb nizamnamə layihəsi tərtib vermiş və cümə günü, kanuni-əvvəlin 19-da nizamnaməni təsdiq və idarə həm müraqibə [nəzarət] komissiyonu heyətləri intixab etmək [seçmək] üçün ümumi iclas dəvət etmişdi.

Vəqti-müəyyənədən bir saat sonra-yadək 50 nəfərdən artıq gəlmədiyindən iclası-ümumi baş tutmayıb, ancaq müşavirə elan edildi və sair məsələlər təxirə salınaraq, yalnız nizamnamə müzakirə edildi. Nizamnamə bəzi təshihlərlə

qəbul olunaraq müttəhidül-rəy [yekdilliklə] qərar verildi ki, gələn cümə günü ikinci dəfə olaraq iclası-ümumi dəvət edilsin.

Tərəqqi Cəmiyyətində

Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi”yə Həsənağa 2000 (iki min) manatianə göndərmişdir.

“Şücaüddövlə və yaxud Təbrizin mühasirəsi”

Pəncşənbə [cümə axşamı] günü, kanuni-əvvəlin 25-də Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” idarəsi tərəfindən cəmiyyətin dram şöbəsi üzvləri iştirakı ilə “Mikado” teatrosunun binasında (Malakan bağının cənbində [yanında]) Mirzə Mahmud Məhəmmədzadənin yeni təlif etdiyi [yazdığı] 5 pərdədən ibarət “Şücaüddövlə və yaxud Təbrizin mühasirəsi” əvvəlinci dəfə olaraq mövqeyi-təməşaya qoyulacaqdır. Cəmiyyətin rahatlığından ötrü biletlər indidən “Novbahar” lokantasında [yeməxanasında] satılmaqdadır.

GÜRCÜSTANDA

Amiral de Bonun Tiflisə vürudu

Kanuni-əvvəlin 15-də Tiflisə vürud etmiş [gəlmiş] olan amiral de Bon həman gün Gürcüstan Rəisi-vükəlası [Baş naziri] N. N. Jordaniyanı ziyarət edib onunla uzun bir müsahibədə bulunmuşdur.

Həman gün amiral de Bon Xariciyyə naziri Gegeçkori ilə görüşüb, onunla həmçinin uzun bir müsahibədə bulunmuşdur.

Gecə amiral de Bon öz qərargah rəisi miralay [polkovnik] Vande və başqa zabitanı Tiflisdəki Fransa heyəti-hərbiyyəsi rəisi mayor de Nonankur, Prins Murat və başqalarının müşayiəti ilə Dövlət Teatrosuna gedərək, “Jidovka” operasını tamaşa etmişlərdir.

Admiral ikinci pərdədə teatroya gəldiyi üçün Dövlət Teatrosu komissarı Tsutsunava hazırına müraciətən möhtə-rəm qonaqlara ehtiram edilməsini təklif etmişdir. Teatro hazırunu, orada mövcud bulunan qonaqları uzun-uzadı alqışlarla istiqbal edir [qarşılayır]. Musiqi iki dəfə “Marselyeza” çalır.

Sırağün saat 11-də amiral de Bon, miralay Vande və mayor de Nonankur müşayiəti ilə Gürcüstandakı Ermənistan nümayəndəsi Yevanqulovu ziyarət edərək onunla da uzun bir müsahibədə bulunmuşdur.

Sonra həman zəvat [şəxslər] müşayiəti ilə amiral de Bon Gürcüstanda olan Azərbaycan nümayəndəsi [Faris bəy] Vəkilovu və Hərbiyyə naziri müavini general [A. K.] Gedevanovu ziyarət etmişlərdir.

Bədəhu [ondan sonra] miralay Vande və zabitan, kapitan Puadepara və leytenant Qyuqanın müşayiətləri ilə amiral cənabları Gürcüstan Məclisi-Müəssisənı iclasında isbatı-vücut [iştirak] etmişlərdir.

Amiral ilə bərabər Fransanın İstanbul Baş komissarının Trabzon mürəxxəsi [nümayəndəsi] Lepisye də Məclisi-Müəssisənı iclasında hazır idi.

Gürcüstan Məclisi-Müəssisənı iclasından sonra Xariciyyə Nəzarəti amiral və başqa Fransa qonaqlarını “Orient” mehmanxanasında nahara dəvət edir.

Saat 5-də amiralin iqamət etmiş olduğu [qaldığı] “Orient” mehmanxanasında amiral Tiflisdə Fransa koloniyası üzvlərini hüvura qəbul etmişdir.

Gecə saat 12-nin yarısında hərəkət edən qatarla amiral de Bon öz qərargahı və zabitanı ilə Batuma əzimət etmişlərdir [yola düşmüşlər].

İtaliyaya fındıq aparılması

Hali-hazırda Gürcüstanda məhəlli [yerli] kooperativ dükənləri İtaliyaya aparılmaqdan ötrü külli miqdarda fındıq almaqdadırlar. Bazarda fındığın puduna 250-300 manat qiymət verilməkdədir.

GÜRCÜSTAN VƏ BOLŞEVİK RUSİYA

Gürcüstan Xariciyyə Nəzarəti işlərinin Məlumat bürosundan

Tiflis, 18 kanuni-əvvəl.

Kanuni-əvvəlın 4-də Gürcüstan hökuməti rəisi Jordaniya naminə Moskvadan Xarici İşləri xalq komissarı məqamını ifa edən Karaxandan böylə bir radioteleqraf alınmışdır:

“2 kanuni-əvvəl. Bizim məlumatımıza görə, bütün Gürcüstan daxilində yüzlərlə kommunistlər həbs edilmişlərdir. Buna müqabil olaraq Şura hökuməti tərəfindən Moskvada, Petroqradda və başqa şəhərlərdə özlərini Gürcüstan heyəti əzası [üzvləri] və Gürcüstan konsulu təsmiyə edənlər [adlandıranlar] həbs edilmişlərdir. Bilatəxir [dərhal] tərəfinizdən həbs edilən bütün kommunistlərin xilas edilməsini və xilas edilənlərin

siyahısını bildirməyi və Gürcüstan məmurları tərəfindən təklifimizə əməl edildiyini yoldaş Mixa Tsakakaya təsdiq üçün təqdim etməni təklif edirik. Bilatəxir Mixa Tsakakaya tərəfindən təsdiq edilmiş radio alındıqdan sonra bütün Rusiyada həbs edilənlər azad ediləcəklərdir.

Xariciyyə İşləri xalq komissarı məqamını ifa edən Karaxan”

Bu teleqrama cavab olaraq, kanuni-əvvəlın 9-da Gürcüstan hökuməti rəisi Jordaniya tərəfindən Xalq Komissarları Şurası rəisi Leninə (kopiya Moskvadakı gürcü heyətinə) böylə bir radioteleqram göndərilmişdir:

“Xariciyyə İşləri xalq komissarı məqamını ifa edən Karaxan tərəfindən imza edilmiş radio ilə bolşevik Rusiyada Gürcüstan Cümhuriyyəti heyəti əzaları və konsullarının həbs edilmələrinə dair məlumat almışam. Bu tədabir [tədbirlər], Karaxanın bəyanatına görə, Gürcüstandakı kommunistlərin həbslərinə cavabdır. Bu feil doğru olmayıb, onları birləşdirmək [eyniləşdirmək] mümkün olmaz. Gürcüstandakı kommunistlər, onların Kommunist firqəsinə mənsub olduqları üçün təzyiq edilməmişlərdir. Bunu isbat etmək üçün Tersk oblastının dabravollar tərəfindən işğal edildiyi zaman 5 min kommunistlərə Gürcüstanın yer verməsi kafi olsa, gərəkdir ki, onlardan bir çoxu şimdiki vətənlərinə gedə bilmədiklərindən azad olaraq Gürcüstanda yaşayırlar. Və əlavə, 8 ayın zərfinə bir neçə milyon rublənı bəliq olan [rubləyə çatan] para ilə onlara maddi müavinətdə bulunmuşdur. Gürcüstan Cümhuriyyəti hökuməti ancaq müsəlləh

[silahlı] çıxışlarda və məmləkətin bütün demokratiyası etimadına məzhər [nail] olmuş hökumətə və cümhuriyyət istiqlalına qarşı sui-niyyətdə iştirak edən şəxsi [şəxsləri] həbs etmişdir ki, çıxışlarında qətl və talan da yapmışlardır. Şura hökuməti isə kəndisinə qarşı heç bir düşmənanə hərəkətdə iştirak etməmiş olan Gürcüstan Cümhuriyyətinin rəsmi nümayəndələrini həbs edib, beynəlmiləl qəvaninin [qanunların] ən səthi tələbatını ixlal etdi. Binaənileyh [ona görə], Gürcüstan Cümhuriyyəti hökuməti israr edir ki, Gürcüstan nümayəndəliyi məmuranı [məmurları] təxirsizin [dərhal] azad edsinlər. Əks təqdirdə isə bütün cahan demokratiyası qarşısında Şura hökumətinin gürcü millətinə və onun mübahisəsiz dövləti istiqlal hüququna düşmən olduğu sübuta çıxar.

Hökumət rəisi Jordaniya Tiflis, 8 kanuni-əvvəl, 1919 sənə”

17 kanuni-əvvəldə Gürcüstan Xariciyyə naziri Y. P. Gegeçkori tərəfindən Moskvaya Xariciyyə İşləri komissarı Çiçerinə atıdəkı [aşağıdakı] radioteleqramma göndərilmişdir:

“Demokratik Gürcüstan Cümhuriyyətinə qarşı müsəlləh çıxışda iştirak etmiş olan kommunistlərin Gürcüstanda həbs edilməsinə cavab olaraq, Gürcüstan Cümhuriyyəti heyəti əzasını və konsuloslarını həbs etməklə, Şura hökuməti beynəlmiləl qəvanini [qanunları] ixlal ilə bütün cahanı isbat etmişdir ki, o, Gürcüstan xalqının kəndi istiqlalını təhkim və təsbit etmək əməllərinə [məhkəmləndirmək və gücləndirmək arzularına] düşmənanə əlaqədə bulunur. Binaənileyh [ona görə], Gürcüstan Cüm-

huriyyəti hökuməti bütün Şura Rusiya-sında Gürcüstan nümayəndəliklərini və konsulxanalarını və Gürcüstan vətəndaş-larının mənafeyini müdafiə edən başqa müəssisələri ləğv edir. Şura hökuməti tərəfindən həbs edilmiş heyət üzvləri və konsulolar bu dəqiqədən etibarən adi bir adam kimi olaraq qalırlar.

Xariciyyə naziri Gegeçkori”

ERMƏNİSTANDA

Amerika Məclisi-Əyanı və Ermənistan “Slovo” yazır:

Erməni mürəxxəsləri [səlahiyyətli nü-mayəndələri] rəisi “Ermənistan İstiqlalının Amerika Komitəsi” rəisi Ceyms Cerard-dan atıdaki [aşağıdakı] teleqrafnaməni almışdır:

“Nyu-York, 11 təşrinə-sani [noyabr].

Məclisi-Əyan [Senat] Komisionunun layihəsi nəticəbəxş olacaqdır. Fəqət qəti bir qərar bir neçə həftədən sonra məlum olacaqdır. Bu gün rəsmi olaraq biz Vil-sona və Lansinqə teleqraf edərək Ermənistana ölüm və məhv olmadan nicat verilməsi haqqında israr etmişiz. Sizin müəssilinizin [nümayəndənin] bu-rada olması mənfəətlidir.

Cerard”

Ermənistanda Türkiyə nümayəndəsi

“Slovo” qəzetəsi “Sabah” qəzetəsin-dən iqtibas edərək yazır ki, Türkiyənin sabiq Tiflis konsulosu Şaban bəyin İrəvana siyasi nümayəndə təyin edilməsi Türkiyə hökuməti tərəfindən qərara alınmışdır. Ermənistan hökuməti razı olduğu təqdirdə, mumaleiyh [deyilən

şəxs] məhəlli-məmurıyyətinə əzimat edəcəkdir [təyin edildiyi yerə gedəcəkdir].

İrəvanda

8 kanuni-əvvəl iclasında Parlaman 15.100 yetimin iasəsi üçün 64.935.000 rublə təxsis etmişdir [ayırmışdır].

Ordu günü

“Ordu günü” bayramı münasibətilə xüsusi bir komitə təşkil edilib, həman komitəyə Parlaman, zabitan, ruhanilər, siyasi və camaat təşkilatları, Dövləti Məmurlar İttifaqı “Aykop”, Səlibi-əhmər [Qırmızı xaç] və qeyri müəssisələr nüma-yəndələri daxil olmuşlardır. Komitə xitabnamə ilə əhaliyə müraciət edərək “Ordu günü”nün əhəmiyyətini izahla, vətən müdafiələri nəfinə [vətən müdafiə-çiləri xeyrinə] ianə etmələrini rica etmişdir.

“Ordu günü” 19, 20 və 21 kanuni-əvvəl günləri təyin edilmişdir.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Müdiri-möhtərəm, işbu neçə kəlmə-nin qəzetə sütunlarında dərc olunmasını Azərbaycan Müəllimlərinin Mərkəzi Bürosu rica edir.

Mərkəzi Büro 7 kanuni-əvvəl [dekabr] tarixli iclasında Quba Müəllimlər İttifaqı üzvü Nəcməddin Şeyxzadənin Mərkəzi Büroya verdiyi ərzi-halını mövqeyi-müzakirəyə qoyaraq və məzkurun [de-yilən şəxsin] Qusar pristavı Mürsəl xan tərəfindən qövlən və feilən [sözlü və əməli] təhqir olunmasını nəzərə alaraq, pristavın böylə vəhşi hərəkətlərinə

protesto edib izhari-nifrət edir və bun-dan sonra böylə hərəkətlərin qabağını almağı hökumətdən tələb edir.

Azərbaycan Müəllimlərinin Mərkəzi Bürosu

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çə-harşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəhar-şənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Maşhədsər-Bəndər Gaz və geri

17-ci körpüdən çəharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Hasənquli-Bəndər Gaz-Maşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnı-dan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazizadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməli-yəti-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Diş həkimi A. A. Mirkin

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.

14078

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [sidik] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müa-licə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çəharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.

Ünvan: Telefonnu küçə, nömrə 6.

7444

Doktor

Vulf Abramoviç Tarnoqradski

Daxili, mədə, bağırsağ, qan naxoşluqlarını və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Mer-kuryevski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

Doktor Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

**Türkiyədən yeni gələn
İstanbul Tibbiyyəsi
müəllim müavinlərindən**

Doktor Rəşid Sürəyya

Daxiliyyə və zöhrəviyyə, “914” və “606” müalicələri. Naxoşları qəbul edir gündüz saat 12-dən 2-yədək, Armyanski 13, Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası, telefon 58-39.

168156

İtmişdir

Azərbaycan Dövləti Teatro Heyəti Müdiriyyətiindən xanım Tanailidi adına alınan şəhadətnamə ilə bərabər, student Salman Hüseynzadə adına ailə əhvalı üçün verilmiş şəhadətnamə, 175 rublə para ilə cibindən çıxarılmışdır. Şəhadətnamələri çıxarandan xahiş olunur ki, pulu özü üçün götürüb, şəhadətnamələri markasız poçta ilə Həşimovun mülkündə Artistlər İttifaqına göndərsin.

16847

Müəllimə

İstanbul Darülmüəllimati-aliyyəsinədən məzunə [qızlar üçün Ali Pedaqoji Seminariyasından məzun olmuş xanım], qayət qısa bir

zaman zərfində son üsuli-tədris üzrə türkçə oxumaq və yazmaq öyrədir. Azərbaycan milli siniflərinə və İstanbul məktəblərinin hər sinfinə son proqramlara görə tələbə hazırlayır.

Adres: İdarəxanada.

B

Elan

18 dekabrda bir dənə portfel itib, içində lazımlı kağızlar. Hər kəs tapıb gətirsə, ona yaxşı ənam veriləcəkdir.

Adres: Kolyubakinski küçədə Məhəmmədovun kontoru, kəlsənin [kilsənin] qabağında, Mirzəyev.

6846

Satılır dörd təkərli arabalar və satılır iki dənə yay telefon nömrə 11. Vermişev qardaşlarının və Djandierinin ambarında. Telefon nömrə 13-22.

Dəllallardan və ehtikarçılardan xahiş olunur zəhmət çəkib gəlməsinlər.

16836

**Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İnna lillahi və inna ileyhi raciun

səh. 423. “İnna lillahi və inna ileyhi raciun”: “Həqiqətən biz Allaha məxsusuq və həqiqətən Ona qayıdacağıq”. Bu ifadə, “Quran”ın Bəqərə surəsinin 156-cı ayəsinin bir hissəsidir. Ayə belədir: “O kəslər ki, başlarına bir müsibət gəldikdə, həqiqətən biz Allaha məxsusuq və həqiqətən Ona qayıdacağıq, deyirlər.”

“Bandarnı” (yaxud Bondarnı): Bakıda, indiki Şəmsi Bədəbəyli küçəsi.

Son xəbərlər

səh. 428. “Parisdə təğəyyüratı”: “Parisdə” yerinə güman ki, başqa bir söz olmalı idi; qəzetdə belə getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 430. “Qraf Romanones”: qəzetdə “Qraf Romanof” getmişdir.

Dağıstanda

səh. 430. “Şuraya ricət etmişdir”: “Teymurxanşura” – indiki Buynaksk şəhəri nəzərdə tutulur.

səh. 431. “...dağıstanlılara rəğbət gündən-günə artmaqdadır”: “dağıstanlılara” yerinə güman ki, başqa bir söz (ehtimal ki, “bolşeviklərə”) olmalı idi.

Nəzarətlərdə

səh. 432. “Banderollar: a)...”: qəzetdə maddələr ərəb əlifbasının hərf sırasına görə, “a, b, t” kimi işarələnmişdir.

Avropa mətbuatından

səh. 433. “...bir qaç həftə əvvəl pədənindən təvarüs etdiyi [atasından miras

qalan] vikontluq payəsi [rütbəsi] zövcünü [ərin] kərən [məcburi surətdə] Lordlar Məclisinə duxula [daxil olmağa] icbar etmiş olduğu üçün, leydi Astor, Plimut məbusu sifəti ilə zövcünü istixlaf edirdi [əvəz edirdi; ondan sonra gəlirdi].”: Nensi Astorun Plimut seçki dairəsindən İcmalar Palatasına seçilmiş əri, atasından zadəgan titulu və Lordlar Palatası üzvlüyünün miras qalması ilə Lordlar Palatasına keçəndən sonra, Nensi Astor İcmalar Palatasında ərindən boş qalan yer üçün əlavə seçkilərdə mübarizə apararaq qalib gəlmişdi.

səh. 434. “Vestminster” [Westminster]: Londonun tarixi rayonu. Böyük Britaniya Parlamenti buradakı Vestminster Sarayında yerləşdiyindən, “Vestminster” deyəndə çox vaxt Böyük Britaniya Parlamenti nəzərdə tutulur.

“Keçən sənənin kanuni-əvvəlində İrlandanın Sen Patrik intixab məntəqəsindən məbus intixab edilən kontes [qrafinya] Markiyeviç də lehli [polyak] idi.”: Britaniya Parlamentinə seçilən ilk qadın əslində qrafinya Konstansa Markiyeviç idi, fəqət o, mənsub olduğu Sinn Feyn təşkilatının, Parlamentin işində iştirak etməmək qərarına uyğun olaraq, Parlamentdə öz yerini tutmamışdı.

“Sinn Feyn” (yaxud Şinn Feyn; Sinn Féin): İrlandiyanın müstəqilliyi uğrunda mübarizə aparmaq məqsədi ilə 1905-ci ildə yaradılan təşkilat.

“Lord Nortkliff”: media patronu Alfred Harmsvort nəzərdə tutulur.

Darülfünun istiqlalı və türk dili

səh.436. “Bizim darülfünunun təlim lisanı...”: qəzetdə “təlim lisanı” yerinə “təlimi-lisanisi” getmişdir.

“Mişaryaklar” (yaxud Mişarlar, Mişar tatarları): Volqa-Ural tatarlarının etnik qrupu, tatar dilinin Mişar dialektində danışır.

“Tobol tatarları”: Sibir tatarlarının bir qrupu.

**Qars mahalı müsəlmanları
halından**

səh. 438. “Ağbaba və Zaruşad”: qəzetdə “Ağbalinsk və Zaruşatsk” kimi getmişdir.

“Ağbaba”: Şərqi Anadoluda, Qars vilayətinin tərkibində mahal olmuşdur. Hal-hazırda çox hissəsi Ermənistanın tərkibindədir.

“Zaruşad”: hal-hazırda Türkiyənin Qars vilayətinin Arpaçay ilçəsinin bir hissəsini təşkil edən qəza belə adlanmışdır.

**Əcnəbi məmləkətlərə gedən
müsəlman tələbələrin əsamisi**

səh. 439. “Məhəmmədov Ağababa”: qəzetdə “Məhəmmədov Ağabala” kimi getmişdir.

“Nəbiyev Mahmud”: qəzetdə səhvən “Nəbiyev Məhəmməd” getmişdir.

“Muxarski Süleyman”: qəzetdə “Muxarski Salman” getmişdir.

“Qaracəmirinski Məcid bəy”: qəzetdə “Qaracəmirinski Məhəmməd bəy” getmişdir.

səh. 440. “Münşizadə Hilal”: qəzetdə “Münsizadə Hilal” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 440. “Əmbizlər, Dabaqun, Dudar, Ağdəre”: Xızı rayonunun kəndləri.

səh. 441. “qanuna müvafiq cəzalandırmaq”: qəzetdə “qanuna” yerinə “qanunən” getmişdir.

səh. 442. “kəmməhəlliyindən naşi deyildir”: güman ki, “kəmməhəlliyindən naşidir” olmalıdır.

Fırqə və cəmiyyətlər

səh. 443. “Şücaüddövlə və yaxud Təbrizin mühasirəsi”: Mirzə Mahmud Məhəmmədza-dənin dram əsəri.

Gürcüstanda

səh. 444. “Jidovka”: 1835-ci ildə yazılmış, musiqisi Fromantal Haleviyə, librettosu Ejen

Skribə məxsus fransız operası “La Juive” [Yəhudi qızı] nəzərdə tutulur.

“Marselyeza” [La Marsellaise]: Böyük Fransa inqilabının himni. 1795-1804-cü illərdə Fransanın himni olmuşdur. İkinci dəfə 1879-cu ildə Fransanın dövlət himni kimi qəbul edilmişdir. Sözləri və musiqisi Klod Cozef Ruje de Lilə məxsusdur.

Bazar ertəsi, 22 dekabr 1919-cu il, nömrə 350

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 29 rəbiüləvvəl sənə 1338. 22 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamla müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

Kanuni-saninin [yanvarın] əvvəlindən 1920 sənəsindən “Azərbaycan” qəzetəsi üçün **abunə şəraiti**:

Qeyri şəhərlər üçün

1 aylığı 120 manat

2 aylığı 230 manat

3 aylığı 340 manat

Bakı üçün

1 aylığı 115 manat

2 aylığı 220 manat

3 aylığı 320 manat

Abunə şəraiti ancaq həmin sənə ap-rel ayının 1-inədək hesab olunur.

b.

ELAN

22 dekabr 1919, düşənbə günü gündüz saat 11 tamamda, Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-409

ELAN

Bakı poçta kontorunda kanuni-əvvəlin 13-dən 22-ədək postada açılan mürasilələrdə [göndərişlərdə] auksionnu torq [hərrac] qərar verəcəkdir. Gündüz saat 10-dan saat 3-ədək.

Kontorun vəziri: [Bəhlul bəy] Vəzirov

T-401

DÖVLƏT TEATROSU**AZƏRBAYCAN****DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ****MÜDİRİYYƏTİ**

Səşənbə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın) 23-ndə 1919-ncu ildə ikinci dəfə olaraq

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“O olmasın bu olsun” operettası

Üzeyir bəy Hacıbəylinin əsəri, 4 məclisdə

Məşhədi İbadın rolunu Mirzəağa

Əliyev, hambalın rolunu Əbülhəsən

Anaplı ifa edəcəkdir.

Orkestr Müslüm bəyin təhti-idarəsində.

Biletlər imdidən Həşimovun mülkündə satılmaqdadır.

Tamaşa günü isə teatrın kassasında satılacaqdır.

Rejissor: A. M. Şərifzadə.

Tamaşa axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır.

Gələcək tamaşa: Cümə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın) 26-sında gündüz “Şamdan bəy”, axşam “Ölülər” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Müdiriyyət vəkil: M. Ə. Sidqi

T-407

ELAN

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir ki, bu il kanuni-əvvəl (dekabr) ayının 15-də, texniçeski teleqraf tərəfini öyrənib və yolda teleqraf nadsmotirşiki [nəzarətçisi] vəzifəsinə qəbul olunmaq üçün kurslar açılıb.

Kurslar 6 aylıqdır.

Şu kurslara qəbul olunanlara ta kursu qurtaranadək ayda altı yüz (600) manat verilir.

Ona binaən [ona görə], kurs qurtaranlar yol xidmətində 3 il qulluq etməyə məcburdurlar.

Kurslara qəbul olunur 18 yaşından 24 yaşınadək. Müşarüliylehlərdə [deyilən şəxslərdə] salim vücudlu, texniçeski-remeslenni [texniki-peşə] və edadi məktəb qurtaranlar və ya bu məktəblərə aid qeyri məktəblərdən çıxan və ya qeyri mexanik işlərə aşna olub imtahan olunub qəbul olunurlar.

Ərizələr qəbul olunur Teleqraf Müdiriyyəti idarəsində. Ərizə ilə bərabər, məktəb vəsiqələri, metirkalar və pasport və sair şəhadətnamələr təqdim edilməsi lazımdır.

*Azərbaycan Dəmiryol müdiri əvəzinə
mühəndis [Səməd bəy] Vəkilov
T-408*

ELAN

Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] bununla ictimai məktəbə daxil olmağı arzu edənlərə xəbər verir ki, məktəbə daxil olmaqdan ötrü verilən ərizələr hənuz qəbul olunur. Məktəbin açılması əlahid-də elan olacaqdır.

*Məsai Nəzarəti
T-406*

AZƏRBAYCAN HÖKUMƏT MƏTBƏƏSİ

Bununla bütün hökumət idarə və müəssisələrinə, mətbəə ilə əlaqəsi bulunan bilcümlə idarələrə atidə mündəric ittilaati [aşağıda dərc olunan məlumatı] elan edir:

1920 sənəsi kanuni-saninin [yanvarın] birindən etibarən mətbəənin bütün işləri milliləşir. Buna binaən [buna görə], mətbəənin bütün mühasibat və mürasilatı [yazışmaları] türkcə aparılacaq.

Məzkur [deyilən] tarixdən mətbəədən xaric olacaq bilcümlə məktubat və “şot” təbir olunan [deyilən] faturalar [fakturalar] türk dilində yazılacaq. Hökumət mətbəəsi bu işdə ilk iqdamat yapıb [ilk addımı atıb] kəndi əməliyyat və ticariyyəsini milliləşdirdiyi kimi, fəvqəlzikr [yuxarıda deyilən] müəssisələrin mətbəə idarəsinə göndəriləcək bilcümlə müraciət və mürasilatını türkcə yazmalarını dəxi arzu edir.

*Hökumət mətbəəsi müdiri:
Kərbəlayı Vəli Mikayılov.
T-400*

TİCARƏT KOMİSYON KONTORU “GƏNCƏ” ŞİRKƏTİ

Bununla möhtərəm müştərilərə elan edir ki, kontorumuzda məmaliki-xaricədən külli miqdarda fəhlə üçün hazır təzə kostyumlar, yağmur müqabilinə plaşlar, prostinya və qeyri bəzzaziyyə şeyləri alınmışdır.

Qiymətləri münasibdir.
Parapetdə, telefon 6-57.

18245

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Əxzi-Əsgər İdarəsindən

Hali-hazırda cari [qüvvədə] olan Əxzi-əsgər [Hərbi çağırış] qanunun (Məcəlləyi-qəvanin [Qanunlar məəcəlləsi], cild 4, təb [çap] 1915) maddələrini təbdil edib [dəyişdirib], məmləkətimizdə əhalinin üsuli-məişətinə və ailə həyatına müvafiq qərardadlar çıxarmaq üçün Mərkəzi Əxzi-əsgər İdarəsində bir komisiyon təşkil olunubdur. Buna görə, müzakirə olunacaq məsələlərini, yuxarıda göstərilmiş qanunun məvaddi-əsliyyəsinə [əsl maddələrinə] dair və onların surəti-təbdili [dəyişdirilməsi surəti] barəsində təsəvvürat və təklifat vermək xahiş edən şəxslərdən və müəssisələrdən və həmçinin məhəlli [yerli] qəzetə və məcmuə idarələrindən rica olunur ki, lazım bildikləri təsəvvürat və layihələrini məktubən [yazılı olaraq, məktubla] həman komisyona 2 ayın ərzində lütfən təqdim etsinlər.

*İdarə Müdiri:
S[üleyman] Musabəyzadə*

İCMALİ-SİYASİ

İki-üç gündən bəri müxtəlif mövzulara aid baş məqalələrimizi yazamaddığımız üçün bu gün əhvali-ümumiyyə və siyasiyyəni icmal edib yazırıq.

Bu həftə içərisində Avropa aləmində zühura gələn ən böyük hadisə məğlub Almaniya ilə Etilaf [Antanta] dövlətləri arasında çıxan qızğın ittilaf və Amerikanın sülh müahidənaməsini [sazişini] müzakirə edib də qəbul edəcəyi və ya

etməyəcəyi və yaxud da Amerikanın Avropada təqib etdiyi siyasətdən geri çəkilməyi ətrafında çıxan şayiə və mülahizələrdir. Etilaf dövlətlərinin Almaniyaya qəbul etdirdikləri sülh müahidənaməsinin tətbiqatına başlanıldığı zaman, Almaniya etirazlarla müqabilə etdi.

Almaniya deyirdi ki, hərbi əsirlər iadə edilsin [qaytarılsın], Skapa-Flouda batırılan alman hərbi gəmilərindən dolayı təzminat alınmasın və Almaniya qarşı icab edərsə zəcri [məcbureddici] tədbirlər görülməyi qeydi tamamilə şəraiti-sülhiyyədən kənar edilsin.

Almaniyanın böylə tələblər dərməyən etməsini [ortaya qoymasını] görəndə Etilaf dövlətləri isə bəzi ciddi tədbirlərə müraciət etmiş və o cümlədən əsgəri hazırlıqlara da girişmişdir. Hər halda Almaniyanın, heyəti-ümumiyyəsi etibarilə ağır bir sülh şəraitini qəbul və imza etdikdən sonra yuxarıda zikr edilən tələbləri dərməyən etməsi bir az tühəfdir [qəribədir].

Lakin məsələ yalnız görüldüyü kimi zahiri bir şəkildə deyil, bunun bir də iç üzü və yaxud da batini [daxili] cəhəti vardır.

Almaniyanın şu zamanda böylə nəzlanmağa başlamasının səbəbi başqadır.

Almaniya kəndi nöqtəyi-nəzərinə görə Avropa siyasətində bir təbəddülat bulundugunu [dəyişiklik olduğunu] hiss etmişdir.

Cəmahiri-Müttəfiqeyi-Amerikanın [Amerika Birləşmiş Ştatlarının] sülh məsələsində aldığı vəziyyət və sülh müahidəsinin Amerika Konqresində müzakirəyə başlaması keyfiyyəti Almaniyaya üçün fəvqəladə mövcibi-diqqət [diqqət edilməli] bir şey olmuşdur.

Amerikada başlayan müzakirat və münəqişələrin aldığı cərəyan, Amerikanı Avropa işlərinə qarışmağa mane ola biləcək bir surətdə olduğu kimi, Amerikanın Avropa siyasəti haqqında da məsuliyyətlərə cəlb etməyə meyl etdiyindən, məğlub Almaniya, kəndisinə verdikləri sülhü tətbiq edəcək olan dövlətlərin qüvvətini və Amerikanın mövqeyini təcrübə etmək üçün bir vəsilə [vasitə, yol] bulmuş və əsirləri ilə, batmış gəmiləri və dəmiri müamilədən saqınılması [rəftardan çəkinilməsi] haqqında tələblərə işlə bu fikirlə girişmişdir.

Fəqət qəzetələrdən məlum olduğu üzrə, Parisdə Amerika heyəti rəisi mister Polk Almaniyadan Parisdəki müməssili [nüməyəndəsi] bulunan fon Lersneri qəbul edib də sülh müahidəsinin icra və infazında [yerinə yetirilməsində] Amerikanın Etılaf dövlətlərindən ayrı olaraq heç bir güzəştə getməyəcəyini söyləməsi və Almaniyadan boş ümidlərə düşdüyünü ixtar eyləməsi [yada salması, xəbərdarlıq etməsi] Amerika siyasətinin əsas və mahiyyətini göstərə bilər.

Etılaf dövlətlərinin və yaxud Amerikanın ixtilafı bir vəziyyət alıb da bundan Almaniyadan istifadə edəcəyini əvvəlcədən Lloyd Corc hiss etmiş və həmin hər nitqində Etılaf dövlətlərinin nə sıxı surətdə yek-digərləri [bir-birləri] ilə dost və qardaş olduqlarını söyləməyi adət etmişdi.

Binaənileyh [ona görə], Amerikanın İngiltərə ilə və yaxud Etılaf dövlətləri ilə heç olmazsa mənəvi surətdə də olsa Almaniyaya qarşı, sülhü tətbiq və infaz etmək siyasətində birlik göstərəcəyini bu hadisə də isbat etdi.

Fəqət buna müqabil Etılaf dövlətləri Almaniyaya qarşı ciddi tədbirlərə başlamışdır.

Marşal Foş böyük bir hərbi qüvvətlə Almaniya hüduqlarına doğru yürüməkdə olub, Reyn səvahlı [sahilləri] də bir növ abluka [mühasirə; blokada] altına alınmışdır.

Etılaf dövlətlərinin Almaniyadan tələb etdikləri bir şey də bəhri-Baltik səvahlindəki hökumətlər arasında intriqalar yapması və arayı-ümumiyyə [ümumi rəy; referendum] ilə bəzi əyalətlərin təyini-müqəddərat etmələrinə mane olmaqdan sərf-nəzər edilməsidir [vaz keçilməsidir].

Hər halda Almaniya ilə Etılaf dövlətləri münasibəti daha həll edilmiş olmaqla bərabər, Amerikanın öz daxilindəki əhvali-siyasiyyənin Etılaf dövlətlərinə nə dərəcəyə qədər fayda və zərərli olduğu da təəyyün etmiş [meydana çıxmış] deyildir. Bunları isə yaxın bir gələcəkdə anlamaq bilərik.

* * *

Rusiya məsələsi haqqında yenidən bir çox müzakirə və mübahisələr başladı. Avropa ricali-siyasisi [siyasət adamları] və mətbuat gün keçməyir ki, Rusiya haqqında bir fikir söyləyib yazmasın. Bu məsələnin ətrafında hakim olan siyasət İngiltərə siyasətidir ki, feili və həqiqi siyasətdən (реальной политики) ibarətdir.

İngiltərə Rusiyanın hali-hazırdakı vəziyyətinə görə bir siyasəti təqib etməsi və bilxassə [xüsusilə] son zamanlarda bunun əlamətlərinin də gözükməsi [nəticəsində] Denikin üfüğündə etiraz və ədəmi-məmnuniyyətlər [məmnuniyyətsizliklər] görülməkdədir.

Bu cümlədən, general Denikin Parisdə bulunan səfiri Sazonova bir teleqraf göndərilmişdir.

Bu teleqrafda Denikin: “Baş Komandanlığın vəzifəsi böyük və müqtədir [qüdrətli] Rusiyanı qaldırmaqdır. Binaənileyh, bunun xaricində, Etılaf dövlətlərinin hər dürlü müttəfiqcuyana [müttəfiqperəstlik] siyasətləri böyük Rusiya üçün müvafiq görülməyəcəkdir” – deyir.

General Denikin üçün bu vəziyyətin nə qədər gülünc olduğunu təsəvvür etməlidir. General hər dürlü ümidlərdən kənar olub da, Etılaf dövlətləri siyasətinin doğrudan-doğruya kəndi məqsədinə doğru işləməsinə qarşı nə edəcəyini bil[məy]ir.

Bir tərəfdən mürtəcə general daxildə bolşevik zərbəsini yediyi kimi, digər tərəfdən də xaricdə Etılaf dövlətlərinin siyasətinə qarşı şikayət və etirazlar edir.

Şayani-diqqətdir [diqqətəlayiq haldır] ki, general, Sazonova çəkdiyi teleqrafda Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan cümhuriyyətlərinin xarici dövlətlərin mənəfətlərinə alət olmasını və cümhuriyyətlərin xarici dövlətlərə bəzi imtiyazlar verməsini qeyd edir.

General Denikin Azərbaycan və Gürcüstana qarşı təqib etdiyi siyasət məlumdur.

Fəqət bir dərəcəyə qədər məlum olmayan Ermənistanla Denikin arasındakı münasibət idi. Hətta bəzən öylə xəbərlərə də təsadüf edilməkdə idi ki, guya Denikin Ermənistan Cümhuriyyətini təsdiq edirmiş.

Halbuki Denikin bu teleqramıyla qəti surətdə isbat edir ki, onun nəzərinə böyük və mürtəcə Rusiyadan başqa heç bir şey yoxdur.

Maraqavərdir [maraqlıdır] ki, generalın bəhs etdiyi Rusiya əcəba hankı Rusiya və hankı rus camaatdır?

Komediyanın kəndisinə məxsus bir nəzəriyyəsi vardır: müəyyən bir dərəcə və müvazinə əgər mövcud isə, orada komediya üçün imkan hasil olur. Halbuki Denikin vəziyyəti bir komediyadan da bəsbütün xaric bir şeydir.

İştə, bu vəziyyəti gec olsa da başa düşən məhəlli [yerli] rus şurasının müəvvici-əfkəri [fikirlərini yayan orqanı] “Qolos Rossii” Rusiya üçün Etılaf dövlətlərindən gözləncək bir şey qalmadığını və təqib ediləcək siyasətin ancaq ingilis siyasəti kimi feili və həqiqi siyasətdən ibarət olmasını tələb edir.

Fəqət iş-işdən çoxdan keçmişdir.

* * *

Bir çox zamandan bəri təşəkkül gözləncən Kabinəmiz nəhayət təşəkkül etmək üzrədir. Bütün Məclisi-Məbusan fraksiyonları arasında etılaf [razılama] əmələ gəlib, koalisiya əsasları daxilində Kabinə təşəkkül etməkdədir.

Hali-hazırdakı Kabinə bütün Azərbaycan tərəfindən hər surətlə mövcibi-etimad ədd oluna [etimada layiq sayıla] bilər. Çünki bu Kabinəyə camaatın müxtəlif məslək [peşə] və sinif nümayəndələri daxil olduğu kimi, siyasi fraksiyonlar tərəfindən də kafi dərəcədə seçilmiş və mötəbər tanılmış simalardır.

Üç aydan bəri davam edən kabinə böhranının gərək hökumət idarəsi işlərində və gərəkə camaatın əhvali-ruhiyyəsində hüsula gətirdiyi durğunluq və tərəddüd yeni hökumətin təşəkkülü ilə izalə edilmiş [aradan qaldırılmış] olacaq, bütün məmləkət ciddi bir fikir [və]

səbat [əzm, mətanət] ilə vətəni və hökuməti vəzifəsinə başlayacaqdır.

Azərbaycan Məclisi-Müəssisəsinin toplanıb açılması zamanına qədər məmləkətin gərək daxili və gərəkse xarici idarə və siyasətində möhkəm və mətin bir surətdə etilaf edən bir hökumət bu müddət zərfində bəzi mühüm işlər görə bilər.

Məclisi-Müəssisənin açıldıqdan sonra isə hər dürlü münəfiqə və ixtilafə məmləkətimiz təhəmmül edə [dözə, sinə gərə] bilər. Buna görə də təzə kabinənin ən böyük işi daxildə Məclisi-Müəssisənin intixabatı [seçkiləri] üçün ibraz-i fəaliyyət etməsi [fəaliyyət göstərməsi], xaricdə də Azərbaycanın beynəddüvəl və beynəlmiləl [dövlətlər arası və millətlər arası, beynəlxalq] vəziyyətinin eyiləşməsinə diqqət və əhəmiyyət verməsidir.

Bu səbəblə, təzə Kabinənin təşəkkülünü canü-dildən salamlar və məmləkət və millətimizə xeyirli olmasını təmənna eylər[iz].

Ə[hməd] H[əmdi] [Qaraağazadə]

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

18 kanuni-əvvəl iclası

(Mabəd)

8-ci məsələyə – Balaxana-Sabunçu mahalında vergi polisi təsis haqqındakı qanun layihəsinin müzakirəsinə keçilir.

Məruzəçi sifəti ilə **[Əbdüləli bəy] Əmircanov** məlumat verir.

Məlum olur ki, dövlət vergilərini yığmaq üçün sabiqdə vergi polisləri təyin edilmiş, bunlardan da hüsn-nəticə [müsbət nəticə] görülmüşdür. Vergiləri vaxtli-vaxtında yığmaqdadırlar. İmdi Balaxana-Sabunçu mahalında da böylə vergi polisi təsis edilmək istənilir. Bunun üçün Maliyyə naziri tərəfindən bir qanun layihəsində həman vergi polisinin məmurlar cədvəli və məxaricidir. Bunu Maliyyə-Büdcə Komissiyası qəbul etmişdir. Bunun ildə 671.400 manat məxarici vardır.

Heybətqulu [Məhəmmədbəyov] – Deyir ki, işbu polisin ildə 671.400 manat məxarici vardır. Mən bilmək istədim ki, o mahalda nə qədər vergi yığılacaqdır?

Nətiq qorxur ki, yığılacaq vergilər məxarici ödəməsin.

Məruzəçi ona cavab verir. Deyir ki, Balaxana-Sabunçu dairəsində bir çox vergilər var ki, onlar qaydası ilə yığılmayı. Çünki orada mədənlərdən də vergi alınır. Bəzi mədən və quyu sahiblərinin heç idarələri də yoxdur ki, vergi verməsinlər.

Sədr tərəfindən qanun layihəsi səsə qoyularaq, 1-ci qiraəti qəbul edilib, 2-ci qiraətinə keçilir. Katib müavini Bayram Niyazi əfəndi [Kiçikxanov] qanun layihəsini maddə-maddə oxuyaraq, sədr tərəfindən səsə qoyulub əksəriyyətlə qəbul edilir.

5 dəqiqə tənəffüs elan edilir.

Tənəffüsdən sonra iclas Həsən bəy Ağayevin təhti-sədarətində [sədrliyi altında] olaraq 2 saat 25 dəqiqədə açılır.

Növbədəki 9-cu məsələnin – dəmir-yol mövqifi [stansiyası] Yalamada 2-ci dərəcəli gömrüxana təsis haqqında

Maliyyə Nazirətinin qanun layihəsi[nin] müzakirəsinə keçilir.

Məruzəçi sifəti ilə **Əmircanov Əbdüləli bəy** məruzədə bulunur.

Məlum olur ki, Yalama mövqifində bir gömrük idarəsi varmış ki, Dağıstandan gəlib və gedən mallara baxır və xüsusi bir xərc almış. İmdi isə orada 2-ci dərəcəli bir gömrüxana açılması istənilir. Məmurin [məmurlar] cədvəlini məruzəçi oxuyur. Məlum olur ki, ildə bu gömrüxananın 346 min manat məxarici vardır.

Qanunun əsasları barəsində danışmaq istəyən olmadığından, qanun layihəsinin 2-ci qiraətinə keçilir. Katib qanun layihəsini maddə-maddə oxuyaraq, sədr tərəfindən səsə qoyulur. Qanun layihəsi əksəriyyəti-rəylə [səs çoxluğuyla] qəbul edilir. 3-cü qiraəti gələcək iclasa qalır.

10-cu məsələnin – Ağdamda təsis olunacaq xəzinə ştatı haqqında qanun layihəsi[nin] müzakirəsinə keçilir.

Bu qanun layihəsi haqqında məruzəçi sifəti ilə **Əmircanov** məlumat verir.

Məlum olur ki, pambiq işləri Cavanşir uyezdində tərəqqi etdiyindən, oradan xəzinəyi-dövlətə veriləcək vergilər camaat Şuşaya aparmağa məcbur olur. Buna görə Maliyyə naziri Ağdamda bir xəzinə açmaq istəmiş, bunun üçün bir məmurin ştatı təyin edib Parlamana idxal etmişdir. Maliyyə-Büdcə Komissiyası bu layihəni nəzərdən keçirərək qəbul etmişdir.

Məruzəçi məmurin cədvəlini oxuyur. Məlum olur ki, Ağdamda açılacaq xəzinənin ildə 285 min 600 manat xərci vardır.

Qanun layihəsinin əsasları üzərində danışmaq istəyən olmadığından, 2-ci qiraətinə keçilir. Katib qanun layihəsini və məmurin cədvəlini maddəbəməddə oxuyur. Sədr tərəfindən səsə qoyularaq, bələtiraz [etirazsız] qəbul edilir. Qanun layihəsinin 3-cü qiraəti gələcək iclasa buraxılır.

Ruznameyi-müzakirətdəki [müzakirə gündəliyindəki] məsələlər qurtardığından, məclis 2 saat 50 dəqiqədə qapanır.

Məclis qapanmadan əvvəl sədr izahat verir. Şənbə gününə təyin edilmiş Mərkəzi Məclisi-Müəssisə Seçkisi Komissiyasının iclası yekşənbə [bazar] gününə təxir edilir. Şənbə günü Rəisi-Vükəla Nəsim bəy cənablarının xahişinə görə fəvqəladə iclas təyin edilyindən, saat 11-də üzvlərin hazır olmaları xahiş olunur.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz telqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

20 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Qərb cəbhəsi: Narva dairəsi – Baltik dəmiryolunun şimal hissəsində düşmən gəmilərdən bizim mövqeləri top atəşinə tutur. Pskov dairəsində 50 fərsəx cəbhədə vuruşmalar getməkdədir. Tərəfimizdən neçə kənd alınmışdır.

Cənub cəbhəsi: Kiyev alındıqdan sonra vuruşma ilə Bışevi işğal etdik.

Qoşunlarımız düşməni İrpen nəhrinin o biri tərəfinə atmışdır. Bizim Konstantinoqrad üzərinə yürüşümüz davam edir.

Xarkov dairəsində – Qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Valkidən 30-40 fərsəx cənub-şərqdə olan kəndlərin xətlərinə çıxmışlardır.

Sokolov dairəsində olan vuruşmalarda tərəfimizdən düşmənin 145-ci Novoçerkassk alayı məhv edilərək, qalan 50 nəfəri 12 mitralyozlarla əsir alınmışdır. Qəhrəman qırmızı latış qitəati ciddi vuruşmalar əsnasında düşməni sındıraraq Zmiyov şəhərini işğal etmişdir. Vuruşmada tamamilə 3-cü Kornilov alayı 24 mitralyoz və 45 toplarla əsir alınmışdır.

Kupyansk dairəsində – Cənuba yürüşümüz davamla, qitəatımız Starobelskə yaxınlaşmaqdadır. Boqoçardan 27 fərsəx cənuba vuruşma ilə qarşılanan qitəatımız düşmən süvarəsini Juravka dairəsində geri atmışdır. Bu dairədə bizim üçün müvəffəqiyyətli olaraq vuruşmalar davam edir.

Şərq cəbhəsi: Balxaş gölündən 100 fərsəx cənuba qitəatımızın yürüşü davam edir. Qabaqcadan qırmızı partizan tərəfindən işğal edilmiş Besk şəhərinə qitəatımız daxil olmuşdur. Partizan dəstələri tərəfindən Kuznetsk şəhəri işğal edilmişdir.

Novonikolayevdən 80 fərsəx cənub-şərqə şiddətli vuruşmadan sonra tərəfimizdən Koselinkov işğal edilmişdir. Burada bütün erkani-hərbi [qərgahı] ilə 11-ci Ural fırqəsi [diviziyası] tərəfimizdən əsir alınmışdır. Külli miqdarda hərbi qənimət dəxi alınmışdır.

Mürəxxəslər gəlir

Saratov - Qərgahımıza 16-cı plastun [süvari kazak] alayı tərəfindən mürəxxəslər [nüməyəndələr] gələrək müharibənin bitməsi lazım olduğunu bəyan edir. Mürəxxəslər deyirlər ki, Kuban əhalisi Şura Rusiya ilə müharibənin bitməsi tərəfdarıdır. Onlar deyir ki, qoy, Denikin general və zabitanı müharibə etsinlər.

Lloyd Corc Rusiya məsələsi haqqında

Karnarfon - Avamlar Kamerasında uzun nitqində Lloyd Corc bəyan etmişdir: Müttəfiqlər arasında Rusiya işlərinə müdaxilə edilmə[mə]si haqqında tamamilə etilaf [razılışma] hasil olmuşdur. Bolşevik əleyhinə mübarizədə olan əsgərlər üçün 15 milyon miqdarında mühimmatı-hərbiyyə göndərmək fikrindəyiz. Bundan artıq biz heç bir şey edə bilməyəcəyiz.

Fransa bu məsələdə bundan artıq məsuliyyəti öhdəsinə götürə bilməyəcəkdir. İngiltərənin müarizləri [müxalifləri; əleyhində olanlar] bu fikirdədir.

(Gürcü teleqraf acentəliyindən)

(Lion radio mövqifi xəbərləri)

Suriyadan İngiltərə qoşunlarının çıxarılması

Lloyd Corcun bəyanatına görə, bütün İngiltərə qoşunları Suriyadan çıxarılmışlardır.

D'Annunsionun Romaya gəlmək ehtimalı

Roma qəzetələri xəbər verirlər ki, D'Annunsionun Rəisi-Vükəla [Baş nazir]

ilə müzakirətdə bulunmaqdan ötrü Romaya gəlmə ehtimalı vardır.

Misir Rəisi-Vükəlasına sui-qəsd

Misir Rəisi-vükəlası Yusif [Vahbay]a sui-qəsd olunduğunu xəbər verirlər. Sui-qəsd nəticəsiz olmuşdur.

İtaliya[da] tərxisi-əsgər

İtaliyada 1897, 1898 və 1899-cu illərin əsgərləri tərxis edilmişlərdir.

(İtaliya heyəti xəbərləri)

Amerika və Meksika

Meksika - Xariciyyə naziri Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] ilə Meksika arasında olan mübahisəli məsələlərin həlli üçün özünün müdaxiləsini təklif etmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Ermənilər və Amerika

İstanbul qəzetələrinə verilən xəbərlərə nəzərən, Cəmahiri-Müttəfiqə Məclisi-Əyanı [Birləşmiş Ştatlar Senatı] komissiyonu Yaxın Şərqə Amerika müavinəti cəmiyyəti əzası [üzvü] Uolter Smit, həmçinin doktor Meyn və [Ceyms] Cerard tərəfindən təqdim edilmiş Ermənistan məsələsinə aid bəyannaməni istima etmişdir [dinləmişdir].

Bəyannamə müəllifləri atidəki tədabir ittihazını israrən [aşağıdakı tədbirlərin görülməsini təkidlə] təklif edirlər:

1) Ermənistan Cümhuriyyətinin təsisini;

2) 1920-ci sənə məhsulatinədək Ermənistan əhalisindən ötrü ərzaq göndərilməsi;

3) Ermənistanı Amerika müsəlləhə qüvvəsi [qoşunu] göndərilməsi və Cəmahiri-Müttəfiqədə 10 min nəfərdən ibarət erməni könüllü ordusu təşkilinə müsaide edilib, şu ordunun mühimmatı-hərbiyyə və ərzaqla mücəhhəz olmasına [təchiz edilməsinə] yardım edilməsi.

Digər tərəfdən, Bolqariyada yaşayan erməni əhalisi, Amerika Məclisi-Əyanı rəisi naminə göndərmiş olduqları uzun teleqrafnamədə təlimi-hərbi görüb təcürübədən çıxmış Ermənistanı Amerika bayrağı altında xidmət etmək üçün bəş qədər əsgər verməyə hazır olduqlarını bildirmişlərdir.

Tanklar sülh zamanında

Mejvedə (Yuxarı Savoyya) tərxis edilmiş tankların yarışması olmuşdur. Yarışdan məqsəd, tankların dağa sərnəşin və yük qaldırmağa tətbiqi mümkün olub-olmadığını təhqiq etmək imiş. Kamilən qənaətbəxş nəticələr hasil olmuşdur. Tanklardan biri 1800 metrə irtifasında [yüksəkliyində] olan Arbuzun zirvəsinə bir saat 35 dəqiqədə qalxmışdır.

Kubanda yeni səfərbərlik

Cənubi Rusiya Qüvayi-Müsəlləhəsi [Silahlı Qüvvələri] Baş komandanının əmrnaməsi ilə Qafqaziya ordusunun səflərini təkmil etməkdən [sıralarını doldurmaqdan] ötrü yeni səfərbərlik elan edilərək, 1884, 1883 və 1882 sənələrdə doğulmuşlar əsgərliyə dəvət edilmişlərdir. Kuban nahiyəsində yaşayan qeyrikazaklara aid bu səfərbərliklə bərabər,

keçmiş səfərbərliklər zamanı gəlməmiş 1901-1906 sənələrində əsgərliklə mü-kəlləf olunanlar da dəvət olunmuşlardır.

Almaniyada

“T.” qəzetəsinin Berlin müxbəri yazır ki, Almaniyanın monarxist dairələrində əski üsulu ehya etmək [diriltmək] üçün açıqdan-açığa çalışaraq təbliğat yapırırlar. Berlin ilə kayzerin iqamətgahı olan Amerongen arasında münasibəta başlanıb, daimi təətiyi-əfkar [fikir mübadiləsi] edilməkdədir.

Romaniyada

Paris qəzetəsi “L. V. R.”də dərc edilmiş teleqrammaya nəzərən, Romaniyada cümhuriyyət lehinə hərəkət başlanmışdır. Hərəkət başında Averesko və Takeonsku dururlar. Hərəkət Bessarabiya, Transilvaniya və Bukovinada da intişar bulur [yayılır]. Kral xanədanının mətanəti zəifləşir.

Belçikada

Parlaman intixabatının [seçkilərinin] nəticəsi qəti olaraq müəyyən edilmişdir. Yeni Parlaman heyəti 77 katolik, 67 sosialist, 33 liberal, 3 Flamanq muxtariyyətçiləri, 2 orta sinif nümayəndələri, 3 sabiq əsgərlər nümayəndələri və 1 milli firqə nümayəndəsindən ibarətdir.

Katoliklər 24 və liberallar 12 yer qayıb, sosialistlər 27 yer artıq almağa müvəffəq olmuşlardır.

Sosialistlərin hökumət heyətində iştirak etmələri məsələsi fəhlə firqəsinin səvəbidinə tövdi edilmişdir [rəyinə buraxılmışdır].

Söyləyirlər ki, hökumət 3 baş firqədən, onların Parlmandakı qüvvələri ilə mütənasib olaraq mütəşəkkil olacaqdır və hökumət təşkili mötədil katolik firqəsi lideri Renkinə tapşırılacaqdır.

Məclisi-Əyan [Senat] intixabatı atidəki [aşağıdakı] nəticələri vermişdir:

Katolik 43, liberal 30, sosialist 20.

Vilayətlərdən intixab olunmaq üçün 27 yer qalır ki, onun da 16-sı katolik və 11-i də sosialistlərlə liberallar seçiləcəyini ümid edirlər.

SÜLH ƏTRAFINDA

İtaliyada tətili-işğal və nümayişlər

Roma, 5 kanuni-əvvəl, (A. İ.) – Məclisi-Məbusandakı sosialistlər məsai heyəti-ittihadiyyəsinin [birləşmiş əmək heyətinin] və Sosialist firqəsi heyəti-idarəsinin bu axşamdan etibarən bütün İtaliya şəhərlərində ümumi tətili-işğal [tətil, iş dayandırma] elanına qərar verdüyini bəyan etmişlərdir.

Milan, 5 [kanuni-əvvəl] – Tətili-işğalın 2-ci günü bütün Şimali İtaliyada nümayişləri icra və mitinqlər əqd edilmiş [baş tutmuş] və ərbədələr [iğtişələr] vüqu bulmuşdur. Əmələ cəmiyyəti-ittihadiyyəsi [Birləşmiş Fəhlə cəmiyyəti] pəncşənbə [cümə axşamı] günü işə mübaşirət edilməsini [başlanmasını] təbliğ etmişsə də, bir taqım şəhərlərdə məqtulların [öldürülənlərin] cənazə mərasimində bulunmaq üzrə məzkur [deyilən] təbliğə riayət edilməyəcəkdir.

Roma, 5 [kanuni-əvvəl], (A. İ.) – Məbusandan Bertini və D'Araqona dün axşam-

ki nümayişlərdə sosialist məbuslardan bəzilərinin düşar olduqları hərəkəti-təcavüziyə [təcavüzkar hərəkətlər] haqqında Kabinə rəisindən istizahda bulunmuşlardır [izahat istəmişlər].

Müsyö Nitti cavabən irad etdiyi [söylədiyi] nitqində bu hadisədən dolayı bəyani-təəssüf etmiş və məsulların təhərrə edilməkdə olduğunu [axtarıldığını] söylədikdən sonra sosialist məbusların da əhalini sükuna dəvət etmələrini rica etmişdir. Hökumət sosialist məbuslara qarşı nalayiq hərəkətlərdə bulunmuş olan məmurları təcziyə edəcəkdir [cəzalandıracaq].

Bunu mütəəqib, sosialist Treves bir nitq irad edərək məsai cəmiyyəti-ittihadiyyəsinin tətili-işğala nəhayət verilməsi üçün əmr verəcəyini söyləmiş və pək ziyadə alqışlanmışdır.

AVROPA VƏ QAFQAZIYA

İki həftə bundan əvvəl Parisdən çıxıb, bu günlərdə Bakıya vürud etmiş [gəlmiş] və Müttəfiqlər siyasi dairələrinə yaxın olan bir zat [şəxs], Avropa məhafili-siyasiyyələrində [siyasi dairələrində] Rusiya və xüsusən Qafqaziya haqqındakı fikirlər barəsində qayət maraqlı [maraq doğuran] məlumat verir ki, hələlik müxtəşərini qarelərimizə [oxucularımıza] təqdim edirik.

Məzkur zatın dediyinə görə, bu vaxtadək Müttəfiqlərin Denikin və Kolçaka öylə ciddi surətdə kömək etmələri və imdi siyasətlərini dəyişmələrinin səbəbi bu imiş ki, Parisdə və Londonda olan ruslar Müttəfiqlər məhafili-siyasiyyəsini

inandırılmışlar ki, sabiq Rusiya imperiyasında yaşayan millətlər rus imperalizminə öylə alışmış və munis olmuşlar [isinişmişlər] ki, əgər bir adam çıxıb bir dəfə böyük Rusiya bayrağı göstərsə, dərhal bütün millətlər və firqələr həman bayrağın altına gələrək böyük, vahid, ayrılmaz Rusiyanı təcdid [bərpa] etdirəcəklərdir.

İştə bu mülahizə ilə də Müttəfiqlər Denikin və Kolçak kompaniyasına kömək edirmişlər. Şimdi isə uzun müddətlik mübarizədən sonra həman Denikin-Kolçak kompaniyasının yalnız qaldıqlarını, bütün siyasi cərəyanlar və millətlərin onlara nifrətlə baxdıqlarını gördükdə, Müttəfiqlər bu işlərin həp macərəpə-rəstlik [avantüra] və sırf ruslar arasında belə hüsn-rəğbətlə qarşılanmayan bir zəif cərəyan olduğunu və biləks [əksinə], gərək rus milləti və gərəksə sabiq Rusiyada yaşayan sair millətlər arasında demokratik milli cərəyan çox qüvvətli olduğunu bilmişlərdir.

Ona görə də şimdi Müttəfiqlərin fikri dəyişmişdir. Onlar görürlər ki, nə Denikin və Kolçak köhnə Rusiyanı köhnə halıyla təcdid edə bilər, nə də sair bir qüvvə. Digər tərəfdən, Şərqi Avropada və ümumiyyətlə Şərqdə sülh və asayiş təcdid edə bilmək üçün bütün millətlərin ədalətli tələblərini nəzərə almaq və onların həpsini razı salmaq icab edir [lazım gəlir]. Fəqət bunu da öylə etmək lazım gəlir ki, gələcəkdə, əvvəla, yeni dövlət və xırda millətlər biri-birinə təcavüz və təərrüz [hücum] edə bilməsinlər; saniyə [ikincisi] də, ümumiyyətlə millətlər sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşamaq imkanı bulsunlar.

Rusiyadan ayrılmış yeni dövlətlər nümayəndələrinin İsveçrədə bir konqre çağırmaları bu məsələ ilə əlaqədardır.

Qafqaziyada yeni təşəkkül etmiş dövlətlər məsələsinə gəlincə, mumai-leyh zat [haqqında danışılan şəxs] xəbər verir ki, bu xırda cümhuriyyətlər etiraf [tanınmaq] və Qafqaziya millətlərinin istiqlalı təsdiq edilmək üzrədir. Avropa məhafili-siyasiyyəsinin rəyi böylədir ki, bu xırda cümhuriyyətlər müstəqil yaşamaqla bərabər, kəndi aralarında bir Qafqaziya Konfederasyonu əmələ gətirməlidir. Həman konfederasiya isə bütün dövlətlər tərəfindən təərrüz və təcavüzdən təmin edilməlidir. Bu surətlə Qafqaziya, adətə bir İsveçrə halına gətiriləcəkdir.

Müsaib əfəndi bundan əlavə də bəzi marağəngiz məlumat vermişdir; vaxtilə müfəssələn dərc edəcəyiz.

KÖNÜLLÜ ORDU VƏ BOLŞEVİKLƏR HAQQINDA BİR MÜLAQAT

Dün, Könüllü ordu və bolşeviklər müharibə meydanlarını görüb gəzən və nəhayət, iki aylıq bir səyahətdən sonra Bakıya övdət edən bir zatla [qayıdan bir şəxsə] mülaqat [söhbət] edərək aşağıda verdiyimiz suallara cavablar aldıq:

– *Səyahətiniz əsnasında Ukraynanın bolşeviklərlə müharibəsi və Kiyevin keçirdiyi vəziyyət və əhval haqqında müşahidələrinizi söyləyə bilarmisiniz?*

– Bolşeviklərlə hər b edən, Ukrayna Direktoriyası komandanı Petlyura or-

dusu əsgərindən ziyadə, cəbhə arxası Ukrayna əhalisi idi. Bunlar bolşeviklərə nə ləvazimati-hərbiyyə və nə ərzaq və iaşə əşyası verdilər. Bolşeviklərin şiddətli əmrlərindən qəti-nəzər [əmlərini diqqətə almayaraq], əsgər vermədilər. Dəmiryol xətlərini, körpülərini tamamilə yəğma etdilər [dağıtdılar].

Köylülərdən ibarət çiftci [əkinçi] partizan əsgərlər yekvücd olaraq daxili asayiş və intizamı pozdular ki, bolşeviklərlə Ukrayna əhalisi arasında münasibət kəsildi.

Məlumunuz, Ukrayna Direktoriyası qüvvətləri ilə birləşən partizanlar Kiyevi həm işğal etmişlərdi. Jimerinka-Kiyev dəmiryol xətti yəğma olunduğu səbəblə kafi miqdar qüvvətlər sövq edilmədi, Kiyevi təxliyə etməyə məcbur oldular.

Ukraynalılarla bolşeviklər müharibəsi meydanında bulundum. Bolşeviklər Ukrayna Direktoriyasını yəhud düşmanı, poqrom tərəfdarları olmasında eyib edirlər [eyibləndirirlər, təqsirləndirirlər]. Onların ixtilafına yeganə səbəb bu imiş.

Əsl Ukrayna əhalisi üzərində Direktoriya hakimiyyəti nüfuzu böyükdür. Həqqi-hakimiyyətə yalnız Direktoriya layiqdir deyirlər. Köylülər surəti-qətiyyədə para ilə ərzaq və əşya satmayırlar. Ticarət yalnız mübadilə üsulu ilə icra olunur.

Üç ordu və məcmusu [cəmi] 12 hökumət idarələri altında əzilən Kiyev içərisində insan yaşarlıq halından çıxmışdır. Şəhər əhalisi hər bir hökumətə bitərəf gözlə baxır. Aclıqdan, top səslərindən, bolşeviklərin “çəkələrindən”, Dabravol ordusunun jandarmalarından, susuzluq

və ordusuzluqdan zəhmətlər çəkən əhali üçün heç bir hökumət yaşamayı, həpsi gəlir, qırır, əzir, öldürür, yəğma [talan] edir, gedir, vəssalam.

Buna görə Kiyev əhalisi Denikinə köməkdə bulunmadı.

Ukrayna milliyətçiləri heç bir mümanietə [maneyə] baxmaqsızın fəaliyyət göstərilir.

– *Könüllü ordunun bolşeviklərə qarşı, ümumiyyətlə, qüvvətləri nə dərəcədədir və Könüllü ordunun əhaliyə qarşı tərzihərəkətləri nasıldır?*

– Könüllü ordunun qüvvətləri az deyil, lakin hər b edənləri yoxdur. Hər b meydanlarına yalnız təhdidlə Kuban, Terek və dağıstanlı əsgərləri sövq edirlər. Vağzallar, şəhərlər qaçaq əsgərlərlə doludur. Əsgərdə zəbt-rəbt [nizam-intizam] yoxdur. Generaldan nəfərə [sırası əsgərə] qədər nərədən nasıl bəxşiş alına bilərini düşünürlər. Əfrad zabitana [sırası əsgərlər zabitlərə] düşmənanə hərəkət edir. Bolşevik ordusunda məşhur generallar var. Onları əvvəldən edam cəzasına Denikin hökm etdiyi üçün onlar səmimanə və ciddi bolşevizmə xidmət edirlər. Başqırd və latış əsgərləri cəsuranə hər b edirlər.

Könüllü ordu hökumət və məmurların[ın] əhaliyə qarşı hərəkəti bihuş doktorun məcnun [dəli] xəstə adamlar müamiləsi [rəftarı] kimidir. Kontr-razvedka [əks-kəşfiyyət] möhürü ilə hüviyyəti [şəxsiyyəti] təsdiq [edilməyən] və əsgəri formada olmayan əhali qanun himayəsi altında deyil. Onun üçün hökumət müəssisəni [müəssisələri] qapalı, dəmiryollarda yer yox, şikayətinə mərci [şikayət edəcək qurum], məramına qəbul yoxdur.

Yalnız qeyri-qabili-əql [ağlasıgmaz] bəxşiş verməklə keçinirlər. Təbii, bu qanunsuzluğa hökumət razı deyil kimi. Amma hökumətin nüfuzu nə əhali və nə kənd[i]ərbabları [öz adamları, hökumət məmurları] üzərində qalmışdır.

Hər bir şəhər idarələri, məhəlli [yerli] muxtariyyət bankaları və Denikin tərəfindən çıxarılan mövcud paralardan qəti-nəzər [bunlar hesaba alınmasa], məmurların maaşlarını verməyə Dövlət Bankasında para bulunmayı. Əhali üzərinə salınmış para, əşya və başqa vergilər, kontribusiyadan [qalib dövlətin məğlub əhalidən zorla yığdığı vəsaitdən] ziyadə şiddətlidir.

Dabravolların Moskvaya əzimat edən [gedən] səfərlərindən Rostova müvəsilətləri [gedib çatmaları] səbəbi isə onların əhali üzərində bəzi təqib etdikləri siyasətləri xalq tərəfindən qeyri-qabili-təhəmmül [dözülməz] olmasıdır.

– *Kiyevi bolşeviklər istila etməkdən əvvəl Kiyev nə halda idi?*

– Zətan Kiyevin əski canlı həyatı getman hökuməti süqutu ilə bitmişdir. Kiyevi təxliyə edən bolşevik əsgərləri Kiyevdən 30 kilometrə qərbdə İrpen nəhri kənarında vəziyyət ittixaz etmişlərdi [mövqe tutmuşdular]. Petlyura ilə xüsus müahidə [saziş] üzərində Vapnyarka-Qaysin-Fastov yolu ilə əsgərlərinin müruruna [keçməsinə] müsaidə almaya müvəffəq olan Odessa bolşevikləri qüvvətlərini Kiyev bolşevikləri ilə birləşdirdikləri[ndən] sonra Kiyev ətrafını mütəmədiyən iki ay atəşə tutdular. Ona görə Kiyevdə ərzaq və əşya fiyatlari gündəngünə çıxdı. Sovetlərin “pyatakov” dedik-

ləri para ilğa [ləğv] olunduğu üçün əhali parasız qaldı. Məişətlərini təmin etmək üçün əllərində var bütün mühimmat və məfruşatı-beytiyyə [ev avadanlıqlarını və döşənəcəklərini] və əlbisələrini bazarlara çıxarıb satırlar. Əvvəl “Yəhud[i] bazarı” dedikləri meydana şimdi “Ziyalılar bazarı” namını vermişlər. İştə, Kiyevin haləti.

– *Ukrayna bolşeviklərə qarşı nə surətlə baxmaqdadır?*

– Yuxarıda dediyim kimi, ukraynalılar, ümumiyyətlə, Ukraynada Ukrayna hökumətini tanımayırlar. Buna görə onların əməlləri [fəhlələri] belə ümum İnternasional Kommunistlər frqəsindən ayrı, Ukrayna Bolşeviklər partiyası təsis etmişlər. Meydanda yəhud[i] məsələsi olmasaydı, Petlyura, Qriqoryev və başqa ixtilalcuyana hərəkət edən [iğtişas törədən] ünsürlər yek-digərilə [bir-biriylə] anlaşıra, Ukraynada demokratik əsas üzrə bir hökumət təşkil edə biləcəklərdi, zənnindəyəm. Ümumi torpaq çiftçilərə [əkinçilərə] müsəvi təqsim edilmədikcə [bərabər paylanmadıqca], Ukrayna köylüləri heç bir hökuməti etiraf [qəbul] edəmməyəcəklər. Çünki hər köy həqiqi bir əsgəri qarnizon kimi müsəlləhdirdi [silahlanmışdır].

Ruslara qomşu və bir din qardaşlar olduqları halda, milli adət, irq, dil, ədəbiyyat, musiqi və ənənətlərini rus istilasından saxlayan millətin içərisində bolşevizm meyli hiss edilməsə də belə, bizim düşmənimizin düşməni nöqtəyindən başqa şey deyildir. Zədən daxili Rusiya islamı da şimdi o yolda hərəkət etdikləri məsmumuzdur [qulamız gəlir].

– *Ukraynada və ələlümüm [ümumiyyətlə]*

yətlə] gəzdiyiniz yerlərdə Azərbaycan haqqında nə kimi fikirlər vardır?

– Azərbaycanı az bilirlər. Çünki Azərbaycanın nümayəndələri nə bolşeviklərdə və nə də dabravollarda vardır. Məməfih [bununla belə], Azərbaycan parasının Xarkov, Rostov piyasalarında Denikin parasından yüzdə qırx yuxarı yürüdüynü bilənlər Azərbaycanın vəziyyəti eyi olduğunu, Azərbaycanda asayış əmin olduğunu bilirlər. Buna görə, Azərbaycana hicrət etmək istəyənlər pək çox isə də, Azərbaycan hökumətinin daxilinə girmək məmnü [qadağan] olduğunu bildiklərindən gəlməyirlər.

Qafqazdan övdət edənlər [qayıdanlar] qəzetələrdə Azərbaycana aid gözəl və ümidli səhifələr verirlər. Donskoy ataman [Don kazaklarının atamanı] Aqeyev Azərbaycan xatiratını şayani-təqdir [təqdirəlayiq surətdə] təsvir etdi. Demokratik qəzetələr Azərbaycanla sülh üzərində yaşamağı və iqtisadi münasibətə girişməyi hökumətə tövsiyə verirlər.

Bolşeviklər isə Azərbaycanla Könüllü ordu münasibətinə aid çox yazırlar. Moskvada azərbaycanlı iki alay əsgər mövcuddur. Hilal və yıldız bayrağıyla Azərbaycan muxtariyyəti şüarı ilə çalışırlar. Bunları gözümlə gördüm. Alaylar yalnız islamlardan ibarətdir.

Denikin nəzərinə, rusdan başqa Rusiyada qeyri millət yox imiş. Buna görə, istibdad dövründə müsəlmanlara verilmiş hüququn haqsız olduğunu söyləyirmiş. Könüllü ordu ricət etməsi [geri çəkilməsi] davam edərsə, mənə Azərbaycan üçün o qədər xof yoxdur. Çünki ordu ricət etməyir, bəlkə təslim olur.

Şeir

ƏFQANISTAN

TÜRKÜN XİTABİ

Doktor Rəşid Sürəyyaya

Ey qərb, ey qərb! Qanımdan çiçək açmış baharı
Gülümsəyən bu zümrüd səhralar bənim!*

* * *

Varlığımı görürəm sinəsinə baxınca,
Bənliyimin aynası dəryalar bənim!

* * *

Əsrlərdən bəridir dinlər əzən səsinə,
Fəryadımın mehrabı səmələr bənim...

* * *

Çeynəmə bu sevdiiyim, ağladığım yerləri,
Fəqanıma səs verən qayalar bənim!

* * *

Göz yaşımı nə yana baxsam vətən görünür,
Bu üfüqlər, bu məhzun ovalar bənim!

* * *

Ey qərb! Dinlə tarixi, o qaranlıq cahanı,
Guruldayan o dərin sədalar bənim!

* * *

Batmış mənim günəşim, tək-tük ziyası qalmış,
Fərabilər... Səlimlər... Sinalar... bənim!

* * *

Yıldızların altında vicdanıma bənzəyən
Abidələr, qübbələr, binalar bənim!

* * *

İldırım baxdım bən qılıcı çəkərkən,
Öldürəmiz ruhumu cəfalar bənim!

* * *

Tutuşdurur fikrimi, oyandırır irqimi,
Misbahımdır tufanlar, bəlalər bənim!

Feyzullah Səcid

*4-3-4-3-4-3-5 təqtili.

Son alınan xəbərlərdə Əfqanıstanın istiqlalıyyəti məsələsi mövzu-yi-bəhs olunmaqdadır.

Əfqanıstanın mazi-yi-tarixisinə ətfi-nəzər edilərsə [tarixi keçmişinə nəzər salınsa], bu məmləkət vəziyyəti-coğ-rafisi etibarilə pək mühüm bir mövqe işğal etməkdə olduğu cəhətlə, gərək hindular, gərək İran hökuməti və gərək Türküstan xanlıqları tərəfindən hər daim istilaya məruz qalmaqdan xali olmadığı anlaşılır.

Onun üçün də Əfqanıstan bir çox müxtəlif mütələvvin [dəyişkən, fərqli] hallara məruz qalmışdır. Bəzən türklərdən Alptəkinlər və Sultan Mahmud Qəznəvilər Əfqanıstandan xüruç edərək [çıxaraq, çıxış edərək] cəngavər əfqanlıları Hindustanın içlərinə qədər soxmuş və İranın hər tərəfini istila etmişlərdir və böyük dövlət təsis edə bilmişlərdir. Bəzən də yenə türklərdən Xarəzmşahların, Çingizlər və Teymurların və biləxir [daha sonra] Nadir şah Əfşarların istilasına məruz qalaraq istiqlalıyyətlərini qaib eyləmişlərdi.

Bununla bərabər, əfqanlılar fürsət bulduqca Şəhabəddin Quri və Əhməd xan Qəndəhari kimi bəzi zəvətin [şəxslərin] xüruç etməsi ilə istiqlalıyyətlərini yenə mühafizə etməkdə idilər.

Fəqət Əfqanıstan həyatında ən ziyadə calibi-diqqət [diqqətləri özünə çəkən] bir məsələ varsa, o da gərək əfqanlıların İrana olan istilasında olsun və gərək iranlıların istilalarına məruz qalmış olduqlarında olsun, hər iki surətdə Əfqanıstan mənən istilaya

uğramışdır. Zira əfqanlılar bilətraf düş-mənlərlə mühat olduqlarında [ətrafları düşmənlərlə əhatə edildiyində], daima dağlarda təhəssün [özlərini qorumağa] və oralara ilticaya [sığınmağa] məcbur olduqlarında, hər daim səfərbərlik həyatını yaşamış, kəndiləri üçün ədəbiyyat vücuda gətirəmməmişlərdi. Bunun üçün də hər dürlü təmasda fars ədəbiyyatı onları məcburi istila etmişdir. Hələ əfqanlılardan Qəznəvi sultanı kimi fars ədəbiyyatına şayani-şükran və təqdir [alqışlanmağa və təqdirə layiq] olan xadimlər dəxi yetişmişdir.

Əfqanın şəci [şücaətli] və cəngavər qövmü pək qədim olub, söyləməkdə olduqları pəxtə lisanının əlsineyi-ariya [Ari dilləri] zümrəsinə mənsub olduğunu, fars və sanskrit lisanları ilə çox müşabihət [oxşarlığı] və münasibəti bulunduğunu bəzi müvərrixlər [tarixçilər] söyləyirlər. Fəqət buralarda türk əqvamı misillü [türk qövləri kimi] bəzi taciklər, “həzərə” denilən moğol əqvamından əlhal [hal-hazırda] Qəndəhar və Herat tərəfində sakın olduqları kimi, əhalisinin bir qismini də türkmən ünsürünün təşkil etməkdə olduğu cəhətlə, bu yerlərdə əsasən yaşayan əhalinin əslən türk olması ehtimalı da mövcuddur. Zira Hindustanda qədimdən bəri sakın olan türk irqi hər daim türklərlə cidal və münazidə [müharibə və mübarizədə] bulunan çinlilərlə iranlıların arasında qalmış olduqlarından, hindu və farslığa qolaylıqla istihalə etmiş [keçmiş] olduqları qəviyyəni möhtəməldir [güclü bir ehtimaldır].

Əfqan əhalisində və onların məişətlərində görüncə bəzi türk adət [adətləri] və ənənələri də bunu göstərir. Hər halda,

Əfqanıstanın əlan [indi] belə nisfini [yarısını] türklər təşkil etməkdə olduğu bir əmri-vaqedir [faktdır].

Əfqanıstan hökuməti bunca keşmə-keş mazi içərisində bəzən bir tərəfdən İranın və bir cəhətdən Hindistanın məmalikindən mədud ikən [torpağı, ərazisi sayılarkən], fürsət bulunduqca hər daim istiqlaliliyyətini dəxi əldə etməkdən vaz keçməyirdi. Son olaraq 1160 sənəyi-hicrisində təsis etmiş olduqları böyük bir hökumətin bilaxirə [son zamanlarda] Hindustan cəhəti İngiltərənin və Türkünstan tərəfi Rusiyanın əlinə keçməsi ilə İran cəhətindən dəxi Bəlucistanın ayrılması surəti ilə bəzi ərazisi əlindən çıxmış isə də, yenə istiqlaliliyyətini mühafizə etməkdə davam edirdi. Qomşu dövlətlərinin yekdigərinə [bir-birinə] olan rəqabəti də müstəqil Əfqanıstanın yaşamasına müsaid olurdu.

Fəqət bunca müxalif qüvvətlər və hökumətlərlə mühat [əhatə edilmiş] olduğundan, dünya mədəniyyəti və ülumi-cədidədən [yeni elmlərdən] məhrum və məhsur [məhdud bir çərçivədə qalmış] bir halda yaşamaq məcburiyyətində bulunurdu. Məmafih [bununla belə], Əfqanıstanın son və məşhur əmirlərindən Əmir Əbdürrəhman xanın məsaiy-i müciddanəsi [cidd-cəhdə çalışması] sayəsində Əfqanıstana ülum və fünuni-cədidə [müasir elmlər və fənlər] girməyə başladığı kimi, əsri-hazır [müasir əsr] üsulu ilə mübarizəyə dəxi hazırlanmağa və icab edən yeni alat və ədəvati-hərbiyyənin istehzarına [lazım gələn yeni hərbi alətlərinin hazırlanmasına] lüzum görüldü. Əfqanıstan daxilində silah fabrikalari təsis olunub, hətta top emalatına başlandı.

Təlim və tərbiyyə-i əsgəriyyə üçün ən əmin vasitə Osmanlı türkləri olduğu cəhətlə, Osmanlı dövlətinə müraciət olundu. Bu surətlə, Osmanlı məmur və zabitanı vasitəsilə səhiyyə dairələri təsis və hərbiyyə işləri tənzim edildi. Böylə ki, Əfqanıstan hökuməti hərbin bidayətində [başlangıcında] hüdudunu mühafizə etmək üzrə 30 min kişilik müntəzəm əsgərə malik bulunurdu.

Dörd buçuq sənə Hərbi-ümumi [Dünya müharibəsi] əsnasında dəxi qüvveyi-əsgəriyyəsinin təzyidi [hərbi gücünün artması] və Hərbi-ümuminin nəticəsində əzəmi [maksimal dərəcədə] istifadə edilə biləcəyinin təmini üçün daha ziyadə fəaliyyətə lüzum göründü. Ətrafdakı qara qüvvələr zəiflədikcə, daxildə bəzi müxalif və münafiq [nifaq salan, fitnəkar] əllər ortadan qalxınca ümumi səfərbərlik elan edildi. Rusiya kimi mənhus bir kabusi-istibdadın yıxılması ilə də Türkünstanə doğru bir babi-fərəc və istimdad [xoşbəxtlik və yardım qapısı] açıldı. Təşhihi-hüddud [sərhədlərində düzəliş etmək] üçün sağ və soluna saldırdı, nəticədə hüququ-nu bütün cahan və cahanıyana [insanlara] tanıtdı və hər kəs haqqın qarşısında məcburi-etiraf [qəbul etməyə məcbur] olaraq, istiqlaliliyyətini təsdiq etdi.

İştə, Əfqanıstanın təkrar türklük və türk qüvvələrindən almış olduğu təyidat [dəstək, güc] vasitəsilə meydana çıxması cahan meydanında tarixin təkrürdən [təkrardan] ibarət olduğunu bir daha göstərməkdən başqa bir şey deyildir.

Biz də müstəqil Əfqanıstanı təbrik edir, səmimi-qəlbədən ona müvəffəqiyyətlər dilərik.

Talıbzadə Yusif Ziya

İZÇİLİYƏ BİZ DƏ QOŞALIM

Əcnəbi məmləkətlərdə izçilik davam edən kimi, bizim cavan məmləkətdə də davam etməkdədir. Fəqət şu izçiliyə babalarımızın soyuq nəzərlə baxmalarındansa, müəllimlərimizin izçilik barəsində vermədikləri izahatdansa, gənc həvəskarlarımızın qəlblərində vətən məhəbbətsizliyindəndir ki, çox az gəlirlər.

Ey vətənin şərəfli övladları, gənc yavruqları, açınız bəsirət gözünüzü, qoşunuz izçiliyə! İzçiliyə intisab ediniz [qoşulun, mənsub olun]. Bizi, namusumuzu, vətənimizi, üçrəngli bayrağımızı, milli istiqlalimizi müdafiə edəcək yol varsa, o da izçilikdir. Ey vətənin gənc övladları, qoşunuz izçiliyə! Məktəbin, vaxtın tətillər zamanlarından istifadə edib də izçiliyə gəlsən, o qədər sənin üçün zor deyil.

Vətəndaşlarımız, əgər istirahət dilərsəniz, istirahət zamanı deyil, vətənin böylə bir rifahi-halında, vətənin gənc övladları ana sözündən çıxdığı halda yavrucuğuna südünü haram edən kimi, vətən də bizə südünü haram edər. Əvvəla, vətənimizi mühafizə edib, parə-parə taxtalardan yapılmış gənimizi dəryanın qərqedici, bütün cahana qasırgılar saçıracağı dalğalar[ı] arasından salamat çıxarıb, dəryanın düz, təmiz, xoş suları ilə seyr etdiyi zamanda sən də şu gəminin uca-ucamınarələrinə çıxıb istirahət seyrini et.

Şimdi isə vətənimiz hənzur dalğalar arasından çıxmayıbsa, biz vətənin gəncləri, biz vətənin çiçəkləri kəndimizi istirahət guşəsinə çəkməyəlim, asudə olub da xaba [yuxuya] dalmayalım! Əgər yatarsaq, gənimiz daşlara dəyib parça-parça olar.

Bunu da bilməlisiniz ki, bir daha parçalanan gəmi daha ələ gəlməz. Daha doğrusu, düşmənin alçaq əlləri[nə] keçən istiqlalımız daha bizə verilməz. Daha vətən məhəbbəti ilə çalışan gənclərə səfa qismət olmaz. Bəlkə, həyatı belə məmərə təbdil olar [ölümə çevrilər].

Babalarım – övladlarınızı, ruhani babalarım – mütəəllimlərinizi [şagirdlərinizi], vətəndaşlarım – kəndinizi şu təşkilata yazdırınız. İzçiliyə davam ediniz, neyçün durursunuz?

Daha yenə gözləyəcək bir şeyiniz varmıdır? Xayır, işlə kafi. Açalım gözü-müzü xabi-qəflətdən, qoşalım vətən imdadına, əfəndilərim. Vaxtı təxirə salmayınız ki, vətənimizin uca-uca dağları, axım-axım axan çayları, qanımızı yumağa şimali-şərqi torpaqları ağuşuna almağa, şimalın qoca meşələrinin qoca-qoca ağacları, vətənimizin novbahar çiçəyi tək açılmış əsgərlərimizə bahar gecələrinin dumanlı günlərində yol bulmağa biz izçiləri bəkləyirlər. Amma biz isə durmuşuz, hərəkət etməyirik.

Əfəndilərim! İzçilik ali bir şey; izçilikdən qaçmayınız.

İzçilik dedikdə, vətənin ən qəhrəman övladı hesab olunan bir mübarək vücudur. İzçi – bir vətənin mühafizəçisi deməkdir. Əgər bir vətənin izçisi olmazsa, o vətən nə azad həyat keçirəcək, nə də milli istiqlal. Burasını inkar etməməzsən ki, əgər bir bağın bağbanı olmazsa, o bağın çiçəklərini heyvanlar yeyəcək. Şimdi, arxadaşlarım, izçi də şu kəlmədən ibarətdir.

Bizim vətənimizin mühafizəsi ancaq izçiliklədir.

Rusiya istibdadının zamanında şu arxalarımızı rüyada görürdük. Şimdi isə həqiqətdə. Amma rüyada gördüyümüz zaman məhəbbətimiz bundan ziyadə idi. Şimdi isə həqiqətdə heç bir fəaliyyət göstərməyirik.

İzçilik bu anda davam etməkdədir. 60-70 nəfər əfəndi hər gün şövqlə təlim edirlər, izçilik yapırlar.

Əfəndilərim, sizin vətən yolunda vaxt sərf etməyiniz fəqət iki saat zərfindədir.

Hər gün axşam saat 4-dən 6-ya qədər izçilik davam edir. Bu qədər az bir zaman zərfində əgər vaxtını sərf edərsən, vaxtilə böyük bir vətən qəhrəmanı, vətən mühafizəçisi olacağına əminəm.

Əfəndilərim, izçilik qəhrəmanlıqları sayəsində gələn nömrələrimizdə söylərik. Şimdi isə, babalarım – övladları, ruhani babalarım – təlim verdiyiniz mütəəllimləri izçiliyə tərəf qoşdurunuz, izçiliyə sövq etdiriniz.

Arxadaşlarım, kəndiniz şövqlə qoşunuz izçiliyə. İzçi vətənin gülüdür, çiçəkləridir desəm, xəta etməyəcəyəm.

O halda izçiliyə qoşalım!

Musazadə Qurban

GÜRCÜ MƏTBUATI

Qafqaziya Konfederasyonu

Son günlərdə gürcü mətbuatı “Müsavat” firqəsinin ikinci Qurultayında çıxarılmış qətnamələrdən bəhs edirlər. O cümlədən gürcü Sosial-Federalist firqəsinin naşiri-əfkarı [fikirlərini yayan orqanı] olan “Saxalxo sakme” qəzetəsi yuxarıdakı sərlövhə ilə, yəni “Qafqaziya Konfederasyonu” ünvanı ilə bir baş məqalə yazmışdır.

Qəzetə, əvvəla, “Müsavat” firqəsinin Qafqaziya Konfederasyonu haqqında çıxardığı qətnaməni eynən dərc etdikdən sonra, öz tərəfindən aşağıdakı müəlləfə bulunur [öz qənaətinə bildirir]:

“Qafqaziya millətlərinin ittifaqı məsələsi yeni bir məsələ deyildir. Zaqafqaziya Komissariatı ünvanı ilə Zaqafqaziya millətlərinin ittifaqı nə dərəcəyə qədər zəif bir şəkildə olduğu anlaşıldığı zaman, konfederasyon haqqında da danışıqlar olmuşdu. Konfederasyon və yaxud federasyon o zamanlar sinfi bir dairədə bulunan Zaqafqaziya mövcudiyyətinin qüvvətlənməsi üçün yeganə bir çarə idi.

Fəqət görükdü ki, ittifaqın təsisinə yuxarıdan deyil, aşağıdan başlamaq lazımdır. Əvvəlbəəvvəl lazım idi ki, Zaqafqaziya millətləri infirad etməli [ayrılmalı] və hökumətləri də ayrı-ayrı təşəkkül etməli, hüdudları təyin edilməli və ondan sonra isə müstəqil və azad olaraq ittifaq etmək mümkün olardı.

Zaqafqaziya Seymində bizim nümayəndəmiz yoldaş Georgi Lasxişvili münaşibətli bir zamanda bunu bəyan etdi. Bizim məraz və xəstəliyi kəşf edən proqnozumuz tamamilə doğru və həqiqi çıxdı. Şöylə-böylə də olsa, bir il yarım ki, Qafqaziya millətləri ayrı-ayrı hökumətlər halına təqəllüb etdilər [çevrildilər]. Bu il yarım zərfində bir çox sui-təfəhhümlər [yanlış anlaşılmalər], müsadimə [toqquşma, çəkişmə] və mübarizələrə sahə çıxdı. Fəqət bu müsadimə və hərc-mərclər daimi surətdə olmayıb, ardı da kəsilmirdi.

Biz bir çox demişiz və indi də işarət edirik ki, Zaqafqaziya millətlərinin birlik və bərabərliyi yalnız bu gün üçün

olmayıb, onların mövcudiyyətlərinə təmas edən iqtisadi əlaqə və mənfəətlər üçün də lazımdır. Çünki bu iqtisadi əlaqələr yek-digərlərinə [bir-birlərinə] o qədər girmişdir ki, əgər birisi digərindən ayrılarsa, bunun zərəri hamısına da təsir edər. Bu həqiqəti bütün cümhuriyyətlər anlamışlardır ki, tədricən onların yek-digərlərinə yaxınlaşıb birləşmələri vəqə olur. Gürcüstan və Azərbaycan etilafı [razılaşması], Gürcüstan-Ermənistan müahidəsi [sazişi] və Ermənistan-Azərbaycan etilafı üçüncü tərəfdən də böyük bir qədəmə atılmış deməkdir.

Bu səbəblə, “Müsavat”ın qətnaməsi Azərbaycanda böyük bir nüfuz sahibi firqənin rəyi olması etibarilə şayani-əhəmiyyətdir [əhəmiyyətə layiqdir]. Zaqafqaziyanın gələcək həyatı, heç şübhəsiz, bizə ittifaqı əmr edəcəkdir. Bu ittifaq müsavı hüquq daxilində olmalı və bu surətlə xarici bir düşməyə qarşı Qafqaziya möhkəm və mətin bir cəmiyyəti-mütəşəkkilə (orqanizm) olaraq çıxmalıdır.

Böylə bir ittifaq etmək isə o dərəcə bir qüvvət hasil edər ki, hamısı ona hesab etmək məcburiyyətində qalar və Zaqafqaziya millətlərinin istiqlalıyyəti bugünkü gündən daha da əmniyyət altına alınmış olar.

Şübhəsiz ki, konfederasyon daxilində böylə bir ittihad [birlikdən] hələlik uzaq bulunuruz. Müahidələr mövcud bulunsa da, Azərbaycanla Ermənistan daha tamamilə etilaf etmiş deyildirlər.

Fəqət o da böyük bir vəqədir (fakt-dır) ki, birlik və birləşmək fikri getdikcə qüvvət bulmaqda və hökumətin müqəddəratını əlində bulundurduğu bir firqə də bu fikri təqib etməkdədir.

İqtisadi və siyasi əlaqə və mənfəətlər, millətlərin ittihadı [birliyi] üçün bir amil olduğu kimi, böylə bir ittihad da hamısı üçün bir ideal olmalıdır. İndidən bu ittifaqı təhlil və müfəssəl bir surətdə təyin və tədqiq etmək bizim üçün mümkün deyildir. Fəqət yuxarıda zikr edilmiş məfkurənin Qafqaziya millətlərinin siyasi cəmiyyət və dairələrində qüvvətlənməyə başladığı vəqəəsi (faktı), bizcə, pak ziyadə şayani-əhəmiyyət olduğu kimi, riza və xoşnudluqla da qarşılayırıq.”

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Yeni bir sosialist firqəsi

Kəndçi, fəhlə və zəhmətkeş ziyalı qismi-əhalini bir araya toplayıb onları Azərbaycan daxilində və xaricindəki əks-inqilab qüvvələrindən müdafiə etmək üçün yeni Azərbaycan sosialist-inqilabıyyun [sosialist-inqilabçılar] “Xalqçı” firqəsi təsis olunmuşdur.

Firqənin ümum[i] iclasında işbu əşxasdan [şəxslərdən] ibarət Bakı Komitəsi seçilmişdir: sədr Aslan bəy Səfikuşdlü, müavini-sədr Rza bəy Qaraşarlı, katib Rzaqulu Həsənov və xəzinədar Yusif Ağabəyov.

Hər barədə məlumat almaq üçün Parlaman binasında Sosialistlər fraksiyonunda hər gün saat 10-dan 2-yə kimi firqənin komitəsinə müraciət etmək olar.

Liva zabitanından Novruzovun dəfni

Dün uzun naxoşluqdan sonra vəfat etmiş Azərbaycan ordusu topçu batareyasının ikinci liva zabitanından [briqada

zabitlərindən] Ağasəlim Novruzovun mərasimi-dəfni icra edilərək, mərhumun cənəzəsi külli izdihamla Azərbaycan ordusu qitəati [hərbi hissələri] və musiqi dəstəsi olduğu halda qəbiristanına təşvi edilmişdir [aparılmışdır].

Teatrolarda

Bu axır vaxtlarda teatro, sirk və sinematoqraflarda salonlarda papiros çəkilir. Ona görə Bakı qradonaçalniki polis müdirindən rica etmişdir ki, teatro, sirk və sinematoqraflara icazə verdikdə sahiblərindən imza alsın ki, görkəmli yerlərdə “Papiros çəkmək qadağandır” elanı yazıb vursunlar və hər kəs buna təbəiyyət etməzsə [təbə olmazsa], polisi çağırıb tövqif [həbs] etdirlsinlər. Əlavə, qradonaçalnik rica etmişdir ki, işbu qərardadı qəzetələr vasitəsilə ümum əhaliyə elam etdirlsin [bildirlsin].

Bu da bir növ müşkülət

Mövşuq mənabədən [etibarlı mənabələrədən] aldığımız məlumata görə, dəmiryollarında ayrı-ayrı adamların yükləri bilamümaniət [maneəsiz] qəbul edilərək yollanmaqda ikən Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətinin bir çox malları vəsaili-nəqliyyə [nəqliyyat vasitələri] yoxluğundan mövqiflərdə [stansiyalarda] yığılıb qalır. Hal-hazırda paytaxtımızda ərzaq şeyləri gündən-günə bahalanır. Ehtikar və bahalıqla mübarizə edə bilmək üçün Nəzarət mütləqə külli miqdarda mal gətirib camaata ucuz satmalı ikən, dəmiryollarında müşahidə olunan bu cür hərəkətlər, heç şübhəsiz, bir növ müşkülət çıxarır. Kərratla [dəfələrlə] Türuq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri bəy

əfəndidən eşidilmişdir ki, dəmiryollarında yüklər növbə gözləməyə möhtac deyildirlər, lazımı miqdarda vaqon var. Digər tərəfdən, camaat hər bir ağızdan razılıq edirlər ki, dəmiryollarında çox rahatdır və heç maneə yoxdur. Amma bununla belə, nədənsə Ticarət və Ərzaq Nəzarəti ünvanına gəlməli olan ərzaq yükləri üçün vaqon tapılmayıb.

İclasda iştirak haqqı

Bəzi köylərdə iclaslarda bəzi əşxasın [şəxslərin] iştirak etmək haqqı üstündə bir çox mübahisə və həttə qovğalara təsadüf edilir. Buna binaən [buna görə], Bakı valisi bu xüsusda qəza qaimmə-qamlarına [qəza rəislərinə] camaata elan etmək üçün zeyldəki [aşağıdakı] məlumatı göndərmişdir:

Köylülər haqqında ümumi qərardadın 397-ci maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən], köylülər iclasında nə ruhanilər və nə bəylər iştirak etməməzlər. Həmin köylərdə sükunət edib köy idarələrinə vergi verməyənlərin də iclaslarda iştirak etməyə haqları yoxdur. Ev sahibləri isə fəqət yüzbaşı intixabı [seçkisi] iclasında iştirak edə bilərlər, başqa icaslarda kameralni siyahıda başqa tüstü [təsərrüfat] hesab edilən ev sahibləri [iştirak] edəcəkləridir.

HADİSAT

Oğurluq

Kanuni-əvvəlın 17-də Birinci İskələ soqağında Nobel qardaşları şirkəti evində olan əşya anbarlarından naməlum əşxas [şəxslər] tərəfindən açar sa-

lınıb 14.400 manat qiyməti olan üç dənə yeni şin oğurlanmışdır. Şinlərin bulunması və oğrunun tövqifi [tutulması] üçün tədabiri-lazimə ittixaz edilmişdir [lazımı tədbirlər görülmüşdür].

Oğruların tövqifi

Altıncı uçastok polis məmurlarının təşəbbüsəti ilə kanuni-əvvəlın 12-də Pyanişevin dükanından 35 min manatlıq əşya oğurlayan oğrular Daşdəmir Abdulla oğlu, Şükür Məhəmməd oğlu, Martiros Ayrəpetov və Suren Melikov tövqif edilib Bayılov həbsxanasında həbsə alınmışdılar. Bunların oğurladığı əşyanın bir hissəsi sahibinə iadə olunub [qaytarılıb] və qalanının da verilməsi üçün tədabir ittixaz edilir.

Tövqif edilənlərin miqdarı

İşbu kanuni-əvvəlın 18-də polis tərəfindən tövqif edilənlərin miqdarı bərvəchi-atidir [aşağıdakı kimidir]: 4, 5, 6, 7, 8 və 10-cu uçastoklarda və polis müdiri idarəsində məhbus qaçırılması üstündə 1 nəfər, qaçmış məhbus gizlətmək üstündə 1 nəfər, işsiz 6 nəfər, bəd əməl üstündə 1 nəfər, Azərbaycandan nəfy [sürgün] edilmək üçün 1 nəfər, oğurluq üstündə 13 nəfər və bunlardan başqa 20 nəfər dəxi tövqif edilmişdir. Cümlətanı kanuni-əvvəlın 18-də 43 nəfər tövqif edilmişdir.

Əşya kəşf edilir

Üçüncü uçastok polis məmurları tərəfindən edilən təşəbbüsət nəticəsi olaraq kanuni-əvvəlın 15-də Kərbəlayı Ağahüseyn Cavad oğlunun evindən oğurlanan əşyanın iki ədəd fərşindən

başqa, bir ədəd qızıl baş sancağı ilə bir cift qızıl sırğa dəxi bulunmuşdur. Bunların qiyməti 17 min manatdır. Qalan əşyanın bulunması üçün təşəbbüsət edilir.

BİRJADA

Kerenski minlik 800-1020 manata qədər və 250-lik kəndi qiymətindən 15 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1300 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 40-50 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 250 manat və Zaqafqaz bonu min manata 40 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1000 manat, imperial 750 manat, altun onluq 1157 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 98 manat və xırda gümüş para 40 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 3 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 50 faiz əskikdir.

AZƏRBAYCANDA

Şamaxıda

Bir vaxt üdəba, şüərası [ədibləri, şairləri] ilə sair yerlərə sərməşq [nümünə] olan Şamaxı imdi öylə əsəfnak [təəssüf doğuran] bir haldadır ki, insan bir az mültəfit olub [əhəmiyyət verib, diqqət ye-

tirib] bu xəvanin paytaxtı [xanların paytaxtı] şəhərin və mühitindəki işlərin gedişinə nəzər etsə, vicdanı onu vadar edər ki, bu bədbəxt mahalın dərununda [daxilində] sükunət edən fəlakətzədələrin [fəlakətə məruz qalmışların] əlhalihə-həzihi [bu halda, indi] keçirdikləri qara günlərə hüngürt-hüngürt ağlasın.

Zira dərd bir olsa, onun dəf və çarəsi asandır. Məəttəəssüf [təəssüf ki], Şamaxı qəzasının dərd və illəti [azarı] o qədər çoxdur ki, əgər bunlara vaxtında müalicə olunmasa, yazıq əhali gün-gündən muryanə [pas] yemiş dəmir kimi əriyib, işdən-vecdən çıxasındır.

Budur, əkin mövsümü gəlib çatmış. Keçən il yanğın və siçan cəhətindən məhsullarının üçdə bir hissəsi tələf olmuş. Əkinçilər imdi əllərində mövcud 5-10 pud toxumların əkməklə əkməməyin arasında mütərəddid [qərarı, təərəddüddə] qalmışlar. Çünki bu tərəfdən əllərində olan toxumların əksələr, özləri və ailələri yem və azuqədən məhrum qalacaqlar və nə də qüvvələri yetməyir ki, tağarı 8 min manata buğda və 4 min manata arpa alsınlar.

Məməfi [bununla belə], ziraətə [əkinçiliyə] aludə və aşıq olan kəndçilər məftun olduqları əkindən əlləri çıxma-maq üçün aclıqların nəzərə almayıb, çuvarlarındakı axırıncı dənəyədək əkəcəklər və əlan da [hal-hazırda da] əkməyə məşğuldurlar. Əksəriyyətinin də ümidi bunadır ki, hökumətimiz az da olsa, bizə azuqə verəcəkdir.

Digər tərəfdən də, Şamaxı qəzasında olan əkinçiləri məyusiyyətə düşər edən və böyük qorxuya salan şumlarda və əkin yerlərində baş verən sansız-

GÜRCÜSTANDA

Miralay Haskell

Müttəfiqlər Baş komissarı Miralay Haskell kanuni-əvvəlin 17-də, gündüz saat 4-də Tiflisdən sürət qatarı ilə İrəvana hərəkət etmişdir.

Fransa hərbi heyətinin rəisi

Bu günlərdə Fransa hərbi heyətinin rəisi mayor De Nonankur Gürcüstan Xariciyyə naziri müavini Kartsivadzeni ziyarət etmiş və onunla uzun müsahibədə bulunmuşdur.

Tiflis şəhəri əhalisinin siyahısı

Tiflis Şəhər İdarəsi şəhər əhalisinin siyahısını tutmaq fikrindədir. Hal-hazırda bu məqsəd üçün hazırlıq işləri görülməkdədir. Şəhər hökumət qarşısında siyahı tutulması xərcinin bir hissəsini hökumətin öz öhdəsinə qəbul etməsi xüsusda təşəbbüsət etməkdədir.

İngiltərə generalı Raykroft

Kanuni-əvvəlin 20-də Batum təriqi [yolu] ilə İstanbuldan İngiltərə generalı Raykroftun öz ərkani-hərbi [qərarı] ilə Tiflisə sürət qatarı ilə gəlməsi gözləndirdi.

Lehistan diplomasi nümayəndəsi

Gürcüstanda olan Lehistanın [Polşanın] diplomasi nümayəndəsi [Vatslav] Ostrovski cənabları srağagün Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkorini ziyarət edib onunla uzun bir mübahisədə bulunmuşdur.

İspaniyadan gürcülər

Uşaq vaxtlarından İspaniyada yaşa-

hesabsız siçanlardır. Siçanların bu dərəcə kəsrətlə [çox sayda] zühur etməsi binəvə əkinçiləri o qədər təşvişə salmışdır ki, bu payız da əkinçilər yerə toxum səpməyə ehtiyat edir. Əlbəttə, məhsulətin böyük düşməni olan bu afətin [bəlanın] şərini dəf etmək üçün hökumətimiz buna imdidən bir çarə etməlidir, vəillə [əks halda], əkin göyərtilərinin siçanlar tərəfindən qırılıb tələf ediləcəkləri göz önündədir.

Şamaxı qəzasında qəhətlik, bahalıq günbəgün artmaqdadır. Buğda, arpanın qiyməti bu bir həftə zərfində həddən, əndazədən çıxmışdır. Bu halda arpanın pudu 150-180 manatadək satılmaqdadır. Əgər bu məzənnə bu hal ilə davam etsə, yenə dərd yarır. Halbuki hər gün azuqənin fiyatı artır.

Ələxüsus bu payız mövsümü havalar quraq keçdiyinə görə yerdə ot-filan göyərməmişdir. Binaənileyh, köçərilərin güzəran və zindəganlıqları [dolənışqları] daha da betərdir. Biçarələrin qoyunları yerdə yeməyə bir şey tapmayırlar. Odur ki, varlı və təvanası [güc] olanlar qoyunlarına arpa alıb bununla bəsləyirlər. İştə, taxılın da bahalanmağına böyük səbəblərdən biri də bu olsa gərəkdir.

Doğrusu, bu bahalıq müşahidə edən-də insan biixtiyar özünü itirir və Şamaxının uçuq və yanıq divarları arasında o bədbəxt ailələrini əlacsızlıqdan soyuğun, zəhmətin, aclığın amansız pəncəsinə təslim edən, rəngi solmuş, çöhrəsindən qəm yağan fəlakətzədələr [yada] düşür.

Buna hökumətdən ciddi tədbirlər gözlənilir.

(Əlif. Əlif.zadə)

maqda olan bir neçə gürcü srağagün Tiflisə varid olmuş [gəlmiş] və Gürcüstan Xariciyyə naziri müavini Kartsivadze ilə görüşüb İspaniyada olan gürcülərin salamını nazir müavininə yetirmişlərdir.

Ənfiyəciyans fabrikasında yanğın

Kanuni-əvvəlın 16-da, axşam saat 5-də Ənfiyəciyansın Vağzalını küçədə olan tənbəki fabrikasında yanğın vüqu olmuşdur. Yanğın fabrikadan əmələlərin getdiyi vaxt yandırılan peçlərdən əmələ gəlmişdir.

Fabrikanın bir hissəsi yanıb məhv olmuşdur. Yanğın itfaiyyə alayı [yanğın-söndürən dəstə], qoşun qitəti [qoşun hissələri] və xalq milisi tərəfindən söndürülmüşdür.

Fabrikanın baş korpusu və makina olan hissəsi atəşdən o qədər mütəzərrir olmamışdır [zərər çəkməmişdir]. Fabrika müdiriyyəti tərəfindən fabrikanın işə salınması üçün təcili tədabir [tədbirlər] görülməkdədir. Külli surətdə papiros kağızı, karton və tənbəki yanıb xarab olmuşdur. Xəsarət küllidir. Neçə yüzlərlə fabrika əmələləri işsiz qalmışdırlar. İşsiz qalmış əmələlərin vəziyyətlərinin aydınlaşdırılması üçün Məclisi-Müəssisanın Məsai [Əmək] Komissiyası tərəfindən iki nümayəndə təyin edilmişdir.

ERMƏNİSTANDA

- Aleksandropolda məlullar evini saxlamaq üçün Ermənistan hökuməti 550 min rublə buraxmışdır.

- Ərzaq Nəzarəti “Aykop” ittifaqına icazə vermişdir ki, Batumda “Saken və

Morris” ticarətxanasından alınmış 15 milyon rubləlik manufakturu Ermənistanə gətirib, əvəzində 60 faiz şərab və konyak və 40 faiz də dəri ixrac etsinlər.

- Qars nahiyyəsində təşrinə-saninin [noyabrın] 15-dək 75 məktəb açılmışdır. Onlardan erməni məktəbi – 34, rus – 10, türk – 17, yunan – 11, kürd – 3. Bu məktəblərdə 178 müəllim tədrisdə bulunur. Onlardan erməni – 108, rus – 27, türk – 23 və yunan – 20.

- Qars, Kağızman və Sarıqamışda təlim məcburi və bəpul [pulsuz] elan edilmişdir.

- 1 kanuni-əvvəldə Novo-Bayəziddə köy təsərrüfatı edadi məktəbinin tənənəli rəsmi-güşadı [açılış mərasimi] olmuşdur.

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşahar (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

*Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və
geri*

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopeliovıç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Doktor Mirqiyam Axundov

Əmrəzi-daxiliyyə, əsəbiyyə, zöhrəviyyə və uşaq naxoşluqları.

Səhərlər 8-9, axşamlar 4-7, bazarlar səhər 8-1, çarşənbə axşam və şənbələr 6-7, axşam 4-7.

Aşağı Təzəpir küçəsi nömrə 1 və Köhnə poçt küçələrinin küncündə. Telefon 00-55.

16814

Dış həkimi

Boris Moiseyevıç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinninin küncündə). Telefon 48-75.

Dışlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

Müəllimə

İstanbul Darülmüəllimati-aliyyəindən məzunə [qızlar üçün Ali Pedaqoji Seminariyasından məzun olmuş xanım], qayət qısa bir zaman zərfində son üsuli-tədris üzrə türkçə oxumaq və yazmaq öyrədir. Azərbaycan milli siniflərinə və İstanbul məktəblərinin hər sinfinə son proqramlara görə tələbə hazırlayır.

Adres: İdarəxanada.

B

Müdür: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Kanuni-saninin əvvəlindən...

səh. 451. “2 aylığı 230 manat”: qəzetdə “230” yerinə “130” getmişdir.

“3 aylığı 340 manat”: qəzetdə “340” yerinə “240” getmişdir.

Elan

səh. 452. “edadi məktəb”: şagirdləri ali təhsilə hazırlayan məktəb.

İcmali-siyasi

səh. 453. “Skapa-Flou” [Scapa Flow]: Şotlandiyada Orkney adalarında [Orkney Islands] liman. Britaniya hərbi-dəniz donanmasının əsas bazası Birinci Dünya müharibəsi (eləcə də İkinci Dünya miharibəsi) dövründə bu limanda idi. Birinci Dünya müharibəsindən sonra Almaniya hərbi-dəniz donanmasının bir hissəsi 1919-cu ilin iyun ayında bu limanda batırılmışdır.

səh. 454. “və dəmiri müamilədən saqınılması haqqında”: “dəmiri” yerinə güman ki, “zəcri” yaxud “qeyri” olmalı idi.

Teleqraf xəbərləri

səh. 458. “Karnarfon” [Caernarfon]: Uelsdə şəhər; Lloyd Corc bu bölgədən Parlamentə seçilmişdi. Qəzetdə “Karnadon” şəklində təhrif edilmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 459. “Mejev” [Megève]: Fransanın şərqində, İtaliya və İsveçrə sərhədində dağlıq ərazidə yerləşən Yuxarı Savoyya departamentinin kommunası və qış turizmi mərkəzidir.

“Arbuz”: Yuxarı Savoyyada d’Arbua [d’Arbois] dağı nəzərdə tutulur.

səh. 460. “Amerongen” [Amerongen]: Niderlandın mərkəzi hissəsində şəhər. Kayzer II Vilhelm Birinci dünya müharibəsindən sonra bir müddət (noyabr 1918 – may 1920) bu şəhərdəki Amerongen qəsridə [Kasteel Amerongen] qalmışdır.

Könüllü Ordu və bolşeviklər haqqında bir mülaqat

səh. 462. “poqrom”: hər hansı dini yaxud etnik qrup əleyhinə yönəlmiş kütləvi yəğmə və iğtişələr.

“Üç ordu və məcmusu [cəmi] 12 hökumət idarələri altında əzilən Kiyev içərisində insan yaşarlıq halından çıxmışdır.”: qəzetdə belə getmişdir: “Üç ordu və məcmusu [cəmi] 12 hökumət idarələri altında izlənen Kiyev içərisində əfsanə yaşarlıq halından çıxmışdır.”

“Çeka”: Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası – “Çrezvıçaynaya Komissiya”nın qısaltması (ÇK); Sovet hökumətinin təhlükəsizlik qurumu. 1917-ci ilin dekabrında yaradılmış, 1922-ci ilin fevralında ləğv edilmişdir. “Qırmızı terror”u həyata keçirən əsas qurum olmuşdur.

“susuzluq və ordusuzluqdan zəhmətlər çəkən əhali üçün”: “ordusuzluqdan” yerinə güman ki, başqa bir söz (məsələn “uyqusuzluqdan”) olmalı idi.

səh. 463. “Getman hökuməti”: “Getman” – Ukraynada (eləcə də bir sıra başqa dövlətlərdə) dövlət başçısının və baş komandanın titulu idi. Ukraynada getman hökuməti 29 aprel – 14 dekabr 1918-ci il tarixləri arasında mövcud olmuşdur.

“pyatakov” (yaxud “pyatakovka”): Rusiyada bolşeviklərin 1918-ci ildə buraxdıqları kağız pul; üstündə G. L. Pyatakovun imzası olduğundan, xalq arasında belə adlanmışdır; qəzetdə təhrif edilmişdir.

səh. 464. “Donskoy ataman”: qəzetdə “Daşkoy ataman” kimi təhrif edilmişdir.

“Türkün xitabı” şeiri (səh. 465)

üçün lüğət:

çeynəmək: tapdalamaq, ayaqlamaq.

“Fərabilər... Səlimlər... Sinalar...”: İslam filosofu və alimi Əbunəsr Fərabi (IX-X əsrlər), Osmanlı sultanı I Yavuz Səlim (XV-XVI əsrlər), Orta əsrlərin böyük həkim və filosofu İbn Sina (X-XI əsrlər) nəzərdə tutulur.

tutuşdurmaq: şölələndirmək; alovlandırmaq

misbah: çıraq, lampa

təqti: şeirdə hər misranın bölgüsü

Əfqanıstan

səh. 465. “Alptəkin” (yaxud Alp Tigin, Alp Təgin): Qəznəvilər dövlətinin qurucusu və ilk əmiri.

“Xarəzmşahlar”: XI-XIII əsrlərdə Mərkəzi Asiyada mövcud olmuş türk imperiyası; bu imperiyanın hökmdarlarına “xarəzmşah” deyilirdi.

“Əhməd xan Qəndəhari”: Əfqanıstan dövlətinin qurucusu, 1747-ci ildə özünü Qəndəharda şah elan edən Əhməd xan Dür-rani nəzərdə tutulur.

səh. 466. “Pəxto”: Əfqanların dili; puştu dili; bu dilin daşıyıcıları özləri ona pəxto dili deyirlər.

“Həzaralar”: Əfqanıstan əhalisinin 10 %-ə yaxınını təşkil edən xalq.

İzçiliyə biz də qoşalım

səh. 468. “ruhani babalar”: (mənəvi atalar) müəllimlər nəzərdə tutulur.

Gürcü mətbuatı

səh. 469. “Bu il yarım zərfində”: qəzetdə “il yarım” yerinə “yarım il” getmişdir.

səh. 470. “İqtisadi və siyasi əlaqə və mənfəətlər”: qəzetdə “mənfəətlər” yerinə “müttəfiqlər” getmişdir.

Azərbaycanda

səh. 472. “tağar”: 83,2 kiloqrama bərabər çəki vahidi.

Çərşənbə axşamı, 23 dekabr 1919-cu il, nömrə 351

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 30 rəbiuləvvəl sənə 1338. 23 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rubla, 2 aylığı 130 rubla, 3 aylığı 180 rubla. Bakı üçün 1 aylığı 60 rubla, 2 aylığı 110 rubla, 3 aylığı 150 rubla. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur. Elan fiatı: birinci səhifədə satrı 8 rubla, axırıncı səhifədə satrı 6 rubla, itan şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rubla axırıncı səhifədə, 6 rubla birinci səhifədə.

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

MÜDİRİYYƏTİ

Səşənbə günü kanuni-əvvəl in
(dekabrın) 23-ndə 1919-ncu ildə
ikinci dəfə olaraq
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır
“O olmasın bu olsun” operettası
Üzeyir bəy Hacıbəylinin əsəri,
4 məclisdə

Məşhədi İbadın rolunu Mirzəağa
Əliyev, hambalın rolunu Əbülhəsən
Anaplı ifa edəcəkdir.

Orkestr Müslüm bəyin təhti-idarəsində.
Biletlər imdidən Haşimovun mülkündə
satılmaqdadır.

Tamaşa günü isə teatrın kassasında
satılacaqdır.

Rejissor: A. M. Şərifzadə.

Tamaşa axşam saat 8 tamamda
başlanacaqdır.

Gələcək tamaşa: Cümə günü kanuni-
əvvəl in (dekabrın) 26-sında gündüz
“Şamdan bəy”, axşam “Ölülər” faciəsi
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Müdiriyyət vəkil: M. Ə. Sidqi
T-407

Kanuni-saninin [yanvarın] əvvəlindən
1920 sənəsindən “Azərbaycan” qəzetəsi
üçün abunə şəraiti:

Qeyri şəhərlər üçün

1 aylığı 120 manat
2 aylığı 230 manat
3 aylığı 340 manat

Bakı üçün

1 aylığı 115 manat
2 aylığı 220 manat
3 aylığı 320 manat

Abunə şəraiti ancaq həmin sənə ap-
rel ayının 1-inədək hesab olunur.

b.

ELAN

Keçmiş “Edisson” teatrosunun ima-
rəti icarəyə verilir. Bolşoy Morskoy ilə
Birjavoy küçələrin küncündə. Xəbər bil-
məkdən ötrü Bələdiyyə İdarəsinin Ləva-
zim şöbəsinə qulluq saatlarında gələ
bilərlər.

T-410

ELAN

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla
elan edir ki, bu il kanuni-əvvəl (dekabr)
ayının 15-də, texniçeski teleqraf tərəfini
öyrənib və yolda teleqraf nadsmotirşiki

“Azərbaycan” qəzetinin 351-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

[nəzarətçisi] vəzifəsinə qəbul olunmaq üçün kurslar açılıb.

Kurslar 6 aylıqdır.

Şu kurslara qəbul olunanlara ta kursu qurtaranadək ayda altı yüz (600) manat verilir.

Ona binaən [ona görə], kurs qurtaranlar yol xidmətində 3 il qulluq etməyə məcburdurlar.

Kurslara qəbul olunur 18 yaşından 24 yaşınadək. Müşarüiləyhlərdə [deyilən şəxslərdə] salim vücudlu, texniçeski-re-meslenni [texniki-peşə] və edadi məktəb qurtaranlar və ya bu məktəblərə aid qeyri məktəblərdən çıxan və ya qeyri mexanik işlərə aşna olub imtahan olunub qəbul olunurlar.

Ərizələr qəbul olunur Teleqraf Müdiriyyəti idarəsində. Ərizə ilə bərabər, məktəb vəsiqələri, metirkalar və pasport və sair şəhadətnamələr təqdim edilməsi lazımdır.

Azərbaycan Dəmiryol müdiri əvəzinə mühəndis [Səməd bəy] Vəkilov
T-408

* * *

Bakı şəhər Bələdiyyə İdarəsi 1920 sənə kanuni-səninin [yanvarın] əvvəlindən yer axtaran zəvata [şəxslərə] təbaqqılıq və çəkmə silmək ticarəti ilə və həmçinin meydanların bazarında təzə düzələn yerlərdə yer verir:

- 1) 49-cu məhəllə ilə Persidski küçədə;
- 2) “Belvyu”;
- 3) 480-ci məhəllə ilə Balaxanı şose-sində;
- 4) Əvvəlinci Bailovski küçədə “Elek-triçeski sila” cəmiyyətinin yanında;

5) Bazarnı küçə ilə 10-cu məhəllədə. Yer götürmək istəyən əşxas [şəxslər] ərizə yazıb hansı yeri və ticarəti ərizədə [ticarət üçün ayrılmış ərazidə] göstərüb ləvazimat hissəsinə verməlidirlər 25 kanuni-əvvələdək.

T-392

QƏZETƏLƏR NƏŞRİYYATI

Həmin sənə kanuni-əvvəlindən 24-ndən atidəki [aşağıdakı] qəzetələrin tək nüsxə-sini 4 rubləyədək artırılmasına məcbur olmuşlar: “Azərbaycan”, “Qolos Rossii”, “Bakinets” və “Bakinskoye slovo”.

b.

AĞASIYEV VƏ KOMPANIYASI
TİCARƏTXANASININ YAĞ ZAVODU
Armyanski küçədə, ev nömrə 37, telefon nömrələri 6-49, 14-92.

Zavodumuzda həmişə küncüd, badam və kastorka yağı [gənəgərçək yağı] mövcuddur və həmçinin at və qaramal üçün təmiz küncüd və jmix. Satış küliyyət ilədir [topdandır].

16835

TİCARƏT KOMİSYON KONTORU “GƏNCƏ” ŞİRKƏTİ

Bununla möhtərəm müştərilərə elan edir ki, kontorumuzda məmaliki-xaricədən külli miqdarda fəhlə üçün hazır təzə kostyumlar, yağmur müqabilinə plaşlar, prostinya və qeyri bəzzaziyyə şeyləri alınmışdır.

Qiymətləri münasibdir.
Parapetdə, telefon 6-57.

18245

* * *

YEFİMOV QARDAŞLARININ SİRKİ

Səşənbə günü kanuni-əvvəlindən 23-ndə 1919-ncu ildə böyük təntənəli nümayiş göstəriləcək.

Programma 20 nömrədə. Sirkin ən gözəl oyunlarından 7 yaşında jonqlyor bir qızın insanı mütəhəyyir edəcək [heyrləndirəcək] oyunları.

Artıq güldürücü kosalar. İbonan qardaşları, Laqodas, Kitay şöbəsinin nümayişləri, Flirensa Kosanın

öyrədilmiş eşşəyinin nümayişi.

Məxləqun sevgilisi

Kosa Cakın nümayişi.

Ronan öz öyrədilmiş küçükləriylə (bolonkalarıyla).

Qırmızı iblis,

Cəhənnəmin padşahı,

Qorxusuz məşşaq [məşqçi] Nantolar.

Həmçinin xanım Starkoyun miniciliyi.

Ballardanın havaları.

Xanımlar tərəfindən rəqslər

icra ediləcəkdir.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

Elan:

Cümə günü kanuni-əvvəlindən 26-sında böyük tamaşa.

İran güləşməsi.

Məşhur İran pəhləvanları arasında.

Rejissor K. İbonaş.

Müdirin müavini A. L. Şteyn.

Müdür: K. Saukov.

16852

Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan
“Tərəqqi” tərəfindən
Dram şöbəsi iştirakıyla
pəncşənbə günü
kanuni-əvvəlindən 25-ndə
“Pel-Mel” teatrosunda
(Malakan bağının yanında)
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır
səhnə aləmində birinci dəfə olaraq
**“ŞÜCAÜDDÖVLƏ
VƏ YAXUD TƏBRİZ MÜHASİRƏSİ”**

Drama, 5 pərdədə.

Əsəri-Mirzə Mahmud Məhəmmədzadə

Bu teatro 1330 sənəsində

möhtərəm məhərrəm ayı inqilabına

dair təlif olunub [yazılıb],

rusların İranda etdiyi məzalimi

[zülümləri] təsvir edir.

Biletlər imdidən Nikolayevski küçədə

“Novbahar” lokantasında və

“Beynəlmiləl” qənnadı mağazasında,

Dəniz kənarında kantorda (şirkətdə) və

Bazarnıda Nağı Hüseynzadənin

dükənində satılır.

16854

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Əmrnamə nömrə 129

13 kanuni-əvvəl sənə 1919

Dəftərxananın Birinci şöbə kargüzar müavini Əbülfəz Şıxməhəmmədov İkinci şöbəyə kargüzar vəzifəsinə təyin olunur 12 kanuni-əvvəl sənə 1919-dan.

Dəftərxananın qüyudatçısı [qeydiyyatçısı] Asya xanım Vaçnadze ərizəsinə məbni [əsasən], 10 kanuni-əvvəl sənə

1919-dan vəzifəsindən və qulluqdan ixrac olunur.

Posta və Teleqraf naziri

Camo Hacinski

Dəftərxana Baş müdiri Blajevski

Əmrnamə nömrə 129

13 kanuni-əvvəl sənə 1919

Larisa İvanovna Alekseyeva Dəftərxanının Birinci şöbəsində kargüzar müavini vəzifəsinə təyin olunur 13 kanuni-əvvəl sənə 1919-dan.

Posta və Teleqraf naziri

Camo Hacinski

Dəftərxana Baş müdiri Blajevski

YENİ KABİNƏ TƏŞKİLİ

Məclisi-Məbusanın 22 kanuni-əvvəl tarixli dünkü iclasında yeni kabinə təşkil edilmiş olduğu bildirilərək, Rəisi-Vükəla Yusifbəyli Nəsim bəy həzrətləri yeni kabinənin fəaliyyət proqramını (deklarasiyasını) elan etmişdir. Deklarasiyanın təfəsilatı yarınki nömrəmizdə dərc ediləcəkdir.

Yeni kabinəyə daxil olmuş zəvat [şəxslər] bunlardır:

Rəisi-Vükəla – Yusifbəyli Nəsim bəy

Daxiliyyə naziri – Məhəmmədhəsən bəy Hacinski

Xariciyyə naziri – Fətəli xan Xoyski

Hərbiyyə naziri – General Mehman-darov

Ədliyyə naziri – Xəlil bəy Xasməmmədov

Ticarət və Sənaye, Türuq və Məabir naziri – Xudadad bəy M.Aslanov

Posta və Teleqraf naziri – Camo bəy Hacinski

Maliyyə naziri – Qaplanov

Maarif naziri – Şahtaxılı

Ərazi və Məsai naziri – Əhməd Cövdat [Pepinov]

Ümuri-Xeyriyyə və Səhiyyə naziri – Musa Rəfiyev

Dövləti Müfəttiş – Məhəmmədbəyov Heybətqulu bəy

Bu surətlə yeni hökumət, Parlaman-da bulunan bütün fraksiyaların (əqəliyyət [azlıq] nümayəndələrindən başqa) iştirakıyla təşəkkül etmişdir. Böylə ki, təzə kabinəyə “Müsavat”dan dörd, sosialistlərdən iki, “Əhrrar”dan bir, “İttihad”dan iki və bitərəflərdən üç nazir daxil olmuşdur.

Hökumət bəyannaməsinin müzakirəsi axşam saat 7-yədək təxir edilmişdir.

TELEQRAF XƏBƏR[LƏR]İ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

21 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva dairəsində ciddi vuruşmalar davam edir. Çudsk və Pskovsk gölləri arasında olan boğazlarda bizimkilər müvəffəqiyyətli surətdə kəşfiyyatda bulunmuşlardır. On əsir, mitralyoz və başqa qənimətlər alınmışdır.

Pskov dairəsində top atışması vardır. Qərbi Dvinada kəşfiyyət əməliyyatı.

Kiyev dairəsində Fastovdan 15 fərsəx şimala olan İrpen nəhri üzərinə vuruşma ilə qitəatımız [hərbi hissələrimiz] çıxmağa müvəffəq olmuşdur.

Zolotonoşsk dairəsində yürüşdə bulan qitəatımız Zolotonoşskdan 25 fərsəx şimala bir neçə kəndi tutmuşlardır.

Xarkov dairəsində qitəatımız Konsantinoqraddan 30 fərsəx şimalda olan kəndlərə gəlib çatmışlardır.

Kubinsk dairəsində yürüş edən qitəatımız İzyum şəhərinin 30 fərsəxliyinə çatmışlardır.

Myuller dairəsində vuruşma ilə tərəfimizdən Kantemirovka və Karmaşevka mövqifləri işğal edilmişdir. Kantemirovka tərəfimizdən düşmənin “Yermak” adında bir zirehli qatarı dəsdəst edilmişdir [ələ keçirilmişdir].

Tsaritsın altında və Volqanın sol kənarında şiddətli top atışmaları vardır.

Ural cəbhəsində kəşfiyyət əməliyyatı.

Krasnovodsk cəbhəsində yürüşümüz müvəffəqiyyətlə genişlənməkdədir.

Sarqaç dairəsində kəşfiyyət dəstələrinin toqquşmaları vəqə olur.

Novonikolayev dairəsində Yeksino mövqifindən 60 fərsəx şərqə tərəf bir neçə kənd işğal etmişdir. Əlavə alınan məlumatlara görə, Novonikolayev altında tərəfimizdən təxminən edilən hesaba görə iyirmi min vaqon, üç yüz lokomotiv alınmışdır.

Ukraynada

Nauen – Denikin qəzetəsi “Varşavskaya reç” 15 kanuni-əvvəldən xəbər verir ki, bütün Ukrayna atəşlə əhatə edilmişdir. Hər bir yerdə üsyan vardır. Məmləkət görülməyən tərzdə həyəcəndədir.

Bir ilin müddətində Kiyevdə 10 hökumət dəyişirilmişdir.

Qiyamçıların Odessaya yürüşü

Nauen – Qiyamçılar Odessa üzərinə yürüş edirlər. Bir çox Ukrayna şəhərləri qiyamçılar ixtiyarındadır.

İnquş və çeçenlər

Saratov – Qızılyar altında yaşillər inquş və çeçenlərlə dəmiryollarını təxrib edərək qatarları saxlayır və bu növlə Denikin ordusuna maneələr çıxarırlar. Yaşılların Qızılyardan Yessentukiyə keçmələri mümkün olduğundan, burjuaziya həyəcəndədir.

İspaniyada qanlı müsadimələr

Nauen – İspaniyada həyəcan qət edilməmişdir. Bütün məmləkətdə hökumət qoşunları ilə müsadimələr vəqə olmaqdadır. Küçələrdə hökumət qoşunlarının qitəatı gəzib-dolanmaqdadır.

Şkuronun yeni həzimet

Saratov – Fərarilərin sözlərinə görə, Şkuro yenidən Qroznı altında həzimetə [məğlubiyyətə] uğramışdır.

Madrid küçələrində vuruşmalar

Nauen – Madrid şəhərində olan fabrika və zavodlarda işlər qət edilmişdir. Tramvay hərəkəti saxlanılmışdır. Fəhlə məhəllələrində hökumət qoşunları ilə fəhlələr arasında qanlı vuruşmalar olur. Bir çox ölənlər vardır.

İrlandiyada iğtişas

Karnarvon – İrlandiyada olan iğtişaslar yatırılmamışdır. Dublində İrlandiya

vis-kralı Frençin canına sui-qəsd edilmişdir. Bir neçə polis nəfəratı ölmüşdür. Əhali canini gizlətməmişdir.

(Qafqaziyada Müttəfiqlər heyətinin radio xəbərləri)

Venizelos əleyhinə sui-niyyət

Venizelos əleyhinə edilən sui-niyyət-dən dolayı Afinada 55-ə qədər adam həbs edilmişdir. Bunlardan bir çoxları yunan torpağından çıxarılmışlardır.

Lloyd Corc Parisdə

Kanuni-əvvəlın əvaxirində Lloyd Corc Parisə Klemanso ilə görüşməkdən ötrü gedəcəkdir.

Vəhib paşa

İstanbulda Məhkəməyi-hərbiyyədə Zaqafqaziyada Üçüncü Türkiyə qolordusu [korpusu] komandanı olan general Vəhib paşanın işinə baxılmağa başlanılmışdır.

İNGİLTƏRƏ MƏTBUATI

Avam Kameronında Lloyd Corcun nitqi

20 kanuni-əvvəl. Siyasəti-xaricə haqqında Lloyd Corc Avam Kameronında məlumat verərkən söyləmişdir ki, uzun gözləmədən sonra Müttəfiqlər qəti etmişlər ki, Türkiyə ilə sülh məsələsini Amerikasız müzakirəyə şüru etsinlər [başlasınlar].

Rusiya xüsusunda Lloyd Corc böylə bir sual vermişdir: “Rusiya kimdən ibarətdir?” və cavab vermişdir ki, orada

bütün Rusiya namindən danışa biləcək bir hökumət olmadığından, sülh müzakirəsinə başlamaq mümkün deyildi.

Britaniya və Fransa hökumətləri var qüvvələri ilə çalışırlar ki, aclığa məruz qalmış Avropaya müavinətdə bulunsunlar. Fəqət bu işdə Amerika iştirak edib müavinətdə bulunmazsa, bu vəzifə nəhayət [son dərəcə] müşkül olacaqdır.

Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] haqqında Lloyd Corc söyləmişdir ki, Cəmiyyətdə Amerika iştirak edib-etməyə də, İngiltərə hökuməti bir nöqtəyi-nəzərdə durmalıdır. Cəmiyyətsiz Cahan müharibəsini dəf etmək mümkün deyildir.

Türkiyə ilə sülh

Yaxın Şərq məsələsinə keçərək Baş vəkil [Baş nazir] demişdir ki, Anadolu, Ermənistan və Asiyayi-Süğrada [Kiçik Asiyada] bulunan xristian ictimailərinin himayə altına alınmaları müqtəzidir [lazımdır]. Bunun bir çoxu ondan asılıdır ki, Amerika aləmi-mədəniyyətin işbu böyük vəzifəsində iştirak etməyi istəyə-cəkmidir? Zira Amerikanın bir o qədər xarici təəhhüdatı [öhdəlikləri] olmayıb, əzim [böyük] miqdar qüvvəsi vardır. Amerika bu vəzifədə iştirak etməyəcəyini məlum edincəyədək bu yolda atılan hər bir iqdamat [addım] Amerika ilə münazirəni mövcub [çəkişməyə səbəb] olardı.

İştə, Amerika kəndi fikrini bildirməyincəyə qədər biz Türkiyə ilə sülh əqd edəmmədiyimizin [imzalayamamışlığımızın] səbəbi! Hal-hazırda isə əhvalımız eyidir.

Mən Amerikanın nə kimi bir qərar çıxaracağını bilməyirəm. Hər halda, bu-

radan bir ümid gözlənilməyir və bina-ənileyh [ona görə] ədd edirik [hesab edirik] ki, hal-hazırda Türkiyə ilə sülh əqd etməyə bizim haqqımız vardır və təklif edirik ki, nə qədər mümkün isə tezlikdə əqd edilsin.

Bu xüsusda bizim müşavirələrimiz olacaqdır. Və o müşavirələrdən böyük ümidlər gözlənilir. O müşavirələrin bəzisi burada və bəzisi də Fransada vüqu bulacaqdır. Mən ümid edirəm ki, tez zamanda Türkiyə hökumətinə sülh şəraitini təqdim etmək mümkün olsun.

QƏZƏTLƏRDƏN

Estlanda [Estoniya] ilə bolşeviklərin müzakirəti

Bolşevik teleqrafnaməsinin verdiyi xəbərgə görə, 17 kanuni-əvvəldə Yuryev Sülh Konfransı təcridi-müzakirəyə [müzakirələri bərpa etməyə] başlamışdır. Rusiya ilə Estoniya arasındakı sərhəd məsələsində bolşeviklər böyük güzəştlərdə bulunaraq şərt qoymuşlar ki, Estoniyada mövcud təşkilat və əsəkir [qoşun] tərəfindən Şura Rusiyasına qarşı bir təcavüz olunmayacağına, Şura hökuməti ilə mübarizə etmək fikrində olan qrupların önu alınacağına dair təminat verməyə Estoniya hökuməti də kəndi tərəfindən razı olmalı və həmçinin şu təminat və şəraitin mövqeyi-məriyyəyə vəz edilməsini [icraya qoyulmasını] kontrol etmək üçün bir müəssisə təşkili də Şura hökumətinə müsaidə edilməlidir.

Estoniya mürəxxəsləri [nüməyəndələri] rica etmişlərdir ki, sərhəd məsələsini

kəndi hökumətləri ilə müzakirə etməkdən ötrü fasilə verilsin.

Kanuni-əvvəlın 11-dən 16-dək Sülh Konfransı iqtisadi məsələlərlə iştigal etmişdir [məşğul olmuşdur].

Bolşevik mürəxxəsləri təkid edirlər ki, əsas müahidənamə əqd edildikdən [səziş imzalandıqdan] sonra xırda məsələlərin müzakirəsi xüsusi komissiyalara həvalə edilsin.

Bolşeviklərin sülh təklifi

İngiltərə ticarət və sənəət dairələri

Polkovnik Malon mərifəti [vasitəçiliyi] ilə Şura hökuməti tərəfindən edilən sülh təklifi münasibətilə “Çıkaqskaaya tribuna” yazır:

“İngiltərənin ticarət və sənəət [sənaye] dairələri bu təklifə hüsn-nəzərlə baxırlar. Onlar qorxurlar ki, əgər Müttəfiqlər ablukanı [blokadanı] uzadarlarsa, Rusiyada olan xammallar özgə əllərə, məsələn, Almaniyaya əlinə düşər. Onların qorxu və ümidləri sülh təklifinin zirdəki [aşağıdakı] cümləsindən irəli gəlir: Şura hökuməti ümid edir ki, eyni təklifi bir az təğyir edib [dəyişdirib] Mərkəzi dövlətlərə müraciətdə bulunmaq məcburiyyətində qalmayacaqdır.”

Rostov “Mərkəzül-müslimin” komitəsi

Son günlərdə “Qolos Rossii” qəzetəsində Rostov “Mərkəzül-müslimin” [Müsləmanlar Mərkəzi] proqramması nəşr olunmuşdu. Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən aldığımız rəvayətə nəzərən, o Mərkəz bu oktyabrın 9 tarixində qap[ad]ılmış. Tutuq suda balıq tutmaya öyrənən bəzi qaragüruh ruslara böyük mövzu

olan o mərkəzin tarixinə aid mötəbər mənbədən əxz etdiyimiz [mənbələrdən əldə etdiyimiz] şu məlumatı veririk:

İşbu mərkəz əsgəri xidmətdən boşanmaq istəyən iki “самозванецъ” [fırl-daqqı] tərəfindən açılmışdı. Müsəlmanlar izhari-nifrət etməkdən [nifrətlərini bildirməkdən] başqa qətiyyəən heç bir münasibətdə bulunmadılar. Onun rəisi məhəlli [yerli] islam zənginlərdən, müsəlmanların ictimai və siyasi hərəkətlərində alış-verişi olmayan bir şəxs idi. Katibin iki saat qəzetə mütləq etməkdən başqa bir fəaliyyəti olmadı. Şimdi kəndiliyindən pək təbii olaraq qapanmışdır.

Müsiəbtli cənəzəsini qara ruslar oxusunlar.

Odessada Türkiyə, İran, Çin konsulları

Mötəbər mənbələrdən aldığımız rəvayətlərə nəzərən, Odessanı işğal etdikləri zaman bolşeviklər tərəfindən vəzifələrində davamına müsaidsə edilən konsullar cümləsindən Türkiyə, İran, Çin konsulxanalarına dabravol zabıtləri hücum edərək dəftər və yazıxanalarını axtarmışlar. Türkiyə konsulxanası və konsulun odasında olan bütün əşyaları axşam saat 12-də avtomobillərə mindirib zabıtlər aparmışlar. Konsulu bulamamışlar. Rəvayətlərə nəzərən Odessadan qaçmış.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Maarif nazirinin mətbəə makinası həczi [müsadirəsi] haqqındakı təqriri is-

teması [təklifinin dinlənilməsi] nəticəsində, Seqal qardaşları ticarət evindəki mətbəə makinasının həczinə icazə verilsin.

- Hərbiyyə nazirinin, sabiq əsgər Şəki əhli Məhərrəm Bilal oğluna maddi müavinət təyini haqqındakı təqriri isteması nəticəsində, 70 milyonluq fondan məzkura [deyilən şəxsə] verilmək üçün 5 min manatın buraxılması qərara alınmışdır.

- Hərbiyyə nazirinin, mülazimi-əvvəl [baş leytenant] Zavertalninin arvadının, ərinin azad edilməsi haqqındakı təşəbbüsətinə dair təqriri isteması nəticəsində, Hərbi Məhkəmə tərəfindən 19-ncu sənənin 30 martında məhkum edilmiş Zavertalninin azad edilməsi qərara alınmışdır, fəqət məzkurun Azərbaycanda qalmaması şərtidir.

- Hərbiyyə nazirinin, Hərbi Məhkəmənin Ağakərim Şərifova təyin edilmiş üç sənəlik həbsxana cəzasının bir ay həbsxana və vaxmistrlikdən əzl edilməsi haqqındakı təşəbbüsətinə dair təqriri isteması nəticəsində təşəbbüsətin rəddi qərara alınmışdır.

- Hərbiyyə nazirinin, Hərbi Məhkəmənin 3-ncü Gəncə piyada alayı zabiti İvanova təyin edilmiş 4 sənəlik kürək [katorqa] və hüququnu itirmək cəzasının 40 aylıq qala [həbsxana] və hüququnun bir parasının məhdud edilməsi haqqındakı təqriri isteması nəticəsində təşəbbüsətin rəddi qərara alınmışdır.

- Ticarət-Sənaye və Ərzaq nazirinin, Zakaspi hökuməti tərəfindən həcz edilib məzkur hökumət naminə Bakıya göndərilmiş malların sahiblərinə qaytarılması haqqındakı təqriri isteması nəticəsində qərara alınmışdır.

1) Ticarət-Sənaye və Ərzaq nazirinin qərarı təsdiq edilsin.

2) Sahibləri lazımi vəsiqəni təqdim etmədikləri təqdirdə, məsələ məhkəməyə verilsin.

- Daxiliyyə nazirinin, Lənkəran müharibəsində məqtul olmuş [öldürülmüş] əsgərin anası Xırda Eyvaz qızına 5000 manat verilməsi haqqındakı təqriri isteması nəticəsində, istənilən pulun verilməsi qərara alınmışdır.

- Daxiliyyə nazirinin, Lənkəran hərbində məqtul edilmiş Bakı əhli Cavad Hənifə oğlunun ailəsinə maaş təyini haqqındakı təqriri isteması nəticəsində, məqtulun ailəsinə bir sənəlik maaş, yəni 12.600 manat verilməsi qərara alınmışdır.

- Hərbiyyə nazirinin, ümum üçün təyin edilmiş su yollarından hərbi müəsisələr üçün alınacaq su qiymətinin verilməsi haqqındakı təqriri isteması nəticəsində:

1) Hərbiyyə nazirinin qanun layihəsi təsvilə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı;

2) Təsdiqinədək əski qayda üzrə sudan istifadə etmək Hərbiyyə Nəzarətinə icazə verilməsi qərara alınmışdır.

AZƏRBAYCAN-ERMƏNİSTAN KONFRANSI

Azərbaycan-Ermənistan Konfransının ikinci rəsmi iclası kanuni-əvvəl 21-də Xariciyyə Nəzarəti salonunda Ermənistan heyəti rəisi [Martiros] Arutunyanın sədarəti ilə saat 1 yarımında açılır. Sədr xüsusi müşavirədə qəbul edilmiş Konfran-

sın məsaili-müzakirəsini [müzakirə edəcəyi məsələləri] oxuyur:

1) Mülkiyyət məsələsi;

2) Qaçqınlar məsələsi;

3) Ticarət və türüq-məabir [nəqliyyat-rabitə] müqavilənamələri məsələsi.

Bunlardan əlavə olaraq, Azərbaycan heyəti tərəfindən Azərbaycanda yaşayan ermənilər və Ermənistanda yaşayan müsəlmanlar üçün məhkəmə və hüquq məsələsi, Ermənistan heyəti tərəfindən isə cümhuriyyətlərin şəhərlərində konsulluqlar təşkili təklif edilmişdir.

Bundan sonra Azərbaycan heyəti rəisi Fətəli xan Xoyski bu məzmununda bir nitq irad edir [nitq söyləyir]:

– Əfəndilər, bizim heyətin nitqini müsaidsənlə təqdim edəyim.

Qafqaziya cümhuriyyətlərinin bir bucuq sənəlik [il yarım] müstəqil həyatları bizə təcrübə verməklə bərabər, fikrimizi və məsələlər [qarşılaşdığımız problemlər] – nəzəriyyətimizi mətinləşdirdi. Zaqaqaziya millətləri istiqlalçılıqları elanından sonra, təbii ki, həyatı-xüsusiyyə ilə yaşamağın ziddinə olacaqdılar və ittifaqla yaşamağın lehinə olmamağın lüzumunu etiraf etməyə etiraf etməməkdən acizdirlər. Əqidəmizcə, cümhuriyyətlərimiz miyanındakı [arasındakı] ixtilaf Zaqaqaziya millətləri üçün ölüm mənzələsindədir [ölümə bərabərdir]. Azərbaycan heyətinin fikrincə, bu millətlər arasında ittifaq ələmədir [vacibdir].

Əfəndilər, bir bucuq sənəlik həyat işbu millətlərin iqtisadi həyatlarının əlaqədar olmasının lüzumunu layiqincə göstərmişdir. İşbu müddət zərfində işbu millətlər iki dəfə kəndi nümayəndələrini məzkur məsailin [deyilən məsələlərin] müzakirəsi üçün ezam etmişdir.

Bunlardan əlavə, bir məsələ də vardır ki, həlli ən müşkül, fəqət kəndisi ən ciddi, həm də qarışıqdır. Bu da mülkiyyət məsələsidir.

Əfəndilər, tarix həyatımız tarixi səhi-fələrinə silinməyəcək bir möhür basmışdır. İki qonşu millətin arasında bir çox amillər vücudundan naşi [ötrü] ixtilaf çıxmışdır. İstənilməyən nətaiyic ilə [nəticələrə] həyatımızı sarsıtmışdır.

Əfəndilər, Qafqaziyanın etnoqrafi xəritəsinə baxsanız, Azərbaycan türkləri və ermənilərin yekdigərinə [bir-birinə] qarışmasını görəcəksiniz. Bunları bir-birindən ayırmaq mümkün deyildir. Bu məsələnin həllindən ötrü başqa-başqa, növbənöv vəsaitə müraciət edilmişdir. Fəqət nəticələri daima fəna çıxmışdır. Şimdi həyatımız digər bir təriqi-nicat [nicat yolu] axtarır. Aramızdakı əlaqəmiz ətrafımızı tutmuş və həvayi-nəsimi ifsax etdirmişdir [pozmuşdur]. Əvvəla, bunu bərtərəf etməlidir [aradan qaldırmaq lazımdır], zira bu təriqlə [bu yolla] digər məsələlərin həlli asanlaşa biləcəkdir. Bu məsələni kəndimizə üssül-hərəkə [hərəkət nöqtəsi; baza] qərar verərək digər məsələlərin müzakirəsinə girişəlim. Bundan ötrü Qafqaziya millətləri miyanında bir irtibat [əlaqə, rabitə] peyda etməlidir. Şimdiki lisanla söyləyəlim, bunların arasında bir ittifaq (konfederasyon) yapmalıdır. Bu bir mühərrik olacaqdır ki, məzkur [deyilən] istiqamət üzrə əlaqə tənzim edilərək istiqlal fikir və qayəsi möhkəmləşdirilə biləcəkdir. Bir qaç sağlam hissələr bir yerə toplaşib bir sağlam vücud meydana gətirilə biləcəkdir. Arada olan şübhəni puç edə biləcəkdir.

Heyətimizin əqidəsinə, bu məsələni birinci olaraq Qafqaziya millətləri arasında həll etməlidir. Əqidəmcə, millətlərimiz bunu məəlməmnuniyyə [məmnuniyyətə] qəbul edəcəklərdir. Bunun sülh və müsəlimət [asayış] naminə Konfransda həll edilməsi tələb edilir. Hökumətimiz də bunun lazımlı olduğunu görür, millətimiz də bunun tərəfdarıdır.

Erməni heyəti namindən Arutunyanı böylə cavab vermişdir:

– Müsəidənizlə, əfəndilər, erməni heyətinin nöqtəyi-nəzərini söyləyəyim.

Azərbaycan heyəti Zaqafqaziya millətləri miyanında konfederasyon əsasını təklif edir. Məsələnin ciddi, əzim [böyük] olduğunun söylənməsi lazım deyildir, zira hamımız bunu etiraf edəriz. Fəqət əqidəmcə, kiçik miqyasda olan məsələlərin həllindən sonra bunun qolay bir təriqlə həll olunacağı bədihidir [aşkardır]. Biz kiçik məsələlər həllinin böyük məsələlər həlli üçün eyi zəmin hazırlayacağını hiss edirik. Erməni heyəti konfederasyon əleyhinə getməyir. Bərəks [əksinə], bu fikri və qayəni səmimi-qəlbədən təbrik edir. Fəqət üçüncü bir tərəf – ki Gürcüstan olsun – bu işdə iştirak etməsi üçün məsələnin Tiflisə köçürülməsi icab edir [lazım gəlir]. Məmafih [bununla birgə], erməni heyəti əsas etibarilə iştirak etmək üçün kəndi hökumətindən daha geniş vəkalət almaq üçün müxəbiratda bulunmalıdır [əlaqə saxlamalı, xəbər almalıdır]. Bu haqda, yəni konfederasyonun şəkil və rənginə dair kəndi hökumətindən məlumat almaq istər.

Yenə heyət kəndi rəyini verir və ehtimal edir ki, bu məsələnin həllindən əvvəl məsələyə ictimai bir rəng vermək

fəna olmazdı. Məsələni, Məclisi-Məbusanlar, hökumətlər və qeyri ictimai müəssisələrdə bunun müzakirəsi lazımdır.

[Tiqran] Bekzadyan:

– Əfəndilər, bizim də əqidəmcə, ittifaqsız Zaqafqaziya millətləri yaşayamazlar. Əlbəttə ki, biz Azərbaycan heyətinin fikrinə iştirak edirik. Fəqət lazımi düsturül-əməl [təlimatnamə] və material olmadığından, bunun müzakirəsinə girişə bilməyiz. Bunun müşkül-lüyü bir bizə deyil, Azərbaycan heyətinə də aiddir. Əfəndilər, biz də digər məsələlərin konfederasiya məsələsi həllindən sonra daha qolay həll edilə biləcəyini dərk edirik. Fəqət kiçik məsələlərin həlli bundan ötrü zəmin hazırlayacağını da qeyd edirik.

Məsələni, Gürcüstan ilə olan etilaf [səziş] aramızdakı gərginliyi bərtərəf etməyə müvəffəq oldu.

Biz bu fikrin əleyhinə olmadığımız kimi, təbrik edirik.

Məsələdə Gürcüstanın iştirakı üçün Konfransın Tiflisə köçürülməsi icab edir.

Fətəli xan Azərbaycan heyətinin məsələnin Tiflisə köçürülməsi əleyhinə olmadığını məlum edir.

Sədr məsələləri təlxis [xülasə] (rezume) edərək əlavə edir ki, məlum olduğuna görə, Tiflisdə iki konfrans iniqad edəcəkdir [təşkil ediləcəkdir] – birisi Azərbaycan-Ermənistandan və digərisi Azərbaycan-Gürcüstan-Ermənistan konfransı.

Bekzadyan:

– Əfəndilər, şimdi biz iki millətin müvəkilləri olduğumuz halda, bu gün və bu andan etibarən işbu iki millətin min-bə'd [bundan sonra] aralarında müsəlləh [silahlı] toqquşmaların baş ver-

məməsini qeyd edək, heç vaxt böylə müsəlləh çıxışlar olmamalıdır. İxtilafa səbəb olacaq məsələlərin sülh üzrə həll olunacağını qərara alalım. Bu məsələ hələ Tiflisdə rəsmi olaraq qəbul edilmişdir, təsdiqə də lüzum yoxdur. Fəqət heyətlər tərəfindən bir daha təkrar edilsə, xalqın psixologiyasına eyi təsir icra edəcəkdir.

Əfəndilər, məəttəəssüf [təəssüf ki], bizim və sizin mətbuat əlaqəni bir qədər də rəngləyir. Həqiqətdə isə bizim və sizin xalq arasında yekdigərini sevməmək yoxdur. Biz xalqa dövlət nümayəndələrinin sülhlə keçinmələrini qəbul etdiklərini elan edəlim.

Fətəli xan Xoyski cənabları heyətin bu işdə iştirak edəcəyini söyləyir.

Sədr nitqləri təlxis (rezume) edərək, heyətlərin Bakıda Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin konfederasyon təşkil etməsini və müsəlləh çıxışların bərtərəf edilməsi ilə mübahisəli məsələlərin sülh üzrə həll edilməsinin qərara alındığını elan etdiyindən sonra, Konfransı qapanmış elan edir.

ZƏNGƏZUR HADİSATI MÜNASİBƏTİLƏ

Biz Azərbaycan türkləri ələlxüsus [xüsusiyyətlə] və ümum türklər – zənni-acizanəmcə – ələlümum [ümumiyyətlə], hər vaxt, hər şeydə və hər işdə nikbin olmuşuz və bu optimizmimiz ilə məşhuru desək, müğəlitə [yanlış] olmasa gərəkdir. Fəqət nədənsə – madam ki ortaya erməni və türk ələminə dair məsələlər vəz edilir [qoyulur] – biz daima bu işdə

ağır təcrübələr və dəhşətəngiz hadisələrdən sonra naümid olduqca bədbin olmaqdayız.

Azərbaycan və Ermənistan Konfransı çağırılar-çağırılmaz biz bunun lüzumunu dəfəatla etiraf edərkən, fəqət gözətilən nəticənin təcrübə üzündən hasil ola bilməyəcəyinə də bir qənaət kəsb etmişdik. Və bunun zaman və məqam tələb etdiyini və onun üçün daşnakların bu əmrə [işə] razı olduğunu bir kərə yəqin etmişdik.

Konfrans konfranslığında dursun, daşnaklar Zəngəzur avantürasında baqi [dəyişilməz] qalmaqla bərabər, bizə ağır bir zərbə də arxamızdan hazırlayırmışlar və bu zərbələrdən əvvəl “Amandır qurd quzunu yedi” deyə dünyaya bağırmağa başladılar. Zəngəzurda “Azərbaycanlılar erməniləri tarümar etdi” deyə bağırırdılar və Azərbaycan hökuməti də osmanlıların siyasətini təqib etdiyini və qalibə bu “macərə”nın osmanlıların sülh müzakirələrində Trabzon və Batum siyasətlərindən iqtibas etdiyini sübuta çalışdılar.

Burası son Cahan müharibəsində almanların hücumu keçmədən əvvəl top yağmuru yağdırmaqlarını və bunu mütəaqib [bunun ardınca] hücumu keçmələrini xatırladırdı.

Öylə də oldu. “Araç” daşnak naşiri-əfkarının [daşnak fikirləri yayan mətbuat orqanının] gurultu və patırdılarından sonra meydana Zəngəzurda müsəlmanların başına gələn son faciəyi-əlimələr [çox əzabverici faciələr] meydana çıxdı. Bu gurultuların əsl mənası nə olduğunu da göstərdi.

İştə bu gün biz Konfransın rəsmi-güşadı [açılış mərasimi] dərc edilmiş sütunun qomşusunda qəzetələrdə digər bir

sütun da görürüz. Orada da dövlətli hökumət rəisimiz Yusifbəyli cənablarının Amerika müməssili [nümayəndəsi] Haskell əfəndi və İngiltərə müvəkkili Vordropa göndərdikləri teleqrafıdır ki, məzmunundan 23 təşrinə-sani [noyabr] 19-cu ildə Tiflisdə əqd edilmiş [imzalanmış] Azərbaycan-Ermənistan müahidəsinin [sazişinin] ermənilər tərəfindən əhdşikənənə [xaincəsinə] pozulması və o müahidənəmə mövcubincə [o sazişə əsasən] və bir də Müttəfiqlərin təkidli və təminatı nəticəsində bizim Zəngəzurdan əsgərlərimizin geri çağırılması diqqətimizi cəlb edir.

Bu da bir üsul, bir sistemdir ki, zühura çıxır. Hər bir müahidənəmə qarşısında biz icrasına labüd [məcbur] qaldığımız halda, daşnaklar kəndilərini sərbəst görürlər və bunun əsbabını [səbəblərini] zahirdə deyil, batində aramaq və bulmaq məcburiyyətində qalırıq.

Məzkur [deyilən] teleqrafdan anlaşılan bu olur ki, Oxçu və Dığ dərəsində vaqe müsəlman köylərini paymal edən [məhv edən; ayaq altına salan] erməni dəstələri Zəngilana keçmiş və kanuni-əvvəlin 10-da Kiçikli, Əsgərli və Pircavan köylərini top atəşi ilə bərabər xak ilə yeksan etmişdirlər [yerlə yeksan etmişlər, dağıtmışlar] və camaatını da qətlə etməyə məhkum qılmışlardır.

Həmişə olduğu kimi, Konfrans müzakirələri başqa, həyat başqa, daşnakların amalı tam başqa imiş. Deməli, bir növ, bizim qəlbimizin üşünməsi hədəf deyilmiş. Hissi-qəblə-vüqumuz [ürəyimizə daman, qabaqcadan hiss etdiyimiz şey] boş-boşuna deyil, tarixi həvadisələr [hadisələr] silsiləsindən dolayı vücuda gəlmə bir hiss imiş.

Yusifbəylinin teleqrafının altında Haskell əfəndinin də cavabı dərc edilmişdir.

Miralay [polkovnik] Haskell erməni hökumətinə göndərdiyi teleqrafında deyir ki:

“Hərgah tərəfinizdən böylə bir hadisə vüqu bulmuş isə, Ermənistanın istiqbalına [gələcəyinə] böyük təsiri olacaqdır. Zəngəzura əsgəri qitəat göndərilirsə, dayandırılmasını və geri çağırılmasını tövsiyə və təkid edirəm.”

Bizcə, Haskell əfəndinin teleqrafı məsələni o qədər də əhatə edə bilməmişdir və nöqtə də tez qoyulmuşdur. “Hərgah əsgəri qitəat tərəfinizdən göndərilirsə” denilmişdir.

Fəqət indiyə qədər göndərilmiş və orada cinayətlərində davam edənlərə işarə yoxdur. Zəngəzur dağlarına çıxarılmış top və pulemyotlar haqqında bir söz yoxdur. Burası sükut ilə keçilmişdir.

Teleqrafda Haskell əfəndi erməni hökuməti rəisindən cavab istəmişdir. Bizcə, Xatisovun cavabı qətiyyəli həqiqətə işıq salammamışdır. Bununla böylə, onun yürütdüyü siyasətə məxsus ibarələri havi [əhatə edən] cavab, vüqusu görülməmiş əsbaba [səbəblərə] işarə və daima qurddan “quzu”nun çəkdiyini isbata çalışacaq cavab gələcəkdir.

“İsfahan uzaq, kərdi yaxın” – Xatisova teleqraf və isticvab [sorğu, cavab istəmək] deyil, tərəfimizdən göstərilən məhəlli-hadisəyə [hadisə yerinə] fəvvrən [dərhal] müfəttiş və müdəqqiq [tədqiqatçı], Haskell cənabları tərəfindən göndərilmiş olsaydı, övzaya [vəziyyətə] müvafiq olmaqla bərabər, həqiqət də meydana çıxardı və təkrar kimin amalı nədir görürnərdi.

Bir kərə yəqin edilmişdir ki, erməni hökuməti əlinə keçən müsəlmanları qətlə etmək, türklərlə məskun yerləri süni “Ermənistan” yapmağa çalışacaqdır. Buna dəlil üç ilin ərzində yürütdükləri siyasət – xah Qars mahalında, xah sabiq İrəvan əyalətində və şimdi də Azərbaycanın digər qitəsində – Zəngəzurda böylədir.

Bilməyiriz, təbrik teleqrafında: *“Tərəfimdən iki millət nümayəndələrinə həmişə etilaf [saziş, razılaşma] məsələlərində onlara müavinətdə bulunacağımı elan etməni zəif edirəm”* deyən yazan Müttəfiqlər nümayəndəsi bir kərə bu həqiqəti kəşf edə bilməmişlərmi?

Bilməyiriz, Qars mahalında, İrəvan vilayətində quldur Andranikdən bu günə qədər Zəngəzurda xarabazar edilən minləri təşkil edən müsəlman köyləri, minlərcə türklər qurbanı, ayaq altında gedən irz və namus göz önündə deyilmi?

Kərratla [dəfələrlə] məruzələr yazdıq, bəyanatda bulunduk, məhəlli-hadisələri göstərdik, tustüləyən köyləri nişan verdik, qurumamış insan qanlarını anladığımız. Nəticə nə? Həman!

Əvət, kəşf etmişlərsə də – heyif, etməmişlərsə də – heyif!

Şimdiyə qədər Müttəfiqlərin rəyi nə oldu, bir an geri durmadıq, gözlərində vəhşi göründüyümüz sırada mədəni olduğumuza böyük dəlillər meydana gətirdik. Əsgərlərinizi geri çağırın dedilər, təkrarə yol vermədik, çağırırdıq. Müttəfiqlər yanında yazılan müahidəni [sazişi] qanun tələqqi etdik [qanun saydıq]. Zəngəzur cəbhəsini boşaltdıq. Bununmu üçün ki, ölkəmizi tarümar etsinlər, qarılarımız, çocuqlarımız bıçaqdan keçsin? Bununmu üçün imiş həpsi?

Fəqət hər şey üçün bir nəhayət olduğu kimi, hər sabirin [səbr edən] də səbrinə bir nəhayət var. Ölkəmizdə nə vaxt asayiş olacaq və “macəracuların [avantürstlərin] macərasının nəhayəti”, daha doğrusu, Azərbaycan türklərinin qətləmini nə vaxt bitəcəkdir? – Bu, bizdən ötrü bütün əfkarımızı mücəllib [düşün-cələrimizi özünə cəlb edən] bir mühüm məsələ oldu...

Digər tərəfdən, görünür ki, erməni əsgərləri qitəati [dəstələri] vətənimizə macərə üçün [deyil], pək də səmimi və məsləklərində müstəqim olaraq [öz yollarından dönmədən] sövq edib və vətən-daşlarımızı qırmaq, vətənimizi də xarabazar etmək qayəsini təqib üçün göndərilmişdir.

Burası yəqindir ki, madam ki, müsəlman ölkələrində erməni cahangirliyi [ekspansionizmi] bərəkətindən müsəlmanlar qırılmaqda, qətlə edilməkdədir, madam ki, Cənub-qərb Azərbaycanda və Zəngəzurda “süni Ermənistan” amalı və qayəsi yürüdülsə, bir etilafın [sazişin] meydana çıxacağına inanmaq müşküldür və daima böylə ehtimallar yerli olaraq nitqlərdə söylənilir. Vətən-daşlarımızın həyatının təmini və vətənin salamatını, bizcə, əldə ola biləcək çarələrdə görməlidir. Zira Zəngilanda açılan topların gurultusu ilə gözəl söz və yazılar arasında fərq vardır. Qan tökmək deyil, iki millətin kəndi hüduunda asayişini hər şeydən əlverişli görürüz.

Biz camaatımızı Konfransdan naümidliyə dəvət deyil, ümid bəsləmələrini də tövsiyə edirik. Dinləyəlim, baxalım.

Fəqət, bununla belə, bütün asayışı hüduumuz daxilində təmin üçün ar-

xadan endirilən zərbələrə nə yol ilə olarsa da xitam verilməsini də arzu edirik.

Etilaf həqiqi olması üçün hüduumuzda olan bandaların bir an əvvəl çıxması və onlarda olan silahın hər kimin tərəfindən olursa, alınmasının tərəfdarıyıq. Böylə olarsa, vase [geniş] dairədə yenidən qan tökülmənin də önünü almış olarıq və etilafı da əqd etməyə zəmin bularız.

Qasımzadə Əli Səbri

AVROPAYA GEDƏN TƏLƏBƏLƏRİN AZƏRBAYCANA TÖHFƏLƏRİ

Əcnəbi vilayətlərinə elm təhsili üçün 100 nəfər azərbaycanlı tələbəsi göndərilir. Bugünkü bahalıqı nəzərə alınırsa, xəzinəmizin bir bu qədər tələbələrə sərf edəcək məxaricinin miqdarını da təxmin etmiş olarıq. Böylə ağır məsarifi öhdəsinə almış hökumətin yeganə bir məqsədi varsa, o da fəqət Azərbaycan mütəfənnin [alim] və mütəxəssislərinin ədədini artırmaqdır.

Yolayrıcında dayanıb Avropanın ən uzaq və mütəfərriq [ayrı-ayrı] nöqtələrinə gedən cavanlarımızın ardınca bir qab su atmalıyıq ki: Bir – bunlar təhsili bitirib tezliklə vətənimizin imdadına tələssinlər; iki də – adətdir, gözü yolda olanları şad etmək üçün səfərdən qayıdanlar özləri ilə bir töhfə gətirərlər.

İştə, tələbələrımızdən bəklədiyimiz töhfə – onların kəsb edəcək elmləri deyil, çünki bu onların təqib etdikləri birinci məqsədləridir.

Məqsədin hüsulu ilə bərabər, antika [əntiqə] bir sovgat da gətirməlidirlər ki, yeni binası qoyulmuş Azərbaycanın türklüyünə bununla müavinət edilmiş olsun.

Türklüklə heç bir əlaqəsi bulunmayan əcnəbi dövlətlərindən nə kimi antikalar gətirmək olar ki, onların türklüyümüzə təsiri olsun?

Antikalar – asari-ətiqədən [əntiq əsərlərdən; keçmiş dövrlərdən qalma, tarixi əsərlərdən] olduqları üçün qədim vaxtlardan qalma şeylərdir ki, əsrlərcə bizdən qabaq yaşamış babalarımızın hallarını təsvir edərək, bizi bu gün maraqlandırır.

Avropalılar Şərq aləmini qarış-qarış gəzib-dolaşarkən, əski vaxtlardan əllinə hər nə düşürmüşlər, həpsini diqqətlə və böyük pulların məsarifi ilə toplayıb, məmləkətlərinin müzəlinə, kütübxanalarına daşımışlar. Bu şeylərin bir çoxu islam aləminə aid olduğu üçün avropalılar maraqlandırmamışdır. Yalnız bunlardan bəzilərdən müstəşriqlər [şərqşünaslar] istifadə edə bilmişlər. Bunların öylələri vardır ki, rahiblər əliylə monastırlara hədiyyə edilib, orada tozlar altında dustaq kimi qalmışlar. Ələlxüsus bunlar arasında dürri-yetim [bir sədəf içində bir dənə olan mirvari; tayı-bərabəri olmayan mirvari] kimi tək nüsxələri vardır ki, misalı daha Şərqdə qalmamışdır.

Hərçənd Avropa müstəşriqləri bu antikalar barəsində tul təfsirlə [uzun-uzadı izahlarla] bir çox əsərlər yazmışlar, nəməfhum [anlaşılmayan] yazılar üçün açarlar tapmışlar, lakin bununla belə, əsərlərinin bəzi yerlərində bir çox iştibah [şübhəli yerlər] və qüsurlar da buraxmışlar ki, təshih üçün hələ səy və müsariətlərə [vaxt itirmədən işə başlamağa] ehtiyac görünür. Şərqə mütəəlliq [aid, məxsus]

olan bu antikalar barəsində şərqililər özləri hələ bir şey deməmişlər. Şərq mütəxəssisləri fitvalarını yazmamışlar. Bunun üçün həman antikaları Şərqə doğru, yəni götürüldükləri yerlərinə qaytarmaq icab edirsə [lazım gəlicə], buna da avropalılar razı olmazlar.

Böylə olan surətdə lazım gəlir ki, şərqililər bu antikaların məhfuz olduğu yerlərinə gedib onların barəsində müfəssələn məlumat cəm edələr, bəzilərinin fotoqrafiya əkslərini və bəzilərinin də surətini (kopiya) alıb yerlərinə göndərməklə vətənə böyük bir xidmət göstərmiş olarlar.

Lakin bunun icrası üçün, yəni tamam Avropanın böyük mərkəzlərini gəzib dolaşmaq məqsədilə məsarifə və ələlxüsus böyük ərbbi-fünun dəstəsinə ehtiyac vardır. Məsarifin öhdəsinə gəlmək mümkün olsa da, müəyyən qədər ərbbi-fünuna hələ malik olmadığımız cəhətlə, bunun da icrası qeyri-mümkündür.

Binaənileyh, varsa da bir çarə, o da Avropaya imdi göndərilən tələbələrin vətənpərvərlik və həmiyyət-məndliklərindən [vətən və millət təəssübü, qeyrəti duyğularından] istifadə etməkdən ibarətdir.

Bizim “Şərq antikaları” dedikdə məqsudumuz ərəblər, farslar, çinlilər... olmayıb, bizzat türk aləminə aid olan antikalar ki, ən qədim vaxtlardan hicrətin yeddinci əsrinə qədər tapılmış şeylərdir. Bunların misalını Şərqdə bulmaq mümkün olmadığı halda, sonrakı əsrlərin əsərlərini onlarca, bəlkə yüzlərcə tapmaq olar. Pəs [elə isə], arzumuz türklərin qədim əsrlərindən qalmış bir neçə yadigarlarıdır ki, bunlardan Şərqdə heç bir nüsxə də qalmamışdır.

Madam ki, bu yadigarların miqdarı azdır, bunların barəsində cəm ediləcək məlumatın da cəhətləri asanlaşır. Yalnız bu şeylərin indiki məkanlarını öyrənməklə bərabər, bunların barəsində əmək sərf etmiş zəvati-kiramın [möhtərəm adamların] da əsərlərindən xəbərdar olmalıdır.

Bunların zümrəsində ən böyük mövqe işğal etmişləri [Vilhelm] Tomsen, [Qriqori] Spasski, [Vasili] Radlov (Orxun kitabələri barəsində yazmışlar), [Herman] Vamberi (Qutadqu-bilik barəsində yazmışdır), [İlya] Berezin (Xan yarlıqları barəsində yazmışdır) və qeyriləridir.

Yadigarların məkanlarına gəldikdə, Avvropanın ən məşhur şəhərlərində Şərq asarından bir-iki şey tapılmamış olmaz. Fəqət ən böyük mərkəzlər Kazan, Moskva, Petersburq, London, Paris, Vyana və Berlin şəhərləridir.

Məlumumuz olan bəzi əsərlərin yerlərini burada göstərməyi faydadan xali [faydasız] görmədik:

1) Uyğurca Qutadqu-bilik (900 il bundan əqdəm [əvvəl] yazılmışdır), İstanbuldan aparılıb Vyana kütübxanasının malı olmuşdur.

2) Yenə uyğur hürufatı ilə “Bəxtiyar-namə” yeganə nüsxəsi Oksfordda Bodlean kütübxanasında bulunur.

3) Uyğurca, həm türkcə “Meracnamə” və “Təzkireyi-övlia”, yeganə nüsxələri Parisdə “Bibliotek Nasional” kütübxanasında bulunur.

4) Uyğur xanlarının Çin fəğfurlarına [imperatorlarına] göndərmiş olduqları 15 parça uyğurca məktubları yenidən Parisə gətirərək çincə tərcümələri ilə bərabər Ruayal kütübxanasında saxlayırlar.

5) Orta Asiya lisanı ilə “Yusif və Züleyxa” adlı mənzum əsərin bir nüsxəsi Drezdendə və bir nüsxəsi də Berlində bulunur.

6) Toxtamış xanın uyğur hərfləri ilə yazmış yarlıqları, yəni fərmanları (“Türk müntəxəbatı” adı ilə Kazanda Berezin nəşr etmişdir).

7) Səlcuq türkcəsi ilə yazılmış “Rübabnamə”nin bir nüsxəsi Vyana Saray kütübxanasında, bir nüsxəsi Petersburq Asiya müzəsində və biri də Budapeştdə Macar Akademisi Kütübxanasında bulunur.

8) “Katib Sinan” adlı Səlcuq türkcəsi ilə bir əsər Macar Əncüməni-danişi [Elmlər Akademiyası] kütübxanasında bulunur.

9) Yenə Səlcuq türkcəsi ilə “Gülşəniraz” adlı mənzum əsərin əlyazısı Londrada bulunur.

10) Səlcuqca “Baznamə” (və ya “Şahin kitabı”) biricik nüsxəsi Milandakı Ambroziana kütübxanasında bulunur.

Bu yuxarıda zikr etdiyim uyğur və səlcuqca əsərlərdən əlavə, bir çox türkcə və ərəb hürufatı ilə yazılmış əsərlər də vardır ki, ədədləri yüzlərcə, minlərcədir. Lakin bizcə bunların ən əhəmiyyətliləri yuxarıda zikr etdiyim əsərlərdir ki, ən əski zamanlardan qalmışlar.

İştə, Avropaya əzimet edən [gedən] tələbələrə “Allah yaxşı yol versin” deyib də millət naminə bircə təmənnə edə biləriz:

“Qardaşlar, bu zikr edilmiş əsərlərdən bizə bir sovgat gətiriniz. Qarınca [qarışqa] kimi hər yerdən vətənimizə bir şey toplayınız. Bu şeyləri cəmləyib, sonra mü-

kəmməl tariximizi, ahəngli qəvaidimizi [qaydalarımızı, qrammatikamızı], dəbdəbəli ədəbiyyatımızı tapaq, daha doğrusu, yenidən icad edək, icad edib də mədəniyyətə doğru həvəsli bir millət olduğumuzu Avropaya sübut edək!”

– Yaxşı yol!

Fərhad Ağazadə

DABRAVOL ORDUSU NEYÇÜN ÇƏKİLİR?

1918 sənə ortasında hərəkətə başlayıb, ən nəhayət, Cənub Rusiyanı işğal edərək Moskva vilayətinin cənubi hüdduduna yaxlaşan Dabravol ordusu bu gün qeyri-müntəzəm surətdə çəkilir.

Aləmcə mövzuyi-bəhs [mübahisə mövzusu] olan Denikin müzəffəriyyəti, rus inqilabına, rus demokratiyası hürriyyəti ilə çarlıq dövrünün böyük Rusiyanın yarısını təşkil edən əqvami-qeyri-rusun [qeyri-rus millətlərinin] muxtariyyəti-müqəddəratlarına bağlı olduğu üçün Denikin ordusunun şimdi ittixaz etdiyi [aldığı] vəziyyətinə dair gördüyüm, bildiyim məlumatı nəşr etməyi borc sayıram.

Məlum ki, 1918 sənə başlarında lazımi miqdar dövlət qüvvəti təşkil edib idarəsini qüvvətləndəmməyən Ukrayna Cümhuriyyəti, daha doğrusu, Petlyura əsgəri bolşeviklərin dəhşətli hücumlarına müqavimət edəmmədi, çəkildi.

Ukrayna, Krım sahillərinə Etilaf [Antanta] dövlətləri qüvveyi-işğaliyyələri [işğal orduları] çıxarıldı. O vaxt Kuban, Don vilayətlərinə iltica edən Denikin əhəmiy-

yətsiz əsgəri qüvvəti ilə Etilaf hökumətlərindən kömək almağa müvəffəq oldu.

Digər cəhətdən Ukrayna millətçi, çiftçi [kəndli] əhalisi orduları komandanı olan polkovnik [Nikifor] Qriqoryev bolşeviklərlə ittihad müahidəsi [sazişi] imza etdi ki, iki birləşən qüvvətlə Qara dəniz sahillərində hərəkət edən əksül-hərəkətçi [mürtəcə] Denikin ordusu və Etilaf qüvvələrini Qara dəniz vaporlarına, gəmilərinə qaçmağa məcbur etdilər.

İşbu sənə mart ayında Ukrayna-Krım yarımadasına əksül-hərəkətçi qüvvətlər çıxarıldı.

Bu qələbədə müzəffəriyyət qazanan bolşeviklər ordusu deyil, bəlkə dediyimiz Ukrayna çiftçilərindən ibarət partizan əsgərlər komandanı Qriqoryev ordusu idi.

Hər firqədən [hər dəstədən, hər qrupdan] istifadə etmək siyasətinin pirləri bolşeviklər isə Qriqoryev[lə] hazır yerə, hazır nemətə sahib oldular ki, bütün Ukrayna Cümhuriyyətini fəhlə diktaturası əsaslarında olaraq elan etdilər.

Bolşeviklərin işbu müamillələrini [rəftarlarını] Qriqoryev Ukrayna xalqına üsyan və onların siyasi, milli, tarixi və ictimai tələblərinə xilaf olduğunu, həm Ukraynadan mürtəcələri sürən ukraynalılar olduğunu isbat etdi ki, kəndisi tərəfindən Ukrayna Cümhuriyyətinin sosializm əsasları üzrə təşkil olunması, onun demokratik sinfindən seçilən hökumət təşkili ukraynalılar haqqı deyə Ukrayna lisanında “Universal” nəşr etdi.

Bolşeviklərin kommunizm diktatorluğu və Qriqoryevin “Universal”ı, təbiəti ilə, ortalığa iki üsul tərzində yekdigərinə

[bir-birinə] ruhən və maddətən xilaf iki idarə tövlid etdi [yaratdı].

İşbu səbəb dolayısı ilə bolşeviklərlə Ukrayna Cümhuriyyəti istiqlalıyyəti uğrunda çalışan Qriqoryevlə, daha doğrusu, Ukrayna çiftçiləri arasında müharibə başlandı.

Qriqoryev işbu vəziyyəti əvvəldən hiss etmiş olmalı ki, ordusu tərəfindən bizzat işğal etdiyi Xerson, Nikolayev, həm Odessa[ya] girərək, anbarlarında saxlanan əcnəbi tüccarların, bilxassə [xüsusilə] Türkiyə, Yunanıstan və İtaliya importyollarının [idxalçıların] iki milyarda yaxın tumac [dəri] və qalantereya mallarını və anbarlarında qalan ərzaq əşyası ilə ləvazimati-hərbiyyə məvaddını [maddələrini] işğal saatiyla müsadirə edərək, Qriqoryev, daxili Ukrayna vilayətlərinə sövq etdi.

İşbu əşyalarla Qriqoryev ordusu həm Ukrayna çiftçilərinin ehtiyacı-əslıyyətlərini [əsas ehtiyaclarını] təmin və digər cəhətdən bolşevikləri böyük qənimətdən məhrum etdi.

Zira göstərilən vəchlə sövqülceyş [strateji] nöqtəyi-nəzərindən ən əhəmiyyətli mərkəzləri və tamamilə daxili Ukrayna mərkəz dəmiryollarını Qriqoryev əlinə düşürməklə bolşeviklərə böyük zərbə vurdu.

Qriqoryev ordusu tərəfindən: 1) Voznesenski-Znamenka-Çerkass-Qrebinka; 2) Xristinovka-Znamenka-Poltava; 3) Znamenka-Yekaterinoslav-Lozova dəmiryol xətləri işğal olunduqlarından sonra Rusiya bolşevikləri ilə Qara dəniz sahilləri şəhərlərində fəhlələrin, bilxassə yəhudi ünsürlərindən təşkil olunan Odessa, Xer-

son, Nikolayev şəhərləri bolşevikləri arasında əlaqə kəsildi. Ondan ötrü Ukrayna fəhlə diktaturasının vəziyyəti tamamilə fənalaşdı.

İşbu vəchlə bolşeviklərlə ukraynalılar arasında zühur edən daxili müharibə nəticəsində Ukrayna surəti-qətiyyədə [qəti surətdə] anarxiya və hərcümərc halətini kəsb etdi. O vəziyyətdən bilis-tifadə [istifadə edərək], Don, Kuban və Terek kazakları tamamiyyəti-muxtariyyətlərinin məsun və məhfuz olması [toxunulmaz qalması və qorunması] şərtilə onlardan əsgəri qüvvə almağa müvəffəq olan Denikin, Xarkova mütəvəccihən [Xarkov istiqamətində] hərəkətə başladı.

Xarkovu işğal etdi.

Eyni zamanda Qriqoryevlə bir məqsədə çalışan Petlyura ordusunun Qalitsın qitələri [hissələri] 22 avqustda Kiyevi işğal etdilər. Bolşeviklər tərəfindən təxliyə edilən Poltava-Kiyev yolu ilə ələləcələ [tələm-tələsik] iki-üç taborla general Erdeli Kiyevə doğru hərəkət edərək, təşkilatsız Qalitsın taborlarını sülh yolu ilə Kiyevdən çıxarmağa müvəffəq oldu.

Dabravol dikturası mühibbləri [tərəfdarları], Purişkeviç, Şulgin məfkurələrini təqib edən istibdad tərəfdarları bütün aləmə nəşr etdikləri “Denikin dikturası qələbəsi” – Dabravol ordusu müzəffəriyyəti bundan ibarətdi.

Moskva və Petroqradi idarə etmək üçün namizədlər və daxili Rusiyaya tərtib yerləşdirmək fikri ilə jandarma alayları təşkilatı rəyası ilə monarxist ruslar məlzuz və müstərih olduqları [ləzzət alıb arxayın olduqları] zamanda, Qriqoryev yerini işğal edən Maxno qüvvətləri

yuxarıda göstərilən Mərkəzi Ukrayna dəmiryol xətlərini və daxili Ukrayna vilayətlərini işğal etməklə bərabər, Krım yarımadasının yarımını işğal etdi. Qriqoryev hərəkətinin eyni kimi, Qara dəniz sahillərində dabravol idarəsi altında olan şəhərlərlə, Xarkov, Taqanroq, Kiyev şəhərlərinin əlaqəsini kəsdi.

Demək, bolşeviklər Ukraynanı təxliyə etməyə məcbur idi. Eyni səbəblər dabravolların Ukraynadan çıxmasına həm səbəb olurlar.

Şimdi Lozova-Yekaterinosla-Znamenka-Qaysın dəmiryol xətləri həm Yekaterinoslav, Poltava, Xerson vilayətləri Maxno əlində ikən, Kiyev və Xarkov vilayətlərindən böyük qüvvələrlə hərəkət edən bolşeviklərin dəhşətli hücumlarına qarşı müqavimət göstərməyə iqtidarsız Dabravol ordusu əski qərargahına – Rostova mütəvəccihən qeyri-müntəzəm surətdə çəkilir.

Kuban və Don kazakların[ın] tamamiyyəti-muxtariyyətləri şərtinə əli ilə imza etdikdən sonra onlardan əsgəri qüvvət almağa keçən sənə müvəffəq olan və bu sənə kazaklar tərəfindən rəyiammla [ümumi səsvermə ilə] seçilən camaat xadimlərinin, məhəlli muxtariyyət əzələrinin [yerli muxtariyyət üzvlərinin] edamına eyni əli ilə imza etdiyini öyrənən ümumi kazakların çəkilən Denikini nasıl istiqbal edəcəklərini istiqbal göstərər [necə qarşılayacaqlarını gələcək göstərər].

Amma Tsaritsın cəbhəsində bolşeviklərə 12 min kazakın kəndi ixtiyarları ilə təslim olduqları dabravol qəzetələrinin rəsmi həvadisləridir [xəbərləridir].

Arqun Altış oğlu

Kiçik felyeton

TƏNZİRİ-ŞİKAYƏTNAMEYİ-FÜZULİ DƏR-HƏQQİ-LİSANİ-RUSİ [RUS DİLİ HAQQINDA FÜZULİNİN “ŞİKAYƏTNAMƏ”SİNƏ NƏZİRƏ]

Rəf’i-rüq’ə şimeyi-duadan sonra
[Səmimi duadan sonra ərzi-halın uca məqama təqdim]

Ərz edər xaksari-bimiqdar
Doktori-kəmtərin Rəşid-nəzzar
Ki müqimi-Dəri-Səadət ikən
Sakini-mərkəzi-xilafət ikən
[Ərz edər o qiymətsiz, toz-torpaq içində qalmış

Miskin doktor zəif Rəşid
Ki, İstanbulda yaşayarkən
Xilafətin mərkəzində oturarkən]
Başıma düşdü Baku sevdası
Türkcə elm öyrədəm təmənnası

Əlqissə, bu təhrikə Azərbaycanca vasil olub və ərkanı-dövlətdən səadəti-imdad və şərəfi-is’ad bulub [dövlət adamlarının köməyinə nail olmaq xoşbəxtliyini və onlar tərəfindən sevindirilmək şərəfini əldə edib], İstanbulda doqquz əflakə istiqna urarkən [doqquz qat göyə etina etməzəkən; tamamilə ehtiyacsız yaşarkən] həftədə doqquz yüz manata qənaət qılıb ərz [söz] aldım və “pullar verilə” kağızına mütərəssid oldum [göz dikdim].

Müddəti-tərəssüd müqtəzi olduqda [gözləmə müddəti qurtaranda] və əyyami-intizar sərəncam bulduqda [intizar günləri sona yetəndə] mübəşşirlər ki, müjdeyi-təşrif-bəşarət yetirdilər [xeyir xəbər gətirənlər ki, xeyir xəbərin gəlib çatdığı muştuluğunu yetirdilər] və mənə ol kağızi-maarifi [maarif kağızını] gətirdilər – kəlimati-rusiyyə ilə arastə [rus kəlmələri ilə tərtib

edilmiş] və guya əsvati-naqusiyyə ilə pirastə [elə bil, kilsə zəngi səsləri ilə bəzənmiş], ənbəri-səvadı [yazısının qarası]:

“Küfri-zülfün salalı rəxnələr imanımıza
Kafər ağlar bizim əhvali-pərişanımıza”
[Saçının qarası imanımızı sarsıtdığından bəri,

Bizim pərişan əhvalımıza kafir belə ağ-
layar]
məalının qaili [mənasını təsdiq edən] və kafuri-bəyazında misrayi-müncəli [kafur kimi ağ rəngin üzərində misra aşkar görünür], səhifəsindəki sütün [sətirlər] “yet”, “ya”, “tyvordı znak” ilə məmlu [dolu] və nəhayəti-kəlimatında gahü bigah [kəlmələrinin axırında yerli-yersiz] “myaqki znak” dolu...

Ənvəri-mənası misali-dürri-ümman [mənasının nurları dənizdəki incilər kimi] bilmədiyim bu lisan içində nihan [gizlənməmiş], ahəngi-zibası misali-nakus zakit [gözəl ahəngi kilsə zəngi kimi susmuş], kəlamı-rus içində rakid [rus sözləri içində durğun], hər nə qədər diqqətlə vəqfi-ənzar [gözümü zillədimə] və əbcədxanlar misillü [əlifbanı təzə öyrənənlər kimi] hər cümləni məşəqqətlə hərf-bə-hərf azar etdimsə də [bölüb-parçaladımsa da], qirəət müyəssər olamıdım, yəni bu kəmbəzəə [elm sərmayəsi az olan bu şəxs] bu lisanla ünsiyyət bulamıdım.

Nəhayət, bu lücceyi-xəyaldan vaz [məna boy verməyən bu dərin xəyaldan əl çəkib] və kuçeyi-Vağzaldan diraz keçib [Vağzal küçəsini uzun-uzadı keçib], ixtiyarsız durdum və ibrazi-hökm üçün xəzineyi-Bakuya üz urdum [hökmü göstərmək üçün Bakı xəzinəsinə müraciət etdim].

Əlhaq [doğrusu], üzərimi yoxladılar və sərxoşmudur deyu [deyə] ağzımı qoxladılar,

amma nəhayət divanül-mühasibatın [mühasibat divanının] hüsuruna çıxma bildim.

Anda bir cəm gördüm [orada bir cəmiyyət gördüm] danışmaları və qiyafətləri pərişan, nə papaqdan sərlərində [başlarında] əsər və nə türkcədən lisanlarında nişan var. Cəmiyyətləri kumeyi-xarici miləl [cəmiyyətləri əcnəbi millətlərin yığıncağı], hüzzari-məclisləri [məclislərində iştirak edənlər] “ulaikə kəl-ənami bəl hum əzəl” [heyvanlar kimi, hətta daha sapqın]. Cümleyi-xütuti-dəfatiri məsabeyi-bi-aman mikrobi-cüruh [dəftələrindəki yazıların hamısı yaralardakı amansız mikroblar kimi] və ləfzeyi-cümudi-xəraxiri misali-tufani-qəzubi-Nuh [soyuq və xırıltılı sözləri qəzəbli Nuh tufanı kimi].

Salam verdim, rusca deyildir deyə almadılar, türkcə söylədim, “neznayu” [bilmirəm] deyə mültəfif olmadılar [əhəmiyyət vermədilər]. Əgərçi zahirdə surəti-bəlahət göstərdilər [özlərini axmaq yerinə qoydular], amma öz zəbanlarından [öz dillərindən] bəlağətlə cəmi sualıma cavab verdilər.

Dedim: Ya əyyühəl-əshab [ey ağalar], burası Petroqraddır və illa [yoxsa] Bakudur?

Dedilər: Hər şəhrül-islamda [hər müsəlman şəhərində] adətımız budur.

Dedim: Türkcənin bu mülkdə riayətini vacib görmüşlər və məni bu türk elinə dəvət etmişlər ki, həmişə türk lisanı eşidəm və sizlərə bu lisanda elm öyrədəm.

Dedilər: Ey miskin, sənin məzaliminə girmişlər [sənə zülüm etmişlər] və sərmayeyi-tərəddüd vermişlər [səni get-gələ salmışlar] ki, müdam faydasız cidal

edəsən [əlləşib-vuruşasan] və namübarək üzlər görüb, anlamadığın sözlər eşidəsən.

Dedim: Türkcənin hakimiyyəti nə üçün rəsanət bulmaz [məhkəm olmaz]?

Dedilər: Rus diyarında zəvaidir [artıqdır], hüsulu mümkün olmaz.

Dedim: Türk diyarında türkcə zəvaid olarmı?

Dedilər: Türkcəni müsəlmanlar bilməzsə, bizdə eyib qalarmı?

Dedim: Türkün təhəmmülünü ziyadə təcrübə etmək [türkün dözümlünü çox sınamaq] ziyandır.

Dedilər: Bunu Nikolay zamanından bəri yapmışız, bizə asandır.

Dedim: Hökumət düşünsə, bu sülkunun [belə rəftarının] fəsadını görər.

Dedilər: Qiyamətdə düşünər.

Dedim: Dünyada dəxi təşəbbüs olunar.

Dedilər:

Gördüm ki, sualıma cavabdan qeyri nəsnə verməzlər və gözəl türkcəmlə hacətim rəva qılmaq rəva görməzlər, naçar tərki-mücadilə etdim və Moskov lisanını təhsil üçün bütün varımı vermək üzrə müəllimlərlə müqavilə etdim.

Mən fəsimdən zəhmət çəkdiyim üçün münfəil [incik], fəsim məndən faydasız əzab gördüyü üçün xəcil, türkcəm şahidi-məcruh kimi təqrirdən peşman [yaralı şahid kimi danışdığından peşman], mən müddəyi-kazib kimi təşnidən pərişan [yalançı iddiaçı kimi ayıblanmaqdan pərişan], o ayəti-mənsux kimi məmnüül-əməl [hökmü qalmamış ayə kimi qadağan edilmiş], mən ümməti-məmsux kimi məqtüül-əməl [eybəcər hala salınmış ümmət kimi, arzuları yarımçıq qalmış].

Mən ona fitnə, ol mənə afət,
Mütənəffir mən ondan, ol məndən.
Mən ona qüssə, ol mənə möhnət,
Mütənəkkir mən ondan, ol məndən.
[Mən onun üçün bir fitnə, o mənim üçün bir bəla,
Mən ondan nifrət etdim, o məndən.
Mən ona qüssə verdim, o mənə möhnət,
Mən özümü ona nişan vermədim, o özünü mənə tanıtmadı.]

Doktor

DAĞISTANDA

Xitab

Şimali Qafqaziya və Dağıstan xalqı!
Sizin nümayəndələrinizin xahişi ilə mən Şimali Qafqaziya və Dağıstan qoşunlarının komandanlıq vəzifəsini öhdəmə qəbul etdim.

Bütün əhalimi vətən düşməni əleyhinə ümumi qiyama dəvət edirəm.

Bir çox mübarizədən sonra sabiq Rusiyada olan müttəfiqlərə istiqlalıyyət və azadlıq bəxş edən inqilabın düşürdüyü müstəbid çar üsulunu Denikin bərpa etmək üçün mübarizədə bulunduğunu əhaliyə bəyan edirəm.

Denikin qanuni bir hökumət deyildir. O özü-özünə ad qoymuş və haydud, quldur və qarətqərlər bandalarına komanda edir. İngiltərə, Fransa və başqa dövlətlər Denikin və həmfikirilərini, onların xahişlərinə baxmayaraq, rəsmi hökumət olaraq tanımamışlardır. Bu axır vaxtlarda İngiltərə və Fransa dövlətləri qəti olaraq Denikinə müavinətdən imtina edib, nə para və nə silah verməyirlər. Bu da

ondan dolayıdır ki, rus xalqı Denikini tanımayır və bu növlə onun işi qeyb edilmişdir.

Denikin pulları büsbütün qiymətdən düşmüşdür. Bir manat gürcü puluna üç manat Denikin pulu verirlər.

Bolşeviklər Denikin bandaları üzərində qələbə qələbə üstündən çalmaqdadırlar.

İndi ümuma məlum olmuşdur ki, onun bandalarının axırı yetmişdir. Bunu Denikin özü yaxşı görür və buna görə o, bütün axırıncı qüvvələrini cəm edərək Qafqazıyanı əldə etmək istəyir. Burada o, bolşeviklərlə mübarizədə bulunmaqdan ötrü Rusiyaya göndərmək üçün həm adam və həm ərzaq bulacaqdır.

Şimali Qafqaziya və Dağıstanın cəsur və qəhrəman xalqları! Sizin əcdadınız böyük və güclü düşmənlərdən qorxmamışlardır.

Məgər məğlub və ölmək üzrə olan düşməndən qorxurmusunuz?

Əgər böylə deyilsə, bir adam kimi qiyam ediniz də, irəli, düşmən üzərinə! Bu mübarizədə mən sizinləyəm! Ərazimizi qəsb edilməyə, kəndlərimizi təxribə, ailələrimizin həqarətinə və əcdadımız qəbirlərinin tapdalanmasına düşməyə yol verməyin!

Doğruluq bizim tərəfdə və qələbə bizimlədir.

Yaşasın Azad Dağıstan İttifaqı Cümhuriyyəti!

Yaşasın Azad Qafqaziya!

*Şimali Qafqaziya və Dağıstan
qüvvələri komandanı
general Leo Kereselidze
Baş qərargah*

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Ziyafət

Bu gün saat 10-da “Metropol” oteli salonunda Azərbaycan-Ermənistan Konfransı erməni heyəti şə[əfinə] bir ziyafət veriləcəkdir.

Neft səyəlanı

Kanuni-əvvəlin 21-ndə güclü yağışlardan sonra Nobel firması tərəfindən icarə edilən Əsədullayevin neft anbarı deyilib, içində olan neft dənizə axmağa başlamış və Tağıyev fabrikasından tutmuş Hövsan kəndinə tərəf olan bütün dəniz sahilindəki yerləri neft tutmuşdur. Zığ bağlarına qədər tamaşaya getmiş olanlar orada bir neft dərəsi gördüklərini nəql edirlər. Şayiata görə, anbardan milyon yarım puda qədər neft axmışdır. Anbarın həcmi 12 milyon puddur.

Torpaq məsələsi

Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsi Ziraət və Əmlak Nəzarətinin [Əkinçilik və Əmlak Nazirliyinin] Ərazi Tənzimat şöbəsi Bakı qubernatoruna müraciətlə rica etmişdir ki, ərazi tənzimatı hazırlanmaq üçün lazım olduqda Bakı qubernatorunun təhti-idarəsində [təbəçiliyində] olan köylərin bəzilərində evlərin və camaatın mükəmməl və mürəttəb [tam tərtib edilmiş] bir siyahısı olmadığından, Bakı quberniyasının 250 dənə köylər[in]də olan evlərin və camaatın siyahısı ünasən və zükürən [qadın-kişili] pişnihad [təqdim] edilməlidir.

Türk kütübxana və qiraətxanası

Xəzər Müstəhlilər İttifaqı “Koope-rasiya”nın Maarif İşləri Türk şöbəsi

tərəfindən Kamenisti küçədə Spasskinin küncündə 110/31 nömrəli evdə türk kütübxana və qiraətxanası açılmışdır.

Qiraətxanada rus, türk, erməni və gürcü dillərində Bakı və Tiflis qəzetləri vardır. Qiraətxana hər gün saat 8-dən 12-yə və axşam saat 3-dən 8-ə kimi açıqdır.

Tələbələr iclası

Bu gün 23 dekabrda Hökumət Darülfünunu evində axşam saat 7-də “Müsavat” firqəsinə mənsub tələbələrin iclası vaqə olacaqdır.

İclas hər bir ədəddə olarsa da, qanuni ədd [hesab] ediləcəkdir.

İclasda 21 dekabrda istefa vermiş Komitə əvəzinə yenidən Komitə üzvləri intixab ediləcək və sair əhəmiyyəti haiz [əhəmiyyət daşıyan] məsələlər mövqeyi-müzakirəyə qoyulacaqdır. Yoldaşlardan rica olunur, vaxtında gəlsinlər.

Heyəti-mütəşəbbisə

HADİSAT

Kanuni-əvvəlin 20-ndə Aziatski soqaqda 145 nömrəli evdə Kaqanın mətbəəsindən 10.000 manatlıq kağız oğurlanmışdır.

Oğurluqda Adolf Randolf nam [adlı şəxs] məznun [şübhəli] olduqda, tövqif edilmişdir [tutulmuşdur]. Kağız məzkurdan [adı çəkilən şəxsdən] bulunub, sahibinə iadə edilmişdir [qaytarılmışdır]. Adolf həbsə alınmışdır.

Oğurluq

- Popov emalatxanasının müdiri Qavril Budnyakov polis idarəsinə xəbər

vermişdir ki, kanuni-əvvəlin 19-nda emalatxananın motoru hissəsindən 17.000 manatlıq əşya oğurlanmışdır. Lazımı tədabir ittiqaz edildikdə [tədbirlər görüldükdə], Aleksandr Belov ilə İvan Borisov tövqif edilmişlərdir. Kəndiləri oğurluqlarını etiraf etmişlərdir. Əşya, sahibinə qaytarılmışdır.

- Böyük Krepostnoy soqaqda 149 nömrəli evdə sükunət edən kitabfuruş [kitab satan] Miron Konstantinoviç Popov kanuni-əvvəlin 16-sında xəfiyyə polisində xəbər vermişdir ki, ayın 6-sında və 14-ndə bir nəfər naməlum şəxs ona bir məktub atmış ki, Bələdiyyə bağında böyük hovuzun müqabilində filan yerə 50.000 manat pul qoysun, əks surətdə qətl ediləcəkdir. Xəfiyyə tərəfindən tədabiri-lazimə ittiqaz edilib kəşf edilmişdir ki, məktubu buraxan Köhnə posta soqağında 17-nci dalanın 2 nömrəli evində sükunət edən işsiz müskər [sərxoş] Aleksandr Lavetyeviç Borçındır. Tövqif edildikdə, etiraf edərək demişdir ki, onu bu işə ehtiyac vadar etmişdir.

Tövqif edilənlərin miqdarı

İşbu kanuni-əvvəlin 20-sində polis tərəfindən tövqif edilənlərin miqdarı bər-vəchi-atidir [aşağıdakı kimidir]:

1, 4, 5, 6, 7, 8, 9 və 10-ncu uçaştoklarda və iskələ [liman] uçaştokuyla polis müdiri idarəsində oğurluq üstündə 17 nəfər, başburdsuz [pasportsuz] 2 nəfər, bəd əməl üstündə 1 nəfər, Azərbaycan-dan nəfə [sürgün] edilmək üçün 12 nəfər və bunlardan başqa 20 nəfər tövqif edilmişdir.

Cümlətanı kanuni-əvvəlin 20-sində 52 nəfər tövqif edilmişdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 850-1020 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 15 faiz və xırda 20 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1300 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırda 40-50 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 250 manat və Zaqafqaz bonu min manata 40 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1025 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1157 manat və Avstriya altunu 2200 manatdır.

Gümüş manat 100 manat və xırda gümüş para 40 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 1 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parasının min manatı kəndi qiymətindən 50 faiz əskikdir.

ERMƏNİSTANDA

Darülfünun

“Joxovrdi” qəzetəsinin əxbaratına [xəbərlərinə] nəzərən, erməni darülfünunu müvəqqəti olaraq Aleksandropolda güşad edilir [açılır] və şimdilik darülfünunun ancaq bir tarix-filoloji fakültəsi olacaqdır.

Ərizə qəbuluna 1920 sənə 1 kanunisənədən [yanvardan] etibarən başlanacaqdır.

Leksiyalar öglədən sonra Ticarət məktəbi binasında oxunacaqdır. Tələbələrin ümumilikdə yaşamasından ötrü xüsusi mənzil təyin ediləcəkdir. Maarif Nəzarəti fəqir tələbələrə nəqdi müavinət etmək xəyalındadır.

Hazırkı təhsil sənəsində yeddi predmetə dair aşağıda əsamisi mündəric [adları dərc edilən] lektorlar leksiya oxuyacaqlardır:

Ermənistan tarixi – piskop [keşiş] Mesrop [Ter-Movsisyan]; Ermənistan ədəbiyyatı tarixi – M[anuk] Abeqyan; əlsineyi-Mütəvəssitə [Aralıq dənizi hövzəsi dilləri] R[uben] Abramyan; erməni lisanı – S[tepan] Malxazyan; psixologiya və məntiq – S[irakan] Tiqranyan; elmi-asari-ətiqə [arxeologiya] [Aşxarbak] Kalantar; erməni sənayeyi-nəfisəsi [incəsənəti] tarixi – piskop Qaregin [Ovsepyan]; erməni kəlisəsi [kilsəsi] tarixi – Y[ervand] Ter-Minasyan; ümumi və Rusiya ədəbiyyatı – professor V[asilili] V[asilyevici] Sipovski; tarixi-ümumi və Fransa lisanı – N. Semyonova və Uspenskaya.

Türküstan erməniləri

Fərqan[ə] nahiyəsi Kokand şəhərində məskun ermənilərin nümayəndələri Ermənistan Cümhuriyyəti rəisinə atıdiki iltimasnamə [aşağıdakı xahiş məktubu] ilə müraciətdə bulunmuşlardır:

Türküstan ermənilərinin əksəri və tənələrinə övdət edərək [qayıdaraq], daima orada qalmaq arzu edirlər. Lakin ortada olan müharibə cəbhələri onların gəlməsinə mümaniat [manea] təşkil edir. Mühacirət üçün mümkün yol Tazəşəhər-Bakı yoludur ki, əgər bolşeviklər Tazəşəhəri alıb azad yol verməyə razı olsalar... Bu mümkün olmadığı təqdirdə, mühacirət üçün istifadə etməkdən ötrü İran aşırı, Aşqabaddan (burada məzmun anlaşılmayı) – Bakı yolu qalır və bu təqdirdə də bolşeviklərin rızası müqtəzidir [lazım gəlir]. Əvvəlinci təqdirdə Tazəşəhər-Bakı və yaxud ikinci təqdirdə

Bəndər Gəz-Bakı təriqi [yolu] olarsa, hər halda, Azərbaycan və Gürcüstan hökumətlərinin mühacirləri vətənlərinə buraxmaq üçün əvvəlcədən razılığını almaq lazımdır. İkinci təqdirdə həmçinin İran və İranı himayə edən İngiltərə hökumətlərinin də rızaları müqtəzidir ki, Bəndər Gəzə qədər dəniz təriqi ilə getməyi təmin etmiş olsunlar.

İltimas edənlər, Ermənistanın təcridi-həyat etməsi [bərpası, çiçəklənməsi] yolunda xidmət edəcəklərini vəd edirlər.

TEATRO VƏ MUSIQI

“O olmasın bu olsun”

Səşənbə günü kanuni-əvvəl (dekabrın) 23-ndə axşam Dövlət Teatrosunda Dövlət Teatr Heyəti Müdiriyyəti tərəfindən bu mövsümdə ikinci dəfə olaraq mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Üzeyir bəy Hacıbəyli cənablarının yazmış olduğu məşhur “O olmasın bu olsun” operettası.

Məşhədi İbadın rolunu Mirzəağa Əliyev ifa edəcəkdir.

Hamam yeni dekorasiya ilədir.

Tamaşa axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır.

Biletlər imdidən Haşimovun mülkündə, tamaşa günü isə teatrın kassasında satılacaqdır.

Möhtərəm tamaşaçılardan rica olunur ki, vaxtında teatroya gəlib, hər kəs aldığı bilet üzrə öz yerində əyləşsin.

Hər tənəffüsdə ikinci zəng vurulduqda, salona daxil olmalıdır.

Gələcək tamaşa cümə günü gündüz kanuni-əvvəl (dekabrın) 26-sında

“Şamdan bəy” komediyası, axşam “Ölülər” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Gündüz tamaşası saat birdə, axşam tamaşası axşam saat 8-də başlanacaqdır.

Həmin tamaşaların biletləri çaharşənbə günündən başlamış satılacaqdır.

Mövqeyi-tamaşaya qoyulmaq üçün hazırlanır:

“Aşıq Qərib”, “Ağa Məhəmməd şah”, “Qaçaq”, “Solğun çiçək”, “Hamlet”, “İntiqam” və “Səyavuş”.

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çaharşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdən pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnı-dan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopeliovıç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Doktor Mirqiyam Axundov

Əmrəzi-daxiliyyə, əsəbiyyə, zöhrəviyyə və uşaq naxoşluqları.

Səhərlər 8-9, axşamlar 4-7, bazarlar səhər 8-1, çaharşənbə axşam və şənbələr 6-7, axşam 4-7.

Aşağı Təzəpir küçəsi nömrə 1 və Köhnə poçt küçələrinin küncündə. Telefon 00-55.

16814

Doktor Vulf Abramoviç Tarnoqradski

Daxili, mədə, bağırsağ, qan naxoşluqlarını və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-

dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Mer-kuryevski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

Diş həkimi Boris Moiseyeviç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinninin küncün-də). Telefon 48-75.

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlər süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

**Türkiyədən yeni gələn
İstanbul Tibbiyyəsi
müəllim müavinlərindən
Doktor Rəşid Sürəyya**

Daxiliyyə və zöhrəviyyə, “914” və “606” müalicələri. Naxoşları qəbul edir gündüz saat 12-dən 2-yədək, Armyanski 13, Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası, telefon 58-39.

168156

Doktor Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

Diş həkimi A. A. Mirkin

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.

14078

Berlin Darülfünunu doktoru

N. Melkumyan

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat

8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

14075

**Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [sidik] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.

Ünvan: Telefonnu küçə, nömrə 6.

7444

Müəllimə

İstanbul Darülmüəllimati-aliyyəsinədən məzunə [qızlar üçün Ali Pedaqoji Seminariya-sından məzun olmuş xanım], qayət qısa bir zaman zərfində son üsuli-tədris üzrə türkçə oxumaq və yazmaq öyrədir. Azərbaycan milli siniflərinə və İstanbul məktəblərinin hər sinfinə son proqramlara görə tələbə hazırlayır.

Adres: İdarəxanada.

B

Kazan sabunu bişirən yer axtarır.

Adres: Abşeronski küçə, ev nömrə 6. Məhəmmədşəfini görsünlər.

16851

Əl ilə neft çıxaranlar

Cəmiyyəti-İttifaqının müttəhid idarəsi

Bununla öz üzvlərinə xəbər verir ki, neft çıxarmaqdan ötrü keçmiş və gələcək zamanlar üçün xəzinə ilə əqdnamə bağlamaqdan ötrü tezliklə ərizə yazıb və sabiq Zəmindarlıq İdarəsilə bağlamış olduqları son müqavilə-namələrini özlərilə gətirsinlər ki, neft rəhni

16853

**Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 479. “Edisson”: Bakıda kinoteatr. Birja (indiki Üzeyir Hacıbəyli) və Bolşoy Morskoy (indiki Bülbül) küçələrinin kəsişməsində, indiki Sahil metrosunun olduğu yerdə 1913-cü ilin aprelində açılmışdır. 1000-2000 arası tamaşaçı tutumu olmuşdur.

Yefimov qardaşlarının sirki

səh. 481. “bolonka”: uzun tüklü, kiçik ev iti cinsi.

Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan...

səh. 481. “Pel-Mel”: Bakıda, indiki S. Vurğun adına Azərbaycan Dövlət Akademik Rus Dram Teatrının binasında fəaliyyət göstərmiş özəl teatr. “Pel-Mel” teatrından əvvəl bu binada “Mikado” kinoteatrı yerləşirdi.

Azərbaycan-Ermənistan Konfransı

səh. 487. “Zaqafqaziya millətləri istiqaliyyətləri elanından...”: Bu cümlə anlaşılmazdır; görünür, qeyri-dəqiq tərcümə edilmişdir.

Dabravol ordusu neyçün çəkilir?

səh. 495. Bu yazıda çoxsaylı imla səhvlərinə yol verilmiş, həmçinin coğrafi adların çoxu təhrif edilmişdi; mümkün mərtəbədə bərpa etdik.

“Universal”: Ukrayna ordusunun komandiri Nikifor Qriqoryev tərəfindən 8 may 1919-cu ildə nəşr edilən, Ukrayna xalqına müraciət. Qriqoryev, Ukrayna xalqını, hakimiyyəti öz əlinə almağa çağırırdı.

Tənziri-Şikayətnəmeyi-Füzuli

səh. 498. “ənbəri-səvad”: “ənbər” bəzi balıqların qarnından çıxarılan xoş qoxulu bir maddədir, əsasən qara rəngdə olub; klassik Şərq ədəbiyyatlarında qara rəngli şeylər, o cümlədən saç – ənbərə oxşadılır.

“Küfri-zülfün salalı...”: beyt Füzulinindir; “küfr” sözü eyni zamanda “qaranlıq, zülmət” deməkdir; klassik Şərq ədəbiyyatlarında sevgilinin saçını həm qara olduğu, həm aşıqı yoldan çıxardığı üçün ona “küfr” deyilir.

“kafur”: eyniadlı ağacdən əldə edilən kəskin iyli maddə, kamfora; klassik ədəbiyyatda kəskin iyindən başqa, məcazi olaraq dümağ rəngi bildirmək üçün işlədilmişdir.

“Ulaikə kəl-ənami bəl hum əzəl”: Quranın Əraf surəsinin 179-cu ayəsindən bir parça; oxşar ifadələrə Quranın başqa surələrində də rast gəlinir.

səh. 499. “fəs”: bəzi Şərq ölkələrində, xüsusən Osmanlı Türkiyəsində istifadə edilmiş, kəskin konus şəkilli, qırmızı rəngli baş geyimi.

“təqirdən peşman”: qəzetdə “təqirdən” yerinə “təqdirdən” getmişdir.

“ayəti-mənsux”: İslam alimlərinə görə, Quranın bəzi ayələri, özündən əvvəlki bəzi ayələri nəsx etmiş, yəni onların hökmünü ləğv etmişdir; mənsux – ləğv edilmiş deməkdir.

“Mən ona fitnə...”: misralar Füzulinin “Şikayətnamə”sindəndir.

“Doktor”: bu imza Rəşid Sürəyyaya məxsusdur.

Ermənistanda

səh. 502. “Aşxarbek Kalantar”: qəzetdə “L. Kalantar” getmişdir.

“Tazəşəhər”: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı.

səh. 503. “Bəndər Gəz”: İranın Gülistan ostanında, Xəzər dənizi sahilində şəhər.

Kazan sabunu bişirən...

səh. 505. “Kazan sabunu”: Tatarıstanın Kazan şəhəri XIX əsrin ikinci yarısından etibarən sabunbişirmə mərkəzi olmuş və burada hazırlanan sabun xüsusi keyfiyyəti ilə seçilmişdir.

Çərşənbə, 24 dekabr 1919-cu il, nömrə 352

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 1 rəbiülaxir sənə 1338. 24 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təb nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

Kanuni-saninin [yanvarın] əvvəlindən 1920 sənəsindən “Azərbaycan” qəzetəsi üçün **abunə şəraiti**:

Qeyri şəhərlər üçün

1 aylığı 120 manat
2 aylığı 230 manat
3 aylığı 340 manat

Bakı üçün

1 aylığı 115 manat
2 aylığı 220 manat
3 aylığı 320 manat

Abunə şəraiti ancaq həmin sənə aprel ayının 1-inədək hesab olunur.

b.

ELAN

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir ki, bu il kanuni-əvvəl (dekabr) ayının 15-də, texniçeski teleqraf tərəfini öyrənib və yolda teleqraf nadsmotirşiki [nəzarətçisi] vəzifəsinə qəbul olunmaq üçün kurslar açılıb.

Kurslar 6 aylıqdır.

Şu kurslara qəbul olunanlara ta kursu qurtaranadək ayda altı yüz (600) manat verilir.

Ona binaən [ona görə], kurs qurtaranlar yol xidmətində 3 il qulluq etməyə məcburdurlar.

Kurslara qəbul olunur 18 yaşından 24 yaşınadək. Müşarüliyəhlərdə [deyilən şəxslərdə] salim vücudlu, texniçeski-re-meslenni [texniki-peşə] və edadi məktəb qurtaranlar və ya bu məktəblərə aid qeyri məktəblərdən çıxan və ya qeyri mexanik işlərə aşna olub imtahan olunub qəbul olunurlar.

Ərizələr qəbul olunur Teleqraf Müdiriyyəti idarəsində. Ərizə ilə bərabər, məktəb vəsiqələri, metirkalar və pasport və sair şəhadətnamələr təqdim edilməsi lazımdır.

Azərbaycan Dəmiryol müdiri əvəzinə mühəndis [Səməd bəy] Vəkilov
T-408

AKSİONER

“RUS” VAPOR CƏMİYYƏTİ

Həmişə məlum edir ki, bu ayın 24-ndən təcili sənişin və mal göndərən vaporların portlar arasında hərəkət vaxtı bu qərar üzrədir:

Bakı-Ənzəli, Bakıdan hərəkət etməsi çarşənbə günlərində gündüz saat 4-də; Ənzəlidən hərəkəti şənbə günləri gündüz saat 4-də.

T-411

YEFİMOV

QARDAŞLARININ SİRKİ

Çaharşənbə günü
kanuni-əvvəlin 24-ndə
təntənəli
“1001 gecə”

adında nümayiş göstəriləcəkdir.
Bu gün, təzə hazırlanmış paltarlarla
geyşə rəqsi icra ediləcəkdir.
Məşhur jonqlyor Şajinyanın
nümayişləri.
Artıq dərəcədə xalqı güldürən
kosalar İponaş qardaşları.
Kosa, öyrədilmiş eşşəyi ilə tamaşası.
Məftul üstündə ad qazanmış
məşşaq Nantonun məşqləri.
Məşhur oxucu Benardi.
Makkanın Misir rəqsləri.
Həmçinin məşhur şəbə[dəbaz]
[hoqqabaz] iştirak edəcəkdir.
Tamaşa başlanacaq axşam
saat 9-un yarısında.
Elan:
Cümə günü kanuni-əvvəlin
26-sında böyük tamaşa.
İran güləşməsi.
Məşhur İran pəhləvanları arasında.
Rejissor K. İbonaş.
Müdirin müavini A. L. Şteyn.
Müdür: K. Saukov.

16856

**QƏZETƏLƏR
NƏŞRİYYATI**

Həmin sənə kanuni-əvvəlin 24-ndən
atidəki [aşağıdakı] qəzetələrin tək nüsxə-
sini 4 rubləyədək artırılmasına məcbur
olmuşlar: “Azərbaycan”, “Qolos Rossii”,
“Bakinets” və “Bakinskoye slovo”.

b.

ELAN

Kəçmiş “Edisson” teatrosunun ima-
rəti icarəyə verilir. Bolşoy Morskoy ilə
Birjavoy küçələrin küncündə. Xəbər bil-
məkdən ötrü Bələdiyyə İdarəsinin Ləva-
zim şöbəsinə qulluq saatlarında gələ
bilərlər.

T-410

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]**

**Məşixəti-İslamiyyə [Şeyxülislamıq]
İdarəsindən**

22 kanuni-əvvəl
İdareyi-Məşixətin həmin gün tərtib
tapan qərarnaməsilə Göyçay uyezdnin
Zərdab üçüncü prixodundan İshaqbağlı
və Böyük Dəkkə kəndləri təfriq olunub
[ayrılıb], beşinci Zərdab prixodu namıyla
təzə prixod təşkil olunmağa və həmin
prixoda Zərdab sakini Molla Hafiz Hacı
Molla Manaf əfəndi oğlu prixod mollası
təsdiq olunmağa qərar vermişdir.

* * *

İdareyi-Məşixətin həmin gün tərtib
tapan qərarnaməsilə Afurca sakini Seyid
Molla Əmir Mirzə Hacı Seyid Molla
Əhməd oğlu Quba uyezdnin Çarxı prixo-
duna bu gündən etibarən prixod mollası
təsdiq olunubdur.

*Məşixət sədriləri:
Mustafa Əfəndizadə,
[Axund Ağə] Ağəalizadə*

Posta və Teleqraf Nəzarətində

Əmrnamə nömrə 130
20 kanuni-əvvəl 1919 sənə
Biləsuvar posta və teleqraf altı sinifli

büro müdiri Genrix Baranovski vəfatına
görə, posta-teleqraf idarəsi məmurları
siyahısından kanuni-əvvəlin 17-sindən
1919-ncu ildən xaric olur.

Posta və Teleqraf naziri:

Camo Hacinski

Dəftərxana Baş müdiri: Blajevski

Əmrnamə nömrə 131

20 kanuni-əvvəl 1919 sənə

Zaqatala posta və teleqraf altı sinifli
büro müdiri Həmzad bəy Əfəndiyev
ərizəsinə məbni [ərizəsinə əsasən] vəzifə-
sindən və qulluqdan kanuni-əvvəlin 20-
sindən 1919-ncu sənədən etibarən ixrac
olunur.

Zaqatala posta və teleqraf 5-nci də-
rəcə məmuru Adil xan Muradov həmin
posta-teleqrafxanada büro müdiri vəzi-
fəsinə kanuni-əvvəlin 20-sindən 1919-
ncu sənədən etibarən təyin olunur.

Posta və Teleqraf naziri:

Camo Hacinski

Dəftərxana Baş müdiri: Blajevski

**Bakı general-qubernatoru tərəfin-
dən elan**

Aldığım məlumata görə, bir para ev
sahibləri və icarədarlar mənzil kirayə
edənlər haqqında işğal etdikləri mənzil
və oduqları təxliyə etdirmək məqsədilə su
və işıq buraxılmasının qəti [kəsilməsi],
təhdidat və təhqirat kimi hər növ
təzyiqatı müzayiqə etməməkdədirlər.

Bununla elan edirəm ki, böylə təzyi-
qat yapmaqda müşahidə edilən zəvət
[şəxslər], tərəfindən təqib ediləcək və
qanunun şiddətli cəzalarına – üç ay həbs
edilməyə qədər – düçar və həbs müd-
dəti qurtardıqdan sonra Azərbaycan

Cümhuriyyəti daxilindən təbid [sürgün]
ediləcəkdirlər.

*General-qubernator:
general-mayor Tlexas*

YENİ KABİNƏ

Üç ay davam edən kabinə böhranı
nəhayət bitdi; kabinə əmələ gəldi.

Kabinə böhranının bu qədər uzun
çəkməsinin səbəbləri haqqında qəzetə-
miz öz mülahizəsini izhar etmişdi
[bildirmişdi] və bu səbəblərdən ən baş-
lıcası – Parlaman əksəriyyətinin etima-
dını qazanmaq olduğunu söyləmişdik.
Fəqət bu əksəriyyət etimadını qazan-
maq arzusu parlamentarizm üsuluna
riayət edilməsini təqib edən quru və
rəsmi bir arzu mahiyyətində olmayıb,
burada bir istiqanlılıq dəxi mövcud idi.

Məmləkəti dolandırmaq, ağ günlərə
çıxarmaq, istiqlalımızı mühafizə etmək,
məlhuz [ehtimal daxilində olan] təhlükə-
ləri dəfə hazır olmaq haqqında bəslə-
nilən xalis niyyət saiqəsi [sövdə; səbəbi]
ilə idi ki, firqəvi mülahizələri mümkün
olan qədər kənara qoyub da ümumi bir
dil aramaq məcburiyyəti hiss edildi.

Nəsib bəy həzrətlərinin və kəndisi
mənsub olduğu firqənin, “demaqoji”
üsulundan imtina edib də saziş və etilaf
[razılaşma] aramaq və bu yolda firqəvi
mənafeyi qurban etmək kimi fədakar-
lıqda bulunmaq təşəbbüsləri, meydana
tam mənası ilə “müştərək” bir hökumət
çıxardı.

Şübhəsiz, bu hökumət təşkili əmrin-
də [işində] əlaqədar olan firqə[ləri]mizin

hamısı bu işdə məmləkət mənafeyini firqəvi mənafehlərdən əfəl [üstün] bilib, mütəqabil [qarşılıqlı] güzəştlər və qarşılıqlı fədakarlıqlarda bulunmaqla, xalis niyyət sahibi olduqlarını isbat etdilər.

Hökumət təşkili üzərinə həvalə olunmuş Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətlərinin böhrana bir bu qədər uzunluq vermədən bircinsli, yəni bir firqəyə mənsub olan bir hökumət təşkilinə qadir ikən bunu etməyib də etilaf və saziş yolu ilə müştərək bir hökumət təşkilinə çalışması ayrıca olaraq şayani-təqdir [təqdirəlayiq] bir keyfiyyətdir.

İştə, tam mənası ilə müştərək bir hökumətimiz olub, mövcud firqələrimizdən hamısının bu kabinetdə əzaları [üzvləri] vardır. Əzaları olmayanlar yalnız bir əqəliyyətdə [azlıqda] olan erməni, rus və sairələridir.

Yeni hökumət Parlaman əksəriyyəti müzahirəti [dəstəyi] tərəfindən təmin edilmiş sayıldığından, artıq süni böhranlar vüqusuna da ehtimal yoxdur.

Nəsim bəy, Səməd bəy Mehmandarov, Xudadad bəy Məlikaslanov həzrətləri kimi karkün [işbilən] və bacarıq sahibi olan adamlardan əlavə, bir də Fətəli xan Xoyski, Məhəmməd həsən Hacınski, Xəlil bəy Xasməmmədov, Həmid bəy Şahtaxtli kimi sahibi-təcrübə [təcrübəli] olan işbilənlərimizin dəxi yeni kabinetə daxil olmaları bədbinlərimizi də mütməin və xoşnud [ürəyi sakit və razı] edə biləcək bir fəqərədir [faktdır]. Demək olar ki, idareyi-məmləkət və hifzi-istiqlal əmri mötəbər və sahibi-iqtidar əllərə tapşırılıbdır. Əhali və məmləkət gələcəkdən arxayın və mütməinül-qəlb [narahatlıqdan uzaq, ürəyi sakit] olmalıdır.

Hökumət bəyannaməsi Parlamanda müzakirə edilərkən erməni və rus fraksiyaları tərəfindən sadir olan [meydana gələn] hərəkət o qədər dürrüşt [kobud], üsulsuz və yersiz idi ki, bunu qeyd etməmək qabil deyildir.

Əvvəla burasını deyəlim ki, müxtəlif firqələrə mənsub olan erməni fraksiyası namından cümləsinə aid olmaq üzrə bir nəfər daşnakın danışması nə qədər dürrüşt bir taktikasızlıq idi. Parlamenin sol cinahını işğal etmiş və bizim sosialistlərimizlə yan-yanə oturmuş olan bu “sosialist”lər Əhməd bəy Pepinov və Camo bəy Hacınski kimi fəal sosialistlərin kabinetə girməsinə iktifa etmədikləri [kifayətlənmədikləri] bəs deyil ki, hələ onları “Don Kişot” deyər təhqir etməyi də özlərinə rəva gördülər.

Bəyannamənin məzmununa başqa cürə təfsir [şərh] vermək, övzəyi-halı [mövcud vəziyyəti] özgə bir surətdə tənvir etmək [ışıqlandırmaq] və nəhayət, türklərdən ibarət olan bir kabinetə – içində erməni olmadığına görə – etibar göstərmək və bunu da Azərbaycan Parlamentinin kürsüsündən pürhəyəcan [çox həyəcanlı] bir surətlə elan etmək kimi qabalığın sui [mənfə] təsirindən idi ki, Parlaman əzaları [üzvləri] böylə bir hərəkətdən dilgir [dixor] olub, erməni fraksiyasının yersiz və yalan töhmətlərini cərh [puç etməyə, çürütməyə] və rədd etməyə məcbur oldular.

Keşiş Kravçenkonun çıxışı isə hər bir həyasızlığın fəvqündə idi. Azərbaycan Parlamentinə əza olmaq, bu növlə Azərbaycan istiqlalını qəbul etmək və bununla Azərbaycan xəzinəsinin pulunu yeməyi özünə caiz görmüş olan bu adam birdən-birə durub da “Biz vahid və qeyri-

qabili-inqisam [bölünməz] Rusiya tərəfdarlığı” deməklə sadıq bir rus deyil, həyasız bir adam olduğunu göstərməklə, cümlənin [hamının] haqlı olaraq istikrah və nifrətini mövcib [ikrah və nifrətinə səbəb] oldu.

Fəqət Azərbaycan türkləri böylə çıxışlardan dilgir olmamalıdırlar, biləks [əksinə], böylə hadisələr sayəsindədir ki, biz özümüzün dostumuzu və düşmənlərimizi dürrüşt tanımaqla, hər bir hala qarşı vəziyyətimizi təyin və təqviyə etməyə [gücləndirməyə] vadar olacağıq. Gəlin, yeni kabinetimizə müvəffəqiyyətlər diləyib də hər fərdimiz hifzi-istiqlal [azadlığın qorunması] işində olduqca möhkəm duralım və əlimizdən gələn köməyi hökumətimizdən müzəyiqə etməyəlim [əsirgəməyə].

Ü. Hacıbəyli

MƏCLİSİ-MƏBUSANDA

Yeni Kabinetin Bəyannaməsi

Dün Məclisi-Məbusanda yeni kabinet rəisi Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətləri aşagıda yazdığımız bəyannaməni oxumuşdur. Eynən dərc və nəşr edirik.

Möhtərəm məbuslar!

Rəisinizin əmri mövcibi [əmrinə görə], yeni hökumət təşkili şərəfi yenə bəndənizə verildi.

Keçən kabinetə təşkil etdiyim zaman üzərimizə böyük yüklər götürmüşdük. Məlumı-alinizdir ki, vətənimizin bir çox parçaları yabançılar əlində idi. Lənkəran qəzası – ki bir taqım haydudların [quldurların] əlində inləməkdə idi – xilas

edildi. Orada yapılan intəhasız zülüm, cəbir [zorakılıq], yağmaya [talana], olmanın rəzalətlərə rəğmən Lənkəran qəzasına girən namuslu əsgərlərimiz bir çocuğun belə burnunu qanatmadı. Hökumət istirdadımızdan [orani geri almağımızdan] əvvəl olan cinayətləri unutdu. Azərbaycan millətinin mədəni bir millət olduğunu, ali məqsəd yolunda vətənin səadəti üçün hər bir acını və hər bir kini unutmağa hazır olduğunu isbat etdi. Lənkəran qəzasını başdan-başa [xilas] etmiş olan əsgəri qitələrimiz [hərbi hissələrimiz] kəndilərini çörək və duzla qarşılayan bilacins və din [millət və din fərqi olmadan] əhaliyə etibar olunacaq, qanadı altına sığınılacaq bir qüvvət olduğunu sezdirdi, dünkü zalımları şu böyüklük və alicənablıq qarşısında məhcub etdi [utandırdı].

Möhtərəm məbuslar! Bu dörd sənə zərfində bir çox yerlərə bir çox əsgərlər girdilər, pək çox əsrlərdən bəri mədəniyyət sahibi olan millətlərin dəxi əsgərləri o miyanda [onların arasında]. Nəticədə dünyanın bir çox yerləri xarəbədir.

Lənkərana girən əsgərlərinizin və zabitlərinizin alicənablıqları ilə iftixar etməyə haqqınız vardır, əfəndilər. Var olsunlar. *(Alqışlar)*

İkinci məsələ Qarabağ məsələsidir.

Qarabağ dediyimiz zaman, məlumdur – 4 qəzanı düşünürük. Son zamanlar Zəngəzur qəzasını bir taqım hiylə və dəsisələrlə [fitnələrlə] Qarabağdan xaric göstərmək istəyirlər. Minlərlə sənələrdən bəri Zəngəzur Qarabağın ayrılmaz bir hissəsi bulunduğu kimi, Qarabağ da Azərbaycanın ruhu və canıdır. Onun üçün bu hiylədən də bir şey çıxmayacağı

şübhəsizdir. Şimdilik, əfəndilər, Qarabağın üç bucuq [üç yarım] qəzası bizim əlimizdə olub, Zəngəzur qəzasının yarısı bir taqım asilərin əlindədir. Buranın dəxi sülh ilə həll edilməsi mümkün olduğunu bizə söylədilər. Dövəli-müəzzəmə [Böyük dövlətlər] nümayəndələri də böylə olmasını arzu etdilər. Biz sülhün əleyhində deyiliz. Hər bir məsələni sülh ilə həll etməyi özümüzə bir yol, bir məslək ittixaz etmişiz. Buna görə məsələnin sülhən həllini bəkləməyə hazırız. Təkrar edirəm: biz hər bir məsələni sülhlə həll etməyə amadəyiz [hazırız]. Bunu sözlə deyil, feilən isbat edirik. Qarabağ məsələsinin həlli buna şahid deyilmi? Hüdusuna [baş verməsinə] təəssüf etdiyimiz Qayıbalı kənd vüquatından sərfi-nəzər [Qayıbalı kəndi hadisələrini nəzərə almasaq], olduqca müşkül sayılan Qarabağ məsələsi sülhlə həll edilmədimi? Həm nasıl həll edildi: Qarabağda əqəliyyətdə [azlıqda] qalan erməni vətəndaşlarımızın cümlə mədəni hüququ tanınmaq və hökumətin hüquqi himayəsinə alınmaq şərtilə.

Əfəndilər! Məlumi-alinizdir ki, dünyanın çox yerlərində əqəliyyətdə qalan millətlər vardır.

Əqəliyyətdə qalan millətlərin hüququnu tanımaq məsələsi proqramlarda yazılır, nitqlərdə söylənir, fəqət məəttə-əssüf [təəssüf ki], əməldə çox nadir görülür. Azərbaycan milləti Qarabağda yaşayan erməni vətəndaşlarının bu haqqı-təbiyyəsinə bilatərəddüd [tərəddüd etmədən] verdi. Ətrafında hər gün, hər dəm vüqu bulmaqda olan yangınlara, qırğınlara baxmayaraq Sürməli, Novo-Bayəzid, Eçmiyədzin vüquati kimi

fəlakətlər qarşısında belə sözündən dönmədi. Bu gün Qarabağda yaşayan erməni vətəndaşlarımız ittixab etdikləri [seçdikləri] milli şuraları vasitəsilə vətənlərində məhəlli [yerli, lokal] idarələrə vase [geniş] bir surətdə iştirak edərək, maarif ümurunun [işlərinin] islahı və cəmiyyətlərinin təqviyəsi [gücləndirilməsi] ilə məşğuldurlar.

Bu iş üçün hökumət tərəfindən, lüzumuna görə, milyonlarla para sərf olunur. İləridə dəxi əsirgənməyəcəkdir. Bunu, məbus əfəndilər, digər məmləkətlərdə yapanlar azdır.

Qafqaziyada isə bunu şimdilik yalnız biz yapıdık və digər qonşularımızın dəxi belə yapmalarını arzu edirik. Çünki gözəl Qafqaziyamızın səadəti üçün yeganə yol varsa, o da budur. Bu yolu ilk açan biz olduq, bununla bərabər, etiraf etməyə vicdanən məcburam ki, bu hal Qarabağdan məəda [başqa] yerlərdə şimdilik təmin edilməmişdir. Bunun başlıca səbəbi həyatımızın hənzuz məcrayi-təbiisinə [təbii axarına] girəmməməsidir. Qəviyyə [məhkəm] ümid edirəm ki, qonşumuz Ermənistan Cümhuriyyəti dəxi bu məsələni bizim kimi – hər iki millətin mənafeyi-mütəqabiləsinə [qarşılıqlı mənafeətlərinə] müvafiq olaraq həll edər.

Şunu eyicə bilməliyiz ki, istər Azərbaycanın, istər Ermənistanın ittixbalı [gələcəyi] əqəliyyətdə qalan millətlər ittixbalının təmininə bağlıdır. Bu bir həqiqətdir ki, bunu nə qədər tez anlarsaq, o qədər çəbuq zəlalətdən qurtularız.

Üçüncü məsələ, əfəndilər, Naxçıvan, Şərur ilə İrəvan vilayətinin əksəriyyətlə Azərbaycan türkləri ilə məskun olan qisimlərinə aid məsələ idi. Qeyrətmənd

naxçıvanlılar, şərurlular, vedibasarlılar bu məsələni kəndiləri həll etdilər, həyatlarını, irz və namuslarını təhlükələrə uğradaraq, Azərbaycanın ayılmaz şu hissələrini ana vətənə ilhaq [birləşdirmək] üçün kəndi əllərinə aldılar və hökumətin bu xüsusda olan vəzifəsini qolaylaşdırdılar. Bu əzmin, bu məhəbbətin və milliyyət-pərvəriyyənin qarşısında, haqq tərəfdarları, zənn edirəm onların bu haqqı-təbiilərini ibtala [aradan qaldırmağa] qalxışmazlar, qalxışarlarsa haqq tərəfdarı olmadıqlarını, bitərəf bulundıqlarını isbat etməkdən başqa bir şey yapmış olmazlar. (Alqış)

Əfəndilər! Ələlümüm [ümumiyyətlə], gözəl Qafqaziyamızda haqqaniyyət qalib gəlməzsə, ittixbalımız müzlimdir [gələcəyimiz qaranlıqdır]. Bunu bilməlidir.

Məlumi-alinizdir ki, hökumət əski qonşu və dostumuz olan gürcü milləti ilə sıxı bir əlaqə peydası ilə bu iki millətin ittixbalını biri-birinə bağlamaq üçün tədafi bir ittifaqa [bir müdafiə ittifaqına] təşəbbüs etdi. Bu ittifaqın həyati-siyasiyyətimizdə nə kimi rollar oynamış olduğunu, bundan böylə də oynayacağını şübhəsiz kəndiniz təqdir edərsiniz.

Vətənimizi xarici düşmənlərdən müş-tərəkən müdafiədən başqa, bu ittifaq üzərimizə atılan bir taqım çirkin ittixalaları dəxi qəti surətdə təkzib etdi. Bu dostluğun daha ziyadə səmimiləşdirilməsini hökumət kəndisi üçün bir vəzifə ədd [hesab] edir.

Bu gün qonşumuz erməni cümhuriyyəti nümayəndələrinin paytaxtımızda bulunduğu məlumunuzdur və Ermənistanla aramızda olan ittixafın rəfi [aradan qaldırılması] mümkün olacağına ümidimiz qəvidir [məhkəmdir]. (Alqış)

Qəribən [yaxın zamanda] Qafqaziya cümhuriyyətləri arasında qəvi bir ittibat [bağ], mədid bir məvəddət [daimi bir dostluq] təsis edilə biləcəyinə dəxi imanımız pürkamaldır [təmdir]. Bu dostluq, bu ittibat nə surətdə olacaqdır – konfederasyon şəkildəmi, yoxsa başqa bir ittifaq şəkildəmi? Bunu yaxın bir ittixbal göstərir. Bir şey mühəqqəqdır [şübhəsizdir] ki, bu ittibat, bu ittifaqa Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti dəxi ittixbal etməlidir və edəcəkdir də. Doğrudur, Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti bu gün bir taqım zalımların çizmələri [çəkmələri] altında əzilməkdə və qan dəryasında boğulmaqdadır. Ancaq zənn edirəm, bu hal müvəqqətidir. Yüksək dağların qartalları tezdən bu müşkül mövqedən xilas olar da, kəndi vətənlərinin sahibi ola bilirlər. Bu böylə olacaq, çünki haqq onlardır. Əfəndilər, şu qanlı mübarizədə bütün qəlbimizlə şimali qafqaziyalıları tərəfində olduğumuza şübhə olarmaz, zənn edirəm. Ələlxüsus ki, Şimali Qafqaz ittixlaliyyəti ləğvi bizim ittixlaliyyətimizə təhlükə təşkil edər. (Alqış)

Möhtərəm məbuslar!

Yalnız Qafqaziyada bulunan cümhuriyyətlərlə deyil, digər dövlət və millətlərlə dəxi təsisi-əlaqəyə artıq başlamışıq. Bu gün həyati-beynəlmiləle ittixbal etmək üzərayız. Bunlardan bizə ən yaxınları, təbii, Türkiyə və İran dövlətləridir. Doğrudur, həmcinsimiz [irqdaşımız, millətdaşımız] olan Osmanlı milləti son hərbi nəticəyi-məluməsindən [son müharibənin məlum nəticəsindən] dolayı pək ziyadə məşğul olduğundan, müdhiş yaraların tədavisini ilə son dərəcə məşğuldur. Hökumət Dərsəadətdə [İstanbulda] bir siyasi

heyət bulundurması lazım bilmiş və göndərmişdir və ümid edirik ki, gələcəkdə daha sıxı bir münasibət təsis edilərək hürr və müstəqil iki türk dövləti arasında əbədi bir dostluq və səmimi bir qomşuluq başlar. *(Şiddətli alqışlar)*

İran ilə münasibətimizə gəlinə, zənn edirəm artıq iki qomşu və əqrəbə dövlətinə layiq bir münasibətə başlamaq üzrəyiz. Bu gün paytaxtımızda İran dövləti-cəhiləsinin [uca İran dövlətinin] rəsmi bir heyəti bulunur. Heyətin məqsədi münasibəti-siyasiyyə və iqtisadiyyəimizi mətin əsaslara istinad etdirərək, bu iki qomşu və əqrəbə dövlətlərin istiqbalına xidmət edə biləcək qərarlar çıxarmaqdır. Hökumət bu xüsusda əlindən gələni əsirgəməyərək, iqtiza edən [lazım gələni] təşəbbüsətdə bulunacaqdır. Başlangıç olaraq, İran hökuməti nəzdində bulunacaq siyasi nümayəndəmiz təyin edilmiş və İran hökuməti-aliiyyəsi tərəfindən qəbul edilmişdir. *(Alqış)*

Müttəfiq dövlətlər tərəfindən dəxi Qafqaziyamızda və xüsusi olaraq Azərbaycanı rəsmi və ya nim-rəsmi [yarı-rəsmi] nümayəndələr vardır. Bununla artıq həyatı-beynəlmilə ayaq basdığı-mız isbat olunmaqdadır. Hökumətin vəzifəsi şimdi bu münasibəti daha ziyadə genişlətmək, möhkəm etmək və ilk əvvəl Dövləti-müəzzəmə paytaxtlarına birər heyət və yaxud birər nümayəndə göndərməyə təşəbbüs etməkdir.

Əcnəbi məmləkətlərlə olan münasibətimizdən bəhs edərkən, təbii, qomşumuz Rusiya ilə olacaq münasibətimizi dərxatir etməliyəm [yada salmalıyam]. Məttəəssüf, Rusiya ilə şimdilik münasibəti-dostanə peyda edəmmədik. Bunun

günahı isə bizdə deyildir. Acınacaq bir hal varsa, o da şimdiki qədər Rusiya mübariz qüvvətlərinin heç birinin Rusiyanın artıq əski hüddunu bulammayacağına, kəndi müqəddəratını təyin etmiş millətlərin üzərinə yenidən hakimi-mütləq kəsilmənin quru bir xəyal olduğuna inanammaması və yaxud inanmaq istəməməsidir. Bizimlə Rusiya arasında olan ixtilafın səbəbi budur. Ümid edirik ki, böyük rus milləti dəxi bütün dünya demokratiyası tərəfindən müsəlləm [qəbul edilən] və mötəbər tutulan və Rusiya inqilabının şüarı olan şu əsasları qəribən [tezliklə] bir həqiqət olaraq qəbul edər. O zaman bütün mövcudiyyətimizlə Rusiya dövləti-müəzzəməsi ilə münasibəti-dostanə peydasına təşəbbüs edə[riz]. Əks halda, təbii, istiqlaliliyyətimizi təhlükəyə uğradan qüvvələrlə son nəfəsimizə qədər mübarizəyə hazır bulunacağıq və hökumət şu hazırlıqdan bir an qəflət etməyib, lazım gələni tədabiri ittixaza [tədbirləri görməyə] məcburdur və bunun üçün ən mötəna [vacib] hökumət təşəbbüslərinin üssül-əsasını [əsasını, bünövrəsini] təşkil edəcək bir şey varsa, o da hərbiyyə işlərimizi yoluna qoymaqdır. Azərbaycan milləti hürr və müstəqil qalmaya əzm etmişdir və bunun üçün də qüvvətli olmaq lazım gəldiyini anlamışdır.

Təbiidir ki, bu qüvvət təərrüz [hücum] və təcavüz üçün deyil, yalnız irz və namusunuzu, heysiyyəti-milliyəmizi, vətənimizi və istiqlalımızı mühafizə və müdafiə üçün lazımdır. Bu cəhətlə, əsgərlik Azərbaycanda müqəddəs bir vəzifədir. Hərbiyyə işlərində, əfəndilər, bu bir sənə zərfində böyük müvəffəqiyyət

qazanmışıq. Bununla bərabər, yapılacak bir çox işlər var. Bu işlərə ayrıca diqqət etməyi hökumət kəndisinə borc biləcəkdir. Əsgəri işlərimizdə nöqsanımız varsa, o da ələlümüm ticarət və maliyyə işlərimizə bağlıdır. Ticarətimizdə yeni bir addım atmamız mal ixracatı üçün bu günlərdə verdiyiniz qərarla sabitdir, bu günə qədər mər'i [qüvvədə] olan ticarət siyasəti büsbütün dəyişir. Şimdiki qədər həyat bizi məcbur edirdi ki, idxalat mümkün qədər artsın, ixracat isə mümkün qədər heç olmasın. Ticarət və maliyyə nöqtəyi-nəzərindən təbii bir şey idi. Məməfih [bununla belə], başqa bir çarə də yox idi, hər şeydən ziyadə əhalinin ehtiyacatı düşünülürdü. Nəticədə, paralarımız son dərəcədə düşdü.

Zatən maliyyəmizlə ticarətimizin arasında sıxı bir əlaqə vardır, əgər ticarətimiz düzəlsə, maliyyəmiz də düzələr və əgər maliyyəmiz düzəlsə ticarətimiz də yoluna düşər, bu mühəqqəqdır [şübhəsizdir]. Bunun üçün paralarımızın düşməsinin səbəblərini tamamilə öyrənməliyiz. İxracatımızın azlığını başlıca səbəblərdən olaraq göstərdik. Digər səbəblər də vardır, o da nə tühəf ki, mənbəyi-sərvət və samanımız [sərvət və mal-dövlət mənbəyimiz] olan neftimizdir.

Mədənlərimizin xarab olmaması, fəhlələrimizin ac qalmaması, mədən işlərimizin axsamaması üçün mədənçilər ilə son dərəcədə müsaidəkar [anlayışlı, tolerant] davrandıq və onlara yüz milyonlarla ödünc [borc] para verdik. Bu paranı vermək üçün, təbii, ziyadə para basmaq lazım gəldi və bu minval paralarımızın fiyatlari düşməsinin səbəblərindən biri də bu oldu. Şimdi ki, dövlət mədən

sahiblərinə yardım etmək üçün bu qədər zərər çəkir, təbiidir, dövlət məsrəflərinə də mədənçilər iştirak etmələri lazımdır. Başqa səbəblər daha vardır, o cümlədən paralarımızın əsasi sistemi piyasada [bazarda] heç bir əhəmiyyəti qalmamış rus paraları ilə müsəvi olmasıdır. Bu əsas da dəyişməlidir.

Maliyyəmizin islahı üçün digər bir çox tədabirə ehtiyac vardır. Tədricən vergilərin əsasi dəyişməlidir, gəlirdən vergini artırmalıdır. Bilavasitə vergilər artmalıdır, bir qaç – neft kimi, şərab, tütün kimi – maliyyəmizdə böyük rol oynayan şeylərdən sərf-nəzər, bilavasitə vergiləri ləğv etməlidir.

Get-gedə həyat kəndi məcrasına girməkdədir. Binaənileyh [ona görə], tədadi etdiyimiz [sadaladığımız] üsulları təqib etməliyik. Hökumət bu xüsusda əlindən gələni yapacaqdır. Bu yol ilə maliyyə işlərimizi islah edə biləcəyimizi zənn etməkdəyiz. İstiqbalı son dərəcə parlaq olan maliyyəmizin keçirdiyi böhran müvəqqətidir. Əgər şimdiki qədər çıxardığımız para bir milyard isə, ixrac edə biləcəyimiz mal kərratla [dəfələrlə] ziyadədir. Onun üçün gələcəyə ümidlə baxaraq lazım olan tədbirləri görməliyiz. Milyardlarla ixraca hazır malı olan Azərbaycan dövlətinə kağız paralar meydana qaldırmaq üçün lazım olan altın paranı bulmaq o qədər də güc [çətin] bir şey olmaz, zənn edirik. Təbii, paralarımızın fiyatı yüksəlsə, o vaxt digər islahat qolay olar. Bugünkü bahalıqla da – ki hökumətin diqqətini ayrıca məşğul etmədədir – mübarizə qolay olar.

Bu surətdə əcnəbi məmləkətlərdən mal gətirilməsi də qolaylaşar. Dəmiryol-

lara aid rels, paravoz kimi əşya ilə bərabər, hər dürlü teleqraf ləvazimi alına biləcəyindən, yollarımız düzələr, vətənimizin hər guşəsi teleqraf telləri ilə bir-birinə rəbt edilər [bağlanar]. Təbii, hökumətin bu xüsurlara aid başqa vəzifələri də vardır. O da kafi dərəcədə dəmiryol və teleqraf məmurları yetişdirməkdir. Məmurlar yetişdirmək üçün məktəblər və kurslar açmaya hökumət var qüvvəsi ilə çalışacaqdır. Şosse yollarının yenisi yapılmasa da, mövcudlarının təmirinə sərfi-qeyrət ediləcəkdir.

Məmur yetişdirəcək məktəblər açmaqla bərabər, məmləkətimizin səadəti məktəblərimizin əksəriyyətinə, mədəniyyətimizin, hərsimizin [kültürümüzün] tərəqqisinə bağlı olduğunu hökumət təqdir etdiyindən, bu xüsurla heç bir fədakarlıqdan çəkinməyəcəkdir. İbtidai məktəblərimizin təkəssürünə [çoxalmasına], rüşdi[yyə] və edadiyyələrimizin islahına, sənət məktəblərimizin artmasına və ələlxüsüs darülmüəlliminlərin [pedaqoji məktəblərin] artmasına və islahına və bütün bu məktəblərin milliləşməsinə hökumət səy edəcəkdir.

Yeni darülfünunumuzun həqiqi bir müəssisəyi-elmiyyə halına gətirilməsi ilə məmləkətimizin ümrani, ürfanımızın təkamülü, tariximizin tətəbbüsü [araşdırılması], ədəbiyyatımızın tədqiq və tövsisi [genişləndirilməsi, inkişafı] üçün bir saheyihərs [çalışma sahəsi] ola bilməsinə çalışacaqdır. Mədrəsələrimizin islahı ilə üləmamızın [ruhani alimlərimizin] təkamülü dəxi unudulmayacaqdır.

Gənclərimiz üçün açılan məktəblərdən maəda [başqa], böyüklər üçün dəxi şimdiyə qədər olduğu kimi, bundan sonra da kurslar davam edəcəkdir.

Möhtərəm məbuslar! Bu kürsüdən məlifitxar [iftixarla] ərz etməliyəm ki, millətimiz maarif işlərində böyük addımlar atır. Şimdiyə qədər açdığımız zükur və ünas [oğlanlar və qızlar üçün] məktəblərimiz iki-üç gün içərisində dolur. Hətta böyüklər, qadınlar üçün açdığımız kurslara yüzlərlə xanımlarımız davam edir. Millətdə oxumaya, tərəqqiyə böyük bir həvəs vardır.

Bu meylədən, bu arzudan istifadə sizin və bizim borcumuzdur. Ümumiyyətlə, maarif yolunda heç bir şeydən çəkinməməliyiz. Bu günlərdə Avropaya yüz tələbə göndəririz.

Məktəblər üçün lazım olan kitabları təb ilə [çap etməklə], kafi miqdarda müəllimlər cəlb edirik. Artıq bu xüsurla sizin və bizim heç bir şeyi əsirgəməyəcəyimizə əminəm.

Əfəndilər, millətin zəhnindən və dimağından [şüurundan] maəda, ruhunu da düşünməli və bunun üçün də musiqimizin, teatromuzun və sənayeyi-nəfisəmizin [incəsənətimizin] tərəqqisinə çalışmalıyıq. Hökumət bu xüsurlara aid sizdən para istəyəcəkdir. Ümid edirik ki, sənətimiz dəxi tərəfinizdən hüsn-təvəcöh [rəğbət] görəcəkdir.

Məbus əfəndilər, məlumi-alinizdir, ağıl, dimağ, ruh, sənət – bunlar həpsi sağlam bir vücudda ola bilər. Səhhətimiz olmazsa, heç bir şeyimiz olamaz. Bu xüsurla, məəttəəssüf, geridəyiz. Bunun da səbəbi məmləkətimizin bəzi yerlərinin malyariyaya, sıtmaya müsaid olmasıdır. Bu xəstəliklərin önünü almaq üçün bir taqım dəf'i müşkül maneələrə qarşı tədabiri-lazimə ittixazı icab edir. Gölləri,

bataqlıqları qurutmaq, suları eyiləşdirmək və qeyri... Bunlar isə bu kimi vaxtlarda mümkün olmayan şeylərdəndir. Həkim azlığını, əhəlinin hifzüssihhəyə ədəmi-riayətini [gigiyenaya riayət etməməsini], əlac qəhətini də nəzəri-diqqətə alarsaq, bu xüsurla pək böyük müşkülə qarşısında qaldığımız anlaşılar.

Bununla bərabər, lazım gələn təşəbbüsətdə bulunmaq hökumətin qəti bir vəzifəsidir.

Səhiyyə işlərinin müşküləti qaçqınlar arasında daha ziyadə artmaqdadır.

Möhtərəm əfəndilər!

Qafqaziyada Avropa nümayəndələri bulunmasına və asayişin bərpası üçün yapılan təşəbbüsəti-ümumiyyəyə [ümumi təşəbbüslərə] rəğmən, son aylar zərfində Azərbaycana İrəvan vilayətindən yüz mindən ziyadə qaçqın gəlmişdir. Bu qaçqınlar, ümumiyyətlə, talana uğramış, erkəkləri kəsilmiş əlsiz-ayaqsız qadınlar və uşaqlardan ibarətdir.

Hökumət bu xüsurla bir çox müşkülə uğramış və uğrayacaqdır. Təbiidir ki, bu qədər böyük bir fəlakətin qarşısında yalnız hökumət bir şey yapamaz. Millət kəndisi bu müşkül işə iştirak etməlidir. Bir az da təşəbbüsü-şəxsi və müavinəti-məhəlli [yerlərdə edilən köməklər] lazımdır. Hökumət əhəliyə müraciət edəcəkdir. Şəhər idarələrini, məhəlli idarələri bu işə iştirak etdirməyə çalışacaqdır.

Əfəndilər, daxildə əmnü asayişin [əmin-amanlıq və asayişin] təmini üçün lazım olan şeylərdən biri də ədliyyə işləridir. Məhkəmələrimizin əhəliyə yaxınlaşmasına, camaatın kəndisinin ədliyyə işlərinə iştirakına və imkan daxi-

lində məhkəmələrimizin milliləşməsinə, Məhkəməyi-təmyiz (Senato) təsisinə və məhkəmələrin müstəqil və muxtar olmasına təşəbbüs ediləcəkdir.

Möhtərəm məbuslar, fəhlə və əmələlərimizin, ələlxüsüs Bakıda bulunanların halı müşküldür. Gündən-günə şiddət kəsb edən bahalıq hər kəsdən ziyadə fəhlə və əmələlərimizi fəlakətə düşürür. Bunların maaşları vaxt-vaxtında yetişmək üçün hökumət mədənçilərə böyük miqyasda ödünc para verir. Məişət bahalaşdıqca maaşların da artması lazım gəlir. Bu minval ilə nəticədə fəhlə yenə ac qalır. Bunun üçün hökumət zənn edir ki, fəhlələrin maaşlarını artırmaqda, onlara ucuz əkmək yetişdirmək daha münasibdir. Bu xüsurla və ümumiyyətlə, fəhlə həyatının təhvinini [yüngülləşdirilməsi] üçün lüzum görülən tədabir hüsurunuza ərz ediləcəkdir. O cümlədən, fəhlə professional təşkilatlarına kəndi işləri dairəsində hürriyyət təmin ediləcəkdir.

Fəhlələrlə bərabər, təbii, əkinçilərimizin də halını düşünməliyiz. Əkinçilərin halını islah üçün, şübhə yoxdur ki, torpaq lazımdır. Onun üçün torpağın bir an əvvəl əkinçilərin əlinə keçməsinə qeyrət olunmalıdır. Təbii, bu iş qanunla olacaq, qanunsuz heç bir məsələ, xüsusilə torpaq işi kimi mühüm və ağır bir məsələ həll ediləmməz. Bu qanunu sizmi vəz edəcəksiniz [qoyacaqsınız], yoxsa Məclisi-Müəssisanamı qaldıracaqsınız, bu sizin vəzifənizdir. Yalnız bir şey edə bilərəm ki, vəz edəcəyiniz bu qanunu icra üçün hökumətdə kafi dərəcədə iradə və qüvvət bulacaqsınız.

Əfəndilər! Yuxarıdan bəri tədäd etdiyim məsələlərin cümləsi bir şeyə bağlıdır. O da daxili işlərimizdir. Burada dəxi bir taqım nöqsanlar olduğunu etiraf etməliyiz.

Bu nöqsan ələlümüm polis idarələrinə və məmurlarına aiddir.

Polis idarələrinin islahı üçün keçən hökumət bəzi çarələr göstərmişdir. Onlardan, zemstvo idarələrinin [yerli özünüidarə qurumlarının] təsisi və şu məhəlli [yerli] idarələrin polis işlərinə iştirakı ən mühüm bir məsələdir. Məhəlli idarələr xüsusunda hüsurunuza ərz edilmiş layihə-qanuniyyə bir an əvvəl müzakirə ediləcək olarsa, bu babda pək çox qolaylıq hasil olar.

Bundan maəda, əfəndilər, polis məmurlarının və idarələrin islahı üçün onların həyatını təmin etmək lazımdır. Onun üçün hökumət bu xüsusda sizdən para istəyəcəkdir və müzayiqə olunmayacağına [əsirgənməyəcəyinə] əmindir.

Mərkəzi hökumətlə əhali arasında lüzumsuz olan vasitələri ləğv etməyə hökumət təşəbbüs edəcəkdir. Bunlarla bərabər, əfəndilər, vətənimizdə əmnü asayiş inqilab keçirmiş məmləkətlərin cümləsindən ziyadə olduğunu, Azərbaycanın bu gün hər tərəfdə siyasətən təqib edilənlərə əmin bir məlcə [sığınacaq] bulunduğunu hər kəs etiraf edər.

Vətənimizdə olan hürriyyəti-mətbuat, hürriyyəti-kəlam və digər bütün hürriyyətlər məlumdur. Təbii, bu hürriyyətlərin həpsindən müqəddəs olan bir hürriyyət də vardır ki, o da istiqlaliyyətimizdir. Təbii, istiqlaliyyətimizi göz bəbəyi kimi müdafiə və mühafizə edəcə-

yiz. Binaənileyh, yuxarıda ərz və tədäd etdiyimiz hürriyyətlərin də bir hüdudu vardır. İstiqlaliyyətimizə toxunulma[ma]-sı ilə müqəyyəddir [şərtlənir]. Mən əminəm, əfəndilər, istiqlaliyyətimiz üçün hər şeyi fəda edə bilərik. Firqə mənfəətini, cəmiyyət məqsədini dəxi bu yolda qurban edəcəyiz və bunun üçün də istiqlaliyyətimizdən əmin, istiqlalımızdan mütməin və müstərih [arxayın və xatircəm] ola bilərik.

İstiqbal və istiqlalımızın təmini və idareyi-hökumətimizin daha məmul [arz-uolunan] bir şəkklə vəzi [gətirilməsi] üçün, əfəndilər, Məclisi-Müəssisanın bir an əvvəl toplanmasını, əlbəttə, təqdir edərsiniz. Bunun, Məclisi-Məbusanın bu xüsusda kəndisinə aid olan təşəbbüslərinə seçkilərin təsriinə [sürətləndirilməsinə] əhəmiyyəti-məxsusə verəcəyini ümidlə, hökumət bu xüsusda hər növ iştirakiməsa və müzahirəti [əməkdaşlığı və köməyi] kəndisinə müqəddəs bir vəzifə ədd edir. *(Alqışlar)*

22 kanuni-əvvəl iclası

İclas saat 12-ni 55 dəqiqə keçmiş olaraq açılır.

Sədr Həsən bəy Ağayev.

Katib Mehdi bəy Hacınski.

Sədr məclisi açaraq yövmiyyəyi-müzakirəti [müzakirə gündəliyini] oxuyur.

Ruznameyi-müzakirat keçən iclasda ikinci qiraəti qəbul edilmiş qanun layihələrinin üçüncü qiraəti ilə yeni varid [daxil] olmuş bir neçə qanun layihələrindən və Parlaman Divani-Rəyasətinin və Parlaman komisiyonlarının yenidən intixab edilməsindən [seçilməsindən] ibar-

rətdir. Ruznameyi-müzakirata əlavə olaraq yeni hökumət rəisinin deklarasyonu da eşidiləcəkdir.

Ruznameyi-müzakiratın qiraətindən sonra sədr varid olmuş kağızları elan edir.

Varid olmuş kağızlardan birisi Lənkəran qəzasından intixab edilmiş Qulamhüseyn bəy Kazimbəyov tərəfindəndir. Qulamhüseyn bəy Parlaman fraksiyalarından “Müsavat” fraksiyasına daxil olduğunu bildirir. İkinci məktub Sosialistlər fraksiyonu tərəfindəndir ki, Parlaman üzvlüyündən xaric edilən Abbas bəy Atamalıbəyov əvəzinə məzkur [deyilən] fraksiyon İbrahim İsmayılzadəni intixab edir.

Sədr əlavə olaraq bu xüsusda izahat verir ki, Abbas bəy Atamalıbəyov Sosialist bloku tərəfindən intixab edildiyi üçün onun əvəzinə məbus göndərmək məzkur fraksiyonun haqqıdır.

Ruznameyi-müzakirat Parlaman tərəfindən qəbul edilərək, birinci sırada olan qanun layihələrinin üçüncü qiraətinə başlanır. Katib Mehdi bəy Hacınski qanun layihələrini oxuyaraq, sədr tərəfindən səsə qoyulur. Etirazsız qəbul edirlər.

Növbədəki, Parlaman Divani-Rəyasətinin və komisiyonlarının yenidən intixabıdır.

Sədr izahat verir ki, nakaz üzü ilə [təlimatnaməyə görə] bir sədr, iki müavin, bir baş katib, iki müavin gizli seçki ilə seçilir. Komisiyonları yenidən seçməyib əskisi kimi saxlamaq da olar.

Bunu da əlavə edir ki, istərsənizsə tənəffüsdən sonra seçə bilərsiniz.

Səməd ağa Ağamalov – Təsəvvür edir ki, komisiyonları əskisi kimi qoymaq olar. Ancaq namizədlər yazıb vermək mümkündür. Sabaha qalmağa da ehtiyac yoxdur.

Mustafa Mahmudov – Heyəti-rəyasətin yalnız tənəffüsdən sonra intixab etmək mümkün olacağını söyləyir. Komisiyonlar da habelə tənəffüsdən sonra olmalıdır ki, əsnayi-tənəffüsdə fraksiyonlar yek-digəri [bir-biri] ilə razılaşıdıqdan sonra seçə bilərlər ki, səsler bölünməsin.

Səməd ağa Ağamalov – Komisiyonların əskisi kimi qalması üstündə israr edir.

Yalnız o komisiyonlara namizədlər vermək lazım gəlir. Əlavə edir ki, ümumiyyətlə, hankı komisiyona kimlərin keçməsinə hər kəs bilir.

Sədr – Divani-Rəyasətə və komisiyonlara namizədlər göstərməyi məclisin axırına buraxmağı təklif edir. Buna etiraz olmadığından, qəbul edilir. Qərar qoyulur ki, məclisin axırında fraksiyonlar komisiyonlara öz namizədlərini versinlər.

Rəisi-hökumət tərəfindən rica olunur ki, növbədəki məsələyə keçmədən ona müsaidə edilsin ki, yeni hökumət barəsində öz deklarasyonunu oxusun. Ümumiyyətlə, Parlaman bunu qəbul edir.

Sədr hökumət rəisinə söz vermədən əvvəl yeni hökumətin kimlərdən ibarət olduğunu oxuyur.

(İşbu siyahı keçən nömrəmizdə təfəsilən dərc edildiyindən, təkrarına ehtiyac görükmədi.)

Hökumət rəisi alqışlarla kürsiyi-xitabətə çıxaraq təhriri [yazılı] surətdə yeni hökumət bəyannaməsini oxuyur.

Sədr Parlamanın hökumət deklarasiyası barəsində rəyini soru[şu]r: – Deklarasiya şimdiki müzakirə edilsin və yaxud tənəffüs elan edilərək tənəffüsdən sonra fraksiyonlar kəndi rəylərini söyləsinlər?

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə – Hökumət deklarasyonunun müzakirəsinin sonraya qalmasını artıq zənn edir. Hökumət müştərək olduğundan, fraksiyaların əvvəlcədən o xüsusda razılığı olduğundan, ortada yeni bir şey yoxdur ki, fraksiyaların rəyi o barədə müəyyən olmasın. Binaənileyh [ona görə], təklif edir ki, deklarasyonun müzakirəsinə başlansın.

Arşak Malxazyan (Daşnak) – Deklarasyon müzakirəsinin gələn iclasa qalmasını istəyir. Çünki deklarasiya türkcə olduğundan, əqəliyyətdə [azlıqda] qalan millətlər onun ehtiva etdiyi məzmunu layiqincə anlamamışlardır ki, o barədə kəndi rəylərini də söyləsinlər. Lazım gəlir ki, onlar onun tərcüməsini oxusunlar.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə – İkinci kərə söz alaraq deyir ki, mən zənn edirəm, hökumət deklarasyonu mənim söylədiyim türkcədən başqa bir lisanda yazılmamışdır. Vəqta ki [o halda ki], Malxazyan mənim burada etdiyim təklifi anlamışlar, demək, mənim söylədiyim bir dildə olan hökumət bəyannaməsini də anlamışlardır. Bunun üçün müzakirəni gələcək iclasadək uzatmağa ehtiyac yoxdur. Onsuz da hökumət böhranı çox uzanmışdır. 10-15 dəqiqə tənəffüs elan edilər, tənəffüs zamanında əqəliyyətdə qalan millətlər də bəyannamənin möhtəviyyatını öyrənərlər.

Arşak Malxazyan – İkinci kərə söz alaraq deyir ki, mən bizzat [şəxsən]

Məhəmməd Əmin Rəsulzadəni anladığım kimi, ola bilər ki, hökumət deklarasyonunu da anlamışam. Bu isbat etməz ki, buradakıların həpsi onu anlamışlar. Vəqta ki, burada oturanların hamısı bir hüquqa malikdirlər, hər kəsin haqqı var ki, hökumət deklarasyonu barəsində öz rəyini və mülahizəsini söyləsin. Bunun üçün onlara da müsaid bir vaxt verməlidir ki, deklarasyonun möhtəviyyatını öyrənsinlər.

Qarabəyli Qara bəy (İttihad) – Müzakirənin bugünkü iclasda bitməyəcəyinə işarə edərək deyir ki, hər halda, bunun məbədi gələcək iclasa qalacaqdır. O vaxtadək də deklarasyonun möhtəviyyatını layiqincə anlamayanlar özlərinə vaxt taparlar ki, onun tərcüməsini oxusunlar. Bunun üçün nətiq təklif edir ki, müzakirəyə başlansın.

İbrahim Əbilov (Sosialist) – Yeni hökumət deklarasyonunun bu gün elan ediləcəyi şübhəli idi. Çünki ehtimal vardı ki, bu gün elan edilməsin. Müzakirənin bir-iki gün təxirə düşməsinin əks nəticə verəcəyini də zənn etməyir. Əqəliyyətdə qalan qeyri-türk millətlər bir tərəfdə qalsın, hətta özləri də deklarasyonun bəzi nöqtələrini layiqincə dərk etməmişlərdir. Bunun üçün nətiq təklif edir ki, hər kəs deklarasyonun möhtəviyyatına layiqincə bələd olması üçün müzakirənin gələn iclasa qalması lazımdır.

Sədr – Ortada iki təklif olduğunu söyləyir. Deyir ki, təklifin birisi budur ki, deklarasyonun müzakirəsi bu gün olsun, digəri isə – müzakirə gələn iclasa qalsın.

Bu iki təklif səsə qoyulur. 43 səsin əksəriyyəti ilə birinci təklif qəbul edilir. Müzakirənin bu gün olması qərara alınır.

Sonra tənəffüs elan edilmək məsələsi səsə qonulur. Səsə qoymadan əvvəl “Müsavət” tərəfindən:

Mustafa Mahmudov – Tənəffüsün nə qədər olması barəsində danışaraq deyir ki, əksəriyyətin qərarı ilə deklarasyonun müzakirəsi bu gün olacaqdır. Digər tərəfdən, bir arzu var ki, hər kəs deklarasyonun möhtəviyyatı ilə aşına olsun. Ona görə “Müsavət” frqəsi tərəfindən təklif edir ki, bugünkü qərar mövcubincə [qərara əsasən] tənəffüs axşam saat 7-yə imtidad edilsin [uzadılsın], iclasın məbədi [ardı] axşam saat 7-də olsun. Bu vaxtadək hər kəs deklarasyonu öyrənə bilər.

Sədr “Müsavət”in bu təklifini səsə qoyur, 39 səs əksəriyyəti ilə təklif qəbul olunur. İclas axşam saat 7-yə təyin edilərək qapanır.

MƏCLİSİ-MƏBUSANDA BİR HADİSƏ

Qəzetəmizin dünkü nömrəsində xəbər verildiyi üzrə, hökumət bəyannaməsinin müzakirəsi axşam saat 7-yə təyin edilmişdi.

Axşam saat 7-dən daha irəli bir çox camaat toplanıb iclasın güşadını [açılması] bəkləyir. Parlaman əzası [üzvləri] fraksiyonlarda müşavirədədirlər. Diplomatlara məxsus lojalarda erməni nümayəndələri oturmuşlardır. Qadınlara məxsus lojalarda da bir çox xanımlar görünür.

Saat 8 radələrində üzvlər salona daxil olub yerlərini tuturlar. İclas Həsən bəy Ağayev həzrətlərinin təhti-sədarətində [sədrliyi altında] açılır.

Ən əvvəl “İttihad” frqəsi lideri Qarabəyli Qara bəy cənabları söz alıb, müstəfa [istefa etmiş] hökumətin siyasətini tənqid edərək, iştirak etmiş olduqları hazırkı hökumətdən nə kimi tələbatda bulundurlarını, irad etdiyi [söylədiyi] müfəssəl nitqində söyləyir və nitqinin axırında hökumətə bəyani-etimad edəcəkləri anlaşılr.

Sıra ilə digər frqə nümayəndələri də keçmiş tənqidlə, işbu hökumətə etimad edəcəklərini bildirirlər.

İşbu nitqlərdən sonra Rəsulzadə Məhəmməd Əmin əfəndi cənabları söz alaraq irad buyurduqları fəsih [səlis, gözəl] nitqləri ilə əvvəlki nətiqlərə ayırı-ayrı cavab verib, dəfələrcə alqışlara məzhər [nail] olurlar.

Bə'd [sonra] daşnak nümayəndəsi Malxazyan kürsiyi-xitabətə çıxaraq bütün erməni məbusları namindən sözə başlayır və hökumətə etimad edəmməyəcəklərini və guya erməni əhalisinə qarşı başqa rəngdə siyasət yürüdüldüyünü söyləyir. Malxazyanın uzun-uzadı nitqindən anlaşılr ki, onların hökumətə iştirak etmədiklərinin səbəbi Qarabağ ermənilərinin hüquqi-mülkiyyətlərinin Ermənistan-Azərbaycan Cümhuriyyəti münasibəti-mütəqabiləsinə [qarşılıqlı münasibətlərinə] görə həll edilməməsindən dolayıdır.

Malxazyandan sonra Rus-Slavyan Cəmiyyəti nümayəndəsi keşiş Kravçenko kürsiyi-xitabətə çıxıb hökumətə iştirak etmədikləri üçün onların da küsmüş olduqlarını bildirir və həyasızcasına olaraq, kəndilərinin əvvəlcədən “vahid, böyük Rusiya” tərəfdarı olduqlarını söyləyir.

Kravçenkonun ədəb və həyadan xaric bir surətdə çıxışı Parlaman daxilində bir həyəcan tövliid edir [əmələ gətirir]. Gərək Parlaman əzası, gərək tamaşaçı camaat bir ağızdan olan kimi “daloy” və “von”, “rədd ol” deyə bağıraraq danışmaq üçün keşişə fürsət verməyirlər. Keşiş kürsüdə dayandığı qədər camaatın həyəcanı artır. Sədr nə qədər səy edirsə ki, camaatı sakit etsin, mümkün olmayır.

Əxirən keşiş kürsiyi-xitabətdən düşüb yoldaşı Remizov ilə birlikdə Parlaman salonundan xaric olurlar.

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin əfəndi bunlardan sonra söz alaraq nitqə başlayır və “Böylə adamlar ki, Azərbaycan istiqlalı əleyhinədirlər, hökumətdə deyil, Parlamanda da iştirak etməməlidirlər” deyir və Məlxazyanın bəhanə ilə təftin [fitnəkarlıq] yaptığını, onların hökumətə qeyri-qabili ifa ultimatum şəklində bir tələbnamə verərək hökumətdə iştirak etmədən imtina etmələrini isbat edir.

Məhəmməd Əmin əfəndi cənablarının nitqi Parlaman əzası və camaatın gurultulu alqışları ilə dəfələrcə kəsilir.

Məhəmməd Əmin əfəndidən sonra Səfikürdlü Aslan bəy və Qarabəyli Qara bəy Məlxazyanı cavab verərək daşnakların haqsız olaraq çıxış yapmaları barəsində idareyi-kəlam edirlər [danışirlər].

Saat 11 radələrində Parlamanın əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə yeni hökumətə bəyani-etimad etməsindən sonra iclas qapanır.

Parlamanda çıxan bu hadisə gərək Məclisi-Məbusan və gərəksə camaat əhvali-ruhiyyəsində böyük bir təsir hüslə gətirir.

PARLAMAN KOMİSYONLARINDA

- Parlamanın Ləvayehi-Qanuniyyə [Qanun Layihələri] Komissiyasına işbu qanun layihələri varid [daxil] olmuşdur:

1) Kanuni-əvvəlin 15-ndə Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətindən [Sosial Təminat Nazirliyindən] – qayət möhtac qaçqınları məskun etmək və onlara toxum vermək üçün Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətindən 21.000.000 (iyirmi bir milyon) manat para buraxılması haqqında. Kanuni-əvvəlin 18-ndə qanun layihəsi Maliyyə və Büdcə Komissiyasına göndərilmişdir.

2) Kanuni-əvvəlin 17-sində şəhər ərazisinin irsi olaraq istifadə yaxud təməllük etməsinin mən'i [mülkiyyətə keçirilməsinin qadağan edilməsi] haqqında.

* * *

- Parlamanın Maliyyə və Büdcə Komissiyasında aşağıda mündəric [dərc edilmiş] qanun layihələri qəbul edilmişlərdir:

1) Ziraət Nəzarəti binagüzarlığına [Əkinçilik Nazirliyi sərəncamına] kəndi təsərrüfatı üçün 5.000.000 (beş milyon) manat buraxılması haqqında Ziraət və Əmlak Nəzarətinin qanun layihəsi.

2) Qayət dərəcədə möhtac qaçqınların Cümhuriyyətin məskun köylərində yerləşdirilməsi və onlara toxumluq taxıl tədarük[ü] üçün smetadan xaric Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə 21.000.000 (iyirmi bir milyon) manat buraxılması haqqında Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin qanun layihəsi.

Şeir

ƏSGƏR ANASI!

Ey şəfqətli gözündə inci yaşlar parlayan,
Ey atəşli köksündə sönməz sevgi saxlayan,
Ey möhtərəm validə!
Əvət, sən də oğlunu doğurduğun günündə
Həyatının müqəddəs borclarını bitirdin,
Sən o sacaq bağrında arslanlar yetirdin.

* * *

Bu gün səni bir millət böylə təqdis ediyor,
Sənin o göz nurunu əziz vətən bəklıyor.
Mane olma şu gəncə, burax, hərba gediyo,
O bir babaigiddir,
Vətənin bəkçisidir, umza silah alaraq,
Pək şərəfli və cəsur bir qəhrəman olacaq.

* * *

Annəciyim, ağlama, xeyir-dua söylə sən!
Göz yaşıyla saxlama haqq yoluna gedəni,
Onun çarpan qəlbinə çalış fərah verəsən,
Onun şu gənc həyatı qurtaracaq vətəni.
Yurdu qurtarmaq istər pək coşqun bir əzmlə,
Türk duyğusu daşıyor saf və təmiz qəlbində.

Ümmügülüm

TELEQRAF XƏBƏR[LƏR]İ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi
tərəfindən alınmışdır)

22 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva dairəsində – Dəmiryoldan qərbə, tərəfimizdən düşmənin 50 nəfərdən ibarət partizan dəstəsi əsir alınmışdır.

Plotsk dairəsində – Düşmənin Qərbi Dvinadan keçmək təşəbbüsü tərəfimizdən təsviyə edilməkdədir.

Jitomir dairəsində – Qitəatımız müvəffəqiyyətlə Berdiçevdən 15 fərsəx cənuba yürüş etməkdədir.

Kiyev dairəsində – Bizim qoşunlarımız Fastovdan 15 fərsəx cənub-qərbdə olan Kujanka mövqifini işğal etmişlərdir.

Kiyev altında şəhərdən 15 fərsəx cənuba olan Boyarka mövqifi və bir neçə kənd alınmışdır.

Zolotonoş dairəsində – Qitəatımız düşmənin şiddətli müqavimətinə baxmayaraq, Zolotonoşdan 15 fərsəx şimala vuruşmada davam edirlər.

Kremençuk cəbhəsində – Kremençukdan 25 fərsəx şimaldakı kəndlərin xəttinə qədər qitəatımız hərəkət etmişlərdir.

Poltava dairəsində – Şiddətli vuruşmadan sonra tərəfimizdən Konstantinoqrad şəhəri alınmışdır.

Xarkov dairəsində – Qitəatımız Xarkov şəhərindən 60 fərsəx cənuba olan kəndlərin xəttinə qədər hərəkət etmişlərdir.

Baxmaç cəbhəsində – Süvərimiz Məmontov, Şkuro və Ulaqayın qolordu [korpuz] hissələri ilə Uvatov mövqifindən cənubda olan şiddətli vuruşmadan sonra düşməni cənuba tərəf ataraq, Baxmutdan 40 fərsəx şimal-şərqə olan Şimali Don nəhri keçidini ələ etməyə müvəffəq olmuşdur. Bu vuruşmalarda tərəfimizdən 3 top, 20 mitralyoz və başqa qənimətlər alınmışdır.

Starobelsk dairəsində – Tərəfimizdən Starobelsk şəhəri işğal edilmişdir.

20 təşrini-sanidən kanuni-əvvəl 20-sinə kimi Cənub cəbhə ordusu tərəfindən Kiyev, Xarkov, Poltava və 39 xırda şəhərlərlə bir yerdə 125 min mürəbbefərsəx [kvadrat-kilometr] ərazi və 3600 fərsəx dəmiryol xətti, o cümlədən Kursk-Kiyev, Kursk-Xarkov və Xarkov dəmiryol xətləri işğal edilmişdir.

5289 əsir, 88-ə qədər zabit, 4 zirehli qatar, 5 zirehli avtomobil, 52 top, 198 mitralyoz, 48 tüfəng-mitralyoz, 2530 tüfəng, 3250 mərmə, 42 min fişəng, 100 paravoz, 6161 vaqon, 49 mütəhərrik [səyyar] mətbəx, 500 araba, 800 at, 7000 pud un, 80 min pud taxıl, 500 min pud qənd, 13 min pud duz, 8 min pud neft, 3 vaqon benzin, neft və 35 min pud mazot, 40 min pud daş kömür alınmışdır.

Krasnovodsk cəbhəsində – Bala-İşəm mövqifi tərəfimizdən işğal edilmişdir. Burada 505 top, 30 mitralyoz, zirehli qatar, 10 min sajin odun, 300-dən yuxarı vaqon, 13 paravoz və külli neft alınmışdır.

Novonikolayev dairəsində – Qitəatımız Novonikolayevdən 110 fərsəx şərqdəki xətlərə çıxmışlardır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Yenə Rusiya məsələsi haqqında Avam Kameronında

Aşağıya dərc edilmiş məlumat Tiflisdə ingilis lisanında nəşr edilən “Corcian meyl” [The Georgian mail] qəzetəsindən iqtibas edilmişdir:

London, 18 təşrini-sani [noyabr].

Avam Kameronında ser Donald Makleyn – müstəqil liberalların lideri – Rusi-

ya haqqında məsələ qaldıraraq söyləmişdir ki, hali-hazırda tam bitərəflik siyasətinin qeyri-mümkün olduğunu o gözləncəsinə düşünür. Biz Rusiya haqqında mükəlləfiyyətimizi namusla ifa və əda etmişiz [yerinə yetirmişik]. Mən hər məmləkətin daxili işlərinə müdaxilə edilməsinin daima ziddi olmuşam. Əgərçi bolşeviklər demokrat deyildilər, bununla bərabər, o da bizim işimiz deyildi. Lord Robert Sesil bəyan etdi ki, o zaman Avropanın bir ümidi vardı, o da Rusiyanın ehyat [bərpə] edilməsi idi və siyasət intixabında [seçimində] tərəddüd mümkün deyildi. Bizim siyasətimiz müdaxilə siyasəti olmamışdır. Xüsusən biz üzərimizə tərəttüb edən [düşən] vəzifəni mənfəətimiz haqqında ifa etdikdən sonra müdaxiləyə heç bir yol qalmayıb.

Zəhmətkeş firqəsi lideri [Artur] Henderson deyir ki, Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] bütün millətlərin cəmiyyəti olmalıdır. Zəhmətkeş firqəsi Rusiya işlərinə müdaxilə edilməsinə zidd idi və rica etmişdi ki, müdaxilə olunmasın. Rusiyadan ötrü nə pul, nə qoşun, nə əşya və nə də diplomasi müavinət lazım deyildir. Cəmiyyəti-Əqvam tərəfindən Rusiyaya ezam edilmək üçün bir komissiyon təyin edilməlidir və o komissiyona müxtəlif zəhmətkeş firqələrdən hökumət nümayəndələri ilə bərabər, nümayəndələr daxil olmalıdırlar.

Hökumət namindən Lloyd Corc cavab verərək, bolşevizmin fəhlələr üçün hürryyət mənasında tələqqi [qəbul] edilməsinin batil bir əqidə olduğunu isbat edir və əlavə olaraq söyləyir ki, əgər bolşeviklər və bolşevik əleyhdarları silahlarını

yerə qoysaydılar, sülhü bərpa etmək mümkün olardı. Fəqət bu firqələrdən heç biri buna razı olmadılar. Hökumətin siyasəti Rusiya işlərinə müəlləh [silahlı] müdaxilədə bulunmanın daima əleyhinə olmuşdur. Rusiyada ardı kəsilməyəcək olan vətəndaş müharibəsinə maddi müavinətdə bulunmaqla, biz öhdəmizə məsuliyyət götürə bilmərik. Bizim ən baş düşüncəmiz kəndi doğma xalqımız üçün olmalıdır.

Hal-hazırda xaricdə müdaxilə etməkdən ötrü İngiltərə üçün üç tələb vardır. Əvvəlcisi Rusiyada, ikincisi Ermənistan və üçüncüsü Baltik vilayətlərində ki bu vaxtdək orada alman qoşunları vardı. Söyləmək olarmı ki, sülh müahidənaməsinin [səzişinin] ifasına yalnızca bir Böyük Britaniya nəzarət etməlidir? İngiltərə böylə məsuliyyəti öhdəsinə götürə bilməz.

“Mən bolşeviklərdən qorxmıyram” – deyər Baş vəkil [Baş nazir] nitqini təlxis [xülasə] edir.

“Hər bir hüsn-idarə olunan dövlətdə bolşevizm daima məğlub edilməlidir. Bunun üçün lazımdır ki, adılanə olaraq bütün siniflər, sərvətli və fəqirlər arasında qəvi [məhkəm] bir etimad yaradılsın. Mən bolşevik inqilabından qorxmıyram. Biz istəyirik ki, bütün cahanda mütəqabil [qarşılıqlı] etimad və etibar iqamə edilsin [yaradılsın]. Biz Amerika ilə birlikdə çalışmaq arzu edirik. Əgər Amerika bizimlə iştirak etməməyi qəat etmişsə, o zaman biz və Avropanın digər millətləri özümüzə düşən yükü götürməliyiz. Nəsil ki, biz daima o yükü götürmüşük də.”

Misir muxtariyyəti

Qahirədə aşağıdakı nim-rəsmi [yarı-rəsmi] xəbər nəşr edilmişdir:

“Böyük Britaniyanın Misirdə təqib etdiyi siyasət ondan ibarətdir ki, məmləkət muxtariyyətini İngiltərə himayəsi altına alıb, Misir hakimi başçılığı təhtində [başçılığı altında] idareyi-müstəqilə üsulunun tövsiyəsinə [yayılmasına] xidmət edilsin. Böyük Britaniyanın məqsədi odur ki, Misiri hər bir xarici təhlükədən və hər bir xarici qüvvə müdaxiləsindən müdafiə edib, eyni zamanda məşrutə [konstitusiyalı idarə] üsulunu da bərpa etsin ki, öyləliklə sultan, onun vüzərası və xalq tərəfindən intixab edilmiş [seçilmiş] nümayəndələr Britaniya hökumətinin mühafizəsi altında məmləkətin rəfahiyyət və iqbali üçün müvəffəqiyyətlə çalışa bilsinlər.

Britaniya kral hökuməti qərara almışdır ki, Misirə bir heyət göndərsin və o heyətə göstəriləni vəchlə [göstəriləni surətdə], idareyi-məşrutə təfəsilatını tərtib etmək həvalə edilmişdir. Və əlavə olaraq, sultan, onun vüzərası və xalq muntəxəbləri [xalq tərəfindən seçilənlər] müşavirəsi ilə gələcək üsuli-idarə təsisinə üçün hazırlıqlarda bulunmaq işləri də həmin heyətə tapşırılmışdır.

Heyət kəndi başına olaraq Misirdən ötrü məşrutə qanunları tərtib etməyəcəkdir. Heyətin vəzifəsi bu olacaqdır ki, məhəl şəraitini [yerli şəraiti] təhqiq edib, səlahiyyətli təşkilatların iştirakı ilə müqtəzi [lazım gələnlər] islahat aparmaq haqqında məhəllində müzakirə edərək bu islahatın mövqeyi-mariyyətə vəz edilməsindən [icraya qoyulmasından] irəli, sultanın, onun vüzərasının səvabdidinə

[təsdiqinə] təqdim etsinlər ki, məmləkəti idarə etmək üçün bir proje tərtib etmək mümkün olsun.”

BAŞQIRD İSLAM CÜMHURİYYƏTİNƏ DAİR

Volqa-İdil müsəlman türk-tatarlarından başqırd qəbiləsi mövqeyi-coğrafi nöqtəyi-nəzərindən müstəqil yaşamağa səlahiyyətə sahib olduğu üçün bəzi bir əsəblər [səbəblər] dolayısı ilə Kazan vilayəti müsəlmanlarını içərisinə hamil olmadığı [daxil etmədiyi] halda Başqırdistan namında müstəqil cümhuriyyət təşkil etməyə müvəffəq oldular.

Fevral inqilabına qədər ümumiyyətlə Rusiya müsəlmanların tərəqqipərvər üzvlərindən olan Kazan müsəlmanlarına başqırdların müamələləri [rəftarları] qeyri-münasib olsa da, eyib Kazan müsəlmanlarının [in] coğrafi mövqelərin [in] istiqlalıyyətə qeyri-qabil olmasındadır.

Dediyimiz Başqırd Cümhuriyyəti Volqa nəhrinin şərq-şimal tərəfində Ural dağları ilə Samara vilayəti arasında Orenburq, Ufa vilayətlərindən ibarətdir.

Əhalisi dörd milyona qərib [yaxın], istibdad dövründə ən gözəl və məhsuldar torpaqları mühacir ruslara verdiyi üçün başqırdların iqtisadi vəziyyətləri düşkündür. Bütün əhalisi çiftçilərdən [əkinçilərdən] ibarət, lisan, ədəbiyyat, ümumi üsuli-həyat və məişətləri Kazan türklərinin eynidir. Əski türk türkü və şərqiləri, həm musiqisi mərkəzi şimdiki Başqırdistanda olduğu bir həqiqətdir.

Dövri-ətiq [qədim dövr] türklərin əlbisə və ənənələri [geyim və ənənələri] Başqırdistanda saxlanmışdır. Milli bayramlarda “sabantuylarında” türklərin borunqı [qədim] adət və ürfələrini [qaydalarını], həm oyunlarını icra edirlər.

Əhalidə əsgəri ruh yüksəkdir. Zətan bütün vücudları əsgərliyin təmsali-mü-cəssəmidir [təcəssüm etmiş təmsalıdır]. Əsgər və hərbi oyunları bilməyən başqırd türkü ilə kübar başqırd qızları evlənməzlər.

Napoleon müharibəsində rus qitələ-rindən [hərbi hissələrindən] əvvəl Parisə Başqırdistan türklərin [in] alayları girdiyi tarixən sabitdir.

Şimdi bu din və irq qardaşlarımız si-yasi və milli müqəddəratlarını kəndi əllərinə aldılar.

Bütün Rusiya müsəlmanların [in] bi-rinci ümumi syezdlərində [qurultayların-da] zətan başqırd vəkilləri ədəmi-mər-kəziyyət tərəfində olaraq Başqırdistan Cümhuriyyəti davasında israr etdilər.

Onların ən ciddi çalışan camaat xadimlərindən məşhur müvərrix [tarixçi] Zəki Vəlidü başlarında olaraq, [1]917 sənə axırında Başqırdistan Ümumi Qu-rultayı Başqırdistan Cümhuriyyəti əsasla-rını elan etdi.

Lakin bu cümhuriyyəti şərqdən Dutov kazakları, qərb cəhətindən Sama-ra bolşevikləri atəşlə təbrik etdilər. İşbu vəchlə [bu surətlə] bu cümhuriyyət üç ay qədər iki düşmənlə hərbi etdi.

Kazandan şərqə doğru çəkilən Bütün Rusiya İslam Əsgərlərin [in] Şurayi-Hər-biyyə rəisi məşhur İlyas Alkin kəndi əsgərləri ilə Başqırdistan əsgərlərinə təmas etdi. Birləşən iki islam ordusu qüvvəti ilə Ufada Çernov Direktoriyası

əmələ gəldi. Direktoriya başqırdların, həm Kazan müsəlmanları daxil olmaq üzrə İdil-Ural Cümhuriyyəti Qurultayı toplamağ [in] a razı oldu.

Amma Kolçakın xəyanəti zühuru ilə iki islam ordusu həm Kolçak, həm bol-şeviklərlə hərbi etməyə məcbur oldu.

Lakin iki dəhşətli atəş arasında ya-şamaq imkanı artıq gücdü [çətin idi]. Buna görə bolşeviklərlə aşağıda göstə-rilən şərait daxilində mütarikə [atəşkəs] imza etdilər:

1) Başqırdistan istiqlalıyyəti şimdi təsdiq olunur, İdil-Ural Cümhuriyyəti əsasları hazırlanır.

2) Ümumi cümhuriyyətlərin düşmənləri Kolçak və Denikin ordusu ilə hərbi etmək üçün Başqırdistan dörd diviziyanı əsgəri cəbhələrə sövq edir.

3) Başqırdistan daxili iqtisadi işlərini dövlət qəvanininə [qanunlarına] tətbiq və islah edincəyə qədər bolşeviklər 150 mi-lyon para istiqraz edirlər.

4) Cümhuriyyətin rəsmi lisanı başqırd türk lisanı olaraq daxili işləri burjuaziya daxil olmamaq şərti ilə ümumi Başqırdis-tan Ali Qurultayı qərarınca təşkil edilə-cəkdir, ilaxirə...

İşbu əsaslar üzrə Başqırdistan müsəl-manları kəndi həyatlarına kəndiləri sahib olaraq yaşayırlar. Əski Rusiyanı ehya [bərpə] etmək üçün çalışan möhtəkir əksülhərəkətçi [mürtəcə] Denikin və Kolçak ordusunun inhişamına [məğlubi-yətinə] səbəb olan başqırd əsgərləri dersək, doğrudur. Türküstan və Qırğızı-stan müsəlmanları ilə Kazan müsəlman-ların [in] mərkəz nöqtələrində təşkil olunmuş işbu cümhuriyyət başında olan, tarix və millət qarşısında böyük məsu-liyyətlər yüklənmiş yolbaşçıların da [rəh-

bərlərin də] Şərqin əhvali-ruhiyyəsi ilə girdiyi mühüm günlərin incəliyini [həs-saslığını] hər şeydən ziyadə düşünmə-lərini təmənnə edirik. Zətan tarix vü-quatın [hadisələrin] təkərrüründən iba-rətdir.

Arqun Altış oğlu

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Tələbələr miyanında

Avropaya göndəriləcək tələbələr Bürosunun nümayəndəsi dün Tiflisdən övdət edərək, tələbələrin getməsi haq-qında məruzə oxumuşdur.

Fransa, İtaliya və İngiltərəyə gedəcək tələbələrin getmələrinə mümaniat [ma-neə] olmadığı kimi, pasportları da ən yaxın zamanda hazırlanacaqdır.

Almaniya və Türkiyəyə isə tələbələrin buraxılmasına Müttəfiqlər razı olmayırlar. İsveçrədən isə hələ məlumat alın-mamışdır.

İclasın sonunda qərara alınmışdır ki, Almaniya, İsveçrə və Türkiyəyə gedəcək tələbələr də Müttəfiqlər məmləkətlərinə qeyd edilsinlər. Nəticədə qərara alınmış-dır ki, tələbələr bir vaxtda Azərbaycan-dan çıxsınlar.

Beynəlxalq telefon

Azərbaycan posta və teleqraf nahiyyə müdiri Posta və Teleqraf Nəzarəti Dəf-tərxanasına xəbər vermişdir ki, Gəncə ilə Tiflisin danışıması üçün mərkəzi istas-yonadək iki xətt vardır. Beynəlxalq tele-fon üçün isə ümumi bir xətt vardır ki, nömrəsi 39-20.

Tiflisə danışacaq zəvat [şəxslər] istas-yona əvvəlcə xəbər verməlidir.

Bələdiyyə İdarəsi xidmətçiləri haqqında

Baş Məsai [Əmək] müfəttişi Məsai Nəzarətinə müraciətlə rica etmişdir ki, Bələdiyyə İdarəsinin şəhər xidmətçiləri tələbatına tezliklə cavab vermək üçün lazımi tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

BİRJADA

Kerenski minlik 850-1020 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 15 faiz və xırda 20 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1300 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırda 40-50 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 250 manat və Zaqafqaz bonu min manata 44 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1025 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2300 manatdır.

Gümüş manat 100 manat və xırda gümüş para 40 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 1 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parasının min manatı kəndi qiymətindən 50 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Qaçqınlara himayət

Qaçqınlarda Fatma Qulam qızını Bakı sakini Qasım Balaməhəmməd qasım oğ-

lu, 5 yaşında Axalsızlı Ağapaşanı Cəmiyyəti-Xeyriyyə idarəsi üzvü Şeyx Qəni Axundzadə və Haqverdi Gülməhəmməd oğlunu Bakı sakini Məşhədi Cabir Axundov evlərində saxlamaq üçün götürmüşlərdir.

İanə

Bakı sakinlərindən Məşhədi Əli Süleyman oğlu müstəhəq olduğundan [layiq olduğundan, haqqı çatdığından] Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən məzkura [deyilən şəxsə] 400 manat ianə verilmişdir.

Ermənikəndində

Ermənikəndində olan ermənilər boş evlərin qapı, pəncərə və başqa əşyasını söküb, yandırır və ya satırlar. Buna binaən [buna görə] Cəmiyyəti-Xeyriyyə Bakı qradonaçalnikinə bir ərizə verməmişdir ki, bu işin önünü almaq üçün tədabirlərimə ittixaz edilsin.

Çörək pulu

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə Cəmiyyəti-Xeyriyyə bir məktub göndərmişdir ki, Cəmiyyətin sabiq çörəkçisi Liperidiyə Cəmiyyəti-Xeyriyyənin olan borcunu Nəzarət əda etsin [qaytarsın].

Ticarət Nəzarətində

Ticarət-Sənaye və Ərzaq Nəzarətinə Cəmiyyəti-Xeyriyyə bir məktub göndərərək, Cəmiyyətin 10 nəfərdən ibarət xidmətçiləri üçün Nəzarətdən un, qənd, şəkər, sabun və başqa ləvazimat buraxılmasını rica etmişdir.

Qaçqınlara yorğan

Bələdiyyə İdarəsinin Səhiyyə şöbə-

sinə [Mustafa] Şərifov cənablarına Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən bir məktub göndərilib rica edilmişdir ki, qaçqınlar üçün Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən 100 dənə yorğan buraxılsın.

Müsəlman tələbələrinə

Hökumət tərəfindən xaricə göndərilən müsəlman tələbələrinə Büro məlum edir ki, onlardan hər kəs maddi yardım ehtiyacı hiss edirsə, işbu kanuni-əvvəlin 25-nə qədər hər gün axşam saat 5-dən 7-yə qədər Büroya ərizə verməlidir: Dəniz kənarı, Mirbabayevin evində.

ERMƏNİSTANDA

- İrəvanda 12 kanuni-əvvəldə Dövlət əmlak və ərazisi Baş İdarəsi binasında Kamsarakanın təhti-rəyasətində [başçılığı altında] Ermənistan Cümhuriyyəti aqronomlarının syezdi [qurultayı] açılmışdır. Syezdi Ərazi şöbəsi müdiri X. Yermetisyan açmışdır. Syezdin güşadında Parla-man rəisi müavini [Avetik] Saakyan da isbatı-vücut [iştirak] etmişdir. Syezd Tiflisdə Gürcü Köy Təsərrüfatı Xadimləri Syezdinə təbrik teleqrafnaməsini göndərmişdir.

- Gorusda 20-30 stanoklu [dəzgahlı] bir mənsucat [toxuma] emalatxanası güşad edilir. Emalatxananın təsisat işlərinə şüru edilmişdir [başlanmışdır].

Toxumaq üçün əhaliyə yun paylanmışdır. Tez zamanda hər gün 4 yüzdən 6 yüz arşına qədər yun mal toxuna biləcəyi ehtimal edilir.

- Böyük Vedinin müsəlman əhalisi böyük dəstələrlə İran aşırı olaraq Zəngilan tərəfə gedirlər.

(“Slovo”)

- Ermənistanda kooperativ hərəkatı gündən-günə artmadadır. Köylülər hər bir əşyanı kooperativlərdən alaraq, satışlarını da kooperativ vasitəsilə satırlar.

- İrəvan Bələdiyyə İdarəsi öz dükanlarından ötrü 100 rəs [baş] heyvan almışdır. Mal ətinin girvənkəsini 15 manata və qoyun ətinə 18 manata satırlar.

(“İskra”)

İZHARİ-TƏŞƏKKÜR

Möhtərəm müdir əfəndi!

Şu məktubumuzun dərcinə müsaidsə buyurulmasını rica edirik.

Kanuni-əvvəlin 19-nda cümə günü paytaxtımızda yeni təşkil olunmuş İzcı təşkilatının nəf’inə [xeyrinə] “Fenomen” sinemasında tamaşa göstərilirdi.

Bilet satışından hasil olub 12465 rublə, məramnamədən 885 rublə, ianədən hasil olmuş 2360 rublə. Məxaric isə sinema icarəsinə 5000 rublə, xırda xərc və məramnamə 225 rublə, satılmış biletlərə naloq 1895 rublə. Xalis mədaxil hasil olmuşdur 8590 rublə.

Gənc İzcı təşkilatının maddədən qüvvələnməsinə hər vasitə ilə xidmət edən zəvata qəzetəiz vasitəsilə səmimi təşəkkürümüzü bəyan edirik, əfəndim.

Türk Mütəəllimləri İzcıları

Azərbaycan Dövlət Bankasının 1 kanuni-əvvəl 1919-ncu sənə üçün hesablarının hali			
sıra ilə	Nömrələr	Varidat (aktiv)	Balansların baqisi
			rublə qəpik
1	Kassa		92,280,380 94
2	Yerli tənzilli sənədlər		1,770,000 –
3	Sənədlərdən təmin olunan xüsusi cari hesablar		8,812,523 25
4	Mallar və mal qəbzlərindən təmin olunan xüsusi cari hesablar		749,000 –
5	%% kağızların rəhni üçün müavinəti-nəqdiyyə		142,839 13
6	Malların və mal faizlərinin rəhni üçün müavinəti-nəqdiyyə		1,841,100 –
7	Şöbələrin hesabı		6,069,715 20
8	Acentələrin hesabı		32,094,386 70
9	Qoyulan əmanətlərin faizləri		312 50
10	Əmanət və cari hesabların faizləri		7,900 –
11	Smeta məxarici		437,573 70
12	Xəzinələrin məxarici		47,148,044 27
13	Daxil olacaq məbləğlər		223,518 50
14	Mədən sahiblərinə verilən hökumətin hesabına müavinəti-nəqdiyyə		86,518,735 –
15	Maliyyə Nəzarətinə verilən hökumətin hesabına müavinəti-nəqdiyyə		204,150,396 –
16	Rusiya Dövlət Bankasının Bakı şöbəsinə verilən hökumətin hesabına müavinəti-nəqdiyyə		127,657,430 80
17	Bakı Xəzinəsinin binalıq sərmayəsinin əlbaqisi		43,314,297 25
18	Maliyyə Nəzarətindən verilən müamilat üçün Tiflis depoziti		48,908,465 20
Balans			653,126,617 81
Bankanın verəcəyi (passiv)			
1	Bankanın sərmayəsi		50,000,000 –
2	Vaxtlı əmanətlər		2,621,216 25
3	Vaxtsız əmanətlər		6,220,000 –
4	Cari hesablar		40,905,702 37
5	Pulu verilən perevodlar		421,116
6	Köçəri məbləğlər		2,241,939
7	Hesab olunmuş faizlər		19,196
8	Müamilat faizləri		966,795
9	Cari hesablara və əmanətlərə veriləcək %%		7,900
10	Verilən perevodlar		27,760,343
11	5% prosent hökumət vergisi		1,974
12	Maliyyə Nəzarəti tərəfindən hökumət hesabına mədən sahiblərinə verilən müavinəti-nəqdiyyənin itfasi		37,701,752
13	Rusiya Dövlət Bankasının Bakı şöbəsi tərəfindən hökumət hesabına mədən sahiblərinə verilən müavinəti-nəqdiyyənin itfasi		10,045,660
14	Dövlət Xəzinənin cari hesabı		155,638,555
15	Bakı Xəzinəsinin smeta məxarici		437,573
16	Maliyyə Nəzarəti depozitində mədən sahiblərinə verilən müavinəti-nəqdiyyənin hesabı		223,734,890
Balans			653,126,617 81

Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti
Bakı-Ənzəli
15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.
Bakı-Tazaşahər (Krasnovodsk)
15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.
Bakı-Salyan
19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.
Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gaz və geri
17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.
Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gaz-Məşhədsər və geri
17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.
Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri
Paroxodlar Petrovskdən pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.
Bakı-Lənkəran-Astara
17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.
Bakı-Petrovsk
15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.
T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazizadə
Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyati-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.
T-321

Doktor M. İ. Lurye
Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə

45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.
7406

Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopelioviç
Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.
Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.
11449

Berlin Darülfünunu doktoru
N. Melkumyan
Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.
14075

Müəllimə
İstanbul Darülmüəllimati-aliyyəindən məzunə [qızlar üçün Ali Pedaqoji Seminariyasından məzun olmuş xanım], qayət qısa bir zaman zərfində son üsuli-tədris üzrə türkcə oxumaq və yazmaq öyrədir. Azərbaycan milli siniflərinə və İstanbul məktəblərinin hər sinfinə son proqramlara görə tələbə hazırlayır.
Adres: İdarəxanada.
B

İtibdir
Nuxa qəzasının Zəyzid kəndi sakini Məhəmməd əfəndi İsmayıl əfəndizadənin İdareyi-Ruhaniyyədən mollalıq namına aldığı 1238 nömrəli attestatı etibardan saqıtdır [etibarsızdır].
16858

İtibdir

Zaqatala vilayətində Qax nahiyyəsi İlisu kəndinin əhli və Nuxa şəhəri əvvəlinci prixod mollası Nurməhəmməd əfəndi Hacı Rəsul əfəndizadənin əfəndilik namına sabiq İdarəy-Ruhaniyyədən aldığı attestatı etibardan saqitdir.

16857

Təcrübəli müəllim

Son metod üzərinə türkcə, ingiliscə lisan dərsi verir və gimnaziyanın milli siniflərinə uşaqları hazırlayır. Görüşmək üçün saat 4-dən 6-ya qədər Birinci Azərbaycan qızlar gimnaziyasında İbrahim Fəhmi əfəndiyə müraciət buyurulsun.

Sabun bişirən zavod verilir

Orada həm sabun bişirən yer axtarır. Telefonnu küçə ilə 50-nci nömrə qastronomiçeski mağazadan soruşulsun.

16855

Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Məclisi-Məbusanda

səh. 516. “rüşdiyyə və edadiyyə”: təhsildə ibtidai mərhələdən sonrakı – orta siniflərə və ali məktəbə hazırlıq siniflərinə məxsus məktəblər.

“Əsgər anası!” şeiri (səh. 523)

üçün lüğət:

təqdis etmək: müqəddəsləşdirmək
babaigid: cəsür; qəhrəman
bəqçi: keşikçi
umuz: çiyin (umza: çiyinə)

Qəzetələrdən

səh. 524. “Avam Kamerası”: söhbət, İngiltərə Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatasından gedir.

Başqırd İslam

Cümhuriyyətinə dair

səh. 526. “sabantuy” (yaxud sabantoy): Başqırdların və tatarların milli bayramı; may ayının ortasından iyul ayının əvvəllərinə qədər olan müddətdə qeyd edilən bayram, yaz əkininin başa çatması ilə əlaqədardır.

“ədəmi-mərkəziyyət”: hakimiyyət və səlahiyyətin bir mərkəzdə toplanmayıb, yerli qurumlara və özünüidarə orqanlarına paylaşıdırılması.

“Dutov kazakları”: Orenburq kazaklarının atamanı olan general Aleksandr Dutovun rəhbərliyi altındakı kazak hərbi hissələri nəzərdə tutulur.

İtibdir

səh. 531. “Zəyzid kəndi sakini”: qəzetdə “Zəyzid” yerinə “Zəkyə” getmişdir.

Cümə axşamı, 25 dekabr 1919-cu il, nömrə 353

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 2 rəbiulaxir sənə 1338. 25 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin künçündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təb nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur. Elan fiatı: birinci səhifədə sətiri 8 rublə, axırncı səhifədə sətiri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

ELAN

25 dekabr 1919 pəncşənbə günü gündüz saat 11 tamamda Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-416

AKSIONER

“RUS” VAPOR CƏMİYYƏTİ

Hamiya məlum edir ki, bu ayın 24-ndən təcili sərnəşin və mal göndərən vaporların portlar arasında hərəkət vaxtı bu qərar üzrədir:

Bakı-Ənzəli, Bakıdan hərəkət etməsi çaharşənbə günlərində gündüz saat 4-də; Ənzəlidən hərəkəti şənbə günləri gündüz saat 4-də.

T-411

ELAN

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla elan edir ki, kanuni-əvvəl 30-nda 1919-ncu ildə saat 12-də Ləvazim şöbəsinin idarəsində Bulvardakı “Fenomen” teatrosunu icarəyə verməkdən ötrü torq [hərrac] olacaqdır.

Xəbər bilməkdən ötrü idarəyə qulluq zamanında gələ bilərlər.

T-415

Kanuni-saninin [yanvarın] əvvəlindən 1920 sənəsindən “Azərbaycan” qəzetəsi üçün **abunə şəraiti:**

Qeyri şəhərlər üçün

1 aylığı 120 manat
2 aylığı 230 manat
3 aylığı 340 manat

Bakı üçün

1 aylığı 115 manat
2 aylığı 220 manat
3 aylığı 320 manat

Abunə şəraiti ancaq həmin sənə aprel ayının 1-inədək hesab olunur.

b.

* * *

Bakı şəhər Bələdiyyə İdarəsi 1919 sənə kanuni-əvvəl 27-də saat 12-də şəhərin mərkəzi küçələrində İdarənin təhri [planı] ilə düzəlmiş mənzilləri – ki meyvəcat satışı üçündür – 1920-ci ilə icarə verməkdən ötrü torqlar [hərraclər] qərar qoyubdur. Xəbər bilmək və ad yazdırmaqdan ötrü qulluq saatlarında Bələdiyyənin ləvazimat qisminə gələ bilərlər.

T-393

YEFİMOV

QARDAŞLARININ SİRKİ

Pəncşənbə günü
kanuni-əvvəlin 25-ndə
təntənəli
“1001 gecə”
adında nümayiş
göstəriləcəkdir.

Bu gün, təzə hazırlanmış paltarlarla
geyşə rəqsi icra ediləcəkdir.
Məşhur jonqlyor Şajinyanın
nümayişləri.

Artıq dərəcədə xalqı güldürən
kosalar İponaş qardaşları.

Kosa, öyrədilmiş eşşəyi ilə tamaşası.

Məftul üstündə ad qazanmış
məşşaq Nantonun məşqləri.

Məşhur oxucu Benardi.

Makkanın Misir rəqsləri.

Həmçinin məşhur şəbə[dəbaz]

[hoqqabaz] iştirak edəcəkdir.

Tamaşa başlanacaq axşam
saat 9-un yarısında.

Elan:

Sabah məşhur İran pəhləvanları
arasında İran güləşməsi olacaqdır.

Rejissor K. İbonaş.

Müdirin müavini A. L. Şteyn.

Müdür: K. Saukov.

16859

ELAN

Bakı Poçta Kontorunda kanuni-əvvəlin 13-dən 22-ədək postada açılan mürasilələrdə auksionnu torq [hərrac] qərar veriləcəkdir. Gündüz saat 10-dan saat 3-ədək.

Kontorun rəisi:

[Bəhlul bəy] Vəzirov

T-401

Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan

“Tərəqqi” tərəfindən

Dram şöbəsi iştirakıyla

pəncşənbə günü

kanuni-əvvəlin 25-ndə

“Pel-Mel” teatrosunda

(Malakan bağının yanında)

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

səhnə aləmində birinci dəfə olaraq

“ŞÜCAÜDDÖVLƏ

VƏ YAXUD TƏBRİZ MÜHASİRƏSİ”

Drama, 5 pərdədə.

Əsəri-Mirzə Mahmud Məhəmmədzadə

Bu teatro 1330 sənəsində

möhtərəm məhərrəm ayı inqilabına

dair təlif olunub [yazılıb],

rusların İranda etdiyi məzalimi

[zülümləri] təsvir edir.

Biletlər bu gün səhər saat 10-dan

teatronun kassasında satılır.

16861

* * *

Bakı Darülmüəllimini elan edir ki, işbu dekabrın 27-sində Darülmüəllimində oxuyan tələbələrin libasları və ərzağı xüsusunda torq [hərrac] icra olunacaqdır. Hər kəs işbu göstərilən əşyanı podrat təriqiylə [üsuluyla] verməyi dəər-öhdə etsə, gərəkdir Darülmüəllimin idarəsinə ərizə verib, şərtlərini dəxi bildirsin.

1) 60 nəfər tələbəyə ayaqqabı (möhkəm çəkmə); 2) başlarına dəridən papaq (Buxara olmalı); 3) ət və başqa fəruşatı [satışı]; 4) əlbisə tikişi.

Burada bir nəfər mahir aşpaza dəxi ehtiyac vardır.

Darülmüəllimin müdiri:

Rəşid bəy Əfəndizadə

16860

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

MÜDİRİYYƏTİ

Cümə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın)

26-sında 1919-ncu ildə gündüz

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Şamdan bəy” komediyası,

Nəriman Nərimanovun əsəri,

4 pərdədə.

Axşam **“Ölülər”** draması

“Molla Nəsrəddin”

məcmuəsinin müdiri

Cəlil Məhəmmədquluzadənin [əsəri],

4 pərdədə.

Gündüz tamaşası gündüz saat 1-də,

axşam tamaşası isə saat 8 tamamda

başlanacaqdır.

Biletlər imdidən Həşimovun

mülkündə satılmaqdadır.

Tamaşa günü isə

teatrın kassasında satılacaqdır.

Gələcək tamaşa:

Səşənbə günü kanuni-əvvəlin

(dekabrın) 30-nda

tamaşaya qoyulacaqdır

“Aşıq Qərib”. Biletlər imdidən

Həşimovun mülkündə satılmaqdadır.

Müdiriyyət vəkil: M. Ə. Sidqi.

T-413

YENİ KABİNƏMİZ

Çoxdan bəri düçari-böhran olan kabinəmiz ən nəhayət təşəkkül etdi. Bu kabinə məmləkətin ən mühüm simalarını və Parlamənimizin ümumən əksəriyyətli firqələrinin nümayəndələrini ehtiva etməkdə olduğundan, şimdiyə qədər təşəkkül etmiş olan kabinələrin

həpsinə təfəvvüqü [üstünlüyü] vardır.

Məmləkətimizin böylə ağır və böhranlı bir zamanında bu kimi kabinənin təşəkkülü istiqbalımız [gələcəyimiz] və əlimizdəki istiqlalımız üçün bir fəali-nik ədd edilməsi caizdir [uğurlu hesab edilməsi mümkündür].

Yeni kabinəmizin müvəffəqiyyətində başlıca iki amil təsəvvür oluna bilər.

Birincisi, kabinə əzasının [üzvlərinin] kəndi arasında təsanüd [həmrəylik] və solidarizm əzasının təsis; ikincisi isə, məmləkətin əksəriyyətini təşkil etməkdə olan fəqərəyi-kasibə [proletariat] və işçi zümrəsi olan xalqın ehtiyacına və əhvali-ruhiyyəsinə yaxından təmas edərək xalqla hökumət arasında mənəvi və sıx bir irtibat təsbitidir [əlaqə yaradılması və möhkəmləndirilməsidir].

Birinci əsasa riayət etmək üçün müxtəlif firqələrdən kabinəyə iştirak etməkdə olan nümayəndələr, bir dəfə firqə çərçivələri arasından çıxaraq məmləkətin əhvali-daxiliyyə və siyasəti-xariciyyəsinə geniş və açıq nəzərlə müayinə və tədqiq etməlidirlər. Keçmiş kabinələrin nöqsanlıqlarını cəbr etmək [düzəltmək] üçün onların xətti-hərəkətlərini və yanlış təşəbbüs və icraatlarını təyin etməklə bərabər, məmləkətin ehtiyacatını nəzərə alaraq kəndiləri üçün yeni bir xətt və üssülhərəkə [hərəkət nöqtəsi, baza] cızmalıdırlar. Hər şeyə məmləkət gözü ilə və xalq nəzəri ilə baxmalıdırlar. Bu xüsusda verilən qərarlar müəyyən və qətiyyəli-icra olub [konkret olub və qəti şəkildə icra edilib], hər bir əfradi-kabinə [hökumətin hər fərdi] üçün birər düstur olmalıdır. Yek-digəri [bir-biri] ilə ittihad [birlik] və yekdigərinə etimad ən başda bulunmalıdır.

İkinci əsas isə kabinəmizin başlıca müvəffəqiyyətini təmin edə biləcəyindən, bu xüsusa son dərəcədə əhəmiyyət verilməlidir. Zira hökumət demək bir millətin müməssili [təmsilçisi, nümayəndəsi] olmayıb, yalnız onun bir üzvü və qüvveyi-mücbirəsindən [məcburedici qüvvəsindən] başqa bir şey deyildir. Xalqın ehtiyacat və ruhiyyəti ilə təmas edənməyən bir hökumət nə qədər icbaratda bulunur-bulunsun, əks-təsir və müvəffəqiyyətsizlikdən başqa bir şey əldə edəmməz. İcra və tətbiqinə icbar ediləcək qanunlar mütləqə millətin ruhundan doğmuş və millətin ehtiyacından nəşət etmiş [irəli gəlmiş] və xalqın etimadını qazanmış olan qanunlardır.

Bu qanunlar xalq malı olduğu və xalqın ruhu ilə mütənasib bulunduğu təqdirdə hökumətimiz onun tətbiq və icrasında o qədər zəhmətə lüzum [və] ehtiyac görməz və xalq hissiyyəti onun icbarında ən böyük amil olduğundan və bu icbarı hər kəs kəndisində hiss etməkdə olduğundan, hökumətə böyük müavinət və təşilat [rahatlıq] hüsula gəlmiş olar. Onun üçün də hökumətimiz tərtib etmək istədiyi ləvayehi-qanunniyyələri [qanun layihələrini] kamaliyyə [kamil şəkildə] tərtib edə bilmək üçün xalqın ehtiyacat və şəraiti-həyatıyyə və əhvali-ruhiyyələrini eyicə öyrənməlidir. Bir az da xalqın səviyyəsinə enərək, onları yaxından dinləməli və dərindən sezməlidir və verəcəyi əmr və nəhyələri [yasaqları] ona görə sərf etməlidir.

Şimdiyə qədər millət arasında gözük-məkdə olan fənalıqlar, amillərin [icraçıların] insafsızlığı, zənginlərin ehtikarı

[möhtəkirliliyi], rüşvət almaq, qaçaqçılıq, xırsızlıq, vergi verməmək, məmləkətin halına laqeyd olmaq və hökumətlə irtibatda [rabitədə, əlaqədə, ona bağlı] bulunmamanın başlıca əsbabı [səbəbləri] hökumətlə xalq arasında bir vəsileyi-irtibatın [rabitə vasitəsinin] mövcud olumasıdır və yekdigərini lüzumu qədər tanımamalarıdır.

Kabinəmizin məmləkətin əhvali-daxiliyyə və xariciyyəsinə aid bir çox müxtəlif vəzifə və iş bölümü mövcuddur. Fəqət bunların həpsi, ümumiyyətlə millətin qüvvətindən və milli hissiyyət və təvəccühdən [rəğbətdən] təyidat [təsdiq edilməyə, güc almağa] möhtac bulun-duqları cəhətlə, məmləkətin tədviri-ümurunda [işlərinin idarə edilməsində] ən mühüm olan amil daxili işlərin və idareyi-daxiliyyənin yoluna girməsi və millətin ehtiyacatının təmin edilməsidir.

Buna görə də millət arasında xalqçılıq əsasatını qurmaq, daxili müsavəti təmin etmək, xalqın başına müsəllət olmuş [başına bəla olmuş] olan insafsız kapitalistlər və müstəbid rəislər və qoluçumaqların ədalətsiz işlərinə meydan verməmək, xalq və işçi zümrələri arasında bir təsanüd və yekdigərinə etimad hüsula gətirmək, xalqın kəndi hüququnu müdafiə edə bilmək üçün xalq qüvvətləri, xalq ittifaqı, xalqçılıq təşkilatına bir an əvvəl başlamaq lazımdır.

İştə, yeni kabinəmiz kəndi müvəffəqiyyətini yalnız xalqçı bir kabinə olması və hər bir icraatında xalqçılıq əsasına riayət etməsi və xalqla birlikdə çalışması və “darvinizm” həyatına nəhayət verə bilməsində ədd [hesab] edəcəyini və məsləki-müstəqimədən [doğru yoldan]

ayrılmayacağını ümid edir, şimdiden müvəffəqiyyətini təbrik edirik.

Talıbzadə Yusif Ziya

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

22 kanuni-əvvəl, axşam iclası

Sədr: Həsən bəy Ağayev

Katib: Mehdi bəy Hacınski

İclas saat 8 tamamına 5 dəqiqə qalmış açılır.

Sədr iclası açaraq hökumət deklarasiyasının müzakirəsinə başladığını elan edir. Birinci olaraq “İttihad” frqəsindən Qara bəy söz alır.

Qarabəyli Qara bəy – Keçən hökumətlərdə iştirak etməyən bir frqənin imdiki müşkül vəziyyətdə hökumətə iştirak etməsinə işarə ilə deyir ki, imdiki təşəkkül edən hökumət öylə olmalıdır ki, cəmiyyət də onun arxasında olsun, ona etimad etsin. Böylə bir hökumət olmazsa, yəni camaat onun arxasında olmazsa, onun vəziyyəti müşkül olar.

Natiq əlavə edir ki, hökumət yalnız deklarasyon oxumaqla kifayət etməməlidir. Gərək deklarasyonda vəd edilən şeylər həyata tətbiq edilsin, vəilla [əks halda], camaat yenə böylə bir hökumətə etimad etməyəcəkdir.

İmdiyə qədər yürüdülmən siyasətə “İttihad” frqəsinin iştirak etməməsinə işarə ilə, böyük məsələlərin o surətlə həllini natiq qeyri-kafi ədd [hesab] edir, onunla razı olmadığılarını bəyan edir və

daxili işlərə keçərək deyir ki, biz onunla razı olmadığılarını bəyan edir və daxili işlərə keçərək deyir ki, biz hökumət bəyannaməsində lazımi tədbirlərin ittixaz edilməsini görmədik. Bunu görmək üçün başımıza cürbəcür işlər gətirən adamlar barəsində bir söz söylənmədi. Bir çox xəyanətlər, sui-istemallar [sui-istifadələr] edilmiş, bir çox millət paraları çalınmışdır. Bunu millət bilir. Bu xüsusta bir söz söylənməmişdir. Bizim iştirak edəcəyimiz hökumətdə bunlara da nəzər yetirilməsini istəyirik.

Bahalıq məsələsinə keçərək natiq deyir ki, yalnız maaş artırmaqla bunu təmin etmək olmaz. Yeni hökumət birinci dərəcə zəruri şeylərin məmləkətdə çoxalmasına səy etməlidir.

Natiq bahalıq da daxili işlərdəki ədəmi-intizamdan [intizamsızlıqdan] bilir. Deyir ki:

Daxili işlərdə sui-istemallar edənlər məsuliyyətə alınmazsa, böylə bir hökumətə camaat etimad bəyan etməz.

2-ci Ticarət və Sənaye Nəzarətidir. Bu Nəzarət yalnız pulumuzun qiymətinin düşməsinə səbəb olmamış, bununla bərabər məmləkətdə bahalıq da səbəbiyyət vermişdir. Bunun da müqəssirləri məsuliyyətə alınmalıdır.

Natiq şöməndüfər [qatar] yoluna keçərək deyir ki, bu uğurda da öylə bir fəaliyyət göstərilməmiş, məmləkətin ehtiyacatı nəzərə alınıb görülməsi lazım gələn işlər görülməmişdir. Habelə bir çox sui-istemallar da olmuşdur.

Maarif işi də fəna haldadır. Qarabağın bütün mahalı guya unudulmuş, nəinki orada məktəblər açılmamış, hətta bir müəllim də göndərilməmişdir.

Əxzi-əsgər [hərbi çağırış] məsələsində də bir çox xəyanətlər olmuş, yenə də olmaqdadır. Orası bir ticarət yeri olmuş, hər kəs 5-10 min manat verirsə əsgərlikdən azad olunur. Bir çox doktorlar var ki, yüz minlər deyil, milyonlar qazanmışlardır. Buna da çarə olmalıdır.

Natiq səhhəti-ümumiyyə məsələsinə keçərək, qaçqınların fəna halından bəhs edir. Deyir ki, hətta əsgərlərə də lazımı qədər dava-dərman verilmir. Qaçqınlar üçün bir çox paralar buraxılmış, bundan yalnız məmurlar istifadə edir. Bu, öylə aşkar bir məsələdir ki, hər kəs bunu bilir. Bunu kimsə inkar edə bilməz. Buraxılan pullar ilə bəlkə alış-veriş olmuş, qaçqınlar üçün nə bir parça çörək və nə də bir arşın manufaktura göndərilmişdir. Edilən bir çox şikayətlərə mərkəzi hökumətdə sərəncam verilməmişdir. Yeni hökumətdən, millətə xəyanət edənlərdən camaat cəza gözləyir.

Natiq qubernatorlara tövcih-kəlam edərək [sözü gətirərək] deyir ki, bu işlərin qarşısını almaq olduqca ciddidir. Bunu hökumətə təklif etməklə, əvvəlki hökumətin etdiyi təftiş kimi deyil, ciddi təftişlərin edilməsini, günahkarların cəzasına yetiştirilməsini istərdik. Bununla bərabər, əski xəyanətləri açmaq üçün Parlaman tərəfindən xüsusi bir komissiya lazımdır. Bu komissiyanın fəaliyyəti yeni hökumətin işini bir qədər yüngülləşdirəcəkdir.

Bundan sonra, bizim intixab [seçki] məsələsi o qədər uzanmış ki, əhali bizə artıq başqa nəzərlə baxır. Buna da haqlıdır. İntixab olmalı, millətin haqqı özünə verilməlidir, hökumət də bu xüsusda kömək etməlidir.

Sonra, başqa bir reviziya da istəyir. Parlaman Divani-Rəyasəti dəyişdiyi kimi, onun xozyaystva [təsərrüfat] işi də təftiş edilməlidir.

Natiq sonra yeni hökumətə etimad etmək məsələsinə keçərək deyir ki, belə bir hökumətə biz etimad edirik. *(Sağdan alqış)*

Aslan bəy Səfikürdlü – Möhtərəm məbuslar və camaat vəkilləri! Dörd aydan bəri bir çox əziyyətlərdən sonra nəhayət, biz hökumət təşkil etməyə müvəffəq olduq. Bu xüsusda əhali çox fəna halda idi – xüsusən fəhlələr və kəndçilər. Denikin qoşunu yaxınlaşdıqca, camaatın o qədər həyəcanı artırdı. Bu qüvvələrin qarşısında qalaraq bizim Sosialist fraksiyonu məcbur oldu ki, öz yoldaşlarını hökumətə göndərsin.

Fəhlələr və kəndçilər qara qüvvələrlə mübarizə etmək üçün öz oğlanlarını göndərdikləri halda, dövlətlilər öz oğlanlarını əsgərlikdən qaçırdılar.

Natiq Denikin məsələsinə keçərək deyir ki, əvvəlki hökumət öz deklarasiyasında demişdi ki, Denikin bizim sərhədimizi ancaq bizim meyitlərimiz üstündən keçəcəkdir. İmdiki bəyannamədə isə belə bir işarə yoxdur.

Natiq sonra, vəziyyəti-siyasiyyənin get-gedə dəyişdiyinə işarə edərək deyir ki, bizim rus fəhlə yoldaşlarımız Kolçak və Denikini əzdilər. Ümid edirik ki, bizim fəhlələrimiz rus fəhlə yoldaşlarına Denikin qüvvələrini əzmək üçün əlini uzadar. *(Yerdən etiraz səsləri eşidilir.)*

Natiq nitqinə davamla deyir ki, biz hökumətdən istəyirik ki, Moskva Şura hökumətinə öz nümayəndəsini göndərsin.

Səslər: Bu ayrı məsələ!

Natiq nitqini xülasə edərək deyir ki, bizim arzumuz budur ki, fəhlə işini Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] həll etməlidir. Sonra fəhlələrin fəna halından və aclıqlarından, həmkarlar ittifaqının əhəmiyyətindən bəhs edir. Buna görə arzu edir ki, hamısı qanunla getsin.

Natiq vəzirlərin sanından [sayından], bunun əvvəldə ixtisar edilməsi arzu edildiyindən və bəyannamədəki torpaq məsələsindən bəhs edir. Deyir ki, bir zaman torpaq məsələsinin Rusiya Məclisi-Müəssisində həll edilə biləcəyini söyləyirdilər. Rusiyada bu həll edildikdə dedilər ki, imdi biz Rusiyadan ayrılmışıq, gərək Zaqafqaziya Seymi bunu həll etsin. Zaqafqaziya Seymi torpaq məsələsinə həll etdikdə dedilər ki, gərək bunu bizim Milli Şura həll etsin. Sonra da Parlamana həvalə etdilər.

Natiq yer məsələsinin bir an əvvəl həllini arzu edir. Natiq Şəhur və Naxçıvan məsələsinə keçərək deyir ki, Dağıstanda [Mikayıl] Xəlilov kimi, Naxçıvan bəyləri və xanları da daşnak hökumətinə tabe oldular. Sonra camaat bunun əleyhinə qalxıb daşnak hökumətini oradan qovdular. Hökumət onlara lazımı müavinəti verməlidir.

Natiq əlavə edir ki, Naxçıvan məsələsi bizim üçün bir nümunədir. Vəqta ki [o halda ki], Naxçıvan fəhlə və kəndlisi öz məsələsini özü həll edə bilir, habelə ümum Azərbaycan kəndlisi hər zaman öz məsələsini özü həll edə biləcək bir haldadır. Camaat hökumətə etimad edir, inanır. Bunların etimadlarını qırmamaq üçün onların ehtiyacları nəzərdə tutulub yer məsələsi həll edilməlidir.

Zəngəzur məsələsinə natiq tövcih-kəlam edərək deyir ki, hökumət hər halda oradakı kəndlərimizi müdafiə etməlidir.

Daxili işlərə keçərək natiq deyir ki, ancaq bunların hamısı o zaman əmələ gələcəkdir ki, hərgah müqəssirlərə bir qədər cəza verilsin. Bir müqəssir cəza görməzsə, bu, məmləkətdə rüşvətxorluğun artmasına səbəb olar.

Natiq Qara bəyin komissiya təşkil etmək məsələsinə keçərək onu təsvib edir [bəyənilir] və hökumətə etimad edəcəklərini bəyan edir. *(Solda zəif alqış)*

Muxtar Əfəndizadə – Tənqid etmənin qayət asan bir şey olduğunu bəyanla deyir ki, hər nə qədər mən keçmiş hökumətin tərəfdarı deyiləmsə də, lakin yenə insaf dairəsində bir neçə söz söyləmək istəyirəm.

Burada maarif işlərindən bəhs edildi. Halbuki sabiq maarif naziri imdiki vəziyyət daxilində mümkün olan işi görmüşdür.

Natiq təşkil edilmiş müştərək hökumətə keçərək deyir ki, bütün firqələr bu gün bir hökumət təşkil etdilər. Bu hökumətə “müdafiə kabinəsi” demək daha münasib olar.

Natiq sabiq hökuməti tənqid edən natiqlərə cavab verərək deyir ki, mən deyərdim hökuməti deyil, Parlamanı tənqid etmək lazımdır. Çünki Parlaman gərək hökumətə icrai-təsir etməsin.

Natiq Hərbiyyə nazirinin və müavinini Əliağa Şıxlinskiyin şəxsiyyətinə keçərək, onların nasil bir əzm ilə çalışdıqlarından bəhs edir. Deyir ki, biz öz övladlarımızı onlara tapşırıışıq. Onların işə və əlbisəsi üçün mümkün olan qədər iş görmələrinə ümidimiz vardır.

Natiq Ədliyyə Nəzarətinə keçərək deyir ki, biz bütün əhəmiyyətimizi Ədliyyə Nəzarətinə verməliyiz. Daxiliyyə Nəzarətinin qanunsuz işlərini yalnız Ədliyyə Nəzarəti təsviyə edə [aradan qaldıra] bilər.

Ziraət Nəzarətinə [Əkinçilik Nazirliyinə] tövchi-kəlam edərək natiq deyir ki, mən hökumət rəisinin bəyannaməsi ilə razıyam. Torpaq məsələsini təxirə salan hökumət deyil, Parlaman olmuşdur. Sonra, natiq Ziraət Nəzarətindəki bəzi qanunsuzluqlardan bəhs edir və ümid edir ki, yeni hökumət böylə qanunsuzluqlara yol verməz.

Maliyyə və Ticarət Nəzarətindən bəhslə, natiq bu iki nəzarəti yek-digəri ilə pək mərbut [bağlı] bildiyindən, bunların birləşdirilməsini münasib bilir. Sonra, Qarabəylinin komisiya təsis etmək məsələsinə keçərək onu təsvib edir.

“Əhrar” firqəsi naminə yeni hökumətə etimadını bəyan edir və müvəffəqiyyətini diləyir.

(Bitmədi)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

23 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Serbiyalılarla qaradağlılar arasında vuruşma

Berlin – Qaradağdan alınan məlumata nəzərən, Çetində 12-nci gündür ki, serbiyalılarla qaradağlılar arasında vuruşmalar davam edir.

Türklərlə yunanlar arasında vuruşmalar

Berlin – Maqnesiya yaxınlığında yenidən Türkiyə və Yunanıstan qoşunları arasında qanlı toqquşmalar olduğu haqqında Səlanikdən məlumat alınmışdır.

Lehistan sülh təklifi

Kanuni-əvvəl 22-sində Xalq Xariyyə İşləri komissarı Çiçerin bolşevik Rusiya adından Lehistan [Polşa] hökumətinə bir nota ilə müraciətdə bulunmuşdur. Notada deyilir ki, aprel ayında bolşevik hökuməti Lehistan Cümhuriyyəti mürəxxəsinə [nüməyəndəsinə] Rusiya və Lehistan xalqları arasında qan tökülməyə nəhayət verilməsi xahişində olduğu haqqında təminat vermişdi.

İndi bolşevik hökuməti yenidən Lehistan hökumətinə hər iki tərəf arasında möhkəm sülh əqd edilməsi [imzalanması] məqsədilə bilatəxir [dərhal] müzakirəyə başlanılması haqqında təklifdə bulunaraq müraciət edir. Bolşevik hökuməti Lehistan hökumətinə müzakirəyə başlanacağı vaxtı və yerini göstərməyi təklif edir.

Müzakirəyə başlanılması

Lion – Rəsmi surətdə xəbər verilir ki, O'Qreydi və Litvinov arasında olan mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra qət edilmiş [kəsilmiş] müzakirə yenidən başlanmışdır.

Macarıstan kommunistlərinin edamı

Nauen – Hərbi həbsxana həyatında 14 nəfər Macarıstan kommunistləri edam edilmişlərdir.

Kuban kazaklarının qiyamı

Saratov – Denikin əsgərliyə aldığı Kuban kazakları qiyam edərək, bolşevik qoşunları əleyhinə çıxışdan birküllüyyə [tamamilə] imtina etmişlərdir.

Denikin cəza dəstələri tərəfindən bir çox kubanlılar və qiyamçılar güllələnmişlərdir.

(Gürcü teleqraf agentliyindən)

Şurayi-Alidə

Dün Şurayi-Ali Avstriyaya müavinət və Almaniyə tərəfindən Skapa-Flouda qərq edilən donanma əvəzində təvizat [güzəşt] məsələlərini müzakirə etmişdir. Cəməhiri-Müttəhidə [Birləşmiş Ştatlar] nümayəndəsi bu Şurada hazır idi.

Ənvər paşa – Türkiyə sultanı

Cenevrədən “Exo de Pari” qəzetəsinə çəkilən teleqrafda Ənvər paşanın Türkiyə sultanı elan edildiyi bildirilir. Qəzetə əlavə olaraq deyir ki, Ənvər paşa özü çoxdan bəri qeyb olmuşdursa da, onun nüfuzu isə Anadoluda gündən-günə artmaqdadır. Ənvər – Milliyətçilər firqəsinin canıdır. Bu firqə rəyasətində rəsmi olaraq Mustafa Kamal durmaqdadır. Qəzetə deyir ki, biz Şərqi Asiyayi-Suğra [Şərqi Anadolu] vilayətlərində baş verməkdə olan yeni təəssübi-millə hərəkatlarına hər halda hazır və amadə olmalıyıq.

Fransa kabinəsinin mühüm iclası

“Exo de Pari” qəzetəsinin verdiyi xəbərə görə, sabah Yelisey imarətində kabinənin mühüm iclası olacaqdır.

Fransa Məclisi-Məbusanında rəis intixabı

Dün Məclisi-Məbusanda Divani-Rəyasət intixabı [seçkisi] icra edilirdi. Məclisi-Məbusana yenidən Deşanel intixab edilmişdir.

Yunanıstan və İtaliya etilafı

Yunanıstan ilə İtaliya arasında olan etilafnamənin [sazişin] məzmunu bu yaxınlarda Afinada elan ediləcəkdir.

Hindustan muxtariyyəti

Məclisi-Əyan [Lordlar Palatası] Hindustana müxtariyyət verən projeni təsvib etmişdir [bəyənmişdir].

QƏZETƏLƏRDƏN

Şayiət – General Denikin “ultimatumu”

Batumdən Tiflisə vürud edənələr [gəzlənlər] xəbər verirlər ki, şəhərdə dövrən edən şayiata nəzərən, guya general Denikin Müttəfiqlərin yeni siyasətilə, Zaqafqaziya və Bəhri-Baltik səvahlili [Baltik dənizi sahilləri] cümhuriyyətlərinin təsdiq ediləcəyi xəbərlərilə və bolşeviklərlə müzakirəyə başlanacağı ehtimalıyla əlaqədar olaraq Antant hökumətlərinə bir “ultimatum” vermişdir. General Denikin şəraili [şərtləri] də guya aşağıdakı qərar üzrə imiş:

Vahid və ayrılmaz Rusiya; Müttəfiqlərin yalnız para ilə deyil, mühimmi-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] ilə də müavinətdə bulunması və həmçinin 200 min nəfərdən əskik olmamaq etibarilə əsgəri

qüvvə ilə kömək edilməsi. Əks təqdirdə isə guya general Denikin, feldmarşal Hindenburgun təklifi üzrə “Antant”a qarşı Almaniya ilə ittifaq əqdinə [imzalanmasına] razı olacağı ilə təhdidatda bulunmuş. Ultimatum üçün iki həftə vaxt təyin edilmişdir, deyirlər.

Dabravol ordusu dairələrində və dabravol mətbuatında son zamanlar Almaniyaya ümid bəsləmək fikri və hərəkətləri açıqdan-açığa gözə çarp-mada olduğu bədihidir [aydındır]. Bunu müxtəlif mənbədən [mənbələrdən] alınan xəbərlər təyid [təsdiq] etmədədir. Fəqət bununla bərabər, o da açıq və aydındır ki, işbu təhdidat heç mətin və sağlam əsaslara məbni deyildir [söykənmir].

Rusiya övzasını [vəziyyətini] Almaniyada gözəlcəsinə bilirlər. Onlar yəqin ki, Denikin və Kolçak macəraculuğuna [avantürasına] qarışmaq istəməyəcəklərdir. Əgərçi orada da iki qonşu məmləkətlərdə monarxizmi ehya etmək [diriltmək] xülyasını bəsləyən mürtəcə qruplar yox deyillərdir, lakin hazırkı Almaniya hökuməti və camaat xadimlərinin əksəri işbu fikrə tamamilən zidd və düşməndirlər. Almaniya, hətta imperator Almaniya Ukrayna, Litva və Qafqaziya cümhuriyyətlərini təşkil etməklə Rusiyanı parçalamağa səy və xidmət etmişdir. Almaniyanın yürütdüyü siyasət və can atdığı bir əməl [məqsəd] də bunun üçün olmuşdur. General Denikin Almaniya ümid bəsləməsi, həman onun Müttəfiqləri təhdid etdiyi kimi boş və əsassızdır.

“Vozrojdeniye”

Avstriyanın səfələri

İtaliya qəzetəsi “Rur”a xəbər verirlər ki, son zamanlar Vyanada 800 adama qədər aclıqdan ölənlər olmuşdur. Macarıstan sərhədindən vürud etmədə [gəlməkdə] olan xəbərlər əhvalı bir az daha müşküləşdirir. Macarıstanın təərrüzi [təcavüzkar] hərəkətinə qarşı dura bilmək üçün Avstriya hökuməti çexoslovaklarla hərbi etilaf [saziş] yapmaq xəyalındadır. Fəqət iqtisadi müşkülət isə birinci növbədə durur və iqtisadi bir federasyon projesi təqdim edilir ki, həman federasyona bütün Dunay dövlətləri, yaxud onların qismi-əhəmmi [böyük hissəsi] daxil olmalıdırlar.

Avropa mətbuatı isə Avstriya, Macarıstan, Çexoslovak və Cənubi Slovakiyada bir ittifaq əqd ediləcəyi haqqında bəyani-əfkar edir [fikir bildirir]. Fəqət əhali içərisində isə digər bir cərəyan vardır ki, Avstriya istiqlalından imtina ilə Etılaf [Antanta] dövlətləri qəyyumluğu altına keçmək istəyirlər və hətta İngiltərə və ya Amerika müstəmləkəsi halına təqəllüb etmək təzahüratı da [çevrilmək təzahürləri də] ehtiyacın ən şədidd [şiddətli] dərəcələrinə məruz qalmış əhalini qorxutmayıb.

Ümumi səfələtlə əlaqədar olaraq cinayət irtikabı da [cinayət işlənməsi də] get-gedə kəsbi-qüvvət etmədədir [artmaqdadır].

İRAN İŞLƏRİ

Müctəhidin vəfatı

Bu günlərdə Qum şəhərində müctəhid Ağə Şeyxülislam Seyid Sadiq Qulu

həzrətləri vəfat etmişdir. Ağə Şeyxülislamın vəfatı münasibətilə bütün İranda birgünlük mətəm elan edilib, istər paytaxtda, istər qeyri şəhərlərdə cəmi mağazalar qapadılmışdır.

Qəzvində ünas məktəbi

Qəzvindən “İran” qəzetəsinə yazırlar: “Maarif nazirinin əmri ilə Qəzvin şəhərində üçüncü dərəcəli bir ünas [qızlar] məktəbi güşad edilib [açılıb], 50-yə qədər mütəəllimə [qız şagird] dəxi qəbul edilmişdir. Dərslər Maarif nazirinin proqramı ilə tədris edilməkdədir. Mütəəllimlərin məktəbə qəbulu davam edir. Əhali qızlarını məktəbə rəğbətə verir.”

Yeni qəzetə

Tehrandə Mirzə Əbülqasım xan Azadın təhti-müdiriyyət və idarəsində [rəhbərliyi və idarəsi altında] “Asayış” adında gündəlik ədəbi, ictimai və siyasi qəzetə nəşr edilməyə başlamış və birinci nömrəsi dəxi çıxmışdır.

Rəştdə

Rəştdən “İran” qəzetəsinə yazılır: “Bu yaxınlarda cəngəllilərlə hökumət qoşunları arasında olan vuruşmadan sonra bu vaxta qədər sükunət davam etməkdədir.

Çətələri [qeyri-qanuni silahlı dəstələri] meşələrə qaçmış və o ətrafda olan kəndləri qarət etməkdə olan düşmən tərəfindən mütəşəkkil olaraq heç bir hərəkət müşahidə edilməyir. Vergi adı ilə əhəlinin bütün düyüsü əllərindən alınmaqdadır.

Cəngəllilər çətələrinin qarşısını almaq və Gilan mahalında nizam və intizamı

bərpa etmək üçün bir neçə gün bundan əqdəm [qabaq] şəhərdən hindus dəstələri getmişdir.

Cəngəllilərlə olan axırıncı vuruşmalarda kazakların sərkərdəsi olan Nəsrulla xan böyük qəhrəmanlıqlar göstərmişdir.

Gilan və Taliş general-qubernatoru Əhməd Azərinin əmri ilə Rəşt şəhərində bütün spirtolu içkilərin istemalı [istifadəsi] və satışı qadağan edilmiş və həmçinin ümumxanalar qapadılmışdır. Bütün fahişələrin şəhərdən çıxarılmaları və onların Rəştə buraxılmalarının yasaq edilmələri haqqında əmr verilmişdir.

Rəştdə şəhər idarəsi intixabatına sürü edilmişdir [seçkilərinə başlanmışdır]. İntixabat müvəffəqiyyətlə keçməkdədir. Gilan və Taliş general-qubernatoru Əhməd Azəri tərəfindən mərkəzi hökumət və Maarif naziri qarşısında hökumət və əhali mənafeyini müdafiə edəcək bir cəridənin [qəzetin] nəşr edilməsi üçün təşəbbüs edilməkdədir.”

TÜRKÜSTAN ƏHVALI

(Məşhəddəki İngiltərə heyəti xəbərlərindən)

Fərqanədə

Kaşqardan alınmış teleqraf xəbərlərinə görə, Fərqanə nahiyyəsi müsəlmanlarının son qiyamları müvəffəqiyyətsiz olmuşdur. Müsəlmanların toplanması olmadığından, təərrüzə [hücuma] başlamış kəsirül-miqdar [çoxsaylı] düşmənin təzyiqatı altında dağlara çəkilməyə məcbur olmuşlardır və şimdiki dağlarda müxəlifət göstərərək müdafiədə bulunurlar.

Bolşeviklərin hərəkətinə qarşı nifrət hissləri ümum yerli əhali içində gündəngünə kəsbi-şiddət etməkdədir [şiddətlənməkdədir]. Vətənlərini sevən müsəlmanlar, bolşevikləri Türküstandan qovmaq üçün hazırlanaraq fürsət arayırlar.

Xəbər verirlər ki, Türküstan bolşeviklərinə kömək üçün son zamanlar Mərkəzi Rusiyadan Daşkəndə böyük qüvvələr vürud etmədədirlər [gəlməkdədirlər] və buna görə, Daşkənddə təntənəli nümayişlər icra edilir. Yerli əhali isə şüa təntənələrə qarışmayaraq soyuq baxırlar. Zira onlar bilirlər ki, qoşunun miqdarı artdıqca, ərzaq böhranı keçirmədə olan Türküstan aclığa məhkum ediləcəkdir.

Bolşeviklər aldığı əşyanın bahasını verməyirlər. Versələr də, bir neçə qiymətsiz kağız verirlər. Buna görə, yerli əhali və xüsusən müsəlmanlar Oktyabr inqilabının ikinci sənəyi-dövriyyəsi təntənələrində iştirak etmədilər.

Mərvdə

Mərv şəhərində ərzaq böhranı ən nəhayətə qədər varmışdır. Kim bacasarsa, oradan qaçır. Söyləyirlər ki, Mərvdə bolşeviklərlə oraya vürud etmiş əfqanlar arasında böyük bir ixtilaf vüqu bulmuşdur. Səbəbi də bu olmuşdur ki, əfqanlar dinc müsəlman əhalisinə bolşeviklər tərəfindən zülüm və təəddi [haqsızlıq] edilməsinə qarşı durmaq istəmişlər imiş.

Aşqabadda

Aşqabadın əhvalı da Mərvənin eynidir. Ərzaq bilmərrə yoxdur. Şəhərdə bolşevik qoşunlarından başqa bir adam qalma-

mışdır. Şəhər təmiz boşalıb, alış-veriş isə bilmərrə ölmüşdür. Xaricdən heç bir şey alınmayı. Bolşeviklər Tazəşəhəri tez zamanda alacaqlarına ümid bəsləyirlər.

Mavərayi-Bəhri-Xəzər cəbhəsində

Mavərayi-Bəhri-Xəzər [Zakaspiysk] cəbhəsində bolşeviklərə qarşı müharibə edən dabravollar yeni qüvvə almamışlardır. Dabravollar arasında olan ermənilər onları buraxaraq bolşeviklər tərəfə keçirlər. Ermənilər Tazəşəhərin tez zamanda süqut edəcəyinə inanaraq, qaliblər sırasında olmağı tərcih edirlər. Tazəşəhərin süqutu bolşeviklər üçün heç bir hüsn-nəticə göstərməyir. Tazəşəhərdən başlamış Aşqabada qədər çılpaq və boş biyabanlardır ki, oralarda heç bir şey tapmaq mümkün deyildir.

Bəhri-Xəzərdə seyri-səfain etməsi [dəniz naviqasiyası] mümkün olmayan Tazəşəhər limanının əldə edilməsinin heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Tazəşəhərdə isə də bir danə olsun, gəmi yoxdur.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Daxiliyyə nazirinin, Ərəş qəzasının Ağdaş qəzası ilə təsmiyə edilməsi [adlandırılması] haqqındakı təqriri isteməsi [təklifinin dinlənilməsi] nəticəsində məzkur [deyilən] qəzanın Ağdaş təsmiyə edilməsi qərara alınmışdır.

- Daxiliyyə nazirinin Bakı polisi məqtul [qətl edilmiş] milisi Andrey Firsovun ailəsinə 5 min manat buraxılması haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində

istənilən paranın Nəzarət ixtiyarındakı məbləğdən buraxılmasının tapşırılması qərara alınmışdır.

- Maliyyə-iqtisadiyyə Komissiyası sədrinin, xammalın Azərbaycandan çıxarılması haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində qərarın təsdiqi qərara alınmışdır.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Darüleytam üçün sabun

Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Nobel qardaşları firmasına müraciətlə rica etmişdir ki, darüleytam [yetimxana] və qaçqınlara sərf olunmaq üçün kəndi qiymətinə Nəzarətə 25 pud sabun buraxılsın.

Mərkəzi Ev Komitəsinə ərzaq

Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarəti Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətinə müraciətlə rica etmişdir ki, Mərkəzi Ev Komitəsinin işə məntəqələri və darüleytam şöbəsinə kəndi qiymətinə 200 pud düyü, 3 pud krupa [yarma], 10 pud kişmiş, 10 pud yağ buraxılması haqqında lazımı tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Darüleytam

Qarabağ general-qubernatorluğundakı Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarəti müvəkkilinə, bir darüleytam təşkili və sərfinə 204.410 manat göndərilmişdir. Darüleytam Zəngəzur qəzasının Zəngilan köyündə açılacaqdır.

İşə məntəqəsi

Ağdam işə məntəqəsi və məlcə [sığınma] evi noyabr və dekabr məxarici üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarəti müvəkkilinə 217.660 manat göndərilmişdir.

Çocuq Evi

“Çocuq Evi” cəmiyyəti-xeyriyyəsi sədrinə 80 nəfər çocuğun dekabr ayı məxaricatı üçün 16 min manat verilmişdir.

Toxucu emalatxanaları

Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarəti Qarabağda təşkil edilmiş toxucu emalatxanaları ehtiyacından ötrü Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətindən 164 kiloqram Qlauber duzu, 64 kiloqram serni kislota [sulfat turşusu] buraxılmasını rica etmişdir.

Yeni Maarif naziri

İşbu kanuni-əvvəl 23-dən etibarən yeni Maarif naziri Həmid bəy Şahtaxlı həzrətləri kəndi vəzifəsi ifasına başlamışdır.

Tağıyev fabrikasında

Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] Bakı hərbi general-qubernatoruna müraciətlə rica etmişdir ki, Tağıyev fabrikası müdiriyyətini zəhmət orqanları qərarlarına tabe etmək haqqında lazımı tədabir ittixazını rica etmişdir. Zavod komitələri zəhmət orqanlarından icazəsiz artırılamaz və Məsai nazirinin 15 kanuni-əvvəldə verdiyi, əzl edilməyən [işdən çıxarılmayan] zavod komitəsi əzasının [üzvlərinin] qəbulu haqqında da tədabir ittixaz edilməlidir.

Pristavin məhkəməyə verilməsi

Məsai Nəzarətinin Mürəfiə [Məhkəmə] şöbəsi hərbi general-qubernatora müraciətlə, Tağıyev fabrikaçı zavod komitəsini təhqir etmiş 10-cu dairə polis müfəttişi Şamxalovun məhkəməyə verilməsi və məzkur [dairədən] dairədən başqa dairəyə göndərilməsi haqqında lazımi tədabir ittixazını rica etmişdir.

Nazirin təşyisi

Kanuni-əvvəl 23-də Məsai Nəzarətindən [Əmək Nazirliyindən] sabiq nazir Aslan bəy Səfikürdlü həzrətlərinin təşyisi [yola salınması] vəqə olmuşdur.

Nəzarətin bütün xidmətçiləri namindən dəftərxana müdiri Yusif Kənan Rəhimov cənabları nazir həzrətlərinə təşəkkürlər izhar etmişdir.

Nazir həzrətləri qısa nitqində, ciddi bir zamanda Nəzarətdə çalışan məmurların layiqincə çalışmalarını qeydlə, zəhmətin müdafiə edilməsi əvəzində təşəkkürlər izhar etmişdir.

Aslan bəy həzrətləri xidmətçilərə müraciətən böylə bir əlvida əmri vermişdir:

“Məsai naziri vəzifəsini buraxdığım təqdirdə, vəzifəm namindən bütün dəftərxana arxadaşlarım və məsai müfəttişlikləri yoldaşlarıma Azərbaycan Cümhuriyyətində zəhmətkeşlərin hüquq və iqtisadi cəhətləri təmini üçün sərf etdikləri əməkləri əvəzində təşəkkürlər izhar edirəm.

Məndən sonra işbu vəzifəni fraksiya yoldaşım Əhməd Pepinov işğal edəcəkdir ki, sizin zəhmətinizə məndən də eyi qiymət qoya biləcəkdir.”

Nəzarət xidmətçiləri namindən nazir həzrətlərinə işbu məzmununda br ünvan təqdim edilmişdir:

“Məsai Nəzarəti xidmətçiləri həzrətlərinizlə vidalaşdığı təqdirdə, təəssüflərlə bərabər həzrətlərinizin bizə olan əlaqəniz, xüsusən Azərbaycan Cümhuriyyəti fəqərayi-kasibəsi təmini-həyatı üçün çəkdiyiniz əziyyətlər əvəzində təşəkkürlər izhar edir və gələcəkdə zəhmətkeşlər mənafeyi yolunda çalışacağınıza inanırız.”

Şeir

SANCAĞIMIZ

O sancak kim, ucalmış, şüqqə açmış ehtizaz eylər,
Onun hər rəngi Xalıqdən birər ərzü niyaz eylər.
Bütün Turan elin, istər, bir olsun rəngi-maisi,
Bütün Turan elin bir gün bunuyla səfiraz eylər.

Batarsa qana hürriyyət yolunda, dönməz əzmindən,
Şu rəngi-al ilə aləmlərə ifşayi-raz eylər!
Yaşıl rəngi səadətler diler qövmi-müsəlmana,
Bu yolda ruzü şəb daim anınçün türkütaz eylər.

Qiyamətlər qiyam eylər görüncək qəddi-mövzununu,
Durub gör bir nə naz ilə nə naz ol sərv-i-naz eylər.
Açınca pərçəmi-iqbal eylər zikri-istiqlal,
Gələr bir gün, yetər amala, kəsbi-imtiyaz eylər.

İşıqlı ulduzun görçək, doğar qəlbimdə min amal,
O ulduz kim, fəqət zülmati-cəhlə çarəsiz eylər.
Hilalin bədr görmək arizusun bəsləyər Bədri,
Anınçündür açar haqqa bu əl, ol şüqqə baz eylər.

Seyidzadə Bədrəddin
24/12/1919

BAKIDA FRANSIZCA QƏZETƏ

Avropa düvəli-müəzzəməsi [böyük dövlətləri] – ki, daxili işlərində istiqlalitama malik olmaqla qalmayaraq, kainatın müqəddəratına hökmran olub, cəha-

nın siyasi xəritəsinin təgyirat və təbdilatında [dəyişdirilməsində] münhəsirən [şəxsən özləri] amil və fail rolunu ifa edirlər – bunlar belə Avropa əfkari-ümumiyyəti [ictimaiyyəti] nəzərinə kəndi daxili işlərinin hüsn-surətdə irəsinə [göstərilməsinə] və beynəlmiləl hüquq və müamillətlərinin [rəftarlarının] haqlı olub, bitərəf millətlərin himayeyi-mənəviyyəsinə layiq olduğunu əcnəbi millətlərə isbat və izah etməyə fəvqəladə əhəmiyyət verirlər.

Böyük Avropa millətlərindən ingilislərin və xüsusilə fransızların lisanları mədəniyyət aləminin ümumi lisanları hökmünü almışlardır. Fransızcanın isə ümumi lisan olduğu beynəlmiləl aləmində hüquqca belə təsdiq olunmuşdur. Müxtəlif millətlərin beynəlmiləl müamillətinə [əməliyyatlarını] ifa ilə müvəzzəf olan [ifa vəzifəsi daşıyan] diplomatları başqa millət diplomatları ilə şifahi olsun, təhriri [yazılı] olsun, müxabirə etmək [xəbərləşmək] istəyəndə, məlum olduğu üzrə fransız lisanına müraciət etməyə beynəlmiləl müahidə mövcubincə [sazişə əsasən] məcburdurlar.

Lihaza [o səbəbdən], kəndi daxili və beynəlmiləl işlərini hüsn-surətdə əcnəbilər üçün təsvir rolunu İngiltərədə və Fransada milli lisan üzrə çıxan qəzetələr kəndiləri ifa edirlər. Fransa və ya İngiltərənin cərəyanda bulunan [qüvvədə olan] daxili siyasətinin proqramına və yaxud beynəlmiləl aləminə mütəəlliq [aid] olan bu və ya o məsələyə dair “Tan” və ya “Tayms” qəzetəsində əhəmiyyətli bir bənd təb [çap] olundumu, məalı [məzmunu] həman gün Avropa mətbuatının həpsinə teleqraf agentlikləri

tərəfindən ixbar olunur [xəbər verilir]. Böylə bənd əcnəbi məmləkətlərinə yetişdiyi kimi, fəvvrən [dərhal] cəmi dillərə ya tamamen, ya bir miqdar ixtisarla tərcümə olunur.

Fransızca və ingiliscə dərəcədə cahani-mədəniyyətə [mədəni dünyada] mütədavil [işlək] olmayan lisanlara sahib olan millətlər isə məzkur [deyilən] vəzifəni ifa üçün hökumət tərəfindən təsis olunub, idareyi-mənəviyyəsi hökumət əlində olan, fransız lisanında çıxan qəzetələrdən istifadə edirlər. Rusiyada Xariciyyə Nəzarətinin nəşiri-əfkəri [fikirlərini yayan orqanı] olub, fransızca “Jurnal de Sen-Peterburq” namında yövmi [gündəlik] və böyük qitədə [ölçüdə] çıxan qəzetə Rusiyanın xarici siyasətinə əhəmiyyətli müavinət etdiyini rus siyasəti ilə iştiğal edənlər [məşğul olanlar] bilirlər.

Fransız lisanında kəndi daxili işlərinə dair düvəli-müəzzəmə əfkari-ümumiyyəsinə doğru məlumat verməyə və vüquat [hadisələr] əgər ittifaqi olaraq [təsədüfi olaraq] arzu olunan surətdə cərəyan edəmməzlərsə, böylə cərəyan etməyib şöylə cərəyan etdiyinin əsbabi-mövcubəsini [səbəblərini] mədəniyyət aləminə şərh və izah etməyə; kəndinin istiqlalə əz-hərcəhət [hər baxımdan] haqlı olduğunu və kəndi ilə – müstəqil hökumətlərlə nasıl müamilə olunarsa, o yolda müamilə etməyə, deyil kiçik hökumətlər, böyük dövlətlər belə, “hamı millətlərin kəndi müqəddəratlarına kəndiləri amir [hakim] olmalıdırlar”dan ibarət olan müəzzəm [möhtəşəm, əzəmətli] nəzəriyyə naminə riayətə məcbur bulundularına, ən ziyadə möhtac olanlar bizim kimi ufaq dövlətlərdir.

Burasını qomşu gürcü milləti və onlardan daha əvvəl erməni milləti anlayıb, kəndi hüquqlarını müdafiə arzularını Avropaya bildirmək və vüquati avropalıların hüsn-nəzərini cəlb edə biləcək yolda təsvir etmək və kəndilərinə isnad edilən sui-müamilatdan [pis işlərdən] kəndilərini təbriyə qılmaq [təmizə çıxarmaq] və bir sözlə, kəndilərini kəndiləri istədikləri yolda aləmə göstərmək üçün fransız lisanından maəda [başqa] ingilis lisanında belə qəzetələr təsis edib, çoxdan bəridir bunların əhəmiyyətli xidmətindən [xidmətlərindən] şayani-qıbtə [qıbtə edilməyə layiq] bir surətdə istifadə edirlər.

Bizim Azərbaycan Cümhuriyyətinə də fransızca nəşiri-əfkarı olan bir qəzetə bilvücu [bir çox baxımdan] lazımdır. Dilləri fransızca və ingiliscənin maədasi [fransızca və ingiliscədən başqası] olan cümlə böyük və kiçik millətlərə böylə qəzetənin nə üçün lazım olduğunu və bunların bu səbəblərə görə öylə qəzetələr təsis etdiyini söylədik. Biz də o dövlətlərin cümləsindən olduğumuzdan, fransız qəzetəsi – bunu bəyana ehtiyac yoxdur – bizə də lazımdır, əvvəla bu. Ümdəsi [başlıcası] isə böylə qəzetə bizim üçün ondan ötrü lazımdır ki, biz müsəlmanız, biz türkün.

Mədəniyyətin dindən-dinə intiqalı [keçməsi], həm də xristianlıq və islamiyyət kimi əsrlərcə yekdigəri ilə deyil rəqəbat, xunrizanə [qanlı] cəng və cidallər etmiş diyanətlərin [dinlərin] birindən digərinə intiqalı pək güc işidir.

Bir vaxt kainatın mədəniyyət kilidi, başımızda ərəblər olan biz müsəlmanların əlində idi. Məşhur felyesof [filosof]

ədib Ernest Renan deyir ki, Qüruni-vüs-tada [Orta əsrlərdə] 500 sənə mədəniyyətə Qərb, avropalılar münhəsirən [sırf] ərəblərdən almaqda olduqları qidayi-elm və ürfanlarla təgziyə olunurdular [qidalanırdılar]. Ziya Şərqdən gəlir təbiri [sözü] o zamanlara görə məhzi-həqiqət [həqiqətin özü] idi. Fəqət mədəniyyət bayrağı şimdiki Qərb əhlinin əlinə keçmişdir. Mədəniyyət başqa, diyanət başqadır.

Bu həqiqəti biz türklər gec anladıq. Fəqət, həmd olsun, şimdiki anlamışız. Bunu da anlamışız ki, millətlər kəndi milliyyətləri ilə yaşar. Lihaza [bu səbəbdən], Avropa mədəniyyətindən millətimizi yaşatmaq və rifahi-halını təmin üçün nə lazımsa, onu almaq vacib olduğu əqidəsində hamı türklər müttə-hiddirlər [birdirlər, yekdildirlər] və hamımız da bu fikirdəyiz.

Osmanlı olsun, azərbaycanlı olsun, kumık olsun, kazanlı və ya sart olsun, biz həpimiz mədəniyyəti, dili, elm və ürfanı vahid olan bir türk milləti təşkil etməliyiz və bu millətin ümumiyyətinin mədəniyyət və ürfan rəhbərləri bütün tarixi fədakarlıqla şücaətdən ibarət olan osmanlı qardaşlarımızın əlində olmalıdır.

Diyanət və mədəniyyət başqa olduğu kimi, həm-qövmlük və həmmədəniyyətliklə siyasətən istiqlal başqadırlar. Lihaza, osmanlılarla həm-qövm və həmmədəniyyət olduğumuz halda, biz azərbaycanlılar siyasətən onlardan ayrı və kəndi siyasi müqəddəratını osmanlılarsız kəndi başımıza edər bir dövlətimiz.

Osmanlılar bu müharibədə şimdiki qalib Müttəfiq dövlətlərə düşmən idilər. Müharibəni bitirmək üçün müxəbirat

[görüşmələr, xəbərləşmələr] başlanar-başlanmaz, osmanlılar qədim müttəfiqləri fransızlara və ingilislərə “Biz sizə qəlbən şimdiki dostuz, keçmişini unudalım və qədim dostluğu daha ziyadə rəvnəqlə təcdid edəlim [bərpə edəlim]” dedilər və müamillətləri [rəftarları] ilə bu bəyanları səmimi və ciddi olduğunu isbat etdilər. Məahaza [bununla belə], Müttəfiqlər şimdiki qədər belə osmanlılara qarşı dostluqdan çox uzaq olan bir politika təqib etməkdədirlər.

Şayani-təəssüf [təəssüfə layiq] bu əhvəldən islamın ümumən və xüsusilə biz azərbaycanlıların düşmənləri vicdan-şikənanə [vicdansızcasına, alçaqcasına] bir yolda istifadə etməkdədirlər. Bizi avropalılar nəzərində mədəniyyətə düşmən və osmanlıların siyasi müttəfiqləri olaraq göstərilər.

Bu iftiraları biz təkzib edib, olduğumuzun həqiqətini avropalılara göstərməliyiz. Deməliyiz ki, biz Qərb mədəniyyətinin ən hərəətli tərəfdarı və kəndi səadətimizi onu qəbulda bulanlarız. Dəlil arayırınsızsa, müstəqil olduğumuz saatdan şimdiki qədər nə yapmışızsa, həpsini nəzəri-im’andan keçiriniz [diqqət nəzərindən keçiriniz, diqqətlə tədqiq ediniz]. Görərsiniz ki, bizim məqsədi-əsasi [əsas məqsədimizi, qayəmizi təşkil edən] siyasətimiz Avropa mədəniyyətini həyatimilliyəmizin həp cüzlərinə idxaldır [bütün hissələrinə daxil etməkdir].

Vaqəən [doğrudan da] biz, osmanlıları millətimizin və mədəniyyətimizin onlarla bir olduğu üçün seviriz, fəqət siyasətən onlarla heç bir əlaqəmiz yoxdur.

Bunları da ancaq o surətdə avropalılara anlada biləriz ki, daima və həm də fransız lisanında söyləyəlim.

Lihaza, siyasətimizin icabatı [ehtiyacı] Bakıda fransız lisanında Azərbaycan siyasətinin mürəvvici [siyasətini yayan] bir qəzetənin təsisini hökumətimizdən istəyirəm.

“Jenevada [Cenevrədə] hökumətimiz millətimizin hüququnu müdafiə üçün bir qəzetə çıxarır, buna kifayət edəlim” fikrini verənlər yox deyildir. Jeneva qəzetəmiz xidmət edə bilər, fəqət məahaza Bakıda fransız qəzetəsi lazımdır. Dövlətimizin müamilləti [məmuriyyətləri, işləri], millətimizin həyatı Bakıda, Qafqazda vüqu bulur və güzəran edir. Bunları günü-gününə təfsir və təvil [şərh və izah] etməliyiz ki, bizim cərəyan edən tariximizi buradakı Avropa nümayəndələri bizim gözümüzə görüb, düşmənlərimizin gözləri ilə görməsinlər. Avropa hökumətləri Avropada isələr də, bizim yerləri görən gözləri burada bizim içimizdədirlər ki, o dövlətlərin nümayəndələrindən ibarətdir. Avropa hökumətləri bizə aid fikirlərini, icraatlarını bizim içimizdə bulunub bizi mütaləyə edən [oxuyan, incələyən] alimlərdən aldıkları raporlar üzərinə təsis edəcəklər; deyil Jenevədə çıxan qəzetələr üzərinə.

Burasına Avropa adətina [adətlərinə] aşına olan və hər bir adam şəhadət edər ki, Avropa hökumətlərini və Məclisi-Məbusanlarını təşkil edən zəvəti [şəxsləri] məşhur və yüzlərcə sənələrdən bəri oxunan qəzetələrdən başqa qəzetələri oxumağa məcbur etmək qeyri-mümkündür. Mümkün olsa da, faydası yoxdur. Bir fikri Avropada əhali iltizam etməlidir [lazım bilməlidir] ki, hökumət də onu icraya qoymaq üçün təşəbbüsətdə bulunsun. Doğru bir təsviri-əhvalı ittifaqi

[təsadüfən] çıxar bir əcnəbi kağız parçasında bir vəzir oxusa da, bu həqiqətin milləti içində tərəfdarı olmadığını bildiyi üçün onun icrasını üzərinə alammaz!

Gediş və gəliş də Avropa ilə bizim aramızda intizamsızdır. Burada vüqu bulan iş Jenevada qəzetədə təb [çap] oluncaya qədər, buradakı bədxahlarımız onu kəndi fransız və ingilis qəzetələrində istədikləri yolda təqlib edib [dəyişdirib], buradakı Avropa amilləri (agentləri) vasitəsilə istədikləri qərarlara dəstrəs olurlar [çatırlar, nail olurlar]. Yox, Azərbaycan mürəvvici-əfkəri [Azərbaycanın fikirlərini yayan orqan] olacaq fransız qəzetəsinin təbii məhəlli-nəşri [nəşr yeri] Bakıdır, Jeneva deyildir.

Bakı müsəlmanları içində, həmd olsun, fransızca ehtiyacı-zamana layiq surətdə qəzetə çıxaracaq lisanşünas mühərrirlər yox deyildir.

Şahtaxtılı Məhəmməd

DAŞNAK HÖKUMƏTİ VƏ MÜSƏLMANLAR

İrəvan qəzası Zəngibasar mahalı müsəlmanları tərəfindən, dərdlərini azərbaycanlı qardaşlarına söyləmək üçün təvkilən [vəkil təyin edilərək] ezam edilmiş iki şəxs dün idarəmizə gəlib bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] şikayətdə bulunmuşlardır:

“Azərbaycanlı dindaşlarımızdan dərdlərimizə bəlkə bir çarə buluruz ümidilə biz buraya gəldik. Nasıl və nə yol ilə Ermənistandan çıxma bildiyimizi sormayınız. Oradan, o müsəlman qətlgahından çıxıncaya qədər dilənçidən başlayıb bir

qaç digər rənglərə girmişiz. Və hər nasılsa, şükürlər olsun ki, salamat qurtara bilib, təzəllümə [zülumdən şikayət etməyə] də olsa fürsət bulmuşuz.

Türklərin gətməsi ilə əl və qolları açılmış olan daşnak hayduqları [quldurları] Eçmiədzin, Sürməli, Novobayazid və İrəvan qəzalarında türk-islam əhalisini qətləməyə başlayaraq, 370-ə qədər müsəlman köylərini talan və təxrib etdilər deməklə şu vəhşətlər ifadə olunarmı?! Bunu bir azacıq da olsa təəvvür edə bilmək üçün həmin o yerlərə getmək, şu xarababədləri [xarabalıqları] seyr etmək və sonra da Zəngibasar mahalına övdət edərək [qayıdaraq] şu yerlərdən qaçıb pənah gətirmiş olan on minlərcə pərəstərsiz [kimsəsiz] çoluq-çocuqları, səfil və sərgərdan qalmış qadın və ixtiyarları [qocaları] görmək icab edir [lazım gəlir].

Şu 370 müsəlman köylərinin talan və təxrib edilməsini və “səm’ən və taatən” [eşitdik və itaət etdik; baş üstə] deyərək təslim olmuş silahsız dinc (salim) əhalinin bütünü kəsilməsini görən Zəngibasar mahalı müsəlmanları – ki cəmi 14 köydən ibarətdir – tədafi bir təşkilat [bir özünümüdafiə təşkilatı] yapmağa məcburiyyətə hiss etmişlər və dörd aydır ki, onların mərkəzi daşnak hökuməti ilə bütünü əlaqələri kəsilərək mühasirə altında qalmışlardır. Hər tərəfdən ermənilərlə mühatə [əhatə edilmiş] olan Zəngibasar mahalı müsəlmanları hər işlərini buraxmağa məcbur olmuş və yalnız silah-bə-duş [çiyində silah] olaraq daşnak təcavüzünə qarşı iki ay vaxt kəndilərini mühafizə edə bilmişlər.

Tam bu sıralarda idi ki, Zaqafqaziya Baş komissarı müsyo Haskellin müavini

polkovnik Rey, rəfaqətində bulunan [yanında olan, onu müşayiət edən] müsəlmanlarla avtomobildə Zəngibasar mahalına gələrək, Ermənistan hökumətinə təslim olmağı əhaliyə təklif etdi.

Rey cənablarına əhalinin cavabı bu oldu ki:

Pəki, bizim söyləyəcəyimiz bu qədər. Fəqət biz rica edərdik ki, bu təklifi bizə qəbul etdirmədən əvvəl talan və təxrib edilmiş müsəlman köylərini bir seyr ediniz və sonra əgər bizimlə də eyni təriqlə [eyni qaydada] hərəkətdə bulunmayacağı barəsində təminat versəniz, biz təslim olarıq.

Rey cənabları gəzmiş olduğu xarabazarların kədərəngiz mənzərəsindən mütəəssir olmalıdır ki, övdətində [geri döndükdə], bizim əxirən [nəhayətdə] nə kimi bir qərar qəbul edəcəyimizi və nə fikirdə bulunduğumuzu bir lisani-müləyimətlə sordu.

– Fikrimiz birdir, söylədik. Biz Ermənistanə tabe olmadan və vergi vermədən boyun qaçırmayırıq. Fəqət, doğrusu, əvvəlcə təslim olub da qətlə edilən müsəlmanlar kimi kəsilməmiş olacağımızdan qorxuruq. Onlar artıq bizim üçün bir dərsi-ibrət olmuşdur. Şimdi Ermənistan hökuməti bizdən nə istəyir, alsın, nə kimi vergi istəyir, verərik, ancaq qoşun namı verdiyi əşqiyyə çətlərini [quldur dəstələrini] bizim içimizə göndərməsin.

Rey cənabları bizim bu şərtimizi qəbul ilə Ermənistan hökumətinə də bu babda lazımı əmrnamə vermişdi. Və o vaxtdan etibarən erməni təcavüzəti də bir dürlü sükunpəz [sakitləşmiş] kimi idi.

İştə, həmin dekabrın (kanuni-əvvəl) 15-də Ermənistan hökuməti tərəfindən

göndərilmiş iki İrəvan müsəlmanları Zəngibasar mahalına gəlmiş və daşnakların, yenidən təslim olmaq təklifini bizə bəyan etmişdir.

Cavab olaraq əhali söyləmiş ki, biz hökumət içində bir daha hökumət yaratmaq xəyalında deyilik. Əvvəlcə Rey cənablarına bəyan etdiyimiz kimi, biz xərc vermədən qaçmayırıq. Fəqət özə kəndi mehvarını almayınca [işlər öz təbii axarına düşməyincə] biz Ermənistan qoşunlarına etibar və etimad etməyəcəyik. Binaənileyh [ona görə], biz arzu edərdik ki, Uluxanlıda (dəmiryol mövqifidir [stansiyasıdır]) məqərr [qərar yeri] olmaq üzrə hökumətin bir komissarı təyin edilsin, biz də kəndi tərəfimizdən bir vəkil intixab edərək [seçərək] həmin komissar nəzdinə göndəririk. Hökumətin nə əmr və binagüzarlıqları [sərəncamları] olarsa, məzkur [deyilən] vəkil bizə xəbər verər və biz də söz veririk ki, nöqtəbə-nöqtə ifa və icra edərək. Qaldı ki, qoşun məsələsinə, biz heç növ ilə razı ola bilməyəcəyik, vəssalam.

Deleqaların [nümayəndələrin] İrəvana övdət etdiyinə ertəsi günü Eçmiədzin qəzasında “göz üçün” yarım salamat saxlanılmış olan Kolanı köyü müsəlmanlarını bizə “göz” olmaq üçün olmalıdır ki, bittamam kəsib, yurdlarını talan edirlər və 300 evdən “salamat” qurtarmış 70-80 qədər çocuq, qadınları Zəngibasar mahalına tərəf buraxırlar və sonra Zəngibasar mahalında olan Şöllü Mehmandar köyü üzərinə təərrüz [hücum] yapıb bir gün tam mitralyoz atəsinə tutduqdan sonra, heyvanlarını və başqa mamələklərini yağma edirlər [var-yoxlarını talayırlar].

Ermənistan hökuməti daxilində salamat qalmış bəxtsiz türk-islamın hali-fələkət-iştemalları işbu vəch üzrədir [fələkətli halları bu qayda üzrədir]. Böyləliklə və daima mühasirə altında yaşamaqla və hər daim tədhiş [terror, dəhşət] və təcavüzə məruz bulunmaqla nə qədər davam etmək mümkün ola biləcəyini qare [oxucu] əfəndilər kəndiləri təsəvvür və təxmin buyursunlar.”

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Dar ağacı

Bir zaman bundan müqəddəm [əvvəl] Bələdiyyə İdarəsi Bakı qradonaçalnikinə müraciətlə, Şamaxı yolu, Lalayev evi qarşısındakı meydançada olan dar ağacının götürülməsini rica etmişdi. Zira məzkur [deyilən] yer qələbəlik olduğu kimi, çocuqların da oynaq yerləridir. Dar ağacının mövcudluğu çocuqların psixoloji hissiyyatına fəna təsir bağışlayacaqdır.

Qradonaçalnik şəhərin təliqəsinə [rəsmi məktubuna] cavabən, dar ağacının götürülməməyəcəyini məlum etmişdir.

Çorı-qorod yolu

Neftçilər İttifaqı Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, şəhərlə Çorı-qorodu mərbut edən [bağlayan] Nobel şosesi hərəkət üçün yeganə böyük bir yol olduğu[ndan], daima orada araba və qeyrəhu [başqalarının] hərəkəti vardır. Son zamanlar yol bərbad bir hala gəldiyindən, yolçular əziyyət çəkirlər.

İttifaq yolun təmiri haqqında lazımi tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Bələdiyyə Məclisi qərarları haqqında

Bakı qradonaçalnik Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən tərtib verilmiş Bələdiyyə məclisləri qərarlarının təsdiqi haqqındakı Nizamnaməni Bələdiyyə İdarəsinə təqdim etmişdir.

Məzkur nizamnaməyə [əsasən], məclislərinin qərarları qubernatorlar və yaxud qradonaçalniklərə təqdim edilir.

Müşarüiləy [deyilən şəxslər], qanuna müğayir [zidd] bir şey tapacaq olarsalar, o vaxt iki həftəyədək məhkəməyə etiraz etməyə ixtiyarları vardır, bu vaxtadək Bələdiyyə Məclisi qərarları elan ediləməz.

Hökumətin işbu qanununa baxmayaraq, Bələdiyyə Məclisi 1918-nci sənənin 17 dekabrında şəhər gəlirlərinin artırılması haqqında qəbul etdiyi qərarı baş hökumətə təqdim etmədən qövldən feilə [sözdən əmələ] gətirməyə başlamışdır.

Nizamnamənin sonunda Daxiliyyə Nəzarəti qradonaçalnikə Bələdiyyə İdarəsinin kəndi təsərrüfatını nizama salmasına müavinət etməklə, qanunlara da riayə olunmasını rica etmişdir.

Ev Sahibləri İttifaqında

- Ev Sahibləri İttifaqı Bakı qradonaçalnikə nəzdində 1919-ncu sənədə verilmiş ev dəftərlərindən 1920-nci sənədə də istifadə etmək haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdur, zira şimdiki kağız qəhətliyi zamanında yeni dəftər almaq üçün ev sahibləri 2 ½ milyon xərc etməlidirlər.

- Ev Sahibləri İttifaqı Bakı qradonaçalnikə nəzdində 17 təşrinisani [noyabr] qərarlarının ləğvi haqqında təşəbbüsatda bulunmuşlardır. Məzkur qərar 17-nci

QƏZALARDA

İran sərhədində

Cavad qəzası qaimməqamı Bakı valisinə xəbər vermişdir ki, işbu kanuni-əvvəl 9-nda axşam saat 4 radələrində Kotlaryovka köyü sakini İvan Mogileviç Borixnaya zəmisini əkdikdən sonra 4 atını arabasına qoşub evinə gələrkən, Biləsuvar 8 verst, İran sərhədindən 2 verst məsafədə Boznazdallı ilə Çərçəli arasında qərar etmək fikr ilə 12 nəfər müsəlləh İran süvarələri tərəfindən atəşə tutulduqda, sağ ayağından yaralanmışdır. Bunu gördükdə, yaxında olan başqa kəndçilər süvarələrlə atışmaya şüru etmişdirlər. Süvarələr dübarə İran sərhədinə keçmişlərdir. Yaralını Biləsuvara gətirmişlər və orada həkim olmadığından müalicə edilməsi üçün Lənkərana gətirmişlər.

HADİSAT

Qətl

Cavad qəza qaimməqamı Bakı valisinə xəbər vermişdir ki, Nikolayevka köyü sakini Yevdok Mariçenko 4 nəfər naməlum bədəfkarlar [cinayətkarlar] tərəfindən qərar edildikdən sonra (məzkurun 80.000 manatlıq əşyası qərar edilmişdir) kəndisi də öz evinin önündə 2 güllə ilə qətl edilmişdir. Tədabiri-lazimə nəticəsi olaraq bədəfkarların ikisi – Məhəmməd Heydər oğlu ilə Şeydalı Nəsir oğlu tövqif edilmişlərdir [tutulmuşlar] və qalan 2 nəfərinin də tövqifi üçün təşəbbüsat edilir.

sənənin 5 ağustosunda verilmiş qərara zidd olduğu üçün, icbari qəradadların “heç bir halda baş hökumət müəsisələri qərarları və işlənməkdə olan qanunların əleyhinə gedəmməz” müfədicəyə [mənasına uyğun olaraq] ləğv edilməlidir.

Təlim atışları

Bu günlərdə Nargin cəzirəsi [adası], Bibiheybət və Zığ burunlarındakı batareyalardan təlim atışları atılacaqdır.

Bələdiyyə Məclisinin iclası

Srağəgəcə Bələdiyyə Məclisinin iclası vaqə olmuşdur. İclasda birinci olaraq Bələdiyyə xidmətçiləri maaşlarının dəyişməsi haqqındakı Etilaf [Uzlaşma] komisiyonunun Baş məsəi [əmək] müfəttişlə bərabər olan qərarları müzakirə edilir. Məruzəyə məbni [əsasən], xidmətçilər siniflərə təqsim edilir [bölünür].

Məruzə bir para dəyişmələrlə Bələdiyyə Məclisi tərəfindən qəbul edilir.

İkinci olaraq, Su yolları şöbəsinin yolların təmiri haqqındakı təqriri istəmə edilir [təklifi dinlənilir]. Məruzədə hökumətdən təmir üçün istiqraz istənilməsi göstərilmişdir. Bələdiyyə Məclisi hökumətdən 3.684.600 manat qərz [borc] almağı qərara almışdır.

Üçüncü sırada şəhər körpülərinin bir sənə müddətinə icarəyə verilməsi müzakirə edilərək, məruzə qəbul və təsdiq edilmişdir.

Dördüncü; Bələdiyyə İdarəsinin Dördüncü Ünəs [Qızlar] gimnaziyası Müəllimin [Müəllimlər] Şurasına istiqraz [borc] verilməsi məsələsi müzakirə edilərək qəbul edilmişdir.

Bundan sonra bir qəç kiçik məsələlər də müzakirə edilmişdir.

BİRJADA

Kerenski minlik 800-1050 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 10 faiz və xırda 20 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1350 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırda 40-60 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 250 manat və Zaqafqaz bonu min manata 50 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 1050 manat, imperial 850 manat, altun nluq 2300 manat və Avstriya altunu 2300 manatdır.

Gümüş manat 100 manat və xırda gümüş para 45 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 1 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

AZƏRBAYCANDA

Cəbrayıldan

2 kanuni-əvvəldə 335-ci nömrədə mübarək qəzetinizdə İran ilə Azərbaycan münasibətini düzəltmək uğrunda tədbirlər ittixazı niyyəti ilə dindaş və əziz qonşumuz olan İrandan paytaxtımıza bir heyəti-ezamiyyə varid olduğu [gəldiyi] və genə 336-cı nömrədə sevgili heyəti-ezamiyyənin adlarını Cəbrayıl qəzasında İran və Azərbaycan dindaşlarımız nəzdlərində oxudum və hər bir azərbaycanlıların və iranlıların üzlərində, hər kəs olarsa, bəşşatlıq [sevinc] müşahidə olunurdu.

Pəncşənbə [cümə axşamı] günü isə Cəbrayıl qəzasının bazarı olmaq münasibətilə iraniyan [iranlılar] və İran tamoj-na rəisi ki, təşrifləri Cəbrayıla idi və

Cəbrayıl qəzasının ki, hər tərəfindən əhali cəm olmuşdular bazara, bu iki qardaşlar bir-birlərini təbrik edib həman gün bir möhtərəm bayram olmasını bir-birlərinə söyləyirdilər və deyirdilər ki, yüz illərlə istibdadın zülmələrindən itirdiyimiz qardaşlarımızı tapdıq və əgər biz bir-birimizə əl uzadıb və bir-birimizi gözlərsək, heç vəchlə xarici düşmənlərimiz bizə əl tapammaz və heç vaxt cövrü cəfalar çəkmərik.

Əlbəttə, ticarətimiz, sənətimiz [sənayemiz] gün-gündən belə tərəqqi tapıb əcnəbi millətlərə möhtac olmaıq. Hər iki əziz qardaşlarımız bir-birlərinə kömək edib Aras nəhrinin kənarlarında yaşayan bəzi zalım qurdların zülmələrindən xilas olaraq, hər iki tərəfdə fəllahət [kənd təsərrüfatı], sənaye və qeyri məktəblər güşad edib də [acıb da], zülmət qaranlığından çıxıb, gözlərimiz Cənabi-Haqqın işıqlı dünyasını görər.

Camaat, əcəba, Peyğəmbərimiz həzrətləri hədisi-şərifdə “Küllü müminunə ixvətün” [Bütün möminlər qardaşdır] buyurmayıbdırımı?! Ey kaş yüz yıl bundan əqdəm [qabaq] babalarımızda milliyət, vətəndaş, dindaşlıq heysiyyəti olaydı, ilaxır suzişli [yanğılı] sözlər deyib bir-birləri ilə fərəhlərindən öpüşürdülər və deyirdilər ki, ümidvarız ki, min illərlə toprağın altında qalan, Aras nəhrinin kənarında bulunan qızıl, gümüş, mis, dəmir, cövhər mədənlərini maarif, sənaye, ticarət sayəsində açıb işlədələr və biz qardaşlar əcnəbilərə möhtac olmadan xilas olarıq. Cənabi-Haqq tövfiq [uğur] versin və biz iki dindaşların düşmənlərini puç etsin, amin.

*Cəbrayıl məktəbinin müdiri
Hüseyn Axundov*

GÜRCÜSTANDA

Ermənistan diplomasi nümayəndəsi

Gürcüstanda olan Ermənistanın diplomasi nümayəndəsi Yevanqulov srağagün Xariciyyə naziri müavini Kartsivadzeni ziyarət edərək onunla əhvali-hazirə haqqında uzun müzakirətdə bulunmuşdur.

Gürcüstana iqtisadi müavinət

Gürcüstan Xariciyyə naziri xəbər verir ki, İtaliyada olan Gürcüstan iqtisad heyəti Parisdə olan Gürcüstan sülh mürəxxəslərinin [nümayəndələrinin] rızası ilə Romada Ali İqtisadi Şurasına bir müxtirə [rəsmi məktub] ilə müraciət edərək, Gürcüstana ərzaq cəhətdən müavinət edilməsini rica etmişdir.

Ali İqtisad Şurası təşrinə-saninin [noyabrın] 21-də olan iclasında hərcümərcdən xilas olmuş sabiq Rusiyanın bütün qitələrində [bölgələrində] olanlara müavinət edilməsi lazım olduğunu müzakirə edərək, bütün dövlətlərin bu qitələrə müavinət etmələrini lazım bilmişdir. Xüsusi olaraq, çorəklə Gürcüstana müavinət haqqında Şura müttəhidülray [yekdilliklə] bu müavinətin edilməsinə qərar vermişdir. İtaliya dövləti özü aldığı ətmək mənbələrindən Gürcüstan Cümhuriyyətini dəxi ətməklə təchiz edəcəkdir. Odessadan İtaliyaya buğda aparıldığı üçün hökumət Odessadan Gürcüstana çorək buraxılmasına öz razılığını bildirmişdir.

ERMƏNİSTANDA

Rus müəllimlərinin syezdi

Qars nahiyyəsində olan rus müəllim-

ləri Qars şəhərində birinci syezdlərini [qurultaylarını] güşad edərək [açaraq], Ermənistan Maarif nazirinə təbrik teleqrafnaməsi göndərmişlərdir.

Müalicəxana

Eçmiədzin qəzasında Amerika nümayəndəsi mayor Qolovey yüz yataqlıq bir müalicəxana açmışdır. Müalicəxana daxilində hamam da vardır. Hamamdan xəstələrlə bərabər qaçqınlar da istifadə edirlər.

* * *

– İrəvanda “Lisaran” namında bir cəmiyyət təşkil edilmişdir. Cəmiyyət tərəfindən hər həftə Parlaman salonunda əhalidən ötrü leksiya oxunacaqdır. Əvvəlinci leksiyaya kanuni-əvvəlin 25-dən başlanacaqdır.

TEATRO VƏ MUSIQİ

Lənkəranda teatro

Lənkəranda bu axır vaxtlarda “Bey-nəlmiləl” adlı həvəskarlar ittifaqı təşkil edilmişdir. İttifaqın idarəsi 9 nəfərdən ibarət olub, nizamnaməsi dəxi qubernator tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Həvəskarlar İttifaqının sədri Aleksandr Mehrabov, katibi Qulam Cəfərzadə, xəzinədarı Böyükxan Talışxanov, dekoratoru Əliəkbər Mirzəbəyli, vəkili Teymur bəy Şahverdi və rejissor əvəzində Yaqub Şahbazlıdır. Bunlardan başqa üç nəfər dəxi üzv hesab olunur.

İttifaqın ümdə mətləbi bolşevik zamanı darmadağın olan səhnə və dekorasyonu düzəldib, teatroya lazım olan şeyləri sahmanlamaqdır. Arabir fəqirlər,

məktəb şagirdləri nəfinə [xeyrinə] də teatro verməyi dərəhdə etmişlərdir [öhdələrinə götürmüşlər].

İttifaqın güşadı [açılışı] münasibətilə təşrinə-sani [noyabr] ayının 19-da dörd pərdəli “Qatil kərimə” draması oynanıldı. Teatro camaatla məmlu [dolu] idi. Həvəskarlar kəndi rollarını miyanə [ortabab] oynamağa müvəffəq oldular.

Camaat narazı qalmadı. Biletlərin qiymətləri münasibdir.

İkinci dəfə, “Müsəvat” tərəfindən mövludi-nəbi münasibətinə kanuni-əvvəl ayının 6-da Həvəskarlar İttifaqı bir müsəmirə [konsert] verdi. İki pərdəli “Şərabxorluqmu, millətpərəstlikmi?” pyesası oynanıldı. Pulsuz olduğu üçün camaat artıq dərəcədə çox gəlmişdi.

Teatrodan sonra Sabir əfəndinin gülməli nömrələrindən də göstərildi.

Fəsilələrdə həzərata bufetdə şirniyyat da verilir. Müsəmirə təntənəli keçdi.

Əlavəyi-bərin [bundan əlavə], köhnə artistlərin iştirakları ilə kanuni-əvvəl ayının 16-da məşhur “Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük” komediyası mövqeyi-təməşaya qonuldu. Teatro nə qədər dedikcə təntənəli keçdi. Xüsəsan Hacı Qəmbər rolunu ifa edən İsrəfil bəy əfəndi camaat tərəfindən alqışlandı.

Komediyadan sonra Teymur Şahverdili tərəfindən hazırna “meyxana” denilməsi böyük təsir bağışladı və dəfəatla [dəfələrlə] alqışlandı.

Hasıl olan puldan min (1000) rublə biçiz [yoxsul] şagirdlərə paylandı.

Bundan sonra müsəlman səhnəsinin müdiriyyətini müəllim Şahverdili ifa etməklə, Lənkəranda həmişəlik teatro açılır.

T. Ş.

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Təzəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çəharşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şəhsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çəharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovska-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazizadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə

45, Bəndərinin küncündə, yolu Bəndərinin, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopeliyov

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Berlin Darülfünunu doktoru N. Melkumyan

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

14075

Doktor Mirqiyam Axundov

Əmrəzi-daxiliyyə, əsəbiyyə, zöhrəviyyə və uşaq naxoşluqları.

Səhərlər 8-9, axşamlar 4-7, bazarlar səhər 8-1, çəharşənbə axşam və şənbələr 6-7, axşam 4-7.

Aşağı Təzəpir küçəsi nömrə 1 və Köhnə poçt küçələrinin küncündə. Telefon 00-55.

16814

Türkiyədən yeni gələn İstanbul Tibbiyyəsi müəllim müavinlərindən Doktor Rəşid Sürəyya

Daxiliyyə və zöhrəviyyə, “914” və “606” müalicələri. Naxoşları qəbul edir gündüz saat 12-dən 2-yədək, Armysanski 13, Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası, telefon 58-39.

168156

Dış həkimi

Boris Moiseyeviç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinninin küncündə). Telefon 48-75.

Dışlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

Doktor

Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

Doktor

Vulf Abramoviç Tarnoqradski

Daxili, mədə, bağırsaq, qan naxoşluqlarını və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Merkurievski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

Təcrübəli müəllim

Son metod üzərinə türkçə, ingiliscə lisan dərsi verir və gimnazianın milli siniflərinə uşaqları hazırlayır. Görüşmək üçün saat 4-dən 6-ya qədər Birinci Azərbaycan qızlar gimnaziyasında İbrahim Fəhmi əfəndiyə müraciət buyurulsun.

Əl ilə neft çıxaranlar

Cəmiyyəti-İttifaqının müttəhid idarəsi

Bununla öz üzvlərinə xəbər verir ki, neft çıxarmaqdan ötrü keçmiş və gələcək zamanlar üçün xəzinə ilə əqdnamə bağlamaqdan ötrü tezliklə ərizə yazıb və sabiq Zəmindarlıq İdarəsilə bağlamış olduqları son müqavilə-namələrini özlərilə gətirsinlər ki, neft rəhni ilə müavinəti-nəqdyyə almaq məsələsilə

əlaqədar olaraq mədən okruqunda nahiyyə mühəndisi tərəfindən tələb edilən məlumatı əxz etmək mümkün olsun.

16853

Elan

Ticarət-Sənaye və Ərzaq Nəzarəti İdarəsi bununla hamıya xəbər verir ki, Nəzarət tərəfindən mal aparmaq üçün verilən şəhadətnamələr, şəhərdə yaşamaq üçün deyildir.

*Nazir müavini: [Yusifəli] Əliyev
T-414*

Müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 538. “əvvəlki hökumətin etdiyi təftiş kimi deyil”: qəzetdə “etdiyi” yerinə “etdiyini” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 540. “Çetine” (yaxud Çetinye): Qaradağda (Monteneqroda) şəhər.

“Maqnesiya”: Türkiyənin qərbində Manisa şəhərinin və vilayətinin yunan mənbələrindəki adı. Qəzetdə “Maqnaviya” kimi təhrif edilmişdir.

“Səlanik” (yaxud Saloniki): Yunanıstanda şəhər.

səh. 541. “Skapa-Flou” [Scapa Flow]: Şotlandiyada Orkney adalarında [Orkney Islands] liman. Britaniya hərbi-dəniz donanmasının əsas bazası Birinci Dünya müharibəsi (eləcə də İkinci Dünya müharibəsi) dövründə bu limanda idi. Birinci Dünya müharibəsindən sonra Almaniya hərbi-dəniz donanmasının bir hissəsi 1919-cu ilin iyun ayında bu limanda batırılmışdır.

“Exo de Pari” [L'Écho de Paris]: 1884-1944-cü illərdə Parisdə nəşr edilmiş gündəlik qəzet.

İran işləri

səh. 543. “cəngəllilər” (yaxud “cəngəllilər”): İranda 1915-1920-ci illərdə Qacarlara qarşı partizan hərəkəti (Cəngəllilər hərəkəti) iştirakçıları.

Türküstan əhvalı

səh. 544. “Tazəşəhər”: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı.

Nəzarətlərdə

səh. 545. “Qlauber duzu”: sulfat turşusunun bir növü.

“Sancağımız” şeiri (səh. 546)

üçün lüğət:

şüqqə: parça, qumaş
ehtizaz: titrəmək; dalğalanmaq
rəngi-mai: mavi rəng
sərfiraz: başıuca
ifşayi-raz etmək: sirrini fəş etmək
ruzü şəb: gündüz-gecə; daim
türkütaz: hücum etmək; əlləşib-vuruşmaq
qəddi-mövzun: biçimli, yaraşqlı qədd-qamət
qiyam etmək: ayağa qalxmaq; qopmaq
pərcəmi-iqbal açmaq: bəxt və səadət bayrağını açmaq
zikri-istiqlal: istiqlalı yad etmək, dilə gətirmək
kəsbi-imtiyaz: imtiyaz qazanmaq
“ol şüqqə baz eylər”: o qumaş parçası havada alıcı quş kimi süzülər və oynayar

Bakıda fransızca qəzetə

səh. 547. “Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” [Le Temps] qəzeti.

“Tayms” [The Times]: Britaniyada 1785-ci ildən etibarən nəşr edilən gündəlik qəzet.

“Jurnal de Sen-Peterburq” [Journal de St.-Petersbourg]: Peterburqda 1825-1917-ci illərdə fransız dilində nəşr edilmiş qəzet. 1914-1917-ci illərdə “Jurnal de Petroqrad” [Journal de Petrograd] adlanmışdır. Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin rəsmi və yarı-rəsmi orqanı idi.

Teatro və musiqi

səh. 556. “T. Ş.”: bu imza Lənkəranda ədəbiyyat müəllimi olmuş Teymur Şahverdiliyə məxsusdur.

Cümə, 26 dekabr 1919-cu il, nömrə 354

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 3 rəbiülaxir sənə 1338. 26 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq idadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin künclündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rubla, axırcı səhifədə sətri 6 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rubla axırcı səhifədə, 6 rubla birinci səhifədə.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Kitabulla və Vahab Axundovlar kamali-yəs və təhəssürlə [böyük bir kədər və həsrətlə] öz qövм-əqrəba və dost-aşnalarına, 1-ncisi öz sevgili qardaşı qızının və ikincisi bacısı Humay xanımın vəfat etdiyini xəbər verirlər. Təşyiyi-cənazə [cənazənin yola salınması] kanuni-əvvəlin (dekabrın) 26-da vəqə olub səhər saat 9-un yarısında Bolşoy Krepostnoy küçədə 11 nömrəli evdən Cümə məscidinə aparılacaqdır.

16863

Kanuni-saninin [yanvarın] əvvəlindən
1920 sənəsindən “Azərbaycan” qəzetəsi
üçün **abunə şəraiti**:

Qeyri şəhərlər üçün

1 aylığı 120 manat

2 aylığı 230 manat

3 aylığı 340 manat

Bakı üçün

1 aylığı 115 manat

2 aylıq 220 manat

3 aylığı 320 manat

Abunə şəraiti ancaq həmin sənə ap-
rel ayının 1-inədək hesab olunur.

b.

T-410

روزنامه اطلاعات - تهران - ۱۳۳۸

شماره ۱۳۳۸ - ۲۴ شهریور ۱۳۳۸

روزنامه اطلاعات - تهران - ۱۳۳۸

شماره ۱۳۳۸ - ۲۴ شهریور ۱۳۳۸

روزنامه اطلاعات - تهران - ۱۳۳۸

شماره ۱۳۳۸ - ۲۴ شهریور ۱۳۳۸

روزنامه اطلاعات - تهران - ۱۳۳۸

شماره ۱۳۳۸ - ۲۴ شهریور ۱۳۳۸

روزنامه اطلاعات - تهران - ۱۳۳۸

شماره ۱۳۳۸ - ۲۴ شهریور ۱۳۳۸

روزنامه اطلاعات - تهران - ۱۳۳۸

شماره ۱۳۳۸ - ۲۴ شهریور ۱۳۳۸

“Azərbaycan” qəzetinin 354-cü nömrəsinin 1-ci səhifəsi

**DÖVLƏT TEATROSU
AZƏRBAYCAN
DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ
MÜDİRİYYƏTİ**

Cümə günü kanuni-əvvəlın (dekabrın)
26-sında 1919-ncu ildə gündüz
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Şamdan bəy” komediyası,
Nəriman Nərimanovun əsəri,
4 pərdədə.

Axşam **“Ölülər”** draması
“Molla Nəsrəddin”

məcmuəsinin müdiri

Cəlil Məhəmmədquluzadənin [əsəri],
4 pərdədə.

Gündüz tamaşası gündüz saat 1-də,
axşam tamaşası isə saat 8 tamamda
başlanacaqdır.

Biletlər imdidən Haşimovun
mülkündə satılmaqdadır.

Tamaşa günü isə
teatrın kassasında satılacaqdır.

Gələcək tamaşa:
Səşənbə günü kanuni-əvvəlın
(dekabrın) 30-nda

tamaşaya qoyulacaqdır

“Aşıq Qərib”. Biletlər imdidən

Haşimovun mülkündə satılmaqdadır.

Müdiriyyət vəkil: M. Ə. Sidqi.
T-413

ELAN

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla
elan edir ki, həmin kanuni-əvvəlın 28-də
saat 12-də Ləvazim şöbəsinin idarəsində
Nabərjini küçədə, bulvarın qabağında
olan şəhər dəniz hamamları (kupalnya)
ıcarəyə verməkdən ötrü torqa [hərraca]
qoyulacaqdır. Ad yazdırmaq və xəbər
bilməkdən ötrü həmin idarədə qulluq
vaxtında qəbul olunur.

T-404

**“FENOMEN”
TEATROSUNDA**

Bulvar qabağında

Gündüz tamaşası

Cümə günü

26 dekabr 1919-ncu sənədə

Bakı Müsəlman

Dram Aktyorlar[ı] Cəmiyyəti

tərəfindən bu mövsümdə

əvvəlinci dəfə olaraq

Əhməd bəy Qəmərlinski

və Ələkbər Hüseynzadənin

iştirakıyla mövqeyi-tamaşaya

qoyulacaq məşhur operetta

“Məkr-i-zənan”, 3 pərdədə,

yazanı Qəmərlinski.

Hacı Əbdüssalamın rolunu

ifadə edəcəkdir – Qəmərlinski.

Tamaşa başlanacaqdır gündüz

saat 2 tamamda.

Rejissor: Ələkbər Hüseynzadə

Müdiri-məsul: Xosrov Həsənov.

18502

**BAKİ DUMASINA
QLASNI SEÇKİSİ**

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla
elan edir ki, Azərbaycan Cümhuriyyə-
tinin şəhər dumalarına qlasni intixabatı
qəvaidinin [seçkiləri qaydalarının] birinci
maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən],
siyahıların düz olmamağına və düz tərtib
olmamasına olan şikayətlərin qəbulu
üçün Bakı şəhərinə intixab olanların
siyahısı elan ediləcək. Siyahılara beş
günün müddətində baxmaq olar. Yəni
həmin ayın 26, 27, 28, 29 və 30-da şəhər
saat 9-dan axşam saat 9-dək.

Əvvəlinci və ikinci polis dairələrində
yaşayan intixabçılar Sadovı küçə ilə

**YEFİMOV
QARDAŞLARININ SİRKİ**

Cümə günü

kanuni-əvvəlın 26-nda

təntənəli Rim [Roma] tamaşası

göstəriləcəkdir.

Tamaşa 3 hissədə 20 nömrəli,

sirkin parlaq oyunlarından.

Məşhur artistlər və artistkalar

iştirak edəcək.

Bu gün ikinci dəfə olaraq

təzə geyşə rəqsi olacaqdır.

İki məşhur İran pəhləvanları

Əli Babayev-Mişlakinski

və Zaman Həsənzadə

ilə İran güləşmələri.

Kim kimi???

Tamaşa başlanacaq axşam

saat 9-un yarısında.

Elan:

Yekşənbə [bazar] günü gündüz uşaqlara

məxsus tamaşalar olacaqdır.

Rejissor K. İbonaş.

Müdirin müavini A. L. Şteyn.

Müdür: K. Saukov.

16862

**QAFQAZIYA KONFEDERASYONU
VƏ YAXUD İTTİFAQI**

Qafqaziya məmləkəti vəziyyəti-coğ-
rafisi etibarilə dünyanın ən mühüm mə-
kəzlərindən birisini təşkil etməkdə oldu-
ğundan məada [əlavə], Asiya ilə Avropa
arasında mühüm bir keçid və ən mühüm
bir körpüdür. Bu məmləkət hər daim bir
çox millətlər, hökumətlər və cərəyanlar
görmüş olduğu kimi, pək çox ünsürlərin

nömrə 10 Şəhər Kitabxanasında və K.
Belinskiyə görə bilirlər.

Üçüncü polis dairəsində yaşayan in-
tixabçılar Suraxanski küçə ilə Persidski
küçənin küncündə 9-cu Türk ibtidai
məktəbinə gələ bilirlər.

Dördüncü polis dairəsində yaşayan
intixabçılar Şaxski küçə ilə 3-cü Türk
ibtidai məktəbinə gedə bilirlər.

Beşinci polis nahiyəsində yaşayan
intixabçılar fransuzski “Elektro-Bioqraf”
– Tağıyevin evlərinin yuxarı mərtəbəsinə
gələ bilirlər.

Altıncı polis dairəsində yaşayan in-
tixabçılar Melniçnaya küçə ilə 2-ci Türk
məktəbinə gələ bilirlər.

Yeddinci polis dairəsində yaşayan
intixabçılar Tarqovı küçə ilə Stanis-
lavskinin küncündə Budaqovski 2-ci
Erməni məktəbinə gələ bilirlər.

Səkkizinci polis dairəsində yaşayan
intixabçılar əvvəlinci Qannı-təpinski
[Qanlıtəpə] və Bolşoy Morskoyun kü-
cündə ibtidai məktəbə gələ bilirlər.

Onuncu və on birinci polis dairə-
lərində yaşayan intixabçılar Pervi Slabod-
ska küçə ilə 11-ci Qoqol məktəbi –
Minasyanın evində.

Bələdiyyə rəisi: V.İlyuşkin

Bələdiyyənin katibi: Buriş

T-420

* * *

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ticarət,
Sənaye və Ərzaq naziri tərəfindən ka-
nuni-əvvəlın 24-də 1919 sənədə ticarət-
sənaye səhmdar cəmiyyətinin neft mə-
kulatı [məhsulları] “Nobels”in nizamna-
məsi təsdiq olundu.

16864

də yek-digəri [bir-biri] ilə vuruşma və toqquşmalarına şahid olmuşdur.

Onun üçün də burada bir çox müxtəlif ünsürlərin bəqıyyəsi [qalığı, artığı] qalmış olduğu kimi, pək çox lisanların məhəlli-təcəmmö və təşəttütü [birləşdikləri və ayrılıqları yer] olmaqla bərabər, xarici qailələr [dərdlər, problemlər] və daxili münəqişələr də hər daim burada əskik olmamışdır.

Qafqaziya bilaxirə [sonradan] Rusiya hökuməti-müstəbədəsinin qəhhar [zalım; çox güclü] pəncəsinə keçməklə, buradakı xarici qailələr bir dərəcəyə qədər sükunətpəzir olduysa da [sakitləşdiysə də], daxili münəqişələr daha geniş bir surətdə davam etməyə başladı.

Zira burada yaşamaqda olan millətlər istibdadın qara pəncələri altında inləməkdə olub, hərs [kültür] və mədəniyyətləri, hətta din və ayinləri mərizitələfdə [məhv olmaq dərəcəsində] bulunmaqda idi. Böylə ki, burada yaşayan millətlərə kəndi lisanlarında məktəblər açmaq və hökumət məktəblərində lisani-millilərinə təlim etmək müsəidə edilmədiyi kimi, milli hərs və ədəbiyyat ilə iştiğal edənlər [məşğul olanlar] dəxi təqib edilərək, dürlü-dürlü həqarətlərə, ənf [qaba rəftar] və şiddətlərə məruz qalmaqda idilər. Əxlaqi-milləti get-gedə süqut etməklə, bir çox fənalıqların zühuruna səbəb oldu. Burada yaşayan millətlər yek-digərinə deyil, kəndi əfradı [fərdləri] arasında belə bir çox xüsumat və münəziat vəsilələri [düşməncilik və çəkişmə səbəbləri] vücuda gəlməkdə idi.

Qafqaziya millətləri Rusiyanın xain əllərində ələlədə bir alət oldu. İstədiyi kimi onları yek-digəri və kəndi əfradı

üzərinə saldırdı, birər bəhanə ilə bəzən vəhşi kazakların atlarının ayağı altında çeynətdi, qadın və qızların irzlərinə keçilərək, kiçik uşaqlar süngülərə taxıldı. Bəzən də kəlisə və camelərə varıncaya qədər, qara qüvvələr və istibdad saldatlarının qurşunları yağmur kimi yağaraq, minlərcə əfradı-millətin köksləri dələndi, irz və malları qarət edildi.

Bəzən dəxi millətləri yek-digərinin canına və malına müsəllət edərək [onların üstünə salaraq, onlara bəla edərək] Qafqaziyanı qarkabi-xun edib [qan dəyəsində boğub] həzzyab oldu [həzz aldı]. Millətin əxlaqsız və mənfəətpərəstlərini xalqın canına müsəllət edərək, səlahiyyəti-vaseə [geniş səlahiyyət] vermək və məmuriyyət başına keçirməklə xainanə idarəsini istədiyi kimi çevirdi.

Kəndi mövcudiyyətini mühafizə və mənfəətpərəstliyini idamə etmək [yaşatmaq, davam etdirmək] üçün başqa millətlərin hüquqi-məşruələrini [qanuni haqlarını] imha [məhv] və kəndilərini məhviyyət dərəcəsində əzmək siyasətini təqib etdi.

Bunca haqsızlığa qarşı tökülən göz yaşları və məzumlardan dəruni-qəlbindən [qəlbini dərinliklərindən] çıxmaqda olan atəşin ah və nalələri qocaman Rusiyanı bitab edib müqavimətdən aciz buraxaraq, dolmuş kökslər ənin [nalə] və fəryada başladı. Hər kəs haqq və ədalət əsasını və hüquqi-məşruəsini mütəlibəyə [tələb etməyə] qalxışaraq, müstəbid Rusiyanı təmələndən sarsıdı və onun məhv və pərişan olmasına müvəffəq oldu.

Bu vəchlə Qafqaziya millətləri kimi Rusiyada yaşamaqda və istibdadın altın-

da əzilməkdə olan bir çox millətlər də istiqlalıyyətlərini əldə etdilər və bir qismi də – Şimali Qafqaziya kimi bəzi yerlər – bu uğurda hələ çarpışmaqda və qara qüvvələrə qarşı mücadilə və mübarizə etməkdə hələ davam etməkdədir.

Kabusi-istibdad olan Rusiya hökumətinin pərakəndə əlləri və o zəhərli əfi ilanının kiçik yavruları dəxi əski sətəvət [qüdrət] və istibdadlarını əldə etmək və baba yurdunu qurmaq üçün digər millətlərin ana yurdunu hələ əzib çeynəməkdə və millətlərin qanını udmaqla kəndilərini bəsləməkdə çalışır və israr edirlər.

Bunca haqsız təərrüz [hücum] və təcavüzlərin nəticəsində Rusiyanın nə hala düşdüyü gözümüzün önündə olmaqla, biz qafqazlılara dərsi-ibrət olmaq və onun çabalamaqda olan və canlanmaq arzusunda bulunan qara qüvvələri ilə müqabilə etmək [onlara qarşı mübarizə aparmaq] və bir çox göz yaşları və cavanlarımızın qanları ilə alınmış olan istiqlalıyyətimizi mühafizə etməyə üçün icab edən [lazım gələn] vəzifəni etmək və bu vəzifəni bəhəqq [layiqli şəkildə] ifa etmək müqəddəs borcumuzdur.

Onun üçün də Qafqaziya millətlərinə kəndi milliyət və istiqlalıyyətlərini mühafizə etmək üçün təəttüb etməkdə olan [üstlərinə düşən] vəzifə Rusiya dövrüməhusundan [nəhs, uğursuz dövründən] miras qalmış olan istilakar siyasətinə xatimə verərək, Rusiyanın xain əllərinin əkməş olduğu müxasimət [düşməncilik] və müxalifət toxumlarını kökündən çıxarıb atmaqla, haqq və həqiqətlə yek-digərimizin hüquqi-məşruə və millilərimizi [qanuni və milli haqlarımızı] təslim [qəbul, etiraf] etməliyiz. Əski siyasətlərin vəxim

[ağır] nəticələrini görməklə, bir intibah olaraq bir daha o kimi fəna yollara sapmayıb, yek-digərimizin hissiyyət və vicdani-millimizi rəncidə etməməliyiz [bir-birimizin milli hislərimizi və vicdanımızı incitməməliyik]. Daxili münəqişələri pək səmimi bir surətdə həll və təsəviyə [ləğv] edərək, xaricdən gələ biləcək düşmənlərə qarşı birlik qüvvətini təsis etmək üçün yekdil və yekcəhət olaraq çalışmalıyıq.

İştə, arzu edilməkdə olan Qafqaziya millətlərinin ittihadı [birliyi] və icab halında [lazım gələrsə] konfederasyon təşkilatı bu və bundan ibarətdir.

Talıbzadə Yusif Ziya

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

24 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva cəbhəsində top atışmaları vardır.

Polotsk dairəsində Uşayansk tərəfdə top atışmaları.

Jitomir dairələrində qitəatımız Kazatin üzərinə yürüşlərində davam edərək Kazatin yaxınlığında bir neçə kənd işğal etmişlərdir.

Kiyev dairəsində tərəfimizdən Fastov şəhəri alınmışdır. Burada onlarla top, mi-

tralıyoz, tufəng, 10 vaqon fışəng, 5 vaqon mərmı, 2 təyyarə və 3600 vaqon alınmışdır.

Şərqdə qitəatımız yürüşlərini genişləndirərək vuruşma ilə Vasilkov şəhəri və Vasilkovdan cənub-qərbə bir neçə kəndi işğal etmişdir.

Dnepr nəhri kənarında Tripolu və ondan cənub-şərqdə bir neçə kənd işğal etmişdir.

Kremençuk dairəsində tərəfimizdən Kremençuk şəhəri alınmışdır. Kremençukdan şimal-qərbə qitəatımız Dnepr üzərinə çıxmaqdadır.

İzyum-Slavyansk dairələrində qitəatımız İzyum şəhərini alaraq Don nəhri üzərinə çıxıb düşməni Slavyansk şəhəri tərəfə sıxışdırmaqdadır.

Baxmut dairəsində süvarəmiz pərakəndə edilmiş düşməni təqib edərək Baxmut və Payasni mövqifindən şimaldakı kəndlərin xətlərinə çıxma bilməşlərdir.

Starobelsk dairəsində tərəfimizdən vuruşma ilə Starobelsk şəhəri alınmışdır.

Ust-Xopyor dairəsində məhəlli xırda vuruşmalar vardır.

Semipalatinsk dairəsində qırmızı partizan dəstələri tərəfindən Kokpekti şəhəri işğal edilmişdir.

Barnaul dairəsində təbəddülat [dəyişiklik] yoxdur.

Novonikolayev dairəsində qitəatımız şiddətli vuruşmadan sonra Litvinov mövqifini işğal edib, 18 top almışdır.

Tomsk dairəsində kanuni-əvvəlın 20-də Tomsk şəhəri qoşunlarımız tərəfindən işğal edilmişdir. Ricət [geri çəkilmə] hökmlərini icradan imtina edən düşmənin 70 qədər qoşun qitəatı [hərbi hissəsi], komandanları və ərkani-hərbləri [qərar-

gahları] ilə şəhərdə qalmışdır. Tamamilə İkinci Sibiryə firqəsinin [diviziyasının] qərarı alınmışdır. Bir çox əsliyə [silah], əlbisə, mühimmatı-hərbiyyə və başqa qənimətlər alınmışdır. Qənimət külli olduğundan hesaba almaq mümkün deyildir.

Misirdə iğtişaşlar

Roma - İngiltərədən Misirdə olan iğtişaşların qət edilmədiyini [kəsilmədiyini] xəbər verirlər. Yenidən Misir Rəisi-vükəlası [Baş naziri] canına sui-qəsd edilmişdir.

Suriya hadisələri

Nauen - Suriyada inqilab hərəkətləri get-gedə artmaqdadır. Suriya Bəhriyyə [Donanma] naziri Camal paşa qətl edilmişdir.

Koreyalıların üsyanı

Ufa - Amerika qəzetələrinin verdikləri xəbərlərə nəzərən, Şimali Mançuriyada Yaponiya əleyhinə koreyalılar üsyan etmişlərdir. Koreyada dəstələr təşkil edilir. Üsyançılar nəfinə [xeyrinə] külli ianələr daxil olmaqdadır.

Macarıstanın Müttəfiqlərə şəraitı

Nauen - Macarıstan aşağıdakı şərait ilə [şərtlərlə] Parisə mürəxxəslər [nüməyəndələr] göndəriləcəyini Müttəfiqlərə bildirmişdir. Ali Şura bilatəxir [dərhal] ilhaq [işğal] edilmiş olan Macarıstan torpağını təxliyə etməli və Romaniya qoşunları tərəfindən edilən həcrləri [müsadirələri] Beynəlmüttəfiqin [Müttəfiqlərarası] Komissiya təhqiq etməlidir. Romaniya bütün zərərləri ödəməli və

romaniyalılar tərəfindən tutulmuş üç nəfər Macarıstan siyasi xadimləri bilatəxir azad edilməlidir.

Litvinov ilə müzakirat

- Nauen - Kopenhaqda Litvinov ilə O'Qreydi arasında başlanılmış müzakirat haqqında xəbər verirlər ki, İngiltərə müzakiratın davam edilməsinə qərar vermişdir. Fransa isə bunun ciddi olaraq o qədər də əleyhinə deyildir. Hər halda, bolşevik Rusiyanın vəziyyəti əhəm [mühüm] dərəcədə möhkəmlənmişdir.

- İngiltərə mürəxxəsi [nüməyəndəsi] O'Qreydinin təklifi ilə özünün səfərini Litvinov təxirə salmışdır. Kopenhaqdan O'Qreydi öz hökuməti ilə müşavirədə bulunmaqdan ötrü Londona əzimat etmişdir [yola düşmüşdür].

Kommunistlərin həbsi

Smolensk - Varşavada 88 nəfər kommunistlərdən həbs edilmişdir.

Yaponiyanın Kolçaka müavinətdən imtinası

Orşa - Minskə nəşr edilən “Belarus” qəzetəsinə Vyanadan xəbər verirlər ki, Yaponiya Kolçaka müavinətdən imtina etdiyini bəyan etmişdir. Yaponiya mənəfeyi bolşeviklər tərəfindən xələdar ediləcək [pozulacaq] olarsa, Yaponiya bolşeviklər əleyhinə çıxacaqdır.

Petlyuranın fərarı

Orşa - Varşavada çıxan “Kuryer poranni” qəzetəsi xəbər verir, Petlyura Ukraynadan fərar edib Varşavada sükunət etməkdədir.

(Gürcü teleqraf agentliyindən)

(Fransa mətbuatı)

Klemansonun Əmir Faysal ilə müsa-hibəsi

Xariciyyə Nəzarəti imarətində Klemansonun sədarəti altında olan Ali Şuranın iclasından sonra Klemanso Hərbiyyə Nəzarətinə gedərək Əmir Faysalı hüzuruna qəbul etmiş və onunla uzun bir müzakirədə bulunmuşdur.

Almaniyadan təvizat

Ali Müttəfiqlər Şurası düşənbə [bazar ertəsi] günü şəhər əqd edəcəkdir [baş tutacaqdır]. Hərgah İngiltərə mürəxxəsləri Londondan lazımi təlimat alarsa, Almaniyadan alınacaq təvizat [kompensasiya] məsələsini yenidən müzakirə edəcəkdir. Almaniyanın həqiqətdə ixtiyarında olduğu bəhri ləvazimat [donanma ləvazimatı] haqqında Müttəfiqlər münşifləri [ekspertləri] tərəfindən əldə edilmiş məlumatı İngiltərə hökuməti məhəllində [yerində], yəni Dançik [Dansiq] və başqa Almaniya şəhərləri limanlarında təhqiq etmək xəyalında olduğunu bildirmişdir. Bu məsələ ilə Müttəfiqlər əlaqəsini daha aydın bir surətdə tənvir etmək [ışıqlandırmaq] üçün müsmir [səmərəli] olacaq böylə təhqiqat nəticələri hələlik məlum deyildir.

Sülh şəraitinin feilən icrası haqqında əqd ediləcək etilafa [sazişə] gəldikdə, indilikdə nəqliyyat məsələsinin müzakirəsi ilə işğal etməkdə olan [məşğul olan] Müttəfiqlər və Almaniya münşiflərinin müttəhid [birgə] müşavirəsi çaharşənbə günü olacağı ehtimal edilməkdədir.

Paris darülfünununun güşadı

Yenidən təntənəli bir surətdə Paris Darülfünunu [Universiteti] güşad edilmişdir [açılmışdır].

Bəhri-Baltik hökumətləri ilə Finlandiyanın şurası

Stokholm qəzetələrindən “Helsingin sanomat” qəzetəsi xəbər verir ki, Estoniya hökumətinin təşəbbüsü ilə bəhri-Baltik hökumətləri və Finlandiya nümayəndələrinin kanuni-sani ibtidalarında müttəhid iqtisadi məsələləri müzakirə etməkdən ötrü Derit şəhərində bir konfransları vəqə olacaqdır.

(İtaliya heyəti xəbərləri)

Sülh müahidənaməsinin təsdiqi

Berlin - Qəzetələrin verdikləri xəbərlərə görə, sülh müahidənaməsinin [sazişinin] təsdiqi ayın axırında gözlənilməkdədir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Türkiyəni müdafiə

(Hindustan qəzetələrindən)

Loknoda olan Xilafət Komitəsi rəisi Mümtaz Hüseyn Hindustan katibi-ümumisinə (dövlət katibinə) və Londondakı İslam Bürosuna atıdək [aşağıdakı] teleqrafnamə ilə müraciətdə bulunmuşdur:

“Baş vəkili [Baş nazirin] Şeffildə iradətdi [söylədiyi] nitqində zahir olan, Britaniya kabinəsinin Türkiyə məsələsinə əlaqəsini, Lokno Xilafət Komitəsi həyəcanla təqib edir. Komitə Baş vəkili bəyanatını gərək Türkiyəyə, gərəkə is-

lama qarşı olmadan başqa dürlü tələqqi edəmməz [qiymətləndirə bilməz]. Şu vəqəni (faktı) görərək anlayır ki, bir çox müsəlman təbəələri olan hökumət, hər bəzamanı müsəlmanlara vəd etdiyi təəhhüdatı fəramuş edərək [öhdəlikləri yaddan çıxararaq] və bu münasibətlə edilən ümum müsəlmanların protestosunu nəzəri-etibara almayaraq, böylə soyuqqanlıqla müsəlmanların dini hisslərini ayaqlar altına alır. Baş vəkili nitqi Sülh Konfransında qəbul ediləcək qərarların mahiyyətini daşıyır. Orada ümumi sülh məsələsində və bilxassə Hindustan sülhü haqqında müsəlmanların nöqtəyi-nəzərini təqdim edərək, islamın mənafeyini riayət və müdafiə edən dövlət yalnız Britaniya dövləti olmalıdır ki, o da, məəttəssüf [təəssüf ki], aləmi-islamın ümumi rəyini anlaqlı olaraq etinasız buraxır. Sülh təminini və hüsn-münasibətin pozulmamasını nəzərə alaraq, Komitə Britaniya Kabinəsinə tövsiyə edir ki, artıq bu mövzunu buraxsın. Zira Britaniya hökumətinin nüfuz və heysiyyətini təhlükəyə məruz edə biləcək əzim [böyük] dini həyəcanlar Hindustanı təhdid etmədədir.”

Əfqanıstan sərhədində

Əfqanıstanla İngiltərə arasında sülh əqd edilməsinə baxmayaraq, Hindustanın şimal-qərb sərhədində nə bu və nə digər hökumətə tabe olmaq istəməyən həmhüdud çətlərlə müsədimə [toqquşma] və müharibə davam edir. Çətə başçıları ilə İngiltərə məmurunu miyanında [arasında] müzakirət gedir. Hindustan qəzetələrinin yazmasına nəzərən, müzakirənin müvəffəqiyyətinə mümaniət [manəə] təşkil edən Əfqanıstan təbliğati

imiş. Əfqanıstan hökumətinin agentləri, Vəzir və Məqsud tayfaları arasında şayiət buraxırlarmış ki, Əfqanıstanın beynəlmiləl vəziyyəti dəyişdiyi üçün onun nüfuzi-siyasisi təqviyə bularaq [güclənərək] yeni üsuli-idarə bərpa ediləcəkdir. Onlar Məqsud tayfasının başçılarını Kabilə dəvət edirlər. Əfqanların rəvayətinə görə, hal-hazırda Kabilədə rus və Buxara səfirləri bulunurlar. Böylə şayiə də vardır ki, əfqan səfiri Buxaraya əzimət etmişdir [getmişdir] və əmir, Buxara əmirinin qızını təzvic etmək [qızıyla evlənmək] istəyir. Bu şayiələr dağ tayfaları üzərində qəvi [güclü] təsirat hüsula gətirib, İngiltərə məmurunu ilə müsəlihə əqdinə [barışıq imzalanmasına] meyil etmələrinə də mümaniət etmiş və müzakirət da münqəte olmuşdur [kəsilmişdir].

Bolşeviklər Kabilədə

Allahabada yetişən xəbərlərə görə, Kabilə Şura hökuməti agent Qravin vürud etmişdir [getmişdir]. Hindustanda təbliğət yapmaq niyyəti ilə Qravin lazımi tədabir ittixazına da şüru etmişdir [tədbirlər görməyə başlamışdır]. Xəbər vardır ki, onun məiyyətində [yanında, onunla birgə] bulunanlardan birisi Hindustana keçməyə müvəffəq olub, orada intibahnamələr [vərəqələr] çap edərək intişar edir [yayır].

Sülh və xilafət

Hindustan camaat xadimlərindən M. K. Qandi Hindustan qəzetələrində atıdək [aşağıdakı] məktubu nəşr etmişdir:

“Dostlardan bəzisi məndən soru[şu]rlar ki, sülh əqdi münasibətlə yapılacaq

təntənələrə bizim əlaqəmiz nəsl olmalıdır? Mənə məlumdur ki, “Xilafət günü” müxtəlif ictimailərində [yığıncaqlarında] qərar çıxarılmışdır ki, əgər xilafət məsələsinin hüsn-nəticə ilə həll ediləcəyi məlum olmazsa, müsəlmanlar təntənələrdə iştirak etməməlidirlər. Hindustan əfkari-ümumiyyəsi [ictimaiyyəti] zənn edir ki, təzimi-alisi məsələ həll edilməyincə və müsəlmanların dini hissiyyəti zəmini-həqarətdən qaldırılaraq məzhəri-etina olmayıncaya qədər sülh mümkün deyildir. Milyonlarca müsəlmanlar həyəcan və mübhəmiyyət içində qaldıqca, hindular, farslar, xristianlar, yəhudilər və Hindustanda ikinci vətən bulmuş olan ərəblər qarşımızda duran təntənələrə iştirak edəmməzlər. Mən bu fikirdəyəm ki, əgər vis-kral istəmiş olsa, kral vüzərasına [nazirlərinə] bəyan edə bilərdi ki, xilafət məsələsi həll edilməyərək qaldıqca, hindular təntənələrə iştirak etməməyəcəklərdir. Mən ümid edirəm ki, kral həzrətlərinin vüzərası sülh təntənələrinə iştirak etməyə bizi dəvət etmədən irəli, bu məsələnin müsəlmanların şərəf və heysiyyətinə yaxışar bir tərqlə [yolla] həll edilməsinin lüzumunu hiss edərək, əfkari-amməni təskinə [camaatı sakitləşdirməyə] çalışsınlar.”

Benqaliyada inqilab hərəkatı

“A. R.” qəzetəsi yazır ki, Şərqi Benqaliyada çox zaman hüsur və rahat hökm-fərma olduqdan [hökm sürdükdən] sonra inqilab fırqəsi yenidən fəaliyyətə başlamışdır. Köylərdə əzim [çox] miqdarda intibahnamələr [vərəqələr] – ki, benqal və ingilis lisanı ilə yazılmışdırlar – nəşr edirlər.

Felyeton

TRANSKRİPSİYA

– 4 –

Doqquz Azərbaycan səsimizin hər biri tək olaraq kəlmələrdə birinci hecaları təşkil edirlər. Bunların sədalarını bilmək üçün zirdəki [aşağıdakı] 9 kəlmənin baş hecalarını oxumaq kifayət edir: ata, ələk, ekiz, iki, işıq, öküz, ot, üzüm, uzun.

Mədlə söylənilən səsilər zirdəki [aşağıdakı] üç fars kəlmələrində bulunanlardır: şah, şir, nuş.

Keçəlim səsdəşlərə.

Kafi-ərəbi ilə ərəblərin və iranilərin yazdıqları səda eyni o sədadır ki, osmanlılar onu qaf ilə yazırlar. Yəni o sədadır ki, bizim Azərbaycan dilində ancaq kəlmə içində mükərrər olduğu [təkrarlandığı] halda söylənir (“saqqal” kəlməsində olduğu kimi). Bu sədanı mən hər üç lisanda kaf ilə yazıram. Yəni o yerlərdə ki, osmanlılarda daima və azərbaycanlılarda “saqqal” kimi kəlmələrdə qaf yazırlar, mən kaf yazıram.

Kafi-farisini iranilər bu səda ilə tələffüz edirlər ki, osmanlı və azərbaycanlılar onu kəndi lisanlarına aldıkları ərəb kəlmələrinin başındakı qayn hərfinə verirlər. Eyni səda ilə azərbaycanlılar mükərrəri olmayaraq yazdıqları cəmi [bütün] qaf həflərini söylərlər. Hər üç lisanda mən bu sədanı qayn hərfi ilə yazıram. Yəni farisini, Azərbaycan dilində mükərrər olmayaraq istemal olunan [işlənən] qaf hərfini və osmanlılarda və azərbaycanlılarda kəlmələrin başında bulunan qayn hərfini mən qayn hərfi ilə yazıram.

Türk kafındakı səda ərəb kafındakı sədadən pək incədir. Bu səda türklərə məxsus olub, nə digər Şərq və nə Avropa dillərində yoxdur. Bu sədanı mən kaf şəkli ilə yazıram. Türk dilinin kafi-farsisi dəxi İran kafi-farsisindən incə olub, bu səda dəxi türklərə məxsusdur. Bu sədanı mən gaf şəkli ilə yazıram.

Ərəblər kaf hərfini türk dilində və Avropa dillərində mötəd [işlək] olmayan siqlətlə [ağırlıqla] tələffüz edirlər. Böylə qaf gürcü lisanında və Dağıstan lisanlarında dəxi var. Mən bu səqil qafı mötəd qafi-münfəsilə “qaf” ilə yazıram.

Farsilər qaf ilə yazdıqları sədanı pək səqil qayn səsilə söylərlər. Mən bu səda üçün “tərs qayn” hərfini təxsis etmişəm.

Ərəblər qayn hərfini daima bu hərfin bizim “dağ” kəlməsində olan tələffüzü ilə söylərlər. Farsilər və türklər isə bu səda ilə qayn hərfini ancaq önündəki səsiyə yapışmış olanda söylərlər. Bu ərəb “qa”sı üçün mən qayn hərfinin kəlmə içində olan 𐤒 şəklini təxsis etmişəm.

Bizim transkripsiya xətti ilə yazı yazacaq zaman bir sədanın, ya bir dildə müxtəlif həflərlə yazılmasından sərf-nəzər edib türk və fars və ərəb dilində daima və münhəsirən [məxsusi olaraq] bizim vəz etdiyimiz [qoyduğumuz] yeganə həflə yazmalıdır.

ج hərfinin başında yazılan şəkli ilə mən kifayət edirəm. Çünki bunun münfəsil [ayrı yazılan] şəklinin ətəyi sağa doğru çox uzanıb, yazının tərtibində ittirsizlik tövlid edir [nizamsızlıq əmələ gətirir]. Lihaza [bu səbəbdən] bunu və bunun kimi ətkli həflərin həpsini zirdəki [aşağıdakı] şəkillərlə yazıram:

چ ڭ ڭ ڭ

ض ص ش س həflərinin dəxi dairələrində ehtiyac yoxdur. Kəlmənin başında yazılan şəkilləri ilə kifayət etməlidir.

Bu həfləri nəsx xətti ilə yazarkən sola doğru olan xətti-vəsllərini [birləşdirmə xətlərini] yazmağa ehtiyac yoxdur. Bu xətti-vəsllərini transkripsiya yazımız üçün yeni hürufat [şriftlər] tökdürüləcək zaman dəxi həzf etməlidir [lövğ etmək lazımdır].

ب və onunla həmsəkil olan həfləri münfəsil şəkilləri ilə qəbul edirəm. ف hərfinin şu başda yazılan şəkli ilə iktifa etmək [kifayətlənmək] olar.

Yazı yazarkən ڭ م ک həflərinin şimdiden belə sağdakı xətti-vəsllərini həzf etmək olar. Hüruf töküləndə isə xətti-vəslləri mətbu hürufdan da [çap şriftlərindən də] atılmalıdır.

Mütəbaqi [geridə qalan] ərəb həfləri münfəsil şəkilləri ilə bilatəgyir [dəyişmədən] transkripsiya xəttimizə alınmışlardır.

Kəlimənin müxtəlif vəchlə lisanlarda tələffüzü

Əsl ərəb lisanında tənha üç səsi var: a, i, u.

Bunlar gah mədlə, gah qəslə [gah uzun, gah qısa] tələffüz olunurlar.

Mədli səsiləri türklər və farsilər ərəblərin kəndiləri kimi tələffüz edirlər. Məqsur səsilərdə isə farsilər “a” yerinə “ə”, “i” yerinə “e” və “u” yerinə “o” tələffüz edirlər.

Azəri türkləri isə “a” yerinə “ə”, “u” yerinə “ü” və bəzən “ö” səlisini tələffüz edib, “i” səlisini isə əksəriyyəni olduğu kimi vəqayə edirlər [saxlayırlar] və bəzən də yerinə “e” səlisini iqamə edirlər.

Osmanlılar məqsur [qısa] ərəb hecalarını səqilə və xəfifə təqsim edirlər [qalın və incə olaraq ikiyə bölərlər]. Səqillər ق غ ع ط ظ ص خ ح həfləri olanlardır. Xəfiflər bunlar bulunmayanlardır. Səqillərdə onlar ərəb səsilərini olduğu kimi vəqayə edirlər. Xəfiflərdə isə “a” yerinə “e”, “u” yerinə “ü” səlisini söyləyib, “i” səlisini bilatəgyir [dəyişmədən] vəqayə edirlər.

Farsi lisanında altı səsi var. Üçü (a, i, u) daima mədlə söylənilir. Bunun üçün xalis fars mətnlərində əlaməti-məddi [uzunluq işarəsini] yazmaq da olar. Və üçü (e, ə, o) daima qəslə [qısa] söylənir. Məmdud [uzun] farisi səsilərini osmanlılar və azərbaycanlılar bilatəgyir tələffüz edirlər. Məqsurlarda isə azərbaycanlılar “e” yerinə “i”, “u” yerinə “ü” və bəzən “ö” söyləyib, “i” səlisini isə bilatəgyir vəqayə edirlər.

Osmanlılar farisi hecalarını dəxi səqilə və xəfifə bölərlər. Səqillər ق غ ع olanlardır və xəfiflər mütəbaqilərdir [geri qalanlardır]. Səqillərdə “a” yerinə “a”, “e” yerinə “i” və “o” yerinə “u” tələffüz edirlər. Xəfiflərdə isə “ə” yerinə “e” və “e” yerinə “i” və “u” yerinə “ü” tələffüz edirlər.

Farsilərin qaf hərfi ilə yazıb bizim qayn hərfi sədası ilə söylədikləri hərfi Osmanlı türkləri bizim kaf və Azərbaycan türkləri bizim qayn hərfi sədası ilə söylərlər.

Farsilərin kəlmə başında qayn hərfi ilə yazıb qaf sədası ilə söylədikləri sövtü [səsi] Azərbaycan və Osmanlı türkləri qayn sədası ilə oxurlar. Farsilərin kafi-farisilə yazıb qayn məxrəcindən söylədikləri sədanı Azərbaycan və Osmanlı

türkləri kəndilərinə məxsus incə “g” sədası ilə tələffüz edirlər.

Şaxtaxtılı Məhəmməd

BOLQARLAR VƏ SERBİSTAN İSLAMLARI

Serbistan islamı haqqında Serb Səfəratindən [Səfirliyindən] aldığımız məlumata görə, Hərbi-ümumi əsnasında bolqarlar işğal etdikləri məhəllər [yerlər] əhaliyi-islamiyyəsini toplayaraq Bolqarıstan içərilərinə təhçir [köç; sürgün] etdirmişlərdir. Məzkur [deyilən] islamlar əski Bolqarıstan daxilində barınamamdığından, Hökuməti-səniyyənin [uca hökumətimizin] dəlaləti [vasitəçiliyi] ilə məmləkətimizə sığınmışlardır. Bolqarların Serbistan islamı üzərində irtikab etdiyi [tətbiq etdiyi] təhçir və tənqil [nəql etmə, köçürmə] ilə əxirən [son vaxtlar] Serbistan hökuməti iştiğal etməyə [məşğul olmağa] başlamış və bu cümlədən olmaq üzrə bolqarlar tərəfindən böyük kütlələr halında sürülən əhaliyi-islamiyyənin iadəsi [qaytarılması] tələb edilmişdir.

Tikveş qəzasının Kavadartsı nahiyyəsi heyəti-idarəsi tərəfindən Serbistan Hərbiyyə Nəzarətinə göndərilən bir cədvəldə Azadlı, Holalı, Paraqlı, Başaqlı, Beloveşe qəryələrindən [kəndlərindən] 800 xanədə 2400 islam əhalisini bolqarlar alaraq Valadovodan Ustrumca hüduduna və buradan da Bolqarıstan içərilərinə təhçir edildikləri zikr olunaraq, məzkur [deyilən] əhalinin qəryələrinə iadəsi tələb edilməkdədir.

Üsküpün müxtəlif nahiyyələri islam və

serb heyəti-idarələri tərəfindən tənzim edilən müxtəlif cədvəllərlə islam vətəndaşlarının iadəsi istənməkdədir. Qravorinka nahiyyəsindən göndərilən cədvəldə 100, Saşevo nahiyyəsində 64 ailənin təhçir edildiyi göstərilməkdədir.

Serbistan Hərbiyyə Nəzarəti Mitvaliya varid [daxil] olan məzkur cədvəlləri Serbistanın Sofiya mürəxxəsi-əsgərisinə [hərbi nümayəndəsinə] göndərərək, Bolqarıstandan məzkur islamların iadəsini tələb etməkdədir. Bolqarlar hər zamankı dəsisələrini istemal edərək [hiylələrini işlədərək] və bu islamların Türkiyəyə hicrət etdiyini söyləyərək, məsələni başından atmağa çalışmışdır. Bolqarların bu halı Serbistanca məlum olmaqla bərabər, Hərbiyyə Nəzarəti şimdiki qədər varid olan bir çox əhaliyi-islamiyyə cədvəllərini şəhərimiz Serbistan müəssili [nümayəndəsi] miralay [polkovnik] Nikola-yeviçə göndərərək təhqiqat icrasını istəməkdədir.

Serbistan islamı ilə həmsəhriləri serblərin vətəndaşlarının hüququnu müdafiə və bərhəyat qalanların [sağ qalanların] yurdlarına təmini-iadələri xüsusunda göstərdiyi qeyrət şayani-təqdirdir [təqdirəlayiqdir].

Bolqar müahidəsi və Serbistanın vəziyyəti

Serbistan naibi-hökuməti [regenti] Prins Aleksandrın serb Baş vəkili [Baş naziri] ilə Parisə əzimet etdiyini [getdiyini] teleqraf həvadisi [xəbəri] olaraq yazmış və əsbabi-səyahət [səfərin səbəbləri] haqqında bəzi təfəsilat vermişdik.

Serbistan müəssilliyindən [nümayəndəliyindən] alınan məlumata görə,

naibi-hökumət Sen-Jermen müsaliyənaməsinin [barışığının] imzasından başqa əxirən əqd olunan bolqar müsaliyənaməsinin əsbabi-qəbulu [son zamanda imzalanan bolqar barışığının qəbul edilməsi şərtləri] haqqında bəzi mütalibatda [tələblərdə] bulunacaqdır.

Gərək mütarikanamə [atəşkəs] və gərək müsaliyənamə mövcubincə [barışığa əsasən] Bolqarıstan əsnayi-hərbdə Serbistandan almış olduğu qənaimi kamilən iadəyə [qənimətləri bütövlükdə qaytarmağa] məcbur tutulmuşdur. Bolqarıstan şimdiki qədər bu qənaimi ya kamilən iadədən imtina etmiş və yaxud bəzi dəsisə [hiylələrə] müraciət etməkdə bulunmuşdur. Əzcümlə [o cümlədən] bolqarlar serblərdən 1900 vaqon ilə 90 böyük lokomotiv və 36 kiçik lokomotiv aldıkları halda, şimdiki 8-10 lokomotivlə 50-60 vaqon iadə edəcəyini Serbistana bildirmişdir. Serbistan hökuməti Bolqarıstanın hərəkəti-vaqəəsini [faktiki hərəkətini] Etilaf [Antanta] dövlətlərinə bildirərək, icab edən tədabirin [lazım gələn tədbirlərin] Bolqarıstana tətbiqini tələb etmişsə də, Etilaf hökumətləri Bolqarıstanla bizzat [şəxsən] uzlaşılması lüzumunu bildirərək, diriği-müavinət etmişdir [köməyini əsirgəmişdir]. Binaənileyh [ona görə], naibi-hökumətin Parisə səyahətini istilzam edən əsbab miyanında [lazımlı hala gətirən səbəblər arasında] bu bolqar məsələləri də daxil bulunmaqdadır.

İRAN İŞLƏRİ

Azuqə təmini

“Rə’d” qəzetəsinin Kürdüstandan ver-

diyi məlumata nəzərən, işbu vilayətdə bir sənə müddəti davam edən anarşi nəticəsində azuqə işləri fəna bir hal kəsb etmişdi. Şimdi məzkur [adı çəkilən] əyalətdə asayışı bərpa etməyə üçün xüsusi bir komisiya təşəkkül etmişdir ki, Ətaulla xanın komandası ilə bir taqım jandarmanı əşrərin tənbiyinə [fitnəkarların cəzalandırılmasına] göndərmişdir. Komisiyanın nəzərinə, dövlətə veriləcək taxılın miqdarı 200 xarvaradək olacaqdır. Çörəyin qiyməti 2, atın qiyməti isə 8 qrandır.

Şahsevənlərdən şikayət

“Rə’d” qəzetəsinin Zərqandan aldığı məlumata nəzərən Elhacısalar şahsevənləri Odqandan Xoşabada qədər olan məsafədə yolçuları soymaqda davam edirlər. Bu haqda hökumətdən binəgüzarlıq [sərəncam] istənilmişdir.

İran Azərbaycanında

“Rə’d” qəzetəsinin məlumatına məni [əsasən], İran Azərbaycanı hüdudunda Xoy, Salmas və Əruqi tərəflərində əşirra [quldur] dəstələri qətl-qarətdə davam etməkdədirlər. Quldurlar teleqraf xətlərini kəsib təmirinə də mümaniət [manəçilik] etməkdədirlər.

İran heyətinin Bakıya vürudu

İran heyətinin Bakıya vürudu haqqında “Rə’d” qəzetəsində bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] məlumat dərc edilmişdir:

Rus qəzetələrinin ittilaatına [xəbərlərinə] nəzərən, İran heyəti-ezamiyyə rəisi Ağ Seyid Ziyaəddin kəndi yoldaşları və İran general-konsulu ilə Bakıya varid olmuşdur [gedib çatmışdır]. Badkubə

[Bakı] dövləti Daxiliyyə naziri İran Dövləti-aliyyəsi konsulu və Badkubənin möhtərəm kişiləri tərəfindən pişvaz edilib, lazımı iqdamat ələ gətirilmişdir. Heyət Bakının ən eyi oteli hesab edilən “Metropol” otelində iqamət etmişdir.

Ərəbistan heyəti-ezamiyyəsi

“Rə'd” qəzetəsinin Londondan verdiyi xəbərlərə görə, Mərkəzi Ərəbistan heyəti-ezamiyyəsi Londondan vətənlərinə övdat etməkdən [qayıtmaqdan] əvvəl hərbi meydançaların tamaşasına gedəcəklərdir.

Şeyx Faysal İngiltərədə gördüyü səmimiyyətdən artıq dərəcədə məmnun qalmışdır.

Şeyx Faysalın əmisi oğlu İbn Məsud məlum etmişdir ki, İngiltərə dövləti onu Hicaz sultanı ilə görüşüb kəndi hüddatı [sərhədləri] haqqında müzakirətdə bulunsunlar. Mumaileyhin [adı çəkilən şəxsin] əqidəsincə, Hicaz sultanı həmrəhlik [yola gəlməyəcəkdir] etməyəcəkdir. Hər gah İngiltərə hökuməti kəndi tərəfindən lazımı tədabir ittixaz etməzsə [tədbirlər görməzsə], hətmən [mütləq] hüddad üzərində Hicaz sultanı ilə müharibə olacaqdır.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Xariciyyə nazirinin, İran konsulunun Ənzəliyə Sipəhdari-əzəm üçün iki rəs [baş] at göndərməyinə icazə verilməsi haqqındakı təqriri isteməsi [təklifinin

dinlənməsi] nəticəsində, icazə verilməsi qərara alınmışdır.

- Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətinin, İran konsulunun kəndi avtomobilinin İrana aparılmasına icazə verilməsi haqqındakı təşəbbüsətinə dair təqriri isteməsi nəticəsində, icazə verilməsi qərara alınmışdır.

- Xariciyyə nazirinin, Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti sabiq Azərbaycan siyasi nümayəndəliyi katibi Tağıyevin Batuma 12 pud xalı aparılmasına icazə verilməsi haqqındakı təşəbbüsətinə dair təqriri isteməsi nəticəsində, icazə verilməsi qərara alınmışdır.

- Maliyyə-iqtisadiyyə Komissiyonu sədrinin Batumdakı Azərbaycan general-konsulluğu və Maliyyə Nəzarəti Maliyyə şöbəsi və Azərbaycan Dəmiryolları şöbəsi xidmətçilərinin maaşlarının artırılması haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində qərara alınmışdır:

1) Məzkur [deyilən] xidmətçilərin məvacibləri 1 oktyabrda etibarən şöbələr tərəfindən Batumda alınan vergilər hesabına olaraq 50 % artırılın;

2) Məvaciblər əlavələri Zaqafqaziya bonları ilə verilsin.

- Ərazi nazirinin, Lənkəran 22 nömrəli balıq vətəgəsinin torq ilə [hərəcə] icarəyə verilməsinin təsdiqi haqqındakı təqriri isteməsi nəticəsində təsdiq edilməsi qərara alınmışdır.

- Maliyyə-iqtisadiyyə Komissiyonu sədrinin, məmaliki-əcnəbiyyəyə [xarici ölkələrə] aparılacaq xammallar haqqın-

dakı təqriri isteməsi nəticəsində, Komissiyon tərəfindən təqdim edilmiş düstürüləmə [təlimatnamənin] təsdiq edilməsi qərara alınmışdır.

ÇÖRƏK MƏSƏLƏSİ

(Ticarət naziri Böyük Şurasının iclası)

20 kanuni-əvvəldə Ticarət naziri Böyük Şurasının iclası vüqu bulub, çörək (ətmək) böhranı ilə mübarizə tədabiri [tədbirləri] tərtibinə həsr edilmişdir. Müşavirədə Nəzarət, camaat müəssisələri nümayəndələri və Bakı qradonaçalnıki rotmistr Qudiyev də isbatı-vüqud [iştirak] etmişlərdir.

A. İ. Manço sədarət etmiş.

Qradonaçalnik cənabları göstərir ki, ərzaq işlərinin düzgün yola vəz edilməsinə [qoyulmasına] Türuq və Məabir Nəzarətinin [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinin] günahı ilə əngəl törədilir. Ərzaq Bürosunun bütün səylərinə baxmayaraq, dəmiryolunda yüklər təxirə uğradılır.

Sədr rica edir ki, bu xüsusta olan vəq'ələr [faktlar] ayrı-ayrı göstərsin.

L. S. Kiberman qradonaçalnik cənablarının dəmiryolunda yüklərin təxirə uğradılması haqqındakı bəyanatına iştirak edir. Bürodə alınan məlumata görə, Yevlax mövqifində [stansiyasında] göndərilmək intizarında olaraq 30 vaqon buğda və 60 vaqon da arpa durur. Bu öylə bir zamanda edilir ki, dəyirmanlarda dən olmadığı kimi, şəhərin də çörəksiz qalacağı məlhuzdur [ehtimal daxilindədir]. Böylə vəq'ələr mətlub [arzu edilən] olmadığı kimi, müəssif hadisələr intacına da

[təəssüf doğuran hadisələrlə nəticələnməyə də] səbəb verə bilər.

A. İ. Manço rica edir ki, vəqəələr haqqında verilən məlumat öylə bir şəkildə olmalıdır ki, onların barəsində Türuq və Məabir nazirinə bəyanatda bulunmaq mümkün olsun.

Bakı və Bakı dairəsini ərzaqla təchiz etmək məsələsinin müzakirəsi uzadıqca anlaşılır ki, bu xüsusta bir çox qeyri-təbii hadisələr vüqu bulurmuş. Ərzaq yüklərinin yollarda təxirə uğradılması, fiyati qaldırmaqdan ötrü möhtəkirələr tərəfindən istifadə edilən gözəl bir adət və alət olmuş imiş. Bəzən böylə vəqələr də olmuş ki, istasyon naçalnikləri ərzaq yükünü göndərmək üçün qəbul etmədən imtina edirlərmiş. Yalama pristavı hər puda 50 qəpikdən 1 manata qədər almayınca, bir pud da olsa taxıl buraxmayırmış.

Böylə bir iş də olmuşdur: Tağıyev dəyirmanının agentı taxılın pudunu 310 manata qədər yüksəldib böyük bir partiya mal almış və oradaca çox yuxarı qiymətə satmışdır. Həman adam hal-hazırda həbs edilib Bakıya gətirilmişdir.

Taxıl almaq işinin düzgün bir yola qoyulmaq məsələsinin müzakirəsinə keçdikdə, müşavirə əzası [üzləri] israr edirlər ki, işi gərək böylə vəz etməli [qoymalı]: bir tərəfdən ticarət adi qərarla getsin və digər tərəfdən də mənəvi bir nüfuz əldə edilsin. Lazımdır ki, müxtəlif yerlərə agentlər göndərsin və daha eyi olardı ki, məmləkətin müxtəlif qitələrinə [hissələrində] ayrı-ayrı agentliklər təşkil edilsin. O agentliklər Taxıl Bürosunun şöbələri hesabında olmuş olarlar.

Taxıl almaq məsələsini müzakirə etdikdə [B. N.] Yakobson “Kooperasiya”

namından söyləyir ki, istiqraz şirkətləri vasitəsilə taxıl almaq işləri ona mühəvvəl edilsin [tapşırılsın]. “Kooperasiya”nın istiqraz cəmiyyətləri ilə sıxı rabitəsi vardır. Bundan ötrü də böyük məbləğ lazımdır və “Kooperasiya” ümid edir ki, o məbləği hökumətdən alar.

Taxıl almaqdan ötrü Muğanda olan Beynəddəvair Komisionun [idarələrarası Komissiyasının] fəaliyyəti qızgın mübahisəni mövcub [mübahisəyə səbəb] olur. Bu komision heç bir müsbət nəticə verməmişdir. Biləks [əksinə], daha da işləri fənaləşdirmişdir. Bakıda buğdanın pudunu 310 manata almaq mümkün olduğu zaman şu komision Muğanda buğdanın pudunu 350-360 manatdan almışdır. Və əlavə, öylə pis və zibilli taxıl almışlar ki, dəyirmanlar qəbul etmədən belə imtina etmişlərdir.

Qradonaçalnik cənabları təklif edir ki, Muğanda olan komision heyəti səriyyə [dərhal] geri çağırılsın və orada taxıl işləri bir qədər vaxt durdurulsun.

Çörək və ona qiymət təsbit etmək məsələsi müzakirə edilərkən, qradonaçalnik cənabları məlumat olmaq üçün söyləyir ki, buğdanın pudu 290 manata alındıqda onun pudu 360 manata, buğda 300 manata alındıqda un 378 manata, buğda 320 manata alınsa un 386 manata tamam olur. Unun qiyməti böylə olduqda, mütənasib olaraq çörəyin qiyməti də artır. Lazımdır ki, hökumət bəzi fəda-karlıqda bulunaraq qiyməti tənzim etsin. Ayda 15 milyona qədər müəyyən bir məbləğin buraxılması lazımdır. Bu şərtlə ki, taxılın qiyməti hal-hazırdakı qiymətlərdən ancaq 100 manat qalxmış olsun və Nəzarət də hər gün 5 min pud taxıl buraxsın. Bu şərait daxilində əhaliyə

kömək edilməsinin müddəti 5 aydan ziyadə olarmaz.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

Bələdiyyə İdarəsi Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətinə müraciətlə məlum etmişdi ki, konka yolları icarədarları Bələdiyyə İdarəsi nəzdində Azərbaycan dəmiryolları mövqiflərindən [stansiyalarından] azad surətdə ələfiyyat [yem] alıb gətirmək haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdur. Nəzarət Bələdiyyə İdarəsinə xəbər vermişdir ki, müşavirə icarədarların təşəbbüsətini rədd etmişdir.

İclas

Kanuni-əvvəlin 27-si, şənbə günü Bələdiyyə İdarəsinin Maliyyə şöbəsi ilə bərabər iclası vaqe olacaqdır.

Ruznameyi-müzakirata [müzakirə gündəliyinə]: 1) istiqraz reklamması üçün məbləğ; 2) su yolları təmiri smetası; 3) arabalara yeni vergi təyini; 4) şəhər körpülərinin icarəyə verilməsi; 5) ticarət müəssisələrində 3 faizli vergi; 6) cari məsələlər daxil edilmişdir.

Yeni nazir

İşbu kanuni-əvvəlin 24-dən etibarən yeni Dövlət Müfəttiş Heybətqulu Məhəmmədbəyov həzrətləri vəzifəsi ifasına başlamışdır.

Dövlət məxaricatın təftişi

Dövlət Müfəttişlik kanuni-əvvəlin 21-də bütün nəzarətlərə müraciətlə

məlum etmişdir ki, dövlət məxaricat [dövlət xərcləri] mövcud qəraradlardan maəda [əlavə], dövlət büdcə əsası üzrə təftiş ediləcəkdir. İşbu büdcə, 1919-cu sənənin bitməsinə baxmayaraq, bu vaxtadək hökumət tərəfindən təsvib [təsdiq] edilmədiyi kimi, Maliyyə Nəzarəti cənbindəki [nəzdindəki] Maliyyə və Büdcə şöbəsi tərəfindən də bu vaxtadək bütün müəssisələrin smetaları alınmamışdır.

1920-ci sənənin kanuni-sanisində [yanvarında] alınacaq məbləğlərin təxir edilməməsi üçün Dövlət Müfəttişlik təcili surətdə 1920-ci sənə gəlir və məxaric smetalarının Maliyyə Nəzarəti cənbindəki Maliyyə-Büdcə şöbəsinə göndərilməsini rica etmişdir.

* * *

Kanuni-əvvəlin 24-dən etibarən Əhməd Cövdət [Pepinov] həzrətləri Mə-sai [Əmək] naziri vəzifəsi ifasına başlamışdır. Həman gündən etibarən Maliyyə naziri Rəşid xan Qaplanov həzrətləri də vəzifəsi ifasına başlamışdır.

Haşimovun qətli ətrafında

Qəzetəmizin keçmiş nömrələrindən birisində pristav müavini [Seyfulla] Haşimovun qatillərindən birisinin hərbi məhkəmə tərəfindən edam edilməsinə qərar verildiyi yazılmışdı. İndi aldığımız məlumat nəzərən, müqəssirlərdən Seyidəli Hacı Mirisa oğlunun yaşı az olduğuna görə, edam cəzası Bakı müstəhkəm dairəsi hərbi general-qubernatoru tərəfindən təbdil edilib [dəyişdirilib], hər bir hüquq və ixtiyaratından məhrum edilmək şərti 12 il katorqaya məhkum edilmişdir.

Bir mücahidin vəfatı

İki ildən bəri Ərcivan kəndində bolşeviklərlə öz həmdin və həmvətənləri uğrunda mübarizədə bulunub da mücahidət göstərmiş olan Məshədi Ağabala Hacı Allahverdi oğlu Əliəsgərzadə düşər olduğu xəstəlikdən qurtarammayıb, bu günlərdə məəttəəssüf [təəssüf ki], vəfat etmişdir.

Xariciyyə nazirinin təşəbbüsü

Kanuni-əvvəlin 24-də gündüz saat 3 radələrində Xariciyyə Nəzarəti salonunda sabiq Xariciyyə naziri Məhəmməd Yusif Cəfərov həzrətləri bütün Nəzarət xidmətçilərinə vida edərək, qısa nitqində xidmətçilərə təşəkkür etmişdir. Məmurinin [məmurların] gələcəkdə də çalışacaqlarına itminan [əminlik] hasil etmiş olduğunu nazir həzrətləri qeyd etmişdir. Bundan sonra, Nəzarət Dəftərxanası müdiri Xuramoviç xidmətçilər namindən nazir həzrətlərinə təşəkkürlər etmişdir.

Qəzalarda

Göyçay qəzasının qaimməqamı:

1) Mollaqədim camaatın Müskürlü köyünün sakini İsrail Polad oğlu işbu kanuni-əvvəlin 4-də naməlum bədəfkar [cinayətkar] tərəfindən güllə ilə yaralandığını;

2) Qarabaqqal köyü sakinlərindən Soltan İsmayıl oğlu gündüz saat 4-də vurub öz həmkəndi Manaf Qərib oğlunu öldürdüyünü və;

3) Kanuni-əvvəlin 13-də İnçə köyü sakini Ədil Lazım oğlu gecə kəndi arvadı Kövsər Osman qızını qətl etdiyini Bakı valisinə xəbər vermişdir.

HADİSAT

Vrangelski soqaqda 4 nömrəli evdə sükunət edən Yelena Hacıyeva kanuni-əvvəl 16-da polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, bu ayın 2-də Zəhmət borsasından Aleksandra Kovalkova nam bir nəfər qadını xidmətçi tutmuşdur. Məz-kurə [adı çəkilən] xidmətçi ayın 5-də səhər saat 8-də evdən 62 min manatlıq əşya oğurlayıb qaib olmuşdur. Ev sahibi bu işi xəfiyyə polis idarəsinə bildirdikdə, xəfiyyə tərəfindən edilən təşəbbüsət nəticəsi olaraq kəşf edilmişdir ki, xidmətçi övrətin adı Sima Qorbunova imiş və Aleksandra Kovalkova adına başbu-rutu [pasportu] saxta imiş. Qadın tövqif edildikdə [tutulduqda], əşya oğurlamasını etiraf etmişdir, lakin əşyanın yerini göstərməyir. Anlaşıldığına görə, bu arvad başqa böyük oğrularla əlbir və kəndi qorxusundan onları göstərməyib əşya-nın yerini göstərməyir. Qadın istintaq edilməsi üçün xəfiyyə rəisinə verilmişdir.

Oğruların tövqifi

- Birinci polis uçaştoku xidmətçiləri təşəbbüsəti ilə işbu kanuni-əvvəl 14-də Cavanşiryanın evindən oğurlanan əşya bulunub sahibinə iadə edilmişdir [qaytarılmışdır] və oğrulardan üç nəfər – Məmi İbrahim oğlu, Qəhrəman Süley-man oğlu və İsmayıl Nağdəli Məhəm-mədəli oğlu tövqif edilmişlərdir.

- Beşinci uçaştok okolodoçniki [polis sahə rəisi] Mirzəyev diş həkimi Levinin evindən edilən oğurluğu təqib edib bir nəfər İnozəmov namı tövqif etmişdir. Bunun cibindən bir nəfər Kasir nama ünvanlanmış bir məktub bulunmuşdur.

Məktubda yazılmışdır ki, Levinin evindən oğurlanan paralardan bir qədər onun evinin taxtapuşunun filan yerində bas-dırılmışdır və kağızda həman taxtapuşun tərhi [şəkli] çəkilmişdir. Təftiş olunduqda, taxtapuşdan torpağa basdırılmış 6842 manat Nikolay parası bulunub sahibi Levinə iadə edilmişdir.

Qətl

- Kanuni-əvvəl 22-də səhər saat 11-də İran təbəəsi 13 sinnində [yaşında] olan Ağahüseyn Məşhədi Haşım oğlu polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, gecə Yuryev soqağının 75 nömrəli evində bunların evinə 7 nəfər müsəlləh [silahlı] əsgər daxil olaraq, bunun anası Səkinə Məmi qızını boğub, 22500 manatlıq əşya qarət etmişlərdir. Bədəfkarların tövqifi [cinayət-karların tutulması] və əşyanın bulunması üçün ən ciddi tədabir ittixaz [tədbirlər görülmə] edilir.

- Kanuni-əvvəl 23-də Böyük Kre-postnoy soqaqda 5 nömrəli evdə Proskofiya Akofonovanın evinə Bakı Bi-rinci Rüşdiyyə məktəbinin 5-ci sinfi şagirdi Nikolay Maydikovski bir nəfər naməlum yoldaşı ilə daxil olaraq, qarını balta ilə qətl edib 20.000 manat para qaçırmışlardır. Növbətçi qaradavoy May-dikovskini tövqif etmişdir. Bunun dedi-yinə görə, yoldaşı İvan Volkovdur ki, buna məşhur Kolya Astraxanski denilir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR**Tələbələr iclasında**

23 kanuni-əvvəldə Darülfünunda “Müsavət” firqəsinə mənsub tələbələr

ümumi iclası vəqə olmuşdur. İclası heyəti-mütəşəbbisə namına Əli Səbri Qasımzadə açır və iclası idarə üçün sədr və katib intixabını təklif edir. Ümumi iclası sədr Əli Səbri və katib Əbdülvahab Məhəmmədzadə intixab edirlər.

Sədr, ümumi iclas dəvət edildikdən əvvəlinci məqsəd Komitə intixabı [seçkisi] olduğunu bəyan edir. Bununla bərabər, mövqeyi-müzakirəyə başqa məsail vəz etmək [məsələlər qoymaq] istəyənlər yövmiyyəyə yazmaq üçün söyləmələrini arzu edir.

Tələbə üzvlərinin ədədi bəlli olmadıq-dan ötrü, əsami [adlar] qeydinə lüzum görülmür. Sonra müsavətçi tələbələrin müzakirələrinə məkan məsələsi mey-dana çıxır.

Müzakirədə isbatı-vücut [iştirak] edənlər əsamisini və ünvanlarını qeyd edirlər. Komitə intixabı başlanır. İnti-xabat Amerika üsulu ilə olması qət edilir.

Müsavətçi Tələbələr Komitəsinə yed-di kişi intixab edilir:

- 1) Əlirza Atayev; 2) Nuri Hacıağa;
- 3) Əbdülvahab Məhəmmədzadə; 4) Mə-həmmədbəyov İsmayıl bəy; 5) Əli Səbri Qasımzadə; 6) Leyli xanım Qasımzadə;
- 7) Əliisgəndərov Səməd bəy.

Namizədlər:

- 1) Dadaş Hüseynov; 2) Şeyxzadə İsmayıl.

Yövmiyyədə lüzum görülmüş məsai-lin həlli Komitəyə mühəvvəl olunaraq [tapşırılaq], ümumi iclas qapanır.

Ümumi iclası mütəaqib [ümumi iclasın ardınca], tənəffüssüz, yeni intixab edilmiş Komitə yenə Əli Səbri sədarəti təhtində [sədrliyi altında] müzakirata davam edir.

Mənzil məsələsi haqqında mübadi-leyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra “Müsavət” mənzilində Haşımovun evin-də bir oda alınması qət edilir. Bunun icrası Əlirza Atayevə mühəvvəl olunur. Komitənin adi iclasları cümə günləri olacağı dərmian edilir [bildirilir].

Komitə öz içindən bir Divani-Rəyasət intixabını qət edir. Əlirza Atayev sədr, Səməd Əliisgəndərzadə müavini-sədr, Əbdülvahab Məhəmmədzadə katib, Əli Səbri Qasımzadə xəzinədar intixab edi-lirlər. Komitənin ikinci iclası cümə günü olacağını bəyan ilə iclas qapanır.

Ümumi iclasdan və iclasda isbatı-vücut edənlərin izahatından, müsavətçi tələbələr əksəriyyəti təşkil etməkdədir-lər.

Tələbələr bundan sonra firqələrinin artmasına çalışmalarını bəyan etməkdə idilər.

Bu yaxın zamanda “Müsavət” təşki-latlarının ədədcə də, başqa cəhətcə də birinci mövqelərindən tələbələr işğal edəcəkləri yəqin edilmişdir.

Seyirçi

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə**Qaçqınlara bilet**

Qaçqınlardan 9 nəfərini vətənlərinə yola salmaq üçün Ümuri-Xeyriyyə Nəzə-rətindən məzkurlara məccani bilet istə-nilmişdir.

Nəzarətə məlumat

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti Bakı Müsəl-man Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə müraciətlə, Ermənəkəndində olan qaçqınların işə yarananlarının miqdarını bilmək istə-

mişdi. Buna binaən [bunun əsasında], Cəmiyyət həman Nəzarətə məlum etmişdir ki, Ermənikəndində olan qaçqınlardan 300 nəfərə qədər işə yarayanı mövcuddur. Hər vaxt lazım olarsa, bunları Cəmiyyət Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə göndərə bilər.

Cəmiyyətə kağız

Cəmiyyəti-Xeyriyyənin idarəsində sərf edilmək üçün Cəmiyyəti-Xeyriyyə İdarəsi Maarif Nəzarətinə müraciətlə dəftərxana ehtiyacından ötrü kağız və zərf buraxılması üçün bir məktub göndərmişdir.

* * *

“Tərəqqi” cəmiyyətində

Bu gün axşam saat 4-də Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” idarəsinin növbəti iclası təyin edilmişdir.

Qarabağlılar iclası

Bu gün səhər saat 11-də Bələdiyyə İdarəsinin salonunda Bakı və həvalisində [ətrafında] yaşayan ümum qarabağlıların ümumi iclası təyin edilmişdir.

Məsaili-yövmiyyə [gündəlikdəki məsələlər]:

1) Məramnamə və nizamnamənin təsdiqi;

2) İdarə üzvləri və təftiş heyəti intixabı;

3) Məsaili-cariyyə [cari məsələlər].

Bu iclas ikinci olduğundan, hazirunun miqdarına baxılmayaraq, qanuni hesab ediləcəkdir.

* * *

Cümə günü kanuni-əvvəl 26-sı saat 4 tamamdə “Müsavət”-in binasında (Həşimovun mülkündə) İttifaqi-Mütəəlliminin [Şagirdlər İttifaqının] növbəti iclası vüqu bulacaqdır.

* * *

Cümə günü kanuni-əvvəl 26-sında gündüz saat 10-da Məclisi-Məbusanın Sosialist fraksiyonu mənzilində Azərbaycan Fəhlə Sosial-Demokrat Firqəsinə mənsub və maraqlanan türk tələbələrinin iclası təyin edilmişdir. Yoldaşlardan vaxti-müəyyəndə gəlmələri rica olunur.

BALAXANADAN

Rəbiüləvvəl ayının 13-ncü günündə yekşənbə günü eydi-mövludi-məs’udi həzrəti-xatəm-məab əfəndimizin [peyğəmbərlik möhürünün qoruyucusunun səadətli mövlud bayramının] 2-nci günü olmaq münasibətilə Balaxana mədənlərində yaşayan İdilboyu [Volqaboyu] müsəlmanlarının məhəllə komitəsi tərəfindən Balaxana krujokunda görüş məclisi tərtib verilmiş idi. Məclis saat birdə Komitə sədri Abdulla Xeyrov tərəfindən açılıb, hazirunu təbrik bə’dinə [təbrikdən sonra] şəhərin Komitə rəisi Ramazan əfəndi Tanrıqulov cənabları nitqə başla-yaraq: “Bu yaxın keçmişə qədər həmin bu mövludi-məs’ud bayramı və sair əy-yadi-islamiyyə [müsəlman bayramları] mərasimini heyəti-ictimaiylə azərbaycanlı, qazanlı, türkünstanlı, iranlı qardaşlarımız istədiyimizcə icraya qadir olmadığımızı, işdə bu gün azərbaycanlı, ka-

zanlı, iranlılardan dörd yüz nəfəri mütəcaviz [keçən] bir camaatla mərasimi-eyd icra olunduğunu və buna da başımız üzərində dalğalanan üç boyalı bayrağın səbəb olduğunu və o bayrağın istiqlali-əbədiyyəsi uğrunda çalışmaq həpimizin borcudur” deyərək, nitqini bitirdikdən sonra müəllim Mustafa əfəndi Həlimzadə cənabları bu günü təzimən [günün şərəfinə] Kəlami-Qədimdən [Qurandan] bir neçə ayə oxuyub Peyğəmbəri-zişanın ictihadi [şanlı Peyğəmbərin səyləri] sayəsində tez bir zamanda islamın hər tərəfə intişarına [yayılmasına] dair nitq irad edərək [nitq söyləyərək], əhli-Quran olanları birliyə tərgib eyləyib [rəğbətləndirib, təşviq edib], “İstiqbalımız [gələcəyimiz] ancaq birlikdə” deyərək nitqini tamam etdi.

Sonra şəhər Dördüncü müsəlman-rus [məktəbi] müəllimələrindən möhtərəm Fatma xanım Tanrıquluzadə və şair Əziz Əlməhəmmədi əfəndilər məiyyətində [yanında, onlarla birgə] bulunan 30-a baliğ [yaxın] mütəəllimələr [məktəbli qızlar] birlikdə mədhi-fəxri-kainat əfəndimiz s. ə. m.-ə [səlləlləhu əleyhi və səlləmə] dair qəsidələr oxuduqdan sonra, camaat və mütəəllimələrə çay və şirni təqdim edildi.

Tənəffüsdən sonra Əziz Əlməhəmmədi əfəndinin milli ədəbiyyatdan hala münasib neçə mənzumələr[i]lə məclisə xitam verildi.

Nəhayət, camaatdan mənə böylə bir sual verdilər:

Eşitdiyimizə görə, Sabunçu-Balaxana polis müdiri Səməd bəy Əliisgəndərzadə kəndi xidmətindən istefa vermiş, bu xüsusda məlumatınız varmıdır?

Mən isə doğru olduğunu söylədim.

Camaat bu xüsusda müşavirə edərək böylə bir qətnamə çıxardılar:

Biz bütün mədən dairələrindən cəm olmuş 400 nəfəri mütəcaviz camaat Əliisgəndərzadə Səməd bəyin istefasına qarşı etiraz edirik və istefasının qəbul edilməməsinə məhəlli-aidindən [aidiyyətli qurumdan] dəxi rica edirik.

Müdiri-məsul Abdulla Xeyrov

AZƏRBAYCANDA

Lənkəranda

İşbu kanuni-əvvəl ayının 8-ndə Birinci Türk məktəbinin müəllimi Ağəli Əlizadə kəndi məktəb yoldaşları müəllim Xan Talışxanlı və Ağaməhəmmədli cənabları ilə maa [birgə] dərsi-məşğuliyyətdən qurtulub evə gedərək, əsnayi-rahda [yolda] Ərkivan pristavı Sübh Axundzadə məzkur müəllimlərə təsadüf edib, bə-duni-həmə-ciz [heç bir səbəb olmadan] pristav əfəndi müəllim Ağəlini nalayiq, təhqiramiz və namusa toxunan sözlərlə söyüb bihörmət etmişdir.

Ağəlinin bu tövr biehtiram olunması müəllim arxadaşlarını acındırır, pristav Axundovdan şu hərəkətə səbəb nə olduğunu sormağa məcbur edirlər. Ərküvan pristavı Sübh cənabları: “Siz bilməyirsiniz mənə nə tövr fəlakət açmış; mən bu xidmətə möhtac deyiləm; Allah vursun mənim paqonlarımı” deyərək Azərbaycan müqəddəs nişanlarını qəbahətli sözlərlə təhqir edir. Şu əhvalatı kəma-hüvə [olduğu kimi] Əngiran qəzası Türk Müəllim və Müəllimələr İttifaqı idarəsinə ərizə ilə

məlum edib, böylə sərəncam edilmişdir ki, şahidlərin sübutları ilə bir məktub Maarif vəzirinə, birisi Daxiliyyə vəzirinə və birisi dəxi mahal qubernatoruna verilmişdir.

Pristav Sübh Axundovun şu hərəkəti nəinki şəhər, hətta mahal müəllimlərinə dəxi sui-təsir bağışlamışdır.

T. Ş.

GÜRCÜSTANDA

Müsəlmanların istidasi

Müsəlman Milli Şurası Tiflis Şəhər İdarəsi qarşısında müsəlmanların mağazalarını cümələr bağlamağa və sabiqdə olduğu kimi bazar günləri alver etməyə icazə verilməsi haqqında istidada [xahişdə] bulunmuşdur. Bu məsələ haqqında bələdiyyə rəisi ilə xüsusi heyət görüşüb müzakirədə bulunmuşlardır.

Osetinlərin təbriki

Xalq qvardiyası Saçxor şöbəsi rəisi Gürcüstan hökuməti rəisinə teleqraf edir ki, 15 kanuni-əvvəldə bütün Şarayan kəndi osetinləri ictimiasında [yığıncağında] Gürcüstan hökumətini təbrik etmək və osetinlərin Gürcüstan hökuməti himayəsi altına alınması üçün Gürcüstan hökumətindən rica edilməsi qərara alınmışdır.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Müdiri-möhtərəm!

Türkcə “İttihad” qəzetəsinin 14-ncü nömrəsində “Danışırılar” hissəsində ya-

zılmış idi ki: Zəngəzurdakı qaçqınlar komisiyonunda işləyən “Müsavat” nümayəndəsinin qaçqınlara pul təqsim edərəkən [bölərkən] ikisini öz cibindən, birisini ölüm halına girmiş biçərə qaçqınlara verdiyini və bu təzə üsul təqsimin davam etdiyini, çox naxoş olduğu üçün Bakıya gəlməyə məcbur olan nümayəndəmiz verdiyi dakladında danışır.

Əcəba nasıl olur ki, komisiyon on səkkiz əzadan [üzvdən] ibarət olduğu halda və başında general Talışinski durduğu halda, “Müsavat” nümayəndəsinin “oğurluğunu” yalnız yorğan-döşəkdə yatan “İttihad” nümayəndəsi İbrahim bəy Cavanşirov cənabları bildi. Təhlil bundan yalnız “İttihad” nümayəndəsi xəbərdar idi. Bu halda, əcəba nə səbəbə vaxtıyla komisiyona bunu açıb, önünü almaq lütf və mərhəmətində bulunmadı. “İttihad” nümayəndəsi böylə sadıq insan idisə, nə səbəbə komisiyondan aldığı avansla Qarabulaxdan doxsan pud buğda alıb, yetimlər minən araba ilə gətirib Bakıda satdı. Üç gün yetimləri Qarabulaxda ac və susuz saxladı. Düzükdən bu qədər uzun-uzadı dəm vuran “İttihad” nümayəndəsi firqəsinə üç dəfə kağız yazılıb məlum edilibsə də, komisiyondan aldığı yetmiş (70) min avansın hesabını bu vaxta kimi verməmişdir və vermək də istəməyir. Mən böylə “sadiq” insana cavab yazmağı zaid [artıq] sayaraq, rica edirəm komisiyon sədri Talışinski və “Əhrar” nümayəndəsi Mustafa bəy Əlibəyov bu barədə rəyləyin mətbuat vasitəsilə bildirsinlər.

Qaçqınlara Yardım

Komisiyonunun üzvü:

Zülfüqar Məhəmmədzadə

TEATRO VƏ MUSIQI

Gəncə Müsəlman Dram Cəmiyyəti

Dövr-i-istibdadda fəal cəmiyyətlərdən sayılan Gəncə Müsəlman Dram Cəmiyyəti canlandırmağa başladıq.

Külli teatro və səhnə ləvazimatına, əlbisəyə, kütübxanaya və avadanlığa malik olan cəmiyyətin bəqiyətül-qarət və yəğmə [qarət və talandan geri qalan] şeylərini 14 ay zirzəmidə buraxılan, artıq talançıların vecinə gəlməyən rus kitabları ilə bir qəç şəkaf və isəmlələri bir otağa toplamağa müvəffəq olduq.

Yeni heyəti-idarənin birinci vəzifəsi olan və cəmiyyətin maddi cəhətini təmin etməyə xidmət edən birinci tamaşa hazırlığına başlandı. Bu günlərdə, sönmüş, əvvəlki parlaqlığını qeyb etmiş “Zarya” teatrosunun binasında 4 pərdədə axşam tamaşası göstərilib, Molla Nəsrəddinin əsəri olan “Usta Zeynal” mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Cəmiyyətin birinci vəzifəsi Gəncə şəhərində teatro dəstgahı bərpa etmək və aktyorlar dəstəsi düzəltməkdir. Təbiidir ki, böylə ağır işi ilərlətmək bir qəç adamın əlindən gələsi deyildir. Böylə ağır işin tərəqqi[si] üçün əvvəla Maarif Nəzarətimizin, saniyə [ikincisi] əhalinin müavinəti arzu olunur. Maarif Nəzarəti cənabi-alisi əmri ilə hər tərəfdə məktəblər, mədrəsələr və kurslar açıldığı kimi, Azərbaycanın birinci paytaxtı olan həyatı sönmüş Gəncəmizdə də Bakıda olduğu kimi “xalq məktəbi” təbir olunan [deyilən] teatro binası təsis və aktyorlar dəstəsi təşkil olunmalıdır. Hökumət tərəfindən böylə müqəddəs işin təşkilinə təşəbbüs olunarsa, əhalimiz dəxi maddi

və mənəvi yardımda bulunmaqdan çəkinməzlər, zənn edirik. Hökumətimizlə əhalimizin yardımına güvənərək, işə şüru etdik [başladıq].

Cənabi-Haqdan tövfiq [kömək] dilərik.

Gəncə Müsəlman Dram

Cəmiyyətinin başçısı

Abbaszadə Mirzə Abbas

Gündüz və axşam tamaşaları

Cümə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın) 26-sında Dövlət Teatrosunda Dövləti Teatro Heyəti Müdiriyyəti tərəfindən mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır gündüz Nəriman Nərimanovun əsəri “Şamdan bəy” komediyası. Axşam “Molla Nəsrəddin” məcmuəsinin müdiri Cəlil Məhəmmədquluzadənin əsəri olan “Ölülər” draması.

Gündüz tamaşası gündüz saat birdə, axşam tamaşası isə axşam saat 8 tamamda başlanacaqdır. Biletlər teatrın kassasında satılmaqdadır.

Gələcək tamaşa səşənbə günü kanuni-əvvəlin (dekabrın) 30-nda bu mövsümdə birinci dəfə olaraq Zülfüqar bəy Hacıbəylinin əsəri olan məşhur “Aşıq Qərib” operası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Həmin opera üçün yeni dekorasiya çəkilməkdədir. Xor və balet hazırlanır.

“Aşıq Qərib” operası biletləri şənbə günündən başlamış teatrın kassasında satılacaqdır.

**Xəzər dənizində posta, sərnəşin
və yük gəmilərinin hərəkəti**

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

*Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və
geri*

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

**Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat

5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Təcrübəli müəllim

Son metod üzərinə türkcə, ingiliscə lisan dərsi verir və gimnaziyanın milli siniflərinə uşaqları hazırlayır. Görüşmək üçün saat 4-dən 6-ya qədər Birinci Azərbaycan qızlar gimnaziyasında İbrahim Fəhmi əfəndiyə müraciət buyurulsun.

Elan

Ticarət-Sənaye və Ərzaq Nəzarəti İdarəsi bununla hamıya xəbər verir ki, Nəzarət tərəfindən mal aparmaq üçün verilən şəhadətnamələr, şəhərdə yaşamaq üçün deyildir.

*Nazir müavini: [Yusifəli] Əliyev
T-414*

**Azərbaycan Hökumət mətbəəsindən
çap edilən 8-nci təb’
“Birinci kitab”**

Adlanan yeni tərtib əlifba və qiraət kitabı satılmaqdadır. Bu dəfə kitabda yazı və imla islahatı olduğu kimi, qiraət qismində 53 parçada dərslər xalis türkcədir. İmlası türk imlasına uyğun olmayan ərəb və fars sözləri dərslərin içərisinə qarışdırılmamışdır.

Yazanı: Abbaszadə Mirzə Abbas. Fiyatı 12 manatdır. Külliyyətlə almaq istəyənlər üçün adres: Gəncə, Ozan küçəsi, müəllim Mirzə Abbas Abbaszadə.

T-417

**Azərbaycan Dəmiryollarının
Ticarət şöbəsi**

Elan edir ki, dəmiryollarıyla göndərilən malların mənafeyini gözləmək, malların təyin olunan yerlərə sağlam çatdırılması və malların itib-xarab olması məsuliyyəti dəmiryolundan götürülməsi (Ümumi qanun

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bakı Dumasına qlasnı seçkisi

səh. 563. “Elektro-Bioqraf”: Fransız Elektro-Bioqraf kinoteatrı; Bakıda 1907-ci ildə açılmış kinoteatr. Olqinski küçədə (indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə küçəsində), Tağıyev pasajında yerləşirdi.

T-419

Teleqraf xəbərləri

səh. 567. “Kuryer poranni” [Kurjer Poranny]: Varşavada 1877-1939-cu illərdə polyak dilində nəşr edilmiş qəzet.

səh. 568. “Helsingin sanomat” [Helsingin Sanomat]: (Helsinki xəbərləri) Finlandiyada 1889-cu ildən etibarən nəşr edilən qəzet; fin və ingilis dillərində (2014-cü ilin axırlarına qədər həm də rus dilində) nəşr edilir.

Qəzetələrdən

səh. 568. “Xilafət Komitəsi” (Hindistan Xilafət Hərəkatı; Khilafat Movement): 1919-1924-cü illərdə Britaniya Hindistanında müsəlmanlar tərəfindən həyata keçirilən siyasi kampaniya; Osmanlı Türkiyəsinin Birinci Dünya müharibəsindən sonrakı taleyi ilə bağlı məsələlərdə Britaniya hökumətinə təsir göstərmək məqsədi güdürdü.

“Lokno” [Lucknow]: Hindistanın şimal-şərqində şəhər; Uttar Pradeş ştatının mərkəzi.

Bolqarlar və Serbistan islamı

səh. 572. “Hökuməti-səniyyənin [uca hökumətimizin] dəlaləti [vasitəçiliyi] ilə məmləkətimizə sığınmışlardı.”: burada söhbət Osmanlı hökumətindən və Osmanlı Türkiyəsindən gəlir.

“Prins Aleksandr”: söhbət, Serbiyanın regenti və vəliəhdi, sonra kralı olan Aleksandr I Karageorgiyeviçdən gəlir.

İran işləri

səh. 573. “xarvar” (xalvar): təxminən 400 kiloqrama bərabər ağırlıq ölçüsü.

Bakı xəbərləri

səh. 577. “İnçə köyü sakini”: qəzetdə “İnçə” yerinə “İçin” getmişdir.

Firqə və cəmiyyətlər

səh. 580. “Cümə günü kanuni-əvvəl 26-sında gündüz saat 10-da”: “26” yerinə qəzetdə “25” getmişdir.

Teatro və musiqi

səh. 583. “Molla Nəsrəddinin əsəri olan”: Cəlil Məmmədquluzadə nəzərdə tutulur.

Bazar, 28 dekabr 1919-cu il, nömrə 355

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 5 rəbiülaxir sənə 1338. 28 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırıncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırıncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

[İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACIUN]

Əmiraslan və Məşhədi Qafar Kərimovlar və Teymur bəy Hacıbababəyov kamalı-yəs və təhəssürlə [böyük bir kədər və həsrətlə] öz sevgili dayıları Hacı Ağaşəfi Zeynalovun vəfat etdiyini öz qövm-əqrəbə və dost-aşnalarına məlum edirlər. Cənazə bu gün 28 kanuni-əvvəldə səhər saat 9-da Teymur bəy Hacıbababəyovun Şaxski pereulokdakı (Persidskinin tinində) evindən Təzəpir məscidinə aparılacaqdır.

16871

Bakı Bələdiyyə İdarəsi bununla elan edir ki, kanuni-əvvəl 29-da gündüz saat 11-də Balaxanski küçədə olan göyərtili bazarında şəhər budkalarını icarəyə verməkdən ötrü Ləvazim şöbəsinin idarəsində torq [hərrac] olacaqdır. Şəraiti bilməkdən ötrü qulluq zamanlarında həmin şöbənin idarəsinə müraciət edə bilərlər.

T-421

Bakı poçta kantorunda kanuni-əvvəl 28-ndən 31-nədək 1919-ncu ildə və kanuni-saninin 2-sindən 5-nədək 1920-

nci ildə açılan mürasilələrə auksionni torq [hərrac] qərar verilmişdir. Səhər saat 10-dan 3-ədək.

Kantorun rəisi: [Bəhlul bəy] Vəzirov
T-424

ELAN

AZƏRBAYCAN DÖVLƏT BANKASI TƏRƏFİNDƏN

1919 sənə kanuni-əvvəl 31-də banka bağlı olub heç bir müamilat [əməliyyat] icra edilməyəcəkdir.

T-422

ELAN

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla elan edir ki, kanuni-əvvəl 30-nda 1919-ncu ildə saat 12-də Ləvazim şöbəsinin idarəsində Bulvardakı “Fenomen” teatrosunu icarəyə verməkdən ötrü torq [hərrac] olacaqdır.

Xəbər bilməkdən ötrü idarəyə qulluq zamanında gələ bilərlər.

T-415

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri tərəfindən kanuni-əvvəl 24-də 1919 sənədə ticarət-sənaye səhmdar cəmiyyətinin neft mə-

kuladı [məhsulları] “Nobels”in nizamnaməsi təsdiq olundu.

16864

BAKİ DUMASINA QLASNI SEÇKİSİ

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla elan edir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətinin şəhər dumalarına qlassını intixabatı qəvaidinin [seçkiləri qaydalarının] birinci maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən], siyahıların düz olmamağına və düz tərtib olmamasına olan şikayətlərin qəbulu üçün Bakı şəhərinə intixab olanların siyahısı elan ediləcək. Siyahılara beş günün müddətində baxmaq olar. Yəni həmin ayın 26, 27, 28, 29 və 30-da səhər saat 9-dan axşam saat 9-dək.

Əvvəlinci və ikinci polis dairələrində yaşayan intixabçılar Sadovı küçə ilə nömrə 10 Şəhər Kitabxanasında və K. Belinskini görə bilərlər.

Üçüncü polis dairəsində yaşayan intixabçılar Suraxanski küçə ilə Persidski küçənin küncündə 9-cu Türk ibtidai məktəbinə gələ bilərlər.

Dördüncü polis dairəsində yaşayan intixabçılar Şaxski küçə ilə 3-cü Türk ibtidai məktəbinə gedə bilərlər.

Beşinci polis nahiyəsində yaşayan intixabçılar fransuzski “Elektro-Bioqraf” – Tağıyevin evlərinin yuxarı mərtəbəsinə gələ bilərlər.

Altıncı polis dairəsində yaşayan intixabçılar Melniçnaya küçə ilə 2-ci Türk məktəbinə gələ bilərlər.

Yeddinci polis dairəsində yaşayan intixabçılar Tarqovı küçə ilə Stanislavskinin küncündə Budaqovski 2-ci Erməni məktəbinə gələ bilərlər.

Səkkizinci polis dairəsində yaşayan intixabçılar əvvəlinci Qannı-təpinski [Qanlıtəpə] və Bolşoy Morskoyun küncündə ibtidai məktəbə gələ bilərlər.

Onuncu və on birinci polis dairələrində yaşayan intixabçılar Pervi Slabod-ska küçə ilə 11-ci Qoqol məktəbi – Minasyanın evində.

Bələdiyyə rəisi: V.İlyuşkin
Bələdiyyənin katibi: Buriş
T-420

YEFİMOV QARDAŞLARININ SİRKİ

Yekşənbə günü kanuni-əvvəl
28-ndə 1919-ncu ildə
təntənəli

iki bayram tamaşası
göstəriləcəkdir.

Gündüz saat 1 tamamda
uşaqlara məxsus
tamaşalar olacaq.

Tənəffüslərdə uşaqlar müftə
uzunqulaqlara minib gəzə bilərlər.

Tamaşalar:

məşşaqlardan, kosalardan,
akrobatlardan, öyrədilmiş atlar
və ayrı-ayrı nömrələrdən ibarətdir.

Axşam tamaşası

təzə qayda ilə

təntənəli bir surətdə düzəlib,
3 hissəli və 20 nömrədən ibarətdir.

Tamaşa başlanacaq axşam
saat 9-un yarısında.

Rejissor K. İbonaş.

Müdirin müavini A. L. Şteyn.

Müdür: K. Saukov.

16866

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Məşixəti-İslamiyyadən

İdareyi-Məşixətin [Şeyxülislamıq İdarəsinin] həmin gün tərtib tapan qərarnaməsi ilə Lənkəran qəzasının Putasəri-əvvəl prixdunun [icmasının] əhli Molla Əliəşraf Kərbəlayı Məhəmmədhüseyn oğlu həmin tarixdən etibarən məzkur [deyilən] prixdoda molla təsdiq olunubdur.

Məşixat sədrlləri:

Ağaalizadə, Mustafa Əfəndizadə

İCMALI-SİYASİ

Son həftə zərfində gərək daxildə və gərəkse xaricdə çıxan siyasi əhval və hadisat haqqında mücməl [xülasə] bir surətdə də olsa əfkar və mütaliəmizi söyləməyi təlqin etdiyi üçün bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] yazırız.

Əvvəla, bütün Zaqafqaziya cümhuriyyətləri üçün böyük əhəmiyyəti haiz bulan [daşıyan] məsələ – Denikin və bolşevik müharibələrinin son aldığı şəkil və səfhədir [mərhələdir].

Bolşeviklər Denikin ordularını bir qədər yerlərdə inhizama [məğlubiyyətə] məcbur etmiş, bir qədər şəhəri işğal etmiş, bir çox Könüllü ordu əsgərlərini bolşevik bayrağı altına almışdır. Könüllü ordu – bolşevik müharibələri xüsusi bir dairədə olduqca şayani-diqqətdir [diqqətəlayiqdir].

Bu müharibələrin səfəhatını [səfəhlərini, mərhələlərini] tədqiq etməkdən ziyadə, Rusiyada iki müharibə [savaşa]

cərəyanın rus milləti üzərində hüsula gətirdiyi təsirləri ölçmək icab edir [lazım gəlir].

Bu gün rus millətinin əksəriyyəti üçün Denikin və Kolçak siyasəti heç bir qiyməti haiz deyildir. Bunun səbəbi sosializm və yaxud demokratizm kimi hələ də geniş bir nəzəriyyə olmaqdan ibarət qalan məsləklərin rus camaatı üçün müvafiq gəldiyindən dolayı deyil, bəlkə Denikin və Kolçak siyasətinə qarşı Lenin və Trotski siyasətinin daha da müəssir [təsirli, nüfuzlu] olmasındadır.

Rusiyada Vətəndaşlar müharibəsinin bu dərəcə qızgın və şiddətli olmasının əlbəttə bir səbəbi vardır. Sosializmin həqiqət və feilə gəlməsi üçün mütləq qan tökülməsinə tərəfdar olan nəzəriyyəçilər bu gün dünyanın heç bir yerində yox kimidir. Fəqət Rusiyada Plexanov qruppasından başqa hərbi ilə sosializmin əmələ gəlməsinə tərəfdar olanlar pək çoxdur. Çünki Rusiyada sosialist olmayan ictimai ünsürlərin qüvvəti pək ziyadədir. Bu ictimai ünsürlər bir dəfə rus camaatının həyatında kökləşmiş, dal-budaq [qol-budaq] salmış və yerləşmiş olduğu üçün bunlar arasında bir tərəqqi və təcəddüd [yenilənmə] hüsula gətirə bilmək ancaq silah qüvvəti ilə, mübarizə ilə mümkün ola bilər. İştə, Rusiyada sosializmin xatirinə qan tökülməsinə tərəfdar olan Lenin və Trotski siyasəti bu məcburiyyət saiqəsi [sövq etməsi] ilə bütün məmləkəti ixtilal və üsyan içərisində bulundurmaqda və bundan bir nəticə çıxarmağa diqqət və əhəmiyyət verməkdədir.

Rus camaatı üçün bu hərcü-mərc ağır bir yük və yaxud qeyri-qabili-təhəmmül bir afət [dözülməz bir bəla] olmaqla

bərabər, iki müfrit [ifrat] cərəyandan sonuncusunun heç olmazsa demokratiya əlaqə və mənafeyinə xadim olması etibarilə bir rüchaniyyəti [üstünlüyü] vardır və işlə, Lenin və Trotski siyasətinin Denikin və Kolçak siyasətinə qarşı qalib və müzəffər olmasının və binnəticə [nəticə etibarilə] müharibələrdə də qalibiyyətin bolşeviklər tərəfində bulunmasının başlıca səbəbi.

Binaenileyh [ona görə], son günlərdə Denikin məğlubiyyəti və bolşeviklər müzəffəriyyəti ətrafında çıxan müxtəlif mülahizə və fikirlərə ümumi bir nəzər atarkən qeyd etməlidir ki, bolşevik müzəffəriyyəti ən ziyadə ictimai ünsürlərin qüvvətli bulunduğu yerlərdə hökm və nüfuz etməkdədir. Xarkov, Poltava, Kiyev kimi həm feodal və həm də burjuaziya təhəkkümünü göstərən yerlər işlə bu cümlədənədir. Hər surətlə də bolşeviklərin Denikin ordularına qarşı qələbə və müzəffəriyyəti müvəqqəti də olsa bir əhəmiyyəti haizdir.

Bu vəziyyətdən general Denikin mütənəbbəh olub da [ağlı başına gəlib də], bəzi siyasi kombinasiyalara girişəcəyini qəzetələr xəbər verməkdədir. Denikin qədər də bolşeviklərdən qorxan Lehistan [Polşa] hökuməti də digər tərəfdən bolşeviklərə qarşı bəzi tədbirlərə girişməyi təsəvvür etməkdə və o cümlədən bəhri-Baltik səvəhili [Baltik dənizi sahilləri] hökumətləri və Zaqafqaziya cümhuriyyətləri və Romaniya ilə ittifaq əqdini [bağlanmasını] lazım görməkdədir. Yeni meydana gəlmiş cümhuriyyətlərin ümumi bir ittifaq əqd etmələri, şübhəsiz ki, ümumi təhlükəyə qarşı yeganə tədbirdir. Azərbaycan və Gürcüs-

tan arasındakı ittifaq Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin ənənəvi ittifaqına necə bir amil olursa, ümum cümhuriyyətlərin ittifaqı da öyləcə – Denikin və bolşevik müharibələrinin yeni əmələ gəlmiş cümhuriyyətlərin istiqlaliliyyətlərinə zərərverici bir təsiri haiz bulunmaz.

* * *

Azərbaycan və Gürcüstan cümhuriyyətlərinə qarşı hər nə vəsilə [vasitə] ilə olursa da düşmən və bədxahlar tərəfindən münasibətli və münasibətsiz bir surətdə təhrikat və təftinlər [təhriklər və fitnələr] əskik olmayır. Bu günlərdə Denikin nəşri-əfkəri [fikirlərini yayan orqanı] olan “Press Büro” sırf əracıfdən [yalandan, şayiədən] ibarət xəbərlər nəşr edir. O cümlədən, Azərbaycan ilə Gürcüstan guya bolşeviklərlə əqdi-ittifaq edərək, Türkiyədəki milli cərəyanlar ilə birlikdə Sivasda ittifaq müahidəsi [sazişi] vücuda gətirmək üçün bu cümhuriyyətlər tərəfindən oraya bir heyəti-mürəx-xəsə [nümayəndə heyəti] göndərildiyini “Press büro” utanmadan yazır.

Bugünkü nömrəmizdə Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkorinin bu yalan xəbərlərə qarşı təkzibi dərc olunmaqdadır. “Press büro”nun bu işəsinə [yaydığı xəbərinə, şayiəsinə] qarşı söz söyləmək heç də dəyməz.

Bununla bərabər, Antanta dövlətləri nəzərində cümhuriyyətlərin etibar və nüfuzlarını qırmaq məqsədilə buraxılan bu xəbərlər üzərində bir az dayanmaq da icab edir.

“Press büro” bolşeviklərlə Azərbaycan və Gürcüstan arasındakı münasibə-

tın nə halda bulunduğunu son günlərdəki vüqatdan anlamalıdır. Bolşeviklər Azərbaycan ilə daima ixtilafli bir halda qaldığı kimi, münasib gəldikcə də bolşeviklər düşmənlikdən əl çəkməməkdədirlər.

Gürcüstan ilə bolşeviklərin münasibətini təyin etmək işə o qədər də çətin deyildir. Çünki son günlərdə Karaxanın Gürcüstan Xariciyyə Nəzarətinə göndərdiyi ultimatumvari notası ortada durur.

Yuxarıda da dediyimiz kimi, bu provokasiyadan məqsəd Antanta dövlətləri nəzərində Azərbaycan və Gürcüstan cümhuriyyətlərinin etibar və hörmətlərini qırmaq və mürtəceanə bir məqsədi təmin etməkdir. Bu cür xəbərlərə qarşı bizzat [şəxsən] Zaqafqaziyada bulunan Antanta dövlətləri nümayəndələri də həqiqəti görə bilirlər.

Fəqət bizim də bəsirətkaranə [uzaq-görən] hərəkət etməliyimiz icab edir.

* * *

Bakıda Azərbaycan və Ermənistan nümayəndələri arasında bir qəç gün davam edən Konfrans, nəticədə Azərbaycan nümayəndələrinin təklifi üzrə Zaqafqaziya Cümhuriyyətləri Konfransını dəvətlə nəticələndi.

Azərbaycanın Zaqafqaziya cümhuriyyətləri həyatında oynamaqda olduğu rol ciddən şayani-əhəmiyyət və mövcubiməmnuniyyətdir [əhəmiyyətəlayiq və məmnuniyyətvericidir].

Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin mənafeyini hamısından daha əvvəl dərk və təyəqqün edərək [yəqin edərək, dəqiq-ləşdirərək], cümhuriyyətlər arasındakı

hər dürlü ixtilaf və münazirələri [çəkişmələri] dəf etmək üçün tədbirlər tökmək xarici siyasətimizin əsası olur.

Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin həyatı-siyasiyyəsində Azərbaycan Cümhuriyyətinin nə böyük bir qiymət və əhəmiyyəti bulunduğunu ümum Zaqafqaziya cümhuriyyətləri arasındakı ixtilaflara bir sədd çəkmək istəməliyimiz də isbat edir.

Konfederasyon fikrinin indiyə qədər Zaqafqaziya cümhuriyyətləri tərəfindən qüvvədən feilə [sözdən əmələ] gəlməsi haqqında heç bir qədəmə atılmamış olduğu halda, siyasi firqəmiz “Müsavat”ın bu məsələyə dair bir qərarname çıxarması və hökumət tərəfindən də bu fikrin yürüdülməsi bütün Zaqafqaziya millətləri əfkari-ümumiyyəsi [ictimaiyyəti] nəzərində böyük bir hüsn-təsir hüsula gətirdi.

Gürcü mətbuatının siyasi işlərdəki durəndişlik və müdəbbirliyimizdən [uzaqgörənliyimizdən və tədbirliliyimizdən] məmnun olduqları hərgünkü məqalələrindən anlaşıldığı kimi, Zaqafqaziya Konfransının dəvəti dəxi öyləcə Gürcüstan Cümhuriyyətinin nım-rəsmi [yarı rəsmi] qəzetəsi “Ertoba” tərəfindən böyük bir təqdirlə qarşılanmaqdadır.

Ümidvarız ki, yaxında əqd ediləcək [baş tutacaq] Zaqafqaziya Konfransı Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinə aid bilü-mum [bütün] məsələləri və o cümlədən konfederasiya fikrini həll edə biləcəyi kimi, bu cümhuriyyətlər arasında da mətin bir etilaf [saziş] və ittifaqın əqdini də hazırlayacaqdır.

Zaqafqaziya Cümhuriyyətləri Konfransı Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin istiqlalıyyəti naminə ən möhkəm atılacaq bir xütvədir [addımdır].

Çünki bu Konfrans və bu Konfransın konfederasiya haqqındakı qərarı həman cümhuriyyətlərin Avropa dövlətləri nəzdindəki istiqlalıyyətlərinin təsdiqi demək qədər mənidardır [mənalıdır].

Ə[hməd] H[əmdi] [Qaraağazadə]

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

26 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Qərb cəbhəsi – Qərbi Dvinada Polotsk dairəsində Uşansk tərəfdə kəşfiyyət əməliyyatı.

Cənub cəbhəsi – Jitomirdən 40-50 fərsəx cənub-qərbə Romanovo-Çovno yanında vuruşmalar davam edir.

Kiyev dairəsində – Fastov və Vasil-yevkadan cənuba yürüşümüz müvəffəqiyyətlə davam edir.

Yekaterinoslav dairəsində – Yuxarı Dneprə qitəatımız [hərbi hissələrimiz] yaxınlaşmaq üzrədir. Qitəatımız tərəfindən Luzovka mövqifi [stansiyası] işğal edilmişdir. Tərəfimizdən əsir, 40 parovoz, 399 vaqon alınmışdır. Bunlardan 49 vaqon kömür və odun ilə doludur. Fastovdan 30 fərsəx qərbdə olan şiddətli

vuruşmadan sonra düşmənin ehtiyat bölüyü əsir və başqa qənimətlər alınmışdır. Biz yenidən Ust-Xopyoru və Don nəhrinin sağ kənarında bir neçə kənd işğal etmişiz. Ust-Medveditsa həmçinin tərəfimizdən işğal edilmişdir. Vuruşma əsnasında tərəfimizdən əsir və 2 ədəd 42 düymə [düymük] top alınmışdır. Qitəatımız vuruşmadan sonra Novoqriqor-yevsk və Sirotinsk mövqiflərini işğal etmişdir.

Şərq cəbhəsi – Novonikolayev dairəsində biz Kulçin dəmiryolu xəttinə yaxınlaşmaqdayız. Tomsk arxasında Sibiryə dəmiryol xəttinin hər iki tərəfi ilə yürüşümüz davam edir.

Kiyevdə

Kiyev - Bütün idarələr işə başlamışdılar. Əlbisə və gön emalatxanaları işləməkdədirlər. Dabravol ordusu ricət [geri çəkilmə] əsnasında külli miqdarda dəvacat və cərrahiyyə alət [alətləri] buraxmışdır. Ərzaq böhranının yüngülləşdirilməsi məqsədilə azad çörək satışına icazə verilmişdir. Şəhərdə Şura milisləri qoyulur, dəmiryollarda hərəkət başlamaq üzrədir.

Dabravol ordusu komandanının güllənməsi

Xarkov - Dabravol ordusu komandanı May-Mayevskinin Rostovda güllənməsi haqqında məlumat alınmışdır.

Müharibə təxribatı

Lion - Rəsmi surətdə verilən məlumata nəzərən axırıncı müharibə əsnasında Fransada 145 qənd zavodu təxrib edilmişdir.

Hindustanda ingilislər əleyhinə qiyam

Helsinqfors [Helsinki] - Külli surətdə qanlı toqquşmalar vəqə olmuşdur. Bir çox İngiltərə bankaları qarət edilmişlərdir. İngilislərdən külli ölən vardır. Bunlara əvəz olaraq ingilislər 600-dən yuxarı adam öldürmüş və 1500 nəfər yaralamışlardır.

Sülh müzakirəsi

Kanuni-əvvəlin 23-də Yuryev Sülh Konfransının siyasi iclaslarına başlanılmışdır.

KUBANDA

Örtü qaldırılır

Suxumda nəşr olunan “Naşe slovo” qəzetəsində Kuban hadisətinə dair Denikin qəzetələrinin vermiş olduğu xəbərlərə büsbütün muğayir [zidd] olan calibi-maraq [maraqlı] məlumat dərc edilmişdir ki, bərvəchi-zir [aşağıda] iqtibas edirik:

P. Makarenko və onunla məə [onunla birgə] Rada əzasından [üzvlərindən] 10 kişi nasıl azad edilmişlərdir

Kuban işləri ilə ən yaxından aşına olan bir zat [şəxs] Kuban Radası əzasının azad edilməsi haqqında atıdəki [aşağıdakı] məlumatı bizə vermişdir:

6 təşirini-sanidə [noyabrda] Rada əzasından 11 kişi [nəfər] həbs edilərək, üzəri brezentlə örtülü avtomobillərdə Ataman sarayına və oradan da həbsxanaya göndərilmişlərdir. Bu hadisəni xəbər alan Kuban kazaklarından 4 alay – Plaston, Liney, Çernomor və Kuban alayları mitralyozlar və toplarla Ataman

sarayına doğru yürüş edirlər və əsgərin qışlalardan [kazarmalardan] çıxmasına mümaniət göstərmək [mane olmaq] istəyən iki polkovniki də qətl edirlər.

Sarayda olan yunker və zabitan qaraqolları gizlənirlər və general Vrangelin əvəzi olan general Pokrovski də saraydan qaçır. Kazaklar nə qədər ararlarsa da, sarayda bir adam bulamırlar.

Sarayı boş görən kazak alayları həbsxanaya tərəf hərəkət edirlər və məhbusları azad edərək şəhər xaricində Kulabuxovun dəfn edildiyi məzaristana gedirlər. Orada ayini-dua icra etdikdən sonra inqilabi nəğmələr və Ukrayna milli şərqisini tərənnümlə qışlalarına dağılırlar və topları da həmçinin kəndiləri ilə götürürlər.

Yeni ataman general Uspenskinin ya cəbhəyə və ya tərki-silah olaraq evlərinə getmək təkliflərinin heç birini kazaklar səmmi-etibara almayaraq [dinləməyərək, qulaqardına vuraraq] kəndi qışlalarında qalırlar.

İki Kuban alayının Soçi cəbhəsindən getməsi

Həman zat Tuapse mövqifində görmüşdür ki, Kuban kazaklarından iki alay – biri süvari alayı, 8 topla və digəri də piyada, 6 top və mitralyozlarla cəbhəni buraxıb kəndi başlarına gedirlər.

Kazakların mühəyyic [həyəcanlanmış] olduqları gözə atılmışdır. Onlar xüsusən rus zabitanına qarşı nifrət izhar edərək, onların paqonlarını qırırmışlar.

General Vrangeli alqışlarla qarşılayan kimlər olmuşdur?

Yuxarıdakı xəbərləri verən şu zatın, general Vrangelin Kuban Radası tərə-

findən alqışlanmışdır deyə nəşr edildiyi xəbər [xəbərlər] haqqında verdiyi məlumatdan anlaşılır ki, Radanın 344 əzasından [üzvündən] Yekaterinodarda qalan ancaq 115 adam olmuş imiş. Radanın sol əzası isə vüqu bulmuş hadisat xüsusunda əhalini xəbərdar etmək üçün ətrafa əzimet etmişləmiş [getmişləmiş] və bu 115 əza başlarından basan generalı təbəsbüslə [təzimlə, yaltaqlıqla] alqışlama[q]dan utanmamışlardır.

Kuban hökuməti Soşkovun rəyasəti altında təşəkkül edib, kanuni-əvvəlin 12-dən etibarən vəzifəsi ifasına şüru etmişdir [başlamışdır].

* * *

Yekaterinodardan təbid edilən [qovulan] Radanın Dağıstan fraksiyonu əzasından Sultan Şahim-Giray və Qotaqoqu Novorossiyskə əzimet etmişlərdir.

Təbid edilənlərin hər birinə 3000 frank para verilmişdir.

Bayrağın dəyişməsi

“R. R.” qəzetəsi yazır ki, general-leytenant Filimonov atamanlıq vəzifəsindən istefa etdikdən sonra Kubanın abıyaşıl-qırmızı rəngli bayrağı Ataman sarayı üzərindən endirilmişdir. 3 kanuni-əvvəldə saraya yeni ataman köçmüş və saray üzərində yeni üçrəngli bayraq qaldırılmışdır. Fəqət bu dəfə qaldırılan bayraq rus bayrağı olmuşdur.

Siyasi dairələrdə bayrağın dəyişməsinə böylə mənə verirlər ki, bu gündən etibarən artıq Kuban siyasəti yoxdur, ancaq vahid Rusiya siyasəti var.

TÜRKİYƏDƏ

Mustafa Kamal paşa

“Yeni gün” qəzetəsinə Sivasdan xəbər verirlər: Mustafa Kamal paşanın xəstə olduğu haqqında bir para qəzetələrin nəşr etdikləri xəbər [xəbərlər] və şayiələrin həpsi əsl və əsassızdır. Mustafa Kamal Paşa özünü eyi hiss etdiyi kimi, adi işlərilə iştigal etməkdədir [məşğul olmaqdadır].

Yunanlar Ədirnəyə əsliyə göndərilirlər

Yunanların külli miqdarda gizli surətdə Ədirnəyə əsliyə [silah] və patlangıc əşya göndərməkdə olduqları haqqında hökumət məlumat almışdır. Əsliyə daşıyanların və əsliyələrin tutulması üçün lazımi tədabir ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

Mühüm şura

Hərbiyyə Nəzarətində Hərbiyyə naziri [Mərsinli Məhməd] Camal paşanın sədarəti ilə hərbi bir şura vəqə olub, əhvali-hazirə ilə əlaqədar olan bir neçə siyasi məsail [məsələlər] müzakirə edilmişdir. Şurada Bəhriyyə [Donanma] naziri Saleh [Xülusi] paşa, Dövləti Şura rəisi Əbdürrəhman Şərəf bəy, Ticarət naziri [Məhməd] Hadi paşa, Ümum İşlər naziri Əhməd Əbdül paşa isbatı-vücut [iştirak] etmişlərdir.

DAĞISTANDA

Dabravolların sülh təklifi

“Volni qorets” qəzetəsi yazır: Kanuni-əvvəlin 12-də Dabravol Ko-

mandanlığı Petrovskdan Levaşiyə bir mürəxxəs [səlahiyyətli nümayəndə] göndərərək sülh əqd edilməsini [imzalanmasını] təklif etmişdir.

Sülh şəraiti bu qərar üzrədir:

Dabravol Komandanlığı Dağıstanlılar hökuməti və Tədaföyi Şuranın [Müdafiə Şurasının] olması əleyhində deyildir. Dərbənd, Teymurxanşura və Azərbaycan sərhədindən tutmuş Dərbəndə qədər olan dəmiryollar dabravollar tərəfindən təxliyə edilə bilərlər. Petrovsk şəhəri və qərbə olan dəmiryol xətləri müvəqqəti olaraq dabravollar ixtiyarında qalmalıdır.

Bu şəraitə [şərtlərə] Tədaföyi Şuranın cavabı hələlik məlum deyildir.

İRƏVAN VİLAYƏTİ MÜSƏLMANLARININ ƏRZİ-HALI

İrəvan qəzası Zəngibasara mahalı müsəlmanları tərəfindən təvkilən [vəkil təyin edilərək] Azərbaycana ezam edilmiş nümayəndələr Rəisi-vükəla [Baş nazir] Yusifbəyli Nəsim bəy və Xariciyyə naziri Xoyski Fətəli xan həzrətlərinə atıdiki [aşağıdakı] ərz-i-halı təqdim etmişlərdir:

“İşbu sənə ağustos və eylül aylarında Eçmiyadzın, Sürməli, İrəvan və Novo-Bayəzid qəzalarının əhaliyi-islamiyyəsi erməni əsgəri qitəati [hərbi hissələri] tərəfindən qətlam, yurdları təxrib [dağıdılmış] və məmələkləri yağma [var-yoxları talan] edilmişdi. Xüsusən ən müdhiş fəlakətə məruz qalan Eçmiyadzın və Sürməli qəzaları olmuşdur ki, əvvəlcidə bir danə də olsa salamat qurtara bilən köy qalmadığı kimi, ikincidə də

salamat denilə biləcək ancaq Diza-Cənnətabad və Kərimbəyli köyləri qalmışdır.

Erməni qoşunlarıyla birlikdə erməni əhalisi də talanda iştirak edirdi ki, onların da ən zalım və vəhşət yapanları Qarabağ erməniləri idi. Böylə hadisələrdə daima görüldüyü üzrə, qaçmağa fürsət bulanlardan başqa bütün erkəklər vəhşiyanə bir təriqlə [üsulla] kəsilib, qadınların namuslarına təcavüz edilərək əsir alınmışlardı. İtlaf [tələf] edilən müsəlmanları başlıca olaraq künd [küt] (kor) alətlərlə əzib öldürmüşlərdir.

Qomşuları dindəşlərinin işbu vəhşət və dəhşətlərə məruz qalmasını və öylə barbarcasına imha [məhv] edilməsini görən Zəngibasara mahalı Şirabad icması müsəlman əhalisi, erməni hökuməti tərəfindən məmur naminə bu ətrafda olan polis pristavını içlərindən qovub çıxardılar. İrəvan qəzası İmanşalı icmasının 7 köyü, Sürməli qəzasının fəvqə məzbur [yuxarıda sadalanan] köyləri və Eçmiadzın qəzasının Qarxun, Çobanqara, Yuxarı və Aşağı Şorkənd köyləri də Zəngibasara mülhəq oldular [qoşuldular]. Bu vəchlə [bu surətlə], bu ətrafda erməni hökumətinin bir nəfər də olsa məmuru qalmamışdır və məzkur [adları çəkilən] köylər kəndi aralarından ititxab etdikləri zəvat [seçdikləri şəxslər] tərəfindən idarə olunurlar.

Ay yarım bundan irəli Aşağı Necili köyünə baş komissar vəzifəsini ifa edən polkovnik Rey vürud edib [gəlib], mahal müsəlmanları nümayəndələrini dəvət və Ermənistan hökumətinə təslim olmağı onlara təklif etmişdi. Müsəlman əhalisi

nümayəndələri buna cavab olaraq söyləmişlərdi ki, prinsip etibarilə Ermənistan hökumətini tanımağa qarşı bir söz deməyib, vergi verməyə və hökumətin qeyri binagüzarlıqlarını [sərəncamlarını] ifa etməyə razı olmaqla bərabər, nə erməni məmurlarının və nə erməni qoşunlarının bu yerlərə gəlməsinə riza göstərməyib, silahlarını da təslim etməməyəcəklərdir. Zira onlar əvvəlcə təslim olub da talan və qətlə edilməmiş digər müsəlman köylərinin halına düşmə[k]-dən qorxurlar. Fəqət onlar arzu edərlərdi ki, erməni hökuməti tərəfindən Uluxanlı mövqifinə [stansiyasına] bir məmur təyin edilsin və hökumətin əmr və binagüzarlıqlarını müsəlmanlar tərəfindən müntəxəbən [seçilərək], həman məmur nəzdində iqamət edəcək [oturacaq] şəxs vasitəsilə əhaliyə bildirsin.

Müsəlmanların şəraitini məqbul ədd [hesab] etmiş olan Rey cənabları Aşağı Necili köyünü tərk edib getmişdi.

İşbu kanuni-əvvəlin 18-də İrəvan Müsəlman Milli Şurası əzasından [üzvlərindən] iki nəfər Zəngibasara vürud edib [gedib], Ermənistan hökumətinin ultimatum şəklində olan təslim olmaq təklifini əhaliyə xəbər vermişlərdir. Müsəlman əhalisi isə həman Rey cənablarına verdiyi cavabı söyləyərək əlavə etmişlərdi ki, bizim təklif etdiyimiz şərait daxilində Ermənistan hökumətinə tabe olmamız, ancaq üç ay tamamından sonra bu məsələ yenidən mövqeyi-müzakirəyə qonularaq həll edilməlidir.

Hal-hazırda isə Ermənistan hökuməti Zəngibasara yaxınlıqlarında olan mahal-lara qoşun cəm edir ki, tez zamanda o

ətrafın müsəlman əhalisi üzərinə təərrüzə [hücuma] başlasın.

On minlərcə həyata, büsbütün məhv və tələf olmadan nicat vermək naminə zat-alilərinizə müraciət edərək rica edirik ki, bu son iki sənə zərfində olmasın bəla və fəlakətlərə məruz qalmış İrəvan vilayəti müsəlmanları bəqiyətüs-seyfinin [qırılmayıb qalanlarının] həyatlarını müdafiə edən Zəngibasara mahalı müsəlmanlarının adılanə tələbatı qəbul edilməkdən ötrü gərək Ermənistan hökuməti qarşısında və gərəksə Müttəfiqin [Müttəfiqlər] Baş komissarı müsyö Haskell hüzurunda iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunasınız.”

DENİKİNİN ULTIMATUMU

Qəzetələr general Denikin Antant hökumətlərinə olan ultimatumunu yazır. Guya Antant hökuməti general Denikinə mühimmat və qüvay-i əsgəriyyə ilə müavinət etməzsə, Denikin general Hindenburgla birləşərək dünyanı alt-üst edəcəkmış.

Görsənir ki, Denikin və onun qafadarları [onunla eyni düşüncədə olanlar] və bir təqim imperialistlik sövdası ilə sərməst olan mənfəətpərəstlər və vahid Rusiya xəyali-xamı ilə dilxoş edənlər şimdiyə qədər 5 sənədən bəri tökülməkdə olan milyonlarca insan qanlarının nə yolda tökülmüş olduğunu və Hərbi-ümumi atəşinin cahan və cahan əhlini nə üçün istila etməkdə bulunduğunu daha idrak etməmişdir. Və onun bunca

həzimetlərinin [məğlubiyyətlərinin] başlıca səbəbini və xəyali-xam etdiyi vahid Rusiya daxilində olan kimlərlə müharibədə bulunmaqda olduğunu daha anlayammamışdır.

Rusiyanı bilətraf [ətrafından, hər tərəfindən] əhatə etmiş olan müxtəlif millətlərin – Litvaniya, Poloniya, Ukrayna, Qafqaz, Türkünstan və qeyri bu kimi millətlərin ona qarşı olan nifrət və hiddətini sezməmək və bu millətlərin əldə etmiş olduqları milli istiqlalıyyət uğrunda hər dürlü fədakarlıqda bulunduqlarını görməmək və əlan [hal-hazırda] əldə silah olaraq qanlı müharibələr açmaqda olan dağıstanlılar, kumıklar, inquşlar, kubanlılar, ukraynalılar və başqırdların fikirlərini anlamamaq zor bir məsələ deyildir.

Bununla bərabər, general Denikin tökməkdə olduğu haqsız qanlara başqalarını da iştiraka dəvət etməsi onun ya nadanlığını və yaxud son dərəcədə möhtəris bulunduğunu göstərir.

Halbuki gərək ultimatum verməkdə olduğu Antant hökumətləri və gərək müavinətinə iltica etməkdə [müraciət etməkdə, sığınmaqda] bulunduğu general Hindenburg pək əla bilirlər ki, dünyanı lərzədar edən onların seyli-xüruşan [coşub-daşmış sel] kimi istilakar orduları yek-digərinə müqabilə edərək bir çox şəhərləri və məmləkətləri xarabazara döndərdilər və ən böyük səltənətlər və hökumətləri sarsıldılar və devirdilərsə də, fəqət milli qüvvətlərə qarşı o böyük qüvvələr və müəzzəm [əzəmətli] hökumətlər kəndilərinin zəif və zəbun olduqlarını da, nəhayət, hiss etdilər.

Millət və xalqa qarşı istilakar vəziyyət almış olan və almaqda bulunan qüvvətlərin hər daim düşəri-cərayan və giriftari-əc və nəümidə olduğunu [keçib getdiyini, qalıcı olmadığını və acizlik və ümitsizliyə giriftar olduğunu] hər kəs görər və təqdir edər [qəbul edər, anlayar].

Nədənsə Denikin kəndisinin bunca məğlubiyyət və inhizamının [basılmasının] başlıca amili olan hüquqi-məşruələri [qanuni hüquqları] uğrunda onunla çarpışmaqda bulunan yılmaz, yıxılmaz və layətəzəlzəl [sarsılmaz] olan qüvvətlərin milli qüvvətlər olduğunu hələ təsdiq etmək istəməyir.

Bu qüvvətləri əzmək və bu millətləri məhv və pərişan etməyə üçün Antant dövlətlərinin müavinətinə müraciət edir. Halbuki Antant hökumətlərinin müdhış qüvvətləri və qüvay-i nariyyə və təxribiyyələri [odlu və dağıdıcı silahları] bütün dünyanı lərzədar etdisə də, milli qüvvətlərə və milli əməl [məqsəd] və arzulara qarşı kəndi əczini etiraf edərək, onunla müqabilə qolay olmayacağını kəndiləri də anlamaqla, ən nihayə, Paris Konfransı işin həll və təsviyəsi [həll edilib aradan qaldırılması] üçün millətlərdən mütəşəkkil olacaq [təşkil ediləcək] Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] müraciət etmək məcburiyyətini hiss etdi.

Almaniya, Avstriya və Türkiyə kimi hökumətlərin də hökumət qüvvətləri yerinə kəndi milli istiqlalıyyətlərini mühafizə üçün milli qüvvətlərə və onların sarılmış olduğu silahlara istinad etməkdə olduqları buna birər şahidi-adildir.

İştə, milli qüvvətlərin iqtidarı hökumət qüvvətlərinə hər daim faiq [üstün]

Felyeton

RUSLARA ƏSİR DÜŞƏN ON YAŞINDA ARİFİN BAŞINA GƏLƏNLƏR

bulunduğunu, əsasından sarsılmış olan hökumətlərin yerinə milli qüvvətlərin qaim [möhkəm] olduğunu bu hərbi təsdiq etməklə, Fransa, İtaliya və Amerika kimi hərbdən qalib çıxmış olan hökumətlərin belə milli cərəyanların[ın] zühuru, hətta cahanın ən istilakar qüvvətləri belə milliyyət kisvəsini [libasını] bürünməyə məcburiyyət hiss etdiyi və milli qüvvətlərlə təşriki-məsai [əməkdaşlıq] etmək lüzum görüldüyü həp bu üzdəndir.

Denikin, dəsti-ittifaqını [ittifaq əlini; ittifaqa girməyi] arzu etməkdə olduğu Hindenburg qüvvətləri də milli qüvvətlərdən başqa bir şey deyildir. Onun üçün də millətlərin hüquq və istiqlalı düşməni olan Denikin amali-mənfəətpərəstə-nəsi ilə iştirak edə biləcək [mənfəətpərəst arzularına qoşula biləcək] dünya üzündə heç bir milli qüvvət təsəvvür edəmməyirəm.

Vahid Rusiya malxulyası [xam xəyalı] ilə nə Rusiya daxilindəki müxtəlif ünsürlər və millətləri kəsib bitirmək qabildir və nə də kəndi hüquqi-milliyə və istiqlaliyyətlərini pək bahalıya mal olaraq [baha başa gəlmiş olaraq] əldə etmiş olan millətlərin kəndi hüquqlarından vaz keçib Rusiyaya ərzi-təbəiyyət etmələri [boyun əymələri] mümkündür.

İştə, Denikin mövhum xəyalatıdır [gerçək olmayan xəyallarıdır] ki, bəzən ittifaq şəklində təcəssüm edir və bəzən də ehtirasın son şəklini alaraq, onu bir taqım ultimatumlar verməyə sövq edir.

Əvət, qər qərlərin hər tərəfə əl-ayaq çarpması pək təbiidir.

Talıbzadə Yusif Ziya

Əsgər babam din yolunda vətənə qurban oldu, Bən bir şəhid oğlu oldum – ürəyimə şən doldu. Annəciyim düşündü bəni yetim görünçə, Bən deyirəm, annə, bizə yaxışarmı düşüncə? Babam getdi cənnətlərə, Allahına qovuşdu, Vətən üçün can verərək mələklərlə uçuşdu. Sevinəlim, vətən borcu üzərində qalmadı, Ağ üz ilə qəbrə girdi, kəfən belə almadı. Al qan onun şahididir, vətən fədakarıdır, Fədakarlıq bana qaldı, babam yadigarıdır. Millətimi yüksəltməyə o can verdi nam üçün, Bəni böyüt, bəni böyüt, annə, intiqam üçün. Bu sözləri söylər ikən dışarıdan bir səda: Köyə düşməni girməkdir; söylədi annəm bana: Haydı, qaçıb qurtulalım, bizi düşməni görməsin, Din düşməni vəhşi-vəhşi süngüsüylə vürməsin. Şən çocuqsan, bən qadınam – məsulları dinləməz, İnsafsızlar bizi doğrar, kimsə bizə inləməz. Dedim, annə, biz gedərsək, ya babamın öcünü Kimlər alar, burada burax şən məni. Annəm: On yaşındakı çocuq bir şey yapamaz, Böyü, sonra; şimdi səni buraxmam, olamaz, Deyərəkən məni alıb Trabzona gedərkən, Canımızı qurtarmaqçün yol üstünə düşərkən, Bir qaç düşməni süvarisi arxamızdan göründü, Bizə qurşun atar-atmaz annəciyim vuruldu. Baxdım, annəm al qan ilə boyanıb çırpınaraq, “Sağ olduqca şən unutmə” sözləri söyləyərək, Yerə düşdü, yarasından daha qanlar axıyor, Axan qanı göstərərək heyran-heyran baxıyor. Bən ağlaram; annəm dedi, bənim üçün ağlama, Şən çocuqsan, yavrucağım, ciyərini dağılama. Şən ağlama, bəni dinlə, sözlərimi eyi tut, Ağlamağı, cızlamağı artıq şən burax, unut. Mən ölürəm şimdi, düşməni səni alıb götürər, Çocuq ikən bəsləyərək dinlərinə çevirər.

VƏSİYYƏT VƏ MÖVQUFATA DAİR

Şükürlər olsun, hökumətimiz islam və vətənimizdə yaşayan da əksəriyyətlə müsəlmandır.

Cümləcə aşkardır ki, islam tayfası dini olaraq bir çox ənənə və adətə [adətlərə] tabe və nə surətlə olur-olsun, o ənənə və adətin icrasında kəndində şöylə bir hissiyyət, doğrusu, bir məcburiyyət hiss edir. Bu böylə də olmalıdır, çünki bir millət kəndi milliyyətinə məbutiyyəti [bağlılığı] sayəsində yaşadığı kimi, milli təşkilatlar da bir taqım milli və ənənəvi xüsusiyyətə, qüdsi [müqəddəs] tarixlərə istinad edir.

Bu ənənələr miyanında [arasında] öylələri vardır ki, ehtiyacatı-diniyyəməzi təmin və həyatı-milliyəmizə müavindir [köməkçidir]. Dinimizdə sabit bir fəlsəfə olan zəkəvat [zəkətlər], xüms, fitrə, qurban və vəsiyyət maddələri birər təmiq [dərinədən araşdırılsa] və təhlil olunsə, beynələfrad təavündən [fərdlər arasında köməkləşməkdən] başqa bir qayə olmadıqı aşkar olar. Bu maddəni etiraf etməyən qalmamışdır.

Milli hökumətimiz dini olan bir taqım ehtiyaclarımızı təmin edir və edəcəklərdir.

Dini üləməməzi [ruhanilərimizi, din alimlərimizi] ağır məişətdən xilas üçün onlara maaş verir. Xain düşmənlər əli ilə viran olan məscidlərimizi təmir edir və hətta düşmənlər təcavüzünə uğramış yüz minlərcə fərari məzlum qardaşlarımızı iaşə edir.

Bu miqyaslarda olan dini çıxarımız qarşısında, bir taqım da gəlirimiz olmalıdır. (Əlbəttə, dini gəlir murad olunur.)

Aman, saqın, şən islamsan, türkdür şənin millətin, Başqalara xidmət etmə, Osmanlıdır dövlətin. Başqa dinə girmə, saqın, türklər səni bulacaq, Buna inan, buna inan; əvət, bu iş olacaq. Bən islamam, annəm, babam din düşməni öldürdü, Bu sözləri qəlbinə yaz, şöylə, annəm yazdırdı. Şimdi əgər yazamazsan, türklər səni oxudar, Şən onlara salam şöylə, Allah sizi böyüdə. Sözlərini bitirərək mələklərlə gülüşdü, Gözlərini qapayaraq Allahına qovuşdu. Bən başladım fəryad ilə hüngür-hüngür ağladım, Annəm, babam, vətənim yox artıq; matəm bağladım. Ağla, gözüm, qanlar axsın, ağla, artıq yetişir, Böylə qanlı günlər üçün ağlamalar yaxışır. Ey Allahım, kimsəm yoxdur, bilməm neryə gedəyim? Vəhşi olan düşməndənmi imdad tələb edəyim? Xayır, babam öldü, fəqət qəlbi bütün kin dolu, Annəm dəxi ölər ikən son nəfəsdə – Ey Ulu Tanrım, Sənə ismarladım oğlum ilə yurdumu, Onlar alar xainlərdən öcümü, həm yurdumu. Deyir idim, Ulu Tanrı şimdi imdad edəcək, Məni burdan almaq üçün əlbət biri gələcək. Həm deyirdim, həm də baxdım, axşam günəş batıyor, Annəciyim qan içində bürünərək yatıyor. Yanımda kimsəm yox, ova səssiz-sədasız, Yurdsuz düşdüm; acam, soyuq, sahibsizəm, annəsiz. Qalxdım gəzdim, qanlı yerdə dəli kimi sərsəri, Bir qaraltı gördüm, gəldi bir piyada əsgəri. Düşmənlərə əsir olmuş, qurtularaq qaçıyor, Bəni gördü, gözlərinə baxdım, yaşlar axıyor. Onu buldum, artıq mənim annəm-babam [o] oldu, Arxasına məni aldı, getdi, fəqət yoruldu. Şanlı əsgər “Of, yoruldum” deyə bir az durdu. Sağımızdan düşməni çıxdı, bizi tutdu, götürdü Ordugaha, bir tövlədə bizi məhbus etdilər, Qapılara növbətçilər, süngülülər dikdilər. Vapor gəldi, əsir deyə sövq etdilər içəri, Biz Batuma gəldik, yanımdakı əsgəri Geri qoyub, göndərdilər məni Bakı şəhrinə, Vaporlara doldurub sövq etdilər Narginə.

* * *

Fikri-acizanəmə qalarsa, bu barədə ən əvvəl, vəfat edənlərimiz tərəfindən buraxılan vəsiyyətlərdir.

Ümuma aşkardır, müsəlman tayfasından nə dərəcədə fəqir də olmuş-olsa, vəfat edərkən mətrukatından [ölən adamdan qalan şeylərdən] bir müəyyən hissəni (əksəriyyətlə üçdən bir hissəni) dini və şər'i [şəriətə məxsus] bir təqim ehtiyacları sərf olunmaq üçün vəsiyyət edir. Və bu vəsiyyət vəfat edən vərəsəsi tərəfindən nə dərəcədə etina ilə əməl olunduğu da cümləmizə məlumdur.

Bu qədər var ki, şimdikiyədək bu mühüm varidat bir təqim xeyrat düşkü-nü mollalar və onların cahil və mütə-əssib [təəssübkeş] müridləri əli ilə məhv olub və onun nə qayə və əmələ [məqsədə] binaən məşru [qanuni] olduğu da nəzərə alınmayıb. Hər qəryədə [kənddə] yüz minlər təşkil edən bu millət malı tamahkar və fəqərə təamına həris bir çox şikəmpərvərlər [qarınqulular] vasitəsilə “aş”, “bozbaş” olaraq sailərin [çalışanların, səy göstərənlərin] tox qarın-larına tökülür. Axirət və üqbasına [o biri dünyasına] yardım qəsdilə “vəsiyyət” edən də böylə bir “aş” və “bozbaş”dan axirətdə yardım görəmməyəcəyi də şər'ən zahirdir [şəriətə görə aşkardır].

Ancaq bu anadək buna bir deyəcə-yimiz olamırdı. Çünki Nikolay hökuməti dini əmrlərimizin [işlərimizin] rəvac və parlamasına meydan verməzdi.

Şimdi isə (lillahilhəmd [Allaha şükür]) islam hökumətimiz var, dinimizdə sabit bütün qayələri tənvir etməlidir [ışıqlan-dırmaq lazımdır].

Ən əvvəl, mövqəfat və vəsiyyətləri nəzəri-əhəmiyyətə almalıdır. Bu mühüm

maddələri rəsmiyyətə almaqla, bunlara məxsus idarələr təşkil etməlidir. Vəsiyyət və mövqəfatlar qarnıyoğunlar deyil, şər'i məsrəf [şəriətə məxsus xərclər] və dini ehtiyacları sərf olunmaq üçün ciddi in-zibat və təftiş altına alınmalıdır.

Fikrimcə, bu iqdamat [təşəbbüs] Babi-Məşixəti-İslamiyyəməzə [Şeyxülislamıq idarəmizə] aid olarsa, daha eyi təsirlər yapar. Babi-Məşixət ən əvvəl xütbələr nəşri ilə şəhərlər və qəryələrdə olan vəsiyyətlər[in] dövlətlilərə haram olunduğunu bildirməli və əmr etməlidir ki:

Bəsdir bu qədər xurafat, bəsdir bu dərəcə avamfiriblik [avam xalqı aldatmaq]... Artıq yetər, bir təqim bidətlər icadı ilə islamiyyətdə ali bir qayə üçün məşru [qanuna, şəriətə uyğun] olan bir çox müqəddəsəti kəndi alçaq mənfəətinizə sərf edirsiniz...

Ey dövlətlilər! Tövbə edin şimdikiyə qədər yediyiniz fəqərə əmvalından [mallarından]... Bəsdir.

Şər'i bir qayə olaraq əmr olan, dini bir təəvün[dən] başqa bir şey olmayan və məhz fəqərə və hakəza [eləcə də] şər'i, milli ehtiyacları sərfi vacib olan vəsiyyətləri fəqəranın gözü qarşısında gülə-gülə yeyirsiniz. Siz gülə-gülə yeyirsiniz, onlar da ağlaya-ağlaya sizlərə baxırlar.

Qoy vəsiyyətlər milli ehtiyaclarımıza sərf olunsun...

Qoy cəmiyyəti-xeyriyyələr zənginləşib də möhtaclarımızı iasə etsin.

Qoy bu varidatla mədrəsələr açalım, mütərəqqi, müasir üləmə yetişdirəlim...

Bu məsələni artıq ərabi-fikir və qələmin [düşüncə və qələm adamlarının] mülahizəsinə tərk edirəm.

Zəngəzurlu Bəh. Behcət əfəndi

MÜƏLLİMLƏRƏ TƏCAVÜZ

Maarif Nəzarətinin nəzəri-diqqətinə

Son zamanlar Quba mahalında müəllimlərə təcavüz etmək, müəllimləri döymək, onları biləsəbəb [səbəbsiz] həbsxanada yatırmək adətə bir moda olmuşdur.

Təcrübəsiz, adını yazmaq bilməyən qaba və qaradavoyluqdan yetişmə bəzi pristavlar guya hökumətə xidmət naminə qamçısını sağa-sola saldırıb, həm “qulluğunu yerinə yetirmək” və həm də alacağı rüşvət üçün bir zəmin hazırlamaq üzrə məmləkətdə böyük-kiciyi tanımaq istəməyirlər.

Bu axır zamanlar Qusar uçastokunu müvəqqəten idarə edən qubalı Mürsəl Nəzərov həmin bədkarlardan [yaramazlardan] biridir. Əsasən onu görənlər onun əyninə geydiyi general mundirindən nə əxlaqda, nə iddiada, nə tipdə və öz sənətinin nə qədər yabançısı olduğunu, əlbəttə, anırlar. Böylə lovğalıqdan başqa sənətin əri olmayan məmurlar iş aşırmaq, camaatı idarə etmək deyil, bəlkə daxilən hökumətin nüfuzunu sui-istemal [sui-istifadə] edərək qırmaqdan başqa bir işə yaramazlar.

Mürsəl Nəzərovun ilk təcrübəsi Gican kəndinin müəllimi Nəcməddin əfəndinin üzərində icra edilmişdir. Müqəssir hər nə iş üçün olur-olsun, Azərbaycanda kim-səyə döymək haqqı verilməmişdir. Hal-buki pristavın əvvəlinci qamçısında kəndisinin müəllim olduğunu və biləsəbəb ancaq bir yanlışlıq əsəri olaraq pristavın heç bir surətdə müəllimini vurmağa haqqı olmadığını söyləyən Nəcməddin əfəndi sanki böyük bir

cinayəti etiraf etmiş kimi, pristav ağanın daha da qəzəbini mövcib [qəzəbinə səbəb] olmuşdur.

Vaqian [əsində] pristav ağa da bir-iki qapaz yemişə də, nəticədə heyvanın belə təhəmmül edəmməyəcəyi [qatlaşa bilməyəcəyi] dərəcədə döyülüb sür-sü-müyü əzilən müəllim əfəndi dörd gün ac-susuz qaranlıq bir odada saxlanılmışdır.

Pristavın böylə xudsəranə [özbaşına] hərəkəti xüsusunda Bakıdakı Mərkəzi Müəllimlər Bürosuna, Quba qəzası Maarif müfəttişliyinə teleqraflar çəkildikdən sonra müəllim əfəndi təxlis [azad] edilmişdir.

Nə mənhus [uğursuz] təsadüfdür ki, həmin günlərdə yenə Qusar ibtidai məktəbinin müdiri möhtərəm Nurəddin əfəndi dəxi zaqatalalı Atabəyovlar tərəfindən döyülmüşdür.

Nurəddin əfəndinin əlində lapatka olaraq bir köylü qiyafəsində bağçadan qayıtmasından başqa, əmin olunuz, heç bir qəbahəti yoxdur.

Caddənin [yolun] ortasında dayanan Atabəyov böylə lapatkalı bir kişinin bir arşın qədər yanından keçməsinə böyük bir qəbahət bilərək müəllim əfəndini o ki lazımdır döymüş; üzü-gözü şişmiş bir halda 5 kanuni-əvvəl tarixli Qubada ic-tima edən [yığışan] Müəllimlər Cəmiyyətinə kəndi hal və vəziyyətini bəyan etmişdir.

Qarea [ey oxucular], əmin olunuz, bu sətirləri qaralarkən, möhtərəm müəllimin bir alma qədər yerindən patlamış gözü gözümün önündə durmuş və bu vəhşətin təzi-cərəyanı qəlbimi titrətmişdir.

Hələ Ləcət kəndinin müəllimi Süleyman əfəndini məzkur [adı çəkilən] kəndin yüzbaşısı “Neçin mənim qızım sənə evinə qaçıb giribdir” deyər qamçı altında əzməsi, Alpan kəndinin müəllimi Çərkəs Nemətzadənin “Neçin sənə əqrəbaların filankəsi öldürmüşlər” bəhanəsi ilə hələ Quba həbsxanasında yatması, doğrusu, bura müəllimlərini ümitsizliyə düşürmüşdür. Quba mahalının müəllimləri öylə bir hala gəlmişlər ki, artıq müəllimiz deməyə cəsarət edəmməyirlər.

Artıq bu kimi vəhşiliyə xitam verilməlidir. Pristav Mürsəl Nəzərov – nə qədər ki, general mundiri o cənabın əynindədir, hər halda, böylə ağılsızlıq, böylə vəhşət, böylə qaba hərəkətdən [hərəkətlərdən] əl çəkəsi deyildir.

İttifaq sədri: Hüseyn Musayev

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

Bakı şəhərindəki mehmanxanalar, lokanta və qazinolar sahibləri Bələdiyyə İdarəsinə müştərək bir ərzi-hal verib məlum etmişlər ki, şəhər nəfinə [xeyrinə] alınacaq 2.191.500 manat traktir vergisi məzkur [deyilən] yerlər miyanında [arasında] layiqincə təqsim edilməmişdir [bölünməmişdir]. Məsələn, Təqsim Komissiyonu mehmanxana, lokanta və qazinoların böyüklüyünü, mədaxilini və hankı dairədə olmasını nəzərə almamışdır. Halbuki, məsələn, “Metropol” otelini digər bir otel ilə müqayisə etmək lazımdır.

Ərzi-hal sahibləri bu məsələyə layiqli surətdə baxmağı rica etmişlərdir.

Tələbələr miyanında

Düşənbə [bazar ertəsi] günü axşam saat 7-də Darülfünunun [Universitetin] 2 nömrəli auditoriyasında (mühazirə salonunda) Azərbaycan sosial-demokrat tələbələrinin biladını millət [din və millət fərqi olmadan] ümumi iclası təyin edilmişdir.

Müzakirə ediləcək məsail [məsələlər]:

- 1) Heyəti-mütəşəbbisənin məruzəsi;
- 2) Mərkəzi Komitəsinin məruzəsi;
- 3) Tələbə fraksiyasının təşkili;
- 4) İntixabat [seçkilər];
- 5) Cari məsələlər.

Gömrükdə

Kanuni-əvvəlin 21-də məmaliki-əcnəbiyyəyə aparılan mallara xüsusi vəsiqələr vermək işinin yüngülləşdirilməsi müzakirəsi üçün xüsusi komissiyonun iclası vəqə olmuşdur. Komissiyon bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] nizamın tətbiq edilməsini lazım bilmişdir:

- 1) İki nömrəli Bakı mövqifində [stan-siyasında] gömrük kontrolu [nəzarətçisi] təyin etməlidir; kontrol, mallar yükləndiyi zaman orada isbatı-vücut [iştirak] edərək təhqiqat yapmalıdır.
- 2) İşbu ştata tez korlanan malların tez baxılması tapşırılsın.
- 3) Gec hazır olacaq neft vaqonlarını təhqiq edəcək gömrük xidmətçilərinə əlavə maaş verilsin.
- 4) Hamı gömrük xidmətçilərinə əlavə maaş əsasını şamil etməlidir.
- 5) Eyni zamanda, dəmiryolu və körpülərə bir nəfər kontrol təyin edilməsini

ləğv etməlidir, zira bunların arası böyük bir məsafədir.

Avropaya gedəcək tələbələr haqqında

Avropaya gedəcək tələbələrin Müvəqqəti Bürosu əsəmisə atidə mündəric [adları aşağıda yazılan] tələbə arxadaşları düşənbə [bazar ertəsi] günü səhər saat 10-dan 11-dək Bürodan veriləcək paranı [assiqnovkanı] almağa dəvət edir:

İngiltərəyə gedəcək:

- 1) Atamalıbəyov Abbas bəy;
- 2) Əbdürrəhmanov Cəfər;
- 3) Mustafayev Ağahəsən;
- 4) Hacıyev Xaspolad;
- 5) Hüseynov Salman.

İtaliyaya gedəcək:

- 1) Mustafayev Cəmil;
- 2) Əliyev Zeynal bəy;
- 3) Əliyev Abbasmirzə;
- 4) Məhəmmədov Qəhrəman;
- 5) Əlimuradov Cavad;
- 6) Rəcəbov Əhməd;
- 7) Abdinov Mirzə Bəhram;
- 8) Hacızadə Mirzə;
- 9) Abdullayev Ağəli;
- 10) Nağıyev Hüseyn;
- 11) Məhəmmədov Hüseynbala;
- 12) İmanov Ərəstun.

Fransaya gedəcək:

- 1) Rzayev Tağı;
- 2) Muradov Abbas;
- 3) Hüseynbəyov Zeynalabdin bəy;
- 4) Hacıyev Bayram;
- 5) Aslanov Teymur;
- 6) Mirqasımov Abidin;
- 7) Vəkilov Mustafa ağa;
- 8) Yusifzadə Əli;
- 9) Quliyev Mirzəhüseyn;

- 10) Mustafayev Mustafa;
- 11) Seyidzadə Mirismayıl;
- 12) Rəhimov Cəbrayıl;
- 13) Cabbarov Ələkbər;
- 14) Kazımov Cəfər;
- 15) Nərimanbəyov Yaqub bəy;
- 16) Zakirov Zaur bəy;
- 17) Topçubaşov Rəşid bəy;
- 18) Əşrəfov İsrail;
- 19) Rəhimov Məhəmmədəğa;
- 20) Əliyev Əşraf.

HADİSAT

Oğurluq

Spasski soqağın 137 nömrəli evində sükunət edən “Rus Neft” şirkəti kontorunun müdiri Sergey Poltoratski polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, məzkur [deyilən] şirkətin Nijni Təzəpir soqağında tövləsinin qıfılını ayın 24-də gecə saat 4-də sındıraraq tövlədən 39 min manatlıq əsbab [avadanlıq] oğurlamışlardır. Bu oğurluqda Saleh Mustafa oğlu, Ağababa Əbdülməhəmməd oğlu və Yusif Talib oğlu məznun [şübhəli] olaraq tövqif edilmişlərdir [tutulmuşlar] və əsbabların bulunması üçün tədabiri-lazimə ittixaz edilmişdir [lazimi tədbirlər görülmüşdür].

Oğrunun tövqifi

İşbu kanuni-əvvəlin 2-də İbrahim Bağır oğlu kəndi arvadı Məşhədi Gülizar Rza qızının 12 min manatlıq əşyasını götürüb Tiflisə fərar etmişdi. Bunu tövqif etmək [tutmaq] üçün dördüncü uçaştok pristavı Abuzər Hacı Həbib oğlu nam bir qaradavoyu Tiflisə göndərmişdi. Tiflisdə

Abuzər, İbrahimi tövqif edib Bakıya gətirdikdən sonra əşyanın hamısı Hacı Gülistar Rza qızına iadə edilmişdir [qaytarılmışdır].

BİRJADA

Kerenski minlik 800-1000 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1200 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırda 40-50 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirası 250 manat və Zaqafqaz bonu min manata 45 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirası 1075 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2300 manatdır.

Gümüş manat 102 manat və xırda gümüş para 42 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 1 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 50 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

“Müsavat”da

Yeni proqram

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın ikinci Qurultayında qəbul edilmiş yeni firqə proqramı Mərkəzi Komitə tərəfindən çap edilməkdədir. Bu günlərdə təbdən [çapdan] çıxıb şöbələrə yollanacaqdır.

Qurultay məzbətləri

Qurultayda bütün nitq və müzakirələrin müfəssəl məzbətləri (stenoqramma) yazılıb bu günlərdə nəşr ediləcəkdir.

Yeni müsəvatçı tələbələr

“Müsavat” firqəsinin ikinci Qurultayda aldığı yeni qərarlar, xüsusən torpaq məsələsi qəbulu münasibətilə xalq arasında “Müsavat” firqəsinin nüfuzu artmaqdadır. Bu günlərdə 25-ə kimi tələbə firqəyə rəsmən yazılmışlardır. Yazılanların içində camaat arasında məşhur olan və “İstiqlal” müzəsi müəssislərindən [təsisçilərindən] Hüseyn Mirzəcamalov əfəndi də vardır.

Mərkəzi Komitədə

İkinci Qurultayda intixab edilmiş [seçilmiş] Mərkəzi Komitənin birinci iclası vəqə olmuşdur. İclasda sədrliyə Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, müavini-sədrliyə Mustafa Vəkilov, katibliyə Mehdi bəy Hacinski əfəndilər seçilmişlərdir.

Rusiya haqqında məruzə

Bu günlərdə Kiyevdən varid olmuş [gəlmiş] “Müsavat” firqəsinin Ukrayna mərkəzi şöbəsi üzvlərindən Həməzadə əfəndi “Müsavat” firqəsinin Bakı Komitəsi iclasında ətraflı bir məruzədə bulunmuşdur. Məruzəçi Rusiyada boğuşmada olan qüvvələrin hamısını görmüş olduğundan, bolşeviklərin, Denikin, Petlyura, Maxno, Terek, Kuban, Don kazakları və bütün bu kimi inqilab ünsürlərinin məqsəd, hərəkət və fəaliyyətləri haqqında dəyərli məlumat verə bilmişdir.

Darülfünunun Şərq şöbəsi haqqında

“Müsavat” firqəsinin 25 dekabrda vəqə olan Bakı Komitəsi iclasında komitə üzvü Əbdülvahab Məhəmmədzadənin təklifi üzrə hökumət darülfünunun Şərq şöbəsi və onun, adına müvafiq bir surətdə qurulmamış olduğu məsələ[si] müzakirə edilmişdir. Qətd edilmişdir ki, bu barədə Mərkəzi Komitəyə və “Müsavat”ın Parlaman fraksiyonuna müraciət olunub rica edilsin ki, Şərq şöbəsinin müəllimlər tərəfindən təmini və xüsusi nəzarət altına alınması haqqında təşəbbüsatda bulunsunlar.

Bu barədə komitə üzvləri Məhəmmədzadə Əbdülvahab və Mirzəbala Məhəmmədzadə əfəndilər Mərkəzi Komitə və fraksiya rəisi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə əfəndi ilə şəxsən görüşüb əhvalatı ətraflı surətdə xəbər vermişlər və müvafiq cavab almışlardır.

“İstiqlal” qəzetəsi

“Müsavat” firqəsinin nəşiri-əfkəri [fikirlərini yayan orqanı] olan “İstiqlal” qəzetəsinin bu həftə başı üçün nəşr olunacağına ümid vardır.

Komitə iclası

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Bakı Komitəsi 25 dekabrda vəqə olmuş iclasında qərar qoyulmuşdur ki, hər cümə axşamı axşam saat 6-da Komitənin adi iclasları vəqə olsun. Bu barədə üzvlər xəbərdar olmalıdırlar. Xüsusi dəvətnamələr ancaq fəvqəladə icaslara görə göndəriləcəkdir.

* * *

Qarabağlılar iclası

Cümə günü, kanuni-əvvəl 15-də Bələdiyyə İdarəsinin salonunda gündüz saat 11-də Bakı və həvalisində [ətrafında] yaşayan ümum qarabağlıların iclası təyin edilmişdi.

İclasda hazır olanların miqdarı çox az (altmış nəfərə qədər) olduğundan, böylə qərar verilmişdir ki, İttifaqa 300 nəfər üzv yazılana qədər müvəqqəti olaraq bir idarə intixab edilsin [seçilsin] ki, indilikdə İttifaqın cari işlərini tərtibə salıb və məramnaməsini dərc edib camaata paylasın və İttifaqa 300 nəfər üzv toplandıqdan sonra yeni və əbədi olaraq bir heyəti-idarə və Təftiş Komisyonu intixab edilsin.

Bu iclas Bəhram bəy Axundovun sədarəti və Hüseyn bəy Mirzəcamalovun katibliyi ilə olub, 9 nəfər üzv və 3 nəfər müşavirdən ibarət bir müvəqqəti heyəti-idarə intixab edildikdən sonra qapanmışdır.

Təcili iclas

Bu yekşənbə [bazar] günü, kanuni-əvvəl 28-də “Müsavat”ın binasında (Haşimovun mülkündə) axşam saat 5 tamamdə İttifaqi-Mütəəlliminin [Şagirdlər İttifaqının] təcili iclası təyin edilmişdir.

Məsaili-yövmiyyə [gündəlikdəki məsələlər]:

- 1) Raut [ziyafət] heyətinin mühasibəsi;
- 2) Daxil olmuş övraq [kağızlar];
- 3) Məcmuə;
- 4) Ümumi iclas;
- 5) İttifaqi-Mütəəlliminin təsdiqi;
- 6) Müsamirə və
- 7) Məsaili-cariyyə [cari məsələlər].

AZƏRBAYCANDA

Xankəndindən

Mövludi-Nəbi münasibətilə Xankəndində olan süvari və piyada, topçu, pulemyotçu alaylarının əsgərləri və zabitan komandanları kazarmanın qabağında vəqə olan düzə cəm olub İkinci Qarabağ süvari alayının mollası Molla Məhəmməd Həmzəzadə, Birinci Cavanşir piyada alayının imamı Mirzə Əli Naxçıvanlı və topçu mollası Mirzə Cəlal cənabları ümumən əsgərləri bir yerə cəm edib, bölük komandanları hər kəs öz bölüyünün qarşısında durub, miralay [polkovnik] Bulqakov və piyada miralay isbatı-vücut [iştirak] etdilər. Cümləsindən general Davud bəy [Yadigarov] məiy-yətində idi. Alaylar mütəntən [təntənəli] surətdə nizamla durmuş, üzlərində bəşəşət [sevinc] əsəri olduğu halda, Mirzə Məhəmməd kürsiyi-xitabətə çıxıb bir xütbə oxuyub “Ya eyyühən-nəbiyyu inna ərsəlnakə şahidən və mübəşşirən və nəzirən və daiyən ilallahı bi-iznihi və siracən münirən” ayəsini tərcümə edib siraci-münir [ışıqlı çıraq] – əşrəfi-məxlüqat [bütün yaradılmışların ən şərəflisi, Məhəmməd peyğəmbər] həzrətlərindən ibarət olduğunu, dünyanı zülməti-cəhl [cəhalət qaranlığı] tutmuş zamanında dünyaya gəlməyini, o zülməti nuraniyyətə mübəddəl etdiyini [çevirdiyini] bəyan etdi.

Həzrətin təvəllüdündən müxtəsərcə bəyan edəndən sonra, dua edib, əsgərlər amin dedilər.

Sonra piyada alayının mollası Mirzə Əli cənabları əsgərlik vəzifeyi-müqəddəsəsi barəsində lazımi bəyanatlarda bulunub əsgərlərimizi xoşhal etdi.

Sonra topçu mollası Mirzə Cəlal cənabları əsgərlik nədən ibarət olub və əsgərlik vəzifəsi nə olduğundan bir gözəl nitq irad etdi [söylədi].

Mirzə Məhəmməd cənabları da axırncı fatihəni oxuyub məclis tamam oldu.

Əsgərlərimiz bir-birini təbrik edib, şimdiki haladək islam tayfası bu yövmi-mübarəki [bu mübarək günü] bir yerdə etməyib ayrı-ayrı olduğunu bilən əsgərlər bu gün bir yerdə bu mübarək günü əziz tutmağımız üçün islam tayfasında ittihad [birlik] olub, bu tövr yaşayacağımıza təşəkkürlər edib, rəqs edə-edə hər alay öz kazarmalarına övdət etdilər [qayıtdılar].

Tamaşaçı

GÜRCÜSTANDA

Gürcüstan Xariciyyə Nəzarətinin Məlumat Bürosundan

Rostov-Donda nəşr edilən Denikin qəzetəsi “Jizn”in 28 təşrinə-sanidə [noyabrda] çıxan nömrəsində “Press Büro”nun aşağıdakı xəbərləri dərc edilmişdir:

“Qafqaziyada bolşevik işləri. Tiflis – Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin məhafili-siyasiyyəsi[nin] [siyasi dairələrinin] bolşeviklər və bəzi türk dairələri ilə olan əlaqəsi, hamıya məlum olan mənafe nöqtəyi-nəzəri ilə daha sıxı bir rabitə peyda edir. Bolşeviklər Dabravol ordusu vəziyyətini müşkülləşdirməyə səy edərək, Gürcüstan və Azərbaycanın müttəhid [birgə] çıxışlarını müdafiə, Gənc türklər[ə] hər növlə Azərbaycan [və]

Gürcüstana, tövlid etməkdə [doğmaqda] olan Rusiya əleyhinə müttəfiqlər qazanmağa müavinət etməkdədirlər. Gənc türkləri Türkiyədə Müttəfiqlərin vəziyyətini çətinləşdirmək üçün bolşeviklər müdafiə edirlər.

Yuxarıda yazılanlar aşağıdakı feillər ilə təsdiq edilir.

Gürcüstanın İstanbul nümayəndəsi Ermənistan Cümhuriyyəti [ilə] Dabravol ordusu və Müttəfiqlər əleyhinə müttəfiq hərəkətdə bulunmaq üçün müzakirət aparır. Sivas Konqresində bolşevik Rusiya, Azərbaycan və Gürcüstan nümayəndələri iştirak edirlər.

Batum və Bakıda Gürcüstan və Azərbaycan cümhuriyyətləri nümayəndələrinin Gənc türklər və bolşeviklər arasında Dabravol və Müttəfiqlərlə mübarizədə bulunmaqdan ötrü müzakirələri olmuşdur. Gənc türklər bolşeviklərdən külli miqdarda mübəlliglər [təbliğatçılar] almışdirlər. Bolşevik təbliğatçıları bütün ətrafa göndərilmişlərdir.

Azərbaycanla Gürcüstan arasında zeyldəki [aşağıdakı] məzmununda bir hərbi müahidənamə əqd edilmişdir [saziş imzalanmışdır]:

1) Rusları Zaqafqaziyaya buraxmamalı;

2) Azərbaycan Gürcüstan bolşevikləri ilə müttəhid olaraq, Zaqafqaziyadan Müttəfiqlərin qoğulması üçün onların əleyhinə mübarizədə bulunacaqlardır;

3) Ermənistanı düşmən hesab etməli;

4) Azərbaycan ilə Ermənistan arasında müharibə elanı zamanında ermənilərə bütün yolların kəs[il]məsinə Gürcüstan müttəəhhid olur [söz verir, öhdəsinə götürür];

5) Gürcülər Könüllü ordu əleyhinə Petrovsk cəbhəsinə qoşun göndərməyi itizam edirlər [öhdələrinə götürürlər];

6) Gənc türklərin üssül-hərəkəsi [bazası; hərəkət mərkəzi] Zaqafqaziya, Trabzon və Riza olmalıdır;

7) Gənc türklər müavinət üçün Gürcüstan və Azərbaycana və Ermənistanın müsəlman əhalisini üsyana təşviq və təhrik etmək üçün 15 min əsgər göndərməyə borcludurlar.”

Gürcüstan Xariciyyə Nəzarətinin İstixbarət [Məlumat] şöbəsi bəyan edir ki, tamamilən niyyəti-mənhəsədən [bəd, alçaq bir niyyətdən] ibarət olan bu xəbərin təqviyə [dəstəklənməsi] və təsdiqi üçün göstərilən “əmr-i-vaqelər” [“faktlar”] bütöyün yalan və iftirdirlər.

Böylə ki:

1) Gürcüstanın İstanbuldakı nümayəndələri heç vaxt, kimə qarşı olarsa, müttəhid hərəkətdə bulunmaq xüsusunda Yeni türklərlə heç bir dürlü müzakirətdə bulunmamışlardır.

2) Sivas Konqresi işlərində Gürcüstan heç bir növ[lə] iştirak etməmişdir.

3) Nə Batumda, nə Bakıda və nə də başqa bir yerdə Gürcüstan nümayəndələri heç vaxt Yeni türklər və bolşeviklərlə heç bir dürlü müzakirəyə girişməmişlərdir.

4) Gürcüstan-Azərbaycan hərbi etilafnaməsində: “Ruslar Zaqafqaziyaya buraxılmasın” maddəsi yoxdur. Fəqət müahidənamə həqiqətdə o məqsədlə əqd edilmişdir ki, əgər Dabravol ordusu müsəlləh [silahlı] qüvvə ilə Zaqafqaziya millətləri üzərinə təərrüz etmək [hücum etmək] və onların hürriyyət və istiqlalını dağıtmaq fikrində bulunarsa, o

zaman Dabravol ordusu Zaqafqaziya qayırılmasın.

5) Müttəfiqlərin Zaqafqaziya qayırılması xüsusunda guya müahidənamənin bir maddəsi də var imiş haqqında verilən xəbər büsbütün əsassız və iftirdir. Biləks [əksinə], Müttəfiqin əsakiri [Müttəfiqlər qoşunu] Zaqafqaziya qayırmaq istədiyi günlərdə Gürcüstan və Azərbaycan hökumətləri şü əsakirin Zaqafqaziya qayırılmasından ötrü istidada [xahişdə] bulunmuşlardı. Eyni təriqlə [eyni şəkildə], Parisdə bulunan Gürcüstan, Azərbaycan və Ermənistan nümayəndələri də istida etmişlərdi.

[6]) Gürcüstan-Azərbaycan müahidənaməsində Ermənistan[ı] düşmən kimi tələqqi edir [qiymətləndirir] [deyə] bir maddə yoxdur. Lakin ona bittamam zidd və müğayir [əks] olan bir maddə vardır ki, orada da denilir: Ermənistan müəyyən bir vaxt zərfində müahidənaməyə iştirak və şü vəchlə [bu surətlə] Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin tədaföyi ittifaqına [özünümüdafəyi ittifaqına] daxil ola bilər.

7) Müahidənamənin guya bir böylə maddəsi də var imiş ki, Ermənistan-Azərbaycan arasında müsəlləh ixtilaf çıxdığı təqdirdə, Gürcüstan dəxi Ermənistan qarşı düşmənə müdaxilədə bulunacaqmış deyə verilən xəbər də müfəttinə [fitnəkarasına] bir iftiradan ibarətdir. Bu iftiranı da gözəl bir surətdə təkzib edəcək vəqəə həman bu yaxın zamanda Zəngəzur məsələsindən dolayı Ermənistan-Azərbaycan arasında sərzədeyi-zühur olmuş [baş göstərmiş] ixtilaf günlərində Gürcüstanın müsəlihəci [barışdırıcı] sifətilə olaraq ciddiyyətlə ortaya atılmasıdır.

8) Həmçinin Zaqafqaziyanın Yeni türklərə bir üssül-hərəkə kimi verilməsi və buna əvəz olaraq Yeni türklərin Gürcüstan və Azərbaycana 15 min əsgər göndərməyə mütəəhhid olmaları da büsbütün iftira və böhtandan ibarətdir. Gürcüstan-Azərbaycan müahidənaməsinin məqsədi kəndi məmləkətlərinin hürriyyət və istiqlalına və onların həqqi-hakimiyyətlərinə qarşı təcavüzdə bulunan qüvvələri rəf [aradan qaldırmaq] və rədd etməkdir. Bu təcavüz istər Denikin irticası tərəfindən, istər Yeni türk imperializmi tərəfindən olsun, bir və bərabərdir.

“Press Büro”nun məsnə xəbaratı [saxta xəbari], vəqəələri (faktları) öylə bir həyasızcasına surətlə başqa rəngdə göstərməyə səy etməsindən açıq və aydın olaraq görünür ki, Dabravol ordusu mətbuatı Zaqafqaziya cümhuriyyətləri ilə nə kimi bir düşməndir və Zaqafqaziya millətlərinin hürriyyət və istiqlal məfkurələrini zəhərləmək üçün nə kimi vasitələrə müraciət edirlər.

ERMƏNİSTANDA

- “Ordu günü” bayramı münasibətilə İrəvan Bələdiyyə İdarəsi ordu nəfinə [xeyrinə] 50 min rublə ianə vermişdir.

- 18 kanuni-əvvəldə İrəvandan Azərbaycana mütəvəccihən [üz tutaraq] 500 müsəlman qaçqını hərəkət etmişdir. Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] onlara yol üçün pul və çörək də vermiş imiş.

- “Araç” qəzetəsi yazır ki, Aleksandropol [Gümrü] şəhərində Ümuri-Xeyriyyə

yə nazirinin şərəfinə kəşidə edilmiş [tərtib edilmiş] ziyafət məclisində Amerika doktoru Brayt nitq irad edərkən söyləmişdir ki:

“Ermənilər, siz gərək xüsusi mənfəətlərinizi unudub, həpiniz bir adam kimi əl-ələ verərək Ermənistanın səadəti yolunda çalışsınız. Siz gərək ümumi işin yolunda bütün malınızı və əgər lazım gələrsə, həyatınızı fəda edəsiniz! Rus lisanını buraxınız. Ermənica qonusunuz, yazınız və oxuyunuz. Bir sözlə, siz bütün vücudunuzla gərək Ermənistan uğrunda çalışsınız. Mən amerikalıyam. Fəqət nə qədər ki sizin aranızda Ermənistanda çalışsın, mən – erməniyəm. Amerikaya getdiyim zaman amerikalı olaram. Amerika Ermənistan mandatını qəbul etdiyi vaxt biz bütün qüvvəmizlə Ermənistanın inkişafı üçün çalışmağa başlarız.”

- “Araç”ın yazmasına görə, Gürcüstanda olan Ermənistan siyasi nümayəndəsi, Amerikadan Kaçaznunidən aldığı teleqrafnamədə denilir ki, Cəma-hiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] hökuməti Ermənistan 35 min ton un satmışdır. “Vest Rarita” vaporu 8500 ton həml edərək [yük götürərək] bu gün Batuma tərəf hərəkət və təxminən kanuni-əvvəlin 25-də oraya vürud edəcəkdir [çatacaqdır]. O biri vapor isə iki gün sonra hərəkətdə bulunacaqdır.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Bu teatro mövsümündə birinci kərə olaraq Cəlil Məmmədquluzadənin məşhur “Ölülər” faciəsi kanuni-əvvəlin 26-da

Dövlət Teatrosunda Azərbaycan Dövlət Teatrosu Heyəti tərəfindən mövqeyi-tamaşaya qoyuldu.

“Ölülər” faciəsində iki qüvvətli və məsuliyyətli rol vardır: Kefli İsgəndər və Şeyx Nəsrullah.

Kefli İsgəndər rolunu hər zamankı kimi Mirzəəğa Əliyev oynayırdı.

Başqa artistlərin bəzilərinə hiss edilən zəifliyə baxmayaraq, Mirzəəğa Əliyev İsgəndəri müvəffəqiyyətli, həm də ruhlu olaraq oynadı.

Şeyx Nəsrullah rolunda Məhəmmədli Sidqi hər zaman artistliklə iştigal etmədiyi [məşğul olmadığı] üçün zəif idi. Lakin bir neçə ay əvvəl, yayda oynadığı ilə imdikində bir qədər fərq sevilirdi.

Hacı Həsən rolunda Kazım Kazımxadə fəna deyildi. Habelə Rza Darablı, Əbülhəsən Anaplı, Əliislam [Dadaşov], Bağır Cabbarov yaxşı idilər. Xüsusilə üçüncü pərdədə Əliislam ilə Anaplının qəbiristandakı mübahisələri müvəffəqiyyətli idi.

“Ölülər” faciəsinin oyununda hər zaman nəzəri-diqqəti cəlb edəcək bir fəqərə [hadisə, fakt] vardır ki, artist əfəndilər burasına əhəmiyyət verməlidirlər. Şeyx Nəsrullahın müridləri, hacıların hərəsi bir şəxsiyyət olduğu üçün bunlar yek-digərindən təfriq edilməlidirlər [bir-birindən fərqlənməlidirlər].

Teatroçu

Azərbaycan Dəmiryollarının İdarəsi

Yerli müsəlman əhalisindən yaxşı elmi və lazımi dərəcədə kamil və əlil olmayan şəxsi

[şəxsləri] konduktorluq vəzifəsini öyrənmək-dən ötrü müftə kurslara dəvət edir. İmtahan verib və dəmiryolu həkimi tərəfindən konduktorluq vəzifəsinə layiq görülmə zəvət [şəxslər] tormoz konduktorluğuna qəbul olunaçaq; Bakı istasyonunda, Hacıqabulda və Gəncədə 1600 məvacib ilə hər adama. Həmçinin qulluq işini bilən müsəlmanlardan kontorşik, hesabçı və buxqalterin müavini yerlərinə qəbul olunur. Bu qulluqlara daxil olmaq istəyən zəvət Dəmiryol Hərəkatı müdirinə müraciət edə bilirlər. Amma konduktorluq vəzifəsinə daxil olmaq istəyən zəvət göstərilmiş göstərilmiş ünvanlardan savay Gəncədə kursların müdiri İbrahimova ərizə yazıb və bu şəhadətnamələri göstərməlidirlər: 1) pasport; 2) öz əksi və bundan savayı 24 yaşdan əskik, öylə ki, mükəlləfiyyəti-əsgəriyyədən azad olaraq. Kurslarda hazırlanmaq iki həftə müddətindədir.

T-423

Elan

Ticarət-Sənaye və Ərzaq Nəzarəti İdarəsi bununla hamıya xəbər verir ki, Nəzarət tərəfindən mal aparmaq üçün verilən şəhadətnamələr, şəhərdə yaşamaq üçün deyildir.

Nazir müavini: [Yusifəli] Əliyev
T-414

Oğurlanıbdır

Gəncə stasyonunda 2 qəbz Tiflisdən Fərmanyans tərəfindən göndərilib Bakıya Abbasqulu Kazım bəy oğlu namına. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

16870

Bakı Darülfünunu Ədəbiyyat şöbəsi tələbəsi, sabiq ali-ibtidai məktəbi müəllimi münasib qiymətə ya oda və mizə hazırlayır ali-ibtidailərə və edadilərin milliləşmiş siniflərinə.

Görmək olar hər gün saat 10-dan 3-ədək Məsai Nəzarəti Dəftərxanası: Tələbə Rzayev.
16865

Azərbaycan Dəmiryollarının Ticarət şöbəsi

Elan edir ki, dəmiryollarıyla göndərilən malların mənafeini gözləmək, malların təyin olunan yerlərə sağlam çatdırılması və malların itib-xarab olması məsuliyyəti dəmiryolundan götürülməsi (Ümumi qanunun 97-nci maddəsi) məqsədilə mal sahiblərinə təklif olunur ki, öz mallarının qiymətini ruz-məzənnədən [gündəlik məzənnədən] artıq olmamaq şərti ilə məlum etsin. Sərnəşin qatarına və baqaj qəbzilə verilən böylə mallar xüsusi konduktorların təhti-nəzarətində 7 və 8 nömrəli sərnəşin qatarlarıyla göndəriləcəkdir. Hərgah böylə mallar Azərbaycan və Gürcüstan dəmiryollarından keçirilərsə, gömrükhana möhürü ilə bağlanmış qatarlarda aparılacaqdır.

T-419

Uzun müddət əcnəbi məmləkətlərdə yaşayıb Fransa lisanını qövlən və feilən [nəzəri və praktiki] eyi bilən ziyalı gənc xatun saat 10-dan 12-yədək dərs verir və həmçinin orada saat 4-dən 8-ədək türkçə dərslər də verilir.

Ünvan: Sadovı küçədə nömrə 2, telefon 35-45. Fişbeyn

16869

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.
Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.
Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Müdir: Hacıbəyli Üzeyir

İnna lillahi və inna ileyhi raciun

səh. 587. “Cənazə bu gün 28 kanuni-əvvəldə”: qəzetdə “kanuni-əvvəldə” yerinə “təşrini-əvvəldə” getmişdir.

İcmali-siyasi

səh. 591. “Ertoba” (Birlik): Tiflisdə 1917-1921-ci illərdə nəşr edilmiş qəzet. Gürcüstan Sosial-Demokrat Partiyasının orqanı idi.

Teleqraf xəbərləri

səh. 593. “Yuryev”: Estoniyada şəhər; indiki Tartu şəhərinin köhnə adı.

Kubanda

səh. 594. “Qotaqoqu”: Kuban Radasının üzvü olan M. və O. Qotaqoqu qardaşlarından biri nəzərdə tutulur; qəzetdə “Hataqu” kimi təhrif edilmişdir.

Türkiyədə

səh. 594. “Əbdürrəhman Şərəf bəy”: qəzetdə səhvən “Əbdürrəhman Şərif bəy” kimi getmişdir.

İrəvan vilayəti

müsəlmanlarının ərzi-halı

səh. 595. “Aşağı Necili”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

“Ruslara əsir düşən

Arifin başına gələnlər”

şeyri (səh. 598-599) üçün lüğət:

baba: ata

öc: intiqam

neryə (nerəyə): haraya

dikmək: növbətçi qoymaq

Bu şeyrin bəzi misralarında vəzin pozulmuşdur; bəzi sözlərin düşdüyü anlaşıdır.

Vəsiyyət və mövqufata dair

səh. 599. “mövqufat”: vəqf edilmiş (xeyriyyə məqsədilə bağışlanmış) mal-mülk.

səh. 600. “Zəngəzurlu Bəh. Behcət əfəndi”: bu imza Zəngəzur qazısı Bəhlul Behcət əfəndiyə məxsusdur.

Müəllimlərə təcavüz

səh. 601. “həmin bədkarlardan biridir”: “qəzetdə “bədkar” yerinə “badkar” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 602. “Kanuni-əvvəlın 21-ndə”: qəzetdə “kanuni-əvvəlın” [dekabrın] yerinə “təşrini-əvvəlın” [oktyabrın] getmişdir.

səh. 603. “Hacızadə Mirzə”: qəzetdə “Hadızadə Mirzə” getmişdir.

Hadisat

səh. 603. “İbrahim Bağır oğlu kəndi arvadı Məşhədi Gülizar Rza qızının”: qəzetin 8 dekabr tarixli 339-cu nömrəsində bu ər-arvadın adı İbrahim Bağirov və Məşhədi Dilbər Rza qızı” kimi verilmişdi.

Firqə və cəmiyyətlər

səh. 604. “Müsavət firqəsinin Ukrayna mərkəzi şöbəsi üzvlərindən Həməzadə əfəndi”: bu şəxs, Ukraynada hüquq təhsili almış azərbaycanlılardan, Ukrayna Azərbaycan Komissarlığının katibi Cahangir Həməzadə (Həməzeyev) ola bilər.

Azərbaycanda

səh. 606. “topçu mollası Mirzə Cəlil”: “Azərbaycan” qəzetinin keçmiş nömrələrində, Xankəndində Azərbaycan dağ topçu alayının mollasının adı “Mirzə Cəlil” kimi təqdim edilmişdir.

“Ya eyyühən-nəbiyyu...”: Quranın Əhzab surəsinin 45 və 46-cı ayələri. Mənası: “Ya Peyğəmbər! Həqiqətən, Biz səni bir şahid, bir müjdəçi və bir qorxudan kimi göndərdik!

Allahın izni ilə Ona tərəf çağırın və nurlu bir çıraq olaraq göndərdik!”

“Tamaşaçı”: “Azərbaycan” qəzetinin keçmiş nömrələrində, Xankəndindəki Azərbaycan ordusunun əsgərləri arasında keçirilən müxtəlif bayram tədbirləri haqqında qəzetə yazıb məlumat verən Molla Məhəmməd Həməzadənin məktubları dərc edilmişdir. Ona görə, buradakı “Tamaşaçı” imzasının da adı çəkilən şəxsə məxsus olması ehtimalı düşünlülür.

Gürcüstanda

səh. 607. “Gənc türklər” (yaxud “Jön türklər”, “Yeni türklər”): Osmanlı imperiyasında sultan II Əbdülhəmidə müxalif gənc ziyalılar nəslinin meydana gətirdiyi siyasi hərəkət.

Azərbaycan Dəmiryollarının İdarəsi

səh. 610. “tormoz konduktorluğu”: avtomatik tormozların istifadə edilməyə başlanmasından əvvəl, vaqonlarda tormozları əllə hərəkətə keçirən konduktor; eyni zamanda vaqonun texniki vəziyyətinə də nəzarət edirdi.

Bazar ertəsi, 29 dekabr 1919-cu il, nömrə 356

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 6 rəbiülaxir sənə 1338. 29 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətiri 8 rublə, axırncı səhifədə sətiri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Talıbzadə Yusif Ziya və Abdulla Şaiq, sevgili həmsiirələri [bacıları] və Mirzə Tağı Rzayev, sevgili zövcəsi Ruqiyyə xanımın vəfat etdiyini dost və aşınarına ittila [xəbər] verirlər.

Cənazə bu gün saat 11-də Verxni Naqornıda 33 nömrəli xanədən qəbristanlığa təşvi ediləcəkdir [yola salınacaqdır].

16874

BAKİ DUMASINA QLASNI SEÇKİSİ

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla elan edir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətinin şəhər dumalarına qlasni intixabı qəvaidinin [seçkiləri qaydalarının] birinci maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən], siyahıların düz olmamağına və düz tərtib olmamasına olan şikayətlərin qəbulu üçün Bakı şəhərinə intixab olanların siyahısı elan ediləcək. Siyahılara beş günün müddətində baxmaq olar. Yəni həmin ayın 26, 27, 28, 29 və 30-da şəhər saat 9-dan axşam saat 9-dək.

Əvvəlinci və ikinci polis dairələrində yaşayan intixabçılar Sadovı küçə ilə nömrə 10 Şəhər Kitabxanasında və K. Belinskiyə görə bilirlər.

Üçüncü polis dairəsində yaşayan intixabçılar Suraxanski küçə ilə Persidski küçənin küncündə 9-cu Türk ibtidai məktəbinə gələ bilirlər.

Dördüncü polis dairəsində yaşayan intixabçılar Şaxski küçə ilə 3-cü Türk ibtidai məktəbinə gedə bilirlər.

Beşinci polis nahiyəsində yaşayan intixabçılar fransuzski “Elektro-Bioqraf” – Tağıyevin evlərinin yuxarı mərtəbəsinə gələ bilirlər.

Altıncı polis dairəsində yaşayan intixabçılar Melniçnaya küçə ilə 2-ci Türk məktəbinə gələ bilirlər.

Yeddinci polis dairəsində yaşayan intixabçılar Tarqovı küçə ilə Stanislavskinin küncündə Budaqovski 2-ci Erməni məktəbinə gələ bilirlər.

Səkkizinci polis dairəsində yaşayan intixabçılar əvvəlinci Qannı-təpinski [Qanlıtəpə] və Bolşoy Morskoyun küncündə ibtidai məktəbə gələ bilirlər.

Onuncu və on birinci polis dairələrində yaşayan intixabçılar Pervi Slabod-

ska küçə ilə 11-ci Qoqol məktəbi –
Minasyanın evində.

Bələdiyyə rəisi: V.İlyuşkin
Bələdiyyənin katibi: Buriş
T-420

ELAN

Kanuni-saninin [yanvarın] əvvəlindən,
1920-ci ildən Tiflis notariusu Mahmud
bəy Vəlibəyov Bakıya təyin olunmuş və
Baryatinski küçədə “Qafqaz” bankasının
altında kontorunu açacaqdır.

16873

* * *

Bakı poçta kantorunda kanuni-əvvə-
lin 28-ndən 31-nədək 1919-ncu ildə və
kanuni-saninin 2-sindən 5-nədək 1920-
nci ildə açılan müəsilələrə auksionnu
torq [hərrac] qərar verilmişdir. Səhər saat
10-dan 3-ədək.

Kantorun rəisi: [Bəhlul bəy] Vəzirov
T-424

* * *

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ticarət,
Sənaye və Ərzaq naziri tərəfindən ka-
nuni-əvvəl 24-də 1919 sənədə ticarət-
sənaye səhmdar cəmiyyətinin neft mə-
kulatı [məhsulları] “Nobels”in nizamna-
məsi təsdiq olundu.

16864

ELAN

29 dekabr 1919 bazar ertəsi gündüz
saat 11 tamamda Azərbaycan Məclisi-
Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-426

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

MÜDİRİYYƏTİ

Səşənbə günü kanuni-əvvəl 1-
(dekabrın) 30-nda bu mövsümdə

1-nci dəfə olaraq

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“**Aşıq Qərib**” operası

Zülfüqar bəy Hacıbəylinin əsəri,
8 pərdədə.

Həmin opera üçün yeni dekorasiya
çəkilmişdir, xüsusi libas hazırlanmışdır.
Xor və balet dəstəsi.

Musiqi orkestri Müslüm bəyin
təhti-idarəsində.

Biletlər satılır teatrın kassasında.
Tamaşa axşam saat 8 tamamda
başlanacaqdır.

Rejissor: A. M. Şərifzadə.

Teatro rəssamı: Ə. Əzimzadə.

Gələcək tamaşa:

Cümə günü kanuni-saninin
(yanvarın) 2-sində gündüz
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır:
“Mən ölmüşəm”, “Ac həriflər” və
“Bizim kirayənişin özünü öldürdü”
məzhəkələri.

Konsert, meyxana, rəqs və gülməli
nəqllər, apafeoz:

“Bir mələyin insanlara xitabı” (?)

Tamaşa başlanacaq gündüz saat 1-də.

Axşam “**Ağa Məhəmməd şah Qacar**”

Ağa Məhəmməd şahın rolunu
Abbas Mirzə Şərifzadə ifa edəcəkdir.

Həmin tamaşaların bileti

çəharşənbə günündən başlamış
teatrın kassasında satılacaqdır.

Müdiriyyət vəkili: M. Ə. Sidqi.
T-425

QİSMİ-RƏSMİ

[RƏSMİ HİSSƏ]

**Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarə-
tindən**

Nömrə 146

24 kanuni-əvvəl 1919

Nəzarəti buraxdığımndan dolayı təər-
rüz [hücumlara] və son ağır şəraitə
baxmayıb öz vəzifələrini həmişə anla-
yaraq icra etmiş olan bütün həmxid-
mətlərimə və çalışmaqda mənimlə
yaxından iştirak edənlərə öz təşəkkü-
rümü izhar etməyi vəzifə ədd [hesab]
edirəm.

Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri:
[Ağa] Əminov

Əmrnamə nömrə 147

24 kanuni-əvvəl 1919 sənə

Bu gündən etibarən öhdəmə həvalə
edilmiş Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəza-
rəti idarəsinə başlayaraq ümid edirəm
ki, işbu Nəzarətin cümlə xidmətçiləri
xidmətlərinin dərəcəsinə baxmayaraq,
məmləkətin dövlət və camaat həyatının
mövcibi-təxribi [pozulmasının səbəbi] olan
amillərlə mübarizədə bulunaraq ticarət
və sənəət fəaliyyətini imkan daxilində
təbii cərəyanına sövq etmək üçün sıx
yoldaşlıqlarla mənə müzahirət [kömək]
göstərlər.

Nazir vəzifəsini ifa edən:
[Xudadad bəy] M[əlik]Aslanov

Nömrə 148

25 kanuni-əvvəl 1919

Azərbaycan Cümhuriyyəti hökuməti-
nin qərarına binaən [əsasən], Yusifəli
Əliyev öz ərizəsinə məbni [öz ərizəsi

əasında] Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nə-
zarəti müavini vəzifəsindən təxlis [azad]
edilir.

Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri
vəzifəsini ifa edən:
[Xudadad bəy] M[əlik]Aslanov

Nömrə 149

25 kanuni-əvvəl 1919

Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri
müavini vəzifəsini müvəqqətdən Nəzarət
Şurası üzvü A. İ. Mançoğa həvalə edir və
bu gündən öz vəzifəsini ifaya mübaşirət
etməyi [başlamağı] rica edirəm.

Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri
vəzifəsini ifa edən:
[Xudadad bəy] M[əlik]Aslanov

Könüllü Təşkilatından elan

1) Cümə günü, kanuni-saninin [yan-
varın] 2-ci günüsü Könüllü Təşkilatının
İçərişəhərlə Təzəpir rayonları arasında
salxanada hərbi manevrası yapılacaqdır.

2) Təzəpir əfradını [əsgərlərini] mülə-
zim [leytenant] Tahir və İçərişəhər[i] isə
mülazim Şövqi əfəndi idarə edəcəkdir.

3) Manevrada müvəffəqiyyət qaza-
nan rayona birinciliyi qazanmış olmasına
aid birincilik bayrağı əta ediləcəkdir.

4) Digər rayonlar arasında dəxi tədrisi
manevralar yapılacağından, hər bir
rayon şimdiden istihzaratda [hazırlıqda]
bulunmalıdırlar.

5) General-qubernatora təsdiq etdi-
rilmək üzrə könüllü əfradına silah daşı-
maq üçün verilmiş olan vəsiqələrin bir
an əvvəl təşkilat idarəsinə göndərilməsi
lazımdır.

Könüllü Təşkilat İdarəsi

Məşixət İdarəsindən [Şeyxülislamliq İdarəsindən]

- Həmin 1919 sənə kanuni əvvəlin 21-də Gəncə şəhərinin Sofulu məhəlləsinə Gəncə sakini Axund Məhəmməd Hüseynbəyzadəni molla təyin və təsdiq etdiyini elan edir.

*Məşixət sədrləri:
Axund Ağə Ağəlizadə,
Mustafa Əfəndizadə*

- Göyçay qəzasından Çaxırlı prixodu, camaatının istida [xahiş] və arzusuna nəzərən ikiyə ayrılıb, birincisinə molla Əsgər Abdulla oğlu, ikincisinə molla Zahid Hacı Baxış oğlu molla təyin edilməyə İdareyi-Məşixət tərəfindən qərar verilmişdir.

*Məşixət sədrləri:
Mustafa Əfəndizadə,
Axund Ağə Ağəlizadə*

BAKİ BƏLƏDİYYƏ İNTİXABATINA DAİR

Bugünkü məsələlər arasında paytaxtımızın milli və siyasi müqəddəratına böyük bir təsiri ola biləcək bir məsələ vardır ki, hər bakılı türk üçün ciddi bir əhəmiyyətlə tələqqi edilməyə şayandır [qiymətləndirilməyə layiqdir]. Bu məsələ, Bakı bələdiyyə intixabatıdır [seçkiləridir].

Şəhər həyatına və şəhərin üsuli-məişət və güzəranına az-çox ünsiyyət edənlər üçün ən vazeh [aşkar] bir həqiqətdir ki, bələdiyyə idarələrinin oynadığı rolu feilən heç bir idarə oynamadığı kimi, heç bir fərd də bu idarənin hər

hankı bir şəkildə qurulması ilə görə biləcəyi fayda və zərərdən azadə qalamaz.

Əski dövrdə Bakı Bələdiyyə İdarəsi Bakının siyasi və milli müqəddəratını idarə edən bir müəssisə idi. Bakı Bələdiyyə İdarəsi milli, sinfi, siyasi mübarizələrin bir cameəsi [yekunu] olaraq illərcə Bakı vətəndaşlarını müxtəlif şərait-həyatıyyə altında yaşatdı. Fəqət etiraf etməlidir ki, bu idarədən, şəhərin əksəriyyətini müsəlmanlar təşkil etməsinə rəğmən, ən az bir istifadə görən də yenə müsəlmanlar idi.

Bunun səbəbi isə, ümumiyyətlə, bələdiyyə intixabatında göstərilən təkasül [tənbəllik və başısoyuqluq] və bələdiyyə idarələrinə qarşı ətf edilən [göstərilən] etinasızlıq idi.

Təbii, o zamanlar artıq bir daha övdət etməmək [geri gəlməmək] üzrə keçib getdi. Şimdi Azərbaycanın paytaxtını, hər surətlə də istəriz ki, həqiqi bir Azərbaycan paytaxtı halına qoyalım və hamımız da paytaxtın səadət və həyatı-mədənisindən istifadə edəlim.

Bununla bərabər, qayət əhəmiyyətlə nəzərə alınacaq bir məsələ vardır ki, o da siyasi hakimiyyət bizdədir mülahizəsi ilə şəhərin sırf emarı [abadlığı], inşaatı və maarifi əhvalına qarşı biganəlik göstərməkdir.

Düşünməlidir ki, Azərbaycan mövcudiyyətindən sonra Bakı bələdiyyəsinin əhəmiyyəti bir qat daha artmışdır. Çünki Azərbaycan istiqlalıyyəti zamanına qədər Bakı bələdiyyəsinin müqəddəratı bizim üçün o qədər də böyük bir məsuliyyət ilqa etməzdi [əmələ gətirməzdi]. Halbuki müstəqil bir millət olduğdan

sonra hər işdə olduğu kimi bələdiyyə haqqında da məsuliyyətimiz çox artmışdır.

Digər tərəfdən, Bakıda əqəliyyətdə [azlıqda] qalan millətlər Bələdiyyə İdarəsində bundan sonra hər dürlü mübarizələrini daha da artıracaq və şəhərin hər dürlü ümurunda [işində] bir üstünlük qazanmaq istəyəcəklərdir.

Bu günə qədər Bakı bələdiyyə intixabatı Təhriri-nüfus [əhalinin siyahıya alınması] Komissiyasının fəaliyyətindən alınan nəticə, məəttəəssüf [təəssüf ki], müsəlman əhalinin həqiqi sayı ilə müvafiq və mütənəşib deyildir. Səbəbi isə müsəlman vətəndaşların təhriri-nüfus siyahısına kafi dərəcədə etina etməmələrindəndir. Təhriri-nüfusda böylə aşağı dərəcədə bulunarsaq, qorxmaliyız ki, intixabatda bizim vəkillərimizin ədədi az olsun.

Vəkillərimizin Bələdiyyə İdarəsində azlığı isə bizim hər dürlü əlaqə [maraq] və mənəfeyimizin düçari-təzəlzül olması [sarsılması] kimi bir nəticəyə gedər ki, şübhəsiz, heç bir türk vətəndaşı bunu həzm edəmməz.

Bakı bələdiyyə intixabatı haqqında gözlərimizi dörd açmağa bir cəhətlə də məcburuz ki, Cümhuriyyətimizin gələcəyi bir başqa şəkli-siyasiyə girərsə, bələdiyyə kimi bir müəssisədəki nüfuzumuzun azlığı bizi həm mütəəssir edə bilər, həm də mütəzərrir eylər [bizə zərər verər].

Məlumdur ki, bu günlərdə siyasi məhfillərdə [dairələrdə] və Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin diplomatiyasında ən çox danışılan bir məsələ Qafqaziya cümhuriyyətlərinin konfederasyonu fikridir.

Əgər Qafqaziya cümhuriyyətləri arasında konfederasyon əmələ gələrsə, bir çox Qafqaziya şəhərləri siyasi bir beynəlmiləliyyət halına girə biləcəyi [kimi], Bakı da bundan azadə qalamaz. Binaənileyh [ona görə], o zaman üçün Bakı bələdiyyəsinin mövqeyi daha da artar.

Yalnız bu qədər də deyil. Bakının Batum kimi bir “porto-franko” [azad ticarət zonası], yəni açıq liman halına qonulması fikri də vardır.

Əgər bu iki şəkli-siyasidən hər hankı birisi əmələ gəlsə, demək ki, bələdiyyəmizin oynayacağı rol pək ziyadə mühüm və böyük olacaqdır.

İştə, bütün bu kimi gələcəyə aid əhval nəzərə alınıb da, təəmmül edildikdən [ətraflı götür-qoy edildikdən] sonra hər türk vətəndaşı üçün artıq bir vəzifədir ki, bələdiyyə intixabatına layiqi dərəcədə etina və diqqət verməli, Bakı bələdiyyəsinin bir türk bələdiyyəsi halına qoymaq hamımız üçün ümumi bir borc olmalıdır.

Bələdiyyə intixabatında siyasi firqələrimizin və bilxassə “Müsəvat”ın da oyanıq və bəsirətəkar [uzaqgörən] bir halda bulunması lazımdır.

Firqələr əhalini təşviq üçün yeganə bir vasitədir. Firqələrin birlikdə və yaxud ayrılıqda bir siyahı çıxarması haqqında biz, səlahiyyətədar olmadığımız üçün bir şey deyəmməyiz. Fəqət şunu deyə biləriz ki, camaatın səslərinin itməməsi üçün firqələrin hazırlığı lazımdır.

İki il əvvəlki bələdiyyə intixabatında firqələr camaatı intixabata təşviq etmək üçün olduqca işləmişlərdi və bundan da olduqca bir istifadə hasil olmuşdu. Bu il

isə firqələrə daha böyük vəzifə düşür. Çünki Bakı bələdiyyəsi firqələrin müvəf-fəqiyyət və məğlubiyyətlərinə uzun müddət böyük bir misal ola bilər və firqələrin güc və qüvvətlərini intixabın alacağı nəticə göstərir.

İştə, bu günün bütün türk vətən-daşlar üçün böyük bir diqqət və əhə-miyyətə alınacaq bir vəzifə – Bakı bələdiyyə intixabatıdır.

Ə[hməd] H[əmdi] [Qaraağazadə]

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

22 kanuni-əvvəl iclası

(Mabəd)

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə - (Mü-savat) Möhtərəm əfəndilər! Məndən əvvəl kürsüyə çıxıb fraksiyaları naminə bəyanatda bulunan əfəndilərin bəyanat-larında bir dəyişiklik göründü. Onlardan birisi – necə ki sizə ərz etdilər – müxalifət rolundan çıxıb şimdi müvafiqət [razılıq] vəziyyətini qəbul etmişlərdir. Təbiidir ki, müvafiqətin bir məntiqi, müxalifətin də digər bir məntiqi və psixolojisi vardır. Fəqət bir də evalyusyon, yəni ətalət qa-nunu var ki, burada onun təsiri dəxi görülmür. Digər nətiqlər arasında öyləsi də vardı ki, əskidən daha məsul bir vəziy-yətdə idilər. Fəqət imdi məsulluqdan çıxıb, sail [sual verən] bir vəziyyətdə bu-lunurlar. Əvvəlcə onların rolu sorğulara cavab vermək ikən, şimdi sual etməyə

gəlmişlərdir. Təbiidir ki, burada dəxi dərin bir ruh dəyişikliyi var.

Bilməm, bəlkə də bu təqdiri-ilahidir ki, hər kəsin alnına yazılmışdır. Mənim də alnıma Azərbaycanın müqəddəratı-siyasisi ilə mərbut [bağlı], sözündən məsul, işindən məsul bir firqə nüma-yəndəsinin məsuliyyəti yazılmışdır. Təbiidir ki, mənim bəyanatımda siz nə müxalifətdən müvafiqətə keçmiş firqə nümayəndəsinin nə də nəzarətdən mə-busluğa [nazirlikdən Parlament üzvlüyünə] keçmiş bir [Parlaman] məbusunun bəya-natına deyil, məsul bir dövlət və müva-fiqət firqəsi nümayəndəsinin məruzatına intizar edəcəksiniz [məruzəsini eşitmək istəyəcəksiniz]. *(Alqışlar)*

Əfəndilər! Mən xüsusi olaraq höku-mət deklarasyonunun barəsində kəndi təəssüratımı xülasə eyləmiş, xüsusi olaraq söyləmişdim ki, hökumətin bəyannaməsi çox müfəssəldir. Bu qədər təfərrüata getmək, mənə pək də müna-sib deyil. Bəyannamə daha müxtəsər, daha müqəyyəd [bənd-bənd, maddə-maddə göstərilmiş] olsa idi, gözəl olardı. Fəqət nətiqlərin bəziləri deklarasyon təfsilatlarından daha uzun təfsilat tələb etdikləri üçün şimdi düşündüm ki, deklarasyonu yazan Baş vəkil [Baş nazir] həzrətləri məndən daha dəqiq imiş.

Əfəndilər! Bəyannamə haqqında fraksiyomuzun nöqtəyi-nəzərlərini söyləməklə müvəzzəfəm [söyləmək vəzi-fəsini daşıyıram]. Bu gün bəyannamə və hökumət təşkili xaricində digər xüsusata qarışmağa məhəl yoxdur [yer yoxdur; ehtiyac yoxdur], zənn edirəm.

Çünki bu gün bu kimi şeylərin nə məkanı, nə də zamanıdır.

Bəzi nətiqlər tənqidatda bulundular ki, onların təfsilatı üzərində də durmaq istəməyirəm.

Məmafih [bununla belə], ümumi siya-sət nöqtəyi-nəzəri ilə bunlardan bəzilə-rinə cavab verəmmədən keçəmməyə-cəyəm.

“İttihad” nümayəndəsi, çox məmur-lar irtışada bulunur [rüşvət alır], deyər bir çox xəyanətlərdən, rüşvətxorluqlardan bəhs etdi və bunlara tədbir istədi.

Əgər bu günə qədər müxalifətdə qalan və yalnız söyləməkdən başqa bir şey bilməyən bir firqə bu kimi şeyləri hökumət daxilində kəndi nümayəndəsi vasitəsilə tələb edir və müqəssirlərə cəza verir, bu gün qeyri-müəyyən və ümumi formada deyil, daha sərih [aydın] surətdə tələb edər və məqsədini daha ziyadə hasil edər.

Əfəndilər, Denikin və Kolçak məsələsi haqqında əski deklarasyonda bir söz denilməmişdi. Xüsusi olaraq Rəisi-vükəla bir istizah [sorğu] münasibətilə söyləmiş-di ki, hərgah Denikin bizim hüduhumuzu keçərsə, meyitimiz üzərindən keçməlidir. Təbiidir ki, əski hökumətə daxil olanların bundan başqa əməlləri [məqsədləri] ol-mamışdır. Hökuməti təşkil edən firqə-lərin bundan başqa bir ruh və əzmləri olmadıqları da mühəqqəqdır [şübhə-sizdir]. *(Alqışlar)*

Fəqət bir xəta var ki, onu təshih etməyə [düzəltməyə] məcburuq. O gərək bu kürsüdən söylənməyəydi. Siyasi qələmlər ilə yazılmasına lüzum olmayan sözlərin deklarasyonda söylənməsinə lüzum yox idi.

Birinci deklarasyon ilə şimdiki dek-larasyonu müqayisə edərsək arada bir fərq görməyiriz.

Əfəndilər! Burada bir məsələdən bəhs etdilər ki, Rusiya fəhlə və kəndçiləri Denikin və Kolçakı əzib, Azərbaycan fəhlə və kəndçiləri ilə bir hökumət daxilində yaşayacaqlar. Mən əminəm ki, natiq əfəndinin qəsdı bunu ifadə etmək deyildi. Zira Azərbaycanın hürr [azad] yaşamasına and içən bir zatın [şəxsin] bu kimi ifadədə olmayacağına mən qənaət edirəm. Əminəm ki, dil topuğu vurulub; bu sözlər bu mənada olmadığından və bu mənada söyləyə bilmədiyi qənaətin-dəyəm. Bu isə ancaq yalnız bir dil to-puğundan ibarətdir. Çünki natiqi tanıyırsız və onun sözlərini böylə mənaya yoz-mağa haqqımız yoxdur.

Əfəndilər! Burada əmələ [fəhlə] təş-kilatı haqqında söylədilər. Nasıl ki, deklarasyonda söyləndi, bütün hürriy-yətlərə, istiqlalıyyətimizə toxunulma-maq şərt ilə hökumət təminat verir. Parlaman da bu hürriyyəti bundan başqa şəkildə arzu etməz zənnindəyız. Fəhlə təşkilatı hürr olmalıdır. Fəqət o təşkilatda bolşevik proklamasiyası [bə-yannaməsi] hazırlanarsa, əgər o təşki-latda Azərbaycan istiqlalıyyətinə yıxmaq təşəbbüsəti bulunularsa, hökumət oraya cəsur hökumət kimi girər və bu kimi hərəkətin önünü almağa təşəbbüsətdə bulunar və deyər ki, burada bolşevik proklamasiyası saxlanmaz; Azərbaycan istiqlalıyyəti əleyhinə gedilməyə yol verilməz. Həqiqi Azərbaycan fəhləsi dəxi buna qətiyyəni razı olmaz.

Əfəndilər! Burada torpaq məsələsin-dən danışıldı. Əskidəki kimi bu dekla-rasyonda da bu məsələ var. Bu gün torpaq məsələsi qanun layihəsi dəxi Par-lamana gəlmişdir. Siz onu qəbul ediniz,

hökumət də tətbiqə hazır olduğunu vəd edir. Və daim torpaq məsələsini müdafiə edən bir firqənin nümayəndəsinə həmin nəzarəti mühəvvəl etmək [nazirliyi tapşırmaq] bu məsələnin həlli üçün bir zamanət olammazmı?

Bunu bir də yenidən tələb etmək artıq bir şeydir.

İştə əfəndilər, mənim ümumi tənqidat haqqında nəzəriyyələrim böylədir.

Hökumət bir çox böhranlar keçirdi. Böhrandan sonra böylə bir şəkil alıb gəlmişdir. Bu mütəcanis [eyni cinsli, bütün üzvləri eyni partiyaya mənsub olan] bir hökumət deyil, koalisiyon (müştərək) bir hökumətdir. Böylə hökumətdə də hər firqənin kəndi istədiyi hasil olammaz. Hər firqənin nümayəndəsi firqə proqrammasından bir qədər güzəştə bulunar, tainki etilaf [razılaşma] hasil olsun.

Əfəndilər! Əgər bu gün firqələrin hamısı hökumətə daxil olmamışsa, əgər müxalifətdə qalacaq firqələr var isə, bu xüsusda üç aydan ziyadə davam edən və Parlaman daxilindəki kombinasiyalar ilə düzəlib meydana çıxan hökumətdir. Koalisiyon hökumətlər daima bir cinsdən, bir firqədən təşəkkül edən hökumətlərdən daha zəif olurlar. Bu zəfiyyət [zəiflik] keçən hökumətdə də vardı, imdi də var.

Çünki bu hal koalisiyonun halıdır. Fəqət bugünkü zəf [zəiflik] bu günə qədər olan zəflərdən başqadır. Bu günə qədər olan zəflərin heç olmazsa bir dürlüsündən ayrılmışız. Bu hökumət daxilə qarşı zəif ola bilsə də, xaric üçün bu zəf yoxdur. Çünki milli firqələrin həpsi hökumətə daxildir.

Əfəndilər! Burada intixabdan [seçkidən] bəhs etdilər. İntixablar sizin əlinizdədir. Bunun üçün siz çalışmalısınız. Bu xüsusda hökumətdən tələb etməyə təəccüb edirəm. Bu, Məclisi-Məbusanın fəaliyyətinə bağlı bir məsələdir. Burada bir nöqsan varsa, siz onu komisyonda bulunan nümayəndənizdən sor[uş]malısınız.

Yoxsa hökumət və ya Parlaman rəisindən sor[uş]mamalısınız. Bunu firqə nümayəndələrindən sor[uş]sanız, onlar sizə məlumat verə bilərlər. Əgər o xüsusda bir ədəmi-fəaliyyət [fəaliyyətsizlik] görünürsə, Parlamanda məsələ qaldıra bilər ki, məsələ tez həll edilsin.

Bu kimi şeyləri deklarasyondan tələb etmək mənəcə yersizdir.

Hökumət təşkilində bu günə qədər görülməmiş müşkülətlərdir. Firqələr çox ayrılmış. Bütün məsuliyyəti kəndi öhdəsinə alacaq qədər qüvvətli bir firqə olmadığından, koalisiyon yapmağa məcbur olmuşdur. Böylə olduqda, əlbəttə, məsələ uzanar. İntixabat üçün hökumətlə bərabər çalışsaq, Məclisi-Müəssisanda bir əksəriyyəti-qateə [mütləq çoxluq] olarsa, bu müşkülətlər bərtərəf edilmiş [aradan qaldırılmış] olar.

Əfəndilər, indiki hökumət gec doğdusa da, sözün tam mənası ilə müştərək Azərbaycan kabinəsi oldu. Hökumətə daxil olan firqələr kəndi ittihad [birlik] və ittifaqları ilə bir hökumətin müvəffəqiyyətini təmin edəcəklər və iki şeyə qətiyyət fikri verəcəklərdir: xaricdən müdafiə, daxildə əminyyət [asayış]. Bunun üçün də bir an bizi Məclisi-Müəssisana götürəcək. Bu halda, bizimlə bərabər bütün millətin arzusu əmələ

gələr. Bunun üçün “Müsavat” firqəsi ilə müttəhid [birgə] bulunan bitərəflər naminə hazırkı hökumətə bəyani-etimad edirəm [etimad bildirirəm]. *(Alqışlar)*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz radio mövqifi tərəfindən alınmışdır)

27 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva dairəsində tərəfimizə 30 nəfər fərari keçmişdir.

Marinburq tərəfdə Qərbi Dvinada kəşfiyyət əməliyyatı. Düşmənlər Polotsku ağır toplarla atəşə tutur.

Kiyev və Jitomir dairələrində təbəddülat [dəyişiklik] yoxdur.

Zolotonoşsk dairəsində qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Zolotonoşsk şəhərini alaraq Dnepr üzərinə çıxmışdılar.

Luzov mövqifi [stansiyası] dairəsində cənuba tərəf yürüşümüz davam edir.

Baxmut cəbhəsində tərəfimizdən Slavyansk şəhəri alınmışdır. Baxmut-Paspasnaya məntəqəsində ciddi vuruşmalar davam edir.

Luqansk dairəsində tərəfimizdən Slavyanoserbsk, Beloqorsk və Luqansk şəhəri işğal edilmişdir.

Miller dairəsində qitəatımız şiddətli vuruşmalardan sonra Millerovsk mövqifini [stansiyasını] işğal etmişdir.

Tsaritsın cəbhəsində bizim üçün müvəffəqiyyətli vuruşmalar getməkdədir.

Riqada tramvay xidmətçilərinin tətili

Riqada tramvay xidmətçiləri tətillərini elan etmişdirlər. Tətillər maaşlarının artırılmasını tələb edirlər.

Petrovskda həyəcən

Rostov qəzetlərinin verdiyi məlumat görə, yaşilların təərrüz [hücum] etmələri ehtimalı olduğundan, Petrovskda həyəcən hökmfərmədir [hökm sürür].

İspaniyada qanlı günlər

Lion - Barselona ətrafında hökumət qoşunları ilə müsadimələr [toqquşmalar] vəqə olmaqdadır. Ölənlər və yaralananların miqdarı məlum deyildir. Dəyirmanlar dayandırılmışdır. Siyasi camaat xadimlərinə sui-niyyətlər [sui-qəsdlər, terror] davam etməkdədir. Bütün Katalon mahalı idareyi-mühasirə altında elan edilmişdir.

Hindustanda iğtişas

Smolensk - Şimal-qərbi Hindustanda əhalinin ingilislərlə vuruşmaları davam edir. Qiyamçılar İngiltərə məmurları şəraitini [şərtlərini] qəbuldan imtina edirlər. İngilislər təyyarələrdən Hindustan kəndlərini topa tutmağa başlamışlardır.

(Gürcü teleqraf agentliyindən)

İstanbulda sülh komissiyonu

İstanbulda sülh hazırlıqları komissiyonu Bəhriyyə [Donanma] naziri Saleh [Xülusi] bəyin sədarəti altında bir bəhriyyə komissiyonu təşkil edilməsinə qərar vermişdir. Bu komissiyon texniklərdən ibarət olub, onlara Türkiyə ilə ehtimalı

mütəsəvvir olan [düşünülən, mümkün olan] sülh şəraiti ilə aşına olmaları həvalə edilmişdir. Vükəla Şurası Damad Fərid paşanın aprel (nisan) ayında Türkiyəyə edilən sülh zamanı Paris səfəri haqqındakı məruzəsini dinləmişdir.

(Almaniya xəbərləri)

Latviya və Litvanın ittifaqı

Latviya və Litva hökumətləri Kovnada [Kaunasda] mütəqabil təərrüzi və tədafi ittifaq əqd etmişlərdir [qarşılıqlı hücum və müdafiə ittifaqı imzalamışlar]. Kovnada bolşevik təbliğat və təhrikatının geniş dairə almasını xəbər verirlər. Bolşevik məfkurəsi Latviyada, ələlxüsüs saldatlar arasında gözəl bir mövqe bulmaqdadır. Qırmızı ordu ittifaqları gündən-günə artmaqdadır.

(Qafqaziyadakı Müttəfiqlər heyəti xəbərləri)

Lord Milner Maltada

Lord Milner Misirdən Malta cəzirəsinə [adasına] varid oldu [gəldi]. Milnerin bəyanatına görə, Malta cəzirəsi muxtariyyətli bir hökumət olacaqdır.

(İtaliya heyəti xəbərləri)

Afina - Venizelos Parisə hərəkət etdi.

Varşavada Fransa hərbi heyəti

Varşavada olan Fransa heyəti-hərbiyyəsi rəisi general [Pol Prosper] Anrinin yerinə general [Anri] Mordakin təyini gözlənilir.

Paris Konfransı

London - Avamlar Kameronunda [İcmalar Palatasında] təklif olunan suala cavabən Bonar Lou bəyan etmişdir ki, Paris Konfransında başlıca olaraq Adriatik və Türkiyə ilə sülh məsələləri müzakirə ediləcəkdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Müsəlman Cəmiyyətinin qərarı

(Hindustan qəzetələrindən)

Mədrəsə nəşr olunan həftəlik qəzetinin yazmasına nəzərən, Mədrəs Prezidentliyi Müsəlmanlar Cəmiyyətinin 30 təşrini-əvvəl [oktyabr] iclasında mövqeyi-müzakirəyə qonulan məsələlərdən başlıcası, Nellorda hindular dini nümayişlər etdiyi zaman müsəlmanlar ilə hindular arasında vüqu bulan müsədimə [toqquşma] məsələsi olmuşdur. Həman müsədimələrə müsəlləh [silahlı] müdaxilə olunduğu[ndan] məqtul və məcruh düşənlər [yaralananlar və ölənlər] də olmuşdur.

Bu məsələ haqqında Müsəlman Şurasının qəbul etdiyi qərar bərvəchi-zirdir [aşağıdakı kimidir]:

1) Mədrəs Prezidentliyinin Müsəlman Cəmiyyəti 22 təşrini-əvvəldə Nellorda vüqu bulmuş fəcianə hadisə zamanı günahsız və müdafiəsiz müsəlmanların qətl edilməsi və hinduların məscidlərə girərək xudanaşünaslıq [tanrıtanımazlıq] yapmaları və müsəlman qəbirlərini təxrib etmələri [dağıtmaları] və digər bu növ xəbərləri hüzn və küdurətlə istima etmişdir [dinləmişdir].

2) Şura qət edir ki, intizamsızlıqların səbəbini tədqiq etməkdən ötrü səriyyə [tezliklə] bir təhqiq komisiyonu təyin edilməsi üçün hökumətə müraciət edərək istidada [xahişdə] bulunsun və müsəlmanların məmurlar qarşısında etiraz etmələrinə rəğmən, musiqi ilə məscidlər yanından hinduların keçməsinə verilən müsəidə nə qədər qanuna müvafiq olub, mahal məmurlarının böylə vəqələrdə silah istemal etməsinin [işləməsinin] nə kimi bir səlahiyyətə istinad etdiyini öyrənsin.

3) Şura, hökumət qarşısında istidada bulunur ki, komisiyonun təhqiqatı bitincəyə qədər müsəlmanların həbs edilməsinin qət edilməsi [dayandırılması] barəsində hökumət təcili binəgüzarlıqlar etsin [sərəncamlar versin].

4) Şura arzu edir ki, müsəlman və hindu müxtəlif siyasi təşkilatları üzvlərindən ibarət bir müsəlihə [barışıq] komitəsi təşkil edilib, Nellorda sərzədeyizühur olmuş hadisətdən [baş vermiş hadisələrdən] dolayı hüsula gəlmiş gərginliyi bərtərəf [aradan qaldırmaq] və mətin bir sülh və etilaf qaim etmək [saziş əmələ gətirmək] uğrunda iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunsun.

Mədrəs Təşriyyə Şurasında

Mədrəs Təşriyyə [Qanunvericilik] Şurasının üzvü Xan Bahadır Əhməd Tambi Marakkayar şuraya bir neçə sorğu vermişdir ki, onlardan mahal mətbuatı aşağıdakını dərc edir:

Sorğu: Müxtəlif mahallarda vüqu bulub bir çox tələfatı mövcib [tələfata səbəb] olmuş hindularla müsəlmanlar arasında olan son hadisələr münasibə-

tilə məscidlərin cənbində [yanında] musiqi çalib “tam-tam” vurulmasının mən [qadağan] edilməsi xüsusunda qəti bir əmrnamə verməsini hökumət lazım bilməyirmi?

Qərar: Şura arzu edir ki, hindu və müsəlman məmuran və sivilələrindən [məmurlarından və mülki şəxslərindən] ibarət müxtəlit [qarışıq] bir komisiyon təşkil edilsin və şü komisiyon hinduların dini nümayişləri zamanı müsəlman məscidləri qarşısında musiqi ilə keçdiklərindən dolayı vüqu bulan hadisə və müsədimələri bərtərəf və onların aralarında sülh və etilaf qaim etmək üçün tədabir ittixazı [tədbirlər görülməsi] təşəbbüsətində bulunsun.

Təhqiq Komisiyonu

Bombey, Dehli və Pəncabda vüqu bulmuş intizamsızlıqları təhqiq etmək üçün Hindustan hökuməti tərəfindən xüsusi bir istintaq komisiyonu təsis edilmişdir. Məzkur [deyilən] komisiyon qəzetələrdə elan etmişdir ki, bu xüsusda kim təhriri [yazılı] və ya şifahi məlumat vermək arzusunda bulunarsa, komisiyon heyətinə müraciətdə bulunsun.

Yeni dövlətlərlə müzakirə haqqında xüsusi müşavirə

17 kanuni-əvvəldə [oktyabrda] Baş komandanın sədarəti altında xüsusi müşavirənin iclası vüqu bulmuşdur. Ərkani-hərb naçalnikinin [qərgah rəisinin] verdiyi bəyanatdan anlaşılır ki, cəbhə övzasının [vəziyyətinin] ciddiyyəti davam etmədədir. Məmafih [həmçinin], Qırmızı ordunun əhvalı haqqında alınan məlumatlar ümid verir ki, bolşeviklərin müvəffəqiyyəti uzun çəkməyəcəkdir.

Xəbər var ki, bolşevik əleyhdarı olan təşkilatların konfransını dəvət etmək məsələsi Müttəfiqin [Müttəfiqlər dairələ-rində mövqeyi-müzakirəyə vəz edilmis-dir [qoyulmuşdur].

Qüvvələr arasında etilaf [saziş] yapı-lacağı və yeni təşəkkül etmiş dövlətlərlə Rusiya üsuli-əlaqəsinin müəyyən edilə-cəyi möhtəməldir [ehtimal olunur].

Bir çox təatiyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra müqərrər edilir [qərar-lasdırılır] ki, əvvəlcə olduğu kimi şimdiki də Baş komandan hökuməti yeni təşəkkül etmiş hökumətlərlə ayrı-ayrı olaraq müzakirəyə başlama[q]dan əcnəbilərin müdaxilə etməməsi şərt ilə, imtina et-məyir.

Hal-hazırda böyük əhəmiyyət kəsb etmiş, dəniz nəqliyyatının tənzim edil-məsi məsələsinə də müşavirədə baxıl-mışdır.

Taun

İşbu sənə təşrinə-əvvəlinin [oktyabrı-nın] son həftəsi zərfində [ərzində] bütün Hindustanda, rəsmi xəbərlərə görə, 2.097 nəfər taun xəstəliyinə mübtəla ol-muşdur və onlardan 1499 nəfəri ölmüş-dür.

Marşal Allenbi Beyrutda

3 kanuni-əvvəldə Misirdən hərbi krauzerlə [kreyserlə, hərbi gəmiylə] Baş komissar Allenbi vürud etmişdir [gəlmiş-dir]. Allenbinin vürudundan məqsəd Suriyada olan Fransa Baş komissarı ge-neral Quro ilə görüşməkdən ibarət ol-muşdur. Müləqatın [görüşün] səmimənə surətdə keçməsi İngiltərə-Fransa dostlu-ğunun mətanətini və iki dövlətin Yaxın

Şərq siyasətində müvəffəqiyyəti-tammə ilə [tam müvəffəqiyyətlə] davranmalarını iradə edir [göstərir].

Nim-rəsmi mənbədən [yarı-rəsmi mənbələrdən] verilən xəbərə [xəbərlərə] nəzərən, mövzuyi-bəhs olan bütün mə-sələlər haqqında etilaf [razılaşma] hüsulə gəlmişdir.

İstanbuldakı “Rusiya nümayəndəsi” Zaqafqaziya cümhuriyyətləri haqqında

İstanbulda olan “Rusiya nümayən-dəsi” Türkiyə qəzetələrindən birinin müdiri ilə müsahibədə bulunarkən bəyan etmişdir ki, türklər Türkiyənin təqsim edilməsini [bölünməsinə] istəmə-diyi kimi, ruslar da Rusiyanın hissələrə bölünməsinə istəməyirlər. Azərbaycan məsələsi müğləq [dolaşq] bir məsələdir. Əgərçi bizim aramızda ixtilafı-əfkar [fikir ayrılığı] mövcuddur, fəqət bu o demək deyildir ki, biz Azərbaycanla müharibə bir vəziyyətdəyiz. Biz Azərbaycan və Qafqa-ziyanın başqa cümhuriyyətlərinə, kon-federasyon təşkil etmək və Rusiya idarəsi altında olmaq şərt ilə muxtariyyət vermək istəyirik.

“B.”

Vilson və Amerika Məclisi-Əyanı [Amerika Senatı]

Parisdə nəşr olunan “Entransijan” qəzetəsinin yazmasına görə, Vilson biraylıq məzuniyyətə gedəcəkdir və onun yerini vis-prezident [Tomas Rayli] Marşall dolandıracaqdır. Ehtimal edirlər ki, Marşallın idarəsi altında müxalifət-karların kəskinliyi təsviyə [ləğv] edilə-cəkdir. Zira prezidentin şəxsiyyəti əyan [senatorlar] ilə Vilson arasında çıxmış ix-tilafda böyük rol oynayır.

Ermənistan və Yunanistan

Parisdə olan erməni heyəti-mürəxxə-səsi [nümayəndə heyəti] Sülh Konfran-sında olan Yunanistan sülh heyəti-mürəxxəsindən bir təşəkkür teleqraf-naməsi almışdır. Yunan mürəxxəslərinin ermənilərə izhəri-təşəkkür etməsinin səbəbi bu olmuşdur ki, Lütsern Sosialist Konqresində İzmir məsələsi müzakirə edilərkən, Daşnaksutyun nümayəndəsi M. Vartanyan, bütün Konqre əzasının [üzvlərinin] türklərin hüququnu müdafiə etməsinə rəğmən, İzmirin Yunanıstana verilməsini tələb etmiş imiş.

Felyeton

DARÜLFÜNUNLAR TARİXİ

- 1 -

Darülfünunumuzu doğrudan-doğru bir türk darülfünunu etmək üçün Avropanın müxtəlif cəhətlərində açılmış darülfünunların tarixlərini, bəlalı sərgü-zəştlərini öyrənməliyiz ki, bunlardan ibrət alaraq arzusunda bulunduğumuz məqsədin də vüruduna [məqsədə çat-mağa] çox tezəcə nail olaq.

Bu gün almanların, firənglərin, ingilis-lərin mütəəddid [çoxsaylı] darülfünunları olduqları üçün, təbii, hər millətin özünəməxsus birər tarixi də vardır. Bizdən uzaq və ən əvvəl mədəniyyətə nail olmuş millətlərin darülfünun uğrun-da çəkdikləri zəhmətlərdən bəhs etmək icab edərsə [lazım gələrsə], yüz ildən bəri bizimlə siyasi bir əlaqədə bulunan rusların və bu əlaqədən naşi [ötrü] bu

gün darülfünunumuzda rus professorla-rının ən böyük bir rol oynadıqları cə-hətlə, qabaqca rus darülfünunlarının tarixini öyrənməliyiz.

Rus dövlətinin dairəsi artdıqca, məm-ləkətin də ərbabi-ixtisasə ehtiyacı böyü-yürdü. Bunun rəf'i [aradan qaldırılması] üçün bir çox rus tələbələri dışarıya göndərildisə də, mətlub [arzu edilən] nəticə hasil olmadı. Çünki rus tələbələri əcnəbi dillərinə layiqincə dərəcə [vəqif] olmadıqları üçün həman dillərdə təhsil edilən elmlərdən də istifadə edəmməz-dilər. Əlavə, özlərini kənarda asudə gö-rüb vaxtlarını ancaq ləhvü-ləəb [əyləncə, eys-ışrət] ilə keçirdilər. Binaənileyh [ona görə], Böyük Petronun təşəbbüsü ilə Pe-tersburqda 1725-ci ildə birinci rus da-rülfünunu açılmışdır.

Birinci dəfə 17 professor dəvət edilmişdir. Lakin bunları dinləyib anlayan rus tələbələri olmadığı üçün professor-larla bərabər, Almaniyadan 8 nəfər də tələbə dəvət edilmişdir ki, sonradan bunların 4-ü darülfünunda hazırlanıb professorluq dərəcəsinə nail olmuşlar.

Bununla belə, rus darülfünunu illərcə rus müdavimlərindən [dinləyicilərindən, tələbələrindən] xali [boş, uzaq] qalmışdır. Hətta 17 il sonra on iki professorun müqabilində ancaq on iki də müdavim bulunmuşdur. Professorların təlimi latın lisanında olduğu səbəbə görə, ruhani məktəblərinin də latınca qabil bilənlərin-dən hökumətin məsarifinə olaraq 30 nəfərini darülfünuna toplaya bilmişlər.

Güşadından [açılışından] qırx səkkiz il sonra, yəni 1753-cü ildə 20 nəfərdən fəqət [sadəcə] 9 tələbə itmami-təhsil edə [təhsili başa vura] bilmişdir. Beş il sonra

darülfünunun müdiriyyəti rus professoru Lomonosova həvalə edildisə də, yenə bunun ciddü-cəhdinə baxmayaraq, mədrəsənin gün-gündən tənəzzülü artırdı. 1783-cü ildə burada ikicə tələbə qalmışdı ki, bunlar da əcnəbi dillərinə dara olmadıqları cəhətlə hökumətin məqsədinə yararlıq göstərəmmədilər.

Petersburq Darülfünununun bu qədər pozuq bir halda yaşamaq səbəblərinin biri də bu vaxtlarda ikinci rus darülfünununun Moskvada açılması idi. Yeni mədrəsəyə verilmiş imtiyazlardan istifadə edərək Moskvada və ətrafında yaşayan rus əsilzadələri kamali-şövqlə cavanlarını oraya göndərirdilər. Böylə ki, 1758-ci ildə ikinci darülfünunun 100-dən ziyadə tələbəsi bulunmuşdur. Məəttəəssüf [təəssüf ki], get-gedə buranın da tənəzzülü başladı. Müdam [həmişə] savadlı məmurlara möhtac qalmış rus hökuməti təhsilin axırını bəkləməyərək, məqami-zərurətdə tələbələri darülfünundan yarımçıq qaldıraraq xüsusi məmuriyyətlər dalınca göndərirdi. Böylə ki, 1770-ci ilin hesabnaməsinə görə, yarımçıq təlim görmüşlərin ədədi 300-dən mütəcaviz [artıq] idi.

Bir çox sair səbəblər də vardı ki, bunları professorlar Böyük Katerinaya verdikləri şikayətlərində müfəssələn yazmışdılar. Professorların verdikləri ərizələri, haqq tələbləri Birinci Aleksandrın vaxtnadək hökumət tərəfindən nəzəri-etinaya alınmadı. Bundan sonra Maarif Nəzarətinin təsisilə ümum maarif işlərinin islahı ilə bərabər darülfünun məsələlərinə də müdaxilə edildi. Demək olar ki, əvvəlki 100 ilin ərzində rus darülfünunları ciddi bir iş görə bilməyib,

yalnız bu dövrdə adları ilə iftixar edirdilər.

İkinci dövr 1804-cü ildən başladı. Bu vaxtlarda yenə rus tələbələri əcnəbi dillərinə dara olmadıqları üçün müdaximlərin ədədi artmıyır. Ləyaqətli professorlar Rusiya qanunlarının təzyiqatı və təhdidatı [məhdudiyyətləri] şəraitinə davam gətirməyib, yenə Avropa darülfünunlarına müraciət etdilər. Ləyaqətsizləri isə məhz mənfəəti-şəxsiyyətləri mülahizəsi ilə Rusiya darülfünunlarında qalmışlardı.

Təbii ki, böylə professorların vücudu ilə rus tələbələrinin ədədi arta bilməzdi. Fəqət gimnaziyaların müəllimliyinə hazırlanan şəxslərdən başqaları mühazirələrdə bulunmazdılar. Tibb fakültəsinin halı pək fəna idi. Tibbin ənvai-təqsimatı [növbə-növ şöbələri] ancaq bir-iki professorla həvalə edilmişdi. Təşrihi-bədəni [bədəni kəsməyi, operasiyanı] fəqət nəzəri olaraq kitablardan təlim edirdilər. Bunun müqabilində Riyaziyyat fakültəsinin müvəffəqiyyəti və əhəmiyyəti getdikcə böyüyürdü. Əcnəbi professorları rus tələbələrini yalnız bu fakültəyə rəğibləndirib, rusların birinci riyaziyyatını burada hazırladırdılar.

Bir bu qədər zəhmətdən [zəhmətlərdən] sonra rus hökuməti anladı ki, rus cavanlarından Rusiyanın daxilində professorluq vəzifəsinə hazırlanmaq şəraiti hələ fərahəm [qaydasına düşmüş] və mümkün deyil. Binaənileyh [ona görə], bunlardan bir dəstə Derpt [Tartu] şəhərinə göndərildi.

Qanuna görə, əcnəbi professorları bir çox maddələri latın dilində təlim etməli idilər. Fəqət rus tələbələrinin latın dilin-

də o qədər məharətləri olmadıqları cəhətlə, professorlar darülfünun təlimlərini unudub, latın lisanının təlimi ilə uğraşırdılar. Yəni rus darülfünunları gimnaziya kimi vəsət [orta] məktəblərin halını kəsb etmişdi. Bu mümaniətin rəfi [məneənin aradan qaldırılması] üçün gimnaziyaların proqramları islah edildi, latın dilinin təliminə artıq dərəcədə əhəmiyyət verildi. Lakin bu islahlar əncama gəlincə irtica dövrü, dekabristlərin xürcu [çıxışı] ilə bir çox fəal professorlara sui-nəzərlə baxılıb, neçələrini də tərək və tərək etdirdilər [qovdurdular, uzaqlaşdırdılar]. Yenə rus darülfünunları əhli-xibrənin təbidi [mütəxəssislərin qovulması] ilə boşalıb, qeyri-mütəxəssislərin öhdəsinə buraxılar.

Axirüləmr [işin axırında, nəhayət] darülfünunların islahı üçün 1835-ci ildə yeni bir düsturül-əməl ittixaz edilir [nizamnamə qəbul edilir].

Bunun ən birinci şüarları üç idi: rus milləti, rus dini (ortodoks) və rus padşahlığı (hökuməti-müstəbidə).

Darülfünunların yeni proqramları həman şüarlarla əsaslanmışdı. Məşhur rus şairi Puşkinin tədbiri ilə əsilzadələrdən başqa sair əsnafın [siniflərin] cavanları rus darülfünunlarına daha qəbul edilmədi, darülfünunlara verilmiş xüsusi ixtiyarat (avtonomiya) geri alınıb, nahiyyə müdirlərinə – “papeçitellərə” [qəyyumlara] təbə edildi.

Din və etiqada dair mühazirələri fakültələrin hamısında təlim edirdilər. Slavyançılıq və rus tarixi ən böyük bir mövqə işğal edə bildi.

Tamam Rusiyada yaşayan millətlərin hamısını bir dinə, bir millətə və bir

padşahlığa alışdırmaq üçün, yenidən güşad ediləcək darülfünunların hankı şəhərdə və hankı cəhətdəki mövqələrinə artıq diqqət edildirdi ki, rusların izdihamlı mərkəzlərindən kənara, qeyri-ruslara məbada darülfünun qismət edilməsin. Odur ki, Lehistanın [Polşanın] gələcəkdə milli hisslərini oyada bilən Vilna Darülfünununun bağlayıb, əvəzinə slavyanlığın üçüncü mənzələsi [dərəcəsi, mövqeyi] məqamında bulunan Kiyev şəhərində yeni bir darülfünun təsis edildi.

Hökumətin və bəzi rus professorlarının ciddü-cəhdi sayəsində darülfünunlarda işar edilən [elan edilən, şüar edilən] millətçilik mətlub [arzu edilən] dərəcədə qaldırılıb, qeyri-təbii bir hal kəsb etməyə başladı. Böylə ki, hökumətin xoşuna getməyən “slavyanofil” dəstəsi Moskva Darülfünununda yerləşib sair darülfünunlara da icrayi-təsir etməyə başladı. Bunun üçündür ki, rus hökuməti bu vaxtlar Moskva Darülfünununun bəzi hüququnu alıb, təzyiqatına [ona təzyiqlər etməyə] girişdi. Bundan sonra dvoryanlara daha yol verilməyib, məkatibi-hərbiyyə [hərbi məktəblərin] qapılarını onlar üçün açıq tutdular. Fakültə müdirləri professorların tamam təlimatını [təlimlərini, dərslərini] nəzarət altına alıb, proqramın cüzi bir təbəddülünə [dəyişməsinə] yol verməzdilər və hər böylə ittifaqlarda [hallarda] hökumətə ittilaat [xəbər] verməli idilər. Söz yoxdur ki, bu hərəkətin özü-özündə casusluq fəqərəsini [faktını] tövliid edirdi [doğururdu].

Hələ bir çox maddələrin təlimi bu dövrdə qadağan edildi. Məsələn, “inqilabçı” avropalıların “hüquqi-beynəlmiləl” dərsləri ortalıqdan qaldırıldı.

Alman üləmasına [alimlərinə] isnad edilmiş “filosofiya” da mədrəsələrdən qovuldu. Məntiq və elmi-ruhun təlimi də fəqət elmi-ilahi mədrəsələrinə həvalə edildi. Bu vaxta qədər görünməmiş haqqi-təlim [təhsil haqqı] məsələsi icad edildi. Tələbələrin ədədi məhdud qilindi.

Xüsusi cəza hədəsi ilə bir çox haqqaniyyəti [həqiqəti] professorlar gizlədib, əsnayi-təlimdə ixtiyari-sükut etməli idilər. Məsələn, tarix müdərrisi “bütpərəstliyin xitamı və xristianlığın başlanğıcı” məsələlərinə dair bir söz söyləməzdi. Ədəbiyyat müəllimi isə qədim rusların “вѣче”ləri, yəni qurultayları barəsində bəhsi-məqal edəmməzdilər [söz aç bilməzdilər]. Həmçinin hüquq müəllimləri də İngiltərə müəssisəsinə [müəssisələrinə] aid məlumat verə bilməzdi. Təbii ki, böylə məhdudat və təzyiqatın sayəsində rus darülfünunları ictihad edə [öz şəxsi qənaətlərini ifadə edə və ona əsasən qərar verə] bilməzdilər. Bunun üçün ətraflı bir islahata ehtiyac var idi.

Fərhad Ağazadə

NƏZARƏTLƏRDƏ

İran füqərasına müavinət

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin [Sosial Təminat Nazirliyinin] Lənkəran nahiyyə müfəttişi Nəzarətə müraciətlə məlum etmişdir ki, orada bir çox müavinətə möhtac İran füqərası mövcuddur ki, müavinət istəyirlər. Nəzarət, möhtacların siyahısı tutularaq müavinət edil-məsi haqqında lazımi düsturüləməli [təlimatı] göndərmişdir.

Gədəbəy zavodunda

Gəncə dairəsinin məsai müfəttişi [əmək müfəttişi] Baş məsai müfəttişinə bir müxtirə [yazılı müraciət] təqdimlə məlum etmişdir ki, Cümhuriyyətimizin böyük zavodlarından hesab olunan Gədəbəy mis zavodu Hərbi-ümumi zamanından bu vaxtadək sahibləri tərəfindən təxrib edilməkdədir. Belə ki, qəbula gedən dəmiryollar çıxarılır, qışla [kazar-ma] sökülür və qeyrəhu [və sairə]. Hal-hazırda təxribat davam etməklə bərabər, zavodun fəaliyyəti gündən-günə azalmaqdadır.

Baş məsai müfəttişi təliqəni [rəsmi məktubu] Məsai naziri həzrətlərinə təqdimlə rica etmişdir ki, təcili surətdə zavod sahiblərinə zavodun təxrib edilməməsi və fəaliyyətinin artması haqqında lazımi düsturüləməli verilsin.

Tovuz sement zavodu

Baş məsai müfəttişi Məsai nazirinin Tovuz mövqifindəki [stansiyasındakı] sement zavodu haqqında istizah[ın]a [sorgusuna] cavabən məlum etmişdir ki, hal-hazırda məzkur [adı çəkilən] zavodda 8 nəfər fəhlə qalmışdır ki, 300 manatdan 600 manata qədər məvacib alırlar. Halbuki gündən-günə artan bahalıq və fəhlələrin məvaciblərinin azlığı məlumdur. Zavodun işsizliyinə səbəb zavodda hazırlanmış külli surətdə sementin qalmasıdır. Əvvəllərdə məzkur zavodda 300 fəhlə çalışırdı və istehsalatı da şimdiki qomsu cümhuriyyətlər ehtiyacı üçün kifayət edirdi.

Müfəttiş rica etmişdir ki, Cümhuriyyətimizə lazım olacaq miqdarda sement göndərildikdən sonra mabaqisinin [qala-

Şeir

TÜRKÜN XİTABI

- 2 -

nının] xaricə çıxarılmasına icazə verilmək üçün lazımi tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün] ki, bu təriqlə [bu yolla] zavod sahiblərindən fəaliyyətə başlamaq tələb edilə bilsin. Əlavə, müfəttiş şimdiki fəhlələrin məvaciblərinin əsasi-ümumi üzrə artırılması haqqında düsturüləməli istəmişdir.

* * *

- Gədəbəy dairəsinin müsri [yoluxucu] xəstəliklər təbibi teleqrafən Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə xəbər vermişdir ki, məzkur [deyilən] dairədə toplanmış qaçqınların əhvalı nəhayət dərəcədə fənadır. Əlbisə və mənzil yoxluğundan qaçqınlar açıq havada qalmaq məcburiyyətində olduqları kimi, aralarında bir çox müsri xəstəliklər baş qaldırmışdır. Məhəlli [yerli] Cəmiyyəti-Xeyriyyə fəaliyyətsiz olduğundan naşi [ötrü], təbib para deyil, əlbisə, ayaqqabı və başqa lazımi mühimmatın [ləvazimatın] göndərilməsini rica etmişdir.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Gəncə nahiyyə müfəttişliyinə müraciətlə təcili surətdə əhvalı məhəllində təhqiq edərək Nəzarətə nəticəni təqdim etməyi tələb etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Gəncə nahiyyə müfəttişinə, Gədəbəy dairəsində olan qaçqınlar ehtiyacı üçün iki tay bez, Batumda Nəzarət tərəfindən alınmış bəzzaziyyə malından bir tay qazax üçün, 1000 dənə də isti ayaqqabı göndərmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Qarabağ general-qubernatorluğu nəzdindəki kəndi müvəkkilinə, qaçqınlara bir ay əkmək vermək üçün 225 min manat, əlavə, kəndi əkməkxanası təşkilindən ötrü də 75 min manat göndərmişdir.

Ey Avropa! Bənim tarixim vardır,*
O böyük dimağın, ürfanın qədər...
Biçdiyin qaftanlar ruhuma dardır;
Kiçik görmə bəni vicdanın qədər!

Xilqətlə başlayan bir millətəm bən...
Pəncənə girərimi əzəli dərya?
Üfük-üfük doğan bir dövlətəm bən...
Alnımın bir əski tuğudur ziya!

Tac geyən başıma yaxışmaz dikən!
Bən də çox oynadım zəfər oyunu.
Və lakin seçərdim qurddan qoyunu!
Müntəqim deyildim müzəffər ikən.

Demək ki, sən bəndən böyük deyilsən!
Bunu İzmirdəki dillər söyləsin...
Bənim xatirimə günəş əyilsin,
Səndən çocuqlarım nifrət eyləsin!

Feyzulla Səcid

*6-5 təqtili

DAŞNAK HÖKUMƏTİ VƏ MÜSƏLMANLAR

- 2 -

*(Zəngibasara mahalı müsəlmanları
tarafından gəlmiş nümayəndələrin
bəyanatından)*

Daşnak hökuməti təslim olmaq üçün bizə ultimatum verir. Fəqət tamamiyyəti-mülkiyyə və məsuniyyəti-şəxsiyyə-mizi [ərazi bütövlüyü və şəxsi toxunulmazlığımızı] təmin edəcək bir itminan [inam, etimad] verirmi və ya verdi də, o icra və tətbiq olunurmu?!

Dörd ay irəliyə qədər biz təslim olmuş və şu təslimin “feyzini” də görmüşdük. Daşnak hökuməti ən əvvəl “vergi” namı ilə bizim var-yoxumuzu yağma etdi. Məhsulların iki hissəsi hökumətə və bir hissəsi də bizə yetişəcək dedi. Heç olmasa, bu dediyinin üstündə durub məhsulumuzun bir hissəsini də olsa bizə versəydi, yenə dərd yarı olardı. Fəqət vəd etdiyi şu bir hissəni də “həcz” [müsadirə] namı ilə çaldı. Əkinlərimizdən hasil olan taxılın həpsini çalaraq bizi bu sözün bütün mənası ilə ac qoydu!..

İştə bu, daşnak hökumətinin “qanuni” binagüzarlıqları [sərəncamları] idi.

Şimdi keçəlim “qanun” xaricində soyğunçuluq edən “mauzerçi” hayduqların [quldurların] hərəkətinə. Gün olmazdı ki, orada-burada beş-altı müsəlmanı qətl etməyəydilər. Daşnakların türk millətini tədricən imha etmək planını “gizlicə” ifaya çalışan şu əşqiya, min adam içində də olarsa, bir təzə libas geymiş müsəlmana təsadüf etdikdə

həman saat soyundurub çılpaq buraxırlardı. Kimin bir atı və ya heyvanı görünürdüsə, şu dəqiqə “həcz” edirlərdi. Köylərin ağsaqqal və rəislərini çağırır bir bəhanə ilə camaatın qələbəlik yerində döyüb əzirlərdi və özlərinə də olmazın həqarətlər yapırlardı və sonra “Gediniz Osmanlıları çağırınız, sizə kömək etsinlər” deyər qırbacla açdığı yaraları müstəhziyanə [istehzal] gülüşlərlə duzlayırlardı.

O yerlərdə ki, bu vəhşətlərə qarşı etiraz edərək namuslarını müdafiyyə qalxmaq istəyənlər görünürdü, əvvəlcə onların məscidlərini, camelərini, evlərini yandırır, sonra əhalinin erkəklərini bittə-mam kəsirlərdi və qadınları da avtomobillərə dolduraraq bizim kimi təslim olmuşların içində gəzdirlərdi ki, “Baxınız, sizin peyğəmbəriniz, şəriətiniz qadınları örtülü saxlamanızı əmr etmişdir, amma biz böylə yapırıq və...”

Oh, nə həqarətlər, işgəncələr!!

Bu cinayətləri irtikab edən [işləyən] və şu vəchlə [bu surətlə] 370 müsəlman köylərini təxrib və əhalisini qətlə edən daşnaklar sonra bütün cahana bağırırdılar ki, türk əsgəri, kürd əşqiya, müsəlman təcavüzü nələr və daha nələr...

İştə, şimdi yetimlər məlcəsi [sığınacağı], dullar məvası [yuvası] olmuş Zəngibasara mahalına da təslim olmaq ultimatumu vermişlər və şərtləri də budur ki, ən əvvəl ağsaqqallarımızı, rəislərimizi və silahlarımızı təslim edək, sonra isə bizimlə “müzakirə”yə başlansın.

Biz o şərtlərin nə demək olduğunu anladığımız üçün imtina etdik. Şu həqarətlərə məruz qalmaqdan, mərdanə və namuskarənə bir mübarizə ilə məhv

olmağı tərcih etdik. Ermənilər isə şimdi bizi ikiqat düşmən hesab edirlər – biri türk-islam olduğumuz üçün, ikincisi də “inadçı” zəngibasarlı olduğumuz üçün. Və zəngibasarlı qoxusu gələn bir adamı nədə bulurlarsa, Neronun xəyalına belə gəlməyən işgəncələrlə təzib edirlər [əzab verirlər].

Bu yaxın zamanlarda İrəvana getmək istəyən bir zəngibasarlı müsəlmanı yolda dərdəst edib [ələ keçirib], sən türklər zamanı zabit idin bəhanəsi ilə bir gözünü çıxarmış və kəndisini də bu vaxta qədər həbs etmişlərdir.

Daşnakların apdıqları cinayət və vəhşətlər naqabili-təsvir və təhrirdir [təsviri və yazılması mümkün deyil]. O barədə illərcə yazılsa, bitəsi deyildir. Fəqət şimdi bizim çarəmizi düşünməlidir. Biz hər tərəfdən atəşlə mühatz [əhatə edilmişiz]. Əgər şu zamanda bizim fəryadımıza yetişən olmazsa, biz də həman 370 köy kimi daşnakların məq-hur və fədası [daşnaklar tərəfindən qəhr edilmiş, məhv olunmuş və onların qurbanı] olacağız.

Aman, dindaşlar, bizə bir çarə düşününüz!..

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Dükənçilərin iltiması [xahişi]

Cavad qəzasının Petropavlovka köyünün dükənçiləri budkaların, Petropavlovkada meydana olan budkaçıların dükənçilərə zərəri yetişdiyi üçün götürülməsi haqqında Bakı valisinə bir ərizə hal vermişdirlər. Bakı valisi bu xüsusta məlumat topladıqda məlum olmuş ki,

bu budkaları Petropavlovkada bu axır hadisədən əvvəl həman köydə sükunət edənlər bina etmişlərdir və hadisə nəticəsi olaraq onlar kəndi yerlərindən pərakəndə düşdükdə, işbu budkalar Ziraət Nəzarətinə [Əkinçilik Nazirliyinə] keçmişdir və Nəzarət bunun idarəsini Dövlət Əmlak naziri [Dövlət Əmlakı naziri] öhdəsinə buraxmışdır. Bakı valisi məlumat toplarkən, nazir əfəndi budkaların artıq dərəcədə lüzumunu göstərmişdir.

Şamaxıda

Şamaxı Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən bir ərizə-hal varid [daxil] olmuşdur ki, Bələdiyyə İdarəsi üzvləri (qlasni) intixabatına [seçkilərinə] məxaric üçün 65.000 (altmış beş min) manat hökumət xəzinəsindən təxsis edilsin [ayrılınsın].

İran quldurları

Salyan qaimməqamının [qəza rəisinin] yerini idarə edən Məlikov Bakı valisinə teleqrafla xəbər vermişdir ki, işbu kənuni-əvvəl 10-cu gecəsi İran quldurları hücum edib əkinçilərin 20 baş öküzlərini, bir atlarını və təklilərin 208 baş qaramalını qarət edib aparmışlardır və atışma əsnasında əkinçilərdən iki nəfərini yaralamışlardır.

Bu teleqrafa cavab olaraq Salyan qəza qaimməqamına düsturüləmə [təlimat] verilmişdir ki, qaimməqam kəndisi şəxsən qarət edilmiş malların qaytarılması üçün təcili bir surətdə ən ciddi tədabir ittixaz etsin [tədbirlər görsün] və quldurları tövqif etsin [tutsun].

İran sərhədində

Bakı valisi Daxiliyyə Nəzarətinə xəbər vermişdir ki, bu axır vaxtlarda Qocabəy-

lilər və qeyri İran quldur dəstələri sərhəd boyu yaşayan camaat və əkinçilərə artıq dərəcədə narahatlıq və əziyyət verməklə bərabər, kəndilərini öldürüb mallarını qarət etdiklərindən, təşirini-əvvəlin [oktyabrın] 30-da və kanuni-əvvəlin [dekabrın] 7-də və 20-də Cavad qəza qaimməqamına xəbər vermişdir ki, sərhəd komandanı təhti-idarəsində [başçılığı altında] yeni iki süvarə dəstəsi təşkil etsin ki, bu dəstələr əhalini və əmvalını [mallarını] İran quldurlarının hücumundan müdafiə etməklə bərabər, lazım gələrsə, silah gücü ilə də olsa, Şahsevənləri Azərbaycan hüdudundan uzaqlaşdırsın.

Qəza qaimməqamı Bakı valisinə teleqrafən xəbər vermişdir ki, işbu tədabir ittixazı nəticəsi olaraq, qəza bilmərrə quldurlardan təxliyə və əmniyyət iadə edilmişdir [asayış bərpa edilmişdir].

HADİSAT

Oğurluq

Kanuni-əvvəlin 25-də axşam saat 7-də Telefonu soqaqda [küçədə] 5 nömrəli evdə qapıya açar salmaq vasitəsilə Zaxar Adamovun evindən 47.800 manatlıq pul ilə əşya oğurlamışlardır. İş təqib etdikdə məlum olmuşdur ki, bu oğurluq həman evin dvorniki [dalandarı] Sitrak Bağdasarovun iştirakı ilə olmuşdur. Ona binaən, məzkuru tövqif etmişlərdir [ona görə, adı çəkilən şəxsi tutmuşlar].

Qətl

Kanuni-əvvəlin 25-də Çadrovı soqaqda 33 nömrəli evdə axşam saat 8-də

İran təbəəsi Məhəmməd Niyaz oğlu tapança ilə öz həmsəhrisi İsmayıl Qafar oğlunu sinəsindən vurmuşdur. Yaralını Mixaylovski xəstəxanaya götürmüşlərdir. Əhvalı təhlükəlidir.

Qonaq

Kamenisti soqaqda 36 nömrəli evdə sükunət edən Atababa Məcid oğlu polis idarəsinə xəbər vermişdir ki, kəndisi Bakıda olmadığı zaman öz həmkəndlisi Mirzə Həsən Molla Dadaş oğlu bunlara qonaq gəlib gecə qalmışdır. Səhər təzdən durub, altı dənə fərş və iki dənə qızıl biləzik, cümlətanı 64 min manatlıq əşya götürüb qaçmışdır.

BİRJADA

Kerenski minlik 800-1000 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1250 manata qədər, yüzlüyü 200-300 manata qədər və xırdası 40-50 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirası 255 manat və Zaqafqaz bonu min manata 50 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirası 1100 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2300 manatdır.

Gümüş manat 105 manat və xırda gümüş para 45 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 1 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 50 faiz əskikdir.

FİRQƏ VƏ CƏMİYYƏTLƏR

“Müsavat”da

Fəhlələr və ərzaq

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Balaxana mərkəzi şöbəsi tərəfindən Bakı Komitəsinə xəbər verilir ki, Zabrat, Ramana və Balaxana mərkəz dairələrində çalışan fəhlələr hökumət tərəfindən buraxılan ərzaqdan istifadə edə bilməyirlər. Komitə bu barədə Ticarət və Ərzaq Nəzarətinə xəbər verib, lazımı binagüzarlıq [sərəncam] olmasını rica etmişdir.

Əkinçilərin şikayəti

“Müsavat” firqəsinin Əhmədli köy şöbəsi Bakı Komitəsinə xəbər verir, hökumətin mal-qara müvəkkili tərəfindən kənd camaatının taxılları yedirdirilir. Komitə bu barədə tədbir olunmasını qradonaçalnikdən və Ziraət Nəzarətindən [Əkinçilik Nazirliyindən] rica etmişdir.

Binəqədi pristavi

Binəqədi kənd camaatı Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Bakı Komitəsinə müraciət edib deyirlər ki, Binəqədi kənd pristavi məst olaraq kənd camaatını artıq dərəcə incidir, hətta təhqir edir. Firqə bu barədə Mülkiyyət müfəttişinə və Sabunçu polismeysterinə müraciət edib tədbir ittixaz edilməsini [tədbir görülməsini] rica etmişdir.

Ərəb Həmyə kəndinə Şollar suyu

Ərəb Həmyə kəndinə Şollar suyu çəkilməkdən ötrü firqəmizin müraciə-

tinə Bakı Bələdiyyə İdarəsi müvafiq cavab vermiş və bu barədə lazımı təşəbbüsatda bulunacağını vəd etmişdir.

İmdi həmin işdən ötrü firqə Mirhi-dayət Mirdamadzadəni mürəxxəs [nüməyəndə] surətində Bələdiyyəyə göndərüb bu işin tez başa gəlməsi üçün səy etməyi ona tapşırılmışdır.

Zəngəzur qaçqınları

Zəngəzur qaçqınlarından üç nəfər “Müsavat” firqəsi tərəfindən Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] göndərilmişdir.

Əmirhacıyanda sənəət məktəbi

Keçənlərdə Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Əmirhacıyan şöbəsinin müraciəti üzrə “Müsavat”ın Bakı Komitəsi Maarif Nəzarətindən məzkur [deyilən] kənddə sənəət [sənaye], ünəs [qızlar] və musiqi məktəbləri açılması haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdu.

Nəzarət ikinciləri rədd ilə ancaq sənəət məktəbinin açılmasına razılıq izhar etmişdir [bildirmişdir].

Şikəst bir fəhlə

Buzovna kəndinin əhlindən Baba Aydın oğlu “Müsavat” firqəsinin Bakı Komitəsinə müraciətən bəyan edir ki, bir il bundan qabaq vaqon altında qalıb ayaqlarından şikəst olmuşdur. Rica edir ki, dəmiryolunda münasib bir xidmət verilməsi barəsində firqə lazımı istidada [xahişdə] bulunsun. Şikəst fəhlə savadlı olduğundan, firqə münasib bir xidmət verilməsini Dəmiryolu İdarəsindən rica etmişdir.

Balaxana “Müsavat” idarəsindən

Balaxana mədən mərkəzi “Müsavat” idarəsi bununla bütün Balaxana, Sabunçu, Ramana, Zabrat dairəsində çalışan əmələlərə elan edir ki, kanuni-əvvəl 30-da səşənbə [çərşənbə axşamı] günü saat 2-də Balaxana krujokunda iclasa təşrif gətirsinlər.

Müzakirə ediləcək məsələlər:

1) Hökumət tərəfindən fəhlələrə buraxılan ərzaq haqqında;

2) 22 təşrinə-sani [noyabr] tətilində iştirak etməmiş əmələlərin tətil məvacibləri haqqında;

3) Kiçik müəssisələrdən əksəri, bütün texnika ləvazimini söküb nəql və ya satmaları haqqında.

İclasda şəhərdən dəvət edilmiş yoldaş Məhəmmədzadə Mirzəbala leksiya oxuyacaqdır.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

İanələr

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi tərəfindən aşağıda mündəric [dərc olunan] Bakı sakinlərinin möhtaclıqlarına işbu ianələr verilmişdir:

Ümleyli Şıxverdi qızına 300 manat, Həlimə xanım Hacı Zülfüqar qızına 200 manat, Anaxanım Əli qızına 200 manat, Sədəf Maşal qızına 200 manat, Bəkə xanım Məhəmmədhüseyn qızına 200 manat, Məşhədi Əli Süleyman oğluna 400 manat, Bəyimxanım Məşhədi Hacı qızına 100 və ordubadlı Əbdürrəhim Hacı İsmayıl oğluna 200 manat. Cümlətanı 1800 manat Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən ianə verilmişdir.

Dövlət Bankasından

Azərbaycan Dövləti Bankının xidmətçilərindən bir nəfərə həqqül-zəhmət olaraq təklif edilmiş 200 manat pulu, Dövlət Bank Cəmiyyəti-Xeyriyyəyə qaçqınlar nəfinə [xeyrinə] göndərmişdir.

Təchiziyyə Heyəti

Bakı Müsəlman Təchiziyyə Heyəti Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə bir məktub göndərmişdir ki, bu axır vaxtlarda Heyətə dəfn-kəfn edilməsi üçün çox meyit gəldiyindən, bundan sonra qaçqınların meyitlərini dəfn-kəfn etməyi Heyət qəbul etməyib, ancaq meyitlər üçün araba və bu kimi başqa ləvazimat verə biləcəkdir. Binaənileyh [ona görə], meyitlər kəfn edilmiş [kəfənlənmiş] surətdə göndərilməlidirlər.

Ticarət və Nafiə Nəzarətindən

Azərbaycan Ticarət və Nafiə [Sənaye] Nəzarətindən Cəmiyyəti-Xeyriyyəyə bir məktub varid [daxil] olmuşdur ki, 1918 sənəsi Mart hadisətindən əqdəm [hadisələrindən qabaq] Möhtaclara Kömək Cəmiyyəti xəzinəsindən “Kooperasiya”ya ərzaq buraxılması üçün 3000 manat para göndərilmişdi. İmdi həman Cəmiyyət davam etmədiyindən, o pul Cəmiyyəti-Xeyriyyə xəzinəsinə varid olmalıdır.

AZƏRBAYCANDA

Cəbrayıldan

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] sabiq Közlük poçtasına 15 nəfər müəllim bədəfkarlar [silahlı cinayətkarlar]

hücum edib, Qaryagin bazarına gedənləri soymağa qəsd etmişdilər. Qarakollu yüzbaşısı Nəbi nam [Nəbi adlı şəxs] gecə öz yasavulları ilə və strajniklərlə yolların əmniyyəti xüsusunda gəzdikləri vaxtda bədəfkarlar qəflətən bunların üzərinə atəş açıblar. Bir nəfər strajnikə güllə dəyib, digəri qətl olunubdur, bir at öldürüblər və yüzbaşının atını yaralayblar və bir qaç adam soyublardır.

Bu günədək Cəbrayıl qəzasında asayışlıq bərpa idi. Lakin bu günlərdə bəzi yerlərdə oğurluq və bu günə [bu kimi] işlər əmələ gəlməsi müşahidə olunur. Bunun səbəbi isə üç şeydən xali [başqası] deyil.

Əvvəla, Cəbrayıl qəzasının baş polis məmurlarını nədənsə özgə yerə dəyişibdirlər.

Saniyə [ikincisi], Cəbrayıl qəzasından əsgərlərin Xankəndinə köçmələridir. Əgər bu qəzaya əsgər gəlməzsə, qəzanın işi, ələlxüsus məzlumların işi fəna bir hala düşməsinə dəxi şübhə ola bilməz.

Salisən [üçüncüsü], inzibat məmurlarının (strajniklərin) iki-üç aylarla məvacib almamalarıdır. Biçarələr pudu 120 manata arpa alıb atlarını nə tövr saxlasınlar və onlardan vəzifələrini ifa etməyi tələb etmək olarmı? Hər birinə bəzi xidmət işindən ötrü getməyə əmr olunduqda deyirlər ki, məvacib ver atıma arpa almağa gedim. Hər bir cəhətdən haqlıdırlar. Onların əksəri ev aşıyalarını satıb arpaya verirlər, ona görə çoxusu öz xidmətlərindən çıxıb Culfa dəmiryol xidmətinə girirlər.

Şimdi Cəbrayıl qəzasının övzası [vəziyyəti] böylə olmasına bu üç şey səbəbdır. Hərəyinə [hər halda], bu kimi

işlərin önünü almasalar, Cəbrayıl qəzasının işi fəna olacaqdır.

Hüseyn Axundov

POÇTA QUTUSU

Əbdülkərim Hadi əfəndiyə: Göndərdiyiniz məqalə haqqında lazım gələn rəsmi məqama məlumat verdik. Hökumət icab edən [lazım gələn] tədbirləri görməyə başlamışdır. Məqalənin idarəcə mövcubi-istifadə [istifadəyə lazım] olması cəhətlə hifz edilib, fəqət qəzetədə dərc edilməyəcəkdir.

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Türkiyədən yeni gələn

İstanbul Tibbiyyəsi

müəllim müavinlərindən

Doktor Rəşid Sürəyya

Daxiliyyə və zöhrəviyyə, “914” və “606” müalicələri. Naxoşları qəbul edir gündüz saat 12-dən 2-yədək, Armyanski 13, Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası, telefon 58-39.

168156

**Xəzər dənizində posta, sərnəşin
və yük gəmilərinin hərəkəti**

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çəşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çəharşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavər-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çəharşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

*Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və
geri*

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopeliyov

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Berlin Darülfünunu doktoru

N. Melkumyan

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir. Hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

14075

Diş həkimi Boris Moiseyeviç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinninin küncündə). Telefon 48-75.

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

Doktor Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

Doktor

Vulf Abramoviç Tarnoqradski

Daxili, mədə, bağırsaq, qan naxoşluqlarını və əşyanın dəyişilməyini qəbul edir: saat 5-dən 7-yədək. Telefon nömrə 2-59. Merkurievski küçə nömrə 23, Dövlət Bankının qarşısında.

16819

Doktor Mirqiyam Axundov

Əmrəzi-daxiliyyə, əsəbiyyə, zöhrəviyyə və uşaq naxoşluqları.

Səhərlər 8-9, axşamlar 4-7, bazarlar səhər 8-1, çəharşənbə axşam və şənbələr 6-7, axşam 4-7.

Aşağı Təzəpir küçəsi nömrə 1 və Köhnə poçt küçələrinin küncündə. Telefon 00-55.

16814

Azərbaycan Dəmiryollarının

Ticarət şöbəsi

Elan edir ki, dəmiryollarıyla göndərilən malların mənafeyini gözləmək, malların

təyin olunan yerlərə sağlam çatdırılması və malların itib-xarab olması məsuliyyəti dəmiryolundan götürülməsi (Ümumi qanunun 97-nci maddəsi) məqsədilə mal sahiblərinə təklif olunur ki, öz mallarının qiymətini ruz-məzənnədən [gündəlik məzənnədən] artıq olmamaq şərtilə məlum etsin. Sərnəşin qatarına və baqaj qəbzilə verilən böylə mallar xüsusi konduktorların təhti-nəzarətində 7 və 8 nömrəli sərnəşin qatarlarıyla göndəriləcəkdir. Hərgah böylə mallar Azərbaycan və Gürcüstan dəmiryollarından keçirilərsə, gömrükxana möhürü ilə bağlanmış qatarlarda aparılacaqdır.

T-419

ELAN

Azərbaycan Dəmiryollarının İdarəsi

Yerli müsəlman əhalisindən yaxşı elmlilə və lazımi dərəcədə kamil və əlil olmayan əşxas[ı] [şəxsləri] konduktorluq vəzifəsini öyrənməkdən ötrü müftə kurslara dəvət edir. İmtahan verib və dəmiryolu həkimi tərəfindən konduktorluq vəzifəsinə layiq görülməyə zəvat [şəxslər] tormoz konduktorluğuna qəbul olunacaq; Bakı stansiyasında, Hacıqabulda və Gəncədə 1600 məvacib ilə hər adama. Xahiş edənələr Bakı Dəmiryol İdarəsinin Dəmiryol Hərəkəti müdirinə rücu [müraciət] edə bilər ki, kursların rəisi İbrahimova və bu şəhadətnamələri göstərməlidirlər: 1) pasport; 2) öz əksi və bundan savayı 24 yaşdan, əskik öylə ki, mükəlləfiyyəti-əsgəriyyədən azad olaraq. Kurslarda hazırlanmaq iki həftə müddətindədir.

T-384

**Azərbaycan Hökumət mətbəəsindən
çap edilən 8-nci təb’
“Birinci kitab”**

Adlanan yeni tərtib əlifba və qiraət kitabı satılmaqdadır. Bu dəfə kitabda yazı və imla islahatı olduğu kimi, qiraət qismində 53 parçada dərslər xalis türkcədir. İmlası türk

imlasına uyğun olmayan ərəb və fars sözləri dərslərin içərisinə qarışdırılmamışdır.

Yazanı: Abbaszadə Mirzə Abbas. Fiyatı 12 manatdır. Külliyyətlə almaq istəyənlər üçün adres: Gəncə, Ozan küçəsi, müəllim Mirzə Abbas Abbaszadə.

T-417

**Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Dövlət Teatrosu

səh. 614. “apafeoz: “Bir mələyin insanlara xitabı” (?): “apafeoz” – teatr tamaşalarını yekunlaşdıran təntənəli şəkil; mötərizə içində sual işarəsi qəzetdəki elanda var.

Teleqraf xəbərləri

səh. 621. “Yaşılar” (yaxud Yaşıl ordu): Rusiyada Vətəndaş müharibəsi dövründə əcnəbi müdaxiləçilərə, bolşeviklərə və ağ-qvardiyaçılara qarşı mübarizə aparan, qeyri-nizami silahlı qruplar; əsasən kəndlilərdən və kazaklardan ibarət olurdu.

“Bəhriyyə naziri Saleh bəyin”: qəzetdə “naziri” yerinə “rəisi” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 622. “Mədrəs Prezidentliyi”: Britaniya Hindistanının inzibati ərazi vahidi olmuşdur.

“Nellor” (yaxud Nellur, Nelluru): Hindistanın cənub-şərqində şəhər.

səh. 623. “müxtəlit bir komisiya təşkil edilsin”: qəzetdə “müxtəlit” yerinə “müxtəlif” getmişdir.

səh. 624. “Entransijan” [L'Intransigeant]: fransız qəzeti; əsası 1880-ci ildə qoyulmuşdur.

Darülfünunlar tarixi

səh. 625. “Güşadından [açılışından] qırx səkkiz il sonra, yəni 1753-cü ildə...”: tarixlərdə uyğunsuzluq var.

səh. 626. “Böyük Katerina”: Rusiya imperatriçası II Yekaterina nəzərdə tutulur.

“Derpt”: Estoniyanın ikinci böyük şəhəri Tartu nəzərdə tutulur.

səh. 627. “Dekabristlər”: Rusiyada 1810-1820-ci illərdə hökumət əleyhdarı gizli təşkilatların üzvləri. 1825-ci ilin dekabr

ayında Peterburqda Senat meydanında qiyam etmişdilər.

“Türkün xitabı” şeiri (səh. 629)

üçün lüğət:

dimağ: şüur; ağıl; beyin

dikən: tikan

tuğ: hökmdarların yaxud yüksək rütbəli dövlət adamlarının baş geyimlərinə taxdıqları tük yaxud saçaq; bayraq
müntəqim: intiqam alan

Daşnak hökuməti və müsəlmanlar

səh. 630. “mauzerçilər” (yaxud “mauzeristlər”): silahlı erməni quldurları; əsasən mauzerlə silahlandıqları üçün belə adlanırdılar.

Bakı xəbərləri

səh. 631. “Qocabəylilər”: Şahsevənlərin bir tayfası.

Firqə və cəmiyyətlər

səh. 633. “Ərəb Həmyə”: Quba qəzasının kəndi; indiki Böyük Həmyə kəndi (Siyəzen rayonu).

səh. 634. “Təchiziyyə Heyəti” (Bakı Müsəlman Təchiziyyə Heyəti): kimsəsiz müsəlmanların cənəzə mərasimi və dəfn işlərini təşkil edən qurum.

Cərşənbə axşamı, 30 dekabr 1919-cu il, nömrə 357

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-davamiyyəsi. Şənbə, 7 rəbiülaxir sənə 1338. 30 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tərk nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

BAKİ DUMASINA

QLASNI SEÇKİSİ

Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsi bununla elan edir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətinin şəhər dumalarına qlasni intixabı qəvaidinin [seçkiləri qaydalarının] birinci maddəsi mövcubincə [maddəsinə əsasən], siyahıların düz olmamağına və düz tərtib olmamasına olan şikayətlərin qəbulu üçün Bakı şəhərinə intixab olanların siyahısı elan ediləcək. Siyahılara beş günün müddətində baxmaq olar. Yəni həmin ayın 26, 27, 28, 29 və 30-da şəhər saat 9-dan axşam saat 9-dək.

Əvvəlinci və ikinci polis dairələrində yaşayan intixabçılar Sadovı küçə ilə nömrə 10 Şəhər Kitabxanasında və K. Belinskiyə görə bilirlər.

Üçüncü polis dairəsində yaşayan intixabçılar Suraxanski küçə ilə Persidski küçənin küncündə 9-cu Türk ibtidai məktəbinə gələ bilirlər.

Dördüncü polis dairəsində yaşayan intixabçılar Şaxski küçə ilə 3-cü Türk ibtidai məktəbinə gedə bilirlər.

Beşinci polis nahiyəsində yaşayan intixabçılar fransuzski “Elektro-Bioqraf”

– Tağıyevin evlərinin yuxarı mərtəbəsinə gələ bilirlər.

Altıncı polis dairəsində yaşayan intixabçılar Melniçnaya küçə ilə 2-ci Türk məktəbinə gələ bilirlər.

Yeddinci polis dairəsində yaşayan intixabçılar Tarqovı küçə ilə Stanislavskinin küncündə Budaqovski 2-ci Erməni məktəbinə gələ bilirlər.

Səkkizinci polis dairəsində yaşayan intixabçılar əvvəlinci Qanni-təpinski [Qanlıtəpə] və Bolşoy Morskoyun küncündə ibtidai məktəbə gələ bilirlər.

Onuncu və on birinci polis dairələrində yaşayan intixabçılar Pervi Slabod-ska küçə ilə 11-ci Qoqol məktəbi – Minasyanın evində.

Bələdiyyə rəisi: V.İlyuşkin

Bələdiyyənin katibi: Buriş

T-420

ELAN

Kanuni-saninin [yanvarın] əvvəlindən, 1920-ci ildən Tiflis notariusu Mahmud bəy Vəlibəyov Bakıya təyin olunmuş və Baryatinski küçədə “Qafqaz” bankasının altında kontorunu açacaqdır.

16873

DÖVLƏT TEATROSU

AZƏRBAYCAN

DÖVLƏTİ TEATRO HEYƏTİ

MÜDİRİYYƏTİ

Səşənbə günü kanuni-əvvəlin
(dekabrın) 30-nda bu mövsümdə

1-nci dəfə olaraq
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Aşıq Qərib” operası

Zülfüqar bəy Hacıbəylinin əsəri,
8 pərdədə.

Həmin opera üçün yeni dekorasiya
çəkilməmişdir, xüsusi libas hazırlanmışdır.

Xor və balet dəstəsi.

Musiqi orkestri Müslüm bəyin
təhti-idarəsində.

Biletlər satılır teatrın kassasında.
Tamaşa axşam saat 8 tamamda
başlanacaqdır.

Rejissor: A. M. Şərifzadə.

Teatro rəssamı: Ə. Əzimzadə.

Gələcək tamaşa:

Cümə günü kanuni-saninin
(yanvarın) 2-sində gündüz
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır:
“Mən ölmüşəm”, “Ac həriflər” və
“Bizim kirayənişin özünü öldürdü”
məzhəkələri.

Konsert, meyxana, rəqs və gülməli
nəqllər, apafeoz:

“Bir mələyin insanlara xitabı” (?)

Tamaşa başlanacaq gündüz saat 1-də.

Axşam **“Ağa Məhəmməd şah Qacar”**

Ağa Məhəmməd şahın rolunu
Abbas Mirzə Şərifzadə ifa edəcəkdir.

Həmin tamaşaların bileti
çahərşənbə günündən başlamış
teatrın kassasında satılacaqdır.

Müdiriyyət vəkil: M. Ə. Sidqi.

T-425

YEFİMOV

QARDAŞLARININ SİRKİ

Səşənbə günü kanuni-əvvəlin

30-nda 1919-cu ildə

təntənəli tamaşa göstəriləcəkdir.

Sirkin məşhur artistlərinin iştirakıyla

bu gün əvvəlinci dəfə olaraq

20 nömrə bir gecədə göstəriləcək.

At ötüşmək 1000 manat şərti ilə.

Bu gün təzə proqram üzrə

İponaş qardaşlarının oyunları.

Təzə rəqslər. Kitay ailəsi Laqodasın

oyunları. Məşhur kosalar Flirensa

və Qarri və qeyri oyunlar.

Tamaşa başlanacaq axşam

saat 9-un yarısında.

Elan: Bu günlərdə təzə varid olmuş

göy padşahı Xanım Zamakranın

nümayişi olacaqdır.

Rejissor K. İbonaş.

Müdirin müavini A. L. Şteyn.

Müdür: K. Saukov.

16876

Bakı poçta kantorunda kanuni-əvvəlin
28-ndən 31-nədək 1919-ncu ildə və
kanuni-saninin 2-sindən 5-nədək 1920-
nci ildə açılan mürasilələrə auksionnu
torq [hərrac] qərar verilmişdir. Səhər saat
10-dan 3-ədək.

Kantorun rəisi: [Bəhlul bəy] Vəzirov

T-424

İstanbul Tibbiyyeyi-Şahanəsi [Hərbi
Tibb məktəbi] müəllim müavinlərindən
doktor Rəşid Sürəyya daxili və zöhrəvi
naxoşluqlarını və “914” müalicəsini qəul
edir. Gündüz saat 12-dən 2-yədək.
Armyanski küçə 13. Xüsusi təvəllüdxana.
Telefon 58-39.

16878

MÜTTƏFİQ DÖVLƏTLƏRİN

SİYASƏTİ VƏ BİZ

Keçən həftə İngiltərə Avam Kamera-
sında [İcmalar Palatasında] Rusiya məsə-
ləsi haqqında İngiltərə hökumətinə
verilən istizaha [sorguya] cavab olaraq
Hərbiyyə naziri Çörçill bəyan etmişdi ki,
Hərbiyyə Nəzarətinə məxsus heç bir ayrı
siyasət yoxdur, fəqət doğrudan-doğruya
və ancaq İngiltərə hökumətinə məxsus
bir siyasət vardır.

Çörçillin bu bəyanatı Avam Kamera-
sının məbusları arasında müstəhziyanə
[istehzal] bir müqabiləyə məruz qaldı.
Məbusların bəziləri bildirmişlərdi:

– Əcəba doğrudan Rusiya haqqında
böylə bir siyasət mövcudmudur?

Buna cavab olaraq Avam Kameron
məbusları gülmüşlərdi.

Filhəqiqə [doğrudan da], Müttəfiq
dövlətlərin Rusiya haqqındakı siyasəti
həmişə bir təbəddülət [dəyişiklik] keçir-
məkdə, qeyri-sabit bir surətdə dönüb
dolaşmaqdadır.

İndiyə qədər Rusiya məsələsi haqqın-
da İngiltərə dövlətinin siyasəti ilə Fransa,
İtaliya və Amerikanın nöqtəyi-nəzərləri
yek-digərləri ilə təvafüq etmədiyi [bir-
birləri ilə uyğun gəlmədiyi] kimi, az-çox hiss
edilə biləcək bir surətdə də aralarında
müxalifət bulunurdu.

Rusiya məsələsi haqqında İngiltərə
dövlətinin siyasəti Rusiyadakı Vətən-
daşlar müharibəsinin nəticələnməsinə
və Rusiyanı yenidən düzəltməyə hədəf
etdiyi halda, bu zamana qədər bundan
bir əsər çıxmamış kimi, Vətəndaşlar
müharibəsi və Rusiyadakı hərc-mərc də
daha da qızğın bir hala girdi. Fəqət digər

tərəfdən də Müttəfiq dövlətlər Rusiyaya
hesabsız müavinətlər, böyük miqyasda
təchizati-hərbiyyə, milyonlarca pul ver-
məkdə idi. Lakin şimdiki hər kəs qane oldu
ki, bütün müavinətlər Rusiya məsələ-
sinin haqqında heç bir təsir hüsula
gətirməmişdir. Binaənileyh [onə görə],
Rusiya məsələsinin həlli üçün bir başqa
yol bulmaq, bir başqa üsula müraciət
etmək lüzumu hasil olurdu. İştə məsə-
lənin bu cəhətinə təmas edən fransızca
“Frans libri” qəzetəsi deyir ki:

“Denikin və Kolçakin Rusiyada məruf
[tanınmış] simalardan bulunmaması və
rus camaatı arasında kafi dərəcədə
şöhrətqir və mötəbər tanılmaması bolşevik-
lərin qüvvətlənməsinə imkan verdiyi
kimi, Antanta dövlətlərinin siyasəti-
ümumiyyəsinə də sui-təsir hüsula gətir-
mişdir. İndi isə Rusiya məsələsi haqqında
Antanta dövlətləri üçün ancaq bir siyasət
vardır ki, o da Rusiya məsələsinə müda-
xilə etməməkdən ibarətdir. Bu surətlə,
Şərqdə yanan o müəzzəm [böyük] atəş
şərəreysi-ıştialın [alovlandırıcı qığılcımların]
yoxsuzluğundan dolayı öz-özünə sönmə
qeyb olar...”

Bu sözlərə Lloyd Corcun Gildhollda və
Avam Kameronunda söylədiyi nitqini və
Klemansonun açıqca bəyanatını da əlavə
edərsəniz, o zaman Müttəfiq dövlətlərin
siyasətinin getdikcə təəyyün etmək
[meydana çıxmaq] üzrə olduğu və müstə-
qim bir tərifi təqibə [düz bir yolu
izləməyə] başladığını təsdiq edərsiniz.
Fransa siyasəti bu zamana qədər bəhri-
Baltik səvahili [Baltik dənizi sahilləri]
hökumətlərinin istiqlalıyyətləri ilə zidd
bir dairədə durduğu kimi, Zaqafqaziya
cümhuriyyətlərinə qarşı da eyni surətlə

baxmaqda idi. Fəqət artıq Fransa da bu siyasəti dəyişdirməyə məcbur olub, biz-zat [şəxsən] Zaqafqaziya cümhuriyyətləri haqqında da dostanə bir surətdə rəftar etmək lüzumuna qane olmuşdur.

Müttəfiq dövlətlərin bu siyasəti açıqca göstərir ki, artıq Rusiya məsələsinə müdaxilə eyləməkdən salınmağa qərar verilmişdir.

Şimdi Rusiyada Müttəfiq dövlətlər üçün ən qorxulu olan Rusiya Sovet hökumətidir.

Rusiya Sovet hökuməti haqqında Kle-mansonun fikri “Sovet hökuməti bütün Avropa üçün qorxuncdur. Sovet hökumətinin təsirindən azad bulunmaq şərti ilə bizim tərəfimizdən heç bir müdaxilə olmaz və biz doğrudan-doğruya onunla müharibə etməyiz” – tərzində olub, yenə ələlümum [ümumiyyətlə] Rusiya məsələsinə müdaxilə etməkdən uzaqdır.

Bu əhvalın bütün Avropaca əhəmiyyəti pək böyükdür. Fəqət daha ziyadə bizzə əhəmiyyəti vardır.

Biz siyasətimizi artıq Rusiyadan ayırmalı, Azərbaycan istiqlaliyyətini Avropa dövlətlərinin beynəlmiləl məsələsi miyanına [arasına] idxal eyləməliyiz.

Bizim üçün Rusiya oriyentasiyonu artıq dəfn edilmiş bir şeydir. Şimdi bu siyasət, macəraçıların əlində qalmış və bayquşların sədayi-dilxəraşı [könül yaralayan səsi] ilə aludeyi-mövt [ölümə məhkum] olmuşdur.

Avropanın və Rusiyanın bugünkü vəziyyəti-siyasiyyəsi Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin siyasi bir haqq və istiqlaliyyətlərinə böyük təsirlər hüsula gətirə biləcəyi kimi, bizzat Müttəfiq dövlətlərin də müqəddəratı-siyasiyyəməiz [siyasi mü-

qəddəratımız] haqqında qəti və müəyyən bir təriq təqib etməsinə [yol izləməsinə] sahə açmış olacaqdır.

Müttəfiq dövlətlərin siyasəti bundan sonra Rusiya ilə müsbət bir surətdə əlaqədar olammaz.

Fəqət bizimlə rabitə və münasibətdar ola bilər.

İştə, siyasətdə bilinməsi lazım bir həqiqət!

Ə[hməd] H[əmdi] [Qaraağazadə]

PARİS SƏFƏRİ

Məlum olduğu üzrə, Rusiyadan ayrılmış və elani-istiqlal etmiş olan millətlər böylə bir istiqlala layiq və müstəhəq [haqlı, haqqı çatan] olduqlarını Avropaya bildirmək və bununla həm Avropa əfkari-ümumiyyəsinin [ictimaiyyətinin] və həm də məhafili-siyasiyyəsinin [siyasi dairələrinin] rəğbət və hüsn-təvəccöhünü qazanmaq üçün icab edən [lazım gələn] vasitələrin hər birinə təvəssül [müraciət] edib bu yolda o qədər ki lazımdır çalışırlar. Təbiidir ki, azərbaycanlılar dəxi böylə mühüm bir işdə sairərdən geri durmayıb, əldən gələn qədər işləyirlər. Özlərinin də bu barədə bir çox müvəfəqiyyətlər qazandıqları məlumdur. Təbii sərvətlərinin və baxusus [xüsusi] neft istehsalatının bolluğu və bilümm [ümumiyyətlə] vəziyyəti-iqtisadiyyəsinin yaxşılığı ilə calibi-diqqət olan [diqqət çəkən] Azərbaycan, öz qəyur [qeyrətli, çalışqan] övladının qabiliyyət və istedadı, səy və ehtimamı sayəsində vəziyyəti-siyasiyyə-

sini dəxi müstəqil bir məmləkətə yaraşan möhkəm surətə salıb, bu yolda da beynəlmiləl mahiyyəti haiz [mahiyyət daşıyan] bir hal kəsb etmək [əldə etmək, qazanmaq] üzrədir.

Düşmən və bədxahlığımızın bizi Avropa nəzərində cahil və vəhşi deyə pis qələmə vermək səylərini puç etmək və Azərbaycan türklərinin insaniyyət və mədəniyyət sahəsində bir çoxlarına faiq [üstün] gəldiyini isbatla həqiqəti-halı meydana çıxarmaq əmrində [işində] Azərbaycan türkləri istər Avropada, istər məhəllində [yerində] çalışmalarına davam etməkdədirlər. Bunun sayəsindədir ki, Fransa və İngiltərə mətbuatında Azərbaycan haqqında artıq mütəvəccihanə və rəğbətamiz [diqqət və yaxınlıq göstərən, rəğbət duyan] məqalələr görülməyə başlamaqla bərabər, Parisdə ibrazi-fəaliyyət etməkdə [fəaliyyət göstərməkdə] olan Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsi [nüməyəndə heyəti] böyük bir hörmət dəxi qazanmaq üzrədir. Bunu biz ingilis və firənglərin öz ağızlarından eşidirik.

İştə bu hüsn-təvəccöhü davam etdirmək və bu hörməti ləyaqətə mindirmək üçün biz daha da çalışıb mənzili-məqsədə çatıncaya qədər işləməliyik.

Bizə yetişən xəbərlərdən məlum olduğu üzrə, bizim kimi elani-istiqlal etmiş olan millətlərdən latışlar, lehlər [polyaklar], ukraynalılar, ermənilər və sairələri öz milli mədəniyyətlərinin dərəcəyi-tərəqqisini və xüsusiyyətini avropalılar qarşısında nümayiş etdirmək üçün Parisdə teatrolar verib öz milli sənayeyi-nəfisələrinin [incəsənətlərinin] istər tərəqqi cəhətini, istər xüsusi məziyyətlərini aşkar edirlər. Aldığımız məlumata

görə, bunların bu nümayişləri müvəffəqiyyətlər qazanıb, əfkari-ümumiyyə [ictimaiyyət] üzərində təsirlər buraxır, bu təsir mətbuata dəxi keçib təşviqat işinə çox kömək edir.

Milli teatro və milli musiqi işində görkəmli bir tərəqqi göstərmiş, türklərin və bilümm islamların mədəniyyət, maarif və tərəqqiyə müstəid [qəbil] bir millət olduğunu bildirmiş olan Azərbaycan türkləri bu yolda dəxi başqalarından geri qalmayıb da öz milli xüsusiyyətini avropalılar nəzərində nümayiş etdirməlidir. Bizim milli teatro və musiqimizin calibi-diqqət olduğu aşkardır. Paytaxtımızı ziyarət edən ingilis məmurları opera və operetlərimizə kamali-şövqlə qulaq asıb, gördüklərini dəftərlərinə qeyd edirlər. Buna binaən [buna görə], Azərbaycan türkləri dəxi Paris və Londra kimi mədəniyyət mərkəzlərində öz mədəniyyətlərinin xüsusiyyətini və dərəcəyi-tərəqqisini bərayi-nümayiş və təşviq [göstərmək və maraq oyandırmaq üçün] ənzari-ammə [ictimaiyyətin nəzərinə] təqdim etməlidirlər.

Parisdə olan heyəti-mürəxxəsəməiz [nüməyəndə heyətimiz] bu xüsusu nəzəridiqqətə alıb da Parisə bir teatro heyəti göndərilməsi lüzumunu bəyanla, hökumətimizə müraciət etmişdir.

Böylə bir səfər lüzumu hökumətimizcə dəxi iqrar [qəbul] edildiyindən, bu əmrin [işin] icrası üçün ibtidai təşəbbüslərə girişilmişdir. Eşitdiyimiz üzrə, Rəisi-vükəla [Baş nazir] Nəsim bəy həzrətləri Parisə bir teatro heyəti göndərilmək üçün lazım gələn hazırlıqlar işlərini Üzeyir bəy Hacıbəyli cənablarına tapşırıb, məzkur [adı çəkilən şəxs] dəxi bu

əmrin icrasına məşğuldur. Buradakı teatro işlərinə xələl vurmamaq şərtlə, xüsusi bir kiçik dəstə düzəltmək və onu hazırlamaq nə qədər çətin olsa da, bu işin tezliklə düzələcəyi mühəqqəqdır [şübhəsizdir].

Məmləkət və istiqlal naminə görülmən böylə mühüm işlərdə hökumət və camaatımıza müvəffəqiyyətlər diləyib də, naili-bəməram olmalarını [məqsədlərinə çatmalarını] arzu edirik.

Mz.

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

22 kanuni-əvvəl iclası

(Mabəd)

Səməd ağa Ağamalıoğlu – Hökumətin üç ay keçirdiyi böhranına lazımı qədər əhəmiyyət verilmədiyinə işarə edərək [deyir] ki, bunun fəruatından [təfərruatından, xırdalıqlarından] bəhs edildi, lakin əslindən, əsasından danışılmadı.

Natiq Rəisi-vükəla Nəsim bəyin deklarasiyasına keçərək deyir ki, doğrudur, Nəsim bəy həzrətləri öz deklarasiyasında uzun bir çox şeylər vəd edir, lakin mən bunun üstündə durmayacağam.

Hamı bilir ki, yalnız Azərbaycanda deyil, bütün dünyada cəmi millətlər ayılmış, son hadisat onlarda iki cərəyan oymışdır. Bu cərəyanın birisi budur ki, xalq özünün əski dədə-baba yolundan ayrılmayıb, əski üsuli-idarə ilə keçinsinlər. Digəri isə tamamilə bunun ziddinə

olub, hər şeyi yeni üsul ilə, yenidən bina etmək istəyirlər.

Biz də haman köhnə üsul ilə gedirik. Müştərək hökumət də haman əski fikirdir. Lakin tarixin öylə zamanları olur ki, yek-digəri [bir-biri] ilə heç bir növlə uyuşmayan zidd qüvvələri birləşdirir. Bu nöqtəyi-nəzərdən biz də haman əski fikri qəbul edib, birləşmək istəmədiyimiz ünsürlərlə birləşdik.

Habelə Denikin qorxusu hər zaman burada yek-digəri ilə mübarizə edən iki qüvvəni – “Müsavət” ilə sosialistləri birləşdirdi. Sosialistlərin bu hökumətdə iştirak etməkləri onun üçündür ki, gələcək düşmən qarşısına müttəhidən [birləşmiş olaraq] birlikdə çıxsın. *(Alqış)*

Natiq fəhlə və kəndçi məsələsinə tövcihi-kəlam edərək [sözü gətirərək] deyir ki, hökumət deklarasiyasında deyilir ki, Parlaman istəsə torpaq məsələsinə kəndisi həll edər, istərsə Məclisi-Müəssisana buraxar. Halbuki istiqlaliyyətimizin davamı və məmləkətimizin qüvvələnməsi üçün, üzərimizə hücum edəcək düşmən qüvvəsinin qarşısına müttəhidən çıxmaq üçün hər şeydən əvvəl məmləkət içərisinə rəxnə [çatlaq, bölünmə] salan torpaq məsələsinə bir an əvvəl həll etməliyiz.

Arşaq Malxazyan *(daşnak)* – Sabiq hökumətə verdikləri nümayəndəyə firqə və sinif nəzəri ilə baxmadıqlarına işarə edir. Hökumət deklarasyonuna keçərək deyir ki, biz əvvəlki əsasın burada dəyişdiyini görürüz.

Natiq erməni nümayəndəsinin hökumətə buraxılmadığını, Azərbaycan daxilində yaşamaqda olan böyük bir kütlənin (ermənilərin) qanun xaricində elan edil-

diyini iddia edir. Deyir ki, əsasi məsələni ləğv edən böylə bir hökumətə biz nasıl inana bilərik.

Natiq təəccüb edir ki, nasıl olur beynəlmiləliyyətçi Aslan bəy Səfikürdlü ilə ittihadçı Qara bəy [Qarabəyli] hökumət təşkilində birləşmişdir.

Natiq əlavə edir ki, sabiq hökumət deklarasiyasında ixtilafli məsələlərin sülh ilə həll ediləcəyi vəd edilmişdi. Lakin biz öylə qanlı vəqələrin şahidi olduq ki, hökumət öz vədindən nükul etdi [vaz keçdi]. Qeyri-sülh ilə məsələni həll etmək istədi. Mən burada bir Azərbaycan vətəndaşı və Azərbaycan Parlamanı üzvü sifəti ilə danışiram. Mən həm erməni milləti mənafeyi naminə və həm ümum Azərbaycan dövləti mənafeyi adına elan edirəm ki, böylə bir hökumətə bəyani-etimad etmək olmaz.

Keşiş Kravçenko – Əvvəlki hökumətdə rusların orada iştirak etdiyindən bəhs edir. Şimdiki təşəkkül edən hökumət yalnız milli firqələrdən olduğuna işarə edərək, böylə bir hökumətə etimad bəyan edəmməyəcəklərini söyləyir. Əlavə edir ki, biz hər zaman bu fikirdə və bu etiqadda olmuşuq ki, qeyri-qabili-təqsim [bölünməz], vahid və böyük Rusiya fikri bir həqiqətdir.

Yerdən etiraz səsləri eşidilir. Səs-küy qalxır. Natiqin sözləri eşidilməyir. Sədr zəng vurur. Xalqı sakit etmək istəyir. Mümkün deyil, getdikcə səs-küy çoxalır. Bir tərəfdən məbuslar, digər tərəfdən tamaşaçılar ayaqlarını yerə döyməklə mərkəzdən və sağdan “rədd ol buradan”, “itil get” kimi təhqiramiz sözlər eşidilir. Xalqdakı həyəcan o dərəcəyə gəlir ki, sədrdən natiqin bir an əvvəl məclisdən çıxarılması istənilir.

Nəhayət, sədr xalqı sakit edir. Natiqə deyir ki, heç bir Azərbaycan vətəndaşı və Parlaman üzvü kəndisinə layiq bilməz ki, bu kürsüdən böyük və qeyri-qabili-təqsim Rusiya fikrini elan etsin. Bina-ənileyh [ona görə], sizi danışmaq ixtiyarından məhrum etməklə, rica edirəm ki, kürsiyi-xitabı tərk edəsiniz.

Natiq kürsüdən enmək istəməyir. Təkrar səs-küy, gurultu qopur. Nəhayət, kürsüdən enərək natiq yerində əyləşir. Bir beş dəqiqə sonra yoldaşı Remizov ilə bərabər məclisdən çıxıb gedirlər.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə – 2-ci kərə kürsiyi-xitabətə çıxaraq deyir:

Əfəndilər! Siz burada məndən əvvəl bu kürsüdən nitq söyləyən iki natiqin sözlərinə şahid oldunuz. Birinci və ikinci natiq bir mövzudan bəhs edirdilər. Bunlar deyirdilər ki, niyə biz hökumətə daxil olmadıq. İkinci natiq Kravçenko məsələni bir qədər də açdı və fikrini aydın söylədi. O dedi ki, biz hər zaman bir nöqtəyi-nəzərdə, yəni böyük, vahid və bölünməz Rusiya fikrindəyiz. Pək haqlı olaraq bu ifadəsinə qarşı Parlaman bir gurultu yaptı. Məncə, öylələrinin hökumət daxilində deyil, Parlamanda da əyləşməyə haqları yoxdur. *(Gurultulu və sürüklü alqış)*

Əfəndilər! Məmləkət daxilində yaşayan bir sinfin, bir millətin, bir təbəqənin haqqına riayət etmək üçün onun nümayəndələrini mütləq hökumətə daxil etmək hansı beynəddüvəl [dövlətlərarası] qanunda var? Məmləkəti idarə etmək üçün müəyyən prinsiplər var. O prinsiplər üzərinə məmləkət təşəkkül edər və əgər o prinsipləri Parlmana daxil olan siniflər qəbul edərsə, hökumətdə

iştirak edə bilərlər. Hərgah müxalifətdə qalarlar isə təbii, hökumətə daxil olamamazlar. Hərgah məmləkət içərisində yaşayan bir təbəqəyə intixab [seçki] haqqı verilməzsə, hakimiyyəti-milliyə idarəsini təmsil edən məclisə yol verilməzsə, o zaman milli hüquqa təcavüzdən bəhs etmək olar.

Məsələn, bu günə qədər hökumətdə “İttihad” nümayəndələri yox idi. “İttihad” fırqəsi bir qisim əhalini təmsil edir. Bununla demək olmaz ki, türk millətinin bir qismi hüquqi-siyasiyyədən məhrum edilmişdir. Erməni fraksiyası naminə söz söyləyən zat [şəxs] kəndisinə sosialist adı verdiyi halda, buraya bütün erməni fırqələrinin nümayəndəsi şəkildə çıxdı. Çıxdı da bizim sosialistlərlə ittihadçıların birləşməsindən təəccüb etdi və böylə bir halı donkixotluq saydı.

Əcəba müxalifət yapmaq [üçün] erməni burjua və kadetləri ilə birləşən “sosialist” Daşnaksutyunun, məmləkətlərinin işlərini hüsn-idarə üçün böylə müşkül bir zamanda birləşməyini lazım görmək və digər milli fırqələrlə birləşən sosialistlərin hərəkətinə “Don Kixot” adı vermək kəndisi ən böyük donkixotluq deyilmidir? (*Alqışlar*)

Təbiidir ki, hökumətə girməmələri üçün ermənilər müxalifətdə qalacaqlardı. Fəqət müxalifətini yalnız bununla dəlilləndirmək doğru olammayacaqdı. Bunu daha ziyadə məfkurəvi və ideal şəkllə qoymaq üçün səbəb göstərilmə[liy]di. Bu səbəblə də deklarasyona etirazla bəraət qazanmaq icab edirdi [lazım gəlirdi].

Mən deklarasyonun Malxazyan etiraz etdiyi qismini oxuyuram. Onlar deyir-

lər ki, deklarasyonda erməni milləti qanundan xaric elan edilmişdir. Ona görə bu hökumətə bəyani-etimad etmək istəməyirlərmiş. Deklarasyonda böylə bir şey yoxdur və olamamazdı da. İştə, əslini oxuyuram: (*oxuyur*) “Bu yolu ilk açan biz olduq. Başqa qomşularımızın dəxi böylə etməsini arzu etdik. Bununla bərabər, etiraf etməyə məcburam ki, Qarabağdan başqa yerlərdə, mütəəssifənə [təəssüf ki], bu hal şimdilik təmin edilməmişdir. Qarabağda olan kimi başqa yerlərdə də, məsələn Gəncədə bu hal tamamilə təmin edilməmişdir. Bunun başlıca səbəbi həyatımızın hənz [hələlik] məcrayi-təbiisinə girməməsidir. Qəviyyə [məhkəm] ümid edirəm ki, qomşumuz Ermənistan Cümhuriyyəti dəxi bu məsələni bizim kimi hər iki millətin mənafeyi-mütəqabiləsinə [qarşılıqlı mənafehlərinə] müvafiq olaraq həll edər...”

Hökumət bununla erməniləri qanun xaricində elan deyil, kəndi səmimiyyətini göstərmişdir və açıqcasına söyləmişdir: Yalnız bu yol ilə Zaqafqaziya həyatı təmin olunar.

Bəyannamənin rusca qismində “принсип взаимности” [qarşılıqlılıq prinsipi] sözü “mənafeyi-mütəqabiləyə müvafiq” tərkibinin bəlkə də bir o qədər münasib tərcüməsi deyildir. Ehtimal ki, bu kəlimə Malxazyanı müvazinəsindən çıxarmışdır. Fəqət Malxazyanı qəsd-qəzləlik [qabaqcadan qəsd-qəzləlik] olmasaydı, burda hökumət rəisinin sui-qəsdindən [pis niyyətindən] ziyadə, tərcümənin müvafəqiyyətsizliyini təxmin edə bilirdi.

Halbuki tərcüməni müvəffəqiyyətsiz ədd [hesab] etsək belə, erməni nüma-

yəndəsinin müdhiş bir surətdə çıxardığı mənəni bu məzmunu çıxarmaq və bu kürsüdən bimühabə [diqqətsiz, fikir vermədən] söyləmək üçün ancaq və ancaq bəhanəçilik xəstəliyi ilə xəstə olmaq lazım idi ki, buna rusca “крыучкотворство” [hər şeyə bir bəhanə tapmaq, bir qulp qoymaq; süründürməçilik] deyirlər. Hökumət xaricində qalmaq acısı ilə bu kürsüyə çıxıb, “ermənilər qanun xaricində elan edilmişdir” kimi böyük bir böhtan fırladan məbus əfəndi əcəba nə kimi fəna bir iş işlədiyini və bu haqsız isnadla nə kimi fəsad toxumu saçdığını təsəvvür edirmi?

Əgər hökumət bəyannaməsi mütəqabil mənafehlə bəhs etmişsə, onun üçün bəhs etməmişdir ki, desin – əvvəl Ermənistan müsəlmanları təmin etləsin, sonra biz erməniləri. Yox! Ağ üzərinə qara ilə yazdığından aşkar görünür ki, o pək səmimi olaraq istəyir ki, əqəliyyətlərin [azlıqların] hüququ mənafehi-mütəqabilə qaydasına [müvafiq] olaraq burada da, Ermənistanda da həll edilsin. Çünki onun nəzərində ancaq bu məsələnin həlli ilədir ki, Qafqaziya millətlərinin ittifaq və sülh ilə yaşamalarını təmin etmək olar.

Kəndi bəyannaməsində Qafqaziya konfederasiyasından bəhs edən bir hökuməti, mənəni pək aydın olmayaraq namüsaid bir şəkildə ifadə edən təsadüfi bir kəlməyə ilişərək erməni düşməni və bütün bir milləti qanun xaricində elan etmək [kimi] əzim [böyük] bir cinayətlə ittihad etmək – mənəni əfv etsinlər – səmimiyyəti göstərməz və ən azı “крыучкотвор”luqdan başqa bir şeylə təvil ediləmməz [yozula bilməz]. (*Alqışlar*)

Erməni fraksiyonlarının ədəmi-etimad [etimadsızlıq] haqqındakı bəyannamədən çıxardıqları “kryuchok”u [qulp] bərtərəf etdikdən [aradan qaldırdıqdan] sonra əsl səbəb olaraq bir şey qalır ki, o da hökumətdə erməni nümayəndəsinin olmadığıdır.

Məlumdur ki, imdiki hökumət bir taqım Parlaman kombinasiyaları nəticəsində hüslə gəlmişdir. Hökumət rəisi müxtəlif fırqələrlə görüşmüş və bu xüsusda – həpimizə məlumdur ki – ermənilərə müraciət etmişdi. Fəqət aldığı cavab nə olmuşdu? Bunu, əfəndilər, yalnız siz deyil, bütün millət bilir. Çünki hökumət rəisinə verdikləri cavabı rəisdən əvvəl bütün qəzetə qareləri [oxucuları] oxumuşlardı. Bu cavablarında onlar öylə şeylər tələb edirdilər ki, bittəbii [təbii olaraq], hökumət rəisi onları qəbul edəmməzdi.

(*Erməni fraksiyonuna xitabən*) Əfəndilər, siz hökumət xaricində qalmanızı başqa şeylərdə deyil, kəndi yanlış vəziyyətinizdə aramalısiniz.

Siz hökumət rəisindən tələb edirdiniz etiraf etləsin ki, bu günə qədər Azərbaycan erməniləri təcavüz və təərrüzlər [hücumlar] altında bulundurulmuşdur. Siz dünyanın heç bir yerində olmayan şeyi tələb edir, deyirdiniz ermənilərin sayı nisbətində onlardan idarə məmurları qəbul edilməli, qaradavoylara varıncaya qədər, hökuməti milliyət əsasına qoyaraq bölüşməlisiniz. Məsuliyyətdən qorxan bir hökumət rəisi, bittəbii, böylə ölçüsüz tələbləri qəbul edəmməz və böylə bir dil ilə danışan adamlarla hökumət təşkil edəmməzdi. (*Alqışlar*)

Fəqət biz yalnız bir şeylə təsəlli buluruz. Biz biliriz ki, rüəsanın [başçıların] bu yanlış siyasəti erməni xalqının pək arzu elədiyi bir siyasət deyildir. Onun üçün ümid edirik ki, hökumət xaricində qalmaqla cəzalanın bu kobud siyasətinizdən dolayı bütün Azərbaycan demokratiyası ilə bərabər, əqli başında olan erməni demokratiyasına da cavab verəsiniz.

Siyasət başında olanların xətti-hərəkəti hər zaman təmsil etdikləri həqiqi xalq mənafeyi ilə uyğun gəlməyir.

Burada bizə minnət qoyaraq dedilər ki, biz Azərbaycanın daha müşkül zamanlar[ın]da gəldik, hökumətdə iştirak etdik. İndi nə oldu ki, yaramaz və qanundan kənar olduq. Fəqət yaxşı olardı ki, keçmiş xatırlamaya idilər. Əgər keçmiş xatırlasaq, məsələ çox tul [uzun] çəker. O vaxt biz başqa şeylər görürüz. Biz şahidiz ki, hökumətə deyil, müşkülətlə zamanlarımızda ağalar Parlamana belə gəlməyirdilər.

Erməni mənafeyi kəndilərinə yaxın isə də, söylədiklərini hər zaman Azərbaycan mənafeyi-aliyyəsi nöqteyi-nəzərindən söylədiklərindən bəhs etdilər. Fəqət biz hər zaman onların qomşumuz Ermənistan ilə olan ixtilafli məsələlərimizdə Azərbaycandan ziyadə Ermənistan mail olduqlarını görərək gəlmişiz. Keçən Qarabağ məsələsi müzakirə olunmuşdu. Zəngəzur məsələsi vardı. İndi də bu məsələ müzakirə olunur. Hər zaman kənardan baxan olsa görər ki, burada azərbaycanlıqdan ziyadə xarici bir təsir daha ziyadə hakimdir.

Burada ermənilərin vəziyyətindən şikayət olunur. Mən bir nəzirə [bənzətmə]

deyil, bir misal olmaq üzrə Ermənistanə ətfi-nəzər etmələrini [nəzər salmalarını] tövsiyə edərdim. Orada, deyil ki hökumətdə bir türk yoxdur, bütün Parlamentdə iki adamdan artığı görülməz. Gürcüstanı alınız, orada erməni də var, müsəlman da, fəqət hökumətində nə erməni var, nə müsəlman. Əcəba bununla ermənilər, müsəlmanlar qanun xaricində kimi elan olunmuşlar?

Əlbəttə, xayır!

Əlbəttə ki, bu kərə ermənisiz təşkil olunacaq Azərbaycan hökumətindən dolayı da qiyamət qopmaz.

Əfəndilər! Kəndi yanlış siyasətləri ilə işi öylə bir vəziyyətə mindirdilər ki, hökumət onlarsız təşəkkül etdi. Təbii, bu xətti-hərəkətlərdən dolayı kəndi camaatlarına cavab vermək hissi vardır. İştə, məsuliyyəti ağırlı başdan sağ başa atmaq üçün hökumət erməni xalqına nisbət böyük bir cinayətlə ittiham olunur. Guya ki, hökumət erməniləri xaric-əzqanun [qanundan xaric] elan etmişdir. Bu böhtani-əzimə [bu böyük böhtana], zənn edirəm ki, heç kəs inanmadığı kimi, erməni xalqı da inanmaz. Erməni məbuslarının bu gün ibraz etdikləri [göstərdikləri] siyasət nə erməni, nə də Azərbaycan demokratiyasının siyasəti deyil, şəxsi siyasətdir. Bu siyasətdən isə kimsəyə fayda yoxdur.

Hökumətin bu bəyannaməsindən də görüldüyü vəchlə [görüldüyü kimi], Məlxazyan tərəfindən töhmət olunan Azərbaycan məfkurəçisi bulunan fırqa, milli əqəliyyətlər [azlıqlar] haqqında səmimi niyyət bəslədiyini isbat etmiş, ortada mövcud olan ziddiyyət hiss və ruhu ilə bərabər, Azərbaycandakı erməni xalqı-

nın hüquqi-həyatını təmin üçün nə mümkünə yapmışdır və bu gün burada oturan siyasətçilərin başı üzərindən bütün dünyaya və əzcümlə [o cümlədən] erməni xalqının sülhpərvər və düşünə bilər qisminə müraciət edərək uca səslə söyləyəm ki:

Böhtandır, inanmayınız, kimsə erməniləri qanun xaricində elan etməmiş və edəmməz! (*Sürüklü alqışlar*)

Aslan Səfikürdlü – Möhtərəm məbus əfəndilər! Mən necə ki, əvvəlki nitqimdə dedim və fraksiyamız da təkrar etdi, biz hökumətə ona görə etimad edirik ki, Denikin qabağına gedəcəkdir və xaricdən gələn düşmənlərdən Azərbaycanı müdafiə edəcəkdir. Bunu söylərkən bir az şübhəm var idi. Keşis əfəndi danışandan sonra artıq bu şübhəm rəf oldu [aradan götürüldü].

Bir də, bizim fırqa barəsində danışdılar ki, guya biz “İttihad” fırqəsi ilə itti-faq etmişik. Bunu başqası desəydi yaxşı idi. Halbuki bu sözü Daşnak fırqəsi nümayəndəsi deyir. Hansı ki, onlar gah bolşevik ilə, gah Denikin ilə gedirlər. O səbəbdən bu söz mənə çox xoş gəldi. (*Ümumi gülüş və alqış*)

Burada bizi müttəhim edənlər özləri bir tərəfdən Denikin yanına adam göndərərək imdad istəyirlər, digər tərəfdən Moskvada Şura hökuməti yanında nümayəndə saxlayırlar, o biri tərəfdən də İstanbula Osmanlı Hökuməti yanına adam göndəririlər.

Gah da Ənvər paşanın sağlığına Batumda şərab içirlər. (*Ümumi alqış*)

Sonra onu da demək istəyirəm ki, xaricdən gələn düşmən qüvvələrini dəf etmək üçün mütləqə “İttihad”, Sosialist,

“Müsavat” və bütün fırqələrin birləşməyi lazımdır. (*Ümumi və davamlı alqış*)

Daşnaksaqanlar mənə millətpərəstliklə ittiham edirlər. Güya mənə millətpərəstlər aldatmışlardır. Bu sözdən mən qorxmuram. Deyirəm, əvət, mən millətpərəstəm (*Ümumi alqış*)

Yerlər kəndçilərə veriləndən sonra, fəhlələrin hüququ verilib onlara zülüm olmayandan sonra, mən millətpərəstəm. Bunlar olmasa, mən sosialistəm.

Məlxazyan cənabları Azərbaycan dairəsində danışsa idi daha yaxşı olardı. Lakin onların Mərkəzi Komitəsi İrəvanda olduğu üçün ixtiyarları vardır ki, bu dairədən kənar çıxsınlar.

Nətiq sonra Ermənistandakı sosialistlərin halından bəhs edir. Sözüünü bu cümlələrlə tamam edir:

Onlar gördülər ki, Rusiya dirilmədi, Denikin işi xarəbdir. İndi istəyirlər ki, bolşeviklərlə camaatı vuruşdursunlar. Sözləri də budur ki, Azərbaycanda bəylər, xanlar yığılıb, hökumət düzəldiblər.

Məlxazyanlar bizə yaxşı politika öyrətmişlərdir. Biz bolşeviklər ilə soyuza [ittifaqa] girəcəyik. Daşnaksaqanları tutub Maltaya göndərəcəklər. Necə ki, onlar biçərə [Ağaoğlu] Əhməd bəyi yazıq türklər ilə bərabər tutdurub göndərmişlər.

Qarabəyli Qara bəy – Əfəndilər! Bugünkü günün əhəmiyyəti mənim üçün daha böyük oldu. Çünki bu gün öylə həqiqətlər, öylə bir bilmədiyimiz şeylər meydana çıxdı ki, bu günü təziz etmək [əziz tutmaq] lazımdır. Bu vaxtadək əgər islam milləti böylə hallara uğrayırdısa, səbəbi də bizim sadədil [sadələvh] olmağımız idi. Biz öz dost və düşmənimizi bu

vaxtadək tanımamışıq. Bizə söyləyirlər ki, “İttihad” və sosialistlər birləşibdir. Amma mən deyirəm ki, zamanı gəldikdə “İttihad” sosialistlərdən də sola gedəcəkdir.

Natiq, müsəlmanların sadədil olduqlarından, hər zaman başqalarının haqqına ehtiram etdiklərindən bəhslə, deyir ki, bunun da bir həddi olmalıdır. Mən öylə bir yol ilə getməliyəm ki, başqasına öylə haqq verməliyəm ki, məni məhv eyləməsin.

Bizim hesabımıza qanımızı soranlar, lazım gələn vaxtda Denikinə qoşulub vahid Rusiya tərəfdarı olurlar. Dağıstanlı qardaşlarımızı da bu növlə əzdilər. Biz də Denikin tərəfdarlarına ədalətlə rəftar etməməliyiz. *(Sağdan, soldan alqış)*

40-50 ildən bəri gün kimi açıq olaraq bizim əleyhimizə çalışanlar, xilafətimizi yıxmaq istəyənlər, Məkkə və Mədinə-mizi yox edənlər, balaca bir şey bəhanə edərək bizi “Проващировать” eyləmək [təhrik etmək] istəyirlər. Bu cəsarəti, bu küstaxlılığı [həyasızlığı] o firqə iddia edir ki, əllərində mauzer ilə bizim qardaşlarımızı qırırlar, şimdi isə sülh konfransı qururlar. Onlar bizə insaniyyət dərsi verəcəklər? Xayır, biz elə insaniyyəti istəməyiriz. *(Alqış)*

Bu gün təsadüfən sizə hökumətə yol verilməmişdir və hökumət xaricində qalmısınız. Bundan sonra nəinki hökumət, bəlkə Parlaman xaricində də qalacaqsınız.

Biz istiqlal qurduqda qeyri yerdən gələnlərə, ruslara hörmət edib heç birinə təcavüz etmədik. Onlara rahatlıq verdik. Onların nə haqqı var ki, desinlər bizə təcavüz olunur. Heç kəsə təcavüz

olunmamışdır. Biz öz qüvvəmiz ilə azadlıq almışıq, onu da mühafizə edəcəyiz. *(Alqış)*

Natiqlərin sırası bitir. “Müsavət” tərəfindən varid [daxil] olan, hökumətə etimad edilmək təklifi səsə qoyulur. 59 lehinə, 8 əleyhinə, 1 nəfər də verməməklə böyük bir əksəriyyətlə hökumətə etimad bəyan edilir. Saat 11-in yarısında məclis qapanır.

Ədəbi səhifələr:

ARAS SAHİLİNDƏ

Feyzullah Sacidə

Qızıl dumanların altında pür-sükuti-mələl,
Uçuq bəniz kimi qumraldı gül camali-hilal.
Liqayi-hüznünü örtərdi bir qərib niqab,
Üfuli-şan ilə pəjmürdə sancağım kimi lal.

Önümdə daşlı quraq sahəsində bir girdab,
İrin və qan kimi rəngilə vardı bir seylab.
Zəlamı-zülm ilə aludə bir siyah ordu
Cumurdu seylə, edirdi zəvalə doğru şitab.

Dağıtdı nurunu ay, qanlı dalğalar doldu,
Bu hirs busədə məş'um bir sükut oldu.
Ağır-ağır düşünüb titrədim bu mənzərədən,
Tərəssüm etdi böyük bayrağı və zülmi-ədu...

Hilal! Türkün o timsali-şanı, şəmsi-üməm!
Bu gün xitabını hayqırmaq istəyor xaməm:
Dodaqlarımda fəqan ol, dodaqlarımda fəqan,
Nəcib türkəm, ayaqlarda sərfuru edəməm!

Dağıstanım, Krımım, bimənənd olan İzmir,
Gümülcinəm, Adanam – həpsi qan, atəş və dəmir!
Və sonra, ah, gözəl İstanbul, ah, o gül bəldə,
Gözəl, gözəl, gözəl İstanbulum əsarətdə!

Dilində ahi-təzəllüm, dodaqlarında sükut
Sərinə payı-ədu... Bir şəhid, bir tabut..

Hilali-rayəti-Turan, ey afitabi-üməm,
Bu iztirabını hayqırmaq istəyor xaməm.
Dodaqlarımda fəqan ol, dodaqlarımda fəqan...
Nəcib türkəm, o üdvəna sərfuru edəməm!

Sən ey sədəyi-ilahi, məlikeyi-ilham,
Bu qəhrə qarşı cavab ol da kükrə, inlə müdam.
Bu zülmə qarşı üqab ol da en səmalardan,
Boğazlanarkən o yerlərdə qardaşım və babam,

Xayır, xayır qalamaz xəncərəm mənim məfluc,
Bağırmaq istəyorum, zülmə hayqıran bu xüruc
Hücumi-xişm ilə lərzən, məlal ilə xəndan
Kətibeyi-şühədadır edər Xudaya üruc,
Fəqani-şə'rim o şahana ərgənün olsun,
Qirivi-həqq ilə xamuşiyi-fəza dolsun!

Gəl ey məlikəyi-ilhamım, ey pəriyi-sərab,
Yanan cəbinimi gəl sar, şərabi-nabın var.
Ləbində ruhi-sükun, əllərində buseyi-ab,
Cürühi-yə'sə nasıl tatlı bir xitabın var!

Gəl ey məlikeyi-ilhamım, ey ləbi-mələkut,
Bu gün dilimdə əzabım var, iztirabım var...
Qünudə aləmi-Turan, müztərib, məbhut,
Şu bixəbərlərə məhrəmcə bir itabım var:

Yanında xuni-şəhidan axar, coşar ancaq
O gusfəndi-həlim öylə qayğısızca yatar.
Düşünməyər ki, o məsumu öldürən bu bıçaq
Yarın da kəndi hizayi-sərinə parlayacaq.

Və sonra, ah nifaq, ah o bədliaq fərtut,
Ki gizli bir sırıtar, kirli dırnağıyla qazar
Fəsihi-kişvəri-Turana min hüddü xütut,
Ümidi-ənvəri-imana siyah məzar...

İlahı bir, dili bir, irqi bir olan türkü
Baxın-baxın, nə fəci – işdə bir Aras böldü...
Nədir bu türklərin ağzında böylə səmti-ənud!
Nədir bu türk elinin sinəsində böylə hüddü!

Aras, Aras... Yenə çalxandı nəgəhan suların,
Ziyayi-sürxi-səmadan tutuşdu yağınlər.
Özündə sanki xomurdar cəhim-fitnən var,
Dəmi-ləin ilə mürdar sanki orduların!

Aras, Aras, sən ey öz türkü türk elindən alan!
Aras! Kişvəri-Turana şurü fitnə salan!
Aras! Aras! Sən ey ümmidə, nura bir məqbər!
Bulan, o xuni-ləinin irinləriylə bulan,
Aras! Fitneyi-iblis! Qoş zəlama, gəbər!

Fəqət sən nə suçun var, Aras, nələr deyirəm,
Sən olmasan, qara daşlar hüddü olardı genə...
Biziz nifaqı yapan cəhlimizlə... Sən məsum
Təranələr gətirirsən səsinlə türk elinə.

Aras deyil, bu cəhəlat xarabü qəhr olsun!
Qirivi-həqq ilə xamuşiyi-fəza dolsun!

Bakı, 28 kanuni-əvvəl 1919

Doktor Rəşid Sürəyya

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

*(Azərbaycan simsiz radio mövqifi
tərəfindən alınmışdır)*

28 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva cəbhəsində Piyata nəhri xəttində vuruşmalar davam edir.

Marinburq və Yakobştadt cəbhələrində kəşfiyyət əməliyyatı.

Uşaça dairəsində bizdən ötrü müvəfəqiyyətli kəşfiyyət əməliyyatı vardır.

Jitomir dairəsində Belaya Tserkov şəhərindən qərbə Skvira kəndi tərəfi-mizdən işğal edilmişdir.

Kiyev dairəsində – Dnepr nəhrinin sağ kənarında yürüşümüz müvəffəqiyyətli surətdə genişlənməkdədir.

Zolotonoşsk dairəsində qitəatımız [hərbi hissələrimiz] Dnepr, Çerkas və Kremenchukku əhatə edərək Çerkas şəhərini əldə etmək üçün vuruşmadadırlar.

Baxmut dairəsində – Tərəfimizdən vuruşma ilə mühüm dəmiryol keçidlərindən Popasnaya, Primovsinka mövqifləri [stansiyaları] işğal edilmişdir.

Boqanski dairəsində – Yürüşümüz davam edir.

İlovinsk dairəsində – Biz Staroqriqoryevski işğal edərək Sirotinski əldə etmək üçün vuruşmalar davam edir.

Tsaritsın cəbhəsində – Vuruşmalar nəticəsində qitəatımız düşməni Kaçalinskə tərəf atmağa müvəffəq olmuşdur.

Kuznetsk dairəsində – Kanuni-əvvəlin 26-da qitəatımız Kuznetsk şəhərini işğal etmişdir.

Novonikolayev dairəsində – Kolçuq dəmiryolu xəttindən şərqi Tomi nəhrinə tərəf yürüşümüz davam edir. Tərəfimizdən firqə ərkanı-hərbi [diviziya hərbi qərargahı], 1500 qədər əsir, mitralyoz, 30 top, 1000 qədər araba və başqa qənimətlər alınmışdır.

Tomsk dairəsində – Sibiryə dəmiryolundan tərəfimizdən Marinskdan 55 fərsəx qərbə bir neçə kənd işğal edilmişdir.

İngiltərə qoşunlarının həzimetə

Nauen - Hindustan sərhədində İngiltərə qoşunları həzimetə [məğlubiyyətə] uğramışlardır.

İngiltərə ilə müzakirə

Berlin - İngiltərə mürəxxəsi O'Qreydi

İngiltərə qəzetələrindən “Morning post”un nümayəndəsinə demişdir ki, Şura Rusiya ilə müzakirə qurtarmadığından, heç bir şey deyə bilməyəcəyini bəyan etmişdir.

Gələcəkdə müzakirə aparılması üçün O'Qreydi Kopenhagenə əzimet edir [Kopenhagenə yola düşür].

Türkiyə ilə sülh məsələsi haqqında

İstanbuldan xəbər verirlər ki, Sülh Konfransına Türkiyənin təbriyəsi [təməizə çıxarılması, bəraəti] haqqında təqdim ediləcək vəsaiqi [sənədləri] hazırlayan komissiya rəisi Tofiq paşaya mümkün qədər tez bir zamanda bəyanatlarını yetirmək üçün Sədrəzəm [Baş nazir] həzrətləri təklif etmişdir. Zira mümkün ki, bu yaxın vaxtda mürəxxələr [nümayəndələr] dəvət edilsin. Həmçinin xəbər vardır ki, Müttəfiqin [Müttəfiqlər] Baş komissarı Sədrəzəm ilə müsahibədə bulunarkən söyləmişdir ki, bu yaxın zaman Türkiyə ilə sülh əqd ediləcəyi möhtəməldir [imzalanacağı gözlənilir].

QƏZETƏLƏRDƏN

Fon der Qolts Rusiya haqqında

[Rüdiger] fon der Qoltsun “Ditşe çay-tunq” qəzetəsində dərc edilmiş məqaləsinin xülasəsin[i] “Tan” qəzetəsi iqtibas etmişdir.

Fon der Qolts kəndi məqaləsində İngiltərə tərəfindən qəzanın keyfəmayəşasına [qəzanın hökmünə, öz taleyinə] buraxılmış Kolçak, Denikin və Yudenic haqqında hüsn-rəğbətlə idareyi-lisan edərək [danışaraq] yazır ki, hərbi tədə-

birlə [tədbirlərlə] bolşevikləri büsbütün münhəzim [məğlub] və pərişan etmək mümkündür. Fəqət bədbəxtlik oradadır ki, İngiltərə bunu arzu etməyir. İngiltərənin səyi ancaq bəhri-Baltik səvəhilində [Baltik dənizi sahillərində] kəndi hökmranlığını bərpa etməyə həsr edilmişdir.

Bu məqalə münasibətilə “Tan” əlavə edir:

Fon der Qoltsun böylə ifadətdə bu-lunmağa haqqı yoxdur. O kəndisi idi ki, 1918-ci sənədə Finlanda taxtına alman prensini oturtmaq istəyirdi. O kəndisi idi ki, 1919-cu sənədə Kurlanda və Liflandanı alman müstəmləkəsi etmək üçün çalışırdı. Və şimdiki kəndisini vahid Rusiya müdafiəyi [müdafiəçisi] göstərdiyi üçün onun cəsarətini inkar etmək olmaz. Fəqət o təbliğatı ki, o yapır, ondan Rusiyada və Rusiya xaricində – əgər bir zaman bilsələr ki, O'Qreydi Litvinov ilə siyasi müzakirətdə bulunmuşdur, bu daha ziyadə təsirət hüsula gətirəcəkdir.

ƏRZAQ MƏSƏLƏSİ

Məmləkətdə ərzaq işini tənzim və şu yolda təcəbbiri-lazimə tərtib və ittixaz etməkdən [lazım gələn tədbirləri hazırlamaq və həyata keçirməkdən] ötrü yeni Ticarət, Sənəət və Ərzaq naziri X[udad] b[əy] Məlikaslanov həzrətləri 25 kanuni-əvvəldə camaat təşkilatı idarələri nümayəndələrini, ali məmurları və mətbuat nümayəndələrini, həmçinin sabiq Ticarət, Sənəət və Ərzaq nazirlərini müşavirəyə dəvət etmişdi.

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti tərəfindən A. İ. Manço əhalini ərzaqla təmin etmək işlərində Nəzarətin ibraz

etdiyi [göstərdiyi] fəaliyyətə dair müfəssəl bəyanat verir. Nəzarətin taxıl almaq təşəbbüsü və Bakı dəyirmançıların taxıl bürosu təşkili xüsusunda da məlumat verilir. Çörəyin fiyatını tənzim işində büronun müsbət bir rol oynadığı göstərilir. Bakını yaxın zaman içərisində taxıl ilə təchiz etmək məsələsi haqqında bəyan edilir ki, Yevlax, Ləki və başqa istasyonlarda olan böyük partiya taxıllar üçün xüsusi qatarlar göndərilmişdir.

Müşavirədə iştirak edənlər vilayətlərdən taxılı Bakıya çəkmək üçün bir fəal vahid təşkilat təsisinin lazım olduğunu bəyan edirlər.

Məsələ müzakirə edilərkən məlum olur ki, lazımi miqdar taxıl Azərbaycanda mövcuddur. Bakıya taxıl gətirilməməsinin səbəbi də ehtikar [məhəkkəmlilik] qəddi ilədir. Zira vilayətlərdə olan böyük taxılçılarından həcz [müsadirə] etmək ehtimalı vardır.

Müşavirə həmçinin arzu edir ki, əcnəbi məmləkətlərdən də Azərbaycan üçün taxıl alınsın.

Qaçaqçılıqla xaricə taxıl aparanlar xüsusunda təətiyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra böylə qərar qəbul edilir ki, işbu fəaliyyəti-cinayətkarənə ilə iştiğal edən əşxasə [məşğul olan şəxslərə] qarşı ciddi tədabir ittixaz edilsin və hətta dərdəst edilənlər [tutulanlar] haqqında bəzən edam cəzası tətbiqinə qədər varılsın.

Azərbaycanda ərzaq işləri ilə əşinə və şu yolda təcəbbəsi olan zəvətin [şəxslərin] təətiyi-əfkarından anlaşılır ki, Azərbaycanda taxıl boldur, Azərbaycan heç vədə ərzaqsız və əhalisi də ac qalmaqdadır.

YENİ KABİNƏ TƏŞƏKKÜLÜ MÜNASİBƏTİLƏ

*“Ta pərişan nəşəvəd kar
bə saman nərəsəd”*

Hökumət kabinetində böhran əmələ gəlib, üç ayı mütəcaviz [keçmiş] bir müddət davam etməsi, hüriyyət və istiqlal uğrunda bütün şədaidə təhəmmül etməkdə [əziyyətlərə, fəlakətlərə qatlaşmaqda] olan Azərbaycan türk demokratiyası, min-cümlə [o cümlədən] Bakı ətrafı türk zəhmətkeşlərini əndişənək [narahat] etməkdə, açıq təbirlə, millət müməssilləri məvaqeyini işğal edən [millət nümayəndələri mövqelərini tutan] heyətiməbusana qarşı sui-niyyət [mənfi niyyət] bəsləməyə vadar etməkdə idi. Millətin səbri artıq tükənmiş, hövsələsi bitmişdi. Nəhayət, türk “Azərbaycan” cəridəsinin [qəzetinin] 352-ci sayısında, mətanət, əzm və namusi-milliyəsinə imanirasixlə [böyük inamla] etimad etmiş olduğumuz möhtərəm Nəsim bəy [Yusifbəyli] həzrətlərinin rəyasəti ilə, əqəliyyətdə [azlıqda] qalan millətlərdən məəda [başqa] bütün fraksiyalar namizədlərindən mürəkkəb [təşkil edilmiş] mötəlif [uzlaşmaçı, uzlaşmış] bir kabinetə təşkilini və ümum fraksiyalar yeni hökumətə etimadlarını Parlaman kürsüsündən elan etdiklərini oxuduqda, həmditaala [Allaha şükür], qəlblərimiz təskin və əndişəməz rəf oldu [aradan götürüldü].

Minbəd [bundan sonra] möhtərəm məbuslarımızın bil-ittifaq [birlikdə, ittifaqla], kəndi arzularına müvafiq təşəkkül etmiş kabinetin arxasını təmin edib də nəqzi-beyət etməyəcəklərinə [ona tabe

və sadıq olmaqdan vaz keçməyəcəklərinə], yeni kabinetə isə istiqlali-vətəni göz bəbəyi kimi hifz edəcəklərinə yəmin etmiş Azərbaycan türklərinin xuni-həmiyyət [qeyrət və təəssübkeşlik qanlarına] və namusi-milliyələrinə istinadən bidunu-tərəddüdü dağdağa [tərəddüdsüz və qorxusuz], mətanəti-əzm ilə öhdədar olduqları vəzaifi-mühimməni [öhdələrinə götürdük-ləri mühüm vəzifələri] kəmayənbəqi [layiqli şəkildə] ifaya mübadirət edərək [girişərək], millət və vətənin nicat və səlaməti-atiyyəsinə [gələcək xilasını və salamatlığını] təmin və islahati-müqtəziyyəni [lazımlı islahatları] tətbiq etməklə, yaşamağa layiq və müqtədir [qadir] bir millət olduğumuzu miləli-mütəməddinə pişgahında [mədəni millətlər qarşısında] nümayişə müvəffəq olacağına əminiz.

Çünki şu kabinetə əksəriyyəti-mütləqə [mütləq çoxluğun] etimadına məzhədir [naildir]. “Ari bə-ittifaq cahan mitəvan gereft.” Binaənileyh [ona görə], Balaxana-Sabunçu mədən dairələri müsəlman əmələsi namindən ümum fraksiyalarımızın etimadına məzhər yeni kabinetə təşəkkül münasibətilə bütün Azərbaycan türk demokratiyasını təbrik edir və yeni kabinetə səmimiyyətlə alqışlaram.

*Balaxana mədən dairəsi
Bir nəfər fəhlə*

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Məclisi-Məbusanın Divani-Rəyasət intixabı

Məclisi-Məbusanın dünkü iclasında gizli vərəqələrlə Divani-Rəyasət intixabı

[seçkisi] vəqə olmuşdur. Divani-Rəyasət rəisliyinə Əlimərdan bəy Topçubaşov 67 səsle seçilir. Rəis müavinliyinə Həsən bəy Ağayev, Sultanməcid Qənizadə və Aslan bəy Səfikürdlü cənablarının namizədlikləri qoyulmuşdu.

“İttihad” fırqəsi ilə sosialistlər öz namizədlərini geri götürdülərindən, yerdə rəis müavinliyinə Həsən bəy Ağayev cənabları qalır ki, onun üçün yaşıq qoyulub gizli olaraq seçki icra edilir.

Əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə Həsən bəy Ağayev müavin-i-sədrliyə intixab edilmiş olur.

Təziyyət [başsağlığı]

Milli qayəməzin mütəfəkkir yoldaşlarından Talıbzadə Yusif Ziya və Abdulla Şaiq bəylərin həmsirələri [bacıları] və Mirzə Tağı Rzayev bəyin zövcəsi xanımın əbədi ziyasından [itkisindən] dolayı ələmlərinə iştirak etməyi mənəvi vəzifələri-mizdən biliriz.

*İstanbul türk müəllimə və
müəllimləri*

Lehistan nümayəndəsi

Sırağün səhər zamanı Zaqafqaziya-dakı Lehistan [Polşa] siyasi nümayəndəsi Ostrovski cənabları sürəti qatarla Tiflisdən Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir]. Müşarüsiyəhi [haqqında danışılan şəxsi] istasyonda Xariciyyə naziri müavinini Məhəmməd xan Təkinski, Bakıdakı Lehistan siyasi nümayəndəliyi əzası [üzvü] pişvaz etmişdir. İstasyonda fəxri qarovul vəz edilmişdi [qoyulmuşdu].

Qəbul günləri

Xariciyyə naziri həzrətləri çahərşən-

bə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 12-dən 2-dək, müavinini isə səşənbə, pəncşənbə və bazar günləri saat 11-dən 12-dək Xariciyyə Nəzarətində qəbul edirlər. Dəftərxanada hər gün cümə günlərindən məəda [başqa] saat 11-dən 12-dək məlumat almaq olar.

Köylülərin ricası

Cavad qəzasının Gəncəli köy camaatı Bakı valisinə bir ərzi-hal vermişlər ki:

1) Xəzinə tərəfindən toxum alınması üçün bunlara para buraxılsın;

2) Yeni Aras nəhri daşdıqda camaatın ziraətinə [əkinlərinə] zərər verməyinə cəhət, hökumət xərci ilə Yeni Aras nəhri kənarında nəhri daşqından saxlamaq üçün bir hasar çəkilsin.

Bu xüsusda Bakı valisi Daxiliyyə Nəzarətinə məlumat verərək kəndi nəzəriyyatını böylə təsvir etmişdir:

Ərzi-halın əvvəlinci maddəsinə, camaat kəndi yerləri əkdiklərini təsdiq etmək lazım gəlməyir və ikinci maddəsi haqqında deyir ki, Ağçala gölünün balığını artırmaq niyyəti ilə Yeni Aras nəhrindən Saatlı xəndəyi ilə buraya su buraxılır. Yazda çaylar daşarkən bu su həmişə gəncəlilərin əkinlərinə külli zarar verir. Bu cəhətdəndir ki, camaat kəndi ziraətini təmin etmək üçün rica edir ki, Çobanbasma mahalında Yeni Aras nəhri 2 verst tulunda [uzunluğunda] bir hasar çəkilsin ki, bu hasar yaz sularını Atgöli quyusuna axıdar və bu quyu ilə sular Ağçala gölünə axar.

Bu cəhətdən Bakı valisi bu hasarın çəkilməsini lazım görüb, hasarın çəkilməsini Daxiliyyə Nəzarətindən kəndisi də rica etmişdir.

HADİSAT

Oğurluq

Kanuni-əvvəlın 25-də gecə Malakan-ski soqaqda 67 nömrəli evdə Aleksandr Aqanoviç Timinovun evindən kəndisi qaib olduğu zaman pəncərədən evə daxil olaraq 15.500 manatlıq əşya oğurlamışlardır. Edilən tədabir ittixazı [tədbirlər görülməsi] nəticəsi olaraq 5-ci uçaştokda Nəsir Məşhədi Həmid oğlu və Həsən Tağı oğlu oğurlanan əşya ilə belə tövqif edilmişlərdir [tutulmuşlar].

Əşya iadə edilmişdir [qaytarılmışdır]

Kanuni-əvvəlın 24-də Məhəmmədağlı İsmayılzadənin evindən 61.950 manatlıq əşya oğurlanmışdır. Bu oğurluğu təqib edərək, 2-ci uçaştok pristavı qərara almış ki, bu oğurluğu [edənlər] Əli Ağaməhəmməd oğlu, İsgəndər Kərbəlayı Həsən oğlu və keçmişdə 3-cü uçaştokda qardaşoyluq edən və imdi isə bir müstəntiqin yanında xidmətdə bulunan Əli Babadır.

Bunları, qaib olduqlarından tövqif etmək mümkün olmadığı üçün təhdid ilə əqvamından [yaxınlarından, qohumlarından] əşyanı və oğruları tələb etmişlərdir. Bu cəhətdəndir ki, əşyanın artıq nisfini [yarısını, hissəsini] – 40 min manatlığını bir meşokda Məhəmmədağlı İsmayılzadənin həyatına atmışlardır.

Əşyanın baqisinin [qalanının] verilməsi və oğruların tövqifi üçün ciddi tədabir ittixaz edilməkdədir.

Qətl

Kanuni-əvvəlın 28-də axşam saat 8-də Balaxanski soqaqda nömrə 34-də Leontoviçin evində olan İbrahim Mu-

radov həman evdə sükunət edən Larisa Vonsovanı mauzer tapança ilə öldürüb qaib olmuşdur. Məzkurun tövqifi [deyilən şəxsin tutulması] üçün tədabir ittixaz edilmişdir.

Yanğın

Kanuni-əvvəlın 27-də axşam saat 7-də Kaminesti ilə Qoqolevski soqaqların küncündə Aşurbəyovun 205 nömrəli evinin alt mərtəbəsində yanğın əmələ gəlmiş və itfaiyyə alət [yanğınsöndürən dəstəsi] tərəfindən söndürülmüşdür.

PARLAMAN ƏTRAFINDA

Məbus Kravçenko

Məclisi-Məbusanın 22 kanuni-əvvəldə olan axşamkı iclasında yeni təşəkkül etmiş olan kabinə deklarasyonunun müzakirəsi əsnasında Məclisi-Məbusan üzvü rahib Kravçenko nitqində “vahid, bölünməz və böyük Rusiya” nöqteyi-nəzərində qaldıqlarını bəyan edərkən, Məclisi-Məbusanın gərək üzvləri və gərəksə kənar əhali tərəfindən böyük etirazlara məruz qalıb və bu üzdən məbus Kravçenkonun iclası tərək etməyə məcbur olduğu məlumdur.

İndi aldığımız məlumata görə, Kravçenko Məclisi-Məbusanın sədri Həsən bəy Ağayev həzrətlərinə bir məktub yazaraq, həman nöqteyi-nəzərin Azərbaycan və Gürcüstan haqqında olmayıb, ancaq xarici məmləkətlərə aid olduğunu bildirmiş və o xüsusda Məclisi-Məbusanda izahat verməyə və bəyani-etizar etməyə [üzr istəməyə] müsaadə olunmasını rica etmişdir.

İstixbaratımıza nəzərən [aldığımız məlumata görə], Məclisi-Məbusan məbus rahib Kravçenkonun ricasını nəzəri-diqqətə alıb, mumaileyhə [haqqında danışılan şəxsə] müsaadə etməmişdir.

FİRQƏ VƏ CƏMIYYƏTLƏR

“Müsavat”da

Əkbər Məhəmmədzadənin vəfatı

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın fəhlə arasında məşhur, çalışqan üzvlərindən və firqənin Qara şəhər şöbəsinin sabiq sədri Məşhədi Əkbər Məhəmmədzadə kanuni-əvvəlın 28-də səhər saat 6-da uzun xəstəlikdən sonra vəfat etmişdir.

“Müsavat”ın Bakı Komitəsi bütün firqə yoldaşlarına və mərhumun ailə və əqrəbasına səbri-cəmil arzu və təmənnə edir.

“Müsavat”ın Qala şöbəsi

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Qala kəndində şöbəsi açılmışdır. Kanuni-əvvəlın 22-də vəqə olan iclasda şöbə üçün heyəti-idarə, divani-rəyasət ittixab edilmişdir.

Qara şəhərdə

Dekabr ayının 28-də Ağ şəhərdə müsəlman fəhlələrinin ümumi iclası vəqə olmuş, Sentrodom [Mərkəzi Ev Komitəsi] və kooperativlər vasitəsilə fəhlələrə buraxılan ərzağın onlara çatmadığı və Sentrodom ilə kooperativin hökumət ərzağını gizlədib payladığı müzakirə edilmişdir. İclas bu barədə böylə qərara gəlmişdir ki, hökumət tərəfindən bura-

xılan ərzaq yuxarıda zikr olunan müəsisələr vasitəsilə deyil, fəhlələr tərəfindən ittixab olunmuş [seçilmiş] nümayəndələr əli ilə paylansın. Bu işdən ötrü Yusif İbrahimli əfəndi ümumiyyətlə [hər kəsin razılığı ilə] ittixab edilmişdir. Qətnamə “Müsavat” firqəsinin Bakı Komitəsinə göndərilib, lazımi yerində tədbirlər göndürülməsi rica olunmuşdur.

Ağstafaya nümayəndə

Ağstafa istasyonunda çalışan türk fəhlələrinin ümumi iclasında qərar qoyulmuşdur ki, “Müsavat” firqəsinin Bakı Mərkəzi Komitəsinə müraciətən, Yusif İbrahimli yoldaşımızın bəzi firqə məsələlərini həll etmək üçün oraya gəlməsini rica etsinlər. Buna görə “Müsavat” firqəsinin Təbliğət və Təşkilat şöbəsi Yusif İbrahimlinin Ağstafaya gəlməsini qərara almışdır.

Şöbələri təftiş

“Müsavat” firqəsinin Bakı və mədən dairəsində bulunan şöbələrin[in] fəaliyyətini təftiş etməkdən ötrü Bakı Komitəsi tərəfindən Yusif İbrahimli ittixab edilmişdir.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Dilənçilər

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi ricası mövcubincə [ricasına əsasən], Bakı qradonaçalniki uçaştoklara xəbər vermişdir ki, şikəst olanlardan başqa hər nə qədər müsəlman dilənçisi görsələr, tövqif edib [tutub] Cəmiyyəti-Xeyriyyəyə göndərsinlər. Buna binaən [buna görə], 3-cü polis uçaştoku pristavı Cəmiyyəti-

Xeyriyyəyə Şaban Şirəli oğlu nam bir nəfər uşağı və kanuni-əvvəlın 29-da 7-ci uçaştok pristavı bir nəfər sahıbsız Həvva Hümət qızı nam[ı] [adlı şəxsi] gön-dərmişdirlər. Böylə tövqif edilib cəmiyyəyə göndərilən adamları cəmiyyət Ermənəkəndində yerləşdirib təmin edir və bunların kiçik olanlarını darüleytama [yetimxanaya] qəbul edir.

Qaçqınlara su

Cəmiyyəti-Xeyriyyə Bələdiyyə İdarəsinə bir ərzi-hal vermişdir ki, qaçqınlar sükunət etdiyi yerlərə yaxın olan su fontanlarından qaçqınlar üçün məccanən [pulsuz] su buraxılmasına icazə verilsin.

* * *

Aktyorlar İttifaqının ümumi iclası

Çəharşənbə günü, kanuni-əvvəlın 24-də Haşimov mülkündə Dövləti Teatro Heyəti Aktyorlar İttifaqının ümumi iclası vəqə olmuşdur.

Sarablı əfəndi ümumi iclası açaraq bir sədr və bir katib intixab edilməsini [seçilməsini] iclasa təklif edir.

Sədrliyə Həsən Səbri [Abdullazadə], katibliyə Kazım Kazımzadə intixab olunurlar.

Sonra Sarablı əfəndi əski İttifaq idarəsinin fəaliyyəti xüsusunda məlumat verir.

Əliabbas [Rzazadə] heyəti-təftişə naminə iclasa idarənin nöqsanlarını bəyan edir və idarənin ədəmi-fəaliyyətindən [fəaliyyətsizliyindən], yeni fəal bir idarə intixabını təklif edir.

Böyük müzakirədən sonra heyəti-idarə intixabına şüru olunub [başlanıb], isimləri zeylə [aşağıda] zikr olunan əşxas intixab olunurlar:

- 1) Həsən Səbri;
- 2) Əliislam [Dadaşov];
- 3) Kazımzadə;
- 4) Rza Darablı;
- 5) Abbas Mirzə Şərifov;
- 6) Əbülhəsən Anaplı və
- 7) [Panfiliya] Tanailidi.

Namizədlər:

- 1) Yeva Olenskaya;
- 2) Məhəmmədağı Bağirov və
- [3]) Xanım [Nataliya] Lizina.

Heyəti-təftişəyə Əliabbas Rzazadə, Rüstəm Kazımov və Xəlil Hüseynov, namizəd isə Mirpaşa Sadıq intixab olunur və bununla ümumi iclas qapanıb, yeni intixab olunmuş heyəti-idarə intixab edirlər:

Sədr Abbas Mirzə Şərifov, müavini-sədr Həsən Səbri [Abdullazadə], katib Kazım Kazımzadə, xəzinədar Əliislam [Dadaşov].

Yeni heyəti-idarə bəzi məsələləri mövqeyi-müzakirəyə qoydu.

İttifaq idarəsinin növbəti iclası şənbə günləri saat 12-də olacaqdır.

Yeni intixab olunmuş idarə ümidvar oluru ki, əski idarə kimi ədəmi-fəaliyyətdə bulunmayıb, aktyorların ehtiyacatı islahı haqqında xah Müdiriyyət, xah Nəzarət qarşısında bəzi ciddi təşəbbüslərdə bulunacaqdır.

Müvəffəqiyyət dilərik.

İclasda 29 nəfər iştirak edirdi.

AZƏRBAYCANDA

Qazaxdan bizə yazırlar:

Həmin dekabrın 10-dan Qazax Xanımları Cəmiyyətinin ümumi iclası

açılmışdı. Məqsəd yeni idarə seçmək idi. Yeni idarəyə həmin şəxslər düşdü:

Badisəba xanım Köçərli, Dilşad xanım Şadılı, Dilruba xanım Şərifova, Mahtavan xanım Mustafazadə, Xanım Mustafazadə, Müqəddəssətünnisə xanım Şıxlı, Şükufə xanım Abdullazadə, Yekaterina xanım Qiyasbəyli, Şirin xanım Qiyasbəyli və Aişə xanım və Xanım Vəkilzadə.

Bunlardan Badisəba xanım sədr, Dilşad xanım və Dilruba xanım müavini-sədr, Mahtavan xanım katib və Xanım xəzinədar seçildilər.

Əlavə, üç nəfərdən ibarət bir Təftiş Komissiyası tərtib verildi ki, üzvləri bu xanımlardan ibarətdir:

Mələk xanım Qayıbzadə, Şahzadə xanım [Müftüzadə] və Lalə xanım Əfəndizadə.

Qazaxdan məktublarımızın birində işarə etmişdik ki, Xanımlar Cəmiyyəti qayət süst işləyir və adları var, özləri yox kimidirlər.

İmdi isə yeni idarənin başına Badi-səba xanım cənabları keçəndən, Cəmiyyət ümumən xanımların iştirakı ilə qayət ciddiyyət kəsb edib, qayət səmimiyyət və canfəşanlıqla işləyir və hər xanım mümkün qədər öz müavinətini müzayi-qə etməyir [öz köməyini əsirgəmir].

Cəmiyyətin daireyi-fəaliyyəti hələ xeyriyyə işləridir, bu da ibarətdir qaçqınların, yetim balalarının həyatını təmin etməkdən. Böylə ki, xanımlar bu vaxta kimi 18 nəfər çocuqdan ötrü hərəsinə bir dəst olaraq alt paltar (camaşır) hazır edib, o zavallıları kirdən-kərmədən xilas etmişlər. İmdi ikimci dəstin tədərükündədirlər.

Bundan savayı, çocuqlar üçün yatacaq da hazır edirlər və bir neçə xanım yorğan və döşək ianə etmişlər.

Əlavə, bu saat bir darüleytam [yetim-xana] açmaq qeydindədirlər. Bunların burada yemək və içməkləri ilə bərabər, tərbiyələrini də öz əllərinə alacaqlar.

Əlbəttə, xanımların bu gözəl təşəbbüslərinin qarşısına Gəncə xeyriyyə inspektoru çıxmalıdır.

Bir də Ağstafa vağzalında Yuriyeva adında bir nəfər rus xanımı teatro tərtib verib, qaçqınların xeyrinə 3 min manat toplamışdır və gətirib Xanımlar Cəmiyyətinə təhvil vermişdir.

Ümumən bu xanımların hamısından səmimi-dildən razılıq edib, götürdükleri işlərində dərin bir müvəffəqiyyət qazandıqlarını arzu edib, bu yolda onlara cənabi-Haqqın inayətini [mərhəmətini, lütfünü] dilərik.

Y. Q.

Lənkəranda

Bu gün camaatımızı dağıdar [ürəyi yaralı] edib həyəcana salan şeylərin biri də Astara-Lənkəran yolunu məzaristana döndərib qəssablıq vəzifəsini ifa edən Mirmov və kompaniyasının həbsdən azad edilməsidir. Bolşevik zamanı arabaları dolu arşın malları ilə Astara yolunda doğranan dörd nəfər zavallı müsəlmanların qətl olunması barəsində dəfələrlə ədliyyə idarəsi tərəfindən təftişatda bulunulsa da, yenə də Mirmov və kompaniyası buraxıldı. İnsanı birçə şey düşündürür ki, “xala könlün qalması” kimi olaraq yenə də şu xainlər dustaqxanada oturmışlardı və bunilə [bununla] camaat artıq dərəcədə sakit olmuşdu. Amma nədənsə qatillər yenə azad olundular...

Bundan masıva [bundan başqa], hər gün nahiyyəmizdən gah kəndxudalar, gah

pristav məmurları üstündən şikayətlər yağırsa da, əsla etina olunmayıb qalır. Budur, neçə vaxtdır Təngərud məsələsi üstüörtülü qalır. Putasər məktəbinin müəllimi Ramazanov hər gün o tərəflərin şuluqluğundan gecələr oğurluq və gündüzlər atışma olduğunu deyir, bağırırsa da, heç nəzərə alan belə yoxdur. Əlavə olaraq, ən mühüm məsələ olub camaatın qələyanını [həyəcanını] yatırdan “sərhədlərə nizami və rəsmi əsgər göndərilməsinin ələmiyi” [vacibliyi] şimdiyə kimi bir əsər verməmişdir. Şəhərimizdə gün-gündən bahalıq şiddət edib artır. Qara çörək 12 rublayə kimi tərəqqi etmişdir [qalxmışdır]. Cəmi dərdlərin böyükrəki budur. Bu günlərdə Bakıdan 4-5 nəfər cuhudlar gəlib Lənkəranda kooperasiya açıb, dükanların bağlanması şayiəti dəxi camaatı təşvişə salmışdır. Şəhərimizdə axır zamanlarda gecələr güllə atılmaq bir moda halına girmişdir.

T[eymur] Ş[ahverdili]

GÜRCÜSTANDA

Xariciyyə naziri[ni] ziyarət

Fransa heyəti-hərbiyyəsi rəisi mayor De Nonankur və Yunanıstan diplomasi nümayəndəsi Stavrodakis srağagün Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkorini ziyarət edərək onunla məsaili-cariyyə [cari məsələlər] haqqında uzun-uzadı bir müsahibədə bulunmuşlardır.

Nahar və qəbul

Mövludi-Məsihi [İsanın doğumu, milad bayramı] münasibətilə kanuni-əvvəlin 25-

də İngiltərənin Qafqaziyadakı Baş komissarı Vordropun evində gündüz rəsmi-qəbul və axşam saat 8-də nahar verilmişdir. Naharda Qafqaziyada Müttəfiqlər heyəti nümayəndələri və Gürcüstan hökuməti baş üzvləri isbatı-vücut [iş-tirak] etmişlərdir.

Qafqaziyada papanın diplomasi nümayəndəsi

Bu günlərdə Bakıya və bədəhu [sonra] Tiflisə Roma papasının diplomasi nümayəndəsi Delabuş vürud edəcəkdir [gələcəkdir].

Şəhər idarələrinin milliləşməsi

1 kanuni-sanidən [yanvardan] etibarən Bələdiyyə İdarəsi bütün şəhər idarələrini ciddi surətdə milliləşdirməyi qərara almışdır. Gürcü lisanınca dəftərdar olmadığından, dəftərdar işlərində bir növ müşküllük müşahidə edilməkdədir. Məsai [əmək] və statistik işləri gürcü lisanınca aparılacaqdır. Acentə və müəllimlər gürcü lisanına dara [vəqif] olmasalar da, öz yerlərində baqi [dəyişməz] qalacaqdırlar.

ERMƏNİSTANDA

- Vükəla Şurasının [Nazirlər Kabinetinin] qətnaməsi ilə Maarif Nəzarəti cənbində [nəzdində] “Asari-ətiqələri [əntiq əsərləri] mühafizə şöbəsi” güşad edilir [açılır].

- 23 kanuni-əvvəldə Qəmərliyə Sanainə və oradan da Azərbaycana əzimet etmək [getmək] üçün 420 müsəl-

man qaçqını əzimet etmişdir. Qaçqınlara pulsuz vaqon verilmiş imiş.

- İstanbul Erməni Həkimləri İttifaqının üzvü A. Arzuyan bir çox miqdarda cərrahiyyə alətini İttifaqa vermişdir ki, Ermənistan ordusu üçün Ermənistana göndərilsin.

- Ermənistan ilə Lehistan [Polşa] arasında ticarəti münasibət bərpa edilməsi üçün təşəbbüsatda bulunan Lehistanın Bakı konsulosu Stefan Rılski mübadileyi-əmvəl [mal mübadiləsi] əsasları üzərində olacaq aşağıdakı şəraiti Ermənistan Mübadileyi-Əmvəl Komitəsinə təklif etmişdir:

Ermənistan öz xammallarını – pambıq, yun və qeyrilərini Lehistan fabrika və zavodlarında emal edilmək üçün oraya göndərir və hazır emal edilmiş əmtəə alır.

Emal haqqını Ermənistan xammal ilə hesablaşır.

Bu məsələ həll edilincəyə qədər xammal ilə 100 min pud buğda mübadilə edilməsini Rılski təklif etmişdir.

“İskra”

- “Araç”ın yazdığına görə, İrəvanda olan Gürcüstan siyasi nümayəndəsi tələb edir ki, Ermənistan hökuməti tərəfindən Gürcüstana getmək üçün verilən mürur təzkirələri [yol sənədləri] təftiş edilməkdən ötrü ona təqdim edilsin. Zira Gürcüstan nümayəndəsi yalnız bir İrəvan şəhərində iqamət etdiyi [oturduğu] üçün İrəvan xaricində təzkirələrin təftişi böyük müşküləti mövcib [çətinliyə səbəb] olur və iki cümhuriyyət

arasında gediş-gəlişi qeyri-mümkün edirmiş.

Bundan dolayı Ermənistan Xariciyyə naziri Gürcüstan hökumətinə müraciət edərək rica etmişdir ki, Gürcüstana əzimet etmək [getmək] üçün verilən mürur təzkirələrinin təftişi ləğv edilsin, 28 şubat [fevral] və 3 martda vüqu bulmuş Ermənistan-Gürcüstan Konfransının qətnaməsinə tövfiqən [uyğun olaraq] iki cümhuriyyət miyanında [arasında] azad gediş-gəliş ibqə edilsin [daimi edilsin].

İZHARİ-TƏŞƏKKÜR

Möhtərəm müdir! İşbu kanuni-əvvəlin 16-sı 1919-da Lənkəranda məhəlli [yerli] könüllü cavanlar tərəfindən mövqeyi-tamaşaya qoyulmuş “Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük” pyesinin hasilatından oyunun müdiri-məsulu möhtərəm Məşhədi Həbib Zeynalovdan min (1000) manat pul Lənkəran zükur edadisi biçiz türk mütəəllimlərinin həqqül-təlimlərinə [oğlanlar məktəbinin yoxsul türk şagirdlərinin təhsil haqlarına] verilmək üçün bəndələrinə vüsul oldu [məna çatdı]. Fövqəzəkir [yuxarıda qeyd edilən] könüllü cavanlarımızın bu hərəkəti-insaniyyətkarənələrindən dolayı kəndilərinə təşəkkür və məmnuniyyətimi izhar etməklə bərabər, əmsallarının da izdiyadını [artmasını] dərgahi-Haqdan məs’ələt edirəm [istəyirəm].

*Lənkəran
zükur edadi
məktəbi müəllimi
[İshaq] Möhsünzadə*

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti
Bakı-Ənzəli
 15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.
Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)
 15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.
Bakı-Salyan
 19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.
Bakı-Ənzəli-Şahsavər-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri
 17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.
Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri
 17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.
Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri
 Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.
Bakı-Lənkəran-Astara
 17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.
Bakı-Petrovsk
 15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.
 T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə
 Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.
 T-321

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç
 Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat

5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.
 Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.
 11449

Z. A. Şextər və xanım
 Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.
 Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.
 Vorontsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.
 16875

Bakı Darülfünunu Ədəbiyyat şöbəsi tələbəsi, sabiq ali-ibtidai məktəbi müəllimi münasib qiymətə ya oda və mizə hazırlayır ali-ibtidailərə və edadilərin milliləşmiş siniflərinə.
 Görmək olar hər gün saat 10-dan 3-ədək Məsai Nəzarəti Dəftərxanası: Tələbə Rzayev.
 16865

Azərbaycan Dəmiryollarının İdarəsi bununla elan edir ki, sisternlərin az olduğundan dolayı Gürcüstana və Ermənistanı göndər-məkdən ötrü nəqliyyat bürosuna verilən neft, sahiblərinin razılığı ilə Azərbaycan yolunun nefteprovodu ilə seylan edilə bilər. Bu barədə zikr olunan büroya ərizə verilməlidir.
 T-427

Qapan və telefon
 Satılır 30 putluq qapan və telefon, ixtiyarları ilə. Armyanski küçədə nömrə 7, Ağakışi Səlimzadənin dükanında.
 16877

Müdür: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Müttəfiq dövlətlərin siyasəti və biz
 səh. 641. “Frans libr” [La France libre]: 1918-1925-ci illərdə nəşr edilmiş gündəlik fransız qəzeti.

Paris səfəri
 səh. 644. “Mz.”: Qulam Məmmədlinin “İmzalar” kitabındakı qeydinə əsasən, bu imza Üzeyir bəy Hacıbəyliyə məxsusdur; çox güman ki, Üzeyir bəyin işlətdiyi “Mizrab” imzasının qısaltmasından ibarətdir.

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında
 səh. 644. “Hökumət deklarasyonuna keçərək deyir ki...”: mətnə bəzən “deklarasiya”, bəzən “deklarasyon” yazılmışdır; olduğu kimi saxladıq.
 səh. 648. “nə erməni var, nə müsəlman”: qəzetdə belə getmişdir: “nə erməni və nə müsəlman”.
 səh. 650. “Провацировать”: qəzetdə məhz belə getmişdir.

“Aras sahilində” şeiri (səh. 650-651) üçün lüğət:
 pür-sükuti-məlal: hüznü sükutla dolu liqayi-hüzn: həzin çöhrə
 qərib: qəribə
 üfuli-şan: şanın sönməsi; şöhrətinin qürub etməsi
 pəjmürdə: pərişan; dağınıq
 sancaq: bayraq
 seylab: sel
 zəlamı-zülm ilə aludə: zülüm qaranlıqlarına batmış
 seyl: sel
 zəval: yox olma, məhv olma
 şitab: tələsmə, qoşma
 məş’um: uğursuz; nəhs
 tərəssüm etmək: rəsmi görünmək; şəkli düşmək

zülmi-ədu: düşmənin zülmü
 şəmsi-üməm: millətin günəşi; ümmətin günəşi
 xamə: qələm
 sərfuru etmək: baş əymək, itaət etmək; başını aşağı salmaq
 bimanənd: bənzərsiz; tayı-bərabəri olmayan
 Gümcünə: Yunanıstanın şimal-şərqində şəhər; indiki Komotini.
 Adana: Türkiyənin cənubunda, Aralıq dənizi sahilində şəhər.
 bəldə: yer; məmləkət
 ahi-təzəllüm: zülümlərdən şikayət edən ah, nalə
 sərində payi-ədu: başında düşmən ayağı hilali-rayəti-Turan: Turan bayrağının hilalı afitabi-üməm: millətlərin günəşi; ümmətlərin günəşi
 üdvan: haqsızlıqlar; zülümlər
 məlikeyi-ilham: ilham kralıçası; ilham pərisi
 müdam: daim
 üqab: yırtıcı quş; qartal
 xəncərə: qırtlaq
 məfluc: iflic olmuş; hərəkətsiz
 xüruc: çıxış
 hücumı-xışm: qəzəbli hücum
 lərzən: lərzəyə gəlmiş; titrəyən, əsən
 məlal ilə xəndan: hüznə gülümsəyən
 kətibeyi-şühəda: şəhid qoşunu; şəhid dəstəsi
 üruc: yüksəlmək; göyə qalxmaq
 şahən: şahlar; başçılar; seçilmişlər
 ərgənün: orqan (musiqi aləti)
 qirivi-həqq: haqlı fəryadlar, haqlı nalələr
 xamışıyi-fəza: fəzanın səssizliyi
 pəriyi-sərab: sərab pərisi, gözə görünüb sonra yox olan pəri
 cəbin: alın
 şərabi-nab: saf şərab; xalis şərab; dodaq, öpüş
 ləb: dodaq
 ruhi-sükun: rahatlığın, sükunətin ruhu

buseyi-ab: suyun öpüşü
cüruhi-yə's: matəm yaraları
ləbi-mələkut: səmanın, mələklər aləmi-
nin dodaqları
dil: ürək
qünudə: yatmış; yuxuda
müztərib: dərdli; iztirab içində
məbhut: çaşqın; heyrat içində
itab: danlaq, məzəmmət
xuni-şəhidan: şəhidlərin qanı
gusfəndi-həlim: həlim, yumuşaq təbiətli
qoyun
yarın: sabah
hizayi-sərinde: başının yanında
bədliqə: kifir, çirkin
fərtut: tamam əldən düşmüş qoca
sırıتماق: hiyləgər yaxud istehzal gülüşlə
gülmək
fəsihi-kişvəri-Turan: təmiz, açıq-aydın
Turan ölkəsi
hüduđ xütut: sərhədlər və xətlər
ümidi-ənvəri-iman: iman, inamın nurlu
ümidi
fəci: faciəli
səmti-ənud: inadlı səssizlik
ziyayi-sürxi-səma: səmanın al-qırmızı işığı
cəhimi-fitnə: fitnə cəhənnəmi
dəmi-ləin: lənətlənmiş qan
kişvəri-Turan: Turan ölkəsi
şurü fitnə: qovğa, hay-küy və fitnə
məqbər: qəbir
xuni-ləin: lənətlənmiş qan
zəlam: zülmət, qaranlıq
“Aras! Kişvəri-Turana şurü fitnə salan!”;
“Aras! Fitneyi iblis! Qoş zəlama, gəbər!”: Bu
misralarda vəzn pozulmuşdur; vəznin düzəl-
məsi üçün “Aras” sözü mədd ilə (qısa+
uzun+qısa heca verəcək şəkildə “Arās” kimi)
oxunmalıdır; halbuki digər misralarda iki
heca (“Aras”) oxunur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 652. “Morning post” [The Morning
Post]: Londonda 1772-1937-ci illərdə çap
olunan gündəlik qəzet.

Qəzetələrdən

səh. 652. “Ditşe çaytunq”: Berlində
1896-1934-cü illərdə nəşr edilmiş “Döyçe
çaytunq” [Deutsche Zeitung] qəzeti nəzərdə
tutulur.

səh. 653. “Kurlandiya”: Latviyanın bir qis-
minin tarixi adı. 1795-ci ildə Rusiya İmpe-
riyasının tərkibinə daxil olmuş, 1796-cı ildə
Kurlandiya quberniyası yaradılmış, 1918-ci
ildə müstəqil Latviya Respublikası elan
edilmişdir.

“Liflanda”: Müasir Latviya və Estoniya
ərazilərindən bir qismini əhatə edən tarixi
bölgə. 1721-ci ildə Rusiya imperiyasına bir-
ləşdirilmiş, imperiyanın süqutundan sonra
bölgənin cənubu Latviyanın, şimalı isə Esto-
niyanın tərkibinə daxil olmuşdur.

Yeni Kabinə təşəkkülü münasibətilə

səh. 654. “Ta pərişan nəşəvəd kar bə
saman nərəsəd”: “Bir iş tamam dağılıb pəri-
şan olmamış, düzəlməz.” (farsca) XI-XII əsr-
lərdə yaşamış fars şairi Sənai Qəznəvinin
beytindən yayılmışdır.

“Ari bə-ittifaq cahan mitəvan gereft”:
“Bəli, ittifaqla dünyanı ələ keçirmək müm-
kündür” (farsca) İranlı şair Hafiz Şirazinin bir
qəzəlindən götürülmüşdür.

Bakı xəbərləri

səh. 655. “Məhəmməd xan Təkinski”:
qəzetdə “Təkinski” yerinə “Xoyski” getmişdir.

Firqə və cəmiyyətlər

səh. 657. “səbri-cəmil”: hərfən: “gözəl
səbr”; insanların fəlakət və müsibət kimi gör-
dükləri şeylərin də Allah tərəfindən göndə-
rildiyini bilərək, səbr etmək, şikayət etmə-
mək.

Azərbaycanda

səh. 659. “Y. Q.”: bu imza, Qazax Xə-
nimlər Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü Yeka-
terina Qiyasbəyliyə məxsus ola bilər.

Çərşənbə, 31 dekabr 1919-cu il, nömrə 358

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 8 rəbiülaxir sənə 1338. 31 kanuni-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını
idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Tele-
fon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə,
2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırıncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırıncı
səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

İTALİYA SƏHMDAR CƏMİYYƏTİ SAGO

Tamam müştərilərini təzə daxil olmuş
təzə il münasibətilə təbrik edir.

Müdir Q. Z. Oqanezov.

Mərkəzi-idarə Roma şəhərində, baş
şöbəsi Batumda Mariinski prospekt
nömrə 31.

16867

* * *

Bakı poçta kontorunda kanuni-əvvə-
lin 28-ndən 31-nədək 1919-ncu ildə və
kanuni-saninin 2-sindən 5-nədək 1920-
nci ildə açılan mürasilələrə auksionnu
torq [hərrac] qərar verilmişdir. Səhər saat
10-dan 3-ədək.

Kantorun rəisi: [Bəhlul bəy] Vəzirov
T-424

* * *

İstanbul Tibbiyyeyi-Şahanəsi [Hərbi
Tibb məktəbi] müəllim müavinlərindən
doktor Rəşid Sürəyya daxili və zöhrəvi
naxoşluqlarını və “914” müalicəsini qəul
edir. Gündüz saat 12-dən 2-yədək.
Armyanski küçə 13. Xüsusi təvəllüdxana.
Telefon 58-39.

16878

YEFIMOV QARDAŞLARININ SİRKİ

Çarşənbə günü kanuni-əvvəlin
31-ndə 1919-ncu ildə

təntənəli tamaşa göstəriləcəkdir.

Təzə ili şüküulu

bir surətdə qarşılamaq üçün

birinci dəfə olaraq

göy padşahı tərəfindən

göy nümayişləri

göstəriləcəkdir.

Bu gün təzə-təzə oyunlar, hansılar ki,
imdiyədək göstərilməmişdir.

Məşhur kosalar,

jonqlyor, Nanto,

Ranon öz küçükləri ilə.

İponaş qardaşlarının muzikası.

Tamaşa başlanacaq axşam

saat 9-un yarısında.

Elan:

Bu günlərdə rəqqasə Makkanın
yeni Misir rəqsləri (baletləri)
olacaqdır.

Rejissor K. İbonaş.

Müdirin müavini A. L. Şteyn.

Müdir: K. Saukov.

16876

Bakı Bələdiyyə İdarəsi kanuni-saninin [yanvarın] 3-də 1920-ci sənə saat 12-də Ləvazim şöbəsinin idarəsində aşağıda göstərilən yerləri icarəyə verməkdən ötrü torqlar [hərəcələr] qərar veribdir. İcarəyə verilən yerlərdə icarədarların hesabına Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən yaş və quru meyvələrlə, tənəkə və qeyri malların satışı üçün mizlər qondurulacaqdır. Yerlərin planına baxmaqdan ötrü qulluq saatlarında Ləvazimat şöbəsinə gələ bilirlər.

İcarəyə verilən yerlər:

1) “Fenomen” teatrosunun yaxınlığında afişa taxtasının yanında; 2) Mixaylovski bağdan bulvara daxil olan yerdə afişa taxtasının yanında; 3) Poliseyski küçənin küncündə Plandov mağazasının yanında; 4) Qoqolski küçənin küncündə “Bolşoy Moskovski” mehmanxananın yanında; 5) Qoqolski və Malakanski küçələrin küncündə “Pelmel” teatrosunun müqabilində; 6) Telefonu və Morskoy küçələrin küncündə aptekinin yanında; 7) Maliy Morskoy və Telefonu küçələrin küncündə Yelizarovun evinin yanında; 8) Milyonnu və Telefonu küçələrin küncündə mehmanxananın müqabilində afişa taxtasının yanında; 9) Stanislavski və Balaxanski küçələrin küncündə aptekinin yanında; 10) Stanislavski və Nijni Pryutiski küçələrin küncündə böyük qəbiristanlığın yanında; 11) Nikolayevski küçə Parlamentin müqabili, Realni məktəbin yanında; 12) Şaxski küçədə 35 nömrəli evin yanında; 13) Duma meydanında Həşimovun evinin yanında; 14) Krasnovodski və Gimnaziçeski küçələrin küncündə restoranın yanında.

T-429

BÖHRANLARA NƏHAYƏT VERMƏLİDİR!

Üç aydan bəri davam edib gedən kabinə böhranı məmləkətimizin daxilində bir çox böhranların tövlidinə [doğmasına] səbəb olduğu kimi, bir surətlə də olsa, bu müəssif [təəssüflü] halların nəhayətlənməsi mümkün olmayır.

İqtisadi böhran bir çox zamandan bəri Azərbaycanda təsirini göstərirdi halda, son zamanlardakı bahalıq və ərzaq azlığı daha da həyatı-ümumiyyəni mütəəssir etməkdədir.

Hər zaman Ermənistanın və Gürcüstanın ərzaq böhranını eşidərkən əmin və qane olunurduq ki, Azərbaycanın məkulat [ərzaq] etibarilə dövlətli olmasından, qonşu cümhuriyyətlərin möhtac qaldıqları və tədarükdən aciz bulundurları lüzumlu şeylərdən dolayı biz bir müzayiqəyə [çətinliyə, sıxıntıya] məruz qalmayız.

Ərzaq böhranının səbəblərini, şübhəsiz, bəsit bir surətdə kəşib təyin etmək doğru deyildir. Bu böhran məmləkətin həyatı-ümumiyyəsinə cəygir olan [yer tutan] iqtisadi böhranın bir səfəsidir [mərhələsidir].

İqtisadiyyatın kəndisinə məxsus bariz bir qanunu olduğu üçün bu dairədə çıxacaq ən kiçik bir qeyri-təbiiilik sari [yoluxucu] xəstəlik kimi hər bir qismə sirayət edir [keçir].

Bir dəfə, maliyyəmiz cərəyani-təbii-sində deyildir. Gündən-günə pulumuzun qiyməti düşür, gündən-günə rubllər tənəzzül edir. Mübadileyi-əmtəə getdikcə azalır. Xaricdən daxilə, daxilədən xaricə müəyyən bir qanunla ixracat və idxalat yerinə, müzmin [köhnə; xronik] bir adət

şəklinə girmiş olan ehtikar qaim olur. Möhtəkiqlər sənəti-ehitkarı qabataslaq [ibtidai; təsadüfi] şəkildən bir az daha “məşru” [qanuni] hala qoyub, yenə məqsədlərini icra etməkdən sərf-nəzər etməyirlər [vaz keçmirlər].

Hər şeydə olduğu kimi, iqtisadiyyatda dəxi qanundan ziyadə əxlaq iş görə bilir. Qanuna qarşı məhəbbəti olmayan bir şəxs, nə qədər də təhdidat [məhdudiyyətlər] və təzyiqat içərisində bulunsa, feildə [əməldə] yenə edəcəyini edir.

Demək ki, açıqcası, iqtisadi əxlaqsızlıq olduqca, iqtisadi böhrana da sədd çəkmək mümkün deyildir.

Fəqət iqtisadi əxlaqsızlığı da dəf edə biləcək çarələr yox deyildir. Ehtikarın dərəcələrini azaltmaq, tədbirlərə fəzlə [artıq] bir qüvvət vermək sayəsində, heç olmasa, xalqın zəhmətkeş və kasıb sinfinə bir az müsaid şəraiti-həyatıyyə təmin edilə bilər.

Misal olaraq, çörəyin azlığı və fiyatının hər gün artmasını nəzərə alalım. Əcəba, bunun səbəbi nədir?

Azərbaycanda çörəkçi yox? Böylə bir suala hər kəs təəccüb və heyretlə müqabilə edə.

Çörəyin bu gün Bakıda azalması həman icrai işlərdəki zəfiyyətdən [zəiflikdən; boşluqdan] doğmuş bir şeydir. Azərbaycanda bulunmayan bir çox malların bahalılığına ciddi səbəblər ola bilər. Fəqət Azərbaycanda az və ya çox bir miqyasda bulunan malların fahiş bir surətdə bahalılığına qarşı nə qədər də iqtisadi səbəblər də olsa, ən başlıca səbəbi icraiyyətə aid zəfiyyətdən başqa bir şey deyildir.

Xalqın ən çox möhtac olduğu məkulatı Ticarət və Ərzaq Nəzarəti kəndi təhti-inhisarına [inhisarı altına, monopoliyasına] alammazmı? Əlbəttə, ala bilər. Çünki ərzaq və məkulat hökumətin ixtiyarı olmadan heç bir yerə aparılıb götürülmə[mə]si çoxdan bəri vəz edilmiş [qoyulmuş] bir qaydadır. Demək ki, bu barədə, bir növ, təhdidat mövcuddur. Fəqət məmləkətin hali-hazır ehtiyacı ərzaq və məkulat haqqında tam bir inhisar vəz etməyi [inhisar qoymağı] tələb etdiyindən, bu barədə Ticarət və Ərzaq Nəzarəti heç bir surətlə müsaidə etməməli və inhisar üsulunu vəz eyləməlidir.

Məmləkətin böhranları yek-digərləri [bir-birləri] ilə sıxı-sıxı münasibətdərlər bulunur. Həyat əməliyyatda [işdə, əməldə] bir çox şeyləri bir-birlərinə bağladığı üçün, onun bir cüzində [bir hissəsində] gözükcək insicamsızlıq [ahəngsizlik; uyğunsuzluq] bütün bir üzviyyətə [orqanizmə] nüfuz edir.

Bu böhranlara yalnız icraiyyət işləri də səbəb olmayır. Siyasi əhval, Parlaman həyatı, fraksiyonların ixtilafı və sairə də bu səbəblərin mütəmmimidir [tamamlayıcı hissəsidir].

Son zamanlara qədər hökumətin mütəcanis [bircinsli, bütün üzvləri eyni partiyaya mənsub] olması üzündən şikayət edən müxtəlif firqələr şimdi bir koalisiyon əsasına daxil olduqları halda, bunun həyat və əməliyyatdakı mənəfəət və təsiri gözükməyir. Parlaman, fraksiyonların müxalifətlərini daha da şiddətli bir surətdə göstərməyə başladı.

Fraksiyonlar qüvvətlərinin dərəcə-sindən ziyadə tələblərə girişirlər. Fəqət unudulur ki, hər firqə və hər siyasi frak-

siyon qüvvətinin dərəcəsinə görə camaatın xeyrinə iş görə bilər. Zəif bir dərəcədə qalmaq tələssizliyinə uğramış hər hansı bir firqə, qüvvətini ölçmədən mübarizəyə girişərsə, bundan nə firqə mənfəət görə bilər, nə də məmləkət istifadə edə bilər.

Koalisiyondan məqsəd bir proqram ətrafında etilaf etmək [uzlaşmaq] və o dairədə ümumi xətti-hərəkəti tövhid etməkdir [birləşdirməkdir]. Yoxsa, ixtilafli bir koalisiyon zərərdən başqa bir şey deyildir. İştə, bu da bizim siyasi böhranlardan birisidir ki, başqa böhranlara da vəsilə ola [vasitə ola, yol açar] bilər.

Camaat arasında xəstəlik var, əfrad [fərdlər] məişətindən məmnun deyil. İqtisadi böhran mövcud ikən, bir də boş yerdə müxalifət olsun deyə böhranlar çıxarmaq zehniyyəti baş verərsə, əlbəttə, vicdani-ümumi məsuliyyətin kimlərə təvəccöh edəcəyini [yönəlcəyini] təyin edə.

Vəziyyətimiz həm daxilə, həm də xaricdə pək ziyadə məsuliyyətli və ciddi olduğu üçün, şəxsiyyət [şəxsi məsələlər, şəxsi ambisiyalar] gurultuları və yersiz böhranlarla məşğul olacaq ağılsızlar artıq insafa gəlsinlər. Fikir və məslək böhranları fikirsizlik və məsləksizliyi meydana gətirər ki, məmləkətimizin buna nifrətlə baxdığını görürüz.

Binaənileyh [ona görə], məmləkətin bugünkü ehtiyacati-ümumiyyəsi hər dürlü siyasi, iqtisadi, firqəvi böhranlara nəhayət verməyi tələb etdiyi üçün Parlamanla bərabər, koalisiyon halında bülünən hökumət də bu sahədə tədbirlərə girişməlidir.

Ə[hməd] H[əmd] Qaraağazadə

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

25 kanuni-əvvəl iclası

Sədr - Həsən bəy Ağayev,
Katib - Mehdi bəy Hacınski.

İclas saat 12-yi 37 dəqiqə keçmiş açılır.

Sədr iclası açaraq ruznameyi-müzakirə [müzakirə gündəliyini] elan edir:

1) Parlaman Divani-Rəyasətinin və komisiyonlarının intixabı [seçilməsi].

2) Parlaman ixtiyarına 1.633.587 rublə 65 qəpik 1919-cu sənəsi üçün yeni kredit açılması haqqında qanun layihəsi; məruzəçi [Rza bəy] Ağabəyov.

3) Şərab aksizlərinin təbdili [dəyişdirilməsi] haqqında qanun layihəsi; məruzəçi [Rza bəy] Ağabəyov.

4) Neft məhsulatından alman aksizin təbdili haqqında qanun layihəsi; məruzəçi [Əbdüləli bəy] Əmircanov.

5) Ziraət [əkinçilik] və Əmlak Nəzarəti Ərazi şöbəsi daxilində təşkil olunan müvəqqəti məmuriyyətlərin ştatı haqqında qanun layihəsi; məruzəçi Əhməd Cövdət [Pepinov].

6) Qayət dərəcədə möhtac qaçqınların Cümhuriyyətin məskun köylərində yerləşdirilməsi və onlara toxumluq taxıl tədarükü üçün smetadan xaric Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] 21 milyon rublə buraxılması haqqında qanun layihəsi; məruzəçi Mustafa Vəkilov.

7) Ziraət Nəzarəti binagüzarlığına [sərəncamına] kənd təsərrüfatı üçün 5 milyon rublə buraxılması haqqında qanun layihəsi; məruzəçi Abuzər bəy Rzaev.

8) Zinət əşyalarına təəllük edib də [əlaqədar olub, zinət əşyası sayılıb da] xaricdən Azərbaycana daxil olan əmtəə üçün xüsusi müvəqqəti tarifi tətbiqə qonulması haqqında qanun layihəsi; məruzəçi [Rza bəy] Ağabəyov.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə – Ruznameyi-müzakirənin 1-ci məsələsi – Divani-Rəyasət intixabından bəhs edərək deyir ki, bu surətdə Məclisi-Müəssisən Mərkəzi Seçki Komisiyonunun da intixabı lazımdır. Buna görə təklif edir ki, fraksiyalar arasında etilaf [uzlaşma] hasil olmaq üçün seçki gələn iclasa təxir edilsin.

İşbu təklifə etiraz olmadığından, qəbul edilir.

Sədr daxil olmuş kağızları elan edir, deyir ki:

Zaqataladan və Gəncə Erməni Milli Şurasından iki intixab vəərəqəsi varid [daxil] olmuşdur. Zaqataladan Abdulla bəy Qəbulov əvəzinə Baba bəy Qəbulov intixab edilir.

Şəki erməniləri tərəfindən Məlik Şahnazarov intixab edilmiş, habelə Sosialistlər bloku tərəfindən intixab edilmiş İbrahim İsmayilzadə dəxi məclisdə iştirak edir.

5-ci və 6-cı layihələrin məruzəçiləri hazır olmadığından, növbədən götürürlər. 5-ci layihənin məruzəçisi Əhməd Cövdət nazir olduğundan, hazır deyildir. 6-cı layihənin məruzəçisi Mustafa Vəkilovun yaxın adamlarından birisi mərhum olduğundan, hazır deyildir. Ona görə sədr xahiş edir ki, komisiyonlar hər layihə üçün bir də 2-ci məruzəçi təyin etsin ki, böylə təsadüflərdə məsələlərin müzakirəsi təxirə uğramasın.

Növbədəki 2-ci məsələyə – Parlaman ixtiyarına əlavə olaraq para buraxılması qanun layihəsinə keçilir.

Məruzəçi sifəti ilə **Ağabəyov** məruzədə bulunur. Parlamanın etdiyi məsəriflərin rəqəmlərini göstərir. Hökumət tərəfindən buraxılan məbləğlərin nə qədərindən xərcləndiyindən və nə qədərindən qaldığından məlumat verir. Məlum olur ki, Parlaman binasının təmirinə və qorucu bölüyünün xərcinə smetadan artıq paralar sərf edildiyindən 1.633.587 manat 65 qəpiklik bir açıq qalır. Divani-Rəyasət bu paranın buraxılmasını xahiş edir. Maliyyə-Büdcə Komisiyonu bu layihəyə baxdıqda nəzərə almış ki, bu paralar Parlamanın müsaidsə istehsal edilmədən xərclənmişdir. Bununla bərabər, burasını da nəzərə almış ki, bəzi müstəcəl [təcili] xərclər olmuşdur. Habelə qorucu bölüyünün işəsi ki, Parlamanın müsaidsəsinə istehsal etmək üçün əsgərləri ac buraxmaq olmazmış.

Qarabəyli Qara bəy – Bu qanun layihəsinin ancaq dün axşam fraksiyonlara göndərildiyini söyləyir. Deyir ki, münasib olardı ki, bu layihə şimdilik növbədən götürülsün ki, bununla hər kəs layiqincə aşına olsun.

Aslan bəy Səfikürdlü – Doktorun fikri ilə şərik olur. Bununla bərabər deyir ki, qorucu bölüyü təşkil etdikdə, o zaman hərbiyyə işlərimiz qaydasında deyildi. Bunun üçün münasib olardı ki, işbu bölük Hərbiyyə Nəzarətinə tabe olsun. Bununla bərabər, bu kimi məsələləri layiqincə müzakirə etmək üçün fraksiyaların bununla aşına olması lazım gəlir, halbuki bu layihə dün fraksiyalara göndərilmiş ki, hələlik ona baxılmamışdır.

Natiq bugünlük ruznameyi-müzakiratdan götürülməsini rica edir.

Sədr – Bir kərə ruznameyi-müzakirətin qəbul edildiyindən, məsələni növbədən götürmək mümkün olmadığını söyləyir.

Şəfi bəy Rüstəmbəyov – Deyir ki, Parlamanda bu kimi hallar olmuşdur ki, ruznameyi-müzakirətdən bəzi məsələlər götürülmüş, gələcək iclasa qalmışdır. Vəqta ki [o halda ki], iki fraksiya nümayəndəsi təklif edir, bu gün bu məsələ növbədən götürülsün, “Müsavət” fraksiyası da bu təklifin əleyhinə deyildir.

Layihə növbədən götürülür.

Sıradakı – şarab aksizlərinin tədbili haqqındakı qanun layihəsinin müzakirəsinə keçilir.

Məruzəçi sifəti ilə **Rza bəy Ağabəyov** məruzədə bulunur.

Məlum olur ki, hazırda şarab aksizi çox da möhkəm deyildir. Budur ki, bir çox şarablar aksiz altına düşməmişdir. İmdi istənilir ki, bütün şarab ticarəti aksiz altına alınsın. Bunun üçün Fransada cari qanunlar[a] nəzirə [bənzər] olaraq bir qanun qoymaq istənilir.

Azərbaycan daxilində istehsal edilən şaraba bir qiymət, Tiflisdən gələn şaraba bir qədər artıq, xaricdən gələn şaraba da başqa bir qiymət təyin edilir.

Bununla bərabər, əvvəldə vəsiqəsiz şarab aparıb-gətirilərdi. İmdi bu qanun vəsiqəsiz şarab həmlü nəqlini [daşınmasını, aparıb-gətirilməsini] də bir növ məhdud edir. Maliyyə-Büdcə Komissiyonu bunu qəbul etmiş, qəbulunu xahiş edir.

Arşaq Malxazyan – Qanunun əsasları barəsində danışır. Müzakirə edilən qanun layihəsinin böyük əhəmiyyəti oldu-

ğuna işarə edir. Buna iki tərəfdən baxmaq lazım gəldiyini söyləyir. Deyir ki, şaraba əgər məmləkət ticarəti və istehsalatı nöqtəyi-nəzərindən baxarızsə, o zaman buna böyük əhəmiyyət vermək lazım gələcəkdir. Əgər müsəlmanlıq nöqtəyi-nəzərilə şarabçılıq və bağçavanlıq [üzümçülük] mən' [qadağan] ediləcək olarsə, o zaman məmləkətdə böyük bir mövqə tutan şarabçılıq məhv edilər. Bunun da dövlət və millət sərvətinə böyük zərəri olar.

Natiq Gəncə quberniyasında bağçavanlıq və şarabçılıq ilə məşğul olan xalqın nə qədər olduğundan məlumat verir. Bağbanlıq edənlərin ancaq az bir hissəsi mülkəddərdir, qalan böyük qismi - 95 faizi isə həp xırda bağçılardır.

Natiq hasil olan şarabın hamısının məmləkət daxilində sərf edilib-edilmədiyindən bəhs edərək deyir ki, biz baxıb görürüz ki, bunun ancaq bir hissəsi məmləkət daxilində sərf edilir, əlbəqisi [geri qalanı] xaricə gedir.

Natiq əlavə edir ki, buna din nöqtəyi-nəzərilə baxmaq olmaz. Burada həm dövlətin, həm Azərbaycan dairəsində yaşayan millətlərin mənafeyi nəzərə alınmalıdır. Halbuki bu qanun layihəsində lazım tərəflər nəzərdə tutulmamışdır. Əgər şaraba biz 17 manat əvəzinə 34 manat aksiz təyin ediriksə, o zaman xaricdə Gürcüstan ilə nasıl rəqabət edə biləriz?

Bunun üçün natiq, qanun layihəsində artırılan aksizin əleyhinə gedir. Əlavə olaraq, Gəncə quberniyasında bağçılıq edən erməni və nemsə camaatı tərəfindən bu xüsusda etiraz məktubları aldığını söyləyir.

Ağa Əminov – Malxazyanın pulun kursunun düşməsindən bəhs etməsinə işarə edərək deyir ki, pulumuzun kursunun düşməməsi üçün bu kimi qanun layihələrini qəbul etməliyiz.

Natiq xammalların xaricə çıxarılması barəsində olan qanun layihəsinə keçərək deyir ki, vəqta orada faizi artırmışız, burada da artırmalıyız.

Maliyyə naziri nümayəndəsi Vilkomirski söz alaraq Malxazyanə cavab verir. Deyir ki, biz gərək xərcimizi vergilərdən çıxaraq. Çünki kağız para artıq buraxmaqla pulun qiyməti düşəcək. Bunun sui-təsiri yenə xalqa və camaata olur. Naloqun [verginin] bir o qədər ağır olmadığından bəhslə deyir ki, əgər bir şarabçı bir vedrə artıq şarab satarsə bütün verəcəyi naloqu örtər. Bunun üçün qanun layihəsinin üzərində ısrar edir.

Malxazyan – Əvvəlki natiqlərə cavab verərək deyir ki, mənim əvvəldən Parlamanda müdafiə etdiyim nöqtəyi-nəzərim bir olmuşdur ki, biz gərək ixracatımızın qarşısını almayıb, ona müavinət edək. Bunun üçün də mən aksizin əleyhinəyəm.

Maliyyə naziri nümayəndəsinə cavab verərək deyir ki, əcəba Rostovda bir vedrə şarab satmanın nə qədər xərci olduğu heç nəzərə alınırmı ki, onun hasilatı veriləcək naloqu örtə bilsin?

Bir təklif varid olur ki, müzakirə qət edilsin [kəsilsin]. Müzakirənin qət edilmə[mə]si qəbul edilir.

İkinci kərə Maliyyə naziri nümayəndəsinə söz verilir. Təkrar qanun layihəsini müdafiə edir. Malxazyanın etirazlarına cavab verir. Deyir ki, bu günlərdə xaric-

dən gətiriləcək şarablardan alınacaq poşlinə [rüsuma] baxılacaq, şarabın verəsinə 800 manat poşlin alınacaqdır.

Ağa Əminov – Malxazyanın Amerikadan spirt gətirilməkdədir, deyə söylədiyinə cavab verir ki, ola bilər qəzetə həvadisatında [xəbərlərində] böylə bir şey yazılmış, lakin həqiqətdə böylə bir şey yoxdur. Natiq əlavə məlumat verir ki, Zaqafqaziyada olan şarabları möhtəkiqlər çoxdan alıb saxlamışlardır, aksizi də onlar verəcəklər.

Rza bəy Ağabəyov – Məruzəçi sifəti ilə Malxazyanə cavab verir. Deyir ki, Malxazyan cənablarının xozyaystvamız [təsərrüfatımız] haqqında təsvir etdiyi şəkildə bir münasibətsizlik var idi. Bunun üçün natiq işbu qanun layihəsində heç bir qorxulacaq şey olmadığını söyləyir. Qanun layihəsinin üstündə ısrar edir.

Sədr müavini tərəfindən qanun layihəsinin 2-ci qiraətinə keçilməsi səsə qoyulur. Əksəriyyəti-rəylə [səs çoxluğuyla] qanun layihəsinin 2-ci qiraəti qəbul edilir.

Katib Mehdi bəy [Hacinski] qanun layihəsini maddəbəməddə oxuyur, sədr tərəfindən səsə qoyulur.

1-ci maddəyə Malxazyan tərəfindən bir təklif varid olur ki, məhəlli [yerli] şarabın hər vedrəsindən 34 manat əvəzinə 17 manat aksiz alınsın. Təklif komissiyon tərəfindən qəbul edilmədiyi üçün səsə qoyulur, Parlamən tərəfindən rədd edilir.

Qanun layihəsinin maddəsi səsə qoyulur. Əksəriyyətlə qanun layihəsinin maddəsi komissiyon qəbul etdiyi qərar ilə qəbul edilir.

Qanun layihəsinin 7-ci maddəsində Sultanməcid [Qənizadə] söz alaraq deyir ki, bu maddədə yalnız Bakı şəhərinin adı çəkilir. Halbuki şərab bir Bakıda deyil, Gəncədə, Şəkiddə və sair yerlərdə də satılır. Bunun üçün təklif edir ki, başqa şəhərlərin də adı qanunun maddəsində qeyd edilsin.

Sədr – Gələcək maddələrdə başqa şəhərlərin qeyd edildiyini bildirir.

22 maddədən ibarət 1-ci babı [fəsl], 3 maddədən ibarət 2-ci babı bu surətlə etirazsız 2-ci qiraətdə qəbul edilib, 3-cü qiraəti gələcək iclasa qalır. Qanun layihəsi 1920-ci sənə 1 kanuni-sanidən [yanvardan] etibarən qanun hökmünü alacaqdır.

İclas bununla saat 3 tamamdə qapanır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən alınmışdır)

29 kanuni-əvvəl

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Narva dairəsində – Baltik dəmiryolundan şimala şiddətli vuruşmalar getməkdədir. Dəmiryolundan cənuba bizim qoşunlar düşmənin şiddətli müqavimətinə müqabilə edərək Narvadan 5 fərsəx cənuba vuruşmadadırlar.

Dvina dairəsində – Dvinsk yanındakı dəmiryol körpüsünə düşmənin yürüş

etmək təşəbbüsü tərəfimizdən dəf edilmişdir. Qərbi Dvinada kəşfiyyat əməliyyatı.

Polotsk dairəsində – Kəşfiyyat əməliyyatı.

Borisoqlebsk cəbhəsində – Top atışmaları gedir.

Kiyev dairəsində – Qitəatımız [hərbi birliklərimiz] yürüşlərini genişləndirərək Olşanino mövqifini [stansiyasını] işğal etmişlərdir.

Kremençuk dairəsində – Qitəatımız Dnepr nəhrini keçərək nərin sağ kənarında bir neçə kənd işğal edilmişdir.

Pavloqrad dairəsində – Qitəatımız qırmızı qiyamçıların müavinətilə Pavloqrad şəhərini işğal etmişdir. Pavloqrad və Slavyansk məntəqəsində Luzova mövqifindən 40 fərsəx cənub [və] şimalında olan kəndlərin xətlərinə çıxmışlardır.

Luqansk dairəsində – Tərəfimizdən Luqanskdan 20 fərsəx cənub-qərbə olan bir neçə kəndlər işğal edilmişdir.

Millerovsk dairəsində – Qitəatımız Millerovskdan 35-40 fərsəx cənub və cənub-şərqdəki kəndlərin xətlərinə çıxmışlardır. Çir nəhri dairəsinə Krasnoskudskidən şərq və qərbə tərəf düşməni təzyiq etməkdə davam edirik.

Ust-Xopyorun 30 fərsəxliyində süvarəmiz düşməni münhəzim [məğlub] edərək 1900 əsir, 16 zabıt, iki mühüm-mati-hərbiyyə anbarı və araba alınmışdır. Medveditsa və İlova nəhirləri arasında Klinskaya və Serotinskaya mövqeləri tərəfimizdən vuruşma ilə işğal edilmişdir.

Tsaritsın cəbhəsində – Kaçalinskdan cənuba tərəfimizdən düşmənin piyadə və süvarəsi münhəzim edilmişdir.

Semipalatinsk dairəsində – Yürüşümüz müvəffəqiyyətlə kəsbi-dairə etməkdədir [genişlənməkdədir].

Tomsk dairəsində – Marinskdan qərbə qoşunlarımız tərəfindən bir neçə kənd işğal edilmişdir.

İkinci sülh konfransı

Lion – Qəzetələrin verdikləri xəbərlərə nəzərən, kanuni-sanidə [yanvarda] Parisdə ikinci sülh konfransının olacağı ehtimal edilməkdədir. Bu konfrans Macarıstan və Türkiyə ilə sülh əqd edilməsi [imzalanması] və Adriatik məsələlərini müzakirə edəcəkdir.

Misir qəzetələrinə sensor

Lion – Londondan verilən xəbərlərə nəzərən, əhalini həyəcana gətirəcək məqalələrin dərc edilməməsi üçün Misir qəzetələrinə sensor təyin edilmişdir.

İngiltərə ilə müzakirə

Paris – Londondan verilən xəbərlərə nəzərən, Litvinov ilə yenidən müzakirə etməyə İngiltərə nümayəndəsi səşənbə [çərşənbə axşamı] günü Kopenhagenə varid olacaqdır [gedəcəkdir].

İngiltərəlilər bu dəfə etilaf [razılıq] hasil olacağına ümid edirlər.

Ərəblərin ingilislər əleyhinə qiyamı

Plovdiv – Gündən-günə Şərqdə iğtişaş artması xüsusunda məlumat alınmaqdadır. Beynənnəhreyinin bir çox şəhərlərində ingilislər üzərinə ərəblərin külli qüvvələri təərrüzdə bulunmuşlardır [hücum etmişlər].

Ərəblər İngiltərə hərbi və mülki məmuralarını əsir almışlardır. Dövlət imarətləri təxrib edilmişdir.

Çuma naxoşluğu

Horsens – Səlanikdə, İskəndəriyyədə və İstanbulda çuma [taun] naxoşluğu müşahidə edilmişdir.

Cəmahiri-Müttəhidə və Yaponiya

Paris – Yaponiya Mətbuat Bürosu Nyu-Yorkdan xəbər verir ki, Sibiriya hərəkəti haqqında Cəmahiri-Müttəhidə [Birləşmiş Ştatlar] ilə Yaponiya arasında etilaf [razılaşma] hasil olmuşdur.

Tank alınması

Saratov – Tsaritsın altında olan vuruşmalarda ağların “Yaroslav Mudrı” adında tankları dərdəst edilmişdir [ələ keçirilmişdir].

Qırmızı Türkünstanlılar

Daşkənd – Qırmızı Türkünstan qoşunları dayanmaqsızın düşməni Krasnovodskaya tərəf qoğmaqdadır. Tərəfimizdən Cəbəl mövqifi [stansiyası] işğal və 10 min put neft alınmışdır.

Yeni ittifaq

Nauen – Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] ümidvar olmayaraq Belçika Rəisi-vükəlası [Baş naziri] Belçika-Fransa və İngiltərə tədaföi ittifaqı əqd etməsindən [müdafiə ittifaqı bağlanmasından] ötrü Londona gedir.

Rus və nemsə qoşunları

Lion – Kurlandadan rus-nemsə qoşunları Landorfa keçmişlərdir.

Bunlar arasında rus zabıt və saldatları vardır. Almanlar Yuxarı Sileziyada qüvveyi-hərbiyyə cəm edərək, miralay [polkovnik] Bermond[-Avalov]un sabiq ordusunu cəlb etməyə səy edirlər.

Lehlər və bolşeviklər

Smolensk – “Varşavskaya reç” qəzetəsi yazır: Lehlər [polyaklar] bolşeviklərlə sülh əqd etmək istəyirlər. Bunların fikrinə Müttəfiqlər mümaniət edirlər [mane olurlar].

Denikin və Müttəfiqlər

Vitebsk – Lehistan [Polşa] qəzetələrinin verdikləri xəbərlərə görə, Müttəfiqlərlə Denikin arasında yenidən ixtilafirəy [fikir ayrılığı] çıxmaqda, Kuban Radasının məmaliki-xaricəyə aparılmaq üçün taxıl verməkdən imtina etdiyi üçün Denikinlə Müttəfiqlər arasında ticarət əlaqələri bərpa edilə bilməyəcəkdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Batımdan Hindustana

İstanbulda nəşr olunan “Bosfor” qəzetəsi yazır ki, bu yaxın zamanda Batum-Qars dəmiryolu xətti inşasına şüru ediləcək [başlanacaq] və oradan da İrana və Hindustanadək çəkiləcəkdir. Bu inşaatda ingilis və amerikan sərmayədarları iştirak edirlər. İşbu dəmiryoluna böyük əhəmiyyət verən İngiltərə və Amerika hökumətləri bu projenin mövqeyi-icraya qonulmasına hər dürlü müzahirət [köməklik] göstərilir. Yolun hansı istiqamətlə gedəcəyi şimdilik müəyyən edilməmişdir.

Zaqafqaziyada ixtilafın səbəbi

Bakını və Zaqafqazianın başqa məhəllələrini [yerlərini] gəzmiş “Morning post”un müxabiri Beynənnəhreindən övdət edərkən [qayıdarkən] yazır:

“Zaqafqazianın müxtəlif məhəllələrində erməni-müsəlman ixtilafının məsulu ancaq mübəllig-müşəvviqlər [təbliğatçı-təşviqatçılar] olduğuna mən inanmısam. Ermənilər təbliğ işlərində mahirdirlər. Fəqət Zaqafqaziyada onların təbliğatı çox vaxt adi provokasiya şəklində edilir. Erməni mətbuatı zülümlərlə və müsəlmanlara qarşı yapılan təbliğat və təşviqatla doludur. Həmin bu provokasiya Zaqafqaziya və Ermənistanda şimdi vüqu bulan milli müsadimələri mövcib [toqquşmalara səbəb] olur.

Erməni-müsəlman ixtilal və ixtilafının həlli bir qəç siyasi intriqaçılar və müfəttin mübəlliglərin [fitnəkar təbliğatçıların] ortadan qaldırılmasından asılıdır. Ermənilərə nisbətən türklər insanların eyi cinsidir. Fəqət iş intriqa və provokasiyaya müncər olduqda [gəlib çatanda] onlar ermənilərlə çəkişməyi bacarmayırlar.”

Ukraynaya Amerika istiqrazı

Kamenets-Podolskidə nəşr olunan “Ukrayna” qəzetəsindən iqtibasən “L. Q.” qəzetəsi yazır:

“Parisdə olan Ukrayna heyəti rəsmi olaraq xəbər verirlər. Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] hökuməti Amerika valyutası ilə 13 milyon dollar Ukrayna Xalq Cümhuriyyətinə borc verməyə razı olmuşdur və heyət Ukrayna Cümhuriyyəti namindən müqavilənamə əqd edib [imzalayıb] Amerika hökumətinə təslim etmişdir. İstiqraz faizlə əqd edilir – 5 milyon 3 il vaxta, 5 milyon 4 il və 3 milyon da 5 ilə.”

Venizelosla qarşı sui-qəsd

İstanbulda alınan yunan qəzetəsi,

Venizelosla qarşı Atinada kəşf edilmiş sui-qəsdin təfsilatını yazır. “Bosfor”un əxbəratına [xəbərlərinə] görə, bu vaxta qədər bu xəbərin nəşr edilməsinə sensor mümaniət etmişdir [mane olmuşdur]. İstintaqdan məlum olmuşdur ki, sui-qəsdçilər Venizelosu ya Atina və ya İtaliyaya əzimet edərkən [gedərkən] öldürmək istəyirlərmiş. Qətdən sonra sui-qəsddə iştirak edənlərin əksəriyyətini təşkil edən zabitan [zabitlər], əsgərlərin çox hissəsini kəndi tərəflərinə çəkməklə vətəndaş müharibəsinə başlayacaqlarmış. Venizelosun 50-yə qədər yaxın tərəfdaranı [tərəfdarları] qətl edilib, liberal fırqəsinin 1300 əzası [üzvü] hərbi məhkəməyə veriləcək və Venizelos tərəfdaranına mütəəlliq [məxsus] olan banka və sərmayələr də müsadirə ediləcəkmış. General Limpritis də diktator təyin ediləcəkmış. Sui-qəsddə iştirak edən məhbusların miqdarı 145 kişiyyə [nəfərə] qədərdir.

Milyonçu sosialistlər

İtaliya Parlamani sosialist məbusları içində Roma qəzetələrinin əxbəratına [xəbərlərinə] görə, 4 milyonçu vardır. Milyonçular aşağıdakı zəvatdan [şəxslərdən] ibarətdir: Tarqetti (Floransa) [Florensiya], Matteotti (Roviqo), Muzatti (böyük sine-ma səhmdaran cəmiyyəti “Olimp” səhmdarlarından, Venesiya) və Frola (Turin) [Torino].

DAĞISTANDA

Dərbənd altında olan davalar

Kanuni-əvvəlin 15-ci gecəsində dabravol qitəti [hərbi hissələri] eyni za-

manda Qullar, Aqlobi və Beliciyə yürüşə başlarlar. Uzun müddət top hazırlıqlarından sonra zirehli qatar və gəmilərdə olan toplardan düşmən piyada süvari qitəti ilə yürüş keçərək Aqlobi və Belicini işğal edərlər. Düşmən Qullardan böyük tələfatla dəf edilmişdir.

Gecə saat 2-yə yaxın rus partizan qiyamçıları əks-hücuma başlayaraq düşməni Aqlobi və Belicidən çıxararaq sabiqki vəziyyətlərini əldə edərlər.

Kanuni-əvvəlin 16-da səhər dabravol qitəti zirehli qatarın müdhiş top atəşləri altında yenə də yürüş keçmişlərdir. Amma beynəlmiləl partizan qitəti düşmən hücumunu dəf edərək özləri yürüşə keçərlər.

Səhər saat 10-11-də düşmən şiddətli təzyiqat altında geri çəkilərək şəhərə tərəf atılmışdır. Dabravolların ricətindən [geri çəkilməsindən] və zirehli qatarın çəkilməsindən sonra Dağıstan qitəti tərəfindən dəmiryol körpüsü partladılaraq Dərbənddən cənuba olaraq dəmiryol xətti təxrib edilmişdir.

Eyni zamanda Rükəl, Muğartı kəndləri tərəfindən qiyamçıların süvari kəşfiyyat dəstələri çıxıb şəhərə yaxınlaşaraq düşmənin şəhər istehkamətini mitralyoz və tufəng atəşinə tutarlar.

Düşmənin bir qədər şəhər istehkamətini atəşə tutduqdan sonra Dağıstan kəşfiyyat dəstələri öz sabiqki mövqelərinə gedərək, dabravolların şəhərdə o qədər qüvvələri olmadığı məlum olar.

Kanuni-əvvəlin 16-da Levaşidən gələnlərin rəvayətinə nəzərən, oraya 8 nəfərdən ibarət Petrovskdan dabravolların bir sülh mürəxxəsləri [nümayəndələri] gəlmişdir.

Buraya gəlmiş mürəxxəslər qiyamçılara və Dağıstan Tədaföi [Müdafiə] Şurasına sülh əqdini [imzalanmasını] təklif etmişdirlər.

Sülh şəraiti ilə bütün təxliyə edilmiş Dağıstan ərazisi, Dərbənd, Teymurxanşura və hətta Petrovsk şəhəri də qiyamçılara verilməlidir.

Bunun əvəzində qiyamçılar Dabravol ordusu əleyhinə hərəkəti-hərbiyyənin qət edilməsini [kəsilməsini] və bütün Dağıstanda, Dağıstan ərazisində dabravol nəfəratının [əsgərlərinin] öz silahları və beş fişəng ilə bilamümaniyə [maneəsiz] buraxılmalarını mütəəhhid olmalıdırlar [öhdələrinə götürməlidirlər].

Dağıstanlıların ruhu hərbcuyanədir [döyüşkəndir]. Onlar deyirlər ki, müharibəni biz başlamamışıq, biz onlara təərrüz [hücum] etməmişiz, onlar bizə təərrüz etdiklərindən, onları Dağıstandan buraxmaq olmaz.

Sonra Tədaföi Şuranın iclası vəqə olub sülh mürəxxəsləri ilə müzakirələr edilmişdir. Müzakirat nəticəsi məlum deyildir.

Qiyamçıların ruhu yüksək və hərbcuyanədir. Bu ruh yüksəkliyi hər bir müvəffəqiyyətdən sonra daha da artır.

Təşrini-sani [noyabr] və kanuni-əvvəl [dekabr] vuruşmalarında qiyamçı partizanlar tərəfindən 300-ə qədər əsir alınmışdır. Bunlar dağlara göndərilmişlərdir.

Teymurxanşura üstündə olan axırncı vuruşmalar əsnasında qiyamçılar tərəfinə Apşeron alayının iki mitralyoz və bütün silahları ilə keçdikləri Dərbənd cəbhəsində eşidilməkdə idi.

TÜRKÜSTANDA

Türküstan Məclisi-Müəssisəni dəvət edən Komitə, Türküstan əhvalı və orada olan son hadisat xüsusunda fəvqəladə calibi-maraq [marqlı] xəbərlər almışdır. Türküstan hökuməti və Kazım bəy tərəfindən Yaxın Şərq millətlərinə xitabən fars, sət və başqa lisanlarda nəşr edilmiş intibahnamələrin [vərəqələrin, bəyanamələrin] eynini komitəyə gətirmişlərdir.

Türküstan bolşevikləri şimdi Moskva Mərkəzi Şura hökuməti ilə daimi irtibatda olaraq oradan mütəəqibən [bir-birinin] alınan dekretlər və təlimnamələrə tövfiqən [uyğun] hərəkətdə bulunurlar. Bu yaxın zamanda Moskvadan Daşkəndə vürud etmiş [gəlmiş] qatarlarla müsəlman kommunistlərinin məşhur və sahibi-nüfuz əzası [nüfuzlu üzvləri] gəlmişlərdir. Şura hökumətinin Türküstanda yürütməyə müvəffəq olduğu siyasət bolşeviklərin vəziyyətini qəviyyə təsbit etmişdir [çox möhkəmləndirmişdir]. Kommunistlərin Şərq siyasəti üçün Türküstan fəal bir mərkəzə münqəlib olmuşdur [çevrilmişdir].

Komitə rəisi Mustafa Çokayev Türküstan əhvalı haqqında mahal mətbuatı nümayəndələrinə bu günlər məlumat vermək fikrindədir.

Türküstan cəbhəsinin əhvalına gəldikdə, bu barədə Təzəşəhdən [yeni] vürud etmiş bir mötəbər zat [şəxs] ilə bizim “Slovo” mühərriri müsahibədə bulunaraq atidəki [aşağıdakı] son məlumatı əxz etmişdir:

“Təzəşəhər cəbhəsində dabravolların

əhvalı qayət fənədir. O cəbhəni məhv edilmiş ədd etməlidir [məhv edilmiş saymaq lazımdır].

General Lazarevin əvəzinə general Kazanovskinin cəbhə komandanı təyin edilməsi övzanın [vəziyyətin] dəyişməsinə heç bir dürlü kömək edəmmədi. Bu yaxın zamanda Şimali Qafqaziyadan göndərilmiş, Almaniya və Fransada olan hərbi əsirlərdən mütəşəkkil [təşkil edilmiş] yeni piyada Sibirya alayı Təzəşəhərə çıxarılmışdı. Onlar da cəbhəyə göndərilən kimi həman saat bütün heyətləri ilə bolşeviklər tərəfə keçdilər. Binaənileyh [ona görə], Üçüncü Sibirya piyada qitəati [hissələri] altı gün vaporda saxlanaraq ruhları “tədqiq” edildikdən sonra kazak alayı ilə birlikdə Təzəşəhərə çıxarılmışdır.

Sahilə çıxarılmış qitəat birdəfəlik cəbhəyə göndərilmişdir. Qitəatin mətanətini öyrənmək üçün əks-kəşfiyyətçilər (kontrrazvedka) göndərilmişdi. Onların bəyanatının nəticəsində qitəat tərkisilah, bəziləri də həbs edilmişlərdir. Bu saldatların həpsini müxtəlif işlərdə işlədirlər və əvvəlinci imkan daxilində onlar Şimali Qafqaziyaya geri göndəriləcəkləridir.

Şura təyyarələri dabravol cəbhəsinə intibahnamələr ataraq əsakirin [əsgərlərin] kəndi tərəflərinə keçməsinə dəvət və təbliğ edirlər. İntibahnamələrdə deyilir ki, polkovnik rütbəsinədək bütün əsgərlərə toxunulmayıb, sürur ilə [məmnuniyyətlə] Şura qoşunları sırasına qəbul ediləcəkləridir. Bütün polkovniklər və onlardan yuxarı rütbədə olanlara rəhm olunmayacaqdır.”

“Slovo”

Felyeton

DARÜLFÜNUNLAR TARİXİ

- 2 -

İkinci Aleksandrın cülusu [taxta çıxması] ilə rus darülfünunlarının təzyiqatına xitam verilir. Qəsb edilmiş haqları geri qaytararaq, biri-birinin dalınca uydurma sıxıntılardan da bunları azad edirlər. Tələbələrin miqdarı məhdud ikən, bundan sonra xahişməndlərin [istəyənlərin] – nə qədər-olursa olsun – hamısına müsaidə verilir. Hətta rəsmi gimnaziyaların təhsili ilə deyil, ev təlimi görmüşlərə də darülfünunlara daxil olmağa izin verilir.

Əcnəbi darülfünunlarının bağlanmış qapıları yenidən rus tələbəsi üzərinə açılır. Bundan istifadə edərək tələbələr özləri üçün bir neçə sair haqlar da qazana bilmişlər. Məsələn, tələbələrə məxsus kütübxana, biçiz [yoxsul] yoldaşların mənafeyi mülahizəsi ilə təsis edilmiş kassalar və sairələri. Bundan sonra məmləkətin daxili və xarici vüquati [hadisələri] darülfünunların divarları arasında bulunmuş tələbələrə təsirsiz buraxmayaraq, mövqeyi düşdükcə [yeri gəldikcə], onların təlatüm və həyəcanlarına bais olurdu.

İadə edilmiş [qaytarılmış] hüquqa kifayət etməyərək, bundan artığını müdavimlər [dinləyicilər; tələbələr] tələb etməyə başladılar. Odur ki, bunun icrasına məcbur qalmış hökumət yeni düsturüləməlin [nizamnamənin] layihəsini yazıb Avropa mütəfənninlərinin [alimlərinin] də bu babda [bu barədə] rəyini

sordu. Hər yerdə[n] ətraflıca məlumat toplayaraq, xüsusi risalələrdə nəşr və təb [çap] etdirdi. Rus mütəfəkkirininin [mütəfəkkirlərinin] də zənn və tənqidini öyrənərək, bu qədər ətraflı bir təşəbbüsün sayəsində darülfünunun yeni və mükəmməl düstürləməlini yapırdı.

Bunun ən böyük əsası [prinsipi] professorlar heyətinə verilmiş avtonomiyadan ibarət idi. Bu avtonomiyanın sayəsində darülfünunun və ayrı-ayrı fakültələrin müdirlərini professorlar özləri intixab edərlərdi [seçirdilər]. Asudə kafedralara (kursülərə) müdərrislər [professorlar] dəvət edərlərdi. Tamam bir il kafedra boş qalandan sonra Maarif vəziri işə müdaxilə edib istədiyi şəxsi oraya təyin edə bilərdi.

1863-cü ildə təsdiq edilmiş bu düstürləməlin böyük bir qüsuru vardır ki, qadınların darülfünunlarda təlimlərinə yol verməzdi.

Bunun mövcubincə [buna əsasən] rus darülfünunlarına 57 professor lazım idi. Halbuki bəzi darülfünunun kursülərinin yarısı boş qalırdı. Çünki rusların mahir professorları az idi. Bunun üçün Avropaya göndərilmiş 60 nəfərin fəqət 20-si professorluq mənsəbi ilə vətənlərinə müraciət etdilər. Bununla ehtiyacın ancaq bir qismi rəf edilə [aradan qaldırıla] bildi.

Xülasə, hərçi çalışdılsa, professor-suzluq ehtiyacını rəf edə bilmədilər.

Darülfünunun qapısı əhalinin hər bir sinfinə açıq olduğu üçün kəsbkar siniflərin cavanları da təlimə şövqlənib darülfünunlara rağib oldular. Bunların məişəti təmin olmadığı cəhətlə, təlimlə bərabər vaxtlarının ən çoxunu çörək

qazanmağa sərf edirdilər. Odur ki, ən faydalı dərslərdən və mühazirələrdən dəfəatla [dəfələrlə] məhrum qalardılar. Aylarca dərslərə getməyib, əl və daş yazıları ilə tərtib verilmiş mühazirələrə iktifa edən [kifayətlənən] tələbələrin də bilikləri, təbii ki, səthi və cüzi olaraq, imtahanlara müvafiq olmayırdı.

Hökumətin müdaxiləsinə cavabən tələbələr də etirazlar, çıxışlar, hətta buntlar edib ümum tətillər yapmışlardır. Ələlxüsus 1887-ci ildən başlayaraq 1901-ci ilədək yeddi böyük nümayişlər edilmişdir. Ardı-arası kəsilməyən bu nümayişlər Rusiyanın mədəni işlərinə böyük zərbə endirib, əngəllərə bais olduğu üçün hökumətin nəzəri-diqqətini cəlb etməyə bilməzdi.

Binaənileyh [buna görə], yenə təzə komisiyonlar ittixaz edildi [quruldu], şərh-lər yazıldı, məlumat cəm edildi. Axirül-əmr [axırda, işin sonunda] yenə yeni bir düstürləmə tərtib verildi. Bunun bir maddəsi qiyamçı tələbələrin hərbi və əsgərlik məmuriyyətləri ilə müvəzzəf qılınması [boyunlarına vəzifə qoyulması] idi.

Lakin böylə şiddətli bir cəza qiyamların önünü ala bilmədi. Hətta bu tədbirin müəllifi bulunan, o vaxtın Maarif naziri Boqolepovun canına sui-qəsd edib yaraladılar. Bu fəqərədən [hadisədən] sonra məşhur general Vannovski iş başına gətirilərək ona böyük ixtiyarlar verildi.

Bəzi müşkül məsələləri həll etmək üçün Vannovski həman məsələlərin tərtib edilmiş siyahılarını tamam darülfünunlar və sair ali müəssisələrə göndərərək cavab istəmişdir.

Darülfünunların cavabları biri-birinə oxşayaraq, hamısı biri-birinin surəti idi. Məsələn, bunların hamısı müdirlərin və professorların intixab üsulu ilə dəvətinə tərəfdar olaraq, məmuriyyət üsulunu rədd etmişlərdir. Daha bir çox faydalı cavablar alınmışdı ki, məəttəəssüf [təəssüf ki], bu axırkı inqilablara qədər istifadəsiz olaraq göy mahutlar altına buraxılmışdır [bürokratik aparatda ilişib qalmış və tətbiq edilməmişdir].

Rus istibdadının sayəsində rus darülfünunları avropalılarınki kimi böyük bir şöhrət qazana bilmədi. İstibdada tərəfdar olmayan professorların bəzi vətəndən qovularaq, [ilya] Meçnikov kimiləri əcnəbi darülfünunlarında işlədilər. Bəziləri də xanənişin olaraq [evdə qalaraq] [Sergey] Muromtsev kimi məhbəslərdə çürüyükdülər.

Lakin [Pavel] Milyukov kimi müstəbid professorlar hərçi çalışdılar, çalışdıqca da Rusiyanın ülum və funun [elm və fənn] məsələlərini pozub pərişan bir hala saldılar.

1917-ci ilin iqilabı rus darülfünunlarına ən böyük bir zərbə endirib, tələbələrini və professorlarını hələ imdiyədək məəttəl qoydu.

Rusiyanın bugünkü pozğunluqları davam edincə, darülfünunları da o vaxta qədər nizam altına alınmayacaqdır.

Odur ki, bika qalmış rus professorları Azərbaycan kimi müntəzəm məmləkətlərə köçərək yeni darülfünunların icadına çalışırlar. Bundan istifadə edib də elm dairəsində ictimad göstərmiş zəvətikirami [səy göstərmiş mötəbər şəxsləri] məmləkətimizə toplamalıyız ki, sonraları bu fürsətə bir də nail olmaq mümkün deyil.

İnqilabın günlərinədək Rusiyanın müxtəlif cəhətlərində 10 ədəd darülfünun mövcud idi:

Birincisi 1755-ci ildə açılmış və 4 mindən mütəcaviz [artıq] tələbələri ilə məşhur Moskva Darülfünunudur.

İkincisi 1802-də açılmış Yuryev [Tartu] Darülfünunudur.

Üçüncüsü Kazanda və dördüncüsü də Xarkovda 1804-cü ildə açılmış darülfünunlardır.

19-cu ildə Petersburq, 33-cü ildə Kiyev, 64-cü ildə Novorossiysk (Adesdə [Odessada]), 69-da Varşava, 88-də Tomsk və 1909-cu ildə axır dəfə olaraq Saratov Darülfünunu açılmışdır.

Sibirya kimi mədəniyyəti olmayan bir nöqtəyə darülfünun əta etmiş hökuməti-müstəbidə, Qafqaz kimi işlək və mədəni bir ölkəni axırkı günlərinədək darülfünun kimi ülum və funun mənbələrindən məhrum və məhdud saxladı. Bununla Qafqazı ruslaşdırmaq istədisə də, fəqət qafqazlılar əvvəlki kimi qafqazlı halında baqi [dəyişməz] qalıb, Rusiyadan ayrılan kimi birisi türklərə, birisi gürçülərə və birisi də ermənilərə mənsub olaraq üç ədəd darülfünun açmışlardır.

İmdi bir qədər də qardaşlarımız türklərin darülfünunundan bəhs etməliyiz.

Tarixi-fəlsəfə müdərrisi [fəlsəfə tarixi müəllimi] Məhməd Əli Eyni cənablarının yazdığına nəzərən, Osmanlı darülfünununun ilk başlanğıcı 1147-ci ildə Xumbaraxana güşadı [açılışı] ilə bina tapmışdır [başlamışdır, əsası qoyulmuşdur]. Altmış il sonra həman məktəb Mühəndisxaneyi-Bərriyi-Humayuna qəlb olunaraq [çevrilərək], bir neçə sair şöbələri ilə bərabər təsis edilmişdir.

1262-ci ildə darülfünunun xüsusi mənzili olmaq üçün bir binayı-rasın [məhkəm bir bina] inşasına başlandı. 17 il bunun inşasına sərf edildi. Lakin bu ali imarət darülfünuna qismət olmadı. Bir neçə il sonra darülfünunun rəsmi-güşadı [açılış mərasimi] icra edildisə də, fəqət ömrü iki il sürüb, axırda yenə qapadılmışdır.

Osmanlı məktəblərindən Avropaya fərarın önünü almaq üçün üçüncü dəfə olaraq Məktəbi-Mülkiyyə binasında yənidən bir darülfünun açılmasına iradə [fərman] çıxdı. Fəqət bu darülfünun heç bir qiymət və əhəmiyyəti haiz deyildi [daşımır].

Məşrutənin elanı sayəsində darülfünunun da işləri gün-gündən tərəqqi tapmağa başladı. Fakültələrin mükəmməl proqramları ilə bərabər, mütəəddid [müxtəlif] dərslər üçün Almaniyadan müəllimlər gətirilmişdir.

Demək olar ki, İstanbul Darülfünununun bəhəqq [haqqıyla, layiqilə] “darülfünun” adı ilə yaşamağı on ildən bəri başlamışdır.

Bunun beş şöbəsi vardır: 1) Məzhəb; 2) Təbiyyat [təbiət elmləri; fizika] və riyaziyyat; 3) Fəlsəfə; 4) Təşriyyə [hüquq] və 5) Tibb fakültəsi. Bu iki axırıncı fakültələrin fəaliyyəti çoxdan başlamışdır. Əvvəlki üç şöbələr isə hələ cavandirlər.

Ümumən İstanbul Darülfünununun yalnız osmanlılara deyil, ümum türklərə və bəlkə tamam islam aləminə böyük bir təsiri olacağına qail olaraq [inanaraq], Allahdan ona ətraflı müvəffəqiyyətlər diləriz.

Fərhad Ağazadə

İŞ GÖRMƏLİ

Bu gün hökumətimiz sayəsində hər şəxs arı kimi şirə başına uçub da əski fəlakəti unudub, kəndisinə yenə sərvət cəmləməyə məşğuldur.

Şükürlər olsun, artıq bizim sabiq muxtariyyət və azadlığımız daha da qüvvətləndi və axırda şimdi yeni istiqlalyyətə nail olmaqla, kəndimizi başqalarının müavinəti ilə deyil, bəlkə kəndi silah və qüvvətimizlə hifzə müqtədir olduq.

Şimdi çocuqdan tutmuş böyüyə qədər Azərbaycan ismi dillərdə deyilməkdə və onunla da həpsi kəndisini bəxtiyar və məsud ədd [hesab] edirlər.

Doğrudur, təbrik edərəm, fəqət işbu təbriklə bərabər bir para müəssif [təəssüf doğuran] hallardan bəhs edəcəyəm. Çünki millətimiz hələ ismən Avropa ruhlu isə də, əməldə Şərq ruhlu olduğunu göstərir.

Avropa ruhluları bir işə iqlam etdikdən [addım atdıqdan] əvvəlcə pək soyuq, ehtiyat və diqqətli davranırlarsa da, get-gedə onu qızğın və parlaq qüvvət və səmimiyyətlə davam etdirmək və gələcəkdə vəsi [geniş] bir hala qoymağa həvəskar olurlar.

Şərq ruhlular isə büsbütün bunun ziddinədirlər. Yəni bir qayəni daşıdıqda, ibtidada [əvvəlcə] pək atəşin bir ürəklə onu təqib edərkən, get-gedə əməl və qayəsindən soyuyar və heç bir şeyə də təsahüb edəmməz [sahib çıxmaz; mənim-səmən].

On sənə əqdəmki [əvvəlki] millətin alov kimi işə girməsi ilə şimdi yeni halımızı tətbiq [müqayisə] etdikdə, əsr və

zəmanəyə görə o qədər də ciddi işləməyiriz, o qədər də irəliləməmişiz. Çünki ruslar zamanında milliləşməkdən bəhs edildikdə, bu gün kəndi müqəddəratımız öz əlimizdə ikən o milliləşmədən o qədər də istifadə etmək istəməyiriz. Cavan və ziyalı başlarımız büsbütün yenə yorulub yatmaq istəyir. Yüz minlərcə daxilimizdə İrəvan və qeyri yerlərin fəlakətdəmiş oğlan və qadınları bu gün ölkəmizdə inildəyirsə də, əski zamanda ehsan edənlər bu gün Allah rızasına yüz minləərə deyil, darüleytam [yetimxana] açmaq deyil, bəlkə, gözləri qabağında Bakı küçələrində lüt-ürvan çocuqlara mərhəmət etməyə belə maraq etməyirlər.

“Dövlət və hökumətimiz keçəndə yoxdu, onun üçün o vaxt biz də hər növ təşəbbüsə-təxriyyədə bulunurduq; əhəlini idarə etmək hökumətimiz işidir” – millət deyərsə, böyük səhv etməmiş olsa da, bir dəfə düşünməlidir ki, ruslar zamanında da biz hökumətsiz yaşamaırdıq. O vaxt hökumət kəndi işini və millət də kəndi milli fəaliyyətini göstərirdi.

“Ziyalılarımız həp çalışırlar” – desələr, mən də cavabında: əvət, məmur ziyalılarımızın çalışması azdır, onlarla bərabər minlərcə tacir, sənətkar və qeyri ziyalılarımız da çalışmalıdırlar. Halbuki bu saat mən bilib tanıdığım bir çox müəllim əfəndilər, qeyriləri millətin bu halında millətə xidmət etməyib, həp ticarətlə məşğul [olurlar] və maaşca təmin edilməyiriz söyləyirlər.

Bizi tikən də pul və yıxan da pul olacaqdır, əmin olunuz. İnşafə para qazanıb da onu lazımı yerinə xərc edərsək, eyi, fəqət şimdi hər kəs əmval [mallarına]

və əşyasına tərəqqi verməklə [artırmaqla, qiymətini qaldırmaqla] paranı toplayıb, həm onu hörmətdən salır və həm də kasıb və fəqirlərin acından məhv olmasına səbəb olur ki, böylə para qazanmaq və böylə para da axırda bizi yıxacaqdır. Odur ki, bilumum [ümumiyyətlə, bütövlükdə] millət yatmamalı, şimdi belə mühüm bir zamanda qeyrət və hümmət etməli, keçən zamanlardan yüz dəfə-lərcə fəzlə çalışmalıdır.

Bizim qadınlarımız və gənclərimiz həftədə onda bir, bir “Qırmızı Ay” [Qızıl Aypara] günü və qeyri bu kimi işlərlə para toplayıb da hökumətin xəbəri olmadan bir yetimxana, əsgərlərə bir töhfə və qeyri bu kimi şeylərlə kömək etsələr, olmazmı? Olar. Görəcəyimiz iş çox, fəqət ittihad [birlik], ittifaq edənlərimiz və düşünənlərimiz azdır.

İstiqlalyyətimizi təsdiq etdirincəyə qədər və sülhi-ümumi bitənə qədər millət hökumət və dövlətdən fəzlə çalışmazsa, o vaxt vay bizim halımıza. Bu gün istirahət və kef edənlər yarın məsud olammazlar. Təbii, artıq hər kəs iş başına, qardaşlar.

Rasizadə Əlirza

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan-İran Konfransı

İşbu kanuni-əvvəl 27-də Xariciyyə Nəzarətində Xariciyyə naziri Fətəli xan Xoyski həzrətləri təhti-sədarətində [başçılığı altında] Azərbaycan-İran Konfransının ikinci iclası vəqə olmuşdur. Konfrans ticarət, tranzit və teleqraf

müqavilənamələri layihələrini müzakirə etmişdir. Layihələri Fətəli xan Xoyski həzrətləri Vükəla Şurasının yaxındakı iclasına təqdim edəcəkdir.

İtaliya heyəti

1919-cu sənənin 1 kanuni-əvvəlində Zaqafqaziyadakı İtaliya heyəti işbu zəvatdan [şəxslərdən] mütəşəkkildi:

Ərkani-hərb miralayı [qərargah polkovnik] Qabba – heyətin müdiri; məhəlli-iqaməti [oturduğu yer] Tiflis.

Ərkani-hərb miralayı [Karlo] Mikeli, heyətin ərkani-hərb [qərargah] müdiri; Tiflis.

Kapitan Qranafey – radio-teleqraf müdiri; məhəlli-iqaməti Tiflis.

Bəhri leytenant [donanma leytenantı] Enriko İnsom – Azərbaycan Cümhuriyyəti hökuməti nəzdindəki İtaliya nümayəndəsi, məhəlli-iqaməti Bakı.

Piyada mayoru Key Lamanpa – heyət məmuru; Tiflis.

Doktor Kulayans – Batumda İtaliya ticarət acentəsi.

Doktor Kuk – Tiflisdəki İtaliya ambulatoriyası müdiri.

Doktor Pantaleo, Tiflis-İtaliya ambulatoriyası cərrahı.

Süvari leytenant Lançiba, heyət məmuru, məhəlli-iqaməti Tiflis.

Süvari leytenant Albitsi, Ermənistan hökuməti nəzdindəki İtaliya nümayəndəsi, məhəlli-iqaməti İrəvan.

İşbu məlumat Xariciyyə Nəzarətinə təqdim edilmişdir.

İaşə məntəqəsi

– Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Müdafiə Nazirliyi] Qarabağ general-

qubernatorluğu nəzdindəki kəndi müvəkkilinə iaşə məntəqəsi güşadı [açılması] və qaçqınlara pay verməyə sərf edilmək üçün 300 min manat göndərmişdir.

– Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Gəncə dairəsindəki qaçqınların evləri təmiri üçün nahiyyə müfəttişliyinə 10 min manat göndərmişdir.

Yeni cəmiyyət

Bakı Darülfünunu cənbində [nəzdində] islam tərəqqi tarixini öyrədəcək bir cəmiyyət təşkil edilmişdir.

Cəmiyyətin məqsədi islam ünsürləri ilə məskun vilayətləri və tarixi amilləri öyrənməkdir.

Cəmiyyət xüsusən Azərbaycan və Azərbaycan ilə qomşu ölkələri öyrənməyə çalışacaqdır.

Cəmiyyət kəndi zəhmətlərini tərtibə salaraq ictimai mühazirələr də oxumaq və kitablar təbi [çapı] ilə nəşr və təbliğ edəcəkdir.

Cəmiyyət elmi səyahətlər tərtib verərək ətraf və əknafi [ətraf əraziləri] öyrənəcəkdir. Əlavə, xüsusi məsələlər veriləcəkdir ki, həll edən zəvat [şəxslər] və cəmiyyətlərə mükafat veriləcəkdir.

Cəmiyyət cənbində xüsusi kütübxana və muzəxana açılacaqdır. Cəmiyyətə elm ilə iştigal edəcək [məşğul olacaq] və yaxud maraqlanacaq zəvat əza [üzv] yazıla biləcəkdir.

Cəmiyyətin birinci iclası kanuni-əvvəl 27-də professor Ziminin sədarəti və Abdulla Sübhanverdixanov katibliyi ilə darülfünunda iniqad etmişdir [baş tutmuşdur]. İclasda Zimin cənabları cəmiyyətin layihəsini oxumuşdur. İkinci iclas

isə kanuni-saninin [yanvarın] 9-da saat 5-də olacaqdır.

Hələlik cəmiyyət işlərini idarə intixabınadək Zimin və Sübhanverdixanov aparacaqdılar.

Bələdiyyə İdarəsində

Kiçik Krepastnoy küçədə [Kiçik Qala küçəsində] yaşayan zəvatin [şəxslərin] imzası ilə Bələdiyyə İdarəsinə bir ərzi-hal verilib məlum edilmişdir ki, küçədə kanal olmadığından fəna sular küçəyə buraxılaraq hifzüssihhəyə [sanitariyaya] qeyri-müvafiq bir hala gəlir. Ev sahibləri bunu nəzərə alaraq tezliklə tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişlərdir. Əks surətdə ev sahibləri məsuliyyəti kəndi öhdələrindən götürürlər.

Müsri xəstəliklər

Bələdiyyə İdarəsinin Hifzüssihhə və tibbiyyə şöbəsinin məlumatına nəzərən, keçən həftə zərfində şəhərdə 140 nəfər müsri [yoluxucu] xəstəliyə tutulan olmuşdur: qrip 76 (keçən həftədən 64 nəfər fəzlə [artıq]), səpmə yatalaq 13 (3 nəfər fəzlə), qızılca 12 (8 nəfər fəzlə), qızılciq 8 (4 nəfər fəzlə), qayıtma yatalaq 7 (1 nəfər fəzlə), adi yatalaq 6 (12 nəfər az), difterit 3 (1 nəfər fəzlə), qulaqdibi 3, naməlum yatalaq 3 (1 nəfər fəzlə), çiçək 1.

Keçən həftə fəna surətdə ispanka naxoşluğu başlamışdır.

HADİSAT

Oğurluq

– Kanuni-əvvəl 28-də Nijni Piryutski soqaqda 144 nömrəli evdə Konstantin Sevastopullo evdə olmadığı zaman na-

məlum bədəfkar [cinayətkar] tərəfindən kamodinə açar salınıb 32 min manat pul oğurlanmışdır. Bu paralar Bakı bonu, Kerenski və Nikolay paralarıdır. Oğurluqda bir kəs məznun [şübhəli] deyildir.

– Kanuni-əvvəl 28-də gecə keşləli Səttar Məlikəhməd oğlunun divarını yarıb tövləsindən 2 min manat qiyməti olan bir at və bir inəyini aparmışlardır. Bu oğurluqda keşləli Balaqardaş Kərbəlayı Əliəkbər oğlu məznundur [şübhəlidir]. Binaənileyh [ona görə], tövqifi üçün tədabir ittixaz edilmişdir [tutulması üçün tədbirlər görülmüşdür].

Evin uçması

Kanuni-əvvəl 28-də 10-cu Qanlıtəpə soqaqda 45 nömrəli evdə olan Akopyansın uşağı Qaragen nam [adlı şəxs] başqa uşaqlarla bir boş evin damında oynarkən dam uçub uşaq evin içərisinə yıxılmışdır. Uşaq damın bir taxtası bunun üstünə düşüb uşağı öldürmüşdür.

BİRJADA

Kerenski minlik 800-1000 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 20 faiz və xırda 30 faiz əskikdir.

Nikolay beş yüzlüyü 800-1100 manata qədər, yüzlüyü 200-250 manata qədər və xırda 40-50 faizə qədərdir.

Türkiyə kağız lirası 255 manat və Zaqafqaz bonu min manata 50 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirası 1100 manat, imperial 800 manat, altun onluq 1200 manat və Avstriya altunu 2300 manatdır.

Gümüş manat 105 manat və xırda gümüş para 45 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tümən 1 qran olmuşdur.

Susinin topu 1150 manata gedir.

Denikin parası kəndi qiymətindən 50 faiz əskikdir.

FİRQƏLƏR VƏ CƏMİYYƏTLƏR

“Müsavət”da

Siyasi klub

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavət” firqəsinin Bakı Komitəsi Divani-Rəyasəti son iclaslarının birində “siyasi klub” açmağı qərara almışdır. Bu barədə Bakı Komitəsi müzakirəsinə təqdim etmək üçün xüsusi bir proje tərtib etməyi Divani-Rəyasət Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Qulamrza Şərifzadə, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Rza bəy Ağabəyli, Seyid Hüseyn Sadiq, Məhəmmədbağır Şeyxzamanovdan ibarət bir komisyona həvalə etmişdir.

Bakı Komitəsində

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavət”ın Bakı Komitəsi[nin] 25 kənuni-əvvəl iclasında Bələdiyyə Komissiyonu məruzədə bulunmuşdur. Məruzədən sonra bələdiyyə seçkilərində iştirak etmək məsələsi müzakirə edilib, seçkilər üçün müstəqil siyahı çıxarmaq təhti-qərara alınmışdır. Bu barədə Bakı Komitəsi tərəfindən intixab olunmuş [seçilmiş] Bələdiyyə Komissiyonuna Mərkəzi Komitə ilə bərabər siyahı məsələsini müzakirə etmək həvalə edilir.

Aldığımız məlumata görə, komissiyon bu barədə ciddi surətdə işləyir. Bu günlərdə siyahı qurtarıb Bakı Komitəsi müzakirəsinə təqdim olunacaqdır.

Təbliğat və Təşkilat şöbəsində

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavət”ın Bakı Komitəsi cənbində [nəzərdə] olan Təbliğat və Təşkilat şöbəsi, komitə tərəfindən qəbul və təsdiq edilmiş düsturüləmə [təlimatnamə] üzrə işləməyə başlamışdır. Şöbənin hər cümə günü bütün mübəlləğlərin [təbliğatçıların] iştirakı ilə şəhərdə Bakı Komitəsində ümumi iclasları vaqe olur.

Suraxanıda iclas

Gələn yekşənbə [bazar] günü saat 2-də “Müsavət” firqəsinin Suraxana şöbəsi təşəbbüsü ilə bütün müsavətlərin ümumi iclası vaqe olacaqdır. İclasda fəhlələrə və firqəyə aid bir çox mühüm məsələlər müzakirə ediləcəyindən, bütün yoldaşların hazır olmaları təmənnə edilir.

Ədəbiyyat və Nəşriyyat şöbəsi

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavət”ın Ədəbiyyat və Nəşriyyat şöbəsi qəzetədən ötrü xüsusi heyəti-təhriyyə intixab etmişdir [redaksiya heyəti seçmişdir]. Şöbə [bildirir ki], firqə qəzetəsində iştirak etmək istəyən bütün müsavətlə mühərrir və yazıçıları Bakı Komitəsində Seyid Hüseyn Sadiq və ya Məhəmmədzadə Mirzəbalaya müraciət edə bilərlər.

“Naş put” qəzetəsi

“Müsavət” firqəsinin rusca nəşiri-əfkarı [fikirlərini payan orqanı] olan “Naş

put” (“Bizim yol”) qəzetəsi necə ki məlumdur, müvəqqəti olaraq qapanmışdı. İmdi “Müsavət”ın Tələbələr Komitəsi və bir çox gənclər qəzetəni çıxarmaq haqqında firqə qarşısında təşəbbüsatda bulunmuşlardır.

Xanqışlaqda

Neçə ay bundan qabaq “Müsavət” firqəsinin Xanqışlaq şöbəsi Bakı Komitəsinə müraciət edib, həmin kənddə əkilmiş yerlərin bəylər tərəfindən qəsb edildiyi və kəndlilərin özlərinə məxsus duzdağın [duzlağın, duz olan yerin] əllərindən alındığını xəbər verib, bu barədə bir tədbir arzu olunmuşdu. Firqənin təşəbbüsü ilə sabiq Ziraət [Əkinçilik] naziri bir əmr vermişdi ki, məzkur [deyilən] əkin və duz yerləri kəndlilərin özlərinə qaytarılsın.

İmdi firqədən alınan məlumata görə, məhəllində [yerində] hökumət məmurlarından İbrahim bəy həmin əmrlərə əməl etməmişdir. Ona görə kəndlilər yenidən təşəbbüsata girişmişlərdir.

Nardarandan

“Müsavət” firqəsinin Nardaran köy şöbəsi Nardaran camaatı tərəfindən Bakı Komitəsinə böylə bir ərizə-hal təqdim etmişdir:

“1919-cu ilin dekabrın 26-da gündüz saat 10 radələrində üçüncü uçaştok pristavı Əkbər Məhəmmədov və Məşqətə [Maştağa] pristavı Əhmədcan Mirzəyev bir okolodoçnu [polis sahə rəisi] və 5 milis ilə Nardaran köyünə gəlmişdilər.

250 nəfər kənd əhli məscid qarşısına toplanıb seçkiyə şüru etdilər [başladılar]. İki nəfər intixab [seçilmək] üçün namizəd göstərildi:

1) Əliağa Xəlil oğlu;

2) Ağamirzə Seyfəl oğlu.

Bu iki nəfəri Əkbər ağa səsə qoyduqda, Əliağa Xəlil oğluna 94 səs, Ağamirzə Seyfəl oğluna 102 səs çıxdı.

Əkbər Məhəmmədov və Əhmədcan artıq səs alanı qəbul etməyərək, camaatın etirazını dəxi nəzərə almaq istəmədi və əmr etdi ki, milislər camaatı tatarı [qamçı] ilə döyüb dağıtsınlar. Milislər hətta 15 qədər güllə atdılar.

Camaat bu vəhşilikdən tənə gəlib, Əkbər Məhəmmədovu döyməyə başladılar...”

“Müsavət” firqəsinin Bakı Komitəsi bu ərizə-hal dövləti mülkiyyə müfəttişinə göndərib bir təhqiqat və iqdamatda bulunmağı rica etmişdir.

İzçi təşkilatından

Paytaxtımızda yeni təşkil olunmuş İrzçi təşkilatının 28 dekabr tarixli iclasında “İzçi” jurnalı çıxacağı qərara alınıb və ümum müəllim [şagird] arxadaşlara elan olunur ki, hər kəs “İzçi” jurnalına yazacağı məqalələri, övraqi-nəfisə [incəsənət əhifələri] və hekayələri hər gün axşam saat 3 tamamdan saat 7-yə qədər Dum meydançasında Həşimovun mülkündə İrzçi təşkilatının idarəsinə və yaxud məktub vasitəsilə şu adresə İrzçi təşkilatı idarəsinə göndərməlidirlər.

İdara

AZƏRBAYCANDA

Astaranın övzası [vəziyyəti]

Astara mahalından gəlmiş nümayəndə Həşimxanov əfəndi “Müsavət”ın

ümumi yığıncağında (26 kanuni-əvvəl) böylə bəyanat verir:

Məlumdur ki, oktyabr ayının 26-da Astarada cənab Yusif bəy Bayraməlibəyli və möhtərəm Teymur bəy Şahverdili tərəflərindən bir “Müsavat” komitəsi təşəkkül verildi. Fəqət şimdihə kimi “Adı var, özü yox” misalında olan “Müsavat” şöbəsi bu günlərdə bittamam yığılıdır. Çünki Astarada olan bir para xainlər və kantrabandaçılar müsəvatçıları qətlə etmək fikrinə düşmüşlərdir. Odur ki, idarə, məclisi yığa bilməyir və üzvlər dəxi gəlməyirlər. İştə, möhür və kağızları da dün katib mənə qayıtdı.

Bundan masiva [bundan başqa], bunu bilirsiniz ki, Astara İranla sərhəd olubdur. Sərhədin açıqlığı və Astarada nizami əsgərlərin olmadığı möhtəkirlər tərəfindən İrana mal aparılmasının xoşluğu.

Bu saat Astara mahalının halı artıq fənədir. Budur, neçə vaxtdır Təngərud kəndlərində Xəlil bəy nam bir nəfər hökumətlik edib hökumətimizə ağ belə olur.

Bunu da unutmayın ki, Astara üçün hökumət tərəfindən əslə şeylər buraxılmayıb və odur ki, ərzaq günbəgün bahalanır. Noğul 65, arpa çörəyi 12 və müsibətlə tapılan mal ətinin girvənkəsi 25 manata satılmaqdadır.

Bizim üçün təyin olunan pristav Aslanov bisavad və fəaliyyətsiz olduğundan, İrana aparılan malların önünü ala bilməyir. Astarada bu saat sidqi-dil ilə xidmət edənlər, fəqət Nurəli bəy Şahverdiyev və Hüseyn Ramazanov əfəndilərdir. Bunlar arabir “Müsavat” idarəsinə dəxi gəlib işləməkdən yorul-

mayırlar. Şu əfəndilər büsbütün milliyətçi olmaqla, artıq yaxşı dolanırlar [çox yaxşı rəftar edirlər]. Biz Ramazanov və Nurəli bəyə razılıq etməliyik.

Bəli, mən əhali tərəfindən üç şeyin olmasını rica edəram.

Birisi və ən mühüm olan məsələ budur ki, sərhədimizə rəsmi və nizami əsgərlərin göndərilməsi barəsində mərkəzi firqə hökumətdən iltimas eyləsin ki, bəlkə daha İrana qaçaqmal aparılmasın.

İkinci, əhali Kazyonni məktəbinin təmirini və Astara-Lənkəran teleqraf müxəbiratının [rabitəsinin] düzəlməsini firqədən rica edir.

Üçüncü isə, tikanlar altında, yollar qırağında çıpaq qırılan məsum balalar üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə [Sosial Təminat] naziri tərəfindən bir dənə priyut [sığınacaq] açılsın, ta ki zavallı uşaqlar ölüb tərk olmasınlar.

Əlavəyi-bərin [bundan əlavə], Astara üçün ərzaq buraxılması ələmdir [vacibdir]. Zira əhali büsbütün qələyan [həyəcan, qaynama] içindədir deyib məruzəmi qurtarıram.

T. Ş.

ERMƏNİSTANDA

- “Joxovrdi” [qəzeti] xəbər verir ki, Təbriz erməniləri Ermənistan ordusu üçün camaşır alınmaqdan ötrü 50 min tümən (bizim pul ilə 50 milyona qədər) ianə etmişlərdir.

- Yənə “Joxovrdi” xəbər verir ki, sabiq Maliyyə naziri A. Ənfijadjan Ermənistan 100 at qüvvəli bir elektrik mövqifi [stansiyası] inşa edilməsi xüsusunda in-

gilis sərmayədarları ilə müzakirəyə başlamışdır.

Erməni lisanı

Dün Parlaman iclasında qət edilmişdir ki, Ermənistan Cümhuriyyəti dövləti lisanı erməni lisanı elan edilsin. Ordu, dövlət və camaat müəssisələrində istemal edilmək [işlədilmək] üçün bu lisan məcburi olur. Dövləti müəssisələrdə əcnəbi lisanlarının istemal edilməsi xüsusu qanunlarla məhdud edilir. Bütün dövlət və camaat müəssisələri erməni lisanını altı ay zərfində rəsmi lisana mübəddəl etmək [çevirmək] üçün həqiqi tədabir ittixaz etməlidirlər [tədbirlər görməlidirlər].

* * *

Parisdə olan Ermənistan heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] 11 kanuni-əvvəldə Koçijanın sədarəti altına bir banket mühəyyə etmiş [hazırlamış] və orada ermənilərin talan edilmiş yerlərini və qaçqınların halını təsvir edən sinema lentləri də göstərilmişdir. Sinema rəsm-ləri Amerikada çıxarılmışdır. Bütün mədaxil yetimlərin nəfinə [xeyrinə] gedəcəkdir.

* * *

Parisdə nəşr olunan “V.” qəzetəsinin 27 təşrinə-sani [noyabr] tarixli nömrəsində xəbər verilir ki, İngiltərə Xariciyyə naziri Ermənistan Cümhuriyyətinin Paris heyəti-mürəxxəsəsi sədri A. Aharonyanı Londona dəvət etmişdir.

Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Təzəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çəharşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çəharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Maşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çəharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Hasənquli-Bəndər Gəz-Maşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armiyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat

5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Vorontsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

16875

Doktor

Mirqiyam Axundov

Əmrazi-daxiliyyə, əsəbiyyə, zöhrəviyyə və uşaq naxoşluqları.

Səhərlər 8-9, axşamlar 4-7, bazarlar səhər 8-1, çarşənbə axşam və şənbələr 6-7, axşam 4-7.

Aşağı Təzəpir küçəsi nömrə 1 və Köhnə poçt küçələrinin küncündə. Telefon 00-55.

16814

Diş həkimi

Boris Moiseyeviç Şternin

Vorontsovski 22 (Karantinninin küncündə). Telefon 48-75.

Dişlərin müalicəsi və ağrısız çəkilməsi; kauçuk və qızıl üzərində təzə sistemlə süni dişlər qayırılır. Qiymətlər qayda üzrədir.

16811

Doktor

Ə[mir] b[əy] Aslanov

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxiliyyə naxoşluqları, 606 və 914 müalicələri qəbul olunur. Axşam saat 4-dən 6-yədək.

Ünvan: Nikolayevski küçədə Afiserski dalan, telefon 29-14.

16801

Sabiq Novo-Bayəzid uyezdinin qazısı Axund Molla Zülfüqar Molla İbrahim oğlu İlyaszadənin Zaqafqaziya İdareyi-Ruhaniyyəsinə aldığını axundluq attestatı Rəvan qubernski pravleniyasında [İrəvan quberniya idarəsində] qalıbdır. Buna inanılmasın.

İlyaszadə Zülfüqar
16881

Azərbaycan Hökumət mətbəəsindən çap edilən 8-nci təb’ “Birinci kitab”

Adlanan yeni tərtib əlifba və qiraət kitabı satılmaqdadır. Bu dəfə kitabda yazı və imla islahatı olduğu kimi, qiraət qismində 53 parçada dərslər xalis türkcədir. İmlası türk imlasına uyğun olmayan ərəb və fars sözləri dərslərin içərisinə qarışdırılmamışdır.

Yazanı: Abbaszadə Mirzə Abbas. Fiyatı 12 manatdır. Külliyyətlə almaq istəyənlər üçün adres: Gəncə, Ozan küçəsi, müəllim Mirzə Abbas Abbaszadə.

T-417

Müdür: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında

səh. 671. “Vilkomirski”: qəzetdə soyadı təhrif edilmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 673. “Cəbəl”: Türkmənistanın Balka-nabad şəhəri tərkibində qəsəbə; dəmiryol stansiyası var.

“Kurlanda”: Latviyanın bir qisminin tarixi adı. 1795-ci ildə Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil olmuş, 1796-cı ildə Kurlandiya quberniyası yaradılmış, 1918-ci ildə müstəqil Latviya Respublikası elan edilmişdir.

Dağıstanda

səh. 676. “Apşeron alayı”: 81-ci piyada Apşeron polku; Rusiya imperiyası ordusunun hərbi hissəsi. Dislokasiya yeri Vladıqafqaz olan Apşeron polku bir çox müharibədə, o cümlədən Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş və 1918-ci ildə bolşeviklər tərəfindən ləğv edilmişdir.

Türküstanda

səh. 676. “Sart” (sartlar): Türküstanda oturaq həyat tərzini yaşayan uyqur və özbəklərə köçəri əhali tərəfindən verilən ad.

Darülfünunlar tarixi

səh. 679. “1147-ci ildə”: burada tarix, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 1735-ci ilə uyğundur.

“Xumbaraxana”: Osmanlıda orduya topçu yetişdirmək məqsədilə açılan hərbi məktəb; əllə və ya topla düşməyə atılan partlayıcı sursat mənasına gələn “xumbara” (qumbara) sözündən əmələ gəlmişdir.

“Mühəndisxaneyi-Bərriyi-Humayun”: Osmanlı ordusuna mühəndis yetişdirmək məqsədilə 1795-ci ildə İstanbulda açılmış hərbi məktəb.

səh. 680. “1262-ci ildə”: burada tarix, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 1847-ci ilə uyğundur.

“Məktəbi-Mülkiyyə”: Osmanlıda dövlət məmuru yetişdirmək məqsədilə 1858-ci ildə açılmış təhsil müəssisəsi.

“Məşrutyyə”: padşahın hakimiyyətinin konstitusiyaya (məşrutə) ilə məhdudlaşdırıldığı dövlət quruluşudur. Türkiyədə Birinci Məşrutyyə dövrü 1876-1878, İkinci Məşrutyyə dövrü isə 1908-1920-ci illərdə davam etmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 682. “işbu zəvatdan mütəşəkkildi”: adlar və soyadları qəzetdə əksər hallarda təhrif edilmişdi, mümkün qədər bərpa etdik.

ADLAR GÖSTƏRİCİSİ

Abbas Hilmi Paşa, II: (1874-1944): Misir xidivi. 1892-ci ildə Misir xidivi təyin edilmişdi. 1914-cü ildə Misiri Böyük Britaniyanın protektoratı elan edən ingilislər Abbas Hilmi paşanın xidivliyinə son qoydu. 45

Abbas Mehrəli oğlu (Abbas bəy Mehrəli bəy oğlu). 190

Abbas Səhhət: bax. Səhhət, Abbas.

Abbasqulu: Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170

Abbasqulu Kazım bəy oğlu. 610

Abbasqulu Məhəmməd oğlu (Məşhədi Abbasqulu). 190

Abbasov, Hacıağa: bax. Abbaszadə, Hacıağa.

Abbaszadə, Abbas (Mirzə Abbas; yaxud A. Mollazadə; 1870-1920): Azərbaycanlı pedaqoq və folklorşünas. Azərbaycan məktəbləri üçün dərsliklər qələmə almışdır. Bəzi əsərlərində “A. Mollazadə” imzasından istifadə etmişdir. Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin və Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 583, 584, 637, 688

Abbaszadə, Hacıağa (yaxud Hacıağa Abbasov; 1888-1975): Azərbaycan aktyoru; Bakı Kəndçilər İttifaqının sədri. 116, 143

Abbaszadə, Məhəmmədbağır: İranlıların Maarif Cəmiyyətinin üzvü. 385

Abbaszadə, Məhəmmədcəfər: İranlılar Maarif İttifaqının üzvü. 223

Abdinov. 388

Abdinov, Bəhram (yaxud Mirzə Bəhram; 1896-1969): Cümhuriyyət tələbələrindən. 603

Abdinov, Mirzə Bəhram: bax. Abdinov, Bəhram.

Abdinov, Mirzə Kazım bəy: Azərbaycan dilçisi. 377

Abdinov, Mirzəyar: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. 439

Abdulla Əbdüləli oğlu. 190

Abdulla Şaiq: bax. Talıbzadə, Abdulla Şaiq.

Abdulla Tacəddin oğlu: Bakıdakı qaçqınlardan. 245

Abdullayev, Abdulla. 332

Abdullayev, Ağəli: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. 439, 603

Abdullayev, Kərim (Hacı Kərim): Bakıda, Tağıyev pasajında geyim və parça dükanı olmuşdur. 28

Abdullayev, Qurbanəli (Hacı Qurbanəli). 305

Abdullayev, Mətləb. 331

Abdullayev, Süleyman. 360

Abdullayev, Şahrza. 332

Abdullazadə, Həsən Səbri: Azərbaycan aktyoru. 280, 658

Abdullazadə, Şükufə xanım: Qazax sakini; Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü. 659

Abeqyan, Manuk Xaçaturoviç (1865-1944): erməni dilçisi və ədəbiyyatşünası. 502

Abezqauz, İzrail-Mark Mixayloviç (1867-1940): Bakı yəhudi icmasının nümayəndəsi. Bakıda müxtəlif banklarda işləmişdir. 1917-ci ildə Bakı şəhər Dumasına və Bakıdakı Yəhudi Milli Şurasına üzv seçilmişdir. 1919-cu ildə Azərbaycan Cümhuriyyəti Maliyyə nazirinin müavini, daha sonra Azərbaycan Dövlət Bankının sədri təyin edilmişdir. Bolşevik işğalından sonra bank və təhsil sahələrində işləmişdir. 244

Abramyan, Ruben Tadevosoviç (1881-1952): erməni filoloqu, Şərq dilləri mütəxəssisi. 502

Abuzər Həbib oğlu (Hacı Həbib oğlu): Bakıda 4-cü sahənin qaradavoyu olmuşdur. 603, 604

Adamov, N.: Bakıda kantoru olmuşdur. 137, 282, 420

Adamov, S.: Bakıda kantoru olmuşdur. 137, 282, 420

Adamov, Zaxar: Bakı sakini. 632

Adıgözəlzadə: Universitetdə yaradılan Türk Tələbələri Komitəsinin üzvü. 244

Ağa Zəki oğlu: Şabranın Gəndob (Gəndov) kəndinin yüzbaşısı. 330

Ağababa Əbdülməhəmməd oğlu: Bakı sakini. 603

Ağabababəyov-Muğanlinski, Adil bəy Abbasəli bəy oğlu (1898 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Ağabababəyov-Muğanlinski, İsgəndər bəy: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 440

Ağabəyli, Rza bəy: bax. Ağabəyov, Rza bəy.

Ağabəyov, Rza bəy (1894-1961): Göyçayda anadan olmuş, Moskvada hüquq təhsili almışdır. Göyçaydan Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə seçilmiş, “Müsavat” fraksiyasının üzvü olmuşdur. 260, 288, 400, 421, 668, 669, 670, 671, 684

Ağabəyov, Yusif bəy Məhəmməd bəy oğlu (1894 - ?): Qubada anadan olmuşdur. Kiyev Kommersiya İnstitutunu bitirmişdir. Parlament İdarəsində kvestor (təsərrüfat müdiri) işləmişdir. Sovet dövründə Quba Kənd Təsərrüfatı Texnikumu direktorunun müavini olmuşdur. 470

Ağacanov: Bakı sakini. 78

Ağaəlizadə, Axund Ağa (1871-1954): Azərbaycanın dini xadimi. 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Cümhuriyyətinin, 1944-1954-cü illərdə Qafqaz müsəlmanlarının şeyxülislamı olmuşdur. 228, 508, 589, 616

Ağahüseyn Cavad oğlu (Kərbəlayı Ağa-hüseyn): bax. Cavadov, Ağahüseyn (Kərbəlayı Ağahüseyn).

Ağahüseyn Haşım oğlu (Məşhədi Haşım oğlu): Bakıdakı İran təbəələrindən. 578

Ağakışızadə, Münəvvər xanım. 220

Ağamalioğlu, Səməd ağa (yaxud Ağamalızadə; Ağamaliyev; Ağamalov 1867-1930): Azərbaycanın və Sovet İttifaqının dövlət xadimi. Zaqafqaziya Seyminin və Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuş, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentində Sosialistlər fraksiyasını təmsil etmişdir. Sovet dövründə Azərbaycanın Kənd Təsərrüfatı xalq komissarı vəzifəsini tutmuş, Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin sədri, Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Respublikası Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin sədrlərindən biri olmuşdur. 60, 62, 89, 90, 175, 177, 400, 426, 519, 644

Ağaməhəmmədli: Lənkəran Birinci Türk məktəbinin müəllimi olmuşdur. 581

Ağamirzə Seyfəl oğlu: Nardaran sakini. 685

Ağamirzəyev: Xaldan poçt-teleqraf müdiri. 256

Ağanağiyev, Əhməd. 331

Ağaoğlu, Əhməd bəy (1869-1939): Azərbaycanın və Türkiyənin gökəmli ictimai-siyasi xadimi; hüquqşünas, şərqşünas, yazıçı-publisist. Türkçülük hərəkatının ideoloqlarından biri olmuşdur. 373, 649

Ağapaşa: Axalsızlı qaçqın uşaq. 528

Ağasibəyov, Yusif bəy Süleyman bəy oğlu (1896-1980): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Ağasiyev, Hacıbaba. 305

Ağasiyev, Nəcəf. 332

Ağayev, Əhməd bəy: bax. Ağaoğlu, Əhməd bəy.

Ağayev, Fərhad: Bakıda qarovulçu olmuşdur. 19

Ağayev, Həsən: Bakı sakini; zərgər. 162

Ağayev, Həsən bəy (1875-1920): Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının 28 may 1918-ci il tarixli iclası (Azərbaycanın müstəqilliyinin

elan edildiyi iclas) Həsən bəy Ağayevin sədrliyi ilə keçirilmişdir. Azərbaycan Parlamenti sədrinin birinci müavini olmuş və Parlamentin sədri Topçubaşov Bakıda olmadığından, Həsən bəy faktiki olaraq Parlamentə rəhbərlik etmişdir. Tiflisdə erməni terrorisi tərəfindən qətlə yetirilmişdir. 52, 59, 77, 106, 159, 175, 185, 259, 272, 276, 318, 322, 323, 337, 358, 399, 424, 456, 518, 521, 537, 655, 656, 668

Ağayev, İsmayıl bəy. 360

Ağazadə: Universitetdə yaradılan Türk Tələbələri Komitəsinin sədri. 244

Ağazadə: Universitetdə yaradılan Türk Tələbələri Komitəsinin üzvü. 244

Ağazadə, Aliyyəbəyim. 220

Ağazadə, Böyükxanım (Hacı Böyükxanım). 220

Ağazadə, Fərhad Məşhədi Rəhim oğlu (1880-1931): Azərbaycanın görkəmli pedaqoqu və publisisti. Şuşada anadan olmuş, Qori Seminariyasını bitirmiş, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində müəllim işləmişdir. Məktəblilər üçün “İkinci il” dərsliyinin müəlliflərindəndir. Dövri mətbuatda çıxış etmiş, həmçinin “Azərbaycan” qəzetinin ən fəal müəlliflərindən olmuşdur. 13, 22, 76, 185, 437, 495, 628, 680

Ağazadə, Həsən bəy: bax. Ağayev, Həsən bəy.

Ağazadə, Məhəmməd: Tələbələr İttifaqının üzvü. 108

Ağazadə, Səadət xanım. 220

Ağazadə, Şükufə xanım. 220

Aharonyan, Avetis: bax. Aqaronyan, Avetis.

Axıskalı: “Azərbaycan” qəzetində imza; çox güman ki, Əhməd Cövdət Pepinova məxsusdur.

Axundov: Bakıda 5-ci sahənin müvəqqəti pristavı olmuşdur. 415

Axundov, Bəhram bəy Məşhədi Mirzə Cəfərqulu bəy oğlu (1872-1932): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; həkim. Azərbaycan

can Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 108, 605

Axundov, Cabir (Məşhədi Cabir): Bakı sakini. 528

Axundov, Əsədulla: bax. Axundzadə, Əsədulla.

Axundov, Hüseyn. 305

Axundov, Hüseyn: Cəbrayıl məktəbinin müdiri olmuşdur; “Azərbaycan” qəzetinə Cəbrayıldan yazmışdır. 554, 635

Axundov, İdris. 360

Axundov, İsgəndər bəy Mirzə Əbdülhüseyn bəy oğlu (yaxud Əliisgəndər bəy Axundov; 1859-1934): Şamaxıda anadan olmuş, Krakovda təhsil almışdır. Bakı Şəhər Dumasının, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 161

Axundov, İsmayıl Əbdülxalıq oğlu (1897-1952): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Axundov, Kitabulla. 331

Axundov, Kitabulla: Bakı sakini. 561

Axundov, Mirqiyam: Bakıda həkim kimi fəaliyyət göstərmişdir. 225, 334, 394, 475, 504, 557, 636, 688

Axundov, Səməndər Axund Zəki oğlu (1898-1933): Cümhuriyyət dövründə ali təhsil almaq üçün xaricə göndərilmiş tələbələrəndən olmuşdur. Quba qazısı Axund Zəki Hacızadənin oğlu idi. Almaniyada dağmədən mühəndisliyi ixtisasına yiyələnmişdir. Repressiyaya qurban getmişdir. 440

Axundov, Vahab: Bakı sakini. 561

Axundzadə, Cavad: bax. Əhməd Cavad.

Axundzadə, Əbdülxalıq: Şeyxülislamlıq İdarəsinin üzvü olmuşdur. 228

Axundzadə, Əbdülcəfəri (Şeyx Əbdülcəfəri): Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi idarəsinin üzvü. 162

Axundzadə, Əsədulla: Xırda İstiqraz və Əmanət Cəmiyyətləri İttifaqının idarə üzvü. 219

Axundzadə, Məhəmmədağlı (Molla Məhəmmədağlı). 189

Axundzadə, Mirzə Sadiq: bax. Aran, Məhəmməd Sadiq.

Axundzadə, Səməndər: bax. Axundov, Səməndər Axund Zəki oğlu.

Axundzadə, Sübh: Ərkivan pristavı. 581, 582

Axundzadə, Şeyx Qəni: Bakı sakini, Cəmiyyəti-Xeyriyyə idarəsinin üzvü. 528

Aişə xanım: Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü. 659

Akofonova, Proskofiya: Bakı sakini. 578

Akopyans: Bakı sakini. 683

Akopyans, Qaragen (? - 1919): Bakı sakini. 683

Aqaronyan, Avetis Arakeloviç (1866-1948): Erməni ictimai-siyasi xadim, “Daşnak-sutyun” partiyasının üzvü idi. Ermənistanın müstəqilliyini elan edən Erməni Milli Şurasının sədri, Ermənistan Parlamentinin rəhbəri olmuşdur. İstanbulda danışıqlar aparən erməni nümayəndə heyətinə rəhbərlik etmişdir. Paris Sülh Konfransında iştirak edən erməni nümayəndə heyətinin rəhbəri olmuşdur. 1920-ci ildən Fransada mühacirətdə yaşamışdır. 687

Aqeyev, Pavel Mixayloviç (1880-1939): Don kazaklarının atamanlarından. 464

Albitsi: leytenant; İtaliyanın Ermənistan-dakı nümayəndəsi. 682

Aleksandr I (1777-1825): Rusiya imperatoru; 1801-1825-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 626

Aleksandr II (1818-1881): Rusiya imperatoru. 1855-1881-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 677

Aleksandr I Karageorgiyeviç (1884-1934): Serblə, Xorvatlar və Slovenlər Krallığının regenti və vəliəhdi (1918-1921), sonra kralı (1921-1929), Yuqoslaviya kralı (1929-1934). 572, 585

Alkin, İlyas (1895-1937): tatarların ictimai, siyasi və hərbi xadimi; coğrafiyaşünas. Ümumrusiya Müsəlmanları Hərbi Şurasının rəisi olmuşdur. 526

Allahverdiyev, Əliheydər (1888-1972): Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim; Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 360

Allenby, Edmund [Edmund Allenby; 1861-1936]: ingilis feldmarşalı. Birinci Dünya müharibəsindən sonra İngiltərənin Yaxın Şərqdə ali komissarı [High Commissioner] olmuşdur. 154, 624

Alptəkin (yaxud Alp Tigin, Alp Təgin): Qəznəvilər dövlətinin qurucusu və ilk əmiri. 465, 477

Alşibaya, Qriqol: Gürcüstanın Azərbaycan-dakı siyasi nümayəndəsi olmuşdur. 318, 320, 321, 332

Altunbayev, Süleyman: “Müsavat” üzvü; “Müsavat”ın 1919-cu il dekabr qurultayının Bibiheybətdən nümayəndəsi. 185, 196, 215

Anaxanım Əli qızı: Bakı sakini. 634

Anaplı, Əbülhəsən: bax. Anaplınski, Əbülhəsən.

Anaplınski (Anaplı), Əbülhəsən (1894-1921): Teatr aktyoru. Bir sıra teatr trup-palarında, o cümlədən Hacıbəyov qardaş-larının teatr dəstəsində çıxış etmişdir. Əsasən komik rollar oynamışdır. Qarabağda qastrol səfərində olarkən ermənilər tərəfindən xaincəsinə qətl edilmişdir. 224, 419, 451, 479, 609, 658

Andranik: bax. Ozanyan, Andranik.

Anri, Pol Prosper [Paul Prosper Henrys; 1862-1943]: Fransız generalı; Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş, müharibədən sonra Polşadakı Fransa hərbi missiyasının ko-mandiri olmuşdur. 622

Aran, Məhəmməd Sadiq (Axundzadə; 1895-1976): Azərbaycan Cümhuriyyəti Par-lamentinin üzvü, jurnalist. Cümhuriyyətin süqutundan sonra fəaliyyətini mühacirətdə davam etdirmişdir. 302

Araratyan, Sarkis (1886-1943): Ermə-nistanın siyasi xadimi. Ermənistanın Tehrandakı səfiri olmuş, habelə müxtəlif vaxtlarda Maliyyə, Sosial Yardım, Daxili İşlər

naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Mühacirətə getmişdir. 164

Arqun Altış oğlu: “Azərbaycan” qəzetində imza. 497, 527

Arqutinski-Dolqoruki: bax. Arqutyan, Ovsep.

Arqutyan, Ovsep (1863-1925): erməni diplomatı; Daşnaksutyun üzvü. Birinci Dünya müharibəsində Qafqaz cəbhəsində könüllü erməni polkunun komandiri olmuşdur. Ermənistan Parlamentinin üzvü; Ermənis-tanın İranda siyasi nümayəndəsi idi. 276, 318

Arşenidze: Gürcüstanın Cəmiyyəti-Əqvama (Millətlər Cəmiyyətinə) üzvlüyünə nail olmaq məqsədilə Tiflisdə qurulan Cəmiyyəti-Əqvam Cəmiyyətinin üzvü. 248

Aruşanov, Şəmil: Bakı sakini. 303

Arutunyan, Martiros Arutyunoviç (yaxud Arutyunyan; 1875 - ?): Erməni diplomatı və iqtisadçısı; Daşnaksutyun Partiyasının, Ermənistan Parlamentinin üzvü. 1919-cu ildə Azərbaycan-Ermənistan Konfransına nümayəndə seçilmiş, 1920-ci ilin fevralından Ermənistanın Azərbaycanda diplomatik nümayəndəsi olmuşdur. 132, 276, 318, 319, 321, 487, 488

Arzuyan, A.: İstanbul Erməni Həkimləri İttifaqının üzvü. 661

Aslan Allahverdi oğlu: Bakıdakı qaçqınlardan. 111

Aslan Paşa oğlu: Bakı sakini. 414

Aslanlı, Teymur: bax. Aslanov, Teymur.

Aslanov: Astarada pristav olmuşdur. 686

Aslanov, Əlinağı. 305

Aslanov, Əmir bəy (1892-1942): Azərbaycanlı həkim. 83, 194, 250, 334, 394, 448, 504, 557, 636, 688

Aslanov, Teymur bəy Zəkəriyyə bəy oğlu (1899-1964): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 187, 439, 603

Astor, Nensi [Nancy Astor; 1879-1964]: Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatasına seçilən ilk qadın; 1919-cu ildə seçilmişdir. 433, 434, 449

Astraxanski, Kolya: bax. Volkov, İvan.

Aşurbəyov, Əliabbas bəy. 332

Aşurov, Ağə (1880-1936): Azərbaycanın dövlət xadimi. Bakıda anadan olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə Parla-mentin üzvü olmuş, Ticarət və Sənaye naziri, Ərzaq naziri, Poçt və Teleqraf naziri kimi vəzifələrdə işləmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Rostova köçmüş, orada vəfat etmişdir. 4, 32, 34, 35, 401

Atababa Məcid oğlu: Bakı sakini. 632

Atabəyov. 331

Atabəyov: Zaqatalalı; Qusarda dövlət qulluğunda olmuşdur. 601

Atamalıbəyov, Abbas bəy Seyfulla bəy oğlu (1896-1971): Azərbaycan Cümhuriyyə-tinin siyasi xadimi. Milli Şuranın və Parla-mentin üzvü olmuşdur. Cümhuriyyət tələbələrindəndir. Mühacirətdə yaşamışdır. 519, 439, 603

Atamanov, Q.: Ermənistanın Azərbaycan-dakı siyasi nümayəndəliyinin müşaviri. 318

Atatürk, Mustafa Kamal (1881-1938): Türkiyənin dövlət xadimi. Türk Qurtuluş Savaşı'nın Baş komandanı. Türkiyə Cümhuri-yətinin banisi və ilk prezidenti. 373, 541, 594

Atayans, İshak Avetisoviç: Bakıda həkim olmuşdur. 24, 82, 139, 193, 250, 334, 393, 447, 505

Atayev, Əlirza. 579

Avaliani, Simon Lukiç (1881-1922): Gürcü tarixçisi və ictimai xadimi. Tiflis Universite-tinin və Tiflis Politeknik İnstitutunun profes-soru. 9

Averesku, Aleksandru [Alexandru Averescu; 1859-1938]: Rumıniyanın hərbi və siyasi xadimi; marşal. 1918, 1920-1921 və 1926-1927-ci illərdə Baş nazir olmuşdur. 460

Ayaz Talib oğlu: “Müsavat”ın Xıllı şöbəsinin müavin üzvlərindən. 221

Aydəmir Gülmirzə oğlu: Bakı sakini. 110

Ayrəpetov, Martiros: Bakı sakini. 471

Azad, Mirzə Əbülqasım xan: İranda qəzet nəşiri. 543

Azəri, Əhməd: İranın Gilan və Taliş general-qubernatoru. 543
 Baba Aydəmir oğlu: Buzovna sakini. 633
 Baba Mirisa oğlu (Hacı Mirisa oğlu): Bakı sakini. 277
 Baba oğlu Həbib: bax. Babazadə, Həbib.
 Babaxanzadə, Fatməbəyim. 220
 Babayev: Bakıda, beşinci polis sahəsinin rəisi olmuşdur. 218
 Babayev, Ağasəlim. 332
 Babayev, Əbdülcabbar. 360
 Babayev, Əliabbas. 305
 Babayev, Əlisultan (Hacı Əlisultan). 360
 Babayev, Hacıağa. 360
 Babayev, Haşım. 332
 Babayev, Rüstəm (Hacı Rüstəm). 305
 Babayeva, Buket xanım: Bakı sakini. 165
 Babayev-Mişlakinski, Əli: sirk oyunçusu, pəhlivan. 563
 Babazadə, Həbib (1892 - ?): Ukraynada təhsil alan azərbaycanlı tələbələrədən. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin kargüzarı olmuşdur. 380
 Bağdadlı, Məhməd Hadi paşa (1861-1932): Osmanlı dövlət xadimi. Hərbi məktəbi bitirmişdir. 1919-1920-ci illərdə müxtəlif vaxtlarda Ticarət və Əkinçilik naziri; Maarif naziri olmuşdur. 594
 Bağdasarov, Sitrak: Bakı sakini, dalandar. 632
 Bağırbəyov: Universitetdə yaradılan Türk Tələbələri Komitəsinin üzvü. 244
 Bağırbəyzadə: Şamaxıda müəllim olmuşdur. 191
 Bağırılı, Abdulla Sadiq oğlu (Məşhədi Sadiq oğlu; 1888 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 440
 Bağirov, İbrahim: Bakı sakini. 160, 161, 603, 604, 612
 Bağirov, Məhəmmədağa: bax. Bağırzadə, Məhəmmədağa.
 Bağırzadə, Hilal: “Müsəvat”ın Şura üzvü. 322

Bağırzadə, Məhəmmədağa: aktyor. 658
 Bahadırılı, Sadiq: “Müsəvat” üzvü; “Müsəvat”ın 1919-cu il dekabr qurultayının Əmirhacıyandan nümayəndəsi. 186
 Balabəy Mirzə Əlibəy oğlu: Cavadxanlı kəndi (İmişli) sakini. 414
 Balaqardaş Əliəkbər oğlu (Kərbəlayı Əliəkbər oğlu): Keşlə sakini. 683
 Balaqədəş (Kərbəlayı Balaqədəş): Kö-nüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170
 Balfur, Artur [Arthur Balfour; 1848-1930]: Britaniyanın dövlət xadimi. 1902-1905-ci illərdə Baş Nazir, 1916-1919-cu illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 65
 Ballard: sirk artisti. 481
 Baltalon, Sezar Pavloviç (1855-1913): Rus pedaqoqu və dərsliklər müəllifi; Bakı, Vladıqafqaz və Moskvada müxtəlif məktəblərdə rus dili və ədəbiyyatı müəllimi işləmişdir. 390
 Bammətov, Heydər (yaxud Heydər Bammə; 1889-1965): Dağıstanın siyasi xadimi. Sankt-Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsində oxumuşdur. Dağıllar Respublikasının Xarici İşlər naziri olmuş, 1921-ci ildə mühacirətə getmişdir. 7
 Baranovski, Genrix: Biləsuvarıda poçt-teleqraf müdiri olmuşdur. 509
 Barxudarov, Artyom Markaroviç: Bakı sakini. 189
 Barxudaryans, Artyom: Bakı sakini. 303
 Bayram Əbdül oğlu (Kərbəlayı Əbdül oğlu): Bakıda qalayçı olmuşdur. 18
 Bayraməlibəyli, Yusif bəy Hüseyn bəy oğlu (Hüseynbəyzadə): Lənkəran Türk ali-ibtidai məktəbinin müəllimi; “Müsəvat”ın Lənkəran şöbəsinin sədri. 190, 302, 686
 Bayraməlibəyov, Yusif bəy: bax. Bayraməlibəyli, Yusif bəy.
 Bayraməlibəyova, Məryəm xanım (1898-1987): pedaqoq, xeyriyyəçi. Teymur bəy Bayraməlibəyovun qızı, Cavad bəy Məlik-Yeqanovun həyat yoldaşı idi. 157

Behbud: Salahlı kəndi sakini. 221
 Behcət: Nuxa Milli Komitəsinin üzvü. 364
 Bekzadyan, Tiqran Arutyunoviç (yaxud Artyomoviç; 1877-1942): Şuşada anadan olmuş, 1917-ci il inqilabından əvvəl Bakıda neft sənayesi sahəsində işləmişdir. Cümhuriyyət dövründə Ermənistanın Azərbaycandakı siyasi nümayəndəsi olmuşdur. Fransaya mühacirətə getmişdir. 132, 276, 318, 489
 Belov, Aleksandr: Bakı sakini. 501
 Benardi: sirk artisti. 311, 508, 534
 Berezin, İlya (1818-1896): Rus şərqşünası. 494
 Bermond-Avalov, Pavel Rafailoviç (1877-1973): Rusiyanın hərbi xadimi; general-mayor. Ağqvardiyaçılar hərəkatının Pri-baltikadakı nümayəndəsi idi. 6, 94, 153, 673
 Bertini, Covanni [Giovanni Bertini; 1878-1948]: İtaliyanın siyasi xadimi. 460
 Bədrəddin: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279
 Bəhlul Behcət (Bəhlul Behcət əfəndi; 1869-1938): Zəngəzur qazısı; ədəbiyyatşünas. Dondarlı kəndində (Qubadlı) anadan olmuşdur. Xalq ədəbiyyatı və folklor nümunələrinin toplanmasında xidmətləri olmuşdur. Repressiyaya məruz qalmışdır. 600, 612
 Bəxşəlizadə, Sürəyya xanım. 220
 Bəkir Ziya oğlu: Bakı sakini. 218
 Bəyim Nazgül Məhəmməd qızı: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279, 280
 Bəyimxanım Hacı qızı (Məşhədi Hacı qızı): Bakı sakini. 634
 Bəylər Lütfulla oğlu: Bakı sakini. 161
 Bıç, Luka Lavrentyeviç (1870-1945): Kuban kazaklarının siyasi və ictimai xadimi. Hüquq təhsili almışdır. Bakıda işləyərkən Bakı Şəhər Dumasına üzv seçilmiş, 1912-1917-ci illər arasında Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuşdur. 1917-ci ilin Fevral inqilabından sonra Kubana qayıtmış, Kuban Hö-

kumətinin sədri seçilmişdir. Kuban heyətinin başçısı olaraq Paris Sülh Konfransında iştirak etmiş, Kuban Xalq Respublikası süqut etdikdən sonra mühacirətdə qalmışdır. 7
 Biçeraxov, Lazar Fyodoroviç (1882-1952): Rusiyanın hərbi xadimi. İrandakı Rusiya korpusunda xidmət edərkən, təxminən 1000 nəfərlik bir dəstə yaratmış, ingilislərlə əməkdaşlıq etmişdir. Bakı Komissarları da Qafqaz İslam Ordusuna qarşı Biçeraxovun yardımına müraciət etmişdilər, ancaq daha sonra bolşeviklərlə Biçeraxov arasında ixtilaf meydana gəlmiş və Biçeraxov öz dəstəsi ilə birgə Dağıstana çəkildi. Sentrokaspi Diktaturası Xəzər dənizindəki hərbi donanmanı Biçeraxovun əmrinə vermişdi. 171
 Bikə xanım Hacı Əli bəy qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 110, 111
 Bikəxanım Məhəmmədhüseyn qızı: Bakı sakini. 634
 Bir müəllim: “Azərbaycan” qəzetində imza. 14, 75
 Bir nəfər fəhlə: “Azərbaycan” qəzetində imza. 654
 Biren, Məhməd Tofiq (1867-1956): Türkiyənin siyasi xadimi. Müxtəlif dövlət vəzifələri tutmuş, 1919-cu ilin martından 1920-ci ilin martına qədər, eləcə də 1922-ci ilin aprel-noyabr aylarında Maliyyə naziri olmuşdur. 652
 Blajevski, V. F.: Azərbaycan Cümhuriyyəti Poçt və Teleqraf Nazirliyi dəftərxanasının müdiri olmuşdur. 29, 170, 256, 257, 482, 509
 Blyuvşteyn: Bakılı sahibkar. 331
 Boqolepov, Nikolay Pavloviç (1846-1901): Moskva Universitetinin rektoru, 1898-1901-ci illərdə Rusiyanın Maarif naziri olmuşdur. 678
 Bon, Ferdinand-Jan-Jak de [Ferdinand-Jean-Jacques de Bon; 1861-1923]: Fransız admiralı. 362, 388, 443, 444
 Borçin, Aleksandr Lavetyeviç: Bakı sakini. 501
 Borixnaya, İvan Mogileviç. 553

Borisov, İvan: Bakı sakini. 501
 Borodin: Don Hərbi Məclisinin üzvü; polkovnik. 43
 Bosnalizadə, Məhəmmədrəşid Mustafa oğlu (1892 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439
 Böyük Katerina: bax. Yekaterina II.
 Böyük Petro: bax. Pyotr I.
 Brayt: doktor; Ermənistandakı Amerika heyətinə daxil idi. 609
 Brindt, M.: Bakıda Yefimov sirkinin müdiri. 227, 256, 311
 Bronşteyn, İ. M.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 24
 Budnyakov, Qavril: Bakı sakini. 501
 Bulqakov: Azərbaycan Cümhuriyyəti ordusunda xidmət etmiş polkovnik. 606
 Bullit, Vilyam [William Bullitt; 1891-1967]: Amerikanın siyasi xadimi və diplomatı. Paris Sülh Konfransında iştirak edən Amerika heyətinin tərkibində yer almışdır. 1919-cu ildə Sovet Rusiyasına gedən ABŞ heyətinin başçısı olmuşdur. 1933-1936-cı illərdə SSRİ-də, 1936-1940-cı illərdə Fransada səfir olmuşdur. 100, 200
 Buno, Jorj [Georges Bunoust; 1866-1945]: Fransız generalı, Müttəfiqlərarası Təhqiqat Komissiyasının üzvü. 40
 Burış: Bakı Şəhər Bələdiyyəsinin katibi. 563, 588, 614, 639
 Burjua, Leon [Léon Bourgeois; 1861-1925]: Fransanın dövlət xadimi. Baş Nazir, Senatın Sədri, Xarici İşlər naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. 121, 430
 Burtsev, Vladimir Lvoviç (1862-1942): rus publisisti. 409, 410, 411, 421
 Cabbarov, Bağır: bax. Cabbarzadə, Bağır.
 Cabbarov, Ələkbər Məhəmmədəli oğlu (Kərbəlayı Məhəmmədəli oğlu; 1898-1920): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603
 Cabbarov, Heydər. 360

Cabbarzadə, Bağır (1894-1951): Azərbaycan aktyoru. 609
 Cabbarzadə, Cəfər (yaxud Cəfər Cabbarlı; 1899-1934): Azərbaycanın məşhur dramaturqu, şairi və teatr rejissoru. Cümhuriyyət dövründə Qafqaz Türk Tələbələri Mərkəzi Komitəsinin üzvü, Parlamentin türkcə stenoqrafi olmuşdur. 129, 302
 Cabir Hacı Həşim oğlu. 394
 Cak: jonqlyor. 368, 481
 Camal paşa: Suriyada Donanma naziri olmuşdur. 566
 Caparidze: Gürcüstan Dəmiryolu İdarəsinin rəisi. 163
 Cavad Həniyə oğlu: Bakılı əsgər, Lənkəran müharibəsində şəhid edilmişdir. 487
 Cavad xan (1748-1804): Gəncə xanı; 1786-1864-cü illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. Gəncə xanlığını işğalçı rus ordusuna qarşı müdafiə edərkən qəhrəmancasına şəhid olmuşdur. 12, 184
 Cavadov, Ağacavad Ağahüseyn oğlu (Kərbəlayı Ağahüseyn oğlu): Bakı sakini. 414
 Cavadov, Ağahüseyn (Kərbəlayı Ağahüseyn): Bakı sakini. 414, 471
 Cavadov, Ağamirzə. 331
 Cavanşir, Behbud xan (1886-1921): Azərbaycanın dövlət xadimi. Almaniyada Frayberq Dağ-Mədən Akademiyasını bitirmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Daxili İşlər naziri, Ticarət və Sənaye naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. İstanbulda erməni terrorçusu Torlakyan tərəfindən odlu silahla vurularaq öldürülmüşdür. 91, 147, 177
 Cavanşir, Əbdülhəmid Həmid ağa oğlu (1897-1962): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439
 Cavanşirov, İbrahim bəy: “İttihad” üzvü. 582
 Cavanşiryans, Xaçatur: Bakı sakini. 414, 578
 Cerard, Ceyms [James Watson Gerard; 1867-1951]: Amerika diplomatı. 1913-1917-

ci illərdə Amerikanın Almaniyada səfiri olmuşdur. Ermənistanın Müstəqilliyi Uğrunda Amerika Komitəsinin [American Committee for the Independence of Armenia] icra heyətinin rəhbəri idi. 446, 459
 Cəbrayıl Manaf oğlu (Məşhədi Manaf oğlu): “Müsavət”ın Xıllı şöbəsinin müavini üzvlərindən. 221
 Cəfər Qulu oğlu: Qalaqayın sakini. 18
 Cəfərov: Azərbaycan Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliyi Dəftərxanasının Hüquq şöbəsinin müdiri. 368
 Cəfərov, Əliyusif Abutalıb oğlu (Məşhədi Abutalıb oğlu; 1901-1938): Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin qərarı ilə ali təhsil almaq üçün xarici ölkələrə göndərilən tələbələrəndən biri. 440
 Cəfərov, Mehdi. 305
 Cəfərov, Məmməd (yaxud Məhəmməd) Yusif (1885-1938): Azərbaycanın dövlət xadimi. Ali hüquq təhsili almışdır. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə müxtəlif tarixlərdə Sənaye və Ticarət naziri, Azərbaycanın Gürcüstandakı diplomatik nümayəndəsi və Xarici İşlər naziri olmuşdur. 275, 276, 318, 374, 577
 Cəfərzadə, Qulam: Lənkəranda “Beynəlmiləl” adlı həvəskar teatr truppasının katibi olmuşdur. 555
 Cəlil İsa oğlu: Bozayranlı kəndi (Yardımlı) sakini. 414
 Cəlil Oruc oğlu (Məşhədi Cəlil Hacı Oruc oğlu): Göyçayın bir sıra kəndlərinin camaat nümayəndəsi. 188
 Civoyev, Gerasim: Bakıda beşinci polis sahəsinin qaradovoyu. 218
 Çanturaşvili, Adimelix: Bakı sakini. 359
 Çemberlen, Ostin [Austen Chamberlain; 1863-1937]: Britaniyanın siyasi xadimi; Hindistan İşləri naziri, Maliyyə naziri, Xarici İşlər naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. 97
 Çermoyev, Əbdülməcid Tapa (1882-1936): Şimali Qafqaz dağlılarının siyasi

xadimi, azadlıq hərəkatı liderlərindən biri, milliyətcə çeçendir. Birinci Dünya müharibəsi illərində “Vəhşi diviziya”nın çeçen alayında xidmət etmişdir. Şimali Qafqaz Dağlı Xalqları İttifaqının qurucularından biri və Dağlılar Respublikasının başçısı olmuşdur. 7
 Çernov, Aleksandr: Bakı sakini. 218
 Çxeidze, Nikolay Semyonoviç (1864-1926): Rusiyanın və Gürcüstanın siyasi xadimi. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin və Gürcüstan Müəssislər Məclisinin sədri olmuşdur. Gürcüstan tərəfindən Paris Sülh Konfransında iştirak edən nümayəndə heyətinin sədri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. 410
 Çıraqlı, Güləxanım. 220
 Çiçerin, Georgi Vasilyeviç (1872-1936): Rusiyanın siyasi xadimi və diplomatı. 1918-1923-cü illərdə Rusiyanın, 1923-1930-cu illərdə SSRİ-nin Xarici İşlər xalq komissarı olmuşdur. 204, 445, 540
 Çiçinadze: Gürcüstan Dəmiryolları İdarəsi müdiri. 163
 Çingiz xan (1162-1227): Monqol sərkərdəsi və Monqol imperiyasının banisi. Tarixin yetişdirdiyi ən böyük sərkərdələrdən biri olmuşdur. 46, 465
 Çokayev, Mustafa (yaxud Mustafa Çokay; 1890-1941): Qazax ictimai-siyasi xadimi. Türkünün birliyi və müstəqilliyi uğrunda mübarizə aparmışdır. 676
 Çörçill, Uinston [Winston Churchill; 1874-1965]: Britaniyanın görkəmli dövlət xadimi. 101, 154, 182, 372, 641
 Çubaryan, Poqos: Daşnaksutyun partiyasının və Bakıdakı Erməni Milli Şurasının, həmçinin Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 318
 Çuxin, Vasili: Bakı sakini. 415
 D’Annunsio, Qabriele [Gabriele D’Annunzio; 1863-1938]: İtaliyanın siyasi və hərbi xadimi; eyni zamanda şair, yazıçı və dramaturq. 1919-1920-ci illərdə, tanınmayan

Fiume Respublikasının diktatoru olmuşdur. 120, 458

D'Araqona, Ludoviko [Ludovico D'Aragona; 1876-1961]: İtaliyanın siyasi xadimi. 460

Dadaşov, Abdulla. 305

Dadaşov, Ağa Əliəkbər. 305

Dadaşov, Ağaməhəmməd. 331

Dadaşov, Əliəsgər (Hacı Əliəsgər). 304

Dadaşov, Əliislam: Azərbaycan aktyoru. 137, 419, 609, 658

Dadaşov, Fərrux: “Müsavat”ın Xıllı şöbəsinin katibi. 221

Dadaşov, Mirabutalıb. 331

Dadaşov, Rza (Məşhədi Rza). 331

Daharçı: Salahlı kəndi sakini. 221

Damad Fərid paşa (1853-1923): Türkiyənin siyasi xadimi. 4 mart – 30 sentyabr 1919-cu il və 5 aprel – 17 oktyabr 1920-ci il tarixlərində Baş nazir olmuşdur. 622

Damad Şərif paşa (1873-1958): Osmanlı dövlət xadimi. Daxili İşlər naziri olmuşdur. 44

Darablı, Rza (yaxud Rza Darablinski, Rza Hüseynov; 1883-1942): Azərbaycanın teatr aktyoru. “Nicat”, “Səfa”, “Hacıbəyov qardaşları müdiriyyəti” truppalarında çıxış etmişdir. Moskvada teatr texnikumunu bitirmişdir. 136, 280, 419, 609, 658

Daşdəmir Abdulla oğlu: Bakı sakini. 471

Daşdəmirzadə: Şamaxıda müəllim olmuşdur. 191

Davud: “Azərbaycan” qəzetində imza; Gəncədən yazmışdır. 267, 328

Davud (yaxud David): İsrailoğullarına göndərilmiş peyğəmbər; “Bibliya”ya görə, İsrailin ikinci çarı; müxtəlif mənbələrə görə e. ə. IX-XI əsrlər arasında yaşamışdır. 310

Dayirov, Zahir bəy: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. 440

De Nonankur, Şarl [Charles de Nonancourt]: Fransanın Qafqazdakı hərbi missiyasının başçısı; polkovnik. 187, 444, 473, 660

Delabuş, Antuan: Roma papasının Qafqazdakı səfiri. 660

Dembo, Samson. 332

Denikin, Anton İvanoviç (1872-1947): Rusiyanın hərbi xadimi, general-leytenant. Ağ qvardiyanın rəhbərlərindən olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində Qərb cəbhəsinin (may-iyul 1917) və Cənub-qərb cəbhəsinin (avqust 1917), Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü ordunun (aprel 1918 – yanvar 1919) və Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələrinin (yanvar 1919 – aprel 1920) komandiri olmuşdur. 1920-ci ildə mühacirətə getmişdir. 6, 7, 41, 42, 43, 44, 48, 60, 87, 92, 95, 96, 98, 101, 108, 109, 117, 118, 119, 120, 121, 145, 146, 147, 151, 153, 157, 180, 181, 187, 199, 201, 203, 208, 209, 210, 228, 229, 230, 235, 247, 273, 274, 293, 314, 317, 327, 340, 341, 343, 346, 350, 351, 366, 369, 379, 383, 405, 411, 428, 429, 430, 431, 454, 455, 458, 461, 463, 464, 483, 495, 496, 497, 499, 500, 527, 538, 541, 542, 589, 590, 593, 596, 597, 598, 604, 606, 608, 619, 641, 644, 649, 650, 652, 674

Deşanel, Pol [Paul Deschanel; 1855-1922]: Fransanın dövlət xadimi; 1920-ci ildə prezident olmuşdur. 541

Devis, Con Vilyam [John William Davis; 1873-1955]: Amerikanın siyasi xadimi və diplomatı; 1918-1921-ci illərdə Londonda səfir olmuşdur. 405

Deyli, Edmund L. [Edmund L. Daley; 1883-1968]: Amerikanın hərbi xadimi; general-mayor. Polkovnik rütbəsi ilə Müttəfiqlərin Qafqazdakı heyətinin tərkibində olmuş, Naxçıvanın general-qubernatoru təyin edilmişdi. 389

Dəftər Rubeh qızı: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Dəmir Əli bəy Əfəndi. 189

Dilbər Rza qızı (Məşhədi Dilbər): Bakı sakini. 160

Doğru sözlü: “Azərbaycan” qəzetində imza. 355, 379, 436

Doktor: “Azərbaycan” qəzetində imza; bax. Rəşid Sürəyya.

Dolqoplov, Nikolay Savviç (1879-1972): doktor; II Dövlət Dumasının üzvü; Kubandan Paris Sülh Konfransına göndərilən heyətin tərkibində olmuşdur. 96

Dövlətov, Əhməd: Bakı sakini. 423

Dövlətov, Mahmud: Bakı sakini. 423

Dövlətov, Mirzəağa: Bakı sakini. 423

Drammond, Erik [Eric Drummond; 1876-1951]: Britaniyanın siyasi xadimi və diplomatı. 1920-1933-cümhuriyyət illərdə Millətlər Cəmiyyətinin birinci Baş katibi olmuşdur. 407

Dreb: polkovnik; Amerikanın Qafqazdakı heyətinin tərkibində olmuşdur. 388

Dubrovski, Nikolay Aleksandroviç (1874-1943): tarixçi; Bakı Universitetində çalışmışdır. 353, 355

Dursunzadə, Məhəmmədzəki (1893-1937): Gürcüstanın Axalsız rayonunda anadan olmuşdur. Cümhuriyyət tələbələrindən idi. Bir müddət İstanbul Universitetində oxumuş, daha sonra Almaniyada hüquq fakültəsini bitirmişdir. 1937-ci ildə Gürcüstanda həbs edilərək güllələnmişdir. 439

Dutov, Aleksandr İliç (1879-1921): Rusiyanın hərbi xadimi; general-leytenant. Ağqvardiyaçılar hərəkatının iştirakçısı, Orenburq kazaklarının atamanı olmuşdur. 532

Dürrani, Əhməd xan: Əfqanıstan dövlətinin qurucusu; 1747-ci ildə özünü Qəndəhərdə şah elan etmişdi. 465, 477

Erdeli, İvan Georgiyeviç (1870-1939): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Könüllü ordunun qurucularından olmuşdur. 1919-cu ilin yanvarından Zaqafqaziya və Şimali Qafqazda fəaliyyət göstərmişdir. 133, 496

Eyni, Məhməd Əli (1869-1945): Müxtəlif dövlət vəzifələrində işləmiş, İstanbul Universitetində fəlsəfədən mühazirə oxumuşdur. Bir çox əsərin, o cümlədən “Darülfünun tarixi” kitabının müəllifidir. 679

Eynüddövlə, Əbdülməcid Mirzə (1845-1927): İranın dövlət xadimi. Sədrəzəm (3

dəfə), Azərbaycan əyaləti hakimi olmuşdur. 298

Eyyubi, Səlahəddin: Eyyubilər sülaləsinin ilk hökmdarı. 258

Əbdüləli xan Diba (Seyyidülmühəqqiqin): İranın siyasi xadimi; Təbrizdən İran Məclisi-Məbusanına seçilmişdir. 317

Əbdülhəmid II (1842, 1918): Osmanlı sultanı; 1876-1909-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 265, 283, 612

Əbdülkərim Hədi: “Azərbaycan” qəzetinə məktub göndərmişdir. 635

Əbdülkərim Mirəfqan oğlu: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Əbdülkərimov: “Azərbaycan” qəzetinə Qutqaşəndən yazmışdır. 362

Əbdülməcid, Əbdül Abbas oğlu (Kərbəlayı Abbas oğlu; 1898-1937): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. 440

Əbdürrəhim İsmayıl oğlu (Hacı İsmayıl oğlu): Bakıdakı ordubadlılardan. 634

Əbdürrəhim Məhərrəm oğlu: Cavadxanlı kəndi (İmişli) sakini. 414

Əbdürrəhim Yəhya oğlu (Məşhədi Əbdürrəhim Kərbəlayı Yəhya oğlu): Kürd kəndinin (İsmayılı) sakini. 359

Əbdürrəhman xan (1844-1901): Əfqanıstan əmiri. 1880-1901-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 466

Əbdürrəhman paşa (Əl-Yusif; 1871-1920): Osmanlı Əyan Məclisinin, Suriya Konqresinin üzvü olmuşdur. 205

Əbdürrəhman Şərəf (1853-1925): Osmanlı tarixçisi, mütəfəkkiri və dövlət xadimi. “Tarixi-Osmani əncüməni məcmuəsi”ndə müxtəlif məqalələri dərc edilmişdir. Türk və islam tarixi haqqında əsərlər yazmışdır. 594, 611

Əbdürrəhmanov, Cəfər Səftər oğlu (Məşhədi Səftər oğlu; 1896-1980): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. 439, 603

Əbilov, İbrahim (1881-1923): Azərbaycanın siyasi xadimi, inqilabçı və diplomat. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının Türkiyədə fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri vəzifəsini tutmuşdur. 425, 426, 520

Əbilov, Məhəmmədağa: Göyçay və Ağdaşda poçt və teleqraf idarəsinin müdiri olmuşdur. 170

Əbrişimçi. 331

Ədil Lazım oğlu: Göyçayın İnçə kəndinin sakini. 577

Əfəndiyev, Abdulla Molla İbrahimxəlil oğlu (1897 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Əfəndiyev, Həməzad bəy: Zaqatalada poçt-teleqraf müdiri olmuşdur. 509

Əfəndiyev, Məhəmmədəmin Hüseyn oğlu (1897 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Əfəndizadə, Abdulla bəy İsmayıl əfəndi oğlu (yaxud Əfəndiyev; 1875-1928): Tiflisdə Aleksandr Müəllimlər İnstitutunu bitirmiş, Azərbaycanın bir sıra şəhərlərində müəllimlik etmiş, Şəkidə müəllim kursları və məktəblər açdırmışdır. Şəki Şəhər Bankının və Şəki Şəhər Dumasının sədri olmuşdur. Şəkidən Azərbaycan Parlamentinə üzv seçilmiş, “Əhrar” fraksiyasının üzvü olmuşdur. 52, 53, 363, 364, 401

Əfəndizadə, Əbdülxəlil əfəndi: Şeyxülislamlıq idarəsinin üzvü olmuşdur. 29

Əfəndizadə, Lalə xanım: Qazax Xanımlar Cəmiyyəti üzvü. 659

Əfəndizadə, Muxtar (1880-1975): Azərbaycanın elm xadimi, şərqşünas. Maarif sahəsində böyük xidmətləri olmuşdur. Ərəş qəzasından Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. “Əhrar” partiya-sının üzvü idi. 3, 4, 34, 89, 259, 261, 539

Əfəndizadə, Mustafa: Qafqazın müftüsü. 162, 228, 508, 589, 616

Əfəndizadə, Rəşid bəy (yaxud Əbdürrəşid bəy; 1863-1942): Azərbaycanın görkəmli maarifçisi. Nuxada anadan olmuş, Qori Seminariyasını və Tiflisdə Aleksandr Müəllimlər İnstitutunu bitirmişdir. Zaqafqaziya Sünni Ruhani İdarəsində işləmiş, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində müəllimlik etmişdir. “Uşaq bağçası”, “Bəsirətül-ətfal” dərsliklərinin müəllifidir. Şeir və hekayə də yazmışdır. Müsəlman Müəllimlər İttifaqının üzvü olmuşdur. 21, 23, 25, 80, 81, 134, 534

Əfəndizadə, Səfurə. 220

Əfqan Cabbar oğlu: Bakı sakini. 48

Əhməd Azəri: İranda Gilan və Talış hakimi. 298

Əhməd Cavad (Axundzadə, 1892-1937): Azərbaycanlı şair və ictimai xadim. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin sözləri Əhməd Cavada məxsusdur. 129, 302

Əhməd Cövdət: bax. Pepinov, Əhməd bəy.

Əhməd Əbdül paşa: Osmanlı Ümumi İşlər naziri. 594

Əhməd ibn Abdulla ibn Əbdürrəhman (Şeyx Əhməd): İbnüsuudun qardaşı oğlu; 1919-cu ildə Ərəbistandan İngiltərə kralının hüzuruna göndərilən nümayəndə heyətinin üzvü. 122

Əhməd İzzət bəy (Kürd Əhməd İzzət paşa; Qambur Əhməd İzzət bəy; 1871-1920): Osmanlı dövlət xadimi; Van və İzmirdə vali olmuşdur. Övqaf naziri, Daxili İşlər naziri (müvəqqəti olaraq) vəzifələrini tutmuşdur. 40, 44

Əhməd Məhəmməd oğlu: “Müsavət”ın Xıllı şöbəsinin üzvü. 221

Əhmədov, Ağalar. 332

Əhmədov, Əsədulla Əhməd oğlu (1867-1941): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, xeyriyyəçi. Nəşri-Maarif Cəmiyyətinin təsisçilərindən biri idi. Bakı Bələdiyyə Məclisinin, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin və “Müsavət” partiyasının üzvü olmuşdur. 400, 426

Əhmədov, Yusif. 331

Əhmədov, Yusif (yaxud Yusifəli Əhmədov; ? - 1938): Ticarət və Sənaye İttifaqının sədri olmuşdur. Azərbaycan Parlamentinin üzvü idi. 59, 261, 288

Əhmədzadə, Fatma xanım. 220

Əhmədzadə, Qasım (Məşhədi Qasım). 190

Əhmədzadə, Sürəyya xanım: Universitetdə yaradılan Türk Tələbələri Komitəsinin üzvü. 244

Əhmədzadə, Yusif: bax. Əhmədov, Yusif.

Əkbər Abdulla oğlu. 330

Əkbərzadə, Zeynal: bərbər. 246

Əl-Haşimi, Yasin (1884-1937): Suriya və İraqın hərbi və siyasi xadimi. Suriyada Hərbi Şura Divanının sədri; İraqda Xarici İşlər naziri, Baş nazir olmuşdur. 205

Əl-Xətib, Fuad: Suriyada Xarici İşlər əmini (müdiri) olmuşdur. 204

Əl-Xətib, Nəsim: Suriyada Əsirətlər müdiri olmuşdur. 206

Əli Ağaməhəmməd oğlu: Bakı sakini. 656

Əli Allahyar oğlu (? - 1919): Təzəkənd (Yardımlı) sakini. 414

Əli Baba: Bakıda, 3-cü polis sahəsində qaradavoy olmuşdur. 656

Əli Mişan: müəllim. 15

Əli Molla İbrahim oğlu: Bakıdakı qaçqınlardan. 245

Əli Murad oğlu (Hacı Murad oğlu): Bakı sakini. 165

Əli Musa oğlu: Bakıdakı qaçqınlardan. 245, 279

Əli Səbri: bax. Qasımov, Əli Səbri.

Əli Süleyman oğlu (Məşhədi Əli): Bakı sakini. 528, 634

Əli Yusif: bax. Yusifzadə, Əli.

Əliağa Xəlil oğlu: Nardaran sakini. 685

Əlibəyov, Mehdi bəy: Yevlaxda ticarət kontorlu olmuşdur. 340, 398

Əlibəyov, Mustafa bəy (1872-1945): Azərbaycan ziyalı, ictimai xadim. “Əhrar” partiyasının üzvü idi. 207, 582

Əliəkbər. 111

Əliəkbər Axund. 184

Əliəkbər Əsgər oğlu: Qaraçı kəndinin (Xaçmaz rayonu) nümayəndəsi. 188

Əliəkbər Rza oğlu (Kərbəlayı Rza oğlu): Bakı sakini. 165

Əliəkbərov, İsmail. 305

Əliəsgər Eyvaz oğlu: Cavad qəzası Salyan postu strajniki. 414

Əliəsgərov, Əbdülmüttəlib. 332

Əliəsgərov, Məhəmmədəli: Bakıdakı İranlılardan. 279

Əliəsgərzadə, Ağabala Allahverdi oğlu (Məşhədi Ağabala Hacı Allahverdi oğlu; ? - 1919). 577

Əliəşrəf Məhəmmədhüseyn oğlu (Molla Əliəşrəf Kərbəlayı Məhəmmədhüseyn oğlu): Putəsər kəndinin mollası olmuşdur. 589

Əlif. Əlif.zadə: “Azərbaycan” qəzetində imza; Kürdəmirdən, Şamaxıdan yazmışdır. 473

Əlif Ha: bax. Qaraağzadə, Əhməd Həmdi.

Əliheydər Abuzər oğlu (Hacı Abuzər oğlu): Bakı sakini. 279

Əlihəsənov, Ağamirzə. 304

Əlihüseyn: Salahlı kəndi sakini. 221

Əlihüseyn (Məşhədi Əlihüseyn): Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170, 195

Əlihüseyn Rəhim oğlu: Bakıda beşinci polis sahəsinin qaradavoyu. 218

Əlixanzadə, Səadət xanım. 220

Əliisgəndərov, Səməd bəy: bax. Əliisgəndərzadə, Səməd bəy.

Əliisgəndərzadə: Universitetdə yaradılan Türk Tələbələri Komitəsinin üzvü. 244

Əliisgəndərzadə, Səməd bəy: mühəndis; “Müsavət” üzvü. Balaxanı-Sabunçu polis-meysteri; Azərbaycan Mülkiyyə Müfəttişliyi Bakı şəhər dairəsi şöbəsi müfəttişi olmuşdur. 579, 581

Əliqulu Məhəmməd oğlu (Məşhədi Əliqulu). 189

Əliməhəmmədov, Əliheydər. 332
 Əlimuradov, Cavad bəy Cümşüd bəy oğlu: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439, 603
 Əlinağı Səfər oğlu (Hacı Əlinağı): Bakı sakini. 331
 Əlipənah Mustafa oğlu. 330
 Əlirza Hüseyn oğlu (Məşhədi Əlirza Kərbəlayı Hüseyn oğlu). 190
 Əlisultan (Hacı Əlisultan): Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının xəzinədarı. 170
 Əliyev: Bakıda şagirdlərin qurduğu musiqi cəmiyyətinin xəzinədarı. 305
 Əliyev, Abbasmirzə Əhməd oğlu (1897-1972): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439, 603
 Əliyev, Ağ Həmid. 360
 Əliyev, Erixan Sultan Girey (1855-1920): Rusiyanın hərbi xadimi; general. Çeçenistanın ali hakimi olmuşdur. 182
 Əliyev, Əbdülxalıq. 331
 Əliyev, Əjdər: bax. Əlizadə, Əjdər.
 Əliyev, Əlibala. 331
 Əliyev, Əliəkbər Qəhrəman oğlu (Məşhədi Qəhrəman oğlu; 1898-1977): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439
 Əliyev, Əlihüseyn. 278, 360
 Əliyev, Əşrəf: Zərdab yüzbaşısı. 330
 Əliyev, Əşrəf Ağəli oğlu (1900-1938): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 440, 603
 Əliyev, Firidun Əzim oğlu (1898-1948): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439
 Əliyev, Qambay: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Əliyev, Məhəmmədbağır (Kərbəlayı Məhəmmədbağır): Bakı sakini. 279
 Əliyev, Məhəmmədəli. 360
 Əliyev, Mirzəağa: bax. Əlizadə, Mirzəağa.
 Əliyev, Səməndər: Cavad qəzası sakini. 414
 Əliyev, Tağı (Məşhədi Tağı). 305
 Əliyev, Yusifəli: 360
 Əliyev, Yusifəli: Ticarət və Sənaye nazirinin müavini olmuşdur. 558, 584, 610, 615
 Əliyev, Zeynal bəy Hacıağa oğlu (Kərbəlayı Hacıağa oğlu; 1894-1937): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439, 603
 Əlizadə: Sosial Təminat Nazirliyi Bakı nahiyyə Müfəttişliyinin məmuru. 441
 Əlizadə, Ağəli: Lənkəran Birinci Türk məktəbinin müəllimi olmuşdur. 581
 Əlizadə, Asiya xanım. 220
 Əlizadə, Ayn: müdərris. 335
 Əlizadə, Əjdər: İran Maarif Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 386
 Əlizadə, Fatmanisə xanım. 220
 Əlizadə, Heydər: İranlılar Maarif İttifaqının üzvü. 223
 Əlizadə, Həbibə xanım. 220
 Əlizadə, Qəzənfər: Bakıda Dəlillər İttifaqı idarə heyətinin sədri olmuşdur. 388
 Əlizadə, Mirzəağa (1883-1954): Azərbaycanlı aktyor. “Həmiyyət”, “Nicat” truppalərində çıxış etmişdir. 1924-cü ildən etibarən Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında çalışmış, 1949-cu ildə Xalq artisti adına layiq görülmüşdür. 392, 419, 451, 479, 503, 609
 Əlizadə, Möhsün: İranlılar Maarif İttifaqının üzvü. 223
 Əlməhəmmədi, Əziz: bax. Əlməhəmmədov, Əziz.
 Əlməhəmmədov, Əziz: Tatar xanəndəsi. 581
 Əminov, Ağə. 360
 Əminov, Ağə Məşhədi Kərim oğlu (yaxud

Əminzadə; 1888-1921): “Müsavat” partiya-sının, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 1919-cu ildə Ticarət və Sənaye naziri vəzifəsini tutmuşdur. 289, 369, 615, 671
 Əminov, Əjdər: Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyası sədrinin müavini. 170
 Əmioğlu: Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170
 Əmircanov, Əbdüləli bəy (1870-1948): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Tiflisdə Müəllimlər İnstitutunu bitirmiş, Azərbaycanın bir sıra yerlərində müəllim işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Maliyyə naziri, Dövlət Nəzarəti naziri vəzifələrini tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Türkiyəyə mühacirətə getmişdir. 399, 402, 424, 425, 426, 427, 456, 457, 668
 Əmircanov, Əliyar bəy Hacı bəy oğlu (1897 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439
 Əmirov, Həmbay bəy Abbas bəy oğlu (Məşhədi Abbas bəy oğlu; 1899 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439
 Əmirzadə, Dürdanə xanım. 220
 Ənfiyadjan, Artaşes (1866-1924): erməni sənayeçisi, Maliyyə naziri. 686
 Ənvər paşa (1881-1922): Osmanlı dövlətinin hərbi və siyasi xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən idi. 1914-1918-ci illərdə Osmanlı dövlətinin Hərbi naziri, Baş Qərargah rəisi olmuşdur. Türk xalqlarını birləşdirmək uğrunda mübarizə aparmışdır. 45, 541, 649
 Ərdəbili, Hacı Baba xan (1877-1922): İran Məşrutə hərəkatının üzvü. 317
 Ərfəuddövlə, Mirzə Rza xan Daneş (1846-1939): İranın hərbi, ictimai və siyasi xadimi; diplomat. 130, 132, 244
 Əsad Müxlis Paşa (1780-1850): klassik türk şairi. 141

Əsgər Abdulla oğlu: Çaxırlı kəndinin (Göyçay) mollası. 616
 Əsgər Cahid Məhəmməd oğlu: İrəvan Nəşri-Maarif Cəmiyyətinin qurucularından. 245
 Əsgər İsmayıl oğlu: Cavad qəzası Salyan postu strajniki. 414
 Əsgərzadə, Balaxanım. 220
 Əsmə Qasım qızı (Hacı Qasım qızı): Bakıdakı qaçqınlardan. 245
 Əşrəfov, Əlihüseyn. 332
 Əşrəfov, İsrəfil İsmayıl oğlu (1900 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 440, 603
 Ətaulla xan: İranın ordu komandanlarından. 573
 Əzimzadə, Əzim Aslan oğlu (1880-1943): Azərbaycanlı rəssam. 136, 281, 614, 640
 Əziz Əlməhmud: başqırd ifaçısı. 329
 Əzizbəyli, Hacıağa: bax. Əzizbəyov, Hacıağa.
 Əzizbəyli, Xudadad bəy: İran maarif cəmiyyəti “Tərəqqi”nin idarə heyətinin sədri. 47, 79
 Əzizbəyov, Hacıağa: Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin katibi olmuşdur. 165
 Əzizə Yoldaş qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 111
 Əzizov: Bakıda şagirdlərin qurduğu musiqi cəmiyyətinin üzvü. 305
 Fərmanyan. 610
 Fatma Feyzulla qızı (Hacı Feyzulla qızı): Bakıdakı qaçqınlardan. 245
 Fatma Qulam qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 528
 Fatma Məhəmməd qızı: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279
 Fatma Peyğamverdi qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 245
 Fatmaxanım Həsən qızı: Nuxa sakini. 278
 Faysal I (1885-1933): Hicaz kralı Şərif Hüseynin oğlu idi. 1920-ci ildə Suriya kralı,

1921-1933-cü illərdə İraq kralı olmuşdur. 65, 204, 567, 574

Ferraris, Dante [Dante Ferraris; 1868-1931]: İtaliyanın siyasi xadimi; senator; Kənd Təsərrüfatı, Sənaye və Ticarət naziri olmuşdur. 191

Feyzullah Səcid (1892-1970): Türk şairi. Sarıqamış cəbhəsində döyüşmüşdür. 1920-ci ildən əvvəl Moskvada kommunistlərlə əməkdaşlıq etmişdir. Türkiyəyə qayıtdıqdan sonra dövlət qulluqçusu olmuşdur. “Ülkü” soyadını götürmüşdür. 465, 629, 650

Fəhimi, Mirzə Rza xan: Bakıya gələn İran nümayəndə heyətinin üzvü, İranın Maarif Nazirliyinin nümayəndəsi. 161, 386

Fərabə, Əbunəsr (872-950): İslam filosofu və alimi. 477

Fəttahov, Həsən bəy. 360

Fətəliyev: Bakıda 3-cü sahənin pristavı olmuşdur. 414

Fətulla Əsəd oğlu (Kərbəlayı Fətulla Kərbəlayı Əsəd oğlu). 190

Fətullayev, Şirin. 332

Fixte, Yohann Qotlib [Johann Gottlieb Fichte; 1762-1814]: Alman idealizminin nümayəndəsi olan filosof. 171

Fikriyyə Şükür qızı (Hacı Şükür qızı): Bakıdakı qaçqınlardan. 245

Filimonov, Aleksandr Petroviç (1866-1948): Rusiyanın hərbi xadimi; general-leytenant. Kuban Xalq Respublikasının atamanı olmuşdur. 8, 9, 42, 123, 594

Filipp: Amerika Dövlət katibinin müavini olmuşdur. 370

Finkelşteyn, V. K.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 25, 83, 139, 194, 249, 281

Firidun xan: Qafqaza gələn İran nümayəndə heyətinin tərcümanı. 77

Firsov, Andrey: Bakıda polis nəfəri olmuşdur. 544

Fişbeyn: “Azərbaycan” qəzetinə elan vermişdir. 610

Flivens: sirk artisti. 311

Foş, Ferdinand [Ferdinand Foch, 1851-

1929]: Fransanın hərbi xadimi, marşal. 203, 235, 370, 454

Frenç, Con [John French; 1852-1925]: Britaniyanın hərbi xadimi, feldmarşal. 1918-1921-ci illərdə İrlandiyanın lord-leytenantı (Britaniya taxt-tacının İrlandiyadakı təmsilçisi, vali) olmuşdur. 484

Frola, Françesko [Francesco Frola; 1886-1956]: İtaliya Sosialist partiyasının və İtaliya Parlamentinin üzvü. 675

Füzuli, Məhəmməd (1494-1556): məşhur Azərbaycan şairi. Türkdilli klassik poeziyanın ən böyük şairi kimi qəbul edilir. 506

Fyodor: Bakı Universitetinin qapıçısı olmuşdur. 19

Gedevanov, Aleksandr Konstantinoviç (yaxud Gedevanişvili; 1870 - 1933): Knyaz; Gürcüstanın hərbi xadimi, general-mayor. Qafqazdakı Rusiya hərbi hissələrində, Gürcüstan müstəqil olduqdan sonra bu ölkənin ordusunda xidmət etmişdir. 1918-ci ilin əvvəllərində Batuminin komendantı, sonra Gürcüstan Hərbi nazirinin müavini və Hərbi Şuranın üzvü olmuşdur. 1918-ci ilin yayından 1919-cu ilin yazına qədər Gürcüstan silahlı qüvvələrinin Baş komandanı vəzifəsini daşıyırdı. 163, 444

Gegeçkəri, Yevgeni Petroviç (1881-1954): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik. Hüquq təhsili almışdır. Zaqafqaziya Komissarlığının sədri seçilmişdi. Gürcüstan müstəqilliyini elan etdikdən sonra Xarici İşlər naziri, 1921-ci ildə isə Ədliyyə naziri oldu. Gürcüstanın sovetləşməsinin ardından mühacirət etdi. 247, 443, 445, 446, 473, 590, 660

Georq V [George V; 1865-1936]: Böyük Britaniya kralı; 1910-1936-cı illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 122

Georq VI [George VI; 1895-1952]: Britaniya kralı; 1936-1952-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 66, 84

Gəncəli, İsgəndər: Dəlillər İttifaqının üzvü. 388

Gəraybəyov, Həsən bəy: Qutqaşen sakini. 361

Gövhər ağa (Gövhərnisə bəyim; 1790-1888): Qarabağ xanı İbrahimxəlil xanın qızı; Şəki xanı Cəfərqulu xanın həyat yoldaşı. 13

Gülizər Rza qızı (Məşhədi Gülizər): Bakı sakini. 603, 604, 612

Güllər Həsən oğlu (Kərbəlayı Həsən oğlu): Xırmandalı kənd sakini. 414

Güllü Səbri qızı: Bakı sakini. 165

Gülsüm xanım. 220

Gülsüm Məhəmməd qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 111

Hacı Allahyar: güman ki, öz dövrünün tanınmış tufəng ustası olmuşdur. 12, 25

Hacı Baba xan: bax. Ərdəbili, Hacı Baba xan.

Hacı Mirzə Musa xan: Qafqaza gələn İran nümayəndə heyətinin üzvü. 77

Hacı Şeyx Həsən Axund: bax. Həsən Sadıq oğlu.

Hacıağa (Məşhədi Hacıağa). 190

Hacıağa Abdulla oğlu (Kərbəlayı Abdulla oğlu): Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170

Hacıağa Mehdi oğlu: Bakı sakini. 165

Hacıağa Nuri: bax. Nurizadə, Hacıağa.

Hacıbababəyov, Hüseynağa (1898-1972): Azərbaycanın opera müğənnisi. Azərbaycan SSR Xalq artisti. Şamaxıda anadan olmuşdur. 419

Hacıbababəyov, Mehdi bəy (1871-1925): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Zaqafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 322, 426

Hacıbababəyov, Teymur: Bakı sakini. 587

Hacıbəyli, Üzeyir (1885-1948): Azərbaycanlı bəstəkar, musiqişünas, publisist, pedaqoq və ictimai xadim. Azərbaycanın müasir peşəkar musiqi sənətinin və milli operanın banisi. Dövrünün bir sıra qəzet və jurnallarında, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində məqalə, felyeton, hekayə və

miniatürlərlə çıxış etmişdir. “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından biri olmuşdur. Sovet dövründə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü olmuşdur. Azərbaycan SSR-in və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnlərinin musiqisinin müəllifidir. 2, 25, 27, 32, 53, 54, 83, 86, 108, 112, 115, 119, 137, 139, 143, 167, 169, 192, 195, 224, 225, 252, 282, 285, 307, 309, 311, 332, 337, 365, 394, 418, 419, 420, 448, 451, 475, 479, 503, 505, 511, 532, 558, 585, 611, 637, 643, 644, 662, 663, 688

Hacıbəyli, Zülfüqar (1884-1950): Azərbaycanlı bəstəkar. Üzeyir Hacıbəylinin böyük qardaşıdır. 28, 85, 136, 144, 306, 583, 614, 640

Hacıəliəkbərzadə, Səltənət xanım. 220

Hacıhəsənskaya, Xanım: Universitetdə yaradılan Türk Tələbələri Komitəsinin üzvü. 244

Hacıhəsənski, X. b.. 305

Hacıhəsənzadə, Xuraman. 220

Hacıqasımov, Mustafa bəy Mahmud ağa oğlu (1883-1969): Qazaxın Poylu kəndində anadan olmuşdur. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. Almaniyada təcrübə keçmişdir. Azərbaycanda ginekoloq kimi uzun müddət fəaliyyət göstərmişdir. 24, 82, 138, 193, 249

Hacinski, Camo bəy (1888-1942): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuş, Poçt və Teleqraf naziri vəzifəsini tutmuşdur. Bakı və Ətrafının Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqının üzvü olmuşdur. 1938-ci ildə sürgün edilmiş, həbs düşərgəsində ölmüşdür. 29, 170, 244, 256, 257, 412, 482, 509, 510

Hacinski, Mehdi bəy Süleyman bəy oğlu (yaxud Hacızadə; 1879-1941): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Bakı Şəhər Dumasının, “Nicat” və “Səfa” cəmiyyətlərinin üzvü, Da-

xili İşlər nazirinin müavini, Azərbaycan Parlamentinin üzvü idi. Parlamentin katibi vəzifəsini tutmuşdur. 59, 291, 358, 399, 424, 518, 519, 537, 604, 668, 671

Hacinski, Məhəmmədhəsən (1875-1931): Azərbaycanın dövlət xadimi. Peterburq Texnologiya İnstitutunu bitirmişdir. Cümhuriyyətdən əvvəl Bakının abadlaşdırılmasında xidmətləri olmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin üzvü idi. Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikasında Ticarət və Sənaye naziri vəzifəsini tutmuşdur. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü idi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Xarici İşlər naziri, Dövlət Nəzarəti naziri, Maliyyə naziri, Daxili İşlər naziri, Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri kimi vəzifələrdə işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyətinin Paris Sülh Konfransına göndərdiyi nümayəndə heyətinin tərkibində yer almışdır. Cümhuriyyətin süqutundan sonra repressiyaya məruz qalmışdır. 130, 244, 318, 358, 482, 510

Hacinski, Məhəmmədqulu: Bakı Müsəlman Tələbələri Komitəsinin üzvü. 244

Hacinski, Sadiq bəy. 331

Hacıyev, Bayram İbrahim oğlu (1900 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603

Hacıyev, Əhmədəli. 305

Hacıyev, Əliağa (Kərbəlayı Əliağa): Bakı sakini. 165

Hacıyev, Xaspolad bəy İsmayıl bəy oğlu (1900 - ?): İrəvanda gimnaziya bitirmiş, Rusiyada ali təhsilini tamamlaya bilməmişdir. Müxtəlif yerlərdə meşəbəyi müavini olmuşdur. Azərbaycan Parlamentinin qərarı ilə təhsil almaq üçün xaricə göndərilən tələbələr arasında idi. 440, 603

Hacıyev, Məhəmməd bəy Kərim bəy oğlu (1896-1960): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. Türkiyədə Mehmet Karatekin kimi tanınmışdır. 440

Hacıyeva, Yelena: Bakı sakini. 578

Hacızadə, Gövhərbəyim. 220

Hacızadə, Hacər xanım (Molla Hacər xanım). 220

Hacızadə, İbrahim Hacı Əhməd oğlu (Məshədi İbrahim): “Müsavat”ın Xıllı şöbəsinin sədri. 221

Hacızadə, Məhəmmədhüseyn: Bakı sakini. 162

Hacızadə, Mirzə bəy Yusif bəy oğlu (Məshədi Yusif bəy oğlu; 1897-1981): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. Türkiyədə Mirzə Göygöl kimi tanınmışdır. 439, 603, 612

Hacızadə, Musa: Bakı sakini. 162

Hacızadə, Sara xanım (Məshədi Sara xanım). 220

Hacızadə, Səadət xanım (Məshədi Səadət xanım). 220

Hacızadə, Səkinə xanım (Məshədi Səkinə xanım). 220

Hacızadə, Tutu xanım. 220

Hafiz Şirazi: XIV əsr İran şairi. 664

Haqqı əfəndi: Türk dili müəllimi. 83

Haqverdi Gülməhəmməd oğlu: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 280, 528

Halevi, Fromantal [Fromantal Halévy; 1799-1862]: fransız bəstəkarı. 450

Hamburq, S. M.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi olmuşdur. 83, 139, 194, 250, 334, 394

Harmsvort, Alfred [Alfred Harmsworth; 1865-1922]: İngilis nəşiri, ictimai xadimi. “Deyli meyl” [Daily Mail] qəzetinin təsisçisi. 350, 366, 434, 449

Harmsvort, Esmond [Esmond Harmsworth; 1898-1978]: Britaniyanın siyasi xadimi; Tanet yarımadasından Britaniya Parlamentinə seçilmişdi. 435

Harmsvort, Sesil [Cecil Harmsworth; 1869-1948]: Britaniyanın siyasi xadimi. 1915-ci ildə Daxili İşlər nazirinin müavini,

1919-cu ilin əvvəlindən 1922-ci ilin axırlarına qədər Britaniya Parlamentində Xarici İşlər üzrə Dövlət Katibinin müavini olmuşdur. 429

Harrison, Leland B. [Leland B. Harrison; 1883-1951]: Amerikalı diplomat; Amerika Dövlət katibinin müavini; Amerikanın İsveç, Uruqvay, Rumıniya və İsveçrədə səfiri olmuşdur. 265

Haskell, Vilyam Nefyu [William Nafew Haskell; 1878-1952]: Amerikanın hərbi və ictimai xadimi; general-leytenant. Amerika Yardım Administrasiyasının [American Relief Administration] heyətində Rusiyada xidmət etmiş, 1921-1923-cü illərdə bu qurumun Rusiya direktoru olmuşdur. 163, 320, 324, 325, 326, 344, 345, 389, 429, 437, 473, 490, 491, 550, 596

Haşımخانov: “Müsavat” partiyasının As-tara şöbəsinin üzvü. 685

Haşimov, Seyfulla: Bakıda sahə pristavının müavini olmuşdur. 277, 577

Haşımzadə: Universitetdə yaradılan Türk Tələbələri Komitəsi sədrinin müavini. 244

Haşımzadə, Seyid Hüseyn: “Müsavat”ın Şura üzvü, Xanqışlaq nümayəndəsi. 186

Hatəmzadə: Batumda Milli Şura sədri olmuşdur. 216

Haydabaşov, Həmid bəy: bax. Qaytabaşı, Əbdülhəmid bəy.

Henderson, Artur [Arthur Henderson; 1863-1935]: Britaniyalı siyasətçi; Leyboristlər Partiyasının lideri olmuşdur. 524

Heybətov, Məhəmməd: “Müsavat”ın Xıllı şöbəsinin müavin üzvlərindən. 221

Heydərxanov, Qasım bəy. 189

Heydərov, Əliəkbər: Xəzər Müstəhləklər İttifaqı “Kooperatsiya”nın Müavinət şöbəsində işləmişdir. 219

Heydərov, İbrahim bəy (1879-1949): Azərbaycanın və Dağıstanın ictimai-siyasi xadimi. Sankt-Peterburq Rabitə İnstitutunu qurtarmışdır. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Bakı Bələdiyyə İdarəsi Təsərrüfat şöbəsinin rəisi olmuşdur. Bakıda neft

şirkətlərinin və bəzi maarif-xeyriyyə cəmiyyətlərinin idarə heyətində təmsil olunmuşdur. 1918-1919-cu illərdə Dağlılar Respublikasının birinci hökumətində Daxili İşlər naziri, ikinci hökumətində isə Rabitə, Poçt və Teleqraf naziri vəzifəsini tutmuşdur. 1920-ci ildən etibarən mühacirətdə yaşamış, Türkiyədə vəfat etmişdir. 7

Həbibullayev, Mir M. K.. 331

Həbibzadə, Ağa Seyid Murtuza. 304

Həddad, Cəbrail (1865-1923): Suriyanın siyasi xadimi; İctimai Təhlükəsizlik müdiri olmuşdur. 204

Həlimə xanım Zülfüqar qızı (Hacı Zülfüqar qızı): Bakı sakini. 634

Həlimə Rüşdü qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 245

Həlimzadə, Mustafa. 581

Həmid Məhəmməd oğlu: Bakıdakı Türkiyə qaçqınlarından, qarslı. 219

Həmidzadə, Əsədulla. 332

Həmzə (Məshədi Həmzə): Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170

Həmzəyev, Cahangir İsmayıl oğlu (1886 - ?): Kiyevdə hüquq təhsili almışdır. Ukraynada azərbaycanlıların maraqlarını qorumaq məqsədilə 1918-ci ildə yaradılan Ukrayna Azərbaycan Komissarlığının katibi olmuşdur. 604, 612

Həmzəyev, Mirxəlil: bax. Həmzəzadə, Mirxəlil.

Həmzəzadə, Cahangir: bax. Həmzəyev, Cahangir.

Həmzəzadə, Fatma xanım. 220

Həmzəzadə, Xədicə xanım (Məshədi Xədicə xanım). 220

Həmzəzadə, Məhəmməd (Molla Məhəmməd): “Azərbaycan” qəzetinə Xankəndindən yazmışdır; İkinci Qarabağ süvari alayının mollası olmuşdur. 606, 612

Həmzəzadə, Mirxəlil (Hacı Mirxəlil): Gəncə sakini. 189

Həmzəzadə, Rüxsarə xanım (Məshədi Rüxsarə xanım). 220

Həsən Gülməhəmməd oğlu (Kərbəlayı Həsən): “Müsavat”ın Xillli şöbəsinin üzvü. 221

Həsən Sadiq oğlu (Hacı Şeyx Həsən Axund Molla Sadiqzadə): Şeyxülislamliq İdarəsinin üzvü olmuşdur. 29, 228

Həsən Sadiq oğlu (Məşhədi Sadiq oğlu): Bakı sakini. 282

Həsən Tağı oğlu: Bakı sakini. 656

Həsənağa. 443

Həsənov: Bakıda şagirdlərin qurduğu musiqi cəmiyyəti sədrinin müavini. 305

Həsənov: Bakıda şagirdlərin qurduğu musiqi cəmiyyətinin katibi. 305

Həsənov: İranlılar Xeyriyyə Cəmiyyətinin sədri. 385

Həsənov, Əli Ağ: bax. Həsənov, Əliağa.

Həsənov, Əliağa (1871-1933): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; Cümhuriyyət dövründə Maliyyə naziri, Dövlət Müfəttişi, Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. “Nəşri-maarif” cəmiyyətinin yaradılmasında və fəaliyyətində yaxından iştirak etmiş, Bakı Şəhər Dumasının üzvü olduğu dövrdə Şollar su kəmərinin çəkilişi və şəhərdəki digər quruculuq-abadlıq işlərində xüsusilə böyük xidməti olmuşdur. 1, 147, 175, 313

Həsənov, Əlimuxtar Yaqub oğlu (Kərbəlayı Yaqub oğlu; 1894 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Həsənov, Xosrov: teatr müdiri. 562

Həsənov, Müseyib (Hacı Müseyib). 304

Həsənov, Nəsir. 332

Həsənov, Rzaqulu: “Xalqçı” partiyasının katibi. 470

Həsənov, Rzaqulu İsmayıl oğlu (1895-1939): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Həsənzadə, Bəyim xanım. 220

Həsənzadə, Əbdüləli (Mirzə Əbdüləli): İran maarif cəmiyyəti “Tərəqqi”nin katibi. 79, 386

Həsənzadə, Qafar: bərbər. 246

Həsənzadə, Zaman: sirk oyunçusu, pəhlivan. 563

Həvva Hümmət qızı: Bakı sakini. 658

Hiçkok, Gilbert [Gilbert Hitchcock; 1859-1934]: ABŞ Senatoru; 1919-cu ilin noyabrından 1920-ci ilin aprelinə qədər Senatda Demokratik Fraksiyanın sədri olmuşdur. 122, 232, 266, 283

Himans, Pol [Paul Hymans; 1865-1941]: Belçikanın dövlət xadimi və diplomatı. 1918-1935-ci illər arasında beş dəfə (o cümlədən 1918-1920-ci illərdə) Xarici İşlər naziri olmuşdur. 430

Hindenburg, Paul fon (Paul von Hindenburg, 1847-1934): Almanıyanın hərbi və siyasi xadimi, Birinci Dünya müharibəsinin ən məşhur sərkərdələrindən biri. 1925-1934-cü illərdə Almaniya prezidenti olmuşdur. 231, 542, 596, 597, 598

Hofman, Maks [Max Hoffmann; 1869-1927]: Almanıyanın hərbi xadimi; general-mayor. 258

Humay xanım (? - 1919): Bakı sakini. 561

Hüseyn. 111

Hüseyn: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Hüseyn əfəndi: Bakı Türk Tələbələr İttifaqının üzvü. 157

Hüseyn Əli oğlu: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Hüseyn Qasım: “Azərbaycan” qəzetinə Salyandan yazmışdır. 21

Hüseynbala Ağ oğlu: Cavad qəzası Salyan postu strajniki. 414

Hüseynbəyov, Zeynalabdin bəy Adil bəy oğlu (1900-1969): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439, 603

Hüseynbəyzadə, Məhəmməd (Axund Məhəmməd): Gəncənin Sofulu məhəlləsinin mollaı olmuşdur. 616

Hüseynqulu Məhəmmədqulu oğlu (Kərbəlayı Hüseynqulu): Bakı sakini. 18

Hüseynquluzadə, İmaməli: Bakıda Dəlillər İttifaqı idarə heyətinin üzvü (sədrin müavini) olmuşdur. 388

Hüseynov, Dadaş: Müsavatçı Tələbələr Komitəsinin üzvü. 579

Hüseynov, Əlihüseyn Ağahüseyn oğlu (1898 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Hüseynov, Haşım. 360

Hüseynov, Xəlil: bax. Hüseynzadə, Xəlil.

Hüseynov, İsmayılpaşa. 360

Hüseynov, Məhəmmədəli: Bakı sakini; dərzi. 189

Hüseynov, Salman Hüseyn oğlu (1901 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 440, 603

Hüseynzadə, Abdulla: Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının katibi. 170

Hüseynzadə, Ağ Mirabutalıb: Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyası sədri. 170

Hüseynzadə, Bəhram bəy İsmayıl bəy oğlu (1901-1965): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Hüseynzadə, Ələkbər (1887-1967): teatr və kino aktyoru. Azərbaycan SSR Əməkdar artisti idi. 223, 224, 562

Hüseynzadə, Əliməhəmməd: Qazax seminarıyının şagirdi; Qazax Mütəəllimlər Cəmiyyətinin sədri olmuşdur. 163

Hüseynzadə, Xəlil Hacı Mahmud oğlu (1890-1943): Azərbaycan aktyoru və rejissoru. 136, 658

Hüseynzadə, İsgəndər: Bakı mədənlərində fəhlə olmuşdur; fəhlə hərəkatının aktiv iştirakçısı, “Müsavat” üzvü olmuşdur. 302

Hüseynzadə, Mirmahmud. 111

Hüseynzadə, Nağı: Bakıda Bazarnı küçədə (indiki Azərbaycan prospektində) dükanı olmuşdur. 481

Hüseynzadə, Nazim bəy: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 24, 82, 138, 193, 249, 334, 393

Hüseynzadə, Salman: Tiflisdə Azərbaycan teatr truppasının üzvü olmuşdur. 448

Hüseynzadə, Züleyxa xanım. 220

Xadzaraqov, Xasan: osetin; Dağlılar Respublikasının Paris Sülh Konfransına göndərdiyi nümayəndə heyətinin üzvü. 7, 431

Xaliq Həsən oğlu: Bakılı uşaq. 278

Xanbutayev, Abbasqulu. 360

Xanduri: Xəzər dənizinin Türkmənistan sahillərində quldurluq edən türkmən. 187

Xanım Kəbütər Məhəmmədhasən qızı: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Xanlarov, Əli bəy (Ağa Məşhədi Əli bəy). 332

Xasməhəmmədzadə, Dilşad xanım. 220

Xasməmmədov, Ələkbər bəy (1870-1925): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. “Difai” partiyasının, Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin, Gəncə Milli Komitəsinin üzvü olmuşdur. Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının sədri təyin edilmişdir. Azərbaycan Məhkəmə Palatasının sədri vəzifəsini tutmuşdur. 303

Xasməmmədov, Ələsgər bəy (yaxud Xasməhəmmədov): Gəncə Şəhər Bələdiyyə İdarəsinin rəisi olmuşdur. 189

Xasməmmədov, Xəlil bəy (yaxud Xasməhəmmədov; 1873-1947): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya Dövlət Dumasının, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində portfəlsiz nazir, Ədliyyə naziri, Daxili İşlər naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Azərbaycanın Türkiyədə səfiri təyin edilmiş, Cümhuriyyətin süqutundan sonra Azərbaycana qayıtmamışdır. Siyasi fəaliyyətini mühacirətdə də davam etdirmişdir. 130, 482, 510

Xaspolad: “Müsavat” Qurultayına Zabratdan nümayəndə. 185, 322

Xatsoy, Aleksandr İvanoviç (1874-1945):

Erməni ictimai-siyasi xadim, “Daşnaksutyun” partiyasının üzvü idi. 1910-1917-ci illərdə Tiflis Şəhər İdarəsinin rəisi, müxtəlif dövrlərdə Ermənistanın Baş Naziri, Səhiyyə, Daxili İşlər və Xarici İşlər naziri olmuşdur. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra Fransa və Portuqaliyada mühacirətdə yaşamışdır. 104, 164, 389, 431, 491

Keyrov, Abdulla: Balaxana sakini; Volqaboyu Müsəlmanları Balaxana Komitəsinin sədri. 580, 581

Keyrənnisa Əbülhəsən qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 245

Xədicə Nəsrulla qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 245

Xələfbəyov, Məhəmməd Əli bəy oğlu: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 440

Xəlifəzadə, Məhəmmədəli (? - 1959): Şəki ziyalılarından, müəllim; “Müsəvat”ın Nuxa şöbəsinin sədri. 270

Xəlil bəy. 104

Xəlil bəy: Təngəruda özbaşınalıqla məşğul olmuşdur. 686

Xəlil əfəndi. 224

Xəlil İbrahim: bax. İbrahimov, Xəlil.

Xəlilov, Mikayıl Maqomedoviç (1869-1935): Rusiyanın hərbi xadimi; general-mayor. Lak əsillidir. 1918-ci ilin axırlarından Könüllü orduya qoşulmuşdur. 1918-1920-ci illərdə Dağıstanın hərbi komendantı olmuşdur. Kotsevdən sonra Dağıstan Hökumətinə rəhbərlik etmişdir. Daha sonra Türkiyəyə mühacirətə getmişdir. 539

Xəyyatov, İsfəndiyar: Yevlaxda ticarət kontorlu olmuşdur. 340, 398

Xırdə Eyvaz qızı: əsgər anası. 487

Xiromanov, Zəkəriyyə Əbdürrəşid oğlu (1899 - ?): Dağıstanlı; ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Xiyabani, Şeyx Məhəmməd (1880-1920): İran inqilabçısı; Cənubi Azərbaycanda milli

azadlıq hərəkatının liderlərindən biri olmuşdur. 317

Xosrov I (Nuşirəvan yaxud Ənuşirəvan Adil; 501-579): Sasani şahı; 531-579-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 140

Xoyski, Fətəli xan (1875-1920): Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri, görkəmli dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bakı Şəhər Dumasının sədri (1917-1918), Zaqafqaziya Seyminin üzvü və Zaqafqaziya Federativ Respublikasının Xalq Maarifi naziri (1918) olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyətinin ilk hökumətinin sədri seçilmiş, Cümhuriyyət dövründə bir neçə dəfə Baş Nazir, eləcə də Daxili İşlər naziri, Ədliyyə naziri, Xarici İşlər naziri vəzifələrini icra etmişdir. Bolşevik işğalından sonra Tiflisə mühacirət etmiş və orada erməni daşnakları tərəfindən şəhid edilmişdir. 107, 129, 237, 244, 314, 318, 319, 320, 321, 482, 487, 489, 510, 595, 681, 682

Xublarov, S. A.. 361

Xudaverdizadə, Mürsəl: bərbər. 246

Xunzadyan: Azərbaycan-Ermənistan Konfransında (Bakı) iştirak edən erməni heyətinin katibi. 318

Xuramoviç, İsmayıl bəy: Tiflisdə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin sədri olmuş, Azərbaycanın Gürcüstandakı siyasi nümayəndəliyinin katibi, Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyi Dəftərxanasının direktoru vəzifəsini tutmuşdur. 577

İbn Məsud: Suriya kralı I Faysalın əmisi oğlu. 574

İbn Sina (980-1037): Orta əsrlər dövrünün böyük həkim və filosofu. 477

İbnüsuud (Əbdüləziz ibn Suud; 1880-1953): Müasir Səudiyyə Ərəbistanının banisi. 122, 140

İbrahim Abdulla oğlu: Bakıdakı İran təbəələrindən. 304

İbrahim Bağır oğlu: bax. Bağirov, İbrahim.

İbrahim Baxış oğlu: Bakıda Xeyriyyə

Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

İbrahim bəy: Xanqışlaqda hökumət məmuru olmuşdur. 685

İbrahim Fəhmi: Birinci Azərbaycan qızlar gimnaziyasının müəllimi. 532, 557, 584

İbrahim xan (yaxud İbrahim Xəlil xan; 1732-1806): Qarabağ xanı. 12, 184

İbrahim İzzətulla oğlu (Məşhədi İbrahim): Bakı sakini. 278

İbrahim Mehdi oğlu: Bakıda, onuncu sahə qaradovoyu. 218

İbrahimli, Miryusif: “Müsəvat”ın Bakı Mərkəzi Komitəsinin üzvü. 322, 657

İbrahimov, Əbdülməhəmməd: “Müsəvat”ın Xıllı şöbəsinin üzvü. 221

İbrahimov, Xəlil (Xəlil İbrahim; Xəlil İbrahimzadə; 1892-1938): Azərbaycanlı müəllim, publisist və tənqidçi. Şuşada anadan olmuşdur. Bakıda müəllim işləmiş, müxtəlif qəzet və jurnallarda, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində yazılar dərc etdirmiş, bir müddət “Azərbaycan” qəzetinin “müvəqqəti müdiri” olmuşdur. 1938-ci ildə həbs edilərək güllələnmişdir. 129, 322, 323

İbrahimov, Lətif: poçt-teleqraf məmuru. 170

İbrahimov, Şibi. 360

İbrahimzadə, Həlimə xanım. 220

İbrahimzadə, İbrahim Nəsir oğlu: “Müsəvat”ın Xıllı şöbəsinin xəzinədarı (kassiri). 221

İbrahimzadə, Molla İbrahim: “Müsəvat”ın Xıllı şöbəsinin Təftiş Komissiyasının üzvü. 221

İdris əleyhissalam: peyğəmbər. 80

İlyaszadə, Zülfüqar (Molla Zülfüqar Molla İbrahim oğlu): Novo-Bayəzid qəzasının qazısı olmuşdur. 688

İlyuşkin, Pyotr Fyodoroviç: Bakı Şəhər İdarəsinin və Bakı Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. 1917-ci ildə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi və Bakı qubernatoru vəzifələrini müvəqqəti olaraq icra etmişdir. Cümhuriyyət dövründə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuş,

sovet dövründə isə Bakı Şəhər Sovetində müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 563, 588, 614, 639

İmaməliyev, Mirzə Məhəmməd: Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinin üzvü. 415

İmanov, Ərəstu (yaxud Ərəstun): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603

İmperiali, Qulyelmo [Guglielmo Imperiali; 1858-1944]: İtalyanın diplomatı, markiz. Bolqarıstanda (1903-1904), Türkiyədə (1904-1909), İngiltərədə (1910-1920) səfir olmuşdur. 405

İnozəmov: Bakı sakini. 578

İnsom, Enriko [Enriko Insom]: İtalyanın Azərbaycandakı diplomatik nümayəndəsi. 682

İponaş, K.: sirk rejissoru. 368, 398, 424, 481, 508, 534, 563, 588, 640, 665

İretski, Konstantin Aleksandroviç (1842-1918): Rusiyanın Tver quberniyası dvor-yanlarından olan İretski daha sonra Bakıya köçmüş, burada yaşamış və işləmişdir. Müxtəlif xeyriyyə cəmiyyətlərinin, maarif və maliyyə qurumlarının işində yaxından iştirak etmişdir. 1885-ci ildə Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurasının sədri seçilmişdir. 1887-1917-ci illərdə Bakı Şəhər Dumasının üzvü, 1894-1898-ci illərdə Bakı Bələdiyyəsinin sədri olmuşdur. 196

İsa (peyğəmbər). 13, 75, 370, 406, 660

İsgəndər Həsən oğlu (Kərbəlayı Həsən oğlu): Bakı sakini. 656

İsgəndərli, Ağalar Abbasqulu oğlu (Məşhədi Abbasqulu oğlu; 1899-1984): Azərbaycan Cümhuriyyətinin Məclisi-Məbusan İdarəsində məktub xidmətçisi və mütərcim işləmişdir. Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. Türkiyədə İskəndər Batu kimi tanınmışdır. 439

İsgəndərov, İsgəndər. 305

İskovak, A. Y.. 332

İsmayıl xan Fərəculla: Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170
İsmayıl Qafar oğlu: Bakıdakı İran təbəələrinə. 632
İsmayıl Məhəmməd oğlu (Molla İsmayıl Kərbəlayı Məhəmməd oğlu). 190
İsmayıl Nağdəli Məhəmmədəli oğlu: Bakı sakini. 578
İsmayılbəyzadə, Göyçək xanım. 220
İsmayılov: Bakıda şagirdlərin qurduğu musiqi cəmiyyətinin sədri. 305
İsmayılzadə: Universitetdə yaradılan Türk Tələbələri Komitəsinin üzvü. 244
İsmayılzadə, İbrahim: Sosialistlər fraksiyasından Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 519
İsmayılzadə, Məhəmmədağa: Bakı sakini. 656
İsmayılzadə, Rübabə xanım. 220
İsrafil bəy: Lənkəran teatrının aktyoru olmuşdur. 556
İsrafil Polad oğlu: Göyçayın Müskürlü kəndinin sakini. 577
İsrafilbəyov, Möhsün (1893-1938): Azərbaycanın sovetləşməsi uğrunda mübarizə aparmışdır. Rusiyanın xarici işlər qurumlarının Zaqafqaziya şöbəsində məsul vəzifələr tutmuşdur. Azərbaycanın sovetləşməsindən sonra Səhiyyə naziri, Sosial Təminat naziri və s. vəzifələr tutmuşdur. Xalq düşməni kimi güllələnmişdir. 327
İşxanov, A. Q.: bax. İşxanyan, A. Q..
İşxanyan, A. Q.: Xırda İstiqlal və Əmanət Cəmiyyətləri İttifaqının İdarə üzvü. 219
İvankova: Xaçmaz kənd xəstəxanasında işləmişdir. 16
İvanov, A. A.: teatr rejissoru. 2, 27, 86, 115, 143, 169, 223, 227, 281
İzanimov, İvan: Bakı sakini. 415
Jordaniya, Noy Nikolayeviç (1868-1953): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik. Varşavada veterinarlıq təhsili almışdır. Tiflisdən Dövlət Dumasına üzv seçilmişdi. 1918-1921-ci illərdə Gürcüstan Demokratik

Respublikasının Baş Naziri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra mühacirət etmişdir. 133, 443, 444, 445
Kaçaznuni, Hovanes (1868-1938): Ermənistanın siyasi və dövlət xadimi. Daşnaksutyun Partiyasının, Erməni Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Ermənistan Respublikasının ilk hökumətində Baş Nazir vəzifəsini tutmuşdur. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra mühacirətdə qalmış, Daşnaksutyun Partiyasından istefa edərək Sovet Ermənistanına qayıtmışdır. 1937-ci ildə həbs edilmiş, həbsxanada ölmüşdür. 609
Kaşan: Bakıda mətbəə sahibi. 501
Kalantar, Aşxarbek Andreyeviç (1884-1942): erməni arxeoloqu və incəsənət tarixi mütəxəssisi. 502, 506
Kalinin, Mixail (1875-1946): Rus inqilabçı və marksist. 152
Kamalov, İbrahimxəlil: “Müsavat”ın Xıllı şöbəsinin üzvü. 221
Kambon, Jül [Julies Cambon; 1845-1935]: Fransanın diplomatı və siyasi xadimi. Paris Sülh Konfransında bir sıra komissiyaların sədri olmuşdur. 97
Kambon, Pol [Paul Cambon; 1843-1924]: Fransız diplomatı. İspaniyada (1886-1891), Türkiyədə (1891-1898), Britaniyada (1898-1920) səfir olmuşdur. 97, 405
Kamenev, Lev Borisoviç (1883-1936): Rusiyanın siyasi xadimi, bolşevik. 1918-1926-cı illərdə Moskva Şəhər Sovetinin sədri olmuşdur. 153
Karaxan, Lev Mixayloviç (yaxud Levon Karaxanyan; 1889-1937): erməni əsilli SSRİ diplomatı; Rusiya Xarici İşlər nazirinin müavini olmuş, habelə bir sıra xarici ölkələrdə işləmişdir. 444, 445, 591
Karqanov (yaxud Korqanov): İngilislərin Qarsda təşkil etdikləri idarə heyətinin sədri olmuşdur. 375
Kartsivadze, Nikolay İotamoviç (1884-1937): Gürcüstanın ictimai xadimi və diplomatı. Ali hüquq təhsili almışdır.

Menşeviklərin Gürcüstandakı rəhbərlərindən biri idi. Gürcüstanın Azərbaycan Cümhuriyyətindəki siyasi nümayəndəsi, Gürcüstan Xarici İşlər nazirinin müavini olmuşdur. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən həbs edilərək güllələnmişdir. 163, 473, 474, 555
Kasir: Bakı sakini. 578
Kazanoviç, Boris Nikolayeviç (1871-1943): general-leytenant; Ağqvardiyaçıların Türküstan ordusunun komandirlərindən olmuşdur. 677
Kazım bəy: Türküstanda bolşevik liderlərindən olmuşdur. 265, 676
Kazım xan: Qafqaza gələn İran nümayəndə heyətinin üzvü; hərbi attaşe. 77
Kazımbəyov, Qulamhüseyn bəy (1889-1972): Peterburq Universitetində hüquq təhsili almış, Azərbaycanda ədliyyə sisteminə işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə üzv seçilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra da ədliyyə sisteminə müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 259, 519
Kazimi, Mirmahmud (yaxud Mirmahmud Kazımlı; Mirmahmud Kazımovski; 1882-1940): Azərbaycan aktyor, rejissor və dramaturqu. 310
Kazimov, Cəfər Əliəsgər oğlu (Hacı Əliəsgər oğlu; 1896 - 1968): Cümhuriyyət dövründə Əmək Nazirliyində işləmişdir; Əmək nazirinin xüsusi katibi olmuşdur. Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. 439, 603
Kazimov, Kazım: Hacıbəyov Qardaşları truppasının əməkdaşı. 609, 658
Kazimov, Rüstəm (1879-1943): Azərbaycan aktyoru. 136, 658
Kazımovski, Mirmahmud: bax. Kazimi, Mirmahmud.
Kazımzadə, Abbasqulu (1882-1947): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 129, 356

Kazımzadə, Kazım: bax. Kazımov, Kazım.
Kazımzadə, Münəvvər xanım. 220
Kenvorti, Cozef [Joseph Kenworthy; 1886-1953]: Britaniya Parlamentinin üzvü; Hərbi Dənizçilik Akademiyasını bitirmişdir. 429
Kerenski, Aleksandr Fyodoroviç (1881-1970): Rusiya Müvəqqəti Hökumətinin (iyul-noyabr 1917) başçısı. 1918-ci ildə mühacirətə getmişdir. 92, 238, 402, 411
Kereselidze, Leo (1885-1944): Gürcüstanın siyasi və hərbi xadimi; general. Gürcüstanda Rusiya imperiyasına və Sovet İttifaqına qarşı milli hərəkətdə iştirak etmişdir. Mühacirətə getmişdir. 500
Kerzon, Corc Nataniel [George Nathaniel Curzon; 1859-1925]: İngiltərənin dövlət xadimi. 1916-1925-ci illərdə Lordlar Palatasının başçısı, 1919-1924-cü illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 430
Kələntərov: Bakı sakini; doktor. 360
Kənan: Bakıdakı qaçqınlardan. 111
Kərbəlayı İsaqulu: Bakı sakini. 331
Kərəm Məhəmməd oğlu: Qaraçı kəndinin (Xaçmaz rayonu) nümayəndəsi. 188
Kərimov, Əli Xaspolad oğlu (Məşhədi Xaspolad oğlu; 1902-1937): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. 439
Kərimov, Əliheydər. 332
Kərimov, Əmiraslan: Bakı sakini. 587
Kərimov, Əşrəf: Bakı sakini. 78
Kərimov, Qafar (Məşhədi Qafar): Bakı sakini. 587
Kərimov, Nəsirəli: bax. Kərimzadə, Nəsirəli.
Kərimova, Nəcibə xanım: Balaxanı sakini. 1
Kərimzadə, Əşrəf (Məşhədi Əşrəf): Müsavatın Ucar şöbəsi iclasının katibi. 19
Kərimzadə, Nəsirəli (? - 1919): Balaxanı sakini; “Müsavat” partiyasının və Kəndçilər İttifaqı İdarə heyətinin üzvü. Balaxanıda qızlar məktəbi açmışdır. 1, 14

Kiberman, L. S.. 575
 Kiçik xan: bax. Mirzə Kiçik xan.
 Kiçikxanov, Bayram Niyazi oğlu (yaxud Kiçikxanlı; 1889-1922): Azərbaycanın siyasi xadimi. Zaqatalada maarif müfəttişi işləmişdir. Zaqataladan Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə seçilmiş, eyni zamanda Parlamentin katibi olmuşdur. “Əhrar” partiyasının üzvü idi. 50, 51, 52, 53, 108, 364, 456
 Kipiani: Gürcüstanın Romadakı diplomatik nümayəndəsi. 133
 Kitabov: axund, Bakı sakini. 165
 Klemanso, Jorj [Georges Clemenceau; 1841-1929]: Fransanın dövlət xadimi. 1906-1909 və 1917-1920-ci illərdə Baş Nazir olmuşdur. 45, 99, 200, 232, 235, 293, 315, 316, 343, 405, 484, 567, 642
 Koçija. 687
 Kolçak, Aleksandr Vasilyeviç (1874-1920): Rusiyanın hərbi və siyasi xadimi; admiral. Ağqvardiyaçılar hərəkətinin başçısı, Rusiyanın Ali rəhbəri (noyabr 1918 – fevral 1920) və Rus ordusunun Ali Baş komandanı (noyabr 1918 – yanvar 1920) olmuşdur. 41, 121, 152, 153, 199, 201, 232, 340, 341, 350, 352, 366, 411, 428, 461, 527, 538, 542, 567, 589, 590, 619, 641, 652
 Koloqrivov: dərman ticarəti ilə məşğul olmuşdur. 102
 Koltşev, Pyotr Vladimiroviç (1894-1988): Rus zabiti; Ağqvardiyaçılar hərəkətinin iştirakçısı. Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələri Qərargahında əməliyyat hissəsinin məruzəçisi olmuşdur. 151
 Komyakovski: Cənubi Rusiyada hərbi prokuror olmuşdur. 7, 25
 Kopelioviç, Samuil İzrailoviç: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 24, 54, 82, 112, 138, 166, 193, 249, 281, 307, 334, 365, 393, 420, 447, 475, 504, 531, 557, 584, 611, 636, 662, 687
 Kornilov, Lavr Georgiyeviç (1870-1918): Rusiyanın hərbi xadimi; general. 1917-ci ilin

iyul-avqust aylarında rus ordusunun Ali baş komandanı olmuşdur. 421
 Kosa Firenze: sirk artisti. 339, 368, 481, 508, 534, 640
 Kovalko, Aleksandra: bax. Qorbunova, Sima.
 Köçərli, Badisəba xanım (Mustafa ağa qızı Vəkilova; 1881-1954): Azərbaycanın maarifçi və xeyriyyəçi qadını; Firidun bəy Köçərlinin həyat yoldaşı. 659
 Köçərli, Firidun bəy (1863-1920): Azərbaycanın görkəmli maarif xadimi, ədəbiyyatşünası və yazıçısı. Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirmişdir. 1918-ci ildə Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsini Qazaxa köçürərək müstəqil bir seminariyaya çevirmiş və bu seminariyanın direktoru olmuşdur. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü kimi İstiqlal Bəyannaməsini imzalayanlar arasında yer alan Firidun bəy Köçərlinin Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə dair əsərləri xüsusilə dəyərlidir. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 163, 306
 Kövsər Osman qızı: Göyçayın İnçə kəndinin sakini. 577
 Krauford [Crawford]: İngiltərənin Trabzondakı komissarı olmuşdur. 6
 Kravçenko, Vasili Aleksandroviç (1882-1972): Bakıda Aleksandro-Nevski kilsəsinin keşişi, Mükəddəs Nina məktəbinin şəriət müəllimi olmuş və Slavyan-Rus Cəmiyyətindən Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə üzv seçilmişdir. 510, 521, 522, 645, 656, 657
 Kriçinski, Arslan: bax. Kriçinski, Leon Konstantinoviç.
 Kriçinski, Leon Konstantinoviç (Leon-Nayman Mirzə Kriçinski; Kriçinski Radvan; Aslan bəy Kriçinski; Arslan bəy Kriçinski; 1887-1939): Krım və Azərbaycanın ictimai xadimi, tarixçi. Polşa tatarlarından olan Kriçinski Vilnüsə anadan olmuşdur. Sankt-Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Simferopol dairəsinin prokuroru

olmuş, Krım Xalq Respublikası Hökumətində və Krım Regional Hökumətində müxtəlif vəzifələr tutmuşdur. 1919-cu ildə Azərbaycana gəlmiş, Azərbaycan Hökuməti İşlər İdarəsi Dəftərxanasının müdiri olmuşdur. 1920-ci ildə Vilnüsə getmişdir. 1939-cu ildə Polşanı işğal edən almanlar tərəfindən həbs edilmiş və güllələnmişdir. 362, 363
 Ktitarov, Vladimir: Bakı sakini. 18
 Kuk, E. [E. Cook]: Tiflisdəki İtaliya ambulatoriyasının müdiri. 682
 Kuquşev, Həsənağa. 57
 Kulabuxov, Aleksey İvanoviç (1880-1919): Kuban hökumətinin, Kuban Radasının və Paris Sülh Konfransına göndərilən Kuban heyətinin üzvü. 7, 8, 25, 124, 145, 202, 593
 Kulayans: İtaliyanın Batumdakı ticarət agent. 682
 Kvataşvili: Bakıda fəaliyyət göstərmiş vəkil. 360
 Kvinka, Y. İ.. 250
 Kvitaşvili: Bakıdakı Gürcü Milli Şurasının sədri. 318
 Qabba, Melçiade [Melchiade Qabba; 1874-1952]: İtaliyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsindən sonra Zaqafqaziyadakı İtaliya hərbi heyətinin rəhbəri olmuşdur. 187, 682
 Qacar, Ağə Məhəmməd şah (1742-1797): Qacarlar dövlətinin qurucusu və ilk hökmdarı. 1789-1797-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 12, 25, 614, 640
 Qaliley, Qalileo [Galileo Galilei; 1564-1642]: italyan fiziki, astronomu və riyaziyyatçısı. 288
 Qambaşidze: Gürcüstanın Cəmiyyəti-Əqvama (Millətlər Cəmiyyətinə) üzvlüyünə nail olmaq məqsədilə Tiflisdə qurulan Cəmiyyəti-Əqvam Cəmiyyəti sədrinin müavini. 248
 Qandi, Mahatma (yaxud Mohandas Karamçand Qandi; 1869-1948): Hindistanın ictimai-siyasi xadimi; Hindistanın Britaniya asılılığından azad olması uğrunda hərəkətin

əsas ideoloqlarından və rəhbərlərindən biri. 569
 Qaplanov, Rəşid xan (1883-1937): Azərbaycanın və Dağıstanın siyasi xadimi. Kumik əsillidir. Sorbon Universitetinin (Paris) Hüquq fakültəsini bitirmişdir. İstanbulda müxtəlif təhsil qurumlarında, o cümlədən İstanbul Universitetində dərs demişdir. 1918-ci ilin dekabrından 1919-cu ilin martına qədər Dağıllar Respublikasının Daxili İşlər naziri olmuşdur. Dağıstan Denikin qoşunları tərəfindən işğal edildikdən sonra Azərbaycana gəlmiş, əvvəlcə Maarif və Dini Etihad (aprel-dekabr 1919), sonra Maliyyə (dekabr 1919 – aprel 1920) naziri olmuşdur. 1937-ci ildə güllələnmişdir. 130, 398, 412, 482, 577
 Qara Mirzə Məhəmməd oğlu (Məshədi Mirzə Məhəmməd oğlu): Ucar yüzbaşısı. 330
 Qaraağazadə, Əhməd Həmdü (1893-1928): Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 88, 147, 175, 201, 230, 258, 288, 314, 342, 456, 592, 618, 642, 668
 Qarabağlı. 419
 Qarabəyli, Qara bəy (1873-1953): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, eyni zamanda həkim və jurnalist; Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü. “Difai” partiyasının rəhbərlərindən, “İttihad” partiyasının sədri olmuşdur. “Həyat”, “İrşad”, “Kaspi” kimi bir sıra nəşrlərlə əməkdaşlıq etmişdir. 60, 88, 147, 149, 290, 520, 521, 522, 537, 539, 540, 645, 649, 669
 Qaracəmirinski, Məcid bəy Qasım bəy oğlu (1894 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 450
 Qaraşarov, Rza bəy (yaxud Qaraşarlı; 1891-?): Azərbaycanın siyasi xadimi. Bir sıra məktəblərdə, o cümlədə Gəncə Ruhani Mədrəsəsində müəllimlik etmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Qazax qəzasına xüsusi müvəkkil təyin edilmişdir. Sovet dövründə represiyaya məruz qalmışdır. 470

Qarayev, Əliheydər (1896-1938): Azərbaycanın siyasi xadimi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Bakı Sovetinin sədri, Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının Hərbi Dəniz İşləri xalq komissarı, Əmək xalq komissarı və Ədliyyə xalq komissarı olmuş, bir sıra digər vəzifələrdə işləmişdir. 1937-ci ildə həbs edilmiş, 1938-ci ildə güllələnmişdir. 2, 4, 32, 35, 60, 226, 401, 426

Qardaşov, Aslan bəy (1866-1920): Azərbaycan Cümhuriyyətinin dövlət xadimi. “Əhrar” partiyasının liderlərindən biri, Milli Şuranın və Parlamentin üzvü, Əkinçilik və Dövlət Əmlakı naziri olmuşdur. 52

Qarri: sirk artisti. 640

Qasım Balaməhməddəqasım oğlu: Bakı sakini. 528

Qasımbəyov Xəlil bəy (? - 1919): İrəvan ziyalılarından; mühəndis Tiflisdə öldürülmüşdür. 184

Qasimov, Əli Səbri (1892-1983): Azərbaycanlı yazıçı, tərcüməçi, müəllim. Naxçıvan müsəlmanlarının ictimai xadimi olmuşdur. 108, 214, 302, 492, 579

Qasimov, Hacı. 331

Qasimov, Qasım. 331

Qasimov, Qasım Hacı Mahmud oğlu (1889-1956): Sankt-Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bakıda vəkillik etmiş, Bakı Şəhər Dumasının üzvü, “Nicat” cəmiyyətinin sədri olmuşdur. Cümhuriyyət dövründə azərbaycanlıların ictimai və siyasi təşkilatlarının işində fəal iştirak etmiş, Bakı Xeyriyyə Cəmiyyətinin və Bakı Bələdiyyə Şurasının sədri olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətə getmişdir. 385

Qasimov, Paşa: Bakı sakini; Bazar küçəsində (indiki Azərbaycan prospektində) komissiyon kontorlu olmuşdur. 278

Qasimov, Yusif (1896-1957): Salyanda doğulmuş, Qazax Müəllimlər Semina-

riyasında tarix müəllimi, Salyan Müəllimlər İttifaqı idarə heyətinin üzvü olmuşdur. Sovet dövründə yüksək vəzifələr tutmuş, o cümlədən Azərbaycan SSR-in Ədliyyə naziri olmuşdur. 23, 81, 136, 392, 418

Qasimzadə, Leyli xanım: Müsavatçı Tələbələr Komitəsinin üzvü. 579

Qayı xan: Oğuzların Qayı boyunun cəddi; Oğuz xanın oğlu Gün xanın oğlu. 46

Qayıbzadə, Mələk xanım (1880-1962): İbrahim əfəndi Qayıbovun həyat yoldaşı. 659

Qaytabaşı, Əbdülhəmid bəy (1884-1920): Azərbaycanın hərbi xadimi; general-mayor. Aprel işğalından sonra bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 332

Qazızadə, Dilbər xanım. 220

Qazızadə, Firəngiz xanım. 220

Qazızadə, Gövhər xanım. 24, 54, 81, 111, 138, 166, 169, 192, 224, 249, 281, 307, 333, 365, 393, 419, 447, 474, 504, 531, 556, 584, 611, 635, 662, 687

Qazızadə, Həcər xanım. 220

Qazızadə, Xədicə xanım. 220

Qazızadə, Qəmərxanım. 220

Qəbulov, Abdulla əfəndi (yaxud Qəbulzadə; 1853-1943): Zaqatala nahiyyə-sindən Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 669

Qəbulov, Baba bəy (1893-1938): Azərbaycan Parlamentinin; “Əhrar” fraksiyasının üzvü. 669

Qəbulov, İslam bəy (1879-1920): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Qaxda və Bakıda müəllimlik etmiş, mətbuatda məqalələrlə çıxış etmiş, dərslilər yazmışdır. Müsavat partiyasının, Zaqafqaziya Seyminin üzvü olmuşdur. 300

Qədimov, Lətif Şirin oğlu (Məşhədi Şirin oğlu; 1895-1942): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. 439

Qədir Murad oğlu: Cavadxanlı kəndi (İmişli) sakini. 414

Qəhrəman Süleyman oğlu: Bakı sakini. 578

Qəmərlinski, Əhməd (Əhməd Qəmərlili; Əhməd Məlikov; 1880-1952): Azərbaycanın teatr və kino aktyoru. Azərbaycan SSR Əməkdar incəsənət xadimi. 280, 562

Qəməzə Əli qızı. 162

Qəndəhari, Əhməd xan: bax. Dürrani, Əhməd xan.

Qənizadə, Həkimə xanım: Göyçay qız məktəbinin müdirəsi olmuşdur. 306

Qənizadə, Həmid: Şamaxıdan “Azərbaycan” qəzetinə yazmışdır. 191

Qənizadə, Sultanməcid Murtuzəli oğlu (1866-1938): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; yazıçı, pedaqoq və publisisti. Tiflis Aleksandr Müəllimlər İnstitutunu bitirmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 34, 197, 260, 288, 289, 291, 412, 655, 672

Qəznəvi, Sənai: bax. Sənai Qəznəvi.

Qəznəvi, Sultan Mahmud (971-1030): Qəznəvilər dövlətinin hökmdarı; 998-1030-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 465

Qəzzali, Əbu Həmid Məhəmməd bin Məhəmməd (1058-1111): müsəlman teoloqu. 80

Qiyasbəyli, Şirin xanım (yaxud Qiyasbəyzadə; 1889-1943): Azərbaycan pedaqoqu və jurnalisti; Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü. 659

Qiyasbəyli, Yekaterina xanım: Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü. 659, 664

Qoqolaşvili: İstanbuldakı Gürcüstan nümayəndə heyətinin üzvü. 247

Qolovey: Ermənistandakı Amerika mə-yoru. 555

Qolts, Rüdiger fon der [Rüdiger von der Goltz; 1865-1946]: Alman generalı, qraf. Birinci Dünya müharibəsində Finlandiyada, 1919-cu ilin əvvəlindən etibarən də Pribaltikada fəaliyyət göstərmiş və Latviyada hərbi çevriliş etmişdir. 652, 653

Qorbunov: Armavir Bələdiyyə İdarəsinin üzvü olmuşdur. 42

Qorbunova, Sima: Bakı sakini. “Aleksandra Kovalko” saxta pasportu ilə cinayət törətmişdir. 578

Qotaqoqu, M.: Kuban Radasının üzvü. 594, 611

Qotaqoqu, O.: Kuban Radasının üzvü. 594, 611

Qraf Romanones [Conde de Romanones; 1863-1950]: Alvaro de Figueroa-i-Torres [Alvaro de Figueros y Torres]; İspaniyanın siyasi xadimi; Parlamentin üzvü, Senator, nazir olmuşdur. 430, 449

Qraxov: Kuban kazaklarının ictimai-siyasi xadimi. 42

Qranafey, Aslan [Aslan Granafey; 1876-1947]: İtalyan donanmasında xidmət etmişdir; İtaliyanın Tiflisdəki missiyasında xidmət etmişdir. 682

Qravin: Bolşevik Rusiya hökumətinin Kabilədəki agentı. 569

Qreysin, Keri Travers [Cary Travers Grayson; 1878-1938]: Amerikalı həkim, prezident Vilsonun şəxsi həkimi olmuşdur. 39

Qriqoryev: Rusiyanın hərbi xadimi; polkovnik; Çeçenistanda general Erisxan Əliyevin müavini olmuşdur. 182

Qriqoryev, Nikifor Aleksandroviç (Ataman Qriqoryev, 1884-1919): Ukraynada Avstriya-Almaniya işğalçılarına, Antanta qoşunlarına və Qızıl orduya qarşı mübarizə aparmışdır. 464, 495, 496, 497, 506

Qruşevski, Mixail Sergeyeviç (1866-1934): Ukrayna tarixçisi, Lvov Universitetinin professoru; Ukrayna milli hərəkatının liderlərindən biri, Ukrayna Xalq Respublikası Mərkəzi Radasının sədri olmuşdur. 405, 410

Qryu, Cozef [Joseph Grew; 1880-1965]: Amerikalı diplomat; Amerika Dövlət katibinin müavini; Amerikanın İsveçrə, Türkiyə və Yaponiyada səfiri olmuşdur. 265

Qudiyev, Quda (1880-1920): 1919-1920-ci illərdə Bakının komendantı (polis rəisi) olmuşdur. Milliyyətə inqış idi. 28, 58, 216, 575

Quxman, Moisey Arkadyeviç: Qulaq-burun-boğaz həkimi. Yəhudi Milli Şurasından Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə seçilmiş, Parlamentdə Milli azlıqlar fraksiyasının üzvü olmuşdur. 207

Qulamhüseyn: Qalabazardan “Müsavat” qurultayına seçilmişdir. 19

Qulamrza Məhəmmədali oğlu (Hacı Məhəmmədali oğlu): Bakı sakini. 165

Quliyev: Ümumrusiya Müsəlman Kom-munist Təşkilatları Qurultayının nümayən-dəsi. 153

Quliyev, Heydər: Şuşa sakini. 278

Quliyev, Hüseynqulu. 332

Quliyev, Mahmud. 360

Quliyev, Mirzəhüseyn Hənifə oğlu (Kərbəlayı Hənifə oğlu; 1900 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603

Qulu Ağahəsən oğlu (? - 1919): Bakı sakini. 304

Quluzadə, Fatmanisə xanım. 220

Quluzadə, Suğra xanım. 220

Qurban Talib oğlu: Bakı sakini. 161

Qurbanov, Paşa. 360

Quri, Şəhabəddin (yaxud Məhəmməd Quri; 1149-1206): XII-XIII əsrlərdə mövcud olmuş Qurilər dövlətinin hökmdarı. Qurilər dövləti müasir Əfqanıstan, Hindistan, İran, Pakistan, Tacikistan, Özbəkistan və başqa ölkələrin müəyyən ərazilərinə yayılmışdı. 465

Quro, Henri Cozef [Henri Joseph Gouraud; 1867-1946]: Fransız generalı. 1919-cu ildə Fransanın Suriyada Ali Komissarı təyin edilmişdir. 154, 624

Qusakov, N. A.. 332

Qusman, Yefim: Bakı sakini. 414

Qvazava: Gürcüstanın Cəmiyyəti-Əq-vama (Millətlər Cəmiyyətinə) üzvlüyünə nail olmaq məqsədilə Tiflisdə qurulan Cəmiyyəti-Əqvam Cəmiyyətinin üzvü. 248

Qyuqa: leytenant. 444

Laqodas Nainyo: sirk artisti. 311, 368, 481, 640

Lamanpa, Key: İtaliyanın Zaqafqaziya-dakı heyətində olmuşdur. 682

Lañciba: leytenant; İtaliyanın Zaqafqa-ziyadakı heyətində olmuşdur. 682

Landau, David Lvoviç (1866-1943): neft mühəndisi; sahibkar. 361

Lansinq, Robert [Robert Lansing; 1864-1928]: ABŞ-ın dövlət xadimi; 1915-1920-ci illərdə Dövlət katibi vəzifəsini tutmuşdur. 446

Lasxişvili, Georgi Mixayloviç (1866-1931): Gürcüstanın siyasi xadimi. 469

Laşxişvili: Gürcüstanın Cəmiyyəti-Əqva-ma (Millətlər Cəmiyyətinə) üzvlüyünə nail olmaq məqsədilə Tiflisdə qurulan Cəmiyyəti-Əqvam Cəmiyyətinin üzvü. 248

Lazarev: Rus generalı; Ağqvardiyaçıların Türküstan ordusunun komandirlərindən olmuşdur. 677

Lazarev, İvan Lazareviç (yaxud Ovanes Aqazaroviç Lazaryan; 1735-1801): II Yekate-rina dövrünün saray zərgəri. 395

Lenin, Vladimir İliç (1870-1924): Rus inqilabçı və marksist. Əsl soyadı Ulyanov idi. Rusiyada 1917-ci il Oktyabr inqilabının təşkilatçısı və rəhbəri, Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının (SSRİ) qurucusu və SSRİ Nazirlər Sovetinin ilk sədri olmuşdur. 101, 145, 146, 147, 152, 153, 200, 201, 258, 348, 349, 445, 589, 590

Leontoviç: Bakı sakini. 656

Lepisye, Paul [Paul Lépassier]: Fransanın Trabzondakı hərbi nümayəndəsi. 444

Lersner, Kurt fon [Kurt von Lersner; 1883-1954]: Alman diplomatı; Paris Sülh Kon-fransının işində aktiv iştirak etmişdir. 372, 454

Levin, Aleksandr Mixayloviç (1861-1932): həkim; Sankt-Peterburqda anadan olmuş, bir sıra yerlərdə (o cümlədən Almaniyada, Hindistanda) işləmişdir. 1916-cı ildən Bakı Şəhər Xəstəxanasının həkimi olmuşdur. Bakı

Dövlət Universitetinin professoru idi. 352

Levin, N. A.: Bakıda diş həkimi kimi fəaliyyət göstərmişdir. 414, 415, 578

Levit. 360

Ləmbəranski, Cəmil bəy: bax. Lənbəranski, Cəmil bəy.

Lənbəranski, Cəmil bəy (1884-1959): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; həkim. Kiyevdə tibb təhsili almış, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində həkim kimi işləmişdir. Cavad qəzasından Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə üzv seçilmişdir. 82, 194, 250

Lətifbəyov, Rza (Rza Zaki): Azərbaycanlı pedaqoq və yazıçı. Bakı, Gəncə, Şəki, Göyçay və Batumda müxtəlif təhsil ocaqlarında ana dili və şəriətdən dərs demişdir. Bədii yaradıcılıqla da məşğul olmuş, xüsusilə tarixi mövzularda əsərlər yazmışdır. 108, 137, 197

Liddell, Skotland [Scotland Liddell; 1885-1972]: İngilis hərbi jurnalisti. Birinci Dünya müharibəsi dövründə Bakıdan və Tiflisdən reportajlar hazırlamışdır. Tiflisdə ingilis dilində nəşr edilən “Corcian meyl” [The Georgian mail] qəzetinin baş redaktoru olmuşdur. 294

Limpritis: yunan generalı. 675

Liperi: Bakıda çörəkçi. 415, 528

List, Qustav (1835-1913): alman əsilli moskvalı iş adamı və tacir. 283

Lits, A. M.. 332

Litvinov, Maksim Maksimoviç (1876-1951): Sovet Rusiyasının diplomatı. Müxtəlif ölkələrdə səfir, 1930-1939-cu illərdə SSRİ Xarici İşlər naziri olmuşdur. 152, 153, 264, 293, 349, 540, 566, 567, 653, 673

Livenbeli: sirk artisti. 311, 368

Lizina, Nataliya: aktrisa. 658

Lloyd Corc, Devid [David Lloyd George; 1863-1945]: Britaniyalı siyasətçi. 1905-1908-ci illərdə Ticarət naziri, 1908-1915-ci illərdə Maliyyə naziri, 1915-1916-cı illərdə Hərbi nazir olmuşdur. 6 dekabr 1916 – 19 oktyabr 1922 tarixləri arasında Britaniyanın Baş Naziri vəzifəsini tutmuşdur. 86, 87, 88, 97,

98, 99, 100, 101, 113, 152, 154, 199, 200, 201, 258, 316, 341, 348, 349, 404, 428, 454, 458, 476, 484, 524, 641

Lodj, Henri Kebot [Henry Cabot Lodge, 1850-1924]: Amerikanın siyasi xadimi; 1895-1924-cü illərdə senator. Daha çox xarici siyasət məsələləri ilə məşğul olmuşdur. 372, 395, 406

Lomonosov, Mixail Vasilyeviç (1711-1765): rus alimi. 626

Lomtadze, Aleksandr Spiridonoviç (1882-1924): Gürcüstanın siyasi xadimi. Za-qafqaziya Seyminin, Gürcüstan Müəssislər Məclisinin və Gürcüstan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 248

Lord Nortkliff [1st Viscount Northcliffe]: bax. Harmsvort, Alfred.

Lord Parmur (Çarlz Kripps) [1st Baron Parmoor; Charles Cripps; 1852-1941]: Britaniyanın siyasi xadimi; Lordlar Palatasının üzvü, daha sonra sədri olmuşdur. 372

Lou, Bonar [Bonar Law; 1858-1923]: Britaniyanın siyasi xadimi. 1916-1921-ci illərdə Mühafizəkarlar Partiyasının lideri olmuş, 1922-1923-cü illərdə Britaniyanın Baş naziri vəzifəsini tutmuşdur. 235, 348, 349, 404, 622

Lukyanova, Aleksandra: Bakı Universite-tinin Slavyan filologiyası şöbəsinin müəllimi olmuşdur. 19

Lurye, Maksim İsayeviç (1890-1983): Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 24, 54, 82, 111, 138, 166, 193, 225, 249, 281, 307, 333, 365, 393, 419, 447, 474, 504, 531, 556

Luşer, Lui [Louis Loucheur; 1872-1931]: Fransa sənayeçisi və siyasi xadimi; müxtəlif dövrlərdə Sənaye Yenidənqurması naziri, Hərbi Sənaye naziri, Maliyyə naziri və s. kimi vəzifələr tutmuşdur. 316, 405

Luzinskaya: aktrisa. 285, 311, 332, 418, 419

Lütfəlibəyov: əllaf. 190

Lyosik, İosif (1883-1940): Belarusun ictimai-siyasi xadimi; dilçi alim. Belarus Elmlər

Akademiyasının akademiki. 1918-1919-cu illərdə Belarus Xalq Respublikası Radasının sədri. 121

M. B.: “Azərbaycan” qəzetində imza; bax. Mirbağırzadə, Mirabbas.

Maçabeli: doktor; Gürcüstanın Vladiqafqazda konsulu olmuşdur. 133

Mahmud bəy: Qutqaşəndə nahiyyə müdiri olmuşdur. 361

Mahmudbəyov: Quba qəzasının həkimi. 330

Mahmudbəyov, Ağalar bəy. 332

Mahmudbəyov, Mahmud bəy (1863-1923): Azərbaycanın görkəmli pedaqoqu. Qori Seminariyasını bitirmişdir. Azərbaycanın müxtəlif yerlərində müəllim və məktəb müdiri işləmişdir. “Rəhbər” jurnalının redaktoru olmuşdur. “Yeni əlifba kitabçası”, “Birinci il: müsəvvər türk əlifbası və ilk qiraət” (1918-ci ilə qədər 14 çap); “Yeni məktəb” (Abbas Səhhətlə birgə; 1918-ci ilə qədər 8 çap); “Türk ədəbiyyatına ilk qədəm” (Abbas Səhhətlə birgə); “Müntəxəbat: türk ədiblərindən nümunələr” (Abdulla Şaiqlə birgə); “Üçüncü il” kimi dərsliklərin müəllifidir. 22, 25, 389

Mahmudbəyov, Şamil bəy Həbib bəy oğlu (1898-1936): Cəbrayıl qəzasının rəisi; sonra Qarabağ general-qubernatorunun müavini olmuşdur. Sovet dövründə bir sıra rəhbər vəzifələrdə işləmiş, 1936-cı ildə həbs edilərək güllələnmişdir. 103

Mahmudov, Mustafa (1878-1937): Azərbaycanın siyasi xadimi. Qori seminariyasını bitirmiş, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində müəllimlik etmişdir. Rusiya II Dövlət Dumasının, Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentinin üzvü olmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən repressiyaya məruz qalmış, güllələnmişdir. 108, 302, 519, 521

Mahmudzadə, Mirzə Axund: Azərbaycan Ordusunun 4-cü Quba alayının qarnizon mollası. 57

Maxaradze, Filipp İyesevici (1868-

1941): Gürcü inqilabçısı. Terek Sovet hökumətində Maliyyə naziri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra burada Baş nazir, Ali Sovetin sədri kimi vəzifələr tutmuşdur. 133

Maxno, Nestor İvanoviç (1888-1934): Ukraynalı anarxist-kommunist. 344, 496, 497, 604

Makarenko, İvan Leontyeviç (1882-1965): müəllim; Kuban Ölkə Radasının sədri olmuşdur. 1919-cu ilin avqustunda Cənubi Rusiya Konfransında Kuban nümayəndə heyətinin sədri idi. Kuban Radası üzvləri həbs edilərkən gizlənməyə müvəffəq olmuş, sonra mühacirətə getmişdir. 124

Makarenko, Pyotr Leontyeviç (1888-1970): müəllim; Ukraynanın ictimai-siyasi xadimi; Kuban Radasının üzvü. 1919-cu ildə tutulmuş və ölkədən sürgün edilmişdir. 95, 123, 593

Makenzen, Avqust fon [August von Mackensen; 1849-1945]: Almanıyanın hərbi xadimi; general-feldmarşal. Birinci Dünya müharibəsinin əvvəllərində şərq cəbhəsində Ruslara qarşı döyüşmüşdür. 1915-ci ildə alman, Avstriya-Macaristan və bolqar ordularından ibarət Makenzen Ordular Qrupunun baş komandanı kimi serblərlə, 1916-cı ildə alman, bolqar və türk əsgərlərindən ibarət ordunun komandanı kimi rumınlarla mübarizə aparmışdır. 121

Makinder, Helford Con [Halford John Mackinder; 1861-1947]: İngilis coğrafiyaşünası və geosiyasətçisi. 1919-cu ildə Cənubi Rusiyada Britaniyanın ali komissarı təyin edilmişdi. 351

Makka: sirk artisti. 368, 508, 534, 665

Maklao Cek: yapon sirk artisti. 311

Makleyn, Donald [Donald Maclean; 1864-1932]: İngiltərənin siyasi xadimi, Parlamentin üzvü, Liberal partiyanın lideri. 524

Maqomayev, Müslüm (1885-1937): Azərbaycanlı bəstəkar və ictimai xadim. Milli musiqinin inkişafında müstəsna xidmətləri

olmuşdur. 2, 27, 143, 169, 451, 479, 614, 640

Malxazov: bax. Malxazyan.

Malxazyan, Arşak İoanesoviç (yaxud Malxazov, İvanoviç): “Daşnaksutyun” partiyasının, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 3, 4, 5, 33, 36, 37, 108, 175, 260, 289, 291, 399, 401, 402, 520, 521, 522, 644, 646, 648, 649, 670, 671

Malxazyan, Stepan Sarkisoviç (1857-1947): erməni filologiyası mütəxəssisi. 502

Malon, Sesil [Cecil Malone; 1890-1965]: Britaniyanın hərbi və siyasi xadimi; polkovnik; Britaniya Parlamentinin üzvü. 100, 113, 200, 233, 485

Mama Hacı (? - 1919): Dağıstan sakini; Dağıstan Müdafiə Şurasına Teymurxanşura mahalından üzv seçilmişdir. 430

Mamontov, Konstantin Konstantinoviç (1869-1920): Rusiyanın hərbi xadimi; general-leytenant. Don ordusunun komandirlərindən olmuşdur. 342, 523

Manaf Qərib oğlu: Göyçayın Qarabaqqal kəndinin sakini. 577

Manço, Aleksandr İvanoviç (1868 - ?): mühəndis-mexanik. Bakıda neft şirkətlərində, Azərbaycan Cümhuriyyəti Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliyində işləmişdir. Birja Komitəsinin, Bakı Dumasının üzvü olmuş, həmçinin bir sıra başqa sahələrdə də ictimai fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. 575, 615, 653

Manvelov, Samuel: Uştal kəndinin (İsmayılı) sakini. 359

Marağayi, Məhəmməd Səidülvüzə: İranın Azərbaycandakı konsulu olmuşdur. 47, 107, 159, 245, 385, 386

Marakkayar, Xan Bahadır Əhməd Tambi: Mədrəs Qanunvericilik Şurasının üzvü. 623

Mariçenko, Yevdok. 553

Mariya [Mary; 1897-1965]: Britaniya şahzadəsi; kral Beşinci Georqun qızı. 122

Markarova, Mariya: Bakı sakini. 49

Markieviç, Konstansa [Constance Markievicz; 1868-1927]: İrlandiyanın siyasi xadimi və inqilabçısı. 1918-ci ildə Britaniya

Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatasına seçilmiş, fəqət mənsub olduğu Sinn Feyn təşkilatının, Parlamentin işində iştirak etməmək qərarına uyğun olaraq, Parlamentdə öz yerini tutmamışdır. 434, 449

Markiz Albisi: İtaliya hərbi heyətinin Ermənistan hökuməti nəzdindəki nümayəndəsi. 49

Markiz Deli Albiççi: İtaliyanın Ermənistanda hərbi nümayəndəsi. 164

Marş: Britaniya generalı; Finlandiyadakı ingilis hərbi heyətinin komandiri. 179

Marşall, Tomas Rayli [Thomas Riley Marshall; 1854-1925]: 1913-1921-ci illərdə ABŞ-ın vitse-prezidenti olmuşdur. 624

Marubyo: İtaliyanın İran Səfirliyinin ticarət agent. 164

Maşiç: Ərdəbildə hökumət qoşunlarının polkovniki. 317

Matteotti, Cakomo [Giacomo Matteotti; 1885-1924]: İtaliya Sosialist partiyasının liderlərindən olmuşdur. 675

Maydikovski, Nikolay: Bakıda Birinci Rüşdiyyə məktəbinin şagirdi. 578

May-Mayevski, Vladimir Zenonoviç (1867-1920): Rusiyanın hərbi xadimi; ağqvardiyaçı general-leytenant. 592

Mdivani, Simon Qurgenoviç (1876-1937): Gürcüstanın siyasi xadimi, diplomat. Gürcüstan Təsisçilər Məclisinin, Milli Şurasının və Parlamentinin üzvü olmuşdur. Gürcüstanın Ermənistandakı ilk siyasi nümayəndəsi (səfiri) təyin edilmişdir. 247

Meçnikov, İlya İliç (1845-1916): Rus bioloqu; 1908-ci ildə fiziologiya və tibb sahəsində Nobel mükafatına layiq görülmüşdür. 679

Mehdiyev, Ağanağı (Hacı Ağanağı). 304

Mehdiyev, Nağı (Hacı Nağı): Bakı sakini. 165

Mehdizadə, Abbas Səhhət: bax. Səhhət, Abbas.

Mehmandarov, Səməd bəy (1856-1931): Azərbaycanın hərbi xadimi. Peterburqda

hərbi məktəb bitirmiş, Çar Rusiyası ordusunda xidmət etmiş, Rusiya-Yaponiya müharibəsində göstərdiyi şücaətlərə görə mükafatlandırılmış, Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. 1917-ci ilin fevral inqilabından sonra Rusiya ordusundan istefa vermişdir. Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın Hərbi naziri olmuş, ordu quruculuğu sahəsində böyük işlər görmüşdür. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən həbs edilmiş, azadlığa çıxdıqdan sonra müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 130, 324, 482, 510

Mehmanov, Əbdürrəhman: “Müsavət” in Xıllı şöbəsinin Təftiş Komissiyasının üzvü. 221

Mehrabov, Aleksandr: Lənkəranda “Bey-nəlmiləl” adlı həvəskar teatr truppasının sədri olmuşdur. 555

Melikov, Suren: Bakı sakini. 471

Melkumyan, N.: bax. Melkumyans, N. A.. Melkumyans, N. A.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş dəri-zöhrəvi həkimi. 24, 83, 139, 193, 250, 334, 394, 504, 531, 557, 636

Meyn [Main]: Amerikada erməni ləbisinin fəal üzvü olmuşdur. 459

Meyyer: İşçevrə Kantonlarının Qafqazdakı nümayəndəsi. 187

Məazidüssəltənə, Mirzə Əbülhəsən xan: bax. Mirzə Əbülhəsən xan Məazidüssəltənə.

Məcidov, Nağı (Hacı Nağı): Bakı sakini. 165

Məclumbəyov: Dövlət Müfəttişliyinin xüsusi işlər məmuru. 441

Mədəd Məhəmməd oğlu: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Mədətov, Əliəşrəf: Bakı sakini. 423

Mədətov, Məhəmmədşəfi: Bakı sakini. 423

Məhəmməd Adil bəy: Türk zabiti; qərargah kapitanı; Sibirdən gələn türk əsirlərindən. 162

Məhəmməd bəy Əfəndi: xeyriyyəçi. 189

Məhəmməd bəy Səməd bəy oğlu: Cavad qəzası Salyan postu strajniki. 413, 414

Məhəmməd Böyükkişi oğlu. 189

Məhəmməd Cəfər Mirzə: Qafqaza gələn İran nümayəndə heyətinin üzvü. 77

Məhəmməd Cəfər oğlu: Bakıdakı Türkiyə qaçqınlarından, ərzurumlu. 219

Məhəmməd əfəndi (Hacı Məhəmməd əfəndi): Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170

Məhəmməd əfəndi İsmayıl əfəndizadə: Şəkinin Zəyzid kəndinin mollası. 531

Məhəmməd Fevzi (Əl-Əzm; 1858-1919): Osmanlının və Suriyanın siyasi xadimi. Osmanlı Məclisi-Məbusanının üzvü, daha sonra Suriya Konqresinin sədri olmuşdur. 205

Məhəmməd Heydər oğlu. 553

Məhəmməd Mahmud oğlu: Azərbaycandakı Türkiyə qaçqınlarından, mosullu. 219

Məhəmməd Məhəmmədcəfər oğlu (Məşhədi Məhəmmədcəfər oğlu). 190

Məhəmməd Musa oğlu: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Məhəmməd Niyaz oğlu: Bakıdakı İran təbəələrindən. 632

Məhəmməd Osman oğlu: Bakıdakı Türkiyə qaçqınlarından, ərzurumlu. 219

Məhəmməd Peyğəmbər (570-632): İslam peyğəmbəri. 77, 84, 115, 199, 329, 385, 606

Məhəmmədəğa: Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının katibi. 170

Məhəmmədəğa Hidayət oğlu: Bakı sakini. 48

Məhəmmədbaşır (Hacı Məhəmmədbaşır): Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170, 195

Məhəmmədbəyov: Bakıda şagirdlərin qurduğu musiqi cəmiyyətinin üzvü. 305

Məhəmmədbəyov, Heybətqulu (yaxud Heybətqulu Məhəmmədbəyli; Məmmədbəyov; Məhəmmədqulubəyov; 1888-1937): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi.

Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 1919-cu ilin dekabrından 1920-ci ilin aprel ayına qədər Dövlət Nəzarəti naziri vəzifəsini tutmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən həbs edilmiş və güllələnmişdir. 400, 425, 456, 482, 576

Məhəmmədbəyov, İsmayıl bəy. 579

Məhəmmədəli Məhəmməd oğlu (Məşhədi Məhəmmədəli). 190

Məhəmmədxan Hindu: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 280

Məhəmmədquluzadə, Cəlil (yaxud Məmmədquluzadə; 1869-1932): Azərbaycan yazıçısı və dramaturqu. 535, 562, 583, 586, 609

Məhəmmədov, Ağababa Əliəsgər oğlu (Kərbəlayı Əliəsgər oğlu; 1892 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrindən. 439, 450

Məhəmmədov, Ağahüseyn: Bakı sakini. 131

Məhəmmədov, Ağaqəni. 331

Məhəmmədov, Ağamehdi: Bakı sakini. 279

Məhəmmədov, Əbdülqafar. 360

Məhəmmədov, Əkbər: Bakıda, 3-cü sahənin pristavı. 685

Məhəmmədov, Ələkbər. 332

Məhəmmədov, Əliheydər. 332

Məhəmmədov, Ənvər: Bakı sakini. 165

Məhəmmədov, Əsədulla. 360

Məhəmmədov, H. M.. 360

Məhəmmədov, Hacıbala. 332

Məhəmmədov, Hüseynbala Cəfərqulu oğlu (1899 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrindən. 439, 603

Məhəmmədov, İsmayıl. 332

Məhəmmədov, Qəhrəman İsrəfil oğlu (1897-1949): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrindən. 439, 603

Məhəmmədov, Mehdi. 332

Məhəmmədov, Nəbi Nəsim oğlu (1891 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrindən. 440

Məhəmmədov, Nəğdəli: Bakı sakini. 218

Məhəmmədov, Zəl Cavad oğlu (Məşhədi Cavad oğlu; 1898-1969): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrindən. 439

Məhəmmədov, Zülfüqar: bax. Məhəmmədzadə, Zülfüqar.

Məhəmmədrazı bəy İsmayıl bəy oğlu: Bakıdakı qaçqınlardan. 110

Məhəmmədşəfi: Bakı sakini. 505

Məhəmmədvali Mirzə (Fərmanfərma; 1890-1988): Qacar şahzadəsi; ictimai-siyasi xadim. İran Parlamentinin deputatı olmuşdur. 298, 317

Məhəmmədyarov, Əbdüssəməd: bax. Məhəmmədyarov, Səməd Əbdülbağı oğlu.

Məhəmmədyarov, Səməd Əbdülbağı oğlu (yaxud Əbdüssəməd Məhəmmədyarov; 1890-1968): Qubada anadan olmuş, Xarkovda təhsil almışdır. Azərbaycan Cümhuriyyəti Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliyində kargüzər müavini, sonra kargüzər olmuşdur. Azərbaycanda əsasən peşə təhsili sahəsində işləmişdir. Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrindən. 439

Məhəmmədzadə, Almas xanım. 220

Məhəmmədzadə, Bilqəys xanım. 220

Məhəmmədzadə, Cəvahir xanım. 220

Məhəmmədzadə, Əbdülvahab: bax. Yurdsevər, Əbdülvahab Məmmədzadə.

Məhəmmədzadə, Əkbər (Məşhədi Əkbər; ? - 1919): “Müsavət” in Qara şəhər şöbəsinin sədri olmuşdur. 657

Məhəmmədzadə, Feyzulla: Qazax Seminariyasında təhsil almışdır. 306

Məhəmmədzadə, Humay xanım. 220

Məhəmmədzadə, Hümaybəyim. 220

Məhəmmədzadə, Hüseyn: “Müsavət” in Sabunçu şöbəsinin üzvü. 322

Məhəmmədzadə, Xəlil (Məşhədi Xəlil). 190

Məhəmmədzadə, Mahmud (Mirzə Mahmud): İran maarif cəmiyyəti “Tərəqqi”nin idarə heyəti sədrinin müavini. 79, 443, 450, 481, 534

Məhəmmədzadə, Mirzəbala (1898-1959): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, publisist və dramaturq. 1924-cü ildən mühacirətdə yaşamışdır. 108, 129, 302, 322, 605, 634, 684

Məhəmmədzadə, Sara xanım (Məşhədi Sara xanım). 220

Məhəmmədzadə, Zülfüqar: Bakıda fəhlə təşkilatlarının işində fəal iştirak etmişdir; “Müsavət”ın Bakı Komitəsinin üzvü olmuşdur. 302, 322

Məhəmmədzadə, Zülfüqar: Qaçqınlara Yardım Komitəsinin üzvü. 582

Məhərrəm Bilal oğlu: Azərbaycan Ordusunun əsgəri; Şəkidən. 486

Məhməd Hadi paşa: bax. Bağdadlı, Məhməd Hadi paşa.

Məhməd Səlim əfəndi (1870-1937): Osmanlı şahzadəsi. 1876-1909-cu illərdə hakimiyyətdə olan Osmanlı sultanı II Əbdülhəmidin oğlu. 265, 283

Məhməd Vəhib paşa (Kaçı; 1877-1940): Türkiyənin hərbi xadimi; general. Qafqaz İslam Ordusunun da təbə olduğu Şərq Ordular Qrupunun komandanı idi. Türkiyədə soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Kaçı” soyadını almışdır. 373

Məlik Baba oğlu: Cavad qəzası Salyan postu strajniki. 413

Məlikaslanov, Xudadad bəy (1879-1935): Azərbaycanın dövlət xadimi. Peterburqda mühəndislik təhsili almışdır. Zaqafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətində Nəqliyyat və Rabitə naziri, Poçt və Teleqraf naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra da bir sıra vəzifələrdə işləmişdir. Repressiyaya məruz

qalmış və həbs düşərgəsində vəfat etmişdir. 107, 130, 217, 244, 290, 318, 482, 510, 615, 653

Məlikov: Salyan qəza rəisi vəzifəsini müvəqqəti icra etmişdir. 631

Məlikov, Həsənağa. 331

Məlikov, Hüseyn. 304

Məlikzadə. 419

Məlik-Şahnazarov: Şəki erməniləri tərəfindən Azərbaycan Parlamentinə seçilmişdir. 669

Məlik-Yeqanlı, Cavad bəy: bax. Məlik-Yeqanov, Cavad bəy.

Məlik-Yeqanov, Cavad bəy (1878-1937): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin üzvü olmuşdur. 1919-cu ilin avqustundan 1920-ci ilin aprel ayına qədər Lənkəranın general-qubernatoru olmuşdur. 1930-cu ildə Sovet rejimi tərəfindən həbs edilmiş, 1937-ci ildə güllələnmişdir. 19, 159, 185, 190, 191, 302, 322

Məmi İbrahim oğlu: Bakı sakini. 578

Məmmədli, Qulam. 663

Mərsinli, Məhməd Camal (Kiçik Camal paşa; 1875-1941): Türkiyənin hərbi və siyasi xadimi. 1919-cu ilin oktyabrında Hərbi nazir olmuş, 1920-ci ildə ingilislər tərəfindən Malta adasına sürgün edilmişdir. 594

Məsumə Molla əfəndi qızı: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Məşhədi Cabbar əfəndi. 360

Məşhədi Əli: şərbaf. 189

Məşhədibaba: Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170

Migele: Qafqazdakı İtaliya hərbi heyətinin qərargah rəisi. 49, 163, 164

Mixaylov: tibb professoru. 24, 82, 139, 193, 250, 334, 393, 447, 505

Mikayılov, Vəli (Kərbəlayı Vəli; 1877-1941): şair, jurnalist, ictimai-siyasi xadim. Milli Şuranın və “Müsavət” partiyasının üzvü. Cümhuriyyət dövründə Hökumət

mətbəəsinin müdiri olmuşdur. İrana mühacirətə getmişdir. 302, 339, 397, 452

Mikayılzadə, Vəli (Kərbəlayı Vəli): bax. Mikayılov, Vəli (Kərbəlayı Vəli).

Mikeli, Karlo [Carlo Micheli]: polkovnik; İtaliyanın Zaqafqaziyadakı heyətinin qərargah rəisi. 682

Mikoyan, Anastas (1895-1978): erməni inqilabçısı; Bakıda 1918-ci ilin Mart hadisələrində (Azərbaycan türklərinin soyqırımında) dəstə başçısı kimi iştirak etmişdir. SSRİ-də Politbüro üzvü, Ali Sovetin Rəyasət Heyətinin sədri olmuş və sair yüksək vəzifələr tutmuşdur. 153

Miln, Corc [George Milne; 1866-1948]: Britaniyanın hərbi xadimi; feldmarşal. Birinci Dünya müharibəsindən dərhal sonra Balkanlarda və Qara dəniz regionunda Britaniya ordularının baş komandanı olmuşdur. 265

Milner, Alfred [Alfred Milner; 1854-1925]: Britaniyanın dövlət xadimi. Britaniyanın xarici və daxili siyasətinin formalaşmasında böyük rola malik olmuşdur. 622

Milyukov, Pavel Nikolayeviç (1859-1943): Rusiya siyasi xadimi, eyni zamanda tarixçi və publisist. Konstitusion-Demokratik Partiyasının (Kadetlər partiyası) liderlərindən biri idi. Müvəqqəti Hökumətdə (Rusiya) Xarici İşlər naziri olmuşdur. 411, 679

Minatsakan: Dəriçilər İttifaqı idarəsinin üzvü. 182

Mirabdullayev, Miryusif: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrə. 439

Mirbağırzadə, Mirabbas: Azərbaycanın publisisti və ictimai xadimi; eyni zamanda İrəvanda və Bakıda kitab ticarəti ilə məşğul olmuşdur. Dövrünün mətbuatında çoxsaylı yazılarla çıxış etmişdir. Əsasən tarix mövzusunda olmaqla bir neçə kitabın müəllifidir. Başçılıq etdiyi heyət Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin Naxçıvanın problemləri ilə tanış olması və bu problemləri aradan qaldırmaq istiqamətində adımlar atılması

baxımından çox önəmli rol oynamışdır. 212, 241, 384

Mirdamadzadə, Mirhidayət: Quba qəzasının sakini, “Müsavət” üzvü. 633

Mirhaşım Mirəhməd oğlu. 111

Mirkin, A. A.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 24, 82, 138, 193, 249, 334, 393, 447, 504

Mirqasımov: doktor. 360

Mirqasımov, Abidin Mirəliəsgər oğlu (yaxud Zeynalabdin, Mirzeynalabdin; 1887-1929): Cümhuriyyətin Avropaya göndərdiyi tələbələrə. 188, 439, 603

Mirmov: Lənkəran ətrafında quldurluqla məşğul olmuşdur. 659

Mirpaşa Sadıq: bax. Sadıqov, Mirpaşa.

Mirzə Cəlal. 332

Mirzə Cəlal: Xankəndində topçu alayının mollası olmuşdur. 606, 612

Mirzə Əbülhəsən xan Məazidüsaltənə: 1905-ci ildə İranın Qafqazdakı konsulu olmuşdur. 130, 385, 386

Mirzə Əbdürrəhim: “Müsavət” Qurultayının nümayəndəsi olmuşdur. 323

Mirzə Həsən Molla Dadaş oğlu: Bakı sakini. 632

Mirzə Kiçik xan (1880-1921): İranlı inqilabçı və hərbi xadim; Cəngəlilər hərəkatının lideri olmuşdur. 298

Mirzə Möhsün (Mötəmədüdtüccar): İranın siyasi xadimi; Təbrizdən İran Məclisi-Məbusanına seçilmişdir. 317

Mirzə Rəhim xan Ərcümənd: Qafqaza gələn İran nümayəndə heyətinin üzvü. 77

Mirzə Rza: şalçı. 331

Mirzə Rza xan Fəhimi: Qafqaza gələn İran nümayəndə heyətinin üzvü. 77

Mirzə Səlim əfəndi (Hacı Mirzə Səlim əfəndi): Lənkəran qəzasında “Müsavət” şöbələrini açmışdır. 19

Mirzəbekyans A.. 305

Mirzəbəyli, Əliəkbər: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrə. 440

Mirzəbəyli, Əliəkbər: Lənkəranda “Bey-nəlmiləl” adlı həvəskar teatr truppasının dekoratoru olmuşdur. 555

Mirzəbəyov, Həsən: uryadnik. 330

Mirzəcamalov, Hüseyn bəy Məhəmməd-rəfi bəy oğlu (1890-1974): Azərbaycan Cümhuriyyəti Ziraət nazirinin katibi, Parlamentdə Qanun Layihələri şöbəsinin müdiri olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra maarif sahəsində çalışmış, 1921-1922-ci illərdə Türkiyəyə mühacirətə getmişdir. Türkiyədə “Yanar” soyadını qəbul etmişdir. 323, 604, 605

Mirzəcan Cəfər oğlu: Şıxlar kəndinin (Şamaxı qəzası) sakini. 359

Mirzəəlizadə, Rəşxəndə xanım. 220

Mirzəyev. 448

Mirzəyev: Bakıda 5-ci sahənin polis rəisi olmuşdur. 578

Mirzəyev, Əhmədcan: Maştağanın pristavı olmuşdur. 685

Miseviçyus, Eduardas [Eduardas Misevi-cius; 1883-1946]: Litva diplomatı; Almaniyada konsul, Litva Xarici İşlər Nazirliyi İşlər İdarəsinin müdiri olmuşdur. 343, 366

“Mizrab”: Üzeyir Hacıbəylinin “Azərbaycan” qəzetində teatr tənqidi mövzulu məqalələrində işlətdiyi imza olmuşdur; bax. Hacıbəyli, Üzeyir.

Molla Abdulla Molla Əhməd oğlu: “Müsavat”ın Xıllı şöbəsinin müavin üzvlərindən. 221

Molla Hafiz Hacı Molla Manaf əfəndi oğlu: Zərdabda prixod mollası olmuşdur. 508

Molla Hüseyn Molla Qənbərəli oğlu (Hacı Molla Hüseyn Hacı Molla Qənbərəli oğlu): Şəhur-Dərələyəz sakini. 282

Molla İbrahim Hüseynəli oğlu: Bakıdakı qaçqınlardan. 245

Molla Teymur əfəndi: Həzrə kəndindən “Müsavat” Qurultayına nümayəndə. 271

Mollayev, Məhəmmədəli. 189

Mordak, Anri [Henri Mordacq; 1868-1943]: Fransız generalı. 622

Morev, Nikifor İvanoviç (1871 - ?): Kubandan Rusiya I Dövlət Dumasının üzvü. 42

Morris, Riçard [Richard Morris; 1869-1956]: Britaniya Parlamentinin üzvü. 350

Morvanni: Həmkarlar İttifaqının katibi. 182

Mosisov, Qivand. 78

Möhsünzadə, İshaq: Lənkəranlı müəllim, “Müsavat” üzvü. 19, 661

Mötəmədüdtüccar: bax. Mirzə Möhsün.

Mövlamov, Xələf. 305

Muxarski, Süleyman Bəkir oğlu (1900 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 450

Muxtar (Məşhədi Muxtar): Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170

Muradəli Baba oğlu: Quşyengicə (Quşençə) kəndinin nümayəndəsi. 330

Muradov, Abbas Həmid oğlu (1897 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603

Muradov, Adil xan: Zaqatalada poçt-teleqraf müdiri olmuşdur. 509

Muradov, İbrahim: Bakı sakini. 656

Muradov, Məhəmməd bəy Fərhad bəy oğlu (1900 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Murat, Napoleon Axill [Napoleon Achille Murat; 1872-1943]: Napoleonun marşalı Yoaxim Muratın nəslindən şahzadə; rus ordusunun general-mayoru. Birinci Dünya müharibəsində Vəhşi diviziyasının İnquş süvari polkunda xidmət etmişdir. Oktyabr inqilabından sonra Gürcüstanda, Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra isə Fransada yaşamışdır. 163, 168, 444

Muromtsev, Sergey Andreyeviç (1850-1910): Rusiyanın ictimai-siyasi xadimi; hüquqşünas. Moskva Universitetinin professoru, Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. 679

Musa (peyğəmbər). 80

Musa Allahverdi oğlu: Bakıdakı qaçqınlardan. 245

Musa Rza oğlu: Bakıdakı İran təbəələrindən. 110

Musabəyov, Süleyman bəy Mehdi bəy oğlu (1866-1949): Bakı qubernatoru dəftərxanasının müdiri; Mərkəzi Hərbi Çağırış İdarəsinin müdiri olmuşdur. 453

Musabəyzadə, Süleyman: bax. Musa-bəyov, Süleyman bəy.

Musayev, Cəmil İbrahim Tahir oğlu (1897-1970): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Musayev, Hüseyn: Quba Müəllimlər İttifaqının sədri. 602

Musazadə, Qurban: Bakıda, “Müsavat” tərəfindən çağırılan müsəlman şagirdləri iclasının katibi; Türk İzçiləri Təşkilatının sədri olmuşdur. 468

Mustafa Kamal: bax. Atatürk.

Mustafa Nuri bəy (1851-1923): Osmanlı Əyan Məclisinin (Senatın) üzvü; 1919-1920-ci illərdə və 1922-ci ildə Ədliyyə naziri olmuşdur. 45

Mustafa Satı bəy (Əl-Husri; 1880-1969): Osmanlı və ərəb pedaqoqu və siyasi xadimi; Suriyada Maarif Nazirliyinin əsasını qoymuş, Suriya və İraq üçün təhsil proqramlarını işləyib hazırlamışdır. 204

Mustafayev, Ağacəfər Əbdülbağı oğlu (1894 - ?): Dövlət Müfəttişliyində xüsusi işlər məmuru olmuşdur. Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Mustafayev, Ağahəsən Manaf oğlu (1900 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603

Mustafayev, Aslan. 189

Mustafayev, Azaq: bax. Mustafazadə, Azaq.

Mustafayev, Cəmil: tələbə. 603

Mustafayev, Əliağa. 360

Mustafayev, K.. 360

Mustafayev, Mirzə Teymur (Kərbəlayi Mirzə Teymur): Bakı sakini. 279

Mustafayev, Mustafa Molla Hacı Rəhim oğlu (1895-?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603

Mustafazadə, Azaq: Cümhuriyyət dövründə Şəki Bələdiyyə İdarəsinin sədri olmuşdur. 52

Mustafazadə, Dünya xanım. 220

Mustafazadə, Xanım: Qazax sakini. 659

Mustafazadə, Mahtavan xanım: Qazax sakini; Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü. 659

Mustafazadə, Sarabəyim. 220

Mustafazadə, Ümmülbənin xanım. 220

Mutuşev, Əhməd xan. 332

Muzatti, Elia [Elia Musatti; 1869-1936]: İtaliya Sosialist partiyasının və İtaliya Parlamentinin üzvü. 675

Müəllim Ayn. R.: “Azərbaycan” qəzetində imza. 248

Müəzzəzüddövlə: bax. Tağı xan Müəzzəzüddövlə.

Müftüzadə, Şahzadə xanım: Qazax sakini; Qazax Xanımlar Cəmiyyəti üzvü. 659

Mühəzzibüddövlə: Qafqaza gələn İran nümayəndə heyətinin üzvü. 77

Mümtaz Hüseyn: Xilafət Komitəsinin Lokno şəhərindəki şöbəsinin sədri. 568

Münsif: bax. Yusifzadə, Mirhəsən Seyid.

Münşizadə, Hilal Mirzə Məhəmməd oğlu (Məşhədi Mirzə Məhəmməd oğlu; 1899-1990): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 440, 450

Mürsəl xan: Qusar pristavı. 446

Mürsəlzadə, Piri (Pirqulu Mürsəlov; 1892-1920): jurnalist; “Müsavat” partiyasının fəal üzvlərindən. 129, 185, 302

Müşari-Əzəm: Qafqaza gələn İran nümayəndə heyətinin üzvü. 77

Mz.: bax. Hacıbəyli, Üzeyir.
 Nəbi (1642-1712): klassik türk şairi; əsl adı Yusif olmuşdur. 134
 Nadir şah Əfşar (1688-1747): Əfşarlar sülaləsinin banisi və Əfşarlar dövlətinin I şahı; 1736-1747-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 465
 Nağıyev, Əliabbas. 331
 Nağıyev, Hüseyn Musa oğlu (Hacı Musa oğlu; 1897 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603
 Nağıyev, Mehdi (Məşhədi Mehdi): Bakı sakini. 162
 Nağıyev, Musa (1842-1919): Azərbaycanın neft sənayeçisi və xeyriyyəçi. 304
 Nağızadə, Sürəyya xanım. 220
 Naxçıvanlı, Mirzə Əli. 606
 Namitokov, A.: Kuban hökumətinin Paris Sülh Konfransına göndərdiyi nümayəndə heyətinin üzvü olmuşdur. 7
 Nanto: sirk artisti. 339, 481, 508, 534, 665
 Napoleon I (1769-1821): 18 may 1804 – 6 aprel 1814 və 20 mart – 22 iyun 1815 tarixlərində Fransa imperatoru. 171, 202, 526
 Naumenko, Vyacheslav Qriqoryeviç (1883-1979): Kuban kazaklarının atamanı; general-mayor. 42
 Naumov, Mixail: Bakı sakini. 303
 Nazim: şair. 392
 Nazimüddövlə: bax. Yəhya xan Diba.
 Nəmanzadə, Ömər Faiq (1872-1937): Azərbaycanın publisist və pedaqoqu; ictimai-siyasi xadimi. Milliyyətə Axıska türküdür. 16, 277
 Nəmətzadə, Çərkəs: Alpan kəndinin (Quba) müəllimi. 602
 Neron: Eramızın I əsrində yaşamış Roma imperatoru. 631
 Nəbi: Qarakollu kəndinin (Füzuli rayonu) yüzbaşısı. 635
 Nəbiyev, Mahmud Əbdürrəhim oğlu

(1893 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 450
 Nəbizadə, Abbasqulu. 190
 Nəcəfbəyov, Mehdi bəy. 360
 Nəcəfqulu Qasım oğlu: Quba qəzasının Hacıqaraqaşlı kəndinin nümayəndəsi. 330
 Nəcib Asim (Yazıqsız, 1861-1935): Türk alimi və siyasətçisi. Hərbi təhsil almış, müxtəlif dərəcəli hərbi məktəblərdə dərs demişdir. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. Xüsusilə dil və tarix sahəsindəki əsərləri ilə tanınan Nəcib Asim Türkiyədə türkologiyanın banilərindən və eyni zamanda ilk türkçülərdən biridir. 437
 Nəcib Şəqir: Osmanlı və Suriya şairi; İstanbulda “Pəyam” qəzetini, Şamda Fransızca “İndependens” qəzetini nəşr etmişdir. 205
 Nəcməddin əfəndi: Gican kəndinin (Qusar) müəllimi. 601
 Nərimanbəyov, Yaqub bəy Əmir bəy oğlu: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603
 Nərimanov, Nəriman (1870-1925): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi və dövlət adamı; eyni zamanda yazıçı, publisist və həkim. 535, 562, 583
 Nəsir Həmid oğlu (Məşhədi Həmid oğlu): Bakı sakini. 656
 Nəsirov, Qulu. 111
 Nəsrulla xan: İranda hökumət qoşunu komandanlarından. 543
 Nəsrulla Talib oğlu: Qaraçı kəndinin (Xaçmaz rayonu) nümayəndəsi. 188
 Nəzərli Əli oğlu (Kərbəlayı Əli oğlu): Bakı sakini. 18
 Nəzərov, Mürsəl: Qusar pristavı. 601, 602
 Nikolay I (1796-1855): Rusiya imperatoru; 1825-1855-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 213
 Nikolay II (1868-1918): Rusiya imperatoru; 1894-1917-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 209, 411, 499, 600

Nikolayev. 361
 Nikolayeviç: Serbistanın hərbi nümayəndəsi. 572
 Nissel, Anri Alber [Henri Albert Niessel; 1866-1955]: Fransız generalı; 1917-1918-ci illərdə Rusiyada fransız hərbi missiyasının başçısı olmuşdur. 93
 Nitti, Françesko [Francesco Nitti; 1868-1953]: İtaliyanın siyasi xadimi. Kənd Təsərrüfatı, Ticarət və Sənaye naziri (1911-1914), Maliyyə naziri (1917-1919), Baş nazir və Daxili İşlər naziri (1919-1920) olmuşdur. 461
 Niyazi, Mehdi oğlu Yusif: Gəncədən “Azərbaycan” qəzetinə yazmışdır. 246
 Niyazzadə, Asiya xanım. 220
 Nizami Gəncəvi (1141-1209): Dahi Azərbaycan şairi. 84
 Nortkliff (Lord Nortkliff): bax. Harmsvort, Alfred.
 Novruz Əli oğlu: Quba qəzasının Hacıqaraqaşlı kəndinin nümayəndəsi. 330
 Novruzov, Ağasəlim (? - 1919): Azərbaycan Ordusunun zabiti. 423, 470
 Novruzov, Baba: Bakı sakini. 423
 Novruzov, Balaqardaş: Bakı sakini. 423
 Novruzov, Dadaş: Bakı sakini. 423
 Novruzov, Vahab: Bakı sakini. 423
 Nurbeh Zərbəli oğlu: Quba qəzasının Hacıqaraqaşlı kəndinin nümayəndəsi. 330
 Nurəddin əfəndi: Qusar ibtidai məktəbinin müdiri. 601
 Nuri Hacıağa: bax. Nurizadə, Hacıağa.
 Nurizadə, Hacıağa (yaxud Hacıağa Nuri; 1894-1930): Almaniyada təhsil almışdır. Parlament İdarəsində kvestorun (təsərrüfat müdirinin) müavini işləmişdir. “Müsavət”in Şura üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Türkiyədə yaşamışdır. 157, 243, 579
 Nurməhəmməd: Azərbaycan aktyoru. 136
 Nurməhəmməd əfəndi Hacı Rəsul əfəndizadə. 532

Nurşah Güləməli qızı (Məşhədi Güləməli qızı): Bakıdakı qaçqınlardan. 245
 Nurubəyov, Cahangir xan: Qarabağ mülkədarlarından, Şuşa İbtidai məktəbinin fəxri nəzarətçisi; xeyriyyəçi. 189
 Nüsrət Həsən oğlu: Bakıda faytonçu olmuşdur. 359
 O’Qreydi, Ceyms [James O’Grady; 1866-1934]: Britaniyanın siyasi xadimi. 1919-cu ildə Sovet Rusiya ilə müzakirələrdə iştirak etmişdir. 152, 264, 540, 567, 652, 653
 Oğuz xan: Oğuz türklərinin əcdadı olaraq qəbul edilən, yarı-əfsanəvi türk hökmdarı. 46
 Oqanezov, Q. Z.: “Saqqo” İtaliya səhmdar cəmiyyətinin nümayəndəsi. 665
 Olenskaya, Yeva Nikitiçna (1900-1959): Azərbaycan aktrisası. Qubada doğulmuş, kiçik yaşda ailəsiylə birgə Bakıya köçmüşdür. “Nicat” və “Səfa” truppalarının, “Hacıbəyov qardaşları müdiriyyəti” truppasının üzvü olmuşdur. Uzun müddət Milli Dram Teatrının səhnəsində çıxış etmişdir. 1949-cu ildə Azərbaycan SSR Xalq artisti adına layiq görülmüşdür. 224, 280, 658
 Omelçenko: Kuban Radasının üzvü. 96, 123
 Oruc Baba oğlu. 19
 Oruc Cəfərli oğlu: Bakıdakı qaçqınlardan. 111
 Oruc Ümid oğlu: Bakı sakini. 131
 Osman Taftum bəy. 360
 Ostrovski, Vatslav [Wacław Ostrowski]: Polşanın Gürcüstandakı diplomatik nümayəndəsi olmuşdur. 473, 655
 Oşman, Arkadi Aleksandroviç (1869-1956): həkim; Bakı Dövlət Universitetinin professoru. 352
 Ovsepyan, Qaregin Karapetoviç (I Qaregin; 1867-1952): erməni katolikosu və pedaqoqu; Ermənistan Universitetində erməni mədəniyyəti tarixindən dərs demişdir. 502
 Ozanyan, Andranik (1865-1927): Erməni hərbi. Daşnaksutyun partiyasının üzvü idi.

Başçılıq etdiyi silahlı dəstələr Qarabağda, Zəngəzurdə və Türkiyənin şərqində dinc əhaliyə qarşı törədilən qırğınlarda xüsusilə fəal iştirak etmişdir. 491

Ömər Faiq: bax. Nemanzadə, Ömər Faiq. Paderevski, İqnatsi Yan [Ignacy Jan Paderewski; 1860-1941]: Polşanın ictimai-siyasi xadimi və diplomatı; bəstəkar və pianocu. 1919-cu ilin yanvar-noyabr aylarında Baş nazir olmuşdur. 265

Padşibyakin: Bakıda fəaliyyət göstərmiş vəkil. 361

Panoysan, Aleksandr (1859-1919): erməni şairi, dramaturqu, tərcüməçisi. 191

Pantaleo: doktor; İtaliyanın Zaqafqaziya'dakı heyətində olmuşdur. 682

Papazyan, Vahan (1876-1973): Təbrizdə anadan olmuş, Van vilayətindən Osmanlı Parlamentinə seçilmişdir. Paris Konfransına təqdim etmək məqsədi ilə ermənilərin tələblərini hazırlayan heyətin tərkibinə daxil idi. 132, 276

Papazyan, Vaqan: bax. Papazyan, Vahan. Paronyan: Bakıdakı Erməni Milli Şurasının vəkili olmuşdur. 320

Passi, Pol [Paul Passy; 1859-1940]: Fransız dilçisi; fonetik mütəxəssisi. 72

Paşa Əhməd oğlu: Bakıdakı İran təbəələrinə. 304

Paşa Şamı oğlu: Qalaqayın sakini. 18

Paşiç, Nikola (1845-1926): Serbiyanın və Yuqoslaviyanın siyasi xadimi. Bir neçə dəfə (həmçinin 1912-1918-ci illərdə) Serbiyanın Baş naziri və yenə bir neçə dəfə (həmçinin 1918-ci ilin dekabr ayında) Yuqoslaviya Krallığının Baş naziri olmuşdur. “Böyük Serbiya” ideologiyasının əsas ideoloqlarından idi. 406

Pavlov: Bakıda faytonçu olmuşdur. 48

Peka: Bakı Sənaye Komitəsində işləmişdir. 369

Pepinov, Əhməd bəy (yaxud Əhməd Cövdət Pepinov; 1893-1937): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; Azərbaycan Parlamen-

tinin üzvü olmuş, Əmək və Əkinçilik naziri vəzifəsini tutmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir (ayrıca bax: Axıskalı). 32, 34, 37, 38, 88, 89, 412, 482, 510, 546, 577, 668, 669

Pepinov, Zəki: Axıska Müsəlman Tələbələr Komitəsinin sədri olmuşdur. 244

Petlyura, Simon Vasilyeviç (1879-1926): Ukraynanın siyasi və hərbi xadimi. Ukrayna Xalq Respublikası Direktoriyasının rəhbərlərindən olmuşdur. 153, 232, 403, 410, 462, 463, 464, 495, 496, 567, 604

Peyş, Corc [George Paish; 1867-1957]: ingilis iqtisadçısı. 372

Piçikyan, Q.: Xırda İstiqraz və Əmanət Cəmiyyətləri İttifaqının İdarə üzvü. 219

Pirimov, Qurban (1880-1965): Azərbaycan tarzanı. 419

Pişnamazzadə, Axund Məhəmməd (1853-1937): din xadimi. Təhsilini Gəncə və Təbrizdə almış, Rusiya əleyhində təbliğatda günahlandırılaraq çar rejimi tərəfindən Türkünə sürgün edilmişdir. 1909-cu ildə Qafqaz müsəlmanlarının şeyxülislamı olmuş (bu vəzifəyə rəsmi olaraq 1915-ci ildə təsdiq edilmişdir) və 10 dekabr 1918-ci ildə səh-hətinə görə öz xahişi ilə azad edilənə qədər vəzifədə qalmışdır. Maarifçilik və xeyriyyəçilik sahəsində də xidmətləri olan Pişnamazzadə 1937-ci ildə Gəncədə vəfat etmişdir. 189

Pişnamazzadə, Şükufə xanım. 220

Pişon, Stefan [Stéphen Pichon; 1857-1933]: Fransanın siyasi xadimi. 1906-1911-ci illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsinin sonlarında və Paris Sülh Konfransı dövründə aktiv fəaliyyəti ilə diqqəti cəlb etmişdir. 200

Plexanov, Georgi Valentinoviç (1856-1918): Marksizm nəzəriyyəçisi, filosof. 589

Pokrovski, Viktor Leonidoviç (1889-1922): Rusiyanın hərbi xadimi, general-leytenant. Birinci Dünya müharibəsinin və Rusiyada Vətəndaş müharibəsinin iştirakçısı olmuşdur. 7, 42, 593

Poqosyan: Bakıda dalandar olmuşdur. 78
Polk, Frenk Lion [Frank Lyon Polk; 1871-1943]: ABŞ hüquqşünası və diplomatı. 1919-1920-ci illərdə ABŞ Dövlət katibinin 1-ci müavini və Dövlət katibi olmuşdur. Paris Sülh Konfransında Amerika heyətinin rəhbəri idi. 454

Poltoratski, Sergey: Bakıda “Rus Neft” şirkəti kontorunun müdiri. 603

Popov, M.. 360

Popov, Miron Konstantinoviç: Bakı sakini; kitab satışıyla məşğul olmuşdur. 501

Poroxonski: Könüllü ordu generalı. 94, 95
Primakov, Vitali Markoviç (1897-1937): Ukraynada bolşeviklər tərəfindən döyüşən kazak dəstəsi komandiri. 403

Prins Albert (Albert Frederik Artur Georq) [Albert Frederick Arthur George]: bax. Georq VI.

Prins Aleksandr: bax. Aleksandr I Kara-georgiyeviç.

Prins Murat: bax. Murat, Napoleon Axill.

Prins Səbahəddin (Məhməd Səbahəddin; 1879-1948): Türkiyənin siyasi xadimi. Anası Osmanlı sultanı Əbdülməcidi'n qızı idi. 373

Puadepara: kapitan. 444

Puankare, Raymon [Raymond Poincaré; 1860-1934]: Fransıyanın dövlət xadimi. 1912-1913-cü illərdə Baş nazir və Xarici İşlər naziri, 1913-1920-ci illərdə Prezident, 1922-1924-cü illərdə yenidən Baş nazir və Xarici İşlər naziri olmuşdur. 315

Purişkeviç, Vladimir Mitrofanoviç (1870-1920): Rusiyanın siyasi xadimi; monarxist və qaragüruhçu. Rus Xalqının İttifaqı (Soyuz ruskoqo naroda) adlı qaragüruhçu monarxist təşkilatın liderlərindən biri olmuşdur. 496

Puşkin: rus şairi. 627

Putkin: Bakıda faytonçu olmuşdur. 48

Püstə xanım: Bakıdakı qaçqınlardan. 245
Pyanişev: Bakı sakini. 471

Pyatakov, Georgi Leonidoviç (1890-1937): Sovetlərin partiya və dövlət xadimi. 476

Pyotr I (1672-1725): Rusiya hökmdarı; 1682-1725-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 625

Radlov, Vasili (1837-1918): Rusiyalı şərqşünas, türkoloq, arxeoloq və etnoqraf. Alman əsillidir. 437, 494

Ramazanov: Putəsər kəndinin (indiki Pensər, Astara rayonu) məktəbinin müəllimi. 660

Ramazanov, Hüseyn. 686

Ramazanov, Məhəmmədkərim (Hacı Məhəmmədkərim): Bakı sakini. 165

Randolf, Adolf: Bakı sakini. 501

Ranon: sirk artisti. 339, 665

Rasizadə, Əlirza Abdulla oğlu (1884-1923): Azərbaycan maarifçisi və siyasi xadimi. 681

Rayevski, Nikolay Pavloviç: rus pedaqoqu; rus dilinin tədrisi haqqında kitab müəllifi. 390

Raycroft, Uilyam Henri [William Henry Rycroft; 1861-1925]: Britaniyanın hərbi xadimi; general-mayor. 473

Razumovski, Vasili İvanoviç (1857-1935): cərrah; Tiflis Universitetinin (1918-1919) və Bakı Universitetinin (1919-1921) rektoru olmuşdur. 352, 353

Remizov, Sergey Sergeyeviç: memar; Slavyan-Rus Cəmiyyətindən Azərbaycan Parlamentinin üzvü. 522, 645

Renan, Ernest [Ernest Renan; 1823-1892]: Fransız filosofu və yazıçısı; dinlər tarixi ilə məşğul olmuşdur. 548

Renkin, Jül [Jules Renkin; 1862-1934]: Belçikanın siyasi xadimi. 460

Rey, Ceyms Kuper [James Cooper Rhea; 1876-1927]: Amerikanın hərbi xadimi; polkovnik. Antantanın Ermənistandakı ali komissarı Haskellin müavini, eyni zamanda Harbord missiyasının Azərbaycan üzrə müvəkkili. 30, 163, 325, 362, 388, 431, 551, 595, 596

Rəcəbov, Əhməd Cabbar oğlu (Məşhədi Cabbar oğlu; 1898-1963): Azərbaycanın elm

xadimi; professor. Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən olmuşdur. 439, 603

Rəfi Əmin xan: doktor; İranın siyasi xadimi; Təbrizdən İran Məclisi-Məbusanına seçilmişdir. 317

Rəfibəyli, Ələkbər bəy Kərbəlayi Həsən oğlu (? - 1919): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Peterburqda təhsil almış, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində pristav kimi fəaliyyət göstərmişdir. Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin, Gəncə Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. Erməni-daşnak dəstələrinin azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdikləri soyqırımların qarşısını almaq üçün mübarizə aparmış, eyni zamanda onların vəhşiliklərini ifşa edən çoxsaylı məqalə və məktublar yazmışdır. 361

Rəfibəyli, Xeyrənnisə xanım. 220

Rəfibəyli, Xudadad bəy (1877-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmiş, həkim işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Xalq Səhiyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. Gəncə qubernatoru olduğu dövrdə erməni quldurlarının dinc əhaliyə qarşı törətdikləri soyqırımın qarşısının alınmasında böyük rol oynamışdır. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 361

Rəfibəyov, Musa bəy: bax. Rəfiyev, Musa bəy.

Rəfibəyzadə, Balaxatun xanım. 220

Rəfibəyzadə, Güllər xanım. 220

Rəfibəyzadə, Güllü xanım. 220

Rəfibəyzadə, Xədicə xanım. 220

Rəfibəyzadə, Xudadad bəy: bax. Rəfibəyli, Xudadad bəy.

Rəfibəyzadə, Nənəxanım. 220

Rəfibəyzadə, Zinət xanım. 220

Rəfibəyzadə, Zümrüd xanım. 220

Rəfiyev, Musa bəy (1888-1938): Azərbaycanın dövlət xadimi. Xarkov Universitetinin

Tibb fakültəsini bitirmiş, həkim işləmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində portfelsiz nazir, Səhiyyə və Sosial Təminat naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətə getmişdir. 130, 358, 482

Rəfizadə, Almas xanım. 220

Rəfizadə, Cəvahir xanım. 220

Rəfizadə, Dilşad xanım. 220

Rəfizadə, Hacı Həsən Borsunlu: Goranboyun Borsunlu kəndinin sakini. 189

Rəfizadə, Xanım. 220

Rəfizadə, Rüqiyyə (Məşhədi Rüqiyyə). 220

Rəhimov, Abdulla Məhəmməd oğlu (1898 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Rəhimov, Cəbrayıl Məhəmmədrza oğlu (1892 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 440, 603

Rəhimov, Cəfər. 331

Rəhimov, Əbdülxalıq. 332

Rəhimov Məhəmmədəğa: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 603

Rəhimov, Məhəmmədəli Paşa oğlu (1899-1986): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 440

Rəhimov, Yusif Kənan (1885-1937): Əmək Nazirliyi dəftərxanasının müdiri. 546

Rəhimzadə, Məhəmməd. 111

Rəqibə Hacı qızı: Bakıdakı Dağıstan qaçqınlarından. 49

Rəsulov: Naberejni küçədə ticarət kontorlu olmuşdur. 340

Rəsulov, Zeynal (Məşhədi Zeynal): vapor kapitanı. 187

Rəsulzadə, Məhəmməd Əli (1884-1982): Azərbaycan Cümhuriyyətinin ictimai-siyasi xadimi, Parlamentin üzvü. Məhəmməd

Əmin Rəsulzadənin əmisi oğlu idi. 1922-ci ildə mühacirətə getmişdir. 129, 271

Rəsulzadə, Məhəmməd Əmin (1884-1955): Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi, Cümhuriyyətin qurucularından biri. Azərbaycan Milli Şurasının və “Müsavət” partiyasının sədri; eyni zamanda jurnalist və publisist. 34, 35, 88, 89, 91, 105, 129, 157, 185, 186, 270, 271, 272, 273, 274, 302, 321, 323, 324, 355, 356, 357, 358, 402, 520, 521, 522, 604, 605, 618, 645, 669, 684

Rəşid Sürəyya (Gürsey; 1889-1962): Türk radioloq, fizik və ədəbiyyatçı. Cümhuriyyət dövründə bir müddət Azərbaycanda fəaliyyət göstərmişdir. 169, 225, 335, 394, 448, 465, 499, 504, 506, 557, 635, 640, 651, 665

Rılski, Stefan: Polşanın Azərbaycanda konsul agentı olmuşdur. 389, 661

Rikabi, Rifqi bəy. 204

Rikabizadə, Əlirza paşa (yaxud Rikabi; 1864-1943): Suriya və İordaniyanın hərbi xadimi və dövlət adamı; 1918-1919 və 1919-1920-ci illərdə Suriya Baş naziri olmuşdur. İstanbulda hərbi təhsil almışdır. 204

Rodiçev, Fyodor İzmayloviç (1854-1933): Rusiyanın siyasi xadimi. Dövlət Dumasının, habelə Ümumrusiya Milli Mərkəzinin və Rusiya Dövlət İttihadı Şurasının üzvü olmuşdur. 232

Ronan: sirk artisti. 481

Ruje de Lil, Klod Cozef [Claude Joseph Rouget de Lisle; 1760-1836]: Fransız şairi və bəstəkarı. Hal-hazırda Fransanın dövlət himni olan “Merselyeza”nın həm sözlərinin, həm də musiqisinin müəllifidir. 450

Ruqiyyə xanım (? - 1919): Yusif Ziya və Abdulla Şair Talıbzadələrin bacısı; Mirzə Tağı Rzaevin həyat yoldaşı. 613

Rüstəmbəyli, Şəfi bəy (1893-1960): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Kiyev Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, “Azər-

baycan” qəzetinin redaktorlarından biri olmuşdur. 127, 322, 357, 358, 670, 684

Rüstəmbəyov, Baxış bəy. 331

Rüstəmbəyov, İsmayıl bəy. 309, 367, 392, 397

Rüstəmbəyov, Şəfi bəy: bax. Rüstəmbəyli, Şəfi bəy.

Rza Əhməd oğlu: Bakıdakı İran təbəələrindən. 218

Rza Zaki: bax. Lətifbəyov, Rza.

Rzabəyov, Əbdürrəhman: Zaqatalada meşəçi olmuşdur. 15

Rzayev: Bakı Universitetinin Ədəbiyyat şöbəsinin tələbəsi. 610, 662

Rzayev, Abuzər bəy Əliəsgər bəy oğlu (1876-1920): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Moskva Ali Texniki Məktəbini bitirmiş, Azərbaycanda neft mədənlərində mühəndis kimi işləmişdir. Gəncədən Azərbaycan Parlamentinə üzv seçilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 259, 668

Rzayev, Əliabbas: Azərbaycan Dövlət Teatrının sufloru. 658

Rzayev, İsgəndər Mirzə Cabbar oğlu (1897-1938): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Rzayev, Mirzə Tağı. 613, 655

Rzayev, Nüsrət Rza oğlu (1899 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Rzayev, Tağı Əsgər oğlu (Kərbəlayi Əsgər oğlu; 1895 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439, 603

Rzazadə, Əliabbas: bax. Rzayev, Əliabbas.

Saakyan, Avetik İvanoviç (1863-1933): Erməni siyasətçisi. “Daşnaksutyun” partiyasının ən fəal üzvlərindən biri olmuşdur. 1918-ci ilin avqustundan 1919-cu ilin avqustuna qədər Erməni Milli Şurasının sədri vəzifəsini tutmuşdur. Eləcə də Ermənistan

Respublikası Parlamentinin sədri olmuşdur. 529

Sabir əfəndi. 556

Sad.: “Azərbaycan” qəzetinə Lənkərandan yazmışdır. 191

Sadəddin Həsən oğlu (Hacı Həsən oğlu): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Sadiqov, Mirpaşa (? - 1921): Azərbaycan aktyoru; yazıçı Seyid Hüseynin qardaşı. Qarabağda ermənilər tərəfindən xaincəsinə qətl edilmişdir. 137, 658

Sadiqov, Mirsadiq Seyidkamil oğlu (Kərbəlayı Seyidkamil oğlu; 1896-1942): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Sadiqov, Nəcəfqulu. 331

Sadiqzadə, Əsəd: bərbər. 246

Sadiqzadə, Seyid Hüseyn: bax. Seyid Hüseyn Sadiq.

Sadiqzadə, Şeyx Həsən Axund Molla: bax. Həsən Sadiq oğlu.

Sadiqzadə, Ümmügülüm Əbdüləziz qızı (1899-1944): Azərbaycanlı şairə. 523

Sadul, Jak [Jacques Sadoul; 1881-1956]: Fransanın hərbi və siyasi xadimi; beynəlxalq kommunist hərəkatının üzvü. 41, 42

Safiyyə Kərbəlayı Məhəmməd qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 111

Sakvarelidze: Gürcüstanın Cəmiyyəti-Əqvama (Millətlər Cəmiyyətinə) üzvlüyünə nail olmaq məqsədilə Tiflisdə qurulan Cəmiyyəti-Əqvam Cəmiyyətinin üzvü. 248

Salahzadə, Yusif Hüseyn oğlu (Məşhədi Hüseyn oğlu; 1897-1973): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Saleh Xülusi paşa (Kezrak; 1864-1939): Osmanlı dövlət xadimi. Hərbi Akademiyanı bitirmişdir. 1919-cu ildə Bəhriyyə (Donanma) naziri, 1920-ci ildə qısa müddət Baş nazir olmuşdur. “Kezrak” soyadını qəbul etmişdir. 594, 621, 638

Saleh Mustafa oğlu: Bakı sakini. 603

Salehov, Kərbəlayı: Bakı sakini. 279

Salehov, Məhəmmədəli (Kərbəlayı Məhəmmədəli). 305

Salman Hüseyn oğlu (Məşhədi Hüseyn oğlu): Xırmandalı kəndi sakini. 414

Sanılı, Hacı Kərim (yaxud Saniyev; 1878-1937): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, şair. Qori Seminariyasında təhsil almış, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində müəllim işləmişdir. Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. Repressiyaya məruz qalmışdır. 259, 260, 288, 289, 400

Saniyev: bax. Sanılı, Hacı Kərim.

Sarablı, Hüseynqulu (yaxud Hüseynqulu Rzayev; 1879-1945): Azərbaycan aktyoru. Azərbaycan Cümhuriyyətinin mədəni həyatında fəal iştirak edən Sarablının, Azərbaycan teatrının, eləcə də musiqisinin inkişafında misilsiz xidmətləri olmuşdur. 137, 224, 332, 419, 658

Sarabski: bax. Sarablı, Hüseynqulu.

Saukov, K.: Bakıda Yefimov sirkinin müdiri. 227, 256, 311, 339, 368, 398, 424, 481, 508, 534, 563, 588, 640, 665

Savitski, V.: Kuban hökumətinin Paris Sülh Konfransına göndərdiyi nümayəndə heyətinin üzvü olmuşdur. 7

Sazonov, Sergey Dmitriyeviç (1860-1927): Rusiyanın diplomatı. Bir sıra ölkələrdə səfir kimi işləmiş, 1910-1916-cı illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. Rusiyanın cənubunda Xüsusi Şura Hökumətinin tərkibində yer almışdır. Mühacirətdə ölmüşdür. 293, 455

Semyonova, N.: Ermənistan Universitetində dərs demişdir. 502

Sereteli, İrakli Georgiyeviç (1881-1959): Rusiya və Gürcüstanın siyasi xadimi. Rusiya imperiyası II Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Gürcüstanın müstəqillik atkını imzalayanlardan biri idi. Gürcüstan Demokratik Respublikasının və Gürcüstan Sosial-Demokrat Partiyasının liderləri arasında yer almışdır. Gürcüstan tərəfindən Paris Sülh

Konfransında iştirak edən nümayəndə heyətində olmuşdur. 1921-ci ildən müharirətdə yaşamışdır. 410

Sesil, Robert [Robert Cecil; 1864-1958]: Britaniyanın ictimai-siyasi xadimi. Millətlər İttifaqının ideoloqlarından biri olmuşdur. Millətlər İttifaqının həyata keçirilməsindəki xidmətlərinə görə 1937-ci ildə Nobel Sülh mükafatına layiq görülmüşdür. 350, 524

Sevastopullo, Konstantin: Bakı sakini. 683

Seyid Əhməd: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Seyid Hüseyn: əllaf. 190

Seyid Hüseyn Sadiq (1887-1938): Azərbaycan yazıçısı, müəllimi, jurnalisti və naşiri. Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 281, 609, 684

Seyid İbrahim (Hacı Seyid İbrahim): İranlı vaiz. 385

Seyid Molla Əmir Mirzə Hacı Seyid Molla Əhməd oğlu: Qubada prixod mollası olmuşdur. 508

Seyid Sadiq Qulu (? - 1919): İranlı müctəhid. 542

Seyidəli Mirisa oğlu (Hacı Mirisa oğlu): Bakı sakini. 277, 577

Seyidəliyev, Mirməhəmmədrza Mirabutalıb oğlu (1898 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Seyidzadə, Bədrəddin (yaxud Mir Bədrəddin Seyidzadə; 1882-1945): Azərbaycan şairi. 127, 546

Seyidzadə, Böyükxanım. 220

Seyidzadə, Mirismayıl: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439, 603

Seyidzadə, Seyidxanım. 220

Seyidzadə, Seyidvəli (Hacı Seyidvəli). 189

Seyidzadə, Səltənət xanım. 220

Seyirçi: “Azərbaycan” qəzetində imza.

579
Seyyidülmühəqqiqin: bax. Əbdüləli xan Diba.

Səbri paşa. 44

Sədəf Maşal qızı: Bakı sakini. 634

Sədi Şirazi: XIII əsrdə yaşamış fars şairi. 134, 136

Səfər bəy (yaxud Səfərləli bəy): Ağ Məhəmməd şah Qacarın qatillərindən biri. 12, 25

Səfərlibəyov: Bakıda şagirdlərin qurduğu musiqi cəmiyyətinin üzvü. 305

Səfərləliyev, Hüseyn bəy. 360

Səfərləliyev, İsmayıl bəy. 331

Səfərləliyev, Məhəmməd bəy. 360

Səfərxanov: Balaxanada 4-cü sahənin pristavı olmuşdur. 192

Səfərov, Dadaş (Hacı Dadaş). 360

Səfərov, Məhəmməd Əli Sidqi (1888-1956): Azərbaycan publisisti, yazıçısı və jurnalisti; Məhəmməd Tağı Sidqi Səfərovun oğlu. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin katibi (stenoqrafisti) olmuş, eyni zamanda teatrdə müxtəlif rollarda çıxış etmişdir. 2, 27, 28, 85, 86, 115, 143, 144, 169, 223, 227, 285, 311, 367, 397, 451, 479, 535, 562, 609, 614, 640

Səfərov, Məhiş Hacı oğlu (Məşhədi Hacı oğlu; yaxud Məmiş Səfərov, Məhəmməd Səfərov; 1899-1964): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Səfərzadə, Məhəmməd (Məşhədi Məhəmməd). 190

Səfdər Əmrah oğlu: Bakıda qalayçı olmuşdur. 18

Səfikürdlü, Ağalar bəy: bax. Səfikürdski, Ağalar bəy.

Səfikürdlü, Aslan bəy: bax. Səfikürdski, Aslan bəy.

Səfikürdski, Ağalar bəy (1890-1966): Gəncə həbsxanasının həkimi; “İttihad” partiyasının Gəncə şöbəsinin qurucularından, Gəncə Dumasının rəisi olmuşdur. 190

Səfikürdski, Aslan bəy (yaxud Səfikürdlü, 1881-1937): Azərbaycanın dövlət xadimi. Za-

qafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuş, 3-cü hökumət kabinəsində Poçt-Teleqraf və Əmək naziri, 4-cü kabinədə Ədliyyə və Əmək naziri vəzifələrini tutmuşdur. 313, 470, 522, 538, 546, 645, 649, 655, 669

Səfikürdski, Mahmud (1898-1972): Gəncə Türk Mütəəllimlər Cəmiyyətinin üzvü və idarə heyətinin sədri, əsasən gənclərdən və tələbələrədən təşkil olunmuş “Yaşıl qvardiya” adlı özünümüdafiə dəstəsinin sədrinin müavini olmuşdur. 1921-ci ildə Türkiyəyə mühacirətə getmiş, bir müddət Yuqoslaviya və Amerikada yaşamışdır. 47

Səhhət, Abbas (Abbas Əliabbas oğlu Mehdişad; 1874-1918): Azərbaycan şairi, dramaturqu, tərcüməçisi və dərslik müəllifi. 22, 25, 389, 391

Səid Şukayr: Suriyada Maliyyə naziri olmuşdur. 204

Səidülüzərə: bax. Marağayi.

Səkinə Bağır qızı: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279, 280, 283

Səkinə Məmi qızı: Bakıdakı İran təbəələrindən. 578

Səlamət Ömər qızı (Hacı Ömər qızı): Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279

Səlim I (Yavuz; 1470-1520): Osmanlı sultanı; 1512-1520-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 477

Səlimbəyov, Məhəmmədəli bəy. 360

Səlimov, Hüseynqulu Yusif oğlu (Kərbəlayı Yusif oğlu; 1889 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Səlimov, Möhsün. 305

Səlimov, Soltan: Bakı sakini. 277, 278

Səlimzadə, Ağakəşi: Bakı sakini. 662

Sənai Qəznəvi: XI-XII əsrlərdə yaşamış fars şairi. 664

Səttar Ağababa oğlu (Məshədi Səttar Hacı Ağababa oğlu): Bakı sakini. 165, 168

Səttar Əli oğlu: Bakıda dalandar olmuşdur. 78

Səttar Məlikəhməd oğlu: Keşlə sakini. 683

Sforza, Karlo [Carlo Sforza; 1872-1952]: İtaliyanın siyasi xadimi; Xarici İşlər naziri; Milli Şuranın sədri olmuşdur. 191

Sidqi, Məhəmməd Əli: bax. Səfərov, Məhəmməd Əli Sidqi.

Sidqi Ruhulla, Molla oğlu (1886-1959): Azərbaycan aktyoru və teatr xadimi. 280, 367, 397

Simxoviç: həkim. 438

Sipəhdari-əzəm: İranın Azərbaycan əyaləti hakimi. 574

Sipovski, Vasili Vasilyeviç (1872-1930): rus filoloqu. 502

Sisianov, Pavel Dmitriyeviç (1754-1806): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Gürcü əsilli idi. Rusiyanın Qafqazdakı ordularının Baş komandanı olmuşdur. 12, 209

Skrib, Ejen [Eugène Scribe; 1791-1861]: fransız dramaturqu. 450

Smirnov. 360

Smit, Uolter [Walter Smith]: Amerikalı hüquqşünas; Yaxın Şərqə yardım üzrə Amerika Komitəsinin üzvü. 459

Sofera: Aptekxana Xidmətçiləri İttifaqı idarəsinin üzvü. 182

Soltan İsmayıl oğlu: Göyçayın Qarabaqqal kəndinin sakini. 577

Soltan Məhəmmədhasən oğlu (Kərbəlayı Soltan): Quba qəzasının Hacıqarabaqlı kəndinin nümayəndəsi. 330

Sosnovski, Lev Semyonoviç (1886-1937): Rus inqilabçısı və Kommunist partiyası xadimi. 153

Soşkov: Kuban hökumətinin rəhbəri. 594

Spasski, Qriqori (1783-1864): Rus tarixçisi, Sibir tədqiqatçısı. 494

Spitz: Avstriyalı professor. 408

Starkoy: sirk artisti. 481

Stavrodakis: Yunanıstanın Gürcüstanda diplomatik nümayəndəsi olmuşdur. 660

Stepanov: Bakı Sənaye Komitəsində işləmişdir. 369

Suit, Henry [Henry Sweet; 1845-1912]: ingilis filologiya, fonetika və qrammatika mütəxəssisi. 68, 69, 70, 125

Sultanov, Baxşəli bəy İsmayıl bəy oğlu (yaxud Baxış bəy Sultanov; 1894-1977): Zəngəzur nümayəndəsi; ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Sultanov, Əziz bəy. 331

Sultanov, Xosrov bəy Əlipaşa bəy oğlu (1879-1943): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi və hərbi xadimi. Azərbaycanın İstiqlal Bəyannaməsini imzalayanlardan biri olan Xosrov bəy Sultanov Cümhuriyyət dövründə Hərbiyyə naziri, Kənd Təsərrüfatı naziri, Qarabağ general-qubernatoru kimi vəzifələr daşımışdır. Sovet işğalından sonra mühacirət etmişdir. 103, 325, 431

Sultanov, Xosrov Paşa bəy: bax. Sultanov, Xosrov bəy.

Sultanov, İsgəndər bəy Rüstəm bəy oğlu (1897-1942): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Sultanzadə: Ümumrusiya Müsəlman Kommunist Təşkilatları Qurultayının nümayəndəsi. 153

Suşkov, Filipp Semyonoviç: 1919-cu ildə Kuban hökumətinin sədri olmuşdur. 42

Sübhəverdixanov, Abdulla bəy Vəli oğlu (yaxud Abdulla Divanbəyoğlu; 1883-1936): pedaqoq, alim və yazıçı. Qori Seminarıyasında və Bakı Dövlət Universitetində təhsil almışdır. 682, 683

Süheyli, Əliəkbər (Əliəkbər Fərəc oğlu Əliyev; 1879-1927): Azərbaycan aktyoru. 136

Süleyman əfəndi: Ləcət kəndinin (Xaçmaz) müəllimi. 602

Süleyman I (Qanuni; 1494-1566): Osmanlı sultanı; 1520-1566-cı illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 258

Süleymanbəyov, Məhəmməd bəy: Balaxanıda müstəntiq, Cavad qəzası rəisi olmuşdur. 359

Şaban bəy: Türkiyənin Tiflisdəki konsulu, İrəvandakı siyasi nümayəndəsi olmuşdur. 446

Şaban Şirəli oğlu: Bakılı uşaq. 658

Şadılı, Dilşad xanım: bax. Şadlinskaya, Dilşad xanım.

Şadlinskaya, Dilşad xanım (yaxud Şadlızadə): Qazax sakini; Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü. 659

Şahbazlı, Yaqub: Lənkəranda “Beynəlmiləl” adlı həvəskar teatr truppasının rejissor əvəzi olmuşdur. 555

Şahim-Giray, Sultan (1880-1921): Rusiyanın siyasi xadimi, hüquqşünas. Kuban Radasında Adıgey fraksiyasının üzvü olmuşdur. 1920-ci ildə Türkiyəyə mühacirətə getmişdir. 594

Şahnəzərov, Əhməd Hacı oğlu (1899 - ?): Dağıstanlı; ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Şahsüvarov, Mürsəl bəy Adilxan bəy oğlu (1900-1971): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 440

Şahsüvarov, Surxay bəy Əzim bəy oğlu (1900-1945): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 439

Şahtaxtılı, Həmid bəy: bax. Şahtaxtinski, Həmid bəy.

Şahtaxtılı, Məhəmməd ağa: bax. Şahtaxtılı, Məhəmməd.

Şahtaxtinski, Həmid bəy (1880-1944): Azərbaycan Cümhuriyyətinin dövlət xadimi. Hüquq təhsili almış, maarif və məhkəmə sistemində işləmişdir. Maarif nazirinin müavini, Maarif naziri, Parlamentin üzvü olmuşdur. Repressiyaya məruz qalmış, sürgündə ölmüşdür. 187, 188, 412, 482, 510, 545

Şahtaxtılı, Məhəmməd (1846-1931): Azərbaycan alimi və publisisti; Bakı Dövlət Universitetinin professoru. 73, 127, 297, 328, 384, 550, 572

Şahverdili, Teymur: Lənkəranda ədəbiyyat müəllimi, həmçinin “Beynəlmiləl” adlı həvəskar teatr truppasının vəkili və Lənkəranda müsəlman səhnəsinin müdiri olmuşdur. “Azərbaycan” qəzetinə Lənkəranda “Şahverdili”, “T. Ş.”, “Müəllim T. Ş.”, “Müəllim” imzaları ilə yazmışdır. 555, 556, 559, 582, 660, 686

Şahverdiyev, Nurəli bəy: Astarada gömrük rəisi olmuşdur. 686

Şahzadə İsmayıl bəy qızı: Bakıdakı qaçqınlardan. 111

Şahzadə Murat: bax. Murat, Napoleon Axill.

Şaxova: Zaqatalada həkim olmuşdur. 16

Şajinyan: jonqlyor. 508, 534

Şaloya, Vittorio [Vittorio Scialoja; 1856-1933]: İtaliyanın siyasi xadimi; Senatın üzvü; 1919-1920-ci illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 316, 405

Şamxalov: Bakıda 10-cu polis dairəsinin müfəttişi olmuşdur. 546

Şardinye, Pyer-Ögüst: Fransanın hərbi xadimi; podpolkovnik. Cənubi Qafqazdakı fransız hərbi missiyasının rəhbəri olmuşdur. 428

Şaumyan, Stepan (yaxud Styopa, 1878-1918): Erməni əsilli bolşevik, Bakı Kommunasının başçısı. Bolşeviklərin və daşnakların 1918-ci ilin mart ayında Bakıda dinc azərbaycanlı əhaliyə qarşı törətdiyi soyqırımına rəhbərlik etmişdir. 222

Şexter, Z. A.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 662, 688

Şekspir, Vilyam [William Shakespeare; 1564-1616]: ingilis şairi və dramaturqu. 280

Şerbina, Fyodor Andreyeviç (1849-1936): Kuban kazaklarının ictimai-siyasi xadimi; tarixçi, şair və yazıçı. 42, 203

Şeydali Nəsir oğlu. 553

Şeyx Əhməd: bax. Əhməd ibn Abdulla ibn Əbdürrəhman.

Şeyxəlibəyov, Həsən bəy: Şəki və Ağdaşda poçt-teleqraf müdiri olmuşdur. 170

Şeyxzadə, İsmayıl: Müsavatçı Tələbələr Komitəsinin üzvü. 579

Şeyxzadə, Nəcməddin: Quba Müəllimlər İttifaqının üzvü. 446

Şeyxzamanov, Məhəmmədbağır: bax: Şeyxzamanzadə, Məhəmmədbağır.

Şeyxzamanzadə, Məhəmmədbağır bəy Saleh bəy oğlu (1880-1920): “Müsavat” partiyasının, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. 302, 684

Şəfiyev, Fətulla: Bakıda, 7-ci sahənin qaradovoyu. 303

Şərifbəyov, Yusif (Məşhədi Yusif). 332

Şərifov (? - 1919): Dağıstan sakini. 430

Şərifov, Abbas: bax. Şərifzadə, Abbas Mirzə.

Şərifov, Ağakərim: Azərbaycan Ordusunda xidmət etmiş, həbs edilmişdir. 486

Şərifov, Qulamrza: bax. Şərifzadə, Qulamrza.

Şərifov, Mustafa İsmayıl ağa oğlu (1875 - ?): Azərbaycanlı həkim. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. Cümhuriyyət dövründə Bakı şəhər Bələdiyyə İdarəsinin Səhiyyə şöbəsinin müfəttişi, Tibbi-sanitar şöbəsinin müdiri olmuşdur. Sovet dövründə də Bakıda həkimlik etmiş və səhiyyə sistemində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. 529

Şərifova, Dilruba xanım: bax. Şərifzadə, Dilruba xanım.

Şərifzadə, Abbas Mirzə (1893-1938): Azərbaycan aktyoru. “Səfa” və “Nicat” cəmiyyətlərinin truppalarında çıxış etmiş, “Hacıbəyli qardaşları müdiriyəti”nə rejissor kimi dəvət edilmişdir. Azərbaycan teatr sənətinin inkişafında böyük xidmətləri olmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən repressiyaya məruz qalmış, güllələnmişdir. 2, 27, 86, 115, 143, 169, 223, 280, 285, 311, 451, 479, 614, 640, 658

Şərifzadə, Dilruba xanım: Qazax sakini; Qazax sakini; Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü. 659

Şərifzadə, Qulamrza (yaxud Şərifov; 1884-1942): Azərbaycan aktyoru; Azərbaycan Dövlət Teatrının müdiri olmuşdur. Mühacirətə getmişdir. 136, 684

Şıxıyev, Hüseyn Mustafa oğlu (Hacı Mustafa oğlu; 1898-1974): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. Türkiyədə Argüdə soyadını qəbul etmişdir. 440

Şıxlı, Müqəddəsənnisa xanım: Qazax sakini; Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü. 659

Şıxlinski, Əliağa (1863-1943): Azərbaycanın hərbi xadimi. Rusiya imperiyası ordusunda general-leytenant rütbəsinə yüksəlmişdi. Azərbaycan Cümhuriyyəti ordusunun qurulmasında böyük xidmətləri olmuşdur. Azərbaycan Hərbi nazirinin müavini vəzifəsini tutmuşdur. 539

Şıxməhəmmədov, Əbülfəz: Bakı teleqraf-xanasına işləmiş, Poçt-Teleqraf Nazirliyi Dəftərxanasında kargüzar olmuşdur. 481

Şirin Novruzəli qızı: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 280

Şirinbəyzadə, Nazəni bəyim. 220

Şirinbəyzadə, Şövkət xanım. 220

Şirinbəyzadə, Zərnişan xanım. 220

Şkuro, Andrey Qriqoryeviç (1887-1947): Rusiyanın hərbi xadimi, general-leytenant. Kuban kazaklarındandır. Birinci Dünya müharibəsində və Rusiyada Vətəndaş müharibəsində iştirak etmişdir. 1920-ci ildə mühacirətə getmişdir. İkinci Dünya müharibəsində Hitler Almaniyası ilə əməkdaşlıq etmişdir. İngilislər tərəfindən tutularaq SSRİ-yə təhvil verilmiş və Moskvada edam edilmişdir. 342, 483, 523

Şövqi əfəndi: Azərbaycan Könüllü Təşkilatının leytenantı; İçərişəhər rayon komandanı. 615

Şiroy, S. M.. 331

Şternin, Boris Moiseyeviç: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 166, 194, 225, 250, 335, 394, 475, 504, 557, 636, 688

Şteyn, A. L.: Bakıda, Yefimov sirkinin müdiriyət vəkili. 227, 256, 311, 339, 368, 398, 424, 481, 508, 534, 563, 588, 640, 665

Şteynr. 332

Ştixin: Bakıda dərzisi olmuşdur. 250

Şulgin, Vasili Vitalyeviç (1878-1976): Rusiyanın siyasi və ictimai xadimi. Ağqvardiyaçılar hərəkatının ideoloqlarından biri olmuşdur. 496

Şükür Məhəmməd oğlu: Bakı sakini. 471

Şükürov, Əliəsgər: Bakı sakini. 279

Şükürov, Əsgər. 360

T. Əlif.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 15

T. Ş.: bax. Şahverdili, Teymur.

Tağı xan Müəzzəzəddövlə: İranın Tiflisdəki Baş konsulu olmuşdur. 77, 385

Tağıyev: Şimali Qafqaz Cümhuriyyətinin Azərbaycandakı siyasi nümayəndəliyinin katibi olmuşdur. 574

Tağıyev, Ağahüseyn. 305

Tağıyev, Fətulla: Pirsəği kəndi sakini. 304

Tağıyev, İsmayıl. 331

Tağıyev, Nəsir bəy Hacı Məhəmməd oğlu (1879-1953): Şamaxıda anadan olmuşdur. Dövlət Əmanət Kassaları və Kiçik Kredit İdarəsi müdiri. Sovet dövründə Azərbaycanın Maliyyə komissarı olmuşdur. Bakıda və Moskvada bir sıra yüksək vəzifələrdə işləmişdir. Moskvada vəfat etmişdir. 1, 313

Tağızadə, İsgəndər: “Müsavat”ın Xıllı şöbəsi sədrinin müavini. 221, 322

Tahir əfəndi: Azərbaycan Könüllü Təşkilatının Təzəpir rayon komandanı. 29, 615

Tahir Məhəmməd (? - 1919): Dağıstan sakini. 430

Tahirli, Abdulla Mabud oğlu (1896-1978): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrdən. 439

Tahirov, Əziz bəy. 331
Tahirov, Əziz bəy: hökumət nümayəndəsi. 47
Tahirov, Talib: Bakı sakini. 423
Takayanaqi Yasutaro (1870-1951): Yaponiyanın hərbi xadimi, general-leytenant. 1917-ci ildən etibarən Yaponiya Baş Qərargahının Rusiyada səlahiyyətli nümayəndəsi idi. 41
Takeonsku: Rumıniyanın siyasi xadimi. 460
Taşqaryo, Fyodor İvanoviç: Cavad qəzası sakini. 414
Talıbxanov, Talıbxan bəy (1859-1920): Qubada pristav köməkçisi; Göyçay, Kürdəmir, Maştağa və Bibiheybətə pristav; Göyçay və Bakıda qəza rəisi köməkçisi; Şamaxıda qəza rəisi olmuşdur. 359
Talıbzadə, Abdulla Şaiq (1881-1959): Azərbaycan şairi, yazıçısı və pedaqoqu. 22, 613, 655
Talıbzadə, Yusif Ziya (1877-1923): Azərbaycanın hərbi və siyasi xadimi, pedaqoq; Könüllü Təşkilatının sədri. 29, 46, 117, 170, 270, 302, 322, 357, 409, 467, 537, 565, 598, 613, 655
Talışanlı, Xan: Lənkəran Birinci Türk məktəbinin müəllimi olmuşdur. 581
Talışanov, Böyükxan: Lənkərandə “Bey-nəlmiləl” adlı həvəskar teatr truppasının xəzinədarı olmuşdur. 555
Talışinski: general. 582
Tamaşaçı: “Azərbaycan” qəzetinə Xan-kəndindən yazmışdır. 606, 612
Tanailidi, Panfiliya (yaxud Sürəyya Zəngəzurskaya; 1891-1937): aktrisa. Zəngəzur mahalında doğulmuşdur. Milliyyətçə yunan olmuşdur. Tiflisdə Azərbaycan teatrının yaradıcılarından biri olmuş, Tiflis teatrlarında “Sürəyya” təxəllüsü ilə çıxış etmişdir. Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 224, 280, 419, 448, 658
Tanrıqulov, Ramazan: Volqaboyu Müsəlmanları Bakı Komitəsinin sədri. 580

Tanrıquluzadə, Fatma xanım: Bakıda Dördüncü müsəlman-rus məktəbinin müəlliməsi. 581
Tarqetti, Ferdinando [Ferdinando Targetti; 1882-1968]: İtaliyanın siyasi xadimi; Parlamentin üzvü. 675
Tarnoqradski, Vulf Abramoviç: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 250, 253, 281, 334, 365, 394, 420, 448, 504, 557, 636
Teatroçu: bax. Sadıqzadə, Seyid Hüseyn.
Tediye: Bakıda qaradovoy olmuşdur. 278
Temirxanov, Murad bəy Məhəmməd-zübeyir bəy oğlu (1899 - ?): Maarif Nazirliyində idarə məmuru olmuşdur. Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 440
Terequlov, Ramazan. 329
Ter-Kasparov: Bakıda, Realni məktəbdə dəftərdarlıq üçün gecə kursları açmışdır. 305
Ter-Mikaelyans, Kaik Boqdanoviç. 332
Ter-Minasyan, Yervand Qalust (1879-1974): erməni tarixçisi və dilçisi. 502
Ter-Movsisyan, Mesrop (1865-1939): erməni katolikosu və erməni filologiyası mütəxəssisi. 502
Teymur: XIV əsrdə yaşamış görkəmli türk sərkədəsi; Teymurilər dövlətinin banisi. 46, 465
Teymur: Bakıda Xeyriyyə Cəmiyyətinin himayəsindəki qaçqınlardan. 279
Təbatəbai, Mirzə Məhəmmədağa: İranın siyasi xadimi; Təbrizdən İran Məclisi-Məbusanına seçilmişdir. 317
Təbatəbai, Seyid Ziyaəddin (1888-1969): İranın siyasi xadimi və diplomatı. Azərbaycanla İran arasında müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq müqavilələri imzalamaq məqsədilə 1919-cu ilin axırlarında Bakıya gələn İran nümayəndə heyətinin başçısı olmuşdur. 1921-ci ildə İranın Baş naziri vəzifəsini tutmuşdur. 47, 59, 77, 159, 243, 273, 275, 386, 573

Təhsin (Məshədi Təhsin): Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170, 195
Təkinski, Xan. 360
Təkinski, Məhəmməd xan (1880-1938): Azərbaycanın siyasi xadimi və diplomatı. Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ermənistan-dakı siyasi nümayəndəsi (səfiri), həmçinin Azərbaycan Xarici İşlər nazirinin müavini olmuşdur. 47, 655, 664
Tələt paşa (Məhəmməd Talat paşa; 1874-1921): Osmanlı dövlət xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən biri idi. Daxili İşlər naziri, Poçt və Teleqraf naziri, Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Berlində erməni terrorçusu Teyliryan tərəfindən odlu silahla vurularaq şəhid edilmişdir. 45
Tərcümanüssultan: Qafqaza gələn İran nümayəndə heyətinin üzvü. 77
Tərrad, İsgəndər: Suriyanın Baş prokuroru. 206
Tiqranyan, Sirakan Tatesoviç (1875-1947): Ermənistanın siyasi xadimi. Daşnak-sutyun partiyasının üzvü. Rusiya imperiyası II Dövlət Dumasının deputatı olmuşdur. 1918-ci ilin noyabrından 1919-cu ilin aprelinə qədər Ermənistan Respublikasının Xarici İşlər naziri vəzifəsini tutmuşdur. Sonrakı dövrdə Maarif naziri, Maarif və Mədəniyyət naziri olmuş, Ermənistan Universitetində dərs demişdir. 1938-ci ildə həbs edilmiş, sürgündə ölmüşdür. 502
Timinov, Aleksandr Aqanoviç: Bakı sakini. 656
Tittoni, Tommaso [Tommaso Tittoni; 1855-1931]: İtaliyanın siyasi xadimi və diplomatı. İngiltərə və Fransada səfir, Xarici İşlər naziri (1903-1905, 1906-1909, 1919), Daxili İşlər naziri (1905), Baş nazir (1905), Senatın Sədri (1919-1929) olmuşdur. 430
Tlexas, Murad Gəray bəy (1873-1920): Azərbaycan Cümhuriyyəti ordusunun general-mayoru. Bakı qarnizonunun rəisi olmuşdur. 509

Tofiq paşa: bax. Biren, Məhəmməd Tofiq.
Toxtamış xan: Qızıl Orda xanı (XIV əsr). 494
Toqan, Zəki Vəlid (1890-1970): Başqırdların siyasi, ictimai və hərbi xadimi; başqırd milli hərəkatının lideri; tarixçi və şərqşünas. 526
Tomas, Ceyms Henri [James Henry Thomas; 1874-1949]: Britaniyanın siyasi xadimi; Dəmiryol Xidmətçiləri Cəmiyyətinin lideri; Fəhlə partiyasından Parlamenta seçilmişdir. 372
Tomris. 46
Tomsen, Vilhelm [Vilhelm Thomsen; 1842-1927]: Danimarkalı dilçi və Türkoloq. 494
Topçubaşov, Əlimərdan bəy (1863-1934): Azərbaycanın siyasi xadimi; Azərbaycan Cümhuriyyətinin banilərindən biri. Tiflisdə anadan olmuş, Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya müsəlmanlarının təşkilatlanmasında və siyasi həyatında müstəsna xidmətləri olmuşdur. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü, Dumada Müsəlman fraksiyasının sədri, “Kaspi” qəzetinin redaktoru olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin sədri, Azərbaycan Hökumətində portfelsiz nazir və Xarici İşlər naziri vəzifələrini tutmuş, Azərbaycan Cümhuriyyətinin Fövqaladə elçisi və səlahiyyətli naziri kimi İstanbulla əzam edilmişdir. Paris Sülh konfransına göndərilən Azərbaycan nümayəndə heyətinin sədri idi. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmış, siyasi fəaliyyətini davam etdirmişdir. Parisdə vəfat etmişdir. 272, 405, 655
Topçubaşov, Rəşid bəy Əlimərdan bəy oğlu (1901-1927): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrədən. 440, 603
Treves, Klaudio [Claudio Treves; 1869-1933]: İtaliyanın siyasi xadimi. 461
Trotski, Lev Davidoviç (1879-1930): Rus inqilabçı, dövlət xadimi. Petroqrad Fəhlə və

Əsgər Deputatları Soveti icraiyyə komitəsinin sədri, Sovet Rusiyasının Xarici İşlər naziri, Rusiya və SSRİ-nin Hərbi İnqilab Sovetinin sədri və Hərbi Komissarı olmuşdur. 152, 348, 349, 589, 590

Trumbiç, Ante [Ante Trumbić; 1864-1938]: Avstriya-Macaristanın və Yuqoslaviyanın siyasi xadimi; 1918-1920-ci illərdə Serblər, Xorvatlar və Slovenlər Krallığının Xarici İşlər naziri olmuşdur. 406

Tsenger, Yulius Teodor [Julius Theodor Zenker; 1811-1884]: Alman şərqşünası. 68

Tsentner: Bakıda qadın həkimi olmuşdur. 24, 54, 81, 111, 138, 166, 192, 224, 249, 281, 307, 333, 365, 393, 419, 447, 474, 504, 531, 556, 584, 611, 635, 662, 687

Tsxakaya, Mixa: bax. Tsxakaya, Mixail Qriqoryeviç.

Tsxakaya, Mixail Qriqoryeviç (1865-1950): Gürcü inqilabçısı; Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra partiya və dövlət xadimi. 445

Tsutsunava, Aleksandr (1881-1955): Gürcüstanın teatr və kino xadimi. 1918-1919-cu illərdə Tiflis Opera teatrının əvvəlcə komissarı, sonra rejissoru olmuşdur. 444

Tumanov: knyaz; Ermənistanın Gürcüstandakı diplomatik nümayəndəsinin müavini. 163

Tumanov, L. A.: knyaz. 360

Turabov, Əli bəy (Məşhədi Əli bəy). 190

Turabzadə, Həlimə xanım. 220

Tutovi, A. P. 250

Uels: Amerika diplomatı; Paris Sülh Konfransının işində iştirak etmişdir. 122

Ulaqay, Sergey Georgiyeviç (1876-1944): Rusiyanın hərbi xadimi; general-leytenant. 523

Unşlixt, İosif Stanislavoviç (1879-1938): Rusiya Kommunist partiyasının xadimi; Sovet İttifaqında dövlət təhlükəsizliyi xidmətinin qurucularından olmuşdur. 153

Uolles, Hyu Kempbell [Hugh Campbell Wallace; 1864-1931]: Amerikalı diplomat;

1919-1921-ci illərdə Amerikanın Fransada səfiri olmuşdur. 265

Uord, Con [John Ward; 1866-1934]: Britaniyanın hərbi və siyasi xadimi, Britaniya Parlamentinin üzvü. İnşaat fəhlələri Həmkarlar İttifaqını qurmuşdur. Rusiyada Vətəndaş müharibəsi dövründə Sibirə xidmət etmişdir. 151

Uspenskaya: Ermənistan Universitetində dərslər demişdir. 502

Uspenski, Nikolay Mitrofanoviç (1875-1919): Kuban kazaklarının hərbi-siyasi xadimi. Kuban Xalq Respublikasının 2-ci atamanı (1919). 42, 124, 593

Ümleyli Sıxverdi qızı: Bakı sakini. 634

Ümmügülüm: bax. Sadıqzadə, Ümmügülüm Əbdüləziz qızı.

Vaçnadze, Asiya: Poçt və Teleqraf Nazirliyi Dəftərxanasında qeydiyyatçı olmuşdur. 481

Vahab Məhərrəm oğlu. 190

Vahabzadə, Zümrüd xanım. 220

Vamberi, Herman (yəxud Armin Vamberi) [Armin Vambery; Hermann Vambery; 1832-1913]: Macar əsilli şərqşünas və səyyah. 437, 494

Vande: Fransız zabiti, polkovnik. 444

Vannovski, Pyotr Semyonoviç (1822-1904): Rus generalı; Hərbi nazir, Maarif naziri olmuşdur. 678

Vartanyan, M.: Daşnaksutyun partiyası adından Lütsern Sosialist Konqresində iştirak etmişdir. 625

Vasiliadi, Miltiada Nikolayeviç: Bakıda, Naberejni küçədə kontoru olmuşdur. 248, 282

Vasserman: Bakıda mama-feldşer olmuşdur. 24, 54, 81, 111, 138, 166, 192, 224, 249, 281, 307, 333, 365, 393, 419, 447, 474, 504, 531, 556, 584, 611, 635, 662, 687

Vaysina, İstinya: Bakı sakini. 414

Vedjvud, Cozayya Klement [Josiah Clement Wedgwood; 1872-1943]: Britaniyanın liberal və leyborist siyasi xadimi. 151

Venizelos, Elefterios (1864-1936): Yunanıstanın siyasi xadimi. 1910-cu ildən 1933-cü ilə qədər dəfələrlə (o cümlədən 1917-1920-ci illərdə) Baş nazir vəzifəsini tutmuşdur. 40, 45, 265, 430, 484, 622, 674, 675

Vera Feodosovna: Bakı sakini. 278

Verizadə, Göyçək xanım. 220

Vəhib paşa: Qafqaz cəbhəsinin korpus komandanı. 44, 484

Vəkilov, Fəris bəy İbrahim ağa oğlu (1886-1978): mühəndis, diplomat. Azərbaycan Cümhuriyyətinin Gürcüstanda siyasi nümayəndəsi olmuşdur. 159, 163, 324, 444

Vəkilov, Məhəmmədrza ağa (1864-1944): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi, həkim. 244, 318

Vəkilov, Mustafa ağa Məmməd ağa oğlu (1899-1943): Azərbaycan Cümhuriyyətinin Tiflisdəki nümayəndəliyində çalışmış, Parlamentin qərarı ilə ali təhsil almaq üçün xaricə göndərilmiş, Sarbonna Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Sovet dövründə repressiyaya məruz qalmış, sürgündə vəfat etmişdir. 439, 603

Vəkilov, Mustafa bəy Nadir ağa oğlu (1896-1965): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Parlamentin üzvü olmuş, 1920-ci ildə Daxili İşlər naziri vəzifəsini tutmuşdur. 358, 604, 668, 669

Vəkilov, Səməd bəy (1872-1943): Ali təhsilli dəmiryol mühəndisi. Dəmiryollarında müxtəlif vəzifələrdə işləmiş, həmçinin Bakı Politeknik məktəbində dərslər demişdir. 452, 480, 507

Vəkilov, Teymur bəy (1892-1948): Qori Seminariyasını bitirmiş, müəllimlik etmiş, Cümhuriyyət dövründə Sosial Təminat Nazirliyində işləmişdir. Azərbaycan Parlamentinin qərarı ilə, ali təhsil almaq üçün Xarkov Tibb İnstitutuna göndərilmişdir. Sovet dövründə bir neçə dəfə həbs edilmişdir. 439

Vəkilzadə, Xanım: Qazax sakini; Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü. 659

Vəlibəyov, Mahmud bəy Həsənəli bəy oğlu (1884-1946): Cümhuriyyət dövründə Bakıda notarius fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur. 303, 614, 639

Vəlizadə, Xeyrünisə xanım. 220

Vəlizadə, İsgəndər Mahmud oğlu (Məşhədi Mahmud oğlu; 1896-1974): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 440

Vəlizadə, İsrafil (Məşhədi İsrafil). 190

Vəzirov, Aslan bəy Zeynalabdin bəy oğlu (1898-1984): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Vəzirov, Azad bəy (1869-1921): Azərbaycanın hərbi xadimi; polkovnik. 47

Vəzirov, Bəhlul bəy: Azərbaycan Poçt İdarəsinin baş müdiri olmuşdur. 340, 367, 399, 424, 451, 534, 587, 614, 640, 665

Vəzirov, Fərrux bəy. 331

Vəzirov, Həşim bəy. 184, 227

Vikont Qreke: İtaliyanın Qafqazdakı hərbi heyətinin tərkibində olmuşdur. 164

Vilhelm II (Wilhelm II, 1859-1941): Almaniya imperatoru, 1888-1918-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 258, 263, 476

Vilkomirski, Valerian İosifoviç: Azərbaycan Cümhuriyyəti Maliyyə Nazirliyində işləmişdir. 671, 689

Vilson, Henri Hyuz [Henry Hughes Wilson; 1864-1922]: Britaniyanın hərbi xadimi; feldmarşal. 1918-1922-ci illərdə Baş qərargahın rəisi; 1922-ci ildə İcmalar Palatasının üzvü olmuşdur. 203, 235

Vilson, Vudro (Woodrow Wilson; 1856-1924): ABŞ-in 28-ci prezidenti (1913-1921). Birinci Dünya müharibəsinə son qoymaq üçün sülh müqaviləsi layihəsini (Wilson prinsiplərini) işləyib hazırlamışdır. 39, 122, 191, 232, 257, 264, 266, 349, 371, 372, 406, 409, 430, 446, 624

Volkov, İvan: Bakı sakini; cinayət aləmində “Kolya Astraxanski” kimi tanınmışdır. 578

Vonsova, Larisa (? - 1919): Bakı sakini. 656

Vordrop, Oliver [Oliver Wardrop; 1864-1948]: Britaniyalı diplomat və tədqiqatçı. Hələ 1887-ci ildə Qafqaza (əsasən Gürcüstana) gəlmişdi. Britaniyanın müstəqil Gürcüstanda siyasi nümayəndəsi təyin edilmiş, daha sonra səlahiyyətləri bütün Zaqafqaziya şamil edilmişdi. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra öz ölkəsinə qayıtmışdır. 30, 164, 186, 187, 324, 490, 660

Vorontsov-Daşkov, İllarion İvanoviç (1837-1916): Rusiyanın dövlət xadimi. 1905-1915-ci illərdə Qafqaz canişini olmuşdur. Ermənilərə xüsusi rəğbəti ilə seçilmişdir. 209

Vorts: Anadoluda dəmiryolları rəisi təyin edilən general. 389

Vradze-Openko: Bakı sakini. 278

Vrangel, Pyotr Nikolayeviç (1878-1928): Rusiyanın hərbi xadimi; general-mayor. Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Ağqvardiyaçılar hərəkatının rəhbərlərindən olmuşdur. 8, 9, 43, 109, 123, 124, 203, 370, 593

Y. Q.: “Azərbaycan” qəzetinə Qazaxdan yazmışdır; Qazax Xanımlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü Yekaterina Qiyasbəyliyə məxsus ola bilər. 659, 664

Yadigarov, Davud bəy (1882-1947): Azərbaycanın hərbi xadimi; general-mayor. 1919-cu ilin avqust-noyabr aylarında Zəngəzurdakı hərbi əməliyyatlarda iştirak etmişdir. Mühacirətə getmişdir. 606

Yakobson, B. N.: Bəhri-Xəzər İstehlak Kooperasiya Cəmiyyətinin sədri. 575

Yaqub (Məşhədi Yaqub): Könüllü Təşkilatı Mərkəzi Komissiyasının üzvü. 170

Yavuz Sultan Səlim: bax. Səlim I.

Yekaterina II (1729-1796): Rusiya imperatriçası; 1762-1796-cı illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 395, 626, 638

Yermetsyan, X.: Ermənistan Ərazi Şöbəsi müdiri. 529

Yespersen, Otto [Otto Jespersen; 1860-1943]: Danimarkalı dilçi. 125

Yevanqulov: Ermənistanın Gürcüstandakı siyasi nümayəndəsi təyin edilmişdir. 163, 444, 555

Yəhya xan Diba (Nazimüddövlə): İranın siyasi xadimi; Təbrizdən İran Məclisi-Məbusanına seçilmişdir. 317

Yəhyazadə, Seyidəli Mirzə. 331

Yolçuyev, Əliəkbər: “Müsavət”-in Xıllı şöbəsinin üzvü. 221

Yudeniç, Nikolay Nikolayeviç (1862-1933): Rusiyanın hərbi xadimi; general. Birinci Dünya müharibəsində Qafqaz ordusunun qərargah rəisi, Rusiyada Vətəndaş müharibəsində Şimal-Qərb ordusunun komandiri olmuşdur. 153, 428, 652

Yudoviç, Vulf Maniseyeviç: Bakı sakini. 218

Yunan, İ.: sirk rejissoru. 339

Yunis Müzəffər oğlu: Bakı sakini. 48

Yurdsevar, Əbdülvahab Məmmədzadə (yaxud Məhəmmədzadə; 1898-1976): publisist və siyasi xadim; Azərbaycan milli istiqlal hərəkatının fəal iştirakçısı. “Müsavət”-in Bakı Komitəsinin üzvü. Siyasi və ədəbi fəaliyyətini mühacirətdə davam etdirmişdir. 129, 302, 321, 322, 357, 366, 579, 605

Yuriyeva: Ağstafada teatr tərtib etmişdir. 659

Yusif Talib oğlu: Bakı sakini. 603

Yusif Vahba paşa (1852-1934): Misirin siyasi xadimi. Xarici İşlər naziri, Maliyyə naziri, Baş nazir (noyabr 1919 – may 1920) olmuşdur. 459

Yusifbəyli, Nəsim bəy (1881-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi, Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri. Odesa Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil almışdır. 1917-ci ildə Gəncədə Türk Ədəmi-Mərkəziyyət Partiyasını qurmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin yaradılmasında yaxından iştirak etmiş, Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikası Hökumətində Maarif naziri olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Maliyyə və Xalq Maarifi naziri, Xalq

Maarifi və Dini Etiqad naziri, Daxili İşlər naziri və Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra qətlə yetirilmişdir. 33, 77, 105, 106, 129, 137, 276, 302, 323, 324, 325, 357, 358, 412, 457, 482, 490, 491, 509, 510, 511, 595, 643, 644, 654
Yusifov, Məhəmməd Əmir. 360

Yusifzadə, Əli (1900-1937): Azərbaycanlı şair, publisist və mütəfəkkir. Şuşada doğulmuşdur. Yazılarında “Rai” təxəllüsündən istifadə etmişdir. Cümhuriyyət Hökuməti tərəfindən xaricə təhsilə göndərilmişdir. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 108, 302, 363, 366, 440, 603

Yusifzadə, Mirhəsən Seyid: Azərbaycanlı publisist. Xüsusilə “Tutı” adlı məzhəkə jurnalında “Sırtıx”, “Seyid Sırtıx”, “Çayçı”, “Münsif” kimi imzalarla çıxış etmişdir. 129, 302, 322

Yuzefoviç, P. A.: Azərbaycan Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliyinin xüsusi işlər məmuru. 369

Yüzbaşinski, İsmayıl Qafur oğlu (1892 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Zahid Baxış oğlu (Hacı Baxış oğlu): Çaxırlı kəndinin (Göyçay) mollası. 616

Zaxarbəyov. 299

Zaxarov, Valentin: poçt və teleqraf məmuru. 413

Zakirov Zaur bəy: Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 603

Zakladni, Mixail Leontyeviç (1872 - ?): 1917-ci ildə Armavir Bələdiyyəsinin sədri olmuşdur. 42

Zamakra: sirk artisti. 640

Zaretski. 305

Zavertalni: Azərbaycan Ordusunda xidmət etmiş, həbs edilmişdir. 486

Zeynal Salman oğlu: Bakıdakı qaçqınlardan. 111

Zeynalabdin: Trabzonlu tacir. 282

Zeynalli, Hənəfi (1896-1937): Azərbaycanlı müəllim, yazıçı, tənqidçi və ədəbiyyatşünas. Bakıda anadan olmuşdur. İlk qələm təcrübələri Cümhuriyyətdən əvvəl çap edilmişdir. “Azərbaycan” qəzetində “M. Hənəfi”, “M. H.” imzaları Hənəfi Zeynallıya məxsusdur. Bolşevik işğalından sonra ədəbiyyatşünas kimi fəaliyyətini davam etdirmiş, xüsusilə Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatını tədqiq etmişdir. Eyni zamanda ictimai həyatda yaxından iştirak edən Zeynalli, represiya qurbanı olmuş, 1937-ci ildə Bakıda güllələnmişdir. 1957-ci ildə bəraət almışdır. 440

Zeynalli, Məhəmmədhanifə: bax. Zeynalli, Hənəfi.

Zeynalov: Qars müsəlmanları Milli Şurasının Tiflisdəki nümayəndəsi. 437

Zeynalov: Nuxa poçt-teleqraf müdiri. 256

Zeynalov, Ağaşəfi (Hacı Ağaşəfi): Bakı sakini. 587

Zeynalov, Behbudəli Məşhədi Həmid oğlu (1899 - ?): Ali təhsil almaq üçün Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən xaricə göndərilmiş tələbələrəndən. 439

Zeynalov, Cabbar: Bakı sakini. 279

Zeynalov, Əli (Məşhədi Əli). 331

Zeynalov, Fətulla: İranlılar Maarif İttifaqının üzvü. 223

Zeynalov, Həbib (Məşhədi Həbib): Lənkəranda həvəskar teatr fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur. 661

Zeynalov, Səməd. 332

Zeynalzadə, Nəbat xanım. 220

Zəkəriyyə İbrahim oğlu: Göyçayın bir sıra kəndlərinin camaat nümayəndəsi. 188

Zəki Vəlid: bax. Toğan, Zəki Vəlid.

Zəkiyev, Qaraxan Minasoviç: Bakı sakini. 131

Zəncani, Sadıq Həsənzadə (Məşhədi Sadıq): Bakıdakı İran təbəələrindən. 332

Zəngəzurlu: “Azərbaycan” qəzetinə Zəngəzurdan yazmışdır. 210

Zəngəzurlu Bəh. Behcət əfəndi: bax. Bəhlul Behcət.

Zimin, Lev Aleksandroviç (1886-1920): Şərqşünas. Bakı Dövlət Universitetində dərs demişdir. 682, 683

Zinovyeu, Qriqori Yevseyeviç (1883-1936): Rus inqilabçı, SSRİ-nin dövlət xadimi. Rusiya Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi Bürosunun üzvü olmuşdur. 1934-cü ildə həbs edilmiş və 1936-cı ildə güllələnmişdir. 153

Ziya paşa (Əbdülhəmid Ziyaəddin; 1829-1880): Osmanlı imperiyasının dövlət xadimi, mütəfəkkir, şair və yazıçı. 22, 25, 134

Ziyadxanov, Adil xan (yaxud Ədil xan; 1877-1957): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Cümhuriyyət dövründə Xarici İşlər nazirliyində işləmiş, Azərbaycanın İranda diplomatik nümayəndəsi təyin edilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bir müddət İranda, daha sonra Türkiyədə yaşamışdır. 47

Zolger, İvan (yaxud İvan Jolger) [Ivan Žolger; 1867-1925]: Avstriya-Macaristanın siyasi xadimi; milliyətcə sloven idi; daha sonra Serblər, Xorvatlar və Slovenlər Krallığının diplomatı olmuşdur. 406

Zöhrə xanım. 220

AZƏRBAYCAN
QƏZETİ
1918-1920

AZƏRBAYCAN
QƏZETİ
1918-1920

Korrektor: Azad Ağaoğlu
Bədii redaktor və kitab üzlüyü: Fikrət Məlikov
Tərtibat: Murad Tağızadə

Nəşriyyat direktoru: Rəhilə Soltanqızı
Mətbəənin direktoru: Zöhrab Vəlibəyli
Texniki redaktor: Ruslan Mahmudov

Çapa imzalanmışdır: 30.07.2026
Formatı 70x100 $\frac{1}{16}$ F.ç.v 30.5
Ofset kağızı, Ofset çapı. Səhifə sayı: 752
Tiraj: 200, Bakı-2026

Hazır materiallar əsasında
GALAXY PRINTING MMC
mətbəəsində çap edilmişdir.

ISBN 978-9952-8660-1-8

9 789952 866018